Fulmine Percussis

Il tuono quando percuote uno o [illegible] et maltratta et brugia, fa nere le carni, lassa segni come [illegible] et vigne livide et affumate et sbuccia la pelle et leva a poco à poco la galla, l'empito, il tuono, il fumo, il puzzo, la percossa, lo spavento fa subito venir meno quelli che sono percossi, et stanno tramortiti; una hora et dua secondo che piu et meno percossi così intervenne à Lucchino Tamburino et Federigo Suveretani l'anno 1586 che io ero Medico in Suvereto. Queste percosse di fulmine ò tuono che vogliamo dire lassano qn poco percuotono le carni segnate [illegible] et ferite, cioè la pelle sbucciata et che poi leva galla come fa il fuoco come in questi io vidi; stiantò la camiscia et roppe et bruciò i panni con che erano vestiti. Lucchino fu percosso nelle reni, maltrattato, affumato, pesto, livido, sbucchiato, et levò poi galla, et questo quanto alla parte percossa. quanto à se stesso come si rihebbe in se, essendo stato tramortito una hora et mezzo in circa rimase sotto la capannella perche erano all'aia à far le trite del mese di luglio et fu di notte rimase dico balordo, stupido, affumato con i panni arsicci et stracciati spaventato con febre, pesto fiacco, et come rotto nelle reni, fu portato in Suvereto per la mattina di [illegible] sopra una treggia, et fu messo in letto così concio. Di questa Cura non parla alcuno

Come si curano adunque questi tali? qui patisce l'animo et il corpo Perche rimangono spaventati, bisogna far come nella syncopi ob moerorem et timorem, bisogna dico fargli tornar in se, confortarli con parole, recrearli gli spiriti con zuppa [con] o altro, e far freghe. Quanto alla febre faccia la Dieta havendo febre, cavisi sangue che per duoi conti si conviene per la paura passata per la febre et per derivar il sangue dalla parte percossa. così facemmo à Lucchino d:

Quanto alla parte percossa bisogna medicarla credo io come chi è scottato dal fuoco perche il tuono offende come fa il fuoco. Alcuni come M.ro Domitiano lodava la sugna battuta bene et liquidita con acqua rosa. Io da principio presi Ung.to populeo stemperato co la [illegible] acqua et rosato ponendovi foglie di vite. poi usai [illegible] Butiro lavato co acqua rosa, verde di sterco, pesta [illegible] [illegible] et una [illegible] di fogli

ισάννε τὸ ἐρυθρὲ ιαφε ἴλιω τεχνίω ἀπὸ γερμανιας

Benedicamus et Laudamus Deum in sempiterna secula

Per Gratia dell'Omnipotente Iddio adì X di Nouembre 1584 al Fiorentino in sabato à hore 15 1/2 à me Ottauio Pellegrini da Ripa Maranci nacque un figliuolo che fu il primo chiamato Michel Angelo mentre che ero à Scarlino per medico et mia consorte era à Campiglia in casa suo Padre

Adì 10 di Jenaio 1585 al Fior.no io Ottauio Pellegrini sopradetto menai à Ripa Maranci Tommasa mia Consorte mentre che io ero Medico in Souereto

Adì 14 di Luglio 1586 nella prigione di Suuereto stato dell'Ill.mo et Ecc.mo Sig.re Alessandro Aragona d'Appiano essendo nella detta carcere un Samuello Samuelli da castel Franc.o di Val d'Arno di sopra stato del Ser.mo Gran Duca Secondo di Toscana Don Franc.o Medici, et essendo prigione con il d.o Samuello un Franzese suo caporale nella guerra di Francia, doue insieme erano stati fidelissimi et amicissimi l'uno con l'altro, di comune uolontà et resolutione per grandissima constantia et resolutione si scannoreno ambidui con uno coltello per non uenire in mano del G. Duca di Toscana, il quale lo haueua domandato al d.o Sig.re Alessandro per hauerlo nelle mani e trattarlo se[condo] i meriti: caso et spettaculo memorabile et horribile, [al q]uale io fui presente et gli messi le chiarate ad ambidu[e], et tutto fu perche tanta era fra loro la grandissima amicit[ia], che ciascuno uol[se] morire con l'altro, et si come mai si abandonor[o]no in uita, si uolsero accompagnare nella morte. All'hora [i]o ero Medico in quel luog[o]

Cum priuilegio Regio Ad quadriennium.

GALENI

METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS.

THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBRI QVATVORDECIM.

In fine apposuimus quæ ipse Linacer recognouit in opere De sanitate tuenda.

M. D. XIX.

DIDIER MAHEV.

IANI LASCARIS.

OMnigenos Pæan suetum te pellere morbos
In latio, & diti subtrahere arte animas,
Desidem vbi, & bardum vidit facunde Galene,
Posthabitumq; aliis quos memorare piget:
Dixit prospiciens populis age μῦσα Linacre,
Redde virum ingratis q̃libet Ausoniis.
Tam sibi q̃ proauis, qui dogmata prisca relinquunt,
Thriciisq; inuoluunt ingenia, & tenebris.
Hæc deus. at Thaumas afflatus numine talem
Te vertit, qualem græcia culta tulit.

Gulielmus Budæus Thomæ Lupſeto Anglo. S. D.

QVos mihi libros therapeuticos credideras Lupſete do
ctiſſime, eos ad te remitto, tumultuaria quidē lectiōe &
ſubſultim, nō etiā pſūctoria & oſcitāter euolutos. Vo-
lui em̄ eoꝝ lectōe nō modo tibi operā, ſed etiā mihi na
uare. tāetſi cū id primū facere inſiſterē, altius oīno ni-
hil aīmo agitabā: q̄ vt paucoꝝ dieꝝ officio ſatiſfacerem petitiōi tuæ,
ſimul vt eadē opa aduētitioꝝ voluminū cōtrectatōe animū meū oble
ctarē negocijs cōfectū. Solet em̄ (vt noſti) noſtræ ſortis hominibus
inceſſere cupido haud illiberalis de vno quoq; ope litterario æſtima
tionē factitādi, vt qſpiā ſtudioſoꝝ ī mediū ꝓtulit aliqd̕ īgenij ſui ſpe
cimē. ita ſcilicet natura ferēte vt ſui qſq; īgenij atq; īduſtriæ modū cō
tēdere cū alioꝝ gaudeat, quo certius ꝑpēdat qd p̄ſtare eadē in re poſ-
ſit. Verū cū idip̄m hoīm more facerē, humanitꝰ quoq; mihi obrepſit
(vt ingenue in ſinu tuo loquar) certādi quoq; libido cū eoꝝ libroꝝ ī-
terp̄te Linacro. tametſi eū ſūma eſſe eruditiōe p̄ditū nō neſcius iādiu
forem. Itaq; pauca quædam loca ad Momi lucernam inſpecta et aīad
uerſiōe (ꝓpe dixerim) delatoria obſeruata, quū primore ſpecie ſe mi
hi nō ꝓbaſſent, cū græco ſtatim exēplari collata, ꝑtim mutare, ꝑtim
noua facere deintegro conatus, vt nihil aut paꝝ ꝓmouere me ſenſi,
crimiatiōem illā meā potiꝰ fuiſſe iudicaui æmulæ cōtētiōis, ab inge-
nua ip̄am & ſtudioſa alacritate manātis, q̄ iuſtā æquāq; rep̄hēſionē. id
vtrū in culpā inertiæ & impitiæ vertere mihi debeā, an in opis lau-
dē exacte abſoluti, alioꝝ eē iudiciū malo, qn̄quidē nōdū me eū cēſen-
di locū in doctoꝝ cōcilio adeptū eē arbitror vt optimꝰ qſq; & exiſti-
matiſſimꝰ trāſire in ſentētiā meā debeat, anteq̄ rē ip̄am ad manū aſpe
xerit. Hactenꝰ tn̄ in mediū ferre ſentētiā nō dubitarim, ſi oīa ſiſ̕ia ſūt
ijs q̄ legi, Galenū nobis elegāti & exquiſito ſermone latinū eē factū.
vt iam Britāniæ decus hoc futurū ſit, quod olim pergamū in Aſia il-
luſtrauit. Quo in ope aīaduerti Linacrū multo plus tribuiſſe priſcæ
ſcribēdi vertēdiq; ſeueritati, q̄ nr̄i tp̄is indulſiſſe licentiæ laſciuienti.
Hæc ad te ſcripſi vir amice in inſtrumēti viatorii apparatu coēptuq;
occupatus, ijs q; rebus cōſtituēdis quæ ad inſtātē mihi peregre ꝓfe-
ctionem p̄tinebāt, pene iam vt accinctus mihi eſſe viderer, cū ineūdæ
viæ dies nō ex alieno arbitrio pēderet. alioqui rarus domi & iā cur-
ſitator circuitorq; factus inuito meo genio, & obluctante mihi. Sed
fortuna (vt arbitror) ante mihi fere īiqua, nūc etiā ludos ſibi nr̄ati-
bus q; hoībꝰ factitare in me exercēdo cōſtituit. quæ negocioſo gn̄e cō
mercij cum ijs me hominibus cōmittit, qui nō tam ſalutationū et ve-
nerationis honore, q̄ poſtulatoꝝ ærumnis gaudent. quas cum ſumma
oblectatione ſpectant. Vale.

INDEX

EORVM QVAE IN PRIMO LIBRO ANNOTATA SVNT INDEX.

IN thessalum multa.
Quæ Hippocrates inuenerit primus. fo.iij.
Thessali opinio fo.iiij
Quæ differentiæ ad speciei constitutionem cōferant, quæ non fo.v.
In omni re disquirēda quid pricipiū folio.v.
Quis doceat et quis īperet. fo.vi
Duo esse q̄ fidem inuentis faciant.f.vi.
De qua re medioꝝ ininuentiōe in hoc opere sit acturus. fo.eodem
Methodo aliqd inqrere qd sit. fo.vi
Recte molientibus methodum quid sit initium fo. eodem
Cur magna medicoꝝ pars in methodo medendi tradenda errarit. fo.vi.
Qua ratione geometræ vtuntur fo.vii
In thessalum folio eodem
Quæ empirici apparere, quæ nosci, q̄ tū apparere tū nosci dicāt fo.vii
Duplex apparentium genus a veteribus philosophis statui fo.eodē
Axiomatum exempla fo.vii
Scepticorum dogma fo.eodem
In methodicos folio eodem
Principium huius disciplinæ fo.viii
Notio sanitatis fo.eodem
Notio ægritudinis fo.viii
Nominū interpretationē ex patriæ cō suetudine me faciendam fo.viii
Methodus distinguendi rerū diuersitatem a nominū diuersitate fo.eodē
Latio quid fo.ix
Alteratio quid fo.eodem
Instrumentum quid fo.eodem
Axioma nihil absq; causa fieri fo.ix
In thessalum multa fo.x
Themisonem fundamentum insaniæ iecisse. fo.x
In olimpicum fo.eodem
Variæ opiniones de medicinæ fine. folio vndecimo
Duo genera esse quæ tota in natura dissideant fo.xi
Quæ res in præsenti disputatione ꝓximæ inter se sint fo.xii
Quatuor sibi proxima genera. fo.xii
Duplex sympt☉ma, vel etiam triplex folio eodem
Duplex causa fo.eodem
In olimpicum fo.xiii
Nullum affectum morbum esse priusq̄ actionem lædat fo.xiii
Quod primum desyderamus id actio ipsa est folio eodem
Quod ꝓpter hanc & secundo naturalis affectus folio eodem
Quæ accidentia & quæ sympt☉mata. folio eodem
In thessalum fo.xiiii
In olympicum fo.eodem
Breuis & dilucida interpretatio Galeni. folio eodem

ANNOTATA IN SECVNDO.

Qui alterum docere vult huic pro rebus nominibus est vtendum fo.xv
Diuersa morboꝝ nominum impositio exposita folio eodem
A læsa particula fo.xv
A sympt☉mate fo.eodem
A causa putata fu.eodem
Melancolia fo.xv
A si'itudine ad aliqd externaꝝ. fo.xv.

Qui veritatis est cupidus ab imagina tione quã noĩa præbẽt cauebit atq; ad rerũ substantiã accedet fo.xvi
Libros de differẽtiis morbor̃ & symptomatũ oĩo añ hoc op⁹ legẽdos.f.e.
Quid inter morbũ & quod græce pathos dicit̃ intersit fo.xvi.
Nec actionis nec sermonis nec mot⁹ vllius ptes aliquo tpe durare fo.eodẽ
Corporis motum ꝑut patitur pathos esse. fo.xvii
Queadmodũ p̃sci pathos acceperit.f.e.
Queadmodũ iuniores acceperit. xvii.
Queadmodũ vocabulis morbi pathus & symptomatis galen⁹ vtet̃ fo.eo.
Primũ actionis egere nos tum propter hanc sanitatis fo.xvii
Humerũ morbor̃ cõphendere methodo nõ posse q cãrũ actiõis naturalr̃ sẽhñtis nũerũ nõ cõphẽdat fo.eodẽ
Specialis in exẽplis exercitatio et sil' i methodicos multa fo.xviii
Syndrome quid fo.xix
Roborare nomen nudũ ac veluti metã esse quo tendas fo.xix
Anacephaleosis fo.xxii
Hippocratẽ primum omniũ recta instituisse via fo.eodem
Functiones a similarib⁹ edi eoq; vnicã similarẽ in quoq; ĩstrumẽto eẽ. f.xxii.
In thessalum fo.eodem
Qui se in methodis logicis nõ exercuerũt his melius esse vt experiẽtiæ animum applicent. fo.xxiii
Cum quibus deinceps sermonem habebit fo.xxiii
Principium tractationis fo.eodem
Genera morbor̃ enumerata.fo. xxiii.
De medendi indicationibus fo.eodẽ
Indicatio quid fo.xxiii
Indicatione iuenire quid fo.xxiiii
Finis propositæ methodi. fo.xxiiii
Principium ꝓpositę methodi.fo.eodẽ.
Oẽs morbos vnius eiusdẽq; pticipatione morbos vocari. fo.xxiiii.
Singulis noĩm significatis vnã subiectã rẽ esse sed nõ cuiq; voci vnã rẽ.fo.eo.
Aliquãdo significari p vocem nec qcq̃ subijci. fo.xxiiii
Quibus vocibus res aliq̃ significat his quot sunt significata totidem rñdent rerum ideæ. fo.eodem
Aliud in substãtia subiectũ, aliud specie vnũ etiã brutis notũ eẽ fo.xxv
In empiricos. folio.eodem
Plato in philebo fo.xxv
Asinos cões priuatasq; spẽs nosse.xxvj
Idem numero etiam idem multitudine dici folio.eodem
Quæ nomina de tota substantia rei dicantur fo.xxvii
Quæ de accidentibus vel partium eius vel totius fo.eodem
Exercet lectorẽ in exẽplis fo.xxviii
Simplicia compositis natura esse priora. fo.eodem

ANNOTATA IN TERTIO.

Indicationẽ quæ a morbo sumitur principium tm̃ esse methodi. quæ de medendo instituitur fo.xxix
Hũc demũ medicũ esse q pficere ea possit q̃ pria ĩdicatio p̃scribit fo.eodem
Primũ artis opus esse vt intelligas sperãdũ ne sit quod destines fo.xxx.
Dupliciter tutæ agi posse an liceat qđ destines sperare fo.eodem
De vlcere fo.xxx
In methodicos fo.eodem
Disputatio cum empirico fo.xxx

Cephalicon fo.xxx
Sarcoticon ex oleo cera et ærugine. folio xxxi
Idiosyncrisia fo.xxxi
Stupefaciētium noxa fo.xxxii
Hypochysis fo.xxxii
Mydriasis fo.eodem
Rhytidusis fo.xxxii
Cur empirici vbi pri⁹ medicamētū nō ꝓfecit transire ad aliud rōne non possint. fo.eodē
Caui vlceris sanandi vera methodus fo.xxxii
Generandæ carnis sanguinem materiā eē: opificem naturā: quorum natura carnem gignat fo.eodem
Vnde constet cuiusq; corporis natura. folio xxxii
Duplex excrementum in alimenti mutatiōe per vniuersum corpus prouenire fo.xxxii
Inuisibilis perspiratio quomodo reddatur visibilis fo.eodem
Non satis esse medicamenti genus nisi inuenta sit et species fo.xxxiii
Cuius ordinis siccātiū detergētiūq; sit quod carnem ꝓducat fo.xxxiii
Duas esse primarum indicationum differentias fo.eodem
De thuris natura respectu hominum. folio xxxiii
In methodicos fo.xxxiii
Empiricos expiētias limitare. fo.eodē
Quod nec disci nec scribi nec ꝑcipi potest id q̄titas in quoq; est fo.xxxiiij
Quantopere pstet methodo quiduis q̄ sola experientia facere fo.xxxiiij
Nō posse medicum sine naturali sciētia similariū curatiōem inuenire sed nec instrumētaliū saltem itegrā. f.xxxiiij
Vlceris quod solum consistat curatio. folio xxxv
Duplicem esse in vlcere affectū post cauitatem expletam fo.xxxv
Epidermis folio eodem
Vlceris quod solum sit sine alio affectu curatio fo.xxxv
Dupliciter cōmenta manere quæ committātur fo.eodem
Vnitionis effectrix causa. fo.xxxv
Oræ vlceris quib⁹ rebus cōmittāt̄. f.e.
Glutinatorij & carnem producētis differentia fo.xxxvi
Altera methodus ad ꝑparationem medicinæ spectans fo.eodē
Diuersitas regignendi eius quod in cauo vlcere desit & qd̄ i plāo. xxxvij
Caro eadē specie regignitur: cutis non folio xxxvij.
Naturam cutis qua ratione sit imitandum. folio.xxxvij
Ducere ad cicatricem q̄d sit fo.eodē
Cicatricem inducentis medicamēti sūma. fo.xxxvij
Glutinatorij & cicatricē iducentis differentia fo.xxxvii
Ad cicatricem producentes materiæ. folio xxxvij
Facultatis medicamentoꝝ noticiā hoc op⁹ præcedere cōpositōis seq. fo.eo.
De supcrescēte carne fo.xxxvij
Carnis detractionem medicamētis ꝑfici non opera naturæ fo.eodem
Speculatio ad discretionem pertinens folio xxxviij
Non omnem naturam eadem medicamenta requirere folio eodem
Videtur desyderari hoc loco aliquid. folio xxxviij
Quis optimus sit medicus fo.eodem
In methodicos & empiricos. f.xxxviij
Redit ad rem fo.xxxix
Idiosyncrasia fo.eodem

Sicut totũ corpus si temperamentũ ci⁹ siccius sit scciora desyderat, sic etiam pars. fo.xxxix.
Miscetur vlcus cũ oibus qui cum eo simul incidũt affectibus fo.eodem
Vlceris cũ intemperie curatio. fo.eodẽ
Ambiẽtis quoqꝫ aeris inspiciendam tẽperiem. fo.xl.
Limitatio modi in calido & frigido a natura corporis fo.eodẽ
Cõtrariæ indicatiões quemadmodum tractandæ fo.xl
In corpe opti tẽpamẽti mutãda medicamenti vis quod ad corporis naturam pertinet non est fo.xl
Contrariæ indicationes quibus simul subseruire non licebit fo.eodem
In complicatis affectibus tria spectanda esse fo.xlj
Primũ curãdũ esse id qđ vrget. fo.eođ
Simplicis soliusqꝫ vlceris drię. fo.eodẽ
A figura fo.xlj.
A magnitudine fo.xlj
A tempore fo.eodem.
Discrimẽ drĩæ alicui⁹ affect⁹ ab affectu
Quod primũ est simplex est, (fo.xlij
& quod simplex primũ fo.eodem
Vlceri quod signum habet reconditum moliendus efluxus est. fo.xlij
De transuersis vlceribus fo.xliij
De ijs q̃ p lõgitudinẽ musculi sit fctã. e.
De magnis et paruis fo.xliij
De profundis fo.xliij
De profundis simul latisqꝫ fo.eodẽ

ANNOTATA IN QVARTO.

Catagma fo.xliij
Spasma fo.eodem
Apopasma. folio.eodem
Rhegma fo.xliij
Thlasma fo.xliij
Ecchymosis fo.eodem
Anastomosis fo.xliij
Diapidesis fo.eodem
Anabrosis fo.xliij
Erosionis causæ fo.xliij
De his quæ maius vlcus reddũt in hoc libro agi fo.eodem
Tres ægre sanabiliũ vlcerũ mõi. xliiij
Aliter diuidit fo.eodẽ
Methodi curandi singulorũ fo.xliiij
Siccæ intemperiei curatio. fo.eodẽ
Humidioris intẽperiei curatio. f.eodẽ
Calidioris intẽpe. curat. fo.xliiij
Notæ caloris & frigoris fo.eodem
Vlcus cum tumore particulæ fo.eo.
Labrorum vlcerũ quæ decolorata durave sunt curatio fo.xliiii
Mali succi et exulcerãtis curatio. f.eo.
Valentiorem intemperiem imbecillitatis esse causam fo.xliiii
Ratio cui contrarium contrario oppugnandum fo.xlv
Externas causas curationem non indicare sed affectum fo.xlv
Quid curationem indicet quid quæ particulatim sunt agenda fo.eodem
Curatio vlceris cui⁹ medicinæ partis proprie sit. fo.xlvi
Prospectãs mediciæ duplex gen⁹. eo.
Duas esse functionum medici primas differentias. fo.xlvi.
Curare quid fo.eodem
Prospicere quid fo.xlvi.
In thessalũ de vlceribus quæ cacoæthe vocant multa fo.xlvi
Nec a diuturnitate nec a recentia nec omnino a tempore indicationem vllam esse. fo.xlvij
Variæ causæ propter quas non sanescat

vlcus. fo.eodem.
Cacochymia. Pletora. fo.eodem
Quæ veteres rubrifaciendo curabant. folio xlviij
Cacoethus ab initio curatio.fo. eodem
Methodus quid. fo.xlix
Promissio galeni fo.eodem
Reuertitur ad propositum. fo.eodẽ
Methodi curandi formula generalis. folio eodem.
In thessalios fo.eodem
Methasyncrisis folio.l.
Metaporopoeesis fo.eodem
In quo omnibus medicis conuenerit. folio eodem.
De hippocratis mente ex multis eiusdem locis fo.lj.
Veteres medio transgresso, sæpe tertiũ primo coniunxisse fo.eodem
Cacoethe quæ fo.eodem
Sphacelos fo.eodẽ
Esthiomena fo.eodẽ
Enhæmon folio.eodem
Quæ putrefiunt ex calido et humido putrefiunt fo.lij
Omnium quibus ad vlcerum curationem est opus inuentorem hippocratem fuisse fo. eodem
Redit ad thessalios folio.liij
Redit ad hippocratem fo.eodem
Indicationem ab effectus' magnitudine nõ omisisse hippocratẽ. fo.liij
Mittendum sanguinem vbi valens sit morbus etiam si sanguinis abundantia in corpore non sit fo.liij
Quæ in sano corpore in quo sanguis redundet pro sanguinis missione satisfaciant fo.eodem
Purgationem non solum propter mali succi redundantiam sed etiam propter vim morbi adhiberi fo.liij
De purgatione quibus et qua ratione sit vtilis folio.liij
Trifariam reddi vitia magna fo.liij
Venter hic quis accipiendus.fo.eodem
Peritoneum fo.eodem
Cur vulnera in articulis cacoethe sint. folio.eodem,
Indicationem quæ a magnitudine morbi accipitur primum iuenisse hippocratem fo.liiij
Sanguinem detrahendum propter easdem causas propter quas et purgandum dixit fo.eodem
Quæ consummati⁹ in sequentibus tractabuntur fo.eodem
De indicationibus quæ a positura forma vsu sensus acumine hebetudine ve capiuntur fo.lv.
Chalastice folio.lv.
Quæ a positura & figura indicentur. folio.lv.
Communis omniũ internarum partiũ indicatio fo.eodem
Quæ interioribus non conueniant. folio eodem
Quæ conueniant fo.eodem
Austerum siue styphon quid fo.eodẽ
Acerbum siue stryphnon quid fo.eodẽ
Vinum vbi cauendum fo.eodem
Ad vlcera in gula faucibus paristhmiis & aspera arteria fo.eodem
Potionis aliquid in asperam arteriam etiam cum naturaliter se habet percolari. fo.eodem
Ad vlcera pulmonis & thoracis miscẽdum medicamẽtis mel esse fo.eodem
Ad vlcera ĩ vesica & renib⁹ nõ mõ mel sed ẽt q̃ vrinas moueãt miscẽda. fo.lv
Ad ꝺligatõnẽ & clysteris & catheteris vsũ figurã ptiũ posituráq; cõferre.lvj
In ruptis multas idicationes in idẽ cõ

currere. folio.lvj
Valētiora medicamēta reqrere quæ i ꝓ fūdo corpe laborāt q̄ quæ i sūmo.lvj.
Ecchymosini omnem vacuationē indicare folio lvj
Ecchymosis curatio. fo.lvj
Chalastica fo.lvj
Syntatica fo.lvj
Cur quæ rupta fuere subinde dolorem renouent fo.eodē

ANNOTATA IN QVINTO

Simpatya fo.lvij
De arterie vene et nerui vlcerib⁹. lviij
Glutiari vuln⁹ i arteria difficile eē.lviij
De sanguis profusione folio lviii
Profusiōis ex vena vel arteria cāe.lviii
Anastomoseos cause folio lviii
Diapedeseos cause fo.lviij
De diuisione folio.lviii
Diuisi vasis ex abūdātia curatio.f.lviii
Quomodo claudatur vlcus. fo.lviii
Quomō labra eius adducanť fo lviii
Quomō obstruať os vasis fo. lviii
Thrombos quid fo.lviii
Emplastica quæ fo.lviii
Escara quid fo.lviii
Quæ escaram faciant fo.lviii
Quomō sanguis transferatur fo.lviii
Parocheteusis fo.lix
Antispasis fo.lix
Hippocratis inuenta fo.lix
Exempla parocheteuseos & antiaseos folio lix
Ad mensiū profluuium fo.lix
Hippocratis inuentum fo.lix
Ad sāguinis e narib⁹ ꝓfusionem fo.lix
Ad alias fluxiones fo.lv
Frictionē contra posite ptis & ligaturā ex antispasticis esse fo.lix
Epidesis qualis fo.lix
Sitū partis ad hæmorragiā conducere.
Tractatio eius cui ex vulnere sanguis profluat fo.lix
Quādo totū vas sit pcidēdū fo.lix
Radix vasis quæ fo.lix
Aneurisma fo.lix
Optimū ad hæmorragias medicamentum fo.lix
Dolor profluuiū proritat & phlegmonas auget fo.lx
Māna magis astringens fo.lx
Thus magis est emplasticum fo.lx
Laus descripti supra medicamēti fo.lx
Deligandi modus fo.lx
Generatio crustæ vnde fo.lx
Quādo maxime crustificis vel cādentibus ferramentis vtendum fo.lx
Quæ circa pudenda & sedem cur facile putrescant fo.lx
Quid in crustificis deligendis spectandum fo.lx
Anacephaleosis fo.lxi
Ani deliquio cōfluxū ꝓhiberi fo.lxi
Frigidam & puscā & vinū acerbū sepe hæmorragias inhibere fo.lxi
De his sanguinis ꝓfusionib⁹ quæ de ꝓfundo erumpūt fo.lxi
De indicatione a partibus instrumentalibus fo.lxi
De plātaginis succo fo.lxi
Frigida vel astringētia extrinsec⁹ admoueri vbiq̧ nō cōducere fo.lxi
Quando refrigerātia extrinsecus admouenda fo.lxii
Diapideseos curatio fo.lxii
Curatio vlceris in vena fo.lxii
Cur aliqui arteriam vulneratam coire posse negent fo.eodem
Poros quid fo.eodem
Galēi experiētia de arteria vulnerat.e.

Arteriæ incisæ curatio galeni. fo. eodẽ
Aneurysma fo. eodẽ
Cur vniri aliq̃n arteria possit fo. eodẽ
Vulneratæ i vtero vesica vel in testino venæ vel arteriæ curatio fo. lxiij
De pulmonis vlceribus fo. eodẽ
Cur nõnulli pulmonis vlcera insanabilia esse putarint folio eodẽ
Discretio quãdo sanguis a pulmone & quando a thorace reijcitur fo. lxiij
Indicia sanguinẽ a pectore per mẽbranã pulmõis transmitti posse fo. eodẽ
Empyi folio eodem
Melicratõ in thoracẽ iniectum per pulmones exspui fo lxiii
Piulcos folio eodem
Curatio vulneris alicuius in pulmone vasis folio eodem
Poscã cruorẽ cõcretũ resoluere fo. eo.
Enhæma barbara fo. lxiiij
Ante omnia seruandũ vt recẽs vasis in pulmone vuln⁹ aggrediat fo. eodẽ
Postq̃ phlegmone ĩuasit parua quæ glutinãdi est spes fo. eodem
Cur eiusmõi vlcera curari vel difficulter vel nunq̃ possint fo. eodem
Collatio vlcerum in pectore & in pulmone fo. eodem
Asperã arteriam rumpi solere fo. eodẽ
Nota venæ ruptæ et nõ aspæ arteriæ. e.
Difficultatis curandæ ei⁹ causa f. eodẽ
De transuersi septi vulnerib⁹ fo. eodẽ
Auris cuiusdam a methodicis curata folio lxv.
Galeni auris vlceratæ curatio fo. lxvj
Medicamẽtum ex ferri scoria valenter siccans fo. eodem
Redit ad methodum fo. eodem
Audiendi locus siccissimus fo. eodẽ
Quæ oculo exulcerato cõueniãt fo. eo.
Quæ naribus folio eodem
Quæ vlceribus in ore fo. eodem
Stomatica fo. eodem
Quæ ad vesicã vterũ & itestina fo. eo.
Genus medicamenti a partis substãtia & affectu fo. eodem
Modus vtendi a figura & situ fo. eodẽ
Quæ deuorata per os sũt posse itegris virib⁹ ad inferiora ꝑtingere fo. lxvij
Ad vlcera pulmonis et pectoris purgãda fortissima esse excogitata fo. eo.
Cur pulmo & pectus per tusses purgẽtur fo. eodem
Ventriculũ dupliciter purgari fo. eodẽ
Non esse pus e ventriculo purgãdum per vomitum fo. eodem
Cur vlcera pulmõis difficilia curatu. e.
Ruptum i pulmone vas post phlegmonẽ excitatũ insanabile fo. eodem
Asperæ arteriæ iterioris tunicæ & larigis vlcera sanari fo. eodem
De iuuene q ephelcida tussi expuit. eo.
Ephelcis fo. eodem
Curatio iuuenis fo. eodem
Lac tabiarũ merito laudandũ fo. eodẽ
Quæ lac tabiarũ tã vtile reddãt fo. eo.
Descriptio tabiarum fo. eodem
Vesuuius mons fo. lxviij
Quæ in vesuuio ad aeris siccitatem cõpetant fo. eodem
Herbæ & frutices idonei fo. eodẽ
Lactis asinæ vaccæ & capræ collatio. e.
Maximũ præcœptũ de lactis vsu fo. e.
Mel et sal cur in lac inijciantur fo. eodẽ
De iuuene qui ex catarro sanguinẽ reiecit fo. eodem
Larinx fo. eodem
Cur his qui ex pestilentia laborarũt facile vlcus sit curatum fo eodem
Descriptio pestilentiæ fo. eodẽ
Ephelcis quid fo. eodem
Qui ex catarro sãguinẽ reijciũt quomo

do tractandi fo.eodem
De splẽdida rome muliere quæ sãguinẽ reiecit fo.eodẽ
Curatio galeni fo.eodẽ
Theriacen quatuor mẽsium sõniferam esse & fluxiones siccare et leuiter crassare fo.lxix
De iuuene qui ex refrigeratis spiritus instrumẽtis sanguinẽ reiecerat fo.eo.
Curatio galeni fo eodem
Diaspermaton galeni fo.eodem
Diaspermaton quæ faciat fo.eodem
Eorũ quos phlegmone sic occupauit vt febricitarẽt null⁹ est p sanat⁹ fo.eodẽ
Qui diutius vixerunt fo.eodem
Qui insanabiles ex his qui in pulmone vlcus habent & cur fo.eodem
Quid maxime idq; inter initia his cauendum. fo.eodem
Ne quid ex capite in pulmonẽ decidat triplex præsidium fo.eodem
Pilulæ galeni ad plures excremẽtorũ purgandas species fo.eodem
De mittẽdo his sãguine præcœptũ. f.e.
Tria esse quibus seruent qui deplorati non sint fo.lxx
Vbi a minoribus incipiendum & vbi a maximis fo.eodem
In erasistratũ fo.eodem
In thessalicos fo.eodem
Redit ad aliarũ partiũ vlcera fo lxxj
Ad vlcera in sede & pene fo.eodẽ
De humido vlcere in glande male a quodã curato fo.eodẽ
Epulotica quæ fo.eodẽ
Medicamẽtũ ex quarta cõbusta ita alia valenter siccantia fo.eodem
Lythtargyros fo.eodẽ
Pompholyx fo.eodẽ

ANNOTATA IN SEXTO

Catagma fo.eodem
Spasma fo.eodem
Vlcus fo.eodem
Ruptio fo.eodem
In thessalum & eius sectatores fo.eodẽ
Orditur a neruo puncto fo.lxxij
Vnde hois natura rationali medico deprehendatur fo.eodem
Enhæma fo.eodem
In thessalios fo.eodem
Quis medicus fo.eodem
Thessalij cuiusdẽ curatio fo.eodẽ
Qua ratiocinatione puncti nerui curationẽ inuenerit galenus fo.eodem
Curatio fo.eodem
A quã calidã vulneratis neruis aduersissimam fo.lxxiij
Neruorum substantia vnde fo.eodẽ
Cur oleo calente ad neruum punctum vnde fo.eodem
Sabinũ oleum tenuissimum fo.eodẽ
In medicamẽtis pũcti nerui q̃ seruãda.e
Medicamẽta q̃bus vsus ẽ galenus fo.e.
Præcedere debere remediorũ p methodũ inuẽtionẽ deinde hanc experiẽtia confirmare fo.eodem
Sordium crassitudo fo.eodẽ
Mellis crassitudo fo.eodem
Iam dicta medicamenta ab ipso galeno inuenta fo.eodem
De quodam qui a thessalijs medicis factus est putris fo.eodem
Humida pinea fo.eodẽ
Strobilina fo.eodem
Cuiusmodi esse nerui puncti medicamẽtum debeat fo.lxxiiij
Solũ eũ medicamẽtis recte vti posse q certa methodo curet fo.eodem
De quodã qui dieuphorbiu non recte fuerat vsus fo.eodem
De neruo cesim vulnerato fo.eodẽ

De ceso p directum neruo fo.lxxiiij
Curandi nerui gñalis scopus fo.eodẽ
Metalica eluẽda eẽ sirosione carebũt.e.
Acris mordensq; medicamẽtoꝝ humor eluendo detrahitur fo.eodẽ
I uuenis quidã phũs ex vulnere nerui curatus fo.eodem
Quod vulneratũ neruũ cõtiget frigidũ ne sit fo.lxxv
Musculos voluntarij motus instrumẽta esse fo.eodem
Cuiusmodi nerui vuln⁹ oleo non profundatur fo.eodem
Phalernũ dulce & fuluum fo.eodẽ
Aquã & relaxans cataplasma in nerui vulnere semper fugienda fo.eodem
Diacalchyteos fo.eodem
In thessalum fo.eodem
De neruo p transuersũ vulnerato fo.eo.
Curatio fo.eodem
De neruo contuso vna cum cute cõtusa et exulcerata fo.eodem
Semel visum a galeno fo.eodẽ
Athletarum cataplasma si dolor cũ contusione sit fo.eodem
Si totus neruus præcisus fo.eodem
De neruis ligamentis siue copulis vel syndesmis fo.eodem
De syndesmo qui ab osse ad os pmeat vulnerato fo.lxxvj
De abdomine vulnerato fo. eodem
Abdominis dissectio fo.eodem
Epigastrium fo.eodem
Peritoneon fo.eodem
Verum peritoneon fo.eodem
Cur parua abdominis vulnera tractatu sint difficilia fo.eodem
Quæ i abdñe vulnerato ordĩe agẽda.e.
Si vuln⁹ adeo sit paruũ & intestinũ adeo inflatũ remitti nõ possit fo.eodẽ
Inflationis curatio fo.lxxvij
Scalprum aptũ ad incisionẽ fo.eodem
Syryngotoma fo.eodem
Situs idoneus fo.eodem
Repositio intestinorũ fo.eodem
Suendi abdominis ratio id est gastroraphia fo.eodem
Suturarum interuallum fo.eodem
Fili ratio fo.eodem
Qua distantia acus ab oris vlceris sit inijcienda fo.eodem
Alia suendi abdominis ratio fo.eodem
Tertia ratio fo.eodem
Qualia esse medicamẽta oportet fo.eo.
Deligatio fo.eodem
Quarta ps curatiõis i gastroraphia .e.
Si quid intestini sit vulneratũ fo.eodẽ
Intestinorũ quæ facile sanent quæ difficulter quæ non sanentur fo.eodem
Cur ieiunũ vulneratũ nõ sanet fo.eodẽ
De ventriculo vulnerato legendus hippocrates fo.lxxviij
De omẽto cum procidit contra methodicos fo.eodem
Omẽti ꝓcidentis curatio galeni fo. eo.
De ossiũ cõtinuitatis solutiõe fo.eodẽ
Catagma fo.eodem
A pagma fo.eodem
Fractura fo.eodem
Fractura schizacedon facta fo.eodẽ
Fractura raphanidon facta fo.eodẽ
Prolixitatis excusatio fo.lxxix
Poete dictum fo.eodem
Fracturæ curãdæ vera method⁹ fo.eodẽ
Quorũ fracta ossa coalescere nõ possũt et quorum possunt fo.eodem
Quæ deinceps inquirenda fo.eodem
De fractura q̃ p trãsuersũ est facta fo.eo
Antitasis fo.eodẽ
Secundus scopus fo.eodem
Deligandũ os fractũ esse fo.lxxx
Deligaturæ modus fo.eodem

ANNOTATIONVM

Quibus fascia lata & quibus angusta vtilis fo.eodem
Deligationũ numerus fo.eodem
Succos p certam deligationẽ et expelli a partib⁹ posse et ĩ eas cõpelli fo.eo.
Deligatura vitari phlegmonẽ fo.eodẽ
In osse fiſe qddã phlegmõæ icidere.e.
Sphacelos quid fo.eodem
Duplex pma deligatura fo.eodem
Cur splenia adhibeat hippocrates f.,ie.
Ceratũ humidũ cur adhibitũ fo. eodẽ
Repositiõis figurã ad duo directã eẽ.e.
Figura partis in ossium retractione & coaptatione & deligatione & repositione fo.lxxxj
Liber de musculorum motib⁹ fo.eodẽ
Quãdo soluenda deligatio fo.eodem
Pruritus remedium fo.eodem
Quãdo ferulæ circũponẽdæ fo.eodem
Poros fo.eodem
Solutionis interuallum fo.eodem
Perfusionis modus fo.eodem
Si humiditas poro q̃ gignẽdo obstat.e.
Quid minima perfusio efficiat & quid plurima fo.eodem
Arctatio fasciarũ in expulsione & renutritione fo.eodem
De victus ratione fo.eodem
Victus poro gignẽdo aptus fo.eodẽ
De magnitudine pori fo.eodem
Qua ratione por⁹ vel augeri vel minui possit fo.eodẽ
De longis fracturis fo.lxxxij
De multifariam cõfractis fo.eodẽ
De glossocomio fo.eodẽ
Aptissimus laqueus fo.eodem
Aliud glottocomion fo.eodẽ
De reliquis fracturis ad hippocratem remittit lectorem fo.eodem
De cycliscis phacotis & angustis scalpellis fo.eodem
Cysclisci fo.eodem
Phacoti fo.eodem
Cephalica vnde cõponãtur fo.eodẽ
Quid medici ægris ad carnis ꝓductionem præstent fo.lxxxiij
Terebelle quæ mergi nõ possit abaptista græcis dictæ fo.eodẽ
Chynicides fo.eodem
Phacoti vsus fo.eodem
Eggisomata camaroses fo.eodẽ
Ostagra fo.eodem
Chirurgia fo.eodẽ
Quantum excidendum fo.eodem
Cur fractã caluariã excidere cogimur.e.
Cur os a latere capitis nõ exciderit galenus fo.lxxxiiij
Neruos aliquos ex laterib⁹ capitis ortũ habere nullos ex supnis fo.eodẽ
Postq̃ forata est caluaria q̃ præcipue ratio ineunda fo.eodem
Meges sidonius fo.eodem
Isis fo.eodem
Eudemus fo.eodem
De auditorij meat⁹ sita et natura fo.eo.

ANNOTATA IN SEPTIMO

Quid in tertio, quarto, quinto, sextoq̃ egerit fo.lxxxv
Nemo præter hippocratẽ cõtinuitatis solutionẽ methodo curauit fo.lxxxv
Primus morbus fo.lxxxv
Actiões ex siſarib⁹ pcipue ꝓuenire.eo.
In Erasistratum. fo.eodem
Quid Erasistrat⁹ phelmonẽ censeat.eo.
Qui idem cũ hippocrate de elementis, senserunt fo.lxxxvj
Ingenuitas galeni in libri de elemẽtis inscriptione fo.eodem
Gñalis curatio morbi ĩ similarib⁹ .eo.
Specialẽ curationẽ ex duobus genere

constare fo.eodem
Vnde medicamēta petēda. fo.eodem
Vnde victus fo.eodem
Ars medica q̄ micratechne fo.eodem
Quemadmodū imbecillū vētrem præceptores Galeni curarūt fo.eodem
Epithemata fo.eodem
phœnigmos quid fo.lxxxvij
Quinti curatio fo.eodem
Galeni curatio fo.eodē
Ad calidum ventrem fo.eodem
Frigidæ præparatio fo.eodem
Melca fo.eodem
Aphrogola fo.eodem
Ad frigidū ventrem fo.eodem
Phalernū & surrentinū maxime calefacere fo.eodem
Ad humidā intemperiem fo.eodem
Ad siccam ventris intēperiē fo.eodem
Marasmus fo.eodem
De male curato quodam fo.eodem
Galenū dissidijs medicorꝝ, cōfusum, ad mōstratiuā se methodū contulisse. eo.
Imbecillitatū vētris curatio fo.eodem
Collatio fo.eodem
Siccitatem prorsus cōsummatā insanabilem esse, & quæ ea sit fo.eodē
Quadruplex siccitas fo.eodē
Austerorū vsū oibus siccitatib⁹ aduersum esse fo.lxxxvij
Curatio siccati ab austeris fo.eodē
Exemplum fo.eodem
Quæ ex iucūdorum iniucūdorūq; cōtastu succedant fo.lxxxviij
Euryphō herodot⁹ & ꝓdic⁹ ex mamillis lac sugendum censebāt fo.eodē
Dicterium. fo.eodem
Cur asininū lac his cōmodū fo.eodem
Optimi mellis notæ fo.eodē
Vitiosi mellis notæ fo.eodem
Optimi lactis notæ fo.eodem
Asinæ præparatio fo.eodem
Concocti iam cibi notæ fo.lxxxix
Ex calefactione q̄ fieri cernātur fo.eo.
Vbi implere & vbi digerere quatenus calefaciēdum sit fo. eodem
Cur vngendum fo.eodem
Quod i sūmo nutriat id glutinosū crassumq; succū omnino gignere fo.eodē
Cur suilla propositis nō sit ex vsu.f.e.
Nec qđ maxime nutriat nec qđ facillimū sit cōcoctu ꝓpositis cōuenire. eo.
De vini qualitate & quātitate fo.eodē
Aquosū vinū quod fo.xc
Oligophoron quod fo.eodem
Nobile vinū quod fo.eodem
Aquæ vitia fo.eodem
Dictorum vinorū virtutē aquæ vitijs esse contrarias fo.eodem
Posionis mensura fo.eodē
Ciborum mensura fo.eodem
Queādmodū sicut de ventre ꝓpositū est sic corpus totū afficiatur fo.eodem
Renutritoria refectoriaq; vict⁹ ratio, quā analepticen vocant fo.eodem
Hesternū facilius cōcoquit, q̄ recēter iugulatum fo.eodem
Cur valentius alimentū vesperi sit exhibendum fo.cxj
Non esse post cenam illico bibēdū. eo.
Conualescētiū victus ratio ei⁹ q̄ sanorꝝ & eius q̄ ægrorū media fo.xcj
Variā victus rationē veteribus fuisse in vsu fo.eodem
Ad ea reducēdū queq; quib⁹ assueuit. e.
Cōsuetudinē ad medicamētorꝝ victusq; inuētionē, magnā vim habere fo.eodē
Naturarū ꝓprietates inspiciēdæ fo. eo.
Diuersæ naturarū ꝓprietates fo.eodē
Redit ad siccā intemperiem fo.eodē
De siccitate solidarum fo.eodē
Collatio siccitatū in varijs ꝑtib⁹ fo.eo.

Curatio gñalis quatuor siccitatũ f.xcij
Quarta siccitas vt frigiditas potius curatur:q̃ vt siccitas fo.xcij
Permanere siccitatem nõmutata caliditate vel frigiditate nõ posse fo.eodẽ
Siccitatis cum frigiditate non magna, curatio fo.eodem
Cur Galen⁹ difficillimæ siccitatis curationẽ describendam suscepit fo.eodẽ
Siccitatis superius positæ cum frigiditate curatio fo.eodem
Omnẽ cibũ calidũ exhibendũ fo.eodẽ
Assidue vngendum fo.eodẽ
Purpura Tyria fo.eodem
Vitium medicoꝝ tp̃e Galeni fo.eodem
Stryphna fo.eodẽ
Siccitatis cũ mlt̃a frigiditate curatio.e.
Tutiores materiæ fo eodẽ
Mel despumatũ frigido ventri vtilissimũ, calido inimicissimũ fo.eodẽ
Vinũ propositis idoneum fo.xciij
Amara siccant fo.eodem
Picatorũ medicamẽtum fo.eodem
Atrophuntes fo.eodem
Naturalem ventriculi calorẽ augendũ & quibus augeatur fo.eodem
Puellus accubans fo.eodem
Catelli pingues fo.eodem
Calida fomẽta ꝑpositis nõ cõuenire.e.
De ventris itẽperie multũ sicca nõ multum calida fo.eodem
Quadragenarius qui sicco & calido vẽtre laborabat fo.eodem
De alio q̃ simili morbo laborabat f.eo.
Curatio eius fo.eodem
Particula valẽter i ambab⁹ qualitatib⁹ mutata oẽm ei⁹ actionẽ pire fo.xciiij
De intemperie in qua superat calor cũ humiditate mediocri fo.eodem
De calida intemperie cum mediocri siccitate fo.eodem
De humida intemperie fo.eodem
Erroris occasio fo.eodem
Humidæ intemperiæ remedia fo.eodẽ
Humidæ intemperiei cũ frigiditate.eo.
Anacephaleosis fo.xciiij
Quæ pessimæ intemperies fo.eodẽ
De intẽperantijs cũ humore fo.eodẽ
Si humor in sinu vẽtriculi sit cõtẽt⁹. eo.
Ne pars q̃ cõfluãt recipiat duplici ratione caueri fo.eodem
Inuestigatio eius q̃d transmittit fo.eo.
Spontaneæ excretiones variæ fo. xcv
Catarri fo.eodem
Coryzæ fo.eodem
Fluxionũ curatio fo.eodem
Vitiosi succi quẽ ventris tunicæ imbiberunt curatio fo.eodem
Tunicaꝝ vẽtris pharmaca quousq̧ ꝑtingere liceat fo.eodem
Specialia remedia fo.xcv
Aloæ elota & nõ elota q̃d possit. f.eo.
Compositio hieræ picræ fo.eodẽ
Vtilius vtendum picra sicca & cum aqua fo.eodem
Modus picræ fo.eodẽ.
De picra cũ melle et sine melle fo.eodẽ
Si lenta pituita vẽtriculo affigitur f.eo
Modus ptissanæ et mulsæ cũ pro vomitione sumũtur fo.xcv
Mulsa i qua incoctũ apsinthiũ sit fo.eo.
Quomodo ibecilla actio tũ ad hoc op⁹ tũ ad sanitatẽ pertineat fo.eodẽ
Varias esse ventris affectũ complexiones fo.xcvj
Method⁹ de cõplicatis affectibus repetita fo.eodem
Duplex magnitudo fo.eodem
Rosio syncopen et sudores accersẽs.e.
Ordinem curationis aliquãdo vni affectui nocere, aliquãdo nulli fo.xcvj.
De indicatione cõducẽtiũ varia fo.eo.

Primæ cõducentiũ indicatio fo.xcvj
Secũda.tertia.quarta.quita fo.xcvj
Min⁹ periclitari eos q cognato naturæ suæ morbo laborent fo.xcvij
Vbi indicatio quæ a ptis officio vt cois est sumitur locũ habet fo eodem
Quarũ ptiũ necessariũ est op⁹ fo.eodẽ
Quarũ etiã cõe opus fo.xcvij
Quaten⁹ cerebri opus necessariũ sit.e.
Quorũ actio nõ est sed ministerium ad vitam necessarium fo.eodẽ
Officiorũ cordis cerebri iocinoris & ventriculi collatio fo.eodẽ
Quæ ptes virtutẽ reliqs suppeditẽt.e.
Indicationẽ a figura modũ vacuãdi docere fo. eodem
Variæ ptes quæ mõ vacuãtur fo. eodẽ
Catoterica fo.eodem
Indicatio a situ quid doceat fo.eodẽ
Quid ptis societas docuerit fo.eodẽ
Situs quarũdã partiũ fo.xcvij
Iecur per aluũ & vomitũ purgari, vnde intellectum fo.eodem
Quæ acuti hebetis ve sensus sunt quæ medicamẽta ferant fo.xcvij.

ANNOTATA IN OCTAVO

Febris quid fo.xcviij
Cur alibi de febriũ differẽtijs egerit.e.
Differentiæ febriũ primæ fo.eodem
Hectica secunda fo.eodem
Prima febris indicatio fo.xcviij
Secunda febris indicatio fo.eodẽ
Quæ necessaria febrẽ curanti fo.eodẽ
In qb⁹ meatuũ stipatio febri excitat.e.
Atmodes fo.xcviij
Quæ cõtraria fo.xcix
De meatuũ stipatione fo.eodem
De eo qui in abulis est lauat⁹ fo.eodẽ
Narratio in capite repetita fo.xcix
Abula fo.eodem
Locus galeni ex paraprosdocia fo.eo.
Ex diatritariorũ præceptis qtum mali interim succedat fo.eodem
Sincope folio.C.
Calidæ et siccæ intẽperiei notæ fo.eo.
Hippocratẽ ppositi intẽperamẽti vict⁹ formulã et symptomata docere fo.eo.
Picrocholi fo.eodem
Refrigeratio iteri ex cibi exhibitiõe.e.
Qualia esse debeant ppositi intẽperamenti nutrimẽta folio.C
Medicamẽtosũ nutrimentũ fo.eodẽ
Picrocholos nõ optime cõcoqre fo.C
Triplex cõcoctio fo.eodem
Ptissanæ cremor picrocholis apt⁹ eo.
Ptissanæ vires fo.cj
Triplex excremẽtũ halituosũ humidũ & siccum fo.eodem
Nullum excrementum a ptissana remorari fo.eodem
Quæ tria excremẽta retineant fo.cj
Quod astringat solo gustu dephẽdi.e.
Ptissanã detersoriã vim habere fo.cj
Cibi picrocholis idonei fo.eodem
Aues idonæ fo.eodem
Excremẽtosa esse quæ exercitatione careant fo.eodem
Lacustria et palustria excremẽtosa eẽ.e
Cur vetula et recens edita fugiẽda.f.e.
Quæ cutim stipent fo.eodẽ
Varia astrictæ cutis exempla fo.eodẽ
Oleum hispanum fo.eodem
Exempla cutim siccantium fo.eodẽ
Xerotribia fo.eodem
Prospectricis & medicatricis medicine coia præcepta fo.cij
Alia picrocholorũ coia cõsilia fo.cij
Sanatio picrocholorũ cũ febricitãt eo.
Curatio omniũ cois fo.eodem
Astrictã habentiũ cutim ppria fo.cij

Virtus robur i strictiōe lauatione et talibus attēdendum fo.cij
Refrigerandi oleo ratio eodem
Ex frigore febricitātis curatio ꝓpria.e
Si cū grauedie et distillatiōe febriciteť.
Non quouis tempore lauandos febricitātes esse eodem
Victus oīm iā cōphēsorū coīs eodem
Exustoꝝ et q ex ira febricitant ꝓpri⁹.e
Eorū qui ex vigilijs tristitia & curis febricitāt ꝓpri⁹ quale vinū his dādū.e
Frigidæ potionē picrocholis magnopere conuenire fo.eodem
Frigidā auersātib⁹ quō suadēdū fo.ciij
Cur diatriti vocabulo vtatur eodem
Sententiæ hippocratis interp̄tatio eo.
Quibusdā naturis vtilem esse tridui inediam fo.ciiij
Duplicē ex magna obstructione oriri febrem posse eodem
Putredinis signū in pulsu eodem
Cruditatis signū in vrinis eodem
Curatio transpirationis ipeditæ eodē
Magnitudo obstructionis vnde discernatur eodem
Post vacuationē detergendū vel nutrimēto vel medicamēto esse eodem
Quō ꝓpositus in balneo tractād⁹ f.cv
Quæ extrinsecus detergeant eodem
Quæ moderatissime detergeant eodem
Quæ magis eodem
Quæ post balneum exibenda eodem
De diarijs a cruditate eodem
Pessima cruditas eodem
De nidorosa fumosaqꝫ cruditate fo.cv
Si alu⁹ his ꝓfluit curatio eodem
Prouidētia eoꝝ q̄ circa vētriculū eo.
Os vētris stomachū abusiue vocari.e
Si os ventris ibecillū fit eodem
Bū calida esto q̄ stomachū applicet e.
Vnguēta in duplici vase calefaciēda.e
Ceratum positis accōmodum fo.cvj
Si ventriculus intus vritur eodem
Cibatio ꝓpositorum si aluus fluit.eodē
Si fluxus sistitur eodem
Si appetentia sit deiecta eodem
Si vēter omnino astringit̄ qd agēdū.e
Rosionis curatio eodem
Flatus curatio eodem
Semina quæ flatū discutiant eodem
Crudi in acidū mutationē raro i picrocholis incidere eodem
Fumidū vaporē ex tarda cōcoct. aut acida crudita non prouenire fo.cvij
Verissima snia de ijs qui i sophismatis cōsenescunt eodem
Diatritarij quōdā p iocū dicti eodem
Logiari, qui eodem
De calido et humido tēperamento eo.
Putridinosi habitus eodem
Curatio diariarū in calidis et humidis naturis fo.cviij
Quomodo his balneū prosit eodem
De acquisito habitu eodem
Exemplum acquisiti habit⁹ generādi.e
Collatio tēperamentorū ad febres eo.
Collatio ad inediam in febribus tolerandam eodem
Victus diuersitas in temperamentis frigidis eodem
De victu ratione tēperamēti theoria.e
Duplicem in sanorum victu proponi finem eodem
Naturā cōsuetis gaudere fo.cix
Hippo. eodem
Quando intemperamentis naturis cōtrario intemperiei sue victu vtēdum & quando simili eodem
Cois cibādi ratio in omnib⁹ cōtrarijs indicationibus eodem
Exercitatio in cōi methodo p exēpla.e
Duo pro exemplo propositi fo.cix

Quæ a propositis indicatiões fo.cix
Quæ a priore eodem
Quæ a secundo eodem
Quid maxime in cõtrarijs indicationibus sit spectandũ eodem
Duplex indicãtiũ magnitudo eodem
Medicũ debere exercitatum ac natura prudentem esse fo.cx
Hectice & diarie collatio eodem

ANNOTATA IN NONO

Tria febrium genera eodem
Diarias in putrescẽtes et hecticas transire posse eodem
In trãsitu a diarijs in putres vel hecti. tertium genus existere eodem
De tertio genere eodem
Tertij generis indicium eodem
Stipatio corporum vnde fo.cxj
Obstructiones vnde eodem
Sinachos ex diariaꝝ natura eodem
Cur febres synochi dicantur eodem
Duplex synochorũ natura eodem
Prior synochorũ species eodem
Duplex pseuerantiæ febris causa eodẽ
Triplex in synochis differẽtia eodem
Secũda synochorũ species eodem
Cõmunia vtriusqꝫ speciei eodem
Neutrã synochon in gracili & frigido corpore incidere solere eodem
Pulsus synochis laborantiũ fo.cxij
Putrescentis synochi ꝓpria eodem
Duo adolescẽtes ꝓ exẽplo positi eodẽ
Potiora exẽpla eẽ quæ ipse qs viderit qualibus gale. vtitur eodem
Galenus quõ ad medicinã venerit eo.
Palestræ perit⁹ quomodo curat⁹ eodẽ
Detraxionẽ sãguis vsqꝫ lipothymiã maximũ eẽ synochorũ remediũ eodem
Quæ acta post sãguis missionẽ fo.cxiij
Serui curatio eodem
Variæ cõtinuarũ rationes eodem
Qui synocho ex sola obstructiõe laborãt sãguine misso i putrescẽtẽ nõ icidũt.
Si ætas aut vires sanguinẽ ad lipothymiã non patiuntur eodem
Propositos omnino sanguinis missiõe curandos eodem
De qua abundãtia sit hic sermo eodem
Cur festinãdũ in his ad sanguinẽ detrahendum fo.cxiiij
Vbi sãguis nõ mittit̃ q̃ icidat difficultas
In his febrib⁹ nõ nũero dieꝝ sed robori viriũ ꝓ sãguie mittẽdo attẽdẽdũ. eo
De frigida exhibenda eodem
Frigidæ itẽpestiue datæ icõmoda, i qb⁹ consistant eodem
Quæ in febri cũ itẽpestiue dat̃ faciat. eo
Quibus frigida danda non est eodem
Si cõcoctionis apparẽt notæ quid adhuc æstimãdum eodem
Erisepelas potu frigidæ sanari eodem
Qñ i duab⁹ synochis frigida exibẽda.
Solidarũ natura roborata qd faciat eo.
Ipsã caloris copiã cõtra frigidæ noxã quasi munimen esse eodem
Quibus naturis frigidæ potio parum tuta folio.cxv
Hecticis nec gelidã nec mltã exhibẽdã
Ad sectionẽ venæ æstimãda eẽ tũ q̃ præcesserũt tũ quæ sequẽtur eodem
Quæ naturæ sãguis missionẽ recusẽt eo
Qui sint ad succos digerẽdos parati. e
Quis sanguis missionẽ postulet eo.
Queãdmodum sermo a diarijs venerit ad continuas eodem
Reuertitur ad methodũ eodem
Ad artis cuiusqꝫ sciam et gñalẽ methodũ et exercitationẽ i pticularib⁹ reqri.
De viriũ indicatione fo.cxv
In eos qui virtutis indicationẽ cõferre

ad curationẽ negabant fo.cxv
Omnium medicandi idicationũ explicatio fo.cxvj
Quæ in proximo libro dixerit eodem
Tres facultates aial gubernare f.cxvij
Quãlibet triũ virtutũ amissa necesse esse reliquas perire eodem
Intẽpestiue missi sãguis incõmoda eo.
Virtutẽ aliqñ ex ijs quæ veluti in perniciem ei⁹ fiant iuuari eodem
De corruptione humorum eodem
Vbi cũ corruptione humorũ virt⁹ imbecilla est quid agendum. fo.cxviij
Sanguinẽ reddi inutilẽ bifariã eodem
In quibus missio sãguinis vt vacuatio vtilis sit eodem
In quibus aliter vtilis eodem
Vnum esse quod a virtute indicetur sicut a reliquis omnibus eodem
Quibus rebus seruetur virtus f.cxviij
Maxima dignitas idicatiõis a virtue.e
Secũdæ dig. indicationis ab affectu.eo
Quæ sine mora obeũda eodem
Quæ aliqñ obeũda nõ sũt aliqñ paulatĩ
Indicatõ a virtute quõ sit pria et quõ ñ.
Tres eẽ medicatorias idicatiões gñales
Non esse plura indicationũ gña q̃ tria ab ipa reꝝ substãtia intelligi fo.cix
Ambiens aliqñ ex morbi remedijs est, aliquando ex morbi causis fo.cxix
Quod ambiens ferat vitari nõ posse.e
Præparatio domus eodem
Curatorias idicatiões ad vnã reduci.e
Resolutio vni⁹ in particulares eodem
Tẽpamẽtorum cognitio vñ sit iueniẽda fo.cxx
Vita hoc loco ex quib⁹ cõsistat eodem
Præsens tẽperamẽtũ ex ante acta vita aliquãdo cognosci eodem
Qualꝭ sit tẽpamẽti cognitio ex notis eo.
Præcipuã tẽperamẽti cognitionem ex cõsuetudine præstari fo.cxx
Cõsuetudinẽ cuiusq̧ corpis naturã oñ
Aliqas cõsuetudies nõ facile (dere.cxx p experientiam dephendi eodem
Consuetudines iteruenięte natura morbi indicare fo.cxxj
Aetatẽ interuẽtu tẽperamẽti eodẽ
De corpoꝝ diuersitate diligẽter signãda
Frigida & sicca cõstanti substãtia esse. e
Humida & calida facillime resolui eo.
Citra calorẽ nõ posse solui i halitũ corpus vllum eodem
Humidũ esse ad resoluendũ habile eo.
Puerorũ substãtiã facile digeri eodem
Pueros nõ ægere vacuatione eodem
Qđ tps maxime corp⁹ digerat eodem
Solutiõis cõtinui nomẽ a galẽo iditũ.e
Artis cõstituendæ methodus a platone data quæ fo.cxxj

ANNOTATA IN DECIMO

Vbi febris et causæ cõtrariæ sũt idicationes tria stati ab iitio æstimẽda.cxxij
Causæ plerũq̧ maiorẽq̧ esse vim eodẽ
Tria prima esse quæ i ꝓpositis febrib⁹ indicationes prestẽt eodem
Ordo agendorũ eodem
Repetita mentio de diarijs eodem
A diarijs ad pluriũ dierũ febres trãsiri trifariam eodem
In qbus diarijs effectrix causa desijt. e
In quibus manet eodem
Quæ faciant stipulationem eodem
Ipsũ febris principiũ aliquãdo stipulationẽ efficere fo.cxxiij
Cur febres diariæ nominentur eodem
Diariaꝝ nõ eẽ vnũ affectũ sed variũ. e
A qb⁹ diarijs isẽparabilis sit stipatio.e
Cũ plurimũ est cõiũcta & cũ aliquãdo est, aliquando non eodem

INDEX

Duas esse causas cur diarie aliquando diutius trahant fo.cxxiij
Quæ febris diariaꝝ et polyemeroꝝ sit cõmunis eodem
Diariaꝝ anacephaleosis eodem
Duplex stipatio eodem
Generalis curatio eodem
Virtutis æstimatio respectu vacuationũ
Raro ĩbecillas esse vires in primo vel secũdo die eodem
Aegri a pͥmo die ĩbecilli discriptio. eo.
Optim⁹ biliosos stomacho cib⁹ f.cxxiiij
Cõualescẽtes ex leui cã febricitare xxv
Rõ cur aliq ĩ pͥncipio febris sit cibãdi
Qui halit⁹ horrorẽ rigos et febrem excitare possint. fo.cxxv
Quãdo excitetur cõcussio eodem
Quando horror eodem
Qñ vlcerosis sẽsus vel tm̃ inæq̃litas .e
Cibationis in varijs principij tẽporibus, varia euenta eodem
Horrore finito et febri ĩcepta, nõ eẽ cibandum ante inclinationẽ fo.cxxvj
Ex quib⁹ discernatur putredo eodem
Tẽpus ãni in statu cæli aliqñ ĩtellegi.eo
Hippocratẽ q̃ et maxime necessaria sint et ignorata subinde repetere eodem
Mulierũ ex tristicia & vigilijs a pͥncipio hectica febricitans eodem
Alter hectica laborans eodem
Iuuenis qui in feruoribus ex ira febricitauit fo.eodem
Vbi cibare sit vtile & vbi nõ f.cxxvij
Duo esse pro cibatiõe spectanda eodẽ
Si phlegmone cũ tali corpe & febri sit cõiũcta quod discrimen eodem
Discriminis causa fo.cxxvij
Diatritarioꝝ cibãdi formula eodem
Repetitio cibationis eodem
Galenũ phlegmonẽ habẽtib⁹ aliqñ frigidam exhibuisse eodem
Curatio ꝓuisionẽ agnitionẽq̃ sequit̃ e.
Quo loco ĩponẽda refrigerẽtia.cxxviij
Cur febris phlegmõas seq̃t̃ fo.cxxviij
Cuiusmõi sit phlegmones natura eodẽ
Humores ĩ vasis citra phlegmonen dupliciter putrescere eodem
Duplex refrigerantiũ humectãtiumq̃ materia fo.cxxviij
Refrigeratiõis et hũectatiõis collatio.
Sex refrigerãtis humectantisq̃ materiæ differentiæ deinceps tractatæ.eodem
Frigidissimo aere quomõ sit vtẽdũ eo.
Maius esse cõmodũ ex frigida ĩspirata q̃ malum ex cute densata eodem
Quæ p aerẽ frigidũ refrigerent̃ & quæ per cõmesta & bibita eodem
Cois oĩm ptiũ refrigeratio fo.cxxviij
Agnitio hecticæ in septo f.cxxix
Nisi corde sil'r affecto nullum genus febriũ cõsistere eodem
De ijs quæ extrinsecus applicata refrigerent & humectent eodem
Acetũ ad mixtã caliditatẽ habere eo.
Humectãs ac refrigerãs simplicissimũ
Optima cera quæ fo.eodem
Humidi cerati formula fo.cxxix
Refrigerãs medicamẽtũ quotiẽs renouabitur fo.eodem
Siplex rosaceũ cuiusmõi sit galẽo.cxxx
Cui potissimũ loco iã dicta medicamenta sint applicanda eodem
Experiẽtia galeni de applicatis pharmacis fo.eodem
De balenis eodem
Cur propriæ cuiusq̃ morbi indicationes ignorentur. eodem
Febriũ oĩm qua febres sint, ꝓpriũ remediũ refrigerationẽ esse eodem
Quæ p se refrigerẽt & q̃ ex accidẽti eo.
Balneũ vtroq̃ modo refrigerare eodẽ
Balnei partes folio.eodem

Cur nec in febrilis significatiõis prin- cipio nec incremẽto qsq̃ lauit f.cxxx
Qui facile horrescãt & quãdo f.cxxxj
Ratio cur horreant fo.eodem
De his q balneũ ingressi nõ horrẽt eo.
Nõ horrentib⁹ q̃ ex balneo ꝓueniãt.e.
Collatio prouenientiũ ex balneo.fo.e.
Fusio succorũ ex balneo vbi noxia eo.
Noxę fusionis succorũ fo.eodem
Quæ calidis & siccis affectibus ex bal- nei partib⁹ ꝓueniãt fo.cxxxj
Sũmatim quid ex balneis ꝓueniat. eo.
Cur hectica laborantib⁹ periculosa sit frigida fo.cxxxij
Hectica febricitantes et marasmodes nõ eẽ i frigidã totos conijciẽdos eo.
Nec substãtiã frigidæ nec itegrã ei⁹ qua litatẽ ad viscera puenire eẽ vtile. eo.
Hectica febricitãtes ex balneo nisi etiã i frigidã sint missi, non iuuari. fo.eo.
Qui plãe marasmo laborat nõ sanabit.
Duplex marasmus fo.eodem
Qui frigida nõ mergẽdi sed perfũdẽdi
Queadmodũ æger balneo sñ (f.cxxxiij labore vtat cũ tota rõne vtendi f.eo.
Mediæ domus tẽperies fo.eo.
Vbi oleo profundẽdus fo.eo.
Aer cuiusq; domus qualis fo.cxxxiij
De nutrimẽti facultate fo.eodẽ
Alicæ cõditura similiter ptissanæ f.eo.
Sub qua frigiditate hæc exhibẽda f.eo.
Qñ asininũ lac dandum fo.eodem
Ne lac in vẽtre cogatur fo.eodem
A melle & mulsa in hecticis febribus abstinendum fo.eodem
Corrupti lactis in vẽtre, nota cxxxiiij
Hectica laborãtes frigidiora quã tãtũ graciles postulare fo.eodem
Hectica tantũ laborantes quõ i balneo lauandi fo.eodem
Frigidæ temperatura fo.cxxxiiij
Marasmus qd primum quid secũdo, & quid tertio cõsumat fo.eodem
Siplices ac p̄maæq; ptes ex qb⁹ cõsistãt
Carnosã partẽ in diuersis ptib⁹ diuersa
Quæ proprie caro dicatur fo.cxxxiiij
Cuiusq; partis moles vnde maxime sit conflata fo.eodem
Quæ substãtia pire et regigni possit & quæ non fo.eodem
Colliquãtiũ febriũ et marasmodõn col
Quorũ febres ardẽtes in maras (latio.e modes transeunt fo.eodem
Gñal colliquãtiũ febriũ curatio.cxxxv
Mulsam in colliquãtib⁹ vitãdã eodem

ANNOTATA IN VNDECIMO

Eorũ q coĩa febriũ sunt magnã partem in præcedẽtibus traditam eodem
Quod remediũ auxiliũ ve dicit & vlti mã primã sanitatis cãm esse fo.xxxv
Ars & artifex quõ sanitatis causæ eo.
Phlebotomia alia ex causis morbi ali- as auxilium. fo.cxxxvi
Fortunã artẽ et artificẽ materiæ interuẽ tu agere eodem
Naturã ex tribus constare eodem
Solidarũ quãtitatẽ parẽ manere et quõ
Carnosæ substãtiæ quãtitatẽ variare e.
Sp̄s sbãm fere quolibet momẽto variari
Virt⁹ vel i trib⁹ iã dictis vel tẽpamẽto.
Temperamẽtũ duplex eodem
Curationem dupliciter dici eodem
Duplex prophylactice fo.cxxxvj
Si qua res idicãs p̄termittat curationẽ claudicare eodem
Virium indicatio generalis fo.cxxxvij
Virium indicatiões speciales eodem
Spiritus custodia vnde eodem
Custodia solidarũ vnde fo.eodẽ
Carnosæ partis custodia vnde eodem

Optimã horũ tẽperiẽ sẽp eẽ seruãdã.e.
Quæ optima non sit qñ seruanda est & quãdo alterari possit fo.cxxxvij
Mẽsure auxiliorũ idicationẽ ex p̄senti temperamento dari fo.eodem
Dignitas idicãtiũ vnde sit iudicãda.e.
Magnitudo indicantis duplex fo.eodẽ
Maxima maxieq; p̄ncipalia vasa q̃.e.
Loca putredinis vñ febris oriat̃ q̃.eo.
De putredine q̃ vel i maximis vasis vel in omnibus sit fo.eodem
Quæ corpora putrescant fo.cxxxvij
Fines vasorum vnde stipent̃ fo.eodem
Quæ succos extrorsũ p̄cipitẽt fo.eodẽ
Methodus sanationis harũ febriũ f.eo.
Quæ a viribus in proposita febri indicentur fo.cxxxviij
Nutrimenti quantitas vnde fo.eodem
Nutrimẽti qualitas vnde fo.eodem
Nutriendi tẽpus in synochis fo.eodẽ
Frigidã propositis exhibendã fo.eodẽ
Continuarum cũ diarijs & inter se collatio fo.eodem
Summa dicendorum de febribus a putredine fo.eodem
Febrium quæ ex putredine oriãtur differentiæ fo.eodem
Quæ de singulis differentijs sint dicenda fo.cxxxviij
De putredine fo.eodem
Principiũ inueniendæ curationis ipsã rei naturam fo.cxxxix
Putredo quid fo.eodem
Naturalis caloris cõseruatio vnde.eo.
Vacuationes putredinis quæ fo.eodẽ
De secũdo in diuisione fo.eodem
Putredinis quæ in toto sit corpore, vacuatio fo.eodem
Vomitio nõ p̄uocanda nisi humor os ventris petat fo.eodem
Quæ apta vacuationis materia fo.eo.
Totum corpus quãdo rare faciendũ & quo medicamento fo.cxxxix
Vinũ qñ exhibeat̃ & quid faciat fo.eo.
Dulcis aq̃ balneũ quid faciat & quo tẽpore exhibendum fo.eodem
In cõtinuis febribus nec vino nec balneo nec corpus rare faciẽtib⁹ vtẽdũ.e
Febris putredis & effectricis causæ cũ hæc ad est difficilẽ esse collationẽ f.e.
Virtutem ad morbos curandos aliquãdo necessariam fo.cxl
In quibus vim cõcoctricẽ reqram⁹ eo.
Vbi frigida exhibenda fo.eodem
Qñ frigidæ natatione vtendũ fo.eodẽ
Quando lauatio vini potio & vnctio rarefaciens apta fo.cxl
Qui frigido ambiẽte vehemẽter vrunt̃ eos in præcepiti esse fo.eodẽ
In his q̃ deplorati sũt nõ eẽ infamanda remedia fo.eodem
Hippocratis p̄ceptũ cõtraria cõtrariorũ esse remedia nũq̃ subuerti fo.cxl
Si putredo ex obstructione cum redũdantia in toto fo.eodem
Obstructio morbus instrumẽtalis.eo.
Resolutiue methodi clarissimũ fo.cxl
Quid vltimũ resoluendo est inuẽtum: id primũ peragendũ fo.eodẽ
Curatio ab vltimo inuẽto incipiẽs.eo.
Vltimũ in curatio febris ipsa fo.cxlj
Si quid curationẽ interpellet fo.eodẽ
Si syncope ex stomacho interuenit ac cibus & vinum cum frigida intempestiue est dandum fo.cxlj
Mulsæ noxa fo.eodem
Oxymelitos noxæ fo.eodem
Quod vehementer prosit citra vllam noxã difficile inueniri & cur fo.eo.
Contrariorũ cõtraria remedia esse perpetuo verum esse fo.eodem
Sanationẽ ipsorũ esse affectũ hanc vero

symptomatũ sequi fo.cxlj
In symptomatis quoq; verũ esse cõtrariorũ contraria remedia esse fo.cxli
Actiones & earũ offensas nõ subsistere sed fieri siue geri fo.cxlj
Cauẽdũ ve fallamur noĩbus fo.cxlij
Pro discernẽdis cõtrarijs pceptũ fo.e.
Exercet in cõtrarijs inueniendis fo.e.
Cõtrarietatẽ i corporũ tum q̃litate tum q̃ntitate inueniri fo.cxlij
Quæ aristoteli cõtraria & q̃ opposita.e
Quæ hippocrati et platoni fo.cxlij
Repetitio generũ i his febrib⁹ causarũ morborũ & symptomatum fo.cxlii
Quid singulæ causæ indicent. fo.cxlij
Galenũ primum glutinoso detersiuum opposuisse fo.eodem
Rõ cur detersiuũ glutinoso opponat.e
Instrumentalis morbi idicatiões et oppositiones cxliij
Synochon bene habiti corporis calentis ætatis propriam esse fo.eodẽ
Si synochos in puero ante quartũdecimum fo.eodem
Si puer quartũdecimũ excesserit.f.eo.
De mẽsura mittendi in his febribus sãguinis fo.eodem
Si triginta annorum sit cui sanguis mittendus fo.eodem
Cur aliq̃d sãguinis reseruari in his febribus debeat fo.eodẽ
Quale & quantum esse debeat i his febribus nutrimentum fo.eodem
De cataplasmatis et perfusionibus.eo.
Methodicorũ victus ratio fo.eodem
Vict⁹ ex quib⁹ maxime cõstet f.cxliiij
Cataplasma & pfusiones præcordiorũ quibus noxia fo.eodem
Diuites q̃ pauperes a q̃busdã medicis magis lædi et cur fo.cxliiij
In omnib⁹ a putredine febrib⁹ vtiliter venam incidi fo.eodem
Medij corporis puidentia vbi magis, minus ve noxia fo.eodem
Qui medij corporis puidẽtia reqrãt.e.
Queadmodum sit prouidendũ fo.cxlv
Relaxantia quid faciant fo.eodẽ
Astringẽtia i pncipijs dupl'r cõducere
Qñ tempestiua relaxatio fo.eodem
In qb⁹ pcipue sit astrigẽtib⁹ vtẽdũ et cur
Quãdo in iocinere et vẽtricl'o astringẽtibus vtendum fo.eodem
Ex iocineris & vẽtriculi i pspera cõcoctione, duplicẽ prouenire noxã. fo.eo.
In oi febri pspiciendũ esse cõcoctioni
Nõnl'los ex ignorãtia sua lucrũ facere
Ventriculus et iecur quo psũdẽt f.cxlv
Duplex vis apsinthij fo.eodẽ
Ponticũ apsinthium, quod fo.eodem
Amarã q̃litatẽ astringẽti viã facere eo.
Myrtinum aptũ nõ esse & cur fo.eo.
Cataplasma quale esse debeat fo. eodẽ
Si amara sit & astrigẽtia nõ sint f.cxlvj
Medic⁹ q ex iocinoris phlegmõe laborabat
Vbi astringẽtiũ relaxantiũ ve (rabat aut acriũ plus imiscendum fo.eodem
Quib⁹ ptib⁹ astringẽtia miscẽda nõ sũt
De renibus & pectore fo.eodem
De liene quando astringendus.fo.eodẽ
In quacunq; pte humor putrescat q̃ obseruãda fo.eodem
Si calor laborãtis ptis mult⁹ nõ sit sed magnitudo notabiliter aucta fo.cxlvj
Qñ galen⁹ et lauet et relaxantib⁹ cataplasmatis vtatur fo.eodẽ
In quib⁹ pticulis astringẽtia cataplasmatis imisceat. fo.eodem
Qñ in pulmonis phlegmone cucurbita vtendum fo.cxlvij
In phlegmone mẽbranarũ cerebri quãdo cucurbitulis vtendũ fo.eodem
Vt reprimẽtiũ vis alte descendat fo.eo

Sanguis quib. non sit mittendus 143.

Vbi castoreo ad phlegmõas vtamur. e.
Galenũ singularũ pticularũ ꝓprios meatus fluxiles reddere solere fo. cxlvij
Qui singulis partib⁹ respondeãt eodẽ
Quẽadmodũ singulis meatib⁹ fluxibilitas cõparetur fo. cxlvij
In balneo per febres adhibendo trib⁹ esse attendendum fo. eodem
Cõmoda balnei vbi aliđ nihil obstat. e
Si iferioris notę ptiũ aliq̃ sint iualidę. e
Superuacua in partes imbecillas solere confluere fo. cxlviij
Ex moderato calore prouenire duo eo.
Imbecilla pars quenã sit intelligẽda. e.
Partẽ phlegmone aut putredie affectã superflua ꝓpter calorẽ attrahere. eo.
Cauẽdũ his frigidũ soliũ et cur f. xlviij
Qñ balneis & cataplasmatis relaxantibus vtendum fo. eodem
Qñ oportune in febribus cibetur f. eo.
Magis noxium a minus noxio vnde discernatur fo. eodem
Si phlegmonẽ i vẽtriculo aut iocinore hñtes añ accessionẽ cibẽť q̃d accidat. e.
In sũmi vigoris moreq; notãda fo. eo.
In pncipij more q̃ notãda fo. cxlviij

ANNOTATA IN DVODECIMO

Tres eẽ pmas sympt⍵matũ differẽtias
Quæ sympt⍵mata curã medici (f. cxlix ad se trahũt et quæ non fo. eodem
Qñ sympt⍵mata curationẽ iterpellẽt. e
Que vires lædant fo. cxlix
Si labãt vires nõ tantum sũt vehementer resolutæ fo. eodem
Si virtus iam resoluta fo. eodem
Qñ cõtra sympt⍵ma instať & quando contra morbum fo. eodem
Quiq̃genari⁹ medic⁹ q̃ sibi venã icidit
Medicos cõtra dolorẽ dupľr istare. e.
Dysentericorũ curatio violenta fo. cl
Eius q ex arte cõtra morbũ gñose istat terminus fo. eodem
Eius qui dolorẽ mitigat terminus non prætereũdus fo. eodem
In soporiferis anodynis dupliciter errare medicos fo. eodem
Quib⁹ galen⁹ sõnifera anodyna exibuit
Soporiferorũ discrimẽ quoddã fo. eo.
Soporifera oia annotina vtiliora eẽ. e.
Phylonion q̃diu sit vtile fo. eodem
Soporiferorũ vsũ eorũ esse q aduersus sympt⍵ma pugnãt fo. eodem
Quæ siľ et affectũ sanẽt & dolorẽ sedãt
Nutrimẽtũ aliqñ et affectũ sanare et syncopen ꝓhibere fo. eodem
De his q ex copia crudoꝝ cũ stomachi offensione febricitant fo. clj
Digerentis olei cõpositio fo. eodẽ
Mulsam his idoneam fo. eodem
Mulsam dũtaxat cibandũ fo. eodem
Somni & vigiliæ modum in his esse tẽperandum fo. clj
Sõnũ cõcoquere vigilias digerere eo.
Si puls⁹ his pu⁹ sit et vehemẽt ieq̃lis. e.
Si pulsus mediocri magnitudine fo. eo.
Si aluus cõmode nõ deijciat fo. eodem
Si immodice deijciat fo. eodem
Si pulsus subito ad ibecillitatẽ ineq̃litatẽ vel paruitatẽ mutentur fo. eodẽ
Si cũ eiusmodi pulsu phlegmone in vẽtriculo vel iocinore sit fo. eodem
Qñ cataplasmatis ꝓfusionib⁹ vtẽdũ eo.
Quãdiu i hac febri aq̃ mulsa vtẽdũ. f. clij
Si crudi succi sit et corrupti sic vt perco qui nequeant fo. eodem
Si æger mulsam fastidiat fo. eodem
Acetũ his nõ incõmodũ fo. clij
Qñ oxymeli his dandum fo. eodem
Frigidiorũ succorũ notæ fo. eodem
Horũ pulsus tardiores rarioresq; esse

Duplici ratione cōphēdit fo.clij
Oxymeli qn̄ frigidū & qn̄ calidū exhibendum folio eodē
Quod balneum & aer nimium calidus frigidusve sint his aduersa fo.eodē
Quomodo a nimiū calidis lædāt. eodē
Quomodo a nimiū frigidis eodem
Si qs ad syncope iā vexatos ē accit⁹.e.
Quib⁹ frigida potio exhibēda est clij
Quod vinum oīb⁹ syncope vexatis sit vtile folio eodem
Electio vini fo.eodem
Amara pre vetustate vina ne sūto.eod
Quæ vina his comodissima quoꝝ stomacus amara bili vexat eodem
Duplex phalernum fo.cliij
Quæ in græcia & asia ad digestionem in corpus sint aptissima eodem
Noxia vina eē qb⁹ admixtū mare ē.eo.
Quæ vina aquosæ sint substantiæ eodē
Quæ crassa sunt vina eodem
Quæ vina his q syncope ex crudis laborant sint fugienda. fo.cliij
Quæ his offerenda eodem
Nullū albū vinū calidū eodem
Calidissima vinoꝝ flaua esse eodē
Austera vina eodem
Vina digestionē i corp⁹ aptissima. eo.
Si imbecillū ægro caput sit eodem
Oīa fulua & odora caput grauare eo.
Austera vina ventrē roborare, nec caput tentare folio eodem
Austera vina atq etiā aquam in syncope fugienda esse fo.eodem
Si deest vinū accōmodū in vtraq syncope q eligenda. fo.eodem
Aquosi vini & fului collatio eodem
Quæ maxime vrinas moueāt fo.cliiij
Fuluoꝝ crassoꝝ cū austeris collatio.e.
Item cum tenuibus. fo.eodem
Spūs substātia cū solidis quēadmodū i morbis custodienda fo.cliiij
Vacuatio alteratiove spūs qn̄ ad hanc artem spectent. eodem
Aīalis spūs fons & vn̄ alat fo.eodem
Vitalis spūs fons vbi et vnde alat. eo.
Si qs naturalis sit spūs i quo cōtieat.e.
Viriū laps⁹ ex solidis digerēdis vn̄. e.
Laps⁹ viriū ex tēpie solidoꝝ mutata.e.
Alteratio in spū vn̄ ꝓueniat eodem
Essentiæ spūs corruptio ex quib⁹ proueniat. fo.eodem
Qui affect⁹ spm̄ corrumpat. fo.eodem
In qb⁹ aīa p se mouet & in quibus corpus mouet fo.eodem
Si spūs substātia pl⁹ iusto tenuet. clv.
Si corpus nimis rarum fo.eodē
Ad robur viriū tuēdū ciboꝝ potionūq habendam rationem eodē
Aeris quē spirādo attrahim⁹ quæ ratio habenda. folio.eodem
Ad robur viriū & ne syncope incidat singulare presidium fo.eodem
Vētriculi os ꝓpter exquisitum sensum syncopē accersere fo.clv.
Si crudoꝝ abūdātia & mltitudie vires ꝑmat & meat⁹ insensiles obstruat quę incōmoda fo.eodem
Qn̄ crudoꝝ copia syncopen afferat & qn̄ lipopsychiam folio. eodem
Quō & qb⁹ hi nutriendi eodem
Quod vinū ab initio his idoneū eodē
Qui sic febricitant quotidie accessionem hr̄e, & quo diei tp̄e. eodem
De his q ex nimiū tenuib⁹ succis syncope vrgent. eodē
Collatio hoꝝ cum predictis. eodem
Si qs istos ab initio curandos successerit. folio.eodem
Qn̄ ꝓpositi insanabiles et cur. eodem
Quib⁹ occasiōib⁹ mortifera in his facies appareat. fo.clv

Si talis facies cũ aliq ex occasiõib⁹.clv
Si absq; occasionũ aliqua eodem
Digestionẽ spirituũ dupl'r his accedere.folio clvj
Curatõis sũma.eo. Special' curatio.e.
Quis aer, q̃ vnctões, q cibi his apti. e.
Albũ ouorũ ægre concoqui eodem
Quod vinũ his vtile eodem
Quando caro danda eodem
Si æger syncope iã dephensus est. eod
Si nõdũ syncope præmic̃ fo.clvj
Quatuor reliquæ occasiões quib⁹ syncope succedunt eodem
Pricipiorũ intẽperiẽ duplicẽ eẽ eodẽ
De doloribus eodem
De dolorũ gñatione sũmatim eodẽ
A naturalib⁹ noticijs q̃ oib⁹ sũ cões. e.
Asclepiadis opinio eo.
Mutationẽ q̃ dolorẽ afferret confertim fieri & violẽtã debere eodẽ
Methodos quid folio.clvij
Cuiusmodi sit q cõtinuitatẽ diuidat. e.
Ruptio cõtusio & erosio vnde eodẽ
Vbi vehemẽs dolor q̃ æstimãda.eodem
Medendi methodũ ad affect⁹ agnitionem nõnũq̃ cõferre eodẽ
Alius colicus. eodẽ.
Nõ eẽ in quoq; affectu q̃les in pleoriti de vl' dysẽteria, notas reqrẽdas.clviij
Si sanguinis abũdãtia distẽdat. clviij
Si æger sanguis missionẽ timeat vel imbecillis sit fo.eodem
Signum eodem
Si ex flatuoso spũ dolor sit excitatus curatio eodẽ
Si rodens humor affligit fo.clviij
Soporifera anodyna minus hos q̃ alios lædere fo.eodem
Quib⁹ alienissima sint torporẽ inducẽ(tia.eo.
Si cũ crassis succis cõiũct⁹ alituosus spũs sit eodẽ
Dupl'r cũ crassis adiũgi talẽ habitũ. eĩ
Quib⁹ potissimũ incidat talis affectus et quando. eodem
Doloris ex frigido humore in mediis intestinis inclusi curatio. fo.clix
Agrestis qdã colicus allio curat⁹. eod
Alliũ flatũ discutit, nec sitim infert.eod
Alliũ agrestiũ theriacen esse eodẽ
Quib⁹ vehemẽs intestinorũ dolor sine febri est quæ vtilia eodem
Quib⁹ eiusmodi dolor cũ febri, quid agendum. eodem
Oculorũ & auriũ doloris i febre seda(tio.eo.
Medicamẽtũ qd' ex castoreo fit qb⁹ vtile eodem
Collyria dyopiu ocl'orũ maximos dolores remittere eodem
Colliriorum diopiu noxa. eodem
Noxæ dictorũ colliriorũ correctio.eod
Doloris q ex flatuoso spũ est excitatus propria curatio folio.clx
De cucurbita cũ flãma copiosa eodẽ
Qui a cucurbita stati pſ anẽſ, & qb⁹ redeat dolor. eodem
Curatio doloris ex flatu cũ hũore.eo.
Aliquos a ꝓposita curatione cruciari, & postea vitreũ humorẽ excernere.e.
De dolore q extenui & acri hũore excitac̃ q ẽt cõuulsionẽ aliqñ accersit. e.
De iuuene q ꝑrugiosũ hũorẽ vomuit.e.
Ptissana sine rosione deterget. eodẽ
De his q ex siccitate nimia distendũc̃, et cruciantur. eodem.
Triplex cõuulsio curabilis. eodẽ.
Cõuulsionẽ q̃ ex neruosarũ ptiũ siccitate oritur insanabilẽ esse eodẽ

ANNOTATA IN DECIMOTERTIO.

Phlegmones descriptio fo.clxj
In oi phlegmone calidũ eẽ sãguinẽ.eo.

Variæ opiniones de phlegmones causa. folio.clxj
Omnis morbi quæ adhuc in gignendo est, duplicem esse indicationē eodē
Oim q̄ in gn̄atione sunt cōpositam esse curationem folio eodem
Quid ad medicum spectet, quid ad sanitatis tutorem eodem
Cōis oim phlegmonarū gn̄atio eodē
Cōfluxus sanguis duplex cā fo.clxj
Queādmodū partes sanguinē trahūt.e.
Cur phlegmone ex dolore contrahac causa. folio.eodem
Expultrix vis, qn̄ agat eodem
Varietas tumoꝝ ex eius quod cōfluxit natura oritur fo.clxij
Exempla. Crassum humorē quodāmō melancholicum esse fo.eodem
Lentus humor vnde eodem
Cum phlegmone in particula incipit, quæ consyderanda eodem
Glandulas occasione longinqui vlceris sæpe intumescere eodem
Glandulas cū intumuerīt bubones græce dici. fo.eodem
Curatio bubonis ex vlcere vbi corp⁹ est purum fo.clxij.
Duplex sanguinis missio eodem
Phymatis in glandulis gn̄atio. eodem
Quando particula ip̄a quæ phlegmone laborat, sacrificanda sit eodem
Duplex cā corpus vacuandi eodem
Vbi phlegmones feruor ē remiss⁹. eo.
Qn̄ triticea farina dimittēda. fo.clxiij
Emmota quæ. Cur aduris cuiusmōi emplastra sunt, abstinēdū fo.clxiij
Quib⁹ digerētib⁹ tūc sit vtēdū. eodem
Obseruādus effectus digerētiū eodē
Si irritata ex digerentibus ægra pars est. folio eodem
Si puris copia, medicamēta supet. eo.
Vbi potissimū aperiēda suppuratio.e.
Quomō post incisionē medicandū. e.
Sectio myrtaceū foliū imitās eodem
Quæ in vlcere ponenda fo.eodem
Error in epuloticoꝝ vsu fo.eodē
Qn̄ epuloticis vtendum eodem
Fluxionis causæ fo.clxiiij
Vn̄ calor particulæ accedat. eodē
Vnde dolor illi accedat folio eodē
Intemperies partis vnde eodem
Vbi totū corpus male affectum est, q̄d agendum fo.eodem
Plethore curatio fo.eodē
Cacochymie curatio fo.eodem
Si iā febricitet eger, qua vacuatiōe vtēdum. folio.eodem
Si nō dū febricitet fo.eodem
Phlegmone laborantem partem nec eē exercitādā nec fricandam. eodem
Ad partes maxime remotas auersionē semp faciendam. fo.eodem
Si phlegmones initiū circa sedē, vesicā colē renes mulieris ve pudendū sit.e.
Propria de phlegmōe tractatio eodē
Vbi phlegmone & affectus simul curātur. fo.eodem
Astringentia et refrigerātia vacuare & vbi maxime eoꝝ vsus fo.eodem
Digerere qn̄ est tempestiuū eodem
Ex pūctu aīalis morsuve doloris sedatio duplex. folio. eodem
Quædam eē totis substātiis inter se cōtraria. fo.clxv
Quorū methodus aliqua sit, quoꝝ nō sit. sed experientia. fo.eodē
In hoc ope ea tantū tradi q̄ methodo inueniantur fo.eodem
Cōem oīm phlegmonarū curationem ꝓ laborante particula variari eodē
Indicatio a similaribus et instrumentarijs quid præstent fo.eodem

De instrumētaliū indicatione fo.clxv
Refrigeratōis i phlegmōe q̄ cōmoda.e
Quadruplex vacuātiū gen⁹ eodē
Phlegmōes i iocinore curatio. clxvj
Q̄n pueris mittēd⁹ sanguis eodē
Venæ electionem a laborāte ꝑticula indicari fo.eodem
Quā longissime esse a ꝑte fluxiōe petita aduertendum eodem
Venæ secādæ ꝑ partiū rōne electio.eo.
Quid ꝑ fluxiōe auertēda viciēdū eo.
Refrigerare & astringere tū noxæ tum cōmodi occasionē esse posse eod̄
Victū ꝑ ꝑtiū rōne variari fo.clxvij
Quātū in iocinore referat nutrimentorum differentia fo.eodem
Ex dulcib⁹ iecur et lienē itumescere. e.
Quæ mordent, cur cauitatis iocinoris phlegmonas, q̄ gibbi magis irritēt.e.
Si in cauo iocinoris phlegmōe sit, ēt in venis mesenterij necessario eē eod̄
Iecur & lienis ad scirros oportunissima. fo.clxviij
Quibus melius sit expientiæ credere, nihilq̄ ex ratiocinādo accipere eo.
Qui calculo vexent̄ eodem
Quib⁹ maxīe iecur lien & renes scirris laborent clxix
De indicatiōe q̄ a ꝑticulis fo.eodē
De iocinore phlegmone ēt cū nihil affluat, reprimētib⁹ vtēdū.& cur. eo.
Roboris tuendi indicatio, quaꝝ ꝑtiū sit cōmunis eodem
Iocīoris & liēis īdicationū collatio.e.
A societate q iudicent̄ eodem
Q uousq̄ iniecta p clysterē ꝑtigāt. eo.
Partē phlegmone obsessam nisi cutem circūdatā spissam hēat, saniem foras emittere. eodem
Pectoris spatiū p quā viā purget̄.clxx
Mediocria pectoris purgantia fo.eo.
Q uæ phlegmones ī sūmo, & q̄ in alto corpe cōueniāt. fo.clxx
Cucurbita cur excogitata eodem
De medicamenti exhibendi natura.eo.
Quæ stomaticis miscenda nō sunt. eo.
Caput phreniticoꝝ oxyrhodino ībuēdum eodem
Capiti in lethargo applicari remedia. folio clxxj
Ex frigore, calore & humoris vitio q̄ sequantur clxxj
Cōia & ꝑpria curationis phrenitidos & lethargi eodem
Vbi rursus ī lethargo & phrenitide ad cōem curationē redit̄ eodem
De coronali cōmissura eodem
Quēadmodū ocul⁹ tractādus.fo.clxxij
Cur oui albū oculis phlegmone laborantibus eodem
Lētū qd̄ rosiōe careat dolorē lenire. e.
Manere in loco debere: humidū quod dolorē sedet eodem
Ophthalmica cuiusmōi eē oporteat. e.
Rosionis oculoꝝ curatio eodem
Lauatio phlegmone oculoꝝ laborāti, quando vtilis est eodem
Distensio quō curāda eodem
Humorum vel spiritus flatuosi extensionis curatio eodem
Cōe de digerētib⁹ ꝑceptum. eodē
Diutinæ ad ocl'os fluxiōis curatio.eo.
Quæ maxīe intēperies, fluxiōes ad caput mittāt eodem
Effluxiōis acris ex calida intēperie ortæ, curatio. folio eodē
Si cerebrū fluxiōes mittat fo.clxxiij
Si ex vasoꝝ vitio sit fluxio eodem
Quæ fluxio ægre curabilis eodē
Si calid⁹ sanguis & vapoꝝ plen⁹ ad caput ascendat curatio eodem
Quod vinculum arterijs & venis com

parandum. fo.clxxiij.

ANNOTATIONES IN DECIMOQVARTO.

Erysipelatis & phlegmones collatio. folio clxxiiij
Phlegmones & erysipelatis eodem
Erysipelatis curatio fo.clxxv
Refrigerantis materiæ exẽpla. eod̄
Si liuor occuparit quid agendũ. eo.
Oodematis pedũ in ĩtercute & phthoe et alijs vitijs curatio eodem
Oedematis ex pituitoso humore ĩ particulam cõfluente eodem
Poscæ temperatio eodem
Spongiæ p̄paratio eodem
Diaglaucij, q̄bus vtile fo.eodem
De scirrosis affectibus fo.clxxvj
Generatio taliũ, vnde fo.eodem
Pori in articularijs morbis, vñ. eo.
Calculorum ĩ renib⁹ gñatio, vñ eodẽ
Scirrosis affectib⁹; apta medicamenta, quæ. fo.eodem.
De partiũ indicationibus eodem
Tẽdonũ & ligamẽtorum scirrosorum, curatio fo.eodem
De aceti vsu in varijs scirrosis ptib⁹.e.
Ligamẽta sensu carere fo.clxxvij
De inflationibus eodem
Medicamẽtũ qd̄ cõtusos musculos leniat, quale esse debeat. fo.clxxvij
Aceti lixiuij & vini collatio eodẽ
De priapismo fo.clxxviij
Qñ halitus transpirat & qñ non eodẽ
Vacuationum genera eodem
Cibi abstinentiã ex accidẽti vacuare.e.
Cõe præceptũ fo.eodem
De lingua cuiusdã tumefacta. clxxviij
In priapismo vomitoriis poti⁹, in linguæ vitio deiectoriis vtendũ eodẽ.
De cancris. eodem
Nigra bilis quã aial gustet fo.clxxix
Cur atre bilis succũ acidũ & palidæ amarum veteres vocarint eodẽ
Vere atra bilis, quæ fo.eodẽ
Duplicẽ q̄busdã esse nigrã bilem. eo.
Oĩa vitia ĩ maioris minorisq; rõne differentias habere eodem
Curationis indicatõẽs ĩ cãcro eodẽ
Atre bilis vacuatoriũ fo.eodem
Post purgationẽ qd agẽdum eodem
Quid in principio & simul ĩpo purgationis tp̃e agendum eodem
Quid post plenã, qd post mediocrẽ, agendum fo.eodem
Qualia digerẽtia adhibẽda eodẽ
In summa quod aptũ medicamẽ eo.
Si cãcrũ p chirurgiã sanabis. f.clxxx.
De carbũculo fo.eodẽ
Fluxionem in cãcro, nec auerti posse nec debere. eodem
Panis purus et panis furfuraceus qd ĩ cathaplasmate possint eodem
Sup ĩpm vlc⁹ qd imponendũ eodẽ
Quæ cõcoquãt & pus moueãt adhibenda non esse fo.eodem
Scarificatio adhibẽda & q̄lis eodẽ
De strumis strumarũ gñatio eodẽ
Duplices glandulæ eodẽ
Curatio priorum glandularũ eodem
Partis ipi⁹ vna cũ vitio, duplex sublatio. folio eodem
Quæ horum triplicẽ quæ duplicẽ, & quæ vnicã curationẽ admittãt. fo.clxxxj
De tumorib⁹ p̄ter naturã sũmatim. eo.
Hypochyma mola qd idicẽt eodem
Loci ĩ quo tumor est, si natural' sit pars duplicẽ indicationẽ eẽ fo.clxxxj
In hypochymate duplex ĩdicatio. eo.
De hydrocelis & ascitis eodem
De herniosis, columella, varicibus po-

Iypo dente forato fo.clxxxj.
In columella quid agendum eodē
Optimā curandi rationem tripliciter indicari. eodem
Vt tuto cures tria respicienda eodē
Quid chirurgia in dictis vitiis destinet. fo.eodem
Quid medicaměta in dictis vitiis destinět primū.& qd secūdo.f.clxxxij.
De ijs quæ vel magnitudine vel numero deficiunt fo.eodem
Quibus natura deficit i his nec primū nec ꝓpter se quod secūdum naturam sit, expeti. folio eodem
Eorum qui nimiū sunt obesi curatio. e.
Iuuenis nimium obesus a galeno curatus. fo.clxxxiij
Digerentia medicamenta eodem
Qñ cibus exhibendus eodem
Prædicendum in hac curatione.eodem
Vina his q̄ fugienda quæ ve petěda.eo.
Nimis extenuatorꝝ curatio. eodem
Quib⁹ corpus est extenuatum hi post cibum lauandi fo.eodem
Obstructioně ꝓpositis timědā eodē
Calculum ex tali victu si diutin⁹ sit gigni. folio eodē
Cur oībus calculus in renibus non gignatur. fo.eodem
Obstructionis nota eodem
Partiū quæ ægre reficiuntur ac pluscuiū sunt refrigerata curatio eodē
Eorꝝ quibus exiguum ꝓputij deest curatio. fo,eodem
Mediocriter astringětia fo.clxxxiiij
Porri generatio. fo.eodem
Cicatricě cutem nō esse fo.clxxxiiij
De aliis vitiis quæ cum supradictis habeant societatem. eodem
Herpetis & Erisipelatis differětia. eo.
Vlcerū in ꝓfūditate dřia, vñ. f.clxxxv
Curatio cōis & ꝓpria. fo.eodem
Herpetis curatio eodem
De nobili romana cui erat in malleolo herpes. fo.eodem
Cěchria vñ dicta & quěadmodꝰ oriat.e
Vlcera qñq̄ sine totius cocochymia in partibus nasci fo.eodem
Reprimědi digerědi ve tps eodem
Nō esse reprimendum si multum sit vitiosum succum eodem.
Qui succi facile vacuent eodem
Vacuatio in herpete fo.eodē
Acrochordonum & myrmeciarꝝ noua curatio fo.clxxxvj.
Quæ refici possunt quæ non eodē
Varia gñata cū pri⁹ oio nō essent. eo.
In qb⁹ amissio pticulæ ē q̄ vtilꝰ fuěrat.e.
Pili vnde fo.eodem
Corruptio pilorꝝ et stirpiū ad portionem vnde eodem
Notæ humoris fo.eodem
Humorě ex pceděte victu nosci eodē
Cuiusmodi digerětib⁹ vtědū.clxxxvii
Cauěda eē q̄ valěter siccět eodem
Ptilorꝝ curatio eodem
Pterigiō quō a sāitatis hītu alienū. eo.
Pterigii curatio eodem
De chalazio hypopyis & hypochymate. fo.eodem
Hypopyorꝝ curatio iusti eodem
Hypochymatis curatio eodē
Si pus in oclis digerere placet eodē
Quo loco diuiděda ceratoides eodē
Iris siue stephanos fo.eodem
Hypopyus trifariā curari. eodē
Quěadmodū ascarides & elmynthes curentur. fo.eodem

FINIS INDICIS.

INVICTISSIMO ILLVSTRISSIMO QVE

HENRICO OCTAVO

ANGLIAE REGI

DOMINO HIBERNIAE AC VVAL

LIAE CORNVBIAE QVE

PRINCIPI,

THOMAS LINACRVS

MEDICVS SVVS

SALV. PLVR.

DIC.

ITerum iam maiestatem tuam Henrice Regum clarissi-
me cogor exorare, vt ex inclyti nominis tui pfatione
lucubrationibus meis fauoris aliquid cōciliem. Quas
eñ ad te nunc affero tanto pfecto magis q̃ priores pa-
trocinium tuum postulant: quãto fuere sicut grauioris
operæ, ita vereor, ne supra vires meas. Affero eñ nũc Galeni opus
in quo ille omnẽ quæ pprie de medendo instituitur, rationem cōple
ctitur. Opus plane arduũ et quod siue id ob subtilitatẽ suã: siue proli
xitatẽ, mille iam annis nemo satis latine ne dicam ex tanti opis digni
tate vertere (quod sciã) est aggressus: vt mihi plane dolenda studio-
sorũ sors videatur, qui hactenus desyderio eius partim barbaris qui
busdam ijsdem q; malefidei inuersionibus, partim nudis rerum capi
tibus Arabum quorũdam arbitrio excerptis omniq; non modo ratio
ne quæ reluctãtẽ lectorẽ ducere: sed etiã q̃ hesitantẽ quoquo modo in-
hortari possit orbatis: incũbere sunt coacti. Quod ipe mecũ identidẽ
reputans, tentandum pro virili existimaui. Nũqd ipe præstare pos-
sem, quo simul his melius consulerem, simul cum duas medicinæ par
tis prioribus lucubrationib⁹ tibi dedicassem: nõ cõmitterem vt vel
tertiæ partis desyderio officium in te meum claudicaret, vel cũ mul-
ti tibi pro seruata sanitate et debeant & debituri sint: nõ plurimi etiã
sint qui redditam sibi salutem tibi aliquando acceptam referãt. Itaq;

quãꝗ magnitudo rei nõ nihil me merito deterruit, tamẽ quod quouis labore instantia ꝗ non longissimo saltem interuallo me assequi posse confidebam: detrectandum non censui. potissimũ cũ me magnopere cõsolaret, quod docti quoq; homines primos nostros conat⁹ veluti ꝗ præludia sic approbarunt, vt sicubi in his quæ nunc paraui vel tedio tam longi operis lassus, vel difficultate alienis vestigijs semper insistendi victus, humano fortasse more laber: facile sperem æquos lectores modo plura niteant, paucis quas ipse præsertim occupatus & subcisiuis temporibus ista cudens, parum vbiq; cauerim, non iri offensum maculis. Quas alioqui ipsas, quo tuo nomine quæ afferimus, minus sint indigna: non in his modo, verum in omnibus quæ scripsero prout vel ab amicis lectoribus admonebor, vel ipse eas deprehendam in eo quod superest vitæ meæ statui emaculare. Interim Rex clarissime. sines has quoq; lucubrationes sub tui nominis patrocinio commendatiores exire. præsertim cũ non tã a me tibi destinatæ sint: q̃ plane debitæ. Vel quod (in qua natæ sunt) aulæ tuæ veluti fætura sint, vel quod tu quicquid vsq̃ laborum est meorum iure tibi vendices. Qui me tam munifice non victu modo stipẽdio ꝗ alis: sed etiam amplissimis munerib⁹ ornas. Et alioqui cui potius mea omnia aut debeantur, aut etiam dedicẽtur q̃ tibi, qui sic meas quantũuis tenues lucubratiunculas æstimare soleas? Cui potius medicus tuus hoc quo sanitati tuæ consuli possit, cõferam q̃ tibi? Cui satius litterarum studiosus ipse quicquid in his mussito nuncupem q̃ tibi Regum omnium litteratissimo? cum certe non aliter eruditos viros sic vt facis complectereris, nisi doctrinam eorum ipse probe ꝑspiceret? Cui deniq; Anglus ipse aulicus ꝗ tuus nisi tibi & Regi meo, & principi indulgentissimo? Quo magis his cum tot nominibus tibi debita vel verius tua sint: gratiam aliquam vel ex eo quod tibi omnino non displicent, parari patieris. Id futurum non dubito, si ea (quod dixi) sub inclyti nominis tui præfatiõe veluti munita i publicũ prodire ꝑmittas. Diu valeas viuasq; Regum decus.

∴

Ihs Maria

A dili 18 di Luglio MDLXXVI

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS, THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

CVm et tu sæpe alias charissime Hiero: et alij quidã amici me nunc hortentur, vt sibi medendi methodũ mconscribã: ego sane tametsi tum vobis imprimis gratificari: tum vero posteros nõ nihil pro virib⁹ iuuare studens: semp tamen fateor cũctabar ac distuli multis de causis, quas nunc quoq; percõmode dicturus videor, priusq̃ id quod petitis aggrediar. Sunt enim ad ea quæ post dicentur sane non inutiles. Earum igitur omnium illa præcipua fuit, quod frustra me scripturum timebam. Cum nemo prope dixerim, hac nostra ætate veritatis inquisitioni sit deditus, sed pecuniam, & ciuilem potentiam, et inexplebiles voluptatum delicias, omnes eousq; suspiciant: vt si quis sapientiæ quoduis studium sectetur, pro insano hunc habeant. Quippe qui primã ipsam & vere sapientiã, quæ diuinarũ humarũq; rerũ est sciẽtia, ne esse quidẽ omnino existiment. Medicinã, Geometriã, Rhetoricen, Arithmeticẽ, Musicen, ac reliquas id genus artes, esse quidẽ autument, cæterũ ad finem earũ studio cõtendendũ minime censeãt. Me vero ex his qui me vnice diligere sunt visi, nõnulli sæpe icrepãt quasi plus iusto veritatis studio impedã, quasiq; nec mihi ipsi vsui: nec ipsis i tota vita sim futurus. nisi & ab hoc tanto veritatis indagãdæ studio desistã. & mane salutãdo circũeã. & vesperi apud potẽtes cenẽ. His enĩ artibus tum amari: tum accersi, tum vero ꝑ artificibus haberi. nequaq̃ ex iis quæ in propria ꝑfessione sint consecuti. Neq; enim esse qui de ea iudicent, vbi omnes totum diem diuersis studiis

Mortuus est Hiero isto ut ipse refert in principio 7 ini Reliquos itaq libros in gratiam Eugemani conscripsit.

Medicina inter artes

transsigant. Mane quidem omnes salutationibus publice occupati. mox in alia munia distracti. Vtiq; ad forū & lites non exigua turba. ad saltationes, & aurigas alia maior. Iam vel aleæ vel amorib⁹, vel balneis, vel ebrietati, vel cōmessationi, vel demum alicui corporis voluptati deditus: sane nō exiguus numerus. Vesperi vero rursum omnes ad symposia publice collecti. Vbi postq̄ vino se impleuere: nō lyra, citharaue, aut aliud musicum instrumentum circunfertur. quod sicut olim in eiusmodi congressu tetigisse honestum: sic cōtra non contrectasse admodum erat turpe. Sed nec sermones vlli habentur: quales in symposiis agitari solere veteres prodiderūt, nec aliud honestum quicq̄. Imo inuicem sibi propinant, & de magnitudine poculorum certant. vtpote inter quos optimus censetur. nō qui plurimis instrumentis musicis, aut etiam sermone philosophico vti nouit: sed q multos, eosq; maximos calices exsiccauit. Adeo mihi mane etiamnum ebrii videntur ex his pleriq;. Nonnulli vero etiam tam plane vinum olere: q̄ si modo hausissent. Eoq; fit, vt quoties ægrotare ceperint, medicos aduocent. non quidem optimos, vtpote quos per sanitatem noscere nunq̄ studuerunt: sed eos quos maxime familiares habent. quiq; ipsis maxime adulantur. Qui & frigidā dabunt, si hanc poscent: & lauabunt cum iusserint, & niuem vinumq; porrigent. Postremo quicquid iubebitur mancipiorum ritu efficient. Contra plane q̄ veteres illi medici ab æsculapio oriundi, qui tanq̄ duces militibus, & reges subditis, imperare ægris voluerunt. Nequaq̄ vero Getarū, & Tibiorū, & Phrygū, & Thracum empticiorum ritu parere. atq; obsequi. Itaq; his nō qui melius artē callet: sed qui adulari aptius nouit, magis in precio est. Huicq; plana omnia peruiaq; sunt. huic ædium fores patent. hic breui efficitur diues, plurimumq; potest. huic discipuli formosi a cubiculis, vbi iam fuerint exoleti traduntur. Atq; hoc Thessalus ille cum animaduertit: non solum in aliis romæ diuitibus assentabatur: sed etiā artem tradere sex mensibus se promittens: complures discipulos breui comparauit. Si enim neq; Geometriæ, neq; Astronomiæ, neq; Dialectices, neq; Musices, nec vllius deniq; bonarum disciplinarum indigent, qui medici sunt futuri, quēadmodum Thessalus iste promittit, nec etiam longam experientiam, & operum artis vsum desyderant: cui non promptum sit artem aggredi, ceu facile medico futuro? Atq; hinc adeo fit, vt etiam sutores, & tinctores, & fabri tum materiarii, tum ferrarii proprio magisterio relicto: in medicinæ artis munera insiliant. Nā qui pictoribus & vnguentariis mixturas suas præparant, etiā de primo loco certant. Atq; ob hæc ipse

Mos antiquorum Lyra in cœnis ludere.

In Symposiis sermones

mos Romanorum in conuiuiis

medendi methodum scribere sum cunctatus. Quã vtiq; & viri veteres inceperunt: & posteri eorum perficere sunt conati. Atq; olim quidem non parua lis erat, eorũ qui in Co atq; Cnido habitabant, vtri videlicet inuentorũ multitudine reliquos superarent. Quippe geminum hoc genus Asclepiadarum adhuc in Asia supererat. deficiente nimirum quod in Rhodo viguerat. Certabant cũ his honestum illud certamẽ quod Hesiodus prædicabat, etiã medici qui Italiam incolebant Philistion, Empedocles, Pausanias & horũ sectatores, erantq; tres hæ certantium inter se nobiliũ medicorũ scholæ. Plurimos ergo atq; optimos discipulos Coæ fortuna contulit. Ab hoc Cnidiæ. Nec tamẽ in paruo habenda precio erat, & quæ in Italia noscebatur. At horum nemo nec mane potentium fores salutaturus: nec vesperi cenaturus frequentabat. sed sicut Hesiodus cecinit. Nanq; alium diuitem cernens cui deest quod agatur. Ipse solum vertit tauris: & semina ponit. Ita illi inter se ꝑpetuo certabant nõ vtiq; de aranda serendaue terra. Quippe quæ vt Asclepiadarum genere inferiora: sic Ascreo poetæ erant non indecora. Sed de Apollinis, Aesculapijq; arte tum exercenda: tum vero semp augẽda, ac pro viribus perficienda. Nunc vero honestum omne certamen intercidit. aut certe minimũ eius inter homines adhuc superat. Regnat autem inhonestũ. nec est qui hoc auertat. aut opem malo ferat. De hac Hesiodus. Nec tibi persuadeat lis deuitare laborem Dulce malũ alterius cui sit. Hæc em̃ lis (vt Hesiodo etiam diuinior poeta cecinit) Armatur primũ tenuis: sed postea cœlo. Admouet ipsa caput. terris vestigia figens. Huius litis stimulis agitatus Thessalus Hippocratem ac reliquos Asclepiadas maledictis incessit. ac totius terrarum orbis theatrũ in suis ipsius libris constituens: inibi iudicatur. vincitq;. & contra omnem antiquitatẽ ipse a se victor declaratur. Hæc facit tum in eo libro quem de cõmunitatibus scripsit: tum in syncreticis. Quin in reliquis quoq; omnibus contumeliosus esse nõ desistit. veluti in epistola quam ad Neronẽ mittit his ipsis inter initia verbis vsus. Cum nouam sectam condiderim, & quæ sola vera, sit propterea quod qui ante me medici fuerunt omnes, nihil vtile prodiderunt, vel ad sanitatem tuendam: vel morbos propulsandos. Pergens autem in opere, Hippocrates inquit noxia præcepta tradidit. Ausus est & aphorismis eius .i. sententijs cũ summo dedecore contradicere. & cum ostendat se in Hippocratica disciplina nec a quoq̃ institutum: nec eius opera sub preceptore legisse: tamen non veretur etiam talis cum sit, palmam sibi ipsi tribuere. Quo magis aliquæ esse meæ partes videntur. quãq̃ alias parum assueti impro-

Cap: 2°.

Thessalus.

Contra Thessalum exaggeran mei fit.

bos acerbe taxare: aliquid tamē contra hunc ob veterum contumeliam dicere. Quid improbe quæ bona sunt calumniari tentas, vt multitudini placeas? Cum liceret tibi in veritatis contemplatione excellere. si diligens esses, ac veritatis amator. Quid ita ruditatis auditorum patrocinio abuteris, ad veterum blasphemiam? Num paternæ artis socios impudentissime Thessale iudices medicorum statues? Istis scilicet iudicibus vinces proculdubio, siue quid contra Hippocratē: siue contra Dioclem, siue contra Praxagorā, siue contra reliquos veteres dixeris. Quin potius viros antiquos, dialecticos, scientes, qui verū falsumq; discernere sunt periti, qui consequens ac repugnans distinguere, qui demonstrandi methodum a pueris sunt meditati, hos inq̄ iudices in cōsessum introducito. his sedentibus aude quippiam Hippocratē accusare. his pronunciaturis aggredere scelesta illa tua, barbaraq; voce contra Hippocratē primum illud disserere, nō oportere de hominis natura curiosum esse? Deinde si quis hoc donet: male illum de ea inquisiuisse. ac falso omnia præcepisse. Ergo quis iudex erit? Nū plato quando huic saltem iniurius esse minime es ausus. Ego vero ne discipulos quidē eius refugiam. Non Speusippū, non zenocratem. Aristotelis vero vel rogem iudicium subeas, & cū eo Theophrasti. optem vtiq; & zenonē, & Chrysippum, & eorum qui hos sectantur quelibet, iudicem eligas. Horum nemo vir audacissime Hippocratis de natura hominis scita damnauit. Quæ tu mihi nec legisse vnq̄ videris: nec si legisti intellexisse. certe si intellexisti: iudicare de ijs minime gentium potuisse. vt qui sub patre male lanas carpente in gyneceo sis altus. Nec eñ putes nos vel egregium genus tuū: vel clarā doctrinam latere. nec Hippocrati & reliquis veteribus in surdo theatro maledicas. Sed qui sis, & vnde venias, quo genere ortus, qua educatione vsus, qua disciplina imbutus, prius ostende. atq; ita dic alicubi ista. Verum illud prius vir audacissime monitus: nō esse cuiuis in vlla bene instituta ciuitate concessum publice dicere. Sed si quis vir clarus est qui genus possit, & educationē. tum vero eruditionē concionatore dignā ostendere: huic dicere permittunt leges. Tu cū nihil horum ostēdere habeas, audes tamē homo sordidissime Hippocratē accusare. facisq; i nugacib⁹ libellis tuis græcos sedere iudices. fers autē ipse sentētiā nec illorum expectas. & palmā tibi ipsi das. modo de omnib⁹ medicis: modo de omnib⁹ græcis. Hec enim insignis audatia sapiētissimi scilicet Thessali est, oēs se medicos vicisse. Sed se ipso litigatore, seipso agonotheta, se ipso iudice. post hos etiā reliquos græcos in certamē prouocasse, Rhetoras, Geo-

metras, Grãmaticos, Astronomos, Philosophos, Inter quos constitutũ, ac lanifici elocutiõe vsum: censuisse se omniũ primum esse. Quippe medicinã reliquas oẽs artes præcellere, se vero medicos oẽs superasse. qđ vnũ forte fortuna recte collegit. Si enim medicina est omniũ artiũ prestãtissima. In ea vero Thessalus primas partes optinet: vtiꝗ omniũ hominũ ita sit prim⁹. Ac Socratẽ & Lycurgũ præcellat, cæterosꝗ oẽs quos Pythius, vel vt viros bonos: vel vt sapientes, vel vt musaꝝ ministros, vel vt Iouis famulos, vel deniꝗ vt alio quolibet munere dijs gratos, laudauit. Agedum igitur Thessalo hymnos de cætero oẽs cãtent, scribãtꝗ victoriæ carmina. Tũ publicũ orbis theatrũ constituatur. acceditoꝗ aliquis q canat eũ q in textrina sit altus vicisse Demosthenẽ, Lysiam, & reliquos rhetoras. superasse Platonẽ, Socratẽ, & cæteros philosophos. Palmã eripuisse Lycurgo, Soloni, & alijs legislatorib⁹. victorem deniꝗ totius hominũ generis coronatũ esse, rhetorũ, philosophoꝝ, legislatoꝝ. Nã si geometras, etiã grãmaticos, ac musicos, nominati post tãtos titulos cõmemorẽ: cõtumeliosus in hominẽ videar. vbi enim Lycurgus, Solon. Plato, Socrates, & Pythogoras dant man⁹: Nũ pulchrũ etiã sit, Hipparchi, Archimedis, Aristoxeni, Aristarchi, & alioꝝ quorũdam id genus meminisse, nullius precij hominũ vt Thessalus dicet? Sed quis tãti spiritus poeta existet, qui hæc canet? Quis dabitur Homerus qui exametro tono hãc Thessali victoriã celebrabit? Aut quis lyricus qui veluti Pindarus alte in dithyrambis tonabit? quiꝗ sicut olim bacchi: ita nunc Thessali præconiũ efferet? An horũ potius nullum requirimus? sed eoꝝ qui iãbos scribunt, Archilocũ aliquẽ, aut Hipponactẽ? aut ex tragica scena quẽpiã. qui sic hominẽ cõpellet? Quiesce dum miserrime i stratis tuis. "
Nãꝗ haud vides quæ te putas nosse probe. Horestis mihi somniũ narras Thessale. Quale nã id theatrũ est in quo tu vinces Hippocratẽ? Qui iudices erũt. qui nã premia proponent? Vis ne primũ platonis suffragiũ legam⁹. Fortasse eñ hunc iudicẽ nõ reijcies. Atqui ille Hæc ad verbũ ait. Animæ igitur naturã apte putas intelligi posse. nõ cognita totius natura. Imo si quidẽ Hippocrati ex Asclepiadarũ genere fides est habenda: ne corporis quidem naturã absꝗ hac methodo. Recte ais amice. oportet tamẽ cũ Hippocrate sermonẽ cõferẽtes: nũ cũ eo cõcordet æstimem⁹. Sane quidẽ. Igitur de natura cõsyderare quid est qđ Hippocrates rectaꝗ ratio dicit? Nũ ad hunc modũ de cuiusꝗ rei natura, primũ illud perpendi oportet? Sitne de quo volum⁹ vel ipsi scientes esse: vel alios facere sciẽtes posse: simplex: an varias speties habẽs. Mox si simplex sit, facultas ei⁹ æsti "

Hippo.

" mãda est. quã videlicet ad quid agẽdũ optineat, aut quã ad patiẽdũ
" ab alio sit sortitũ. Sin plures habeat eiusmodi species: ijs enumera
" tis qđ in vna feceris, id in vnaquaq; exigere oportebit. Nẽpe quid
" illa facere p naturã sit apta, vel quid ab alio pati. Audistin vir bone Platonẽ simili methodo animæ naturã inueniendã esse censere, qua corporis naturã Hippocrates? An adhuc vis multas hominis dictiones ex multis librorũ eius locis deligam. i quib⁹ ille Hippocratẽ omniũ q ante se fuerũt, maxime admiratur? An potius cũ id alibi fecerim: (Nẽpe in eo opere i quo de Hippocratis & Platonis placitis disserui) illuc q id scire volet remittã. vbi vt arbitror clarissime ostẽdimus, i plurimis maximisq; reb⁹ horũ hominũ inter se cõsensum. Atq; alio me cõferens aliũ tibi aduocẽ in testẽ, cætũ, Nempe Peripateticũ. q & ipse Hippocratis phisiologiæ principia confirmat? Quin de hoc quoq; pditũ a me in alijs cõmẽtarijs est. Quorũ vnus de elemẽtis secũdũ Hippocratẽ inscribitur. post hũc alij tres de tẽperamentis. mox alij duo. alter de inæquali intẽperie. qui etiã ad tractationẽ de tẽperamẽtis ptinet. Alter de optima corporis cõstitutione. Deinde etiã tres de naturalib⁹ facultatib⁹. Hos igitur si quis leget: clare pspiciet, rationũ Hippocratis de natura Aristotelẽ interpretẽ esse. Quin etiã de morborũ discrimine quot hi, quiq; sint, ac de symptomatis pari modo. præterea de horũ vtrorũq; causis. primus omniũ (quos auditu nouim⁹) Hippocrates recte principia dedisse videtur. post eũ vero Aristoteles late ea est iterpretat⁹. Hæc ita esse itelliget qui cõmẽtarios nostros, quos de singulis horũ scripsimus legere nõ grauabitur. Quare si Peripatetici iudiciũ exercebũt: Hippocrates arbitror vincet. Thessalus vt iuerecũdus, et ipudens eijcietur. Sin Stoicis incõcessum admissis iuditiũ pmittetur: ex ijs placitis quæ ipsimet statuũt Hippocrati palmã dabunt. Quippe calidum, frigidũ, siccũ, & humidũ: primus Hippocrates inuexit. post eũ Aristoteles euidẽti demõstratione asseruit. Eadem Chrysippi emuli parata cũ accepissent: minime sunt obluctati. Sed omnia ex horũ mixtura cõstare confirmant. Atq; hæc inter se mutuo agere, ac pati, artificẽq; naturã esse. oia deniq; Hippocratis dogmata de natura recipiũt. nisi qđ in re tenui est illis cũ Aristotele dissẽsio. Quippe cũ recte Hippocrates affirmet; totum corpus esse, vt græce dicitur σύμπνουν καὶ σύῤῥουν quasi cõspirabile & cõfluxile dicas, omnesq; animalis particulas mutuo a se affici: recipiũt quidem hoc vtriq: dessidẽt i eo qđ Aristoteles q̃litates tãtũ i se mutuo trãsire om
" ninoq; misceri. stoici nõ has modo: sed etiã substantias ipsas existi
" mẽt. Quod autẽ hoc definire medico supuacuũ sit, quodq; ad medi-

Hippo.

Que hippocrates prim⁹ inuenerit.

Hippo.

cinæ op⁹ abūde sit, si tātū cōcedant̄ ea quæ ab vtrisq; sūt demōstrata, itē qđ q̄litates virtutesq; ĩ mixtis, totæ sint totis ꝑmixtæ: hæc & ante a me sūt demōstrata: & si res poscet nūc demōstrabūtur. Quare & Platōis & Peripateticoꝶ, & stoicoꝶ iudicio, Hippocratis physio logiæ victoria dabit̄. Imo vero ex ei⁹ physiologia oēs q̄ iā cōphēsi sapiētiæ ꝓfessores sūt, ostēdūt nemini fas esse morbos cōmode cura re: q̄ corpis vniuersi naturā nō ꝑspexerit. Nūq̄d igit̄ si de palma sub hoꝶ sapiētiæ ꝓfessoꝶ iudicio, certasset Thessalus, vicisset? Qui oīs suæ physiologiæ Hippocratē Authorē habēt. Quid aūt si Geome tris, Astronomis, Musicis, aut Rhetorib⁹ iudiciū cōcedet? Putem⁹ ne hos Hippocrate ꝑtermisso, alij vlli palmā daturos? Ego sane nec aliū quēuis primas esse latuꝶ arbitror. oīmq; minime ĩpudētissimū Thessalū. vt quo nemo Geometriā. Astronomiā, Musicē, ac Rheto ricē magis dehonestarit. Itaq; apud hos ĩ parū amico Theatro certa uerit. Verū hos fortassis ĩ Theatrū minime ĩducet. vtpote quos ipse prior ĩimicos reddiderit. sed his sapiētiæ ꝓfessoꝶ dūtaxat, q̄ in dia lectice sūt periti, vt q̄ vere falsæq; orōnis iudicādæ facultatē exercue rint: iudicū partes cōcedet. Atqui si Platonē, Aristotelē, & Chrysip pū, ceu paꝶ ĩ hac facultate exercitatos trāsibim⁹: quosnā q̄so alios ĩ- ueniem⁹? Quare si nec aliaꝶ artiū ꝓfessores: iudices admittet: nec q̄ in dialectice cæteris oib⁹ sapiētiæ ꝓfessorib⁹ præstiterūt: illi suffra- gabunt̄. q̄ tādē erūt, q̄ eū vicisse iudicabūt? q̄ illi frequēs Theatrū cō stituent? Qui victorē renūciabūt? Qui deniq; coronabūt? ipse vide licet seipsū. id qđ in illis egregijs libris suis fecit. ĩ quib⁹ seipsū iudi cauit, coronauit, declarauitq;. At fortassis illud sibi gloriæ mēoriæ- q; ĩter hoīes occasionē fore, est arbitrat⁹: si optimis viris lacessitis, nos sibi respōdere cogeret. veꝶ ita & zoilus celeber clarusq; fit: qui homeri statuā flagellauit, & Salamone⁹: q̄ Iouē est imitat⁹, reliquaq; flagitiosoꝶ hoīm nō exigua turba. q̄ vel meliores nō sunt reueriti: vel in deos ipsos fuerūt cōtumeliosi. Veꝶ hi nō bonā de se opinio- nē reliq̄rūt, nec emulat̄ q̄sq̄ q̄ cōpos sit mentis. nec Homeromastiga zoilū, nec demētē Salmonea. Quāuis maledicis zoil⁹ ĩ admiratiōe sit. & Salmone⁹ sacriligis. Sed q̄d hos memoro. Cū & q̄ loculos ꝑci dūt similia ꝑditoꝶ studia, & ꝑditores ꝑditoꝶ, suspiciāt. Nec est ꝓr- sus q̄spiā, q̄ ꝓpriū cætū ĩ quo palmā mereat̄ desyderet. Adeo si Thes salus ĩter coquos, tinctores, lanificos, sutores, Textores, ac fullōes de victoria certās: scripsisset: vtiq; & retulisset de Hippocrate victo riā: & nemo nostrū ei repuguasset. Nūc cū oēs hoīes iudices facit, ex hoꝶ aūt numero sūt & Plato, & Aristoteles, & Theophrast⁹, & Chrysippus: neq̄q̄ oē pūctū sol⁹ feret. sed alicui fortassis ꝓuocare ad aliū iudicē licebit. Quāq̄ eñ Hippocrates certare, cū Thessalo, vt

Cap: 2°

pote idigno se, nolet. At forte Erasistat⁹ nō negliget, multoq; minus Herophil⁹. atq; his etiā min⁹ Asclepiades, alijq; multi iuniorū medicorū, quib⁹ est ad cōtētionē natura ꝓpēsior, minime impune abire cōtumeliā sinēt q̄ pariter oēs græcos Thessalus aspgit. sed ꝓducto in mediū hoīe: oēs ei⁹ libros crassissima ignorātia refertos, græcis ostēdēt. q tot libris scriptis, & tot nugacissimorū versuū milib⁹ effusis: nusq̄ i vllo operū suorū demōstrationē vllā afferre tētauit. sed tyrāni ritu duos tātū esse i oī victus ratiōe morbos, iubet. Nēpe fluxū, et clausum. nō itelligens se differētiā quādā morborū dixisse. quā vtiq; prisci (vt ostendem⁹) ꝓbe nouerūt. Cæterū nemo tā rudis fuit vt differētias morborū: ipsos esse morbos putaret. ac remediorū idicationē ab ijs sumeret. substātia ipsa ꝑtermissa. Atq hic Thessali paru⁹ scilicet error, quē vel puer i simpliciorib⁹ disciplinis altus: statim aduerteret, Hic inq̄ paru⁹ error, eo insolētiæ hominē euexit: vt magnū, & ꝓclarū aliqd iuenisse, se putaret. Perinde ac si qs cū omne aīal ratiōale esse, aut irrationale dixisset: nō aīaliū differentias: sed aliud qppiā dixisse se putaret. Cū scilicet huic illud quoq; similiter sit dictū, omne aīal mortale est, vel imortale. Quippe oppositio quæ i singulis differētijs notatur, coniuncta, de oīb⁹ specieb⁹ dicit̄. Omne eēm aīal aut mansuetū est: aut ferū. Omne aīal aut pedatū est: aut apes, Omne aīal aut cornutū: aut mutilum. Nec est iter differētias iuenire oppositionē vllā, quæ sit altera præstātior. aut potior. nec quæ magis oīb⁹ insit ꝑticularib⁹. Verū nō cōuenit cū de aīaliū numero quæritur: vnā differentiarū oppositionē respōdere. Hoc eēm pacto duo erūt aīalia, vniuersa. nec vllū magis rationale vel irrationale: q̄ mortale vel imortale, aut ferū vel māsuetū aut reliquarū oppositionū quælibet. Quod si quis differētijs omissis, sicut plane ratio exigit: equū, bouē, canem, hominē, aquilā, apim, formicā, leonē, & ouē respōdeat, reliquaq; oia per species animalia cōnumeret: cōstat huc quærēti quot sint i totū aīalia: recte respōdisse. Quin si multa sermone aīalia memoret, testeturq; enumerare se oia nō posse: sic quoq; cōmodissime respōderit. Similis agitata q̄stio de morborū numero & oīb⁹ antiqs medicis est. alijs septē eos i totū esse affirmantib⁹. alijs plures his pauciores ve dicentibus. oībus tamen ad species quæ in substātia, non quæ in differentia essent, respectum habentibus. Nemo enim ita erat indoctus, aut logicę speculationis rudis: vt differentiā specierum pro substantia loquēdo vsurparet. quemadmodū iste qui e gyneceo exiliens tantis viris maledicit. Ipse nec genus habens quod referat, nec educationē, nec eruditionē, qualem illorum quisq;. Quorum alius Aristotelis, alius Platonis, alius Theophrasti, aut deniq; alterius cuiusq̄ eorum qui in logica contēplatione fuere exercitati familiaris fuit. Veluti igitur rogat⁹ quispiā quot

Thessali opinio.

sint in vniuersum elementa, si duo ea esse respõderit: (quippe aut vocale omnino: aut consonans esse quicquid vocis sit elementum) is verũ quidem dixerit. cæterũ ad quæstionẽ non responderit: ad eundem modum arbitror, si quis omniũ morborũ numerũ comprehendere studens: speciem quidẽ vllam morborum veluti phlegmonen, scirron, vel tumorẽ, referre nõ curet: solas aũt differentias memoret, siue clausum & fluidum, siue rarum & densum, siue durum et molle, siue astrictum & laxum, verum hic quoq; dixerit. minime tamen ad quæstionẽ responderit. Primũ nanq; in eo error est, quod non omnis differentia generi addita ad speciei cõstitutionẽ aliquid conducit, sed quæ ex generis ꝓpria diuisione nascitur. Quippe hæ demũ differẽtiæ sunt, quæ species cõstituant. reliquæ omnes alienæ. Etenim animalis ꝓpriæ differentiæ sunt, mortale & immortale, rationale et irrationale, mansuetum & ferum, aliaq; id genus. Molle vero ac durum, graue & leue, rarũ & densum, magnum et paruum animalis differẽtiæ non sunt. sed substãtiæ. Itaq; etiam si cum animale vel molle vel durũ, vel densum vel rarum, vel magnum vel paruum componas: ad speciem constituẽdam nihil sane contulerint. Sin vel rationale & immortale, vel rationale & mortale animali adieceris: efficiť iam illic deus: hic homo. Ita vero & si rationali animali duas illas differẽtias addideris, quæ sunt gressile & bipes: sic quoq; speciẽ quampiã effeceris. Nempe hominẽ. Vnde fieri non potest, vt vllius rei specificas differẽtias inueniat, qui eam diffinitiõe siue substantiæ oratione, ad vnguem nõ circumscripserit. Alius deinde error incidere solet his quibus parum exercitata ratio est. quod cum vnam aliquam differentiarum oppositionẽ inuenerint: speciem aliquã propositi generis se putent inuenisse. ceu paulo ante de vocis elementis est dictum. Siquidem qui vocale & cõsonãs dixit: non dum omnia humanæ vocis elemẽta dixit. sed duas tantum primas & generales differentias. Quod si vocales rursus in longas, breuis, mediasq; diducens, tum consonantes in semiuocales, & mutas, itemq; tum longas, tum breuis vocales bifariam, medias vero trifariã, sed & mutas primũ in aspiratas, tenues, ac medias, dein rursus tripartito harum singulas, mox semiuocales propria (ne frustra multis morer) sectione secet: ita quatuor & viginti elementa vocis qua græci vtuntur, inueniat. Quippe id tantũ dixisse quod elemẽtorum quædã vocales sint: quædam consonantes: non dum omniũ elementorum artificẽ, aut plane scientẽ auditorẽ reddidit. sed si quis vbi in longas, breues, & medias diduxerit: adiiciat duas esse breues, Nempe ε et ο, duas præterea longas, η, et ω, Tres vero medias α, ι, υ. sic sane artificẽ auditorẽ de omnibus vocalibus effecerit. Itemq; de consonis ad eundẽ modũ. Itidẽ si quis tradere de morborũ numero insti-

Quæ differẽtię ad speciei cõstitutionẽ cõferant. Quæ non.

tuat, Quot ij in vniuersum sint: non debet arbitror is in prima statim differētia subsistere. sed diuisa ea ꝓcedere donec ad aliquā infimarū specierū, & quæ amplius in aliā distrahi nō possit, perueniat. Id vero q̄ haud cuiq; sit promptū. sed ei dūtaxat q in diuidēdi arte magnopere sit exercitat⁹: intelligere potest primū is, q oia legisse volet, q̄ de eo genere methodi in principio Philebi a Platone sūt prodita. Dein cui Sophistā & Politicū legisse placebit. Iā vero difficilior adhuc res videbit. si quem primū Aristotelis librū de partibus animaliū relegisse: non penitebit. Conatur eñ in eo libro omnes animaliū differētias enumerare. At vbi multas dubitatiōes mouit: vix suspecte, ac timide ꝓnūtiare qppiā audet. Post hæc cū Aristoteles, et Plato tātam, tāq; difficilē rem esse cēsuerint, genera in proprias differētias exacte diuidere. ac post hos Theophrastus, & alij philosophi rationē absoluere tētauerint, vtpote ne apud ipsos quidē satis adhuc cōstantē: homo audacissimus Thessalus absolute, citraq; vllam rationē adhibitam ꝓnūtians, credēdū sibi censet, duos in totum esse in victus ratione morbos. ꝓsertim simplices, ac primos, & veluti elemētares. Nā tertiū ab his ratiōe gignit. ex ambob⁹ cōpositū. At si vlla methodo hæc sicut iactas iuestigasti: cur hāc nobis nō dixisti? Sed cōtra plane quā ꝑ grauitate nomīs qd' tibi arrogas homo temerarie, atq; a methodo alienissime, rem ꝓnuntiasti. Qui ne principiū quidem ipm vnq̄ attigeris, a quo cœpisse necesse sit eum: qui recte cuiuslibet rei species et differentias sit inuenturus. De re eñ qualibet puer: vnū principiū optimū. Nosse id oportet, de quo proposita quæstio est. aut prorsus est aberrādū. Plato quodā loco ait. Nō ad diuidendum modo quiduis, ab ipsa q̄sitæ rei essentia nobis esse inchoandū censens: sed etiā in omni disquirēda re eiusmodi semꝑ principio vtendū. Ergo hic quoq; arbitror par erat, vbi quid morb⁹ sit, qd symptoma, & qd passio diligenter prius dixisses, ac dein q̄ cōueniāt differātq; ipsoꝝ singula diffiniuisses: sic demū tētare in ꝓprias ea differētias diducere. secūdū eā quam sapiētiæ ꝓfessores tradiderūt methodū. aut si quā potiorē ea, q̄ ab ijs ꝓdita est, explorasses; hāc ipam prius astruere. tū illd' ostēdere. ac græcos docere, hūc q in textrina sit altus superasse Aristotelē, & Platonē in methodis logicis, humo afflixisse Theophrastū, & stoicos in dialectice, clarissime ostēdisse oēs eoꝝ sectatores ne primos quidē morbos, qui essent, nūq̄ nouisse dico & Herophilum illū dialecticū, & condiscipulum eius Philotimū, & præceptorem eius Praxagorā, qui ab Aesculapio originē traxit, & q cū his, & ante hos fuerūt Erasistratū, Diocleni, Mnesitheū, Dieuchen, Philistionē, Plistonicū, ipm deniq; Hippocratē. Porro simplici verbo dicere oēs in victu

Plato i philepo, sophista, & politico.

Aristoteles

In oī re disquirenda, quod principiū.

Praxagoras ab esculapio originē duxit

morbos esse duos: nō methodo, nō demonstratione, nō ratione vlla ꝓbabili, non lenimēto aliquo, nō alia re prorsus adhibita, ꝓterq̄ eiusmodi in veteres blasphemia: id facere imperantis hoīs est. non docētis. Esto vero taceas: qua logica methodo insistēs, hæc inueneris, at certe vnde saltē de veritate sermonis iudicasti, adhibitū aliquid oportuit. Nā inueniēdi ei⁹ qd̄ q̄ritur, logicæ methodi facultatē ꝓstant. At quæ fidē his faciāt quæ recte sunt inuenta: duo sunt apd̄ omnes homines instrumenta. Nempe ratio, & experientia. Quippe ad eum q interrogauerit cur huic febricitanti frigidæ bibēdæ potestatem feceris: duplex responsio est. altera quæ ortum, naturāq; febris docet, ac de morboꝝ tp̄ib⁹ disserit, tū ad eūdē modū aq̄ frigidæ naturā explanat, vbi hæc ꝓposuit: conatur docere in hoc morbo, atq; hoc tēpore: aquā frigidā cōgruū remediū esse. altera de nullius hoꝝ natura sollicita: ad expientiā confugit. Nempe qd̄ in tali morbo, atq; tēpore sæpe frigidā ꝓfecisse: vidit. Debebat igit̄ opinor & Thessalus vel experimentū: vel rationē assertiōis suæ occasionē adhibuisse. nō sicuti tyrānus imperare. ac sibi citra demōstrationē credendū exigere. At quā inquiūt audire demōstrationē postulas? Ita em̄ cōtra interrogāt ei⁹ sectatores. Neq; id iniuria. vt q nec eo vnq̄ ꝑuenerint: vt notionē demonstrationis tenerēt. Cū nec Geometriā, nec Arithmeticē, nec Dialecticē, nec Resolutoriā, nec deniq; Logicā vllā speculationē attigerint. Quocirca respondendum his ita est. Nimis sero qd demonstratio sit discere postulatis. nec fieri potest. vt breui tēpore speculationē, quæ subtilitatē mentis desyderat assequamini. ꝓsertim qui nec subtiles rationes audire sitis assueti: & peruersi in diuturno errore versati. Sed istos mittamus. vt q ne intelligere quidem, quæ vere disciplinæ sint, valeant: nedum ipsas discere. aut recte iudicare. Nos vero vna cum ijs qui exercitati sunt, & demonstrationem intelligunt, & natura sapiūt. (neq; enim Thessalios asinos docere profitemur) ad id quod propositum nobis ab initio est accingamur. ac statim vna cum ipsa medendi methodo tradēda: etiam causas ipsas, vnde errarint pleriq; ex ijs, qui tradere eam sunt conati, exponamus. Quippe ad firmiorem veritatis fidem non parum conducere videtur id quoq;. Ac primum quidem illud cauebimus. ne simul de ambobus tū methodo que ratione nititur: tū experientia que ratiōe nō vtit̄, agamus. Non em̄ de omni remedioꝝ inuentione nūc loqui statuimus. sed tantum ea quæ hæc methodo explorat. ita vtiq; vt de empirice ipsa & a nobis in alio opere est proditum: & ab ipis empiricis plurimum elaboratum. Atq; vtinam rationales omnes medici ꝓpositū

Quis doceat & qs imperet.

Duo esse q̄ fidē inuētis faciant.

Cap: 4°.

Redit ad id qd̄ ab initio est ꝓpositum.

De qua remedioꝝ inuentione in hoc ope sit acturus.

Scopus librorum

Principium tractationis

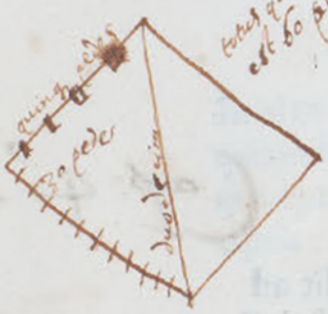
ita premerēt, nec experientiā, & rationē miscerēt. atq; in vnū cōfunderēt. sed quā vtraq; vim habeat, quātūq; ad ꝓpositū artis finē conducat, seorsum tractarēt. atq; ꝑpenderēt. Ergo methodo qppiā inquirere iuenireq; ex aduerso opponit̃ ei, qđ est fortuito temereq; reperire. Est autē id cū via quadā, & ordine. ita vt in disquisitione aliqđ primū sit, aliquid secūdū, & tertiū, & quartū. atq; ita de reliqs oib⁹ deinceps. quoad demū ad ipm quod ab initio est ꝓpositū, sit puentū. Ac empirici quidē rationabiliter ingenueq; fatētur. nec inueniendi, nec docendi apud ipos esse necessariū ordinē. Nā nec arte vlla rationeue experientiā niti. imo vnius fortunæ fauorē ad ea quæ q̄rit inueniēda, requirere. Qui vero rationē, inuentiōis suæ authorem statuerūt, ac ordinē vnāq; viam q̄ ad finē ducat ꝓposuerūt: his fuerat qdem necessariū a primo aliquo auspicatis, de quo inter oēs hoies cōueniret: sic transire ad reliqua. Cæteꝝ hanc rationē non sequitur pleraq; medicoꝝ pars. imo principia quoq; ipsa cōtrouersa sumit. nec illa demōstratione cōfirmat. tum ad reliqua simili modo transit, legislatoꝝ ritu sanxiens verius: q̄ demōstrans. Quæ omnia inde adeo his accidūt: quod nihil prius de demōstratione sunt meditati. sed simul et inqsitis insistunt: & ad eoꝝ fidem demōstratione vti audēt. Simile ꝓfecto quiddā his molientes, q̄ spherā, aut cubū, aut conū aut cylindrū, aliudue id genus metiri aggrediuntur, cum tamē ois geometricæ, ac logicæ rationis sint ignari. imo vero nec cubiti, palmiue, aut pedis mensurā ꝑparatā habeāt, ac deinde ijs q̄ vel demonstrationē ab ipis exigunt, vel tacere censent: irascuntur. Veluti eñ in illo ridiculus sit, si quis rectāguli trigoni, cuius alteꝝ (exempli causa) latus circa rectū angulū quinq; sit pedū, alterum duodecim, dicat, aream non esse triginta pedum, sed quadraginta, nec eius rei demōstrationem vllā afferat: ita hic quoq; ridiculus est qui qcq̄ affirmat quod demonstrare non possit. Ergo sicuti in demōstratiōe de triāgulo (neq; eñ recedēdū nobis ab exemplo est, q̄ indoctos istos methodicos a disputatiōe nostra iā abegimus) ipm quod ꝓpositum est ex duabus his ꝓpositionib⁹ colligebatur, vna q̄ spatiū id, quod lateribus pedū quinq;, & pedū. xij. cōtinetur: sexaginta pedū effici dicit, altera, q̄ triangulū: dimidiū eius esse spatij ꝓponit. Harum vtraq; rursus vt demonstrationis fidem reciperet: alijs propositionibus egebat. Mox illæ alijs quoad peruentum ad primas esset, hæ vero nec ex aliis: nec per demonstrationem sed ex se fidem faciūt: Sic arbitror & in his omnibus, quæ in medicina demonstrātur, ad primas & indemōstrabiles propositiones, et quæ ex se fidem faciant: omnia esse perducenda. Ac si omnes de

Methodo aliquid inquirere, quid sit.

Empirici nō habent methodum

Recte molientib⁹ methodum qđ sit initium.

Cur magna medicorū ps i methodo medēdi tradēda errarit.

medēdi methodo sic dicere aliquid instituissent: prorsus sicuti iter Arithmeticos, Geometras, et logisticos: ita inter ipsos quoq; cōuenisset. Quippe apud quos discere ab ipso statim initio licet, quid quoq; nomine, quo vsuri sunt significetur. Quas præterea propositiones indemonstrabiles (quæ axiomata vocant) ad disceptationem sint sumpturi. Veluti lineā esse longitudinem citra latitudinē. Superficiē, quæ lōgitudinem latitudinēq; tantū habeat. Et triāgulū esse hoc, quadrangulū illud, ac reliqua ad eūdem modū. Ab ijs vbi axiomata eiusmodi vsurpanda sibi esse prædixerint, quæ eidē sunt æqualia, inter se esse æqualia. Et si æqualib[9] æqualia sint adiecta, tota fore æqualia: postea demonstrare theoremata tentant. Nihil extra ea quæ a principio ꝓsumpserūt adijcientes. Pleriq; tamen medicorum, sicut ipse scis Hiero charissime, interrogati vndenā principium inuētionis suæ sumpserint: tantū abest vt indemōstrabilia principia & q̄ oībus hoībus in confesso sint ꝓferāt, vt nec quo sibi ipsis cōsona respōdeant, inueniāt. sed sursum ac deorsum euripi more agātur. cōtraria quisq; in progressu sermonis ijs quæ ab initio statuerunt afferentes. Siquidem sapientissimus iste Thessalus cū apparentes esse cōmunitates dixisset: paulopost non solum nō alium queq̄ priorum medicorum vidisse eas asseuerat: sed nec ipsum qui primus eas peperit Themisonē. Huius nāq; vnius esse monstrosas illas cōmunitates fatetur. ceu patris legitimos filios. Post hos vero qui secuti sunt omnes, & inter se: & ab ipso Thessalo dissentiūt. nec easdē cōmunitates tradētes, nec omnino inter se, vel in vno cōcordātes. id quod sæpenumero tibi, ipsis etiam methodicis præsentibus ostendi. fortasseq; aliquando maius otiū nactus de inconstātia eorum scribā. Atq; nūc tantū saltē ad rē ꝓpositam sumi expedit, oportuisse eos ꝓsertim sectæ authores: exposuisse prius de qua re singula nomina dici vellēt. sicut empirici faciunt. qui apparere ea dicūt quæ sub sensum cadūt. nosci vero, quæ memoria tenentur. Apparere simul et nosci, quæ & ante aliquādo sub sensum venerunt: & nūc simili modo veniunt. Num igitur ita ipsi quoq; apparere cōmunitates dicūt, ceu sensu cognitas. An & quæ ratione cōprehēdim[9] apparētia nomināt. Empirici nāq; nō adeo cōcedūt qcq̄ ex his quæ sola ratione nosci videntur, apparēs dici. Rursus veteres philosophi duplex esse gen[9] apparetiū decernūt. vnū qđ ipi empirici cōprobāt. Nēpe eorum quæ sensu aliquo noscūtur veluti albi, nigri, duri, mollis, calidi, frigidi, & similiū. Alterū indemōstrabile. eorum nimirum quæ intelligentiæ primo occursu patent. Veluti quæ eidē sūt æqualia: ea inter se esse æqualia. Et si æqualib[9] æqualia addātur:

Qua rōne Geometræ vtuntur.

In thessalū

Quæ empirici apparere q̄ nosci q̄tū apparere tū nosci dicāt.

Duplex apparētiū gen[9] a veterib[9] phis statui.

Axiomatū exēpla.

tota æqualia fieri. Et si ab æqualibus æqualia demas: que restant æqualia fore. Huius esse generis aiũt. & quod nihil citra causam fit: & quod omnia ex ente quopiã. Et quod ex eo quod omnino non sit, nihil fiat. Simili modo, perire nihil in id quod prorsus nõ sit. Item quod affirmare vel negare de quoq; sit necesse. aliaq; id genus non pauca, de qbus in logicis tractatibus agitur. & ipse in cõmentarijs de demõstratiõe, quã potui, dixi clarissime. De his inter eiusmodi principia, cuiusmodi logica nũcupamus, quidam philosophorum contendunt, atq; ambigunt. Hi tamen hactenus saltem sunt modesti quod omni demonstrationi fidem suam abrogant. Intelligentes (arbitror) tãetsi id non dicant, illud saltem se certo scire, nihil omnino demonstrari posse, si logicis principijs fides nõ sit adhibita. At qui eousq; rudes amentesq; sunt: vt ne id quidem intelligere queãt: hi demonstrare quidem conantur. Cæterũ quæ qualiaue, aut quot demõstratiõis principia sint: nec noscere, nec quærere volũt. nec aliũ docentẽ audire sustinent. Sed absolute pronũtiant, & verba loquũtur, quæ nec qd significẽt, ipsi clare explicare valeant. Merito igitur eorum emulis centum voluminũ opera scribuntur. partim inuestigãtibus de quo quodq; dici nomen Thessalus voluerit: partim nihil tale inuenientibus, cui omnia ab eo particulatim dicta consentiant. Nam quæ demũ apparẽtes illæ cõmunitates sint, aut quomodo apparentes, dicere non possunt. nisi iterum atq; iterum totidem libros scripserint. Quippe qđ apparet, aut sub sensũ oĩno cadat, oportet: aut sub intelligentiã vno semel occursu. vtrinq; sine vlla demonstrationis ope. Quod vero intellectui se vno occursu non exhibet: protinus idem cõtrouersum est. ac demonstratione eget, nec artem vllam a tali principio incepisse conuenit. Hec si in logicis methodis exercuissent: et ipsi ea intelligerent: & tẽpus nostrũ frustra non contererent. Nunc quoniam exercitati rudesq;, per amentiam audent demonstratione vti, priusq̃ quid ea sit, didicerint: necesse est cum similibus sui, omnes aberrent. prorsusq; nugentur. Ac eos qui recte demonstrant minime intellegant. sed tempus inaniter consumant. Ergo cum his nequaq̃, vt cum rationalibus animalibus vel disputandum amplius est: vel ijsdem impense contradicendum. priusq̃ didicisse quænã res demõstratio sit velint. & quatenꝰ exercitatũ esse oportet, q ea ꝓbe sit vsurꝰ. Tecũ vero omnẽ deinceps sermonẽ cõferã. Ipsis vsus methodis quas in cõmẽtarijs de demõstratiõe tradidi. Quippe nõ solum ꝑncipia oĩs demõstratiõis esse ea q̃ tũ sẽsui: tũ intelligẽtiæ manifeste se exhibẽt: sed etiã in oĩ re q̃rẽda nomẽ ipm adsumi ĩ disputationẽ oportere: ĩ illis docuimꝰ. Nũc neutrũ

Scepticorꝝ dogma.

In methodicos.

Redit ad hieronem.

Cap: v. to adhuc contra Thessalum

præcipere statui, nec queadmodu inuenire: nec queadmodu demostrare coueniat. Sed iis qui didicerunt, & exercitati sunt, simul alique laboris oportunu fructu reddere, inueta nimiru non tenui re, qua nuc instituim⁹: simul si q sunt quibus artiu maxima, cordi est, quæ circa animu hominis versatur: ipsos quoq; in minoribus exercitare. Quippe id tenaciter seruare i omni methodo oportet, vt in ea te multis sæpe leuioribus pblematis prius exerceas; qua maiorib⁹ manu admoueas. Hoc igitur nobis veræ disciplinæ principiu esto, quod vtiq; statim inter initia facturi fueramus. tum artem ipsi ingretes: tum aliis præeutes, qui adhuc peruersi no essent. Quonia omnis morbi curatione inuenire propositu est: necesse est morborum numerum prius sciri. At qm fieri nequit, vt aut differentias generis vllius: aut species inuenias, ipso quod diuiditur no plane explorato: oportet profecto nunc etiam quid morbus sit, narremus. Quo sic diuisionem eius rite adeamus. Qua igitur ratioe id methodo inueniamus? Quana alia nisi ea, qua in libris de demonstratioe præcepimus? Nempe vt de notione ipsa prius conueniat. Cu sine hac propositæ rei substantia inuenire non liceat. Ipsam vero notione quæ omnibus in cofesso sit: sumenda diximus, vt q alias principiu iure no dicatur. Quæ igitur est de ægrotado oibus hominibus cofessa notio. Et de qua maxie subiecta re verbu hoc ægrotare enutiant? Nuqd vbi citra offensam omniu corporis partium actiones obeunt: et valere se tunc dicu: & minime medicis egere putant. vbi vero naturalium corporis actionu senserint quapia vel male geri: vel prorsus no geri: & ægrotare se illa parte corporis existimat cuius actione affici videt: & medicu de remedio cosulut. Ego sane omnes hoies ita video tum morbi, siue ægritudinis: tu vero sanitatis, siue valitudinis nome, vsurpare. Quinetia ea quam dixi notionem oes obseruare no in his modo noibus: sed etia in omnibus quæ cu his coiugata sunt, tum nominibus: tum verbis. Quippe cu & valere illum existimet, cui nullius partis actio sit viciata, & ægrotare, cui sit viciata, & valete eu nominet, cui⁹ oes corporis partes actiones suas scd'm natura edat, & ægrotate cui male affecta pars aliqua sit. Nec quisq omnino, aut aliis nominib⁹ vtitur: aut de alia re enuciat iam dicto nominum quiduis. id quod diffuse in medicinaliu nominum interpretatione ostendimus. Atq; hoc saltem mihi p omnem disceptatioem memoria teneri maxime velim. Nominum interpretationem ex patriæ me consuetudine facturum. sicut in commentariis de demonstratione dixi. ipsius reru essentiæ, tum inuentionem, tum inquisitione, tum demostrationem, no esse ex iis quæ

Principiu huius disciplinæ.

Notio sanitatis

Notio ægritudinis.

Nominu interpretationem ex patriæ cosuetudine faciedam.

multitudini videntur facturũ. Immo ex sumptionib⁹ sciẽtificis quæ lemmata græce vocant, de quoꝝ inueniendi ratione in illis est pdi tum. Ergo accepto eo quod omnes cõfitentur principio. Nẽpe illd in medendi methodo propositum esse, vt ægrota corpora in sanitatem vindices, id vero est vt naturales partiũ actiões, si quæ viciatæ sint, corrigas: iam quod deinceps est inquiramus. quot numero in totũ res sint, quæ loco prope se consistunt. necubi aliqua procedente sermõe, vel ꝓ morbis accipiam⁹, cũ sint his similia: vel vt sanitatem cũ ad huius naturã prope accedant. Proponamus autẽ claritatis causa particulas aliquas, in quibus cõfirmetur quod dicimus. ac primũ qdem ante cæteras oculum. De hoc igitur omnibus hominibus nõ medicis modo: sed etiam aliis quibuslibet cõuenit, ei⁹ opus esse, vt videat. Seu vero opus, seu actionem inter loquendũ dicam, in præsentia saltem nõ refert. Ad eundẽ modum nec si quis aspicere, oculoꝝ esse op⁹ dixerit, nec si quis aspectũ, aut visum, aut visionẽ, aut quomodocũꝙ aliter nominet, quicꝙ refert. Quãdo etiam si qs soloecismũ cõmittens nominet: ad rei ipsius scientiam nihil id afferat incõmodi. modo de qua re nomẽ pronunciet clare explicet. In hoc eñ præcipua doctrinæ vis est. Nominetur igitur oculus pars corporis. Neꝙ hic referat partem ne: an particulã qs dixerit. Quicqd eñ totum complet atꝙ integrat: id toti⁹ particula & pars nominatur. Est eñ pars ex iis quæ ad aliquid dicuntur. Quippe pars totius integriꝙ pars dicitur æque ꝑfecto: vt totũ & integrũ per relationem ad partes, et particulas ꝓprias nominãtur. Estꝙ sicuti dextrũ ad sinistrum, & sinistrũ ad dextrũ: ita plane & totũ ad partem, & pars se habens ad totũ. Ergo si quis hac seruata notiõe malit partẽ diceret quã particulã. aut si qs cõtra particulã potius: quã partem: is mihi ad rerũ inuẽtionẽ impedimẽto nõ sit. Cæterũ imperitũ se linguæ latinæ prodit. Dictũ vero alibi (vt scis) diffuse de nominũ vsu est. Ac nũc quãtũ satis ad rẽ sit ꝓpositã arbitror, adiiciã. Illud dũtaxat indicans: nõ oportere nominib⁹ seduci, nec qui in iis dissentiũt, hos statim in rebus quoꝙ ipsis dissentire putare. In quo genere omnes (vt vno verbo dicam) non medicos modo nostræ tempestatis: sed etiã philosophoꝝ plerosꝙ parũ exercitatos vides. vt quorũ paucissimi nominum diuersitatẽ, a reꝝ diuersitate distinguere norint. Veꝝ huius quoꝙ rei methodũ in logicis speculationib⁹ tradidim⁹. cuius oportunitas si quando alias: vtiꝙ nunc quoꝙ ad vsum venit. Quæ nã igitur fuit ea methodus? Nẽpe vt a rerũ incipias differentia, nõ autẽ nominũ. tamẽ ostẽdas quatuor exẽpli gratia esse res ꝙ in vicino sunt positæ. Post deinde, vt demõstratiõe cõfirmes, neꝙ

Methodus distinguendi rerum diuersitatẽ a nominũ diuersitate.

plura esse: neque pauciora, quæ in proposita disceptatione contineantur. postremo vt accommodato rerum cuique suo nomine sic reliquum sermonem absoluas, nec mutans dehinc: nec transferens nomen vllum. sed cui rei ipse ab initio imposueris: de eadem perpetuo vsurpans. Quippe ita et dilucida doctrina efficitur, atque a cauillationibus quas homonymia parit, libera. et quod frustra est additum, facile deprehenditur. & quod deficit cito inuenitur. et quæ consonant dissonantque maxime in eiusmodi explicationibus exacte discernuntur. Ergo illud repetamus denuo. visus oculorum actio est, locutio linguæ, incessus crurum. Ipsa rursus actio, motus est actiuus. Iam horum ipsorum motus: immutatio est eius quod præfuit. Actiuus qui a se editur. Passiuus qui ab alio quopiam extrinsecus posito, excitatur. Veluti volatio, actio est animalis volatilis. & incessus animalis gressilis. Quod autem ab alio sic agitur: vt locum mutet: id vtique nō agit. sed patitur. Egit nāque qui ex Pireo Suniū cōmeauit. Quippe motus actiue est: id est ex seipso. & propria natura. Cōtra passus est, qui ex Pireo Suniū nauigauit. vtpote qui naui vectus est. At quoniam motum prioris, esse habitus mutationem diximus. Ea vero immutatio dupliciter fit. Nempe aut in qualitate, aut loco: vtique mutatio quæ in loco agitur latio dicitur. quæ in qualitate, alteratio. Ita videlicet vt sit latio, imutatio, vel demutatio, vel mutatio prioris loci (de industria enim multis sum vsus nominibus. maxime scilicet insinuare studens, qd licet vnius rei multas definitiones efficere, quæ vocibus tā tum: non etiam notionibus differant). Alterationem vero, vel mutationem in qualitate, vel demutationem eius, quæ præfuit qualitatis, vel immutationem in qualitate, vel transmutationem qualitatis, vel quomodocunque aliter auditori quod dicitur clarum fore speraueris. Quippe huc tibi varietas interpretationis sit vtilis. Ergo visio (nam redeundum ad oculum est) actio partis est, oculus vero, ipsa est animalis particula. Nam particulam, an partem dicas (vt prædiximus) nihil refert. Instrumētum vero appello animalis partem. quæ perfectam edere actionem possit. Veluti oculus visionem, & lingua loquelam, & crura itionem. Ad eundem modum & arteria, & vena, et neruus, tum instrumenta: tum partes animalis sunt. Pro hoc nāque nominū vsu non a nobis modo: sed etiam veteribus definito: oculus quidem & pars, & particula, et instrumētū vocabit. cornea vero tunica, particula & pars. non autem instrumentum. Simili modo & quæ rhagoides, & quæ arachnoides, & quæ amphiblestroides græce dicūtur. Quippe quarum singulæ primū qdē ac maxime oculi particulæ sunt, & quia is etiā faciei pars est: itidem & illæ faciei sūt

[Margin: Latio quid]

[Margin: Alteratio quid]

[Margin: Instrumentū quid.]

Ex hoc loco Jacobus Truncinius elicit 4or esse illa que Medici pr. natura prædicat Symptoma s. Morbus. Actio lesa. et Causa morbi. Atta hanc consequentiā ego ex hoc loco nō uideo manifeste deduci nec locum hunc facere huic Cap. 6.o proposito

Particula pars, et instrumentum quo differant.

partes. sed secunda quadam ratione. ita vero et totius corporis partes sunt: propterea quod facies ipsa totius corporis est portio. homœomeres vero. id est similaris pars est. sicut ipsum clare indicat nomẽ. quæ vndiq; in similes diuiditur. Veluti in oculo vitreus humor, & crystallinus, et tunicarum propria cuiusq; substantia. Porro hæc latius indicata sunt in dissectionum commentarijs. Hic vero ea tantum dixisse sat est, quorum ad id quod instat meminisse est opus. Est autem opus ostendere in singulis particulis plura inesse quæ inter se dissideant. nec tamen a medicis omnibus sint percepta. hoc autẽ vtile esse prædiximus ad nomina a nobis recte vtenda. vtiq; cuius causa nunc id tractandum suscepimus. Indicabitur autem, & ad ipsam nobis propositam methodum maxime necessarium. Est enim instrumentum oculus. actio vero visio, vna ex particulis eius similaris, ac primum visionis instrumentum, crystallinus humor. sicuti in libris vbi de ijs egimus monstratum est. Id nãq; est quod alterari debet, ab aliquo extrinsecus occurrentium colorum. vt animal videat: alterari vero non potuit, nisi purum omnino perspicuumq; esset. At purum ita perlucidumq; esse non posset, sine eo quod nunc obtinet temperamento. Quippe ostensum est vnamquãq; rerum talem esse qualis est, propter calidi, frigidi, humidi, & sicci temperamentum. Eoq; fit, vt siquid horum magnopere immutatum sit: aut plane non videbit: aut male videbit animal. Verum hoc nobis parum adhuc constat, modo artem quærere orsis. Nec oportet aliquid ex ijs quæ post sunt inquirenda, velut scitum præsumere. Nec ipse huius gratia eorum quæ de crystallino alibi dixi mentionem feci: sed claritatis causa eorum quæ nunc sunt dicenda. Videntes enim oculum probe munus suum obire, ac rursus nequaq̃ videre, atq; illud sanitatem eius, hoc morbum, vel vitium, vel quicquid libet vocantes: (nihil enim ad rem propositam refert): quærimus deinceps quæ demum sit eius noxæ causa. Vnde inquies ad hoc moti? Certe ex indemonstrabili axiomate. de quo inter omnes conuenit. propterea quod intelligentiæ euidẽs est. Quod ergo est id axioma? Nihil absq; causa fieri. Quippe hoc non concesso: non datur aut læsæ visionis: aut prorsus amissæ causam requirere. Sed qm̃ id ex ijs est: quæ intelligentiæ sunt manifesta: præsumẽtes iam aliquam subesse læsionis causam: ad eius inquisitionẽ venimus. Ergo hanc causam seu affectũ aliquẽ corporis: seu corpus certo modo affectum appellare velis: nihil sane vt ad rem propositam interest. Illud omnino fateberis aut morbum ipsum hanc esse: aut siquidem morbus est ipsa actionis læsio affectum qui huic officit morbi causam esse. Existitq; hoc loco rursus de nomine contro-

Axioma, nihil absq; cã fieri.

Chrystallinus humor primu visionis instrumentum.

Cui d[illegible] rursus seruandus sit in quolibz morbo

Nihil absq causa fieri Axioma est in Medicina sicut et illud Contrarijs contraria curant.

Cap. 7.

uersia, ipsum ne oculorum affectum, a quo visus læditur morbũ vocemus: an ipsum actionis vitium. Verum siue quis actionem viciatã morbum dici velit: vtiq; multo prius statuat necesse est, sanitatem esse naturaliter se habentem actionem: siue affectum, quæ actioni incõmodat: multo quoq; ante qui secundũ naturã est. siue hũc affectum, siue constitutionem dici velit: sanitatis vocabulo appellet. Quippe commitere, vt cum inter actiones posueris sanitatem: in affectib⁹ existimes statuendum morbũ. aut contra cum in partium constitutione sanitatẽ: in actionis vitio morbũ: tum reliquis methodicis: tum vero principi huius insaniæ Thessalo digna sententia est. Etẽ omnes fere qui sunt indocti huius insaniq; dogmatis sectatores sanitatẽ esse naturalium actionum firmitatem, ac robur aiũt. morbum vero nequaq̃ actionis læsionem, & infirmitatẽ. sed alij corporis quẽdam affectum, alij corpus certo genere affectum. Qua quænam obsecro maior dementia sit? Hoc ẽ vel quiuis dephendat non oportere in altero sanitatem, in altero morbum, sed in vno omnino genere ambo constitui. Siquidem contraria sunt quæ in eodem genere plurimum inter se dissident. veluti cãdidũ & nigrũ. Etẽ vnũ est hoꝝ gen⁹ color. Ideoq; si cõtraria inter se sunt sanitas, atq; ægritudo: in quocũq; genere eorũ quæ naturaliter se habent statuetur sanitas, in ipsi⁹ innaturali habitu ponet morbus. Quare si sanitas actio est quæ secũdũ naturã se habeat: omnino morb⁹ præter naturã actio fuerit. Sin aũt affectio q̃piã, aut constitutio naturaliter se habens, sanitas est: et morbus, affectio constitutioue præter naturam necessario fuerit. Ac Thessalus quidem finire morbum ne aggressus quidem vsq̃ est. quin potius ariolãdum nobis reliquit, de qua re vocabulum id enunciet. Quod enim nihil interesse censeat inter morbum, & pathos: iam tibi in ipsius hominis cõmentarijs ostendimus, in q̃bus translaticie ambo ponit, trãfertq; vtrũq; in alteri⁹ locum. ceu nihil intersit hoc: an illo modo loquaris. Eius vero sectatores vniuersi sursum deorsumq; aguntur. ratiocinantes, ac se tegentes, omniaq; facientes, vt vel obscure loquantur, vel omnino non vt Thessalus ipse atq; ante hunc Themiso, qui fundamentum illis huius insaniæ iecit. Quod si tibi ea quæ Proculus, & Rheginus, & Antipater, ad hæc quæ Eudemus, Mnaseus philo, & Dionysius in hoc genere prodiderunt: dicere velim, vtiq; a proposita tractatione, quæ & scientifica est: & ipsũ quod vtile sit docere conatur, imprudens excidam. Verum de horum dissidentia licebit aliquando, fortasse etiam in sequentibus mentionem facere. vnaq; cum his Menemachi, qui omnes eorum res astutius turbauit, atq; confudit. & nugacis Olympici, cunq; hoc

In Thessalũ multa.

Themisonẽ fũdamentũ insaniæ iecisse.

Sorani et citat et illum forsan cuius adhuc extant scripta in arte medica

etiam apollonidæ, & Sorani et qui adhuc viuit Iuliani. quē vtiq; & nos conuenimus. vt viua videlicet hominis voce meras nugas condiscerem. sed nec is explicare potuit quid morbus, pathosue esset. Cuius rei vel maximum signum est, quod cum viginti plus anni iam sint, ex quo illum Alexandriæ conuenimus, scripseritq; iterum atq; iterum institutiones (nam has assidue trāsponit, transformatq;, nunq̄ ijs quas scripsit contentus): nusq̄ tamen earum est ausus, quid morbus sit prodere. Tametsi certe adeo ea quæ nihil ad rem pertinēt in ijs agitet: vt etiam illud inquirat, sit ne pictura medicis ex vsu. Et tamen tam multa taliaq; cum scribat. nec dissimulare habeat, sicut nec Menemachus quasi methodicæ sectæ absurditatem clare nō norit: ne in hodiernum quidem diem in institutionibus suis vsq̄ scripsit, quid morbum pathosue nominet. Mihi certe ipsum interroganti adeo multa obscuraq; respondit: vt nihil eorum quæ dixit plane intelligerem. cogererq; illud tantū homini dicere. quod mihi desciscere ab Olympico videretur. quāq̄ is auus doctrinæ ipsius fuerat. Nam Iulianus hic Apollonidæ Ciprij, Ille Olympici discipul⁹ fuerat. Ergo Olympicus vti dixi sanitatem morbumq; finire ausus, illam esse affectum aiebat, qui in absentia sit morbi. Rursus morbum mutationem a naturali in id quod præter naturam sit, stabilem. Quorum sane vtroq; multa sunt a ratione aliena, quæ & tūc Iuliano exposui: & nūc summatim dicam. Quod enim inquam confusionem facit, id est quod Olympicus non illud tantum absolute dicit, sanitatem affectum esse positum extra morbum: sed etiam illud definitioni adijcit, quem affectum definimus naturalium actionum constantiam, & firmitudinem. Haud enim conijcere valeo in sola ne actionū constantia: an in corporis affectu. an in ambobus sanitatem statuat. sed forte vt vtiq; cū reliquis methodicis assolet cōfuse alieneq; abuti græcorū vocib⁹: ita nunc quoq; affectum non ad corpus: sed ad actiones refert. vt nimirum ad hunc modum definitionem intellegas. Sanitas affectio est actionis in absentia morbi. Porro iustum (arbitror) fuerat alterum duorum definitioni adiecisse, aut actionum: aut corporis. vt videlicet aut ita se haberet finitio, Sanitas est affectus actionum in absētia morbi: aut certe talis. sanitas est affectio corporis in absentia morbi. Quin etiam si ambo iungere voluisset: ita quoq; licuisset. vt dilucide; sic breuibus dicere. sanitas est affectio tum actionum: tum corporis in absentia morbi. Quid autem cum subijcit. Quem affectum definimus constantiam, ac robur actionum, naturam suam tuentium, vtrum ne pars hæc fuerit eius quod prædictum est, iūgendaq; tota definitio est ad hunc modum. sanitas est af-

In olympicum.

fectus corporis, in absentia morbi, & constantia actionum quæ secundum naturam se habent, ac robur: an ista ipsa p seipsam perfecta definitio est. ac quid sanitas sit docens. prout sane nõnullis methodicorũ placuit. qui sanitatem esse dixerunt, constantiam secundum naturam se habentium actionum? Verum si hæc absoluta est: haud scio quid doceat ea quæ ante dicta est, quæ affectum esse sanitatẽ præcipit. Quippe illud quod dixit in absentia morbi: eiusmodi plane est, quod vel puer explodat. Cum si ita definire permittitur: manifestũ sit, & morbum fore affectũ corporis in absentia sanitatis. ita videlicet: vt vtraq; definitio, non quid sit id quod quæritur, sed quid non sit, doceat. Sed mittamus (inquã) si placet, & hæc, cum sint ad rem non ad modum necessaria. Illud certe præterire dissimulareq; non licet, quod in sanitatis explicatione omnia actionibus tribuantur. vel solis: vel etiam confundendo inuoluendoq;, ac obscure quodam modo miscendo ipsum affectionis vocabulum. In ipsius vero morbi definitione, nulla sit actionum mentio. Nam illud dicere satis habuit, morbũ esse mutationem corporis a naturali statu, ad eam quæ præter naturam sit constantem, & stabilem. Ac debuerat inquam, aut in actionibus: aut in affectibus vtrũq; constituere. Quid vero mihi responderit & sæpe tibi iam mi Hiero narraui: & nunc repetere non erit alienum. Nihil (inquit) miri est, in actionũ constantia cum robore sanitatem poni. in affectu corporis præter naturã, morbũ. Neq; eñ contraria sunt, vt tu reris, inquit. Est eñ eorũ aliquid mediũ. quod nec sanitas sit: nec morbus. Quo ego sermone audito: abij stupefactus, simul ac dolens. fatẽdum eñ est quod accidit. Antea eñ neminem vnq̃ eorum qui in tanta essent opinione prorsus stupidum conuenerã. tũ autem primum conueniens merito obstupui. non quod is solus adeo sine sensu esset: sed quod multos etiã alios haberet discipulos, qui cũ statim in initio doctrinæ suæ methodicos ita errare viderẽt: tamen a secta non desciscerent. aut si omnino non viderent: prorsus essent attoniti. Nam quid quæso ad rem? morbum sanitati non esse contrariũ. propterea quod aliquid eorum sit medium. Patet eñ hac scilicet ratione non fore album nigro contrarium. propterea quod eorũ sint media, flauum, & fuscum & rubrum, & pallidum, & reliquorũ colorum singuli. nec calidum frigido. quippe horum quoq; sunt media, tepidum, & temperatum. Ac sapientes istos methodicos cum nec leui: nec spernendo lapsu sic sint inter initia statim lapsi: speremus ne veritatẽ vllã earũ quæ sequãtur, posse intelligere? minime pfecto. Quippe q̃ in arte medica spectantur, oĩa ex his pẽdere docebimus. idq; merito. siqdẽ in ijs artibus q̃ methodo aliqua tradũtur, earũ cõstituẽdarũ prin-

Mala definitio quæ docet quid res non sit

cipiū, est finis ipsius notio. Ac in hui⁹ q̄dem noticia alijs quoq; ꝑmultis varie est erratū. alijs medicinæ finē esse affirmantib⁹ plerūq; sanare: Alijs ea facere quæ sint ad sanitatē cōducibilia. alijs morboꝝ causas adimere. alijs ꝓ se quęq; omnia pagere. alijs ꝓut cuiq; succurrit, ac de his definire seorsum conueniet. Nemo tamē adeo fuit stupidus: vt in alio genere poneret sanitatē, in alio morbū, sed vel actionib⁹ naturaliter se habentib⁹ eos tribuit: vel partiū cōstitutionibus, quos aliqui affectus vocāt. Siue autē in actionibus naturaliter editis sit sanitas: in ijs quæ ꝑter naturā sunt, erit morbus: siue in cōstitutionib⁹ naturaliter se habentibus: in ijsdem præter naturam se habentibus, erit morbus. siue in affectibus: in his ipsis erit & inualetudo. Neq; eñ profunda vlla spectatione ad hoc est opus. Tantū sufficit nō esse ꝑuersū. Nam q̄s obsecro dubitet, si videre sanitas sit: morbum esse vel cecutire: vel omnino non videre? Quis non intellegit: si audire sanitas sit: non esse morbū vel ægre audire: vel prorsus nō audire. Pari modo si cōcoq̄re bona valetuto est: vel male concoq̄re: vel plane nō cōcoq̄re: ĩualitudo est. Et si suo aliquē arbitrio moueri sanitas est: vtiq; morb⁹ fuerit, & cōuulsio: et palpitatio. quē palmō vocāt. & neruoꝝ resolutio et tremor, & deniq; quicq̄d volūtariū motū, vel penitus destruit: vel etiā impedit. Ad hæc si naturaliter sentire sanitatis opus sit: insensibilitas, & vitiosus sensus, & stupor, & dolor ægritudines erūt. Rursus si ordinate respirare sanitas est: vtiq; spirandi defectus, vel inæqualitas morbus est. Atqui si hi morbi sunt: dubiū nō est particularū affectus, ex q̄b⁹ hæc edunt̄ morboꝝ esse causas. nec oportere aut phlegmonē: aut scirrū, aut erisipelas, abscessū, aut vlcus, aut tumorē morbos dicere. Cōtraq; si hæ ægritudines sunt: manifestū est, nullū illoꝝ esse morbum. Quippe duo rerū genera sunt nusq̄ inter se similiū. sed omnifariā dissidentiū & tota natura differētium. alterū hoꝝ generū corpus vocāt: alterū actionē. Ergo ocul⁹, & lingua, & auris, & crus, atq; id genus singula, corpora sunt certo modo affecta. visus, audit⁹, sermo, incessus, actiōes prædictoꝝ sunt corpoꝝ. Si itaq; in certo quodam corpoꝝ habitu ægritudo cōstituitur: certe in certo quodā actionum habitu non statuetur. E diuerso si in hoc morbus cōsistit: planū rursus est in corporū affectu non esse. Verū quod affectus ipse causa sit, actio vero id quod ab affectu corporis efficitur: id vero est quod præter cætera & fatendū medico sit: & obseruandū. Adeo quisq̄s hoc ignorat, is in re labit̄, q̄ plane est ex necessarijs. At q̄ vel actiōis lesionē: vel corp̄is affectū aliquo noïe appellat: quāq̄ parū cōueniēter nominat: potest tamen de rebus ipsis rectam habere sententiam. Contingit autem non ex nominū: sed reꝝ recta opinione, ipsa cōmoda mor-

Variæ opiniones de medicinæ fine.

audire

Duo genera esse quæ tota natura dissideāt.

borũ curatio. Iam hoc ipsum multos medicorꝫ ignorãtes inuenias. putãtesq; in rebus dissidere eos, qui corporꝫ affectus, morbos esse cẽsent: ab ijs qui in actionis vitio, eosdem cõstituũt. Atq; horꝫ omniũ errorꝫ, q & sæpe iã dicti sũt: & post dicẽtur: vnica causa est, qd qui inuenire qduis logice sunt aggressi: nõ fuere in logica methodo exercitati. sed simul veluti ratione cogitationeq; exercitati fuissent, ab experientia desciuerũt: simul cũ in ijs inexercitati essent, magnopere sunt lapsi. Siquidem millies eos de noibus, tanq̃ de rebus litigantes inuenio. Rursum vbi rem quãpiam maximã ignorarũt: nomẽ se ignorare putantes. veluti in eo quod nũc est ꝓpositũ, discernere nequeũt, corporis quidẽ statũ, causæ rationẽ sustinere, actionẽ, eius quod ab eo ꝑficitur. sed nec quod sanatur: id esse corporis affectũ. Quippe comitatur necessario hunc naturaliter se habentem: naturalis actio. Contra si a natura recesserit, vt actio statim præter naturã se habeat, porro ĩ hoc totũ vertitur. estq; hoc principium ac veluti primũ quoddã elementũ omnis methodi. quæ de medendo instituit. Cæterũ an hoc ipsum appellare morbũ oporteat: an actionis vitiũ: id est de nomine dubitare. Dicemus autem aliquid & de nominũ vsu. sicut in alijs prius iam fecimus. Verum nunc de ipsis non distinguo. Quo videlicet hoc ipsum rerum fide magis comprobem, ostendamq; quodnam sit huius de medendo principium methodi et radix. In quo cũ alij multi ex ijs qui rationales se dogmaticosq; appellant: tũ vero ꝓbi isti methodici sunt falsi. Atq; illud quidẽ ijs q prudẽtes sunt iã quodãmodo apparet. nihil esse aliud, quod a medicis curetur: quã corporꝫ affectũ. veluti ꝓximo libro mõstrabitur. Nũc illud nobis ꝓpositũ erat vt ignorãtiã eorꝫ corrigerem⁹, q quot in vniuersum res sint, quæ in ꝑsenti disputatione ꝓximæ inter se habeant: ignorant. Videtur eñ vnũ harꝫ genus esse ipsorꝫ corporꝫ, alterũ actionũ. Ac corporꝫ qdem gen⁹ præcedere actiones. easq; gignere. has vero sequi. idq; si corpora naturaliter se habeant: inculpabiles. ac naturales. Sin ꝑter naturam sint affecta: aut nullas prorsus: aut omnino certe ipeditas, Tertiũ præter hæc gen⁹ est causarꝫ, q̃ hos affectus creãt. Nã quã rationẽ habet affect⁹ ad actionem: hanc alterũ quippiã ad ipm affectũ omnino habeat oportet. illo dũtaxat euarians, quod affectus cum actione vna consistit. nec potest vsq̃ aut proba actio esse sine corporis naturali affectu: aut vitiosa: nisi cum corpus sit vitio affectum. Eius autem affectus q actionẽ impedit, causæ possunt quidem non etiam esse. possunt autem & adhuc manere. Ergo diuersæ omnino ab affectibus causæ sunt. Ac tertium hoc iam inuentum genus diuersum est, & ab actione: & eo qui hanc giguit affectu. Ab hoc quartum aliud genus est, eorum quæ cũ

Redit ad rẽ ꝓpositã. Quæ res in pñti dispu-tatiõe ꝓxi-mæ inter se sint.

Cap: 8um

corporib⁹, & naturaliter: & præter naturã se habẽtibus insint: actioni nec commodant: nec incõmodant. Sicut exempli causa, color corporis ex diuturna in sole mora niger ex candido factus. aut contra vbi versatus in vmbra quis sit, ex nigro candidus. aut ruber, lauãtibus. aut pallidus, timentibus. Quippe hæc nec actiones sunt: nec corporis affectus, qui sint actionis causæ. multoq; minus ipsæ causæ, quæ affectus qui præter naturam sunt, creent. sed symptωmata quæ diuersas corporum alterationes necessario sequũtur. siue hæ secundum naturam: siue præter naturam se habeãt. Ergo cum quatuor definita genera iam sint. Ex quibus vel noscendis: vel non noscendis, probe secusue incipiendam esse medendi artem, monstrabimus: liceat de cætero cuiuis, prout volet, ijs nomina imponere. veluti affectũ corporũ præter naturam se habentem, cum actionem aliquam vitiat: morbũ si placet appellato. Ipsum vero functiõis vitium: insigne quoddã morbi symptωma. Quæ alia ratione accidunt, ceu colores: ea quoq; si volet appellato symptωmata. Cæterũ ea distinguat a fũctionum vitio. atq; si hoc insigne morbi symptωma vocet: illa familiaria propriaq; nominet. Quædam etiam præter hæc: si volet nec familiaria: nec propria. sed forte quadam incidentia. Quartum vero ab ijs genus statuito, quod sit insalubrium, siue (vt ita dicam) morbificarum causarum. Atq; harum quæ quidẽ in ipso animalis corpore cõsistũt: internas nominet. quæ extrinsecus: externas. nisi malit, vt nunc vulgus medicorum insueuit, illas antecedentes: has primitiuas vocare. Positis autem pro arbitrio vel hoc: vel illo modo nominibus, dummodo clare, & ex vsu legẽtium: nec mutet postea: nec alteret eorũ vsum. sed perpetuo per omnem disputationem obseruet. quo & quæ dicat facile intelligamus. & refutationes, redargutionesq; omnes ad aliquid clarum, distinctũq; referamus. Qualiter inquis, & ad quem modum. Nam id quoq; indicandum adhuc arbitror propter stupidos istos methodicos. Nempe esto dicat aliquis phlegmonẽ affectũ esse præter naturam. ipsam vero lesam, phlegmone laborantis particulæ functionem: morbi insigne symptωma. veluti pedum quidem lesum, ingressum. oculorum, visum. auriũ, auditũ. Ruborem autẽ, & tẽsionẽ, & renixũ, & tumorẽ, q̃ præter naturã sit, ac phlegmõis succedat: diuersum quoddam genus siue symptωmatum, siue accidẽtiũ, siue quo alio nomie appellare malit. illud modo sciat clareq; definiat, non esse idem genus cum vitio actionis, Rursus sanguinis redundãtiam (si forte hæc fuit) internam phlegmones causam. externam vero ciborum abundantiam. Ergo sicuti ipse exempla sermonis habendi clara posui, & quatuor genera distinxi, ac notiones eorum

Quatuor sibi ꝑxima genera.

Duplex symptωma vel etiã triplex.

Duplex cã.

dixi:ita & Thessalo arbitror faciendũ fuit. presertim post tot, & tantos viros, quos se vicisse prædicauit, nouam sectam cõdituro. Nunc vero nec ipse apertum quicq̃ attulit: nec sectatorum eius quisq̃. Olympicus enim cum ausus sit definire quid pathos sit: non eius, sed symptomatis retulit notionẽ. In sũma igitur nec quid pathos sit:nec quatenus a morbo differat intellegunt. Verũ hoc nos in sequentibus docebimus. simul enim omnia dici nõ possint. Verum concesso ijs idem esse morbũ ac pathos: inspiciamus ea quæ dicit Olympicus. Pathos inquit est conuersio corporis a naturali habitu, in eum qui præter naturam est permanens. Post paululum progressus: sciendum ait est differre a symptωmate pathos. quod pathos vt paulo ante dixi affectus corporis est præter naturam permamens. symptωma quod huic accidit, quodq; in ijs quæ præter naturam sunt specialẽ, ac magis etiã particularem, figurationẽ habet. Hæc est egregia interpretatio sapiẽtis Olympici. qui pathos ac symptωma finire est ausus. Quæ sane tot vitijs scatet: vt mihi in mentem veniat illud stulti ad cribrũ, negantis inuenire se quid eius obturet, aut nõ obturet. Quid enim primũ ex ipsis dicas. aut q̃d omittas? Quippe omnia refutare quæ perperã sunt dicta: longum sit. Num omnis mutatio ab eo quod secundum naturam se habet, ad id quod præter naturã est, morbum censetis. si modo ꝑmanentiã illi adsit? At vos tum coloris vitium: tum atrophiã, id est affectum in quo corpus non nutritur. symptωmatis nequaq̃ morbis adnumeratis. Quid autem cacochymia, id est vitiosus succus. Quid cachexia. i. malus corporis habitus. Quid succi defectus. Quid vero ipsa redundãtia. nõne præter naturam sunt? Si ergo permanentia his accedat: inter morbos numerabuntur. Atqui nec ipsi id vultis. & merito sane. Eteni supra id quod præter naturã sit affectus: adijci oportet etiam aliquam ab eo ledi actionem. Nam quoad illesæ hæ omnes seruantur: etiam si millies corpus sit alteratum mutatumq;: nullus tamen eorum affectuum morbus est. Quod enim curationem desyderat: aliud plane nõ est: quã affectus qui vitiat actionem. Siquidem quod primũ maximeq; desyderamus, id naturalis est actio. propter hanc, & naturalem siue eũ affectum, siue constitutionem nominare velis. Videre nanq; & audire, & loqui, & ingredi, indigemus, non autem oculis, auribus, lingua, aut cruribus. Nam si videre alia particula liceret: quis oculorum esset vsus? Et si alio quouis instrumento audire liceret: quæ auriũ esset vtilitas? Pari modo & lingua, & cruribus, minime ꝑfecto esset opus: si loqui, atq; ingredi sine his possem⁹. Ac videre quidem, nostra ipsorum causa indigemus. Oculis non nostra, sed ideo: vt videamus. Iam linguam, aures, crura, nõ propterea

In olympicum.

Cap: 9.

Stulti ad Cribrum. Prouerbiu'

Nullũ affectũ morbũ esse priusq̃ actionem ledat.

Quod primũ desyderam⁹, id actio ipa est. Q̃d ꝑpter hãc & scd̃o naturalis affectus.

requirimus: vt instrumentis & multis affluamus partibus: sed loquelæ gratia, & auditus, & incessus. Quippe demortua quauis particula, quæ abscindi potest, veluti digito, pede, aut summa manu: nō patimur hanc ociosam gestare, ac veluti pondus extraneum circūferre. illud clare hoc ipso declarātes, haud quaq̄ nos particulis illis: sed functionibus egere. Veluti igitur totam particulam actionis causa requirimus: eodem (arbitror) modo naturalem quoq; eius cōstitutionem, actionis gratia desyderamus. Sicuti enim supra diximus causæ vicē ad actionem, cōstitutio præstat. Quæ vero cōstitutionem vnde actio nascitur necessario sequuntur: sanis quidem nobis accidentia, ægrotantib⁹ symptωmata nūcupantur. Atq; hæc quatuor genera sunt, omnium quæ in corpore nostro habentur, seu secundū naturam nos: seu præter naturam habuerimus. Actio, constitutio, quæ has præcedunt, quæ sequuntur. his dehinc nomina, qui volet, imponito. Singulis seorsum. ac Sidionem, aut Theonem appellare velit eorum quodlibet, mea nihil refert. illud modo intellegat seruetq; vbiq;, quatuor in vniuersum res esse, quæ sitæ inter se proxime sint. Et quoniam huc sermonis veni: videor mihi hoc iuste exigere vt sicuti nos illis permittim⁹, quæ velint nomina indere: ita illi inuicem nos vsitatis & antiquis vti sinant. Alioqui sane graue atq; adeo iniurium sit, si illis soloecismū cōmittere tyrannorum ritu licebit: nobis vel græce vel latine loqui non cōcedetur. Vocanto si placet sanitatem, ipsarum functionū cōstantiā. Quaq̄ ostensum a nobis est, affectum constitutionēq; partium cuius ope functiones secūdum naturam edimus, sanitatem ab omnibus appellari. Atq; id cum statuerint sanitatem: morbum tamē censento non actionis vitium: sed qui præter naturā sit affectum. Tanq̄ ergo nos illos nec græce: latine ve. nec dialectice nominantes, non impedimus: ita illi nobis permittant, & græce latine ve & dialectice non omnem qui præter naturam sit affectum: sed qui actioni incōmodat, morbum nominare. qui præter naturam sit, nec tamen actionem obturbet: non morbum: sed morbi symptωma. Rursus sicut illi permanentiā adijtiunt, nec indicant quot horas eiusmodi affectus moratus: morbus sit censendus: ita illi nobis concedant, illud permanentiæ nomē subtrahere. Nam si quis siue tribus horis: siue quatuor, siue horæ tantum dimidio, toto corpore vehementer sit arreptus, sic: vt neq; sentiat: neq; moueatur: hūc nos apoplecton, siue attonitū dicimus. Aequæ si quis conuulsus toto corpore sit: hunc etiā comitiali morbo laborare. nulla nec horarum: nec dierum ratione habita. Quippe nomina id genus, naturæ rei, nō temporis modi sunt inditia. Non aliter: quā album, & nigrum, & calidum, & frigidum. alioqui mirum mehercule sit, si aqua

Quæ accidentia & Quæ symptωmata.

S anis, Aegrotantium
tia
Accid: Symptomata

calida: calida nō sit, nisi perpetuū diem talis perduret. aut qui sex horis febricitauit: non febricitauerit, oportuisse enim vt febricitauerit: durasse malum. Quāq̄ quod tempus id sit quod duratione illam iustane fuerit: an secus determinet, nemo eorum tradidit. Vtrum ne dierum aliquis numerus sit: an mēsium, an horarū. aut cur durabilem dicant: cum licuerit diuturnum dicere. aut cur hoc quidem mutantes, nōnulli eorū difficile solubilē dicant. At certe hoc non generaliter morbi: sed longi morbi proprium est. perinde ac facile solubile, breuis. Verū existimare referre ægre solubilem, an durabilem, an diutinū dixeris nōne extremæ est ruditatis? Iam illud profecto magis mirū, quod ipsi veluti a graui somno experrecti distinguere pathos a symptωmate aggrediuntur. cū author stupiditatis eorum in secundo de methodo, sic scribat. Eadem nāq; cū præcedunt: pathe dicuntur. cū succedunt symptωmata. quāuis etiam longe mirabilius hoc ipsum sit: quā ea quæ ab illis dicuntur. vtiq; iocinoris phlegmonen, si primo statim die irruat: pathos esse concedere. sin alteri cuipiā, secundo, aut tertio die succedat: abire in symptωma. Quāq̄ quid diem secundam memoro. Cum meli⁹ sit horā secundam ab inuasione dicere. An enim in secundo die phlegmone iocinoris, in symptωma migrabit? in secūda ab initio hora nō migrabit, nec symptωma erit? Cum illud saltem quod est, alicui quod præcessit superuenire illi omnino cōpetet. At quod tam celeriter inquiunt superuenit, ab eo quod vna irruit: nō distat. Rursum igitur dictum ab illo clare oportuit quod horis determinet distiguatq;, quod superuenit: ab eo quod vna inuadit. Ac Thessalus quidem eiusmodi est. Olympicus vero, ceu in arcem ipsam sapiētiæ euectus: nō ita pathos a symptωmate discernit, sed pathos id esse quod dictum est. symptωma vero quod huic accidit. Mirifice videlicet ac dilucide essentiā eius interpretatus. Quippe quid ipsum symptωma quod pathos comitatur, sit: adijcere (vt arbitror) ac definire oportuit. Nū corporis aliquis affectus, nū lesio quæpiam actionis, Nū pariter vtrūq; esset. Ac ille quidē minime id dicit. sed nobis videlicet diuinare est opus, Illud vero qnod definitioni apposuit, Nempe specialem, atq; etiam magis particularē in ijs quæ præter naturā sunt, figurationē habens: quā non excellentiam claritatis habet. Atq; etiā nominū græcam per lepidāq; interpretationē? Si magis specialem quandā figurationē, in ijs quæ præter naturā sunt, symptωma habet: quid ergo est quod magis generalem notam habet? Non enim dixit an sine collatione ad generale, magis speciale liceat inuenire. Sin ad nihil omnino referēs, magis speciale pronuntiat. oppido quā diligenter clareq; interpretatur. Quamq̄ & paucis & dilucidis verbis dicere licebat. omnia quæ

In thessalū

In olympicum.

Breuis & dilucida interpretatio galeni.

circa corpus animalis præter naturam sunt, vel morbũ esse: vel, causam, vel symptoma. Quibus omnibus cũ illud præter naturã sit commune: morbus actioni officit. Causa ipsum præcedit. symptoma illũ sequitur. ipsum videlicet natura duplex. alterũ actionis lesio: alterum affectio quædam morbum sequens. verum (vt dixi) si quis omnes eorũ errores excutere velit: finẽ dicendi nõ inueniat. ipseq; mi Hiero optime scis: eorum nos ne millesimã quidem partem refutare conatos. Ergo si illud tantũ adiecero: primũ hunc librum hoc loco claudã. Nẽpe quod in ipso methodi principio: non pauci medicorũ falluntur, vtiq; qui Thessali ac Themisonis sunt emuli. quiq; methodicos se appellãt: insignibus, ac maximis erroribus. Cum his vero nõ pauci eorũ, qui se dogmaticos ac logicos nominant. Si quidem, nisi quis omnes affectus a quibus actio leditur innuerit: numerũ ipsum morborum quantus, qualisq; sit ad vnguẽ definire non potest. Id cum quidam eorũ facere nunq̃ vel tentauerint: tirannorum more quæ ipsis videntur, citra omnẽ euidentem probationẽ, pronunciant. Alij nõ modo ipsi nõ demonstrant: sed nec a demõstrantibus discunt. Ac plurima (vt scis) medicorum pars qui nũc sunt in precio, eiusmodi est. nec id fortasse mirum. Nam vbi philosophorum pleriq; citra demonstrationẽ credendum sibi postulant: quid de medicis mirere, quibus nec vacat, veritatis inquisitioni vacare. vt qui mane in exosculationibus (ita enim appellant) sint occupati. vesperi vino onusti, ac ebrij. Verum ego veteris tibicinis exemplo mi Hiero, vel cum musis ipsis certauero. Cum alioqui turpe putẽ, tibicinẽ, qui præsertim haud magnã rem prospere moliebatur, adeo repertum fuisse laudis cupidum, me autẽ qui medendi methodum ab antiquis inquisitam, non tamen hactenus exacte proditam, inuestigare absoluereq; valeam: propter eam quæ hac tempestate regnat ignauiam grauari atq; cunctari. Quare contra nunc affectus: q̃ ante, mihi videor. Non enim propriũ vobis, qui me ad medendi artem totam ordine perscribẽdam hortati estis hoc munus dedico. Ac primus liber hic mihi finiatur. Totius quod sequitur operis secundus ad hunc modum deinceps incipito.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER SECVNDVS.

QVæ corporibus nostris a naturæ suæ modo egressis. Hiero dulcissime accidunt, eorum quatuor traditæ differētiæ sunt. Vna ipsius functionis viciatæ. Altera eius qui hanc peperit affectus. Tertia causarum quæ ipsum præcesserunt affectum. Quarta symptωmatū quæ hūc necessario consequūtur. Quod itaq; vel cuncta hæc esse morbum oporteat, vel horum quædā, vel certe ex his vnum: id promptū colligere cuiuis est. Cum enim ægrotantibus præter hæc nihil insit: vtiq; præter hæc morbus non fuerit. Quod ergo reliquum est: aut omnia hæc collecta morbus erit: aut horum quædam, aut vnum saltem omnino. Sed enim omnium esse collectionem, præter id quod neminē vsq̄ habuit authorem: etiam dici non potest. Nam quæ quæso morborū causa, aut quod morbi symptωma erit, si omnium pariter collectio morbus censebitur? Neutrum profecto erit. Ergo duo præter morbos genera relinqui necessum est. Alterum causarum quæ hos creant: Alterū eorum quæ necessario sequūtur, non tamen homini officiunt. Verum si hæc abstuleris: reliquū est vt in altero duorum statuatur morbus: aut ipsis functiōibus afflictis: aut qui has edunt affectibus. Fuitq; & antiqua sane de hoc controuersia & hodie dissident inter se omnes, non modo medici: sed etiā philosophi. Alij ipsius actionis vitia. Alij affectus vnde actio ꝑdit, morbos nominantes. Et dissidere viros in rebus tam obscuris minime est mirum, Non intelligere tamē eos, quod de nomine contendunt, sane taxatione est dignum. Quippe si inter omnes conuenit, ad affectum qui functioni obest curationis cōsilia dirigi: quid ad artis officia cōferat definiuisse, affectus ne: an læsa functio morbus sit appellandus? Vtrouis enim modo appellantibus: æger sanitati restituetur, modo quis affectui cōmodis præsidijs occurrat. Hic nāq; est quem alterare mutareq; & prorsus summouere oportet. nō vitium functiōis. Nemo enim ipsam claudicationem sanat. Id enim esset ridiculum. sed affectum qui hanc efficit. Veluti phlegmonen, si huius vitio claudicatur. Atq; hanc & perfundit: & cataplasma super imponit, & scarificat. &

per halitum digerit: & omni ratione discutere tentat. Vtpote cum hac abolita reddatur rectus incessus. Nec hac sũmota claudicationẽ corrigere prorsus sit opus. Cum nec remaneat quicq̃ prauæ functionis, si qui huic obfuit prorsus sit amotus affectus. Quoad vero huiꝰ quicq̃ relinquitur: necessum est ad portionem eius, actionẽ vitiose edi. Hũc itaqꝫ affectum seu morbum appellasse, seu pathos vitiũue, seu morbi causam, seu pathus vitijue causam quis velit: id nihil ad curationem nec prosit, nec obsit. Sed neqꝫ si Theonẽ aut Dionem hũc vocet quis, modo rite sanet: ne hic quidem ægrotanti officiat. Quinimo si quis prorsus inominato eo, tamen quæ ex vsu ægrotantis sunt adhibeat remedia: non solum hic nihil offendet: sed etiam bellissime curabit. Verum qui alterum docere volet quæ ipse tenet: huic prorsus nominibꝰ pro rebus vti est opus. in quorum vsu claritas quasi meta spectanda erit. Nam qui sic nominare quæqꝫ studet, vt qui discit clarissime intellegat: is optimus præceptor fuerit. Quoniã igitur & nos iam docendi munus ingredimur: necesse est alicubi rebus nomina imponamus. An vero dilucide: id vos estimetis licet. Ergo affectus qui actionẽ vitiat, morbus appellator. hunc si quid assequitur, symptωma. quod illũ exercitat, causa. His ita distinctis: inspicienda diligenter est nominũ diuersitas, quæ ægritudinibus imposuerũt ipsorum primi authores. Subinde eni a læsa particula sunt indita, vt græcis pleuritis .i. laterũ compũctio. Peripneumonia .i. pulmonum phlegmone. Ischias .i. coxendicum morbus. Podagra .i. pedum vitium. Nephritis .i. renum vitium. Arthritis .i. articulorum vitium. Ophthalmia .i. oculorũ phlegmone. & Cephalalgia id est capitis dolor. & Dysenteria .i. intestinorum tormina. Subinde ab ipso symptωmate. vt Ileos .i. tenuioris intestini morbus. Tinesmos .i. desidendi assidua cupiditas. Spasmus .i. cõuulsio. Palmos .i. palpitatio. & Tromos .i. tremor. Paralysis .i. resolutio. & Apepsia .i. cruditas. Dyspnoea id est difficultas spirandi vel inordinata spiratio. Apnoea id est defectus spirãdi. & Agrypnia id est vigilia. & Paraphrosyne id est deliriũ. & coma .i. sopor, Sæpe ab ambobus. vt Cephalalgia. & Otalgia id est auriũ dolor. & Cardialgia id est cordis dolor. Odontalgia id est dentiũ dolor. Hysteralgia id est vteri dolor. Sæpenumero a causa putata. vt Melancholia, oĩbus. Choleræ, ijs qui a Cnido medicis. Hinc etiã fortassis & Leucophlegmatias hyderos quæ aquæ intercutis est speties nomen accepit. Nonnunq̃ a similitudine ad aliquid extra positum. vt Elephas, siue Elephãtiasis. Cancer. Polypus. Staphyle .i. vua. Leuce id est vitiligo alba. Myrmecia id est mermecie, siue sessiles verrucæ. Atheroma id est tuber cui pulticule simile quid inest, quam græci Atheram dicunt. Stea-

Qui alterũ docere vult huic ꝓ rebꝰ noibus est vtendum.

Diuersa morbis nominũ impositio exposita.

A lesa particula.

Ab symptωmate.

Ileos.

A causa putata.

Melancholia.

A similitudine ad aliqd externũ.

Elephas.

toma, quod seuo simile quid continet. Staphyloma, id est oculi morbus, cum in summa tunica quidam acino simile eminet. Meliceris. Anthrax id est carbunculus. Alopecia id est areæ in capite. Ophiasis id est vitium serpentis formã repræsentans. Sycosis id est ficus. Satyriasmi, & priapismi, pudendi præter naturam erectiones. Ipsorũ vero morborum quæ nec locum affectum nomine repræsentẽt, nec causam quæ eos effecit: perpauca sunt nomina. Phlegmone. Gangræna. Scirrhos id est durities vix sentiens. Erysipelas. Apostema. i. abscessus. Oedema q tumor est laxus citra dolorẽ. Empyema. i. collectũ in thorace pus. Vlcus, ex arthrema. i. luxatio. Catagma id est ossis fractura. Spasma id est conuulsum. Rhegma id est ruptum. Coloboma. i. mutilum siue curtum. Dothien. i. furũculus. Ionthus id est varus. Phyma laxarum partium phlegmone. Quãq̃ horum quoq; nõnulla partim locum corporis siue particulam afflictam subindicare videntur: partim a prægrauante symptomate nominari. Quod si quid citra huiusmodi insinuationem est nominatũ: at certe differentias suas multiformes habet. Veluti vlcus, tametsi ipso nomine vnitatis solutionem in carnosa parte non iudicet, atq; ita afflictam partẽ vna insinuet: at particulares eius differẽtiæ variæ sunt nominatæ. Chironiũ, Telephiũ, Cancer, Herpes, Phagedæna omniaq; id gen⁹. partim ab ijs qui primũ ea sanarunt, vt Chironium: partim ab ipsis qui ijsdem sũt affecti. vt Telephium. Cancer autem a similitudine ad animantẽ. Phagedæna a symptomate. Similiter Herpes. Verum Phagedæna vlcus omnino est. idq; depascens, siue exedens, siue quomodocumq; appellasse libet. Herpes non semper vlcus est. quotiesq; cũ exulceratione est, nõ vtiq; seruata veteri sede, vicinas partes depascit: sed sicuti nomẽ ipsum indicat, ritu serpentis bestiæ, relicto priore loco transit ad alterũ. Cauũ vero vlcus & sordidum & purum & æquale & quod ὑπερσαρκοῦν græce dicitur id est cuius supercrescit caro. hæc magis proprias sortita sunt appellationes, non tamen similiter omnes. Sed æquabile a propria nimirũ differentia: sicuti & cauum & supercrescens. At cruentũ et purum & sordidũ, non a proprijs differentijs, sed ab externis symptomatis sunt appellata. Ergo cum tam impar nominũ impositio veteribus fuerit, multoq; etiam magis cũ Epinyctida & Acrochordona. i. pensilem verrucam & Nyctilopa dicant, primũ quod noctu est enatũ, alterum quod summã occupat cutem, tertiũ quod noctu visum aufert, aliaq; eiusmodi multa faciant (Quippe si omnia numerem (quod ipse fugere iussi) superuacua persequi videar): id omni modo agendum est, ei quẽ veritatis studium tenet, vt ab ea quã nomina imaginationẽ faciunt recedens, ad ipsam rerum substãtiã se cõferat: atq; hanc inspi-

Steatoma. Staphylo. Anthrax. Sycosis. Quędã nec locũ affectũ nec causam rẽpsentare. Empyema. Catagma. Spasma. Ionthus.

Chironiũ. Cancer. Herpes. Phagedæ.

Qui veritatis est cupidus ab imaginatione quã noia pbẽt cauebit, atq; ad rerũ substãtiam accedet.

ciat. tum quot in vniuersum sint, & morbi, & sympt*o*mata, & proximæ siue internæ horum causæ requirat. Nos igitur id alijs cõmentarijs fecimus, quorum vnus de ægritudinum numero est. inscriptus autẽ est de morborum differentia. Alter de sympt*o*matum est differentia. adeo vero in eo opere causas horum vtriusque seorsum explorare studuimus, (dico tum morbi tum sympt*o*matis cuiusque): vt ad præsentem disputationem nihil amplius desyderetur. Sed præparata omnia iam sint. Itaque ne legenda quidem quæ hic dicemus vlli suaserim: priusquam in illis sit exercitatus. Quippe si quis illis tam numerosis theorematis neglectis, huc se contulerit: nec ipse fructum percipiet, & quæ recte sunt tradita temere incusabit. Ac in illis quidem particulatim oia, tum morbos, tum sympt*o*mata, tum causas inquiro. hic duobus adhuc additis, quæ necessaria erunt ijs qui medendi artem exercebunt: tum me ad vsum inuentorum prodendum conferam. Quænã sunt inquies duo illa quæ paro. Certe vnum quid inter morbum & quod græci pathos vocant intersit indicabit. Alterum quod sine corporis elemẽtis ex quibus primũ consistit noscendis, nõ possint morbi inueniri: ostẽdet. Hæc igitur nos accuratissime tradere studebimus. Qui ea legẽt oro ne prius ad ipsam methodum medendi se cõferant: quam & ipsi quot in totum morbi sint, per se inquisierint, & quæ prodita a nobis sunt curiose inspexerint. Ergo ceu hæc fecerint, incipiã quæ promisi. Tris esse in corpore affectus præter naturã ostensum iã est. Causas, Morbos, Sympt*o*mata. Causas, veluti redundãtiam vel corruptelã. Morbos vt phlegmonẽ. vlcus. Sympt*o*mata, vt malum colorẽ. & gracilitatem. Diuersa ab his sunt, quæ immodice a corpore excernuntur, aut quæ præter naturam retinentur, & functionũ vitia. Omnia scilicet cõmuni nomine sympt*o*mata dicta. cæterũ nõ vni generi subiecta. Quippe affectus quidã corporis est vitiosus color. Quod excernitur, aut retinetur, affectus nõ est. sed affectũ sequitur. Similiter actio vel læsa, vel integra, affectus sane non est. particulæ tamẽ vnde editur affectũ, necessario comitatur. Ac tumor quidem. & phlegmone ex ijs sũt, quæ absolute esse dicuntur. Eodem modo & redundantia sanguinis, & corporis pallor. Actio vero ex eorum numero non est, quæ esse absolute dicuntur. aut certe non similiter, sicut iam comprehensa. Siquidẽ nullo temporis spatio manent eius partes, sicuti profecto nec sermonis, nec etiam motus vllius. Sed horum quilibet in ipso (vt sic dicam) fieri, esse suum optinet. Cum vero duplex sit motus genus, vnum in loco, aliud in qualitate: prius delatio, secundũ alteratio dicitur. Ac omnis quidem actio, motus est actiuus. Omnis alteratio, eius quod alte-

Libros de differentijs morborum & sympt*o*matũ oino ãte hoc opus legendos.

Quid iter morbum & quod græce pathos dicitur, itersit.

Nec actionis nec sermonis, nec motus vllius ptes aliquo tẽpore durare.

Quia ee dicit Galenus, Ea q i corpore sut pr: nam

sympto[mata] / morbus / ca / actiones læsæ / affectus et qualitates corporis / excreta et retenta

cap. 3.

ratur, mot⁹ est passiu⁹. Patit̄ nãq; qđ alterat̄. Ergo affect⁹ dũ alterant̄: mouent̄. cũ a motu cessauerint: iã alterati sũt. nõ autẽ ampli⁹ alterant̄. Quicqd em̃ quocũq; modo se habet, aliquo oĩno affectu est præditũ. Quod autẽ in cõstãti ægreq; auferibili affectu est: id habitu iã quodã affectũ est. Sane alterat̄ is q nigrescit. Alterat⁹ est q iã obnigruit. Siue (vt sic dicã) nigrefact⁹ est. Itaq; alteratio generatio est qualitatis, aut affectus, aut quomodocũq; appellare velis. Nec si alterationẽ esse depositionẽ, vel mutationẽ ei⁹ qđ præfuit dicas: id pugnet cũ eo qđ dixi alterationẽ generationẽ esse qualitatis. Cũ ambo in idẽ recidãt. Nã et quæ prior i corpore qualitas fuit, mutat̄: & nũc noua gignit̄. Quippe ei⁹ q in sole versat̄, cãdor mutat̄. nigritia gignit̄. Rursus ei⁹ q igni se calefacit, frigus mutat̄, calor fit. Quoties vero cuiuspiã qđ substantia nõ sit, generationẽ esse dicim⁹, nõ idẽ eo sermone significam⁹, sicut cũ absolute generationẽ pferimus. Nã quæ absolute generatio nominat̄: via est i substãtiã. Quæ vero hui⁹, vel illi⁹ gñatio dicit̄: via est i illius (vt sic loquar) entiam, siue subsistẽtiã. verũ hoc veluti extra rem sit dictũ. Quod vero ppositũ nobis i disputatiõe maxime fuit, ferme iã definitũ est. Nẽpe aliqua i generatiõe, & mutatione, & alteratione, & vt semel dicã, in motu ipsam essentiã habere: aliqua i ipsius substãtiæ cõstãtia. Ac sanitas quidẽ, & morb⁹, & quæcũq; symptomatũ, causarũq; affectus, vel habitus sunt: ex permanentium constantiumq; numero sunt. Actiones omnes alterationesq; in quacũq; re fuerint: i ipso fieri essentiam suam possident. Et corpus secundum quodcũq; mouetur, secundum idem patitur. motusq; eius pathos, siue passio est. Sane prisci motus omnes, etiam qui naturaliter se habent, nisi actiui sint, pathe græce. i. passiones nominant. Sicuti etiã ipsos actiuos motus, actiones. Eo pacto & plato sensuũ alterationes, pathe, siue passiones appellat. Cum iunioribus aliter (nescio quomodo) sit visum. vt videlicet de solo eo qui præter naturam sit: motu id nomen vsurpent. Ac a veteribus quidem pathos priuatim de omni extrinsecus motu dicebatur. Nunc per abusum etiam affectus, qui ex passione iam prouenere, nec amplius in motu sunt, pathe, siue passiones appellant. Non tamen diuturniores, aut ægrius auferibiles. Sed eiusmodi nomenclaturæ a iunioribus sunt inuẽctæ. Diximus autẽ alibi diffusius de medicinalium nominũ vsu. Nec illud nobis ad considerationem propositum nunc est. Sed tantum quẽadmodum ipsi vtemur, claritatis gratia, disserere necessariũ est visum. Nam aduersum sanitati affectum, a quo lædi actionẽ dicim⁹, morbũ tantũ appellamus, siue diutinus hic, siue breuis sit, siue momẽto duret. Ex reliquis affectib⁹, qui præter naturã sunt, eos qui hunc præcedunt causæq; rationẽ optinent: causas tantum

Omnium alia sunt permanentium alia sunt prætereuntium i. sunt dum res fit alia sunt quæ facta sunt.

Corporis motũ prout patitur, pathos esse.

Vide Gal: li: 3: de morb et symptomat

Quẽadmodum prisci pathos acceperint.

Plato.

Quemadmodũ iuniores accœperint.

Quẽadmodũ vocabulis morbi pathus & symptomatis galenus vtetur.

dicimus, vel pathe. Qui illũ sequũtur si actionũ offensæ sunt. & symptõmata. & pathe. Eodẽ modo & ĩmodicas vel inanitiones, vel retẽtiones. Qui vero affectus sunt, veluti vitiosus color, supra passiõis, & symptõmatis appellationẽ, etiã affectus vel affectiones vocamus. Ita nimirũ vt sunt. Omniũ igiť horũ cõmune id est, qđ præter naturã sunt, & causæ & morbi, & symptõmata. Propria illa sũt, quod morbus actioni incommodat. Symptõma hũc sequitur. Causa præcedit. Ergo nec is qui morbũ esse motũ præter naturã dixit, intellexit quid diceret. quẽadmodũ in proximo libro docuim⁹. Methodicorũ nõnullos definiuisse, adiecta ex superabundãti cõstantia. Nec si quis mutationẽ esse ab eo, qđ secundũ naturã ad id quod præter naturã voluit. Quippe quæ nõ magis morbi, quam causæ & symptõmatis definitio est. Quando oĩa ea affectus sunt præter naturã. Verum si breuis spatij sunt, cõstat acuta esse. Sin ægre auelluntur, diuturna. Pathus autẽ siue passionis appellationẽ de morbo dixisse veteres, quẽadmodũ græce et arrõstian. i. infirmitatẽ & asthenian. i. imbecillitatẽ: ostẽsum nobis est, in ijs quæ de medicinalib⁹ vocabulis scripsimus. In quib⁹, illud quoq; traditũ est, ipsos qui ægrotant appellari ab illis græce nõ solũ νοσοῦντας. i. ægrotantes: sed etiã ἀῤῥωστοῦντας. i. ægre habentes, & ἀσθενοῦντας id est parũ valentes, & κάμνοντας. i. laborantes. Reliquũ nunc fuerit. vt cuius causa hæc omnia diximus, in mediũ adducto, ad aliquid eorũ, quæ proxime tractãda sunt, deinceps trãseamus. Id quid sit roges. Certe nõ aliud, quã quod sæpius iam dictum est. Primũ ac maxime id medicos studere, idq; fere ꝓpriũ eorũ munus esse, vt morbos adimant. Quippe simul cũ hoc nõ modo actionis vitiũ statim euanescit: sed etiã reliqua omnia symptõmata tolluntur. Siquidẽ primũ ac maxime actionis ipsius, quæ secundũ naturã edatur, oẽs egemus. ꝓpter illã vero & sanitatis. Sed & functionis incõmodũ amoliri, oẽs cupimus. ob id vero, etiã morbũ ipsum. Cæterũ non functionis vitio, sed morbo ipsi, id est affectui ꝑter naturã q actioni icõmodat, applicam⁹ remedia. Quisquis igiť ex ijs quæ particulis naturaliter ĩsunt, & quæ temere accidũt, & quæ actionis sũt causæ, distinguere nõ potest: hunc sane credibile nõ est, affectũ ex quo primũ actio lædiť, iuenire posse. Nã quæ temere corporib⁹ accidũt, etiã si millies sint alterata: nocere ꝑfecto actiõi nõ possũt: quãdiu a qb⁹ orta est, oĩa naturã suã tuentur. Hoꝝ vero, si vel vnũquodlibet sit alteratũ, actionẽ quoq; ipsam statĩ lędi ĩ tãtũ est necesse: ĩ quãtũ ab eo cũ secũdũ naturã se haberet, est adiuta. Ac mihi quidẽ res tota explicata iã est, clareq; ostẽsũ, ijs ꝑsertim qui ĩtelligere vera possũt, fieri nõ posse, vt oĩm morboꝝ numeꝝ methodo qs cõprehẽdat, nisi idẽ omniũ causaꝝ actiõis numeꝝ, corpore

Primũ actionis egere nos tum ꝓpter hanc, sanitatis.

Numerum morborum cõprehẽdere methodo nõ posse, q causarũ actionis naturaliter se habentis numerũ nõ cõprehendat.

secundum naturam se habente, norit. Nihil tamen ex iam dictis intelligere adhuc possunt, quicunque vel rudiores sunt & ingenio crassiore: vel methodicæ sectæ nugis inutriti. Denuo igitur qđ nunc generatim dictum intelligentibus est, illis quoque speciatim exponamus. vnũ aliquod atque alterũ veluti exemplum sermonis proponẽtes. Cur lingua sapores percipit, nec vlla pars alia? Num propter colorẽ, aut situm, aut magnitudinẽ, aut figuram? Quippe ea affecta, nec cõmode sapores sentiente: aut colorẽ eius ad naturam suam reducemus, si videlicet huic actionẽ debet: aut iam dictorũ quoduis: si ab illo agendi vim accipit. Quod si propter aliud ab ijs quippiam, constat, si illo tantũ tenus ad naturalẽ habitũ sit restituta, nullo etiã reliquorum fore opus. Nã esto exẽpli gratia, densitas exiguorũ meatuũ causa sit, cur succi saporẽ dijudicet. Nũquid horũ symmetriã, quæ in sanitate visitur, tuebimur. rursusque ametrian, id est a iusto modo recessum, quoties laborant corrigemus? Esto (si placet) mediocris calor causa sit: cur saporẽ intelligat. Nũ hic quoque manifestũ est, cæteris neglectis, vnã adhibẽdã curã, vt illud seruemus a quo agẽdi facultatẽ accepit. Iã si ꝓpterea quod ita in sicco humidoque attẽperata sit, idcirco sentiat: quis nõ reliquis post habitis, huc tantũ intendat, vt neque iusto siccior sit, nec etiã humidior? Quis rursus si hoc verũ est, nõ facile prompteque colligat: duos esse vniuersos linguæ morbos, alterũ siccũ, alterũ humidũ. Veluti rursum si per moderatũ calorẽ, & frigus, habet quod sentiat: quis non hic quoque. duos esse morbos eius intelligat. caloris frigorisque a modo recessum? Non aliter quoque si propter tenuiũ meatuũ cõpetentiã, sensum est nacta: prõptũ profecto hic quoque colligere est, omnino eã ex horũ contrario habitu esse vitiandam, duplexque vitiũ fore, densitudinẽ eiusmodi meatuũ, & raritudinẽ. Sed nũ etiam plura dicã? quo stupidos istos inducã, vt si nihil aliud: illud saltẽ intelligant, nõ posse queq̃: nec inuenire, nec demonstratione asserere morborum numerũ, qui nõ ex ijs quæ particulis insunt, tum quæ causæ actionis sint, tum quæ temere accidunt norit. Num etiã alterũ adhuc tertiũque exemplum adijciam. Sæpe nãque multitudine exemplorũ, stupidorũ animi veluti a somno excitantur. Age igitur ita homines iterrogemus. Idcirco ne corpus calida, frigida, dura, mollia, lenia, & aspera, omnia denique tãgibilia sentit, quod candidum colore est, aut nigrum, aut rufum, aut vno verbo, quod talis coloris est? An propter horũ nihil, sed aliud quippiã? Neminẽ enim arbitror latere, quin si quid ꝓbe sentiẽdi munere vtetur, id tantum illi tuẽdũ custodiendumque sit, ex quo vno, probe sentiendi facultatem accepit. Nam si ex eo quod candidum fuit, id dotis optinuit: eius nimirum tuendi maxima erat habenda cura, sicut

Specialis i exẽplis exercitatio & simul i methodicos multa.

nigri fugiendi. Sin cōtra ex eo quod nigrū fuit, sentiendi vim habuit: omnes (arbitror) alios colores fugere formidareq; oportebat. Ad eūdem modum & si inde adeo sentit, quod flauū vel rufum est: fugiendi (arbitror) alij colores sunt, ceu sensum vel penitus abolētes, vel vitiātes. Præterea si eo quod durū sit, sensu est præditū: si molle fiat, deterius sentiet. Aeque vt si eo quod densum sit: si ad raritudinē mutetur. Iam si tenuiū meatuū symmetriæ acceptā sentiendi vim refert: vbi ab hac recesserit: vitiabitur. Et generaliter vt sentiat id tantū ipsum adsit oportet: vnde sensum optinuit: atq; id tātū corrigatur: vnde sensus est læsus, cū a natura recessit. Nū igitur tertio exemplo est opus, an hæc abunde satisfaciant? Sane prudentibus, vel hæc superuacua puto. vt qui vniuersale intelligere sine exemplis possint. rudibus autē & auersis & cōtētiosis ne si tertiū quidem addam exemplū, quicq̄ fortasse ꝑficero. Veruntamē quando duo iā dicta sunt, & inaniter tēpus nostrum semp terunt: nō fuerit alienū, vnum etiānum ijs exēplū adijcere. Proponatur itaq; iam queādmodum vētriculus male cōcoquens nobis sit corrigendus. Verba autē faciemus. non solum cōtra methodicos: sed etiā cōtra eos rationaliū, qui nō cognita ipsius actionis prima causa, quā continentē etiā nominare sunt soliti, methodo quadam ac ratione constitui posse artem putant. Esto igitur quispiam dicat (ab ijs enim quæ obuiā promptāq; absurditatē exhibent cœpisse præstat, quo eos si fieri potest, ad ea quæ confusa magis sunt intelligenda sensim pducamus) Esto inquā aliquis dicat, hunc quēpiam qui nunc cruditate laborat, & multos deinceps dies solo lacte est altus, ac ventris colorem mutauit, albūq; ex rubro reddidit: iccirco ventris sui functionem viciasse. Fortasse iā rides & iure ꝑfecto rides. Verū si scias quā sit simile, & huic de coloribus citra vllam demonstrationē adhibitā quiduis pronūciare: & tibi de exiguorū meatuū symmetria, aut alio quolibet affectu: nō arbitror iure ridebis. Nam aut in tete risum vertes, aut nō in hunc. Nam esto impudens sit, qui causam minus probe concoquēdi colori imputet, dicatq; quod quoniam ex naturali colore ventriculus ruber est, nunc vero redditus est plane albus: iccirco cruditate laboret est necesse. Libens sane audiam quid tu contra hunc obijcias. Ego enim aliam rationem non inuenio, quā vt iubeam qui ita dicet prius ostendat. an omnino propter colorem, iustam ac naturalem actionem ventriculus edat. Tu si quam aliam habes, libens audiam. Sed nec habes, nec habere aliam contradicendi rationem potes, contra eum qui colorem, cruditatis ventriculi causam esse dicit: quam exigere vt doceat, quomodo ex naturali colore consecutus, vt concoqueret ventriculus, sit. An igitur huic qui colori cruditatis causam

ex^m: cruditate laborantis.

signa et causæ cruditatis uentriculi.

imputat, fides nõ adhibebitur, ãteq̃ doceat etiã hoc nomine agere vẽtriculũ: Tu cũ vel tenuiũ meatuũ symmetriæ vitio, vel alij cuipiã hãc ascribas: credi tibi postulabis priusq̃ doceas quo pacto ex symmetria in illo genere agat: At nõ hoc aio (inquit) nec aliud quicq̃ esse concoctionis cõtinentẽ causam. sed prorsus id ignorare me fateor. Atqui si ei qui colori actiõis causam tribuit: necesse est etiã eidẽ læsionẽ actionis imputet: qui vero tenuiũ meatuũ symmetriæ actionis causam dicit, etiã horũ ipsorũ a iusto modo recessum, eandẽ vitiare fateatur. Tũ qui temperamẽto quatuor qualitatum, caloris, frigoris, humoris, & siccitatis actionis causam assignat, etiã eorũdẽ ipsorũ intemperiei offensam eius ascribat: vtiq; & tibi necesse erit, eo q̃d secundũ naturam est, prius præsumpto, ita quod præter naturã est inquirere. aut si ipsũ quod secundũ naturã est nõ nosti: nec q̃d egressum a natura est nosti. Etenim vos etiã ipsos audio cõtra empiricos dicere. fieri nõ posse vt qui id quod secũdũ naturã sit nõ norit, dignoscere id quod præter naturã sit possit. At nosco (inquit) quod secũdũ naturã se habet. Quæro totũ ne, an partẽ eius aliquã: Atq; pars ipsa quã nosti: est ne actionis ipsius causa, an ventriculo inest ociose: Nam quid demũ eius nosti: situm videlicet, & magnitudinẽ, & cõtextũ, & figurã. At nihil horum actionis est causa. sed nec empiricos horũ quicq̃ latet. Quippe qui & se partiũ dissectione, cum occasio hanc offert, vti fatentur: & ex illa se hæc intelligere. Non tamẽ actiones vsusq; particularũ. At noui inquit & actionẽ. Est enim circũplexus & attritio. At nisi causam eius noueris: nec morbũ intellexeris. Nam si quatuor qualitatũ mediocris temperies actionis sit causa: earũ intemperies omnino vitij causa erit. Tu vero reris phlegmonẽ, & scirron, & tumorẽ, & abscessum, aliaq; quæ oculis vsurpari possunt: solos esse vẽtriculi morbos. Quãuis ne hæc ipsa quidem veluti empirici solis oculis manibus & reliquis sensibus apprehendas. sed ad ipsam essentiam eorũ tentas ascendere. atq; hãc diligenter disquirere, videlicet non contentus ijs symptomatis quæ sensui apparẽt. quæ tamẽ symptomata empiricis definiunt ac circunscribunt suã syndromen. Sic enim ipsi appellandam censent symptomatum congeriem, quæ in affecto sunt loco. Sed nec curationis indicationem ex apparentibus symptomatis accipis. Non enim autumo præter naturam, nec an renitens, nec an cum dolore, nec an ruber: sed an sit in finibus arteriarum impactio ex coincidentia consyderas. ac curationem (vt ipse fateris) ad hoc referens exploras. An nõ ea est Erasistrati docendi ratio, vbi de febrib⁹ agit. Sicuti rursus alia Dioclis, alia Praxagoræ, alia Asclepiadis. Itaq; nõ a symptomatis quæ ĩ phlegmões apparẽt loco, ĩdicatio præsidij his sumit. Sed ab ipã sub-

Syndrome quid. — i. symptomatum congeries.

stantia. Neq; enim an tumor a natura egressus, neq; an renitētia, neq; an dolor pulsatilis: sed an & coincidentia, & impactio in finib⁹ pulsa tiliū, aut obstructio in exitu venarū, aut putredo aliqua succorū, aut corpusculoꝝ ratione cōtēplabiliū, in laxitatib⁹ æque ratione specu= labilibus, intensio sit, æstimāt. Quare hi oēs ab affectu phlegmone la borātis partis, nō a symptōmatis quæ hāc sequūtur, præsidioꝝ indi= cationē sumunt. Ad eundē arbitror modū & si quis calidū, frigidū, hu midū, & siccū, causatur. Verū hic etiam si venter citra phlegmonē, aut vlcus, aut abscessum, aut alia id genus, eo tantū qđ frigidus sit nō re= cte cōcoquat: tamē remedijs nō destituitur. At qui phlegmonas, scir= ros aliaq; quæ oculis videre licet, tantū esse morbos putant: ridicule plane cruditates quæ præter hæc fiunt, ex imbecillitate ventris inci= dere dicūt. Ceu affectum aliquē priuatū seiunctūq; imbecillitatem esse velint. nō autē in suppurantibus, aut scirro grauatis, aut phlegmone affectis, aut alia quauis ratione laborātibus inesse. Quippe oia hæc vitia siue in ventre, siue in iocinore, siue in pectore, siue in alio quouis accidant: illico partē in qua sunt ad propriā functionē edendā imbe= cilliorē reddunt. Sed nec id satis illis erat ad indicāda remedia. alioq frustra inquirūt affectus. frustraq; ad ipsam morbi essentiā subeūt. tāq nō aliter detur idonei cōpotes esse remedij. Nō igitur qui imbecilli tatē vitiū esse dicunt, vbi nullo ex ijs, quæ ipsi morbos definiunt affe= cto ventriculo, animal cruditate laborat: ij dum a nobis refellant ex= pectant. Sed ipsi seipsos redarguūt. Cū nō propriū aliquod: sed com mune omniū dicant, quodq; nec illis ipsis iudicib⁹, remediorū inuen tionē indicare facile possit. Quippe illud roborare imbecillitatē, no= men nudum ac veluti meta est quo curans dirigit, nō curatio. Nā qd faciendo ijs qui inualidi ad actionē sunt, robur vindices: non dicunt. at in hoc curatio cōsistit. Tum nisi ventriculi affectu inuento: vt reme diorū sis cōpos, fieri nō potest. Quippe si refrixit: calfaciendus est. Si humentior est effectus: siccandus est. Si imodice incaluit: refrige= randus est. Si siccatus: humectandus est. Atq; hæ quatuor simplices curationis rationes sunt. Alteræ quatuor cōpositæ sunt. Si frigidiore ac ficciore temperamento redditus venter est: calfaciendus simul hu= mectandusq; est. Sin humidior & calidior iusto euasit: siccandus ac re frigerandus est. Pari modo si calidior ac siccior est affectus: tum re= frigerandus tum humectandus est. Sin humidior ac frigidior q̄ pro natura est: siccandus ac calfaciendus est. Quare octo tum ventris ip= sius affectus sunt, quas illi imbecillitates dicunt. Tum octo medendi rationes. Nec sicut empiricis: sic vlli dogmatizātiū dicere licet. Sint hæ nō sint: nihil esse opus itelligere. Funditus nāq; logicā sectam sub=

Roborare nomē nudū ac veluti metam esse quo tēdas.

Curationis rōēs simplices compositæ

Cap: V^tum:

uertent, si ignorato affectu curationis: tamē facultatē abunde sibi supesse dicāt. Etenim ab vsu ipso oēs quomodo curādū sit intelligēt: si ab ipsi⁹ rei natura indicationē nō sumēt. Ac empirici quidē, & qđ inuenire posse nō putēt quicq̃, eorꝝ quæ abstrusa sunt, & qđ id etiā si inuentū sit nō desyderēt. (Quippe obseruatas a se esse curatiōes in apparētibus cōcursib⁹); merito nec scire se an octo affectus sint, quib⁹ veter imbecillus fit aiunt: & citra eiusmodi supuacuā morositatē remedijs se abūdare. Qui vero & rationē se habere ꝓfitētur, cuius ope etiā abstrusa inquirāt: & ipsorꝝ inuētionē, præsidiorꝝ præstare indicationē dicunt: hos quomodo nō pudeat dicere, aut nō nosse se, an octo affectus sint, aut eos ad medendū parū se reqrere? Neq; eni id tantū dicere satis est nō nosse se: sed refellere par est eos qui se scire affirmāt. ceu parū vera professos. Quoad vero nec ipsi id faciūt, alijq; nō pauci demōstrationis fide cōfirmant, omne corpus ꝑ certo quatuor qualitatū tēperamēto opus suū edere: rationabili⁹ est illis accedere. Nisi forte q nuda afferunt verba, plus sibi credi postulabūt: q̃ qui cū demōstrationū fide loquūtur. Atqui illi si nō aliud: saltē suadere ac docere auditorē student, nō cogere iubereq;. Hi totū cōtra, tyrānorꝝ ritu, iubent ne quæram⁹ actionis causam. Verū nos hoc nomine Dionysiū. Phalari, cæterosq; tyrannos odio prosequimur, quod iubent imperantq;, nō suadent ac docent. Sicut Solon, Draco, & Lycurgus. At inquit ego itra limites artis maneo. vos & ab ijs exceditis & ad naturalis philosophiæ pricipia, nos abducere pgitis. An igit homo lepidissime, ne hoc quidē ipsum demōstrabis: quinā videlicet medicinæ artis sint limites, quæq; nouisse expedit ei, q ratione remediorū inuentionē molietur. Sed terrifico vultu tuo reddere attonitos putas. Audio quidē & te illud dicentē, nō oportere actionis inquiri causam. Audio & empiricos dicere, nec actiones ipsas esse consyderandas. Audio nō minus illum qui dicit, non tantum has esse æstimādas: sed etiam causas vnde nascantur quærēdas. Num igitur ex eo esse me iniquorum iudicum numero iubes, qui priusq̃ omnes qui inter se diffideant audierint. vni ferunt suffragium? An primum quæ vestrum quisq; dicat, seorsum audire vis, dein conferre, atq; perpendere, quis tum sibi, tum apparentibus consentiat. Quis rursus nec secum, nec cum ijs quæ apparent. Atqui si ita faciam Empiricos audiam, & si quæ dicunt, stabiliter non demonstrent: saltem ea lenire conantes. Vos ne id quidem facitis. Nam sane libenter audierim, quis vestrum vel lenimen aliquod, vel demōstrationem aliquam afferre sit conatus, cur actionis causam inquiri non expediat. Quæ enim a me methodos supra est posita, inquirendam esse demonstrauit. vos quod inquirenda non sit: nec demon-

ſtrationem vllam, nec rationem vllam probabilem afferre conamini. Sed tantũ elato ſupercilio tetrice nos obiurgatis. abſcedere a ſumma phyſiologia iubẽtes. nec hic quærere hominis naturã intelligere vt phi loſophi faciunt, qui ad prima vſq; elemẽta ratine aſcẽdũt. Illud quoq; vobis vel dixiſſe tantũ ſatis videtur. Nẽpe arteriã, & venã, & neruũ, principia cõtinẽtia & veluti elemẽta eius phyſiologiæ, quæ de homi ne inſtituitur ponẽda eſſe. In quo quidã Herophylũ laudauit, quod ita ad verbũ dixit. Eſto hæc prima eſſe, tametſi prima nõ ſint. Sed qui ad demonſtrationẽ prouocat, ac hypotheſes iſtorũ qui ſic opinantur pugnare ſecũ oſtendit: hunc aduerſamini ac fugitis, prorſuſq; non au ditis, & contẽnere ſimulatis, ibiq; rationẽ faſtiditis, ijdem ſcilicet qui contra empiricos rationẽ demonſtrationẽq; extollitis. Nam qđ ſecũ diſſident rationes omniũ, qui vel ex dimidio dogmatizant, etiã ijs q tenuiter in demonſtrandi methodo ſunt exercitati, facile perſpicere licet. Cũ enim phlegmone venter laborat, atq; inde adeo cõcoquere nõ valet: quænã phlegmones cauſa ſit, quærendum cenſent. atq; inde præſidiorum copiam conie&ant. ſpreta empiricorũ inuentione. Cum vero citra phlegmonẽ, aliudue id genus vitium ſolius intemperãtiæ culpa concoquere non valet: hic rurſus auxiliorũ facultatem ab expe rientia petunt. Atqui hæc ſecũ nõ conueniunt. Cum empiricorũ opi nio, ſibi cõſtet. Præterea demõſtret efficiatq;, quod volũt. ex ijs quæ vos ipſi nõ inficiamini lemmatis. Quippe ſi fieri vllo modo poteſt, vt ex ijs quæ apparent ſymptωmatis curandi ratio conie&etur, igno rato affe&u: vtiq; non hic poſſibile, in alio fuerit parum poſſibile. ſed æque in omnibus poſſibile erit. Ergo ne hoc quidem loco rationem vllam afferre poteritis, quo minus vbi affe&um explorare nequitis, experientia ipſa ſatis ſit ad remediorũ inuentionẽ. Omnia igitur tirã norũ ritu iperatis. Vti vero demõſtratione, nec ipſi vultis (Præſtat enim ita fortaſſe dicere, quã nõ poſſe vos), nec ijs qui vti tum nolũt, tum poſſunt acceditis. Itaq; quid aliud ſunt diſceptationes veſtræ: q̃ lites, & cõtentio, & ꝓuocatio ad cõuitia & pugnas? Cuiuſmodi præ ceptorũ veſtrorũ quidã ꝑpetuo exercuit, aut irridẽs ſi quis calidi, vel frigidi mẽtionẽ faceret. tãq̃ balneatorib⁹ magis, q̃ medicis ea nomina cõuenirẽt: aut vehemẽter icrepãs, q̃ ſi lõgiſſime a medẽdi arte digreſ ſum, aut Eraſiſtrati credẽdũ ſibi cẽſentis, authoritatẽ obijciens. Verũ hæc vt primo auditu oble&abant: ita cũ ſecũdo & tertio audiui, mole ſta ſane fuerunt: ceu ſcurris, quã medicis magis congrua. Si enim au thoritas eorũ, q vltra nõ eſſe ꝓcedẽdũ iubẽt, legitim⁹ teſtis eſſe ad de mõſtrationẽ putabit: oĩa meræ nugæ erũt, nec finis i diſputatiõe vll⁹. niſi q nũc viſit, iimicicia, pugna, cõuitiũ. Quippe q a logicis demon

tetrice

ratione

Ex dimidio dogma tizare

ſtratiōib⁹ digreſſi, credi qppiā cenſent. ppterea qđ Herophylus aut Eraſiſtrat⁹ ita iuſſit: hos neceſſe eſt omis gn̄is cōuitia, pugnaſq; ſeq. admiranda ſcilicet diſputationū quæ nunc habent premia, Fingam⁹ em̄ alius dicat, huic qui cōmode non concoquat, ventrē in ſicco & frigido intemperiem contraxiſſe: proindeq; humectandū ac calfaciendū eſſe. Alius quod naturalis eius habitus mutatus ad frigidius & humidius ſit: calidum ſiccūq; victum adhibendum ſuadeat. Tertius autem quiſpiam accedens quod quæ comprehenſa ſunt, non recte ſint dicta, id ne tentet quidem oſtendere: ſed tantū eos qui dixerint obiurget, quaſi ſuperflua ſcrutent, & teſtes adhibeat Eraſiſtratū vel Herophylum. Nonne (vt dixi) diſſidij hinc mutuiq; conuitij initium excitabitur. Quippe illos contra, neceſſe eſt Atheneū, & Mneſitheum, & dioclem, & pleſtonicum, & Hippocratem, et Philiſtionem, & ſexcētos alios tales opponere teſtes. Si em̄ teſtib⁹ deciſa lis erit: non modico hi vincent. Nā quod tum in ſalubris intemperamenti plures ſint ſpecies, tum cuiuſq; earum diuerſa curatio, vbi nō Hippocratis modo, & plurium alioꝝ medicoꝝ: ſed etiā Platonis, Ariſtotelis, Theophraſti, zenonis, Chryſippi, & omnium illuſtriū philoſophoꝝ teſtimonio comprobarint: vtiq; & quod citra naturam corporis exacte inuē tam fieri nequeat, vt vel de morboꝝ differentia quicq̄ inuenias, vel auxiliorum conuenientiū copiæ ſis compos, iiſdem ipſis tum philoſophis tum medicis cōfirmabūt. Hiſq; nō tyrannoꝝ ritu, ſicut iſti iubentibus: ſed euidenti ratione probantibus. Contra hæc igitur, qui calidum & frigidum, balneatoꝝ non medicorum dicunt eſſe vocabula, dicterijs videlicet vtentur, & riſus mouebunt. moriones, phrygas, aut ſcholaſticos narrantes. Quippe conſcij ſibi ſunt non modo nihil demonſtratione confirmatum ſcire: ſed nec quid demonſtratio ſit intelligere. Ergo ex his dicterijs neceſſe eſt oriatur diſſidij initium. Vt enim primū omniū memorem, quæ nugantes ſine demōſtratione dicere non dubitant, conſydera quo pacto neceſſe ſit ex eo pugnam ſubſequi, Nam vbi contra dicta eoꝝ nuda, & demōſtrationis expertia, ac contra teſtes ipſos quibus credēdū cenſent: alij tum celebriores, tum longe plures teſtes opponūt: neceſſe eſt vel cedere, vinciq; vtroq; & quod demōſtrare recuſarunt: et quod numero teſtiū ſint impares: vel perfricta fronte Eraſiſtratū omnibus illis teſtibus dicere maioris eſſe fidei. Siquidem hic neceſſum eſt alterum negare eſſe maioris fidei, aut Hippocrate, & Mneſitheo medicis: aut Ariſtotele & Platone philoſophis: alterū eſſe maioris fidei inſtare. Deinde variè vltro citro tā immodeſta contentioſaq; cōtradictione iactata. alterum eoꝝ impelli vt dicat non eſſe. alterū, bene ſane ſi tu Eraſiſtratū

in ordinē rediges. Hæc enim quotidie fieri in medicorꝫ disputationibus o Hiero vides. Ea vero semel data porta, omnia iam mulierculaꝝ rum verba ingeruntur, & cum mutuis se maledictis asperserint: inutiliter amisso tempore discedunt. Atq; hanc turpitudinem non est quod dicat aliquis non esse ab ijs qui demonstrationem fugiūt, inceptam. Fugiunt autem multifariam vt scis. Alij cum grauitate tantum increpantes, Alij scurrile aliquid comēnti. Alij in risum sannasq; disceptatione abrepta. Quod si quis sermoni stare, demonstrationesq; audire audet. primū quidem omnino non intelligit. Neq; eñ potest q̄ demōstratiuæ methodi sit imperitus, eos qui ipsa vtuntur intelligere. Deinde si aliquatenus intelligit: at quod dogma suū in quo est innutrit⁹ ꝓpugnare omnino decreuit, cōtra tendere aggressus: dein dꝑhensus quæ nec rite cludant, nec colligant, tum vana nugaciaq; dicere: irascitur & deuouet dialecticos, ceu maloꝝ causas, quod videlicet pituitā a narib⁹ ipsoꝝ detergent, ipsisq; mederi conantur. adhibitis scilicet non melle & placentis, sed allio & cępis quæ etiam pituita tentatos gallinaceos sanare solent. Quippe millies affuisti ijs cū a diuerse cludentibus argumentis, non aliter, q̄ ab ipso allio et cępis cogerētur lachrymari. Nec te ꝑfecto latet, multos sæpe nobis priuatim falsos, sētire iā se suā sectā q̄ sit absurda: nec tñ hāc posse publice mutare. Cū alioq nec alias nosset vñ haberet in ꝑcio, et iā vulgo ꝑpter hæc & noti & in ꝑcio foret. Itaq; ob hæc ipe quoq; distuli cōmētarios de medēdi methodo scribere. pro cōperto plane habens paucissimos huius tempestatis ab ijs adiutum iri. Etenī nisi magna quæpiā miraq; mutatio humanarū rerū fiat: actum de bonis studijs est. vtpote confusis ac corruptis. Nemine veritatem ipam: sed tantū scientiæ famā quærēte.

Verum hodieq.

Optime eñ ꝑfecto scis, ne quinq; quidem vsq̄ inuenisse nos, qui esse potius, q̄ videri docti cuperent: Atqui nisi quis sapientiā ipsam: propter seipsam expetat, ne tempus quidē vllum inueniet quo se in logica methodo exerceat. Imo diuitijs, & famæ, & potētiæ ciuili inhiās: in hoꝝ ambitu vitam omnē cōsumet. Ergo dimissis his, rursus ad ꝓpositum redeamus. Est autē ab initio propositū illud, qui omnē morboꝝ numerum methodo non inuenerit: hunc maxime in ipsis medēdi methodi foribus lapsurū. Cum constet totidem esse medēdi rationes: quot sint morboꝝ ideæ. Ergo sic in enumerandis morbis egisse, vt neq; priuatis proprietatibus attentus infinitos statuat, nec in primis statim generibus subsistat: id in promptu cuiq; non est. sed ei tantum, sicut antea dictum est, qui in diuidendi methodis sit exercitatissimus. Principiū vero diuisiōis eoꝝ est, sic vt etiam aliubi diximus, vt essentiæ ratio rei diuidendæ constituatur. Igitur illud monstratū

Redit ad rē propositā.

nobis est, morbum omnino vnũ ex ijs esse quæ præter naturam sint. Hæc autem quatuor cũ sint: actio offensa, affectus vnde actio prouenit, affectus ipsius causa, et quæ hũc subsequũtur symptómata, siue fũctionem ipsam viciatam, siue vnde hæc prouenit affectũ, morbum nominare velis: nihil id medendi methodũ immutare ostensum est. modo vnũ illud intelligatur, primã ipsam curationem quã etiam nonnulli continentem appellãt: affectus esse qui actioni incõmodat. Porro ostensum a nobis diximus, rationabilius hunc morbum appellari. non tamen vetare nos, quin si cui id cordi sit, actionis noxam morbũ nominet: affectum qui hanc creet morbi causam. Præsumpto igit̃ qđ morbus vocetur affectus is præter naturã qui fũctiõi officiat: inquisiuimus deinceps quot in vniuẽrsum morbi essent. Vbi clarum obiter fecimus si quis via ordineq; processurus sit, nec sicut vulgus medicorũ facit, Tyrãni ritu imperaturus: huic inueniendũ esse affectũ illũ, qui functionis effectrix sit causa. Hũc sane nos temperamentum diximus esse calidi, frigidi, humidi, ac sicci. Proindeq; primũ morbũ in similaribus esse ex horũ intemperie ostendimus. Alius quispiam corpusculorũ et meatuũ symmetriam statuet. eoq; ex indebito meatuum ipsorum modo ægrotare animantes. Cæterũ si quis nec ipse actionis causam, in quonam sit entiũ genere audebit statuere, nec ijs qui statuunt cõtradicet, ac nihilo secius tamẽ ratione methodoq; se procedere arbitrabitur: hũc egregie improbum esse diximus. vt qui nec tutum se ab empiricorum accusatione facere possit: & secum plane pugnet. Quippe eiusmodi homines ex dimidio logicos esse, qui qua ratione phlegmone, scirros, tumor, & alia id gen⁹ fiant, multo labore disquirunt. Lædi autem, etiam citra hæc omnia ex sola intemperiæ actionem, non intelligunt. sed empirice talia curant. Quisq; igit̃ quantum hi aberrent, scire volet. tum quot morbos transiliant, quãtoq; plures ignorent, q̃ norint, libros nostros de morborũ differentijs perlegat. Intelliget eñ Hippocratẽ primũ omniũ recta instititisse via. Quæ cũ a posteris absoluenda fuerat: nõ modo nemo eorum absoluit: sed pleriq; etiam quæ probe fuere inuenta, corrũperunt. Proxime autem vt viã q̃ inchoata ab eo perficerent, absoluerentq; Aristoteles & Theophrastus accesserunt. Et si fateri verum oportet potestate absoluerũt. Cum constituerint aliud esse in corporibus similaribus morbi gen⁹, aliud in ijs quæ instrumentalia dicantur. Quippe a similaribus functiones edi, eoq; esse cuiusq; instrumenti vnam tantum similarem. Reliqua vero quæ cum hac quoduis instrumentum perficiunt, ea vsus alicuius gratia facta esse, illius quod prima erat actiõis causa. Sed & horum tamen rursus cuiusq; esse per se actionem, veluti in oculis.

Anacephaleosis.

Hippocratẽ primum oĩm recta ĩstitisse via

Fũctiões a similarib⁹ edi eoq; vnicã similarẽ in quoq; instrõ esse.

Declaratio hoꝝ in exemplo.

Satius em̄ fortassis sit, quæ in alijs diffuse ostēdimus strictim hic cōmemoremus. Ipsum visus instrumentum est crystallinus humor. reliquæ oculi partes, eius causa sunt factæ. Quaꝝ omniū vsus narrauim⁹ in decimo operis de partiū vtilitate libro. Cæterū quāq̄ crystallini maxime causa omnia sūt facta, singula tamē eoꝝ aliquā seorsum actionem sunt nacta. Ac vena quidē, & arteria, & neruus toti animāti commune. Membranulæ oculi omnes, cū sint nutrimenti participes, omnino naturalibus facultatibus sunt præditæ. ac perinde etiā fūctionibus, quæ ab his proficiscūtur. Quoties igitur crystallinus humor ex intemperie laborat: omnino læditur oculoꝝ functio. cæterum nō est eoꝝ, vt organa sunt, morbus. At quod hypochyma vocant, nullius similarium est morbus: sed oculi totius, vt instrumenti. Ad eūdem modum si in finibus venarū, quæ in cauo iocinoris habentur, obstructio ex lentis, aut crassis succis subhesit: digestio quidem in corpus ꝑ has mor abitur, ægritudo tamen totius iocinoris, ceu instrumenti censebitur. nulla similariū eius partiū ægrotante. Quod si intemperies venas eius infestauerit, ipsarū quidem illarum morb⁹ primū erit. ex accidēte vero etiā iocinoris. Ac Erasistratus quidē in phlegmones substantia tradenda est lapsus. Cum nec in particulis quæ phlegmone laborāt in finibus pulsatiliū impactio necessario cernatur, nec arteriæ spiritum tantū, cum in naturali habitu sunt, contineant. veluti in tractatione de his ostendimus. Si igitur phlegmone eius generis morbus sit, cuius autumat, et scirros eius generis cuius ille opinatur, & reliquoꝝ singuli, sicut ipse obscure, & multis, sequaces eius clari⁹ explicare conanť: vtiq; solidas ipas partes liberas propemodū a morbis relinqt. nisi quatenus vlcerari, collidi, incidiq; valeant, atq; id genus aliud quippiam pati. Laborare vero eas se totis eiusmodi morbis, quales nos octo intēperātias ostendim⁹: id nusq̄ dicit. Atqui corpora vniuersa, etiā quæ difficillime afficiuntur, veluti æs, lapis, ferrum, saltem calfieri, frigefieri, siccari, humescereq; cernūtur. Vt vtiq; mirū sit, si tantum arteria, & vena, & neruus, nihil eiusmodi sentient. Atq; hoc etiam magis mirū, si patientur quidem: functionē tamen legitimam edent. veluti (si ita fors tulit) in corde facultas quædam est (vt ipse quoq; Erasistratus cōfirmat) qua laxatur & cōtrahitur. Hāc autem lædi profecto oportet si viuēti animali cor sit exemptū. queadmodum sæpe factū in sacrificijs videmus. Quippe si non læditur, perpetuo mouebitur, nec tantum ad tempus aliquod, vt nūc cernitur: Manifestū est igiť læsam esse. proindeq; mouere desinere. Illud igiť consyderatu nō inutile erat. cum potest saltem facultas ea lædi, etiā anteq̄ cor sit exemptum, quænam sit eius læsio. quænā alia, præter intempe-

In thessalū

Obstructo iecinore fit morbus instrumentalis ex illa specie morbi que dicitur in mala cōformatione, ex qua quidem obstructione quia prohibetur alimentum diffundi ad uenas corporis sequitur macredo partium.

Hypochyma e[st] … [illegible]

riem? Nam neq; figura eius mutata apparet, nec cauitas, nec ligamentum, nec osculum, nec alia vlla pars perdita. sed tantum naturalis tēperies mutata. Ergo omnes hi similarium partium, morbi, omnino vt dictum est ab illo sunt omissi. Siquidem vbi sanguis in finib⁹ arteriarum impactus actionē vitiat: id arterias ipsas, quatenus instrumēta sunt, male habet. Vt vero similares particulæ sunt, octo quidem secundum nudas qualitates, intemperies habent, octoq; rursus cū fluxione. Oportet igitur quisq; hoꝶ, cum certa scientia demonstrationes cœpisse velit: a libro de elementis incipiat. post deinde reliquos singillatim (vt dictū est) relegat. Sunt vero proximi huic cōmētarij de temperamentis. Ab ijs proximus est, qui de inæquali intemperie inscribitur. Mox qui de naturalibus facultatib⁹. Alijq; qui de animæ affectib⁹ sunt proditi. Idq; de vno quoq; deinceps, et seorsum. Hos excipiūt, qui de particularum vsu sunt inscripti. Quos sequūtur qui de morboꝶ symptomatūq; differentijs titulum habent. Pleriq; vero medicoꝶ nec tantū experiētiæ applicantes animū (cum tamen liceret ex empiricoꝶ institutiōe bonis esse medicis) & perfectioris rationis cupidi: cum aut ijs quæ citra demonstrationem sunt enūciata, credant: aut vitiosis demōstrationibus fallantur: nō solum nihil excogitant boni: sed etiā quæ per experientiā sunt cognita, corrumpūt. Siquidem ratio non leue momentū optinet ad experientiā, vel ornādam, vel corrūpendam. Sed quātū recta ratio ornando adijcit: tātum vel etiam amplius, vitiosa detrahit. Atq; hæc me sæpe medicoꝶ vulgo prædicātē audis. qui priusq̄ in methodis logicis sunt exercuerit: vel cum demōstrare aliquid tentant, seipsos fallunt: vel cum diuidere quiduis in species ac differētias: hic quoq; imperitoꝶ coquoꝶ ritu, non per membra incidūt: sed conterūt, collidunt, ac dilaniant. veluti in eo quod nunc est propositum. Consulo igitur (vt scis) talibus omnibus experiētiæ animū intendant. Cum nō leue instet periculū ijs qui supra vires aliquid moliūtur: ne & id nō consequātur, & quæ intelligere alias possent, omnino amittāt. Ergo cum his qui tum recto sunt ingenio, tum discere parati, ipsi rursus sermonem conferamus. illud tantū ex his quæ inter initia diximus, cōmonentes. non esse cōmittendum, vt vtraq; simul cōfundantur. misceanturq;. & quæ per experientiā sunt inuenta, & quæ sola ratione sunt inuestigata. sed cum vtrūq; seorsum sit tractatū, post ambo cōiungantur. Ergo cum ipsi de experimentali inuentiōe alibi egerimus: de logica in his cōmentarijs differere proposuimus. Ac mihi videor his præsertim qui commentarios nostros de morboꝶ symptomatūq; differētijs perlegerūt, cū quibus scilicet mihi deinceps sermo erit, iam clare ostendisse, ma-

Qui se ī methodis logicis nō exercuerunt his melius esse vt experiētiæ animū applicent.

Ordo librorum Galeni
liber de elementis
liber de temperamentis
de inæquali intemperie
de naturalibus facultatibus
de animæ affectibus
de usu partium
de morborum differentiis

Ratio ad experientiam

non sunt coniungenda experimentum et ratio.

xime in ipsis statim foribus lapsum Thessalũ esse. Lapsus eñ nõ leui lapsu, & Asclepiades erat: vbi inter initia de elementis corporis male sensit. Cæterũ multo & maiore et grauiore Thessalus. Quippe qui omnes in victus ratione morbos in duos similiter illi cõtulit affect⁹. Multos vero medicinaliũ scopoꝝ ademit, quibus ille est vsus. Pessimũ autem grauissimũq; illud admisit, quod nec ipsas actionũ noxas, nec affectus, qui eaꝝ causæ sunt, morbos censet. sed solis vacuationibus, vel statis vel precipitatis intẽtos esse vult. Accedit quod nec qd sit plus iusto sisti, precipitatiue vacuationẽ, clare docet. Quippe vel ad vires, vel ad causam, vel ad affectũ, vel ad id quod per sanitatem semper est obseruatũ: referri iudiciũ oportet. Ex quo factum arbitror vt pugna inter eius sequaces non parua sit orta. vt qui tum de reliqs omnibus inter se dissideant: tum de eoꝝ quæ pathe vocant, et notione & subsistentia. Verũ si nunc de pugna eoꝝ historiam moueam, deflectam ad inutilia sermonem. Omnem igitur deinceps sermonẽ faciam, ceu cũ illis agam qui cõmentarios de morboꝝ, ac symptωmatũ differentijs. præterea de causis eorum relegerint. Ad hæc qui ea omnia, quorum paulo ante memini reuoluerint. atq; hinc ordiar. Quoniam actiones omnes a similaribus corporibus proficisci ostẽdim⁹, reliquas vero omnes singulorum instrumẽtoꝝ particulas, vsum quẽpiam ipsis prebere: duplex sane morboꝝ genus erit. Alterum in partibus similaribus, alterũ in totis organis. In similaribus intemperãtiæ. In totis organis vnũ in figura spectatur. aliud in particularũ numero. aliud in cuiusq; quãtitate obseruaẽ. quartũ in positura. Vtrãq; vero partiũ, id est similarium instrumentaliũq;, cõmunis est ipsa vnitatis diuisio. Ergo sex in vniuersum morborũ sunt genera. Vnum ipsorum similariũ ꝓpriũ. Nempe intemperies quatuor vt modo dictum est, instrumentoꝝ cuiusq;: et cum his sextum, quod tum similaribus tum instrumentalibus est cõmune, ipsius vnitatis solutio. Horũ cuiusq; differẽtiæ ad vltimas vsq; species in libro de morboꝝ differentia sunt traditæ. His sic se habentibus iam de medẽdi indicationibus est dicendum. sed hoc ipso indicationis vocabulo prius exposito. Quippe ipsam sequẽtis siue agendi insinuationẽ, indicationẽ dicimus. Nam inuenitur quidẽ: & ab ipsa experiẽtia id quod cõsequẽs faciendũue sit. Cæterum nõ ita, quasi in præcedenti aliquo designatũ. proindeq; nemo empiricoꝝ dicit hoc, isto indicari. Quãq̃ certe sequi hoc illud dicũt, & præcedere hoc illud, et consistere hoc cum illo. Deniq; omnẽ artem hoꝝ obseruationem memoriãq; esse dicunt. Nempe quid cũ quo, et quid a quo, & quid post quid: identidem sit visum. Ergo ex ipsa rei natura ordiri, atq; ab ipsa quod sequẽs sit, citra expe-

Cũ qb⁹ deĩceps sermonẽ habebit.

Principiũ tractatiõis.

Gña morboꝝ enumerata.

De medendi indicationib⁹.

Indicatio, quid.

Morbus ẽ in partib. Similarib. Dissimilarib. Intemperãtię. figura. Quãtitate. Nũo. Situ. In amb. pariter fit solutio continuj.

Indicatio ẽ insinuatio quædam agendj.

Caput 7.

rientiam inuenire: id est indicatione inuenire. definito iam hoc quoq;, ac rursus quod ante diximus, ad memoriã reuocato, omnẽ medendi methodũ se iũctam ab experiẽtia procedere, nec recte facere eos q ambas doctrinas empiricam logicãq; in vnũ cogunt, atq; cõfundũt: quæ reliqua sunt prosequamur. Fuerit autẽ omniũ quæ reliqua sunt ordine primũ, quod ꝓposita iam proxime sequiť. Sequitur autẽ primũ ac maxime illud, quod omnis medendi methodus per indicationem fit. Quippe quãtum ab experientia seiunctũ est, id totum indicatio nominatur. Quare quisqs condere medendi methodum ad vnguẽ parat, huic a primis est indicationibus auspicãdũ. Atq; hinc ad eas quæ deinceps sunt transeũdum. rursusq; ab his ad proximas. itaq; pergenti non prius desistendũ q̃ ipsius compos sit finis. Porro finis propositæ nũc nobis tractationis est, iuenire cuiusq; morbi remedia. Quodnam igitur viæ quæ huc perducit statuetur principiũ? Nempe morbi ipsi⁹ cognitio, qualis scilicet is natura sit. vt prius est ostẽsum. Quippe si id quod curatur is est: ratio ꝑfecto est, ab ipso quoq; indicationes esse incipiendas. Ergo primũ quæ generalis cõmunisq; morborum omniũ indicatio sit, inuestigandũ est. Ab hac deinde, ad alias speciatim discẽdendũ. Quippe necesse est omnes morbos vni⁹ eiusdẽq; participatione, morbos appellari. veluti arbitror & hominem, & bouẽ, & canem, et reliquoꝝ singula. Vnũ nãq; idẽq; in omnibus hominibus habetur, cuius gratia omnes eãdem appellationẽ hominis sortimur. Pari modo canibus vnũ idẽq; omnibus inest: cui cogitatiõe innitimur, cum canẽ intelligere volumus. Similiterq; in omnib⁹ equis, vnũ idẽq; inest ꝓpter qđ omnes equi dicunť. In omonymis autem hoc clarius perspicere licet. Nam omnibus quadrupedibus animalibus, quæ latrant, vnum idemq; inest: vtiq; quod & quadrupedia sunt, & latrabilia. At marinis illis rapacibus belluis, quas ipsas quoq; canes appellamus. vnũ rursus idemq; inest, quod terrestrib⁹ nõ est. Ita vt his cũ illis in canũ natura nulla sit: nisi tantũ nominis conuenientia. At hominis cũ homine veluti Socratis cum Alcibiade, non nominis modo: verum etiã eorum quæ ijs insunt, societas est. Nã & animalia, & bipedes, et pedestres, & rationales, et mortales sunt. In plenũq; nihil vlli singulariũ hominũ qua homo est, inesse deprehendas, quod non & reliquis insit. Cæterũ terrestribus canibus, ab ijs qui sunt marini multa insunt diuersa. seu corporis spectes formã, seu animi mores. Quippe ille cicur est, hominisq; amãs. hic insidiator, & ferus. Ille terrestris. hic marinus. Ille quadrupes. hic non. Rursus ille latrabilis. hic ad latrãdũ minime habilis. At nõ, terrestriũ canũ hic latrabilis est, ille non, nec rursus, hic quadrupes.

Indicatiõe inuenire, qd

Finis ꝓpositæ methodi

Principiũ ꝓpositæ methodi.

Oẽs morbos vnius eiusdẽq; pticipatione morbos vocari.

alter non quadrupes .sed omnib⁹ ipsis vna forma inest qua canes nominātur. Nec vero substātijs modo id inesse videtur: verūetiam ipsis accidētibus, Vel vt affectus sunt: vel vt actiones, vel vt passiōes. Verbi gratia homo inambulās ab homine inambulāte nihil differt secundum ipsam inambulationem. sed nec vstus ab vsto, nec cæsus a cæso, nec albus ab albo, nec niger a nigro. Verum in maioris minorisq́ ratione singuli hoꝝ non paruā optinent differētiam, veluti magis minusue albus. Verū quatenus albus, vnum idēq́ cū altero albo possidet. Ita nimirū vt qua homo est, vnū idēq́ cum alio quolibet homie. Et in singulis deniq́ significatoꝝ vnū idem vbiq́ inest. Ita igitur & ipsum ægrotare & valere se habent. Illud em̄ ægrotantibus omnib⁹ inest, hoc valentibus. vtiq́ vnū idēq́ vtrūq́. Et veluti nomine hominis vnū: ita etiam nomine sanitatis vnū significatur. Declarat autem et quotidianus inter nos sermo, quod in quibus omonymia non est, in his vnū est quod significatur. Si em̄ dicat quispiā vulneratum sibi esse lapide caput, nemini non dilucidus sermo est, aut ambiguus. sicut est cum dicitur deuoratū esse a cane Coriscū. Siquidem a quo cane statim rogabit auditor. Propterea videlicet quod duo sūt canū genera. Terrestre alterū. Alterū marinū. At non quo lapide, aut quod caput rogabit. Cū & omnis lapidis qua lapis est, vna species sit, et omnis capitis qua caput. Canis vero vt canis, sane non vna: Sicut nec lingulæ, qua lingula. Quādo & tibie & calciamenti pars lingula est. Ac si quem audias ministro iubentem vt lingulam afferat, incertū est quā lingulam dicat. Sin ventrem, aut vesicam, aut iecur, afferre iubeat: non item. Ergo singulis significatis vna subiecta res est. nō tamē cuiq́ voci, vna res subijcitur. Interdū em̄ tantūmodo significatur per vocem, nec quicq̄ subijcitur. Verū de his quæ ita dicuntur disserere ꝓsentis propositi nō est. Quibus autem nō tantū significatur aliqd: sed etiam res aliqua subiecta est: his quotquot significata fuerint: totidem sunt et reꝝ ideæ. Ac vocis quidem vnū significantis, vna necessario erit & rei species. Numero tamen plures has esse licet. Sicuti A. Eoq́ septem esse vocales dicimus. Elementa græcoꝝ diomate quatuor & viginti, ad cōmunē videlicet omniū speciē, quæ vna est referentes: non ad particulares quæ chartis, lignis, mēbranis, & lapidibus sunt scriptæ. Quarū maximus numerus est, nec potis numerari, pene q́ in infinitum extensus. Nam possunt in toto temporis spatio infinita scribi tum A. tum B. tum G. Eodem modo & reliquarū litterarum singulæ. Verum ea in vniuersum quatuor esse, et viginti numero dicimus: non particulares intelligentes. sed tantū species, quibus vt arbitror ipsa nomina indimus. Quippe non hoc quod in charta scribit;

Sīgulis nominū significatis vnā subiectā rē esse. sed nō cuiq́ voci vnā rē.

Aliqñ significari ꝑ vocē nec qcq̄ subijci.

Quib⁹ vocib⁹ res aliqua significatur his quot sūt significata, totidem respondēt rerū ideæ.

A.dicitur:illud quod in ligno pingitur, A.nõ dicitur. Imo tum hoc, tum illud.idq́ siue describas in terra, siue in lapide, siue scalpas, siue colorib⁹ pingas. Sed nec pueros docet quispiam multa. A.et B.et G. et reliquorũ singula. Imo quodq́ horũ vnũ, simul aũt oĩa viginti quatuor. Simili genere, si equũ vnũ puero indices, aut camelũ: vbi alium rursus equũ, aut camelũ aspexit, nõ rogat quod animal id sit, sed illũ equũ, hãc camelũ nominat, Atq́ illũ quẽ prius cũ hoc quẽ nũc cernit, eũdẽ esse dicit. Quãuis fortassis alter mortuus iã sit, alter(hic videlicet quẽ cernit)supsit. Iam vinũ hoies heri hodieq́ idẽ bibisse se dicũt. Nẽpe specie idẽ. Interim tria se vina hodie bibisse narrãt, aut etiam vnũ. ad speciem vbiq́ respicientes. Præterea quindenas fores vno sigillo obsignatas. ad speciem scilicet in omnibus sermonem referẽtes. Adeoq́ est euidẽs, ac omnibus natura insitum, tum hominibus, tum brutis, vt aliud quid ceu in substantia subiectũ, aliud seu specie vnũ intelligant: vt vel asinorũ, qui tamen omniũ brutorũ stupidissimi videntur, aliud esse specie vnum, aliud numero, noticiã non fugiat. Cõspecta nãq́ camelo, asinus se retrahit & fugit, ac timet. si nũq̃ ante camelũ conspexit. Sin autem videre iam assueuit. quis aliam. aliamq́ illi demonstres: tamen propter consuetudinem non amplius timet. sed veluti vnam speciem intuetur, & illam cui insueuit, & hanc quæ nũc primũ apparet. Ad eundem modum nec homines timet propter consuetudinem. Sed hos quoq́ velut vnam speciem videt. Verum si curatorem inspexit: non solum vt hominem: sed etiam vt hunc hominem agnoscit, & micat auribus, et caudam quatit, & rudit, & lasciuit, cum eum aspexit. vtiq́ indicans se familiarem agnoscere. Hunc itaq́ tum vt hominem, tum vt familiarem noscit. Eum autem quem primũ iam videt, vt hominem similiter, vt familiarem non similiter. Quare non nos modo: verum asini quoq́ iam aliud vt numero idem, tum vident, tum etiam noscunt, ac meminerunt: aliud vt specie. Ac Dionem curatorem(esto enim ita vocetur) aliter vt hominem, aliter plane vt curatorem suum agnoscunt vernaculi asini. vtiq́ communem eius cum alijs hominibus speciem, vt hominis capientes. Priuatam vero ac secretam, vt Dionis tãtũ. Ergo tantũ abest vt veteres philosophos laudẽ, tanq̃ amplũ aliqd magnæq́ subtilitatis inuenerint, quod idẽ ac diuersum, vnũ ac non vnũ, nõ solum numero: sed etiam specie sit inaudiendum: vt etiam ipsis asinis hoc inesse natura dicam. Sane adijciunt veteres philosophi non tantum numero, ac specie aliquid idem dici: verum etiam genere. Verum id iam ad rem propositam non desydero. Mihi enim vnicum illud satisfacit, quod ipsis asinis stupidiores ostẽdi, qui non cõcedunt aliud specie vnũ, aliud numero

Aliud ĩ substãtia subiectum, aliud specie vnũ etiã brutis notũ esse.

In empiricos.

dici. Magisq; his etiam qui vnũ esse Phreniticũ & vnũ Empiricum: vnũ tamẽ esse hoiem nõ cõcedunt. Aut qui nõ intelligũt specie quidẽ vnũ esse hominem: numero nõ vnũ. nec Socratẽ vnũ esse tum specie, tum numero. Phreniticũ autẽ specie esse vnũ, multitudine nõ vnum. Cũ fieri nõ possit vt Dion, Socrates, Theõ, & Coriscus, pariter si ita fors tulit, phreniti laborantes, cũ quatuor sunt: vnᵘˢ multitudine sint. Sed specie vnus, multitudine nõ vnus. Absurdius autẽ multo est qđ Empirici dicũt. Cũ vnũ esse empiricum dicũt. Deinde rogati quomodo vnũ dicant. eum qui viuit, cũ eo qui mortuus est, & eum qui est in græcia cum eo qui est in Aegipto, mirificũ responsum afferunt. Quatenus (inquiunt) Empiricus est, hactenus etiam vnus est. Hoc eñ extremæ stupiditatis est. Si adiectis illis Quatenᵘˢ & Hactenus, nec q̃ ipsimet loquũtur intelligant. Si eñ hactenus Serapion, & Menodotus vnus sunt, qua empirici sunt: ꝑfecto in alijs vnus non erũt. Quãdo si omnifariam vnus essent: superuacue (arbitror) ac frustra addita essent illa Quatenus et Hactenus. cũ promptum esset dicere vnũ esse Serapionẽ et Menodotum. Ita nimirũ, vt si de ipso tantũ Menodoto loquens, adiectione non egeres. Sed absoluto sermone diceres Menodotus est vnus. Ergo si vnus absoluto sermone est Menodotᵘˢ, Serapion autẽ & Menodotus nõ absoluto sermone vnus, sed quatenus empirici: omnino ꝑfecto ipsis alia quæpiã inerũt, quibus duo sũt, & nõ vnᵘˢ ambo. Efficiturq; hoc illđ quod antiqui philosophi dixerũt. aliud numero & idem & vnum esse. aliud specie. Nec esse mirum si Menodotus Serapioni in aliquo idem sit atq; vnus: in aliquo non idem, neq; vnus. Quatenus enim empiricus idem. Quatenus autem hic resimus, ille naso adunco, aut candidus aut niger, aut magnᵘˢ aut paruus, nõ idem. Nũqd igiť sic est vterq; eoꝝ homo, vt vel naso est adunco, vel resimus. an sic, vt empiricᵘˢ est? An hoc quoq; puer intelligat. qđ qua homo, vnᵘˢ sũt. qua hic resimus, ille grypus, nõ vnᵘˢ? Num igiť extremi stuporis est, aut ꝑtinaciæ, aut nescio quo noïe merito appellẽ, fateri vnũ esse phreniticũ, qua phreniticus. Simili modo lethargicũ & pleuriticũ: hoiem vero, qua homo est nõ vnũ? Præterea empiricũ vnũ dicere qua est empiricᵘˢ, equũ vero vt equᵘˢ est nõ vnũ. Cũ audire liceat Aristotelẽ & Theophrastũ affirmãtes, specie quidẽ posse alterũ alteri idẽ esse: nũero vero nõ idẽ. Atq; etiã añ hos, illũ q ĩpos hmõi significatoꝝ distinctionẽ docuit, audire dicẽtẽ nihil esse miri vnũ esse multa, & mľta vnũ. Quippe adeo dilucide oẽm hãc di

Plato ĩ philebo.

sceptationẽ Plato in pricipio Philebi absoluit: vt mihi vel ipis stupidis videať eẽ dilucidᵘˢ. Asini nãq; norũt tũ hoiem, tũ camelũ, tũ bouẽ. Prætea hũc hoiem, hãc camelũ, hũc bouẽ. Eodẽ mõ viã norũt, nõ tm̃

absolute vt viam: sed etiam vt hanc viam. Nam in ingressu viæ quã non nouit asinũ statue attendeq; vt illam perambulet, ac totam peragat, in neutrã partem declinãs. nisi sicubi in diuersa scindit. vtiq; declarans se speciem ipsam viæ meminisse, & clare intelligere. Quippe inambulat eam quæ trita est. quatenus autẽ ignorat, fallitur. Neq; eñ ex recordatione eius quæ insectilis vnaq; numero est, hanc quam nõ nouit peragere potest. Manifestum vero est eum hãc viã qua nũc primũ insistit, quatenus via est, vt noscentem inambulare: quatenus vero numero vna est: eatenus ignorare. Propterea quod & nusq̃, ad nõ tritam diuertat: & qua in duas scinditur, nesciat vtra sit eundũ. Quod tamẽ oino non ignoraret: si secundo aut tertio, nũc p hãc ingrederet. Nam qm̃ alterum nouit, alterũ nõ nouit. ꝓpterea videlicet quod cõmunẽ viæ speciem cognoscit ꝓpriã autẽ huius, vel illi⁹ ignorat: vtiq; quatenus nouit nõ fallitur. Quippe qui tritæ insistit. Quatenus ignorat: fallitur. nescius subinde in triuijs quã eligat. Duplicẽ ergo cognitionem habet & asini. Cõmuniũ specierũ alteram, priuatarũ alteram. In sũma siue vnã speciem appellare cõmune illud velis, siue genus, siue cõmunitatem, si illius hanc quã ipse nunc interpretor notionem custodias: de nominibus contendes, rem tamẽ mutare non poteris. Et de nominũ quidem impositione, alius fortasse quispiã tecum contendet: vtiq; qui æque in reꝝ cõtemplatione vt tu parũ est exercitat⁹. Cæterũ nos saltem nõ contendemus. illud potius te monebimus meminisse, quod Plato ait. Multa eñ vnũ esse & vnũ multa. Mirificũ sane dictũ. nec facile est cõtendere cũ eo, q hoꝝ vtrũlibet statuat. Etẽ si hoc obserues: nõ erit quod cõtendas, vt nũc cõtendis, partim ignorantia: partim adductus pertinacia. Sed siue quis vnũ esse phreniticũ dicat, vnũ esse cõsenties, siue multa, ita quoq; cõsenties. Simili modo & Empiricũ, & dogmaticũ & Methodicũ. nõ aliter sane & medicũ vnũ esse, ac multos dices. Vnũ qdẽ qua medicũ, nõ vnũ vero particulari multitudine. Nõ eñ de empirico loquẽs illud. Quatenus adhibebis. de medico loquẽs id tolles. Neq; rursus de medico loquens adijcies, de hoie loquens auferes. Nec phreniticum vnũ esse dices, qua phrenitic⁹. ægrotantẽ vero nõ vnũ. Siquidẽ hic quoq; qua ægrotãs est, vn⁹ est. Dedisce igit tandẽ nugas illas, quib⁹ in alijs libris captiose vtẽs censes, ostẽdi tibi ipm hoiem solum. & seorsum a particularibus hoibus. Tanq̃ ipse ostẽdere possis, empiricum, citra Menedotum & Serapionẽ, & alios particulares empiricos. Aut etiã phreniticum seorsum a particularib⁹ phreniticis. Vbi igit est error, vndeq; hæc mutatio: vt asinis adeo ipis sint stolidiores. Nẽpe vñ, i alijs quoq; infinitis fallunt. Quippe vbi a notioibus ad reꝝ substãtias transire

Asinos cõmunes priuatasq; species nosse.

tentant, Deinde per logicæ cōtēplationis imperitiam falluntur: vtiq; subuertunt cum rerum addubitatione, etiam ipsas notiones. Siquidē excipit eos hic quæstio de generibus & speciebus, quæ nō modo homines qui in logicis methodis non sunt exercitati: sed etiam nisi acriter intendant, aliquos ex ijs qui sunt exercitati potest fallere. Cæterū non oportet, propterea quod de rerum substantia dubitant: a manifestis recedere notionibus. Nec putare cōsultū aliquid inuenisse vtros uis, vel empiricos si vnū dicant. non adiecto quo significato vnū sit, vel methodicos si ꝑ genere, vel specie, vel cōmuni: cōmunitatē vsurpent. Mihi em̄ melius visum est notione ipa clare iā definita. Nempe qua phrenitici sunt, hac esse omnes vnū, qua vero hic iuuenis, ille senex. aut gracilis, aut corpulentus, aut vir, aut mulier, hac multos: veteri elocutione de cætero vti. Ac cū Aristotele, Theophirasto, & Platone loquendo periclitari, qui omnia id genus specie esse vnū dicūt, multitudine vero nō vnū. Nō phreniticū modo, aut lethargicū, aut empiricū: sed etiā dogmaticū, & methodicū, & hoīem, & equū, & virū, & mulierē, & reliquoꝝ singula. Quod si ad particularia discenderis. veluti hāc mulierem q̄ indicari digito potest, hanc sane non posis specie quidem vnā dicere, multitudine vero multas. Quippe hæc mulier q̄ idicari digito potest, vna est vtroq; modo, & specie, & multitudine. qđ etiā aliter numero dicere solemus. Hi vero ita nō faciūt. sed alij cōmunitates nominant, ceu vero nō magis dubitari de ijs: q̄ generibus & speciebus possit. Alij quaten⁹ hoc quippiā est: vnū esse dicunt. quatenus autē non vnū, nequaq̄ explicāt. Etem̄ par erat hos quoq; queādmodū ostēdūt, qđ menodotus, & Serapio, & Theodas, et Glaucias, & appolloni⁹, & Calicles, & Diodor⁹, & Heraclides, & lycus. vnus oēs sunt qua empirici: ita rursus queādmodum nō vn⁹ omnes: sed multi sunt, exponere. Siquidem in his exponendis alicubi plane deprehendissent. idem tum vnū, tum multa. non modo esse: sed etiā dici posse. Menodot⁹ nāq; & Serapio, qua empirici sūt, vn⁹ sunt. Imo vero & qua medici, & q̄ hoīes. Quid vero qua aīalia? Nā id q̄ri ab his operepciū est. Num hacten⁹ quoq; Menodot⁹, & Serapio vn⁹ sunt? Nā si id negēt: nec nos cōcedem⁹ quaten⁹ empirici sūt: eaten⁹ esse duos hoīes, vnū. Sin concedāt hac quoq; duos esse vnum, nēpe quaten⁹ ambo sunt aīalia: ꝓtinus illud subijciemus. Recte igit̄ ab antiquis philosophis dictum est, aliud numero, aliud specie, aliud gn̄e esse, quod tum idem, tū vnū est. Dehinc rursus interrogabimus, phrenitic⁹ Menodot⁹, phreniticus Serapion, idē ne est, an diuersus? Si respōdent oīno vnū phreniticū esse, vnūq; & eūdem ambos, qua phrenitici. Rursus ꝑcontabimur, quid aūt qua ægrotantes.

Idē numero etiā idē multitudine dici.

num hac quoq; ambo vnus sunt? Si negent, neq; nos illis concedem⁹, qua phrenitici. Sin annuent: vtiq; rem aliquam ponemus cuius vna sit species, de qua omnes homines morbi nomē enūciant. Non enim phrenitis res aliqua fuerit, cui vna sit idea, atq; hactenus omnes qui ea sunt affecti, vnū efficiens. Morbus autem similiter vnum nō faciet eos quos occupauerit. At nulla est (inqt) ita distincta species, aut animalis, aut morbi: sicut hominis, & phrenitidis. Quid ais improbe. An nihil tibi significare videntur hæ voces, animal et morbus. Sed similiter efferri vt blytyri & scindapsus. An significant quidem, verū nulla res substat, quæ vocibus respondeat, veluti in scylla & centaurus. an etiā significant, atq; id quod significatur vnū est? Quippe si nulla sit res, quæ ijs vocibus animal & morbus indicetur: non recte dicis hominē esse animal, aut phrenitim morbū. Sin est res aliqua, et vere dicis, tum hūc qui aduenit animal esse, tum hūc q decūbit ægrotare: est vtiq; omnino aliquid eoꝝ, quæ ipsis insunt de quo vocē vtrāq; enūcias. Verum ad hæc intelligenda parū es exercitat⁹. tametsi ea ex primis sint quæ in logicis institutionibus tradantur. Cæterū quid hoc ad ipsam veritatem. Nō em̄ ꝑfecto ex ijs quæ tu nō intelligis iudicāda veritas est: sed ex ijs q̄ quispiā intelligit, q & natura prudens sit: & ea didicerit, ac exercuerit. nec idē cōtētios⁹ sit. sed veritatē amet. quoꝝ nullū in te est. quāq̄ mediusfidius haud scio, an ista, natura prudētē desyderēt. Quis em̄ nescit nō idē significare Socratē, ac resimū. sed Socratem totius esse subiectæ substantiæ nomen, reliquoꝝ nominū nullū de tota corporis substantia dici. Nō simum, non ꝑgastora, nō caluū: sed hoꝝ aliud figuræ nasi esse nomē, aliud defect⁹ capilloꝝ in capite, aliud magnitudinis esse vētris. atq; hæc sūt q̄ respectu partiū dicūtur. At si cādidū aut nigrū Socratem dicā, de oībus arbitror corporis partib⁹ nomina ꝓnūciem. Cæterū non totā substantiā, sed vnū ex ijs quæ illi accidūt, indicem. Nēpe colorē. Quinetiā si crassum dicam, aut tenuē, durū, aut mollē, hirtū, aut glabrū, aut cætera id genus quæ Socrati accidūt: ne sic quidem de omni eius substātia appellationes affero. Sed vnū aliquid eoꝝ quæ ipsi accidūt ostēdo. Ad eūdē modū, & sedere ipm̄, & inabulare, & mouere, & dormire, & vigilare, & singula id gen⁹ noīa, de nulla ꝑfecto substantia dicim⁹. Sed aliquid eoꝝ quæ Socrati insunt his significamus. Quæ nimirū in superiorib⁹ vel actiones esse, vel passiones, vel quosdam affectus dixi mus. Satius ergo fuerit, nūc quoq; sub hac te formula exerceā. quēadmodū etiā in supiorib⁹ ostēdim⁹. ac nō a noīb⁹: sed a rebus orsus. Incipe vero a tēpo primum, æstimaq; simplex ne res sit, an composita. Vtrū ne pes sis, an nasus, an ocul⁹, an caput? Constat em̄ nullū te hoꝝ

Quæ noīa de tota substātia rei dicant.

Quæ de accidētib⁹ vel ptiū ei⁹ vel totius.

esse, sed nec sine his. Verũ & ex his & ex reliqs partibus vniuersis, quarꝫ singulæ debitam habeant positurам, totus es compositus. Esto igitur tibi nomẽ Themiso. At cum Themisona claudũ esse aio, eo qđ dico claudum, pedum affectum significo, Themiso vero totius est nomen. Quinetiã simus cecusqꝫ a parte dicitur Themiso. Rufus vero & crassus non a parte: sed ab affectibus qui toti insunt. nõ aliter q̃ inambulans, sedens, disputans, & viuens. Num igitur intelligis non esse hæc totius substantiæ tuæ signa. Sed alia a parte quapiam esse nominata, alia ab vno affectu? Cum vero bonũ te, iustũue quispiam dicit: non etiam prospicis, hæc esse affectuũ nomina, qui in animo tuo consistunt? Atqui si noris quod hæc ad portionem se habent, cum albo, & nigro. (Quippe sicuti ista corporis: ita illa animi affectionũ sũt nomina) intelliges (arbitror) & artificem & inertẽ, vel si quod nomẽ artifici est contrariũ, ab animi affectibus esse imposita. Iã si artifex vnde nomen accepit scias: scies arbitror Medicus quoqꝫ vnde sit appellatus. At hunc si vnde dictus sit cognoris: non est quod magnopere labores. vt inuenias cui demũ inditum sit nomen empirici. Sane ipsum quod a vobis exigo, nec adeo difficile, nec magnũ est. Quippe ipsa prædicamenta diuidere logicæ speculationis est initium. Cuius esse vos omnino expertes facile declarant ea, quæ temere nugamini: Vel nunc igitur resipiscentes posthac incipite quæ corpori accidunt nominare. veluti quod hic albus est et niger, aut certe vehemẽter. adeo vt ægre ferre calorẽ possit. Deinde calorẽ ipsum qui adeo auctus sit, vt occasione eius corpus laboret, nec probe perfungi actione possit: permittite volenti appellare febrem. Siquidem omnes homines eum qui ita sit calidus febricitare dicunt. Nec sane rem magnã facietis nomen mutantes, nisi quod tempus vestrũ perdetis. Illud potius vir bone facito. Cũ Themisonem febricitare dices, & Dionẽ febricitare, & multos ad eum modũ febricitantes nominabis: perpende diligenter nunquid in ijs omnibus vnũ idemqꝫ sit, ipsum (vt sic dicam) febricitare, an diuersum? Inuenies enim vnũ esse idemqꝫ specie, multitudine, quod etiam numero dicimus, non vnum. Cũ aliter tibi nec vt respondeas fas sit, nec intelligas. Ergo qui febricitat, is qua febricitat vnus plane est. Quando et qui delirat, quatenus delirat, etiã est vn⁹. Quid vero & qui simul febricitat & delirat. nunquid & is vnus est, qua simul & febricitat & delirat? Sane id neminem latere arbitror. Ponatur igitur ambobus ijs vnum nomen, febricitanti dico ac deliranti, voceturqꝫ phreniticus, qui ita laborat. Quod si non intelligis quemadmodum ambobus vnum nomen sit positum, admonebo te fortassis nominum quæ ipse vsurpas. Quippe equum

Logicę principium

aliquid appellas. Nempe animal (vt ita dicam) hinnibile, siue quod ad hinnitum sit habile. An igitur interesse censes, Equū dicas, an animal quod ad hinniendū sit habile? Ego sane, non cēseo. Atqui si id ita est ambobus illis nominibus, et animali, & hinnibili, quo vtiq; breuior esset sermo, equū indidisti. Ad hūc etiam modū si quod pedestre & bipes animal sit, pro tribus nominibus vno interpretari velis, hominē vocabis. Et sane solutio cuiusq; nominis in suā orationem ad eū modum absoluitur. Qui etiam vt cōijcias, componasq; orationem in vnū nomen. nō aliter, q̄ iā dicto fit modo. Cū videlicet & simplicium cuiusq; notionem secundū ipsius nomen tenes, & simul ex duobus simplicibus rursus alterā notionem efficere compositam potes. mox illi nomen imponere. subinde rursus ipsi compositæ alia simplici adiecta, vbi ex tribus iam simplicib⁹ vnā notionē feceris: huic quoq; nomen aliquod imponere. Quomodo inquies & qua ratione id? Siqdē non grauabor exercēdo eos, qui resipiscere a diuturna ista ignorātia nō recusant: longius ꝓgredi. Calor simplicis rei nomen est. præterea actionis læsio, simplex quædā res est. At tantus calor, quātus iā actioni officiat, nō etiam simplex res est. Quod si etiā totū vexet corpus, multo profecto minus iā simplex est. Ergo quo minus multis vtantur hoīes, ad cōpendiū alioqui natura procliues, eiusmodi calorē, febrē vocant. Quippe expeditius dictu est febricitare Dionem: quā tantū in toto corpore caloris habere: vt multas functiones corrumpat. Ergo cum affectum ipsum significare volūt: febrim. cum vero eum qui affectu laborat, ab affectu ipso nomen declinant. vocantq; febricitantem, ad eum modum quo a candore candidum, & a nigrore nigrum. Itaq; compositæ rei nomen febris est, atq; hoc etiam magis febricitans. Simplex autem est delirium. Verum si simplex hoc cum composito copules: homo ipse phreniticus, affectus, phrinitis nominaē. Quēadmodum et homo ipse, ne animal rationale mortale dicamus, breuitatis causa, homo est nominatus. ipso hominis vocabulo orationis vim quādam comprehendente. Atq; id est quod veteres philosophi orationem nominis dicere appellant. Cæterum non ducunt in infinitum: sed vsq; ad simplicia subeunt. Nam cum hominem in animal & rationale & mortale solueris: postea ipsum animal solues in substantiam sensilem. At non ipsam substantiam amplius soluere poteris, nec etiam sensile. Quippe simplex primūq; est horum vtrūq;. Quo fit vt mihi mirari subeat, de ijs qui phreniticum & hominem esse concedunt: morbū vero & animal esse, non concedunt. Quippe qđ pinde est, ac si cōposita esse des: de simplicibus dubites. quasi nō priora cōpositis natura, simplicia sint. At nō vidi inqt ipm p se aial.

Exercet lectorē in exemplis.

Febris tanti calorem in corpore excitare debet ut multas functiones corrumpat.

Simplicia compositis natura esse priora.

Sed nec hominē insulse vidisti. Et tamen teipsum ais hominē esse. An illud fateberis: animal autem esse te nō fateberis: Nusq̄ inquit vidi p se morbū. Sed nec phrenitim vnq̄ solam vidisti. Sed in Thione, aut Dione, aut alio quopiam homine. Quare hoc plane puerile est. eo quod nusq̄ morbum ipsum per se solū videris: iccirco putare morbū non esse. Quippe ita nec febrim, nec phrenitim, nec aliud qppiā id genus esse dabis, vt quorū nullū vsq̄ ipsum p se solū videris. Sane ex pediebat potiꝰ nō ita: sed vt dictū supra est, a rebꝰ ipsis cœpisse, cogitationeq̧ ipsa spectasse, quot essent in totū simplicia. Mox ꝓprio nomine, cuiq̧ imposito, ex ipsis iam composita nectere. Ergo subiecto corpori vnū hoc primū insit, quod sētit. Num cui id inest, animal nō appellabis: non, inquies. Atqui de nomine hoc pacto hesitabis. Sed nec sensile corpus esse concedes. Iam ita de rebus ipsis falso opinaberis. At si & corpus aliquod sensile esse, & nomē hoc animal de eiusmodi corpore dici cōcedes: audebis postea dicere animal nihil esse: Ergo nec album aliquid erit, nec inambulans nec currens. Quippe ab ijs quæ ipsi accidunt, dicitur corpus album, inambulans, et currens. Ipsorū vero accidentium hoc albedo. illud inambulatio. tertiū cursus dicitur. Eodem modo sensus vnū quid est, ex ijs quæ corporibus accidunt. sentiens vero, ipsum est corpus. hoc vero etiam animal nominatur. Quis igitur vbi sentiens corpus aspexit: omisso hoc nomine animal: aliud quærat, quod de eo dicat. Num corpus dūtaxat intelligitur, tanq̄ Centaurus: an res quoq̧ aliqua huic appellationi est subiecta: Patet proculdubio esse sebiectam aliquā. Age quid sensus: intelligitur ne tantum. an aliquid est eorum quæ corpori insunt: Mihi vero etiam id clarum esse videtur. Nempe sensum vnum esse ex ijs quæ corpori insunt. Atqui si neq̧ corpus tantūmodo intelligitur: sed etiam subsistit. nec etiam sensus. Imo is quoq̧ subsistit: qui fiet vt ambo coniuncta compositum efficiant non ens: nam id iam per ridiculum sit corpus quidem esse ac sensum, nihil tamen esse sentiens corpus. Sicut illud magis ridiculum, sentiens quidem corpus esse: animal autem nihil esse. Ceu aliud quiddam animal sit, & non hoc. aut quicq̄ intersit oratione: an nomine indicare aliquid velis. Aeque absurdum sit & morbum negare aliquid esse. Quippe si affectus nihil sit, morbus quoq̧ nihil erit. Sin affectus aliquid esse detur: vtiq̧ & morbus aliquid fuerit. Quicūq̧ enim affectus functioni officit. is est morbus. At non potes inquiunt ostēdere mihi ipsum per se morbū. Imo nec phrenitim vir bone, nec febrim. quæ tamē nihilominus esse fateris. sicuti multa alia. Nā micrologiā nominū quā philosophi quidā scite sunt cōmenti, sed quæ omnem in vita loquen-

indicare

di consuetudinẽ subuertit sic, vt ne ipsi quidem in suis ipsorum operibus ea vti possint: impræsentiarum omitto. vt qui & alibi de ipsis diffusius egerim: & in opere de elementis, quæcũq; sunt necessaria dixerim. Intelligo autem micrologian qua diuidunt in genera, græca illa τὸ ὄν, τὸ ὑπάρχον et τὸ ὑφεσός. latine ens, & subsistens, siue substans dixeris. Quippe quæ translaticie nobis, tum hic tum in sequentibus latine ponentur. Vt autẽ omnes in omnibus refutem fieri omnino nõ potest. Sed enim quod non modo propria morbi notio sit: sed etiam res aliqua subiecta, quæ hanc appellationẽ sit sortita, satisfaciant ad præsens quæ hactenus sunt dicta. Clarius autem idem ipsum in progressu sermonis intelligetur: vbi de primis indicationib⁹ absoluta disputatio erit. Quæcũq; vero nũc dicta de morbo sunt, ea mihi & de symptómate, & passione esse dicta cẽseo. Præterea sanitate, & paritate, et robore, & potentia, omnibusq; alijs quorũ nomina, & notiones de rebus quibusdam subiectis sunt dicta. Omnia nanq; hec corporibus insunt, partim vt affectus: partim vt actiones: partim vt passiones. Præterea quædam ceu naturaliter insint, quædam, ceu præter naturã. Indicatio quoq; ex singulis eorum seorsum prebetur, a plurimis tamen prætermissa.

Vlcera curare docet Gal. in hoc 2do. 6to. et 7.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER TERTIVS.

Indicatio inuenit qd agedum sit q ht ex morbi ipsius Natura

SI igitur Hiero indicatio quæ ab ipsa rei natura primũ oritur: quod agendum sit inuenit: necesse est remediorũ inueniendorum initium ex morborum ipsorum natura sumi. Si quidem absurdum sit, aliud esse quod curandi rationem præscribat: aliud quod curetur. Etenim indicare de se quicq; magis potest: quã de alio. Hoc autem clarius fiet in sequentib⁹. Verũ quoniã omnibus in confesso est primas indicationes ex affectib⁹ esse sumendas: certe laborandum pluribus frustra non est: vt hinc esse incipiendum doceam. Illud potius monstrare tentemus, neq; totum hoc esse, nec prorsus magnã aliquam partem. veluti methodici putãt. sed minimã & tãtum initiũ. Igitur ijdem ipsi aiunt, calculũ qui in vesica sit, propterea quod toto genere præter naturã sit, ablationẽ sui indicare. Ad eundem modum verrucas, & myrmecyas, & atheromata, & steatomata, & meliceridas, & alia id genus. At intestinum quod iam in scrotum decidit, omniaq; quæ luxata sũt, quod videlicet loci gratia præter naturam se habent: reponenda se in suum locum docent. Atqui tantum abest, vt horum quippiam artificij cuiusq̃ sit: vt etiam priuatorum cuiq; patere possit. Quippe qui membrũ quod luxatũ sentiunt: reduci in artus iubent. Præterea verrucã tolli. & vlcus ad cicatricem duci. & aluum fluẽtẽ sisti. Verum quibus hec rationibus fiant, id sane nesciunt. Atq; id est quod adijci a medico debet. Itaq; indicatio quæ a morbis sumitur: principium tantum est, & (vt sic dicam) carcer vnde medẽdi ratio promouet. Nulla prorsus ipsius medicinæ artis adhuc portio. aut certe nec magna, nec propria. sed quæ etiã plebei sit communis. Ergo cui facultas est, illa inueniendi ex quibus perfici possit quod a prima indicatione suggeritur, is merito morborum est curator. Qui si per experientiam inuenit, obseruator & empiricus est nominandus. Sin ratione quadã et methodo: logicus, & methodicus, & dogmaticus. Ergo plebeius quidem (altius enim idem repetẽdũ est) medicum adit, reponi sibi mẽbrum iubens, aut os, quod forte fractum est, formari atq; componi, aut melicerida sibi tolli. Verum quo pacto horum quodq; peragetur, id sane inuenire medicinæ artis est munus. Ac empirici quidem, per experientiam inueniri omnia contendunt.

Marginal notes (printed): Indicationem quæ a morbo sumit principiũ tantum esse methodi quæ de medẽdo instituitur. — Hũc demũ medicũ esse qui pficere ea possit, q̃ prima indicatio pscribit.

Marginal notes (manuscript): Calculus in vessica toto gnere p. naturam — Indicationis principium à morbo sumi — quis rotis medicus quis Empiricus.

Empirici sunt qui ab experientia docentur
Methodicus & dogmaticus ducitur à ratione
Rationalis ab experientia & ratione cum recto usu e habita indicatione à morbi essentia, et à natura partis à figura a situ, à sensus acutie et alijs indicationibus omnibus

Nos partim experientia: partim ratione. Cum neq; illa inuenire omnia queat, neq; sola ratio. Veruntamẽ cõfusam mixtãq; tradẽdam esse doctrinã nõ censemus. Sed seorsum empiricam, & seorsum logicam, quo facile appareat, quã habeat vtraq; vim. Nunc vero de ea quæ ratione paritur, inuentione dicere statuimus. Num igitur est nobis methodus aliqua qua vsis, inuenire prædictorũ singula liceat. dico quod superuacaneũ genere sit, adimere. & quod motum loco sit, id proprio loco reddere. & quod vnitatis solutũ sit, vnire. An empiricen ad hæc requiremus? Ego sane methodum esse aliquam, qua quæsita inuenias, plane mihi persuasi. Eiusq; principium esse, id quod singuli morbi faciendum dictant. vnitatis nanq; solutio, vnitionẽ postulat. Ea in osse, fractura dicitur, græce, catagma. In carnosa parte, vlcus. Sicuti etiam vulnus, & ruptio quod rhegma, & conulsio qđ spasma dicit̃. Vulnus quidẽ solutio quædam ex vulnerãdo in carnosa parte relicta. Ruptio et cõuulsio citra vulnerationem facta. prior enim carnosæ partis diuisio est. posterior neruosæ. His omnibus vnitio moliẽda indicatur. quæ an præstari vbiq; possit, an in multis non possit, hoc vtiq; internoscere primũ iam hominis artificis est. Quippe nemo plebeius nouit, nec neruosam trãsuersi septi partẽ, nec intestina tenuia, nõ posse quem indicant finẽ recipere. Sed & de præpucio, & de tenui buccarũ parte, quod similiter se habet idem ignorat. Præterea an caries i osse quæ Τερηδὼν. græce dicitur sanari queat, sicut erosio in carne, cõpertum nõ habet. Iam an coalescere fractura possit. veluti vulnus. Præterea an callo adglutinari possit certum nõ intelligit. Pari modo in capitis fracturis vulgus omnino non nouit, sit ne expectãda calli generatio, an aliter curandum. Porro multo adhuc magis ignorat, an corde vulnerato, aut pulmone, aut ventriculo, aut iocinere, fiducia sanationis sit. Nec in sũma quicq; vltra primã indicationẽ vulgaris quisq; nouit. Itaq; hoc ipsum primũ artis est opus, vt intelligas sperare ne, id quo tẽdis debeas: an secus. Eius rei duplex cognitio est, nec potest addi ratio tertia. Altera per experientiã cui longo vsu est opus. Altera per ipsius rei naturam. siquidem hæc tum cuiusq; particulæ substãtiam æstimabit: tum actionem. tum vsum situq;. A quibus procedens non solum quod sanari nõ potest, præuidebit: sed etiam quod recipere sanitatem potest de inueniendis ei remedijs deliberabit. Constat autẽ quod a simplicissimis incipiet. Porro nihil est simplicius vlcere, quod in summa carnosa parte fit. Huius ergo si quidem vlcus tantum sit: curationis finis vnitio est. Sin etiam cum cauitate sit: duplex eius propositus est finis. Sicuti etiam duplex est affectus. Nẽpe vlcus qđ est vnitatis solutio: & cauitas quæ ex amissa aliqua animalis propria

Primũ artis opus eẽ vt itelligas sperãdũ ne sit qđ desti nes.

Dupliciter itelligi posse an liceat qđ destines sperare.

De vlcere.

In methodicos.

Disputatio cũ Empirico.

Cephalicõ

substãtia est cõtracta. In quo genere fieri interim nõ potest, vt alteri⁹ propositarũ finiũ sis compos. veluti si non modo caro ipsa: sed etiam subditum illi os perierit. Quippe impleri ad vnguẽ cauitas eiusmodi non potest. cicatrice induci certe potest. Sed hæc vlceris sanatio est. Cauitas insanabilis remanebit. Hoc igitur ipsum aut per experiẽtiã, aut rationis ope dignosci oportebit. At Thessalus nec his vtitur, nec tertium quicq̃ adijcit. & tamen nugari non erubescit. sed id mittamus. Illud potius doceat imitator Thessali medicus, quo pacto cauũ i carnosa parte vlcus, nullo ex ijs quæ subsunt læso, sanabimus. Sarcotico (inquit) medicamento, id est, quod carne impleat, ĩposito. Bene sane, magna facilitas, fortasse autẽ stupiditas potius erat dicendum. si cum sarcoticũ dixit: satisfecisse se quæstioni putat. Quippe si sarcoticũ iã scimus, quid amplius requirimus? Dic nobis quod illud sarcoticon sit, quo es vsurus. Thus reor inquies, aut iris, aut aristolochia, aut erui farina, aut panax. Nam de siccis medicamentis principio mentionem faciam. Age igitur hæc medicamenta quo pacto inuenisti? Experientia inquis. Quid igitur est, quod per te amplius est adiectum. Siquidem quod cauum implendũ sit, id quidẽ vel priuatus quisq; nouit. At ex quibus id, & p quæ medicamenta fiat, experientia docuit. Thessalus vero nec vt empiricus, nec vt logicus medicamentum id nouit. Vt empiricus, quia videlicet nõ vult. Vt logicus, quia nõ potest. Nã ego eum, vt empiricum id scire, plane noui. Cũ enim duo sint omnis inuentionis instrumenta. (Nempe experientia & ratio) qui qđ inuẽtum est nouit, sed tamen rationem eius dicere in promptu non habet: is prodit se per experientiam id inuenisse. vt igitur quantũ erret intelligat: aurium nobis operã paulisper accõmodet. Volo enim paucis cum solius experiẽtiæ professore agere. Etenim hunc quoq; dicere par est, quo pacto siccum hoc, quod carnem producat, medicamentum inuenit. quod vtiq; cephalicon nominant. Porro componitur id ex iride & aristolochia, & eruo, & thure, & manna .i. cortice thuris. Est autem, & aliud quod præter iam dicta corticem panacis recipit. Sicuti etiam aliud cui elota cadmia admiscetur. Dicat itaq; mihi hæc quomodo sint inuenta. Et quid (inquit) attinet de inuentione eorum quærere, ac non recte potius inuentis vti? Atq; hæc quidem ab initio statim respondent. Post vero interim ex somnijs inueniri posse talia dicunt: interim forte quapiam aliud fuisse, in aliud effusum. Mox aliquẽ vti mixto ausum. Cæterũ fiduciæ eius spem nõ dicunt. Hæc igit manifestæ sunt nugæ. Tertius his inueniendi modus plane est rationalis. Si quidem simplicium illorum quispiam vnũquodq; vt sarcoticũ expertus mox carnẽ aliquando non facere cernens: ratione depre

hendit nō omni naturæ eorum quodq; competere. Si enim cui aristo-lochia vlcus carne non impleuit: huic thus cōtulit, Cui thus nō pro-fuit, huic iris admota, fuit vtilis: rationabile erat (arbitror) non om-nes ab omnib⁹ similiter affici. Hoc vbi semel in ratiocinationē venit: optimum factu est visum: q̄ plurima eiusdem speciei in idem miscere, quo nulli corporis naturæ deesset, quod cōueniat. Atqui amice in cō mixtis speciebus nō seruatur actio suæ cuiusq; substātiæ. sic, vt i vna-quaq; substantiæ specie nō desit quod morbo curando conueniat. Nā si aut corporis naturam inuenire possent, aut adhibiti medicamenti vim: non esset fortasse ijs tali varietate opus, vt quibus vnū illud me-dicamentū quod vni corpori conueniret, inuenire in promptu esset. Nunc cum ignorant vtrūq;: parum recte omnia miscent. vnum scilicet quod omnibus naturis quadret, moliri medicamētum studētes. Hāc ego componendorum medicamentorum rationem, primis illis medi cis excogitatam arbitror. atq; vt antiquū inuentum recipio. Cæterū tantum eam a vera medicinali methodo abesse reor: quanto certe ra-tionabilior est transfusis in se mutuo cribris. Quippe nisi illud pri-mum cogitet, solius se compositionis quæ ex similibus spæcie medi-camentis conflatur, non eius quæ ex cōtrarijs initur, methodum di-xisse, Mox in eius miscellæ multitudine vnum fortasse esse medica-mentum, quod laboranti sit vtile, fortasse vero nec vnum, contra, se-ptem octoue, quæ ex vsu non sint, ita vt pluribus numeris obsit eius-modi medicamētum, quā prosit: hæc inquā nisi reputet: plus eū igno-rare negotij, quā nouisse dixerim. Oleum nāq; cauo vulneri infusum aduersissimū omniū medicamentum est. Cum si ita mederi velis vsu ipso intelliges, sordidum ac male olens vlcus fieri. Quod si tempus quoq; anni calidius sit, ac vitio mali succi homo laboret, aut fluxioni bus obnoxius natura sit, aut etiam in victus ratione delinquat: timor est ne illi pars ea computrescat, in qua vlcus est factū. Timor vero est & si cera siue sola, siue in oleo soluta vtare. Atq; hæc quidem putresce re vlcus facient. At si eruginem ad leuorem tunsam insperges: ea qui-dem nullo modo putrefaciet. dolorem tamen ac rosionem inferet non paruam. Præterea exedet, ac phlegmonen excitabit. Quod si largius vtere, conuulsionē quoq; accerset. Quoniam igitur neq; oleum, neq; erugo, neq; cera cauum vlcus implere carne potest: constat, quod ex ijs qui experiētiam profitentur, nemo vsquā ea miscebit. At ego sane hæc miscebo. Imo debita mensura non hæc modo: verum etiam alia mille pharmaca ex ijs quæ cauo vlceri sunt inimica. Quippe si non ijsdem facultatibus lædūt, sed quodāmodo contrarijs: imparia quidē immodicaq; profecto fuerint, vt ad cauum vlcus implendum. Verum

Idē 3° techni ra. 90.

Oleū in cauis vulneribus aduersissimum
cera
oleum cera
aerugo: haec oia male sunt

Sarcoticon ex oleo cera & ærugine.

quēadmodum ex duobus temperamentis immodicis: vnum efficiatur modicum, id in medicamentorum componendorū rationibus docuimus. Non est igitur difficile ex oleo, cera, & ærugine medicamētum quod carnem producat, conficere. Si enim noris eiusmodi vlcus mediocriter siccandum esse: non siccare autem nec ceram, nec oleū: vtiq; intelliges, nec alterum seorsum, nec ambo simul cauum vlcus implere posse. Imo vero nec æruginem solam, vt quæ imodice siccet. Ergo si omnia miscueris: modice siccum efficere medicamentum poteris. Quis vero cuiusq; esse modus debeat id mihi in libris qui de medicamentorum compositione sunt inscripti, iam traditum est. Nunc quoq; si res postulet indicabitur in sermonis progressu. Nam primum omnium abigendus mihi a sequentibus libris amethodus iste Thessalus est. sed indicato prius illi quantū a recto aberret. Nam prudenti, vel quæ nunc dicta sunt satis ostenderint, qualis esse debeat medendi methodus. Verum non est cum talibus sermo. Itaq; etiam necesse est, cū istis adhuc disputemus. hinc sumpto initio. Omnis quæ præter naturam est cauitas: impleri postulat. Quare & quæ in carnosa etiam accidit parte. Ipsa vero impletio inueniendorum remediorum finis quo tenditur est. Vt vero quæ ipleant inuenias, & multa ratione opus est, et multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta. Etenim sæpe vidisti difficilia sanatu vlcera curare nequiuisse, nec eos qui experientiam profitentur, istos inquam qui remedijs scatent, nec etiam eos qui rationem sibi vindicant omnes (Quippe Thessalij isti quos methodicos nominant) sunt autē reuera a methodo alieni, tanq̄ asini lyram, ne ad audiendam eiusmodi speculationem sunt idonei: nedum quod rectum est ratione inueniant. Vidisti autem subinde in eiusmodi vlceribus empiricos quidem, alias se ad aliud medicamentum transferre. Cum nulla profecto ratio transitum ipsum mōstraret. Verum quoniā multa sunt experti, quæ cauum vlcus impleant, ipsam vero vt idem vocant idiosyncrisian. i. corporum proprietatē, in qua singula eorū pollere sunt visa, nec agnoscere, nec meminisse possunt: ideo nunc quoq; ad quod se transferant non intelligentes. sed sperantes in multis particularibus experiendis, obiter quod conueniat omnino inuentum iri: alias ad aliud transiliunt, fortunæ potius, quā rationi eius q̄d cōducat inuentione permissa. Similes his sunt, tametsi id nolunt, & qui ex dogmaticis ad naturalia corporū principia subire ratione nō valuerunt. Quippe hi (vt ante ostendimus) ex dimidio empirici sunt. De istis vero amethodis Thessalijs quid etiā loquare? Soli igitur hi qui vera methodo curant, tum singulis id genus vlceribus idonea medicamenta, & victum aptum inueniunt: tū liquidissime

Idiosyncrisia.

rebus ipsis ostendunt, quantopere conducat, quantumq; ad medendũ lumẽ præstet, ipsa de natura tractatio. Etenim prætermitti negligiq; aliquando quod vtile sit, his qui ab alio pharmaco ad aliud assidue transeunt: non semel tibi ostendi vno aliquo ex medicamentis quib⁹ illi fuerãt vsi, eiusmodi vlceribus sanatis. Spreta vero eiusmodi medicamenti facultas ab ijs merito est, quod videlicet & propter intem pestiuum vsum non solum non prodesse: sed etiam obesse est visum, & quod in primo vsu nihil aliquando quod esset euidens, effecit. Vidisti porro non minus oculorũ nos grauissimos dolores sanare, aut balneo, aut vini potione, aut fomentis, aut sanguinis missione, aut purgatione, quibus nihil aliud adhibet medicorum vulgus: q̃ medicamenta hæc, quæ ex opio, & mandragora, & hyoscyamo fiunt. Maximam plane oculorũ perniciem. vtpote quæ nulla re alia illius ad præsens leniminis speciem præstant: q̃ quod ipsum sensum enecant. Multosq; nosti ab eiusmodi medicamentorum vsu, cum liberalius fuissent admota, nunq̃ postea naturalem statũ recœpisse. Sed ex his principio quidem, cõfuse atq; ægre vidisse, tempore vero, suffusione quam hypochysin, vocant, vel pupillæ nimia dilatatione, quã mydriasin, appellant, vel tabe, vel corrugatione, quam rhytidωsin, vocant, occupatos. Nosti profecto non minus & illud, cũ ab ephebis vsq; mecum sis versatus, nec sub vllo me vsq̃ præceptore vidisse, eiusmodi opus: sed id per me ratione excogitasse, & quã longo tempore aphorismum illum, Dolores oculorum meri potio, vel balneum, vel fomentũ, vel vena incisa, vel purgatio tollit, consyderauerim. Quamq; ex reliqua Hippocratis diligentia sperarim, ne in hoc quidem vel falsum quippiam, vel quod fieri nõ possit, præcipi. Idq; fuisse quod me ad inquisitionem incitauit. quoad ipsa Hippocratis insistens via, inueni quo pacto discernerem, quãdo, quomodoq; dictorum quoq; sit vtendum. Qua ratione multis qui talia viderunt manifestum feci, quanta medicinalis methodi vis sit. quantiq; mali occasio fuerint, qui non seruata veteri medicina: nouas sectas condiderint. Itaq; & vos me quamq̃ a principio recusantem: orando tamen impulistis, omne hoc opus tractandum susciperem. Quod deos precor alijs quoq; hominib⁹ sit vsui. Certe exiguam spem habeo, propter eum qui nunc regnat bonarum artium contemptum, diuitiarum vero existimationis & ciuilis potentiæ admirationem. Ad quæ quisquis se conuertit, is nulla in re veritatem inuenire poterit. Verum hæc prout deo placebit: ita finientur. At nos medendi methodum, quæ veteribus quidem exculta est, nunc vero neglecta iacet, pro virili restituemus, repetita nimirũ quã de cauo vlcere inchoauimus disputatione. Ac de prima quidem inuẽ-

Stupefaciẽtium noxa.

Hypochysis.

Mydriasis

Rhytidωsis.

tione eorum, quæ eiusmodi vlcus carne impleant: satisfaciāt quæ paulo ante diximus, concedamusq; si libet empiricis quæ dicunt omnia. At de inuentorum vsu & sæpe tibi in ipsis rebus ostendi, & nunc sermone indicare conabor. queādmodum empirici vbi solenne cuiq; medicamentum nihil profecit: apte ad aliud, certaq; ratione transire nesciant. Atq; id iure accidit. Siquidem cum causam improsperi successus prioris medicamenti ignorent: nec quo eam in secundo declinent, habent. Quippe cum causam ignorent, cur munere suo medicina fungatur, nec cur fallat intelligere valent. Hoc vero ignorato neq; ad aliud transire rationabiliter possunt. Quando nec in illo vitare eandē causam possunt. Agedum igitur ipsi iam Hippocraticam veramq; caui vlceris sanandi methodum, tradamus. Porro hanc ab ipsa rei substātia ordiri oportet. Itaq; qm̄ in cauo vlcere id nobis proponitur, vt caro quæ perijt restituatur: scire licet generandæ carnis materiā, sanguinem bonum esse, opificem authoremq; naturam. Verū non satis est naturam dixisse, nisi etiam quorum natura, sit adiectum, & vbi. Constat autem quod subiectorum corporum quibus super induci caro debet, natura ipsa gignendæ carnis opifex est. Porro cuiusq; corporis natura monstrata est ex calidi, frigidi, humidi, ac sicci tēperatura cōsistere. Quare manifestum est iustum horum temperamentum in subiectis particulis quibus restituturi deficientem carnem sumus: opificis habere rationem. Ac primū quidem in omni cauo vlcere, duo illa consyderanda nobis sunt, & quod subiectum est, iusta ne temperie sit id est an secundum naturā se habeat. (Quippe monstratum est sanitatem in similiaribus corporibus ipsarum quatuor qualitatum esse tēperiem). Et præterea sanguis qui influit bonus ne an modicus sit. Si igitur horum alterutrum vitiosum sit: multi sane affectus præter naturam existunt. Nobis tamen vna cauitas in carnoso membro proponitur. Fingamus igitur & sanam esse partem: & sanguinis cōfluxum citra vllum, vel in qualitate, vel quantitate vitium. Porro his ita se habentibus, nihil est præterea quod obstet, quominus prima carnis generatio prospere contingat. idq; nullius externi medicamenti ope. Quippe causis ambabus vnde nascitur præsentibus, nulloq; extrinsecus quod impediat obstante: nō potest prohiberi carnis generatio. Verum in ipsa primæ carnis generatione duplex prouenire excremētum necesse est. veluti etiā in cōmētarijs de natura docuimus. Quod omnē qualitatis alimēti mutationem alterum crassius, alterū tenuius excrementum sequitur. His excremētis etiam per vniuersum corpus semper prouenientibus, quod tenuius est ipsa inuisibilis est peripiratio. Quæ etiā subinde fit visibilis, quoties vel naturalis calor lan-

Cur empirici vbi prius medicamentū non ꝓfecit, trāsire ad aliud ratione nō possint.

Caui vlceris sanandi vera methodus.

Generādæ carnis sanguinē materiā eē, opificē, naturā.

Quorū natura carnē gignat.

Vnde constet cuiusq; corporis natura.

Duplex excremētū in alimēti mutatione per vniuersum corpus prouenire.

Inuisibilis ꝑspiratio quō reddatᵣ visibilis.

Methodus curandi caui ulcus.

Cap: 3°

Sanguis generat carnem.

Natura e idq resultat ex temperie quatuor illarum qualitatum.

Sanitas in similaribus partibus nihil aliud q debita temperies

excrementi 2ᵐ in gnē carnis.

tenue crassum

Excrementa que a b vniuerso corpore sano proueniat duo sunt

tenue — inuisibilis ut halitus ut difflatio ut ꝑspiratio; uisibilis ut sudor

crassum — sordes

guet, vel nutrimento vtitur q̃ iustum sit ampliore, vel motus quispiã vehementior animali contigit. Alterũ est sordes quæ in summo corpore nostro colligitur. Quinetiam in vlceribus tenuius excrementum, sanies græce ichωr appellatur. Quod crassum est sordes. Ac ex tenui quidem excremento vlcus humidum redditur, ex crasso sordidum. Eoq; duplicibus medicamentis eget. vtiq; vt humidũ est: siccantibus, vt sordidum: quæ expurgent. Ergo cum nullo vnq̃ tempore natura cesset: certe nec tempus vllum erit, in quo nõ ambo hæc in cauo vlcere colligentur. Quare nec tempus vllum erit in quo non vtrũq; medicamentorum genus desyderabit. vtiq; & quod siccet & quod expurget. Ac cuiusmodi quidem genere esse medicamentum debet: inuentum iam est. Verum non est id satis. Siquidem specie aliqua inuẽta est opus, quæ sit vlceri admouenda. Hæc igitur quomodo, & qua methodo inuenietur? Nempe ea quæ in libris de simplicium medicamentorum viribus est tradita. Ostendimus nanq; in his quædam medicamẽta siccare, quædam humectare, quædam refrigerare, quædam calfacere. Nonnulla per coniugationem vel calfacere & siccare, vel frigefacere & humectare, vel calfacere & humectare, vel refrigerare & siccare. esseq; in singulis eorum maioris minorisq; rationem. multitudine sane infinitam. Cæterum ad vsum medicinalem, limitibus qui facile comprehendantur, circumscriptam. Primo quodam in his, & secundo, & tertio, & quarto statuto ordine, graduue.

Nõ satis eẽ medicamẽti gen⁹, nisi inuenta sit & species.

Cuius igitur ordinis erit medicamentum quod carni producendæ sit aptũ. quodq; modice tũ siccare debere, tum detergere ꝓposuimus? Certe primi ordinis. Quippe qđ super hũc fuerit, ita, vt nõ modo humoris, qui influit redundantiã cõsumat: sed etiã affluentẽ sanguinẽ populet: id refici carnẽ, ceu materiẽ eius absumens, prohibebit. Porro talia esse ostẽsum est. Thus, & ordeaceã, & fabaceã, & erui farinã, & iri, & aristolochiam, & cadmiã, & panacẽ, & pompholygẽ. Omnia vero hæc, tum maioris minorisq; discrimine inter se dissidere: tum alia eorũ simplices qualitates vincentes habere. Alia compositas, monstratum est. Siquidem aristolochia, & panax, tum cæteris plus siccant, tum natura magis calent. Ordeacea fabarumq; farina multo his minus siccant. nec vllum calorem optinent. Thus modice calet, minus tamen illis siccat. Adeo vt quaidam corporum naturas omnino non siccet. Erui farina & iris, horum atq; aristolochias & panacis medium locum tenent. Verum quod sermo noster vtiliter attigit, denuo repetam⁹. Quippe thus in humida corporis natura carnẽ ꝓducere potest. In sicca nõ potest. Scire nãq; licet duas esse primarum indicationũ differentias. Quod secundum natu-

Cuius ordinis siccãtiũ detergẽtiũq; sit, quod carnẽ producat.

Duas esse primarum indicationum differentias.

ram ſe habet, cuſtodiam ſui indicante, & propterea quæ ſimilia ſui ſint poſtulante: quod præter naturam eſt, ſublationem ſui, eoq; contraria requirente. Perit enim quidq; in contrarium. & a contrario. Atq; vlcus quidem quo eſt humidius: eo ſane medicamento quod magis ſiccet, indiget. Corporis vero natura quanto eſt humidior: tanto quod minus ſiccet, medicamentum poſtulat. Quare ſi qua ſunt vlcera, quibus par eſt humiditas: quod in ſicciore corporis temperamento conſiſtit, vtiq; magis ſiccari poſtulat: quod in humidiore, hoc ſane minus: quo natura naturæ intereſt. Siquidem productam carnem ei quæ præfuit, ſimilem eſſe oportet. Vbi igitur priſtina ſiccior fuit, nouellam quoq; ſicciorem fieri conueniet. Quare vberius hæc ſiccari. Quantoq; magis ſicca fuerit: tanto quod admouetur medicamentum, magis ſiccam facultatem habere debebit. At in humidiore natura, tanto rurſum ijs quæ minus ſiccent medicamentis eſt opus: quanto caro ipſa minus eſt ſicca. Thus igitur vt ad humani corporis naturam eiuſmodi optinet temperamentum. Quod cum temperatis & medijs naturis conſentit, humidiores paulo liberalius ſiccat. Aeque ſane vt quæ ad ſummũ ſunt ſiccæ: ijs paulo eſt humidior. Merito itaq; thus in quibuſdam, tum vlceribus tum naturis, pus quidẽ mouet, carnem non producit. in quibuſdam etiam carnem producit. Itaq; ſi obſeruaueris, rationi reſpondere euenta deprehendes. In humidiore nanq; natura producere carnem poteſt. In ſicciore non poteſt. Præterea in modice humidis vlceribus carnem efficere poteſt. In ijs quæ præhumida ſunt, prorſus non poteſt. Vides ne igitur clariſſime qui recta methodo curare vlcus velit: quot huic theorematis ſit opus? Nam poſtq̃ inuentum eſt humorem omnino huic vitio ineſſe: vtiq; ſiccans parandum medicamentum indicauit. At quoniam ipſorum ſiccantium quædam magis ſiccant, quædam minus, partim ex vlcerum diuerſitate, partim ex ægri natura, quod expedit eſt deſumptum. Itaq; non modo de corporis natura meditatus ſit oportet, quiſquis commode ſanare vlcus debet: verumetiam diligenter ſpeculationem omnem de medicamentis didiciſſe. tum ſicci humidiq; corporum temperamenti notas callere. Contemplare igitur quanta ſit methodicorum iſtorum pronunciandi temeritas. qui vnum id ſibi ad cauum vlcus ſanandum ſatiſfacere putant. ſi ſciant quod carne eſt implendum. Non enim in hoc curandi ratio conſiſtit. imo in eo inueniendo quod carne ſit impleturum. At quod implebit iam inquit experientia eſt inuentum. Dic proinde & quod ſanabit inuentum experientia eſſe, nec fruſtra gloriare, nec methodum extolle. Quamquã apud ipſos quoq; empiricos

De thuris natura reſpectu hominum.

In methodicos.

Empiricos expientias limitare.

experientia quæ sine certa limitatione sit, damnatur. Scribunt nanq; in commentarijs de medicamentis ad hunc modum. Emplastrum ad eos qui molli sunt corpore, & pueros & mulieres. Noruntq; thus in naturis eiusmodi carnem in cauis vlceribus, (modo aliud nullum symptωma sit) producere. eademq; implere. Vtrum tamen eiusmodi corpora humida sint, atq; iccirco modice siccantia desyderent, an alia euentus causa sit: sane non norunt: Rursus enim ad senilia corpora aliud scriptum medicamentum inuenies, aliudq; ad ea vlcera, quæ ægre ad cicatricem veniunt, orasq; prætumidas habent, quæ ochthωde. græci vocant. multasq; alias discretiones in omnibus suis medendi commentarijs scribunt. Quibus quoad licet, ad curandæ naturæ proprietatem appositum pharmacum inueniunt. Quippe discretiones in quaq; arte proprium a communi secernere conantur. quantoq; plura quis discreuerit limitaueritq;: eo propius ad proprietatem accedit. Ipsum vero ad vnguem proprium nec scribi omnino potest, nec dici. Eoq; tum empirici ij qui in arte fuere diligentissimi, tum dogmatici fere omnes, fatentur, nullam scribi posse curationem ad vnguem exactam. Sed id quod ad coniecturam de laborantis natura desyderatur. alij ex proprio cuiusq; medentium vsu: alij ex ratiocinando adijciendum esse affirmant. Nemo tamen eorum adeo fuit preceps vt omni vlceri cauo vnam se habere medicinam, quæ carnem restituerit, profiteretur. Non enim apud vllum inuenies eiusmodi pharmacum, quod omne vlcus cauum sanet. Imo pro modo humoris sordisq; atq; ipsa laborantis natura: immutandum medicamentum esse. Missa ergo hic methodicorum impudentia: age videamus quid empirici dicant, qui ex proprio cuiusq; vsu exercitationeq; adijciendum aliquid censent, ad propria laboranti inuenienda remedia. Siquidem (vt sæpe diximus) nulla est in arte medica, nec res, nec medela, quæ specie dicibilis non sit. Sed quod nec dici nec scribi nec omnino præcipi potest: id quantitas in quoq; est. Nam in vlceribus humor & sordes dici possunt: quantitas in neutro dici potest. quamq̃ hic quoq; accedere propius ad indicandam eam studemus. exiguam copiosamq; sordem dicentes. præterea tenuem, & crassam, & prorsus multam, & admodum paucã, & mediocrẽ, & cõpetentẽ, aliterq; ad hunc modum varie nominantes. quo videlicet q̃ ꝓxime licet, ad quantitatẽ indicandã accedamꝰ. Diligenter igiẽ attendas nũc velim. vt intellegas quãtũ præstet methodo quiduis: quã sola experientia facere. Esto nãq; notũ sit, hoc vel illud pharmacũ ad cauũ vlcus implendũ facultatẽ habere, in ijs qui vt nos loquimur, humidiore sunt tẽperamẽto, vt obseruator, & empiricus,

Quod nec dici nec scribi nec prẹcipi potest, id quãtitas i quoq; est.

Quantope præstet methodo quiduis, q̃ sola experiẽtia facere.

qui molli sunt carne ac mulieribus & pueris, deinde nunc tali admotum nihil profit. Nos igitur cuius causa nihil profuit inuestigabimus atq; hanc in duo æstimanda reducemus. Nam aut parcius siccauit medicamentum: aut nimium. horũq; notas habebimus sordem & saniem. Nam si plusculum sordis sit, totumq; vlcus humidius: intra modum siccauit. Sin purum & absq; humore cernitur: vltra. Statim igitur mensuram quoq; excessus defectusq; ex ipso notarum modo intelligemus. tantoq; pharmacum quod deinceps applicabitur, vel siccius, vel non tale admouebimus. Empiricus autem si admotum cuipiam medicamentum carnem non restituit: id quidem videt. cæterum ignarus parcius ne, an nimium siccando id euenerit: transire ad alterum non potest. Ad eundem plane modum & Erasistratus Herophilusq; ex dimidio (vt dictum est) dogmatici male vlcus sanabunt. Quippe qui ea tantum vitia curare ratione tentant, quæ instrumentalium partium sunt propria. Vlcus (vt iam dictum est) commune similarium instrumentaliumq; est. ideoq; id quatenus in similaribus prouenit: eatenus empirice curabunt. Quinetiam, si ea curare tentent quorum substantia omnino perijt, aut etiam quæ manca curtaq; sunt: in his quoq; necesse esse a logice curando multifariam aberrent. Si enim quod perijt substantia quæpiam similaris sit: necesse est eum qui regignendæ huic consulet, totius esse naturæ peritum. Ac de his quidem post dicetur. Illud interim clarissime ostensum arbitror non esse cuiusq; probe vlcus curare. primamq; indicationem, quæ vel plebeis patet, minimam esse curationis partem. Nam & calorem, frigus, humiditatem, ac siccitatem, actiuas qualitates esse, demonstratione accœpisse necesse est. & deinde quæ nobis tum de temperamentis seorsum dicato volumine sunt scripta: tum quæ huc pertinent in alijs voluminibus omnia nouisse. Atq; hactenus quidem de vlcere cauo sermo est habitus. ipsam tantum cauitatem curantibus nobis. Siquidem quæ vlceris propria curatio sit, nondum traditum est. Perficitur autem ea quoq; iuxta eandem methodum. Quippe quæ tum a laborantis partis temperamento: tum a medicamentorum facultate accipitur. Porro ambo hæc a tractatione de elementis pendent. Etenim nisi illud in methodo concessum sit, quatuor qualitates genituræ corruptelæq; causas esse: nec methodum inchoasse, nec prouexisse, nec absoluisse fas est. At vero vt illas agentes mutuo patientesq; ostendas: id ad speculationem de elementis pertinet. Quod igitur in præcedentibus ostendimus: id nunc præsenti sermone est confirmatum. Nempe nihil posse medicum de vlla similiarium partium agitare sine naturali quam vocant scientia.

Non posse medicũ sine naturali sciẽtia similariũ curationẽ iueniꝛe. sed nec instrumentaliũ saltem integram.

Verum illic de similiaribus dumtaxat id est ostensum, hic iam sermo noster quodammodo insinuat, ne in ipsis quidem instrumentalibus cuiq; integram inuenire curationem licere, qui illam non attigerit. Porro idem in toto opere etiam euidentius monstrabitur. Verum ad ipsam vlceris quod solum consistit curationem transire nunc tempestiuum videtur. Fuerit autem solum, si nec affectus vllus simul adsit, nec symptoma. Esto igitur quæ exulcerata est particula, nec fluxione vexata, nec malo succo vitiosa, nec omnino extra naturalem temperiem, sed nec vlla cauitas adsit, nec vlla cutis amissio. Nam id quoq; bona pars medicorum præterit, non intelligens postq; cauum vlcus carne iam impletum, ac planum effectum nihilominus tamen hiat: duplicem adhuc particulæ affectum superesse, alterum substantiæ cutis amissionem, alterum continui solutionem. Ergo quoties vnũ id habetur, nempe continui solutio, siue ea summæ est cuticulæ (quam epidermida vocant), siue cutis totius, siue etiam pariter subiectæ carnis, vitium quod vlcus dicitur, ita existit, postulatq; tantum agglutinari. Quippe si commissæ simul sint cutis oræ: nihil erit in medio cutis generis diuersi. quemadmodum in eo quod iam repletum est planumq; redditum. In hoc enim oræ vlceris se non contingunt. sed totius vlceratæ partis cutis perijt. quam vtiq; restituere oportet. At in eo quod acuto aliquo est diuisum: vna adglutinatio requiritur, non etiam cutis generatio. Quoties ergo vlceris simplicis propositum sit inuenire curationem: præsumendum in sermone est, diuisam esse carnosam particulam, citra vllius portionis amissionem. Nam latum quod cicatrice induci postulat: omnino cuticulam quã epidermida græce vocauimus, desyderat. Hanc igitur tum gignere, tum sibi vnire oportet. duoq; tibi hoc loco existunt, ad quæ sicuti in cauo vlcere consilium diriges. Propterea quod affectus ipse geminus in ambobus est. Quo igitur (ipsorum inquiet forte aliquis) planum vlcus a cauo discernitur? Si & geminus vtrobiq; est affectus, & geminus curanti propositus finis? Nempe multitudine amissarum partium. Quippe in cauo vlcere, non ipsa modo perijt cuticula: verum etiam reliqua cutis natura vniuersa, & subiectæ carnis portio aliquando non exigua. In repleto vlcere caro non deest exterius cooperimentum desyderatur. Ac quæ eius generis vlcerum curatio sit post dicemus. Nunc eius quod vlcus tantum sit, nec alium vllum affectum adiunctum habet, quænam debita curatio sit, præcipiamus. Ergo quoniam hic sola diuisio proponitur, diductorum oras vna cõiunctas esse oportet. An non id solum: verũetiam coniunctas manere. Porro bifariam simul manent, quæ commissa sunt. Cum alia per se,

> Vlceris qd solũ consistat, curatio.
>
> Duplicẽ eẽ in vlcere affectũ post cauitatẽ expletam.
>
> Epidermis
>
> Vlceris qd solũ sit sine alio affectu, Curatio.

Dupliciter cōiūcta ma nere quæ cōmittant.

alia ope aliorum subsistant ac maneant. Per se quidem quæcunq; secum concrescunt ac coalescunt. Aliorum ope, et quæ colligantur, & quæ glutino aliquo tenentur. Ac quæ concrescant: omnino mollia naturaliter sint oportet. Talis sane est tum caro ipsa, tum quæcunq; carnea ex ipsa constitutione sunt. Quæcunq; vero dura siccaq; sunt, eorum diuisæ partes coire simul nequeunt. sed glutinum aliquod vinculumue quo cōmissa maneant, requirunt. Et talium quidem sanatio, in sequentibus præcipietur. Nunc de ijs quæ vniri possunt incœptū sermonem peragamus. hic quoq; ipsam coitionis coalescentiæq; causam inuestigantes. Est vero sicuti in cauis vlceribus, vt caro producatur: ita in simplici vlcere, vt oræ ipsæ secum coalescant, natura certe causa. Adeo si quæ dissident in idem adamussim componas citra omnem reliquam extrinsecus molitionem coalescunt. Oriturq; tibi iam alius attendendus finis. Nempe orarum adductio a quo orsus, quibus id efficias inuestigabis. Quippe aut vinculo ex duobus initijs circundato, aut sutura, aut fibulis (quas græce ancteras vocant) impositis: aut horum quibusdam. aut omnibus, quæ diducta sunt in idem, adduces. Expedit autem quod circuminijcitur, neq; molle nimium sit, & algæ ritu fragile, bryωdes græce vocant, quo videlicet tuto cōtineat: neq; rursus ita durum, vt premendo offendat. Tum vero ipsa circumductio, nec ita laxa sit, vt nihil efficiat: nec ita vehemens, vt premendo dolorem excitet. Hæc si feceris, fueritq; vlcus solum citra vitiosum succum, aut fluxionem, aut intemperiem, aut phlegmonen, aut aliud quodlibet vitium: proculdubio coibit. At si vel præ eius magnitudine fieri nequeat, vt disiunctæ ipsæ partes exacte ad imum vsq; sibi coniungantur, videlicet nec sutura, nec fibulis, nec deligatura pertingere ad eas valente, vel etiam sanies iam illic sit collecta, vel dolor quispiam adiunctus: eiusmodi vlcus ex sola partiū cōmissione adglutinari omnino non potest. Quando quod dolet, plus aliquid affluere facit. Atq; etiam si quod affluit, pro iusto nature modo se habeat: attamē vires ipsæ partium quæ tum propter dolorem, tum etiam ex vulnere sunt imbecillæ, ne quod iustum est ferent. sed veluti ab iniusto grauabuntur. Atq; hinc omnino superuacua sanies proueniet. mirū etiam nisi & phlegmone. Iam vero si etiam citra dolorem sanies in medio adductorum labrorum vlceris interuenerit, aut etiam locus quisq̄ medius interfuerit, qui sanie quidē sit vacuus, sed aere plenus: nō potest eiusmodi vlcus sola dissidentiū partiū cōiunctione glutinari. Quādo & sanies iā vnionē dispescit: & quæ cōiūgēdis interueniūt loca vacua, interiorū laterū frontes ꝓhibēt se cōtingere. Quare illæ saltē vlceris partes, vt coeant, etiā carne prius impleri naturæ

Vnitionis effectrix causa.

Oræ vlceris quibus rebus cōmittantur.

que debent concrescere mollia sint oportet.

ope aliorum

hinc dicebat H. naturę morborum medicatrices.

Oris Vlcera tribus modis simul adducuntur.

Vlcus simplex sola adductione orarum sanatur.

Regule fasciandi

Dolor in ulceribus et plus attrahit.

Vlcus prius carne implendum deinde coeundę partes ipsius sunt

opera postulant. Porro hæ adeo plane sunt exiguæ, si modo diuisæ vlceris partes rite sint coniunctæ: vt vnius diei spatium desyderent, aut ad summum bidui. Hoc igitur tempore medicamento opus est, quod particulam siccet. vt & si qua sanies iam subsit: hanc consumat. et si qua in vacuum locum influxura est: hanc prohibeat. Nunc igitur medicamentum quod carnem producat & mediocriter siccet: rursus mihi ad memoriam reuocabis. vt intelligamus siccius ne eo esse glutinatorium debeat: an secus. Sane quod carnem producit, si totum qui confluit sanguinem consumeret: ipsam materiem creandæ carnis adimeret. At glutinatorium aut omnino carnis generatione nō eget, aut plane exigua. quare plus siccet oportet quam quod carnem producit. Ergo tum hac ratione tenui quadam differentia inter se dissident: tum vero altera non parua. quatenus scilicet quod carnem producit. statim etiam detergendi vim optineat oportet, quo non modo redundantiam humoris siccet: sed etiam sordem auferat. Glutinatorium nec detergeat, nec expurget: sed contra prorsus substantiam omnem in idem cogat. Cuiusmodi facultatem habent medicamenta ea quæ austera & astringentia vocantur. Hæc nanq; in idem cogendi, ac stipandi, non detergendi, neq; purgandi facultatem habent. Quo fit vt vbi carni producendæ studemus: maxime cauendum sit: a medicamento quod astringat. Vtpote quod sordem vlceribus arctius affigat, q̃ vt facile possit absolui. Vinum igitur omnis vlceris, qua vlcus est, optimum est medicamentum. Quod si nec illud qua vlcus, sermoni sit adiectum: idem tamen arbitror intelliges. Quippe recordationis tantum causa est additum, ne quis obaudiat, non sicut necessarium aliquid definiens. Adeo si memorem te eorum omnium, quæ in proximo libro sunt tradita de rebus singulis tum nominandis, tum vero subiectis præstiteris: nihil est quod talia tibi de cætero definiam. Illud tantum abunde mihi erit, si per singula eorum simplices affectus a compositis secernam. De quibus mihi non nihil prius est dictum. ac nunc nihilominus est dicendum. non adeo me hercle rei ipsius causa: quam quod pleriq; medicorum dictione ipsa decepti, cauum & æquabile recens & inueteratum, sordidum & purum, liberum phlegmone & phlegmone impeditum, putant differentias esse vlcerum. Necesse igitur est distinguere quæ propriæ vlcerum differentiæ sint, & quæ aliorum affectuum complexiones. Verum hoc posterius paulo. Sane solennis veteribus doctrina (quæ vtinam nunc esset in vsu) maxime naturalis est. Quippe ij simplicis cuiusq; affectus propriam curationem dicunt, precipuæq; omniū Hippocrates. Medendi nanq; methodus ad hunc

Glutinatorij & carnē producētis differentia.

Medicamentum: adstringentia solum ea sunt cogunt astringunt

q̃ carne gignere volueris adstringentia ne vtitor.

Vinum optimum

Vinū optimū medicamentū omnis vlceris

modum bellissime procedet. Si de singulis simplicibus seorsum præcœperim⁹, post deinde de cõpositis omnibus alterã aliquã methodũ indicauerimus. Veluti enim si duo vere essent in victus ratione morbi, clausum & fluens .i. qui in retentione & fluore spectarētur, cũ seorsum vtriusq; curationem dixissemus, de coniunctione amborum esset agendum, sicut thessalus ipse censet: eodem (arbitror) modo, quoniã vlcerum qua vlcera sunt, vna omnino est species tum phlegmonarũ qua phlegmone sunt, altera item species vna est. Oportet vbi seorsum vlceris, seorsum rursus phlegmones curationem tradideris: post deinde ambas in idem coniungere. Id igitur si fecerimus, omne profecto vlcus tum siccari debere, tum etiam astringi, pro dicta iam methodo inueniemus. non tamen detergeri. Contra, cauitatem in carne siccari quidem postulare & abstergeri: minime autem astringi. Quin etiam ad eundem modum quem prius diximus in cauis vlceribus: nũc ad portionem naturam corporis æstimabimus: mollis ne ac laxa sit, an dura sicca & compacta. Siquidem prior quanto est humidior: tanto medicamentis minus siccantibus eget. Posterior quatenus est siccior: eatenus rursum quæ vehementius siccent, magisq; astringant desyderat. Empiricus enim (arbitror) hic quoq; pueros, & fœminas et qui tenero sunt corpore memorabit. iuuenes, agricolas, & nautas his opponens. Cæterum cum non intellegit, quod in pueris, & fœminis propter humiditatem temperamenti eiusmodi medicamenta visa sunt conducere, rursus, altera messoribus, ac nautis propter siccitatem conuenire: nec cuiusq; corporis curationem exacte conijciet, nec erroris causam deprehendet. Quo fit vt nec quẽadmodũ se ad potius transferet, vbi parum cessit his quæ per experientiam prius nouit, intelleget. Hec igitur summatim de glutinatorijs medicamentis diximus. Hinc vero altera quædam methodus succedit ad eorum præparationem compositionemq; pertinens. Siquidem cauo vlceri quicqd volumus statim applicamus. siue siccum id, siue humidum medicamentum sit. Licet enim omni parti vlceris ea tum inspergere, tum illinire. At in vulneribus quorum maior est profunditas, id non licet. Quippe vbi semel oras coniunxeris: contingere quæ in alto sunt diuisa, non possis. Consyderandum igitur est non modo an siccans astringensq; modice medicamentum sit: verum etiam an peruenire ad imum valeat. Nam & cerussa & lithargyrus siccant astringuntq; modice: sed si ea cineris ritu circa vulnus insperges: nihil proficies. Neq; enim ad fundum peruenit medicamẽti vis, quod ita sit siccum. humiditatem igitur desyderat, quo simile emplastici sit, vel etiam humidioris cuiusq; medicaminis. Verum hæc operis ei⁹ quod de me-

Altera methodus ad ꝑparationẽ medicinæ spectans.

cerussa et lythargirium modice siccant.

dicamentorum compositione præcipit: ꝓpria speculatio est. nõ eius quod de medendi ratione instituitur. Quo vtiꝗ an ad rem propositam requisituri videamur: id ꝓcedente opere dicemus. Nũc ad vlcus quod cicatrice induci postulat, reuertar. de quo paulo ante dixi, eius quoꝗ primũ quo tẽditur finem ex eodem esse genere, cuiꝰ est & caui. Quippe regignere aliquid opus est quod perijt: non tantum vnire quæ dissident. Cæterum diuersa ratione hic gignere quod desit: quã in cauo. Quando illic sanguis, hic caro pro materia sit. Impletur igiť quod cauũ est, ex gignenda carne. quæ ipsa ex sanguine primordium habet. At ad cicatricẽ perducitur quod iam est impletum, ex gignenda cute, quæ ex subiecta creatur carne. Cæterũ caro eadem specie cũ ea quæ perijt: gigni in cauo vlcere potest. Cutis talis omnino, qualis erat quæ perijt: prorsus restitui nõ potest. Simile quiddã cuti, & qđ eius officium suppleat potest. nõ tamen plane cutis. Ac causa quidẽ, cur sicuti caro adepsꝗ regignũtur: ita cutis quæ prorsus perierit regigni nequeat, ex naturalibus ꝓblematis est petenda. quẽadmodum autem tum naturã, tum vsum cutis imitemur: hinc accipiendũ. Eiusꝗ rei methodum iam tradamꝰ. Quoniã tegere carnem naturali aliquo tegumẽto propositum est (quippe id est ducere ad cicatricem vlcus): aut cutis nobis generanda est, aut sũma caro cuti similis efficienda. Verum vt cutis regeneretur fieri omnino nequit. quod super est igiť efficere est tentandũ. At quæ igitur huius efficiẽdi est ratio? Nempe alteratio, Quippe vt carnis pars quæpiã non amplius caro permaneat: sed veluti cutis euadat postulamus. Quo pacto igitur inquies alterabitur? Profecto alicuius alterantiũ qualitatũ ope. Incidit enim rursus hoc loco, vel nolentibus nobis, de elementis sermo. sine quo nec quod cicatricẽ inducat inuenire medicamentũ licet: nedum quod carnis producendæ, aut ad glutinandi facultatem habeat. Ergo quoniam cutis carne ipsa tum siccior est, tum etiã densior, si carnem siccabimus & astringemus: cuti etiã persimilem reddemus. Habes medicamenti, quod cicatricẽ inducit summã. Verum ea non satisfacit. Nam et glutinatoria tum siccabant, tum etiam astringebant. Ergo quo hæc ab illis distent, id si ipsam reꝝ substantiam inspicias, inuenies. Nã quoniam in glutinatione vlcerum, siccandũ quod confluit est, quo videlicet affecta pars superuacuis vacet, in cicatrice ducenda nõ modo qđ confluit, verum etiã humor qui in ipsa carne continetur est consumendus: multo ꝓfecto siccius quod cicatricem inducat, quã quod agglutinet esse cõueniet. Quando glutinaturo vnũ id propositũ est, vt eius quod secundum naturã est redundãtiam consumat. Qui cicatricẽ inducet non hoc modo: verũ etiam vt ei quod secundum naturam se ha-

Diuersitas regignendi eiꝰ qđ ĩ cauo vlcere desit & qđ ĩ plano.

Caro eadẽ spe regignitur. Cutis non.

Naturã cutis q̃ rõe sit imitãdũ.

Ducere ad cicatricem qđ sit.

Cicatricẽ ĩducẽtis medicamẽti sũma.

Glutinatorij & Cicatricẽ ĩducẽtis differentia.

Cap: V.to

Cicatrizantia medicamenta sicciora ee debent Adstringentibus et Glutinantibus.

bet, aliquid deradat. Galla igitur imatura hoc loco, & malicoriũ, & ægiptiæ spinæ fructus, modice siccantia pharmaca sunt. Chalcites, et æs vstum, & æris squama, & misy, & fissum alumen, multo his sũt valẽtiora. Misy quidẽ, & calcites pcipue. Mitior autẽ æris squama. Atq; etiã hoc mitius æs vstum. Quod etiã si lauabis: vtiq; minus mordens medicamẽtũ habebis. Porro hoc quoq; ad speculationem de cõponendis medicamentis ptinet, quæ sane medẽdi methodum ordine sequitur. Nam medicamentorum facultates nosse, id quidem medendi methodum præcedit, tractatumq; de his alibi est. Compositio vero medicamentorũ, medẽdi methodũ sequitur. Quippe vbi hæc vniuersale præcepit, dico autem siccandum, aut humectãdũ, aut calfaciẽdum, aut refrigerandũ esse. tum vel modice id faciendum esse, vel valenter, vel leuiter. intelleximusq; cuiusq; simpliciũ medicamentorũ facultatẽ, hancq; per se & seorsum perpensam: tum profecto quo pacto quis ea cõmode ad vsum miscuerit consyderare cõueniet. Existit igitur eo pacto duplex de medicamẽtis peritia. Altera de eorũ virib⁹, altera de compositione ac præparatione. Verũ ad id quod superest methodi de vlceribus, redeundũ est. Superest autem (vt arbitror) de supercrescẽte carne dicere quã hypersarcosin græce vocat pleraq; medicorũ pars. Est porro is quoq; morbus ex eo genere, quod in quantitate magnitudineue partiũ spectatur. Licet enĩ pro arbitrio voces. Ex eodem genere et cauitas erat, de qua iam egim⁹. Ergo veluti quod vlcus cauũ vocant nõ vnũ est vitium: sed pariter et cauitas & vlcus. Ita vlcus quod supercrescẽtem carnem habet, nõ vnus est morbus: sed simul caro supercrescẽs, & vlcus. Indicat autem magnitudo quæ præter naturã est, primã indicationem (quã etiam veluti metam inueniendorũ remediorũ diximus) ipsius scilicet exuperantis ablationem. At hæc sola medicamentorũ ope perficitur, non opera naturæ. videlicet cõtra quã in carne restituenda aut glutinatione se habuit. Hæc enĩ naturæ ipsius sunt opera. pharmacis tantũ, quæ actioni eius obstant summouentibus. At supercrescẽtis carnis detractio, nullum quidem naturæ opus est. sed medicamentis perficitur, quæ vehementer siccẽt. Porro pxima sunt eiusmodi medicamẽta, tum ijs quæ valenter detergent, tum ijs quæ cicatricem inducunt. sic vt non pauci interim per errorem medicamentũ quod carnẽ minuit, vel pro eo quod sordem deterget, vel pro eo quod cicatricem inducit, accipiant. Exempli gratia, misy & chalcites si humidæ naturæ applicabis: potius carnem demere, q̃ cicatricem inducere deprehendes. Vnde si quando ijs vti ad cicatricem inducendam in aliorum penuria cogimur, parcissime ipsis vtemur. summũ tantũ specillũ in ea ad exactissimũ leuorem tunsa

Ad Cicatricem pducẽtes, materię.

Facultatis medicamẽtorũ noticiã hoc opus p cedere, cõpositõis sequi.

De supercrescẽte carne.

Carnis detractionem medicamẽtis pfici nõ opa naturæ

dimittentes. ac post velut tenuissimū quēdam pollinem partibus quæ cicatrice induci postulant imponētes. Quod si minuere, quæ supcreuere studemus, liberalius imponemus. Sanc ærugo magis etiam quā hæc minuere carnem potest. Ita vt genus eoꝝ quæ cicatricem inducant omnino sit egressa. At si illa etiā aduras vt minus acria: sic ad cicatricem inducēdam reddes magis apta. Si vero etiā laues: adhuc fient mitiora. Meministi vero arbitror & tu eius qui celebri hoc viridi medicamento sordidū vlcus citra rationem curauit, melq͂ ei admiscuit. Ac multis deinceps dieb⁹ æque sordidum repperit, sicq͂ inops consilij fuit, nec quo se verteret habuit. Accidit em̄ vt non modo non purgaretur sordes: sed etiam, vt de subiecta quoq͂ carne nō nihil vna detraheretur, & colliquaretur. Propterea quod medicamentū valentius: quā pro laborantis natura erat. Is vero qui medebatur pl⁹ deinde mellis assidue medicamento adiecit, quo videlicet adhuc valētius purgaret. ceu nō satis id medicamētū prius adhibitum fecisset. Euenit autem plane contra. Quippe quātū ille intenderat medicamēti acrimoniā, tantū caro subiecta contabuerat. Quod vero in vlcere ex liquata carne sordis apparuit, id medico ceu medicamentū parum efficax fuisset, imposuit. Atq͂ huius quidem ignorantia etiā in discernendi peritia erat: non solum in medendi methodo. Etem̄ si quāmaxime similiter sordidum ex vtroq͂ medicamento vlcus deprehendit, at certe cauitas maior ex valenti, & quod colliquat medicamento efficitur. Quinetiā labijs præaltis. rubrūq͂ et phlegmōe quodāmodo affectū vlcus cernitur. Aliquādo vero rosionē quoq͂ manifestam, ex huiusmodi medicamento æger sentit. Quod vero minus quā par est siccat, nec mordet, nec quicq͂ efficit eoꝝ quæ retuli. Patere autem & in his arbitror, Empiricū etiā si experientia q͂maxime distincta, discretaq͂ vtatur: transire tamen, vbi quid non cessit, ad id quod expedit nō posse. Imo vni illi id dicere, q vera methodo quā ipse nūc istituo medet. Quippe quā Thessalij isti amethodi methodū profitētur, nomen esse nudū, intelligis, omnis effectus vacuū. Qui cum tanta taq͂ multiplex saltem methodus sit in vlcere sanādo, neq͂ empiricoꝝ discrimine ad inueniēda remedia sunt vsi, neq͂ sicut dogmatici ab ipsa rerum natura indicationem agendoꝝ sumpserunt. Sed solum id, quod nec vulgares lateat proponentes: Nempe cauū vlcus, impleri postulare. plenum, cicatrice induci. quod carne supercrescente luxuriat, minui. sordidum, expurgari. mūdum, vel cicatrice induci vel agglutinari: vlcerum curationis methodum quandam explicasse se putant, tantum scilicet absunt, vt intelligant humidioribus naturis, minus siccantes medicinas conducere, siccioribus quæ magis siccent. Ergo

mel et ærugo qr mala in ulcere curando.

Speculatio ad discretionem ptinens.

Cap: 7mo

quod in tota disputatione nostra manifeste apparuit, id denuo resumendum est, vt et nos illi q̃maxime simus attenti, & reliqui omnes q veterẽ methodum corruperunt, quantũ aberrent clarius intelligant. Incipiam vero ab eo vlcere, quæ impleri postulat. vnũ id pro exemplo proponens. quando etiã proxime de eo sermonẽ feci. Ab hoc de omni in vniuersum curatiõe loquar. Ergo illud nõ ratione modo: verumetiam experientia consyderantibus apparuit, non omnẽ naturã eadem medicamenta requirere. sed infirmiores molliores ꝗ, mitiora, validiores sicciores ꝗ, valẽtiora. Ita vero tum in ijs quibus cicatrix inducebatur, se habebat: tum etiam quæ glutinatione egebant. Omnino eñ nullum vehemẽtium pharmacoꝝ ferunt molles nature. + In eiusmodi vero sermonis nostri decursu perspicuũ plane fit, tũ ægri naturam esse consyderandam, tum cuiusꝗ hominis propriam esse curationem, tum supra hæc illud tertium. Nempe quoniam cuiusꝗ naturæ proprietas ineffabilis est, nec exacta scientia comprehendibilis: hunc esse optimũ cuiusꝗ particularis ægritudinis medicum, qui iam methodum comparauit, ex qua & dignoscere naturas possit. & cõiectura conseq, quæ sint cuiusꝗ propria remedia. Porro existimare cõmunem quandã esse omniũ hominũ curationem, sicuti stupidissimi methodici putant: extremæ est dementiæ. At qui illi ob id stata esse putãt omnia medicinæ artis Theoremata, hoc est eiusmodi esse, quæ scientes homines faciãt firmãꝗ sui noticiam præstent, ipsorũꝗ artem noticiã quandã esse cõmunitatum, non proprietatum, tanq̃ cõmunem & generalẽ hominem non particulares curarent. Ergo sicuti in alijs omnibus statim inter initia sunt lapsi: sic in hoc quoꝗ. Siquidem curatur non homo cõmunis et generalis, sed nostrum quisꝗ. Alius videlicet aliud temperamentũ naturãꝗ optinẽs. Hi vero vnã esse omniũ hominũ curationem existimant. Ego contra si cuiusꝗ priuatim naturam explorare ad vnguẽ scirem: vtiꝗ qualem fuisse Aesculapium mente concipio, talem me esse putarem. Sed quoniam id fieri non potest, certe vt quoad homini licet q̃proxime accedam: tum ipse me exercere decreui, tum alios vt idem faciant adhortor. Ac conantur quidem quantũ possunt, & empirici, vt a cõmunibus quidem secedere: ita p propius ad ea quæ propria sunt accedere. Verum quãtum hi quoꝗ ab eius rei perfectione absint: supra est dictum. Nõ eñ hæc in pueris, vel mulieribus, vel senibus, vel mollem carnẽ, albãꝗ habentibus, aliaꝗ id genus, pro certis discretionibus (sicuti illis placet) sunt ponenda. Imo queãdmodum in humore & siccitate corpus se habeat. Ac empiricos quidem medicos tum ob alia mlta tum ob id probare maxime conuenit: quod accedere quantum licet ad ægri p

Printed side notes:

Non omnẽ naturã eadẽ medicamẽta requirere.

+ Videtur desyderari hoc loco aliquid.

Quis optimus sit medicus.

In methodicos & Empiricos

Handwritten marginal notes:

Rursus à principio Curatio vlceris aggreditur: pro exº omnium aliarum Curationum

Proprietas cuiusque Naturæ ineffabilis nec exacta scientia comprehensibilis est.

Dubitatio si particularis tm̃ ho curatur nullus ē hō q cũ altero in particularib; comunicet quomo erit sciã de hac arte medica cum particulariũ et infinitorum nõ sit scientia. huius dubitationis solutionem et hic habes si diligenter considerles.

Si proprietatu individuorum notitiam haberemus, Medici essent Dij in arte Medicine, particularis n. notitia valet in medicina non universalis q'a non curamus hominem in universum, sed Petrum aut Franciscum

prietatem conanť. Post enim reliquas discretiones omnes, quas adhi bent, etiã quæ a consuetudine sumitur, adijciunt. tanq̃ hinc remedioꝝ quæ ægro magis sint propria, cõpotes futuri. Dicetur autem a nobis in sequentibus de cõsuetudine fusius. Vbi pro cognoscenda proprie tate laborãtis naturæ etiam discrimen a consuetudine priscis inuentũ esse docemus. Hanc itaq; cũ reliquis empirici recipiunt, & ꝑter hãc ipsum etiã medicũ qui sæpe ægrum inuisit, quã eum qui non viderit cõmodius curaturũ aiunt. Postea tamen cum hæc omnia adiecerint: stabilem se atq; scientificam habere noticiam propriæ curatiõis ægri adhuc non dicũt. At vero impudẽtissimus Thessalus illud modo vnũ intelligens, quod cauũ vlcus sit implendũ: constantia tamen et firma dicit esse medicinæ Theoremata, quãq̃ hoc saltem omnes (vt ante iam dictũ est) homines sciunt, non ij modo qui nunc sunt, postq̃ Thessal⁹ iste, alter videlicet Aesculapius inter eos venit: sed etiam (arbitror) q̃ ante Deucalionẽ & Phoroneũ fuerunt, si modo hi rationales erãt. Imo vero præter hoc quod carne esse implendum cauũ vlcus noue- runt: etiam illud non ignorarunt, qui medicamenta nosset, quæ tale vlcus carne implerent: hunc medicum esse. Atq; hæc si per experien- tiam sunt inuẽta: constat empirice nobis esse curandũ. Sin ratione in- uenta sunt: logice. Non eñ profecto aliud inuenit, aliud nũc cõmo de vtetur. Verum de his nobis cum empiricis res est. Quod autem dicere cœperã vera ipa medicina de laborantis natura cõiecturam fe cit. Nominat (arbitror) id vulg⁹ medicoꝝ græce idiosyncrasian. om nesq; id incomprehẽsibile fatentur. Ideoq; ipsam verã medicinæ ar- tem Aesculapio, Appolliniq; cõcedũt. Pendet porro omnis hæc ra- tio ex duplici principio. empiricis obseruatoribusq;, ab ijs q̃ mani- feste apparent. logicis, ab ipsis elementis. Nam quod alij aliud medi camentũ prosit: etiã pueri iã ferme sciunt, & ratio pariter quæ ab ele- mentis ducitur, id cõfirmat. Si nãq; quindecim differẽtias in homi- num temperamẽtis ex minoris in ijs maiorisq; ratione, idq; in humi- da tantũ natura statuas: necesse profecto est medicamẽtoꝝ etiam qui- bus sis vsurus, quindecim differẽtias noueris, quaꝝ aliæ magis, aliæ min⁹ siccent, quo nimirũ quod cuiq; naturæ cõgruat inuenias. Quod si etiam in sicciore natura, alijs quindecim positis, ad has quoq; pari modo, alia quindecim medicamenta requiras. Habebis in totum tri- ginta medicamenta, quæ triginta naturis conuenient. Quibus vti is demũ cõmode poterit, qui in corpoꝝ temperamentis diligẽter se ex ercuerit. Nunquid igitur si totum corpus temperamento sit sicciore, ab ijs quæ magis siccent medicinis iuuabitur. Si pars quæpiã ei⁹ cæ teris partibus sit siccior, quæ minus siccent requiret? An liquido pa-

Redit ad rem.

Idiosyncra sia.

Sicut totũ corp⁹ si tẽ- peramentũ ei⁹ sicci⁹ sit: ficciora de- syderat: sic etiã pars.

tet hic quoq;, quæ pars siccius temperamentum obtinuit: hanc etiam quæ magis siccent postulare. Quæ humidius sit sortita, minus siccātia. Atq; hoc totū ꝑtermittunt amethodi isti Thessalij, qui vnam omni particulæ congruere medicinam putant. Empirici quātum in hoc Thessalios istos methodicos superant: tantū a veris methodicis logicisq; superantur. Habent em̄ ꝑfecto illi quoq; ab ipso scilicet vsu edocti, aliud medicamētū ad ea vlcera, quæ in oculis accidūt, aliud ad ea quæ in aurib⁹, aut articulis, aut carnibus, aut sola cute. Cæterū quod nec in ijs se transferre ad alia possint: ex ijs quæ supra diximus facile patet. Quoniam autem et de his satis iam dictū est, rursus ad disputationis initiū reuertamur, misceamusq; vlceri omnes qui simul cū ipso incidunt affectus, ab intemperie primū orsi. Si em̄ exulcerata caro vel prius etiam ex quauis occasione fuit, vel ipso vlcerationis tēpore, iusto calidior frigidiorue est effecta: vtiq; medelam exigit, quæ nō modo moderate siccet, sed etiam in tantū calfaciat, refrigeretue: in quantū subiecta caro a naturali suo habitu recessit. Cum fieri non possit, vt in vlcere, vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, recte vnq̄ cedat: nisi subiecta caro ꝑ naturali modo se habeat. Nec frustra dictū supra est, hæc oīa naturæ esse opera. Purgari tamen sordida minuiq; supcrescētia, hæc fieri etiā carne naturalem statum nō seruante licet, propterea quod tantū medicamentoꝝ sunt opera. Quocirca legitimi vlceratarū partium temperamenti, quoties eas vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere studes: maior tibi sollicitudo erit. Seruari nāq; debebūt naturæ motus, quos comprehensorum singula comitātur. At alias non seruabūtur, nisi prorsus se pro naturæ suæ ratione pars habeat. Veluti igit̄ si phlegmone cū vlcere vna esset, priusq̄ hæc discussa esset, nemo id vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere, tentaret: ad eūdem arbitror modū etiam, si sine phlegmone sola subsit intēperies: nullum hoꝝ fore prius sperabimus, quā illa sit sanata. Rursus igitur hinc indicatio quædā, ad medicamētoꝝ quæ superius cōprehensa sunt inuentionē oritur. Quippe omnia ea siccantia erant, sed dissidebant inter se pro intensionis remissionisq; modo. Cæterū definitum antea non est, quatenus in calefaciendo frigefaciendoq; se haberent, sed methodus hoc quoq; inuestigandum cogit. Non em̄ tantum an siccet: sed an etiam non valde calefaciat, aut refrigeret expendi oportet. Ergo altercū, hyoscyamū græce vocant, & mandragorā, & meconiū, ceu supra modū refrigerantia fugies. tametsi siccant ea quoq;, quātum sit vlceri ex vsu. Resina vero, et pix, & asphaltus, quāq̄ modice siccant: tamen imodice sunt calida. Ideoq; eis ne-

Misceē vlcus cū oīb⁹ q cum eo simul icidūt affectib⁹.

Vlceris cū intēpie, curatio.

Medici — Thessalici; Dogmatici et Empirici; Methodici et Logici et Rationales.

Rursus à principio. Cap: 8º

quanti sit exiccandū ut humectadū natis status edocet.

mo vtetur solis, nec aliter: nisi cum leuiter refrigerãtibus admixtis, vnum ex omnibus medicamentum fecerit quod sit temperatum. Si igitur hæc ita se habent, sicuti profecto habent: inspici etiam conueniet, & circũdantis nos aeris temperiem. Siquidem veluti medicamẽtum quoddam, is quoq; corporibus nostris forinsecus incidens, vbi immodicus calore vel frigore est: sanationem moratur. Dãda igitur opera est, vt medicamenta excessui occurrãt. Ideoq; Hippocrates in calidioribus anni temporibus, ijs quibus frigidior facultas sit, medicamentis vtitur, calidioribus, per frigidiora. Non ignoras profecto hic quoq;, ex stupidis Thessalijs quẽdam fateri, quo pacto in calore & frigore se habeat, qui ægrum continet, aerem inspicere: nõ tamen anni tempora a se inspici. quasi nomina ipsa temporum anni prosint obsintue, nõ eorum temperamẽti ratio. aut non huius causa veteres ad ea respexerint. Verum quod qui certa methodo curare vlcus debet, huic necesse sit tum ad prima & maxime elementa venire, tum anni tempora, & corporum temperamenta non in toto modo: verũetiã in singulis partibus consyderare: abunde monstratum reor. Rursus vero repetendum hoc etiam loco est, quod prius diximus in indicatione quæ a sicco humidoq; sumitur. Nam sicuti in illis humidior natura, humidiora, siccior sicciora medicamenta exigebat: ita nunc calidior calidiora, frigidior, frigidiora requiret. Contrariam scilicet ijs quæ præter naturam, & ijs quæ secundum naturam sunt indicationẽ præstantibus. quippe quæ secundũ naturam sunt similiũ sibi, indicatiua sunt. quæ præter naturam, cõtrariorum. si modo illa seruari, hæc summoueri desyderant. Ac quod tum corporũ temperies, tum anni tempora, tum partiũ naturæ, consyderanda ab eo sint qui probe vlcus sit sanaturus: clare me docuisse existimo. Ad hæc quod prima quidem medicationis indicatio a solo sumatur affectu, remedia tamẽ inueniri non posse, nisi prius ad corporum elemẽta sit ascensum, & ægri temperamentum perpensum, non corporis modo vniuersi: sed etiam afflictæ particulæ. Cum hoc quoq; ambientis temperie æstimata quæ vtiq; cum ad præsentes status, tum vero regiones extenditur. Quod autem contrariæ subinde in vna curatione indicationes sint, atq; has quẽadmodum tractare conueniat: latius quidem dicetur in sequentibus, non tamen alienũ sit, nunc quoq; paucis de ipsis egisse. Etenim quod ægri temperamentum sit humidius, particula ipsa quæ laborat siccior, aut contra quod hæc sit humidior, totius temperamentum siccius: mirandum non arbitror. Pari modo in calore & frigore, quod contrario temperamento sit pars cum toto. Veluti igitur si totum corpus medio temperamento esset, quod esse optimum docuimus, nihil

Ambientis quoq; aeris inspiciẽdã tẽperiem.

aere ueluti medicamentum externus sanans.

Hippo.

In thessalis quod aere nõ anni tempora perpendere iussit

Limitatio modi in calido & frigido a natura corporis.

que sint consideranda ab eo qui sanat vlcus.

Cap. 9°

Cõtrariæ indicationes quemadmodũ tractãdæ

Temperamentum alicuius partis aliquando contrarium est temperamento totius corporis.

In corpore optimi temperamenti mutāda medicamenti vis qđ ad corpis naturā ptinet non est.

Exm curationis qm contrarie sint indicationes.

plane quantum ad laborantis naturam attineret in medicamentis no uaremus: ita vbi vel ficcius, vel humidius, vel calidius, vel frigidius iusto cernitur: eatenus intendere vires medicamentoꝝ oportet: quatenus corpus ad naturalem intemperiē est versum. Nō eñ arbitror excidit nobis quæ naturalis intemperies sit, et quæ præter naturam. Dictum eñ de ipsis est in alijs, ac pcipue in libro qui de inæquali intemperamento est inscriptus. Pone igitur totum laborantis corporis tēperamentum humidius esse, eoq; medicamēta desyderare, quæ min⁹ siccent, ipsam vero ægram particulam ex earū numero esse, quæ sicciores sint, qualia esse diximus, quæ minus sunt carnosa. Cuius generis sunt quæ circa digitos, et articulos habentur. Præterea quæ circa aures, & nasum, & oculos, et dentes sunt. ac vt semel dicam vbi crebræ cartilagines, & mēbranulæ, & ligamenta, & ossa, et nerui sūt, a Adeps vero, et caro, vel omnino nulla est vel per quā exigua. Diuersa autem in his est ea, quæ a patiente particula accipitur indicatio, ab ea quæ ex ægri sumitur natura. Quare si quanto ægri temperamentū iusto est humidius, tanto particula iusto sit siccior: nec adijciendum, nec detrahendum pharmaco quicq̄ est. sed tale adhibendum, quale si vlcus in medij temperamenti particula consisteret, adhiberem⁹. Sin siccior debito particula magis fuerit, quā corporis temperamentum iusto est humidius: vtiq; in tantum intendi siccitatem medicamēti cōueniet: quantū particulæ temperamentū, totius temperamentum excedit. Veluti si quatuor numeris sit exulcerata pars, medio temperamento siccior, ægri natura gradibus tribus humidior: manifestum est particulam, quæ nunc exulcerata est, siccius vno gradu desyderatura medicamētum, quā quæ sit temperata. Quod autē hæc omnia cōiectura sint accipienda, tum quod optime conijcere poterit, qui in ratiocinando de his sit exercitatus: liq̄do patet. Ac in talibus quidē omnibus contrariæ subinde indicationes vno tempore fiūt. Neq; eñ est quod de indicationibus, quæ a calido et frigido sumuntur etiamnum dicam. vtpote quæ ad portionem dictoꝝ intelligi possūt. In alijs vero etiam in temporibus quibus perficiendæ sunt indicationes separantur. in principio præsertim curationis altera cessare, altera officio fungi. Sicut exempli causa, cum vlcus cauū simul sit, et admodum sordidum. Quippe affectus præter naturam in hoc triplex est, vlcus, cauitas, & sordes. Ordo vero sanationis a sorde expurgāda ordietur: quod videlicet nec glutinari quicq̄, nec carne impleri potest, priusq̄ purum fuerit. Secundū locum exiget cauitatis sanatio. Si naq; vel glutinabimus, vel cicatricem inducemus, vel (vt sūmatim dicā) curabimus vlcus: cauitatem implere non poterimus. Pone ergo non

non intelligo.

Nota exm.

Cōtrariæ idicatiōes q bus simul subseruire nō licet.

nec adglutinabis nec implebis ulcus nisi prius ipsum deterseris.

De Curatione Vlcerum compositorum cum varijs et multiplicibus symptomatis.

solum tria hæc particulam obsidere: sed etiam phlegmonen, vel Erysipelas, vel gangrenam, vel intemperiem aliquã simplicem, compositãue. Nũ nam hic manifestũ est, quod nisi quis illam prius sanauerit: implere cauũ vlcus non poterit: Quippe dictum supra est, carnis generationem ex sana quæ subiecta sit, ortum habere. Ex ea vero quã phlegmone premit, et intemperata, et vno verbo ægrota: caro gigni noua non potest. Ergo in omnibus eiusmodi complexiõibus triplex tibi propositus finis erit. vnus veluti a causis sũptus, eius quod post futurum est. Alter vt quod rationem optinet, eius sine quo non. tertius eius quod veluti accelerantium, & vrgentium nominatur. Siquidem iusta subiectæ carnis temperies, causæ rationem habet. vt q̃ concrescere secum quod vlceratũ est faciat, & cauitatem impleat. Puritas vlceris rationẽ ei⁹ sine quo non. Atq; hanc sordes interpellans curationẽ morat̃. Habet vero & ipsa cauitas ad vlcus rationem eius sine quo non. Quando nisi cauitas prius impleta sit, induci cicatrice vlcus non possit. Ergo si ad hæc respexeris: ordinem sanationis inuenies. veluti si phlegmone, & cauitas, & vlcus, & sordes simul in eadem particula constiterint: primum phlegmonen, secundo loco sordem, tertio cauitatem esse sanandam, & quarto vlcus. Ac in iam dictis quidem, tum ordo, tum agendorum inuentio ex his sumitur. Vrgentis vero indicatio inter ista non habetur. in alijs autem habetur. Nam affectus vnde primũ maximeq; iminet homini periculum: hic primus curari debebit. Interim vero non prim⁹ modo: verũetiam solus, veluti si puncto musculi capite, conuulsio quæ nulla conuenientiũ medicamentoꝶ vi remittitur superueniat. Quippe præciso per transuersum toto musculo, cõuulsionem quidem sanaueris, aliquem tamen ex particulæ motibus vitiaueris. Ad eundem modũ cũ e vena vel arteria sanguis ĩmodice ꝓfluit, si totũ vas ꝑ trãsuersũ ꝓcideris vlcus qdẽ ei⁹ sanare postea non poteris, ꝑiculũ tñ qđ ex ꝓfluuio sanguinis impẽdebat, sustuleris. Iã neruũ pũctũ sæpe cogimur trãsuersũ ꝓcidere, quoties vel cõuulsiões, vel deliria, vel ãbo, magna ægreq; sanabilia supuenire vulneratiõi cernimus. Pari modo vbi luxatio cũ vlcere in aliquo maioꝶ articuloꝶ icidit: vlc⁹ sanam⁹, luxationẽ insanatã relinqmus. Qñ si hãc quoq; sanare conemur, cõuulsiões omnino sequent̃. Tertius itaq; ꝓpositus medẽti finis is est, q ad id quod vrget, attẽdit. diuersus nimirũ a duobus illis modo dictis. Neq; enim idem est, aliquid vel vt causam consyderes, vel vt id quod rationem optinet eius sine quo non, vel vt quod vrget. Sed & quod vrget, tum eiusmodi interdum esse, vt alium insanabilem affectum relinquat, dictum iam est. Tum vero affectum ipsum nõ nunq̃

Generatio carnis ex sana carne ortum habet

In cõplicatis affectib⁹ tria spectãda esse. ut et inf: lib. 7: cap. 12.

Ex curationis in qua habes 3 indicationes

Primũ curãdũ esse id qđ vrget.

quod curandum est affectus qui adurit.

non necesse sit neruum transuersum incidere Veram

Nerui totalis præcisio.

Nota si cum ulcer sit luxatio prius ulcus esse sanandum ut 4. de artic: t. 16.

Indicationes simul complicate si fuerint tria an oculos habenda sunt

Ordo curationis, in hoc casu uidendum est illud sine quo non aliud potest curari.

Vt causa et effectus ut effectus consequatur: i. ordo Causæ et effectus

Vt ab una magis quam ab alia periculum immineat. i. Præstantia affectus cuive n. succurrendum est illi affectui quod magis urget.

a nobis ipsis induci, partim in neruo puncto, vel tendone, vel vasorum cuiusq̃ sanguinis profusione, partim in capite vulnerati musculi. Nam vbi luxatio cum vlcere vna consistit, non ipsi affectum facimus: sed tantũ eum qui factus est, nõ sanamus. Dicetur vero de ijs accuratius in sequentibus. In præsentia nãq; redire ad proprias vlcerũ differentias placet, ac propositum sermonem breuiter cõplecti. Quo si qua ex his etiam indicatio remediorum sit reliqua: eam non ꝑtermittamus. Ergo putrescens vlcus, & quod exeditur, & quod gangrena, & quod erisipelate affligitur, & cancerosum, & dolens, & indolens, quæq; alia id genus veluti vlcerum differentias loquũtur: si q̃s empiricam curationem prodens, nec aliud cogitãs pertractet: nõ est cũ eo contendẽdum, si vlcerũ ea differentias nominat, Millies enim dictum est, non oportere de noĩbus contẽdere. Sin tanq̃ artificiosum aliquid de indicationibus dicturus: docendus est, omnes iam dictos affectus compositos esse. Alias vero esse differentias simplicis soliusq; vlceris, et cui nullus alius adiunctus sit affectus. Nã si ab acuto aliquo facta tantũ diuisione, forma eius quod vulnerauit impressa est: existent profecto sic multæ vlcerum differentiæ. obliquorum, rectorum, pampini modo retortoꝝ, hami ritu vncoꝝ, aliter quocunq; modo se habẽtiũ. Atq; hæ quidẽ differẽtiæ oẽs a figura sunt. A magnitudine rursus pro maioris minorisq; ratione mille aliæ. Nam et magnũ, & paruũ, & maius, & minus vlcus vlcere, tum dicitur, tum vero est. Quinetiam breue, & longũ, in sũmo residens, & in profundũ penetrans. Atq; in singulis horum, tum quod magis tale, minusq; est, siue in spatij, siue magnitudinis, siue quãtitatis, siue quocũq; modo appellasse libet differentia. Quod si hæc ita se habent omnino ꝑfecto, & æquale vlcus, & inæquale in alto differentiæ erunt. Quippe diffisso si ita sors tulit, per lõgitudinem femore, potest superior diuisionis pars altæ descẽdere, inferior in sũmo corpore herere. aut cõtra, in sũmo esse, q̃ superior est, ꝑfunda q̃ inferior. Iam illa quoq;. Nẽpe diruptũ aliqua ex parte, aut ex toto fuisse, & incisum fuisse, & vbi quod vulnerauit, obliq̃ sub cutem se dedit, alterã vlceris partem in cõspectu esse, alterã sub cute latere, idq; vel ex sup̃nis partib⁹ esse, vel infernis, vel lateralibus: oĩa hæc vlceris differẽtiæ sunt. Ab ipso tẽpore rursus aliæ vlcerũ differẽtiæ sumunt, cruentũ, recens, exigui temporis, & diuturnum. Atq; in omnibus his ipsa maioris minorisq; ratio numerosa est. Atq; ab ipsa vlceris natura hæ differentiæ sumuntur, maxime quidem propriæ quæ a substantia rei capiuntur. Nempe quæ a figura ducuntur, & a diuisionis magnitudine. Idq; vel in longitudine, vel in altitudine, vel in ambabus.

Simplicis soliusq; vlceris differentiæ.

A figura.

A magnitudine.

A tẽpore.

Cap. X.°

Vlcerũ differentie à quib. sunt auspicande

Que sint propriae diffe.

Præterea æqualitate in his & inæqualitate. Extrinsecus vero accedẽtes, et quæ scilicet rationem optinent eius sine quo non. Tum a tempore in quo factũ vlcus est (ita eñ aliud recẽs, aliđ vetus vocatur): tum ex eo quod totum, parsve conspectum fugit, vel conspiciendum se præbet. Iam vero & a generatiõis ratione, eo quod totũ sit incisũ, vel totum diruptum, vel pars incisa, pars dirupta. Quod si quę a loco quoq; in quo est vlcus, differẽtias cẽseas: veluti si finis musculi, vel principiũ musculi, vel mediũ musculi, vel cutis sit quod vlceratũ est, vel iecur venterue sit, in quo vlcus consistit: fuerint profecto, & ipsæ vlcerum differentiæ, non vtiq; a propria ipsorum natura: sed a locis in quibus consistunt desumptæ. At cũ phlegmone quis obsessum vlcus dicit, aut supcrescente carne pressum, aut cauũ, deinde similes vlceris differentias dixisse se, ijs quas modo retuli putat: hunc necesse est in medendi methodo falli. Quippe græce phlegmænon elcos ex formula dictionis similẽ habet interpretationis figurã, cũ paruo vlcere. Cæterũ quod significatur simile non est. Siquidẽ ꝓfundum, aut summo tenus factum, cũ de vlcere dicimus: ꝓpriam eius differentiam ostẽdimus. Phlegmænõ vero omnino vlceris differentia nõ est. Cũ possit phlegmone pars affici, etiam vbi vlcus non sit. Quo fieri (arbitror) vt hic immutare dictionem liceat. Si eñ accidisse alicui vlcus cum phlegmone dixeris: proprius ad rei naturã, & clarius interpretatus sis. Non aũt si alij cum magnitudine, alij cũ paruitate factum dicas. Quippe cum & magis ex natura rei, & clarius loquere: si huic magnum accidisse vlcus, illi paruum dixeris. Adeo si fieri possit, vt mutata dictio, et rei naturæ conuenientior, et audituris clarior sit: cõmittendum non est quo minus id fiat. Quippe caput ad effugiendã in rebus deceptionem est, vt definita locutione vtare. Quãnam igitur in talibus methodum statuamus. Etenim tradenda quæpiam præceptio est, ac veluti scopus, quo semper intentis discernere statim liceat: differentiam ne alicuius affectus dixerit quis, an alterius affectus complexum. Esto igitur tibi discrimen hoc, quod consistere seorsum, & per se potest: id nullius vnq̃ alterius fuerit differentia. Ergo magnitudo, paruitas, æquabilitas, inæquabilitas, tempus, & figura, ex eorum numero sunt: quæ alijs accidunt. Vlcus, phlegmone, gangrena, & putredo, singula seorsum, & per se cõsistere possunt. Sunt nãq; corporis nostri affectus quidã ꝑter naturã, minime ea quæ affectibus necessario accidunt. Quippe omnibus his necessario accidit, vt vel parua sint, vel magna, vel æquabilia, vel inæquabilia, vel recentia, vel inueterata, vel euidenter appareant, vel condantur, nec videantur. Phlegmone vero affici ex

Discrimen differentiæ alicui⁹ affectus, ab affectu.

ijs quæ vlceri accidunt non est, veluti nec putrescere, nec gangrena tentari. Sunt enim hæc omnia ex morborum genere. Siquidem affectus præter naturam sunt, et actionem vitiant. Alio rursus modo vlcus crucians, & vlcus sordidum, ceu quædam vlceris differentiæ dicuntur. Cæterum compositum quippiam hic quoq; indicatur. Sed diuersa ratione: quam vt phlegmone tentatum, aut putrescens vlcus dicebatur. Quippe illic affectus sunt phlegmone, & putredo: hic dolor: & sordes, ex symptomatum sunt genere. Pari modo & cum dicitur, cacochymon vlcus, id est vitioso succo obsessum, aut fluxione vexatum, aut arrosum: causa cum affectu copulatur. Manifestumq; ex talibus est methodi eius, quæ de medendo instituitur, primos, ac simplices, sineq; vlla compositiõe morbos, veluti elementa quædam esse. Quo magis in commentarijs, qui de morborum differentijs sunt scripti, omnes eos enumerauimus. Sane nihil referat primos, an simplices dixeris. Quando quod primum est, simplex est. & quod simplex, primum. ideoq; etiam elementare. Indicatio vero curationis, ex differentijs fit. sed non omnibus. Nam recens, vetusue vlcus nihil indicat. Quamq̃ indicare videtur nonnullis. sed hi seipsos fallunt. non aliter, quam in his, q̃ ad victus rationẽ spectant. Cũ aliã initij, aliã incremẽti, aliã summi vigoris, aliam remissionis indicationem esse dicunt. De quibus latius in sequentibus dicturus: non est quod nunc sim verbosior. Verum quod tantum ad rem præsentem sit satis: id adijciam. Recens vlcus cum omnino ab altero quolibet affectu est liberum, nec symptoma vllum habet adiunctum: aliam putant indicare curationem q̃ vetus. Id vero non ita se habet. Siquidem quod vlcus tantum est, nec quicq̃ aliud, est porro eiusmodi, cui nec cauitas adest, nec dolor, nec sordes, quodq; & omni alio affectu est liberum, & ipsam tantum vlceris sanationem desyderat, cuius vtiq; propositus finis, vel vnitio, vel agglutinatio, vel coitio, vel continuatio est (Quippe millies diximus licere appelles vt lubet, modo rei nihil mutes): eiusmodi igitur vlcus, siue recens, siue antiquum sit: eãdem semper curationem requirit. nihil plane proprium indicante discrimine eo, quod a tempore sumitur. At si cauitatem alte reconditam sub cute habet: consyderare oportet, vtrum ea in superiore parte sit, ita vt sanies ex ea prona effluat: an in inferiore, sic vt illic sistatur. Eius igitur cui effluxus patet: eadem quæ aliorum curatio est. Cui nõ est: huic ipsi moliamur effluxum oportet. Eius duplex ratio est, alias tota cauitate desecta, alias in fundo tantum aperta. Quando vero harum alterutra sit ineunda: docebit tum locorum ipsa natura,

Quod primũ est, simplex est. & quod simplex, primum.

Vlceri qđ sinũ habet recõditum: moliendus effluxᵘ est.

Id simplex q° primum et contra.

tum vero vlceris magnitudo. Si nãq; et loca ipsa dubiã sectionẽ faciant, et vlcus magnũ fuerit: in fundo aperire magis expedit. Sin contra se habeant, perscindere pstat. Deligatio vero eius incipiat quidẽ superne, finiatur infra, vbi scilicet patet effluxus. Quod autem differentia ea, quæ a vulneratis omnibus particulis sumitur, ad indicandam curationem sit maxime opportuna: id in superioribus est dictũ. Verũ ea quidẽ vt similariũ, hæc cuius nunc memini, vt instrumentaliũ est indicatio. Sane dicetur de ea, quæ vl' vt similarium corporum, vel vt instrumentalium indicatio est, in sequentibus vberius. Nunc ad proprias vlcerum differẽtias est redeundum. Ac de ipso seu trãsuersum sit, seu rectum, seu profundum, seu in summo corpore, seu paruũ, seu magnũ definiendum. Trãsuersa nãq; vlcera, eo quod labra eorum magis dissident, absuntq; a sese, coniũgi diligentius postulant. Ideoq; tum suturis, tum fibulis in his est vtendum. Quæ vero per lõgitudinem musculorũ sunt facta: hæc si a duplici initio deliges, nec suturis, nec fibulis, egebis. Sin aliter deligare placebit, vel fibulis, vel suturis vtere. Sufficient autem paucissime omnino suturæ. Et magna quidem vlcera, si recte ea, que prius dicta sunt meministi: ijs quæ valentius siccent medicamentis curabis. Parua vero, vel quæ moderate siccent, abunde sanauerint. Profunda vero vlcera, omnino etiam magna sunt, voluntq; tum a duobus initijs deligari: tum vero nec labra sua pproperе glutinari. At quæ profunda, multum lataq; sunt, vt duplici ratione sunt magna: sic duplicem quoq; indicationem pstant. Itaq; et quæ valenter siccent. postulant, & ne immature labra coniungas: & vt a duobus initijs deliges, & vt altis suturis consuas. Ad eũdem modum, & si multæ simul differẽtiæ coierint, quarum sua cuiq; sit indicatio, si quidem inter se minime pugnent: omnibus vti maxime expedit. Sin aliquatenus secum pugnent, queadmodum distinguere de talibus oportebit: dictum quidem alicubi in præcedẽtibus est. locupleti⁹ tamen dicetur in sequentibus.

Nunc eñi finiẽdus hoc loco tertius hic liber videtur. In quarto qui sequetur de ijs affectib⁹, qui vlcera comitari plurimũ solent: disceptatio erit. Tradentur autem cum his etiam internarũ causarũ curationes.

Nota de ligatione facienda

De trãsuersis vlcerib⁹

De ijs quæ p lõgitudinẽ musculi sunt facta.

De magnis & paruis.

De pfũdis.

De pfũdis simul latisq;

Vlcera curantur et in hoc lib°
in 7° capite incipit tradere methodu
curandi Vlcera Gulæ Ventriculi et
Intestinor.

De Indicationibus desumendis
pro Curatione Morbor.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE. LIBER QVARTVS.

Solutio continui fit in

carne vlcus | osse fractura | neruo spasmus

Vnum esse morborum genus ipsam quoq; cõtinuitatem solutã diximus. Hæc in omnibus animalis partib⁹ incidit, nõ tamẽ vnũ nomẽ in oib⁹ sortit. Quippe q̃ in carnosa parte, vlcus. in osse fractura, græcis catagma dicitur. in neruo, ruptio. græci spasma vocãt. Eiusdẽ gñis sũt & q̃ græci iterũ apospasma & rhegma et thlasma dicũt. Illud in ligamẽto, hæc in vasis, musculisq; ex violẽto ictu, vel graui casu, vł alio quopiam valẽte motu excitata. Quæ vero ecchymosis græce dicit, plurimũ vna cũ cõtusiõe ruptiõeq; incidit. Fit aũt aliqñ et ex oris vasor aptione, quã anastomosin vocãt, & ex ea q̃ a nõnullis diapidesis dicit. Aliud vtiq; tũc solutæ cõtinuitatis gen⁹. Iã vero & ex erosione quã anabrωσιν græce vocãt: soluit interim in aialis partib⁹ continuitas. Verũ is iam mixtus affectus est. Vt q aliud quoddã morbi genus adsciscat, quod in quãtitate partiũ consistit. Veluti supra cum de cauis vlceribus ægimus, est monstratum. Est eñ horum ipsorum duplex ortus. alias ab excisione. sæpe ab erosione proueniens. Verum excisio quo pacto eueniat, non latet. Erosio si intrinsecus ab ipso animali ꝓuenit: vitiosi succi soboles est. Sin extrinsecus: aut a valentib⁹ medicamentis fit, aut ab igni. Et sane (vt dictum supra est) diligenter attẽdere oportet, et simplices affectus a cõpositis discernere. Cũ simplici morbo simplex adhibenda curatio sit. composito, nõ simplex. Ac quænã in cõpositis curãdis tenenda methodus sit, supra est dictũ. Cæter nõ tantũ generalitatẽ eius didicisse: sed etiam in singulis eius partibus exercitatũ esse oportet. Cũ in his quoq; non paucis methodis (vt ita dixerim) particularibus sit opus. Propterea qd' cuiq; morbor speciei, sua sit methodi species. Ergo quod reliquũ est, vlcerũ curationis in hoc libro exequamur, hinc sũpto initio. Omne vlcus aut solum est, ipsumq; per se, nullo nec cum eo simul inuadente, nec ipsũ ꝓcedẽte, aut sequẽte alio affectu: aut cũ alio quopiã vno, multisue cõsistit. Quorum alij non modo statim ab initio vlcus excitarunt: sed etiam nunc maius efficiunt, alij eius sine quo non, vt ad curãdi opus rationẽ optinent. Verum de his prius dictũ est. At q̃ maius vlcus reddũt: de ijs hoc volumine aget. Ac duplex in his curatiõis cõsiliũ est:

[Marginal notes: Catagma. Spasma. Apospasma Rhegma Thlasma. Ecchymosis. Anastomosis. Diapidesis Anabrωsis — Anastosomosis e vasor aperio. — Diapedesis — Anabrosis i. erosio vasor aliquor. — Erosionis causæ. — De his quæ maius vlc⁹ reddunt in hoc libro agi.]

vt vel eiusmodi affectus e corpore prorsus eximas, vel incōmodum quod inferunt vincas. Verū hoc vbi exiguus plane affectus est, fieri licet: vbi magn⁹ est, duci ad cicatricē vlcus prius nō poterit: q̄ illi affectui remediū attuleris. Ergo quinā & quos numero eiusmodi affect⁹ sint: diligenter nobis consyderandū est. inde nimirū sūpto initio: vñ supra est cœptū. Omne vlc⁹ siue solū sit, siue vna cū cauitate: & subiectam sibi carnē naturaliter se habere postulat, & ne qd inter oras conglutinandas intersit. qđ tñ sæpe fit. ita vt pilus, arena, sordes, oleum, aliudue id gen⁹ glutinationē ꝓhibeat. Cæterꝝ hæc ceu symptωmata q̄dā vlcerꝝ sūt, & q̄ morari sanationē, si sint, possūt. officere si nō sint, nō possūt. Subiectæ vero carnis affectus causæ rationē optinet, ad id qđ efficit. Quippe ex hac, & ꝑ hāc, tū q̄ dissidēt glutinant: tum q̄ caua sunt, carne implent. Hanc ergo plane ꝓ natura sua se habeat oportet: quo hæc vtraq; cōmode ꝑficiant. Atq; recte hæc qdē se habuerit: si id quod reliqs etiā oib⁹ est cōmune, ꝓpriū tēpamentū tueat. Itaq; temperatā esse subiectā carnē, ad vlcera tum glutināda, tum carne implenda prorsus oportet. Nūqd igit hoc tātū satis est? An etiā sanguinem qui cōfluit, & bonū esse et modicū quātitate oportet? Mihi id quoq; multo maxime verū esse videt. Nā & q corruptus sanguis est, tātum abest, vt ad glutinandū, et carnē implēdū sit vtilis: vt etiā ipe nōnūq̄ corpus erodat, atq; exulceret. et mult⁹ humor cū in vlcerib⁹ excremēta creet, sanationē (ceu prius dixim⁹) morat. Atq; hi tres ægre sanabiliū vlcerū modi vident. Qui ex intēperie subiectæ ꝓuenit carnis. qui ex vitio cōfluētis fit sāguinis. & tertius q ex mēsura cōfluētis nascit. An nō ita faciēda diuisio est. sed sic poti⁹? Nēpe ægre sanabiliū rebelliūq; vlcerū, alia ꝓpter vlceratæ carnis intēperiē, alia ob cōfluentem humorē: talia fieri. tū intēperiē rursus ipsam, bifariā diduci. Cū alias in qualitate sola naturæ modū egressa subdita caro sit: alias etiā cū accessorio quopiā tumore. Iā ipm cōfluxū bipartito etiā scindi. Nēpe in cōfluētis succi, tum qualitatē, tū quātitatē, interim vero misceri dictorꝝ affectuū, aut aliquos, aut etiā pariter oēs. Porro tradēda est medēdi method⁹ nō oīm simul: sed cuiusq; seorsū. Ac carnis qdē intēpies, si squalēs siccaq; videt: aq̄ tēpata fouēs humectāsq; corriges. Quoties aūt eo remedio vteris, esto tibi ꝑfusionis, humectationisq; meta, vt cum primum rubescit, attolliturq; particulæ moles: tum desinas. Quippe si vltra ꝑfundas: quod attraxisti, id euocabis. Itaq; nihil ꝓfeceris. Qui etiam medicamētorꝝ humectandi facultas plenior esto: q̄ vt in sana carne præceptum est. Si vero humidior, q̄ pro naturali habitu caro fuerit: contraria ratio ineunda est. ac medicamentorum facultas ad siccius transferenda. Aqua vero nullatenus ad-

Tres ægre sanabilium vlcerꝝ modi.

Aliter diuidit.

Methodi curādi, singulorꝝ.

Siccæ intēperiei curatio.

Humidioris intēperiei curatio.

[Manuscript marginalia:]

quādo uolueris glutinare ulcus ab omnibus superfluis ipsum mundato.

caro in ulcere debet naturaliter se habere

quid et opus sit uide quæ vlcera pariunt … iidem commoda haber opus est

Sanguis erodens carne

carnis intēpies qualitas mala et quantitas humoris cōfluētis.

Cap. 2°

Curatio carnis intemperie patientis.

Cur Vlcera ægre sanantur? ob tria propter influxum uitiosorum humorum, propter malam membri dispositionem, propter aliquam dispositionem ossis corrupti in eo loco. 6. aphor. 45.

mouenda. imo si lauandũ vlcus videtur: vinũ, aut posca, aut decoctũ austeræ cuiusq; herbæ præparandum. Eodemmodo et calidiorem, q̃ par est carnis habitum refrigerabis, & frigidiorẽ, calefacies. Agnosces vero horum vtrũq;, partim colore, partim tactu, partim laborãtis sensu. Quippe alias vstionem sentire se fatentur, alias manifestum frigus in particula, gaudentq; vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et alijs quidem rubor lenis insidet, alijs color magis albicat. Verum hæc distinguere propositi operis officium non est. Quippe in quo non dignoscendi, sed medendi methodum instituimus. sed consequentia quadam sermonis inuitante digressi in hanc sum⁹. Rursus igitur ad ea quæ proposuimus reuertamur. Partium quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ sunt: earum prius sanandus tumor est. Quæ vero omnis præter naturam tumoris curandi ratio sit: in sequentibus dicet̃. Nũc quantũ eius rei cõiũctũ cũ vlcerũ curatione est: tractabitur. Cũ labra tantũ vlceris decolorata dura ve plusculũ fuerint: excidenda ea sunt ad sanã vsq; carnem. Cũ vero ampli⁹ ꝑgressus eiusmodi affectus est: deliberatio incidit excidẽdũ ne omne id sit, quod ꝑter naturã visitur: an spatio potius curãdũ. Proculq; dubio est, ægri animũ hoc casu cõsulẽdũ esse. Aliqui enim longiore tempore curari citra sectionem malunt. Aliqui quiduis subire dũmodo citius sanentur, sunt parati. Aeque vero et mali succi, qui ad exulceratam partẽ cõfluit, vt vlcerãs quidẽ est, sanatio eius hic dicet̃. vt malignus succus est, aut copia redundãs, in ꝓprijs ipsorũ locis tractabitur. Cũ ergo q exulceratis partibus influit succus, nec multo plus iusto, nec mlto deterior sit, auerti hũc regeriq; cõueniet, astrictis scilicet refrigeratisq; ijs particulis, q̃ añ exulceratæ sunt. Inchoãda quoq; deligatio est a laborãte ĩpa particula, deducendaq; versus sanam. veluti in fracturis ossiũ ꝑcepit Hippocrates. sed & q̃ vlcerib⁹ ĩpis admouentur pharmaca siccent valentius oportet: q̃ ea quæ simplici admouẽt̃ vlceri. Quod si sisti cõpesciq; medicamẽtis influxus nequeat: causa ei⁹ inuestigãda est. atq; hæc prius adimẽda. Ac siquidẽ ob partis q̃ fluxũ recipit ĩbecillitatẽ aliquã id fiat, huic nimirũ medẽdũ est. Fuerit autẽ hæc vlceratæ quoq; partis ꝓpria quædã curatio. Sin propter sanguinis copiã, vitiosũue succũ, vel corporis totius, vel alicuius suprapositarũ partium: illa scilicet prius sunt corrigenda. At imbecillitas quidem partis propter quã plus iusto succorũ illi influit: omnino ab intemperie prouenit. Non tamen ab omni. Eoq; fit, vt exulcerata caro nonnũq̃ intemperata tantum sit, non autem imbecilla: nonnũq̃ vtrũq;, & intemperata, & imbecilla. Quippe imbecillitatis affectæ partis, valẽtior intẽperies causa est. hãc autẽ sicut pri⁹

Calidioris itẽp. curat. Notę caloris & frigoris.

Vlc⁹ cũ tumore particulæ.

Laborũ vlceris q̃ decolorata dura ve sũt, curatio.

Mali succi & exulcerãtis curatio.

Valẽtiorẽ ĩtẽperiẽ ibecillitatis eẽ causam.

Curatio imbecillitatis partis vlceratae ne fluxu admittat amplius.

dictũ e͂, curabis, vtiq; calidã, refrigerãdo, siccã, humectãdo, frigidã, calfaciendo, humidã siccando. Quod si frigidior pariter humidiorq; locus sit: calfaciendo pariter ac siccãdo. & in alijs ad eundem modũ, vincentem videlicet qualitatẽ contraria semper oppugnans. Huius rei ratio hæc est. Quidquid rectum est non in animalibus modo plã tis ve: verũetiam alijs quibusq;: id symmetron est, mediũq;, & omnis vitiosi excessus expers. Cui enim nec demere quicq̃, nec adijcere, nõ partem aliquã, nõ qualitatẽ possis: prorsus id recte se habet. Contra, quod demi sibi aliquid, adijci ve postulat: id iam ab optimo statu recessit. Ad quem vtiq; redire aliter non est: nisi & quod superuacuũ est tollatur: & quod deficiens est, adiungatur. Ac de ijs quidem, quibus partes quæpiã abundant, deficiunt ve, alibi sermo erit. Vbi vero qualitas aliqua plus iusto inualuit: ibi & continuo vinci contrariam illi necesse. Et continuo vitium corrigi. ex ea, quæ victa est restituenda. Quippe refrigerans quod imodice incaluit: vna & quod deficit restitues, & quod superat diminues. Quare quæ per intemperiem aliquã a naturali habitu recesserunt: eorum sanationem per ea, quæ cõtraria viribus sũt, fieri omnino est necesse. Atq; ad hũc modum caro, alia ve carnosa quæpiam pars, quæ fluxione humoris ob imbecillitatẽ affligitur, sanari debebit. Vbi intẽperiei affectum iam sanaueris: deinde etiam exulcerationis affectum sanabis. Non aliter plane nunc curata intẽperie: q̃ si citra vlcus incidisset. Quo manifestum fit, nõ esse vlceris, sed intemperiei propriam omnẽ eiusmodi curationem. Ad eundem modum si aut alterius cuiuslibet particulæ occasione, aut etiam totius corporis, cum in eo sanguis mali ve succi redundãt, vitiosum aliquid exulceratis partib[9] influxerit: medendum prius est, vel ei q̃d fluxionis est causa, vel etiam toti corpori. Ita igitur & varices, qui sæpe supra exulceratum locum sunt, prius sanabimus, vt deinde mox vlcus sanemus. Etiam qui ex liene, aut alia quauis notabili parte laborant. ipsa prius parte percurata, mox ad vlceris curationem accedemus. Cæterum nulla harum curationum ipsius est vlceris, sed alterius cuiusq̃ affectus, qui vlcus vel gignit, vel certe fouet. Nam illud quoq; iam definiri tempestiuũ videtur nullam externarũ, vel vt nunc loquuntur primitiuarum causarum, curationis indicatricem esse. sed huius indicationẽ ab ipso affectu initium habere. Quæ vero particulatim sunt agẽda, hæc tum ab eo quod prima indicatio dictat, tum vero ab ægræ partis natura, tum ambientis temperie, quæq; alia sunt his cognata, inueniri. Nam (vt breuiter dicam) a nullo eorũ quæ ad huc non parmanẽt indicatio sumi, eius quod ex vsu sit potest. Sed ꝓpterea quod ad eum affectum noscendum qui omnino tum rationem,

Ratio cui cõtrarium contrario oppugnandum.

Quid vere recte se habeat.

Perfecti definitio.

Externas causas curationẽ nõ indicare. sed affectum.

Cap: 3.

Quid curationẽ indicet, q̃d quæ particulatim sunt agẽda.

Quod a Causa Primitiua non sumatur Indicatio sed facit tantum ad cognitionem partis affectus ut inferius docet

Indicationes curatiuae habentur a tribus

ab Affectu et morbo ipso

A parte laesa

ab Aere

tum sensum lateat sæpe cogimur de externa causa inquirere: opinatur vulgus hāc quoq; sanationis rationē indicare. Quod plane secus est. Apparet id liquido in ijs quib⁹ nosci affectus exacte potest. Siue enī ecchymωsis, siue vlcus, siue erisipelas, siue putredo, seu phlegmōe, in parte aliqua consistat: superuacuum est causam quæ horum quodli bet effecit, inquirere. nisi iam etiam faciat. Sic enim simul quod iam factum est curabimus: simul quod adhuc facit: facere inhibebimus. Si vero fecit illa quidem, cæterum iam abijt: vtiq; quod factum est cu rabimus, quod adhuc non est: nec si velimus, summouere id possum⁹. Quippe rei præsentis est curatio. Eius autem quod futurum est, pro uidentia. Quod vero nec nunc lædit, nec læsurū timetur: id ab vtroq; artis munere, tum eo qđ curat, tum eo quod prouidet, excessit. Quare nec indicatio ab hoc ad curationem vlla, nec prouidentiæ ratio sumitur: sed vti dictum est, ad eos tantum affectus, qui nostram noticiā fugiunt, externæ causæ cognitio, est vtilis. Empiricis tamen ceu pars totius symdromes .i. concursus in quo curationē obseruarunt: externa causa interim sumitur. veluti in ijs qui a rabido cane, & omnibus qui a venenosis bestijs sunt læsi. Quinetiam ex dogmaticorum quoq; numero ijs qui sine rationali indicatione, sola experientia curare se talia cōfirmant. Quippe his quoq; externa causa ceu pars totius syndromes .i. concursus quæritur. His vero qui ex priore vsu venenosarum animantiū vim norunt, atq; ab hac indicationem curationis sumunt: non sane ad curationis indicationem cōducit externa causa cognita, sed ad præsentis affectus cognitionē. Nam pone sciam scorpionis venenum frigida vi esse. sumāq; veluti a frigido remedij indicationem, nullo tamen signo intellegam, talem esse in hoc corpore affectū: manifestum est si scorpium percussisse didicero, quod calfacere tū corpus totum: tum punctam ab eo particulam conabor. nulla amplius expectata experientia. sed ab ipsa rei natura indicatione sumpta. Monstratū enim in his libris est qui de medicamētis sunt inscripti, in quibus exercitatum esse censui, quisquis ex his cōmentarijs fructum pcipiet: nullam eiusmodi facultatem sine experiētia inueniri. Esset enim profecto felicitatis cuiusdam munus, si quis inspecto lithargyro, aut castoreo, aut cantharide: protinus eorū vires intelligeret. Verū sicut in omnibus peccata tum ab ijs qui modum excedunt, tum qui citra cō sistunt cōmittuntur: ita nimirum hic quoq;. ac bis διαπασων (vt in prouerbio græco est) non semel arbitror inter se discordant, & qui neq; in hodiernum vsq; diem affirmant sciri medicamentorum vires, idq; post tantam experientiam, & qui ex vna experientia sciri eas censent. Nam & hoc præcipitanter inconsulteq; dictum est. si vtiq; inconsultū

Causam primitiuā rōem sanationis nō indicare imo ipsius indicationem ab ipso affectu haben.

An omnis singularis primitiuarum causarum ad curationem conducunt, et quo.

Causam primitiuā nō conducere ad indicationē sed ad noscendum affectum tantum.

Secte Medicor tres
empiricor
Dogmaticor
Methodicor et Rationalium.

est quod fieri omnino non potest. & illud hominum est aut omnino attonitorũ: aut plane litigiosorũ. Verum de his plura expectare nunc non oportet. vtpote de quibus dictum latius est, tum in tertio de temperamentis: tum in ijs libris, quos de medicamentis inscripsimus. Cæterum (vt dixi) ad noscendos affectus aliquæ externarum causarũ conferunt. Vbi vero præsentis affectus nihil latet: nulla iam externæ causæ est vtilitas. Ac diximus quidem in superioribus, nõ esse in idẽ coniungendas vtrasq; doctrinas: sed seorsum empiricen, & seorsum tradendam rationalem. Memoria autẽ tenendum nũc quoq; est, quod quoniam propositum nobis in his cõmentarijs est solam rationalem tractare, quãq ad quæpiam horum quæ dicimus nõ apponitur quod absolute vera non sint sed tantum ex methodicorũ sectæ sententia: aliquẽ tamen id per se ratiocinari, vltroq; apponere debere. Nunc enim ipsi apposuimus nullam externarum causarum ad curationis indicationem conducere. sed ad affectus aliquando agnitionem, fatentes videlicet externam causam ijs qui empirice quiduis curant: vnam esse partem totius cõcursus. idq; siue ij ratione reliqua curant: siue omnia empirice. In his autem quæ deinceps scribentur, non erit necesse hoc adscribere. Rursus igitur ad propositum redeamus, indubitatũ illud principiũ præsumentes, quo etiam in præcedentibus sumus vsi. vbi diximus quod finem quo medicus tendat, indicet id esse affectum qui curari desyderet. Ex hoc vero & reliqua omnia sumi. Quod vero cũ hoc nulla externæ causæ societas sit: ex ipsis maxime vlceribus a quibus sermo est ortus, intellegas. Finge enim ex eo quod in partem aliquam procubuerit natum vlcus esse. Quod si sit: ex vitiosis prouenire succis manifestum est. Ita enim in morbis facere natura solet, cum corpus expurgat: omne excrementũ ad cutim trudit. Atq; hanc quidẽ vlcerari, totum vero corpus purgari accidit. Quænã igitur est eiusmodi vlcerum sanatio? Nempe quæ reliquorum omniũ quib⁹ nullus affectus malignus, quod cacoethes græce vocant est adiunctus. Verũ si hoc sic se habet: manifestum est, nullam esse ad curationem a causa quæ vlcus excitauit, indicationẽ. At qui si vitiosus succus remaneret: omnino aliqua ab hac quoq; indicatio sumeretur. Et alioqui absurdũ sit, si curationem postulet: quod amplius non sit. aut si curationem indicet: quod nullius indigeat. Quare dicere indicationem curationis ab externa causa sumi: omni modo est absurdum. Quoniam ergo non ab hac, perspicuũ est, ab ea quæ præsens est indicationẽ fore. At qualis tandem ea est indicatio? Nempe ei qui exacte loquetur, quæ ad prouidentiam pertinet. prophilacticen græci vocant, qui abuti vocabulo volet, medicinalis. Quãdoquidem ipsorum vlcerum, siue tantũ vlce-

Curatio vlceris cuius medicinæ partis proprie sit.

ra sint: siue etiam cum cautitate: si quis diligenter æstimet: ex fugiẽdis prospiciẽdisq; ijs quæ nature officient sanatio perficitur. Et in summa in quibus quod efficitur, naturæ ipsius opus est. veluti vlceris glutinatio & impletio: in his ad eam quæ prouidet artis partẽ, omnis pertinet cura. Cæterum sanatio vulgo dicitur. Ideoq; etiã huius quæ prouidet partis in altero genere constitutum est, quod morbosum affectũ iam præsentem sũmouet: in altero, quod eum qui nõ dum vrget, prohibet. Itaq; hic quoq; iuniores medici de nominibus cõtendere se nõ intellegunt. Par autem erat, si de reb⁹ studiosi essent, illud inuenissæ: duas esse functionũ medici primas differentias. Aut enim eos qui nũc vrgent affectus, ijs quæ moliuntur curant: aut eos qui non sunt, fieri prohibent. Ergo præsentes iam affectus tollere, siue a mouendis ijs. quæ naturæ opus impediunt id fiat: siue per medicamẽta quid ipsi moliamur: omnes profecto homines curare dicunt. Cauere autẽ ne accidant: prospicere. Et sane ea quæ succorum vitio sunt exulcerata: curãt ij qui ratione ac methodo artem administrant. simul illos purgantes: simul ea quæ naturæ opus impediunt auferentes. Quorum vtraq; qui exacte loquit, prophilactica vocat. Vetant nãq; (vt in proximo ostẽsum est libro) omnia talia aut sordem vlceri: aut humiditatem nimiã vitiosam ve innasci. Non est igitur de nominibus misere cõtendẽdũ. sed methodus potius aliqua sanandorum vlcerum tradenda. qualem arbitror ipse tum in proximo libro: tum in hoc præcipio. Ego nanq; vel stupiditatem Thessali demiror. ita de vlcerum quæ cacoethe dicũtur curatione scribentis. Sunt autem perq̃ necessariæ & cõmunitates vlcerum diuturnorum, ac non sanescentium aut post cicatricem inductam, redeuntium. Ad hoc vt in ijs quæ non coalescunt quidem, æstimetur quid sit quod prohibeat, idq; tollatur. in ijs vero quæ post cicatricem inductam renouãtur, vt cicatricem tenere cogas. roborans scilicet (sic enim τὸ μετασυγκρίνειν vertimus) vel patientem particulam: vel etiam cõmuniter totum corpus, atq; ne facile patiatur, id præparans. per ea quæ hæc faciant præsidia. Atq; hæc quidem Thessalus cũ in principio statim libri de chirurgia proposuisset: postea de ijs ipsis latius ad hunc modũ scripsit. Diuturna vlcera & quæ nõ sanescũt, aut quæ ad cicatricem perducta denuo reuertũtur: hæc indicant. Quæ quidem ad cicatricem non perueniunt, vt quæ coitionem fieri vetant auferas, ac locũ affectum noues. Postq̃ simile recenti vulneri feceris: rursus vt cruentum sanes. Quod si non processerit: vt phlegmonẽ mitiges, & reliquam diligentiam adhibeas. Quæ vero ad cicatricem veniunt, & rursus se aperiunt in accessionibus quidem, & exulcerationibus: vt simili modo cures ijs quæ recens phlegmone vrget. tum ex

Prospectricis medicinæ duplex genus.

Duas esse functionũ medici primas differẽtias.

Curare, qd Prospicere, quid.

In thessalũ de vlcerib⁹ quæ cacoethe vocant, multa.

Officia Medici in curatione morbi alicuius duo esse: praesentem morbum curare; futurum prohibere.

Cap: 4to

›› ijs quæ mitigare solent, super cataplasma inducas. idq; donec defer-
›› ueat ira. vbi deferbuit adiuues ad cicatricem inducēdam. post hæc vt
›› partes circumpositas late complexus malagmate quod ex sinapi sit
›› compositum rubere facias, aut alio quopiā quod mutare possit. ac vt
›› minus malo pateant efficere. Quod si ita non cessent: etiam totius cō-
›› muniter corporis curam habeas. ipsum per varias exercitationes, &
›› gestationes, & vociferationes, adhibitis scilicet earū rerum peritis,
›› roborans etiam victus ratione gradatim tum aucta: tū diminuta. prin
›› cipio a vomitiōe per radiculas facto. Vteris etiā albo veratro, alijsq;
›› omnibus quibus vtimur in ijs, qui diuturni ægreq; summoti morbi
›› victus ratione subijciuntur. Atq; hec quidem est Thessali dictio. Ope
›› repræcium vero est æstimare hominis vel stuporem: vel audaciam.
vtiq; si recte se dicere sibi persuasit: stuporem. sin conscius sibi nihil dicere, imponere legentibus sperat: audaciam. Ex diuturnis vlcerib⁹ quænam est o Thessale curatiōis indicatio? Ego sane neq; ex his: neq; ex recentibus nec omnino a tempore in vllo morbo curationem vnq̄ inueni, sed ex ipso quē sanādum mihi proposui affectu. Prorsus enim si tempus spectabitur, tanq̄ ab eo indicatio sumatur: alteram omnino secundus: alteram tertius dies indicationem dabit. Ad eundem modū et quartus alterā a quinto. & ab his omnibus sextus. & a reliquis sin-guli qui post istos. Sic affectus quos curamus, nō vltra nobis ad cō-syderationem proponentur. nec ab his indicatio sumetur. quo tamen ne cogitari quidem magis alienum a ratione potest. Quomodo ergo necessariæ sunt diuturnorum vlcerum cōmunitates. vbi nihil indica-re tempus ipsum per se potest? Non enim profecto vbi a malis succis vlcus eroditur: diuersam ex eo post quatuor menses indicationem su-memus: ab ea quam statim ab initio sumpsimus. Ego sane nec sinerem quidem eiusmodi vlcus diuturnum esse, sed protin⁹ in principio cau-sam eius adimerem. Nam & nosse affectum a principio plerūq; licet: et indicationē ab affectu sumi est necesse. Tempus vero quid ampli⁹: q̄ dierum numerus docere possit, non hercle possum conijcere, nisi id voluit Thessalus ad eiusmodi vlcera noscenda tēpus omnino esse ma nendum. Verum sic primum idiota prorsus sit, si videlicet fatetur nō prius agnoscere se affectū: q̄ vlcus inueterauerit. Deinde illud quoq; aperte fateatur oportet, ex alio suggeri sanationis indicationem: ex alijs preberi affectus noticiam. Nam esto conferat aliquid tempus ad agnitionē, certe indicatio curationis a tempore nō sumitur. Quid enim ad rem pertineat, si quod vlcus inueterauit: adimere quæ coitio nem impediant, & nouare locum qui affligitur? Nam si ꝑpter fluxio-nem malignam, quā cacoethe dicunt vir inepte vlceris labra hoc vel

Nec a diu-turnitate nec a recen tia nec om-nino a tpe indicatio-nē vllā esse.

Tempus nō uariat indicationem.

tempus cōfert ad cognitionem nō tn̄ ad indicationem. tn̄ hoc ēē potenī ga ... ā tpe ... et ... sumer[illegible] indicationem ut ait Gal. inferius c. 51. signo isto ✗

illo modo sunt affecta: quid cõmodi erit si ea excideris. anteq̃ fluxioni sistendæ cõsulueris? Videlicet vlcus latius efficies. veluti nõnulli faciunt eorum qui similiter vt tu vlcera curant. Siquidem causa, quæ ea & dura & callosa prius reddidit adhuc manẽte: nihil aliud ex his excidendis accedet: q̃ vlceris amplicatio. Quippe illa ipsa quæ excideris, perinde & dura: & callosa rursus erunt: atq; ea quæ prius. Quã q̃ ne idipsum quidem adiecit prudens scilicet Thessalus, callosa, & dura, & decolorata, exulceratæ partis excidẽda esse. sed absoluto sermone abscindi quæ coitionẽ morantur iubet, ac nouari. Ac si quidem summouere causas quæ glutinationem morantur suaderet: & vetus ea ratio esset: nec ipse eum accusarẽ. Præcipitur enim ab omnibus fere antiquis medicis quicũq; ratione quadam, ac methodo de vlcerũ curatione scripserunt: causas quæ illa creant abscindẽdas esse. æque profecto, vt cæterorum omniũ morborum. Non enim arbitror in vlcerib[9] manẽte adhuc causa, quæ ea excitauit: hãc prius tolli expedit, In alijs morbis non expedit. sed omnino in omnibus in quibus effectrix causa ad huc manet: ab hac inchoanda curatio est. Quod si quæ coitionẽ impediunt, non dixit de omnibus causis quæ eam impedire possunt. sed de labris tantum, veluti ex ijs quæ subiecit, ostendit. plus certe ne scire: q̃ scire eorum quæ ad vlceris curationẽ spectãt videtur. Quippe fieri aliquando potest, vt & hæc causa sola sit, quo minus sanescat vlcus. potest etiam (vt dictum est) causa esse & quæ citra tumorem præter naturam fit in exulceratis partibus intemperies: & quæ cũ tumore quidem coniuncta sit. non tamẽ qui omnino sibi labra excidi desyderet. potest & varix superiacens, vel lienis auctior. vel in iocinore vitium aliquod. præterq; hæc oĩa imbecillitas ægræ partis. quæ ipsa quoq; intensa quædam est intemperies. Quinetiã vitiosus in toto corpore succus, cacochymian vocant. maxima scilicet causarum quæ incõmodare vlceribus possunt. Vexat sane non minus vlcera & succorum æqualiter se habentiũ, exuperantia, quã plethoran vocant. Horum quoq; si adimi thessalus iubet: laudo hominẽ, ceu veterib[9] sub scribentem. sin labra tantum: vnum nouit ex multis. sed quod nec opiliones lateat. Quippe si opilio vlceris labra, dura, & callosa, & liuida, & nigra, & alio quopiam notabili coloris vitio videat: prorsus ea excidere non dubitabit. Est enim excidere res promptissima. Maius vero quippiam atq; artis egens medicamẽtis sanare. Thessalus autẽ, nec quæ labra molliri medicamentis possunt, vnq̃ nouit: (Quippe fatentur eum penitus hãc artis partem declinasse. ita vtiq; vt ipse quoq; indicat.) nec omnino experientiam rationalemve scientiam de vllo medicamẽto visus est habere. quod ipsum quoq; ex libro eius de me-

Variæ causæ propter quas nõ sanescat vlc[9].

Cacochymia.

Plethora.

dicamentis ostenditur. Verum de ijs quæ ibi non recte ab eo sunt prodita, in progressu operis dicemus. Nunc de diuturnorũ vlcerum sanatione, quam in prius posita dictione tradidit paramus, disserere. Sane melius fuerat non diuturna, sed cacoethe ea vocasse. tum naturã eorum narrasse. & causas generationis eorum exposuisse, curationẽq; cuiusq;. Primũ quidem cõmunẽ omnium quatenus vlcera sunt, qualem in tertio libro descripsi. deinde priuatam cuiusq; pro efficientis causæ specie. veluti in hoc libro docui. Hic cum nihil horum fecerit, & nouandum vlceratum locum censet: & vbi instar recentis vulneris fecerit: vt cruenta sanandum. Hoc sane quis in operibus artis exercitatus non euidentissime intellegat ab eo esse scriptum: qui nũq̃ vlcus curauit? Sanare ne vlcus diuturnum vt cruentum quisq̃ potest, vbi id simile recẽti vulneri fecerit? vtrum ne labris eius fibula adductis: an sutura coniunctis. an potius horum nullo, sed medicamẽto quod cruentis sit aptum, & cum hoc sola deligatura fretus? Quis est qui nõ norit vlcus cacoethes: statim etiam cauum esse. vtpote ex rosione natũ? Nunquid igitur insulse Thessale fieri potest, vt coalescat cauũ vlcus, priusq̃ cauitas carne sit impleta? an non est hoc vt cruentum sanare? Ergo ipse tu frustra cauorum vlcerum curandorum indicationem nõ esse glutinationẽ: sed impletionem scripsisti. Quod si etiam non esset ex se cauum omne vlcus contumax; certe dum vt tu præcipis, excisis videlicet labris vt cruentũ efficitur: ex necessitate cauũ fit. maximãq; conquirit labrorum distantiã. Adeo vt nõ videam quomodo id glutines, & coire vt cruentũ facias. Nam si adducere violenter labra quæ plurimũ distant tentabis: phlegmonen necessario accersent. nec coalescent. id quod tantũ intelligere mihi Thessalus videtur. Subdit eñ.

„ Si non fuerint victa vt phlegmonen mitiges. Satius vero fuerat scribere cum non vincentur: vt phlegmonẽ mitiges. Nam necesse est nõ esse vincenda. Verum vt hoc quoq; Thessalo donetur, atq; id transeamus, nec anxie examinemus: illud cuius apertum est, quod a communitate, quã ipsemet tradidit, prorsus recessit. Quippe si quod obstat auferemus: nihil amplius de cõmunitate diuturnorum vlcerum, qua diuturna sunt sumem⁹. Sed detur hoc quoq;. videamus quæ sequunt̃. Scribit enim ad hunc modum. Quæ ad cicatricem veniunt & rursus

„ se aperiũt: hæc in accessione, & vlceratione similiter curabis: ijs quæ

„ recenter vexata phlegmone sunt. Post hæc subdit. Malagmate quod

„ ex sinapis semine fit, circumpositis partibus ruborem excitandum. Quid ais insane, etiam si acre & calidũ sit quod influit, rubrifieri particulam ex sinapis semine oportet? vt quod in multo tempore contrahere ex fluxione debebat: id statim ex tuo medicamẽto optineat, tota

Cacoethes . i. mali habitus vlcera ob diuturnitatem affectus, siue malignitatem materie.

Adducere violenter labra multum distantia, est phlegmonem accersire.

Medicam^ta rubrificantia quibus partib; conueniant, et quibus non.

Quæ veteres rubrifaciendo curabant.

videlicet vlcerata atq; erosa: Nam veteres eas partiũ imbecillitates, quæ vel ex frigore: vel plurimo humore citra manifestum calorem acciderant: rubrifaciendo curabant. Tu rubrificatione in omnib⁹ deinceps vteris. primũ nullo facto discrimine, propter ne partis imbecillitatem: an propter fluxionis maliciam, nõ sanetur vlcus. Deinde ordinem inuertis. Nam cum sinapi particulam vsseris, nec quicq̃ profeceris: tum ad corporis totius curationem accedis. Cum contra (vt arbitror) tum ratione: tum experimẽto de ijs sit statutum. vt toto prius corpore a superuacuis liberato, tum calidum aliquod, acreq; medicamentum parti admouere sit audendum. Quippe eiusmodi medicamẽta omnia cucurbitæ ritu ad se trahere a toto corpore sũt habilia. Itaq; nisi id prius vacuaueris, materiem fluxionis acri medicamento relinques. Hoc enim tum empirici fatentur: tũ dogmatici. hoc philosophorum optimi senserunt. (Nam cum eorum meminit Thessalus: nõ alienum sit eos citare testes) quod oculum recte sanare ante totum caput non licet. Neq; hoc ante totũ corpus. sic Aristoteles ac plato de morborũ curatione senserũt. Sane & Hippocrates, & Diocles, & Praxagoras, & Plistonicus, & veteres vniuersi. Thessalus vero solus non sic. sed primũ ad compositionem ex sinapi venit. post de toto corpore sollicitus est. ne hic quidem prudenter quicq̃ docens. Nam cum liceat corpore medicamento quod purget semel vacuato, mox salubri victu reficere: hic vociferationũ meminit, exercitationũq;, & gestationum, et victus certo ambitu mutati, tum vomitionis, ex radicula. mox summam his imponit. ipsum veratrum. Idem scilicet qui sine vllo magno negocio omnia sanare promisit. Ego vero ne intelligere quidem possum. quomodo quisq̃, aut deterius: aut maiore tẽporis dispendio, aut inani magis opera sanauerit. Age igitur sicut vsu nõ nunq̃ vidimus: sic verbis quoq; hominẽ fingam⁹, cui sanari vlcus cõtumax sit opus. Esto aliquis qui quidem sit sanus: sed ex scabenda de repente quapiã particula, veluti brachio: pustulam statim excitarit mox eadem ipsa particula iterũ atq; iterum pruritu vexetur. pustulaq; dirupta, vlcus decolor, inæqualiter erosum gignatur, atq; hæc in tribus, quatuor ve diebus a principio inciderint. Dicat mihi hoc loco quispiam ex medicis qui Thessalũ imitantur, quonã pacto sanare eiusmodi vlcus cõueniat. Ego nanq; cacoethes omnino id dico, & ob id qualis sit totius corporis affectus, statim consyderabo. Inueniam nanq; tum ex vlceris ipsius symptomatis: tum ex notis quas totũ corpus præ se feret, cuius maxime generis sit is qui redundat succus. Atq; hũc medicamẽto protinus educã. nec protraham dum totus hominis cubitus affectũ quẽdam contumacẽ rebelleq; curationi contrahat. At Thessali secta-

Cacoethus ab initio curatio.

In medendo prius totũ corpus curare expedit, et partem, no contra ut Thessalus faciebat.

Medicam.tra calida a toto corpore trahere sunt habilia

Ar.s composuit libros d curatione morborum.

Vlcus Contumax pro exo. ponitur.

tores ipsius videlicet præcepta seruātes: primū expectabūt, dum vlcus inueteratū fit. quo in mirificā illā inueteratorū vlcerū cōmunitatē recidat. Quasi nō longe melius esset cōtumaciū vlcerū, nō autē inueteratorū cōmunitatē, quæ curationē indicaret, tradere. Mox duorū alterū aut excident, & ceu recens vulnus reddent, ac veluti ad glutinādum partes eius adducent: aut primū quod ex sinapi conficitur medicamento, vtentur. Quo nō proficiente, ad sublatas voces, & gestationes, & reliquas exercitationes, & victum per circuitus mutandū confugient. ab ijs vomitionē ex radicula mouebūt. Quod si his vlcus nō sanabitur: veratrū dabunt. Sin nec id profecerit: hominē in libyā ablegabunt. Nā id quoq; adijcere debuit Thessalus, post eximiā illā cōtumaciū vlcerū curationem. Quippe in vociferationibus, gestationibus, & alijs eiusmodi immorantur, quasi malū habitum corporis quā cachexiam græci vocant, nō vitiū humorum quā cacochymiā dicūt, curet. Et quid miri, si tum fatentur se vlcus cacoethes statim vt est natum non nosse: tum vero dum fit inueteratū, ac sæpe cicatricem ducat: sæpe se aperiat manebunt: anteq̄ quid facto opus sit intellegant. vbi etiam eos qui quoquomodo febricitent, accessionē quæ tertio die futura, nō futura ve est, transire censent. Adeo videlicet ad vnguē contemplationē de crisi ꝑnouerunt. aut summū morbi incrementum futurum prospicere possunt. Quid igitur sæpe accidit? Nēpe tabescere in lectulis horū culpa homines, q̄ stati secūdo die explicari potuissent. Quippe nō semel nos, aut bis ter ve: sed sexcenties, tū ipsi multos febricitātes, simul vt prima accessio desijt lauimus: tū præceptores nostros id ipsum facere vidimus. intrepideq; de cætero victitare ꝑmisimus. ceu post febri carituros. quos sapiēs scilicet Thessalus q̄ primā diatriton. i. tridui mediā excogitauit: prorsus arefecisset, totis (puto) trib⁹ dieb⁹ fame cōfectos. mox dein (arbitror) modice scilicet i quarto die nutriuisset. ab hoc paulati reficiēs: vix sexto aut septimo, ad cōsueta munia qui semel febricitassent, dimisisset. Adeo semp homines ī morbis tabefaciunt. a quib⁹ vtiq; facile possent liberari. Nam cū paucissimis dieb⁹ sanari vlcus cōtumax incipiēs posset: Thessalus id in annū, aut etiā longius tēpus, incurrere sinit. Manere nāq; dum id cicatricē sæpe inducat: sæpe etiā se resoluat, vt scias an contumax sit, mox vbi curationē incœperis, ne tūc quidē corpus statim purgare, sed primū medicamēto ex sinapi, dein gestatione, & vociferatione, & certo victu, post radicula, ab his veratro vti: hæc quid aliud: q̄ annū expectantis sunt? An per deum immortalem cum sex diebus, aut plurimū septem: posset homo curari: multos menses trahemus. quo videlicet primū an cacoethes vlcus sit sciamus, dein curationē inchoabimus?

In thessalu quo egrotos putrides reddit. ac pria dia liberar possit

longa media i principio morbi tabidos reddit ægrotos ac dd enecat.

Et quæ demũ necessitas erat propriam inueteratorum vlcerum cõmunitatem tradendi. præsertim cũ nihil ad curationẽ conducat licueritq; non inueteratorũ: sed contumacium, nec horũ me hercle cõmunitatẽ indicatricem, sed curationẽ scribere? Quippe accidit quibusdam tum vlceribus: tum morbis, vt contumaces rebellesq; ad curandũ sint, nec tamẽ inde curationis indicatio sumitur. sed affectus ipse primã curationis indicationẽ suggerit. Ex ea vero, & quæ sunt agẽda inueniunt. ad eũ modum quẽ ipse tradidi. Quare hoc est methodo curare quod nos facimus. veteres imitantes. si modo methodum esse oportet vnam quãdam vniuersalem viam, quæ omniũ particulariũ sit cõmunis. Hic vero etiã in hoc fallitur. putatq; quicquid omnino in ijs habetur, qui methodo aliquid faciũt, ipsam methodum esse. Nã noticiam certe habeat oportet, tum similis: tum dissimilis, qui methodo quiduis molit. non tamẽ ipsum hoc methodus est. similis scilicet dissimilisq; noticia. Neq; hoc Aristoteles, Plato ve affirmat: quos falso Thessalus citare audet. Verum hæc ad præsens refellere non attinet. Quare rursus ad medendi methodum reuertor. promittoq; ostẽsurum me tum vnũ esse eius in omnibus curationibus principium: tum viam quæ ab eo principio ad finẽ vsq; ducit, in omnibus particularibus similẽ esse. Quare & si in singulis morbis priuata quædã methodus sanandi videtur: cõmune tamẽ in omnibus genus vnũ est. Auspicari nãq; perpetuo oportet ab indicatione quæ ab affectu, cui mederi paramus, accipit. Aestimare vero, ac discernere, an causa quæ affectum excitauit: iã desierit. an nunc quoq; ipsum tum augeat: tum faciat. Dein si desijt: ad eam quæ in tertio huius operis libro traditur methodum est veniendum. Sin adhuc facit: ad eam quæ hic docetur. Quippe eadem hac methodo, tum phlegmones: tum febris, tum omnium vno verbo morborum remedia inuenias. Vtiq; si nihil etiamnũ fit: de præcedentibus causis nõ laborans. sed ab ipso tantum affectu ordiens. Sin nunc quoq; aliquid fit: duos tibi curationis fines proponens tum alia deinceps, vt dictum est faciens. Sed enim mirari stupiditatẽ eorum qui Thessalum sequũtur, est operepræcium. Nõ vtiq; quod in talibus delinquũt: sed quod dyspathias, & metasyncrisis, & ibecillitates, & firmitudines, & alia id genus nomina non pauca proferentes. quæ per ea significentur ne nunc quidem si interroges respondere possunt. Nam quid sit quod in omnibus diuturnis vlceribus græce dicunt metasyncrinein ten exin nec similiter inter se oẽs: nec clare, nec vt prudentes respondent. Atqui si vel antiquum nomen esset: vel ab vllo græcorum vsurpatum: ex ijs fortassis quæ illi scriberent, intelligi posset, de quo id negocio dicerent. Nunc quoniam stupiditatis ipsorum proprium est, vtiq; ex

Methodus quid.

Promissio galeni.

Reuertit ad ꝓpositũ

Methodi curãdi formula generalis.

In thessalios.

Asclepiadis Hypothesi natũ, sicut & reliqua eorũ placita: æquũ profecto est ipsi sua somnia intrepretenẽ. Vnde scilicet qđ græce dicitur συγκρίνεσθαι τὰ σώματα καὶ διακρίνεσθαι quasi misceri secernicꝫ corpora dicas. solis ijs qui corpuscula, & meatus, aut indiuidua, & vacuum, aut deniꝗ ĩpatibilia, & inalterabilia, prima elemẽta statuũt: liceat vsurpare. Sicut certe vsurpant, & assidue ipsis nominib⁹ vtunẽ. Quinetiã ipse Thessalus in canone cũ hæc principia cõfirmat, nouat quidẽ aliquid ibi quoꝗ præter ea quæ a Themisone, & Asclepiade sunt posita. cęterũ qđ sentit, docet sane nõ obscure. Nõ enim prorsus sicut Asclepiades cũ in symmetria quadã. i. cõpetentia exiguorũ meatuũ sanitatem, in ametria. i. incõueniẽtia morbũ cõstitueret, reditũ ad priscam meatuũ symmetriã sanationẽ putauit: ita Thessalus quoꝗ est arbitratus. sed totũ exiguorũ meatuũ statum censet ĩmutandum. Atꝗ ex hac opinione processit metasyncriseos nomẽ idẽ plane indicans potestate, quod græce metaporopoeesis. i. exiguorũ status mutatio. Cæterũ nõ decebat ipsum in quib⁹ fugere ab incertis obscurisꝗ iubet, & tantum ijs cõmunitatibus, quæ euidenter apparent animũ intendere: in his quoꝗ dogmaticorum vti nominibus. At noli inquiunt sectatores eius cũ his vtitur: dogmatice eum audire. sed aphelως. i. simpliciter. Nã ita ferre suppetias ex sectatoribus eius quidã solent. videlicet ad aliud rursus nomẽ nos reuocantes. Nẽpe aphelian quã nos simplicitatẽ vertimus. quã ne ipsam quidẽ quid significet ipse sane intelligere possum. Si eñ sicuti ipsi hoc quoꝗ rursus exponunt. ad aliud scilicet magis friuolũ nomẽ nos remittẽtes. nempe græce viωticωs, qđ ipsum rursus exponẽtes: significari p id dicũt, idẽ qđ vulgo hominũ similiter: vtiꝗ tantũdẽ fuerit aphelως ei qđ nõ definite, nec exacte, sed sine omni tũ arte: tũ sciẽtia. siquidẽ loquũtur homines q magis sunt ad loquẽdũ præcipites artiũ noia, sub sensib⁹ quibusdã, q nullo fundamẽto nitãtur: Rogati vero qd significent, ostẽdere clare nõ possunt. Qđ si hoc Thessalij isti accidere sibi fatẽtur: loq se quæpiã nec intelligere se exacte quæ loquanẽ: id ipm ꝑfecto fatenẽ, qđ nos illis obijcimus. Nã metasyncrisis illa, siquidẽ de ĩmutãda poropoeia. i. exiguorũ meatuũ statu, dicaẽ: certe intellectus aliqd habuerit significaueritꝗ rẽ aliquã. cæterũ friuolã multis modis. Nã nec ex corpusculis, & meatib⁹ corpora nostra cõstant: nec si hoc verũ esset, posset tamẽ aliquis docere, qua ratione sinapi meatuum illorum statum ĩmutaret. Nec si id quoꝗ ostendere aliquis posset: consentiens eorum sectæ esset, qui se apparẽtibus communitatibus contentos esse dicunt. Ne igitur vtantur hoc nomine, nec nobis negocia facessant. Licet enim & sine metasyncriseos nomine, diuturnorum vlcerum curationem alijs verbis dicere.

Methasyncrisis.

Metaporopoeesis.

sicut empirici faciunt. Quod autē & in atonias .i. imbecillitatis vocabulo simili modo nugentur: mōstratum prius est in secundo libro. Si enim sicut empirici, nomē vsurpant: aliud prorsus nō significant: q̄ qđ actio nō seruatur. Sin autē facultates aliquas gubernare animal ꝓponunt, quales tum nos asserimus: tum oēs fere veteres: præter id quod Asclepiadis dogmatis cōtradicunt: etiam incerta & de quibus parum inter authores cōueniat, attingunt. quāuis ea fugere iubeant. Sed dic thessale clare quid sibi velit illud μετασυγκρίνειν? Si nāq; exiguos meatus mutare: & falleris, & quæ incerta sunt vsurpas. Si firmari sanāq; reddi corporis particulam, vel hominē totū: nihil hic præter nomen plus: q̄ empirici doces. Quippe sciunt hi quoq; remedijs quibusdam admotis reddi hominē sanum. Cæterū qua ratione remedia id faciāt, vtiq; nesciunt. Neq; enim an exiguos meatus mutet medicamēti facultas: neq; an symmetrian efficiat, neq; an totū patientis particulæ qualitatem alteret, potest empiricorū quispiā dicere. Atq; illi saltem sunt modesti. vt qui vnum se solum scire dicant. huic scilicet morbo in hoc tempore si medicamentū ex sinapi adhibeatur: sæpe notasse se vtilitatem secutam. Non tamē methodos loquuntur. nec superciliū attollūt. nec tali sibi noticia placent. nec antiquis maledicunt. nec Hippocratem pro nihilo habent. imo vero ipsum laudant. fereq; omnia vere dixisse affirmant. Hic vero Thessalus qui tum hunc: tū reliquos omnes medicos contemnit: empirica cōtumacis vlceris præcepta se scribere nō intelligit. Quāq̄ si vel hoc cōmode faceret: vtiq; aliquid operepræcium faceret. Atqui ne id quidē fecisse videtur. cum ordinē remediorū inuertat: & prius partis remedijs vtatur: q̄ totum corpus præparauerit. Nam hoc insignis iusticiæ argumentum est. cum in vno eo fere omnibus medicis cōueniat: quāuis in plurimis dissentiāt: quod totū corpus vacuū, purūq; ab excrementis ante sit reddendum: q̄ vlla pars valentibus remedijs sit subijcienda. Nam siue experiētia iudicare quis velit: siue etiam ratione (Tertiū enim quo iudicet, neq; in alia quapiā arte: neq; in vlla vitæ parte quisq̄ habet) maximū esse icōmodum deprehēdet, cū toto corpore suā curā requirente, priusq̄ illi sit ꝓspectū: afflictæ parti acre aliqđ, & calidū medicamētū sit admotū. Trahit enī ad se cucurbitæ more ex toto corpore supuacua. atq; ita in graui parte affigit: vt ægre auelli possint. Quo magis operepręciū est Thessalios istos percōtari. vnde nā Thessalo in mētē venerit de cōtumaciū vlcerū curatione talia nugari. Cū nec ēpiricus quisq̄ āte: nec rationalis ita scripserit. sed nec ipe Thessalus: nec ei⁹ sequaciū quisq̄ eiusmodi remediorum ordinē, aut cum experientia consentire: aut cum ratione affirmare ausit. Adde qđ nec docere possunt quomodo tēpus indicet, non

In quo oibus medicis conuenerit.

inscitiæ

autē affectus. Sed neq; (quod hoc maius est) quomodo Thessalus, qui æstimandū censet, quid sit qđ cicatricē vlcerū moreť atq; id tollendū: non prorsus sit stupidus. Simul cū hoc tantū satis esse nō videat, diuturnitatē autē vlcerū nihil esse ad rē: simul cū non in vlceribus modo: verū etiam reliquis morbis omnibus id esse faciēdum, veluti veteres monent: non aduertit. Verū ad hæc nobis nihil respondent. sed semp nō recte intelligere nos dictantes. tanq̄ videlicet ipsi vel Hippocratis: vel veterum cuiusq̄ sententiā ad vnguē intelligerent: recte thessalum dixisse affirmant, diuturnorū vlcerū vnā quādam cōmunitatem esse. Ita enim Hippocratē quoq; sensisse in libro de vlcerib⁹, cum ita scribat. Etiā ab inueteratis vlcerib⁹ id agere. vt sanguis crebro effluat: cōducit. quomodocūq; videť opportunū esse. Fortassis ergo ad rē pertineat, tametsi nō prædixerim, me de Hippocratis mēte hoc loco disserturū: vel summatim aliquid de ea perstringere. fuerit vero quod dicemus nō minus & priscorū sensus interpretatio. Hos nāq; viros ceu nullius adhuc dogmatū sectæ addictos, sed pura, & simplici mēte studentes: vtile quippiā ad sanitatē inuenire credibile sane est. quædā vsu: quædā inuenisse ratione. tū scripsisse quæ inuenerant. subinde nō adhibita inuētionis suæ ratione: aliquādo vero & adhibita. atq; id fecisse ipsius legentiū vtilitatis causa. Quippe vbi ad dextrū inuentorū vsum conducturū posteris sperabant, si rationē inuētionis nouissent: tum eā diligenter ꝓdiderunt. vbi secus & superuacuā relatu putarunt: et propterea omiserunt. Nam quod sermonis cōpendiū prisci imprimis coluerūt: id oēs, vel me tacete iā norunt. atq; ob hāc maxime causam nō Hippocrates modo: verū etiā reliqui priscorū medio interim trāsgresso, primo tertiū adnectunt. Si eñ primū secundi sit signū. atq; hoc tertiū ex necessitate sequit: ita tertium primo subijciunt. secūdum prætereuntes. Ostendi vero persæpe tū reliquos antiquos: tum vero maxime omnium Hippocratē talia scripsisse. debetq; qui callere priscorum interpretandi genus volet, in illis exercitari. Nunc vero ipsum quod propositū est tantū exponā. Nam quæ vlcera oībus rite decenterq; factis, tamē nō sanantur: ea medici græce cacoethe nos maligna, contumacia, rebellia ve dicimus. Quæ vero sit vlcerum vt vlcera sunt curatio: in libro qui hūc præcedit definitū est. Hæc igitur vlcera & cacoethe: & inueterata, & diuturna vocant. indifferenter his nominibus vtentes. Quinetiam ad noscendum quod affectus ipse cacoethes. i. contumax ad sanandum sit vna cū alijs notis: etiam id aliquam portionē habet, non tamē aut ipsa diuturnitas: aut quod diuturna & vocētur: & sint, idoneā curationē indicat. sed ex hoc quod male affecta sit vlcerata pars, licet colligere. hoc vero inuento, & curatio-

Hippo.

De hippocratis mēte ex multis eiusdem locis.

Veteres medio transgresso, sæpe tertium primo cōiunxisse.

Cacoethe, quæ.

Liber de Vlceribus Hipp^tis

nis ratio constabit. Quo inquies modo? Nempe ubi tantũ eæ partes quibus vlcus insidet, ita sunt affectæ: si has sanaueris. ubi totum corpus vitioso aliquo succo abundat: si hunc vacuaueris. Ac signũ quidem vitiosi succi est ipsa vlceris diuturnitas, inuentio autẽ eius quod expedit, non ex diuturnitate: sed ex succi vitio suggeritur. Quare tria hæc deinceps se habent: signum, affectio, & curatio. Signũ quidẽ ipsa diuturnitas. Affectus, succi vitium. Curatio, huius vacuatio. Atq; hac ratione subinde veteres inuenias medio prætermisso: tertium statim primo subijcere. veluti Hippocrates fecit, cũ dixit. Tũ ab inueteratis vlcerib⁹ cõfert, vt assidue sãguinẽ effluere facias. vtcũq; id opportunũ videbit. Non vtiq; curationẽ indicante vetustate sed sanguinis vitio. Quippe ipse mox subijcit. Prohibet nãq; maxime quidem eiusmodi vlcera sanescere. Post vero etiam reliqua oĩa putredo sanguinis, & si quid ex sãguinis trãsmutatiõe est ortũ. Quinetiã post paulo cũ de vlcerib⁹, quæ ad cicatricẽ nõ veniũt disserit. Nec si (inquit) quæ vlcus ambiũt nigricẽt, sanguine putri, aut etiã varice fluxionẽ suppeditãte: id gen⁹ vlcera coire possunt. nisi quæ vlcus ãbiunt, sana reddas. Post etiã de varicũ sanatiõe scribit. Ad hæc etiã purgatiõis meminit toti⁹ corporis. tũ i alijs quibusdã vulnerib⁹: tũ his quib⁹ cariẽ quã sphacelon vocãt, instare est metus. Præterea serpentib⁹ vlcerũ, & esthiomenis oĩbus. i. quæ exedũtur. Ita enim græce nominare solet ea, quæ humor aliquis erodit. Iã vero in ijs quæ mox sequuntur, rursus ad hunc modũ subiungit. In quocũq; vlcere erysipelas superuenerit: purgatio totius corporis adhibẽda est. Et in sũma si curiose librũ de vlceribus reuoluas: iuenies sẽp eũ ab affectu indicationẽ sumere. vti vero interi et tẽpore. sed ad affectũ noscẽdũ. Quod vero hæc ita se habeãt: ex ĩpo libri ingressu agnoscas, q talis est. Vlcera madefacere quæcũq; ea fuerint, nisi vino non oportet. Tum causam adijciens, ait. Nam siccũ sano vicinius est. humidum vero, non sano. Et mox vlcus enim humidũ est. sanum autem siccum. Ideoq; per totũ librũ cum totius vlcerum curationis finem siccationẽ statuat: mox particularia inuenit. etiam finis ipsius subinde nos cõmonefaciẽs. Cũ eni ita scribit. Quodcũq; vlcus acuto telo cesim, percussim ve diuisum est: medicamẽtũ quod cruentis statim iponitur (enhæmon græci vocant) ac siccans aliquid, qđ suppurare vetet, admittit. Fit eni effluẽte sanguine siccius. Et rursus. Quæcũq; probe & opportune purgata semper ad siccius promouẽtur: his caro magna ex parte non supercrescit. nisi si contusa sint. Et rursus. Si quod coire nequit: huic humecta caro in causa est. In his oĩb⁹ primæ sanandorũ vlcerũ indicationis nos admonet. Siqdẽ vlceris q̃ vlc⁹ est sanatio, mediocris siccatio est. Cui⁹ rei demõstratio i libro q hũc præ

Marginal notes (printed): Hippo. — Sphacelos. — Esthiomena. — Hippo. — Hippo. — Hippo. — Enhæmon. — Hippo.

Manuscript marginalia: Diuturnitas ulceris est q[uod] partes ulceris male affectæ sunt, ut q[uod] totum corpus uitioso succo abundat — Curatio ulcerum inueteratorum — [Hippocrates] nos in [h]ac de curatione / Affectionem non adhibet — Herpes miliaris — Hipp. semper ab affectu sumit indicationem — regula — Nota Praeceptum

cedit tradita est. Verum vlceris quod cum alio affectu cõiunctum est: cuius videlicet præcedere curationẽ oportet: eius curatio vt vlceris solius, nõ est, sed prior illius affectus, secunda vlceris. Nã siue phlegmone quæpiam: siue nigricia, siue ecchymosis, siue erysipelas, siue tumor is qui oedema dicitur, vlceratam carnẽ obsederit: primũ eius molienda curatio est. At vero quod vlcus interim, non solum nõ cõmode curatur: sed multo etiam maius redditur: id neminẽ lateat. Nam siue contusa fuerint circumposita vlceri loca: seu phlegmone, alius ve tumor in his constiterit: propria eius affectus sanatio inuenienda nobis est. illud pro certo habentibus, fieri non posse, vt vlcus sanetur, nisi locus in quo constitit, prius sit sanatus. Ac proinde Hippocrates ipse redigens nobis in memoriam ea quæ statim in libri initio tradiderat: tum reliqua quæ paulo ante sunt comprehensa: tum vero hæc adscripsit. Quodcunque vlcus cesim percussim ve acuto telo est diuisum: medicamentum enhæmon & siccans aliquod, quod suppurare vetet, admittit. Sin caro aliqua telo tum contusa tum cesa sit: huic ita medendum est, vt quàm celerrime suppuret. Nam & minus phlegmone vrgebitur: & necesse est carnes quæ contusæ cesæque sint putrefactas, & in pus versas, liquari. postea nouã carnem nasci. Indicat enim hoc sermone manifeste, solos eos vlceratarũ partiũ affectus non esse siccandos: in quibus gigni quàm celerrime pus cupimus. vtique quod cum aliqua putrescentia pus fiat obiter docens. Porro omnia quæ putrefiũt, ex calido & humido sic afficiuntur. Ideoque etiã ea cataplasmata, quæ ex ordei farina componuntur. ceu quæ calefaciant humectentque, omnibus ijs affectibus, quibus moueri pus expedit, admouemus. Ordei nanque farina ex aqua & oleo. Itemque panis ex aqua & oleo. præterea fometũ multæ calidæ aquæ. & tetrapharmaci vis, oĩa denique quæ calefaciũt, & humectant, celerrime pus mouent. Ideoque etiã ijs partibus, quæ phlegmone infestãtur: vbi vehementius iã pulsitant, sic vt iã desperetur de horũ citra pus curatione: veteres oẽs eiusmodi applicãt medicamẽta. ante vero nequaquam. Atque hoc Hippocrates ipse aperte nos docet in memoratis iã verbis. quibus iubet, quæ sine contusione vulneratæ partes sunt quàm maxime siccare. quæ cum cõtusione sunt facta, his quàm primũ pus mouere. Quinetiã cũ dixit: Quæcunque vlcera nõ probe, & vt cõuenit expurgata, semper prius pullulare incipiunt: his maxime caro supercrescit. quæ vero probe, & vt decet expurgata semper ad siccius promouetur. his nisi sint cõtusa, caro nõ supercrescit. Quippe hic illud (nisi sint cõtusa) quod adijcitur redigit nobis in memoriã, quod in supius proditis verbis est dictũ. Nẽpe oportere oĩa siccari præter ea quæ cõtusa sũt. Neque enim sicubi cataplasmate quod calfaciat humectetque illinũtur quæ phlegmõe infestãt:

Hippo.

Quæ putrefiunt, ex calido & humido putrefiunt.

Hippo.

De Vlcere cum tumore et quomodo curetur.

semper sananda prius ea quae locum vlceris infestant.

Notandum praecipue quae aliquid pus mouere debemus aliquid vero non.

Vlcera quae debent purgari non sunt siccanda.

Putredo fit ab aliena caliditate.

Pus mouentia sunt calida et humida.

Quae debent suppurari calidis et humidis foueto.

Quae contusa sunt nõ sunt siccanda.

ex prima ratione id fit, hoc est vt remedium affectus, sed vt symptomatis mitigatio. siquidem ipsius phlegmones remedia, sicciorũ sunt virium. Audi nanq; loquentem Hippocratem cataplasmata oedematum, & phlegmones quæ in circapositis consistit: verbascum coctum, & folia trifolij cruda, et epipetri folia cocta, & polium. Quippe omnia hæc siccandi vim habent. veluti in commentarijs de simplicibus medicamentis docuimus. Et cõpendiaria obsessarũ phlegmone partium curatio, per id genus præsidia obitur. quæ sane vel affectũ prorsus sũmouent: vel si quid exiguum: quod suppuret reliquerint. alterum medicamentum acre, quod educere pus queat requiritur. vel si tenuis circumposita cutis sit, velisq; celerius explicatum ægrum: sectio petenda est. Cæterũ curatio phlegmones per ordei farinam lenientis tractatio est: non medentis. & contra malum pugnantis. Verum de talium differentia in sequentibus plenius docetur. Illa porro mihi demonstrata manifeste puto. Hippocratem tum vlcera quæq; siccanda esse iussisse: tum hanc esse curationis finem sanxisse. ipso scilicet affectu indicationem præbente, non tẽpore. Quod si quis hoc magis etiã sibi persuasum cupit: librũ eius de vlceribus totũ diligẽtius euoluat. Intelliget enim perspicue, tũ vnã esse vlcerũ omniũ generalem curationẽ, Nẽpe quã nos proximo libro docuimus: tũ vero nõ minus illud, nullã esse a tẽpore, nec in vlceribus: nec in plegmone, nec deniq; in alio quopiã affectu, indicationẽ. Quoniam vero in hunc sermonis locum peruenimus: æquũ est ostendere non modo horum quæ iã retulimus fuisse inuentorẽ Hippocratẽ: sed etiam reliquorũ omniũ, quæcũq; hunc scire qui cõmode vlcus sit sanaturus, est opus. Videtur enĩ is non solũ vlcerũ quæ citra aliũ affectum consistunt, sanandorũ rationem inuenisse, vt quæ in siccando consistat: sed etiã priuatim per species affectuũ cuiusq;. Nam aut vitiosus succus ad partem cui vlcus insedit amplius non fluit: aut etiam fluit. ac si non amplius fluit: ipsi tantum quod laborat succurrendum est. Si quidem vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum conspicitur: scarificando. ac sanguinem emittẽdo. mox (vt ipsius verbis vtar) spongiam statim sicciorẽ magis: q̃ humidiorẽ super imponendo. Neq; enim arbitror ignorabit quispiam particulam illam (q̃) negationis hoc loco vim habere. tanq̃ ita diceret, sicciorẽ, nõ humidiorẽ. Post hæc vero etiã siccantia remedia applicando. ab his si res postulet, rursus sanguinẽ auferendo. ac mox iterũ talia peragendo, donec parta omnino sanitas sit. Quod si labra vlceris dura, callosaq; appareant: etiã ea excidendo. Etenim de his quoq;, ita ait. "Circularia vlcerũ, si subcaua sint: circulo p̃cidere quæ abcesserunt oportet, vel oĩa: vel ex dimidio circuli, secũdũ hominis longitudinẽ."

Marginalia: Cataplasma Hipp:tis — Hippo. — Sectio — Vlcera quæq; siccanda, et hoc e fine Curationis. — Omnium quibus ad vlcerũ curationẽ est opus, inuẽtorẽ hippocratẽ fuisse — Vlcera quæ debent scarificari et spogia siccari — Labra vlceris quæ excidenda. — Hippo.

Scripsit vero & de tumorib⁹, qui coniuncti cum vlcere sunt, vniuersis, quēadmodum curandi singuli sint, simili modo, et varicib⁹. Quādo hoꝶ quoq; occasione cōtumax ad sanandū vlcus reddit. Quoniā aliqua ex his humiditas ad exulceratas partes defluat. Ad eundē modum & cum ex toto corpore humor cōfluit: totū purgare iubet, nusq̄ videlicet in his indicationem a tempore sumens. Nā & ridiculū plane sit, adeo multas, ac varias, sæpe etiam contrarias indicationes: ab vna cōmunitate fieri. Nam si etiam demus indicationem aliquam a tēpore sumi: quæ tandem ea sit dicere par est. ac sūma quapiā vna, eam complecti, veluti in reliquis omnibus ip̄e quoq; Thessalus facit: nedum nos. Quippe vnum illi ꝑpetuo indicat adstricti corporis affectus. Nempe vt remittatur, ac relaxetur. vnum rursus soluti, vtiq; vt astringatur. Quinetiam in ipsis vlceribus, quod sordidum est, abstergeri postulat. quod cauū est, impleri. quod æquabile est, cicatrice induci. cui caro supercreuit, hāc sibi detrahi, etiā eo ip̄o authore. Ergo sicut in hoꝶ singulis: ita in diuturnis quoq; alterum aliquid ad portionem ostendat, quod vnū sit, verū non potest. Nam & excidenda ea ꝑcipit. At quænā q̄so sit ista rationabilis a tempore indicatio. tū remedio ex sinapi vti, de quo vanū illud nomē metasyncriseos vsurpat. ab hoc ex radicula vomitu. & postremo, cum nihil vltra inueniat, veratro. Verum hæc quidem (quēadmodū dixi) etiā in sequentibus plenius dicētur. vbi nihil vsq̄ vllo in morbo a tempore indicari, sed signū id nōnūq̄ affectus esse: docebimus. Verū rursus ad Hippocratem reuertor. Quem sane diligentiæ nomine admiror. cū in alijs omnibus: tum vero quod ꝑcipuū quiddā, quod medico ad indicationem non in vno alteroue: sed prorsus omni morbo sit spectandū: nō omiserit. Est porro id quod ab affectus magnitudine sumitur. quem non modo methodici ꝑtermiserunt, non eñ est id mirum: sed etiam rationalium pleriq;, atq; etiam empirici, quamq̄ alio modo, omnes. Nam vbi in redūdantis sanguinis (vt illi loquūtur) cōcursu, vacuationem a se obseruatam dicunt: manifeste fatentur ob nullius alterius eorum quæ in ægro visuntur respectū, se ad vacuatiōem accedere. Neq; hoc dico propterea qđ purgatio, vacuatio sit, quā redundātis sanguinis concursus non indicet: sed quod etiam tametsi redundātis sanguinis concursus non adsit: ad ipsam tamen sanguinis missionem interdum sit confugiendum. Quando si valens morbus sit cum viriū robore: nemo est qui sanguinem non mittat. qui vtiq; in artis operibus sit exercitatus. Quippe ipsos empiricos videm⁹, cum lapsus ab alto q̄s sit, aut alias plaga aliqua contusas vehementer corporis partes habuerit: ad sanguinis missionem confugere, Quāq̄ idem homo paulo

Redit ad thessalios.

Redit ad hippocratē

Indicationem ab affectus magnitudie nō omisisse hippocratem.

Mittēdum sanguinem vbi valens sit morbus et si sanguis abūdātia i corpe non sit.

ante sanus fuerat, prorsusq; redũdantiæ sanguinis expers. Ex quo patet, non hoc esse quod mittendum sanguinem indicet. sed magnitudinem morbi, ac virium robur. exceptis tamẽ a sermone pueris. Nã et alia ratione si quis etiamnum sanus, nec adhuc quicq̃ læsus in sanguinis redũdantis concursu sit positus: non ~~stante~~ statim huic mitti sanguinem est necesse. Imo alijs satisfacit inedia. alijs cibi parcitas. alijs soluta aluus, vel purgatio, vel frequentius balneũ. alijs sola exercitatio, vel multa frictio abunde fuit. Missio vero sanguinis ne ab ipsis quidẽ empiricis, ijs qui ita se habet necessario adhibetur. Ad eundem modũ nec purgatio in sola vitiosi succi abundantia, conueniẽter suscipitur. sed sicut missio sanguinis, vel propter ipsius abundantiã: vel ꝓpter morbi magnitudinem: ita purgatio & propter abundantiam alterius cuiusq̃ succi: & propter vim morbi adhibetur. Ac de sanguinis missione, tum in alio libro egimus: tum vero in sequentibus agemus. de purgatione in hoc libro disseram. Desyderant enĩ ægri hanc non modo, vt quod noxiũ superuacuũ quo vrgẽtur educat: sed etiã, vt quod tum ad diuersum trahat: tum vacuet. Atq; ob eam rem Hippocrates tum in reliquis omnibus operibus: tum in eo quod de vlceribus prodidit: etiam morbi magnitudinẽ ad purgationis indicationem consyderat. Purgatio inquiens per aluũ, plerisq; vlcerũ prodest. Præterea vulneribus quæ in capite sunt accepta. item quæ in ventre & articulis. ad hæc ijs in quib⁹ ossi caries impendet. præterea quæ suuntur, et quæ exedunt, & quæ serpunt, et reliquis, quæ vlcera diuturna reddũt, etiã quæcũq; deliganda sunt: per aluum purganda sunt. His verbis clare docuit, vlceribus oĩbus & vulnerib⁹ quoties præ ualida sunt: purgationem esse vtilem. Cũ enim trifariam nõ hæc modo vitia: verũetiam reliqua omnia grauia magnaq; reddantur. Nempe vel propter afflictæ partis ꝑstantiam: vel propter affectus magnitudinẽ, vel propterea quod sunt cacoethe. cuiusq; horum seorsum videtur hippocrates mentionem fecisse. vtiq; in capitis ventrisq; vulneribus ꝑstantiam læse indicans partis. ventrẽ autem hoc loco non solũ inferiorẽ intelligendũ esse: sed etiam superiorem, patere cuiuis arbitror. Diuiso nanq; quod inter collum et crura est trunco, in duas capacitates maximas, prior sub thorace: secunda sub mẽbrana q̃ abdomini subtenditur peritonæon græci vocãt, cõtinet. Et sane vuln⁹ q̃d intra Thoracẽ intraue etiam peritonæon, penetrauit: nõ paruũ periculum affert. potissimũ si quid interiorum vna sit vulneratum. Quin etiã cacoethe esse quæcũq; in articulis accepta vulnera sũt: id quoq; oẽs fere sciũt. Empirici quidem ex sola ĩpa experientia. qui corporis naturæ scientiam comparare studuerunt, ex ipsa vulneratarũ partiũ

Side notes (printed):

Quæ ĩ sano corpe ĩ quo sanguis redũdet ꝑ sãguinis missiõe satisfaciant.

Purgationẽ non solũ ꝓpter mali succi redundantiã: sed ẽt ꝓpter vi morbi adhiberi.

De purgatiõe qb⁹ & q̃ rõne sit vtilis.

Hippo.

Trifariam reddi vitia magna.

Venter hic qs accipiendus.

Peritonæõ

Cur vulnera ĩ articul' cacoethe sint.

sicut missio sanguinis fit ob [illegible] abundantia [illegible] magnitudinem [illegible] morbi, ita purgatio eodem [illegible]

Purgatio per aluum qb. cõferat.

[illegible] præstantiam [illegible] affectus magnitudinẽ. [illegible] malignã

ut modo m' Gio: Domenico Roncalli

In operib. Chyrurgie Affectus magnus [illegible]ter dicitur ut et sequẽti pagina
ob partis præstantiam — ob affectus magnitudinẽ — ob malignitatem morbi

natura. Vbi em̃ tendones, et nerui, et carne vacua, atq; ossea loca sũt: hic doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum instat. Tũ hæc igitur vulnera: tum quæ suunt. i. quæ adeo sũt magna: vt suturis indigeant, aut si non his: certe deligatura: purgationem desyderant. At vero iam dictum in proximo libro est, quæ magna vlcera sunt: ea vel suturis, vel deligaturis esse coniũgenda. Q uinetiam quib⁹ corrumpendi ossis periculũ impẽdet: ea cum magnitudine phlegmones sunt. Iam quæcũq; exedunt ea tum cacoethe sunt: tum maloꝝ succoꝝ soboles. Herpetes quoq; a bilioso excremento ortum habent. reliquaq; quæ inueterantur omnia: ex huiusmodi quapiam causa proueniunt. Q uare in omnibus his non sine ratione, purgari per aliũ iubet. In progressu vero hæc insuper adijcit. In omni vlcere cui erysipelas supuenit: purgari corpus oportet. qua parte vlceri maxime cõducit. siue id per superna: siue per inferna sit. Cuius etiã ipsius rei discrimen in libro de succis nos edocuit. auertere nos iubens ad contraria. deriuare vero ad latus. Q uinetiã cum maxime ifluit, tum ad diuersa reuellere. dictum vero & de hoc in eo libro est. Q uare nũc quoq; si etiãnum fluxio valenter irruat: reuellere ad contraria studebimus, vtiq; si in superioribus vlcus consistat: per inferna purgantes. Sin autẽ in inferioribus sit: superiorem ventrem vacuantes. At si iam fluxio restitit, atq; in membro inhesit: deriuare per vicina magis expedit. Cum & in propinquiora translatio sit: & purganti medicamẽto promptior, tum accessus: tum attractus e vicino detur. Hãc vero rationem ad aliam quoq; artis partem spectare, Nempe quæ de succoꝝ medicatione præcipit: neminem latere arbitror. Proindeq; in sequentibus etiam repetere eam erit necesse. ac totam absoluere. Nunc illud docere volo, tum ipsam morbi siue vim: siue magnitudinẽ appellare velis: pro indicatrice quadam sanguinis detrahendi, vel purgationis adhibendæ, statuendam esse: tum vero Hippocratem hãc omniũ (quos nouimus) primam indicationem adinuenisse. Ac de alijs quidem morbis in sequentibus libris id ostendam, de vlceribus vero in hoc, qui in manibus est. Ac de purgationibus quidẽ mihi explicatum iam est. Nã cum triplici genere morb⁹ quisq; sit grauis aut ꝓpter ꝑcellentiã partis: aut propter affectus magnitudinem. aut ꝓpter ipsius cacoethian. omniũ hoꝝ meminit Hippocrates, vbi de purgatione egit. Q uid igitur dicet aliquis. nũquid etiam sanguinẽ detrahi interdũ suadet, propter has ipsas causas? Mihi vero id quoq; iubere videtur. Verum breuiter, nec sine demonstratione. Veluti tũ ipsi: tum reliquis antiquis mos fuit. Id ita esse intelliges. primum quidem, si hæc eius verba relegeris. Omni recens facto vulneri, nisi in

Hippo.

Indicationẽ q̃ a magnitudine morbi accipit primũ inuenisse hippocratẽ.

Sãguinem detrahendũ ꝓpter easdẽ cãs propter quas & purgandũ dixit. Hippo.

ventre sit, expedit ex ipso statim sanguinem plus, minusve effluere, Quippe phlegmone minus tētabitur, tum vlcus ipsum tum quæ circūposita loca sunt, Post hæc autem verba, quæ in libro de vlceribus ab eo sunt scripta: si etiam que in alijs omnib⁹ libris sæpe proposuit recorderis, debere scilicet imitatorem esse medicum, nō tantū naturæ: sed etiam eoꝝ quæ cū sua sponte veniant, conferunt: clare iam senis mentem intelliges de sanguine cū magna sunt vulnera detrahendo. Si nāqꝫ expedit in talibus sanguinem effluere, nō autem effluxit: quod deest ipse adiicias oportet. declarant id, ea quæ subiūgit. Quippe hæc statim cum iam dictis verbis copulat. Et ab ijs quæ inueterata sunt vlcera, vt sāguis crebro fluat: efficere prodest. vtcūqꝫ opportunum videbitur, tum ab ipis vlceribus: tū a circūpositis vlceri partibus. Nam quoniā prædixerat omni vlceri recens facto sanguinem emitti debere: cernens nisi etiam de inueteratis mentionem faceret: fore vt ab aliquo putaretur, de recentibus tantū ita ꝓnūciasse. idcirco illud recte adiecit et ab inueteratis vlceribus sanguinem mittere. Ac si perpetuū est, quod ab eo didicimus, incipientem fluxionem ad cōtraria trahendam esse, fixam vero iam in laborante particula, vacuandā esse, vel ab ipsa particula quæ affligitur: vel a maxīe vicina: in promptu nobis, & de sanguinis detractione colligere nūc est, qđ in principio hæc e longinquo, postea ab ipsis exulceratis partibus sit emolienda. Quinetiam si ijs quæ iam dixi, illud quoqꝫ adijcias, nēpe qđ ipm qui redūdat succum vacuandū esse Hippocrates suadet: alias sāguinis detractionem adhibebis, cum videlicet is vincit: alias pharmacū, qđ ad bilem flauā, vel atrā, vel pituitā educendam vim habet, dabis. Illius interim in omnib⁹ his non imemor: non esse vlceris q̄ vlcus est, vllā id genus curationem. sed vel vitiosi, qui coniunctus est succi, vel redundantiæ, vel phlegmones, vel herpetis, vel ei⁹ generis alterius. Sed nec illius oblitus, quod aliquid interim ex ijs quę vlceribus accidūt, indicationem propriam suggerit. veluti magnitudo. Dictum autem & de ipis vlceribus est in libro, qui hunc ꝑcedit. vbi vlcerum differentias omnes, et quot, & quæ sint, & quæ sit vniuscuiusqꝫ indicatio, exposuimus. Præberi tamen interim vacuandi indicationem ab ipsa ægritudinis vi, in eo libro non dixi. propterea quod & longiorem demōstrationē requirebat: et totius corporis curam, cum vlceribus in eo non cōiunxi. hic vero executus sum quātū ad rem propositā erat vtile. Nam absolutus sermo de hoc genere indicationis quā a magnitudine morbi sumi diximus, etiam in sequentibus habendus restat. Pari modo de indicatione quæ ab ætate sumitur, ꝑterea de ea quæ ab humoribus sanandis accipitur, Ad eundem

Quæ cōsūmatius i sequētib⁹ tractabunt.

modum et quæ ab afflictis partibus indicatio exhibetur: consummatius in sequentibus libris tradetur. Nunc eñ quod ab earũ natura, id est temperamento, & substantia sumi ad curationem potuit: tãtum diximus. Quæ vero tum a positu, tum a forma, itemq; vsu, præterea sensus acumine, hebetudineue, indicatio suggeritur: hanc non attigimus. Dicatur itaq; & de his, quantũ sit ad vlcerum curationem vtile. Igitur quæ acuti sensus pars est, eam q̃maxime citra dolorem curare tentandũ. Tradita vero eiusmodi remediorum materia est, in ijs libris, qui sunt de simplicibus medicamentis inscripti. quæ parum acri sensu est, hæc si affectus ita suadet: valentiora remedia recipit. Et principis quidem membri robur seruari oportet, veluti latius vbi de phlegmone agemus, docebitur. Quod tale nõ est: licet huic eam medendi rationem tuto adhibeas, quæ relaxando remittendoq; mitiget, chalasticen græci vocant. Atq; hæc quidem in sequentibus fusius tractabimus. In hoc libro eam quæ & a positu, & a figura partiũ sumit tademus, atq; ita quarto huic libro finem imponemus. Hinc igit̃ excogitatum est, ei cui exulceratus ventriculus sit: medicamenta esse bibenda. Cui gula, non semel: nec tota simul adsumenda, sed paulatim, & assidue, quando ex transitu, et contactu vulneribus, quæ hic sũt vtilitas accedit, non ex continendo et diutius adherendo, sicut ijs quæ in ventriculo sunt. Quinimo & quod crassiora hæc: & magis leta sint adhibenda: id quoq; a positu figuraq; est indicatum. Nam quoniã gula trãsitus quidam cõmestorꝶ bibitorũq; est: iccirco remedioꝶ eget, quæ adherere, et vndiq; quasi concrescere, & adglutinari possint, nõ autem quæ elui, ac defluere sint prompta. Ac circa partes eius veluti concrescunt: quæ crassa sunt, adglutinantur: que lenta sunt. Quæ vero vlcera in crassis sunt intestinis: his quæ per sedem inijciuntur remedijs magis egent. Quippe cui magis sunt propinqua. Quæ in tenuibus habentur, quoniã & longinquiora sunt: et medio situ posita: ambo requirunt, & quæ superne sumuntur: et quæ per sedẽ intundũtur. Sane cõmunis omniũ internarũ partiũ indicatio est: vt ea eligãtur, quæ animalis naturæ maxime sint familiaria, siue ea cibi sint, siue medicamenta, fugiantur respuanturq; huic contraria. Quãq̃ in ijs quæ foris sunt vlceribus: innoxius etiam taliũ medicamentorum est vsus, æruginis ærisq; vsti, & æris squamæ, & cadmiæ, & pompholygis, & lithargyri, et cerussæ. Hæc igitur, & similia, interioribus exhiberi non debebunt. Porro proditum de natura hoꝶ est, tum in tertio de temperamentis volumine: tum de simplicibus medicamentis. Eligenda vero alimenta sunt, si quidẽ ad cicatricẽ perducere, aut glutinare vlcus studem⁹: tum austera: tũ glutinosa, tum quæ minime ro-

De indicatioĩbus q̃ a positura, forma, vsu, sensus acumine hebetudineue capiuntur.

Chalastice

Quæ a positura & figura indicet̃.

Cõis oim internaꝶ partiũ idicatio

Quæ iteriorib⁹ nõ cõueniãt.

Quæ conueniãt.

dant. Sin emundare: quæ modice abstergeant. quod munus mel non coctum præter cætera præstat. Austeræ vero potiones, et eiusdem rationis alimenta cuiq; sunt nota. Voco austerum, id quod styphon quoq; græce .i. astringens dicitur. Acerbum vero quod intensum austerum est, græce stryphnon. Quæ vero medicamenta tuto intror sus sumuntur, ea tradita sunt: in ijs libris qui de medicamentis sunt scripti. Dicetur tamen & nunc eorum formula. Ergo internis vlceribus opitulantur hypocystis, & balaustium, & cytini punicorum, et galla, & malicoriũ, & terra samia, & lemniũ sigillum, et rohis, rosarũq; succus, & acacia, aliaq; id genus. nec vllam visceribus noxam inferunt. Danda vero hæc sunt ex aliquo astringentium decocto. vel mali cotonei, vel lentisci, vel summorum rubi, vitisue, vel mirti virentiũ ramorum, vel deniq; ex vino aliquo austero. Nõ latet autem, & de vini vsu quod cauẽdum id est, vbi phlegmones suspicio adest. alias dari nihil vetat. Nec illud obscurum est, eiusmodi medicamina, præparanda, ac iam dictis humidis excipienda esse: tum vero tragacanthen, & gũmi illis admiscenda. potissimum si quis ea his quæ in gula sunt exhibebit. Sed & gargarizare quoq; iubendũ est, ei qui ad fauces, & paristmia: his vtetur. At ad vlcus qđ in aspera sit arteria vt suppinus, q̃ diutissime in ore teneat. ac omnes qui illic sunt musculos relaxet. remittatq; præcipiendũ. Influit em̃ sic sensim, & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter, & manifeste in ipsam arteriam. Nam et cum naturaliter se habet: scire licet potionis non nihil huc percolari. sed veluti in secunda valitudine: ita nimirum in aduersa cauẽdũ est, ne largius influat. vtpote quod tussim excitabit. Nã quoad humor vndiq; iuxta tunicas arteriæ, ceu iuxta murũ aqua descendit: tussim vtiq; non cit. si quid per mediã spiritus viam inciditi tusses statim excitat. Tum hæc igitur a situ, & forma partium omnia sunt desumpta. Tum vero nõ minus illud, quod omnibus medicamẽtis, quæ thoracis, & pulmonũ vlceribus sunt destinata: mel sit admiscendum. Quando si austera ijs dũtaxat medicamenta exhibebis: ea in ventre morabuntur. Ergo digestionis eorum in corpus, instrumentum mel erit, ac celeris transitus, veluti vehiculum. cũ eo quod nec vlceri nocebit. Ad eundem modũ quoties in vesica, & renib⁹ vitium consistit: non solum mel ipsum: sed etiam eoꝝ quæ vrinas mouent quippiam, vlcerũ medicamentis misceri oportebit. Illud quoq; patere vel me tacente, cuiuis arbitror: exulceratas partes, tum ex earum substantia, tum functione, tum vtilitate, tum positu, tum figura discerni. Monstratum autem id abunde est, in libro de notis affectorum locorum. verum non est de illis nunc locus. Rursus igitur

Austerũ siue styphon quid.

Acerbũ siue stryphnon qd.

Vinum vbi cauendũ.

Ad vlcera in gula faucibus paristhmijs & aspa arteria.

Potiõis aliqd i asperã arteriã etiã cũ natural'r se habet ꝑcolari.

Ad vlcera pulmõis & thoracis miscẽdũ medicamentis mel esse.

Ad vlcera i vesica & renibus non modo mel: sed et q̃ vrinas moueãt miscenda.

ad medendi methodum reuertor. Aio igitur, nō hæc modo: sed etiam alia nō pauca, ex figura partium, posituraq; indicari. Quippe quādo nec deligare cōmode ægram pticulam possis: nisi prius vel ex figura, vel positura, vel vtrisq; indicationem, sumpseris. sed nec imittere in sedem clysteris fistulam cōmode queas: absq; eius generis indicatione. iam per penē inijcere medicamēta in vesicā sæpe necessum est. Igitur illud de cathetere apponere opus non est, quod eo probe vti omnino nequeas: nisi & positum, & figuram totius vesicæ plane perspectam habeas. In talibus ergo omnibus clare patet: nō parum ad totam curationem, affectum ipm locum indicare. In ruptis autem quæ rhegmata græci vocāt: multæ indicatiōes in idem concurrunt. si quidem & quæ a positura capitur: recte ad examen venit. Nam propterea quod et in profundo corporis sunt. & latent: iccirco diuersam curationem, ab his quæ apparent postulabunt. Quoniam vero, cum ecchymosi quidem omnino, aliquando vero et cum contusione circū ipam pruptam carnē consistunt: iccirco plures curationes indicabūt. Semper enim pro affectuū numero, etiam medendi indicationes respondent. Ac docebitur quidem vbi de phlegmone differemus: locupletius. quod valentiora medicamēta requirant, quæcūq; in profundis partibus laborant: q̄ quæ in summo corpore sunt affecta. Nūc id saltem arbitror. patere quod solui necessum est, præsidiorum q̄ foris applicantur vim. vbi quod ab his iuuandum est, in profundo latet. quare intendere hanc eatenus oportebit: quatenus per transitum ad profundum est remittenda. sane ecchymosis omnis vacuationem pro remedio curationis, indicat. Quare calfacientib⁹ huic, & modice siccantibus medicamentis est opus. Quippe quæ vehemēter siccant: digerunt illa quidem in principio euidentius: q̄ quæ sunt imbecilla: cæterum non nihil ipius vitij scirrosum difficileq; curatu relinquūt. Ac dicemus de his in sequentibus diligentius. sed & nunc quantū ad rem pertinet abunde est dictū. Quæ em̄ humectant, calfaciuntq; pharmaca. præterea hæc quæ omnes iam græce vocare chalastica. i. relaxantia solent. atq; ex his quæcūq; ad siccius paulo vergūt. nec tamē adhuc clare manifesteq; cōtrahentia sunt, q̄ syntatica græce vocant: hæc omnium sunt ecchymomatum remedia. Curandum vero est, vt ruptis quæ in profundo herēt corpore: Hæc tum vires magis habeant intentas: tum ipa magis acria, magisq; dissipantia sint, tū (vt semel dicam), tanto efficaciora: quanto magis a cute ad profunda ecchymosis recessit. In talib⁹ sane nec cucurbitæ vsus sit inutilis. Id est instrumētū ad violentum attractum a medicis excogitatum. Cætera cum totum ecchymoma digestum per halitum est: siccare iam ve-

Ad deligationē & clysteris & catheteris vsum figurā ptiū posituraq; cōferre.

In ruptis m̄ltas idicatiōes in idē cōcurrere.

Valentiora medicamenta reqrere q̄ ī pfūdo corpore laborāt q̄ quę in sūmo.

Ecchymosin omnem vacuationē indicare.

Ecchymosis curatio.

Ghalastica

Syntatica.

hementius ruptum ipsum permittitur. ac deligatura coniungere omniaq; in summa facere, quæ vt vlcus coalescat, efficiant. Ergo si euocatum celeriter ecchymoma sit: facile coalescet rupta ipsa caro. Sin lõgiore spatio: sordes multa subnascens mediũ inter vlceris labra spatium occupat, ita: vt iam coire ruptio non possit. Atq; inde adeo fit: vt qualibet leui de causa nos hæc sui admoueant. Nam siue quis obriguit, siue parum concoxit, siue febri laborauit, siue se vehementius fatigauit: eiusmodi particulis illico dolet. Non enim in idem coiere ruptionis labra. sed tantum prope sunt admota. Quo fit vt leue momentum ea facile separet. & mediũ locum superuacuo humore repleat. Et quid quæso aliud: q̃ assidue nouum ecchymoma his gignitur. & primo illi, cum videlicet primum caro est rupta, simile. nisi quod nunc ex tenui magis sanie constat. cũ in principio e sanguie ecchymoma esset. ideo q; facilius etiam nunc: q̃ itra iitia digerit̃. Hæc itaq; quæ hacten⁹ diximus, disputatiõi de vlcerib⁹ satis faciẽt. finẽq; iã q̃rto huic volumini ĩpono.

Cur quæ rupta fuere subinde dolorẽ renouent.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER QVINTVS.

Epilogus eor[um] quę in duobus libris nempe 2° et 3° superius adducta sunt.

QVemadmodũ quis vlcerum curationem optime moliatur, cum duobus ante hũc libris docuerimus: illud obiter ostendimus reliquos omnes medicos, qui simpliciũ in nobis particularũ elemẽtis minime inquisitis artem adeunt, non posse quicq̃ certa ratione sanare, minimeq́ omniũ qui thessali dogma profitentur. Reliqui nãq́ ea saltẽ vlcera q̃ in diuersis sint partibus, diuersis rationibus sananda censent, ipsa nimirum experientia docti. Qui thessalum authorem sequuntur propter excellentem scilicet sapientiam, omne vlcus quacunq́ in parte animalis sederit, similis ægere curationis putant. Quippe si cauum sit impleri, si æquale cicatrice induci, si caro supercrescat hanc detrahi, si cruentum recensq́ sit, agglutinationem postulare aiunt. Ceu vero qui hæc norit, eum recte mederi sit necesse, nec sit hæc ratio etiam cuilibet e plebe cõmunis. Cum nemo sit qui horum quicq̃ ignoret. Cæterum nec queãdmodum implendus sinus sit, nec queãdmodũ ad cicatricem perduci, quod impletum est debeat, aut cõprimi quod superauctum, aut coalescere quod purum citraq́ sinum est, intellegũt. Sunt enim eiusmodi opera, tantum medicorum quæ vel ratione, vel experientia, vel vtriusq́ ope sunt inuenta. Rursus igitur repetentes summatim ea percurramꝰ. Quo dicendorum caput cum dictorum copuletur calce. Monstratum est omne vlcus siccantia medicamenta requirere. Cæterum quod sinũ habet, vt minus sane q̃ reliqua, sic ea quæ præterq̃ quod modice siccẽt, etiam abstergẽdi facultatem obtineant, desyderare. Quod vero coniungi sibi labra postulat (cuiusmodi scilicet sunt, quæ medicis latine cruenta græce enæma dicuntur) huic tum quæ magis etiam siccent, tum vero quæ citra abstersionem leuiter astringant, opus esse. iam quæ vlcera perduci ad cicatricẽ postulant, hæc nõ solũ magis adhuc siccantibus: sed etiã strenue astrigẽtibꝰ remedijs ægere. Qđ si caro eorꝝ ꝑter naturæ modũ itumuit: acria et demoliẽtia q̃ eadẽ calida siccaq́ necessario sũt, desyderare.

Agitur de curatione ulcerum quę sunt in partibus nervosis et de Partibus Nervosis id est Arteria. Vena et Nervo et de sanguinis profusionibus et de Arterijs dissectis et conglutinatis et de vulneribus Thoracis et Pulmonis et reliquarum partium.

De Catharri curatione cap. 13: et 14°

Error Thessali

Cuncta prius recapitulat

copulatio dicendorum cum dictis.

Vlcera q labra sibi iungi postulant, exigunt siccantia cum adstringentibus leuiter.

Vlcera q debent perduci ad cicatricem siccantia cum adstringentibus ualide exigunt.

Vlcera q carnem hnt supercrescentem acribus et calidis siccantibusq egent.

Si quod vero aliud symptoma vlceri adiunctum erat: ab eius natura curationis indicatio sumebatur. atque ex hac rursus remediorum facultas petebatur. Si nanque sordes innasceretur: quæ hanc tollerent opus esse. eaque omnia abstergendi vim habere. multo, sane maiorem: quam ea quæ carne implerent. Si vero copiosior in his humiditas cerneretur: etiam quod magis siccaret medicamento opus esse. cæterum quod propriam speciem non egrederetur. Ac si agglutinaturũ medicamentum esset: siccans astringensque id esse debere. si implere: siccans & abstergens. atque in singulis reliquorum vti dictum est. Si vero intemperata subiecta caro esset: primum eius intẽperantiæ succurrendum esse. vtique quæ siccior iusto esset: hanc humectãtibus. quæ humidior siccantibus. Tum quæ calidior esset refrigerantibus, quæ frigidior hanc calefacientibus. Et si gemina qualitate esset intemperata: pharmacum quoque elegentibus, quod gemina esset qualitate contrarium. Quippe id omnium quæ præter naturam sunt, commune esse: non posse ad naturam suam redire quicquã, sine his quæ ipsi facultatem haberent contrariam. Consyderandas præterea & intemperantiæ causas hoc tempore esse. siue hæ totius corporis essent communes: siue quarũdam partium propriæ. quæ videlicet per societatem (quam sympathian vocant) exulceratum membrum infestarent. Medẽdum vero primum esse causæ quæ intemperantiam adhuc foueret: post hanc vero, ipsi quæ iam facta esset intemperantiæ. Quippe hanc communem indicationem esse omnium quæ ex causa quapiam oriantur. Ostendimus autem tum ab vlcerum differentijs, diuersas preberi indicationes: tum eas quæ a laborantis corporis temperamento sumuntur, diuersam ab his habere rationẽ. Siquidem illæ, cum ex ijs quæ præter naturam sunt sumantur: omnes contraria esse adhibenda dictant. hæ cum ab ipsa natura capiantur: similia. Nam si qua siccior pars est: ea magis siccari postulat. quæ minus talis est: ea minus est siccanda. Ad eundem certe modum & de calefaciendo refrigerandoque est præceptũ. Nec illud omisimus: ex præcellentia membri, aut contrario statu itemque ex sensu acri, hebeteue: diuersum medicandi consilium peti. Ergo quod reliquum est huius morborum generis curandi: id nunc apponamus. Nos genus id lucidioris doctrinæ causa, vnitatis solutionem appellauim⁹. nec refert, si continuitatis solutionem voces. Incidit hæc nõ in similaribus modo & simplicibus partibus: sed etiam in cõpositis, & instrumẽtalib⁹. At vero remediorũ indicatiões, aliæ a similaribus sumũtur: aliæ ab instrumẽtalib⁹. Quarũ ambas norũt qui methodum Hippocratis comprobant. propterea quod vtrarũque partiũ naturã

Sympathia.

intellegunt. alteras dumtaxat (nempe quæ ab instrumẽtalibus prebentur), qui Erasistratum & Herophilum sequuntur. Quare in his quę sequentur sermonibus: quæcunq; a calido, frigido, humido, & sicco corpore morboue indicationes sumuntur. nullius certe methodum hi habebunt. quæ a forma, positu, præcellentia, acri hebeteue sensu prebentur: has non ignorabunt. Illustrius erit quod dicimus, si partes ipsas proposuerimus. Quoniam igitur de ijs maxime vlceribus, quæ in carnosis accidunt partibus hactenus tractauimus: nunc tempestiuũ videtur de ijs agere, quæ in arteria, vena, & neruo cõtingunt. nec de ijs absolute, sed vt in quouis sunt viscere. vel deniq; instrumentali animalis parte. Ergo si cui arteria, venaue magna vulnerata est: & copiosum sanguinis profluuium continuo superuenit, & glutinari id vulnus, difficile quidẽ etiam in vena est: in arteria vero non solum difficile: sed etiam quod fieri (sicut nõnullis medicorum est visum) omnino fortasse non possit. Dicendum ergo de vtrisq; est ac prius de sanguis profluuio. secũdo loco de agglutinatione. qm̃ autem et per anastomosin, & per diapedesin, (vt mox docebimus) profluuia eiusmodi fiunt: nõ alienũ sit propterea quod curationem cõmunẽ habent, etiam hoc loco de ijs meminisse. tametsi ex alio esse morborum genere videantur. Sane profluit ex vena, vel arteria sanguis, aut reserato earũ ore, aut tunica earũ diuisa, aut (vt sic dicã) transcolatus siue transmissus. Porro diuiditur ipa tunica tum ex vulneratione, tum contusione, tum ruptione, tum erosione. Anastomosis accidit propter tum vasis imbecillitatem: tum sanguinis, qui ad os eius impetu ruat copiã. ad hæc acrem quãpiã, quæ illi extrinsecus incidat qualitatem. Diapedesis ex tunica quidem ipsa rarefacta, sanguine vero tenuato oritur. accidere præterea interim potest, & ex graciliũ vasorũ ore adapto. Dicẽdũ igit̃ est de horũ affectuũ vnoquoq; seorsum. Ac primum de diuisione quam vel ex erosione, vel vulnere, vel contusione, vel ruptiõe diximus accidere. Quæ itaq; vulnerant: ea sunt acuta. atq; ad secandum habilia, quæ contundendo soluunt: ea grauia duraq; sunt, quæ rumpunt: omnia id tensionis interuentu faciunt. idem & intensior actionis vehementia facit. tum succi abundantia, non vtiq; virium respectu: sed quæ cum a vase suo non continetur, etiam casus ab alto. tum graue quippiam, durumq; incidens. Quippe eiusmodi aliquid cum vel vasis vacuis: vel pusillam omnino rem continentibus in ea inciderit, si durũ ex opposito obiectũ habet: contusa reddit. at si plenũ vas fit: prius id rumpit: quã contundat. Cum sit quod tum accidit persimile, ac si vtrem vesicamue impleas, atq; in hanc lapidem iactes, vel contra lapidi vtrem

> De arteriæ venę & nerui vlcerib⁹
>
> Glutinari vuln⁹ in arteria difficile esse.
>
> De sanguis profusione
>
> Profusiõis ex vena vel artia causæ
>
> Anastomoseos causæ.
>
> Diapedeseos causæ.
>
> De diuisione.

Sanguinem esse flatuosum nullibi asserit Galenus praeter quam in hoc loco.

violenter illidas. sane huic persimile est, quod accidit in casibus ab alto. Quam nanque rationem vter habet ad lapidem: hanc homo habet ad solum. Quisquis vero ex maximo acutissimoque clamore in pulmonibus vas perfregit: is violentiae actionis acceptum malum referet. similiter huic, et qui ex eo quod praegraue onus, aut humeris imponere est conatus: aut alias manibus attollere: vas fregit. atque hoc etiam magis, cui ex concitatissimo cursu, aut valentissimo saltu, aut aliter particula vlla violēter extensa: id accidit. Est enim id quoque persimile: ac si funem, aut lorum, quammaxime distendas. Porro perrumpi quoque non pauca, propterea quod sanguinem quem in se habent, nō continent, potissimum cum flatulentus is sit. indicio sunt tum dolia, quae saepe musto rumpuntur: tum alia multa valentissimorum corporum. Ac si ex vulnere, vel clamore, vel casu, vel contusione perruptū vas est: vtique in his causa ipsa desijt. Si vero ex abundantia: fieri potest, vt vas etiam amplius rumpatur. effectrice saltem adhuc manente causa. Atque in hoc quidem affectu vacuanda quamprimum abūdantia est, Abhinc sanguis supprimendus. mox vlcus ipsum curandum. Vbi vero effectrix causa iam desijt: primum sistere sanguinem expediet: post vlcus sanare, obturato quidem quod perruptum est. auerso autem atque aliorsum translato, quod per id ferebatur. Quando si id eo quo inter initia impetu cōfluat osculumque vasis pari modo pateat: citius plane moriatur animans, quae profluuio laborat: quam sanguis cesset effluere. Porro vlcus ipsum claudetur, vel labris eius quae dissident in idem adductis: vel osculo eius obstructo. Adducentur in idem labra eius, tum nostrarum manuum opera vbi sic ad manum vlcus se exhibet: tum per deligaturam. tum vero per ea remedia, quae refrigerent, & astringant. Neque enim fuere fas est, arteriae, venaeue vulnus. veluti dixerint qui nullam a vulneratae partis substantia naturaque sumi indicationem aiunt. Obstruetur vasis osculum, & sanguine ipso concreto, qui thrombos graece dicitur: & ijs quae foris illi imponuntur. Possunt autem superimponi, tum carnosae ipsae quae circa vlcus sunt, partes: tum in nōnullis vulneribus ipsa cutis. ad haec quaecunque ipsi comminiscimur. Ea sunt & linamenta, quos μοτους graece vocant: & medicamenta ea quae iccirco quod ex lenta crassaque substantia cōsistant: meatus obstruūt. graeci emplastica vocant. praeterea quae crustā, quā graeci escaram vocant: efficiunt. Quippe hanc quoque ceu septum quoddā huiuscemodi vlceribus veteres excogitarunt. Efficiūt hanc tū ignis ipse: tum quaedam medicamina, quibus ignea vis inest. Atque his quidem rebus obstruitur vasis osculū. Auertitur autē sanguis, atque ad

Marginal notes (printed): Diuisi vasis ex abundātia. — Quō claudat vlcus. — Quō labra eius adducātur. — Quō obstruatur os vasis. — Thrombos quid. — Emplastica quae. — Escara qd. — Quae escarā faciāt. — Quō sāguis trāsferat.

Nota quot modis rumpatur vena: 1 ex clamore vasa in pulmone franguntur et rumpuntur, 2 ex casu ab alto, 3 ex cursu, 4 ex saltu, 5 ex pondere translato, 6 ex extensione imposito et sublato, 7 ex flatuoso humore, 8 ob plenitudine quo ad vasa, 9 ob clamorem.

Nota ex clamore rumpi vas aliquod posse.

CAP. 3um

Si ex abundantia contingat et maneat curatur: vacuatione, suppressione sanguinis.

Modus quo vlcus claudatur et adducatur.

Venae et arteriae nō suuntur.

Quo vas obstrui debeat et quibus rebus.

ignis et ignea medicamina crustam faciunt.

Si vlcus ne fluat sanguis claudatur: adductis labris (Manibus ipsis; Decenti ligatura; a medicamentis quae refrigerent et astringant); obstructo osculo (a sanguine concreto; a medicamentis impositis). Sanguis fit ubi causa abijt duplici ratione: a fiat Auersio sanguinis confluentis ad alias partes oppositas.

alia membra cōuertitur, tum ad ꝓxima deriuatus: tū ad contraria reuulsus. illū parocheteusin: hunc antispasin, græci vocant. Nam hæc quoq; hippocratis inuēta sunt, omnis scilicet immodicæ vacuationis cōmunia remedia. deriuatio ad vicina fit: cū id quod per palatum vacuat: ꝑ nares transfert. ad cōtraria reuulsio fit: cū id ad inferna reuellit. Rursus quod ꝑ sedē profluit: id ꝑ vuluā deriuam⁹. Sursum vero, reuellim⁹. Ita nāq; & natura ip̄a facere solet. Mulieri em̄ inquit Hippo. sanguinem vomēti: menses supuenientes remedio sunt. Hac igiť de causa, si vel mēses cōfertim eruperint: vel sanguis ab vtero quoquo modo ꝓfluxerit: sursum reuelles. cucurbitam magnā sub māmis defigens. Nam et hoc Hippocratis inuentū est. Eandē ob causam cū e naribus sanguis erumpit: id retinēt, magnæ in ꝓcordijs defixæ cucurbitæ. Infigendæ aūt sunt, si ex dextra nare ꝓfluitur: sup iocinore. sin ex sinistra: sup liene. si ab vtraq; nare: sup vtroq; sunt imponendæ viscere. Quod si resolutus adhuc æger nō sit: etiā vena sub eo cubito incidenda est, qui profusioni e directo respondet, vbi paulum detraxeris: mox vnam horā intermittēs: rursus detrahes, post iterum, atq; iterum ꝓ laborātis viribus. Ad hūc modum & reliquas oēs fluxiones, (quippe cōmunis ratio est) tum ad cōtraria reuocabis: tum per vicina deriuabis. vtiq; quæ per aluū fluūt: ea vel per vrinas: vel vterum transmittens. Quæ vero per vrinas: ea vel per locos: vel per sedem transferens. Pari modo, quæ per locos erumpūt: vel per vrinas: vel ꝑ aluum. quæ vero in oculis, aure, vel palato, fluxiones accidūt: eorum ad vicina deriuatio per nares est. Antispasis vero in ijs, quæ supra sunt omnibus, deorsum semp agitur. sursum in ijs, quæ sunt infra. Præterea a dextris ad sinistra, sicut ab his rursus ad illa. similiter ex ijs quæ intus habentur: ad ea quæ foris sunt. contraq; ab his: ad illa. Ergo frictio contra positæ partis, potissimum per ea medicamenta, quæ calefaciant. præterea vincula valētius adducta: ijs quæ ad contrariū reuocant remedijs sunt adnumeranda. nō secus profecto & naturaliū meatuū, qui positi ex aduerso sunt: reclusio. Quæ vero id ꝑstare medicamenta possint: eorum tradita materia a nobis est, in libris quos de medicamētis prodidimus. sed de omni fluxiōe in sequētibus etiam libris, tractare necessum erit. Nunc ad sanguinis profluuium est redeundum. Quippe de genere obturantium quodammodo est, & vinculum ipsis profluentibus vasis iniectum. ipsiq; nostri digiti dum ea cōmittunt stringuntq;. Est & alia huc pertinens ligatio, quam græci epidesin vocant, quāq; ipsum vas circulo non complectitur, sicuti vinculum. verū cū ex parte circūplexu suo cōmittat quodā modo vulnerati mēbri dissidētia labra, & q̄ supimposita sunt

Parocheteusis.
Antispasis.
Hippocratis inuēta.
Exēpla parocheteuseos & antispaseos.
Ad mēsiū ꝓfluuiū.
Hippocratis inuētū.
Ad sanguinis e naribus ꝓfusionem.
Ad alias fluxiones.
Frictionem cōtra positæ ꝑtis & ligaturam ex antispasticis esse.
Epidesis, qualis.

Sitũ partis ad hæmorragian conducere.

contineat: merito inter claudentia remedia numeratur. Præter omnia iam dicta, inter hæmorragias remedia censeatur, & appositus vulneratæ partis situs. Porro appositus fuerit: si ad geminũ hunc finem sit directus. Nempe vt & dolore pars careat: & sursum spectet. Si vero vel prona spectet: vel doleat: non solum profluuium non sistetur: sed etiam si non sit, prouocabitur. Ergo qui hæc norit, si quando astiterit ei cui ex vulnere sanguis profluit: (de his enim primum agam) illico digitum super os vulneris vasis imponat, blande innitens, ac sine dolore comprimens. Quippe simul, tum sanguinem sistet: tum eum cõcrescere in vulnere faciet. Quinimo si vas vnde profluitur alte sit dimissum: certius ipsi⁹ tum positum intellegat: tum etiã magnitudinem. præterea vena ne sit: an arteria. post hæc iniecto vnco attollat, ac modice intorqueat. Quod si obiter non sistitur sanguis: si vena fuerit: tentet citra vinculum sanguinem supprimere, aliquo ex ijs medicamentis, quæ sanguinis supprimendi facultatẽ habeant. Sane optima horum sunt emplastica ea, quæ ex frixa resina, et farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, alijsq; id genus, sũt cõfecta. Sin arteria sit: duorum alterum. aut vinculo amplectens: aut totam præcidens profluuium sistes. Sane vinculum magnis quoq; venis inijcere interdum cogimur. atq; etiam interdum totas præcidere. vtiq; transuersas. Incidet autem huius necessitas in ijs, que ex profundo loco recte assurgunt. præsertimq; per angustas, vel principes particulas. Quippe ita retrahitur ex vtraq; parte, pars vtraq; celaturq;, ac integitur superiacentibus corporibus vulnus. Tutius tamen est vtrũq; facere, & vinculum vasis radici inijcere: & quod deinceps habetur, præcidere. radicem vasis voco priorem eius partẽ, quæ vel iocinori propior est: vel etiã cordi. hæc in collo: ab inferiore est parte. In brachijs, et crurib⁹: a superiore. In singulisq; reliquarum partiũ: prout ex dissectione intelligere licet. Quã nec ipsam amethodi isti Thessalij admittũt. His peractis: implendum carne vuln⁹ quã primũ est. priusq; vinculum a vase decidat. Nisi enĩ producta caro prius locum, qui circa præcisam arteriã est: impleuerit, si loc⁹ aliquis vacuus superfuerit: vtiq; quod græci ἀneurysma dicunt, sequitur. Quã ob rem eo potius genere sanguinẽ sistentium, vtendum suadeo, quod sua lẽticia meatus obstruat emplasticon vocant: quã, quod crustã efficit. propterea quod & citi⁹, & miore cũ periculo post ipm̃ implet vuln⁹. Quippe periculũ in altero est, ne si defluat crusta: rursũ sãguis profusio ex vase excitet. Optimum igitur omnium, quæ noui, medicamẽtorum, quo etiã ad cerebri membranarum hęmorragias tutissime vtemur: est quod nunc subijciam. Thuris pars vna, aloes partis vnius semissi, miscet. mox cum

Tractatio eius cui ex vulnere sãguis profluat

Qñ totum vas sit præcidẽdum.

Radix vasis, quæ.

Aneurisma

Optimũ ad hæmorragias medicamentũ.

CAP. IIII

[Handwritten marginalia: "Præceptum"; "Vnco attollenda vena et modice torquenda."; "medicamẽto sistenda sanguinem."; "Quando vas sit ex toto incidendum"; "Nota commodũ quod consequitur ad incisionẽ"; "Secundus scopus in vulneribus venosarum partium."; "optimum"; "nota Curam istam"; "Pro vulneribus capitis a quibus sanguis promanat"]

[Handwritten note: Vbi periculum hæmorragię siue uena siue arteria secta sit implendum carne vulnus quam primum est, nam quis sisti possit per ea remedia quæ crustam faciunt, attamen eo potius genere sanguinem sistentium utendum est, quod suo lentore obstruat meatum, quod crusta efficit. qui erravit indelebili culpa Antonius Venturinus Anatomicus Pisanus in curatione Petri Antonii Santucii cui ferro candenti crustam indidit vulneratæ arteriæ, separata postea crusta, ex quo maior fluxus sanguinis exfluxit et subita mors consecuta est.]

vtendi tempus instat: tantum huius cum oui candido subigitur: quãtum mellis reddat crassitudinem. hoc dehinc leporis mollissimo pilo excipitur. deinde tum vasi ipsi: tum vlceri toti, liberaliter imponitur. alligandum autem id forinsecus fascia est, ex tenui linteo. Cuius fasciæ primi quatuor quinque amplexus ipsi profluenti vasi inijcientur. abhinc vasis radicem versus, ducentur. In quibus videlicet partibus radicem versus ducere licet. Licet autem fere in omnibus, præterq̃ cerebri membranis. His factis: vbi tertio die solueris, si tuto adhuc medicamen vlceri adheret: aliud rursus superimpones. ac veluti linamentum id quod ex pilis factum inhesit madefaciens: deligabis. ita: vt initio deligasti. Sin prius sua sponte reiecerit linamentum: radicem vasis digito blande comprimens, quatenus videlicet nihil cõfluat: hoc quidam suspẽsa manu adimes. atq; alterum impones. ad hunc modũ, quoad carne muniet: curare vas debebis. vtiq; a principio ad finem vsq; particulam supinam seruans. Custodito tamen in hac situs figura modo. Vitandum enim ne dolor incidat, ac rursus profluuium excitet. Cum nihil sit quod profluuiũ magis q̃ dolor proritet, & phlegmonas augeat. Hoc medicamento multifariam vtor. alias (vt dictum est) duplum thuris, aloe admiscens: alias pari modo ambobus vtens. alias paulo superante aloë thure, aut etiam plusculo. sed non dum duplo. etiam mannam pro thure aliquando inijciens. Est autem manna medicamentum quod magis: quam thus astringat. Thus vero quam manna: magis emplasticum. Porro constat in duris corporibus: plus aloes esse immiscẽdum. in mollibus: plus thuris. Eritq; alterum eorum magis astringens: alterum lenticia, & crassitudine sua tenuibus spiramentis, magis inherens. quod emplasticoteron vocant. itaq; etiam magis tenax. ac (vt sic dicam) resinosius deligas thus oportet, vbi magis esse emplasticum medicamentum studebis. id sane tum mollius est: tum albidius. tum quod mansum, ritu aloes, & mannæ non cõminuitur. sed partes suas sibi coherentes defendit. veluti mastiche. Verum hæc eius tractationis sunt propria: quæ de cõponendis pharmacis præcipit. quam in hoc opere non alicubi attigisse omnino non licuit. Siquidẽ aut nusq̃ nobis particularis exempli facienda mentio fuit, sed ipis tantũ vniuersalibus cõtentos esse methodis oportuit: aut si particularia poneremus: etiã pparatio eoꝝ fuit attingẽda. Verũ (vt ante est dictũ), eius generis remedioꝝ, q̃ methodo sint iuẽta, vno alteroue exẽplo hic posito cõtẽtos esse cõueniet. Id vero semp mihi teneri memoria velim. Sed reuertamur rursus ad id quod dicẽdo parũ absoluim⁹. Mẽtionẽ em̃ iam dicti medicamẽti iccirco pluribus feci: quod cæteris id oib⁹

Dolor profluuiũ pritat & phlegmonas auget. Mãna magis astringens. Thus magis est emplasticum.

Laus descripti supra medicamenti.

præstare mihi persuasi, miror'q; si cui meli⁹ inuenire cõtinget. ideoq; tũ in cerebri membranis semper: tum in colli vulneribus eo vtor. etiã ipsarum venarum iugularium, quas sphagitidas vocant. vtpote cũ harum quoq; profluuium citra vinculum sistat. Nõ est autem in his committendum: vt in opere properes, veluti quidam stolidi chirurgi faciunt. sed altera manu inferiorem vasis partem comprimes, aut cõplexus tenebis. altera medicamentũ vulneri impones, ac blãde ei apprimes, donec concretum adheserit. mox deligabis superne deorsum. nõ vt in artubus, inferne sursum. siqdẽ radicẽ versus, vasorũ ducere deligationẽ oportet. ac quod cõfluit reprimere. Sũt porro & alia non pauca pharmaca, quæ citra omnẽ dolorẽ emplasticam vim optinent. Verum nullũ ita carne implet. Expedit autem q̃maxime in eiusmodi casu vt priore medicamine cadente, caro circũ vas ipsum sit producta. At quæ crustas generant, quoties decidunt: magis nudam partem: quã pro ipsius naturali habitu, derelinquunt. Est nanq; ipsius crustæ generatio, ex subiectis circũpositisq; corporibus (vt sic dicam) semiustis. sic vt cuiusmodi in hiemem extinctos hos carbones rem parãt: eiusmodi ipsæ exustæ crustæ carnis sint reliquiæ. Quare quantum particulæ adustum ad crustam est: tantum profecto ipsi de naturali carne deperditur. id itaq; omne particulæ decedit: cum crusta cadit. Atq; ob eam rem nudum sineq; carne visitur. Multisq; iam ex ijs quibus crusta decidit: profusio sanguinis, quæ ægre supprimi potuit superuenit. Quare in his quoq; quisquis methodo administrare omnia volet: is tum modos omnes, quibus sanguis supprimatur longe ante consyderauit: tum eum eliget, qui minus sit cũ periculo. vtens non minus, & reliquis omnibus quoties necessitas vrgebit. Maximã aũt necessitatẽ vel crustificis medicamẽtis: vel ignitis ferramentis vtendi animaduerti: vbi ex erosione putrescentis alicui⁹ ꝓfluuiũ sanguinis cõcitatur. Quin etiã vbi in tali affectu totũ quod computruit est sublatum: tutius est vel ipsius veluti radicem adurere: vel certe crustificis medicamentis vti. Hac vero ratione, tum in pudendis: tum sede ad talem necessitatem sæpe deuenimus, quod videlicet hæ partes, tum propter naturalem humiditatem: tum quod excrementorũ sunt canales: ex leui causa putrescant. id vero quo⁹ pro incrustantium pharmacorum delectu consilium diriges: erit non vtiq; solus calor: sed cum quo astringendi facultas sit coniuncta. qualis in chalcitide, & mysi, & atramento, siue vstis his, siue inustis vtere: visitur. Quæ vero ex calce non extincta conficiuntur: ea vtiq; valentiora his sunt. Cæterum astringendi vim non habent. Excidunt igitur citius, quæ ab his fiunt crustæ. herent autem diu-

Deligandi modus.

Gñatio crustæ, vnde.

Qñ maxĩe crustificis vel candẽtib⁹ ferramẽtis vtẽdũ.

Quæ circa pudenda & sedẽ cur facile putrescant.

Quid i crustificis deligẽdis spectandũ.

tius, quæ ab astringentibus. Quod vtiq; longe est vtilius: quando ita prius nascitur, in imo earum caro. efficiturq; pfluenti vasi velut operculū. Vnde nec nosmet præcipites esse. veluti nonnulli sunt, ad crustas. vbi hemorragias periculū imminet detrahendas oportet. nisi in illis tantum affectibus: in quibus propter putredinem candens ferrum corpori hominis admouimus. Appellant (nescio quomodo) eum affectum oēs nūc medici græci νομκν a verbo quod pascere significat. propterea quod pergere pascendo id vitium, ab ægris particulis, ad eas quæ integre sint soleat. Atq; harū semp aliquid ægris adijcere. Quare nō a substantia indicatæ rei: sed ab accessorio, appellationem indiderūt. Copia materiæ medicamentorum omniū, quæ hac prædita facultate sunt: in proprijs cōmentarijs dicetur. Proprios intellego, & qui de simplicibus medicamentis: & qui de compositione eorum sunt scripti. Ergo recensitis huius methodi, qua sanguinis profluuia quæ ad manum sunt cures capitibus: mox ad eorum quæ i alto sunt corpore tractationē accingemur. Qui igitur e vasis profluit sanguis, aut propterea quod amplius non confluet sistetur: aut quod occlusa diuisio erit, aut etiam propter vtrūq;, id quod reor tutissimum. Porro confluere prohibetur & propter animi deliquiū: & cum ad cōtraria reuellitur, & cum ad vicina deriuatur. & per refrigerationem tum corporis totius: tum vero præcipue ipsi⁹ partis afflictæ. Hac em̄ ratiōe etiam frigida pota sæpe hemorragias suppressit. Idem facit & frigida foris infusa. Sed & pusca, & vinū acerbum, quod stryphnon dicitur. aliaq; quæcūq; vel astringendi: vel postremo refrigerādi vim habent. Clauditur ipsa diuisio: si vel contrahatur cōniueatq;, id quod diuisum est: vel obstruatur. Sane contrahitur tum astrictione: tum refrigeratione, tum deligatura, tum vinculo exceptum. Obstruitur vel intrinsecus: vel extrinsecus. Et intrinsecus quidem, ipso sanguine cōcreto. græci thrombon vocant. Extrinsecus, tum hoc ipso: tum vero linamentis, & spongijs, & crustis, & medicamentis ijs quæ lenticia crassicieq; sua meatus obserant. græci emplastica vocant. ad hæc corporibus ijs quæ circūiacent, propius admotis. Quorū singula quēadmodum perficiantur dictū iam est. At quæ de profundo sanguinis pfluuia erūpunt: ea nec vinculo, nec deligatura sanes. veluti nec ignitis ferramentis, nec vt semel dicam ijs, quæ diuisum ipsum corpus parteue contingere machinamur. Imo per antispasin, ac deriuationē ad vicina. præterea cibum, potionēq;, qui & emplasticam vim habeant, et refrigerent, & medicamenta quæ astringant. Habes vero vberem talium materiem, in proprijs operibus. Quæ vero a partibus indicatio sumitur: ea cōmunibus quæ iam dicta sunt curandi indicationib⁹.

Νομκν, vnde.

Anacephaleosis.

Animi deliquio cōfluxum phiberi.

Frigidā & puscā et vinum acerbū sæpe hemorragias inhibere.

De his sanguinis pfusionib⁹ quæ de pfundo erumpunt.

De indicatione a ptibus instrumetalibus.

veluti auctarium in singulis affectibus accedit. siquidē instrumentis aliquãdo vtimur, pro partis ipsius proprietate, alijs ad vterum, alijs ad vesicam, alijs ad omnia intestina quæ sunt crassa. Quippe in hæc: per clysterem, in vterū: per ea, quæ metrenchytas græci vocant, idoneorum aliquid medicamentorū infundimus. Sic & in vesicam per in directū foratas fistulas. Sane rariora ex his profluuia sanguinis fiūt. sed tamen aliquando fiunt. & quãq̃ non profusione ipsa periculosa: at certe ob diuturnitatem, nō sine periculo. Siquidem quaternis diebus vidimus e vulua profluere sanguinē, nec potuisse vllo remedio sisti: quo ad quarto die plantaginis succo vtentib⁹ prorsus constiterit. Est porro id medicamē & ad ea quæ ex erosione excitantur sanguinis profluuia vtilissimū. cui etiam valentius aliquod hoc casu medicamētū, aliasq; aliud, ei miscere soleo. vtiq; ad totum respiciēs affectum id qđ semper est faciendum. ac pro maximo documento in omnibus habendum. Nam in his ipsis quæ ex vulua, vesica, & intestinis profluuia citantur: æstimari debebit ipsius profusionis quantitas. vt videlicet hãc iam vel vt primã: vel vt secundam indicationē curationis habeamus. nec tamen obiter totius affectus non habentes rationem. Nam si perruptum vas aliquod magnum est, aut vehementer reclusum hiat: vtiq; astringentibus medicinis est opus. veluti balaustio & hypocystide, et rhoe, & omphacio, & acacia, et gallis immaturis, & malicorio. Sin vel exiguū vas est quod perruptū est, vel modice reclusum, sic vt nō multus sit qui ex eo profluit sanguis: etiam aloe, & manna, & pini cortex, & terra lemnia, & spinæ egyptiæ fructus, & crocū, & lapis ematites, aliaq; id genus ex vino nigro austero vtilia medicamenta sunt. Quod si nec genus id vini præsto sit, nec plantago, nec solanū (quippe hæc quoq; sunt idonea): coquem⁹ in aqua, & rubi germina, & cynosbati. i. canini rubi, & mirti, & lentisci, et hederæ, in sūma omnium quibus astrictoria vis iest, siue radix sit, siue fructus, siue cortex, siue germen. ideoq; etiam astringentium malorū, maximeq; cotoneorum, itemq; mirtorum, & mespilorum decoctum, idoneū ad proposita præsidium est. At si ex erosione profluuium incidit: nō est id ipsis magna ex parte profusius. sed exiguum, & paulatim effluens. Eoq; vel pasionis, vel andronis, vel polyide pastillis, vtendum est. aut etiam (vt dictum est) nostro. qui genere eandem vim optinet. cæterum magis potentem. Sistunt enim hæc erosionem. si tamen etiam toti corpori sit cōsultum vt prius est dictum. Sin profusior hæmorragia fit: ijs quæ vehementissime astringant vtendum medicamentis est, quo ad vehemēs eius impetus frangatur. mox deinde admiscēdi illis pastilli sunt. postea ad ipsos solos veniendum, cum aliquo ex ante dictis succis, aut

De plantaginis succo

decoctis. At vero quæ extrinsecus profluenti particulæ admouentur, tum astringentia, tum citra astrictionem frigida: hæc ipse veluti plerisq; medicorum non vbiq; probo. sed mihi contra omnino q̃ fieri res postulat, ipsum sanguinem intro cõpellere, ac venas quæ in alto sunt implere videntur. Vidimus enim quosdam eorum qui ex pulmonib⁹ sanguinẽ reijcerent, ex thorace refrigerando manifeste læsos. Aeque vt qui sanguinẽ vomuerunt non nullos, postq̃ venter foris est refrigeratus. Eodem modo & eorum quibus ex naribus sanguis profluxit, aliqui ex capitis refrigeratione deteri⁹ habuerunt. Ergo nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore, loca quæ circa particulã vnde sanguis profluit sunt posita, refrigeranda suaserim. Imo posteaq̃ in alia prius auerteris, vt exempli gratia, in naso, vbi sanguinis missione (vt diximus) sis vsus. vel artuum frictione deuinctioneq;. vel ad præcordia defixis cucurbitis. Quin ne sic quidẽ ad frontem & caput illico refrigerantibus vtendũ. sed prius est ad contraria reuellendũ. vtiq; affixa in summa ceruice cucurbita. Quippe duplex est i sanguinis ex naribus profusione auersio. Et quæ est ad totius corporis inferna: & quę est ad capitis posteriora. Propterea videlicet qđ ipsæ nares et in superiore, et in anteriore parte sunt sitæ. Aduersatur autẽ ei quod supra est, id quod ĩfra: et ei quod post habetur, id quod ante. Verũ de sãguinis profluuio vel hactenus dictũ abũde sit. Patet nãq; et diapidesin quã vocant, refrigerantibus astringentibusq; esse curandã. Et si propter tenuitatẽ sanguinis aliquando incidat: crassiore victu. Is vero cuiusmodi sit: dicetur in sequentibus. Dictũq; iam ad quẽdã modũ est, in libro qui de attenuante victu, est scriptus. Iam vero ad memoratorum affectuum curationem est redeũdum. Ergo quod venæ isedit vlcus, vbi ad manum est, eandem desyderat curationẽ, ijs quæ in carne accidũt. de quibus duobus ante hoc voluminibus disputaui. Nam siue ex recenti vulnere factũ est: id agendũ est, vt medicamẽtis ijs quæ enema vocant coeat, siue ex erosione: quæcunq; dicta de rebelliũ vlcerum curatione sunt: ea prius ratione discernenda. mox vt opere perficiantur, tentanda. Qui etiam vbi vinculo vas sis complexus, aut medicamentis sanguinẽ supprimẽtibus, aut ferramentis ignitis vsus, illudq; tibi curationis propositũ restet, vt quæ circa vlceris labra sunt, carne impleas: ijsdem omnino medicamentis vtere: quæ in methodo sinuosorum vlcerum sunt præcepta. De arteria tamen vulnerata, iam dictum est, nõ nullis medicorũ videri, non posse fieri, vt coeat. Atq; id asserunt aliqui quidem sola experientia se cõtentos professi, aliqui vero etiam ratione vsi eiusmodi. Siquidem duram esse ac cartilagineam aiunt, alterã arteriæ tunicã. talium vero nihil posse in vnũ coire.

Frigida vel astringẽtia extrisecus admoueri, vbiq; non cõducere.

Quando refrigerantia extrinsecus admouẽda.

Diapideseos curatio.

Curatio vlceris in vena.

Cur aliqui arteriã vulneratã coire posse negent.

cum sit mollium tantũ corporũ in vnum coeundi habilitas. vt tum in externis videre licet, nullo nec lapide cum lapide, nec testa cum testa coeunte: tum vero in nobis ipsis. Quando nec cartilago cum cartilagine: nec os cum osse coalescat. Non enim fracta ossa per vnitionẽ cohærent. sed per callũ eum quem pωron græci vocant, ceu glutino iunguntur. Igitur nos quoq; ab experientia nostra primũ incipiamus, in mediũq; proferamus, ea quæ ipsi visu vsurpauimus. Vidimus enĩ in mulieribus, & pueris, tum conglutinatas arterias: tum carne vndiq; circundatas. Idq; in fronte, malleolo, & articulo brachij sũmæq; manus medio. Simile quiddam aliquando & agresti cõtigit iuueni. dum sanguinem sibi mittendum veris tempore curaret. quod nostratibus maxime est in vsu. Cum enim medicus, qui venã incisurus erat, brachium hominis deligasset: contigit attolli velut in gibbum arteriam. ita hãc pro vena medicus diuisit. Sane breuis incisio erat. sanguis autem flauus, & tenuis, & feruidus statim eiaculabatur. idq; cum quodã veluti saltu. Ac medicus quidem vt erat admodum iuuenis, & operũ artis parum peritus, venam se incidisse putabat. Ego vero cũ quodã alio ex ijs qui aderant medicis, vtiq; seniore, vbi quod accidit aduerti: præparato ex emplastrorum genere quod sanguinem supprimit, medicamento: tum incisionem curiose coniunxi: tum super medicamẽ illico imposui. ac spongiam mollissimã extrinsecus super hoc deligaui. Mirante vero qui arteriam inciderat, insolitam nostrã in hoc casu prouidentiam: indicauimus homini rem factam. sed posteaquã incisi hominis diuersoriũ exijssemus, Iussimusq; ne vel solueret nobis absentibus: vel ante quartum diem id aggrederetur. sed ita vt erat: deligatum haberet. spongiam dumtaxat desuper madefaciens. Postea vero quam in quarto soluentes: plane conglutinatam incisuram inuenimus: rursus idem medicamẽ imponere iussimus. tum simili modo deligare. nec multis postea diebus soluere. Atq; ita percurata est hui⁹ hominis incisa arteria. sola omniũ quas in cubito incisas vidi. Nam reliquis omnibus aneurysma, alijs maius, alijs minus supuenit. Ac quẽadmodum quidem aneurismata curare cõueniat: in progressu dicetur suo loco. vtiq; cum reliquorum omniũ præter naturam tumorũ, curatio tradetur. Nunc cœptam disputationẽ absoluamus. Siquidem arteriæ natura difficultatem quidem durioris tunicæ suæ conglutinandæ prorsus indicat, nõ tamẽ eiusmodi quæ euinci omnino nequeat. Neq; enim ita est sicca duraq;: vt os, vel cartilago. Imo longe his mollior. ac magis carnosa. Quo vtiq; minus de vnienda sectione eius est disperandum, vbi tum ipsa sit parua: tum hominis corpus natura molle. Videtur autẽ experiẽtia quoq; ipsa rationi subscribere. Cũ & in pue-

Pωros qd.

Galeni experiẽtia de arteria vulnerata.

Arteriæ incisæ, curatio Galeni.

Aneurysma.

Cur vniri aliqñ arteria possit.

De Vlceribus Pulmonis

ris, & in mulieribus, propter corporum humiditatẽ, & molliciã, eam viderim glutinari: & in vno iuuene, cui (vt dictum est) exigue erat incisa. Cum vero sanatu difficilior sit arteria, q̃ vena: nõ tamẽ est medicamentorum admodum diuersus in vtraq; vsus. imo specie plane idẽ, maioris minorisq; ratione euarians. Quippe tanto siccioribus medicamentis eget arteria, q̃ vena: quanto ipsa est suapte natura siccioris temperamenti, quã vena. Quod si carnem circa gigni est opus: eadem ambæ requirunt. Siquidem ad eundem modum prouenit carnis generatio in his circundandis: quo in cauis vlceribus prouenire est traditum. At quæ in vtero, vesica, vel intestino venæ arteriæq; sunt: cũ eadem genere medicamenta, vbi exulceratæ sunt requirant: etiã instrumenta quibus infundantur metrenchytas .i. vterinum clysteren, & syphonẽ rectum, & clysteren desyderant. Ad ea vero quæ in recto intestino sunt vlcera: etiam per vesicam, cui fit fistula ad finẽ annexa inijcere liquatum medicamẽ tepidum licet. Variabitur itaq; remediorum crassitudo, pro instrumentorũ specie. Neq; enim fas est eiusmodi instrumentis crassa. medicamenta infundere. sed humidiora postulant. Atq; idcirco mediocriter plerũq; calida. proinde sicca medicamenta magis sunt idonea: q̃ ea quæ liquabilia vocantur. Quoniã facile vel plantaginis, vel alterius eius generis succo misceãtur. Eiusmodi medicamenta sunt & crocum, & pompholyx, & aloe, & quæ cephalica græce dicuntur. In ipso autem primo producendæ carnis tempore, quod suppressionem sanguinis continenter excipit: etiã lemnia terra salutare auxilium est. At quæ in pulmone heserunt vlcera, difficiliora ad curandum sunt. Quibusdam vero non difficilis modo eorũ curatio: verum etiam quæ perfici omnino nequeat, videtur. idq; tum ratione conie&antibus: tum experientia. Ratione, quoniã pulmo inter viscera propter anhelitum perpetuo sit in motu. cum vtiq; quietem requirant, ea quæ sint sananda. Experientia, quod neminem vnq̃ eorum qui ita sunt affecti, sanatum viderint. Atq; de experientia quidẽ (nam hinc cœpisse par est) dubitare fortasse licet. propter agnitionẽ. Nos enim vidimus alium ex eo quod maxime vocem in clamore intendisset, alium quod ab alto cecidisset, alium in palestra percussum, non solum statim grauissime tussiuisse: sed etiam simul cum tussi, alios vnam duas ve, alios plures heminas sanguinis spuisse. Qui vero ita erant affecti, aliqui omnino sine dolore erant: alij in pectore dolebant. Qui etiam sanguis ijs qui doluerant, nec confertim reiectus est: nec mult⁹, minusq; tum ruber: tum calens. ceu e longinquo veniens. At quibus citra dolorem est reiectus: ijs & cõfertim, & plurimus, tum ruber, feruensq;, expuebatur. clare docens quod nõ procul veniret. Porro aliã

Vulneratæ i vtero, vesica, vel itestino venæ vel arteriæ, curatio.

De pulmonis vlceribus.

Cur nõ nulli pulmõis vlcera insanabilia esse putarint.

Discretio qñ sanguis a pulmone & qñ a thorace reijciẽ

quanto siccior est arteria eo magis siccantia exigit

De Vlcere intestini Recti

Terra Lemnia

CAP. VIII.

Pulmonis Vlcera insanabilia quare quidam existimauerint.

Pulmo

Signa qñ à pulmone qñ uero à thorace proueniat sanguis.

Si cum sputo sanguis non sit dolor signum est à pulmone exire si sit cũ dolor prouenit à thorace

Vlcerum [illegible] Curatio

Sanguis à pectore defluens transmittitur in pulmonem per membranam ipsum uestiente

dubitationẽ facit, nec hanc leuem, ipsa sanguinis ex thorace in asperam arteriam translatio. propositam videlicet a medicis ijs, qui trãsmitti cum per membranã, quæ pulmonẽ inuoluit, posse nõ putarunt. Forteq; nisi multis eorum qui ita sunt affecti, tum statim ortus dolor: tum vero quibusdam eorũ phlegmone superueniens, quæ postea suppurauit, manifestum indicium prebuissent, in pectore cõsistentis affectus: pronunciassent sanguinem ex pectore per fauces nunq̃ reijci. Nunc vero his indicijs confusi, a pectore quidem venire concedunt: cætera dum aliam viam, quã per pulmonis membranulam inquirũt: multa, eaq; absurda proferre coguntur. Quãuis in his quos ἐμπύους græce vocant, ipsum pus quod medio spatio inter pectus, & pulmonẽ contineri ipsi fatentur: videant arbitror apertissime ex pulmone exspui. Nos vero in ijs quibus erat in pectore tantus abscessus: vt etiam ossium aliquid carie corrũperetur: manifeste ipsis ostendimus, mulsam quæ iniecta in pectus fuerat, ex pulmone exspui. Sane nouimus in vrbe roma, loco profecto fluxionibus maxime obnoxio, eiusmodi affectus in pectore non raro constitisse. vt necesse fuerit ipsum os qđ infectum fuerat excidere. in plurimis vero etiam membrana quæ costis intra subtenditur, vna cum corrupta costa inuenitur putrefacta. Solemus ergo in curatione, mulsa per vlcus infusa, iubere aliquando quidem vt inclinati in laborãtem partem tussiant, sæpe vero molliter concutere. interim etiam organo quod pus extrahit (piulcum græci vocant) educere quod intus ex mulsa reliquũ est. Hoc facto, vbi tum pus vniuersum, tum etiam saniem vlceris eluisse cõfidimus: mox medicamenta inijcimus. Ergo in eiusmodi affectibus si quẽ in medio pectoris, ac pulmonis spatio humorem reliqueris: statim hũc tussi eiectum cõteplabere. Mirum vero profecto est, eos qui de via per pulmonẽ hesitant, quo pacto non magis hesitent, quemadmodum crassus sanguis in fracti ossis callum effundat. Nam & ipse qui infundit, non paulo naturali est crassior: & cutis substãtia lõge vtiq; crassior pulmonis inuolucro est. Qđ igit̃ dixim⁹, cũ vel casu, vel præualida acutaq; voce, vas aliquod in pulmone rumpitur; citraq; dolorem, confertim sanguis floridus, multusq; cũ tussi expuitur: scire licet in viscere vulnus esse. Aggredienda vero curatio est, prout nos sæpe sum⁹ aggressi. quibus vtiq; raro non successit. Igitur laboranti ipsi iniungendum est, vt nec magno vtatur respiratu, ac semper agat silentium. præterea vena quæ iuxta cubitum internaq; est, protinus incidenda. A qua bis terq; postea sanguis est detrahendus. vtiq; eius auertẽdi causa. tum artus omnes fricandi vinciẽdiq;. ita vti ipsi solemus. vbi hæc sunt facta, primũ posca, tum diluta, tum tepida potui est offerẽda. quo si quis in

Indicia sanguinẽ a pectore p mẽbranã pulmonis trãsmitti posse Empyi.

Aqua mulsa ad empyematicos.

Melicratõ in thoracẽ iniectũ per pulmones exspui.

Curatio ad extraendum pus e pectore.

Piulcos.

qn frangitur uas in pulmone

Curatio pulmonis.

Curatio vulneris alicuius in pulmone vasis.

cur sanguis mittat:

Poscã, cruorẽ cõcretũ resoluere.

Posca diluta et tepida

que agenda sint in uulneribus pulmonis

Curatio sputi sanguis ob uenã ruptã in pulmone

Posca thrombos in pulmone resolvit

viscere thrombus .i.cruor concretus latitet: resolutus expuatur. atq; hoc nihil vetat bis ter ve, ternis horis facere. Ab ijs vero etiã aliqd eorum quæ tum emplasticam vim habent: tum astringant medicamẽtum exhibendum. idq; aut ex posca diluta primum: aut ex malorum mirtorumve, vel alicuius eiusmodi astringentium decocto. Rursusq; vesperi medicamen hoc similiter dandum. circumciso si valentior sit: omni nutrimento. sin aliter: sorbitionis quod satis est, exhibendum. Maxime vero ad rem pertinebit, si etiam postero die modo fortis cubans sit: parum sanguinis ab incisa iam vena rursum detrahatur. tum victu medicamentisq; eodem modo in quartum vsq; diem vtatur. pectore interi si estas sit: vndiq; malino rosaceoue madefacto. sin hiems: nardino vnguento. Quod si emplastico aliquo vti medicamento placet: habes a nobis optimum. quo etiam ad reliqua vulnera cum fiducia vtare. Cõstat id ex bitumine & aceto, alijsq; quæ illis misceri medicamentis solent: quæ enhæma barbara a medicis dicũtur. Quod si mulieri mederis pueroue, aut deniq; corpori quod mollis sit carnis: quod ex chalcitide fit, satis habile medicamentum fuerit. cuius vires in primo libro eorum quæ de medicamentorum compositione inscripsi, explicauimus. Hac nos ratione multos ad quos statim vt malum senserunt accessimus: percurauimus. Quippe hoc maximum est, cuiq; te attentum esse magnopere oportet, an videlicet statim a ruptura vasis facta curationem incipias. quo cruẽtũ adhuc vulnus priusq̃ phlegmonẽ excitet glutines. Nam si ea semel inuaserit, exigua spes est eius postea glutinandi. in longius tamen trahere potest tẽpus. Quod vero eiusmodi vlcera vel difficulter, vel plane nunq̃ curari possint: hoc in causa est. Quod phlegmone soluta: eluẽda pus vlceris, & sanies sunt. atq; ex vtero quidem & vesica tum sua sponte excernuntur, quoniam videlicet pronis delabi licet: tũ elui præterea a nobis possunt. in pulmone neutrum omnino fieri potest. Quare omnibus quæ huic loco herent vlceribus, vna reliqua expurgatio est, ea quæ per tusses fit. At si recte his tum reliquam omnem quietem suasim⁹, tum vero vt parce respirarent, nec quicq̃ loquerentur, vt vulnus glutinaretur iniunximus: quæ potest tussientibus esse sanationis spes? Non igitur propterea quod in perpetuo propter respirationẽ motu viscus id est, desperata curatio est. velut qui ante nos fuere senserunt. sed propter saniei et puris vacuationem. Ideoq; si statim quis sit aggressus, ac iam dicta ratione medeatur: coeunt. sin phlegmone prius occuparit: difficilem incertamq; curationem recipiunt. Quando pus & sanies prorsus totaq;, ex spatijs in pulmone nõ expelluntur: & tussis ægras partes valde lacerat. At quæ ex pectore educuntur, triplex compẽdium præ ijs

Enhæma barbara.

Ante oĩa seruãdũ vt recẽs vasis in pulmõe vulnus aggrediaris.

Postq̃ phlegmone inuasit parua glutinandi est spes.

Cur eiusmodi vlcera curari vel difficulter vel nũq̃ possint.

Collatio vlcerũ in pectore & in pulmone.

Ulcera pulmonis siccanda et glutinanda sunt antequam phlegmonem contrahant, alioqui insanabilia sunt, ut ex causa allata a Gal.o patet.

quæ ex pulmone vacuantur, habent. Nam et vasa ipa multo sunt minora: & sanies in spatium interi⁹ effluit. & in sũma magis carnosum pectus est: q̃ pulmo. Nam asperæ arteriæ natura quæ admodum carnis expers siccaq; est, nulla alia animalis in parte inuenitur. quæ etiã ipsa in eiusmodi reiectionibus rumpi solet. Cum si qua reliqua vena vel arteria sit rupta: ipsis asperis integris manentibus: per solas osculorum (vt sic dicam) coapertiões translatio sanguinis fit. Itaq; nec calidus in talibus, nec ruber, nec multus sanguis emittitur. Ac videntur quidem prima saltem fronte leuiores eiusmodi assect⁹. vt quæ copia vacuationis minime terreãt. Sunt vero vel ob hoc ipsum grauiores. Quippe concretus circa ruptũ vas cruor: cui facilis transitus in asperas arterias non est, glutinationem prohibet. Simili modo & transuersi septi vulnera, quæ foras non perueniunt, in carnosis quidẽ partibus subinde coalescere sunt visa. eius motu non obstãte. Quæ in neruosis eius herẽt: insanabilia sunt. Sane difficilis grauisq; curatio est etiam eorũ quæ in carnosis sunt partibus. si has iam phlegmone occupauit. Idq; non ipi modo diaphragmati: verum etiam omnibus q̃ intra peritoneon sunt contenta. quod in ea scilicet sanies defluat. Cæterum danda opera est, vt ea quacũq; ratione siccemus, tum per ea præsidia quæ extrinsecus imponuntur: tum per ea quæ ex aqua, vino vel tenui bibuntur. Porro horum maxime idonea sunt, & quæ propterea quod ex seminibus fiunt diaspermaton græce dicuntur, & quod solenne nobis est, quo q; in pectore perforato semper vtimur, quod ex casia cõponitur. Cætera tum hæc, tũ humida quædã foris applicãda, quæ eiusmodi vulneribus sunt accõmodata, ad tractationẽ de medicamẽtis ptinẽt. Hic methodos tãtũ tradim⁹. q̃ psidiorũ indicẽt genus. Quare si qñ quædã a nobis particulatim p exemplis adhibeant: hæc addita claritatis causa fuisse existimandum. Rursus igitur propositas methodos repetamus. monstremusq; quantũ generalis oĩm vlcerũ curatio, p singulas animalis partes speciatim imutet. Hic nãq; discemus pcipue qdẽ id quod in toto ope est pposıtũ. Nẽpe minime in curationib⁹ errare. velut appẽdicem vero, etiã eorũ q se methodicos vocant, audatiam. Nam si qd mihi, q nec ad grãm quicq̃, nec ad odium loqui soleã est credendũ: omniũ ipsi medicorũ maxime a methodo alieni, damnant quatenus saltem scribũt, non solũ reliquos veteres: sed etiã ipm oĩs nobis methodi authorem Hippocratẽ. Ac empiricus quidem oĩa quæ nos per indicationes inueniri ostẽdim⁹: ea dicit per experientiã cognita. Cũ vero pter indicationẽ et experiẽtiã nullũ inuẽtionis organũ præterea sit: isti neutro vtẽtes, tñ appellandos se methodicos cẽsent. Ergo sequant nos. & nũc saltẽ ostẽdãt, vlcerib⁹ oib⁹

Asperã arteriã rumpi solere.

Nota venæ ruptæ et nõ asperæ arteriæ.

Difficultatis curãdæ eius causa.

De trãsuersi septi vulneribus.

In methodicos.

De ijs que ex pectore educunt.

De Vlcere asperę arterię pauca mi hoc loco à Gal. vide inferius et 12° cap:

CAP IX

Vulnera septi transuersi sanata eius motu non obstante.

... saniem vulnera ... na difficilia ad curandum

Siccanda sunt per ea que interius exteriusq; adhibentur medicamenta

claritatis gratia aliquo particulare aliquod medicamentum in medium affert.

De Indicatione que a Parte sumitur.

CAP: X:

Indicationem à parte affecta deberi et animaduerti quod et hodie à quibusdam velut Thessali omittitur.

Verum hic scopum horum librorum habes est autem talis Methodum tradere qua in medendo fere omni errore uacemus

per singula membra curandis, vnam esse sanationis rationem. Audiamus homines quo pacto vlcus curent, aut quales indicationes ab eo sumãt. Nũ alias vllas quã qđ plenũ: cicatrice sit inducẽdũ. sinuosum: carne iplẽdũ. cruẽtũ: glutinãdũ? At quo pacto iueniã qđ cicatricẽ inducat, & qđ ipleat, & quod coalescere faciat? Ne labora inquiũt. Sũt em̃ inuẽta. Atqui haud scio an recte, aut an oĩa. Fieri em̃ potest, vt vel ex deteriorũ nota quædam inuẽta sint, potiora inuẽta nõ sint: vel vt quæ inuẽta esse videãtur: etiam ipsa sint mala. Indeq; adeo accidere, vt quedam vlcera prorsus non sanentur, quædam longiore spatio, et cũ dolore. et famis cruciatu minime necessario. Neq; enim audet quisquam nouam aggredi experientiam, priusq̃ sibi persuaserit, priorem curãdi rationẽ recte se dãnasse. veluti in ijs vlceribus, quæ in pulmone cõsistũt, quæ ne agnouisse quidẽ oĩno fas est, citra dissectionũ actionũq; noticiã. quoꝝ nimirum vtrũq; aduersantur. Cæterum concedatur ad præsẽs cognosci ab istis Thessali sectatoribus, vlcus quod pulmoni insederit. Nunquid igitur sicuti hoc illis cõcessimus: sic etiã an quod sordidũ sit intellegãt, an purum, an æquale, an sinuosũ, an saniei, vel puris plenũ, concedemus. videlicet vel ex diuino afflatu, vel per insomniũ ea vidẽtes? an hæc quoq; quomodo agnoscãt percõtabimur? an vero citra horũ agnitiones, pharmacũ quoduis exhibere cõcedemus? Ego nanq; existimo primũ expurgandam esse immũdorũ vlcerum sordem. implenda vero esse quæ pura, & sinuosa sint. rursus pus saniẽq; expurganda quib⁹ hæc circũhereant. mox ita cicatricẽ inducẽdã. Isti vero haud scio quonã modo talia vlcera sanauerint (nã Thessalus de his prorsus nõ scripsit, ne videlicet, vel ignorãtiã suã, vel inconstantiã ꝓderet). Quippe vel rationi parũ cõsona & falsa de his dicent: vel si quis vera dixerit: eorũ idicationẽ ex mẽbri substãtia, præterea situ formaq; accipiat necesse esse. Nã esto vlcus in pulmone sordidũ purũq;, & cũ phlegmone, & sine phlegmone, & sinuosum, & plenũ dignoscere norint, etiã illud scire eos deẽ, quãq̃ ne ei⁹ quidẽ, tãetsi minimi inuẽtionẽ sibi vindicẽt, nẽpe qđ tale vlcus viridi medicamẽto expurgeẽ, Macherionis (si libet), vel Isidis. (nihil em̃ refert.) Respõdeãt igiẽ mihi, si vlcus in viscere heserit: qđ faciẽt? Nũ viridis medicamẽti aliqđ deuorãdũ dabũt? Oĩno ridicula res est. Sed dicãt vndenã medicamẽ id in pulmonẽ deferẽdũ sciũt? Qđ si id quoq; sciãt: illud certe itelligere nõ poterũt. an ipsã vim suã quã i extrinsec⁹ positis vlcerib⁹ habuit, seruauerit. At esto sciãt hæc quoq; qđ & eandẽ tuebiẽ vim, quã i externis vlcerib⁹ optinuit: & qđ sordes deterget, certe an tussim mouerit intelligere nõ poterũt. cũ tamẽ nisi p tussim sordes expurgeẽ: nullus sit detergẽtis medicamẽti vsus. Ergo id quoq; istis deẽ,

prius expurgandum ulcera deinde carne implenda

at illud saltem effugere non possunt, quin diuersam curationem in vlcere fœmoris, & vlcere pulmonis adhibeant. Siquidem alterum aqua perluūt, alterum tussibus expurgant. Pone vero rursus vlcus, quod in pulmone sedit, crasso esse pure circundatum. Nunquid tum quoq; viride medicamen exhibebunt, an mel potius lingere iubebunt? At id dicant vnde nā inuenerint. Non enim profecto id respondebunt, quoniam tenuandi incidendiq; vim quandam optinet. Cum ipsi a facultatibus eiusmodi disquirendis vltro diffugiant. Sed nec quod empiricis in eiusmodi notarum concursu inuentum est, mel prodesse: propterea istis, sicuti illis, eo vti fas est. Primum, quod experientiam cōtemnunt. deinde quod empiricus in eiusmodi concursu, quænam sit in pulmone affectio ignorare se fatetur, cæterum quæ conducant, se per experientiam obseruasse. At Thessalo nō satis est curare quod omnino non norit. sed ab affectuū indicatione procedit. Sane si omnia illi scire donemus, sicuti prius, non minus quā nos: at nūquā profecto effugiet, quin in diuersis corporis partibus, curatiōis species mutetur. Non enim eadem curationis species profecto est: aut mulsam in vterum propter sordidum vlcus infundere: aut mel comedendum exhibere, aut spongia vlcus detergere. Cæterum hæc adhuc parua. illa plane maxima sunt. Fingamus diutinum vlcus citra phlegmonen in multis esse partib⁹, oculo, aure, naso, ore, fœmore, vētre, sede, pudendis. Fingamus & illud si placet, vlcus eiusmodi vel plenum omnino esse, vel exiguo min⁹ plenū. Respōdeantq; nobis isti sectatores Thessali, qui hæc nusq̄ discreuit: quomodo id cicatrice tegem⁹? Nēpe eo medicamine qđ ex cadmia cōficit. Id enim vlceri qđ in fœmore constitit, belle cicatricē īducere potest. Sed nū igitur & ei qđ in audiēdi meatu cōstitit? Dicā fortassis incredibile, cæterū dijs ipsis notū. Deprehēdi aliquādo quēdā ex sapiētib⁹ istis. Thessali sectatorib⁹, sic vlcus medicantē diuturnum. Cum citius homini auris putruisset, ac vermes creasset: quā medicamēto quod ex cadmia cōponitur, inclusum cicatrice fuisset. Cæterū permisso homine plurib⁹ dieb⁹ medicamēto similiter vti: postea quā indies graui⁹ auris oleret, & sanie impleretur: etiā incredibilius quiddā, q̄ prius ausum vidim⁹. Quippe ratus meatū ipsū i ꝓfundo cōtraxisse phlegmonē: cōfugit ad tetrapharmacū. qđ plane multo magis augere putredinē debuit. vt pote qđ siccare vlcus prorsus nō potest. maturare phlegmonē potest. Ergo vbi hoc medicamēto ad affectū sanādū vno die est vsus, vt facile videres id maxime esse cōtrariū: & multiplicata stati saniei vis est, & fetor itolerabilis obort⁹. Itaq; qui ꝓpinqui laborātis erant, contingere amplius aurē thessaliū nō sinebant. Ille vero præ ipudētia, stulticiaq; volebat nō modo me-

Auris cuiusdā a methodicis curata.

Mel attenuat et incidit (et hic non ex professo hoc disputatur in hoc loco) ideo convenit in ulceribus pulmonis

De Vlcere Aurium

De Putridis auribus curandis.

hystoria

tetrapharmacū hēt uim coquendi et pus mouendi.

dicamenti tetrapharmaci aliquid inijcere: verum etiam extrinsecus cataplasma relaxans imponere. At cum eum propinqui hominis abigerent, timerentq; ne in magno periculo æger foret: nos vnum diem amplius permitti Thessalio asino curationem exorauimus. Erat autem profecto postridie, tum sanies multo copiosior futura: tum odor grauissimus. quo die tentaui an fieri posset vt sententiam Thessalij aselli mutarem. ne omnes perderet ægros. imo aliquos iam tætsi paucos seruare aliquando posset. tam aliena scilicet ab omni vera metho do deserta secta. Ergo sic agere cum homine sum orsus. Nunquid inq̃ phlegmone esse videtur in intimo meatu. proinde relaxantibus veteris auxilijs? Ille tum ita esse magnopere contendit: tum aliter esse nõ posse. An igitur (inquã) aliquando vlcus quod cum phlegmone coniunctum esset, aceto acerrimo cũ glaucio curatũ vidisti? Minime gentium (inquit) imo siquis pastillis andronijs ex aceto liquatis vtatur: etiam conuulsionem fortasse accersat. Ergo (inquam) si quis alio quopiam medicamento, quod sit andronis multo valentius, ex acerrimo aceto vtetur: idq; ad aurem ita propinquam cerebro inuolucrisq; eius particulam: nũquid plane te authore conuulsionem accerset, si phlegmone præsertim aliqua subsit? Hæc tum ipsi, tum his qui astabãt vniuersis recte dici sunt visa. Ergo quantum inquam ad ipsarum partium habitum spectat, quæ ea quæ ad summum siccent desyderant, tametsi nunc curatione tua sint veluti effœminatæ: iam tali medicamento vterer. Nunc quoniam plures iam dies male ipsas assuefecisti: trãsferre eas ad contrarium vno impetu & semel non licet. Nam tibi ac Thessalo contẽnere consuetudinem licet. nõ minus quã partium naturam. nobis non licet. Sed primo die aceto vtar cum glaucio, secundo vtar andronio. tertio ad valentius aliquod: q̃ ipsum sit andronium, transibo. Atq; hoc tribus quatuor ve diebus vsus: si mihi vehementius etiã medicamentum requirere vlcus videbitur: eo vti non dubitabo. Extrinsecus vero inquã imponã capiti ea parti qua auris infestatur, non me hercules sicuti tu, cataplasma quod relaxare potest. sed eorum medicamentorum aliquod, quæ vehementissime siccare possunt. cuiusmodi est quod ex salice cõficitur, aut etiam ipsum andronium ex aceto illiniam. aut ex ijs aliquid quæ hoc magis siccent. Nam quoniam particula cui medemur siccissima est: necesse est valentissime siccetur. Indicat enim veluti vitium ipsum vt curetur, sibi applicandũ esse contrarium: sic particula ipsa quod sit sibi simillimũ. Itaq; et prout dixi, egi. sanauiq; hominem. nullo potentiore requisito remedio. Quibusdam vero qui potentiora desyderabant, quib⁹ vno altero ve anno vlcus aurem infestauerat: valentius omnibus iam dictis medicamẽtum

Galeni auris vlceratæ curatio

Phlegmone obsessa erat auris istius

Medicamẽta Galeni

Acetũ cũ glaucio in aure putrida

Salix vehementer exiccans

que sicciora suapte (na. si deperderint sua siccitatem siccissima exigunt medicamẽta:

Medicamẽtũ ex ferri ſcoria valẽter ſiccans. Redit ad methodum Audiẽdi locus ſicciſſimus. Quæ oculo exulcerato cõueniant. Quæ naribus. Quæ vlceribꝰ in ore. Stomatica. Quæ ad veſicã vterum & inteſtina Genꝰ medicamẽti a partis ſubſtantia & affectu Modus vtẽdi a figura et ſitu.

adhibuimus. id fuit ferri ſcoria tunſa. cribrataꝗ tenuiſſimo cribro. mox in tenuiſſimum veluti pollinẽ leuigata. poſt cum acerrimo aceto ad mellis ſordiũꝗ craſſitudinẽ cocta. Conſtat autẽ multiplex eſſe debere in mixtione acetum. Verũ quod ſæpe iam dixi, materiæ medicamentorum copiam ex alijs comentarijs petes. Nunc quæ ad methodũ ſpectant, abſoluantur. Nam audiendi locus quoniã eſt ſicciſſimus: idcirco medicamentis eget, quæ vehementiſſime ſiccent. Quorũ nullũ, reliquarum partiũ cuiuis applicaſſe expedit. Sed oculo exulcerato, collyriũ fortaſſe qđ ex thure cõficitur. Naribus vero qđ multo ſane magis ſiccet, quã vt oculis cõueniat. minus vero quã vt auri quadret. Itaꝗ & prius cõprehenſi oẽs paſtilli, vtiles ſunt. & medicamẽ quod ad muſam refertur. aliaꝗ generis eiuſdẽ. Vlcerũ vero quæ in ore accidunt, quæcũꝗ admodũ ſunt humida, ea medicamẽtis egent quæ vehemẽter ſiccent. veluti diphrige, tum ipſo per ſe, tũ ex melle & vino, et mulſo. Præterea ea quæ iris dicitur. & quæ anthera. hiſꝗ vel ſiccis: vel ex melle. vel mulſo. vel vino. Vtile vero ad talia eſt, et muſæ medicamen. Præterea rhois ſuccus. et omphacium. aliaꝗ quæcũꝗ ſtrenue ſiccant. Quid enim materias percenſendo morer. At quæ ſimpliciora oris vlcera ſunt: hæc ſanare cõmode poſſunt etiã medicamẽta quæ modice ſiccant. veluti hæc ipſa quæ ꝓpterea quod in aſſiduo ſunt vſu: ſtomatica græce ſunt dicta. Ea ſunt quod ex moris conficitur. et quod ex rubi fructu. & quod ex ſucco corticis iuglandium viridis. Atꝗ etiam his magis qđ ex muſto, & cupreſſi ſpherulis cõponitur. Quæ vero i ore admodum humida vlcera ſunt, proximeꝗ oſſa vnde carie tentari oſſa periclitentur: hæc propter oſſium naturam, quæ ſicca eſt, vehementiſſimis medicamentis indigent. Itaꝗ ego iam comprehẽſos paſtillos ſemp leuigo. ac ſiccũ ipſum medicamẽtũ ſuper impono. Porro dicta paulo ante ſunt, et ad veſicam, & vterum, & inteſtina, et pulmonem idonea medicamentorum genera, quibus ſit in ſingulis vtẽdum. genere quidem medicamenti ab ipſa curandarum partium ſubſtantia deſumpto. ſed cum affectu prius etiam æſtimato. modo vero vtendi eius tum a forma, tum etiam ſitu. Hinc nanꝗ excogitati ſunt, & oricularij clyſteres, quos contenchytas vocant. & vteri clyſteres, quas metrenchytas, & recti ſyphones, quibus in veſicam aliquid infunditur. quos catheteras dicunt. & ipſi clyſteres. Hinc rurſus quæ in ventriculo pectore & pulmone, vlcera conſtitere: per ea quæ eduntur, ac bibuntur eſſe curanda. Q uæ vero in inteſtinis bifariam. Nam quæ vicina ventriculo ſunt: his per comeſta, & bibita ſuccurritur. Q uæ vero inferius ſunt ſita: per ea quæ inijciuntur. Q uando neꝗ ad ea quæ vicina ventriculo ſunt. ſubire poteſt quod

De Vlcere aspere arterię vide et sup. cap: 8.
De Vlcere ventriculi

per sedem infunditur: nec integris viribus ad inferiora pertingere, quod per os sit ingestum. Ideoq; etiam quæ vlcera in thorace, & pulmone consistunt: tum difficilius, ijs quæ sunt in ventriculo sanantur, vt quorũ situs longius absit, atq; idcirco medicamentorũ vis remittatur: tum propter hoc ipsum, multo valentiora, ea quæ deuorẽtur præsidia requirũt: quã si ipsis statim vlceribus admouerẽtur. Indeq; adeo excogitata medicis sunt. vbi expurgãdum ex pectore & pulmone pus est, fortissima, quæq; maxiẽ dissecent pharmaca. taliaq; omnino, quæ si vlcus in ventriculo esset: ipsum exacerbarent. Quin etiã quod hæc per tusses expurgentur, nõ aliunde quã ex forma particularum est desumptũ. Quod hæ nullum talem exitũ habeant: qualẽ vterus, vesica, sedes, auris, nasus, et os. Hinc etiã fit, quod vẽtriculus vtrinq; expurgari possit. sursum per vomitũ, deorsum secundum naturam. Quippe hoc genus indicationũ. ab instrumentalibus quatenus instrumentalia sunt, est sumptum. Sicuti quæ siccandum esse docent, ab ipsarũ similarium substantia sumuntur. Ab ipsis vero morbis rursus tales. veluti ab vlceribus (quoniã de ijs disputatio erat) & quod siccanda sint vt supra est cõprehensum: & quod qui e vẽtriculo eluere pus volunt, non sine periculo vomitum mouent. Sicuti si aliter infixam illi pituitam per oxymeli, ac radiculam detergerent. sed tutius deiectione vtũtur. Cum vomenti periculum sit, & ne quod exulceratum est, dilaceret: & succum quẽpiam inutilem ex vicinis attrahat. Quo nomine (vt dixi) et vlcera quæ pulmoni insident, difficillima sanatu sunt. vt quæ nec citra tussim expurgare possis: & si tussim excites laceraueris. Itaq; quasi per mutuas operas, malum ijs in orbem redit. Quippe cum quæ lacerata sunt, rursus phlegmonen excitent: secundo rursus phlegmonẽ ipsam maturari, & pus expurgari desyderant. Quare ex omnibus sanandi difficultas his exoritur. Et quod ea quæ idonea vlceribus medicamenta sunt, contingere vlcus, sicuti in ventriculo non possunt: & qđ per mediũ interuallũ fere vim suam amittunt. & præterea quod respirando mouentur. & tussiendo lacerantur. Itaq; cum in pulmone ruptũ vas est: scire aperte licet, nisi protin⁹ ante quã phlegmone excitetur glutinatum sit: id postea insanabile fore. Cæterum vlcera quæ in asperæ arteriæ interiore sunt tunica, & potissimum quæ summæ eius parti quam laringa vocant, sunt vicina, aut etiam in ipsa: hæc & curationem recipiunt: & nos nõ paucos eorum qui ita sunt afflicti sanauimus. Sane curationem eorum hinc maxime inuenimus. In grauis huius pestilentiæ initio quæ vtinam aliquando cesset iuueni cuidam, cũ nouẽ iam dies ægrotasset, totũ corpus vlceribus scatebat. veluti omnibus fere qui euaserant. eo die etiam tussiebat pau-

Quæ deuorata per os sunt nõ posse integris viribus ad inferiora pertingere.

Ad vlcera pulmonis et pectoris purganda, fortissi͞a eẽ excogitata.

Cur pulmo et pect⁹ per tusses purgentur.

Ventriculũ dupliciter purgari.

Non esse pus e vẽtriculo purgãdũ per vomitum.

Cur vlcera pulmonis difficilia curatu.

Ruptum i pulmone vas post phlegmonẽ excitatũ insanabile.

Aspe arteriæ interioris tunice, et larigis vlcera sanari.

De Vlcere Asperę arterię

Vtrum secta Aspera arteria coalescat nec ne, non docet Galenus, et pauca admodũ tradit in hoc loco et sup. cap: 8. quę omnia de Vlcere intelligenda sunt, ut ipse manifeste docet.

Vlcera pulmonis et thoracis ualentiora exigunt medicamenta.

Cur in medicam[en]tis pectoris et pulmonis maxe dissecantia conueniant.

Indicatio desumitur a parte q[uatenus] ut instrumentum / uti prędita tali temperamento ut tali.

Ventriculũ tutius per inferna purgari: et q[uod] habes et qualiter ... in uentriculo potens uti aceto ut acri medicamentis sicut tuto hic ... poteris si pituita redundaret absq[ue] ulcere tamen.

Cap: 12

An ruptura pulmonis insanabilis euadat.

Historia quę successit in pestilentia

Vlcera pulmonis

Vlcera aspere arterię

De iuuene qui ephelcida tussi expuit.

Ephelcis.

lulum. postridie vero vbi se lauerat: illico & vehemẽtius tussiuit, & tussi expulit crustulã quã græce ephelcida vocant. eratq; homini sensus manifestus vlceris in aspera quæ ĩ collo est arteria, ꝓpe iugulum nati. Quin aperto quoq; hominis ore, fauces eius inspexim⁹, nũquid in ijs alicubi vlcus esset. sed nec sic inspectantib⁹ apparuit vitium, & plane laboranti sensus eius aliquis manifestus, ex comestorũ bibitorumq; transitu fuisset: si illic vlcus fuisset. Quinetiã ex aceto & synapi certioris noticiæ causa, quædam ei deuoranda dedimus. sed nec horũ quicquã eũ momordit. & sensus doloris manifeste in collo erat. Quo loco etiam adeo irritabatur: vt tussire impelleretur. Suasimus itaq; reniti quantum posset. nec tussire. quod & fecit. eo certe facilius, quod exiguũ erat quod proritabat. & nos omnibus modis operã dedimus, vt vlcus ad cicatricem perueniret. foris medicamẽtum aliquod quod siccaret imponentes. tum cubanti supino, humidũ aliquod ex ijs medicamentis quæ ad eiusmodi vlcus facerent, exhibentes. ac iubentes id in ore cõtinere. paulatimq; permittere in asperã arteriam defluere. Sic igitur faciens, sentire se manifeste aiebat astringentis medicamẽti circa vlcus vim. Siue ea vis huc transmissa est: siue medicamẽ ipsum roris specie in arteriam defluxit & tanq̃ percolatum est. Erat autẽ nec æger ipse medicinæ imperitus. sed ex ijs quidam, qui ex vsu et exercitatione empirice medicabantur. Ergo sentire se aiebat, tũ medicamentum in arteriam defluere: tum tussim quoq; aliquando mouere. Obluctabatur tamẽ plurimũ. ac tussim cohibuit. Igitur ipse quoq; sua spõte, Romæ quidẽ vbi correptus fuerat, triduũ etiãnũ post nonũ diem est moratus. post hoc cõscenso nauigio: primũ per flumẽ ad mare nauigauit. quarto die post, ꝑuenit ad Tabias. vsusq; est lacte, qđ & mirificã plane vim habet, nec sine causa prædicatur. De cuius vsu aliquid dicere, oblatũ nunc tẽpus videtur. nec de eo tantũ quod apud Tabias habetur: verum etiam alio omni. Neq; enim ijs modo qui italiam incolunt, est succurrendum: sed quoad fieri potest, qui vbiuis habitant gentium. Igitur ad lac quod in tabijs habetur cõmendandum, multa concurrunt. & locus ipse satis editus: & aer illi circundatus siccus. & pascuũ pecoribus salubre. Atq; hoc quidẽ alibi quoq; arte præparare licebit. si quis in colle modice edito herbas fruticesq; serat, qui salubre simul astringensq; lac reddant. Quorũ exempla paulo post dicẽtur. Cæterum vt ambientẽ aera similem reddas: fieri omnino nequit. Eligere tamen simillimũ ex ea quæ datur aerum copia licet. Simillimus autem is fuerit cui eadem adsunt, quæ illi. Altitudo collis mediocris, via a mari ad ipsũ triginta stadia. ampliusq; aliquid. sed nõ multo. Locus autẽ ipse versus mare. Nempe Tabiæ in imo maxime sinu

Curatio iuuenis.

Lac tabiarum merito laudatum.

Quæ lac tabiarũ tã vtile redant.

Descriptio tabiarum.

est.qui inter surrentum & Neapolim cōspicitur.magis tamē in latere quod ad Surrētū pertinet. Porro totū id latus, collis est satis magn⁹. longitudine ad Tyrrenū mare porrectus. Inflectitur autē leuiter collis hic ad occasum.nec in meridiem in totū plane procurrit. Ergo hic collis a ventis ijs, qui ab ortu flant, Euro, Subsolano, & Borea tutum defendit sinū. Cōiungitur illi in imo sinu, alter collis nō paruus.quē et veteres romani in historijs: & qui nūc diligentiores sunt, Vesuuiū nominant. Celebre nunc nouūq; nomē Vesuium est, omnibus hominibus notū, propter ignē qui in eo ex terra sūmittitur. Quæ res nō parum mihi ad ambientis aeris siccitatem conducere videtur. & alioqui præter ipsum ignē, nec stagnū, nec palus, nec fluuius alicuius momēti vsquā in sinu habetur. Omnibus vero vētis qui ab arcto ad æstiuū occasum pflant, Vesuuius collis obijcitur. multusq; cinis ab eo ad mare vsq; peruenit. reliquiæ videlicet materiæ, tum quæ in eo combusta est: tum quæ nunc etiā vritur. Omnia hæc aerē efficiunt siccum. Licet porro & alibi terrarū eligere collem simili modo siccum. scilicet nec longe a mari, nec adeo magnū: vt ventis sit expositus. nec adeo humilem: vt subiectorū camporū halitū prompte recipiat. Seruetur autem ne ad septētrionē sit versus. ita enim erit auersus a sole. Quod si etiam in tēperato orbis loco collis sit, veluti is qui ad Tabias conspicitur: longe magis ad rē pertineat. Hoc in colle sunto herbæ quidem Agrostis, & Lotus, & Polygonon & Melissophyllon. Frutices vero Lentiscus. & Arbutus. & Rubus. & Edera. & Cytisus. alijq; his similes. Atq; ita tibi collis præparetē. Pecora vero quæ in colle ad Tabias pascuntur, boues sunt. Estq; eius animalis lac spissum: ita vt asinorum tenue. Ego vero ne quod lactis genus vsui desit, ex vaccis crassum, ex asinis tenue, ex capris medium: & boues & asinos, & capras i pascua depuleri. Veteres vero etiam mulierē lactantem ijs qui phthoe cōsumerentur, adstare voluerunt. Quorum sententiæ ipse quoq; accedo. et quod familiare id sit: & quod priusq̄ ab ambiēte refrigeretur, id sumi voluerint. Porro hoc tibi de lactis vsu pro maximo præcepto sit: vt hi quibus eo est opus, oīno id adstāte animali statim mulctū bibant. etiā melle iniecto. si cui cogi in ventriculo solet. Qđ si ipsum descendere ad aluū citius cupis: etiā sale. Atq; ille quidē adolescens cū vlcus in arteria ex pestilēti morbo haberet, sanatus est. ac post eū similiter alij. Alter vero adolescēs annos natus circiter decē & octo, cū multis diebus ex destillatione laborasset: primū quidē sanguinē floridū cū tussi expuit. non sane multū. postea vero etiam tunicæ ipsius partem, quæ tegēs intrinsecus arteriā, in fauces & os per ipsū arteriæ caput, (laringa vocant) ascendit. Videbatur autem mihi tum ex crassitudi-

Vesuuius mons.

Quæ in vesuuio ad aeris siccitatē cōpetant.

Herbæ & frutices idonei.

Lactis asinæ, vaccæ, et capræ collatio.

Maximum pceptū de lactis vsu.

Mel & sal cur in lac iijciantur.

De iuuene q ex cataro sāguinē reiecit.

Larinx.

Veh illis oppidis qui suscipiunt halitum camporum subiectorum ut est oppidū Suberetū dictum.

Lac capillum mediocre

Mos veterum

Lac sit recens cum ... ne cogatur

cum sale ut citius descendat

Ad quod Mel ad quod Sal.

Sputum sanguinis ex catharro.

Sputum sanguinis ob destillationem in asperam arteriam.

Exanthemata

De sputo sanguinis à catharro

De Pestilentia non nulla

ne eius coniectanti: tum ægri sensu: ipsius laringis esse interna tunica. Quinetiā læsa illi ex eo vox est. Atq; hic quoq; lōgiore quidē tēpore, sed tamē sanatus est. Cæterū qui ex pestilētia hoc vitio laborarūt: ꝑpterea mihi facile sanati videntur, qđ præsiccatum ijs, præpurgatūq; totū corpus fuerit. Quippe cū & vomuerunt ex ijs nōnulli: & oībus vēter ꝓfluxerit. Atq; cū ita iā vacuati essent: ijs qui euasuri erant, pustule quas exanthemata vocant, nigræ toto corpore cōferti multæ apparuerūt. vlcerosæ quidē plurimis. oīb⁹ certe siccæ. Eratq; ītuēti perspicuū reliquias eas esse sāguinis, q in febri putruerat. quas veluti cinerē quēpiā natura ad cutim trusisset. Sicuti alia ex supuacuis nōnulla trudit. Verū medicamētis ad eiusmodi exanthemata opus non fuit. Cū siderēt sua spōte ad hunc modū. Alijs quidē quib⁹ videlicet exulcerata sūma pars fuit: decidit ipsa vlceris crustula quā ephelcida nominăt. deincepsq; qđ reliquū fuit, ꝓpinquū sanitati erat. Ac post vnū duos ve dies ad cicatricē ꝑuenit. Alijs quib⁹ scilicet vlcerata sūmitas nō est, exanthema quidē ipsum, & asperū, & scabiosum erat. Decidit vero veluti squama quædā. ac dehic oēs fuere sani. Nihil itaq; miri si etiā hi quib⁹ eiusmodi exanthemata in pulmone sunt orta: ꝑpter vlcerū siccitatē sunt sanati. Quod năq; in cæteris vlcerib⁹ vniuersis supra monstrauimus curationis esse ꝓpositū: hoc iam ijs quæ ex pestilētia sunt orta, præsto fuit. Omnia năq; sicca & aspera fuere. plurima quidē scabiei. quædā vero etiā lepræ similia. Ergo cū experiētia rationi attestetur, vlcerū curationē hunc vnū habere finē, vt siccent: poterit quispiam ex ijs qui sanguinē ex pulmone reijciunt seruare permultos. ita vt nos fecimus. Ac queadmodū quidē medendum ijs sit, qui notabile in pulmone vas fregerunt, inde adeo quod ab alto sint lapsi, vel immodice clamarint, vel pondus supra vires sustulerint, vel qđ durum magnūq; aliquid extrinsecus ipsorū pectori inciderit: dictum prius est. Queadmodū vero qui ex catarro sanguinē reijciunt, cōmodissime tractentur: nunc dicemus, ꝓposita claritatis causa curatione, quā Romæ in splendida muliere, peregimus. Hæc năq; cum eiusmodi sermones audisset, quales nunc de ijs qui sanguinem ex pulmone reijciunt, habuimus: siue ex catarro id, siue vehementi tussi paululum quiddam quod per noctem expuerat, illico ad me misit. se quicquid exigerem prebituram promittens. Audiuerat vero ante id tempus, nisi quis illico præsidium strenue afferret, priusq; vlcus phlegmonen contraheret: eum operam amissurum. atq; hanc esse præcipuam eorum qui sanguinem reijciunt interitus causam. Igitur incidere mulieri venam, quæ iam quatriduum propter catarrum propemodum sine cibo egisset, non placuit. sed iussi vt acri vteretur clysteri, tum crura

Cur his q ex pestilentia laborarūt facile vlcus sit curatum.

Descriptio pestilētiæ.

Ephelcis quid.

Qui ex catarro sāguinē reijciūt, quomō tractandi.

De splendida Romæ muliere q̄ sanguinem reiecit.

Curatio Galeni.

Exanthemata nigra

Exanthemata no curantur à Gal°

ulceris crustula

Exanthemata et in Pulmone.

Vlcera unu habet finem nempe siccari.

Cura Gal. de sputo sanguinis ex catarro

Nota ex hoc loco sanguinem ex pulmone expui et ex catharro et ex tussi uehementi.

Fricatio cum medicam: calfaciente

manusq; calfacienti pharmaco plurimum fricaret. vinciret. mox caput raderet. cui deinde medicamẽ quod ex palumbium stercore cõstat, imposui. interpositisq; tribus horis, in balneũ duxi. ac laui. nullo caput cõtingẽs pingui. Dein pro eo qui tum erat tẽporis statu, caput idoneo pileo cõtexi. nutriuiq; sola sorbitiõe. post quã statim fructum aliquem austerum dedi. Deinde cum dormitura esset, quod ex viperis conficitur medicamentum dedi. (Theriacen vocãt), circiter quatuor menses ante confectũ. Habet em̃ id etatis adhuc pualentẽ papaueris succũ. qui in antiquatis ignauus reddit. ideoq; & somniferũ est, & fluxiões tum siccat, tum leuiter crassat. Finito vero prorsus catarro, liquido apparebat, tum ex respirandi specie: tum sonitu semel excitatæ tussis, pulmonẽ purgatione egere. Cæterũ exhibere hãc nõ placuit secũdo saltem die. sed in omni taciturnitate. & quiete muliere seruata, tum artub' ei' pfricatis vinctisq;: iussi reliquas quoq; omnes partes pfricari. excepto capite. quod adhuc ex medicamento incaluerat. rursus aũt vespi dedi Theriaces, ceu fabæ nostratis magnitudinem. Erat vero quod pridie acceperat, hoc longe amplius. Postea vero q̃ hac quoq; nocte probe dormiuisset: tertio die mane mel coctũ copiose exhibui. ac in quiete seruaui. Procedẽte vero die, totũ corpus similiter pfricui. ac ptissanæ cremorẽ cũ pane exiguo p cibo sumere iussi. Mox quarto die mane qdẽ, dedi medicamẽtũ quod ex viperis fit. sed qd' iã in etate vigoris esset. idq; cũ copioso melle. Capiti vero mulieris eodẽ pharmaco quod vehemẽter tum siccat, tum calefacit imposito. ac deinde ipa lota nutritaq; modice: valentius iã pulmonẽ expurgare in quinto sum aggressus. Ac dehic rursum rursusq; ex interuallo ad caput qdẽ cõsueto cerato quod Thapsian recipit sum vsus. Totam vero corporis curã, in gestatione, frictione, ambulatiõe, lauãdiq; abstinentia, ac victu tum moderato: tum vero boni succi ad reficiẽdum direxi. Hæc itaq; mulier recte se habuit. minime lactis opem requirens. Alteri vero adolescenti cui non ex destillatione, sed ex refrigeratis spirit' instrumẽtis orta tussis fuerat, cũ sanguinẽ & ipe ad dimidiã heminã reijceret: statim venã incidi. ac bis eodẽ die ex ea sanguinẽ detraxi. Deinde rurs' postridie bis. sed artuũ frictiõe & vinctura priore die vsus, ad vesperã dedi pharmacũ nostrũ quod diaspermaton dicit. Secũdo die post alterã detractionẽ imposui toti pectori ceratũ, quod ex thapsia cõficit. Mox vesperi ne supra modũ calfaceret id auferẽs. Tertio die rursus ad tris horas ĩposito: hoiem laui. Cibaui aũt silr trib' his dieb'. priorib' qdẽ duobus, sorbitiũculis, tertio vero ptissanæ primũ cremore, deinde pisce statim aliquo, q et facilis cõcoctu eẽt: & simplici rõne pparat', adiecto. Dedi quoq; medi-

Theriacen q̃tuor mẽsium sonifẽrũ eẽ & fluxiões siccare. & leuiter crassare

De iuuene q ex refrigeratis spũs instrumẽtis, sãguinẽ reiecerat.

Curatio galeni.

Diaspmaton galeni.

totam

I.v.

Diaspermaton Gal. exhibet in sputo sanguinis ex refrigeratione partium. ipsius commoda infra legito.

Superius usus est Theriaca recenti 4 or mensium ut in hac eadem pagina uides. que somnum conciliat si nunquam recens sit, fluxiones siccat, leuiter incrassat

De Catharro Salso.

somnu conciliat dolore leuat exiccat

Diaspmaton quæ faciat.

camentum diaspmaton, & secũdo & tertio die similiter ad vesperam. Quippe quod & somnũ conciliat: & sensum doloris eleuat. & siccãdi vim habet. Tum vero cũ & spiritui delegatæ partes in naturali tẽperamento essent, et totũ corpus vacuatũ, ac nulla phlegmones suspicio circa ruptũ vas superesset: expurgare cœpimus. Mox bibito medicamẽto quod viperas habet etatis iam maturæ: ad Tabias dimisi. sic ego oẽs qui primo se die mihi curãdos pmiserũt, sanaui. Qui vero post duos, aut tris, non oẽs. sed aliquibus eorũ insanabile vlcus fuit. Quotquot aũt phlegmone sic occupauit: vt iam febricitarẽt: horum nullus est in totũ psanatus. Sed qui postea sic p oia psidia rite transierunt: vt siccaret vlcus: hi tantũ saltẽ lucrifecerũt, vt illud nec vltra pgrederet: nec maius fieret. sed siccatum ac callo duratum: longiore vita frui, hoiem sineret. Ex his vero qui vlcus in pulmone habẽt, hi demum insanabiles mihi esse videntur, qui ex succi vitiosi erosione id possident. quorũ aliqui ceu salsilaginem sputũ suũ sentire se aiũt. Nam longo arbitror tẽpore omnino opus esse vt succi corrigaẽ vitiũ. In tẽpore vero necesse est duorũ alterum, aut siccando vlcus ceu callũ fieri, eoq; fore omnino insanabile: aut non siccãdo tum ipm putrescere, tum quæ circa sunt depascere. atq; ita spatio pulmones putrefacere. Porro multi ex ijs q eiusmodi succũ vitiosum congessissent, cũ ex eo tussirent, nõ tamen etiãnum sanguinẽ reijcerent: hui⁹ nostræ puidentiæ compotes facti: prorsus sunt persanati. Oportet aũt in principio nullius rei æque esse sollicitũ: quã vt neq; tussiãt: neq; ex capite aliqd in pulmonẽ defluat. Cauet id triplici præsidio. purgatiõe primũ, secundo medicamine, quod diaspermaton dicit. tertio ipsi capiti prouidendo. Quod purget, diuersas facultates habeat oportet. cuius generis nostræ sunt pilulæ, quæ ex Aloe, Scamonia, Colocynthide, Agarico, Bdellio, & Gũmi arabico cõficiũtur. ad plures videlicet excremẽtorũ purgandas species. Sane satisfaciant ad vsum, & quæ sine gũmi cõponũtur. Postea vero si res postulabit, etiam ijs quæ nigrã bilem expurgẽt vtare. Capiti prouidebit, cerati vsu qđ fit ex thapsia. Atq; hæc quidem in principio pagenda sunt. Post vero reficiendus æger salubriter est, cibis boni succi. frictione. inambulatione & balneo. Tradetur aũt de his methodus, in idoneo operis loco. Porro hi sunt qui maxime lac requirũt neglectoq; eo; omniũ maxime sunt insanabiles. Cæterũ de mittendo his sanguine, scire illud licet. Quicunq; parũ habere sanguinis videbũtur, his ad quẽdam succum probiorẽ, sicuti pdixi reductis: detrahere sanguinem poteris. tum rursus reficere. eosdem etiã rursus purgare. ac rursus reficere. denuoq; si res suadet sanguinem mittere, potissimũ quibus veluti limus quidã vitiosus &

Theriacen

Cap: 14 Istorũ curatio.

Eorũ quos phlegmõe sic occupauit vt febricitarẽt nullus est psanatus.

Qui diuti⁹ vixerũt.

Qui insanabiles ex his q in pulmone vlc⁹ hñt. & cur.

sputũ istorũ ẽ sicut salsilago

Pulmones putrescunt.

Notanda curatio atq; diligentia

Quid maxime idq; iter initia his cauendũ.

Ne quid ex capite i pulmonẽ decidat, triplex psidiũ

Pilulæ Galẽ:

Pilulæ galeni ad plures excremẽtorũ purgãdas spẽs

De mittendo his sanguine pceptũ.

Nota Gal: istis exhibet lac, sed non ne augebit catharrus? ...

Nota pro sanguine mittendo.

De catharro salso

hinc habes quod ijs qui patiuntur catharrum ab humore acri et salso, ipsis inquam potes predicere imminens periculum sputi sanguinis cuius summa cura est ut fiat euacuatio ... reuulsio ... ut capiti prouideatur siccando roborando somnum conciliando (incrassando et ut theriaca recens optatur)

tussis et catharrus ... potissimum depelluntur.

Nota quanti referat, si æger totum sanguinis massam habeat ... putridam, ut partem ipsius tantum, nam si totã, purgationes et euacuationes sæpius repetendæ sunt, dum ... peragendo utilitatem ullam consequaris.

Sanguis quibus paucus.

Sanguis quorundam est ueluti limus uitiosus & corruptus totus. Et quomodo isti sint tractandi ut sanguinis uitium corrigatur quod fieri non potest nisi longo tempore ... curatio per Hieras ... cap: ...

Catharrus à quo periculum vitę impendet non est tractandus lenioribus remedijs ut non nulli insulti et ignari Medici faciunt, sed tribus maximis remedijs morbo et à principio occurrendum est. Purgatione. s. Sanguinis missione. et Capiti prouidendo prout intemperies illius exigit. quare nota præceptum istud.

Cap: 15=

crassus, totus est sanguis. At qui validi sunt multiq; sãguinis: his statim a principio est detrahendus. hor quæ retuli vel modo, vel ante, siue ea inueni ipse: siue iuxta Hippocratis viam vsurpaui: nihil plane nõ examinatũ, ac iudicio comprobatum est. sed per experiẽtiã oĩa iudicata. In quibus erroris pericula ipi pertulimus. Fructum ex eorum vsu habituri sunt, quibuscũq; artis opera sunt curæ. Siquidẽ alij veri sunt, alij sophistarũ sermones. Quãq; quid sophistas memoro? Cum etiã nõ cõtemnendorum medicorum aliqui, etiã qui integra volumina de sanguinis reiectione prodiderunt, alia quidem multa & parua recte perscripserint, maximorum aũt auxiliorum nullius meminerint. parũ intellegentes, permulta illa & parua quæ recte admonẽt, longum ipsis ægrotis comparandum interitũ. Per hæc aũt tria, qui plane deplorati nõ sunt, oẽs seruanť. per sanguinis missionẽ. & purgationẽ. & ea q̃ caput roborant. Sane in sequentib⁹. cũ de succorum curatione ꝑcipiemus: dicemus de sanguinis missione diligẽtius. Minime igitur sicuti medicorum nõnulli cẽsent, a paruis incipiẽdum auxilijs est. Nec sicut illi dicũt sentiẽdũ. ista scilicet prius esse tentanda. mox si nihil profecerint: aggredienda maiora. Nã in morbis, in quib⁹ periculũ nõ impẽdet: vera ea opinio est. at vbi moriẽdũ ægro prorsus est, si phthoe semel exceptus sit: alienissimũ a ratiõe est, a minorib⁹ inchoasse. Nã sicuti reliqua oĩa ab Hippocrate tradita: ita illa quoq; sentẽtia recte est dicta. Nempe ad vltimos morbos vltima prorsus remedia maxima valere. Quanã igitur inductus opinione Erasistratus in taliũ affectuũ principio, segnis tardusq; est, post diligens cum perijt occasio? Nam sanguinis missione, cũ sanguis reijcitur, nusq̃ prorsus vtitur. vitiosissima ratione inductus, sed nec purgat queq̃, nec caput siccat. Quibus nimirũ si quis phthoe occupari periclitãtes fraudet: q̃uis reliqua omnia probe peragat: nihilo plus arbitror agat. Nã sanguinẽ mittere recusat, ac solis artuũ deuinctionibus ad eũ auocandũ vtitur. quo vt ipsemet ait, ad phlegmones tẽpora sat nobis sanguinis superstit. nec ꝓpter inopiã eius ægrum nutrire cogamur. Sed heus tu Erasistrate dicat arbitror aliquis. si post venã ruptã phlegmone iam pulmonẽ occuparit: nõ est quod speres hominẽ sanandũ. propter ipsas quas paulo ante cõprehẽdi rationes. Quare amplius opera tua nõ egebit. ꝑditus videlicet p te inter initia. Quippe idẽ facis quod gubernator, qui vbi per eius incuriam periclitata nauis est, nautarum cuipiam asserem in manũ dat. indeq; salutem comparare suadet. Sed Erasistratus fortasse existimabat phlegmonẽ esse ex ijs quæ necessario vuln⁹ comitenť. Verum si ita sentiebat in magna plane erat ignorantia. Cum videre cuiq; liceat sexcentis eorum qui quotidie singulari

Locus Illustris pro Catharro curando, ut notatur à doctissimo Montano in capite de catharro sup: Rasis quod in catharro curando saluti à principio maxima conueniat auxilia, non nimia non leuia, quia ægroto longum paramus interitum.

Tria eẽ quibus seruẽť q deplorati non sint.

Deplorati ob catharrum qui ferè sunt et q̃ h tria sunt.

tria hæc ut supra

Vbi a minorib⁹ incipiendũ & vbi a maximis.

In morbis periculosis à magnis præsidijs nõ paruis incipiendum. [illegible] comprobat Am: [illegible] p: 32.

Hippo.

In Erasistratum.

Ex h loco habes Ex hoc [illegible] maxima remedia eẽ duo Sanguinis missio et Purgatio.

Prouerbium in segnes et tardos

Rationes Erasistrati in medium afferuntur.

Phlegmone [illegible] vlcus necessari falsum.

certamine decertant, maxima citra phegmonen glutinata vulnera. sic vt secũdo, vel q̃rto die sint omnino in tuto. Nos vero etiã plurimos ex ijs qui vas i pulmone ex casu, clamore, plagaue rupissent: priusq̃ phlegmone excitaretur, curauim⁹. Quod si horum quoq; pulmones phlegmonen inuasisse asserit: ipse suis ipsius placitis repugnat. Simul princeps viscus quod maxime vicinũ cordi sit, phlegmone laborare affirmãs: simul hominẽ febri carere. itemq; rupta phlegmone nihil expuisse. Ergo a nobis quoq; inuicẽ audiat, nec fieri posse, vt glutinetur vlcus, si phlegmone pulmonẽ inuaserit: omninoq; febricitaturũ. ac purulẽta deinde cũ phlegmone soluit, tussi exputurũ. Ergo si quis nec febricitabit, nec tussiet, nec saniẽ aliquã ex vlcere & phlegmone spuet, quæ ratio est vt huius inesse pulmoni phlegmonẽ dicas? Itaq; tum hoc maximũ certe p̃sidiũ nõ recte ab eo damnatum est: tum purgatio sine vlla mentione prætermittitur. Ac nec vllum pharmacũ quod efficax sit, cõtra vllum ex cõprehensis generibus ab eo est positum. Quin siue caput fluxionem mittat, eo statu seruabitur: siue ex intẽperie ipo℞ spiritualiũ tussis incidat: etiã ipa sic manebit. Ergo Erasistratus statuario illi adsimilis videt, qui reliquis omnibus partib⁹ scite perfectis, statuam reliquit cecam. Nã quæ q̃so reliquæ pulchritudinis gratia, cũ oculos desyderes? Postea si dijs placet cũ tanti viri maxime aberrent: egregius vir Thessalus qui artem ne nouit quidem methodicum se censet appellandum. Ac nunc ferme omnes sectatores eius sanguinẽ mittere videmus, tum alijs ægro℞ non paucis, quibus non solum nõ vtile: sed etiã noxium existimare id p̃sidij oportebat, p̃sertim si proprijs ipsi hypothesib⁹ starent: tum vero ijs qui sanguinem siue hunc per vomitum, siue etiã cum tussi reijciunt, modo valentes vires habeant. Sed quomodo coherebũt hæc secum, vt venã vbi sanguis reijcit incidere iubeant, et in cõmentarijs suis scribãt remedium id astrictis vitijs cõuenire. Ergo ne se methodicos amplius nominent. sed empiricos. si reiecta ratione quã esse rectam putabãt: experientia vtuntur ad inuenienda p̃sidia. An igitur in his quidem clare deprehenduntur, nec methodo, nec omnino ratione aliqua quicq̃ facere: vbi vero partes inutiles esse ad curationis inuentionem aiũt: non multo magis? Atqui si quis ad memoriam reuocet ea quæ de auribus, naribus, oculis, ore, pectore, pulmone, præterea vtero, vesica, et ventriculo, diximus: errare eos tota via videbit. Talis igitur erat qui ad phlegmonẽ quæ in pudendo erat, macedonico medicamẽto est vsus. ac cũ eo etiam cataplasmate quod relaxandi vim habebat. Nempe solenni hoc quod ex pane, aqua & oleo conficitur. Etiã alius quidam illi persimilis; qui ad sedem exulceratam, ijsdem est vsus.

In thessalios.

Vulnera citra phlegmonem Glutinata saepe saepius; id quod opus est in curatione uulnerum et ulcerum in pulmone contingentium.

qn phlegmon pulmonem inuaserit oio febricitatur.

Signa phlegmonis in pulmone ex vene ruptura tria ponit Gal. hec aut tria sigillatim nota da et memorie mandanda

Nota et ex hoc loco sanguinem p vomitum et aliqn eijci, in quo casu et conuenit sanguinis mittio

qui rõem spernit nõ ẽ dignus noie Rationalis et Methodici.

In Thessalicos qui Intentionem a parte affecta sumere recusabant

Vlcera Glandis et sedis

Verum de talibus vbi de phlegmonis disputabitur agemus. Cæterũ vlcera quæ citra phlegmonen, in pene, sede ve consistunt: nullum cataplasma desyderant. sed medicamen quod cicatricem inducat. Nõ tamen me hercles eius naturæ quæ vlcera quæ in carne sunt, inducere cicatrice possit. imo quæ tanto magis siccare possit: quãto hæ partes sunt carne sicciores. Quinetiã quod magis admirere, ipsorũ quæ in pene sunt vlcerũ, magis etiam siccari postulãt, & quæ in toto cole hęrent: & quæ extra hunc etiã finẽ eius qui glans dicitur infestant. Minus vero quæ in præputio sunt. Atq; etiam his minus, quæcũq; in reliqua sunt cute. quæ totum colem vestit. Cum igitur humidum in glãde vlcus quidam ex amethodis istis medicis, istis inq̃ Thessalijs sanare aliquando non posset: medicamentis ijs, quæ epulotica vocantur. i. quæ cicatricem inducunt: adhibuit in consilium me. Vbi igitur ex me audiuit longe ficciore medicamẽto particulam egere, propterea quod sicciores naturæ esset: primũ non credidit, vt vero coactus necessitate est, aliquo ex nostris medicamentis vti: tribus diebus sanatũ vlcus est. perspicuũq; erat medicũ non tam fuisse de salute hominis letatum: quã inde adeo tristatum, quod in mala disciplinæ secta fuisset educatus. Siquidem medicamẽ quod ex papiracea charta combusta fit, hoc scilicet nobis vsitatum: id genus vlcerum sanat. sicuti etiã anethum vstum, simili modo inspersum. Itemq; colocyntha sicca atq; vsta. ad eundem modum. Alia præterea multa ex ijs quæ vehementer sicut illa, siccant. Si qua vero eiusmodi vlcerum sine madore sunt, ac recentia: his sola aloe salutare medicamen est. Inspergitur autẽ sicca. sed in tenuissimũ ceu pollinem redacta. Hæc vero etiam quæ in sede consistunt, sicca vlcera probe percurat. Simillimam huic vim habet & cadmia. vino elota, et sicca. Ab hac quoq; non longe abest argẽti spuma. Lithargyros græce dicta. Deinceps vero molibdena sequitur. Omnibus vero his tum minus inferens doloris: tum nullo minus efficax pompholyx est. Sin humidiora sunt: ipse per se pini cortex, itemq; lapis hematites idoneus est. Quod si profunditas quæpiam etiam adsit: dictorũ alicui tantulum mannæ admiscendum est: quantũ sit ad carnem gignendam satis. Neq; igitur horum quicq̃, vel per somnium norunt qui istius sunt alienæ a methodo sectæ. Cum omne vlcus in quacunq; animantis sit parte, eandẽ postulare curationẽ opinẽtur. Neq; etiam queãdmodum suere quædam vlcera oporteat. veluti ea quæ in abdomine contingunt. de quibus in sequenti libro cũ ijs quæ restant vniuersis agetur.

Redit ad aliarũ partiũ vlcera.

Ad vlcera in sede & pene.

De humido vlcere in glande male a quodã curato.

Epulotica quæ.

Medicamẽtũ ex charta cõbusta itẽ alia valenter siccãtia.

Aloe quæ vlcera curet

Lithargyros.

Pompholyx.

Quanto partes sũt sicciores eo siciora exigũt medicamẽta

Epulotica medicam: i. q. cicatricem inducunt.

Cura Gal.ni

Medicam: Gal.ni ex carta usta

colocynthide

aloe

cadmia

lithargyrium

molibdena

pompholyx

si humidiora

pini cortex

lapis hematites

siccans medicam: gal. i ulcere glandis

cartha et anethu. et colocynthis et alia

Mana qr et cur sit adhibenda.

charta combusta
anethum ustum
colocyntha sicca et usta

Vlceribus siccandis in cole existentibus et in glande

Aloe sicca pulverata
Cadmia vino lota et sicca
Lithargiros
Molibdena
Pompholyx

Vlceribus sine madore recentibus

Cortex pini
Hematites

Vlceribus humidioribus

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER SEXTVS.

Non dubito fore non nullos quibus esse prolixus videbor. qui vnum hactenus morborum genus queadmodum methodo curetur, exponam. Par est autem non tam mihi longitudinem hanc imputent: q̃ ijs qui parum intelligentes quæ rectissime ab Hippocrate sint scripta, ea calũniari sunt conati. Quos ne queadmodũ vlcus qdẽ recte curent scire ostendi. nedũ quod maius sit quicq̃. Atq̃ ipsum quidẽ morbi genus cuius vna species vlcus est seu continuitatis: seu vnionis solutionem voces, nichil referat. Illud mõstratum est methodum curandi eius in quocũq̃ corporis membro fit quæ quidem ab affectu ip̃o sumantur, indicationes seruare cõmunes, quæ ex partibus p̃beantur, alias atq̃ alias habere. Cum eñ in carnosis particulis inciderit, nominatur quidem vlcus. Habet vero curationis indicationem omniũ quidem quæ præter naturam sunt cõmunem, sui scilicet ademptionem. quã vero ceu affectus p̃stat, vt per cõtraria tollatᷣ. quã vt diuisio est, vnitionem. Quippe generatio huiꝰ vitij in diuisione vnitatis consistit. Ideoq̃ in osse vocatur fractura, græce catagma. in neruosis fibris, spasma, in musculis vlcꝰ, et ruptio. quorꝫ differentia prius iam dicta est. Idem tamen morbus cũ in neruũ, et arteriam, & venam inciderit: nullam propriam appellationẽ est sortitus. Mutuatur autẽ interdum vlceris, interdum vulneris, vel ruptionis appellationem. Cæterum parum esse de nominibus sollicitum debere, eum cui rerum scientiam inuenire sit propositum; sæpe iam diximus. Itaq̃ huc potius nominibus neglectis properemus. Quando nõ ex horum exquisita impositione, sed ex appositis remedijs, ægro salus paritur. Rursus igitur reuocandũ ad memoriam est, queadmodum audacissimus Thessalus cum nullã curandi vlceris methodũ tradiderit: omnes tamen dixisse se arbitratur. Siquidem quod sinuosum vlcus postulet impleri, & simplex glutiari: hæc nec idiotis sunt ignota. Queadmodum tamen methodo quis pharmaca inueniat, quibus vel impleatur quod sinuosum est, vel glutinetur quod simplex est: hæc vulgus non nouit. At id est quod medicis consyderan-

Catagma.
Spasma.
Vlcus.
Ruptio.

In thessalũ et eius sectatores.

dum proponitur. atq; hoc est in quo alius alio est pſtantior. Quippe veluti in præcedentibus ostendimus, et inueniet remedia, & inuentis recte vtetur, quisquis in medendi methodo est exercitatus. Vt em̄ iam aliquid persequamur, quod præcedentibus sit deinceps: fingam⁹ quēpiam ad nos venire, cui tantū cutis acu sit puncta. Hunc hominē, si is sit cui facile vlcera sanescāt, etiam si citra medicamentum nudoq; membro. ad opera cōsueta dimittas: nihil sentiet mali. Sin cui difficulter sanentur, primum quidem dolebit, post etiam tum pulsu particula infestabitur: tum phlegmone. Ac empiricus quidem examinando pcontandoq; hominis naturam discet. Nos vero tum ex eiusmodi examinatione omnib⁹ his vsi, quæ per experiētiam inueniant̄: tū nihilominus ex his notis quas de boni succi maliq; naturis habemus, præterea de ijs qui acris hebetisq; sunt sensus, tum plenitudine grauatis, modiceq; se in succis habentibus, nō ignari, quod qui vel plethoricus est, vel vitiosis succis pmitur, vel acris est sensus, vel hor̄ quibusdam, omnibus ve pmitur, phlegmone tentabitur: qui contra est affectus, nihil mali sentiet, atq; hæc prospicientes: non equidē medicamen quod glutinet imponem⁹. Cuiusmodi pleraq; sunt, eor̄ q̄ enhæma vocāt (ea sunt quæ recētibus statim applicant̄ vulneribus), imo molle, & blandū, & quod dolorem mitiget. siquidem vbi magna diuisio est: ibi studiū impendi debebit, vt siccantibus remedijs labra vlceris vniantur, atq; coalescant. vbi acu stilove facta diuisio est: id dūtaxat curandū est, ne phlegmone particula tētetur. Atq; ex hoc manifestum est cruentor̄ vlcerū indicationē quæ a Thessalo est pdita, nihil nos maius adhuc docere: quā sit cuilibet e plebe notū. Nū em̄ scire quid fieri oportet, id magna res est. vt quod oīb⁹ hominibus natura insit. sed quibus rationibus illud efficias, id vero scire artificū est. Nam si nauem quispiam sit ædificaturus: scimus profecto oēs etiam qui nauium fabri non sumus, quo loco poni gubernacula debeant. quo loco puppis, quo prora, ac reliquor̄ quiduis. cætera nihil nobis hæc ad rem, nescientibus quēadmodum ipsa struantur. Aeque & qui ædes molitur: vtiq; non ignorat, nec quod primū iacienda muror̄ fundamenta sint, nec quod super his erecti minimeq; inclinātes erigendi sint muri. nec quod super his strui tectū oporteat. nec quod hostia, et fenestræ, singulæq; reliquarū dom⁹ partium, proprijs collocande sint locis. Verum hæc ad domum ædificandā quid cōferāt, quo ad ipse fabrilis artis ignarus, ea fabricare nesciat? Vni igitur Thessalo ex omnibus homibus nosse quid fieri oporteat, ad artificiosam noticiam satis esse videtur. Sed nos per superius comprehensa mōstrauimus, id esse operum quæ ex artibus expectētur, veluti principium

Orditur a neruo puncto.

Vnde hoīs natura rationali, medico dephēdatur.

Enhæma.

In thessalios.

Nervus punctus q° curari debeat

quid rei et quid nois in qlib; re nota elm; sunt. non tamen his notionibus qsquã in eã pitus habendus ẽ ut hic hit Gal. de medico loquens.

quoddam.nõdum aliquã eorum propriam partem. Sed quæ etiã sit cuiuis e plebe cõmunis. Quippe primæ in omni arte indicationes omnibus hominibus natura sunt præsto. Quare si hæ satis sunt ad opifices faciendos: nihil vetat quin & naues ipsi ædificemus, et materiã fabricemus. promptũq; sit omnibus tum calceos facere, tum vestes. tũ domos. sed & architectos esse. et cythara psonare. & rethoricari. Verum non ita se res habet, nec qui vulneratæ parti naturalem vnitionem esse moliendã nouit, is medicus est. sed qui quibus id rebus pficiat, intellegit. quãq; ne hoc quidem ipm per se satis est: nisi quis etiã quo pacto his sit vtendum, sciat. Sed qui viam omnẽ curationis eousq; percalluit: vt ipm consequi destinatum finem q̃at: is demũ est q mederi nouit. Ergo istis amethodis Thessali æmulis illud accidit, vt cũ maiora viribus audeant, nec ad ea quæ consequi alioqui possent, accedant. Quippe cum dudum stilo quidam vulneratus in manu esset, ita vt tota diuisa cute aliquid neruorum qui suberant pungeretur: sapiẽs scilicet Thessalius in principio emplastrum quoddam imposuit, quo sæpe in maximis vulneribus vsus prospere fuerat. Putabat em̃ arbitror omne vulnus eandem curationẽ requirere. Phlegmone vero oborta: ad cataplasma quod ex farina tritici componitur se conferens, atq; interim hominem tabefaciens: intra septimũ diẽ iugulauit. Nec sane cõprehẽdere numero est, quot, vbi in Pęonias istorum manus incidere, cõuulsione perierint. quo si dijs placet sanctio illa Thessalia seruetur, omne cruentũ vlcus similiter esse curandum, idq; partib⁹ his q̃ laborent nullam indicationẽ conferentibus. Cæterũ vera ipa methodus, nõ perinde atq; hæc Thessali est amethodos. imo potest vel nũc etiam, post tot tantosq; medicos non solũ meliora medicamẽta q̃ pri⁹ fuere: sed etiam vniuersum curationis modum inuenire. Nemo enim statim ab initio ijs vsus, quæ nos inuenimus, ex nerui vulnere in cõuulsionem incidit. Aduerti nãq; vbi punctus neruus esset: ei ex sentiẽdi quod optinet acumine, necesse esse tum dolorem incidere: quã reliquis partibus maiorem: tum ex necessitate phlegmonẽ cõsequi. nisi quis et medelam dolori inueniret: et phlegmones generationem prohiberet. Rationabile igitur mihi est visum, cutis quidẽ vulnus apertum inglutinatũq; custodire. quo per id ex neruo vulnerato sanies efflueret. totum vero corpus supuacuis humoribus liberare. ac ne quis dolor vulneratam partem vrgeret, in primis sollicitudinem habere. Itaq; etiã medicamẽta excogitaui nõ pauca, quæ vulneri imposita ad vtrũq; mire sunt cõparata, tum vt dolorẽ mitigent: tum vt exitum saniei patefaciant. Tutius vero fuerit, etiam si qs cutẽ latius incidat. ac totum corpus sanguinis missiõe ianiat. vtiq; si fortis sit virt⁹. Si vero

Marginal notes:

Quis medicus.

Thessalij cuiusdã curatio. mala

signa qu neruum sit punctus

Qua ratiocinatiõe pũcti nerui curationẽ iuenerit Galenus.

Curatio nerui puncti.

Curatio.

Latius incider. mitter sanguinem

Oleum solum frigidum tenues meatus obstruere

vitiosis succis repletum corpus sit: ꝓtinus purget. Aqua vero calida quãq; reliquas phlegmonas valde mitigat: vulneratis tamen neruis est inimicissima. Cum præsertim eoꝝ substantia ex refrigerata concretaq; humidiore materia sit condita. Omnis eñ eiusmodi constitutio, per ea quæ simul calefaciunt & humectant: resoluitur ac putrescit. Itaq; ab aqua calida eos qui ita vulnerati fuerant, omnino prohibui. vtilius iudicans oleo calente fouere. propterea quod demonstratum a me est, hoc quoq; si frigidum applicetur, tenues meatꝰ obstruere. sin calidum digerere. Porro fugi ex huius quoq; generibꝰ, & crudum quod ὠμοτριβὲς græce dicitur, & quod deniq; astrĩgẽdi vim haberet. Delegi autem tenuissimũ, cuius generis Sabinũ est. quod etiã vtilius fuerit: si bimũ trimumve sit. Quippe id q̃ recens magis per halitum digerit. quoq; magis est antiquũ: hoc semper magis digerere est potens. verum dolorem minus sedat. In pharmacis autem huc omẽ cõsiliũ direxi, vt eẽt eoꝝ facultas, tũ tenuis tũ modice ex calfaciens, & quæ admodum siccare citra dolorem posset. cum sola hæc trahere ex profundo saniem, neq; contracta: neq; demorsa particula posset. Vsus sum autem primũ terebintina resina, tum per se, tũ etiã paulum euphorbij admiscens. Et per se quidem in pueris, & mulieribꝰ, et generaliter ijs qui molli essent carne. Cum euphorbio vero in ijs qui dura. Non secus autem et propoli. non per se modo: verum etiam cum euphorbio molliens. Quod si durior esset, cum tenui quopiã oleo. Quin & sagapeno in duris corporibus sum vsus. vtiq; cũ oleo & terebintina id miscens. Sed & opopanace ad eũdem modum, quo & sagapeno. Mihi vero & lachryma cyrenaica non inutilis fore videtur. si quis emplastrum ex ea faciat. cuiusmodi est quod nos ex euphorbio composuimus. Verũ nõdum id experientia, queadmodum reliqua omnia comprobauimus. Quippe præcedere oportet, eã quæ a vera methodo proficiscitur remedioꝝ inuentionẽ, huic vero experientiam ad certiorem etiam fidem subscribere. Siquidem ex tali methodo etiam sulphur, quod ignem expertum nõ sit, quodq; lapidosũ nõ sit, sed omnino tenuiũ ꝑtiũ: ei cui neruus vulneratus esset cõductu rũ sperauimus. tantũ eius tenui oleo miscentes: dum quod ex vtrisq; mixtum erat, sordiũ haberet crassitudinẽ. In valẽtioribꝰ vero durioribusq; corporibꝰ: etiam si ad mellis spissitudinem redigas: sic quoq; iuueris. Nam id quoq; cõprobatũ expientia est. Quinetiã lotã calcẽ, similiter oleo admixtã, his applicãdã excogitauimꝰ. quæ etiã si mari laueẽ: magis ꝓficiet. Lauaẽ optĩe ꝑ æstatẽ sub ęstu caniculæ. Qđ si bis terve eã laueris: vtiliꝰ medicamẽ efficies. Quo pacto aũt talia ꝑparanda sint: ex cõmẽtarijs quos de medicamẽtoꝝ compositiõe edidimus,

Aquã calidã vulneratis neruis aduersissimam.

Neruorum substantia, vnde.

Cur oleo calente ad neruũ punctũ vtẽdũ.

Sabinum oleũ tenuissimũ

In medicamẽtis puncti nerui q̃ seruãda.

Medicamẽta quibꝰ vsꝰ est galenꝰ.

Præcedere debere remediorũ ꝑ methodum ĩuẽtionẽ, deide hãc, experiẽtia cõfirmare.

Sordium crassitudo.

Mellis crassitudo.

aqua calida inimicissima.

oleum calens

~~oleũ Sabi~~ olei opera

oleũ Sabinum quod conueniat.

Oleum quo antiquius eo magis digerit.

resina terebintina euphorbium sic Holo...

propolis quando conueniant.

Methodus prius inquirenda, deinde remediorum experientia ~~[illegible]~~ adhibere.

Sicciora corpora, sicciora etiam exigunt medicam.

Iā dicta me dicamēta ab ipo galeno inuēta.

intelleges. Nūc mihi tātū dixisse sufficit, me tum hæc: tum alia multa medicamēta aduersus neruorum vulnera iuenisse. cū nec sub aliquo magistro ea vsurpata viderim: nec i veterum alicui⁹ aut medēdi libris: aut quos de facultatibus inscribūt, prodita. sed ex ipa rerū natura indicatiōes sumpserim. id quod ppriū esse medici methodo vtentis, existimo. Mirificus autē Thessal⁹ cū ne vnū quidē medicamētū inuenerit: iam pridem materiā eorum notam esse affirmat. Atqui multorū medicamentorum q̄ nos excogitauimus, nō modo Thessalo, et qui ante eū medici fuerūt, materia nota nō est: sed nec ijs q post eū in hunc vsq; diem fuerūt. Siquidē ipe cū accersitus aliquādo essem ad quedā, qui a thessalijs istis amethodis medicis putris fuerat factus, ac cernerem eū cataplasma quod ex triticea farina fit, impositurū: vbi nullū ad præsens mihi medicamētū erat: poposci ex figulo quodam, quē viderā ægri vicino, aquā lixinā. tum coquens in ea farinā ordeaceam, nō aūt sicut illi in oleo & aqua triticeam, imposui. Postea vero farinam erui simili modo coctā, iā phlegmone inflāmato & putri ex bella horum curatiōe neruo imponēs: vindicaui ab ea putrefactiōe hominē. Verū de his q̄ cū phlegmone putrescūt: alia disceptatio sequet. eaq; diffusa. i opportuno opis loco. De neruis vero vulneratis satisfaciāt, q̄ dicta iā sunt. Et sane ex ijs q̄ ipi inuenimus, plurimi vno illo emplastro vtunt, qđ ex euphorbio, & cera, & fricta resina est cōpositū. Cui nescio quomō aliqui sinopidis aliqd postea miscuerunt. aliqui ochrę. quo videlicet fucatū, vnde cōponat lateret. Verū nō est a principio sic a me cōpositū. Miscuerint fortassis ei nō nulli, et e salis flore aliqd: aut aliud qppiā tale. quod colorē ei⁹ imutet, nec vim eius minuat. Potest quis per ignorātiā, etiā tale aliqd imiscere, quod facultatē eius imutet. Verum nos illđ ex cera, resina terebētina. pice, & euphorbio, cōposuim⁹. immiscētes ex cera partē vnā, ex terebintina, & pice, vtriusq; ptis vni⁹ dimidiū. sic vt quod ex vtrisq; cōflaret ceræ par eēt. licet autē interim & plus, sit quod ex ambobus confit: q̄ cera. licet rursus & alterum eorum tantum, ceræ admiscere. Quinetiam ~~etiam~~ in penuria terebintinæ, tum humidam pineam: tum etiam frixam commode admisceas. non minus etiam his & abietinā immittas. Strobilina vero duris tātum corporibus idonea est, ad mollia vero immiscenda non est. Si itaq; humidam resinam imiscebis: tunsum cribratūq; euphorbiū reliquis imittes liquatis. Esto vero pondus eius, ceræ pars duodecima. etiam plus aliquando. vbi scilicet valentius efficere est in animo. Sin siccam, sicuti quæ fricta est: vtiq; olei pusillū desyderabit euphorbiū. Quare ego tum id cum oleo cōtundēs, ac ad sordiū spissitudinē redigēs, mox reliqs post liquationē refrigeratis: terēs misceo. Sæpe etiā

De quodā q a Thessalijs medicis fact⁹ est putris.

Emplastrū Galeni ad neruorum punctionem

dosis emplastri uera

Humida pinea.

Strobilina

tantulum aquæ immiscui medicamento conficiendo: quantum in mixtis ipsis liquandis, tum absumi: tum euanescere prorsus potuit. Verũ omnia huius generis ad tractationẽ de medicamentis magis attinẽt. Nunc suffecerit sicuti antea fecimus, indicato quale esse debeat medicamenti genus: pauca pticulatim exẽpli causa, apponere. Vberẽ nãq; omniũ materiã in opere de simplicibus medicamentis inuenies. Præparare autem debebis vt in opere de eorũ compositione est traditũ. Nunc igitur satis est hoc tantum dixisse, atq; ad alia transire. Vulnerati nerui curatio medicamenta postulat, quæ & tepidum calorem excitent: & valenter siccent. tum quæ ex substantiæ suæ natura, & trahẽdi vim habeant: & tenuiũ sint partiũ. Sane nõ ad medicamentorũ modo, victusq; inuentionẽ ipa medendi methodus proficit: sed etiam ad ipsum inuentorum vsum. Nã veluti in superioribus ostendim⁹, quisquis citra methodũ quæ vlceri apta medicamenta sunt molitur, eorũ ne minimo quidem probe vti posse: ita & nũc ostendere licet. Siquidem intellexisse quãtopere affectũ vel siccarit, vel calefecerit, vel mitigarit, vel lacesserit medicamẽti applicatio. is demũ potis est, qui methodo quadam curat. Idẽ vero ipe, nec alius etiã intendere ea quibus inter initia est vsus, vel remittere, nouit. Cũ nãq; quod dieuphorbiu. ppterea quod euphorbiũ accipit vocãt, qdã vulnerato neruo statim imposuisset, idq; subinde prius pspere fuerat exptus: tertio die indicauit mihi vulneratã partẽ tum dolentẽ: tũ phlegmone tentatã. mirat⁹ medicamen nihil cõtulisse. Percõtatus igit laborantẽ sum: num primo die cũ impositum medicamẽtũ esset calorem quẽpiã veluti ex sole suauẽ sensisset. is se quicq; eiusmodi sensisse negauit. Rursus itaq; pcõtabar & medicũ: quanto iam tempore pparatũ apud se medicamentũ habuisset. ac quos eo sanasset. Ille plus ãno apud se habuisse. sanatos vero a se aiebat pueros duos. & adolescẽtẽ vnũ. Cũ autẽ & de corporis habitu adolescẽtis rogassem: albũ eũ, molliq; corpore fuisse affirmabat. His ego auditis, cũ intelligerẽ, vt ad ppositi adolescẽtis tẽperiẽ euphorbiũ deesse, postulãs tũ ipm emplasticũ medicamẽtũ: tũ etiã euphorbiũ, sumẽsq; ex his quãtũ satis putaui: iussi manib⁹ medicamẽtũ subigere. ac euphorbiũ diligẽter cõtũdere. Posteaq̃ hæc facta sunt: miscere ea simul iussi. Ipe vero oleũ sabinũ, vtiq; subantiquũ, modice calefaciẽs: foui vulneratã partẽ. Resectoq; leuiter puncturæ quod cõniuebat foramine: imposui medicamen. iniũxiq; homini incdiã. Medico vero præcepi, vt vespi rursus eum solueret. ac simili modo quo me viderat, oleo vteret. Atq; his pactis apparuit postridie pars ęgra & sine dolore: et sine phlegmone. intellexerũtq; q huic operi aderant oẽs, verissimũ esse quod nos sæpe vsurpam⁹, nõ eẽ adeo magnũ qd

Cuiusmodi eẽ nerui pũcti medicamẽtũ debeat.

Solũ eũ medicamentis recte vti posse, q certa methodo curet.

De quodã qui dieuphorbiu nõ recte fuerat vsus.

Aquá imponit quę postea absumitur.

Nota regulá et quabia medicam. nerui vulnerati exposcant.

quidã

medicamen pstare possit: nisi nactum sit qui eo dextre vtatur. Est aût dexter vsus qui tali plane methodo: qualem ipi iam sæpe in cômentarijs, qui ante hûc sunt ostendim⁹, pcedit: omniû medicamentorum vsu ad calidû, frigidû, humidum, & siccum, veluti ad normas relato. quã nimirû methodum nô solum amethodi Thessali sectatores probe tractare nô valent: sed nec Erasistratus, nec ali⁹ medicorum qsq̃ qui corporû elemêta, aut prorsus nô inuestigarût: aut alia, q̃ quæ comprehensa a nobis sunt, posuerût. Sed de his hactenus. Si autem nô pûctus, sed plane cesim vulneratus neruus sit: consyderandû est, quo pacto facta vulneratio sit, vtrû ne per transuersum neruû: an per lôgitudinê ei⁹, tum vero quâtum interueniêtis diuisum sit cutis. Proponatur igit̃ primû multum esse cutis adapertum. adeo vt neru⁹ nudus appareat. isq̃ per directû, nô per transuersum diuisus. Huic neruo nullû iã memoratorum medicamêtorum quę ex euphorbio, ac similiter acrib⁹ emplastri spê fiût, applicabis. Nudatus nãq̃ nô feret eorum vim. ita vt cû interposita cutis erat, tulit. Optime igit̃ eo casu calce elota in multo oleo soluta, vtere. Salutare vero est, & quod ex pompholyge medicamentum fit. si in largo rosaceo sit liquatum. Quod vtiq̃ melius fuerit si tum rosaceû ipm: tum oleum salis sit expers. Siquidem nudato neruo omnis curationis consiliû huc tibi dirigendû est: vt minima cum rosione sicces. Possunt vero id pstare plane paucissima medicamenta. Esto igit̃ hoc casu calx salubri aqua æstatis tpe sæpe elota. Esto præterea (vt dictû est) & pompholyx elotus. ita videlicet: vt elot⁹ habetur, in eo côposito medicamêto quo publice vtimur. qđ q̃ alia elota in se nô pauca côtinet. Quippe quæ ex metallis côsistunt: ea elota esse oia oportet. si modo citra rosionê vllã sint siccatura. Salubre vero medicamêtum est, & quod ex melle sub emplastri specie côponitur. vtiq̃ cû ex optimo sit melle. Solui vero et id rosaceo oportet. quod tum reliquis conditiôibus sit optimû: tû salis omnino expers. Quinetiã cerã quæ eiusmodi medicamêtis sit miscenda, elotã esse côuenit. Aeque & si qd terebintinæ resinæ inijcies: hæc quoq̃ elota sit oportet. atq̃ hac magis si alteri⁹ cuiusq̃ resinæ qd immittes. Quippe medicamêtis oibus q̃ laueris, acris mordensq̃ sanies eluit̃. atq̃ absterget. Si vero robust⁹ sit, qui vuln⁹ accœpit, & cui corpus sit a superuacuis humorib⁹ mundû: in hoc fas est, etiã valentioribus remedijs nonnullis vti. Veluti ipe aliquãdo cû id genus vulneris in medio brachij manusq̃ articulo accœpisset iuuenis qdã, philosophiæ studiosus, alioq̃ corpore bene hito, & tû in æstiuo sole pusto: ex polyidi pastillis sapa solutis, postea sup calida aq̃ tepefactis linamêta ibuta iposui. Nã id quoq̃ vl ipri mis sêp habêdû curæ est: ne qd ex his q̃ vulnus contingêt, frigidû sit.

Side notes: De neruo cesim vulnerato. — De ceso p directû neruo. — Curandi nerui generalis scop⁹ — Metalica eluêda esse si rosiôe carebunt. — Acris mordêsq̃ medicamêtorum humor eluendo detrahit. — Iuuenis qdã phûs ex vulnere nerui curatus.

Quãdoquidẽ ipa laborãs pars, & sensilis maxime est: & principum partiũ primati cõtinua. & tẽperamento suo frigida. Quorũ omniũ oc casione & ex facili a frigido offẽdit: et suã offẽsam impertit cerebro. Quod si ex ijs fuerit q̃ in musculos perueniant: etiã cõuulsionẽ facile accersit. Siquidẽ mõstratũ est, musculos volũtarij motus instrumẽta esse. Idẽ fore & in tendonibus expectabis, ijsdẽ de causis. Cæterũ cũ memoratũ remediũ tũ vulneri ipi iuuenis imposuissem: tũ vero partiũ quæ supra erant non parũ eodẽ cõplexus fuissem: quæ circa axillas, collum, caputq́ ei⁹ erãt, oĩa calẽte oleo assidue madefeci. Detraxi vero illi & primo statim die sanguinem, scarificata vena. In quarto igitur hic quoq́ iuuenis recte habuit. adeo vt & rugosum, & paruum, et contractũ vlcus iam cerneret. Verũtamẽ cõsultius visum est, vsq́ ad septimũ nihil nouare. post quem diem plane reddit⁹ est san⁹. Sane oleo perfundere tale vlcus nõ oportet. p̃sertim cũ vt nũc cõprehensum est, curat. Nã oleum pastilli huius virib⁹ est aduersum, ac sordidum vlcus reddit. Neq́ eñ parũ interest, nudo ne neruo oleũ: an p̃ interpositam cutem admoueas. Abluẽda igitur a vulnere sanies est, molli lana specillo circũuoluta. Madefacere vero lanam si placet ne scilicet sicco vlcus attingas: sapa suffecerit. In hac igitur lanam intingens, mox exprimens: vlcus detergebis. Esto vero hæc quoq́ ipa tepida primis maxime dieb⁹. Quod si oĩa ex sententia successerint: etiã vino dulci madefacere citra periculũ licebit. verum dulce id oĩ mordẽte q̃litate careat. Cuiusmodi tum thereũ est: tũ scybelite. atq́ ab his qđ Caryinũ vocãt. Quæcũq́ vero & dulcia pˀiter: & fulua sũt, veluti phalernũ: iutilia sũt. Quippe acria sũt oĩa talia. ac supra modũ calida. Vlcere vero iã ad cicatricẽ veniẽte: q̃ alba plane sũt, et tenuia, nec multã aquã tolerãt, nec odora sũt: ea dulcib⁹ p̃stãt. Aquæ vero vsũ ad neruũ vulneratũ, sẽp fugies. sicuti etiã relaxãs cataplasma. Ad iã dicti vero pastilli vsum, ꝓpe etiã accedit & medicamẽti vsus, qđ diacalchiteos vocãt. quo publice vtimur. Liq̃ri vero ẽt hoc debebit æstate rosaceo. hieme, sabino oleo. Descriptũ aũt est medicamẽtũ hoc, in p̃io de medicamẽtorũ cõpositiõe. Polyide vero pastill⁹, vel trocisc⁹, vel quomõcũq́ appellasse libet, oĩb⁹ ferme not⁹ est. Cui⁹ si copia nõ est: andronis, vel pasiõis, ꝓ eo est sumẽd⁹. vel noster q etiã oĩb⁹ illis est valẽtior. Sane iam dictũ est robustis corporib⁹ valẽtiora medicamẽta, imbecillis mitiora esse adhibenda. Ista & vera methodos inuenit: et expiẽtia cõfirmat. Thessal⁹ vero cũ suis vna sophistis in alto throno residẽs ἐμ κειομύξοισ ἀνδϱάσι (vt cercitas ait) in p̃cio erit, dũ suis rationibus confirmat: omnis vlceris recentis eãdẽ esse curationem, neq́ hanc vllã ex partiũ natura indicationẽ sumere. Vnus tamẽ magni in

Quod vulneratũ neruũ cõtigerit frigidũ ne sit.

Musculos voluntarij mot⁹ instrumẽta esse.

Cuiusmodi nerui vuln⁹ oleo nõ p̃fundat.

Phalernũ dulce et fuluum

Aquã & relaxãs cataplasma in nerui vulnere semp fugiẽda.

Diacalchiteos.

In thessalũ

Musculi q: refrigeratis et potenti subseq[illegible] conuulsio

Axillares partes et fouende oleo sunt

sanguis missus

Sapa ad abluendum et abstergendum

Vlcera uino abluta sed nõ austero

q̃ a q̃ nimis sunt calida potius attrahere[?]

Que fugienda sint

eius sapientia nõis admirandã vulneratorũ neruorũ curationẽ, excogitauit. Nam ꝓtinus eos totos præcidit. ne admonito quidẽ qui vulnerat⁹ fuerat. quãq; in hoc quoq; a secta sua desciuit. Siqdẽ par erat, vel & musculos vulneratos, & arterias, & venas, & aliud quiduis totũ ꝓcideret: vel nec neruũ. Alioqui sic quod fugiũt, id facere dephẽdũtur. vt diuersã pro discrimine partiũ indicationẽ accipiãt. Verũ hos iam mittamus, ac de transuerso nerui vulnere agamus.

De neruo ꝑ trãsuersũ vulnerato.

in quo maior cõuulsionis metus impendet. phlegmone scilicet a desectis fibris, ad non sectas, cõmunicata. Cæterũ cõuulsione ab ipsis nõ sectis excitata.

Curatio.

Ac q̃ ad vlceris curationẽ attinẽt: hic quoq; sũt eadẽ. cęterũ detrahere largius sanguinẽ, ac tenui magis: q̃ in illis vti victu, tum in quiete omnino, ac lectulo molli hoĩem continere, oportet: tum oleo calenti vbertim in axillis, collo, tẽdonibus, ligamẽtis, & capite vti. Quod si vulnerat⁹ neru⁹ ex ijs sit, q in crure habent: sicuti cũ in manu erat alas: ita ĩ his bubones largo oleo imbuẽdi: tũ ꝑ totã spinã, ad collũ, et caput ascẽdendũ.

De neruo cõtuso vna cũ cute contusa & exulcerata.

Cõtusi vero nerui vbi cũ his vna cutis quoq; cõtusa exulcerataq; est: medicamẽta postulãt, q̃ in siccãdo qdẽ cõmune nerui vlcera sanãtiũ cõsiliũ seruẽt. cæterũ q̃ ꝑtes q̃ ꝑ cõtusionẽ a se dissideant contrahere cõstringereq; sint apta. Qui vero absq; cutis sĩli affectu sũt cõtusi: hos oleo calẽte, cui euocãdi facultas insit, sæpissime ꝑfũdere oportet. ac toti⁹ corporis similẽ curã hr̃e.

Semel visũ a galeno.

Semel hoc ĩcidere vidi. sanauiq; id mature ĩpa ex oleo ꝑfusiõe.

Athletarũ cataplasma.

Verũ vna cum cute neruos cõtusos sæpe nũero vidi. et ꝓpter ei⁹ symptomatis frequẽtiã: athletę ĩpo vsu edocti, hñt cataplasma, qđ ex oxymelite & fabacea farina cõficit. quod plane salutare medicamẽtũ est.

Si dolor cũ cõtusiõe sit.

At si dolor vna cũ cõtusiõe vexat: etiã picem liquidã imiscere, ac bene coquere, tum calens medicamẽtum imponere oportet. Vbi vero magis siccans efficere voles: erui farinam inijcies. Quod si vt ampli⁹ quoq; siccet desyderabis: irim illyricã immittes. Totius autẽ corporis cura, his quoq; cõmunis est.

Si tot⁹ neruus ꝓcisus.

At si totus ꝓcisus neru⁹ sit: metus præterea null⁹ instat. debilis tñ particula manebit. Curatio vero ei⁹ cõmunis est, cũ ea q̃ aliorũ est vlcerũ. quãq; vnã Thessali imitatores norũt. Ergo de neruis hæc abũde sint dicta. Phlegmone vero quæ in his superueniẽt, quẽadmodum curãdæ sint: vbi de phlegmonis agem⁹ docebitur.

De nerueis ligamẽtis siue copulis vel syndesmis.

Neruea vero ligamenta, siue copulæ quos syndesmos vocãt, cũ simillimã habeãt tẽdonibus speciẽ: valẽtissimorũ remediorũ vim tolerãt. quod nec ad cerebrũ pertingũt: & sensus sunt expertes.

Neruos oẽs ex cerebro ortum habere.

Nam nerui omnes alij ex ĩpo plane cerebro ortũ habẽt: alij spinali interueniẽte medulla. Tẽdones quoq; qm̃ cõpositã eorũ ẽẽ substãtiã, ex neruo ligamẽtoq; ostendim⁹: quaten⁹ nerui participes sunt: eaten⁹ ex cerebro oriũtur. cæterũ mi-

nus saltē: q̄ ipsi nerui cōuulsionē accersunt. Syndesmi vero cū ex osse ortū habeant: quicūq; rotūdi sunt, hi neruis adsimiles sunt. duricie tamen plurimū dissident. Verū in eo quod albi sunt, & exangues, & cauitate carentes, et in fibras diuidūtur: similitudo illis cū neruis, & tēdonibus cōstat. Ergo vbi teretes syndesmi, tendonesq; visuntur: qui dissectionū sunt ignari, neruos eos imaginantur. Potissimū qui multo duriores eos neruis esse nō intellegūt. At vbi lati sūt: ibi eos a neruis diuersos eē intellegunt. quāq̄ ne id quidem omnes. cæteꝝ ipsos a sese discernere non valent. Verū tu q̄ p̄sertim cuiusq; triū ptiū naturā p̄spectā habes, tū vero & formā, & quā in toto corpe positurā optinent, in quocūq; mēbro vulnus fieri cōtigerit: statim intelliges neru⁹ ne sit, quod in eo vulneratū est: an syndesmus, tēdove. Et de nerui q̄dem, ac tēdonis curatiōe, iā dictum nobis est. Syndesmus vero vulneratus si is est, qui ab osse ad os pmeat: et maxime sine periculo est: & quē siccans quibuslibet medicamentis, nihil hominē offendes. Sin is qui in musculū se inserit: quanto est neruo & tendone minus periculo oportunus: tanto vtiq;, nisi rite curet̄, reliquis sydesmis magis terrere debet. Hoꝝ nihil peragi methodo ab ijs medicis potest, qui idicationē quæ a particulis sumitur, vtilē esse ad vlcerū curationem negant. nec ab ijs qui id quidem confitentur. sed tamē cuiusq; particulæ naturam ignorant. quæ nimirum sicut ostendimus ex ipso elementorum constat temperamento. Verum hi quāq̄ nihil aliud, saltem quæ ex instrumentaria partium constitutione indicantur, intellegūt. Thessalus vero, & qui sequaces eius sunt, etiam hæc ignorant. Veluti statim si diuisum abdomen tam alte sit: vt intestinum ex eo procidat: nec quēadmodum id reponere conueniet, nec si omentum exciderit: abscindendum ne id sit: an non, nec an vinculo id excipiēdum: an secus, nec an suendum vulnus sit: necne, nec si suendum sit: qua ratione suendum: quicq̄ intellegunt. vt quæ ne nos quidem intelligerem⁹: nisi ex dissectionis ratione omnium quæ istic continentur partium naturam didicissemus. quam etiam exponere necessum est. non claritatis modo gratia eorum quæ dicenda sunt: sed etiam fidei. Cutis extrinsecus omnibus antestat. hæc vero in membranam finitur. A cute medio circiter loco neruea tenuitas musculorum, (quā aponeurosin græci vocant), gemina tēditur. membranarū ritu. Eas pleriq; anatomicoꝝ, duas esse minime norunt. Cū & vna cohereant coalescātq;, sic vt labor sit eas separasse: & summa præterea sint tenuitate. Post has deinceps habentur duo musculi recti, & carnosi, qui a pectore ad ipa pubis ossa perueniūt. Atq; hæc q̄dē oīa, & sibi coherēt coalescūtq;. Et quod cōflatum ex ipsis est, græci qui quēadmodum diuisum

De syndesmo q̄ ab osse ad os permeat vulnerato.

De abdomine vulnerato.

Abdominis dissectio.

et tendones afferunt convulsionem minus tamen quam nervi.

Vide ne simili modo tute decipiaris.

Abdominis Vulnus.

Nota Anatome

Indicatio a Parte sumitur dupliciter

uti Pars praedita hoc vel illo temperamento et sic v.g. nervi cum sint siccioris temperamenti: sicciora et exigunt medicamenta.

uti Pars est tale Instrumentum et hoc vel illo fungitur officio in corpore nostro et sic v.g. Abdomen quod est admodum necessaria pars in corpore nostro.

Epigastriũ
Peritoneõ.

ventrem sui conueniat, prodiderunt epigastrion .i. abdomen nominarũt. Quod vero hoc deinceps excipit: ab illis quidem vocat̃ peritoneon. putantibus videlicet vnũ & simplex id esse corpus, minimeq́ compositum. sed falso. Cum id compositũ ex duobus corporibus sit, quorũ vtrũq́ & exangue: & neruosum sit. Verũ alterũ eorũ neruosa tenuitas (aponeurosin græci vocãt) eorũ musculorũ est, qui per transuersum se agunt. Alterũ mẽbrana prætenuis velut aranea, quæ vtiq́ vere est peritoneũ. Ac tale quidẽ in medio sui est abdomen. Partes vero eius quæ vtriq́ ad latus, ad quatuor quasi digitos recedunt: hæ statim a cute obliquos musculos habent. Priores quidem, q a pectore demittunt̃. Secũdos, qui ab ilibus ascendunt. Deinde post hos trãsuersum musculũ, sub quo est peritoneon. Ergo et minus periculi in hoc loco: q̃ i medio est. Cũ tenuẽ eiusmodi mẽbranã qualẽ aponeurosin vocant nullã habeat. et sutura in medio difficulter administretur. Quippe cũ & ꝓcidãt hac parte maxime itestina: et ægre inibi cõtineri queant. Qui em̃ cõstrinxerant contra xerãtq́ ea: recti illi carnosiq́ musculi erãt. quos ex pectore ad pubis ossa demissos diximꝰ. Ergo quoties horũ aliquis est vulneratus: duplici de causa procidere intestinũ est necessum. a partibus quidẽ quæ sunt ad latus: propterea quod musculis q isthic sũt, cõstringitur. a medijs vero: qd̃ nec musculũ eũ, q cõtineret habet etiãnũ validũ: & quod locus oportune ad ꝓcidẽtiam est cõparatꝰ. Quodsi maius etiã vulnꝰ fuerit: tum plura necesse est intestina excidere: tũ difficiliꝰ denuo imitti. Porro alia rõne parua vulnera tractatu sũt difficilia. Nã nisi quod ꝓcidit, illico in locũ suũ reponas: inflat̃ surgitq́ in tumorẽ. Quo euenit vt p angustum foramen imitti neq̃t. Minꝰ igit̃ in eiusmodi vulneratiõibꝰ graue mediocre foramẽ est. Atq́ hæc qdẽ ꝓscisse est vtile. Proximũ est vt quẽadmodũ qs hoc genus vulnerũ cõmodissime cõtrectet: cõsyderemꝰ. Nã Thessali ꝓceptũ, quo cẽset ẽhemis ea ꝓsidijs glutinãda eẽ: parũ satissfacere manifestiꝰ puto: q̃ vt queq̃ latere, q cõpos sit mentis possit. Qm̃ igit̃ principio id agẽdũ est, vt intestina q̃ exciderũt in suũ locũ recõdant. Secũdo loco vt vlcus suat̃. Tertio vt medicamẽ imponas. Quarto vt ne q̃ ꝓstantior pars simul afficiat̃ ꝓspicias: age iã de primo horũ agamus. Cum igitur triplex (vt dictum est) discrimen horũ vulnerum in magnitudine sit: propriam a quoq́ indicationem sumere tentemus. Esto autem principio vulnus adeo paruũ: vt inflatum iam qd̃ excidit intestinũ remittere nõ sit. Nũqd igit̃ hoc loco alterũ e duobꝰ est necessum. aut flatũ educere, aut vulnus ampliare. Præstiterit autem. (vt arbitror) prius si modo id cõsequi liceat. At nõ alia potiꝰ ratiõe id consequare: q̃ si cãm vñ excitata iflatio est, sũmoueris.

Verũ peritoneon.

Cur pua abdomis vulnera tractatu sint difficilia.

Quę in abdomie vulnerato ordine agẽda.

Si vulnus adeo sit paruũ & intestinũ adeo inflatũ, vt remitti non possit.

Ea igitur quæ demũ est? Certe ambientis aeris refrigeratio. Itaq; etiã sanatio ex calefaciẽdo petetur. Ergo spõgia molli & ex feruenti aqua madenti, ac mox expræssa, calfacere intestinũ cõueniet. Præparetur vero interea vinũ austerũ calidũ. Quippe id magis calefacit: q̃ aqua, ac robur intestino acquirit. Quod si huic etiã præsidio intestini inflatio nõ cesserit: incidendũ peritonei tantulũ est: quantũ ei quod excidit reponendo fit satis. Apposita porro ad eiusmodi incisionẽ sunt ea, quæ græci syryngotoma vocant. i. quæ ad fistulas incidendas sunt cõparata. Scalpelli vero quib⁹ acies vtrinq; habetur, aut quibus cuspis acuta est, omnino fugiẽdi sunt. Situs vero laborãti appositus fuerit, cum in inferiore parte factum vulnus est: si sursum vergat. cum vero in superioribus: si deorsum. Vnum autẽ vtrobiq; cauetur: ne quod exciderit, ab alijs quicq̃ intestinis degrauetur. Itaq; ex hac ratione conueniet, vt si in dextris vulnus sit: corpus in contrariã partem inclinetur. Sin in sinistris sit: in dexteram. sic vt quæ vulnerata pars est: semp altiorem locum occupet. Atq; hoc tum in magnis: tum etiam in mediocribus vulneribus, cõducibile fuerit. Quippe id omnib⁹ cõmune cõsilium est. Cæterum repositio intestinorũ in suũ locum, vbi ex magno exciderunt vulnere: plane ministrum postulat dextrum. Debet enim vbi manibus suis totũ vulnus extrinsecus apprehẽderit: intro reprimere, tum constringere, ac exiguum semp suenti nudare. Quinetiã id ipsum quod assutum est: modice cõprimere, quo ad totum persuatur. Iam vero quæ cõmoda ratio suendi abdominis (gastroraphian vocant) in talibus vulneribus sit: deinceps doceamus. Quoniam coire, coalescereq; cũ peritoneo oportet abdomẽ: incipiendum quidẽ a cute est, atq; ab externo introrsus acus inijcienda. Vbi vero tum cutẽ: tum rectum musculum totũ transierit, præterito quod ei subest peritoneo: per reliquũ peritoneum eam ab interno extrorsus inijcies. atq; inde per reliquũ abdomen transmittes. Vbi hoc penitus transmisit: rursus ab externo introrsum idem abdomen est perforandũ. Mox vbi peritoneum, quod illi quoq; subheret, præterieris, atq; ad contrarium veneris: hoc quoq; ab interno extrorsus perpungendum. vnaq; cum eo totum ipsi coniunctum abdomẽ. Deinde ab hoc rursus incipiendum. atq; id cum contrario peritoneo consuendum. ac rursus vicina quoq; cute transmissa: iterum ab ea parte acus introrsus est inijcienda. consuendumq; abdomẽ id cum contrario peritoneo, etiã inibi vicina cute transmissa. Atq; hæc iterũ iterũq; facienda. quoad totum vulnus similiter cõsuerimus. Interuallum vero quod suturis interuenit, quod ad cõpescenda pertinet ea quæ subsunt: breuissimum esse postulat. quod vero ad firmitudinem ipsius cutis nec vbi rumpatur: breuitas parum

Inflationis curatio.

Scalprum aptũ ad incisionem.

Syryngotoma.

Sit⁹ idone⁹

Repositio intestinorũ

Suendi abdominis ratio. id est gastroraphia.

Suturarũ interuallũ.

tuta est. Quare vtriusque vitato excessu: eligenda mediocritas est. Iam hoc quoque omniū vlcerum cōmune quodāmodo est. sicuti etiam ipsius quo suuntur, fili ratio. Nam quod iusto durius est, cutem rūpet. quod mollius, cito ipsum rūpitur. Aeque vero si proxime sūmas oras acum transegerit, quod reliquum est cutis quoniā minimū est dum violēter adducitur: cogitur perrūpi. Si plurimū ab ijs recesseris: multum cutis inglutinatum relinques. Hæc tametsi omnium sint vlcerum cōmunia: maxime tamen seruanda in abdomine suendo sunt. Ipsa vero abdominis sutura aut iam dicto modo administrabitur, vtique si quis huc studium dirigat, vt peritoneū abdomini coalescere faciat, (vix enim cum eo coalescit, vtpote neruosum): aut sicut nōnulli faciunt, qui quæ cognatæ naturæ sunt, ea cōmittunt. vtique peritoneo peritoneū, & abdomini abdomē. id fiet ad hunc modū. Oportet a vicino nobis abdomine incipere. atque ab externo introrsum per id tantū acum transmittere. post præteritis vtrisque peritonei labris: ex aduersa parte ab externo introrsus per vtrūque eius labrum acum reuocare. deinde rursus hanc reuocare. atque ab interno extrorsum per aduersum abdomē traijcere. Hic modus a publico, & exprompto, quo videlicet vno adactu per quatuor labra acum transmittunt. hoc discriminis habet, quod totum peritoneon intra abdomē prorsus abscondit. Deinceps vero de medicamentis præcipiamus. Sane hæc quoque eiusdem esse materiæ debebunt: cuius sunt ea quæ enhæma dicūtur. quæque aliarum quoque partiū vnire vulnera in superioribus commentarijs ostendimus. Deligatio vero extrinsecus vel præcipue in his necessaria est. Quarta vero curationis in his pars, nō paulo ab alijs dissidet. Siquidem quod inter bubones et axillas est: id totum molli lana ex oleo mediocriter calido imbuta circūdare oportet. Satius item fuerit et si per clysterem intestinis aliud simile infundas. Quod si quid ipsorum intestinorum sit vulneratum: quæ extrinsecus fieri debent omnia similiter sunt peragenda. Cæterum quod inijcitur vinum nigrum, austerum, & tepens erit. eoque magis si totum perforatum vsque ad internum meatū sit. Ac crassa quidem intestina facilia sanatu sunt. econtrario difficilia quæ tenuia sunt. Ieiunum tamē omnino incurabile est. tum propter magnitudinē multitudinemque vasorū: tum quod tunica eius prætenuis neruosaque est. adde quod tum bilem sincerum hoc intestinum recipit vniuersam: tū omnium iocinori maxime est vicinum. Ventriculi vero quæ carnosæ partes infernæ sunt, curare cum fiducia tētabis. Nam fieri potest etiā vt bene cedat. Non solum quod hæ crassiores sunt: sed etiam quod sanantia medicamēta facile hoc loco ipsius subsistant. At quæ in ore ei⁹, ac gula vlcerum sunt, dumtaxat contactu medicamentorum in trāsitu

Marginal notes (printed): Fili ratio. — Qua distātia acus ab oris vlceris sit inijcienda. — Alia suendi abdominis ratio. — Tertia ratio. — Qualia eē medicamēta oportet. — Deligatio. — Quarta pars curationis i gastroraphia. — Si qd itestini sit vulneratum. — Intestinorū quæ facile sanētur quę difficulter. quæ nō sanentur. — Cur ieiunū vulneratū nō sanetur.

Manuscript notes: de filo — De orarū distantia — Enhæma medicam. in pitoneo vulnerato — Curatio intestini vulnerati — Ieiunū insanabile — Vulnera intestinor.

fruũtur. Quæ vero in ore eius sunt, his sensus quoq; acumẽ sanationi obstat. Verum quanã ratione ventriculi vulnerati, aliorũq; exitialiũ vulnerum Hippocrates sanationem moliatur: ab ipso peti est satius. Ego nãq; non eo consilio, vt nemo Hippocratis libros legat: ad hoc opus scribendum accessi. Verum quoniã is mihi primus idonea visus esse vĩa videtur, nec tamen eã totam compleuisse, cum quædã minime limitata, quædam imperfecta, obscuraq; ab eo prodita iuenire liceat: iccirco ipse tum omnia ea lucide explicare: tum quæ parum discreta sunt distinguere, tum quæ deficiũt supplere studui. Vbi igitur aliquis se in his nostris primitus exercuerit: tũc se ad libros Hippocratis legendos cõferat. ac tum eius de vlceribus librum relegat: tum quæ de vulneribus scripsit. Porro simul maximũ adiumentum ex his nostris libris habebit: simul certo intelleget, neminem methodicæ sectæ quæ nomine specioso se venditat, re autem maxime est a methodo aliena: cõmode vlcus sanare posse. sed nec reliquorum rationalium quẽpiã, quicũq; parum cognitis similiariũ partium elementis, artem aggredi censent. Quippe nesciunt hi quoq; rationalem simpliciũ animalis partium curationẽ, vt qui ab instrumentalibus tantũ indicationes sumãt. Cæterum paucis etiamnum contra methodicos additis: de istis quæ in ventre accidunt vulneribus alio stilum conferemus. Vulnerato peritoneo excidit subinde omentũ, quod primaria ne pars sit: an nõ primaria, vel ex quibus condatur, vel quod habeat opus, vsum ve hi cõpertum non habent. Itaq; si iam liuet, aut nigricat portio ea quæ excidit: ibi quid facient audire est operepræcium: vtrũ ne præcident: an intra peritoneon remittent. Omnino eñ vel ab ipsa experiẽtia quid agendum sit intelligent: vel ab ipsa particulæ natura indicationẽ sument. Atqui refugiunt hæc vtraq;. Eam quidem quã experientia suppeditat cognitionẽ: dum venerandum scilicet hoc sectæ suæ nomẽ methodum extollunt. eã vero quæ ex particulæ natura suggeritur, quod nec substantiam eius norunt, nec opus, nec vsum: dum a dissectione ceu re plane inutili abhorrent. Itaq; nesciunt, sit ne ex ijs quæ necessaria ad vitam sint: an quæ necessaria quidẽ non sint, nec tamen omnino irrita, sed nec an ad eius affectum, simul afficienda pars aliqua primaria sit: an secus. adde quod nec an vasorum quæ in eo continentur aliquod, possit per sanguinis profusionẽ hominẽ interimere. nec si quis post nigrum eius abscissum, quod integrum est vinculo cõplectatur, quo sanguinis profluuium declinet: an id ipsum periculo vlli sit futurum. cum leui saltem intuitu etiam neruosum videatur, adeo nisi quis exacte naturam eius habeat compertam: nũq̃ audebit vinculo vti, conuulsionis scilicet metu. Horum cum nihil mirifici isti methodici intel-

De vẽtriculo vulnerato legẽdus hippocrates.

Hipp.^m lege de ventriculo vulnerato

Hipp.^s non compleuit. nõ limitatus. imperfectus. obscurus.

De omẽto cum ꝓcidit contra methodicos.

Curatio Omenti.

Galenus intro remittit omentum nisi nigricet, si n. nigrorem contraxerit, excidit ipsum.

Ometi pci dentis curatio galeni.

nota Curationem

legant, vbi nigrum redditum omentum est: sane dicere quid agendum sit non possunt. At nos arbitror possumus. Qui cũ vsum eius nõ adeo esse animali magnum, substãtiãq; eius ex membrana tenui, ac arterijs venisq; compositam sciamus, horum tamen initia ex maximis orta tũ arterijs: tum venis intellegamus: sanguinis quidem profusionẽ cauebimus. coafficiendos vero neruos non timebimus. proinde id quod supra nigricans positum est, vinculo excipiemus. quod post vinculũ est amputabimus. atq; vt in imo fine iam comprehensæ gastroraphiæ vinculi fines pendeant, curabimus. quo nimirũ facile eas cum ex vulnere suppurante euomentur: recipiamus. Ac de reliquis quidem corporis partibus dictum abunde sit. nunc de ossibus agendum superest.

CAP. V.

De Ossibus fractis

De ossium continuitatis solutiõe

Quando his quoq; de quo nunc agitur morbus accidit, quem vnitionis siue continuatis solutionem appellamus. Huic cum in hanc inciderit partẽ: propriũ nomen inditum græce est catagma. omnibus fere hominibus qui græce loqui norunt, tritum. Apagma nanq; medicorũ appellatio propria est. plebei inusitatũ. Solent autem ita nominare, quoties ossis finis, qua parte maxime cum alio cõmittitur, abruptus est. sed & e fracturis ipsis quæcũq; fracti ossis partes iã prorsus separarunt: eas καυληδὸν factas græce dicunt. Patet vero eiusmodi diuisionem per transuersum esse factam. veluti alteram esse quæ per longitudinem magis sit facta. ĩ qua vero non omnino separãtur a se partes sic affecti ossis. sed veluti per rectitudinem finduntur. quod genus schizacedon fieri dicere solent. Non desunt ex medicis iunioribus qui adeo ambiciose oẽs fracturarum differentias, proprijs interpretentur nominibus: vt etiam aliquam ῥαφανιδὸν. i. ad raphani speciem fieri dicant. non contenti oratione, os quod varie sit fractum, explicasse. At non Hippocrates huius fuit sententiæ. sed quoad fieri licuit vsitatissimis vtens nominibus, oratione interpretari non est grauatus. nõ has modo fracturarũ differentias: verumetiam earum quæ in capitis ossibus eueniunt. Ac si ad eũ modum de omni vitio egisset: profecto breuis mihi proposita tractatio fuisset. Nũc cum plurimorum viam qua sit insistendum indicarit, sed quæ particulatim sunt agenda, inchoata indefinitaq; reliquerit: necessum est in illis immoremur. Nec tamẽ in ipsis plus iusto. sed quæ tradita illi abunde sunt ea sũmatim cõmemoremus. quibusdam etiam, demonstrationem adijciamus. vtiq; quæ ab eo ratione parum sunt munita. eorum præterea quæ parum sunt definita, quædam definiamus. & quæ inordinata sunt, ea in ordinem disponamus. postremo ex ijs quæ ille parum lucida reliquit, quibusdam lucem addamus. Verum si in singulis verba eius adscripsero: expositorij cõmentarij longitudinem liber noster habebit. Nec deerit for-

Catagma.

Apagma.

Fractura καυληδὸν facta.

Fractura schizacedõ facta.

Fractura raphanidõ facta.

Viam indicasse Hn.

Eadem superius

tassis aliquis qui imodicam longitudinem nostram hic merito accusabit. qui de hac in tertio, & quarto volumine parū merito est questus. In his enim necesse fuit mihi multa Hippocratis ex eo libro qui de vulneribus inscribitur loca apponere. quibus reliquis medicis ostēderē cuiusmodi res sit, methodo quadam vlcerum curationē conscribere. In libro autē quo de fracturis præcipit. quis adeo est stupidus, vt doctrinam eius omnē ceu lucidam planeq; absolutissimā non suspiciat? Quod si quis etiam, vnus videlicet alterue dicat parū se id opus mirari: his oportunissime respondeatur, illud poetæ. hos vnum atq; alterum permitte tabescere. Quænam igitur sit fracturæ curandæ vera methodus quāq; ipsa rei natura præscribat: iam tempestiuum dicere videtur, atq; hinc sumpto initio. Quoniā fracti ossis soluta partiū continuitas est: vtiq; finis quo tendet is qui eas curabit, saltē primus, vnitio est. Quod si is per affectarum partium siccitatem perfici posse non videatur: restat alter, qui est vt alterius cuiusdam interuentu glutinentur. qui si nec ipse comparabilis aduertitur: insanabile esse vitium dixeris. Quod igitur coalescere nequeat tam durum os: quā id quod in iuuenibus, & adolescentibus, & viris, multoq; magis in senibus cernitur: id profecto vel cuiuis patere potest. Potest certe illud tantum vnitionem recipere, quod abunde molle est. cuiusmodi cōspicitur in puerulis. Quod autē alia quapiam interueniente substantia, ceu glutino quodā agglutinari, colligariq; secum separatæ fracti ossis particulæ queant: hinc maxime speret quispiam. Monstratum est omnem animalis particulam proprium ac simile sibi trahere alimētum. Id si verum est: ossium certe idoneum nutrimētum & crassius, & magis terreum q̄ aliud quoduis nutrimētum in toto animali fuerit. Non est igitur nec a ratione alienum: nec quod fieri omnino non possit, vt quod ex hoc ipso proprio alimēto redundat, & in labris fracturæ cōcrescit: suo ipsius interuentu illa quoq; conglutinet. Quinetiam ita vsu euenire conspicitur subscribitq; spei quam ratio suppeditat, etiam experientia ipsa. Itaq; considerandum deinceps est quanā potissimū ratione corpus hoc quod fracturis innascitur, quantū qualeq; sit ex vsu prouenire possit. Nam quod nec quantumlibet, nec qualecūq;, sed qđ mediocritatem ī vtroq; seruet requirimꝰ: id plane est euidens. Porro huius symmetriæ tum qualitate: tum quātitate inuenta: deinceps est, vt qua maxime quis vtrūq; assequatur rationē ipsam quærat. sed nec tempus quo hæc effici cōueniat minus necessarium quæsitu est. Vtrū ve statim a fractura facta, veluti statim in vulneribꝰ, moliebamur vnitionem: an id cōmodum tempus non est. sed aptius requirendū. Sane inuenias hoc quoq; sicuti et reliqua omnia ex ipsa rei natura edoctus.

Prolixitatis excusatio.

Liber Hipp: de fracturis clarissimus et absolutissimus

Poetæ dictum.

Fracturæ curādæ vera methodꝰ

Finis medici e sanar: sanatio e indicatio a morbo, morbus i nro casu e solutio continui, g. unitio e curatio.

Quorū fracta ossa coalescere non possunt et quorū possunt.

dura ossa nō coalescere, neq sicca, nedum multo minus.

omem partē aīs propriū sibi trahere alimentum

nutrimētū ossium terreum et crassum. quo q ossa glutinat.

Quæ deinceps inquirenda.

Ossa fracta vniuntur

Per primā intentionē i. nullo medio interueniente ut in pueris quorū ossa sunt humida et mollia et ideo facile inuicem coalescunt

2dam intentionem i. aliquo medio interueniente, ut euenit de ossibus siccis et duris ut iuuenū et senū que nō coalescunt nisi quodam medio interueniente.

Quænam igitur est ipsius rei natura? Nempe os fractum sub aliqua paulo ante comprehensarum differentiarum. Age igitur videamus nũquid a singulis differentijs aliquid desumi ad eius curationem possit, ab ea quam καυληδὸν .i. per transuersum fieri diximus orsi. Dissident sic a se in hac fracti ossis partes, vt e directo non iaceant. Quare patet primũ id esse agendum, vt in directum agãtur. tum eorum quæ deinceps sunt, aliquid geratur. Sane eum situm habuerint, si quis ea quæ sic dissident: integræ partis exemplo vsus, in contrarium adducat. A qua nimirũ certissima indicatio transpositionis eorũ erit. Fieri enim potest vt tum prorsum: tum retrorsum, tum in hanc partem mẽbri, tum in illam facta translatio sit. Quæcũq; igitur retrorsum magis sunt acta: ea prorsum impelli conueniet. nec minus alteram quoq; fracti ossis partem modice ad contrarium retrudi. Contra, quæ prorsum sũt emota: hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquam vero partem sensim duci prorsum. Eodem etiam modo, & eorum quæ ad dextram sunt detorta medicatio est: si ad sinistram ducantur. contraq; eorũ quæ ad sinistram: si mutentur ad dextram. Semper scilicet altera parte modice in contrarium acta. Cæterum in adducendis contrario motu partibus, ne quæ frangantur earum extantiæ: non leue periculũ est. Neq; enim veluti in serra desectis visitur, leuis est vtriusq; partis finis. Nã si illæ frangantur: non poterunt ad amussim secũ coaptari fracti ossis fines. duplici de causa. Nam siue ipsa fragmenta inter partes coniungendas interciderint, non sinent ea quæ adaptãtur se contingere: siue quid forte ossium extra ciciderit, ne sic quidem eorum quæ effinxeris exacta coniũctio erit, sic vt pristinam vnionem imitentur. Quippe quæ tum demũ erit: cum ossis extantiæ in suas cauitates fuerint reconditæ. Quod si semel cõminutæ perierint: necessum est inter applicata simul ossa vacans interueniat spatium. in quod sanies collecta, atq; in tempore putrescens: totum pariter membrum secum corrũpet. Atq; ob hæc quidem quæ dissident, ossa se directo admota esse oportet. qđ commode certe fieri nequit: nisi retrorsum prius sint tracta. antitasin vocant. Oportet igitur aut manibus ipsis, vtiq; si paruum sit mẽbrũ: aut vinculis impositis, aut vna cum his etiam instrumẽtis: cuiusmodi nobis Hippocrates prodidit, antitasin ossium facere. Postea vero q̃ abunde retracta fuerint, nec vllus supersit metus, ne se in adducendo tangant: tum in directum opponere, vinculaq; remittere, ac musculis ipsis diductorum in idem cõmissionem permittere. Interim vero teipsum quoq; manibus subseruire, ac sicubi aliquid paulum subsultet, corrigere. atq; formare. Ab ijs secundum quo diriges fuerit: vt imotũ prorsus membrũ consistat. ne quid eorum quæ effinxeris moueatur.

De fractura quæ per trãsuersum est facta.

Antitasis.

Secundus scopus.

Quando ita necesse est ea rursum dissidere. Ac si ipsi quidem ægrotanti, vt quietudini membri prospiciat permiseris; vigilans fortassis probe id curauerit. at dormiens omnino mēbrum mouebit. Vt igitur non dormientis modo hominis: sed etiam ad desidēdum, itemq; cum cubile resternitur surgentis. eorum quæ formata sunt positura seruet: tuta deligatura cōplecti fracturam oportet, quæq; fracti ossis partes secum coactare ad amussim, possit. At vero cum per laxiorem adhibitam deligaturā ossibus moueri licet, quod autē vehementius est astrictum, dolorē excitabit: danda opera est, vt vitato ambarum incōmodo: vtriusq; fruamur cōmodo. Id fiet si quod nimium est, declinabimus. Ergo nec adeo artare deligaturam debebimus: vt iam comprimat: nec adeo remittere: vt laxa sit. Ac si quidem æqualis esset crassitudinis membrū quodq;: vtiq; latissima fascia esset cōmodissima. vtpote quæ totum æqualiter continenterq; ex omni parte fractum os complecteretur. Sed quoniā id non est: pectori quidem latissimā licet circūponas. artubus certe & iugulo non potes. sed in talibus vtilior est angusta. vtpote quæ nec rugas contrahet: & totius membri cui circūdata est cutem continget. Verum si paucis cōplexibus fracturam continet: parum tuta est. Quantum igitur securitatis ex angustia deficit: tantum ei ex iniectionis numero & versus integrum deductione est, adijciendum. Sed quoniā deligationum quæcūq; citra dolorem carnē constipant coartantq;, id virium habent, vt ex ijs partibus quib9 primū inijciuntur, succos exprimant, in eas, in quas ipsæ sunt finitæ reponant, atq; figant: nō alienum a ratione arbitror, deligaturæ principium super ipsam fracturam inijci. abhinc vero ad reliquū membrū dispensari. Etenim qui contra deligat: is ab integris ad ægram partē sanguinem compellit. At qui si ab ægro loco incipiat: in integrum finiat: non solum innoxia eiusmodi deligatura in ijs quæ diximus erit: sed etiam vtile quiddam contulerit. Quippe cum nullam circa fracturam finet excitari phlegmonē cuius rei curā habere imprimis oportet. timendum enim est ne tum ex illa in diuersum vulsione, quā membrum in suam formā effigentes administrauimus: tum vel magis ex eo quod causæ quæ fracturam faciunt plerūq; circundatā ossibus carnem constipando contundendoq; prius ledunt: magnæ subsequantur phlegmonæ. Nec sane mirer si phlegmones quiddam simile etiā ipsis fractis ossibus ad portionem accidat. Quando etiam quæ parum ꝓbe sunt curata, magis humida: q̄ pro natura sua manifeste cernantur. vbi videlicet vna cum vulnere sic os perfractum est: vt sub aspectus noticiam veniat. Quinimo nec ossis caries quem sphacelon vocāt, ex alia occasione oboritur. quæ ipsa totius ossiū substātiæ corruptela quædā

Deligandū os fractum esse.

Deligaturæ modus.

Quib9 fascia lata & quib9 angusta vtilis.

Deligationū numer9.

Succos per certam deligationē & expelli a partibus posse et in eas cōpelli

Deligatura, vitari phlegmonen.

In osse simile quiddam phlegmōæ incidere posse.

Sphacelos quid.

tuta deligatura … et ne … ossa … a sede … [illegible]

deligaturá primo iniici debere sup ipsam fracturam.

Sphacelum i. caries ossis

est. Non igitur negligendum quin totum superuacuum humidum ex omnibus quæ circa fracturam habẽtur partibus, exprimas. Incipies itaq; ab ægra parte, ac cum bis ter ve circundederis: inde sanum versus dispensabis. Siquidem qui ita deligat: & ab integris ad laborantẽ partem sanguinis confluxum arcet: & quod iam collectũ in ea est, exprimit. Cum vero duæ partes sint quæ & recipere aliquid a laborãte particula: & transmittere ad eam possint: vtiq; quæ superiacent tum propter multitudinẽ: tum magnitudinẽ ad ambo magis sunt habiles. Extremæ vero propter contrarias cõditiones: exiguum quidem aliquid vel recipere: vel transmittere possunt. Multum vero nec ægris partibus sumministrare: nec ab ipsis recipere. Quo circa cum duas primas fecerit Hippocrates deligaturas: priore quidem, tum quod in laborante particula cõtinetur ad superposita expellit: tum quod ex his confluit, repellit. Reliqua vero, primis quidẽ complexibus quos sup ipsam fracturam facit, itemq; dispensatione, deorsum, quædam ad inferiora extrudit, quædam ne quid ex ijs confluat, prohibet. Reliquis deinceps omnibus, quibus videlicet ab infimis partibus sursum recurrere deligaturam censet, vt eodem videlicet loco cum priore finiatur: tum ad superiora repellit: tum confluxum ab ijs prohibet. Muniunt igitur ac stabiliunt fracturam, nec phlegmonẽ oriri sinunt prima duo lintea. non tamẽ ea quæ dicta sunt ad ambos hos vsus satisfaciũt. præsertim sola. Vnde ad eorum quidem tutelam Hippocrates remedium excogitauit, vt splenia vna cum exterioribus fascijs adhiberentur. Quæ hæc quoq; ipsa stabiliant. Ne autẽ phlegmone oriatur, medicamento quopiã ex ijs quæ phlegmonẽ prohibent, vti iubet. Quale nimirum est ceratum humidum. Hæc igitur omnia ratione vt cõprehensum est, dictante sunt inuenta. Et præter hæc ipsa repositionis figura, quæ ipsa quoq; geminæ indicationi subijcitur. priori quæ ex solis cõmunibus notionibus pendet. alteri quæ ex curãdorum organorum naturali constitutione præstatur. Prior igitur eam quæ maxime a dolore abest, eligendam figuram suadet. quo nec phlegmonẽ particula contrahat: & æger persistere in vna ea diu imotus possit. Secunda quæ ex curandorum sumitur natura: arterias venas & musculos q̃ rectissimos poni præcipit. Sed et cõsentiunt inter se hæ indicationes. Quando & rectissima cuiusq; partis figura maxime est a dolore aliena: et quæcũq; magis q̃ alia est a dolore libera: ea maxime naturalis membro est. Brachio quidẽ angulosa quæ eggomos græce dicitur. Cruri vero quæ paulominus porrecta est. Porro ad dolorem vitandum non modo naturalis habitus cuiuis instrumento est vtilis: verũ etiam consuetudo quoq; conducere non nihil videtur. Atq; hæc quidẽ

Duplex prima deligatura.

Cur splenia adhibeat hippocrates.

Ceratũ humidum cur adhibitũ.

Repositionis figurã ad duo directam esse.

figuræ in qua custodire membrum conueniat, inueniendæ ratio est. Eadem porro inueniendæ figuræ ratio est, & in retractione partium a se quam antitasin vocant: & cum in naturalem situm aptantur fracti ossis partes. Etenim expedit vt in rectissima atq; a dolore alienissima forma, eas tum retrorsum retrahas: tum in naturalem habitum coaptes. multoq; etiam magis, vt sub eadem figura, tum deliges: tum ad quietem membrum reponas. Siquidem sub alia deligare, in aliam vero mutare: non dolorem modo incitare potest: verumetiam ossa intorquere. Nam nisi eorum quæ præcepta sunt in cōmentarijs quos de musculorum motibus scripsimus obliuio obrepsit: necesse est, vbi figura mutatur: alios musculorum tendi, ac velut contractos rotundari: alios solui, ac remitti. Ergo vbi tenduntur: tum premi eos a deligatura est necesse: tum ex compressione ipsa dolere. vbi vero tensio remittitur, quo loco deligatura est laxa: ibi fracturam fulcimento destitui. Horum igitur omnium causa, tum extendere, tum effingere, tum deligare, tum reponere, vna ea figura quæ doloris minimum habeat, præcipue est studendum. Atq; ad primum quidem opus quod in fracturis molimur: nullum iam reliquum est præceptum. Soluere autem ex Hippocratis sententia tertio die debebis, quo in membro præter solitum cooperto, nec dolor, nec pruritus creetur, nec eius quod iam infixum fracturæ est perspiratio prohibeatur. Cuius occasione non modo noxius pruritus quibusdam accidit: sed etiam cutem ex acrimonia saniei erosam exulcerari. Infundendum igitur tantum temperatæ aquæ est: quantum ad euocandam eiusmodi saniem est satis. Quod si rursus quoq; simili modo facies: vtiq; septimo id a primo die facere debebis. Apparuerint vero iam omnia, modo nihil impediat phegmone libera. ac quam pro naturali habitu, magis aliquando gracilia. Tum igitur licebit & ferulas circumponere: & soluere ex maiore interuallo. Nam antea cum phlegmones deuitandæ consilium vinceret: tutum non erat ferulis premere. Nunc cum illud desijt, ac stabilire fracturam est opus: sane non incommode his vtare. Sed & soluere ex maiore interuallo licet. videlicet non desyderantibus præterea partibus saniem excernere. Quinetiam callus, quem pωron græci dicunt, felicius ita prouenerit. Quando ad hunc gignendum (sicut dictum est) cogi concrescereq; aliquid proprij ossium alimenti oportet. Non est igitur hoc a labris fracturæ eluendum, aut foras euocandum. quod tamen assidua solutio faciet. At vero nec tanto interuallo intermittendum: vt nescias quemadmodum fractura procedat.

Figura ptis in ossiū retractione et coaptatiōe et deligatione et repositione.

Liber de musculorū motibus.

Quādo soluenda deligatio.

Pruritus remedium.

Quādo ferulæ circūponendæ.

Pωros.

Solutionis interuallū.

non immutabis situm ab eo quem seruabat pars affecta dum deligabatur

Aqua ad euocandum

Vidimus enim non semel cum valenter siccarentur ossa, ægre prouenisse callum. Expedit igitur istis tertio vel quarto die, modice aquam calidam infundamus. Hanc metam finiendæ perfusionis habentes: cum carnes in rubrum tumorem attolluntur. Atq; in his quidem priusq̃ subsidere incipiant: desistendum est. Contra vbi digeri quid volumus: non prius est desistendum: q̃ quod ex perfusione intumuit, subsidat. In quibus vero quo minus callus in fracturam proueniat humiditas abundantior obstat: ibi hanc siccare sicut prius est dictum conuenienti deligatura, & perfusione aquæ quæ vel minima omnino sit, vel plurima, conabimur. Quippe minima cum prius desistat: quam aliquid confluat & qui ad manum humores sunt per spiritum digerit, & qui in alto sunt modice liquat. Expedit autem ita solui liquariq; ea quæ per deligaturam sunt expellenda. Plurima vero digerit, plus quam attrahit. Sane constat in ea quidem deligatura quæ exprimet, minus esse arctandos fasciarum fines: in ea vero quæ ad renutriendum est comparata. nec minus hos arctandos & vniuersos circum ductus laxiores faciendos. Quoniam autem non solum quo tempore subueniendum callo gignendo sit: sed etiam quo pacto, est inuentum: reliquũ fuerit de vniuersa victus ratione præcipere. At quod in principio quidem sit tenuissime cibandum: id vbi de propria phlegmonarum curatione agemus, dicetur. Porro monstrabitur & quod venam incidere interdum oportet: & per ventrem superuacua expellere. At quo tempore callus gignitur: nutriendum corpus est, cibis boni succi. & quæ multum nutriant. ex quibus prouenire succus soleat non solum bonus: sed etiam tenax. ex quali fieri callum maxime expedit. Quippe cum ex serosa humiditate, ac tenui gigni prorsus nequeat. Ex crassa vero, sed quæ fragilis sit: ac pinguitudinis expers gigni quidem poterit, non segniter. cæterum tempore siccescens friabilior, atq; ita fractioni obnoxius, reddetur. Magnitudo calli ea sit, quæ et ossibus tuto vinculo sit: nec musculos tamen comprimat. Nam qui minor iusto est: hic ossa parum reddet tuta. qui maior est: dolorem musculis inuehet. attendendum vero diligenter est, vt vel promoueatur, si minor iusto proueniat: vel inhibeatur, si immodice increscat. Sunt vero quibus hæc efficies ipsius perfusionis tum quantitas: tum vero qualitas. præterque ciborum quantitas ac medicaminum, quæ illi extrinsecus imponuntur facultates. Ac de perfundendo quidem, & victus ratione supra est dictum. Ex medicamentis vero quæcũq; emplasticã substantiã habent ac modice calfaciunt: ea callos tum promouent: tum vero augent. Quæ vero digerẽdi vim optinẽt: ea ma

Printed marginal notes: Perfusiõis modus. — Si humiditas p[or]o gignendo obstat. — Quid minima pfusio efficiat & qd plurima — Arctatio fasciar[um] in expulsione & renutritiõe — De victus ratione. — Vict[us] p[or]o gignendo aptus. — De magnitudie p[or]i. — Qua ratione p[or]us vel augeri vel minui possit.

Handwritten marginal notes: Perfusio aquæ calidæ — Perfusio minima qd efficiat — Quid plurima: digerit s. plus q̃ attrahat — De modo quo debemus fascias arctare et laxare — Victus — Inhibitio pori gignendi — Medicam: emplastica ad callos gignendos et minuendos

Handwritten note at foot of page: Perfusiones, adde et frictiones

Debiles: Euocant et digerunt quæ extant in summa tantum parte, nec attrahunt ex profundo quare demacerationi et exuctioni inseruiunt pr[op]ter [illegible] euoluunt. Terminus huius est ante quam pars intumescat.

Moderatæ: Euocant quæ extant in suma parte, et ex alto et attrahunt quare intumescet ex his pars ipsa et sic rubro tumore acquisito impinguabitur. Terminus huius est quando pars rubrum tumorem acquisiuerit. Idem 7º huius 6º.

Valentes: Digerunt etiam ea quæ ex alto et profundiori parte euocarunt, et intumescentem partem desidere faciunt. quare demacerationi et exuctioni hæc pariter utique inseruiet. Terminus huius est quando pars iam tumida facta iterum subsidet.

gnos iam callos diminuunt. Si vero nec augere callum: nec minuere studes, sed eo sicut vltro prouenit es contentus: medicamento aliquo eorum quæ cruentis adhibentur vulneribus, vtere. quæ cum modice siccent: etiam coagulari ac concrescere mediocriter callum faciunt. Ac de transuersis quidem fracturis, hæc satisfaciant. De longis vero reliqua omnia ad eundem se habent modum. cæterum comprimendæ hæ magis in ipso fracturæ loco sunt. tum quod recessit retrudendum introrsus est. Quæ vero confracta multifariam sunt, potissimum cum vlcere, quemadmodum fieri plurimum solet: his splenium circundandum asciæ ritu incuruum. Hippocrates præcepit. eaq; vino imbuta, tum austero: tum nigro, æstate potissimum. Quippe putrescunt siue oleo quis vtatur: siue cerato. cum postulent amplius: q̃ reliqua siccari. vtpote vitio ipso reliquis maiore. Quinetiã medicamenta quoq; omnia ex siccantium sint numero. sicuti ille præcepit. sed simul modum ipsum siccationis definiens. Etenim ex enhæmis eiusmodi esse pharmaca vult. Quod si protinus ab initio quis ipsis vtatur: tale esse debere enhæmon suadet, quod imbui sit aptum. Ac reliqua quidem omnia ex illius præceptis sunt peragenda. non in ijs quæ dicta sunt modo: verumetiam siue nudatum os desecari serra postulet: siue fragmenta quæpiam vel teipsum eximere: vel expellenti naturæ subseruire oporteat. De ijs vero quæ cruribus supponuntur organis, quos solenas græci vocant, quæcũq; Hippocrates addubitauit vtenda ne sint: nec ne: et omnes norunt: et laudandas esse rationes censeo. Quod autem neotericis inuentum est glossocomion quo maxime tempore gignendi calli vtimur: laudandum id quidem quantum aliud quiduis eiusmodi machinarum, ducimus. Verum non videtur id Hippocrates nouisse. quãq̃ alias in organis quæ vsui forent excogitandis non indiligens. At vero quod cruribus subijcitur instrumentum recte illis excogitatum est, quod per vnicum axem, qui in fine machinæ ad infernã eius partem est collocatus, contrarium nixum toti membro gemina tensione efficit. Nominatur earum altera quæ vtiq; membrum tendit in directum, græce enthyporos id est in rectum procedens. quæ vero prius sursum, mox deorsum, ea metaleptice græce dicitur, quasi translatiuam dixeris. Obeuntur ambæ per laqueorum circumplexum. Porro aptissimus in hunc vsum laqueus est, qui duas habeat appendices. Hic igitur cum in partibus membri quæ infra fracturam sunt, iniectus est: priorem siue enthyporon efficit tensionem. brachijs scilicet ipsius axi circumpositis. Cum vero in partibus quæ supra fracturam sunt idem laqueus imponitur: metalepticen tensionem efficit. abactis videlicet ipsi⁹ brachijs prius sursũ, mox deorsũ. Quippe hæc

De longis fracturis.

De multifariam confractis.

Hippo.

De glossocomio.

Aptissim⁹ laqueus.

quocꝫ circũdanda axi sunt. Porro circumactum, ac veluti flexum bachiorum laquei, qui a superioribus partibus ad inferiores agitur, per trochleas fieri oportet. quæ in lateribus glottocomi sint positæ. Licebit & solena voces eiusmodi machinam, & cum adiectione sic. solena mechanicũ. aut glottocomõ mechanicum. Verum de instrumẽtis vberius præcipiemus, quando de luxatis agemus. vbi etiam de varietate deligaturarum quæ super imponuntur non minus dicetur. Nunc vero postq̃ de mechanico solene mentionem feci, qui plurimũ cruri commodat, tum alias cum reponitur, tum vel magis cum æger cubile mutat, aut etiam e ventre aliquid excernit: nõ ab re fuerit, quo nihil tractationi de eo desyderetur multo magis illud glottocomion laudare. cuius alterum laterum, itemꝗ tabellulam in qua pedem collocant, quo nulli nõ quadret membri magnitudini, mobilia faciunt.

Aliud glottocomion.

Ac de reliquis quidem fracturis hæc nosse cum ijs quæ Hippocrates præcepit, sat fuerit. De ijs vero quæ in capite accidunt, Hippocrates certe integrum volumen scripsit. vbi omnia præcipit quæ in his sunt agenda. et nos cum huic operi finem imposuerimus, enarranda eius opera aggrediemur. Ad præsens vero quoniam in his commentarijs, & quæ supra ea, quæ ille dixit sunt inuenta, adijcimus: et quæ indefinite dixit definimus: necesse est primum de cauis excisorijs scalpris quos græce cycliscos vocant, mox de ijs quos a lenticulæ specie phacotus vocant, post hos, de angustis scalpellis, demum de medicamentorum vsu, aliquid agamus. Ergo de fracturis caluariæ quædam vsꝗ ad secundam laminam quam græce διπλόην vocant, perueniunt. quædam vsꝗ ad internam ossium faciem. quedam simplices fracturæ sunt. quædam contusiones. quædam vestigia eorum, quibus inflicta plaga est. Quæ igitur simplices fracturæ ad secundam vsꝗ laminam perueniunt: ijs quos modo diximus angustis scalpellis indigent. Expedit autem hos vt numero multos: ita magnitudine impares esse. nec vbi desit quod operi sit commodissimum. postea vero nudato prout fieri solet, vitiato osse: vtendum primo quidem latissimo. secundo loco quod illo est angustius. mox ita reliquis deinceps, vsꝗ ad angustissimum. Hoc vero in ipsa diploe est vtendum. Post hæc tum protinus: tum ad finem vsꝗ siccis medicamentis est medendum. Quæ ob id ipsum cephalica græce id est capitalia sunt dicta. Ea cõponũtur ex iri illyrica, et erui farina, & manna, & aristolochia, & panacis radicis cortice. in sũma oibus, quæ extergere citra rosionẽ possunt. Ipa nãꝗ generatio carnis, naturæ op⁹ est. Itaꝗ ægro ad eã rẽ nihil opus est arte medica. vt autẽ quæ ꝑuenit caro coalescat, circũhereatꝗ oi ossis parti: id inde maxime eueniet, si neꝗ sordes sup

De reliqs fracturis ad hippocratẽ remittit lectorẽ.

De cyclis cis, phucotis et angustis scalpellis.

Cyclisci.

Phacoti.

Cephalica vnde cõpõnantur.

eo sit: nec oleosa quæpiam pinguitudo. Id igitur est quod ægris medici ad carnis productionem præstāt. vt totus locus siccus sit. tum quælibet vitiati ossis pars plane pura. Atq; hæc quidem omnium fracturarum cum caro in his produci incipit: cōmunia sunt. Ex fracturis vero quæ ad cerebri vsq; membranas peruenerunt: si simplex tantum fractura sit: iam dictis scalpellis angustis vtendum. Sin cum contusione aliqua: quod contusum est excidi debebit. idq; vel terebellis prius in circuitu perforatum. mox deinde scalpris admotis. vel protinus ab initio cyclíscis. Ac quæ per terebellam quidem ratio fungitur, parū tuta est. propterea quod dum audacius eam tractant: duram mēbranā quæ ossi substernitur non raro violant. Quod vero per cycliscos opus administratur: ne id quidē omnino vitio caret. Cum quatiat īmodice caput, quod potius quietem postulat. Mihi igitur hic quoq; placet. vt si magnæ sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt vehementer mota: cycliscis vti. quippe paucis excisionibus: facies lēticulatis excisorijs locū. Sin firma plurimū ossa sint: foranda terebella sunt. Quidam autē quominus vsq̄ aberrent: eiusmodi terebellas excogitarunt, quæ mergi nō possint. quas ab argumento abaptista dicunt. Circūcurrit enim parū supra terebellæ acutam cuspidem, circulus quidam parū extans. Sane expedit complures id genus præparatas habere, ad omnem caluariæ crassitudinē. Nam crassiori longior terebra cōueniet, (voco autē ita, cuius spacium quod inter summā est cuspidem, & circulum qui extās circūcurrit, maius est.) Tenuiori, breuior. est autem huic quoq; quod interest inter cuspidem & quod circuncurrit, minus. Aliqui vero siue illos his timidiores: siue tutiores appellem, etiā ijs quas chynicidas vocant, sunt vsi. Tu vero si neq; improuidus eorum quæ fallere possunt sis futurus: neq; plusq̄ satis est timidus: commodissime cycliscis vtere. & primo quidem aggressu latioribus. postea magis angustis. donec ad crassam membranam perueneris. Cæterum quod excidi oportet: id totum circulo cycliscis nudandum non est. sed ex ea maxime parte, qua fractura est grauissima. Nam præter alia etiam mēbrana ipsa ab ossib⁹ quæ vehemēter sunt afflicta, celerrime recedit. Adeo vt nullus sit metus eam quæ iam seiuncta est tetigisse. Si vero vnā semel nudaueris partē, ac scalprū qui in cuspide præfixum habet obtusam leuēq; lenticulæ speciem, aciē vero per longitudinē erectā, submiseris: vbi latā partē lenticulæ sup mēbranā statueris: feries malleolo. ac sic caluariam diuides. Euenient eñ ita agentibus quæ requirimus oīa. Nam mēbrana ne si dormitans quidē quis agat, lata tantum lenticulæ parte occurrens vulnerari potest. Qui sicubi adhereat caluariæ: huius quoq; adherentiam innoxie dirimit ipsa lenticulæ rotunditas.

Quid medici ægris ad carnis pductionē præstent.

Terebella parum tuta hodie forsan nespola

Cyclisci nimis caput quatiunt

Lenticulę forsā hodie sunetto

Terebellæ q̄ mergi nō possint, abaptista græcis dictæ.

Chynicides.

Vbi sit secandum

Phacoti vsus.

Subſequitur vero præeuntem eam a tergo ipſe ſcalper. caluariam ſecans. Quare nec qui minus cum periculo: nec qui celerius perficiatur forandi modum inuenias. Maxime tamen hunc in vehementiſſimis fracturis laudabis. quas vtiq; recentiorum non nulli medicorum græce eggiſomata, & camaroſes nominant. Eggiſomata quidem, quæ in medio ſui membranæ innituntur. Camaromata vero, quæ eãdẽ ipſam partem exaltatam habent. Cæterum qua primum ab integris fracturæ partibus diduci ægrum cœpit: intro magis recedunt, ac mẽbranæ innituntur. Quippe celerrime in talibus quod ægrum eſt, totũ exciditur. vtpote cũ promptius ſubintret lenticulati ſcalpri finis, in his quæ plurimum a naturali habitu receſſerunt. Quinetiam inſtrumento quod oſtagran vocant, aliquibus oſſium quæ vehementer ſunt comminuta, vel exaltatis vel conuerſis: ea potiſſimũ parte vt demittatur lenticulatum ſcalprũ, præparabimus. Quo facto: ſuccedunt deinceps omnia, quibus eſt opus. cum ſecuritate ſimul ac celeritate. Vt ferme dixeris celebre illud dictum in reliquis quidẽ omnibus, probe ſe habere. Dimidium facti qui bene cœpit habet. Hic vero nõ dimidium, ſed vel totum, vel paulominus totum habeas, vbi lenticulatum ſcalprum immiſeris. Atq; hæc optima eſt fracturarũ, quæ in caluaria ſunt manualis tractatio. quam chirurgian vocant. Quantum vero excidere conueniat eius quod affectum eſt: deinceps exponam. Quod vehementer eſt confractum: id totum eſt auferendum. Si vero ab eo fragmenta quædam longius excurrant, quemadmodum aliquando cernitur accidere: hæc perſequi ad finem, non expedit. illud perſuaſum habentibus minime futurum, vt ex eo noxa ſequatur vlla. modo reliqua omnia rite ſint peracta. Nos enim, nõ ſemel aut bis, ſed plane perſæpe ſic facientes: voti compotes fuimus. Indicatio vero agẽdorum hic quoq; ex natura ipſarum partium affectarum ſumminiſtrata eſt. Nam deligaturam quam in alijs fracturis ceu maxime phlegmonas arcentem ratio inuenit, capiti adaptare nõ poſſis. Itaq; nec quod affluit reprimi: nec quod in ægris partibus continetur exprimere, queas. Sine quibus præſidijs, nec reliquorum oſſium vllum ſeruari ſanũ poteſt. Nam pone in brachio ad medullam vſq; fractum os eſſe, neminemq; poſtea pro fracturæ legibus id deligaſſe. Omnino neceſſum erit ſaniem nõ ſolum qui foris ſub cute, & ſub muſculis eſt collecta: ſed etiã quæ in medulla cõtinetur, tum ipſam primũ ac maxime corrumpere: tum cum ipſa os vniuerſum. Quando etiam nunc quoq; omnibus rite peractis aliquando talia contingunt. Quomodo ergo non vel magis in capite ea accidãt. Cum nec deligaturam quæ fracturis debetur, admittat: & omnis ſanies prona feratur, ſic vt ſuper mẽbranam vniuerſa

Eggiſomata. Camaroſes.

Oſtagra.

Chirurgia

Quantum excidẽdũ.

hec verba citantur ab Am: Lus: cent: VI.

Cur fractã caluariã excidere cogimur.

Natura non sanaret ea que ad chirurgiam pertinent

A sanie omnis corruptio.

coaceruetur? In alijs igitur fracturis deligatura cum rite adhibetur, tãtum abest vt superuacuam aliquam humiditatẽ colligi in læso osse patiatur: vt etiam gracilius: q̃ pro naturali habitu membrum reddat. In capite vero ratio quæ per deligaturam est excogitata, nec potest ita, tum os ipm confractum: tum quæ illi circũstant siccare, vt neq; phlegmonen contrahant: neq; penitus vllam efficiãt saniem, nec medicamentum est vllũ quod vel in alijs qdẽ partibus citra deligaturã, os fractum quatenus nunc dictum est siccum, atq; ab supuacuis purũ reddere valeat. Necessũ igitur est nobis primũ fracturæ aliquid nudare. quo videlicet detergere, & abluere saniem a membrana liceat. Post vero cũ phlegmones tps pterijt, oĩaq; sicca ad vnguem sunt: carnẽ pducere, ac cicatrice locũ icludere. Nõ est hic sermo nudus rerũq; vacu⁹: cuiusmodi est ille sophistarũ: q operũ artis nescij querũt. cur capitis fracturæ callũ nõ ducũt. Ducũt eñ viri boni. vosq; tã demẽtes estis: vt eorũ quæ nõ sunt, tanq̃ sint causas assignetis. Nouim⁹ eñ aliquãdo sincipitis os fractum, quod aũt os huic ossi protinus succedit (tpis os vocat) in quo ipsas squamatim cõpactas cõmissuras eẽ accidit, in eo loculẽta fractura longissime ptinebat, quã ipe equidẽ minime cõtingẽs, sed tantum sincipitis os excindens: hominem sanaui. sic vt nũc quoq; multos iam annos viuat. Quod si sincipitis quoq; os dimisissem: putruisset citius quæ illi suberat cerebri membrana: q̃ callum fractura duxisset. Nam si nulla ex læsis partibus sanies intro cõflueret: superfluũ esset os excindere. Ergo illi prout solent nugẽtur. Ego vero in alia similiter se habente fractura cogitaram supernũ os dimittere, ac quod a laterib⁹ erat quo sanies deflueret eximere. mox cum & crassitudinem eius, & duritiam æstimassem: vtilius fore iudicaui supernum os potius eximere: q̃ ob defluxus sollicitudinem, cerebrum valenter concutere. Cogitaui præterea accidere posse, vt si a latere magnum fieret in ossibus foramen: promineret fortassis hac parte cerebrum. Est porro & in lateribus non vno in loco etiam neruorum, horumq; non leuis momenti, quidam exortus. Cum in supernis capitis ne minimus quidem vsq̃ oriatur neruus. His admonitis abstinui ab eximendo osse, quod in latere capitis esset. At callum semper duxit. modo rite curaretur. Ac iam quod disquiramus, hoc fere superest. Quænã sit postq̃ foratũ os est, tum medicamentorũ: tum vniuersæ diligentiæ nostræ pcipua oĩm ratio. vtrum ne blandissima et qui maxime voluptati cubantis subscribat, veluti qua nũc pleriq; vtũtur: an quæ huic maxime est aduersa. Nempe quæ p medicamẽta, quæ vehemẽtissime siccẽt, perficitur. Cuiusmodi et meges sidonius laudat; et ciuis quidam noster semper

Curationem nota et Præceptum maxi. momenti.

Sutura squamosa

Galeni opus laudabile.

Si nulla sanies intro confluxerit superfluum est os excindere.

Cur os a latere capitis nõ exciderit galen⁹.

Neruos aliquos ex lateribus capitis ortũ hre. nullos ex supnis.

Notaq fieri pot prominentia cerebri

Postq̃ forata est caluaria, q̃ precipue ratio ineunda.

De Medicamentis convenientibus.

Meges sidonius.

Meges Medicus

Isis. est vsus, sic vt etiam emplastrum quod isin vocant, illico nudatæ mẽbranæ imponeret. & super hanc foris oxymeli. Sane is senex erat satis exercitatus in hac artis parte. Cæterumneq; alium quempiã his

nota de oximelle

Eudemus. vsum vidi: nec ipse vti sum ausus. Tantum tamen testificari Eudemo possum (nam id seni nomen erat) magis fuisse seruatos qui ab illo curabantur: q̃ qui ab ijs qui blãdis vtebantur. Aggressus vero fuissem aliquando ipse quoq; experiri eiusmodi curationis rationem: si perpetuo in Asia mansissem. Sed cum Romæ plurimum agerem: ciuitatis morem sum secutus. permissa ijs quos chirurgos vocant, maxima eiusmodi operum parte. Cæterum ipsam rei naturam æstimãs: talem quandam determinationem longa nostra experientia confirmatam concipio. Qui auditorius meatus dicitur, non solum vsq; ad cerebri duram membranam pertinet: sed etiam neruum contingit, qui in ipsum a cerebro descendit. Is autem quãq̃ ita positus in vicino: tamen vehementissima sicut dictum prius est, medicamẽta tolerat. Nihil igitur miri sit: si post forationes crassa cerebri membrana, anteq̃ notabiliter phlegmone occupet: valentissimis gaudeat medicamentis. ceu siccam naturaliter substantiam habens.

Etiam in Asia de Comm. [?]cia conscripta sunt.

De auditorij meat° situ et natura

Valentissimis siccantibus medicamentis Aures exponunt, ut et Dura mater

Siccis ... quam blandis medicamentis

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER SEPTIMVS.

MEdendi methodũ Eugeniane chariſſime, quã olĩ in Hieronis gratiã ſcribẽdã ſuſceperã, poſtea q̃ illũ ſubito longum iter ingredi coactum, nõ multo poſt diẽ obijſſe nũciatum: ipſi quoqꝫ perſequi deſtitimus. Tu eñ mihi conſcius es, neqꝫ hoc me opus: neqꝫ aliud vllum popularis auræ ſtudio fuiſſe aggreſſum. ſed quo vel amicis gratificarer: vel me ipſũ ſimul vtiliſſima ratione ad rem propoſitam exercitarẽ: ſimul ad obliuionem ſenij (vt Plato iquit) cõmentarios mihi reponere. Quippe multitudinis laus commodum ad vſus nõ nullos inſtrumentũ viuentibus aliquando eſt. mortuis certe nihil prodeſt. ſicut neqꝫ viuentium quibuſdã. Nam qui viuere in tranquillo optarũt, ac fructum ex philoſophia ceperunt, & ijs quæ corpori curando ſufficiunt ſunt cõtenti: hijs vtiqꝫ impedimẽto non paruo eſt apud vulgum fama. vt quæ eos a rebus pulcherrimis plus iuſto tranſuerſos auferat. veluti me quoqꝫ nõ ignoras ab ijs quæ ſunt moleſta, ſic nõnunq̃ tedio affectum: vt bono interim ſpatio ne tangere quidem librum poſſim. Ego vero (haud ſcio qua ratiõe) ab ipſa vſqꝫ adoleſcẽtia mirifice ſiue inſpiratus, ſiue furore percitus, ſiue quomodocũqꝫ dixiſſe libet, & vulgi famam cõtempſi & veritatis ſcientiæqꝫ ſtudio flagraui. nullã eſſe nec honeſtiorem nec diuiniorem poſſeſſionem ratus. Atqꝫ ideo nulli librorum meorum nomen meum præſcripſi. Imo vos ſicut ipſe teſtis es, rogaui, ne me immodice (vt ſoletis) apud homines laudaretis, nec nomen meum operibus quæ proderem, iſcriberetis. Ob hæc igitur omnia etiam medendi methodus quam inceperam, a me eſt depoſita. Cum capita inuentorum breuibus commentarijs mihi ipſi ſcripſiſſem, nec vllam pleniorem docendi rationem etiamnum adiecisſem. Nunc quando et tu: & alij ex amicis non pauci exigitis quæ ſubinde me opere in ægris peragere vidiſtis: vt ea in commentarios redigam: adijciam huic operi quod reliquũ eſt. Ergo ĩ horum commẽtariorum tertio, quarto, quinto, & ſexto, quemadmodum ſimilariũ

Quid ĩ tertio, q̃rto, quinto, ſexto qꝫ egerit.

instrumẽtaliũq; partium cõmunẽ morbum curari cõueniat, scripserã. Idcirco nimirũ ab eo auspicatus, quod & conspectior reliquis esset: et euidenter omnes propemodũ priores medicos, qui certa methodo artem tradere polliciti, amethodi in ipsis curationibus deprehendun tur, confutaret. Nam cum ab Hippocrate discesseris, qui nobis om niũ salutariũ præceptorũ semina prebuit: reliquorum certe nemo vel conat⁹ est genus hoc morbi methodo curare. Postulant autem & quæ Hippocrates ipse reliquit, nõ malos agricolas qui ea tũ seminẽt cõ mode: tum augeant, tum pficiant. Id autẽ fecisse ante nos neminẽ, sed plerosq; etiã semina quæ reliquit corrupisse, ijs qui animũ aduerterũt clare monstratũ arbitror. Porro hoc morbi gen⁹ vel continuitatis solutionẽ: vel vnitionis, vel qualitercũq; est libitũ: appellare cuiq; p misimus. Quãdo de noibus nec in hoc opere: nec alio medicinaliũ vl lo laboram⁹. sed quo pacto artis maxime finẽ cõsequamur. Reuertamur autẽ nũc ad morbũ eũ qui omniũ est prim⁹. Nempe qui i similaribus nascit, quib⁹ scilicet primũ animãtis functiões referunt acceptæ Siquidẽ mõstratũ in alijs operib⁹ est, queadmodũ instrumẽtaliũ quã q; partiũ aliquid agere dicamus. veluti oculũ videre. aut crus ambulare. Esse eñ sicuti id qd precipuũ est actiõis crurũ, nõ cruris totius, sed musculosi in eo generis: sic visionẽ nõ oculi toti⁹. sed chrystallini in ipso humoris: ac i reliquis quibusq; organis ad portionem. Porro ostensũ in secũdo horũ voluminũ est, gen⁹ hoc morbi nõ solũ cognitu esse maxime necessariũ: sed etiã neminẽ ipsũ ratione curare posse, qui prima corporis elemẽta nõ norit. Preterea nõ itelligere ea quæ dicãt nõnulli eorũ, qui rationales se nominãt. quoties imbecillitatẽ esse dicunt, vel ventris, vel intestinorũ, vel iocinoris, vel oculorũ, vel alteri⁹ cuiuslibet. Si nãq; infirmitatẽ impotẽtiãq; ad naturale op⁹ ita nominãt: nihil plus plebeio intelligũt. Quippe quẽ dicere audias imbecillũ sibi ventrẽ esse. nõ eñ cõcoquere eũ vel minima leuissima q; quæ sumpsit. Quod si imbecillitatẽ quæ est in ventre affectũ quẽpiã esse aiũt: interpretent queso nobis quemnã demũ hũc esse volũt. queadmodũ de phlegmone fecerunt. Nã empirico sat fuerit, si symptomata laborãtis particulæ exposuerit. Nempe tumorẽ preter naturã, & renixum, & pulsatilẽ dolorẽ & tensionẽ & ruborẽ, aliaq; id genus. imponitq; nõnunq breuitatis docẽdi causa cũctis simul collectis vnum nomẽ. sicuti cõprehensis iam, phlegmonẽ. Dogmatici vero nõ itidẽ. sed ipsam morbi naturam inspiciunt quam symptomatum illorũ collectio necessario sequitur. Siquidem Erasistrato videtur sãguis, qui in arterias incidit. vbi spiritu impellitur, in exitu earum impactus herere. idq; phlegmone esse. At par (arbitror) erat, vel Erasistratũ

Nemo preter hippocratẽ continuitatis solutionẽ methodo curauit.

Primus morbus

Actiões ex similarib⁹ pcipue prouenire.

In Erasistratum.

Quid Erasistrat⁹ phlegmonẽ censeat.

Solutio continuitatis.

Iter tractat de partibus similaribus præcipuis tamen utile empiricus.

Partes quæ similares singulatim noscende.

ipsum: vel aliquem ex sectatoribus eius, simili modo affectum qui in imbecillitate cuiusque partis subest, interpretari. Tãq̃ eñ de phlegmone in quidnam translatus naturalis membri habitus sit, explicuit: ita ratio exigebat & vt translatio cuiusque particulæ in imbecillitatem ab eo explicaretur. Non eñ cum pro naturæ ratione est affecta: ad propriam actionem est imbecilla. sed accessit omnino aliqua præter naturam occasio, quæ eam dissoluit deiecitque & mortuæ similem effecit. quam vtique nec Erasistratus dixit, nec Herophilus, nec alius quispiã medicorum, qui de primorum corporum natura ausi aliquid pronũciare nõ sunt. Cæterum immorandũ in his diutius non est. cum præsertim prius monstratũ sit, & genus hoc morbi vtilissimũ esse, quod a medicis disquiratur: et qui cõmode id sit tractaturus huic necesse prius esse, de elementis consyderasse. Itaque qui nobis habendus sermo est, is totus ex prius demõstratis elemẽtis absoluetur. de quibus vnũ (vt scis) volumen edidimus. quod de elemẽtis secũdum Hippocratẽ inscripsimus. Sane eadẽ opinio de corporis natura est tum Diocli, tum Mnesitheo, tum Dieuchi, tum Atheneo, tum probatissimis fere quibusque medicorum. itidẽ vt præstantissimis philosophorum. vt qui ex calido, frigido, humido, & sicco mixta putẽt, tum alia corpora vniuersa: tũ vero animantiũ in primis. Cæterũ ei qui de his primũ pronũciauit demonstrauitque iustum arbitror reddere, quod inuenit. Ideoque & nos ea secundũ Hippocratem elementa vocamus. etiã si Crysippus, Aristoteles ve, aut alius quispiam medicus philosophusve similiter de ijs sit opinatus. Ergo quoniã vnaquæque animalis particula propriã actionẽ edit, quæ tantũ ab aliarũ actionibus differt: quantũ ipsa particula ab alijs, quæ illas edunt est diuersa, Differt vero ab alijs particula quæque. eo quod calidior, vel frigidior, vel siccior, vel humidior sit. aut quod binis horum quibuslibet sit affecta: Qui tueri actionem vult: hic tẽperamẽtum earũ custodiat oportet. Custodiet autẽ si id quod ad calidius est conuersum: refrigerabit. quod ad frigidius inclinatũ est: calfaciet. Pari modo si quod ad siccius est alteratũ: humectabit. & quod ad humentius est versum: siccabit. Rursus quoque si siccabit pariter ac calfaciet: quod humidũ est redditum, & frigidum. siccabit pariter et refrigerabit: quod humidius, simul & calidius euasit. et in reliquis duabus cõiugationibus ad portionem. Semp eñ pro eo quod exuperat inducendum eousque contrariũ est: quoad particulam in symmetrian & naturalẽ habitũ vindicaueris. Ac genere quidẽ omnis ægritudinis, quæ in similaribus consistit, iam dicta mihi medẽdi est methodus. Cũ eñ octo earum sint differentiæ, veluti in libris de morborum differentia est traditum: octo nimirũ erunt & medendi rationes. quarũ vna quo

Cap. 3.

Qui idẽ cũ Hippocrate de elemẽtis, sẽserũt.

Gal. liber de elementis

Ingenuitas galeni in libri de elemẽtis inscriptione.

Hipp. Ar. et Chrysippus vnanimiter senserunt

Gñalis curatio morbi in similaribus.

Curatio generalis

medentis consilia diriguntur curationis meta est, ipsius similaris corporis alteratio. Quandoquidē etiam morbus ipe ex intemperie, et naturalis temperamēti alteratione est ortus. At quæ membratim medicatio agitur, ex his duobus conficitur. Nempe materiæ copia, & huius congruo vsu. Ac medicamentorū qdē copiam tū ex libro de simplicium medicamentorū viribus: tum ex eo qui de eorū compositione præcipit methodo, haurias licebit. Eorū q̄ ad vict⁹ rationē ptinēt, hic sumes. sed & queadmodū cuiusq; morbi itēperiem agnoscere licebit, ex trib⁹ opib⁹ intelliges. prio eo qđ de tēpamētis. scđo eo qđ de ptibus afflictis. deinde eo quod ars medica inscribitur. Nō est igitur ad ea quæ nunc ordimur, ijs qui prudentes natura sunt, ac cogitationem in primis exercitarūt, multis præterea opus. Cui neutrū horū adest: huic certe ad præsentem disputationē non parua re est opus. Quod si in prauæ doctrinæ secta præterea sit altus: hic geminū tēpus requirit. alterū in quo prauas opiniones dediscat: alterū in quo meliorib⁹ se exerceat. Sane te scimus et ex ijs quæ in vniuersum dicta sunt, particularia per te inuenire posse: et alioqui multos id genus morbos a nobis pcuratos vidisse. sic, vt vtraq; ratione particulariū tractationē minus requiras. Sed quoniam (vt Plato ait) nō possunt quæ scripta sunt non e manibus excidere, quo si quādo liber in alterius non exercitatæ rationis manus deuenerit: facilius hūc doceat: adijci particulariū quæpiam oportet. ex quib⁹ etiam protinus clare, id quod proxime dixi intelligel, fieri posse vt per teipm particularia inuenias. Siquidem ipe ea per meipm omnia inuestigaui. ratione ipsa viā monstrāte. Quando si præceptores secutus fuissem: ipe quoq; ventriculo imbecillis suasissem, vt cibis astringentibus, & subamaris vterētur. vino quoq; similiter austero. præterea apsinthio. & quod ex mali cotonei conficitur succo. alijsq; eiusmodi, quæ deuorantur medicamentis. At vero quod ad ea pertinet quæ extrinsecus applicantur, primū perfundi vētriculū ex apsinthio, et oleo crudo iussissem. Mox hapsū lane, tum ex ijsdem ipis: tum vero ex vnguētis, melino & mastichino, & nardino imponi. ab ijs ceratum ex ijsdē compositum. post alia pharmaca. vtiq; ceratis valentiora. quæ a medicis vocātur epithemata. Ea tum ex dictis vnguentis: tum ex ijs quæ similem vim optinent medicamentis cōponunt. In quibus est aromatū quoq; multitudo nō parua. Spica nardi. & amomū. & calamus aromaticus. & iris. & ladanum. & malobathri foliū. & styrax. & bdelliū. & opobalsamū. & xilobalsamū. reliquusq; aromatū catalogus. Quod si horū nihil profecisset: cōmune omniū remediū, quibus imbecillitas nocet, in fine adhibuissem. nempe rubrificationem, (phœnigmon grece vocant) quæ

Specialē curationē ex duob⁹ gnē cōstare.

Vnde medicamēta petenda. Vn̄ victus. Ars medica q̄ micratechne.

Queadmodū imbecillū vētrē, pceptores galeni curarūt.

Epithemata.

De Intemperie sicca Ventriculi, signis et eius curatione

De Ventriculo Sicco

vel p thapsiam, vel sinapi, vel tale aliqd excitatur. phœnigmon græce vocant. deinde ad vsum aquarū calidarū ablegassem. Quippe vltra hæc empiricus nihil nouit, veluti cōmentarij eorum docet. Quintus vero ijs qui de cruditate, aut inappetētia q̄rerentur, primū quidē exercitari suadebat. tum esse quæ & concoctu q̄ facillima essent: & nō multa. quibus hæc non cōtulissent cogebatur ipse quoq; ad empiricorū dogmata cōfugere. Nam qs nescit queadmodum calidum, frigidū, humidum, & siccum mordere sit solitus. balneatorꝝ esse nomina dicti tās. Sine quibus tamen methodo curare partiū imbecillitatē omnino non est. Quare p hos nihil obstitit quo minus ipse quoq; eadem instititissem via in eiusmodi affectibus sanandis. Verum ratio me docuit octo imbecilli ventriculi curationes. Vidisti igitur & tu quosdā vno die, vel potius hora, frigida potione leuatos. quorꝝ alijs non aquam modo dedi fontanā recentē: sed etiam quæ niue esset refrigerata. veluti romæ præparare solent. calfaciens scilicet prius, quā ipi biscocta appellant. cibos præterea ad eūdem modum refrigeratos identidem me illis pmittere vidisti. in quibus est & quā melcam vocant. Vnus is quoq; romæ laudatorꝝ ciborum veluti etiam aphrogala. sed & frigidæ facultatis fructus. similiter refrigerans. ijsdem dedi & ptissanā probe coctam pari ratione refrigeratam: aliaq; id genus sexcenta. in quibus vnam rem mihi proposui. ipam scilicet refrigerationem. Vetui autē apsinthiū et quicquid astringeret contingere. Veluti alios rursus a refrigerantibus abstinui: Calfeci autem omni ratione. vinū vetus ex eorū genere, quæ valde calfaciunt exhibens. cuius maxime generis sunt phalernum, & surrentinum. tum nutrimentum quod calfaciendi vim haberet cum largo pipere. In non nullis omne consiliū curationis ad siccandū direxi. dabamq; ijs tum cibos qui natura essent sicci, ac probe cocti: tum prorsus exiguā potionē. Iniunxi autem & astringentiū omniū vsum. quē vnū qui illis citra rationem medētur norunt. Aliū vero non pridem, qui iam adeo siccatus fuerat: vt simillimū habitum præferret ijs, qui marasmo. i. senili ariditate macescunt: sanaui. cōtrarijs omnino exhibitis ijs quæ egregij isti medici suaserant. Quippe non ex alia occasione eo periculi venerat, cū inter initia exiguam intemperiē ex siccitate quæ madefieri postulabat habuisset: q̄ quod ij qui eum curandū susceperunt, tum apsinthio potantes, tum amacos, asparagos, & bulbos edēdos dantes, Itēq; mala cotonea, & cestiana, & punica, post quoq; vbi venter nihil continebat: etiam rois succum bibere cogentes, tum quæ paulo supra dixi extrinsecus imponentes. paulo minus omnis madoris expertem reddiderunt. hunc nos sanauimus omni ratione humectātes. ipiq; materiā

Phœnigmos, qd.
Quinti, curatio.
Galeni, curatio.
Ad calidū ventrem.
Frigidæ p̄paratio.
Melca.
Aphrogala.
Ad frigidū ventrem.
Phalernū et surrētinū maxime calefacere.
Ad humidā intēperiē.
Ad siccā vētris itēpiē.
Marasm⁹.
De male curato quodā.

Quintus Medicus

Ignari et indocti medici qui causam affectus ignorant, nihil aliud habent in ore, nisi hoc siste ægrotus [illegible]

Ventriculi calidi curatio.

Melca qd sit vide Janu[s] Cornariu[s] in comm: super lib. [illegible] et Trincauelius in suis Epistolis Medicinalibus.

Ad ventrem frigidum.

Ad ventrem humidum.

Ad ventrem siccum

Sicca intemperies madefactionem expostulat.

Nota quod et si venter sicca laboret intemperie, attn ex illa intemperie adeo frustrat[ur] coctio ut et fluxu ventris ibi laboret.

Nota in hoc loco siccam Ventriculi intemperiem haber[e] gradus quosdam sicut et aliæ omnes ægritudines, nam si Ventriculus parum in siccitate lapsus fuerit solis madefacientibus curari poterit, At si multu[m] in siccitate deflexerit, iste profecto in Ethicam labi necesse est quæ dicitur Ethica Stomachi, quæ si adhuc augeatur ad miserabilem Marasmum deducetur. De qua luculenter tractat Auenzoar præ cæteris omnibus.
At cur Galenus in lib. de præcognitione filium Regis laborantem Ventriculi imbecillitate non humectantib[us], sed vino cu[m] piper[e] curat! quod excalfacit potius! An in eo loco curabat Galenus non Ventriculum siccu[m] sed frigidum. quare maxima diligentia distinguende sunt Ventriculi Intemperies, quæ profecto si male tractentur ad mortem sunt via.
sic Trincauelius lib. 7. [illegible] curandi cap: 12.

In hoc libro Galenus frigidam intemperiem et inueteratam curandam proponit, et quae tru iam corpus graciale reddiderit ut habet x.° huius, cap: xi.

De sicca Ventriculi Intemperie

inuenientes ex ea methodo quæ in opere de medicamẽtis est tradita. Nam sicuti in libro de demonstratiua secta dixi, numerosis medicorꝝ inter se dissidijs vndiqꝫ confusus: vbi me ad iudicandũ de his conuerti: intellexi prius in demonstratiua methodo exercitandum me esse. Quod cum multis deinceps annis fecissem: singula ipsi dogmata subieci. atqꝫ prout inuentorꝝ indicatio me ducebat: ita curatiões institui. Verum quoniã id nõ omnes saltem possunt. expediet ipsis scribi per octo curandi indicationes particularis materiæ comparandæ meditationes. a ventriculo rursus sumpto initio. quoniam huius primũ mẽtionem modo fecimus. Ac facillime quidem ad curandũ alterationes sunt, quæ ex calido & frigido cõsistũt. ꝑpterea quod maxime actiuis qualitatibus corriguntur. Aegrius curanť, quæ in humido siccoqꝫ habentur. quod imbecillis, & (vt sic dicam) magis materialibus qualitatibus eorꝝ curatio perficitur. potissimũqꝫ cum humectandũ esse requiritur. Ac tempus quidem caloris frigorisqꝫ reparandi, par quodammodo est. Securitas tamen impar. Nisi enim cũcta, quæ ei quod curatur circũdata sunt corpora, valida plane sint: met⁹ est, ne ab ijs quæ refrigerent, noxam cõtrahant non leuem. In reliquis duabus qualitatibus securitas similis est. Tempus curationis in sicca intẽperie multo ampli⁹. Quippe quod senium in sanis est: id sicca intẽperies est in ægris. Itaqꝫ etiã insanabilis est. si prorsus sit consũmata. Est autẽ prorsus cõsummata, vbi solida similariũ partiũ substantia reddita est sicior. Nam est et altera siccitas. vtiqꝫ cum ea quorꝝ substantia ex humore concreto constat, sicut caro, & adeps: sunt liquata. Etiam tertia cũ ꝓpria humiditas vnde partes nutriuntur omnino est absumpta. Cõtinetur ea in omnibus animalis partibus, ceu ros quidã per eas sparsus. de qua dictũ alibi sæpe est. Hanc igitur inserere particulis sine nutrimẽto non est. ideoqꝫ difficillima est omniũ eiusmodi affectuũ curatio. Diuersa ab ijs siccitas est, quæ in ꝓprijs cuiusqꝫ particulæ exilib⁹ arterijs venisqꝫ consistit. Prouenit & hæc ex sanguinis penuria. Omnibus itaqꝫ his siccitatibus maxime cõtrarius est austerorꝝ vsus, siue ea cibi sint: siue potiones. siue etiam medicamenta. Quippe quæ si quid in his superest naturalis humoris: id absumunt. partim ebibẽtia, partim in sinũ vẽtris per exiguos meatus exprimẽtia, partim ad continentes partes trudẽtia. Curabis igitur ipsas, si meatus qui contracti sint, dilataueris. ac quod in vicinas particulas est compulsum, reuellas. præterea singulas similariũ partiũ propria humiditate humectãtis nutrimẽti ope, repleas. veluti nos quẽ memorauimus a medicis siccatum curauimus. Is in ea contrarietate quæ in frigido & calido consistit, nullam euidenter vincẽtem habebat intemperiem. nec

Galenũ dissidijs medicorꝝ confusũ: ad demonstratiuã se methodũ cõtulisse.

Imbecillitatũ vẽtris curationũ. Collatio.

Siccitatem prorsus cõsũmatã insanabilẽ eẽ. et quæ ea sit.

Quadruplex siccitas.

Austerorũ vsum Oib⁹ siccitatibus aduersũ eẽ.

Curatio siccati ab austeris. Exemplũ.

CAP. V.

CAP. VI.

Initium curandi ventriculi siccius intemperies.

Cur Intemperies sicca et humida difficilius curantur

Sicca Intemperies longam exigit curationem.

Siccitas Ventriculi 4.ᵒʳ et q̃n est incurabilis

4.ᵒʳ Siccitates Partium

Austerus sapor ex tum ciborũ tũ humorũ tũ medicamentorum.

Curatio Galeni quae exhibet: i sicca intemperie et hominib. extrema gracilitate affectis est dicit inferius.

Siccitas p.ᵃ partium prouenit ex penuria sanguinis

4 siccitates

Siccus Ventriculus siccū et gracilem totum reddit corpus

in vniuerso corpore: nec in ventriculo. siccus tamē et gracilis admodum, est redditus. propterea quod venter ei⁹ ex sicca intēperie imbecillus, male concoxerat. Huic nāq; omne curationis cōsilium huc tēdebat. vt humectaretur tum ventriculus ipe: tum reliquum omne corpus. Quibus autem singillatim agendis, quibusq; maxime materijs sim vsus, vt voti compos essem: non sit ab re dicere. Domū ei paraui maxime balneo vicinam. quales multas esse in diuitum domibus, nō ignoras. Ab hac statim in balneum super linteis mane intuli. Vtiq; ne si ipe se moueret tum siccaretur: tum anteq̄ commodū esset, langueret. Horum em̄ alterum contrariū affectui est: alterum moram in balneo minuit. Lōgissime nanq; in aqua versari hominē expedit. ideoq; etiā natationes vtiliores sunt: q̄ parui aluei. quos pyelus græce vocant. atq; ex ipis natationibus potissimū quæ propinquę sunt foras egressui. quo scilicet illi ab aqua foras non longa sit via. Nam aerem balnei in ijs qui ita sunt affecti, haud quaq̄ desyderamus. Esto autē aqua ad vnguē temperata. Cum quæ frigidior est: latenter frigus corpori infirmo insinuet. Calidior autem cogat constringatq; tenues meatus, ac dēset. At nos eos cū coacti sūt, remitti, laxari, ac dilatari postulamus. quod temperatæ aquæ qualitas præstat. vtpote quæ iucūdissima cum sit: naturam ad explicādam se atq; ad dulcedinem quā p̄stat quoquo versus remittendā prouocat. cōtraria videlicet ratione his, quæ sunt iniucūda. ab ijs em̄ recedit, fugitq; ad profundum. Quo minus mirum est ex offendentiū contactu stipari, constringi, ac durari corpora. tenuesq; eorū meatus cogi, ac densari. contraq;, his scilicet quæ iucunda sunt, succedere cōtraria. vtiq; fundi, ac molliri corpora, dilatariq; meat⁹. Ab eiusmodi lauacro statim asininū exhibui lac. sed inducta in ipam qua iacebat, domū asina. Quippe sic mihi psuaseram maxime quidem celeriter hominē sanandum, si fieri posset, vt ipe asinam sugeret: sin id grauaretur expedire, vt q̄minimo tēpore in aere lac moraretur. propterea quod celerrime mutari sit aptum. Vtiq; genitalis seminis ritu quod nec ipm aliquādiu extra ꝓpria vasa, si modo suas vires seruabit morari patit̄. sed vel in ipius maris partibus contineri: vel ipius fœminæ partibus situm esse postulat: Et sane vtilissimū lac est, cū ex ipis mamillis qs hauserit. veluti Euryphon, et Herodotus, & Prodicus censent. qui tantum in eo ad corpora reficienda fiduciam habuerunt: vt etiā qui pthoe tabescerent, ex ipa mulieris papilla lac sugere iuberent. Verū cū hoc plerisq; non placeat: melius est calens adhuc ex mamillis, id in ægri ventriculum q̄ocissime transferre. Ac optimū quidem, vtpote cognatū muliebre lac est. Sed quoniam id exhiberi sibi ceu pueris plerisq; recusant: vtiq; ceu asinis

Curatio Ventriculi sicca intemperie laborantis cum siccitate totius corporis

aqua sit temperata

Qualitates et effectus aquę temperatę

Quæ ex iucūdorū̄ iniucundorūq; cōtactu succedant.

Lac asininū recens

Lac ut semine mutatur qr conuenit eum statim absumere cum ab habente pressum fuerit

Euryphon herodot⁹ et prodic⁹ ex mamillis lac sugēdū cēsebāt.

Tisici deberent lac e mamilla sugere

Dicteriū.

Muliebre lac omnium e optimum sed homines principes nolunt ipsū absumere

De Lacte habuimus et superius lib.o V.to

Nota lac Asininum non coagulari.

Cur asininũ lac, his cõmodũ.

asininum ipsis dari conueniet. Id em̃ reliquis omnibus ad propositũ affectum est vtilius. Quippe cum tenuissimũ sit, & minime coagulatur, & quoquo versus ocissime in corpus digeritur. Eget autem horũ vtriusq; cui ventriculus laborat. vtiq; ne glacietur, cõmunis cõmodi gratia. omnibus em̃ id est incõmodũ. Vt quoquo versus digerat: propterea quod & celeriter nutriri est opus: & quod viæ per quas alimẽtum transit iam cõniuent. Igitur tum lac ipm̃ per se est his dandũ: tum etiam mellis tepidi pauxillulum immiscendũ. Maxima vero habẽda cura est in eiusmodi affectib⁹ de vtriusq; bonitate. Quod igitur mel

Mel cum lacte

De Melle

Optimi mellis, notæ.

Vitiosi mellis, notæ.

colore flauo est, & odore suaui, tum purum, adeo vt totũ pelluceat, ac gustanti acutum iucũdissimũq;, præterea tam sibi coherens: vt si digito attollat: continuũ sibi nec intercisum ad humũ defluat: id omniũ est optimũ. Si vero abrumpitur, nec demissum ad terram vsq; continuitatem seruat: id aut crassius iusto est, aut tenuius. aut partium dissimilium græci anomœomeres vocant. Deprehendas autem id, si diligentius inspicias aut crassitudines: aut humiditates habere innatantes, quę nec inter se sint similes nec etiã toti. Cerosum itaq; magis mel est quod et crassius est: & cui tales quæpiã crassitudines innatant. Excrementosum vero ac perfici concoquiq; difficilius, tum quod totũ humidum est: tum in quo multæ in partibus sparsæ apparent humoris guttæ. Porro in quo vel ceræ qualitas aliqua: vel propolis, vel id genus alia gustu deprehenditur, adeo non est optimũ: vt etiam malũ sit. Quippe nullã penitus alterius cuiusq̃ rei eminentem in se continere qualitatẽ debet. Quo circa quod thymũ plane redolet: nõ probo. Est em̃ id parum consummatũ. nec plane quodãmodo mel. Quãq̃ non ignoro a quibusdam id laudari. eoq; fieri vt non nulli venditores incisa thyma post illi inijciant. quo id redoleat. videaturq; optimũ. Ipse tamen quod tam improbe thymũ olet: nõ laudo. multoq; minus si cui iniectũ thymũ sit. Quod autem confusam quãdam qualitatem odore gustuve præfert: id non vitupero. Ad eundem modum &

De Lacte

Optimi lactis, notæ.

lac nullam externã qualitatẽ odore gustuve præ se ferat. sed esto q̃ dulcissimũ. & sibijpi continuũ. & prout lacti conuenit, splendens. super omnia quoad eius fieri potest, similes habeto partes. Nãq; hanc dotẽ veluti mel optimũ, ad perfectionem non recipit. Quo vero tale lac

Asinæ p̃paratio.

fiat et idoneis nutrimentis alendum animal est: & exercitationibus mediocribus admouendum: & pullus si quẽ lactat auferendus. Quod autem ætatis quoq; maxime florentis esse debeat: id neminem latet. Curandũ item vt q̃ optime concoquat. contemptis videlicet ijs, qui si asinorũ quoq; victus rationi consulamus ridebunt. Si em̃ qui veneti & prassini studio tenẽtur, equorũ stercora, quo intelligãt quẽadmodũ

Si exrementa fluant humidiora olentia & flatulentia duo indicantur nempe imminutio cibi, et exercitatio. Vide et lib.o de roe u. [illegible] prope finem.

alimenta concoxerint odorant, tanq̃ ex eo omnẽ eorũ bonã habitudinẽ cognituri: multo ꝑfecto magis nostrũ fuerit ꝓ hoĩs salute nihil tale nõ ꝑspicere. atq; herbas animali.q̃ nõ admodũ sint humidæ. fœnũq; & ordeũ quod sit mediocre obijcere: sed nec illa omittere: vt asinæ corpus refrigerem⁹ & fricem⁹ & detergam⁹, & mũdem⁹. Porro si humidiora, & olẽtiora, & flat⁹ plena excreuerit: planũ ꝑfecto est nõ cõcoxisse ꝓbe. Quare aut detrahendũ aliqd de alimẽto est: aut exercitationi aliqd adijciẽdũ. aut q̃litates ĩmutãdæ. aut refrigeratiõis frictionisq; cura variãda. Sin duriora reddat aĩalis aluus: ad cõtraria est inspiciẽdũ. atq; illorũ aliqd ĩmutãdum. Nã si ipe oĩa q̃ cõsyderãda circa aĩal sũt cui⁹ lacte vsuri sum⁹ deinceps ꝑsequar: totã tuẽdæ sanitatis artem cõmemorẽ, quã legerit necesse est, quisqs idoneum lac ꝑparabit. Nũc vero dici op⁹ nõ est. cũ alibi de ea traditũ sit absolutissime. Sed ad ꝓpositũ reuertor. Ac mihi iã rursus memoria repetes hominẽ q̃ & lauatus est: & lac sumpsit. Hunc itaq; ad secũdã vsq; lauationẽ q̃escere ꝑmittem⁹: tum modice fricabimus, et pinguiter. vtiq; si lac quod sumpsit iam ad vnguẽ cõfecit. id quod tũ ex ructu: tum vetris mole licebit cõijcere. Modicũ vero tp̃is inter primã & secundã lauationẽ interuallum erit: si quatuor aut quinq; equinoctialiũ horarũ spatiũ intersit. scilicet si tertio adhuc lauare paras. Sin aliter plurium. Sane tertio lauabis, si multis lauationibus fuit assuetus. Hi nãq; et delectanẽ: & iuuãtur si sæpe lauent. Quinetiã post quãq; lauationẽ hominẽ vngemus, priusq̃ se vestiat. Quippe cõducit ad renutritionẽ id quoq;. sicut et frictio. Reddita vero de horũ oĩm facultate ratio est, in libris qui de sanitate tuenda sunt scripti. nõ tamẽ inutile fuerit nũc quoq; summatim ea repetisse. Nam siue cuilibet parti corporis temperatam infundas calidã aquã: siue frices, siue laues, siue aliter quomodocũq; calfacias: idẽ fieri cernes, quod Hippocrates de ijs dixit, quibus aqua calida desup infundiẽ. Nam primũ attollitur. mox gracile efficitur. Ideoq; vbi carne implere quodlibet corpus studemus, id eatenus calfaciẽdũ nobis est: dum intumescat. Vbi vero digerere & vacuare cupim⁹, eatenus continuandum est: dum quod intumuit, subsidat. Sane qui eiusmodi operibus præficitur, sollicite attẽtus esse debebit. potissimũq; vbi carne implere studetur. Nã digerẽdi certe tẽpus adeo late patet: vt etiam si velis, nõ aberres. At carne implẽdi plane preceps est occasio. Siquidẽ cũ primũ intumuerit: tum est desistẽdũ. At intumescere hoc singulis corporibus suũ est. Nõ eñ fieri potest, vt q̃ nunc nobis ꝓposit⁹ gracilis est: ita intumescat: vt illi q̃ sani sũt. Imo postq̃ leuiter intumuit: ꝓtin⁹ digeriẽ. Itaq; attẽdendũ diligẽter est, ne clã te elabaẽ ꝓpositus tp̃is articulus. Siue igitur hominẽ qui extrema gracilitate

Pro hominis salute oĩa sunt uidenda prospicienda atq̃ diligentissime consideranda.

Exrementa dant indicium q.o peracta sit digestio

Asina q.o sit tractanda

[illegible]

Redit ad curationẽ.

Cõcocti iã cibi, notæ.

tempus intermedium inter utranq̃ lauationem.

Vngendus homo post lauationẽ. decur.! An ne forsan humiditas quã imbibit caro ipsa extra effluat. ut digeratur, ut [illegible] reddit causam.

Ex calefactione q̃ fieri cernanẽ.

Vbi implere & vbi digerere, quatenus calefaciẽdũ sit.

Idem ifenius lib.o 6.o quo de Poro fracti ossis agebat. cap. v.

Tempus implende carnis preceps est occasio.

simpler! si digerere uelis.

De Balnei usu et 14 lib.o cap. 16. Vbi notat Galenus quod siquis post cibum balneo utatur facile obstructione et febri tentatur.

est pfrices, sufficiat tibi sol⁹ rubor: siue laues, satis esto mediocris calor. Si qd vltra pergas: resolues hoiem, magis q̃ nutries. Vngēdū vero post lauationē oleo est. ne videlicet plus iusto digeraṫ. sed obstruanṫ exigua spiramēta. Idē ptin⁹ et siccitatis remediū fuerit: & aduersus incōmodū, quod ab aere ambiēte cōtingit, veluti munimētū. Ac si quidē delectaṫ lacte: post secūdā quoq͂ lauationē, id exhibebis. Sin aliter: ptissanā diligēter coctā, aut alicam ptissanæ ritu pparatā. Hic vbi rursus quieuerit: ad tertiā reducēdus lauationem est. aut illico ad cenā. Sit aūt pparatus illi panis purus. & qui curiose in furno sit coctus. & tum fermenti: tū salis quod satis est, habuerit. Opsoniū quoq͂ ex saxatilibus piscibus, aut ex albo iure asell⁹. Præterea alæ testesq͂ gallinacei, qui lacte sit altus, idonei sunt. Quoꝝ si copia nō est: alijs vtendū. Ad eūdē modū & pdicib⁹: & passerculis qui mōtani sint, & mollis carnis, vescēdū. Vitanda aūt & quæ palustria sunt: & q̃ carne sunt dura. Et (vt paucis alimēti sūmā cōplectar) sit coctu facile, & nutriēs, minimeq͂ glutinosum. atq͂ excremētosum. Porro omniū (quos nouim⁹) ciboꝝ maxie nutriēs suilla caro est. Verū nō æq̃: ac pdicta cōcoctu facilis est. pterea glutinosum succū crassūq͂ generat. Alioqui nec alio eē habitu potest, qd̓ in sūmo sit nutriēs. Quippe adherere id debet, et firmiter adiūgi. nō aūt præ tenuitate diffluere. Nō tñ ad ppositū affectū vti hac cōuenit. Si eñ nutrimētū ipm, seipm cōcoqret, ac in ptes digereret, præterea alēdis partib⁹ assimilaret, & quib⁹ alimento est opus adherescēret: pculdubio ijs quib⁹ plurimū nutrimentum requiritur, maxime nutriente cibo esset opus. Verum quoniam non aliud est quod nutrimentū desyderat: aliud quod ipm cōficit, sed quod nutriendum est, ipsum sibi & nutrimētū attrahit, & mutat, & cōcoquit, & adiungit, & adsimilat: ad duo nimirū nobis in opportuno cibo eligēdo spectādum esse dictat. vnū ipi⁹ cibi naturā: alterū vires suas proprias insitasq͂. Itaq͂ ex his illud patet: nec plane quod maxime nutriat optimū esse ijs corporibus quæ refici magis egēt, vtpote quibus concoquendi facilitas nō est: nec etiā quod facillimū cōcoctu est. Cū scilicet ipm nequeat maxime esse nutriēs. Cū igiṫ hæ indicationes ex aduerso pugnēt: cōmittendū non est, vt dum alteri nimiū sis intentus: alterius omnino obliuiscaris. sed vtriusq͂ memor quoad licet, vtrūq͂ misceas. quod mihi pceptū vbiq͂ mēoria teneri velim. Iā vini tum qualitatem: tum quantitatē memoremus. vtpote quod maximū ad talia vim habet. quādo vnum hoc vtēdum cēseo oībus, quibus refici corpus est opus, modo non febricitent. Esto igitur vinū quod exempli loco dicatur, quale est sabinū in italia. arsiniū vero in asia. ac vt sūma quadā ac generatim comprehendā, quod aquosum quidē est.

Cur vngendum.

Quod i sūmo nutriat id glutinosū crassūq͂ succū omnino gignere.

Cur suilla propositis nō sit ex vsu.

Nec quod maxime nutriat, nec qd̓ facillimū sit cōcoctu ppositis cōuenire.

De vini q̄litate & quātitate.

De Renutritione

Pisces saxatiles

Vinum dari ijs qui debent refici modo nō febricitent.

De Vino

cæterũ leuiter astringit. Aquosũ natura appello vinũ quod tenue est. et purũ, & oligophorõ vt Hippocrates græce nominauit. Est autem oligophoron quod si diluit: minimã sustinet aquæ mixtionẽ. Id est sane imbecillissimũ, & vt in vinis, aquosissimũ. Nã quod plurimũ aquæ in mixtura sustinet: id tũ vehemẽtissimũ: tum validissimũ est. Eiusmodi vinũ Hippocrates oenode, hoc est vt verbi vim exprimã, vinosũ nominat. Verũ ab hoc cauendũ est. qm̃ imbecillas vires feriat. At qd' aquosum natura est, cæterũ austerũ: id pcõmodũ est. quod & ab aquæ imbecillitate recessit: & vini noxam nõdũ habet. Ad hæc itaq; respiciens: tum ætatẽ ei⁹: tũ tẽperamẽtũ inuenias. Quippe quod nouellũ est: id tũ aquosius: tum vero imbecilli⁹ quodãmodo est: q̃ vt vino par sit. Adde etiã quod ægri⁹ cõcoquit, ac magis excremẽtosum est. Antiquius vero, vt vinosius est: ita vehementi⁹ est: q̃ vt ppositis sit ex vsu. Quocirca citius sexto anno nobile Sabinũ idoneũ non est. quod & diutissime in stomacho, ac ventre innatet: & fluctuatiões faciat. Nobile voco, qd' austerũ est. nõ Sabinũ modo: verũ etiã Adrianũ, & Albanũ, et Arsyniũ, et Titacazenũ, oĩaq; id gen⁹. Dictũ nãq; fuse de oib⁹ vinis se orsum est. Ad has igit veluti metas respiciẽs: etiã mixturã ei⁹ cũ aqua tẽperabis. Quietiã exactius cõiecturã de iã dictis facies: si vitior aq̃ capita memoria tenueris. Porro pẽdẽt ea ex frigiditate ei⁹ oĩa. Cui⁹ culpa & in pcordijs diutissime morat: & fluctuatiões excitat. & in flatum mutat. & corrũpit. et ita ventriculi resoluit robur: sic vt deterius proinde concoquat. sed nec digerendo per corpus alimento, aliquid magnopere cõducit. At vero memorator vinor virtutes cõphensis iam aq̃ vitijs aduersam quodãmodo naturã habent. Cũ nec inflent pcordia, imo si iflata sint: subsidere faciãt: nec inibi morã trahãt. ppter caloris mediocritatẽ. Adde quod cũ digestiõis vias aperiãt, & pariter impellãt, ac nutrimẽtũ sursum agãt: ad celeritatẽ deductiõis in corpus cõducũt. Sunt pterea boni succi, & admiscẽda cõcoquẽdaq; ea q̃ in vẽtriculo & venis sũt idonea. Iam vires quoq; organor adaugẽt, & expellendis excremẽtis viã faciũt. Eoq; fit vt etiã talia vina pter cætera, vrinas moueãt. Quãdo & ipa totũ corpus celeriter trãseũt: & impetu cursus sui excrementa secum expellunt. Ac dictum quidem alibi diligentius est de vinorum facultate. æque ac ciborum. conuenitq; vt qui artem methodo tradi sibi studet, omnis materiæ vires prius perdidicerit. nec expectet: vt eas in singulis affectibus audias. sed simul ac curationis tantum speciem norit: debitam victus rationem inuenire possit. Ego vero ijs consulens qui veritatis discendæ sunt auidi, eiusmodi doctrinã attingere saltem non grauabor. quo scilicet qui minus exercitata cogitatione sunt, exemplis a generalibus

Aquosũ vinũ, quod. Oligophoron quod.

Nobile vinum quod.

Aquæ vitia

Dictor vinor virtutes aquæ vitijs eẽ contrarias.

Aquosum vinũ.

Vinũ conueniat ijs q debet respici

Vinũ nouellum. Aquosius e

Vinum antiquius

Sabinũ non prius bibendũ quam 4um annum attigisset Hor. dicit de hoc vino Quadrimum bibe Sabinum.

De Aqua

Aqua vitiosa ẽ illa quæ supra modum frigida et grauis est. [illegible] moratur i uentre fluctuationes excitat, i flatu mutatur corrumpitur robur ventriculi resoluit, nec digerit [illegible] corpus alimentum [illegible]

Vini oligophon et austeri laudes [illegible] commoda.

[illegible] talis est qualis est aqua fontis illis prope [illegible] scaturientis quæ uulgo dicit Fonte Bufalona

Galenus de vinis scripsit qui liber non extat nisi intelligat de Alimentor facultatibus et in libris de rõe uictus in morbis acutis

ad particularia, veluti manuducti descendant. Ergo quod reliquũ est apponendum potionis is modus erit: vt nec in ventriculo innatet, nec fluctuatiõis vllius sensum inuehat. Cibor vero, potissimũ si fieri potest: vt ne grauent quidẽ ipsum. quod cum difficille sit vel fortasse eiusmodi quod vitari in imbecillo ventriculo omnino nequeat: ꝓximũ est, vt q̃citissime grauis esse desinat. Ab hoc tẽsio inflatioq̨ præcordior vitãdæ ijs sũt. Q đ si tale q̃ppiã prio die inciderit, ꝓ magnitudine symptomatis ad portiõem: detrahẽdũ postridie de cibo est. sin recte oĩa cedunt, paululũ adijciendũ. Ad eũdem modũ & in tertio die. vel demere: vel adijcere, cõueniet. cum ꝓcedente conferentibus. Atq̨ ita semp oĩa pro renutriendi reficiendiq̨ ratione frictionib[9], gestationibus, inãbulationibus prout corporis incrementũ ꝓcedit administrare. etiã reliqua oĩa pro refectoria vocata ratione adijcientibus. Quæ sane genere a proposita ratione nõ differt. sed in eo quod sub illa pinde totum corpus est affectum. sicuti sub hac ventriculus. Accidit autem sic affici corpus in diuturnis potissimũ morbis. vtiq̨ cum cõiũcta cuiusq̨ partis humiditas ex qua prima nutritur, ꝓpemodum omnis exhausta iam est. Nam vt solidarũ ipsarum siccitas corrigatur: id fieri omnino non potest. sicuti nec senium. veluti in libro de Marasmo docuimus. Hanc vero humiditatẽ etiam si omnino sit absũpta: regigni modo dicta victus ratione licet. Atq̨ in alijs refectionib[9] ventriculus egregie præ cætera non afficit. in proposito affectu, morbus ipi[9] est ventriculi. Tẽpore vero totũ corpus vtpote parũ probe nutritũ macescit. Quo rationabili[9] est exq̃sitiorẽ hos vict[9] rõnẽ requirere. ꝓpter cõcoctiõis ĩbecillitatẽ. Cæter cũ meliores sũt effecti: trãsferẽdi sensim sũt ad renutritoriã refectoriãq̨ vocatã vict[9] rõnẽ analepticen græci vocãt. Id fiet si plurib[9] et frictionibus, & gestationib[9]: q̃ ante vtemur. Mutanda vero interea est, & cibor tum qualitas: tum quantitas. sic vt tum plures: tum valẽtiores: q̃ prius exhibeant. Ac tpe ꝓcedẽte, cũ ad sanitatis statũ prope ventũ iam est: seponẽda sunt ptisana, et lac. præterea sorbitio ex alica. ac ad cõsuetos cibos veniẽdũ. post etiã pisces detrahendi. nisi si in cõsuetudine fuerũt. ac volatilib[9] cibãdum. Tum suillas carnes eẽ a pedib[9] in ptissana elixis, incipiẽt. Post vero etiã imũ crus recte sumãt. ab hoc etiã reliquas partes. primum quidem iuuenis porcelli. qui si hiems sit: etiã pridie iuguletur. Nam hesternũ: q̃ recens necatũ facili[9] cõcoquitur. Aestate sat fuerit si mane immolat[9] porcellus sit. ac circa solis occasum comedat. Quippe quod in supioribus suasimus, tum valentius alimẽtũ vesperi exhibẽdũ cẽsuim[9]: id sẽp obseruare studebim[9]. vtiq̨ nõ leue ꝓcepturis cõmodũ ijs q̃ ita cibabunt. qđ sane diligẽtius inspicies: agnosces. Sati[9]

Potõis mẽsura.

Cibor mẽsura.

Queadmodũ sicut de ventre propositũ est, sic corp[9] totũ afficiat.

Renutritoria refectoriaq̨ victus rõ, quã analepticen vocãt.

Hesternũ facilius cõcoquit q̃ recenter iugulatum.

Nota hic symptomata Ventriculi grauati a superflua ciborum copia ... Gal. ... libro de sympt. caus. ... de motu tremulo Ventriculi loquitur. in lib. de praecog. ad Posthum. ... curationem ... affectus

Mensura cibi et Potus.

qui degrauant: cibo et flatus emittit ... aliquid de cibo detrahendum est. signum ... non coxisse.

Frictiones Gestationes et ambulationes reficiunt partes

Sicca intemperies consequitur ad longas aegritudines

Signa Ventriculi non coquentis. ob siccitatem. ob quam tandem totum corpus macescit

Medicina & curatio Refectiua

Vide hic quos cibos dabat Gal. ptissana et lac

aestate carnes citius sunt comedendae

Haec praecepta hodie forsitan mutata sunt

Frictiones et Gestationes reficiunt partes et corpora

Nota Gal. velle in vespere alimentum copiosiorem tribuendum ... [illegible]

enim est a principio rem cœpisse. quoniam qui ita se habent plurimo nutrimento indigẽt, nequeũt autẽ vel quod mediocre est concoquere: paulatim hos & sæpi⁹ cibare oportet. Atq; idcirco fieri nõ potest: vt semel eos cibasse sit satis. sed nec bis, quoad scilicet sũt gracillissimi. Atq; hac de cã ipe ter eos cibare sum solit⁹. Verũ qñ iã manifeste meliores facti apparẽt: etiã bis nutriuisse sit satis. Ergo tãtã exhiberi primã cibationẽ est rõnabile: quãta, priusq̃ secũda sumat, tota prorsus erit cõcocta. Id cõtingere valẽtiori alimẽto nõ potest. Quare prio loco leue sumẽdũ his est. quo videlicet et cõcoquat celerrime: & excremẽtũ ei⁹ discẽdat. & vacu⁹ purusq; vẽtriculus secũdũ excipiat. At qm̃ nõ solũ quies, & somn⁹: sed etiã lõgius tps hui⁹ naturalẽ administrationẽ excipit: rõnabile ẽ: vt valẽtiores ciboꝝ hoc maxie tpe offerat. Itaq; etiã athletæ oẽs, sic faciũt. Qui eũ vsũ nõ solũ aliq rõne iuenerũt: sed etiã lõga expiẽtia cõprobarũt. Sed eñ & qđ illi faciũt: nihil mali sit: si ij q cõualentiũ victu vtunt: etiã faciãt. vt illico post cenã nõ bibãt: videlicet añq̃ cib⁹ cõcoquat. Siquidẽ inatãt cibi si bibãt, ita vt eos vẽtriculi corpus, ꝑpter interpositũ humorẽ, nõ contingat. Verũ si sitibũdi fuerint: ꝓhibere eos in totũ vt graue est: ita nec expediẽs. sed tantillũ indulgẽdũ, quod & desyderiũ solet: & sitim leuet. Postea vero q̃ nutrimẽtũ cõcoxerint: abũde bibere sũt sinẽdi. Quippe celerrime si ita faciãt p corp⁹: digerit. Mane vero post somnũ cũ deiecerit, & paulũ inambulauerint: modice sunt fricãdi. Est aũt modica his frictio, que eaten⁹ administratur: dum corpus incaleat. Mox gestationibus vtendũ. dein rursus tum lauandi sũt: tum fricandi. idq; intra meridiem. aut plane circa ipsum meridiem. quo videlicet inde ad vesperã abunde spatiũ interueniat. Quod autem & de domibus in quib⁹ conualescens nutrit habenda in primis cura sit, potissimũ ne frigidiores calidioresve iusto sint: superuacuũ dicere arbitror. Pari modo & de alijs eius generis., quæ inuenire sibi quisq; sine nostra opera potest. Doctus videlicet non solum ex ijs quæ hic: sed etiam que in opere de sanitate tuenda sunt dicta. Est nãq; conualescẽtiũ victus ratio, media q̃dã inter eam quæ sanorum propria est, & quæ ægrotantium. Quare difficile nõ est ex ijs quæ de vtraq; sunt prodita: vt per seipm quis mediam inueniat. Nam sicut nec aliarũ rerũ: ita nec victus vna oib⁹ spẽs i cõsuetudie est. Cũ alijs semel eẽ, alijs bis, & alijs citi⁹, alijs ad vesperã icœpisse cibũ, moris sit. Iã cib⁹ ipe alijs piscis plurimũ ẽ. aut deniq; aliqd ex mari. alijs olera magis, aut deniq; hortẽsia. alijs poma. alijs legumia. alijs nuces. alijs aliđ q̃ppiã. alijs q̃drupedũ carnes atq; haꝝ alijs aliæ. alijs auiũ. idq; alijs aliaꝝ. Quietiam caseo et lacte vtunt nõnulli, plus q̃ ceteris cibis. generaliter q̃dẽ capraꝝ vel boũ.

Cur valentius alimẽtũ vesperi sit exhibendum.

Non esse post cenã illico bibendum.

Conualescẽtiũ vict⁹ rõ eius q̃ sanorũ & eius q̃ ægroꝝ media.

Variã vict⁹ rõnẽ veteribus fuisse i vsu.

De Proprietatibus quorundam hominum. qu
Naturar inspiciendae sunt proprietates

Sunt tñ qui & aliorꝝ aïaliũ. Bibũt quoqꝫ alij calidũ, alij frigidũ. & vinũ vel liberaliter: vel parcius. vel omnino nullũ. vel hoc genus. vel illud. Ad ea igitur reducendus quisqꝫ est, quibus insueuit. Scriptum autem diligentius de consuetudine seorsum est. Nũc illud dixisse abũde sit, nõ modo in cõualescentiũ victus ratiõe: sed etiã in morbis magnã partem ad totius victus medicamentorũqꝫ inuentionẽ ex cõsuetudine sumi. Ratio eñ totũ gen⁹ indicare potest. Materia cũ ex alijs quæ retuli: tum vero ex cõsuetudine nõ minime est sumenda. Sed & naturarum inspiciẽdæ sunt proprietates. Noui eñ quosdam, qui si quod vigilantium opus nocte obire fuissent coacti: dormire præterea non potuerint. Talibus igitur vt noctu bibant, consulendũ non est, ne videlicet ea occasione vigilare coacti: maximam inde noxam sentiãt. Siccat nãqꝫ totum corporis habitũ vigilia. Eoqꝫ infestissima est ijs, qui ex siccitate laborant. Sunt & q si ptissanam gustent: protin⁹ nausient. Eadẽ in quibusdam facile accessit. Esse vero aliquos q facile carnẽ bubulã cõcoquãt: iã vnũ ex publice iactatis est. præterea alios esse q ad alios cibos potusqꝫ recte se, aut nõ recte habeãt. Nõ solum aũt ex his materiæ q̃ ad victũ ptinet copia suggerit: sed etiã ex regiõe et tẽpore. Scripta q̃ iam hæc sunt a multis, q me pcesserũt. quo min⁹ ipe istis insisto. qui ideo tãtũ ea cõmemoro, ne quid videlicet sit omissum. quod vero ab oib⁹ iunioribus medicis est omissum: id persequor. Nempe queãdmodũ affect⁹ corporꝝ methodo curent. eã methodũ veteres (vt ante dixi) pbe inchoarũt. nemo tamen eorꝝ ipsam absoluit. Verũ rursus ad ppositũ redeũdum. Siccæ intẽperies vbi solida ipa corpora cõtigerunt, si quidẽ in vna quapiam parte consistant, veluti nunc in vẽtriculo ppositum est: nũq̃ ad perfectionẽ sanabunt. nec in eum statum qui ante morbũ fuit, reuertent. Sed quod dici in consuetudine vulgo solet re scilicet ipsa edocto: id talib⁹ maxime intẽperãtijs accidit, morbũ vẽtriculũ afflixisse, & in reliquã vitã ibecillũ reddidisse. Quippe senũ hi ventriculũ optinẽt, priusq̃ cõsenuerint. Quo fit, vt facile ex leuibus lędant causis. pinde ac senes, nec pbe cõcoqre possint. Quo euenit, vt etiã totum his corpus deterius se habeat. Ad eũdẽ modum et si alia quauis afficiant parte. Quod si ipo etiam corde sint affecti: celeriter arescũt. vocatqꝫ ariditatẽ siue marasmũ eiusmodi, Philipp⁹ ex morbo seniũ. Is igit marasm⁹ breui mortẽ affert. Proxie huic q ab iocinore est icœpt⁹. Mox q a vẽtriculo. Qui ab alijs pticulis ortum habet, tãto sane tardius: quãto q̃libet harꝝ minoris est pstantiæ: q̃ illæ Si vero leuiter cordis corpus siccatũ sit: senescũt quidẽ celeriter. cæterũ plures annos trahũt: q̃ qui vehemẽter sunt læsi. Ad eũdem modum in iocinore, & ventriculo ceu dictum est. ac in reliquis omnibus

Ad ea reducẽdũ eẽ quẽ qꝫ qb⁹ assueuit.

Cõsuetudinẽ ad medicamẽtorꝝ victusqꝫ iuẽtionẽ magnã vim hr̃e.

Naturarꝝ pprietates ĩspiciendæ.

Diuersę naturarꝝ pprietates.

Redit ad siccã intẽperiem.

De siccitate solidarꝝ.

Collatio siccitatũ in varijs ptibus.

Philippus

Debile Ventriculum ut Senes habent non nulli anteq̃ consenuerint.

Marasmus

Siccitates Corporis

Siccitas corporis prouenit a corde, a Jecinore, a ventriculo

ex siccitate solidarum partiu.

Debile Ventriculum

ad portionem. Cæterũ victus ratio eadem genere est, tum in hac sicci tate: tum in illa quæ solam eam humiditatem absumit. quæ solidas nu trit. Præterea etiam in tertia quam supra memorauimus siccitate. Fa cillima vero omniũ sanatu quarta est. in qua venæ succo sũt inanitæ. Imo hic affectus vt frigiditas potius habitus curatur: q̃ vt siccitas. vel vt tutius loquar frigiditatis respectus. in hac siccitate exuperat picu lumq; in ea vertitur. Siccitas secundũ locum optinet. habetq; proinde sanationem tum exprõptam: tum celerem. Siquidem si biduo quis vi ctus rationem his caute exhibeat, modice calfaciens, & tuto nutriẽs: statim in tertio pleniorẽ victum citra noxã admittunt. multoq; id ma gis in quarto & quinto. Atq; hoc sane erat quod Hippocrates præce pit. Quæ longo spatio extenuata corpora sunt: ea segniter reficere oportet. quæ breui, breuius. Scire aũt licet solidorũ corporũ siccitati bus si pdurẽt: succedere necessario frigiditatẽ. Quippe pmanere sic citas p se nõ mutata oppositiõe q̃ ex calido et frigido consistit: nõ po test. Celeriter em̃ ex nutriendi defectu refrigerantᵉ ptes. ppterea scili cet quod ex calido succo sanguis nutriũtᵉ. Sed qđ inter initia dictũ est. nũc siccitatis curationẽ executi sumᵘ. & q̃ ab initio est cõtracta: et quã nulla diutissime secuta est notabilis frigiditas. Ergo pximũ fuerit fri giditatẽ illi copulare, quæ euidẽtes qdẽ habeat notas, cæterũ magna nõ sit. Est itaq; curationis cõsiliũ nõ simplex. vt prius. cũ nõ modo ti bi vt humectes dãda sit opa: sed etiã vt calefacias. Quare intendendũ acriter est ad psidiorũ materiẽ, necubi imprudẽtes ijs q̃ humectãt, ea quæ nimiũ calefaciãt adiungamᵘ. Quippe his vehemẽter siccãdi vis subest. Iam vero quãtitas noxæ in vtraq; intẽperie ad materiæ inuen tionem potest viã ostẽdere. Verbi gr̃a maximæ qdẽ siccitatis sanatio nem modo pscripsimus. Modicę vero adeo scrupulosa victᵘ ratione nõ indigẽt. Quãdoqdẽ nec vires ipsis funditus sunt collapsæ. Etenim nulla alia de causa difficilis reddit validæ siccitatis in corpe cõmo da curatio: q̃ quod vbi refici corpus postulat: nec cibᵘ se ipo coalesce re cũ eo potest, sed eiᵘ quod nutrit operã qua pparet reqrit: ipm est imbecillũ. Ergo cũ id modice siccũ fuerit, ppterea quod vires nõ pe nitus cõciderũt: vberiᵘ cibare licet. nec metus est vllᵘ, ne a modo ab erres. Quo magis ipsi de difficillima itẽperie disserere istituimᵘ. ac in ea veluti exẽplo studiosos exercuimᵘ. Hinc nãq; orsi ipimet ad me diocres siccitates corrigẽdas idoneã materiam iueniẽt. Proponatur autem & nũc siccitas quidem similis priori. copuleturq; ei frigiditas. Ergo calefacientis materiæ admiscendũ iam dictis tantũ erit: quãtum particula ad frigus inclinauit. Proponamᵘ igit eã primũ modice re frigeratam. Ergo ijs quæ paulo ante retulimus in lactis quidem vsu

Curatio generalis q̃tuor siccitatũ

Quarta siccitas vt frigiditas potius curatᵉ q̃ vt siccitas.

Hippo.

Permanere siccitatẽ nõ mutata caliditate vľ frigiditate nõ posse.

Siccitatis cũ frigiditate nõ magna, curatio.

Cur galenᵘ difficillimę siccitatis curationẽ describẽdã suscepit.

Siccitatis supiᵘ positæ cũ frigiditate curatio.

mel vberius adijcietur. Vinū vero quod quidē ad gen⁹ spectat idem. cæterū quod minus aquosum: q̃ prius, & pluriū annorꝝ sit, dabimus. Quinetiā esculenta oīa calidiora exhibebimus. idq; nō naturalibus modo ipsorꝝ tēperamentis: verū etiā recētib⁹ ex igni qualitatib⁹. Nardino p̄terea vnguento vngendus assidue venter est. sic vt nunq̃ remaneat siccus. Sin id vnguentum non adsit: mastichinū satisfecerit. sed et opobalsamo eum perungas. tum ip̄o per se: tum vero cū iā dictis mixto. Quod si corpori ea magis adherere studebis: etiā ceræ aliqd admiscebis. Si vero etiam aer ambiens sit frigidus: lanā ex his imbutā ip̄ones. Quinetiā chia, mastiche in opobalsamo, aut nardino vnguēto liquans, lanam inde madentem ventriculo impones. Sane vtilius fuerit si qđ madefacies, etiā optima sit purpura. q̃lis est tyria. Quādo & astringi ip̄m modice: et cutis ei⁹ meatus obstrui expedit. Siqdē q̃ rarū habitū faciunt, et relaxant: ea tum digerūt succos: tū p̄ticulas frigidis extrinsecus aduenietib⁹ obnoxia reddunt. Quæ vero valēter astringūt: ea siccāt. Quo fit, vt medicamētum quod eiusmodi corpora excalfaciat: id nec euocantē vim habere expediat: nec astrictoriam multā sibi immixtā. Memineris em̄ velim tum eorꝝ q̃ in ægris es cōtēplatus: tum quæ in ope de medicamētis es edoct⁹. Nēpe acerbā qualitatē sua qdē ip̄ius virtute, & refrigerare et siccare. qđ si cui valide calfacientiū sit admixta: quod ex ambobus cōpositum est, minus qdem in calfaciendi munere efficere: quā alterū. Siccādo vero nō minus: q̃ vtrūq;. Maxime cōtraria faciūt his, q̃ præcepim⁹, nostri t̄pis medici. q̃ siccæ parti & q̃ nutrimento male fruitur: compositū sæpe medicamētū ex calida, & acerba materia imponūt. Est aūt eorꝝ q̃ stryphna græce dicunt. nos inopia cōmodioris vocabuli, acerba dixim⁹. nullum p̄fecto modice astringēs, ideoq; nec modice siccās. quo videlicet magis prohibenda ea in iam dictis affectib⁹ sunt. At vero si cū siccitatis intēperie multa frigiditas sit: sic vt fortius calfacere subigat: oīm primū intēperamēti genus ad memoriā reuocabis. Quippe quod oīm grauissimū esse ostēdimus. Quo circa ad corrigendū quoq; esse difficillimū multaq; sollicitudine egere id: minime est ignorādū. Incipere vero sic̄ modo a cōprehensis prius materijs tentabis. sperās scilicet fore, vt lōgo t̄pe p̄ tutiores sanet affect⁹. Sūt porro tutiores hæ (nā repetere ea q̃ sūt tā necessaria est sati⁹). In nardino vnguēto solues mastichem chiam q̃pinguissimā, ac purpura excipiēs vteris. Eritq; vtilius mō copia ei⁹ sit: si opobalsamū adieceris. Dādū p̄terea vberi⁹ cū lacte mel est. sed detracta pri⁹ spuma. quo et min⁹ sit excrementosū: & magis nutriat. Quiet iā mel ip̄m despumatū p̄ se optimū nutrimētum frigido ventriculo est. ita vt calido aduersissimum. Atq; hæc ambo

Oēm cibū calidū exhibendū.

Assidue vngendū.

Purpura tyria.

Vitiū medicorꝝ t̄pe galeni.

Stryphna.

Siccitatis cū m̄lta frigiditate curatio.

Tutiores materiæ

Mel despumatū frigido ventri vtilissimū, calido inimicissimū.

Curatio ventriculo frigido et sicco adhibenda q[ue]: paretur

meminisse in primis oportet. vtiq; a plerisq; medicis ignota. Ac neq; aliquid frigido corpori melle potius expetere: neq; ad calidũ magis respuere. Ergo plurimũ huic affectui pro nutrimẽto mel optimũ esto. sed quod prius super prunas ex quercu vite ve ad summũ candentes, fuerit decoctum. ac curiose despumatum. Vinum autem eligẽdũ semp est antiquũ. eoq; antiquius: quo maior fuerit frigiditas. Tũ si res postu labit totũ genus immutandũ. ac primo loco adrianũ. mox tiburtinũ. aliud ve similis generis eligendum. Vetera quidem omnia, cæterũ nõ adeo: vt amara iam sint. Siccant enim quæ amara sunt imodice. Sane optimum medicamẽtum talibus omnibus fit: quo picatores quotidie vtũtur. Ergo illinire eo totũ ventrem cõueniet. ac post auelli, sed priusq̃ refrigeretur. Atq; hoc si bis vno die deinceps feceris abunde erit. sæpius aũt nõ expedit. quando ita per halitum digeras, nõ sanguine bono particulã impleas. At nos ex propinquis locis attrahere, nõ id quod cõtinetur educere studemus. Idem omnibus particulis, quæ ex nutrimento fructum nõ sentiunt atrophũtas græci vocant, mirificum medicamẽ est. si quis eo moderate sciat vti. Sed & calfacere ventriculum, ita vt in qualitate calorẽ eius nõ intendas, sed quã maxime naturale eius temperamentũ tuearis, ac substantiam in augeas: id ex lenissimis in eiusmodi affectu cõsilijs nõ est. Efficit hoc in victu simul cum ijs quæ iam dicta sũt, maxime vinum. Ex ijs vero quæ ventri extrinsecus applicantur: boni habitus puellus vna sic accubans: vt semper abdomẽ eius contingat. Sunt qui catellos pingues in hunc vsum habeãt. neq; id ĩ aduersa modo valetudine: verũ etiam in ꝓspera. Tales itaq; ijs qui propter siccitatẽ quoq; solam imbecillũ ventriculum habent sunt idonei. Seruandumq; ante omnia est ne puellus humecta sit cute. Qui enim noctu sudore perfunduntur: refrigerant potius, q̃ calefaciunt. Nocent præterea tali affectui, et calida fomenta. quæ quidem sicca sunt: eo quod rorem similariũ corporum depascunt. quæ humida sunt: quod hunc digerunt. potissimum vbi largius his vtimur. Præterea quod nimis rarum frigoriq; oportunũ corpus efficiũt. Ac de hac intẽperantiarũ coniugatione hactenus sit satis.

CAP. 8

Ab hinc multæ vt propositum est siccitati, iuncta caliditas esto non admodũ multa. In eiusmodi intemperie primũ curationis modum seruabimus, sed vini vim mellisq; copiã diminuentes: non solum nõ augentes. Ita vt mel prorsus nõ degustetur. Vinum vero exhibeatur quod minime sit antiquũ. Iam cibos apponemus sub lactis tepore. sed si æstas est sub aquæ fontanæ frigore. Sed et vẽtriculum vngemus oleo tum crudo: tũ melino. Ac multo sane magis si pluscula caliditas fit: ipsum vinum tum aquosius exhibebimus: tum sub eo frigore quod fontis aqua per medium

Vinũ ꝑpositis idoneum.

Amara siccant.

Picatorum medicamẽtum.

Atrophuntes.

Naturalem ventriculi calorẽ augẽdũ et quib[9] augeatur.

Puellus accubans.

Catelli pingues.

Calida fomenta ꝑpositis nõ cõuenire.

De ventris intemperie multũ sicca nõ multum calida.

Diligentissimus Galenus qui et ligna selecta ponit ad coctionem medicamentorum

Vinu antiquum uti sit calidius

Amara siccat

Picationis finis est ut partem sanguine bono impleas.

Vinu ad calefaciendu ventriculum

Cardanus nec fascinatione asserunt.

De ventriculo valde sicco et et aliquantulu calido.

uer exhibet. illud nobis persuadentes eiusmodi affectum ad portionẽ esse febrem. Quippe quod illa vel in toto animali, vel in corde est: id propositus nunc affectus in ventriculo est. Atq; ipse scio me vna cum præceptoribus primũ omniũ vidisse hominem quẽdam maturæ ætatis, non paucos iam menses vexatum, sed nec eorum quisquã affectum eius intellexit: nec etiam ipse. Postea vero cum iam medendi eius affectus methodum inuenissem: venit mihi in mentẽ, hunc vtiq; illũ esse affectum quẽ olim fueram contemplatus. Melius autem est rem etiam exponam. Quippe vtilis omnino erit, ijs qui audierint, non secus: ac fuit mihi. Homo erat quadraginta annos natus. medio dum valebat crassitudinis & gracilitatis habitu. Is siti affligebatur, ac caldã auersabatur. cũ illi frigidam nemo daret. tam et si hanc impense flagitabat. febricitare tamẽ medicis non videbatur. & ventriculus quæ sumpserat, tribus aut quatuor horis post euomuit. simul cũ potione. Itaq; gracilis iam effectus est, ac periculo propinquus. minime videlicet adiutus ab austeris acerbisq; tum cibis, tum medicamentis. Sumpsit vero et post cibum austerum vinũ. Is homo cum nec vltra sitim toleraret, ac vt aiebat mori mallet: quã in cruciatu viuere: aquã frigidam simul multã super cibum hauriens: protinus sitire destitit. paulo vero post plurimũ eius euomuit. Ab hinc horrorem in toto corpore sensit, pluraq; operimenta poposcit. cum prius omnia abijceret. tunc igitur reliquum totum diem quo id fecit noctemq; totam in quiete egit. cooperimentis se fouens. Excreuit vero semel circa mediam noctem, quæ mediocriter erant cocta. Itaq; nec siticulosus præterea erat. Postero autem die tum coloratior multo: tum firmior est effectus. Ac deliberabant iam medici, an hominẽ lauare expediret. Alij quidem suadẽtes. alij dissuadentes. vicit autẽ sententia eorum qui lauare suaserũt. Itaq; etiam lauatus citra offensam est. ac modice cibatus. tum melius ei quã pridie venter concoxit. Questus autem est quod difficulter transglutiret. visumq; omnibus est propter vomitum, qui præter consuetudinem inciderat, vellicatam illi gulam fuisse. ac proide male se habere. Cæterum vt etiam secutis diebus symptωma permansit: constabat nobis omnibus ventriculi imbecillitatẽ esse sanatam. gulam autem esse perfrigeratam. Nec sane mirandum erat sicut potione illa, quod imodice calfactum erat ad mediocritatem est reuersum: sic quod mediocriter se habebat fuisse refrigeratum. Cæterum gulam eius nemo potuit sanare. sed vitio in vitium mutato, tempore interposito moritur. Aliũ vero huic similem non paucis annis post, vidi. cum omnẽ ventris intemperiem discernere iam possem. Visum igitur est mihi statim maiore conatu refrigerandum esse. priusq̃ homo magis extenuatus: simile

Quadragenarius qui sicco & calido vẽtre laborabat.

De alio q simili morbo laborabat.

Curatio eius.

De signis calidi & sicci Ventriculi, ut e D. Filippo Regio 1601

Gal. nõ cognouit hunc affectum.

Nota hanc affectionem Ventriculi et dici a Gal. Imbecillitatem ut paulo inferius. q. et notauimus 8° huius cap. v. omnis n. excedens qualitas imbecillas partes facere omnibus in confesso est. Hanc hystoriam citat Auerroes lib° 7° Coll. cap: 2°.

Transglutiendi difficultas insanatum s. affectum cui mors est subsequuta. Vide Am. Lus. VI 49.

Vide 7° aph. 59.

Difficultas transglutiendi in isto fuit ob refrigeratione Gule.

* Doctorum dicis Galenus euadebat

quippiam priori ex refrigeratiōe pateretur. Tutius igitur visum est, primū refrigerantia medicamenta quæ præcordijs imponuntur experiri. Quo facto æstus sane ventriculi est remissus. Cæterum homo suspiranti similiter respirabat. tanq̄ ægre totū thoracem moueret. Quin ipse quoq; interrogatus talem quāpiam sentire se offensam fatebatur. Aduerti itaq; illi transuersum septum refrigeratū esse. proindeq; abiectis refrigeratorijs: foui locum oleo calido. Cum autē respiratio statim naturalem motus sui ordinem reciperet: a fouendo destiti. Statui autem hominē longiore spatio moderate refrigerare. Ergo & quæ extrinsecus applicui infra magis imposui a septo vmbelicum versus recedens. & cibum potionēq; omnē excepto lacte, sub fontanæ aquæ frigiditate exhibui. Atq; ita longiore spatio sanatus est. nusq̄ alibi offensus. Sciri tamen illud ante omnia debebit. vbi valide in ambab[9] qualitatibus immutata quæuis particula est: omnem eius actionem perire. nec facile quod sic est affectum ad suam naturā reuerti posse. Vbi vero altera tantum qualitas plusculum īmutata est, veluti nunc siccitatē finximus, reliquarum aliqua mediocriter se habet: vtiq; qui ita affectus est sanari potest. Proponamus itaq; rursus exuperare intemperiē calidam. huic autem adiunctam esse modo humiditatem: modo siccitatē. sed mediocrem vtrāq;. ac prius humiditatē. Hanc intemperiē minore metu aqua frigida curabimus. quando minime ex ea lædentur vicinæ partes. vt quæ mediocriter se habeant. Nā in siccis affectibus necesse est non ea modo quæ proxima sūt: sed etiam totum corpus gracilius reddi. Ventriculo autē ipso non dum siccato, vt nunc est propositum: nec totum attenuatū esse corpus potest. Quare nec frigidæ potu lædi. Sicubi vero adeo vehemēs caloris intēperies ventrē occupet: vt vsq; ad cor ipsum perueniat: febricitare hominem necesse est. Quo minus mirū est, si eiusmodi intemperiē maius periculum insequitur. sanatio tamē genere eadem est. tradetur autem, postea vbi de febrium curatione differetur. Qui autē cum siccitate cōiunctus calor est: eadē genere remedia poscit. cæterum nō adeo securus est refrigerantium vsus. propter eas quas retuli causas. Humida vero intemperies siue sola consistat: siue cum calore frigore ve coniuncta sit: omniū facillime curatur. Et quoniā tres hæ intemperies creberrime ventriculū affligūt, suntq; curatu facillime: harum curationē in memoria habent, quicūq; absq; methodo, hoc est via & ratione morbis medentur. ac ad alias eam intemperies vt dictum est transferunt. ignorantes videlicet plures esse. Sunt porro ipsius humidæ intemperātiæ cum sola consistit, remedia; cibi qui citra valētem calefactionē refrigerationē ve siccent. præterea consuetæ potionis parcitas. Eius autē quæ cū caliditate cōiuncta est;

Particula valenter in ambab[9] q̄litatib[9] mutata, omnem ei[9] actionē perire.

De intēperie i qua superat calor cum humiditate mediocri.

De calida iteperie cū mediocri siccitate.

De humida intēperie. Erroris occasio.

Humidæ itēperātiæ remedia.

Humidę intēperiei cū frigiditate.

astringētiū & ciborū et potionū vsus. Sint autē & hi austeri sine calefactione. At eius quæ cū frigiditate est cōiuncta, optima præsidia sūt: acria oīa. quibus admisceri debebunt quæ acerba, sed citra manifestū frigus sunt. Optimū est & his p̄sidiū exigua potio. atq; ea vini cuiusq; insiniter calētis. cōstat autē id minime nouū esse. Ad portionē vero eorū quæ comesta & bibita sūt: etiā reliqua oīa quæ foris applicātur adhiberi debebunt. Et quoniā de his abūde tractatū est: repetito rursus sermonis initio: capita ei⁹ colligemus. Calida ergo intēperies refrigerāda est. frigida vero, calfaciēda. Similiter humida siccāda. & sicca humectāda. Quod si p copulationē aliquā duaꝝ qualitatū intēperies cōsistat: miscēda amboꝝ cōsilia sunt. ac quæ humida calidaq; est: siccāda & refrigeranda. quæ vero humida & frigida: siccanda ac calfacienda. Ad eundē modū, sicca & frigida: humectanda ac calfacienda. sicca vero & calida: humectanda & refrigeranda. Scire vero licet omnium harū pessimā esse inter simplices, siccam. in cōpositis siccā & frigidā. Atq; hoc loco finem habeant ventris intēperies. quas scilicet extrinsecus nullus alit superuacuus humor. Deiceps ad eas quæ ex eiusmodi quapiā occasione fiunt, stilū cōuertā. Sæpe igit̄ in ipso sinu ventriculi cōtentus humor, qui aut calfaciēdi, aut pfrigerandi, aut humectandi, aut siccādi, aut etiā horū aliqua per cōiugationē efficiēdi naturā optinet: intēperiē creat. Interim vero & in ipsas ventriculi tunicas, vt ita dicam imbibitus. siue impactus. Ergo prior affectus, si semel constiterit: per vomitū expurgatus facile quiescit. Sin rursus ex alia quapiā, vel alijs particulis humor cōfluit: diligēter discerni indiget. Curatio vero post effectricis causæ cognitionē statim se exhibet. Dictum enim nobis est tū alibi: tū vero in ijs, quæ de differētijs febriū scripsimus: cōfluere nōnūq; ex alijs in alias particulas id qđ in his redūdat. veluti ex capite ad oculos: Quo casu oportet curato eo qđ trāsmittit: dūtaxat firmitati p̄spicere oculorū. quo videlicet eorū quæ cōfluunt, minus prompte quicq; admittant. Ita igit̄ et in vētriculi affectu oportet, vbi id qđ superuacuū transmittit inueneris: omnē huc curā conferre. de vētriculo autē tantisper esse sollicitū: ne quæ cōfluāt, prompte recipiat. Id qđ duplici (vt arbitror) ratione fiet. vna omniū fluxionum cōmuni. quippe quæ ab astringentibus repercutiūtur. altera vero nō minus ipsa quoq; omniū partiū, quæ ad bonā habitudinē reducuntur cōmuni. nēpe ex ipsarū tēperiei mediocritate. Ergo primū inspiciendū totū corpus est. an excrementosum, an plethoricon. i. nimia æqualium humorū copia redundans: fluxionē ventriculi imittat. Secundo loco si id non videtur singulæ partes expendendæ. Atq; in toto quidē corpore ęstimādo, tū redundātiæ: tū excrementorū notas, & ex opere

Marginal notes (printed): Anacephaleosis. — Quæ pessimæ intēperies. — De intēperantijs cum humore. — Si humor in sinu vētriculi sit contentus. — Ne pars quæ cōfluāt recipiat dupliciter ratione caueri. — Inuestigatio eius qđ trāsmittit.

Manuscript annotations: Austera — Adstringentia quando adhibenda — Acerba et Acria contra frigiditatem — CAP. X — Quæ intemperies sint peiores — De Humoribus qui sunt in ventriculo — Nota quod si humor peccans sit bilis non expectanda coctio sed statim educendus ... — Adstringentia repercutiunt — plethoricum quid sit — Nota Partes ante totum non esse sanandas — CAP. XI.

de sanitate tuēda: & ex libro de plenitudine didicisti. Super has tamē illa quoq; æstimabis, primū quidē i mulierib⁹. an naturaliter nō purgentur. mox in viris, an excretio aliqua consueta his retenta sit. Non nullis enim ora venarū quæ i sede habent, vacuare sup̄flua sunt sueta. Alijs p̄fluens e naribus sanguis aut vomitus, aut alio quopiā modo i certis periodis, vas aliquod reclusum. Noui em̄ tum in ore: tū in faucibus id multis cōtingere. Nō desunt quib⁹ & per ventriculū sanguinis expulsio certo tēpore fiat. potissimū ijs qui cū vehementē exercitationē deposuerūt: a priore tamē victu nō destiterunt. aut etiā artuum toto aliquo sunt priuati. veluti etiā Hippocrates indicauit. Sūt quib⁹ diarroeæ, & choleræ certis interuallis omnē corporis redundātiam educant. Ab his illud æstimandū quanā victus ratione sit vsus. vtrum ne frequēti cruditate: aut satietate. idq; in ociosa vita, ac præcipue præter cōsuetudinē: an contra. Illud deinde perpēdendū, an aliud mēbrū corporis certo tēporū circuitu vexari solitū, nunc nō vexetur. Alijs enim articularis morb⁹, aut coxendicis, aut podagra. alijs cephalea, aut etiā fluxio aliqua, quæ in oculos vel aures p̄cubuit: nūc migrauit ad ventriculū. Nō paucis vero catarri, et coryze. i. distillationes per guttur et nares quæ assidue vexabāt: cōuersæ certo tēpore in vētriculi loca sunt. His igit̄ oībus cōsyderatis si quidē ex minus momētaneis trāslatio facta est: quod superfluū est rursus ad ea reuelles. Sin ex ijs quæ maioris sunt momēti: ambobus simul cōsules. eū semp̄ sūmouens affectum, qui fluxionē excitet. Fiet id si oēs corporis partes ad bonā habitudinē reducamus. ac oēs naturales expulsiones, fluxiles semper reddamus. Hæc queādmodum efficere possis: in opere de sanitate tuēda est præceptū. Nec illud latet si p̄pter æqualiū in toto corpore succorū redundantiā vēter fluxione tētatur: totū corpus vacuandū esse. Simili modo si p̄pter mali succi abundantiā: hunc expellendum esse. Atq; hinc ad vētriculū veniēdum. Prorsus em̄ cū plures iā dies delata in eū superuacua sunt: aliquid vitij ex malicia eorū cōtraxit. Itaq; nō intēpestiue qui ita laborat: absinthij potione vtetur. Sed nec quæ postea adhibēda prouidentia sit, quoad pristinū vētri habitū cōparaueris: latere arbitror. Quippe si pro tēperamento noxiæ fluxionis intēperie aliquando laboret: corrigi nimirū per cōtraria præsidia postulat. Facillimū vero est eiusmodi noxā corrigere: vbi paucos durauit dies. Nā si desyderio ei⁹ qui curasset lōgiore spatio p̄māsit: aliquādo tunicæ ei⁹ malo succo iplentur. aliquādo ipsa similaris earū substātia intēperata nō leuiter effecta: similis curæ indiget ei, quā prius de intēperantijs in hoc libro retulimus. Reliquū igitur est: vt exponam⁹ queādmodū curari succus vitiosus debeat. qui in vētriculi tunicis est

Spontaneę excretiões variæ.

Hippo.

Catarri. Coryzæ. Fluxionū curatio.

Vitiosi succi quē ventris tunicæ imbiberūt, curatio.

Aloes non transgreditur primas venas
Aloes { lota purgat debilius. / nō lota purgat valentius.

De humore curando qui in ipsis tunicis imbibitus est.

Tunicarum vētris pharmaca quousq; ptingere liceat. receptus. Sunt porro ad eiusmodi affectus idonea pharmaca genere quidē ea, quæ modice purgant. sic vt eorū vis super ventris et intestinorū loca nō ascendat. aut si quid: vltra vasa tantum in mesenterio cōtingant. *Specialia remedia.* Speciatim vero quæ ex aloe cōponuntur sunt aptissima. Etiā si illa præsto nō sint: aloe ipsa. *Aloe elota et nō elota qd possit.* Hæc itaq; non elota valentius vacuat. elota vacuat quidē minus. sed roborat ventrē magis. Expedit ergo paratā habere, quā oēs medici picran. i. amarā vocant. atq; hanc dupliciter cōfectam. vtiq; ex aloe elota, et nō elota. *Cōpositio hierę picrę.* Admiscentur autē huic cinamomū, & xilobalsamū, & assarū, et spica nardi, & crocum, & chia mastice. Sunto autē horū cuiusq; drachmæ sex. vnius aloes dragmæ centum. Præstantissimū hoc medicamentū est ad vitiosos succos. qui in tunicis ventriculi habentur. *Vtilius vtēdum picra sicca et cum aqua.* vtiliusq; est eo sicco ex aqua vti duum paruorū cochleariū mensura. vbi mediocriter ac medio quodā modo eo vti studemus. *Modus picræ.* Nā maximus eius modus, ac absolutissim⁹ est, duorū nō vtiq; paruorꝶ. sed magnorꝶ potio. in aquæ tēperatæ cyathis tribus. minimus vnius parui. Vtēdum vero hoc tēpore, & ptissanæ cremore est. qui primus a balneo sumetur. Nā medicamē ei solito purgātiū medicamentorꝶ tēpore dabitur. Post id vero vbi modice inambulauerit, & modice se mouerit: de reliqua victus ratione nihil est imutandum. *De picra cum melle et sine melle.* Sunt qui reponunt medicamentum. excipiētes id despumato melle. Et fit quidē ita durabilius. cætera non perinde ad ꝓpositos hoc loco affectus vtile. cū et minus ventrē roboret: et magis deijciat. Verꝶ *Si lēta pituita vētriculo affigiť.* quibus lenta pituita vētriculo infigitur: ijs prius exhibēda sunt, quæcūq; hanc dissecent. post deinde purgandū. Quod si ad vomendū sunt idonei: nō inutile fit per radiculā ex oxymelite vomere. Sin nec lētus humor sit: nec crassus: vtiq; abunde fit a ptissanæ solius cremore vo- *Mod⁹ ptisſanæ et mulſæ cum pro vomitione sumuntur.* muisse. itē a mulsa. Quo casu sumēdum vtriusuis plus est: quā vel nutrimenti: vel etiā deiectionis causa sumeretur. *Mulsa in q̄ incoctum absinthiū sit.* Idoneum vero est, & si mulsa in qua incoctum absinthiū sit: bibatur. Nā id quoq; tenues succos quicūq; videlicet in ipsius vētriculi ore cōtinentur: cōmode deorsum impellit. Sane cōmunis est totus hic sermo qui de intēperie agit: cū sanitatis tuēdæ præceptis. ea scilicet sui parte: qua de parū firmis actionibus disputat. Non eñ profecto ea: qua de perditis. aut vitiose functis agit. Quippe pars illa a sanitatis tuendæ cōtēplatione plane *Quomodo imbecilla actio tū ad hoc op⁹ tū ad sanitatē pertineat.* seiuncta est. Imbecilla vero actio prout magis minus ve talis est: aut ad sanitatis tuendæ: aut ad medēdi tractationē pertinet. leuiter quidē impedita ad priorē. grauius ad posteriorē. Discernitur vtraq; ex eo qd a cōsuetis actionibus obeundis ꝓpter noxæ magnitudinē vel desistatur: vel non desistať. Dictum autē et de his est in opere de sanitate tuēda. Quo vtiq; celerius transeunda eorū tractatio nūc est. prętertim

CAP. XII.

[Handwritten marginalia: "Medicam: e. aloe"; "Hyera picra cōpositio"; "Cremor ptissanæ"; "lenta pituita dissecanda prius, est, dein purganda"; "Ptisanam quam diximus ... absinthij i mulsa aqua decoctum"; "hinc habes ... ad hos libros [de sanitate tuenda] spectat"; "Intemperiei partes ... Debilitatur hue spectant præcepta de sanitate tuenda / Vitiatur hue spectant præcepta de Methodo medendi"; "Ex hoc aureo loco habes quod ut quis dicatur ægrotare debent adeo lesæ ee virtutes et facultates animæ ut a consuetis actionibus obeundis desistat ..."]

De Affectionibus Ventriculi complicatis et mixtis

omni methodo qua ventris intẽperies sint curãdæ, iã perscripta. siue hæ firmius ei ex mora inhæserint: siue leui⁹. Nec vero illud latere puto: esse aliquãdo mixtũ ex trib⁹ iam dictis simplicib⁹ in ventriculo affectũ. ita vt et ipsæ solidæ partes laborent, & mali succi ita ventri sint infixi: vt elui ex facili nequeant, et alij in interno eius sinu cõtineãtur. Potest nãq; iterim fieri: vt primus cũ secũdo cõsistat. potest et secundus vna cũ tertio. potest et primus cũ tertio. sæpe etiã oẽs simul. Pro quibus methodum quã prius de vulneribus tradidimus, vbi oẽs affe ctus simul cõiuximus: ad memoriã reuocabis. Quam nunc quoq; apponere nõ sit inutile. Primum nãq; in eiusmodi cõplexu æstimabis a quo maxime discrimen ægro impẽdere videatur. Secundo loco quid, quæve ex his causæ rationẽ optineãt, & quid effectus. Tertio quæ sanari ante alia possint. & quæ nõ possint. veluti de vlcerib⁹, quæ vna cũ phlegmonis cõstitere ostẽdimus. Vbi nãq; a quoq; affectuũ nõ leue periculũ instat: ad id qđ vrget: dirigi primũ curantis cõsilium debet. Vbi aliud efficiens est: aliud qđ ab eo efficitur: ipsa causa spectanda. At vbi curare hoc fine illo nõ licet: ad id qđ ordo dictat, est respiciendum. Atq; i eo quidẽ curationis cõsilio qđ ab vrgente initur: affectus magnitudo perpendenda est. Ea triplex est. alia quæ ex læsæ actionis præstãtia spectatur. alia quæ ex ꝓpria affectus essentia. et tertia præter has, quæ ex facultate, quæ læsum corpus gubernat æstimat. In eo vero cõsilio qđ ex causæ ratione initur animaduertẽdum est. quidnã eorũ quæ cõiuncta sunt, augere aut gignere reliqua possit. Quæ rursus vel gignantur: vel incremẽtum ab eo accipiant. In eo vero qđ ordo præscribit: quid a quo, vel quid cũ quo, vel quid post quid, sanari possit. Fingatur igitur in ventrẽ defluere ex cerebro superfluũ quedã humorẽ frigidum. atq; eius occasione intẽperiẽ in ventre cõtractam iã esse. Qui potius malũ iam succum per totũ eius corpus media omnia similariũ particularũ spatia occupasse. In eiusmodi cõplicatis dignatione maius est intẽperies. ꝓpterea videlicet qđ ipsa tẽperies. ꝓpriæ vero essẽtiæ ratione quodcũq; vtiq; tale fuerit, circa ꝓpositũ in sermone ægrum. Ac ponatur ad præsens maximus trium affectus esse succorũ, qui in tunicis ventris cõtinentur. Esto (si libet) vt idem quoq; affectus rosionis sensum faciat, atq; ex eo ipso animi defectum. & sudores quosdam cũ syncopes dissolutione accersat. ita videlicet: vt quatenus supra vires est, reliquis sit maius. Constat igitur primã esse adhibẽdã curam: vt ei qđ vires resoluit, occurratur. Deinde qm̃ omniũ maximũ ꝓpriæ essentiæ ratione hoc finximus: vtiq; ad id primum te verteris. ac primũ id sanes. Vbi id mediocriter se habuerit, ac neq; vires ãpli⁹ labent, neq; plurimũ vitiosi succi in vẽtre sit: tũ nimirũ ad causam ac-

Varias esse ventris affectuũ complexiones.

Methodus de cõplicatis affectibus repetita.

Triplex magnitudo.

Exẽplum.

Rosio syncopen et sudores accersens.

Quando sunt plures affectus simul complicati, tria ante oculos præponenda sunt: Quis eorum sit periculosior. Quis eorum sit velut causa ceterorum. Qui prius possit sanari quam posterius.

Plurib⁹ affectibus simul concurrentibus tria nobis consideranda proponuntur si methodice ipsos curare voluerimus.

cedes. illud pro cõperto habens, nõ posse ad perfectionẽ vllum affe-ctum sanari, manẽte ad huc ipsa vnde natus est, causa. Ordo autẽ curationis, modo cõtraria inter se remedia, sicut in phlegmone, & vlcere indicat. (ostensum nãq; est quæ phlegmonẽ sanant, ea maius reddere vlcus): modo alteri affectui nihil nocet. sicut in ꝑposito nũc casu. Qui enim educit humorẽ, qui in sinu ventris continetur: is humorũ qui in tunicis cõtinẽtur alimẽtũ adimit. æque et qui cerebrũ ita sanat, ne quã sensibilẽ redundantiã creet: is veluti fontẽ fluxionis in vẽtrẽ destruit. In his ergo ordo curationis, cũ ordine causarũ cõsentit. quãq; in alijs dissentit. Cæterũ quod ex magnitudine spectatur: id distingui prout dictum est, debebit. Ac primũ quidẽ id agẽdum est: vt ei qđ maximũ est, propriã medicamentorũ materiẽ accõmodes. Deinde pro causarũ ordine, totũ cures. Etenim cũ neq; copia notabilis excremẽtorum in vẽtre sit: nec eorũ quæ in capacitate eius cõtinẽtur: nec eorũ quæ in tunicis, sed neq; rosio quæ viribus officiat: tũ omniũ primũ sanãdum ipsum cerebrũ est. Ab hoc sinus ipse ventris vacuandus, extergẽdusq; est. Postea ipsæ tunicæ expurgandæ. Postremo intẽperiei est medendum. Dicta vero prius sunt cuiusq; horum medicamẽta. Itaq; nec prolixus habẽdus ad huc sermo est. sed finis iã libro iponendus. Omniũ ẽm reliquarũ partiũ intẽperies similiter ijs, quas in ventre proposuimus sanabuntur. Semp ẽm cõparandum remedium est: qđ sit affectui cõtrariũ. ac illi remediorũ indicatio, quæ a laborãtis natura sumitur, adijcienda. de qua dictum in superiorib⁹ iam est. dicetur tamẽ in sequẽtibus vberius. Necessum vero erit & nunc paucis de ea mentionẽ facere. Prima quidẽ indicatio a laborãtis loci tẽperie sumitur. quæ calfaciendi, refrigerandi, siccandi, vel humectandi, vel aliquid horũ coniuncte cũ alio faciendi, mensurã præscribit. Secunda ex eo sumitur, quod actio eius oĩbus aĩalis partib⁹ sit cõmunis. aut quod cõmunem virtutẽ nũc suppeditet. Tertia, ab ipsa partis figura. Quarta ab ipsius positura. cuius portio est ad vicinas aĩalis partes societas. Tum præter hæc oĩa ipse sentiẽdi, vel acrimonia, vel hebetudo. Ac dicetur quidẽ in sequẽtibus de singulis horũ latius. nunc paucis ea transcurramus. Quæcũq; calidiores natura partes ex frigore laborant: hæ & liberalius: & diutius calfieri postulant. Sicuti etiã quæ frigidiores natura sunt. si ex calore laborẽt: refrigerari. Et ficciores, si ex humiditate male habeant: siccari. Ad eundẽ vero modum & humectari, quæ humidiora naturaliter sunt: vbi ex siccitate laborant, tũ vberius tũ diutius postulant. Quippe eatenus redeat ad naturã eorũ quodq; necesse est: quatenus a natura recessit. ac veluti quadam via retro feratur. quæ in diuersum agat ei, quæ facta in ipso est trãsmutationi. Cõtra vero pars

Ordinẽ curationis aliquando vni affectui nocere, aliqñ nulli.

De indicatione cõducentiũ varia.

Prima conducentium indicatio.

Secunda. Tertia. Quarta. Quinta.

CAP. XIII

quæ calidior natura est, si calido morbo ægrotat: exigua breuis ve tẽporis refrigeratione eget. Sicut quæ frigidior est: calfactione. Ad quẽ modum in humidis quoq;, et siccis se habet. Si quidem breuis est in eiusmodi, in id quod præter naturã est, lapsus, et rursus in id quod secundum naturam, reditus. Vnde etiam minus periclitantur quicunq; cognato naturæ suæ morbo laborant. Nõ latet vero et quod sicubi cõiugatæ intẽperies inciderunt: eatenus hæ reduci ad naturã postulant: quatenus a natura recesserũt. Atq; ita quidẽ a tẽperamẽto laborantis partis auxiliorũ indicatio sumitur. Ab eo vero quod actio ei⁹ omnibus animalis partibus vtilis sit, aut paucis quibusdã, aut vni sibi: i ijs intẽperiei generibus, que absq; humore infestant, vtiq; nihil ex hac indicatione sumit̃. Nã et refrigerari, et calfieri, et siccari, et humectari, et per cõiugationẽ quiduis horum pati, singulæ particulę pro morbi portione requirunt. In ijs tamẽ quæ ex humoribus sunt ortæ, si particula soli sibi inseruiat: audacter vacues licet. prout affectus suadebit. sed tamen etiam virtuti attentus. Sin necessarium opus eius sit oĩbus animalis partib⁹, veluti ventris et iocinoris: nõ leuis habenda sollicitudo de robore virtutis est. ne hanc. magna semel vacuatione vsus dissoluas. Est porro cõmune opus, & venarũ, & arteriarũ & cordis, et thoracis, et renũ, et vtriusq; vesicæ. tum eius quæ lotium excipit: tũ quæ bilem. cum vasis etiam, quæ ab vtraq; procedunt. Cerebri vero opus cũ sani sumus ad voluntarias actiones necessariũ est. ijs scilicet instrumẽtis quib⁹ eiusmodi actiones obimus. Cum ægri sumus necessariũ non est. nisi ijs tantũ quæ ad respiratũ sunt deputata. Reliquorũ vero organorũ actio certe non est. ministeriũ tamen est ad vitã necessariũ. veluti pulmonis et asperæ arteriæ et faucium. Ergo ex eiusmodi particulis q̃ primũ vacuare redundantiã licet, prout volueris. Ex vẽtre vero, & iocinore vtcũq; vacuare nõ licet. sed cũ cautione. vt ne q̃d virtuti officias. Q̃m autẽ nõ par est actionũ dignitas ad ægros seruãdos, sed aliæ magis his: aliæ min⁹ salutares sũt: vtiq; ad portionẽ actionũ dignitatis, etiã cuiusq; ptis ꝓspiciẽdũ est robori. Maxima igit̃ est cordis officij dignitas. atq; ægrotãtib⁹ maxie oĩm necessaria. Cerebri vero ad vitã q̃dẽ par est momẽtũ. nõ t̃n par robur ei⁹ i ægrotis reqrimus. Cũ necesse oĩb⁹ nõ sit neruoꝝ, ac musculoꝝ opa vti. Itaq; abũde fuerit. si tãtũ ei⁹ seruatũ sit: quo respiratiõis mun⁹ sit obeũdũ. At vero iocinoris opus oĩb⁹ particulis pnecessariũ est. nõ tamẽ adeo saltẽ ppetuã necessitatẽ habet: sicuti ipsius cordis. Ad portionẽ autẽ iocinoris, etiã vẽtris opus se habet. Intelligẽs ergo oĩm particularũ, tũ functiones: tum vsus quos in alijs cõmentarijs tradidimus: haud difficulter inuenies, quatenus cuiusq; robur custodiri oporteat. Ad eũdem vero

Min⁹ piclitari eos qui cognato naturæ suæ morbo laborent.

Vbi indicatio quæ a ptis officio vt cõis est, sumit̃ locũ habet.

Quaꝝ ptiũ necessariũ est opus.

Quarũ etiã cõe opus.

Quaten⁹ cerebri opus necessariũ sit.

Quorũ actio nõ est sed ministeriũ ad vitã necessariũ.

Officiorũ cordis cerebri iocinoris et vẽtriculi collatio.

modum, et quæcunq; partes alijs authores facultatum sunt: harũ quoq; robur seruare decet, pro facultatis earum vsus portione. quo videlicet illis animalis partibus sumministrent. Sane de his particulis illud arbitror didicisti. Cerebrum neruis ac musculis, Cor arterijs, Iecur venis, suppeditare virtutem. A figura vero indicatio ipsius modi vacuandi excrementi, suggeritur. ad hunc modum. Venter vomitu deiectioneq; inanitur. Intestina deiectione tantum, sicuti etiam iocinoris caua. Renes vero, et vesica, ac iocinoris gibba, si multo vicioso succo sunt refecta: per deiectiones et pharmaca deiectoria, catoterica græci vocant, expurgantur. Sin modico: per vrinales meatus. Cerebrum vero per palatum, et nares, et aures. Pectus, et pulmones per asperã arteriam, et fauces. A situ indicatio dabitur, tum ad solidarum intemperies: tum ad succorum vitium, sane non leuis. Nam qui per summa corporis intemperie laborant: ijs medicamenta quæ intemperies requirit applicabimus. Quibus autem in profundo corpore intemperies est: in his rationem interualli inibimus. Si enim medicamentis his vtere, quæ intemperies requirit: vtiq; multo imbecilliora: q̃ pro vsu tuo, ad locum peruenient. Iam ad vacuationes quoq; non nihil situs indicat. dum societatem laborantis particulæ cum alijs docet. Nam nisi illud compertum haberemus, quod cauo iocinoris subijcitur ventriculus et ieiunum, tum quod ieiuno ipsi tenue intestinũ succedit, id vero colon excipit, ac colon, quod appellant, rectum: vtiq; inuenisse illud non licuisset. quod iecur, et per aluum: et per vomitum expurgari possit. Cæterum aptior fit prior vacuatio. tanq̃ vsu iam callentibus intestinis, iocinoris superflua tolerare. Non spernenda vero indicatio est, et ea quam sensus partium acuitas hebetudoq; suppeditant. Quando omne medicamẽ contẽnunt quæ tardi sunt sensus. etiam si non leuiter rodant. At quæ acuti sunt sensus: eorum vires dolore resoluuntur. Expedit igitur has nec cõfertim: nec semel valentibus auxilijs mederi tentes. sed tuto potius in tempore. At vbi tardus est sensus: in his etiam celeriter obire quod iustum est licet. semel vsis remedio, quod sit idoneum. Verum quod supra dixi de horum indicatione latius disceptabitur in sequentibus. Idq; eo præcipue loco, quo de tumorum præter naturam curatione agemus.

Quæ ptes virtutẽ reliquis suppeditent.

Indicationẽ a figura modũ vacuãdi docere.

Variæ ptes quæ modo vacuentur.

Catoterica

Indicatio a situ qd doceat.

Quid ptis societas docuerit.

Sit⁹ quarũdã partiũ.

Iecur p aluum & vomitum purgari, vnde intellectũ.

Quæ acuti hebetis ve sensus sunt quæ medicamenta ferant.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER OCTAVVS.

QVemadmodum vero febres quoq; non secus quam alij morbi qui ex intemperie in nobis consistunt, quosq; in præcedenti libro narraui methodo curentur: tempestiuum nũc dicere videtur. Quod igit̃ Eugeniane charissime simplicium ac primarum partium (quas aristoteles similares vocat) natura, ex calido, frigido, humido, et sicco inter se mixtis constet: vno volumine ostendimus. in quo de elementis secundum hippocratem disputauim⁹. Quod vero ex eo quod hæc calidior sit, illa frigidior, vel humidior, vel siccior, vel simul horum aliquib⁹ copulatis affecta, simplices ac primæ particulæ inter se differant: id in libro de temperamentis est assertum. at in libro quo de morborum differentijs agitur, duo in vniuersum esse morborum genera quæ in simplicibus animalis particulis oriantur docuimus. alterũ quod etiã secundis & compositis & instrumentalibus sit cõmune (vocauimus autem id vnitionis solutionem). alterum ipsarum peculiare. quod in calidi, frigidi, humidi, & sicci intemperie consistat. esse autem ex intẽperantijs ipsis, quæ quidem in vna sunt contrarietate: simplices, quæ in ambab⁹, compositas. In ea itaq; quæ est inter calidum et frigidum oppositione, duas esse simplices intẽperies. alterã vbi quicq̃ tanto efficitur quã erat, calidius vt eius ledatur actio. alterã, vbi pari modo inualuit frigidũ. In ea vero oppositiõe quæ est inter humidũ et siccũ, alteras etiã geminas. nẽpe humidã et siccã. copulatis vero iuicẽ simplicib⁹: alias existere quatuor. humidã et frigidã, humidã & calidã, siccã et frigidã, siccã & calidã. Traditæ vero sũt et causæ quæ has ĩtẽperies generẽt, ĩ alio libro. in quo morbo℞ causas reddidim⁹. sane vn⁹ q̃spiã morbo℞ est, q̃s ĩtẽperies creat, et febris. vtiq; cũ adeo ĩmodice auctus calor est, vt et hoĩem offẽdat, et actionẽ ledat. Qñ si neutrũ adhuc efficiat, quãtũuis sit hõ nũc q̃ ãte calidior: nõdũ tñ febricitare eũ mõstrauim⁹. Qm aũt qcq̃d p̃ter naturã ĩ nobis orit̃, siue speciale nomẽ sortitũ sit, siue gñale, id extra corp⁹ nõ est, sed tũ pleuritis, tũ phlegmõe, tũ morb⁹, tria simul ĩ vno cõsistũt corpore, verbi gratia Dionis, ĩdicat autẽ et horũ quisq; ꝓpriã indicationẽ, æque ꝑfecto vt ei⁹ q maxime

Febris q̃d.

Cur alibi de febrium differẽtijs egerit.

omnium specialis est ipse differentiæ: ob hæc vtilius visum est seorsum de febrium differentijs tractare. Quo omnibus prius præparatis, sermo nobis hoc loco citra omnem eorum qui parum recte de ijs scripserunt, refutationem absolueretur. Reuocemus igitur ad memoriam discriminis earum capita. Quo propriam ex vnaquaq; indicationẽ sumamus. Est igitur vna earũ differẽtia illa in qua causa ad huc adest. febrim creans. aut febri excitata, iam desijt. Altera vero qua vel vt græci loquũtur, Hectica febris est quæ iam facta est: vel etiã vt aliquis eorundem dixerit, Schetica. Nam quoniã eos affectus qui facile discutiuntur, enschesesi græce vocant qui tales non sunt en exi: concedendum est dilucidioris doctrinæ causa, etiã febriũ ipsarum eas quæ ægre discutiuntur, hecticas. quæ facile scheticas nominari. Dicẽdũq; febriũ alias facile solubili affectu esse, perinde vt percalfactum i sole lignum. alias difficile solubili. Veluti quod igni eatenus excalfactum est, vt iam accendatur. et fumũ edat. Hæ sunt primæ febrium differentiæ. Quas vbi cum summis primũ indicationibus iunxerimus: mox ad magis illis speciales veniemus. Prima enim omnis febris indicatio veluti a morbo est. ablationẽ eius præscribens. Secunda vero ceu abs tali est morbo. quæ non absolute sublationẽ, vt prior, sed certam quandam sublationem indicat. Nam cum febricitantes ex intemperie laborant: necesse est sanationem quoq; eorũ intemperantiæ depulsionem esse. Omnis autem excessus per contrariũ excessum sanatur. Etenim id quoq; ante est ostensum. Quare febrilis quoq; intemperantiæ excessus, per contrariũ excessum sanabitur. Est autẽ febrilis intemperantiæ excessus in caloris abũdantia. Huic ergo ad temperamentum via erit. per id qđ refrigeret. Itaq; si iam præsens febris est, sed causa quæ eã excitauit iam desijt: huc tantum sanandæ eius cõsilium dirigitur, vt refrigeretur. Quare quærenda nobis talis materia est, quæ cũ redundante calore paria refrigerando faciat. At si in generatione adhuc febris est: causa quæ eam accendit submouenda est. Sin pars eius iam genita est, pars in gignendo: vtriq; cõsulendum est. Primũ quidẽ submouendo quæ eam accendit causam, deinde extinguendo quæ ab hac accensa est, febrem. Ergo nisi quis ad vnguem memoria teneat, & quæ causæ febres generent, & in quo cuiusq; corporis affectu: is nunquã methodo febri prospiciet. Dictũ nanq; est in ijs corporibus meatuum constipationẽ febrem excitare, in quibus quod transpirat haliтuosum non est. Quod atmodes græci dicunt. Cuiusmodi visitur in ijs qui boni sunt succi, Sed mordax et acre fumo fuligini ve non absimile. His igitur corporibus saluberrima est ex aqua dulci et temperata lauatio. tum frictio quæ rarefaciat. et exercitationes modicæ. &

Differẽtiæ febriũ pmẽ. — Hectica. Schetica. — Prima febris indicatio. — Secunda febris ĩdica. — Quæ necessaria febrẽ curanti. — In qb⁹ meatuũ ſtipatio febrim excitat. — Atmodes.

CAP. II

Febrium ut ad huc — causa manet — no manet causa

Indicatio prima ẽ ablatio — Indicatio secunda ẽ talis ablatio

febrilis excessus est Calor.

causam rescindendam dicebat 2ª artis parte

Meatuũ constipatio si faciat febrem quo ei sit succurrendum.

Lauatio frictio et exercitatio ut rarefaciant. — cum olei p̄fusione

Febrium Curatio respicit tria

Febrem — in tali casu conuenit Curatio tantum

Causam febris — conuenit Prouisio et inhibitio

Vtrung simul — conuenit opus mixtũ ex curatione et prouisione dr̃ tũ curatio pp̄r nominis carentiam. ut 2º. aph: 22

Stipatio sola cutis pot accendere febrem, qr nota medice, nang corpora febricitantia pp cutis stipationem a febre uindicare non poteris nisi stipationem illam cutis amoueris. qb aut remedijs amoueat docet hic in principio capitis huius.

victus qui dulces efficiat succos. Aduersissima vero sunt lauatio frigida et aluminosa. & lauationis abstinentia. et exercitatio acuta. et frictio vel plane nulla, vel dura. et victus mali succi. et vigiliæ. & ira. & tristitia. & cura vstioq; in sole. & fatigatio. Verum de reliquis post dicam. De stipatione vero meatuum vnde digressus sermo est liquido scire licet: solam eam si reliqua omnia desint, accendere febrẽ posse. Si itaq; eiusmodi naturas a conuenientibus sibi lauationibus prohibeas: protinus febricitãt. Vidisti autem profecto quo tempore Romæ nobiscum egisti, aliquos ita laborare. In quibus qui mirificã diatriton transmittere eos in cibi inedia censent: ipsi difficillimas febres faciunt. Quando protinus in primæ accessionis inclinatione, in balneũ eos ducere oportebat. Ibiq; sinere crebro si vellent, nedum semel aut bis lauare. Ego nanq; reliquis omnib⁹ omissis. eum tibi in memoriã reuocabo, qui in aquis aluminosis quæ Abula vocant, est lauatus. Ac ex eo cute densata: post incepit febricitare. Quippe satisfaciet is ꝓ claritate sermonis nostri veluti exemplum. Sane hominẽ inuisebant medici quidam nõ incelebres. Alter Erasistratius, Alter methodicus. visum autem est ambobus hominem a cibo cõtinere. Quod tamẽ nos cum post illos digressos superueniremus: nõ permisimus. Sed statim in balneum perductum, et tepenti oleo largissime perfusum, tũ blandissime perfrictum, quã plurimũ temporis in calidi solij aqua versari iussimus. Mox egresso, ac frigida ex consuetudine vso, tũ syndone cooperto, considere paululũ ad vires recreandas præcepim⁹. postea, denuo in balneũ perducto, ac rursus similiter tum vncto, tũ perfricto, ac in calida morari iusso, dein rursum educto ac frigida merso detersoq;: exhibuimus cibum. Protinus quidẽ vt egressus est, atq; aquã bibit: Ptisanæ cremorẽ. dein paruo interuallo lactucam. Ac post hanc ex simplici albo iure, piscium aliquid, eorũ qui molli sunt carne. Cuiusmodi saxatiles sunt omnes, et aselli. Porro non alienum sit quo nihil narrationi desit, omnia recensere. Tempus anni erat, quo hæc agebant, paululũ post caniculares quos vocant dies. Homo ipse circiter quinq; et triginta ãnoꝝ. colore nigello. et habitu corporis gracili. atq; hirto. tũ q tangentib⁹, etiã cũ valeret, manifeste calorẽ exhiberet mordentẽ. Vrinas quoq; habuit abunde flauas. Ac si plusculũ cibo abstineret, etiã mordentes. Aluus assidue sicca erat. Tũ quæ excreuit, exigua acriaq; et sicca. Mores animi ad irã et cogitationẽ ꝓpensi. Ipse pauci omnino somni. et qui ꝑpetuo de vigilijs quereretur. Hic quodã loco, quo negotiorũ gratia cõcesserat: Abulis quæ haud longe aberant vtebatur. Septima (vt aiebat) diei hora. ac ter quaterq; se lauit. Salubriter sibi consuluisse ratus. Hinc quoq; vbi rursus in agrum se re-

Quæ contraria.

De meatuũ stipatione. que sola pot accendere febrem

Vide quantoper illis balneum conferat.

De eo qui i abulis est lauatus.

Curatio.

Narratio a capite repetita.

in diebus Canicularib. et hominis febricitantis natura gracili et pichrocoli

Abula.

* In non nullis et p sanitatem apparet Calor febricitantium calori p similis ut et habet Gal. lib. de alimentor facultatibus a principio.

cepisset, ac cibum sumpsisset, & paululum indormisset: venit ad vrbem sero vespere. Vbi destitutus idoneo balneo, nocte febricitauit. Cum autem tertia fere diei hora contemplati eum medici essent: iusserunt non eum modo diem: verum etiam posterum totum per inediam transigere. Quo tertiæ diei noctem obseruarent. Atq; his dictis abierunt. Nos tum lauato, tum vt prædictum est cibato: ministris præcepimus, si medici vesperi venirent, quiescere hominem dicerent. eosq; statim remitterent. ac postridie mane redire iuberent. Vt vero abierunt: rursus hominem simili modo lauatum, ac cibatum, his ipsis quæ egimus, dormire probe fecimus. Accedentes autem mane postridie medici: censuerunt etiam eo die cibo illi abstinendum. Etiā si quam maxime sine febri prorsus esset. Illo vero promittente quod iuberent: scis quātus illis digressis risus sit excitatus. Quem nos paulo post superuenientes deprehendimus. Non fugit vero, nec quomodo cum laborante ipso sit actum. Nam quoniam inquam cum valeres, bis lauare solebas, ac medici cibum tibi omnino circuncidunt: nec illis iure in totum obsequendum esse, et aliquid eorum quibus per sanitatem es vsus imutandum arbitror. Eo vero putante me suasurum, vt lauaret quidem, sed non bis, tum paratum se affirmante quicquid iusserim exequi: ergo inquam neq; inediam tolerabis, neq; lauabis bis. (Siquidem et laborasse mihi videris iam triduo et calfactus vehementius a sole fuisse). propter igitur laborē inquam et vstionem, vnam te adijcere lauationem ad duas oportet, ac ter mihi audientem lauari. Quoniam id mihi pollicitus es. Ille subridens dura inquit imperas. Cæterum quoniam stare pactis est iustum: faciam quæ iubes. Quæ vero medici post hæc egere: nosti plane quāto erant digna risu. Bis iam lauatus fuerat. pransusq; dormierat. Cum circa occasum solis ministrorum quispiam adesse medicos nunciat. Hic vero febricitare se simulat. Ac veste circundatus inuolutusq;, quo minus bibisse vinum deprehenderetur: amico cuidam mandat, medicis si quid percontentur, pro se respondeat. Erant autem de more vbi inuolutum curiose hominem, etiam cum capite viderent: primum illud solenne ipsis rogaturi. Quota hora accessio inuasisset. Cum autem amicus respōdisset, ferme ne vnam quidem integram ex quo cœpisset intercessisse horā. cū horrore ne an frigore cœpisset, rogant. Eo cū horrore respōdente: tangunt hominē iam corpore propter risum & operimētum madēte. Itaq; vbi hominē laudassent, qd' sibi obtēperasset, nec quicq̄ āte tertiæ diei accessionē deliquisset: ob id ipsum īquiūt nūc te deseruit horror. Estq; sudoris indiciū. ac multa humiditas circa cutē. Quæ haud quaq̄ euenisset: nisi inediā tolerasses. et triduū trāsmisisses. Iussis igiť pro-

Iocus galeni ex paraprosdocia.

Pichrocole naturæ quantopere lœdant: ob inediam nō solum per febres sed et p sanitatem

Vide et librum X

pinquis si quæ guttulæ illi manarent, diligenter detergerent, ne frigore officerent, tum mane se redituros præfati: discedūt. Ne tum quidem post sudores, iusso homine nutriri. Visæ nanq; sunt illis noctes eo tempore breues. Vtiliusq; esse postridie mane nutrire. Digressis igitur ipsis: perfusus sudore iuuenis, ita vt inuolutus vestibus fuerat in balneum cucurrit. ac tertio lauit. et similiter est cibatus. Postridie priusquam aduentarent medici: egressus domo dedita opera est. ne se deprehenderent. Itaq; cum paulo post venirent, & egressum intelligerent, mirati inter se sunt, quid tandem hominem egredi subegisset. iam bidui passum inediam. Ergo si hoc vno male affecti ab eiusmodi medicis ægri essent, quod pluribus diebus in cubilibus detinentur, cum liceret sine intempestiua hac inedia, multo citius ad consueta vitæ munia redire: erat profecto vel id pergraue. Verum longe grauius est quod accidit. Cū enim memoratæ naturæ vbi sub tali victu reguntur, grauissimis occupentur febribus: qui hunc iniungunt medici, nihil mihi a carnificibus differre videntur. Non enim veluti qui humidi ac boni succi sunt, vbi in febri diaria transmittere mirificam diatriton coguntur, vnum id tantum patiuntur incommodum quod frustra cruciātur: sic etiam naturæ iam comprehensæ. Imo ex longiore inedia accerrimis acutissimisq; corripiuntur febrib⁹. A quibus promptus est in hecticas transitus; atq; ab his rursus in torridum marasmum. Aut si os ventris facile iniurijs patet: in eum qui syncopen. i. animæ defectum infert. Audisti enim subinde nonnullis talium medicorum dicentem me, licere ipsis euidenter intelligere, quantum mali cōmittant, dum eiusmodi naturas in inedia custodiunt, si velint dum sani omnino sunt, biduum eos inediam iubere tolerare. Cernent enim illico febricitantes, idq; ob nullum profecto aliud, quam famē. Siquidem cui nec suberat prius quicquā in corpore, qd grauaretur, nec quicquā illi interim accessit extrinsecus noui: is plane ex inedia febricitauit. Quando enim vt dictū est, non vnus alterue, sic intēperatorum, sed plane omnes vbi inediam tolerarunt, & balnei solio abstinuerūt, febri corripiuntur; ne vel leuis quidē amplius relinqui nobis suspitio potest, quasi ob aliud qppiā, & nō iediā febricitarint. Quib⁹ nanq; in corporis temperatura siccum præualet humido, & calidum frigido: his corporis habitus gracilis, hirsutus, & nigrior est, ac reliquis tribus intemperamentis, quæ hoc sunt minus calida, tactu calidior aduertitur. plurima quoq; his flaua est bilis, vrinæq; ac deiectio bili satura. et pulsus magni. et somni leues. et pauci. et animi impetus vehemens. Ergo recte horum hippocrates tum generalē victus formulam, cuiusmodi esse conueniat, tum quot, ac qualia symptomata

Ex diatritariorū præceptis qtū mali interi succedat.

Medici carnifices q dietam triduanam imponūt ægrotis, præcipue ijs qui sunt biliosæ naturæ adeo ut hectica sequat: febris

Syncope in istis prouenit qa ut plurimū istis pichrocolis inqua in accessionū principijs bilis confluit ad os stomachi.

Famem facere per febrem in corporib. pichrocolis et dū sani sunt.

Calidæ et siccæ intemperiei notæ Hippocratem pposito intēpamēti vict⁹ formulā, et symptomata docere.

Notæ et signa intempiei calidæ et siccæ.

ut contingit Bartholomeo Caillio quem nos curauimus ut hic Galen præcipit in vita D. Petrus Paulinus meo Collega cibando: illum quando aduentabat accessio tertiana ...

Hæc tia uentima ee mortuo Cammillo fratre meo dulcissimo experio et optime dignosco obijt anno 15.. 18. die Julij, gracili habitu prædito: in syncopem prono. qq passus est inediam illam detestabilem

ta in eiusmodi homines incidant, non solum ubi totum diem in cibi inedia transegerint, verum etiam ubi altero cibo, qui pro prandio datur abstinuerint prodidit. Quippe in sexto de populatim grassantibus morbis ita iquit In calida natura refrigeratio. aquæ potio, quies. In libro autem de acutorum victu quem aliqui Cnidijs sententijs adscribunt: cum de ijs disputat, qui solitum prandium dimittunt: etiam huius naturæ hominum meminit. Picrocholos eos græce quasi amaræ bilis homines. ab redundāte scilicet succo nominans. Habent vero eius verba se ad hunc modum. Sed et qui bis die comedere consueuerunt: ij si non prandent, ægrotant. Tum imbecilli fiunt. ac timidi ad quoduis opus. Præterea cordis dolorem sentiunt. Siquidem suspensa illis viscera videntur. et calidum pallidumq; mingunt. & deiectio vritur. Sunt præterea quibus os ventris amaricat. oculi cauantur. tēpora saliunt. & extremæ partes frigent. Hæc ubi prædixit: mox alia quædam, tum de cena, tum de nocte, ad finem sermonis ait. Huiusmodi notæ homines quos picrocholos vocat tum vnicum i die victum, tum inediam, quā alios homines difficilius ferre. vnam nimirum in eo libro exponens partem, eorum quæ in sexto epidemion monuit in vniuersum. Nempe quod ad victum spectat. Nam refrigeratio quam calidis naturis suasit: efficitur, cum ex alijs; tum non minime ex cibi exhibitione. Qui nāq; originalem temperaturam parum moderatam habent, horum insitum calorem, si squalens acerq; est, cibi mitiorem minusq; mordentem reddunt. Sane illud non latet et boni succi, et exquisita debere esse, quæ his exhibeantur nutrimenta. Non tamen ea quæ boni succi propterea quod exiguum huiusmodi substantiæ in se habent, nominentur, ac nutrire nequeant, Imo quæ vtile plurimum in se contineant. Sunt nanq; et maluæ, et brassicæ, & betæ, & lactucæ, et deniq; omnia olera & fructus, nutrimenta. Cū substantia in his habilis ad alendum contineatur. Verum sicut in his exiguū est quod nutrit, non exiguum quod est inutile, ita in pane puro, et ouis, et carne, et alica plurimum est quod nutrit: minimum quod est inutile. Quod si id quod admixtum inutile est præter quam quod non nutrit. etiam acrem, aut acutam, aut acerbam, aut amaram aut deniq; vitiosam quāpiam qualitatem habet: non modo non proprie nutrimenta sunt: sed etiam medicamentosæ facultatis non parum in se habent. Expedit igitur tales homines illis nutrire cibis, quicūq; nec medicamentosam vllam sensu perceptam vim habeant. sed nec ipsum quod nutrit plurimū. Quando hoc quoq; si exuperat, vitio non caret. Principio nāq; nec quæ in ventriculo eorum agitur, concoctio est exacta. Nec si vētriculus eorū superet: quæ in venis obitur, est absoluta. Nec si isthic

Hippo.

Picrocholi

Refrigeratio interim ex cibi exhibitione.

Qualia eē debeant ꝓpositi intēperamenti nutrimēta.

Medicamētosum nutrimētum.

Picrocholos nō optime cōcoqre

Triplex cōcoctio.

Examen alimentorum pichrocolis conuenitium.

Ptissana non facit excrementa

haud magnus sit error, saltem tertia quæ singulis partiũ propria est: facile in omnib⁹ illis ex sententia respõdet. Cõueniet profecto huic, et vt frigidũ, humidũq; quodãmodo ei nutrimentum exhibeas, vbi corpus tum calidius tum siccius solito est redditum. Quare cõmodissimus huic est ptissanæ cremor. ad vnguẽ coctus, in quo nullũ sit superfluũ condimentum. Vtpote qui et refrigerare, & humectare, ac sine siti seruare hominem potest. Cũ eo quod nec halituosum, nec humidum, nec siccum detinet excrementum. Voco halituosa, quæcunq; per cutim foris effluere sunt apta. Humida quæ per vesicam. Sicca q̃ per aluũ. Quippe a vincenti in singulis eorum substantia, nomina imposui. Quod autem nullum horum retinebit ptissanę cremor, manifestum est. Quæ enim alui deiectiones sunt, eas astringentia retinere solent. Quæ per vrinas et vniuersam exeunt cutim, hæc detinẽt ea quæ exiguis meatibus inherent. Emplattomena vocant. Præterea quæ valenter astringũt. Ea stryphna græci vocãt. Ptissana vero, nec exiguos cutis meatus obturandi, nec astringẽdi vim habet vllam. Ac quod non astringat quidẽ, vel gustus ipse docet. Cui⁹ vnius est, quod astringendi vim habeat discernere. Quod vero nec cutis meatib⁹ lẽticia crassitudine ve sua inhereat. Id vero ratiocinari ex reliquis eius effectibus est promptum. Nam siue sordidũ corpus extrinsecus ptissana defrices: vtiq; sicut aphronitrũ et mel deterget. Siue ex vẽtre educere mediocrem pituitã velis: nihilominus mulsa, vtilẽ ptissanæ cremorem experieris. Additum tamen in dictionem est (mediocrẽ) quoniam si multa, & vehementer glutinosa, et crassa pituita sit: hanc radicula ex oxymelite non mulsa, aut ptissana detergere est habilis. Est sane & aqua mulsa ad omnes ante dictas expulsiones idonea. Verum nec sitim restinguit, vt ptissana, & in amara bili abundantibus naturis facile vertitur in bilem. Optimũ igitur (vt prædiximus) in eiusmodi temperamentis nutrimentũ est ptissana. Proximũ ab hoc, alica. Cui paululum aceti sit adiectum. Tertiũ quæ sine aceto liquida est, non crassa. Qualem nonnulli præparant adsimilem pulti. Iniecisse vero huic & cocti aliquid porri satius est. Nam quod tum anethi, tum salis aliquid necessario habebit, neminem latet. Quinetiam in furno coctus panis, vtilis est cibus. Sicut etiam e piscibus, saxatiles omnes. Nec ipsis minus aselli. Nisi si prope lacum, aut magnum flumen, quod in mare decidat, depasti: humidam magis glutinosamq; habeant carnem. Proxime asellos sunt solea, & torpedo. Itemq; lupus, & mullus. Post mugil e pelago. Omnis autẽ piscis deterior est, qui prope lacum, qui mari coniungitur, aut magni fluminis hostium pascit. Ex volatilibus autem optimi sunt perdices, ac montani omnes

Ptissanæ cremor picrocholis aptus, & cur.

Ptissanæ vires.

Triplex excremẽtũ halituosum, humidũ, & siccũ.

Nullum excrementũ a ptissana remorari.

Quæ tria excremẽta retineant.

Quod astringat solo gustu dephendi.

Ptissanã detersoriã vĩ habere.

Cibi picrocholis idonei.

Pisces idonei.

Aues idoneæ.

passeres. Ab his gallinacei. & phasiani. & iuuenes columbæ. Sed nec hæ tamen intus claudendæ. Cum excrementosa sint omnia, quæ exercitatione carent. Excrementosa vero non minus sunt, tum lacustria, tum palustria omnia. Quo fit vt etiam ex ipsis suillis carnib⁹, optima sit montana. Ab his deinceps hedi sunt. In omnibus iam dictis fugienda, tum vetula, tũ recens edita sunt. Illa nãq; duriora concoctuq; difficiliora sunt. hæc ĩmodice humida, & excremẽtosa. Ac potissimũ quæcũq; ex animaliũ generibus sunt, quæ naturaliter humida sunt. vt oues suesq;. Verum de omni ciboꝝ facultate, alibi præcepimus. Nũc veluti alia in hoc opere: sic ista quoq; exempli causa sint dicta. Siquidem propositum nobis in hoc est, non tanq̃ in ijs, quæ de alimentis. et medicamentis scripsimus, materias iuestigare: sed solas facultates generales. Nihil autẽ profecto referat generales ne facultates, an vniuersales appelles. Reuertamur ergo rursus ad ꝓpositũ. Quib⁹ acre aliquid quotidie trãspirat: hi si cutis ipsis stipetur prompte febri corripiũtur. Stipant vero hanc: tum quæ astringũt omnia, veluti paulo supra memorauimus de Abulis aquis: tum quæ lẽticia crassitudine ve sua exiguis meatibus inherent. Aliquãdo autem ipsa cutis immoderatior siccitas, exiguos ipsius meatus densat. Proinde qui oenãthe in balneo vtebatur hunc nos vidisti quo tempore inæqualitatem sentire se quereretur vetuisse. Simili modo et qui largo vino, cum oleo exiguo vtebatur. Item qui lentiscino tum cũ dẽsitudinem sentiebat: hũc quoq; de cætero (vt scis) vti ꝓhibuimus. Inhibuimus non minus & eum qui quotidie insolabatur. & eũ qui puluere vtebatur. Alteri vero qui iam ad ĩnæqualitatẽ febrilem peruenerat, vehementiam remittere frictionis iussimus. Iam alium (vt scis) curauimus, mirantẽ quo pacto vna lauatione, ac debita frictione horridam eius multoꝝ dierũ inæqualitatem dissoluerimus. Vtebatur autem et ille astringẽte oleo. hoc inquam iure propter alios vsus celebri. Hispanum vocant. Hoc igitur mutantes ac sabino, tum pinguiter, tum molliter vberius perfricantes, ac bis lauantes: illico sanum reddidimus. Non solum igiẽ hæc vitanda ijs sunt, quibus qui fumidum & fuliginosum e corpore exhalant. Sed etiã quæ glutinosum, & quæ crassum gignunt succum. Quando hæc paruis meatibus inherentia: transpirationẽ morãtur. Retinent non minus (vt dictum est) transpirationẽ & quæ cutim immodice siccant. Multos siquidem talium cũ sole vterentur: alios vero cum vberiore nitro, alios cum sale, aut exercitatione multa, aut frictione dura, præterea frictione sicca (xerotribian vocant). & calidis fomentis, & puluere, cum horum occasione quotannis ægrotarẽt: ipse testis es, vt ab his prohibitos, multis iam annis integros seruaueri-

Excremẽtosa eẽ q̃ exercitatiõe careant.

Lacustria et palustria excremẽtosa esse.

Cur vetula & recẽs edita fugiẽda.

Quę cutim stipent.

Varia astrictæ cutis exempla.

Oleũ hispanum.

Exẽpla cutim siccãtiũ Xerotribia

Acria et Adstringentia stipat cutam ... lenticie crassitudine ... aliqn immoderata siccitas

... febrilem ... inequalitati

et in hac febre ... balneo ... oleo et frictione

Cutem stipantia

mus. Sunt autem merito eiusmodi præcepta tum valentiũ, tum eorũ qui de valitudine q̃runtur cõmunia. Non ẽm ei quæ iam facta est febri consulunt. Sed ei quæ nunc in generatione est prospiciunt. Tollẽdis scilicet ijs, quæ illas excitant causis. Quippe quæ adhuc in generatione febris est, dum aufertur causa, ipsa vna interit. Quare quæ in libris de sanitate tuenda de eiusmodi temperamẽtis sunt prodita: ea omnia ad eos qui febricitare incipiũt, siue id sanationem appellasse oportet, siue prouidentiam, sunt transferenda. Siquidem sanamus id febris quod iam inuasit, etiam si exiguum est. Prospicim⁹ ne quid amplius proueniat, Adimentes causam.

Prospectricis et medicatricis mediciæ, cõia pcepta.

CAP. III.

Veluti vero iam dictarũ maxime naturarum, et cum valent, et cum de se q̃rũtur, illud cõmune cõsiliũ est, vt fluxile & transpirabile vndiq; corpus reddatur: ita illud quoq;, vt tum vigilias, tum iram, tum tristitiam, tum curam, tũ vstionem, tum frigus, tum lassitudinem fugiant. Cum promptissime post hæc, eiusmodi temperamẽta febri capiantur.

Alia picrocholorum cõia cõsilia

Sanare vero eas, quoties ex aliqua dictarum occasionũ febricitant, oportet, partim similiter ijs quos ex stipata cute laborare diximus, partim dissimiliter. Quippe in prima accessione inclinante, ducendi in balneũ omnes sunt. Tum pinguiter, simul ac molliter fricandi. Qui quidem ex aliquo quod cutim astrinxit laborant, sicut dictum est. Qui vero ex siccitate, fricandi quidem et ipsi: sed parcius. Lauandi autem vberius. Respiciendum vero semper ad virtutis modum est. in omnibus eiusmodi auxilijs. Atq; iræ quidem, & tristitiæ, & vigiliæ, ac curæ, nec frictione indigent: nec multa lauatione. Sed omnibus qui ex eiusmodi occasione febricitant, oleum infundendũ tepidum large est. cui minime astringens vis insit. tum paululum fricandi. atq; ex consuetudine lauandi. Vstio vero protinus ab initio refrigerationem desyderat. tum crebriorem lauationem. Minime vero aut oleum largum, aut crebram frictionem. Sint autem quæ refrigerent, & rosaceum, & omphacinum quod arbitror omotribes. i. crudum oleum nominant. Vtiliora vero ex his sunt, quæ nihil in se salis omnino habent. Efficies hæc magis frigida, si ita vas in quo continentur in puteo suspendas: vt aquam tangat. Præterea si defluxus frigidæ aquæ, vasi se illidat, magis humorem refrigerat. Quod si largi⁹ refrigeratam cupis: niue circũdabis. Infundere autem syncipiti sublata in altum manu p mediocrem lanæ modum oportet. Hæc vsq; ad inclinationem faciẽs: in balneum duces. Si vero qui memorato est temperamento, de quo omnis hic sermo est ex frigore febricitet: etiam ducendus ad balneũ in remissione is est. Si autem cum grauedine & destillatione febricitet: priusq̃ hæc concoquantur, lauandus non est. At qui ex vstione fe-

Sanatio picrocholor̃ cum febricitant.

Curatõ omniũ cõis.

Astrictã habẽtiũ cutim ppria.

Siccator̃ ppria.

Virtutis robur ĩ strictione lauatione et talib⁹ attẽdẽdũ

Refrigerãdi olei rõ.

Ex frigore febricitãtis curatõ ppa

Si cũ grauedine & destillatõe febricitet.

bricitant: ij vel cum hæc adsint lauari debebunt. Veluti in libris de sanitate tuenda ostendimus. Post lauacrũ vero iisdem quibus ante manifestis facienda amborꝝ capita sunt. Eorum quidem qui ex vstione febricitarũt, refrigerantibus, qui ex frigore calfacientibus. Sunto autẽ & hæc post balneum mediocria. cuiusmodi Irinũ est & Nardinũ vnguẽtum. Verum de his immorandum pluribus non est. Præsertim in libris de sanitate tuenda iam proditis. Sed suffecerit dixisse reliqua simili modo in febricitantibus esse facienda: queadmodum in vitis & refrigeratis citra febrem, facienda ꝓcepimus. Non tamẽ quouis tempore lauandos febricitantes esse. Sed in accessionis remissione. Præterea qui ex vstione febricitant, his intendendam quæ ex refrigerantibus constat curationem esse. His vero qui ex frigore, eã quæ ex calfacientibus consistit remittendam. Reliquũ autem fuerit, vt communitatem ac differentiam in victu, omniũ comprehensarum conditionum in proposito temperamentum, vbi febri diaria laborat, exponamus. Omnium igitur cõmunis victus species esto, quæ & boni sit succi, & concoctu facilis, & quæ nusq̃ exiguis cutis meatibus inhereat. Sed ijs qui exusti sunt, cum eo quod refrigeret & humectet. Pari modo ijs quos ira male habuit. Iis vero qui refrigerati fuerunt, cum eo quod calfaciat modice. Iis qui peruigilio, et tristitia, & nimia cura sunt affecti: quod humectet ac somnũ conciliet. Ad eũdem modũ: ijs qui fatigati sunt: magis nutriẽs. Iis qui refrigerati sunt minus nutriens. Reliquis quod medium sit amborum. Vinũ vero ipse conscius es, omnibus me eiusmodi naturis concedere. Sed quod tum aspectu, tum virib⁹ sit aquosum. Id enim ad omnia vtilius, quã aqua est. Vt pote quod et concoctionem iuuet, & vrinas ac sudores prouocet. Constat autem et Hippocratem, non in diarijs modo febribus: verũetiã in acutis ex ijs quæ de acutarꝝ victu ꝓdit vinũ dare. At in sexto epidemiωn, siue ipse sit, siue thessalus eius filius: vinũ calidis temperamẽtis prohibet. Idq; non modo cum febricitant: sed etiam per sanitatem. Quippe in calida natura suadet, tum refrigeratiõem: tum aquæ potionem. tum quietem. Nisi forte copiosius vtendum esse aqua quã vino eiusmodi naturis suadere eum dixeris. Queadmodum nonnullis placet. Hoc igitur seorsum per se disquiratur. De potione vero frigidæ decidendum. Ego igitur censeo eius generis naturas, et dũ valent, eiusmodi potione magnopere iuuari: nec in diaria febri his quibus in vsu fuit eam circũcido. Si quis vero non adsueuit: huic per febrem dare non inceperim. nisi pristina plane sanitate prius reddita. Quod si vel propter timiditatem, vel propter cõsuetudinem a pueris, vel falsam opinionem frigidam timeat: tum opere homini per-

Marginal notes:

Non quouis tpe lauãdos febricitantes esse.

Victus oim iã cõphẽsorũ cõis.

Exustorꝝ & q ex ira febricitant ꝑ prius.

Eorꝝ q ex vigilijs tristitia & curis febricitãt, ꝑpri⁹.

quale vinũ his dãdũ.

Hippo.

Thessalus hippocratis filius.

Frigidæ potionẽ picrocholis magnope conuenire.

suadeam, obseruans in æstate cum æstuat, tum oratiõe post opus. Nã vbi post vsum eiusmodi potionis, liberatus statim ab vrendo ęstuandoq; est, visusq; firmiorem ex eo stomachũ, quã ante habere: tum venter illi biliosum deiecit: et probe concoxit: ac corpus cum ea iterum iterũq; est vsum, reficitur: tum vero alijs quoq; indicatis, quib9 simili ratione contulit: exposuerim primũ quidẽ illud esse omniũ longe verissimũ, quod contraria contrariorũ sunt medicamenta. Proditum autem mihi de hoc prius est. Mox illud quod temperamentum ei9 sanitatis symmetrian egressum: morbo est propinquũ. Tum quod sanitas eiusmodi corporum dubia est. ac potius in affectu quã Schesin vocant: q̃ in habitu quam Exin. Præterea quod si boni temperamẽti eẽt: hoc illi oĩ studio tuerer. cum vero vitiosi sit temperamenti, et naturæ: in melius ĩmuto. Porro dictũ et de his fuse est, in libris de sanitate tuenda. Vnde nec immorandũ mihi hic multis est. eos imitanti scriptores, qui cum pauca prorsus sciant: ipsa in omnibus libris inculcant. Id eñ non multa est docere, sed multa scribere. & multas chartas cõsumere. cum liceat paucas. ac multum temporis nulla necessitate cõterere. Itaq; nec notas diariarum febrium hoc loco describo. Vtpote iam prædictas mihi in secundo de crisi propemodum vniuersas. Si quæ vero reliquæ fuerunt: etiam in primo de febrium differentijs ꝓditas. Qui etiam in libris de pulsibus, quãtum ex ipsis sit vtile, exposuimus. soli (vt scis) omniũ qui ante nos fuerunt. Idq; adeo (arbitror) clare, vt nec puerum quod tradidimus lateat. Cum Archigenes (vt ostendimus) non docuerit. Sed deblaterarit plurima. tum in opere de pulsibus: tum in eo quod de febrium significatiõe inscribit. Tã̄ autem eum qui in aluminosa aqua se lauit: medici vsq; in tertium diẽ cibo abstinere iusserunt: ad eundem scis modũ neminem eorũ qui vel exusti fuerunt, vel alia quapiam ex iam dictis causis febri tentati, lauasse. aut nutriuisse, priusq̃ diatriton transmisissent. Necesse eñ profecto est & me diatriton dicere. Ne in hoc quoq; nugis eorum me exponam. dicentium aliam esse tertij diei accessionem, aliam ipsam primam diatriton. Quippe hactenus eorũ nugas processisse, ipse aliquãdo audisti. Sed siue primã diatriton, siue aliud quiduis appellasse velint, non semel nos bisve aut ter, verum sæpius, quã vt meminisse possimus, tum in primo statim die ad vesperam, eos qui diaria febri laborarunt, lauimus: tum vel magis in secundo. imo etiam in ipso tertio. ceu paulo ante diximus. de eo cui stipata cutis fuerat. Verũ hanc causam rarenter vidi febrem accendere. Itaq; etiam hanc maxime tractandam desumpsi. Vstionem vero & lassitudinem, et cæterorum singula plane sæpe. Vidisti autem eos omnes quarto die mane, ad solita

Frigidã auersantib9 quomodo suadendũ.

Cur diatriti vocabulo vtaẽ.

redire munia. ac medicis qui ipsos tertium diem prorsus in cibi inedia exegisse fuerant opinati, occurrere. Itaq; etiam miranti tibi, q̄d demum causæ esset, cur vel nunc saltem ab ijs quæ perperam opinantur, non recedant: conuenienter (vt arbitror) respōdi. quod neq; veram speculationem noscerent, & nunc eam incipere discere erubescerēt. Aliq tamē (veluti confitentē aliquādo ex ijs quedā, idq; cū lachrymis veritatē nobis solis audiuisti) nec vitæ sibi necessaria aiūt suppetitura, si qui eos scire aliquid existimant discētes iam videant. Verū tu hoc semel audisti. Deos autem testor, multos id mihi sæpe soli confessos. idq; lachrymantes, ac infœlicitatem suam deplorantes, quod sub malis p̄ceptorib⁹ tempus perdidissent. Iuroq; tibi rursus deos, illud quoq; mihi persæpe a cōdiscipulis dictū esse, cum essem adhuc adolescēs. Nam cum mihi mos fuerat, vbi aliquis me de secta aliqua, num sana esset percontaretur, dicere me respondere non posse, nisi reliquorum dogmata didicissem, ac methodum quāpiam mihi comparassem, qua quod potius esset discernerem: non pauci ex condiscipulis qui hæc audierant, responderunt. Me & excellēti natura & singulari propter patris mei liberalitatem esse eruditione. tum & ætatem ad discēdum idoneam, & impensas vnde studijs vacem, suppeditatas, habere. secum non ita agi. qui & rudes in primis disciplinis essent, nec acuto vt ego, ingenio. nec quod impenderent habere. Itaq; contētos esse oportere ijs quæ nossent. qualiacūq; ea forent. Minime igit̄ mireris, cur plerosq; medicorum non pudeat diatriton in ore habere. etiam si sexcenties nos p̄sagire in ægris viderunt, diariane febri laborarent: an ea quæ tertio quartove die affligeret. Illud potius æstima, quod Hippocrates monuit, homo alias ingenio maxime philosophico. Cum in acumine morbus est: statim tum vltimos labores infert, tum tenui ad vltimū victu necesse est vti. Vbi vero non, sed licet liberalius cibare: tantum est de vltimo remittendum, quantum morbus, vltimis est mitior. Labores nāq; dicit, omnia quæ hominem offendunt. vltimos vero, maximos. quales vtiq; in summo vigore fiūt. Iubet autem reseruari in id temporis summā victus tenuitatem. nihil profecto docēs diuersum, ab eo quod alibi dixit. Cum in summo vigore morbus est: tum victu vti tenuissimo est necesse. Atqui fieri nō potest, vt summā victus tenuitatem, ad sūmi vigoris tēpus differas, nisi inter initia conieceris, circiter quotum diem in vigore morbus sit futurus. Sed & insanire Hippocratem dicunt, cum hæc scripsit. & tametsi nos opere ea ostēdimus: omnia potius putant q̄ posse quēpiā in prima aliquando accessione, certam noticiam affect⁹ habere. Ego vero nec in omnibus ægrotantibus, fateor exacte me scire in primo

Hippo. Sententiæ hippocratis interpretatio. Hippo.

Laudes suas recenset Galenus

Vide quibus egeat ille qui in disciplinis alijs præcellere cupit.

Aphus. p.º aph. 7.º

Nota. Galenus se prius die exacte nō noscere affectū, fatetur

Contrarium videtur annuere p.º de diffis feb. cap. ... et i.º cap. ... ubi ait q̄d sicut hoīes ex propria forma cognoscuntur ita febres ex propria spe caloris

Siquis pichrocolas naturas diaria febre febricitantes media consuriat, in ardentissimas febres breui tempore et paucis diebus illas adiget.

die affectum, nec vllam diariam me febrem posse fugere. At vero vt nihil in victus ratione primis saltem diebus pecces, hoc satis est. Si discernere diariam a reliquis queas. Ac propterea quarto die, in quo illi hominem, quem iam siccarunt, primũ nutrire incipiũt: nos ad cõsueta dimittimus. Ac a diarijs in acutas febres transitum fieri, hac victus ratione prohibemus. Cum si quis aliter cibet: excipient necessario iam dictas naturas ardentissimę febres. Sunt em̃ aliæ naturæ quibus aut nihil, aut non magnopere incõmodet tot dierum inedia. Sicut e diuerso aliæ, quibus non modo non innoxia: sed etiam vtilis est trium dierũ inedia. Verum de cæteris naturis post decernam. Propositam vero nunc nobis ab initio naturam, inediæ in summũ ducũt discrimen. in quacũq; iniungantur febri. non solum ijs quas modo commemoraui diarijs. Etenim si propter obstructionem aliquando, vt dictum est, morata trãspiratio est: si parua ea sit: qui recte deterserit, secundam fore accessionem vetabit. Sin momentanea: non possis ita pmittere. Quod si & multi & crassi et glutinosi impacti succi sunt: quæ hos excipit febris, fieri non potest, vt intra fines diariarum cõsistat. Quãdo ex necessitate huic, in mali succi naturis, ea quæ ex putredine humorum accenditur succedet. Nam in alijs saltem temperamentis, quæ in sequentibus exponam: excitari ex tali causa potest, citra humorum putredinem aliqua continentis febris species. Porro capere eiusmodi sermones omnino non potest, qui prius in memoratis operibus nõ sit exercitatus. ac potissimũ in eo quod de febrium differẽtia inscribitur. Nã vbi obstructio quæpiam mediocris est, ob quã febricitãt q̃bus vitiosus est succus, in primo die atq; etiam secũdi aliqua parte, nullum est in pulsu putredinis signum, æque vt nec cruditatis in vrinis. Protracta tamen remissione, nec amplius pro ratione, sicut post summũ vigorem incœperat cedente: suspectus affectus est. Veluti e diuerso in quibus ad dissolutionem festinat, vel halitus aliqui, vel sudores exierunt, vel multa bona vrina, cum signis in pulsu bonis: in ijs proculdubio diaria febris est. Sed quæ ex parua oritur obstructione, ea vt dictum est, saltem inter initia similis diarijs est. Protracta tamen inclinatione: suspecta redditur. quãuis putredinis indicia in pulsu adhuc non appareant. Quippe nisi vitiosus succus penit° trãspiret: necesse est putrefiat. Ergo vt trãspiret maiore iã auxilio est opus. Ac si quidem vel puer vel senex sit: sanguinem detrahere non licet. inter has ætates, vbi robur ægro non deest: secanda vena est. etiam si plenitudinis signa non adsunt. Præstat em̃ vitiosi succi maiore parte emissa: ad detergendas obstructiones accedere. Cũ alioqui metus sit, si obstructionibus liberandis priusq̃ vacua-

Quibusdã naturis vtilẽ eẽ tridui inediam.

CAP. IIII.

Duplicẽ ex magna obstructiõe oriri febrẽ posse.

Putredis signũ i pulsu Cruditatis signũ i vrinis.

Putredinis suspectæ nota.

Diariarum notæ.

Curatio trãspirationis ipeditæ

Diariis ... eiiceabat hoies et acutas febres in ipsis gignebat.

Propositam .i. picrocholam de hac hactenus locutus est.

parua obstructio aufertur commoda detersione

Diariarum plures ... hinc ... poteris ... degenerat in putridas.

nota

Nota de Obstructione.

Signa febris diariae

Detersio et frictio et ad iuuabat transpirationem

Curatio transpirationis impeditae per venae sectionem.

Vide i 9. huius . c 113

Diaria febris pot eẽ aliqñ ab obstructione, quę cutis meatus obsideat, attñ ista obstructio leuis eẽ debet, et in prima inuasione à diligenti peritoq; medico aboleri debet alioquin diaria nõ eẽt, qa aliç accessiones insequerent et putrida euaderet. At si momentanea obstructio fuerit difficile erit prohiber ne febris putrida insurgat.

Hinc habes cur fiat febris
qa fit putredo. cur hæc?
qa prohibet. transpiratio. cur hæc?
qa fit obstructio. unde hæc fit?
a lentore et glutinositate ut a copia. copia an omnia est auferenda

Obstructio fit nõ solum a viscididate et lentore humor, sed et a copia ipsorum ut inf. lib. x. cap. 2.

ueris, studeas, ne ipsas magis impingas. At soluũt quidẽ obstructiones quæ detersoriam facultatem obtinent. Seu foris cuti sint admota, seu intro in corpus accepta. Periculum vero est etiam ne quæ foras trahunt, vna cum ijs quæ obstruũt, etiam aliud quippiam attrahant. et quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secum ex ijs quæ in vasis continentur rapiant. Quod ipm si tenax sit, & crassum, obstructionẽ plane geminabit, sin aliter: multitudine certe sua non parum omnino nocebit. Cernimus eñ aliquando etiam quod multum est, cum simul totum confluit, obstruendo herere. infigiq; nõ minus quã ea quæ glutinosa sunt. et crassa. Quod si per meatus angustos est transitus: multo profecto magis retineri. Quo igitur & his iter liberum, et quæ foris admouẽtur attractio tuta sit: vtilissimũ est corpus inanisse. Quin etiam fumosa fuliginosaq; succorum excrementa quæ transpirant, succis ipsis imminutis pauciora restabunt. Quare inde quoq; minor reddetur febrilis calor. Sic vt foras trãspirare, si exiguę obstructiões sint, queat. Ergo cum suspicio erit cutim esse ex obstructione occlusã, Id quod tum ex eo conijcies quod non fuerit in primæ accessionis remissiõe, vacuatio satis magna, tum quod similis sibi perdurauerit remissio: si homo ex nulla manifesta febricitauit causa, etiam certius argumentum obstructionis habes. Sin ex euidenti aliqua causa: fieri potest vt duæ simul coierint causæ. Nã si altera tãtum causarum, Nempe quam externa impressit, subesset: iminuta remissio fuisset. cum sensibili alicuius expulsione. Haud quaq̃ igitur differendum est sanguinis aliquid ita laborantium mittere. Scilicet tum ad virtutis, tum ad obstructionis modi portionem. Discernetur autem obstructiõis magnitudo, ex ipa magnitudine febris. vt quæ ex maiore obstructione maior, ex miore minor icideri t. Vbi vero modice vacuaueris: haud multo post, aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum, ex ijs quæ detergeant exhibebis. Sunt porro non multa quæ in febribus id præstent. Sed sicut dictum prius est, in alimentorum ratione, sunt ptissana, & mulsa. In pharmacorũ, oxymeli, & quæcũq; incoquere in mulsa licet, ceu calaminthum, & hissopum, & origanum, et serpillum, et irim, et apium. Verum hæc omnia iusto sunt calidiora. Ideoq; febres accendunt. Ita vtiq; vt vinum. Oxymeli vero solum, nec febres accẽdit: et strenue deterget, sic vt ea quæ glutinosa crassaq; sunt, dissoluat. & meatus obstructos liberet. Porro inter mulsam & oxymeli mediũ locum habet, quod apomeli græce dicitur. Cuius plurimus circa peloponesum est vsus. Nõ immerito arbitror & Saccharum inter hæc numerãdum. Ex hoc victu seruabis quantum de febrili calore minuitur. Etem̃ si tertio die mane videris minimũ esse, quod de febri relin-

Margin notes (printed): Magnitudo obstructiõis vñ discernat. — Post vacuationẽ detergẽdũ vł nutrimẽto vel medicamẽto eẽ. — Detergẽtiũ materia. Ptissana. Oxymedi. Apomeli. Saccharũ. Quõ lauandũ.

Margin notes (handwritten): Cur corpora prius inanienda. — Signa manifesta obstructionis. In quo casu sanguis est mittendus. — Sanguinis missio convenit quomodo et quanta. — Nota detergentia post evacuationem. — Ptisana et mulsa detergunt citra morsum ut inf. [illegible] medicam. cap. 8. — Oximel omnium optimo utitur in his febribus diariis. — Utimur hodie saccharo rubeo.

Oximellis commodissimus usus pro detergenda obstructione interiori.

Pro detergenda obstructione exteriori in cute, unde paulo inferius, inter que est mulsa optima et paratu commoda.

quitur, ac neq; putredinis humorum in pulsu nota subsit, neq; in vrina cruditatis, suspecta vero hora qua primo die febris occupauit extra meridiem sit: audacter hominẽ q̃ ocyssime lauabis. longe ante sextam horam. Abunde tamen sit, si intra tertiam horam lauationem compleueris. Ad eundem modum & si decimam horam suspectam habueris, vsq; ad septimã laues licet. Cũ tris æquinoctiales horas, quatuor ve, inter balneũ accessiõisq; tempus interponi, abunde sit satis. Debet autem in balneo corpus prius vnctum, ac moderatissime frictũ, mox detergeri extrinsecus abluiq;. sane detergẽtium materiam expositam habes in commentarijs ijs, qui de medicamentis sunt conscripti. Desigẽda vero semper sunt, quæ ad rem propositam sint accõmoda. Quippe distincta in his sunt, tum quæ magis, tum quæ minus detergent. Sed et nunc exempli causa pauca dicemus. Moderatissime detergent, tum erui farina, tum ordei. tum fabarum. Præterea mulsa, quæ sit aquosa. Magis vero q̃ hæc iris et panacis radix, & austolochia, et mulsa quæ mediocri est mixtura. Veluti etiam hac magis quæ meracissima est. Fit hæc vbi mixta melli exigua est aqua. Sic vt liquatum mel, exiguos cutis meatus facile ingredi possit. Possunt autem vel hac magis detergere, tum spuma nitri. tum nitrum ip̃m. tum aphronitrũ. Sit autem nitrum oportet, quod ex tenuibus partibus constet. cuiusmodi Berenicium est. Si vero lapidosum sit: vri id leuigariq; diligenter debebit. Mel autem purissimum. acerrimumq;. cuiusmodi est hymettium. Est autem et sapo, ex his quæ maxime detergere valeant. Atq; hæc satis multa detergentium materiæ exempla sunt. Tempestiuum enim est iam ad ea quæ post balneum adhibentur, accedamus. Sunt autem ea minime multa. Nam præter aquam quæ parum apij incoctum in se habuerit: nihil his est offerendum. Licet quod inter balneũ et suspectas horas spatium erit trium fore horarum conijciamus. Si vero circa vesperam, aut duabus horis citius, accessio inuadet: tũ lauisse mane liceat: tum cibasse. sed tantum ptisanæ cremore. Deinde si suspectæ horæ nihil afferant: & lauare rursus si velit, licet: & cibare. ad eas quas diximus consyderatiões intento. Sin aliquid eueniat: & conferendũ id est cum accessione, quæ primo die inciderat, & tum vrinæ consyderandæ, tum pulsus sunt. Quæ omnia profecto mediocria apparebunt, vbi exigua relinquit̃ obstructio. Quare ip̃m & lauabis q̃rto die: & cibabis. ad iã dictas cõsyderatões spectãs. sperabisq; nihil quinto die supuẽturũ. At si magna obstructio facta sit: ea febris ex diariarum gñe non erit. Quare in p̃ximũ differatur librũ. Cũ in hoc de diarijs tãtũ agere statuerim⁹. Q̃m igitur diariæ febres, in p̃positis corporum tẽpamẽtis, sæpenũero etiã cruditatib⁹ succedũt: p̃xi-

Quõ p̃positus in balneo tractãdus.

Quæ extrinsecus detergeãt.

Quæ moderatissime detergeãt.

Quæ magis.

Nitrũ berenicium.

Mel hymettiũ.

Sapo.

Quæ post balneũ exhibenda.

De diarijs a cruditate. CAP. V.

[Manuscript marginalia:]

* Cur prius ungendum quam in balneum immitteretur non dicit. Existimo cum hos prius unctos velle q[uia] forsan soli sufficit hos refrigerare absq[ue] humectatione: oleum si poris cutis adheret suo lentore prohibet ingressum aque ... At si opus est non solum refrigeratio sed et humectatio, hos ungere non est opus uti hecticis opus

Calor febrilis. Pulsus. Vrina. Tria indicium dat de magnitudine ut parvitate febris.

Fricandum et ungendum corpus ante lavationem *

Obstructione extenius detergentia.

Apium istis convenit.

Nota quod etsi febris Diaria tertio die et 4.to repetat non ob id non est dicenda Diaria dummodo istę sequentes accessiones leves sint et nullius fere momenti. Si magna fuerit obstructio nõ erit febris e genere Diariarum

i. biliosis

De febribus Diarijs ex cruditate

mum fuerit de ipsis disserere. Ergo pessima quidem in eiusmodi temperamentis cruditas est, citissimeq; febrem accendit, in qua cibi in nidorulentam, et fumosam qualitatem corrumpunt. Quãdo ea quæ in acidam vertit, vt raro talibus naturis contingit: ita minus nocet. Dicemus autem de vtraq; seorsum. incipiẽtes ab ea, quæ sæpius his incidit. & magis lædit. Ea est (vt diximus) nidorosa quædã ac fumosa. Quæ vtiq; si aluus lubrica est: minus est noxia. Sin astringit: grauis est. Siquidem ex astrictione eius, vitiosæ naturæ in febres prompte incidunt, ac potissimum cũ neglecto consilio in lectulo domi manẽdi, ad solita conuertunt opa. Febricitãt aũt nõnulli, & ex iis quos diarroea post cruditates male habet. Quibus vtiq; non minime proritatur febris ex desurgendi frequentia. Quod si etiã rosio, aut dolor, aut calor imodicus in ventre & intestinis fit, hinc vtiq; vel lõge magis affectio febrilis increscit. Est aũt eorũ quibus clausa aluus est, & qbus fluens, nõ eadẽ sanatio. Itaq; etiam seorsum de vtrisq; agetur. Apparebit em̃ sic tractantibus non solum quatenus differũt: sed etiã quãtũ ambobus sit cõmune. Si igitur ea tantũ q̃ corrupta fuere, vacuata eẽ videntur: tum lauandũ, tum nutriendum in remissiõe febris est. Sed iis q̃ circa vẽtriculũ sunt, prius cõsulto. Sin ita multa inanitio, aut prius facta sit, aut nũc etiã in homine duret, vt virtus iam defessa sit: satius est omissa lauatiõe cibare. Sed cõsulto prius iis quæ circa ventrem sunt. Consuletur ita laborantibus, si modo vacuatio amplius non duret fomẽto ex oleo & apsinthio. Expedit aũt tingi apsinthiũ, quo minus nidore offendat, feruenti aqua. Quod si qs rosionis aut doloris sensus in vẽtre adhuc supsit: incingi illi peniculus post fomẽtũ debebit, qui vel calidus sit, et siccus: vel ex oleo in quo apsinthiũ incoctũ fuit, madens. ac plurimũ expressus. Satius autem fuerit, si nardini vnguenti quod curiose sit factũ, facultas sit, ex eo peniculũ eodẽ modo imbutũ ventri incingere. Iam multo etiã satius sit, si purpura marina is sit, atq; etiam longe optimũ, si optima sit tyria. Quippe tenuiorẽ astringendi vim habet, tum ea purpura, tum optima nardus. Ita vt earum vis siccando, calfaciendo, ac robur inserendo, corpora quæ circa vẽtrem habentur, alte penetrare possit. Quod si os ventris, quod stomachum appellare solemus, abutentes nimirũ appellatiõe, imbecillius sit: etiam tanta portiõe chiæ Mastiches in nardino tunsa, vnde sordiũ crassitudo existat, madefactã ex eo purpurã imponemus. Esto autem abunde calẽs talium quodq; cum primum imponitur. Quippe quæ tepida sunt, omnia ventriculi firmitudinẽ dissoluunt. Non autem te fugit, solere me vnguenta calefacere in vase duplici. Vtiq; coniecta prius in vas maius, aqua feruẽte. Qñ aliter calefactis, viciatur eorũ fa-

Pessima cruditas.

De nidorosa fumosaq; cruditate

Si aluus his pfluit curatio.

Prouidẽtia eorũ q̃ circa vẽtriculum.

Purpura tyria cur p̃stet.

Os vẽtris, stomachũ abusiue vocari.

Si os vẽtris ibecillũ sit.

Bñ calida esto q̃ stomacho applicent.

Vnguẽta in duplici vase calefaciẽda.

cultas. Cæterum fluente adhuc aluo: vtilius est optimo recenteq; melino simili modo quo Nardino vti. Vtile autem ad omnia talia est, & mastichinum. Non in postremis accōmodata sunt eiusmodi ventriculi affectibus, & vnguēta ea, quæ ad gratiā delicatarū mulierū fiunt. Hæc inquam præciosa quæ Romanorum luxus videtur inuenisse appellationesq; dedisse. Nominanē em̄ tum spicata, tum foliata. Si vero qui affligitur, cinctum non patitur: siue ob consuetudinem, siue delicias cingi recuset: licet cerato idem efficias. Est aūt in eiusmodi vsū optimū, quod ex cera fit Tyrrhenica in vnguento nardino liquata. Cui postq̄ refrigeratum est: aloes ac mastiches mollissim⁹ puluis est admixtus. Debet autē singulorum hic esse modus. Ceræ ac nardi partes pares. Aloes pars octaua. Sic etiam & mastiches. Vel (si placet) huius paulo aliquid plus. Quod si cerato aliquid e sumptuosis his vnguentis admisceas: præstantius medicamētum habebis. Si autem ventriculus intus vritur, ita vt affect⁹ quidam phlegmone similis in eo consistere videatur: vtilius est ceratum quod ex melino cōficitur. Sunt porro et alia medicamenta non pauca. Alia quidem ex oenāthe. Alia ex hipocystide, & balaustijs, & palmularū carne cōfecta. quæ ventriculo tum refrigerando, tum vero firmādo sint idonea. Horum ergo quod ad rem præsentē fit cōmodissimū, id deliges. ijs quas memorauim⁹ cōsyderationibus intentus. Cibādi vero his sunt. Fluente quidē etiānum ventre: polenta, & pane, quem græce oxylipe vocāt. qui vtiq; minimū aceti habeat. non sicuti in dysenteria, & diutina diarrhoea p̄parare solemus. Inspergere autem polenta debebis, alias aquæ calidæ vbertim, alias, vbi scilicet venter adhuc plus iusto excernit, vel mali punici, vel pirorum, vel malorum succo. potissimū cotoneorum. Quod si iucūdius laborāti erit: etiā decocto ex piris, aut malis, aut myrtis, præparato, polenta insperges. Sin venter non amplius excernit: suffecerit tum alica similiter ptissanæ præparata, hoc est aceti habens pauxillum, tum ex ea sine aceto sorbitio. tum gallinaceorum testiculi. & saxatiles ex albo iure pisces. Præterea fructuum aliquis, ex his qui astringant. vel solus: vel cum pane. Hos vero vel magis, etiam ventre adhuc fluēte, dabis. Quod si appetentia careant, sic vt cibos auersentur. (Incidit nāq; id non paucis eorum quos diarroea ex cruditate male habet) etiam de medicamento quod ex succo fit cotoneorum, vnum aut duo coclearia danda his sunt. Aut si huius copia non est: eius quod ex carne eorum componitur. Tradita vero eius generis medicamentorum compositio est, in libris de tuenda sanitate. Atq; ita quidem in prima remissione, his qui ex cruditate febricitant, mederi conuenit.

Spicata.
Foliata.
Ceratū propositis accōmodum.
Si vētriculus int⁹ vrit.
Cibatio propositorum si aluus fluit.
Oxylipe.
Polētæ vs⁹
Si fluxus sistitur.
Si appetentia sit deiecta.

Dolonis & Grauitatis et Ventris Flatuosi Curatio

Curatio Ventris adstricti

Si vẽter omnino astringitur, quid agendum.

Si vero omnino vẽter astringitur: ptractatis prius præcordijs, mox toto ventre, consyderabis num cibus in gracile intestinũ, aut in colon descenderit. Deinde ægrum interrogabis, qua maxime in parte, vel rosionem, vel grauitatem sentiat. qualesq; habeat ructus. Vbi ex his compertum habueris, in quanã totius ventris parte nutrimentũ consistat: si in superioribus partibus pendet: aliquid diatriton pipereon dabis. non medicamẽtosi illius, sed eius quod in opere de sanitate tuẽda, ceu & simplicissimũ, et ijs qui cruditate laborarẽt aptissimũ, laudauimus. Post deinde præcordia, omnemq; ventrem persundes. Hoc vero etiam si inferius descenderint quæ vitiosa sunt, facies. pluris minorisq; ratione id varians. Siquidem plus et temporis et persusionis exigunt, ad præparationẽ eorũ quæ deinceps sunt agenda, quibus in superioribus ventris corruptum nutrimẽtũ adhuc manet. Sin motũ id notabiliter ad inferiora fit: adiuuãdũ aut glande subdita, aut leui per inferius infusione est. Vtiq; si rosio simul adsit: hanc mitigantibus. si flatus: hunc cõprimẽtibus. Sin neutrum fuerit: ex melle aqua et paululo olei, id quod subter infundetur faciẽtibus. Vbi vero vehementior rosio vrget: sabinũ oleum, in quo aliquid seui anserini sit liquatum, est vtilius. Si vero eius copia nõ est: gallinacei seui. Sin nec huius facultas est: caprini. Quod si huius quoq; penuria est: inijciẽdum oleo parum ceræ est. potissimũ elotæ. Flatus vero sanandi sũt, oleo in qua ruta, & semina quæ flatus discutiunt, fuere incocta. Cuiusmodi sunt apij, & cũmini, et maratri, et sinonis, aliaq; id genus. Vacuata vero aluo, nutriẽdum protinus, in cæteris quidem, ijs quos memorauimus similiter est. amotis tamen ijs quæ astringãt. Ac si quidem primo die ad vesperã hæc egeris, aut etiam noctis qualibet hora: etiã secũdo die similem adhibebis prouidentiã. In quo etiã si plane desijt febris: lauari hominẽ sines. Ac vbi in sequenti nocte quietus citra offensam dormierit: sanum iam hominem prorsus existimabis. Si vero qui cruditati successit dies, cum sequenti nocte febrem attulerit: veluti in secundo die: ita tunc & accurandus: & nutriendus homo est. Si vero & nox tertiæ diei febrile quiddam paululum afferat: ne id quidem formidãdũ. Sed hos quoq; postridie lauabis. nutriesq;. Ac reliqua omnia in illis, vt ante definitum est, exequeris. Sane mutationes crudi alimenti in acidam qualitatem, nec incidere in eiusmodi naturis cernuntur, nisi admodum raro, idq; ex cibis quæ prompte acescunt: nec febrem accendere diariam. Aeque vt nec tarditas concoctionis. Quando sicubi propter talẽ cruditatem febricitant, quibus amara bilis in temperamento abundat: obstructionis & humorum putredinis suspitio est. De qua postea dili-

Nota medicam[en]tum Diatriton piperon conueniens ... illis qui ex cruditate laborãt.

glans in ano

aqua ex melle in oleo

Rosionis curatio.

seuum anserinu. gallinaceum. caprinum.

Flatus curatio.

Semina q̃ flatũ discutiant.

Cibatio.

eadem retractanda

Crudi i acidũ mutatione raro i picrocholis i cidere.

Acide eructationes in biliosis naturis raro contingunt.

gentius definiam, cum de putredine agã. Nunc huic de diarijs febribus disputationi, hoc adiecto, ad alia trãsibo. Fumidus vapor ex tarditate cõcoctionis, aut cruditate, in qua ructus sentiuntur acidi nunq̃ excitatur. Quippe frigidi halitus abs talibus succis ascendunt. Hiq; omnino paucissimi. Minime aũt vapores multi, fumidiq;, ac fuliginosi. Cum nec in ijs quæ extra sunt. aliter aut fumũ edi aut fuliginem videas: q̃ fumũ ex materijs (vt ita dicam) semiustis. Fuliginẽ ex immodice assis vstisq;. Est nãq; fuligo vapor terrestris. fumus mixtio q̃dam ex terrestri aqueaq; substãtia. Verũ non est quod hoc loco audire expectes, aut queãdmodũ ijs q tarde cõcoquũt, aut ijs q acidũ ructant, sit ꝓspiciẽdũ. Est eñ de his tractatio ad opus de tuẽda sanitate ꝑtinẽs. hic tantũ eaꝝ cruditatum mentionẽ faciemus, quas febris subsequit̃. Quoniã igit̃ diaria febris cruditates quæ cũ acido ructu sunt, nõ cõsequitur. Quæ vero ex putredine humoꝝ orit̃, ea q̃nq; sequit̃: nõ sine ratione in eam tractationẽ, quæ de illis instituitur, distuli de his cruditatibus præcipere. Sed ne tũc quidem eo modo quo in sanitatis tuendæ libris. In illis eñ diximus quænam per sanitatem agenda sint illi qui cruditate laborãt. Hic vero quænã in ijs febribus, quæ cruditati supueniunt. Dicta mihi ferme sunt de diarijs febribus vniuersa. Quãdo qui ex bubone febricitant, medicos quid sibi sit agendũ, ne consulunt quidẽ. Sed vbi tum vlceri quod bubonis occasio fuit, tum postea buboni ipi ꝓspexerint, in remissione eius quæ inciderit accessionis, lauantur. Ac si quis tum diatriton vel nominet: oẽs irrident. Scholasticũq; appellãt. Natura (puto) ipa intelligentes, id transmittendũ non esse, quod omnino non erit. Censentq; etiã in omnibus ijs quæ sensum fugiũt, tales debere esse medicos: quales ipsi sunt, in ijs quæ sensui apparẽt. Porro in omnib⁹ tales esse, nihil est aliud q̃ intelligere, q̃n sit in tertio accessio futura & quando futura nõ sit. Quin etiam qui refrixerunt, aut vsti sunt, aut fatigati, aut tale quippiam passi, postea vero febricitarunt: hi vbi in remissione talem statum quietem qualis erat per sanitatem sentiunt, ne tunc quidem eos qui diatriton nominent, ferre possunt. Quod enim vsurpare sæpe soleo, quemlibet primatum qui secundum naturam se habeat, quouis sophista veriores opiniones habere: hoc etiam in diuina istorum diatrito videre licet. Vt quæ ab omnibus qui naturaliter se habent sit irrisa. Nuper enim e plebe quidã qui in splendida cena prolixius sibi epulis potuq; indulsisset, venit domũ errabundus ac manu deductus. Cum autem quibus grauabatur, in ventriculo eius fluitarent: omnia ea euomuit. et per noctem quidem febricitauit. Dormiuit autem in magnã partem sequentis diei. Postea surgẽs ac paululũ

Fumidũ vaporẽ ex tarda cõcoct. aut acida crudita. nõ ꝓuenire.
Halitus.
Vapor.
Fuligo.
Fumus.

Verissima sñia de ijs q in sophismatis cõsenescunt.

Putredinosa temperamēta calida et humida. calida et sicca. opportuniora oium esse ad febres ut inferius.

inambulans, lauit. risitq; eum qui sibi diatriton manendā suaserat. Illo nanq; authore etiā postero die inediam tolerare debuisset. Vt autem res ipsa monebat, & ipse sua sponte faciebat, lotus et modice cibatus, post somno deditus, eoq; inoffense fruens, mane surrexisset. ad cōsuetaq; redisset. etiam in ipsa diatrito. in qua eū tolerare inediam oportuisset, si diatritarijs paruisset. Ita enim eos per iocum eleganter nominauit quidam. Sed et cū cenatus iam ex consuetudine homo esset, accedens facetus ille, risum excitauit. cōmemorans queādmodū eum qui tertio ante vesperi vomuisset, oportuisset etiam biduo inediā siccum ac sordium plenum tolerare. ad horasq; spectantem pro diatritariorū iussu decūbere. Sūt eñ arbitror plebiq; nō obscura, q̄ pter rerū euidētiā temere audent. Atq; inde merito alios medicos, alios græce logiatros. i. verbis tenus medicos esse dicūt. Quomodo eñ nō iure hac appellatiōe censeantur, qui ea nesciāt, quæ nemo e vulgo ignorat? Quomodo non meritissime irridendi carpendiq;, qui etiā cū talia ignorēt, Hippocrati se pponūt. Verum illorū stupiditatē ne Mercurius quidē ipse cū musis sanauerit.

Diatritarij quodā p iocū dicti.

Logiatri, qui.

Logiatri

CAP: VII

Conclusio narrationis

Absoluta vero in ijs naturis quibus amara bilis redundat, in quibus scilicet elementum frigidū vincitur a calido, & elementum humidum a sicco, de diarijs febribus disputatione: ad aliud corporum temperamētū trāseamus. quod nihil minus q̄ supra dictū vitioso est succo. in quo scilicet calidum pualet frigido, & ~~humido sicco~~. Maxime eñ oīm putredinis morbis hæc intēperies exposita est. Propterea quod p ipsam sanitatem pxime putredinē accedit. Veluti tum ex sudoribus conijcere est, qui grauiter his olēt: tum vero ex vrinis, deiectiōe, atq; etiā ipsa respiratiōe. Etenī qualis est hircorū: talis est et taliū naturarū tēperies. Ideoq; propta est ex q̄libet occasiōe, tum alijs morbis, tū vero febribus corripi. Nā q̄ hac intēperie sunt, cū stipata cutis eorū est, effugere febrem nō possunt. Sed nec cū valentē cruditatem cōtraxerūt, aut pusti in sole fuerūt. aut tale quippiam aliud passi. Ac vitiosis quidē habitibus, stipatio cutis plurimū esse incōmoda solet. Ideoq; quibus amara redūdat bilis, nō minus q̄ qui ad putredinem sunt proni, σηπεδονώδεις. i. putredinosos græci vocāt, febribus ijs quæ ex stipata oriunt cute, patent. At ab nidorosis cruditatibus, q̄ humidæ & calidæ naturæ sunt, quas modo putredinosas ppterea vocaui quod succi facillime in ijs putrescāt, propterea lædent. Nā de obstructiōe quid attinet dicere? Quā idcirco maxie febres accēdere diximus, quod putredinē in ijs q̄ nō trāspirāt corporibus creet. Verū de eiusmodi febribus post agemus. Sane diariæ oēs prōptissime in iā dictis tēperamētis accēdūtur. Idq; ex q̄libet earum cāusarū, q̄s mō in amara bili vitiatis naturis retuli. curationeq; psimilē

Temperam: alter calidū et humidum quod e putredini maxe obnoxium.

De calido et humido tēperamēto. chepuzza di becco

humidū sicco

hircorū habitus similis temperamento huius tēpam:

biliosi

Putredino si habitus.

Calidi et humidi. nidorosus habitus sit mi calidal et humida na

Obstructio dicenda est de partibus corporis interioribus ut de Venis & Arterijs

Stipatio dici posse ut de partibus externis ut de cute ipsa

Obstructio ~~oium~~ Vitiosis naturis plurimum incommoda est. nam idcirco quibus cutis obstructa, stipataq; est febricitant, quia istorū corpora non transpirant. ex prohibita dicta transpiratione Putredinem gigni, quis ignorat? qui igitur voluerit ista corpora a febre immunia reddere demenda et abolenda ~~est~~ obstructio et stipatio est siue interna siue externa fuerit, per ea remedia que obstructionem adimunt et stipationem quorum remediorum materiam uero recenset Gal. cap: 10 4:

Balneum putredinosis temperamentis confert quia cutim laxat

De Habitu ascititio et acquisititio.

illis habent. ac in paucis omnino dissidētem. Nam cum hæ humidiores naturæ sint. magis ferunt q̄ illæ famem sitimq́;. Itaq́; minus lædent hæ; si quando fame per diatritarios crucient. si modo libera ipsis trāspiratio non desit. Atq́; idcirco balneū hi, ceu quod cutim eoꝝ laxet, vel magis vel certe non minus, q̄ qui amara bili abūdant, requirunt. ceu quod humectet, non requirunt. Quæcūq́; vero de eiusmodi natura sunt dicta, eadē de acquisito habitu dicta esse cēsendum. Aliqui em̄ quibus boni sunt natura succi, coeuntibus aliquando eodem tempore pluribus siccantibus calfacientibusq́; causis, in amaræ bilis vitiosum habitum mutant. Da em̄ venisse hominē æstatis tp̄e in regionem calidā & siccā. esse præterea eodem tp̄e statum cœli calidū ac siccū. tū vesci eum cibis calidis siccisq́;. cogitare quoq́; ac tristari. & vigilare. & irasci. & q̄plurimū laborare. fieri autem potest vt idem homo p id tempus venere sit vsus frequēti, et in sole maiore ex parte versatus. et medicamenta quæ siccent calfaciantq́; biberit. veluti aliqui Theriacen. nōnulli Ambrosiam. alij Athanasiam. (Scimus em̄ profecto medicamēta a iunioribus medicis eiusmodi nominibus vocari) Cui ergo oīa iam dicta. per æstatem contigerunt: hunc necesse est calidū & siccum reddiderint. ac propterea eo habitu, qui amara bili abundet. quāuis antea optimi succi fuerit. Itaq́; etiam ex omnibus ijsdem causis facile febricitabit. Ad eundē modū & si qs naturaliter boni sit succi, ac locū tēperatū incolat, si illinc se in alterū locū q calidus sit, et humidus transferat, idq́; statu cœli calido humidoq́; tum omni victus ratione calida humidaq́; vtat: is quoq́; similiter illis qui natura sunt putredinosa, tum cæteris tentabitur morbis, quēadmodū illi, tū febricitabit. nō solū alijs sicuti illi, ex ijsdem causis febrib⁹: sed etiā nō minime diarijs. de quibus nūc instituimus. Cum vero octo intemperies in vniuersum sint, vt ostendimus: oportunissima ad febres est calida & sicca. Ac nisi qs hāc vt dictū est cibet, ocyssime in ea mutat diaria febris in acutā. Propinqua huic est p̄sertim quod ad febrē attinet, quis ad alia sit deterior, calida intēpies & humida. Tertia ab his intēpies est simplex illa, in qua oppositio altera recte se habet, vtiq́; q̄ ex humido et sicco cōstat, in altera calidū exuperat. Quippe oportunior ē hæc q̄ cæteræ q̄ sequūt, tū vt oīb⁹ supradictis occasioīb⁹ lædat: tū ex diarijs in pluriū dieꝝ febres transeat. Huic pxia est q̄ in calido et frigido debitū modū seruat. Cæterū siccū elemētum habet humido præualens. Ab hac deinceps media oīm est, scilicet q mediocritatē in vtraq́; oppositiōe seruat. Quatuor q̄ reliquæ sunt intemperies, neq́; facile febribus, occasione iam dictarum causarum patent: neq́; diaria tentatæ, si inediam tolerant, in plurium dierum febres transeūt.

Curatio diariaꝝ i calidis & humidis naturis Quo modo his balneū prosit.

De acq̄sito habitu.

Exemplum acq̄siti habitus generādi.

Collatio tēperamentorum ad febres.

Collatō ad inediā in febrib⁹ tolerandā.

Cap. viij

humidiores ne magis ferunt famē et sitim.

ut à Mont. Eguid.

Theriaca siccat et calfacit.

Calida et sicca intemperies ad febres opportunissima: horum diariæ i acutas inmutantur facillime.

Collatio temperierum

Imo aliquæ saltem earum vbi redundantiam humorũ citra corruptelam contraxerunt (contrahunt autem eiusmodi imtemperies assidue) vtilitatem ex inedia sentiunt. Ac potissimum quæ frigida est & humida. Ab hac quæ humida est. Tertio loco quæ frigida. Quarto loco q̃ sicca est et frigida. Siquidem post diarias febres discussas vbi coact⁹ quispiam nulla necessitate est mirificam diatriton trãsmittere: alia quidam nulla in frigidis temperamentis ex inedia febris excitabit̃. Læditur tamen ip̃e succus & frigidus corporis habitus q̃ maxime. Ne vt nisi longo tempore redire ad naturam, qui ea sunt intemperie, nõ possint. Cæterum si quod forte fortuna his adsit acquisiticium humorum vitium: fieri potest vbi in fame, & illoti per triduum custodiuntur, vt ex diarijs in plurium dierum febres immigrent. At quæ sicca quidem corporis natura est, sed in altera contrarietate temperata, ea in longioribus inedijs gracilescit, magis q̃ quæ sicca est & frigida. reficitur tamen facilius. cum idoneum nacta est victum. Ẽmuero

CAP. IX

Victus diuersitas ĩ tẽperamẽtis frigidis.

eiusmodi omnibus victus ratio alterandus est. multo profecto magis q̃ ijs de quibus primũ omniũ est dictum. Nempe calido & sicco item calido & humido. Quippe qui frigidus et humidus natura est, q̃m calido siccoq; in vtraq; intẽperie cõtrarie est affect⁹: cõtrario nimirũ vtet̃ victu. Meli⁹ tamẽ est non absoluto sermone cõtrario dicere. sed ex solius temperamenti indicatione. Quando ex eo quod eadẽ febri febricitant, non diuersam, sed omnino. eãdem sortiẽtur indicationẽ. Dictũ nãq; sæpenumero iam est, id quod secũdũ naturã est similia sẽp postulare. Quod præter naturã est, contraria. Si quidem quod naturaliter se habet, custodire, qđ præter naturã est tollere oportet. Porro febris oĩs præter naturam est. Ideoq; victus rationem humidã frigidãq; exigit. Temperamenta vero ip̃a, alias similia: alias postulant

De victu ratiõe tẽperamenti theoria.

cõtraria. Quæ em̃ vitio carẽt, similia ꝑpetuo. Quippe quas seruare expedit. Quæ vitium habent veluti in opere de sanitate tuenda est dictum, alias similia: alias contraria. Idq; merito accidit. cum nec ad vnguem naturaliter se habeant, (quomodo enim essent vitiosi): nec prorsus præter naturam. quando qui sic attemperati essent: perpetuo ægrotarent. Ergo similia desyderant, tum in alijs de quibus mox dicetur, tum vero in vlceribus omnibus. Monstratum enim id sæpenumero iam in superioribus est. Contraria vero, in eo victu qui per sanitatem adhibetur. veluti de sanitate tuenda docuimus.

Duplicẽ in sanorꝫ victu proponi finem.

Sed neq; hæc perpetuo. sed tũ cũ corrigere intẽperiẽ eorꝫ studemus. Quippe duplex nobis in ijs qui sani sunt, finis ꝓponitur. Nempe vel corpus sanum in pristina eius tẽperie tueri, vel etiam hãc meliorem reddere. Sic igitur arbitror in ijs qui diaria febri laborãt cibã-

dis, vel vni febrili affectui cõtrariũ, vel etiã ipsi laborantis intẽpera mento desumã. In ea tamẽ natura quæ haud dubie in medio tẽperamẽ to est, ab ipsa febri cõtrariorũ indicatiõe accepta: eatenus humidum frigidũq; victum adhibebimus: quatenus siccius calidiusq; q̃ ante, iam redditũ corpus apparet. Verũ hoc tum perspicuũ, tum idubitatũ est. Reuertamur autẽ rursus ad itẽperatas naturas. Nam qm̃ eas sicut de sanitate tuenda est proditũ, licet et quales accepimus seruare: licet et ad melius transferre: satius arbitror est, cũ plane valent, nõ cũ ægrotant, vel de se quæruntur, victus illis rationẽ mutare. Gaudent enim naturæ cõsuetis semper. vt et Hippocrates euidentissimis argumẽtis in libro de acutorũ victu astruxit: et oĩbus qui se secundum naturã habent manifeste apparet. Quod nãq; qui sibi iã displicent extra cetum eorũ qui secundũ naturã se habent, sint ponẽdi: id nemo qui cõpos est mentis dubitet. Cæterũ hi an præter naturã se, an nõ naturaliter solũ habeant: id vtiq; quis æstimandũ duxerit. Atqui si ex ipsa cõsuetudine indicationẽ aliquã sumi cõueniet, si quidẽ multo iam tẽpore intẽperatas naturas cõtrario victu ei qui vicit intẽperiei cibauimus: ita etiam et cũ parũ ex sententia se habent, faciemus. Sin minus: quæ similia tẽperamento suadet, indicationẽ præferemus. Ita vero & Hippocrates mihi sentire videtur. vbi ait humidus omnis victus, febricitantibus est idoneus. Potissimũ autem pueris. et alijs qui ita cibari sunt sueti. Febricitantib⁹ enim in quantũ febricitant, ex ipsa cõtrariorũ indicatione, humidus victus cõducit. Pueris ex similiũ. Eodẽ autẽ modo & eam quæ a cõsuetudine præbetur, quo eã quæ ab ætate datur, accepit. Nã et ætas cũ ex ijs sit, quæ natura nobis insunt, similẽ sibi victum postulat: et quæ a consuetudine indicatio sumitur, sic sumpta est, sicut ea quæ ab ætate. Quippe seruare quoq; hãc iubet. perinde ac proprium ætatis tẽperamentũ. Itaq; etiã nos tũ ex omnibus quæ circa ægrũ spectantur, eius qđ cõducit inuentionẽ moliri: tum quando indicationes oẽs secũ cõsentiant, et quãdo inter se dissentiant, inspicere cõueniet. Omnibus enim cõsentientib⁹ vnã prorsus victus speciẽ cõstituem⁹. Dissidentibus inter se: quæ valẽtiores ac plures sint præferemus. Ita vt victus species quã heæ præscribant, præferatur. Sic tamẽ ne cõtraria sit neglecta. Porro prælatio hæc. alias vtrisq; in vnius auxilij materiã mixtis pficitur. alias seorsum sumptis. Ac cõmunis quidẽ hæc ratio est omniũ quæ cõplicatæ sunt cõtrariarũ indicationũ. Quomodo autẽ hanc ad vsum cõferre oporteat, cũ aliquãdo ipsi morbi coeuntes sint cõtrarij, aliquãdo morbus vnus sit, sed qui cõtrariam indicationẽ subijciat, aut naturali laborãtis tẽperamento, aut ei quam nunc acquisierit, præterea ætati, et cõsuetudini, et loco, et anni tempori in

[margin:] Naturã cõsuetis gaudere. Hippo.

Melius est immutare victus rõem sanitudinem [illegible] dum ægrotant.

[margin:] Quãdo intemperatis naturis cõtrario intẽperiei sue victu vtendũ. et quando simili. Hippo.

Vide an sic interpretet. [illegible] p° lib° aph.

[margin:] Cõis cibãdi ratio in oĩb⁹ cõtrarijs indicationibus.

Exercitatio in cōi methodo ꝑ exempla.

ipsa particulatim tractatione ostendā. Nunc ergo cum propositū nobis hoc loco sit, vnicuiqꝫ memoratorū intēperiei generū, idoneū inuenire victum: cōmunis quem cœpimus methodi modus, veluti sub exemplo examinetur. Pone enim correptos febri esse duos homines, in regione natos educatosqꝫ tēperata. nunc in ea non esse. imo alterum in calida et sicca. alterū in humida et frigida. Præterea eosdē diuerso esse tum tēperamento: tum natura. tum cōsuetudine. tū ætate. etiam sub diuerso (si placet) et anni tempore. & statu cœli ægrotare. Sic vt alter calidus siccusqꝫ natura sit, ac tali victus rationi in totum insueuerit. præterea iuuenis sit et hieme ægrotet, idqꝫ in humida et frigida regione, ac statu cæli simili. Alter humidus et frigidus, simili victu assuetus. tum puer ætate. ac æstate. in calida siccaqꝫ regione. ac simili cœli statu laboret.

Duo ꝑ exēplo ꝓpositi

Quæ a propositis indicationes.

Quænā igitur in vtroqꝫ horū sunt indicationes? Nempe quæ a febricitando sumitur, cōmunis amborum est. Ac quæ refrigerent et humectent desyderans. Reliquorum nulla est præterea cōmunis.

Quæ a priore.

Siquidē priori, et propter naturā, et propter ætatē, quæ simili sibi victu fuere assuetæ, siccioris calidiorisqꝫ temperamenti cibus idoneus est. Ideqꝫ propter et anni tēpus. et statum cœli, & regionē cōuenit. Nō em̄ quæ ab his suppeditatur indicatio, similia desyderat. sed contraria.

Quæ a secundo.

Alteri ex propositis, propter ætatē, & naturam, et consuetudinē, similia ipsis exhibēda indicantur. Propter ætatē quidē humida modiceqꝫ calida. Propter naturā et cōsuetudinē, humida et frigida. Propter regionē et anni tempus, et statū cæli, cōtraria. Quæ et ipsa nimirū sunt tanto tēperatis frigidiora et humidiora: quanto regiones ipsæ sunt calidiores tēperatis, et sicciores. A cōsuetudine enim semp est indicatio similiū. quoad scilicet ægrotant homines. At ab ætate, natura, regione, anni tēpore, et statu cœli, vbi tēperata hæc sunt: similiū semp præsidiorū est indicatio. siue valeant homines, siue ægrotent. Cōtra ab intēperatis anni tēpore statu cæli et regione, contrariorū est indicatio. Cæterū ab ætate & natura nō absolute. sed cum consuetudine.

Quid maxime in cōtrarijs indicationibus sit spectandum.

Duplex indicantium magnitudo

Porro nihil in contrarijs indicationibus tam cōuenit expendi q̄ magnitudinem eorū quæ ad indicationē coierunt. Quā vtiqꝫ in libris de sanitate tuēda duplicem esse ostendimus. Alterā quæ ex ipsorū quæ indicātur dignitatibus censeatur. Alterā quæ ex ipsorum (vt sic dicam) proprijs substantijs spectetur. Quas ex conferendo cū mediocri et quod secundum naturā est, accipiendas esse testati sumus. Nisi em̄ ita quis indicationum potestates examinet: nequeat sane mensuram victus inuenire. Cum em̄ refrigerandum humectandūqꝫ esse febris perpetuo indicet, reliquorꝫ vero quodqꝫ prout dictū est: vbi cōcors eorꝫ indicatio est: nullū exhibetur negotiū. vbi discors, ꝑ pluribus ac potioribus for-

mari victus ratio debebit. Siquidē ī modo ꝓpositis, ex eo qđ febricitāt, cōis refrigerātiū ac humectātiū indicatio ꝑstat. Nō tamē ex cæteris. Sed cui⁹ tū ætas, tū tēperamētū, vna cū cōsuetudine, tū regio, tum anni tēp⁹, et cæli status, humectātia refrigerantiaqꝫ exhibēda indicāt: hūc haud dubiū est nō solū humectādū refrigerāduqꝫ esse: sed etiā nec leuiter hæc, nec vtcūqꝫ faciēda eē. imo plane magnope ac vehemēter. oib⁹ scilicet indicatiōib⁹ idē dictātib⁹. Cui⁹ vero reliqua oīa refrigerātē quidē humectātēqꝫ victum, quēadmodū et febris non indicant, sed contrariū ipsi, calfacientē scilicet et siccantē: vtiqꝫ ambiguitas pugnaqꝫ indicationū inter se oritur. Quo casu magnopere opus est, tum numerū indicationū: tum magnitudinē simul cōferas. Quippe quæ a febri sumitur, ea reliquis quando oēs contrariū faciendum præscribunt numero quidē inferior est. Magnitudine tamē quæ ex dignitate, aut potestate, aut quomodocūqꝫ appellasse libet, spectatur: vtiqꝫ superior est. potissimū si longe a natura recessit. Quippe duplex tum magnitudo illi accedit. et quæ ex febris genere prouenit, quæ oibus est cōis: et quæ ꝓpria suaqꝫ ipsi⁹ est. Siquidē et qa febris, plus cæteris oib⁹ sollicitos nos habet: et qa ꝑterqꝫ qđ febris est, etiā magnitudo illi notabilis accessit: iccirco cōtrarias indicatiōes īducit atqꝫ obūbrat. Sin parua fuerit: fas est reliquas oēs vna cōiūctas cū ea cōferri. atqꝫ expendi. Ac siquidē pares videnť: neqꝫ febris īdicatio ꝑferet: sic vt humectādū et refrigerādū sit, neqꝫ etiā reliquoꝝ. sic vt calfaciendū ac siccandū sit. īmo media victus ratio, vbi ita se corp⁹ habet, eligēda erit. Sin altera īndicatio exupet: tātū recessisse a tēperato et medio victu par est: quātū ea quæ pollent, sua cōtraria superāt. Ergo tū exercitatū in oib⁹, tū natura prudētē esse medicū cōueniet. Quo cuiusqꝫ īdicationis potestate diligēter cōsyderata: oībusqꝫ īter se collatis: vnā idonei victus summā, quæ laborāti sit cōmoda, cōparet. ac diariarū quidē febriū īdicationes, ex his generib⁹ capiunť. Raroqꝫ accidit si alicubi a laborātis viriū modo. Cū febriū qꝫ plurib⁹ dieb⁹ affligūt īdicatiōes, nō solū viriū respectū necessario adhibeāt: (Nō ēī leue ī his cōsiliū est, qđ a virib⁹ petiť) sed etiā causaꝝ qꝫ īpas excitāt. Exceptis tñ hecticis. Vtpote qꝫs nulla accēdit causa. Quēadmodū nec corp⁹ id qđ iā habitu calorē ignis ī se suscepit. Siue id lapis siue lignū sit. Illud nāqꝫ cōe cū diarijs habēt. qđ videlicet nō āplius fiūt. Differūt ī eo qđ diariæ, ī leui vt sic dicā affectu, (Cata schesin græci vocāt) calorē habēt. Hecticæ ī habitu, qꝫ ægre soluať. Licet etiā dicas eā quoqꝫ qꝫ a virib⁹ sumiť indicationē, tū ī reliqs oib⁹ morbis: tū ī diarijs febrib⁹ sēp adhiberi. Nobis tñ ī pseti disputatiōe op⁹ ea nō esse. Propterea qđ ex pma qdēratiōe nō īdicet, ex accidēti vero īdicet. De eo vero accidēte ī sequētib⁹ disserem⁹.

Exempla.

Spectandū semp numerū indicantium et magnitudo.

Indicatio quæ a febri desumitur minoris momenti est, qn aliæ oēs indicationes indicant contrarium quam indicet ipsamet febris

Medicū debere exercitatū ac natura prudētem esse.

Medico quid opus sit: exercitatione, prudentia

Hecticæ et diariæ collatio.

Cata schesin.

coe e Hecticæ et diariæ habere ignē: Hecticæ ī habitu, diariæ vero ī leui affectu.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO, ANGLO INTERPRETE.

LIBER NONVS.

Diariarum o Eugeniane curationem, in libro qui hunc præcedit, exposui, totius propositi operis octauo. Est autẽ huius febriũ generis vnica accessio, vno plurimũ die ex ipsius saltẽ natura, circumscripta. Quippe quæcunq; vel per medicorum ignorãtiam, vel ægrorũ intẽperantiam, vel ministrantium errorum, in eiusmodi febribus cõmissa, in aliud ipsas genus transferunt: hæc suæ naturæ sponte non incidunt. Non enim est profecto mirum, si per ea quæ delinquuntur, non solum porrigatur, aut in aliud genus transeat morbus quiuis, sed etiã cum prius non esset, nunc excitetur. Nam cum ijs qui integri sunt, delinquere non sit tutum: haud quaq̃ id ægris sine discrimine contingat.

Tria febriũ genera.

Reliqua vero cum sint genera duo, veluti in libro de febrium differẽtijs est ostensum: alterum ex humorũ putredine nasci docuimus, alterum quod iam solidas animalis particulas occupauit hecticam nominant.

Diarias in putrescẽtes et hecticas trãsire posse.

Transeunt autẽ diariæ febres, veluti ante ostendimus, in vtrunq; genus, nisi quis eas cõmode tractet. Veluti autem in cæteris rebus omnibus, quæcunq; vno genere comprehensæ, societatem in naturis habent, ac propterea mutuo in se transire valent, tertia quædam formula in trãsitu ipsarum existit, quæ neutrius extremitatum formam plane exhibet: ita nimirum et in diariarum febrium transitu imagineris licet, alterum quoddam genus in transitu exoriri, quod neutri extremi tatum sit idem.

In trãsitu a diarijs ĩ putres vel hectici tertium genus existere.

De tertio genere.

Ac primũ quidem de hoc disserendum esse mihi videtur. Quo sicuti reliqua, etiam ipsum tum protinus noscatur cum incidit: tum sic inhibeatur in primo ortu, ne aut ægre sanabile aut insanabile postq̃ auctum est euadat. Cæterum medium id cum inciderit, nec nosse ij possunt, nec sanare, qui extremitatum quarum est medium, speciem ignorant.

Tertij generis indicium.

At tibi qui præsertim non solum diariarũ: sed etiã reliquorum duum generum notas intelligis: vbi vel diariarum notæ aliquatenus sunt alienatæ, vel reliquarum notæ simul apparent: haud difficile fuerit iam transitum suspicari. Ergo ex adustione, cruditate, lassitudine, vigilia, animi perturbatione, vel bubone qui ex euidenti aliqua fit causa: nunq̃ ad tertium vsq; diem progredietur febris acces-

sio, nisi quid delictum circa laborantem sit. At quibus stipatio febris occasio est: ijs etiam vltra hos porrigi accessio potest. Nam quoniam stipatio vel obstructis exilibus meatibus, vel cōniuētibus, vel etiam corpore ipso imoderatius densato accidit: merito arbitror diximus ex frigore, et balneis, quæ vel contactu refrigerent, vel facultate, præterea pharmacis similis generis, pari modo ijs quæ cutim siccēt, veluti sole feruente, nec minus etiam ijs quæ densent, veluti dura cū ijs quæ frigefaciant, frictione: et detineri intra corpus ceu fumida fuliginosaq; excrementa, et ab ijs febrem accendi. Verum ex his densationem quādam corporum ipsorum fieri, ac veluti exiguorum meatuum conniuētiam. Obstructionem vero, vel propter glutinosos, vel crassos, vel copiosos succos incidere. Quinetiam febres quascūq; vel cōniuētia meatuum, vel recens corporum densatio excitant: has et desistere post primā accessionem, si quis recte eas tractet, et vere diarias tum esse, tum appellari. At quæ ex obstructione creātur, si hæc pusilla sit: solui ipsas quoq;, similiter vt alias diarias. si quis ea legitime sanet. Sin valenter impacti humores sint, sic vt valentius aliquid quod eos eximat desyderent: eas febres porrigi vltra vnum diem necesse est. ac diariarum febrium genus videri egressas. Quomodo enim dici vltra diaria febris potest, quæ in tertium vsq; diem extenditur. Quādo ex ipsa nominis ratione in secundo eam desistere par erat. Dictum enim supra est. xxiiij. horas esse sic appellatæ diei spatium. vtiq; vt cum nomine diei, nox quoq; vna comprehenditur. Atqui si neq; humor putrescens subsit, nec corpus ipsum febrilem calorem vt habitum susceperit: a duobus generibus diuersum sit. Aut ergo aliud præter tria iā dicta genus esse in prima febrium diuisione dicendum est: aut appellatione ꝓ nihilo habita, diarias ipsas nominare oportebit. Neq; eni profecto de substātia ipsa talium febriū est diariæ vocabulum. Verū cōuenienti nomine destituti, clarioris simul breuiorisq; doctrinæ gratia: ab eo quod sæpius accidit nomē indidimus. Ac natura quide eadē his est, quæ diarijs, nomen non idem. Si quidem in quibus vna accessio ab initio ad finē perpetuo manens, in multos dies porrigitur: eas febres Synochos .i. continentes appellant. non illi quidem græco nomine vsi, cæterum Soloecismū cōmittendum potius rati, quā formam ipsarum fine nomine linquendam. At non sicuti id ea vna eiusmodi febrium est, a qua Synochos eas nominant: ita et natura simplex vnaq; est. Quædam nanq; earū manifestam habent putredinis notā. Quædā prorsus non habent. Quas nimirum ex diariarū febrium genere esse diximus. Cum enim accessionis remissio ex feruentiū humorū transpiratu contingere solet, non transpirant autem in vehementi stipatio

Stipatio corporum vnde.

Obstructiones vnde.

Quæ diariæ vno die finiantur.

Quæ interim, non.

Synachos ex diariarū natura.

Cur febres synochi dicantur.

Duplex synochorum natura.

Prior synochorū spēs.

ne: necesse est multorum dierum fieri accessionē. Igitur vbi in tali febri nulla subest occasio, quæ alterius accessionis principium excitet: vltra hoc quod multorum dierū febris est, nec inuasionem alicuius febrium significatiōis facit. Sed permanet ab initio ad finē vna febris, quæ nec quotidianæ, nec tertianæ, nec quartanæ notā præferat. Cæterum cum me audis dicentem, vbi vehementer stipata corpora sunt, cohiberi intra corpus febrilem calorem, non ita factam prorsus densitudinem putandum est, vt nullum ex ijs humoribus qui tenuati admodum sint, effluere foras sinat. Cum nec si de ossibus ita dixeris, id verum sit, ne dum carne et cute. Verum cum feruentium humorū vapor subest plurimus, effluit autē foras exiguus, hunc qui relictus est febrem seruare est necesse. Neq; id modo propterea quod ipse manet: sed etiam propterea quod quæ proxima sunt, adurit. Quoniā igitur ex duobus his seruari febris potest, et quod totus vapor non transpirat, et quod idem vapor ea quæ contingit, etiam excalfacit: necesse est tris esse in synochis febribus differentias. Nempe vel pari permanēte magnitudine ea, quam in prima accessione summā habuit, vel etiā adijciente semper exiguum aliquid, diminuēte ve. atq; hæc vel æqualiter faciente, vel inæqualiter. Ac si quidem quod accenditur, ei quod trāspirat par fuerit: nec augeri nec minui febrilis calor cernetur. Sed perinde sibi similis permanebit, ac si nihil illi adijceretur, aut demeretur. Quippe ad æqualitatis custodiam, nihil interest seruetur ne eadem assidue substantia, an ei quæ vacuatur, par sit ea quæ adijciatur. Verum si altera earum vicerit, vtiq; si quæ vacuatur: minui febrem necesse est. Sin quæ adijcitur, omnino icrescere. Sed nec illud sane queq̄ latet: quod cum ex febribus altera magis minus ve q̄ altera, tum augetur tum minuitur, id ob exuperantiæ imparitatem necessario accidat. Nam vbi alias ampliore mensura, alias minore, vel febrium generatio, vel transpiratio exuperat: nec ijs quæ augentur omnibus par esse auctio, nec ijs quæ minuuntur demptio omnino potest. Imo plurimā esse tum excessus tum defectus differentiam est necesse. Atq; vnum quidem hoc siue genus, siue speciem, seu quiduis aliud appellare libet, Synochœn id est cōtinentium febrium est. quodq; ex eadem cum diarijs, natura constat. Alterum est vbi in omnibus vasis, ac potissimum maximis, æquabiliter succi putrescunt. Eiusmodi febriū in gracili et frigido corpore, neutra consistere solet. Sed plurimū in ijs qui sanguine abundant, et corpulentis gigni cernuntur. Quando nec obstructio, citra putredinem excitare febrem valet, nisi id quod transpirat, et copiosum sit, et calidum: nec humorum putredo in omnis quæ inter inguina, et alas intersunt venas, æquabiliter, ac cito porrigi, in

Printed marginal notes:

Vehemens stipatio, quomodo itelligēda.

Duplex pseuerantiæ febris causa.

Triplex in synochis differētia.

Secūda synochorum species.

Cōia vtriusq; speciei

Neutrā synochon in gracili et frigido corpore icidere solere.

Manuscript annotations:

si leuis e occasio erit febris ephimera unius diei fine, sin grauior erit ea plures dies potest perdurare eiusq; accessionē ad ... diem potent extendi

Cap. 3. Perseuerantia febrium

Dicta Synochas

Sinoche et Diarie unam et eadem naturam habent ex quo loco colligi posse uidetur quod Diaria plurium dierum et Synochos non putrida ... eodem Galenus ... quae est febris a sanguine non putrefacto dicitur et synochos inflammatiua hoc tamen ... epilogat in ... capitis.

Locus notandus ex quo habes quod obstructio absq; putredine et febrem excitare pot, dummodo id quod transpirat copiosum sit et calidum

De febribus synochis vtriis

Nulla ex synochis reperitur in gracili et frigido corpore

frigido habitu potest. Debent enim quæ putrescunt, tum calida humidaq; esse: tum vero difficilem transpirationem habere. Eoq; fit, vt nec in frigida ætate, nec in frigido corporis temperamēto, siue id ab initio constitit, siue modo frigidum sit factum: continens excitetur febris. Sed nec in gracilibus, vel qui raro sunt corporis habitu. Imo tum ætate, tum natura, tum acquisitio temperamento, quæ calida sint, ac p̄cipue, si et carnosus, et bono ac multo sanguine affluens, et denso corpore æger sit. Aut etiam calidis excrementis refertus. proinde fit, vt qui ita febricitant: ijs et pulsus maxim⁹ sit, et æqualis, et vehemēs. Quibus etiam arteriæ habitus, nec durior q̃ pro natura est, nec mollior. Celeritatis tamen frequentiæq; eo peruenit, quo febris ipsa magnitudinis. Atq; hæc quidem ambarum sunt communia. Alteri vero priuatim putredinis insunt notæ. idq; tum in lotio, tum pulsu, tum caloris ingrata qualitate. Ac tibi exempli causa, redigam in memoriam adulescentes duos, quos vna mecum vidisti. Erat alter eorum liber, et palestræ peritus. Alter seruus, haud inexercitatus ille quidem, cæterum in palestra parum vehemens. nec tamen ad quotidiana quæ seruū deceant, tum exercitia, tum opera tractanda, nō idoneus. Porro liber continenti citra putredinem febri laborauit. Seruus continenti: cū putredine. horum vtriq; quænam sit adhibita curatio: non intempestiuū dictu nunc arbitror. Quandoquidem in exemplis exercitari quiduis discentes, maxime expedit. Neq; enim satisfaciunt ad exactam cognitionem vniuersales methodi. Sunt autem exemplorum ea pro potioribus habenda, quæ ipsi oculis vsurpauimus. Quando si omnes qui docere scribere ve aliquid sunt aggressi, ea prius operibus ostendissent: prorsus paucula quædam falso diceretur. Nūc vero pleriq; alios docere tentant, quæ nec ipsi vnq̃ fecerunt, nec alijs ostenderunt. Cætera vulgus medicorum nihil miri est si contēptis bonis moribus, opinioni sapientiæ magis q̃ veritati inhiat. Verum non sic fuit ratio nostra. Non em̄ heri, aut nudius tertius, sed statim ab adolescentia philosophiæ studio capti: primum nos ad eam contulimus. Mox patris euidenti insomnio moniti: ad medicinæ studium venimus, ac per totā vitam operibus, magis q̃ verbis, vtriq; studio incubuimus. Quo minus mirum est, si in quo tempore alij totā vrbem salutando lustrant, et cum diuitibus cenant, ac eosdem comitantur: hoc omni, sedulo nos laborantes: primum quidem omnia quæ veteribus pulchre sunt inuēta didicimus. Mox eadem opere tum indicauimus, tum exercuimus. Ergo qui palestræ peritus iuuenis erat, vbi febricitare hora prima noctis cepisset, postridie eum mane, circiter horam diei tertiam vidimus. Cum autem inuenissem febrem admodum calidam, Sed pulsus

Pulsus synochis laborātium.

Putrescētis synochi p̄pria.

Duo adolescentes pro exemplo p̄positi.

Potiora exempla esse quæ ipse qs viderit qualibus gale. vtitur.

Galenus quomodo ad medicinā venerit.

Palestræ perit⁹ quomodo curatus.

æquales, et maximos et celeres, et frequentes, et vehementes, tum caloris qualitatem quæ minine morderet, iam vero et vrinas tum crassitudine, tum colore, a naturali habitu non multū alienas, audiens præterea hominem circiter triginta dies exercitationis consuetudinē intermisisse, pridie tamē exercitasse se vehementius, cæterum non multum, sumpsisse autem solitos cibos, atq; eos concoxisse, q̄uis tarde, et ægre, vtpote cum febris vespere occupasset, cū iterū rubicundus plenusq; homo appareret, atq; etiam plenitudinis sensum se percipere diceret, faciente interim quodam eorꝫ qui aderant de vena secanda mentionem: visum nobis est eius auxilij consyderationem, in aliud tempus remittere. Simul vt certius sciremus, cuius generis febris esset. simul necessario propter eam quæ præcesserat concoctionis tarditatem. Cum autem vesperi, similem vigorem tueri febris est visa, ceu nihil sensibiliter remittens: suspicio iam erat synochon esse. hancq; ex obstructione. et sanguinis abūdantia. et præ carnis copia stipatione. Ac cum parem magnitudinem per totam noctem febris seruaret: postero die visum est medicis omnibus, qui eum inuiserant, sanguinem esse mittendum. Discordia vero orta de tempore, et vincentibus, qui id in sequentem diem differendum suaderent: febris per totum eū diē euidenter visa est vigorem suum augere. Mox tertia sequente nocte, alia quidem accessio minime incidit, quæ primæ ad portionem respōderet. Erat tamen æstus ipse laboranti intollerabilis. Vrgebatq; tum tensio totius corporis, vtpote repleti: tū capitis pulsatio. Atq; ob hæc grauis vigilia. iuuene in aliam alias se figuram iactante. Itaq; cū vltra ferre non posset. hora noctis circiter octaua, mittit ad me ministrum, rogatq; ad se ocyus veniam. Ipse annuo atq; abeo. inuenioq; febrem calidissimam, pulsumq; qualem prædixi. Quoniam autem nec in hoc, nec in lotio, nec ipsa caloris qualitate, indicium aliquod humorū putrescētium apparuit: optimum factu visum est venam incidere, anteq̄ putredo inciperet. Aufero itaq; ab homine eousq; de industria sanguinem, quoad animo linqueretur. Maximum plane vbi valentes vires sunt, continuæ febris remedium. Id quod tum ratione, tum experiētia didici. Primum nanq; in contrarium statum agitur corpus, celerrime ex animi defectu refrigeratum. Hoc vero nemo inuenire potest, neq; quod ipsis ægris, neq; quod naturæ quæ animantes gubernat, iucundius vtilius ve sit. Postmodum in eiusmodi corporibus, necessario superuenit alui deiectio. Nonnūq̄ etiam bilis vomitio. Quas res stati a toto corpore madores sudores ve excipiunt. Quæ nimirum omnia cum huic quoq; contingerent: protinus febrē extinxerunt. Sicvt quidam ex ijs qui aderant, iugulasse me febrem per iocum diceret. Vnde

Curatio.

Detractionē sāguinis vsq; lipothymiā maximum esse synochorū remedium.

Signa a pulsu qui ni sit inæqualis et vrinæ ad statu naturalem ferme accedentes signum e[st] nequam febrem non esse ob humorum putredinem.

Synochon ex obstructione et sanguinis abundantia

[illegible] hora 8. noctis

Detractio sanguinis in febre synocha vsq[ue] ad animi deliquium. non dicit an eadem hora noctis.

lib. 6 de san: [illegible] cap. 12 ait nocte esse [illegible] mittendum [illegible] aliq[ui] [illegible]

Commoda que [illegible] quuntur venæ sectionem.

nota et causa [illegible] cum non exercere[tur] [illegible] fuit san[guis] plus debito

ad mi[illegible] Corn:

Cur vrio insequitur vomitus aut deiectio? An q[uia] humores agitantur et in motum fere trahuntur ex ea humor[um] perturbatione.

At forsan et sudor copiosus sequi pot[est] sanguinis missioni [illegible] febrium ut aliq[ui] medici obseruant in hisce forsitan febribus: et pollicentur fore febricitantibus post ipsam sanguinis missionem.

oẽs risimus. Verũ quo narrationẽ omnẽ absoluã, nihil mali erit paucula addidisse. Post duas nanq; a sanguinis missione horas, paulo nutrimenti dato, ac iusso quiescere: discessi. Quinta vero hora reuersus, tam ꝓfundo somno indormientem inueni, vt tangentẽ me prorsus nõ sentiret. Cũ vero et ministri adeo illi altũ somnũ fuisse dicerẽt, vt nec cũ madores eius abstergerent: expgisceref: suasi ita facerent. Esse nanq; hominẽ iã prorsus a febri liberũ. Reuersus autẽ et decima rursus hora, etiã tunc dormiẽtem inueni. Egressus autẽ iterũ ad alios visendos ægros: redeo hora prima noctis: nõ tamẽ vt ante tacens. Sed voce de industria sublata, quo ægrũ a somno excitarẽ. Quod cum ita accidit, vbi solo ptissanæ cremore nutriuerã, abij. Cuius modum postero die augens, tertio lauatum dimisi. Ac quæ ad hunc pertinebant infirmum, ita sunt gesta. Quæ vero ad alterum: nunc dicam. Is cũ toto die multũ laborasset, deinde lauatus paucula comedisset: cœpit nocte febricitare. totũ etiam continuans sequentẽ diẽ. Hunc nos post secũdam noctẽ vidimus. in cæteris quidẽ omnib⁹ iam dicto iuueni similiter affectum. Verũ putrescẽtiũ humorũ euidẽtes præbentẽ notas. Itaq; vena quoq; huic protinus incisa: vsq; ad animi defectum vacuauim⁹. Post id idoneo interposito spatio, cibauim⁹. Primũ mulsa. Deinde vna interposita hora, ptissanæ cremore. Atq; hæc oĩa intra quintã acta sũt horam. Cũ autẽ similis sibi perseueraret febris: synnochon eam fore ex putredine expectauimus. Itaq; accidit. Quippe cũ eã secunda noctis hora pari magnitudine cernerem⁹: tertiæ diei accessionẽ, futura ne esset an secus: diligenter obseruare volebamus. cuius in septimã horã noctis suspitio erat. Itaq; cum sũmo mane superuenissem: inueni quod expectaram. Nã nec tertiana inciderat accessio, febrisq; remissior paululo q̃ vesperi fuerat, apparuit. Vt autẽ rursus hominẽ meridiæ vidi: eratq; iã certissimũ, et febrẽ decreuisse, et synnochon febrẽ esse, sed quæ assiduæ decresceret: visum est tũ quoq; hominẽ similiter nutrire. Quarta vero exacta nocte: manifeste minor, etiam quarto die erat. Quo rursus quoq; ad eundem modum homine cibato: aduertimus. tum illo die toto: tum quæ hunc secuta est, quinta nocte magnitudinem remittere. sic vt quĩto die liquido plane appareret, minor esse febris q̃ ante. Itaq; ad portionẽ minuentis se febris, vrinæ quoq; concoctio ꝓcesserat. Eratq; haud obscurũ septimo (id quod factum est) finiendã. Hanc igitur plane continentem ex humorum putredine febrem, et quæ assidue decresceret vidimus. Multas vero alias continentes cõspexim⁹. Quarũ aliæ crescentes, aliæ similẽ tenorẽ seruãtes erant. Illas Epacmasticas, has Acmasticas vel Omotonus græci vocant. Aliæ ceu quãmodo mẽorauim⁹, decrescẽtes, q̃s Paracmasticas dicunt. Aliæ rursus

Quæ acta post sãguinis missionem.

Serui curatio.

Variæ continuarũ rationes.

Febres fiunt continue qn putredo est in omnibus uenis et potissimum magnis
Hoc Notaui de 1595 Febres fiunt intermittentes qn putredo est in unica animalis parte

note putredinis aliqn 4to die apparent.

in primo die putredinis notas habuerunt, aliæ in tertio. aut certe ad summũ quarto. Idq; alias medicorũ ipsorũ inscitia, qui sanguinē non miserant, alias laborantiũ ipsorũ timiditate. Si quidē eorũ qui ex sola obstructione febricitarant: nemo in putredinis febrem incidit, qui prius sanguinem miserat. Quē vbi valida virtus subest, & ætas permittit: vsq; ad animi defectum mittere expedit. Vbi horum alterũ nō satis respondet: tutius est, quantũ satis visum fuerit: tantum principio detrahere. quod defuit iteratione supplere. Eteni hoc præsidio omisso, qui ita febricitant, in summũ discrimē veniunt. Nisi si eos vel viriũ robur, vel largũ sanguinis profluuiũ, vel sudor copiosus ex manifesta pnicie eripiat. Et tamē nō nulli ex medicis sunt, qui tametsi vidēt naturā sanguinis pfluuio nō paucos eorũ qui sic piclitentē seruare: tamen sanguinis missionē fugiant. Nullā nec experiētiā, nec verā rationē secuti. Cæterũ hos mittamus. Disputato psertim cōtra illos abūde, vno integro libro, qui est de sanguinis missione cōtra Erasistratũ scriptus. ipsi vero ad ppositũ reuertamur. Erat vero in psenti disputatiōe propositũ, de ijs febrib⁹ disserere, quæ ex stipatis per obstructionem meatib⁹ oriuntur. Quas si sine putredine cōsistant ex diariarũ esse genere dixi. Sin ijs putredo aliqua, vel ab initio statim, vel postmodũ superueniat, vbi in oībus venis, ac præcipue magnis ea cōstitit, cōtinuas excitari febres, vbi in vnica animalis parte accessiōes quæ certo ambitu repetant. Verũ de his postea. Quod autē & bis arbitror, et ter, et sæpius, iterũq; dicēdũ est, qui ita laborant si recte curabunt: his sanguinis missio est adhibenda. Quando quibus corpus ex succorum abundantia inhabile ad transpirationē iam redditum, tantum caloris congessit, vt inde iam febricitet: ijs tantum sanguinis est detrahendum: quantum vires tolerant. Pro certo quoq; habendũ, nisi ijs, qui hoc per naturā sunt habitu, id adhibeatur præsidium: fore, vt vel suffocentur: vel certe syncope omnino periclitentur. Nisi vt dictum est eos, vel virium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluuium a morte vindicet. At illud vel me tacente constat, ijs præsertim qui librum de plenitudine studiose perlegerunt, quāq; & nunc quoq; a me dicetur: non esse nunc nobis de ea abundantia sermonem, quæ ad virtutem comparatur. Quippe quæ nec sic obstruit venarum ora, vt refrigerationem prohibeat: nec tunicas eorum distendit. nec ruborem, nec tumorem inuehit. multoq; minus vel carnis, vel cutis transpirationem, moratur. Verũ de ea quæ contineri a vasis vltra nō valet. quæq; ob id ipsum tũ perrumpere vasa, tum recludere solet. reliquaq; modo dicta symptomata inducit. obstructionē. distentionē. tumorē. ruborē. De hac inq; mihi oīs sermo tũ habit⁹ est. tũ vero habēd⁹.

Qui synocho ex sola obstructiōe laborāt, sāguine misso in putrescētem non incidunt.

Si ætas aut vires sāguinē ad lipothymiā nō patiuntur.

Cap. Vtu

Redit ad tractionem de cōtinuis febribus ex obstructione.

Causa cur iste febres synoche aliquando sint continue aliqn accessionibus repetant.

Propositos omnino sanguinis missiōe curandos.

Suffocatio cur fiat.

De qua abundantia sit hic sermo.

Sola obstructio absq; putredine facit febrem.

Plenitudo q ad uasa

Febres Diarie

Sine putredine

In humoribus putrescentibus

in unica a[nima]lis parte

hæ sunt accessiones quas reiterari necesse est

hæ sunt cōtinuæ et semper eædem.

Siquidem copia hæc, dum bonitatē suam seruat, vt pariter augeri cū robore viriū est nata: ita si quando has grauat, nec de cætero augebitur, et bonitatē naturæ amittet. At si naturalem semel bonitatem amiserit: fieri nequit vt non putrescat. Quandoquidem nec aliud vllum ex ijs quæ foris sunt, humidum calidūq; corpus, manere imputrescibile cernimus. Ergo festinare ad sanguinē detrahendum oportet. Quo venarum natura ex transpirando, ventilandoq; naturalē temperiem seruans; humoribus eo quo inter initia modo dominetur. Quando si ad intemperiem versa laborabit: metuendum est ne hi putrescāt. Excitat autē intēperies in ea, ex febris calore. Quē si quādo rudis quispiam medicus auxit, nō vacuata stipationis causa: incerto reliquū omne remediū est. Vbi nāq; emitti abūdantia postulat, calor autē refrigerari: pugna discordiaq; inter ipsa sanandi oritur remedia. Scilicet ijs quæ refrigerant quāuis temperiē naturæ concilient, saltē abundantiā intra corpus detinentibus. Quæ vero rarefacienda cute hanc educant, omnibus calfacientibus. Sic vt si abūdantiā emittere velis: febrē augeas. Si febrem refrigerare: abundantiā moreris. In hanc consilij inopiam deueniunt, qui statim a principio non vacuarunt, Erasistrati persuasione inducti. Qui nec spontanea sanguinis profluuia potuit imitari. Optimū igitur factu est (id quod nos semp in re quaq; facere vidisti) statim nō numero dierū, sed vni viriū robori, in febribus eius generis, attentū esse. Quippe quod si seruatū est: nō solū sexto septimo ve: sed etiam sequentibus diebus, sanguis est mittendus. Quod si curare aliquando infirmū cogeris, cui non solū antea secandæ venæ remediū prætermissum est: sed nunc quoq; vel per medicorū ignorantiam, vel ipsius laborātis, propinquorū ve eius timiditatē procedēte tempore mittere sanguinē phiberis: ad frigidam exhibendā accedes. Sed diligenter ante discernens, quantū ex ea nocumentum contingere possit. Nam si id aut exiguū erit, aut nullū: offerenda potui est, quæ prorsus sit gelida, quantū bibere ægro libet. Quimo magis id audebis si frigidæ potioni insueuerit. Sin magnū timet incōmodū: ab hac quidem abstinēdū. atq; alijs auxilijs quib' obstructio eximatur, et abūdantia vacuetur, et febris feruor deferbeat, vtendum. Porro incōmoda, quæ frigidā potionē intēpestiue imodiceq; exhibitā, sequūtur: in his consistunt. Quod lentos crassosq; humores, siue hi obstructiones, siue putredinē, siue Phlegmonē, siue qualis Erisepelas, aut Scirros, aut Oedema est, affectum creauerint: attenuari digeriq; prohibent. Ergo quoties ex his febris accenditur, atq; ad eos vacuandos frigida data nō conducit: ad præsens quidem non parum affert leuamen. Propterea qđ iā accensam febrē extinguit. Verū cū causa eius adhuc perstet;

Cur festinā dū i his ad sanguinem detrahēdū.

Vbi sāguis non mittit, quæ icidat difficultas.

Erasistrati persuasio.

In his febribus nō numero dierū sed robori viriū, p sāguine mittēdo attēdendū.

De frigida exhibēda.

Frigidæ itēpestiue datæ incōmoda, i quib' consistant.

Notanda incommoda ppr. illos qui hisce temporibus Aquam Lettuccij ad plures dies ebibunt, ex cuius vsu sæpe sæpius deterius postea degunt, refrigeratis laxatisq magis internis particulis, que noxam illam perferre non ualent. Viscera enim debilia occursum aque perferre et sustinere absq damno non posse quis dubitet?

Deglutitio impedita ob frigidæ intempestiuam potionem.

aliam denuo accendi est necesse. Atq; ea quæ præcessit non nũq; difficiliorẽ. Propterea quod densatũ ex frigida corpus est. Atq; hæc vna noxæ species est. minime cõtẽnenda. Altera talis est. Multæ laborãtis imbecillæ particulæ, siue ita se ex naturali intemperie habeant, siue ex vicio adsciticio: a frigida leduntur. Alij nãq; gula adeo vehemẽter est affecta, vt vix deglutiret. Alij ventriculus, sic vt vix cõcoqueret. Alij ipsum vẽtriculi os, aut iecur, aut colon, aut pulmo, aut septũ trãsuersum, aut renes, aut vesica, aut tale quippiã aliud, a frigida percussum: ad propriũ opus infirmũ est redditũ. Nõ nulli autẽ ex intẽpestiua immodicaq; eius potione, nõ multo interposito tẽpore, nec post modũ, sed illico difficultate spirãdi, et cõuulsione, et tremore corripiunt, ac toto (vt semel dicã) neruoso genere lædũtur. Nec ignoro quin formidolosum te ad frigidã offerẽdã, ijs quæ memoraui reddere, nisi ea me vsum subinde vidisses. sempq; cũ successu. nec ægrũ in vllo manifeste læsisse. Quibuscũq; enĩ ĩ pncipe particula tumor aliquis e Phlegmones, Oedematos, aut Scirri genere. constitit: ijs frigidam offerre non oportet. Sed nec ijs quib⁹ obstructio, putridus ve humor non concoctus incõmodat. Quod si euidẽtes pcipis absq; iã dictis tumoribus, cõcoctiõis notas: illud dumtaxat æstimabis, sitne pars aliqua tẽperamento adeo frigido, vt in hanc noxa procũbat. Porro Erisepelas qđ verũ Erisepelas sit, nõ aliter sanaueris. At si mixtũ cũ phlegmone sit: in hoc cõcoctionis expectandæ sunt notæ. Atq; hæc latius q̃ p re nũc proposita. Cũ postmodũ etiã forte necessum erit de frigida exhibẽda mentionẽ facere. Nunc enĩ altera continẽtium febriũ, ex sola obstructione est orta. Altera vero, etiã cũ putredine per oẽs venas. Cũ ergo cõcoctionis humorꝝ in his notas videris, de quibus dictum abũde in libris de crisi est: audacter frigidam dabis. Quippe solidarũ animalis partiũ natura roborata, prætenuatos iã humores, aggreditur. Ita vt qui vtiles sint, atq; ad nutriẽdũ habiles: hos quidã ad se trahat, inutiles vel p ventrẽ, vel p cutim eijciat. Quod si etiã frigidæ assuetus æger fuit: magna cũ fiducia frigidã exhibebis. Ipsa scilicet experiẽtia iam doctus, oĩa viscera, eius occursum familiariter tolerare. Omnino nãq; si quod frigidũ adeo esset, vt ab hac offenderet per sanitatis id tẽpus euidẽter offensam suã ostendisset. Nulla vero p sanitatẽ particula quicq̃ ab hac læsa: nec etiã inter febricitandũ quicq̃ lædetur. Vbi nãq; non nulli aquæ frigidæ potioni non assueti, tamen propter ardentem febrem eam bibere coacti, nullum incõmodum senserunt: multo profecto minus eoꝝ qui assueuerũt quisq̃ lædi debet. Cui etiam quasi pro munimento maximo accedit ipsa caloris copia. Hic nanq; cum in vasorum finibus plurimus contineatur, vtpote tũ aerea in his substãtia,

Quæ in febri cũ intẽpestiue datur faciat.

Quib⁹ frigida danda non est.

Si concoctionis apparet notæ quid adhuc æstimãdũ.

Erisepelas potu frigidæ sanari.

Quãdo in duab⁹ synochis frigida exhibenda.

Solidarum natura roborata qđ faciat.

Ipsam caloris copiam cõtra frigidæ noxam quasi munimen esse.

alia Incommoda

Noxa et debilitas partium sub ex nã ex accidẽti et adsciticia

Quibus nõ ẽ dãda Aqua frigida

cura Erisipelas

Et si cum aqua. s. frigida quid aut verũ sit theorema illud probaui experim.to in Jacomo di Becone da Inuerelo 1589 mensis Julij iste n. cum ardentissima sitti teneret et se per phrenesim eet ex inflamm. ex erisipelatosa i cerebro multaq. semp diceret etiva[illegible] et [illegible] maret et [illegible] nunq. frigidã posse[illegible] ret, illi tandem [illegible] aut [illegible] adsanitatem [illegible] et tandẽ sanatus est. q: uerũ est q. et in erysipelate frigidam exhiberi possumus

Si Ventrem phlegmon occupet et aluus sit liquida tunc frigidæ potus contrarius est ut habet Gal. 4. de vic. r. i. m. acutis t. 40. in isto ergo casu coctionis notæ expectandæ sunt deinde frigida exhibenda ut in hoc loco monet. sicut et de Balneo dicit Gal. quod si in febre ardente sit phlegmon vel erysipelas non conueniat balneum nisi coctionis signa habuerint 3.o de vic. r. i. m. a. textu ultimo

Continentiu febriu maxi: remedia { Missio sanguinis / Frigidae potio

tum etiam succis omnibus inflămatis: quantum ab frigido patitur refrigeratus, tantum rursus calfaciendo in ipsum agit. Ideoq; minus tuta, ijs qui exiguũ sanguinẽ carneq; optinent, frigidæ potio est. Celeriter năq; ad solidas animalis peruenit partes. Nulli quod ei⁹ vim frangat, occurrens. Eo etiam fit, vt hæcticæ febres, nec perinde eam quæ prorsus sit gelida, nec multam desyderent. Ceu quæ extenuatis omnino, exiguiq; sanguinis corporibus incidant. Verum de illis post agetur. Maxima vero continentium febrium remedia. hæc duo sunt. Detractio sanguinis et potio frigida. Verum illa nullo non tempore modo vires sustineant: hæc cum et in pulsu, et vrinis, concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autẽ est maxima. Attendenda vero cum venæ secandæ indicationibus sunt: tum quæ eam præcedunt, tum vero quæ omnino excipient. Nam si præcedat cibor ũ cruditas, tăto tẽpore differre venæ sectionẽ iubebis: quantũ satisfacere, tũ ad eor ũ cõcoctionẽ: tũ vt excremẽta discedant videbit. Sin sequet necessario vacuatio quæpiam: tantũ illi de superăte parcẽdum: quantũ est per eam vacuãdum. Itaq; si tẽpore mittendi sanguinis, menses moueri contigerit, siue etiam ora venarum sanguinem fundere solita, sint reclusa: si ispecto fluentis impetu, ipse satis fore videbitur, qui solus quod requiris vacuet: naturæ rem omnem permittes. Sin minus tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus, perficiatur quod postulas. Veluti autem in his ad ipsam naturalem vacuationem, quæ sensu vsurpetur, non leuiter attentum esse oportet: ita alibi vel ad naturã ipsam, vel ætatem, vel cæli statum. Sunt eñ nonnulli ad exhalandos digerendosq; corporis succos, natura propensi. Pueri certe propter ætatem perpetuo. Cæli vero status vbi calidus nimium est, et siccus. Voco cæli statum: ipsam ambientis nos aeris tẽperiẽ. sub qua et anni tẽpus, et regio cõpræhẽditur. Quando hor ũ quoq; vtr ũq;, ex ambiẽtis tẽperiæ, indicationem mutuatur. Propensi autẽ ad dirigendos corporis succos sunt, quicũq; natura sunt humidi. magisq; si accedat caliditas. Præterea qui raro corporis sunt textu. Ad hæc quib⁹ os vẽtris aut amara bili abũdat, aut imbecillũ est, aut supra modum sensile. Atq; hæ quidẽ indicationes sunt, quæ sanguinẽ detrahendũ dehortătur. Contra postulant, vna cũ affectu cuius causa primũ requirebat, habitus durus, densusq;. et vno verbo qui haud facile digerit. tũ ambiens humidus frigidusq; Sane merito quædã sanguinẽ mittendũ adhortătur, quædã dehortantur. Siquidẽ ea pro vacuatione omnino suscipitur. At eor ũ quæ comprehẽsa sunt, quædã transpirationes morantur. Quædã promouent. Et quædã ad vacuandũ prõpta sunt. Quædã secus. Sane trăspirationem corpor ũ prohibent, tũ meatuũ stipatio, tũ circũdantis nos aeris

Quib⁹ naturis frigidæ potio par̃ tuta.

Hæcticis nec gelidã nec multã exhibẽdã.

Ad sectionẽ venæ æstimanda esse tũ quæ præcesserũt, tũ quæ sequẽtur.

Quæ naturæ sãguinis missionem recusent.

Pueri cur.

Cæli status cur.

Cæli status quis.

Qui sint ad succos digerendos parati.

Quis sanguinis missionem postulet.

Frigida quibus obsit

Nota ad Hecticis

Duo maxi: remedia harum febrium synochanum.

Cruditas ciborum prohibet uenę sectionem

nota [illegible] si natura quantu sati sit non uacuet supple tu uicem illius.

sub celi statu que comprehendantur

Cuius sanguis de trahendus quibus uero non

Impedientia transpirationem

Circa ventris os in nonnullis maxime prospiciendum et attendendum est pro symptoma que contingit ex ipsius offensa tribus de causis

quia amara bile abundat · quia imbecillis est · quia supra modum est sensibile

humiditas et frigiditas. Cōtra promouent, ea quæ his sunt cōtraria. Eorum autē quæ vacuantur, quæ calida humidaq; ac tenuia sunt, ea celerrime digeruntur. Cōtra quæ crassa glutinosa et frigida sunt, ægre trāspirant. Atq; hæc quidē ad rem propositā de missione sanguinis, ac frigidæ aquæ potione nō ignorasse expedit. Quarū vtrāq; metuentes non paucos medicos vidisti. vtiq; iperitos. Quorū alteros hæmophobos id est sanguinis mittēdi timidos. Alteros Psychrophobos. i. frigidæ exhibēdæ formidātes, sic græce nominamus: sicut q a rabido cane sunt morsi, Hydrophobos. Sunt eñ procul dubio horū quoq; aliqui, præ dogmatis sui studio, non leui in rabie. Ergo relictis his nos institutū prosequamur. Ad memoriā reuocātes quēadmodū sermo noster occasione cōmuniū quorūdā in ipsis accidētiū, a diarijs venit ad cōtinuatas. Qm̄ eni obstructionis affectus, cū et ipsa exilis est, et rite curat, diariā febrē efficit, cū vero vel propter magnitudinē, vel medici insiciā, consuetū diariarū tēpus excessit, aut cōtinentē, aut aliquā earum quæ certo ambitu repetunt: merito nos de ea quæ diarijs cognata est cōtinenti febre disputatio excepit. Propter hāc vero protinus et de hac quæ cū putredine humorum erat. Visumq; satius est, vel claritatis, vel exercendi legentis causa, vnius ægroti in vtroq; febrium genere mentionem facere. Igitur quoniā hæc nobis peracta sunt. ac per ea demōstratum euidenter est, id quod in præcedenti hunc libro ad calcem est dictum, oportere in alijs febrib⁹ quæ amplius diariæ nō sint, nō modo ab ijs rebus quæ in illo præcipiātur faciundorum indicationes peti, sed etiā ab ea causa quæ febrē excitet, ac laborantis virib⁹: ad vniuersalē denuo exercitationē reuertamur. pro comperto habentes non licere vllius artis scientiam nancisci, nisi et methodum quandam habueris per vniuersalia vocata theoremata, et in particularibus te exēplis exercueris. Cum neq; fieri possit, vt sine multiplici in ægris singulatim exercitatione, quod ex vsu sit facias, nec sine vniuersalium cognitione probe exercitatio procedat. Quippe cum in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat. Tanq̄ igitur qui iter aliquod ingredi student, vtroq; inuicem vtūtur crure, qui altero claudus est, vno dumtaxat vtitur, et longo spatio, et sæpe errans viā peragit: ita sane et qui finem cuiuslibet artis consequi parat, duobus his veluti cruribus, vel instrumentis, vel quomodocumq; appellasse libet, vti debebit. in vniuersalibus theorematis, methodo. in particularibus exercitatione. Reuersi igitur ad methodum, nunc age de ægrotantis agamus viribus, conferant ne ad curationem hæ quippiam, an plane nihil, ceu nonnullis est visum. Videtur tamen eorum qui inutilem virtutem esse ad curationem inueniendam dicunt,

Marginal notes (printed): Quæ promoueant. Quæ facile digerātur, et quæ nō. Hemophobi. psychrophobi. Quēadmodum sermo a diarijs venerit ad cōtinuas. Reuertitur ad methodum. Ad artis cuiusq; sciētiā et generalē methodum et exercitationē i particularibus requiri. De virium indicatiōe. In eos qui virtutis idicationē cōferre ad curationē negabant.

Manuscript notes: In diarijs febris potest esse quaedam leuis obstructio quae si nisi curetur, erit ephymera ex obstructione at si magna sit obstructio et medicus sit insciens fiet et continens et putrida ut et superius cap. primo assertum est — CAP: 6° — Quae opus sint Medico — In qualibet arte perficiē da methodo et exercitatione opus est — CAP: 7° — insciciā — De viribus aegrotantium. quaestio proponitur

non propria operum artis disceptatio esse. sed logica potius. ac sophistarum. Aiunt enim ab eo quem curamus affectu, faciendorum indicationem præstari. Haudquaq̃ a viribus. Ergo et anni tempus, et regionem, et statum cæli, et ætatem, et cõsuetudinẽ, et corporum temperies, inutiles esse eadem scilicet ratione dicunt. Postea cum mutare curationem propter hæc coguntur, immemores eorum quæ inter initia dixerant, quædam eorum contraria aliquando indicare aiunt, ijs ad quæ curantis consilium dirigitur. quædam ad præsidiorum materias esse vtilia. quemadmodum & animalis partes. Etenim in illis quoq; eadem vtuntur stropha. In principio sermonis inutiles eas esse ad curationis inuentionem asserentes. Post vbi redarguuntur, ad curationis quidem indicationem inutiles dictitantes. ad materiæ tamen mutationem, vel inuentionem, vel differentiam, vel qualitatem, (nam nec nominant eodem omnes modo) necessarias esse fatentes. Itaq; quod modo dixi, nunc quoq; repetam. Nempe quod egressi ex eo quod in arte est vtile, in logicam disceptationem veniunt. Est nanq; artis vtilitas auxilia quibus æger sanetur, inuenire. Quo illi relicto de nominibus litigant. Endixes, et Antendixes, quasi indicationes et indicationum contradictiones dicas, item communitates, et Scopos, et auxilioꝝ materias, aliaq; similia loquẽtes. Scilicet hac nominũ diuersitate, responsum pro ijs quæ falso affirmauerant, dedisse se arbitrantes. Ego vero minime veto nominibus quib⁹ libitũ sit vti. Meminisse tamen eos velim, eorũ quæ ab initio ꝓposuerunt. Ea sunt auxiliorum inuentiones. Ad quas quicquid cõducere quomodolibet videbitur, id fatendum est ad curationem esse necessarium. Sic igitur et virtus necessaria ne consyderatu in ægris a medico sit, an non, indagem⁹. Ego eñ sæpe maxime esse necessariã aio. Sic vt quæ circa ægrũ administrãtur: oĩa ferme eius vnius causa fiãt. Aliquãdo mediocriter necessariã. Sic vt aliquid ex hac quoq;, ad ea quæ faciẽda sunt, cõsilij petatur. Nõ tamẽ præcipua faciendoꝝ ratio huc oĩs referatur. Possũ rursus ostẽdere tibi, virtutẽ adeo exiguũ ad inuenienda remedia conferre, vt propter exilitatẽ etiã lateat. Alias vero prætermitti, ac silẽtio præteriri. quasi prorsus ex vtiliter consyderandis nõ sit. Verũ quod accidit in virtute, id in reliquis oĩb⁹, quæ aliquid faciẽdũ indicãt, vsu venit. Nã aliquãdo aliud eoꝝ alio minus, aut plus valet. Aliqñ adeo est valẽs, vt solũ ĩdicare videaẽ. aut ita ĩbecillũ, vt omittaẽ. Hæc igiẽ dũ doceo: adsis animo veli. Illud habẽs ĩ memoria qđ nec ĩ alijs vllis curatio quæ p methodum agiẽ, cõsistit, nec alius ante nos quisq̃ oĩa ea ordine definiuit. Quãq̃ etiã ab Hippocrate via est inuenta. Hæc eñ ĩpa q̃ ego nũc enarraturus sũ, ille curationẽ ĩdicare p̄mus oĩm scripsit.

Verum ceu primus inuentor, nec debitum omnibus ordinem dedit. nec cuiusq; indicationis dignitatem ad vnguem finiuit. et quasdam in ipsis discretiones omisit. obscureq; plurima pro antiqua dicendi breuitate est interpraetatus. Praeterea de complicatis affectibus, paucissima omnino praecepit. Ac vt breuiter dicam omnem ad medicationē viam aperuisse mihi videtur. Sed ita tamē, vt ea curam diligētiāq; ad absolutionē desyderet. Veluti nunc quoq; videmus quasdam veterum in terris viarū. Quibus pars quaepiā est, vel lutosa, vel lapidib⁹ sentibus ve īpedita. vel moleste ardua, vel pículose prona. vel feris obsessa. vel ꝓpter magnitudinē fluminū, inuia. vel longa. vel aspera. Itaq; cū sic se haberent oēs in italia viae: eas Traianus refecit. Quae quidem earū humidae ac lutosae partes erant, lapidib⁹ sternens. aut editis aggestionibus exaltās. quae senticosae. et asperae erant, eas expurgans. ac flumina quae transiri nō possent, pontib⁹ iungens. Vbi longior quā opus erat, via videbatur, aliā breuiorē excindens. Sicubi vero ꝓpter arduū collem difficilis erat, per mitiora loca deflectēs. Iam si obsessa feris, vel deserta erat. ab illa transferens. ac per habitata ducens. tum asperas complanans. Itaq; mirari nemo debet, si cum viam rationemq; medendi ab Hippocrate inuentā esse, sim testis: ipse tamē hoc opus scribere sum aggressus. Neq; enim ad haec ceu plane nō inuenta. Sed veluti quae proxime diximus desyderātia: prodenda venimus. Nemine priorum qui eā methodū absoluerit, ante me inuento. Quādo alij omnino eā nō nouerant. Alij cū nossent, nō potuerunt tamē quod defuit adijcere. Non deerant qui incognitā esse vmbraq; inductam ac prorsus e medio sublatam voluerūt. Ii vero qui fuerint, in progressu dicetur. Nunc qđ promisi aggrediar. omnesq; deinceps medicādi indicationes exponā. Vtile autē ad claritatē eorū principiū sumetur, ex reuocatis ad memoriā ijs, quae in proximo libro disseruimus. cum de diarijs ageretur. Videbatur eñ in illis prima, ac (vt sic dicā) maxime praecipua faciendorū indicatio esse, quae affectum aegrotantis ammouendū suadet. Aeque vt in sanis prima esse, quae statum eoꝝ seruādū monet. Verum hic sicut per similia seruatur: ita per contraria perimitur. Conferre praeterea ad auxiliorum inuentionem diximus, tum ipsam corporis temperiem, vna cum consuetudine: tum regionem: tum anni tempus. tum caeli statum. In quibus vero morbis egregius aliquis in vna parte animalis affectus subsisteret, veluti ex adustione, in capite: a parte quoq; ipsa aliquam faciendorum indicationem sumi. De viribus tamen, vel causa quae affectum creet, in eo libro nihil est dictum. Propterea quod nec vires in diarijs febribus egregiam vllam prouidentiam requirant, vtpote validae, nec affe-

Traianus.

Omniū medicādi indicationū explicatio.

Quae i ꝓximo libro dixerit.

CAP. IX.

Incommoda ex intempestiua et immodica sanguinis missione

In febribus Putridis et aliis affectibus fortioribus p̄ uidendum De Indicatione sumpta a uiribus que indicant sui conseruationem.

CAP. X.

ctus vllus in vera diaria subsit, quae eam vel gignat, vel augeat. Nam vtroq; modo loqui licet. Verum nunc prius de viribus praecipiam. deinde ad causas quae febrem excitant accedam. Gubernāt animal vt in libro de Hippocratis & Platonis dogmatis est monstratū, tres diuersi inter se generis facultates. toti corpori ex suo quodam veluti fonte quaeq; distributa. Eas Plato animas vocat. propriā cuiusq; substantiam inueniens. Est em̄ earū quaedam ad nutriendū animal necessaria, ac stirpibus cōmunis. quae iecur veluti pro fōte habet. Canales vero ab hoc in totum corpus sparsos, ip̄as venas. Hanc seu appetitricem, seu naturalem, seu altricem voces: nihil interest. Veluti nec si animam, aut facultatem appelles. Altera est, quae non modo vt stirpibus, aut vita praeditis. Sed etiam vt animalibus nobis est insita. Haec sedem in corde habet. Ip̄o quoq; insiti caloris quodā ceu fonte. Ab hoc fonte canales arteriae sunt. vocaturq; haec multis sane nominibus. Nam et facultas siue virtus vitalis. & facultas siue virt⁹ animosa. et anima animosa dicit̄. Tertia ratiocinatrix in cerebro domiciliū habet. Ea voluntarijs actionibus, vna cū sensib⁹ praesidet. Vtit̄ et haec particulis quibusdam, ceu canalibus. nempe ip̄is neruis. sensum motūq; per hos in totum animal transmittēs. Ergo has facultates seruare, nihil plane est aliud, q̄ vitam seruare. Siquidem monstratum est, qualibet earum amissa, necesse esse reliquas quoq; vna perire. Ac propterea in opere de sanitate tuenda, huc omne cōsiliū direximus. In hoc vero quod est de methodo medendi, primū propositum, et ei quod in opere de sanitate tuenda ꝓponitur, ad portionem respōdēs: morbi est sublatio. Quādo cuiusmodi in illo sanitatis est tuitio, eiusmodi in hoc est morbi sublatio. Quorū vtriq; vnū est cōmune. ipsa scilicet vitae custodia. Quae nimirū in illo opere sanitatis custodiam sequebatur. Quod em̄ secundae valetudinis tuendae gratia gerit̄, idē statim et vitam tuetur. at in hoc ope aliter se habet. Propterea quod quae affectiones praeter naturam in nobis discutiunt: ea non omnino vitam custodiant. Quippe aliqua eiusmodi praedita sunt facultate, vt si immoderate, aut intempestiue vtare: vitam adimant. Siquidem in sanguinis missione, quā vsq; ad animi defectum faciendā esse, paulo ante diximus, quo flamma in continentibus ex meatuū clausura febribus, extingueretur: non paruū merito subsequetur incommodū. nisi oportuno tēpore, aut debita mensura fiat. Duos nāq; in ipsis medicorum manibus perire vidi. qui postq̄ animo linqueretur, nūq̄ reuixerunt. Multi vero & si non protinus, at postea propter virtutis infirmitatem perierunt. Quos si quis citra eius resolutionem vacuasset: minime perijssent. Quinetiam aliqui in morbos inciderunt lon-

Tres facultates animal gubernare.

Quod seruande sint alie facultates

Plato.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Qualibet triū virtutum amissa necesse esse reliquas perire.

nota

Sanitatis tuitio

Morbi sublatio

Videndū quā maxime in sanguinis missione que administrat̄ i febre diaria ob meatuū stipatione. i in synocho. Incommoda n. ista sequentur

Intēpestiue missi sāguinis incommoda.

Vna ex tribus praecipuis facultatibus amissa necesse est reliquas quoq; perire.

Sanguinis missio inmoderate facta quot et quanta mala inducat.

gos, Postq̃ immodica inanitione resoluta naturalis vis fuit. Alijs cũ immodice vacuationis noxam sarcire nõ potuissent: in omne reliquũ vitæ tempus, totius corporis temperamentũ redditum est frigidius. Ex qua refrigeratione, facile ex quauis occasione læsi, alij decolorati, ac malo corporis habitu vixerunt. Alij ex eo ipso in morbos deciderunt exitiales. Aquã intercutem. et orthopnæã. et iocinoris ac ventriculi imbecillitatem: et apoplexian. et deliria. Ergo cum virtus tantopere necessaria sit, eam autem lædãt omnia vacuantia remedia, si quis scilicet ijs parum moderate vtatur: vtiq; aduersæ inter se faciendorum indicationes in talibus corporibus sunt in quibus affectus quo expugnetur, notabilem vacuationem desyderat. virtus autẽ hãc ferre non valet. Verum cum sæpe ex vacuatione virtus nihil lædat: hinc sumitur inconsideratis & temerarijs medicis occasio, vt eã prætermittant. ceu nusq̃ quicq̃ indicet. Falluntur autem (vt dictum est) propterea quod non intellegunt, alterius cuiusdam rei causa virtutẽ esse spectandam. nec quicq̃ ad affectum ammouendũ indicare. Tanq̃ igitur in ijs qui valent, semper ea comitatur quæ sanitatis gratia administrantur, nec est quicq̃ inuenire quod sanitatem tueatur, quod idem vires corrumpat: sic in ægrotantibus aliquando ijs succedit quæ veluti in perniciem eius administrantur, aliquando ab ipsis soluitur. Si nãq; abundantia paulo viribus supior fuerit: vtiq; ex moderata vacuatione, adeo nullum accedit viribus incõmodum, vt etiam maximum comparetur commodũ. quod eam premebat sublato. Sin quo affectus sanetur multa vacuatione est opus, resoluetur autem ex tanta inanitione virtus: non modo rursus homini nõ proderit: sed etiã maximum illi periculum afferet. Porro in ijs continentibus febribus, quæ ex stipatione meatuũ accenduntur, quoniam valida plerũq; virtus est: citra periculum vacuatio adhibetur. In alijs vero morbis maxime est periculosa. Veluti (si ea forte incidit) in corruptela humorum. De qua tempestiuum est, mentionem facere. quo omnes mittendi sanguinis indicationes in hoc libro decidamꝰ. Ergo quod corruptum est, id alienum a natura est. quod tale est id se auferendũ dictat. Si igitur cum viribꝰ imbecillis corruptela incidit: vtiq; quod affectus remedium est: id cum virtutis custodia pugnat. Siquidem affectus vacuandum esse præcipit. Idq; vel vena incisa, vel purgatione. Harum autem neutram ferent imbecillæ vires. Quoniam igitur in omnibus eiusmodi repugnãtijs incerta succurrendi ratio est: alias insanabilis omnino affectus relinquitur. Alias spatio, & ægre, idq; si magnum nactus sit medicum, sanari poterit. Oportet nãq; vbi indicationes ita sibi aduersantur, et paulatim quod vitiosum est va-

Virtutẽ aliquando ex ijs q̃ veluti in pniciem eiꝰ fiãt, iuuari.

Vbi vacuatio virtuti aut oberit.

De corruptione humorum.

cuare, & paulatim inuicem quod salubre est, pro eo reponere. Vocāt medici eiusmodi vitiosi succi curationem, græce Epicrasin. Memineris vero mihi ad ea quæ dicēda sunt, etiā quorum causa venæ sectio petitur. Nam quoniam hæc sanguinis vacuandi causa adhibetur, sanguis autem vtilis naturæ est: vtiq; probe hanc administrari conueniet, sic vt quod inutile naturæ sit emittat. Fit sanguis naturæ inutilis, bifariam. vel cum propriam qualitatem ad vnguem non seruat, nec amplius nutrire sicut prius, cum vtilis esset potest, vel ita multitudine creuit: vt aut vires premat, aut tum venas, tum arterias, vel distēdat, vel findat. vel obstruat. Ac in his quidem missio sanguinis vtilis est. ceu vacuantium præsidiorum vna. In alijs, ceu quod humorum vehemētiorem impetum ad diuersam partem reuocet. vel per propinqua deriuet. Postulat autem semper valentes vires. quæ modo vacuationis eius respondeant. Ad hæc igitur respicientes: sanguinē detrahimus. alias semel, alias bis. vel ter. vel sæpius. veluti in sequentibus patebit. In præsentia vero illud manifestum fecimus: virtutem vacuantia remedia aliquando citra noxam ferre. vtpote nec adiutam ab his quicq;, quod sit æstimandum, nec vero læsam. Sæpe vero magis minusve tum iuuari, tum lædi. Præterea quoties notabilis illi ex vacuantib⁹ auxilijs noxa incidet: toties patere, ip̄am quoq; vtile aliquid ad consyderandum indicare. Aeque vtiq; vt cum manifeste iuuabitur. Vbi vero ex ijs quæ affectum summouent, nec commodum illi accedit vllum, nec incommodum: ibi velut inutilis prætermittitur. Porro vna semper est quæ ab hac præstatur conferentis indicatio. Veluti etiam reliquorum omnium. Nam quicquid pro natura sua indicat: id vnum semper indicabit. ceu quod vnam habeat naturam. Atq; id vnum si quod indicationem facit simplex est: ip̄m quoq; simplex erit. Sin illud est compositum: hoc quoq; erit compositum. Sane quædam sui custodiam indicant, quædam ammotionem. Siue autem hanc indicent, siue illam: quod simplex est simplicem quoq; indicationem habet. Quod non simplex: etiam non simplicem. Idcirco in superioribus semper simplicem intemperiem, simplicem indicationē præbere diximus. veluti in frigiditate et caliditate. Non simplicem vero, etiam indicationem suggerere non simplicem. Calidam enim siccamq; intemperiem, curationem sui per ea quæ humectent & refrigerent moliendam indicare. Ergo virtus quoq; vnā rem semper indicabit. vtiq; sui custodiam. Quib⁹ ergo (roget quis) rationibus seruabitur? Nempe potissima ratione ex eo quod de substantia eius vel inanitum, vel alteratum est, corrigendo. Secundo loco ex prohibēdis ijs, quæ substantiam eius vacuare alterare ve pos-

Vbi cū corruptiōe humorū virt⁹ ībecilla est. quid agendum.

Epicrasis quid.

Sanguinē reddi inutilē bifariā.

In qb⁹ missio sāguis, vt vacuatio vtilis sit.

In qb⁹ aliter vtilis.

Vnū eē qd a virtute indicēt sicut a reliqs oib⁹.

Quib⁹ reb⁹ seruetur virtus.

Primæ et Præcipuæ Indicationes a 3:bus habentur et dicuntur Scopi Indicantes

1o: a Viribus — 2o: a morbo — 3o: ab aere.

sunt. Comphensa vero inter ea quæ alterant, breuitatis causa sint, et quæ eius vnitatem distrahunt. Hæc itaq; cum virtus perpetuo indicet: in valentibus (sicut dictum est) consensus agendorum omnium ad eius perennitatem est. in ægrotantibus non semper. Quo tempore æstimari debebit, quod vel magnitudine, vel dignitate (vt prius est dictum) ꝑualeat. Maxima igit̃ dignitas ipsarum est viriũ. Quando viuere ipm nobis ex harum custodia constat. vtpote cum vitam aut ipsas esse vires, aut earum actiones sit necesse. At vita ipa, nihil esse prius in animantis corpore potest. Propterea quod nec sanos esse citra vitam licet. Virtus ergo omniũ prima custodienda hominibus est. Idq; ex eo quod nec eius substantiam inaniri, nec tanta alteratione alterari, quæ coruptioni sit propinqua, patiantur. Atq; huius custodiæ pars est, vbi vel temperiem ipam præsentem seruam⁹, vel absentem inducimus. A virium indicatione proxima est. quæ ab affectib⁹ quos curare proponimus datur. postea deinceps reliquæ. Quicquid igitur indicationi quam vires ꝑbent aduersatur: id secundi est loci. ac posterioris, ijs quæ illæ præcipiunt. Quæ vero cũ ijs q̃ virib⁹ cõducũt, in idẽ cõpetũt: hæc vtrũq; calculũ referunt. & eorũ q̃ primæ (vt ita dixerim) sint notæ: & eoꝝ q̃ scd̃æ. Itaq; hæc citra oẽm cũctationẽ sũt obeũda. Quæ vero aduersant, aliquãdo administrãda prorsus nõ sunt, aliquãdo paulatim. Quippe si quẽ curare studes affectũ, is vacuationem requirit: vires autem extrema imbecillitate laborant: toto illo tempore quo vires reficim⁹, eorum quæ affectum sanent, nihil plane ægrotanti exhibebimus. Vbi vero eo roboris ꝑuenisse eas cõijcimus, vt nihil parum ve ex vacuando sint lædendæ: tum est ad affectus quoq; curationem accedendum. Prima igitur omnium indicatio ea est, quæ a virtute sumitur. Verum non sic prima, vt quæ curationem doceat. cum ex numero curatricium indicationũ non sit. Verum (vt ita dixerim) vitalium, siue quæ ad vitæ custodiam pertinent. Nam neq; vt valeamus, nec vt a morbis liberemur ab ea quicq; primũ desumimus. sed vt viuamus. Additum autem in sermone est: illud primũ, quod ex accidente aliquando virtutis roboratio, ad affectus curationem conducit. Verum id in sequentibus docebimus. nunc ad pensum rursus redeamus. In paucas summas compẽdij causa, rem omnem cogentes. Medicatoriæ indicationes a morbo ipso sumuntur. a corporis temperamento, et tertio ambiente nos aere. Quod si aliæ quædam antea sunt positæ, rursusq; non hæ modo, verũ etiam aliæ dicentur: omnes tamen ex ijs in partes diductis, natæ videbuntur. Siquidem corporis temperies quæ illo tempore fuit, quo ægrotare id cœpit, quæq; ad inueniẽda remedia est vtilis: ex na-

[Printed side-notes:] Maxĩa dignitas indicationis a virtute. — Vita qd. — Scd̃æ dig. indicatõis ab affectu. — Quæ sine mora obeũda. — Quæ aliqñ obeũda nõ sunt. aliqñ paulatim. — Indicatio a virtute, quõ sit prima. & quõ non.

CAP. XIIII.

[Printed side-notes:] Breuiariũ idicationũ. Tres eẽ medicatorias idicatiões generales.

[Manuscript marginalia:] Indicatio Maxima a Virtute. — a Vita 1o. Morbus 2o indicat — De Indicatione sumpta ab Affectu quæ secunda est — Not: Præceptum quod Aliquando Vires quando sunt debiles primo sunt restaurandæ deinde morbo occurrendum — Vires nihil indicant de affectu amouendo — Indicationes in summa sumuntur a morbo, temperamento, aere — p[rim]a: — a 2a: — Nota præceptum — a 3: — Oẽs indicationes ad tres summatim reducuntur.

Indicatio quæ sumitur a natura ætate et consuetudine reducitur ad indicationem quæ sumitur a temperamento ipso

Indicatio quæ sumitur a regione, a.anni tempore, et a præsente cœli constitutione reducitur ad indicationem quæ sumitur ab ipsomet ambiente

Etiam in Collegijs plures sub Methodicam methodum adducere possumus.

Indicantes

Vires, sui s[ui] custodiam — Morbus, sui s[ui] ablationem — Aer sui s[ui] correptionem

tura, ætate, consuetudine, et ambiente nos aere ortum habet. Ambiens vero ipse eiusmodi est redditus, propter tum regionem ipsam, tum anni tempus. tum cæli statum. Ergo cum vnum sit eorum vtrunq; ex pluribus tamen tale efficitur. Affectus vero haud quaq̃ vt in causas, diduci est aptus. sed vt in differentias. Nam aut in similaribꝰ cōsistit partibus, aut in instrumentarijs. Ac in similaribus quidem vel simplex est intemperies, vel composita. In instrumentarijs circa simplicium partium, vel posituram, vel formam, vel numerum, vel magnitudinem, tum quæ horum traditæ sunt differentiæ, consistit. Hæc itaq; tria illa prima sunt, quæ curationem indicant. Nempe ambiens ipse cum geminis corporis siue affectionibus siue constitutiōibus libitum est appellasse. vna naturali, altera quæ præter naturā sit. Hæc autem morbus est. Non posse autem plura esse genera indicationum quæ ad medendum pertineant, quam tria quæ modo diximus, ex ipsa rerum substantia scire licet. Nam morbus & sanitas corporis sunt affectus. Ille se tollendum. Hæc se tuendam indicans. Ambiēs vero is est sine quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest. Hic igit̃ causæ sine qua non, obtinet rationem. At vero cum id quod ægrotat alteramus, nisi constat quousq; sit mutandum, vtiq; quando sit ab alterādo desistendum non intelligemus. Generatim igitur in omni curatione agendorum indicationes in his ad summū tribus consistūt. Membratim vero (vt supra est comprehēsum) aliquæ simplicium particularum sunt propriæ. aliquæ compositarum. Eorum ergo quæ in simplices incidunt partes, vnū est intemperies ea, quæ in calido consistit. Hæc cum in totum diffusa corpus est, febris nominatur. ideoq; omnis febris, qua febris est: humectatio refrigeratioq; remedia sunt. Ac si sola hæc sit: ad refrigerandum humectandumq; omne medentis consilium, veluti ad finem dirigitur. Ita vt nihil sit, quod præterea desyderetur, nisi vt materiæ inueniātur, quæ huic proposito sūt idoneæ. Materia vero inuenta, vt opportunum tempus ex febris temporibus, captes. Quantitatem vero, ex conferendo cum naturali habitu, morbum. Quippe quantum is a naturali habitu recessit: tantum opus est ægrum refrigeres & humectes. Sane ambiens si contrariam morbo temperiem habet: e præsidiorꝫ numero vnus est. Sin similē, ægritudinalium causarum est vnus. Quoniam autem reliquas materias tum deligere, tum fugere licet: quam autem ambiens præstat: fugere nō licet, imo necesse est præsenti cæli statu vti: idcirco huic quoq; attenti esse cogimur. qui vtiq; sæpe cum ijs quæ morbus facienda suadet (vt diximus) est concors. Sæpe discors. & qui contra moliat̃. Habebit ergo (vt diximus) ambiens rationem modo materiæ sanā-

Nō eē plura īdicationum gn̄a q̄ tria, ab ipa rerꝫ substāntia intelligi

Febris.

Ambiens aliquando ex morbi remedijs est, aliquando ex morbi causis.

Quod ambiens ferat vitari non posse.

tis, modo causæ morbum fouentis. Quippe cum humectari refrigerariq; morbus postulat, si hæc præstat: sanantis materiæ ratione obtinet. Sin calefaciat & siccet: morbificis causis est annumerandus. Vbi igitur cum medendi indicationibus consonat: pro gratia est habedũ. Sicubi aduersatur: inhibenda eius noxa est. scilicet reliquorum auxiliorum humiditate ac frigore intentis, audactisq;. Sedulo igitur agendũ est, vt ambientem quoad fieri potest, qualem esse expedit, præpares. scilicet humidiores frigidioreiq; domos tum deligens: tum vero præparans. Sicut e diuerso si frigida sit, humidaq; morbi species quæ calfieri siccariq; postulet: & eligendæ & præparandæ domus sunt, quæ calfaciant & exsiccent. At deligendas quidem dico quæ se ipis eiusmodi sunt. Præparãdas vero, cum arte nostra molimur per æstatem subterraneas eas, & ad septẽtriones versas, ac pauimenta earum assidue humore aspergentes. Tũ vt ex euripo aliquo aura inspiret machinantes. Flores præterea ac germina, quæ frigidæ humidæq; facultatis sint, per aream proijcientes. per hiemem vero contraria horum molientes. Præsertim vbi morbus vt prædictum est suadet. Vbi non suadet, excessus tantũ vtriusq; temporis remittẽtes. De quo mihi aliquid necessario postea est dicendum. Nunc auxiliorum materias iudicare non decreuimus. sed methodos docere. Quare rursus ad has disputationem reuocem⁹. doceamusq; queadmodum et paucæ & multæ pro diuersa sectione curatoriæ indicationes sint. Quando et tris vniuersas (vt proxime docuimus) facias licet. in pauca capita tota sũma reducta. et qualibet earum rursus diuisa, ex ipis multa efficere. Id quod etiam monstratum est. Quin & iparum sectionũ quãlibet rursum diducas in membra licet, donec ad insectile venias. Iam primas quoq; illas tres quas memorauimus, fieri potest, vt redigas ad duas. sic vt bina eorum quæ curationem indicent summa capita sint. Nempe præsens affectus quem morbum nominamus. & qui prius fuit. quẽ sanitatem & naturalem habitum diximus. Neq; eñ aliud est ipsa sanatio, q̃ præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitũ mutatio. Cum autem contrarij hi affectus sint: necesse est per cõtraria fiat eorum alterius in alterum trãslatio. Atq; ita rursus vna sola erit curationum maxime generalis indicatio. nẽpe cõtrarietas. Ergo hinc rursus sumpto initio, age particulares indicatiões disquiram⁹. Quoniam id quod ægrotat, ei quod valet est contrarium: vtiq; per contraria est ab illo in hac via. At quomodo inquies in cõtrarijs inuenietur mod⁹. Nõ eñ satis est calido affectui admouisse frigida, nisi id debita fiat mensura. Cum alioqui metus sit, si intra modũ id fiat: ne morbi reliquũ quippiã relinquat. Sin modum excedas contrariũ genus

Præparatio domus.

Primæ tres indicatiões reducũt ad duas.

Curatorias idicatiões ad vnã reduci.

Resolutio vni⁹ in particulares.

morbi inducas. Qui eñ supra q̃ par est calidũ morbum refrigerat: is sanitatis mediocritate transmissa: alium excitabit morbum, qui sit frigidus. Quod quo minus accidat: naturam curandi corporis scias oportet. quo quantum morbus ab illius symmetria discesserit intelligens, mensuram refrigeranti p̃sidio imponas. At fieri non potest, vt quantũ a se inuicẽ distet inuenias, nisi compertũ habeas quã esset corpus aut humidum, aut frigidum, aut calidum, aut siccum cũ valeret. quantũq; ex his excesserit postq̃ ægrotauit. Quippe quod plurimũ a naturali habitu recessit, id vehementibus eget contrarijs. quod nõ plurimũ, leuibus. Sane plurimũ recessit frigidus morbus, a corpore natura calido. Ita vt e diuerso calidus, a frigido. Minus recessit tum calidum a calido: tum frigidum a frigido. Quare ex vtrisq; indicatio curatiõis præstatur. Verum cum materiæ reliquoꝝ præsidiorum omnium electio in nostra potestate sit, eius vero quã ambiens præstat in nostra manu nõ sit: ratio est ex hoc quoq; ꝓpriam quãdam indicationem sumamus. Cæterum quoniam nosci ad vnguẽ oportet corporũ temperamenta, id vero est plane difficile: vtiq; tentandum est, tum ex ijs quæ in libro de temperamentis sunt scripta, ea inuenire: tum vero vltra hæc, quo magis scientifica noticia sit, ex ætate, & tota ante acta vita. quæ nimirũ in vitæ exercitio & victus ratione consistit. Præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc statu cæli, cõuersatione. Si nãq; natura gracilis, & tangẽti calidus, & biliosus, et propensus ad iram, & hirtus sit: calidus hic siccusq; natura est. Non tamen necesse est nunc quoq; cum ægrotare incœpit, eũdem plane habere affectum. Fieri enim potest vt in desidia vixerit. Idq; cum frigidis humidisq; potiõe et cibis. Ad hæc etiam cum balneis post cibos, et multo somno. Præterea in habitatione humida. & frigida. & hieme in qua frigidus et humidus exuperabat cæli status. Rursus fieri potest vt horum præcesserint contraria. i. calfacientia & siccantia. idq; p singula dictorum iam generum. Ergo si quo ad præsens temperamẽtum noscendũ deficimur: id ex præeũtibus ipsis supplebimus. Ex illo vero inuento, administrandorum indicatio suppeditabitur. Ac dictum quidem prius est vbi de frigida exhibenda præcepimus, illud quoq; ex ijs vnũ esse quæ consyderanda tum essent, nunquid particula quæpiam cui frigida natura esset, lædi magnopere ex eius potione posset. An igitur fas est in ægrotante homine cuiusq; particulæ temperamentum inuenisse, absq; ijs notis quas in libris de ipsis retulimus? Atq; illi quidem nec inquirunt, nec norunt. Sed iuxta prouerbium vno calapodio omnes calceant. Nos certe quibus inquirendi cura fuit: illud inuenimus, quod per plures ac cognitu difficiles notis.

Tẽpamẽtorũ cognitio vñ sit inuenienda.

Vita hoc loco ex q̃bus cõsistat.

Præsens tẽperamẽtum ex ante acta vita aliq̃n cognosci.

Prouer.

Qualis sit tẽpamẽti cognitio ex

notas, cuiusq; membri temperamentum coniectura potius q̃ scientia inueniat. Si igitur notis multis et paruis aliqua certior apparuerit: nonne abiectis illis, hanc pro omnibus arripiemus? Nemo id arbitror qui mentis est compos negabit. Atqui si omnes temperamentorum notas in vnum colligas: eæ longissime absunt vt parem ei quam consuetudo præstat fidem faciant. Si enim antea per sanitatem quispiã frigidã perpetuo biberit, neutiq̃ nec in iocinere, nec vesica, nec ventriculo, nec alio quopiam talium offensus: planum est & valida illi esse hæc omnia, nec nunc a frigida lædendum. Non est igitur quod paruum quiddam, atq; ad spectandum leue, ad inuẽtionem remediorum consuetudinem existemus. Veluti nec ad sanitatem tuendam. Nemo enim adeo est stupidus, vt magnopere ex frigidæ potione læsus: hãc in diutinum vsum duxisse velit, propterea quod læsus interim, atq; ægrotans, omnino ab ea desistet. Ergo sicut alia non pauca quidam medici præter cõmunes sensus: ita illud quoq; effuderunt, quod nulla nec salubris inueniendi victus, nec ægrorum curationis, ex consuetudine sumatur occasio. Videtur enim non sicut alia quædam exiguã leuemq;, sed plane maximã, ac maxime principalem potestatẽ habere. Vt quæ singulorum corporum naturam ostendat. Sane ipsi via rationeq; ab ea procidentes: fatemur nos partium affectum inuenire. Dein ex illo rursus ad faciendorum indicationem venire. Empiricus vero prætere rire se naturæ inquisitionem profitetur. Quippe quod per eam cõsecuturus fuisset, id iam se habere. Intelligere scilicet se non lædi a frigidæ potione ægrotantis corpus. Id vero esse quod nobis ab initio proponatur, non vt naturam noscamus. Post arbitror nos quidẽ veluti ambages frustra secutos merito taxet. Eos vero qui in totũ inutilem esse consuetudinem dicunt: veluti a communi sensu alienos iuste accuset. Quid igitur (inquies) dicemus nos qui methodo artem condimus? Nempe quid aliud q̃ quod vera dicunt, de ijs consuetudinibus quæ adeo euidentem vtilitatem offensam ve ostendunt? Quippe quas nemo vel ante methodum nõ nouit. At reliquarum quasdam quæ scilicet paulatim magnũ contrahunt incõmodum: non æque licet per experientiam inuenire. Dictum autem fusius de eiusmodi consuetudinibus est in libris de sanitate tuenda. Vnde si in frigidæ quoq; exhibitione, cõsuetudo citra methodum satisfacit, nec nos profecto experientiam fugimus. imo omnem quam illi vtilitatem ab ea capiẽtes, etiam extrinsecus præter hanc adijcimus (qui saltem id possumus), eam quæ a rerum natura suggeritur indicationẽ. In hoc vero libro methodi rationem sequentes, fatemur longiore via idem inuenire, quod breuius inuenire citra ratiocinationem liceret. Si quidem cum

Præcipuã tẽpamẽti cognitionẽ ex cõsuetudie pstari.

Cõsuetudinem cuiusq; corpis naturã ostendere.

Aliqs consuetudines nõ facile p expientiam dephendi.

Videtur hic asserere Gal. praestare temperaturas aegrotantium particulatim cognoscere quam in universum ut plane ostendunt verba huius paginae postrema.

sæpe iam vidimus non paucos ex ijs qui febribus ardentibus premerentur, cum iam mediocriter concocti humores essent statim ex frigidæ potione febre liberatos, quãuis eius potioni parum assueti fuissent: multo arbitror magis in ijs qui assueuerunt vtilitatem fore citra noxam vllam sperabimus. Habes itaq; nunc etiam de consuetudine rationem et si ex incidenti oblatam, tamẽ satis definitam. Est em ea quoq; vnum quiddam eorum quæ curationis rationem per morbi naturã intercedentem indicent quemadmodum et ætas. Siquidem ipa quoq; temperamenti interuentu indicationem præstat. Veluti puerorum quæ cũ humidam et calidam temperiem habeat: facile digeritur. Adsis enim animo velim ad ea quæ de corporũ diuersitate hoc loco dicã. Lapidum substantia constans stabilisq; propter siccitatem et frigus est. Ad eundem modum æris, & ferri, et auri, & vno verbo omnium quæ ex terra sunt corporum. At quæ humida calidaq; sunt, eorum substantia celerrime in ambientem dissipatur. Alias in halitum sensibilem soluta. Alias in perspirationes. quæ visum fugiant. Sed ratione deprehendantur. Atq; hæ corporum naturæ veluti per diametientem vt græci loquuntur. i. longissimo interuallo a se distant. Reliquarum omnium illæ quæ frigidæ ac siccæ, proxime accedunt: ægre quidem per halitum digeri possunt. minus tamen ægre q̃ ferrum et lapis et adamas. At quæ calidæ et humidæ sunt vicinæ: hæ promptius quidem digeruntur. atq; exhalant. Cæterũ minus hæ quoq; q̃ aqua calefacta. Nam citra calorem non potest in halitum digeri corpus vllum. Substantia eius coacta densataq; manente. Sed nec per calorem omne. Imo quod habile est in halitum resolui. Tale porro est quod humidum est. Ergo puerorum substantia omnium facillime digeritur ac dissipatur. propterea quod est omnium humidissima, nulla vero frigidior. Quo minus vacuantis præsidij eget, cum habeat ex seipa vnde naturaliter vacuetur. Fit autem profecto et propter calidam siccamq; regionem, & tempus æstiuum, et statum cæli impense calidum, & siccum, notabilis per cutim vacuatio. Itaq; etiã huius causa, his qui sanguinis detrahendi egent: aut prorsus venã nõ secabimus, aut parum detrahemus. Sane erunt in hac quoq; detractiõe multa a medico spectanda. Natura ab initio Cõsuetudo, Aetas, Locus habitatiõis, Anni tps, Cæli status. Ad hęc ægritudinalis quẽ curam⁹ affect⁹. aliaq; ratiõe ante hũc laborãtis vires. Cũ vero affect⁹ nũerosi sint, cuiq; eorꝫ sua est curatõis indicatio. Quippe a calido indicatio est refrigerandi. a frigido calefaciendi. ac a reliquorum quolibet contrariũ applicandi. Quare cũ octo intemperamenta sint: octo etiã erunt morborũ quibus simplicia corpora sunt

Cõsuetudinẽ interueniente natura morbi indicare.

Aetatẽ interuentu tẽpamenti.

De corporũ diuersitate diligẽter signãda

Frigida et sicca cõstanti substãtia esse.

Humida et calida facillime resolui.

Citra calorẽ nõ posse solui i halitũ corp⁹ vllum.

Humidum eẽ ad resoluẽdũ habile.

Puerorum substãtiã facillie digeri.

Pueros nõ egere vacuatione.

Qđ tps maxime corp⁹ digerat.

(Handwritten marginalia: "Indicatio a consuetudine"; "a temperamento"; "CAP. XVII"; "hinc est quod senes frigido siccoq; sunt temperamento faculli[?]me ... possunt ut dixit ..."; "quãdo moderate sanguinẽ debemus detrahere"; "Hinc habes cur in canicula remissius debemus mittere Q. j. sanguinem, quia tunc temporis ambiens est calidus et siccus, ex quo cum fiat notabilis per cutem vacuatio, hinc est q. tum temporis ut non est mittendus sanguis, ut parcius imo parcissime mittendus erit, si potissimum puero sanguis mittendus esset"; "Tempor' calido et sicco fit notabilis p cutẽ evacuatio, quapp: in tali tempor' evacuationes minores q̃ in alijs tempori⁹ eẽ debent.")

obnoxia, particulares indicationes. Vltraq; has vna eius affectus, q etiam instrumentalium est cõmunis. Cuius nullum apud priores nomen fuit. Sed nos qui eum interpretari sumus coacti, continui solutionem appellauimus. ostendimusq; communem curationis indicationem hic quoq; esse vnitionem. At vero quæ ex hoc rursum in partes diducto particulares consistant: hæ quatuor voluminibus sũt ꝑditæ. Nẽpe tertio. quarto. quinto & sexto huius operis. Ac nunc quidẽ institutum de intemperamentis sermonem, etiam in sequentibus libris persequar. Hoc absoluto ad instrumentalium partium morbos conuertar. ostendamq; secundum eandem methodum in his quoq; tum primas omnium curationis indicationes: quas vtiq; generalissimas appelles licet: tum quæ ex harum sectione nascantur. Deinde rursus quæ ex illis oriantur. donec ad eas quæ vltra sectionem non admittant peruenero. Hanc etenim omnis constituendæ artis methodum Plato nos docuit. Verum de instrumentalibus postea (vt promisi) dicetur: nunc si prius in qua parte propositi operis simus admonuerim⁹: præsenti iam disputationi finem idoneũ imponemus. Est igitur vnũ morbi genus quod similares et simplices animalis vexat partes, quã intemperiem vocant. Huius aliquas differentias ex corporibus nuda qualitate alteratis prouenire docuim⁹. Aliquas cum materia quapiam. quæ corporibus inhæserit. Rursusq; ambas incidere. vel in vnicam animalis particulam, vel plures. vel etiam totum corpus. Ergo cum in operis huius septimo intemperies eas quæ alteratis tantum qualitatibus in partibus proueniunt pertractarim: in duobus deinceps libris ad eas quæ in totum se animal extendunt venientes: primum agere de febribus placuit. At quoniam harum ipsarum aliquæ adhuc fiunt. manẽte scilicet in corpore causa quæ eas excitauit. Aliquæ factæ iã sũt, sed quæ eas accẽdit causa iã abijt: sati⁹ visum est de ijs primũ sermonẽ facere. vtpote simplicẽ primã curatiõis indicationẽ habẽtib⁹. Deinde illas quoq; stilo aggredi quarum in corpore causa subsistit.

Solutionis cõtinui nomen a galeno inditũ.

Artis cõstituendæ method⁹ a platone data, quæ.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE. LIBER DECIMVS.

Ergo in diarijs febrib⁹ simplex q̃dã est in corpore ꝑter naturã affect⁹. vtpote causis q̃ primũ eas excitarũt iam ademptis. In quib⁹ vero causa q̃ eas accẽdit, adhuc manet: in ijs nec affectus simplex, nec sanatio est. Siquidem quod febris iã receptũ in corpore est: id ex ꝓpria ipsi⁹ curandi indicatiõe discutere oportet. Quod adhuc est futurũ, id ꝓpulsare, ac ne fiat vitare. Vetabit aũt, si q̃ id excitat causa, prorsus sit summota. Itaq; in diarijs faciẽdorꝫ indicationẽ ex ipa febre maxime capiemus. Sed cũ illa, naturã, & ætatẽ, & cõsuetudinem, præterea anni tempus, cæli statum, & regionem et vires simul expendentes; in reliquis quæ accensiõis suæ causam intus habẽt, prima indicatio ab ipsa sumetur causa. Itaq; si febriũ quæ multos dies cõtinuant, recte ostẽdimus putredinẽ esse causam: hæc nimirũ sananda est prima. Sed nec interim extinguẽdæ febris, quæ per eam iam accensa est: ratio nõ habenda. Ac si quidem in idem consentiant & quæ febrem extingunt, et quæ causam oppugnant, in quod vtraq; conspirant, cum vnũ sit, sine cunctatione peragendum est. Sin febris quæ iam accensa sit sanatio, causam quæ hanc excitauit, est auctura: aut quæ causam summouet, febrem exasperabunt: diligens habenda consyderatio est de remediorum specie. Sane diligenter consyderauerit, qui totam deliberationem in tria hæc æstimanda diuiserit, febris ne sola curanda sit, non sollicitis de causa. An causa oppugnanda minime curantibus de febri, an plurimũ quidem remediorum ad alteram earum sit adhibendum, non tamen altera neglecta. At quod primo quidem loco est dictum, probare non debemus. Quando si quibus præsidijs id quod febris semper gignitur, oppugnamus, ea ẽffectricem eius causam auxerint: plane nec generationem eius aliquando inhibebimus, nec magnitudinem minuemus. Quippe & generatio ei⁹ effectricis causæ speciem imitabitur. & magnitudo cum illa pariter inaugescet. Quod secundo loco diximus, si id distinguemus: poterit esse non incõmodum. Nam si intolerabilis ægro magnitudo febris sit: cõmittendũ nõ est, vt per ea quibus causam adimim⁹, febrẽ

Vbi febris et causæ cõtrariæ sunt idicatiões, tria statim ab initio æstimanda.

Febres putride tria nobis spectanda diligenterq animaduertenda proponunt. Febris Causa Vires. in quoq curationem semper uidendu quid primo nos animaduertere debeamus: an s. Febris ipsa, an Causa, an Vires potius.

3ia

Febris Causa Vires

augeamus. Simul em̄ arbitror vtrūq̧. et febrim sustulerimus: et hominem. Sin ita mediocris sit febris: vt quo tempore contra causam tantum pugnas, obruendæ interim vires ægrotantis non sint, vtiq̧ contenendus is modus non est. Non contenendus autem nec tertius est, qui contra id, cuius maius momētū est, instare iubet. nec tamen alterius omnino negligentem esse. Sane plerūq̧ causæ maior est vis. Fieri tamen aliquando potest, vt ea sit febris magnitudo, quæ præsentem perniciem nisi occurras afferat. Quo casu oportebit hac prius sūmota, deinde ad cām accedere. atq̧ hæc mi Eugeniane decidenda tibi inter initia statim de cōtrarijs indicationib⁹ sunt. Cū autem in ijs examinandis nō parum visa est ad hominis salutem momenti habere, vis ipa naturalis: vtiq̧ de ea quoq̧ non leuis ad agendorum inuentionem consyderatio est habenda. Ita fit vt tria prima sint quæ in ꝑpositis iam febribus agendorum indicationem nobis prebeant. Vna febris ipsa. Altera effectrix eius causa. Tertia vis ipsa naturalis. Cæterum priora duo sūmouenda sunt. tertiū est tuendum. Erit igitur rursus hic quoq̧ eadē tibi cōsyderatio quæ supra. vt cum virib⁹, tum febrem: tum causam inuicem cōferas. Mox si eadem ambo remedia requirent: ea prompte exequaris. Sin indicationes pugnabūt: vnā præferas vel quæ a viribus sumitur. vel quæ a causa. vel quæ a febre. Ac q̄ cæteris sit valentior, hāc magis sequaris. nec tamen cæteras negligas. Ex hac nāq̧ discretione, doceberis. primū causam febreq̧ ꝓfligare. Vbi videlicet cōijcis hæc remedia vires posse ferre. Rursus primā roborādā virtutē esse, vbi hæc imbecillior est, q̄ vt causæ febrisq̧ ꝓsidia sustineat. Quinetiā oīa pariter sub cōiecturā agi licet. veluti paulo supra de febri, & de causa est monstratum. Ergo cum tria hæc sint ad quæ attentum te esse in propositis febribus oporteat, febris ipsa huius efficiens causa, & ægrotantis vires, inuenti præterea generales indicationū modi, quos etiā vniuersales dicimus: transeundū arbitror nunc est, ad præsidiorum differentias. quæ specialia particulariaq̧ sunt. Sed mentione de diarijs repetita. Quandoquidem ab ipsis in eas quæ plures dies continuēt, aliqui transeunt. At vero cum in has transeant, vna quidem ratione maxime cōmuni, ipa medicorꝝ inscitia, duabus magis priuatis, quod ipaꝝ febriū vel causa iā abijt, vel etiamnum manet: de vtrisq̧ seorsum est dicendū. Porro abijt effectrix causa quoties ab ira, dolore, vigilia, cura, æstiuo sole, fatigatione, & bubone iā inclinato, excitata citra stipationē febris est. Manet quoties vel ab externa causa, vel ab ipa febre stipatio aliqua facta est. Nā et frigiditas, & astringētiū vsus, stipandi occasiōe semp febrē excitāt. Vstio præterea nōnūq̄ corporis habitū cōstipat. Iā ipm

Causæ plerūq̧ maiorē eē vim.

Tria prima eē q̄ in ꝑpositis febribus indicatiōes ꝓstēt.

Ordo agēdorꝝ.

Repetita mentio de diarijs.

A diarijs ad pluriū dierum febres trāsiri trifariā.

In qb⁹ diarijs effectrix cā desijt.

In qb⁹ manet.

Que faciāt stipulationem.

qa primu febr attēdendum est

In curatione Febrium indicationes sumunt a tribus: Febri ca febris uiri ægroti

Curandi Methodus

Imprimis et ante oīa semper est uirtuti prospiciendu, nisi possint sufferre

CAP. 2dum

Methodus Febrium putridarum curandarum

Causæ Febris Durant, ob constipatione et coarctatione meatuum

Ex Diariis transeunt ægrotantes in febres plurium dierum 3ci ca

comuni: ut medicorum inscitia

priuatis q. s. ignorat

qa cā abest

qa causa adest

febris principiũ, vbi cũ horrore iuasit, stipationẽ subide fecit. Quin etiã glutinosi, & crassi, aut etiã copiosi succi, vbi mediocriter obstruxerũt, diariã aliqñ febrẽ accẽdunt. vtiq; cũ idoneũ sortiti sũt medicũ, vt supra est indicatum. Sane dicuntur idcirco id genus febres diariæ, quia solui (quod vtiq; ex ipis est) vno die sunt aptæ. computato cum hoc vna et nocte. Quẽadmodum dici solet, mẽsem esse triginta dierum: et annũ trecentorũ sexagintaquinq;. & hoc gestum esse ante tris dies, aut gerendũ esse post quatuor. Cæterũ non est idem ipaꝝ omniũ affectus. Sed ab aliquibus inseparabilis stipatio est. Ab aliquib⁹ minime iseparabilis. Sed vel vt plerũq; simul adest: vel ambigua sorte, vel raro. Inseparabilis stipatio est, ijs q ex aluminosa aqua, vel atramentosa vel tali quapiam alia, aut ex frigore, aut leui obstructione febricitarunt. Plurimũ vero ijs adest, qui ex vstione febricitant. Ambigua sorte, ijs qui ex fatigatione. Quicunq; vero ex ira vel tristicia vel vigilijs vel pertinaci studio vel cruditate vel bubone febricitant: ijs raro adiũcta stipatio est. Atq; harũ oĩm febrium nulla (quod vtiq; ex ipa sit) ad secundã vsq; accessionem perdurat. Sed intra quatuor et viginti horas omnino desinit. Aut si quãdo eaꝝ aliquæ (quod tamẽ rarius fit) longius trahũt: duæ ijs accedũt causæ quæ ipas solui vetant. Earũ vna frigus est. quod vel ex ambiente aere, vel ex vnctione quapiam extrinsec⁹ admota pueniat. Altera egregia ista diatritos est. Si q videlicet hãc trãsire medicoꝝ inscitia cogunt. Quod si & ambiens aer calidus sit: et nemo ex medicis q diatriton suspiciũt, ad ægrotantem accedat: febris quidẽ post primã accessionẽ finiet. Idq; cum sudore. vel madore. vel transpiratu, q halituosus sit. Aeger aũt vbi se liberatũ a febri senserit: ad cõsueta munia redibit. Lauans vngẽsq; se. aut etiam si agrestis quispiam monticola sit: his omissis, cõedẽs. Ac vulgus qdẽ sicuti multa alia (vtiq; ab ipsa reꝝ natura edoctũ) melius q̃ sophistæ agit: ita in diarijs febribus, oĩa sibi ipi pstare sufficit. Præserti vbi citra valẽtẽ stipationẽ cõstitere. Vbi vero cũ hac vna inuaserũt: qui infortunati sunt, in medicum aliquẽ incidunt, eorum qui diatriton efferunt. Qui fortunati, in eum qui ipsos et lauabit: & nutriet. cæteraq; omnia præstabit, quibus stipatio soluatur. Sæpe nãq; (ceu dictum est) ex leui obstructione, cum cutis latente densitudine, quæ vel ex vitiosa lauatione: vel alio quopiam est contracta: diarijs non nulli febribus sunt correpti. Quo tempore nisi quis celeriter obstructionem sũmouerit: in pluriũ dierũ febres transeũt. Est nanq; eiusmo di febris (quantum ex ipa est) earum quæ plures dies infestant & quæ diariæ sunt, communis. Cæterum propter causæ paruitatem, vnius diei efficitur. Sicuti etiã propter magnitudinem, multorum interim

Ipm febris principium aliqñ stipationem efficere.

Cur febres diariæ nominentur.

Diariarum nõ vnũ esse affectũ sed varium.

A qb⁹ diarijs inseparabilis sit stipatio.

Cum plurimũ est cõiũctа: et cũ aliquando est, aliqñ nõ.

Quib⁹ raro adest.

Duas esse cãs cur diariæ aliquãdo diutius trahãt.

Quæ febris diariarũ & polyemerorũ sit cõis.

dierum. Verum accessio eius ab initio ad exitum vsque, vna est. Modo ne ipsam excipiat, ea quæ ex putredine humorum nascitur. Ergo quoad nec in pulsu, nec in calore, nec lotio, putredinis adhuc aduertitur nota, atque ex sola obstructione ortum habet: vtique ipsa obstructionis solutio eius est sanatio. quemadmodumque hanc soluere cõueniat, ante est dictum. Multæ igitur apparent diariarũ esse febrium particulares differentiæ. Vna, quarum iam prorsus abijt effectrix causa. veluti vstio. Altera, quarũ hæc etiam adest. sicut stipatio. Cui⁹ duæ mõstratæ sunt differentiæ. Nempe exiguorum meatuũ densitas, et de qua nunc agimus obstructio. Sane densitudo ipsa, alias ex siccitate prouenit. Veluti post feruores. aut fatigationes. aut iras. Alias ex frigore. eoque vel simplici: vel cum astrictoria vi. Quæ quemadmodum inter se differant: in libro de medicamentis est præceptum. Iam vero obstructionum ipsarum, alia est quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate succorum, scilicet qui aut lenti aut crassi sint, incidit. Preferetur autem inter remedia, in ea quam copia facit, sanguinis missio. In ea quæ ex humorum qualitate consistit, attenuantium vsus. Quod vero ex viribus consilij petatur, vt in diarijs sane est exiguum: ita in ijs quæ pluribus diebus vrgent, satis magni est momenti. Eoque maioris, quo hæc sunt longiores. Enimvero vbi naturaliter se vires habent: ne minimum quidem in plurium dierum febribus, vacuationum vsum morantur. Vbi non naturaliter se habent: (voco autem non naturaliter cum infirmiores quodammodo sunt) pro magnitudine imbecillitatis, impeditur vacuantium auxiliorum vsus. Sane rarius accidit vt protinus in primo secundo ve die, vires imbecillæ cernantur. Accidit tamen interdum. vel propter ægrotantis malum corporis habitum: vel propter senium. Nonnullis etiam fatigatio, vbi tristicia vigiliæque præcesserunt, & inedia per totum secuta est diem, dein febris priusq̃ homo cibaretur, circa vesperam occupauit, et nox insomnis est acta, vires magnopere resoluit. Nec alienum sit, si tibi talem ægrotum describam. In quo primum ausus sum ratione ipsa mihi viam monstrante: & diatriton contemnere, & virium rationem habere. Posteaque alios quos in simili casu vidi, audacter eodem modo quo illum curare. Siquidem primum periculũ, postq̃ ijs quæ ab indicatione sunt inuenta subscripsit: ad secundum vsum reddit magis animosos. Ergo iuuenis qui febri est correptus, annos natus erat quinque & viginti. gracili corpore & musculoso. veluti canis, tum sicco calidoque omnino tẽperamento. Iam idem exercitatiõe delectabat. & alioqui cogitabundus, & industrius erat. Is peregre agens cum nuncium parum gratum accoepisset: & tristat⁹ est & propere se accingens

Diariarum anacephaleosis.

Duplex stipatio.

Gñalis curatio.

Virtutis æstimatio respectu vacuationũ.

Raro imbecillas eẽ vires in prĩo vel secũdo die.

Ægri a primo die ĩbecilli, descriptio.

ad vrbem festinauit. Ac priore quidē die & laborauit modice: & lot⁹ cenatusq; in quodā diuersorio quieuit. sed maxia ex parte sine sōno. Postera die etiā magis festinauit ac lōga via, & sabulosa, & squalēte, tum sub feruēte sole cōfecta, hora ꝓpe septima & semisse ꝑuenit in vrbem. Ibi cū ea quoꝝ causa maturasset meliora audiret: in gymnasium lauaturus ꝓficiscitur. dein vnctus, vna cū quodā eoꝝ qui aderāt iuuene ꝑfrictus est. A quo cum vt paululū dimoueret, ꝓuocaret: orta inter eos contētione, qualia sæpe incidunt his qui exercitationib⁹ indulgent: plus iusto est exercitatus. eratq; iam immodice siccus. Egressus vero gymnasium: inuenit amicoꝝ quosdam pugnantes, quos dū dirimit: imprudēs in aliam exercitationē nō leuē incidit. Dum alios eoꝝ diuellit. Alios impellit. Alios cōplectit̄ medios. Alios vt iniuriosos increpat. ac ꝑ ijs qui iniurijs affecti essent irascit̄. Adeo vt domū se in summa siccitate reciperet. lassitudinē inæqualitatemq; sentiens Aquam igitur ex cōsuetudine bibēs, vbi nihilo se leuatū, sed inæqualitatem sibi intendi sentit, hanc quidem vomuit, ratus autem vtilius adhuc cibo abstinere, accubuit. ac quieti se dedit. hora ferme diei vndecima. Vigilans autem ac febricitans per totam eam noctem, postri die quoq; quieuit. vsq; ad meridiem. sperās se somni aliquid consecuturum. Quo tempore cum eum quidam diatriton colentes, inuiserent: tum quidem homini satis magnam esse febrem aiebant, vesperi autem se illum reuisuros. Itaq; & vesperi cum redirent, ac febrem inclinatam cernerent: ne tum quidem nutriendum censuerunt. q̄uis etiā id alius quidam medicus suaderet. imo strenue restiterunt. Adijcientes si quidem sine febri esset: fortasse cibum daturos. febricitante adhuc: minime id facturos. Quin etiam cū tertio die mane redirēt: etiā tertiæ diei accessionem transmittendā censuerunt. Erat autem (vt prius dictum est) suspecta hora, illius diei vndecima. Ergo digressis illis: ipse accessi, ac faciē iuuenis contemplatus: vidi talem esse, qualem in ꝓgnosticis Hippocrates his verbis pingit. Nasus acutus. concaui ocl'i. ac reliqua q̄ deinceps ab eo dicta scim⁹. Itaq; cū oino mihi ꝑsuaderē, fore vt tū in hecticā febrē, tum quā marasmoden vocāt hō nisi cibaret̄ icideret: sorbitionem ex alica q̄ primū paro. atq; exhibeo. Et tamē q̄uis hac sūpta, cū accessio suo tp̄e, circa vndecimā inuaderet sic extremis partib⁹ ꝑfrixit: vt calfieri hæ vix possent, et pulsus illi paruus. rarusq; q̄ maxime fuit. Qua ex causa illi etiā quarto die. tum mane, tum vesperi cibū dedi. Quo scilicet et vires repararem et corpus humectarē. Erat nāq; cutis ei⁹ ceu coriū, arida. vbi autem febris tenuis, & similis perseuerauit: statui deinde quinto non simplici sorbitiōe hoiem cibare vt āte, sed alica ex aqua calida, citraq; cōditurā,

Galeni curatio.

Hora XI. erat hora accessionis.

Hectice iminens periculum ex Diaeta male tractata

Optim⁹ bilioſo ſtomacho cibus.

iniectis in hanc mali punici granis. Eſt nãq; is optimus cib⁹ bilioſo ſtomacho. Nã & roborat hũc malũ punicũ: & Alica cũ diutiſſime in vẽtre citra corruptionẽ maneat. Senſim cõcoquit. nec aceſcẽs nec inanẽs. Quæ vitia accedere ſorbitiõib⁹ aliqñ ſolet. Incidit vero et in ipſo quinto principiũ acceſſiõis ſimile. Iteq; cũ & ſexto & ſeptimo eum ſimili ratione cibarẽ: in nono rurſus ſimile principiũ ꝓcedentibus fuit. Vbi nimirũ vel amentiã, vel ꝑtinaciã, vel haud ſcio quid dicam, eoꝝ qui in principio hominẽ tranſmittere tertiæ diei acceſſionem ſine cibo iuſſerant, prorſus intelligere licebat. Nã cum cũctis euidenter appareret. nũq̃ ꝑuenturũ eũ ad quartũ fuiſſe, ſi nutritus ante acceſſionẽ tertij non fuiſſet. illi & tum eum: & ſecutis etiam diebus, non recte nutritum aiebant. Cæterũ cõmittendum nõ erat vt eoꝝ redarguendi ſtudio ægrũ qs nõ exhibito in ipſo acceſſionis die cibo ꝑderet. Igit̃ nono die ſimiliter hominem nutriens, cernenſq; in acceſſiõe pulſum ei⁹ redditum, q̃ prius erat firmiorem, cæterum imbecillitatem illam adhuc præferentem. cũ extremaꝝ partium frigore: non potui ſuſtinere medicorum illorum meras nugas. Sed vndecimo die præfat⁹ prius ægrotantis amicis, fore vt ipſo die intelligerent hominem hactenus noſtra opera fuiſſe ſeruatum: permiſimus illi præterire acceſſionis horas. Ergo cum et ſine pulſu omnino in ipſis eſſet, & frigus eũ vehemens totius corporis premeret, ſic vt nec loqueretur amplius, & vix impellentem ſentiret, conuocati in vnum medici omnes qui ab initio videramus: ab ægrotantis propinquis propemodum ſumus diſcerpti. Ego quidem quaſi ob pertinaciam prodere ægri ſalutem voluiſſem. qui diatriton colebant, propter ignorantiam, et ſtupiditatem. Ac illi quidem pallidiores frigidioreſq; q̃ ipſe æger, conſiliũ quoddã fugæ captabant. Quod ego proſpiciens aulæ oſtium obſerari iuſſeram. et ſimul amico cuidam clauẽ ſeruare. Poſt medi⁹ eoꝝ ſtans. iam inq̃ vobis cõſtare plane arbitror, quis hactenus hominẽ ſeruarit. Seruabitur autem et nunc noſtra opera. Neq; eñ ſi periturũ omnino in hac acceſſione putaſſem a cibatione deſtitiſſem. Sed qm̃ ex præcedenti iam victu tantum illi roboris ſupereſſe noueram vt tolerare acceſſionẽ poſſet: ꝑmiſi acceſſionis horas ſine cibo trãſmittere. Ac ſatius qdẽ fuiſſet multo ante hominẽ nutrire. Veꝝ quo et iſtos redarguã & qbuſdã his auſcultãtiũ, q cõfici a nobis iuuenẽ, quod illã occaſionẽ omiſerim dicũt ꝑſuadeã: nũc illis oſtẽdã, vel in acceſſiõe ipſa ægrotãtes quoſdã nutriri debere. nedũ ante hãc. His dictis, ac diductis hõis maxillis, infundo ex anguſti oris vaſculo, cremoris ptiſſanæ tris cyathos. Paulo autem poſt albi & tenuis vini modiceq; calida diluti, duos cyathos. Poſt quos & ſuſtulit oculos, & tum audire,

tum loqui, tum præsentes nosse cœpit. Cum ante veluti lignum aridũ porrectus sine voce ac sensu iaceret. Rursus itaq; dato ex vino, (quo dixi modo diluto), pane ad comedendum exiguo prorsus hominẽ reuocaui. Quem vt rursum ad institutã ab initio victus rationẽ reduxi, et tertij decimi diei accessionem facile tolerare vidi: in quarto decimo rursus mane cibaui. Ac post circiter horam octauam laui. Deinde rursus liberalius cibaui. ac mox vinum bibendum exhibui. Idẽ vero et in duodecimo et tertiodecimo feceram. In quinto autẽ decimo rursum cibaui mane. Cum vero facilius tum quoq; accessionem ferret: in sexto decimo denuo laui. Cæteraq; circa hominẽ peregi, sicut in præcedentibus diebus. At vbi in decimo septimo minime grauis paruaq; accessio fuit: audacter hominem de cætero sub cõualescentium victus ratione habui. Hic æger non paucos semimalorum, ac non penitus asinorum, docuit etiam ante accessiones ipsas nõnunq̃ esse cibandum. vel si duarum horarum intercedat spatium, ac multo magis ãte accessionem tertij. Ostendi autem tibi et in prima ipsa accessionis inuasione eiusmodi homines esse nutriendos. Dico autem eiusmodi homines in quibus corporis intemperies ad siccum et calidum cõuersa, febres accendit. Porro hoc quoq; plerisq; medicorũ fortasse sit incredibile. Sed siue rationi ipsi fides est adhibenda, siue operibus: nos fidem ambobus facimus. Operibus quidẽ, dum homines his monstramus, qui si biduo patiantur inediam: necesse est febricitent. Ita scilicet vt non nulli vbi concitati ad iram sunt, vel merore vel vigilijs affecti. euidẽtissime enim tum in conualescentibus ex diutino morbo, talia fieri cernuntur: tum ijs qui calido et sicco sunt temperamento. Quam vero ratio ipsa fidem huic rei facit, alibi iam dicta est. Dicentur tamẽ & nunc eius rei summæ. Mordens halitus et siccus vbi per sensibilia corpora fertur: horrores et inequales toti⁹ corporis cõcussiones (Rigos græce dicunt) facit. in ijs, quibus cute stipata, quæ prius trãspirabant iam sunt retenta. Quoties eñ fuliginosa sunt, febres accẽdunt. Ergo eiusmodi halitus et succos, tum multa et vehemẽs dimotio, tum vigiliæ. et ira. et dolor. et cura, plures reddunt. tum proxime ab istis vnum illud per se interdum augere eos sufficit. vtiq; si cibum quis nõ sumpserit. Efficitur enim corporis halitus in ijs naturis, quæ facile amaram bilem generant, ex longa inedia biliosus. Si igitur tum id incidat, tũ æger motu quopiam valentiore, q̃ pro viribus vsus, rodentium excrementorum impetum confertim foras excitarit: necesse est veluti in symptomatum causis ostendimus, vel concussionem quã modo dixi, vel horrorẽ subsequi. Ac concussio quidẽ ista succidet. ꝓpter eorꝫ quæ feruntur excrementorũ, tum multitudinẽ, tũ acrimoniã. tum impetus

Cõualescẽtes ex leui causa febricitare.

Ratio cur aliqui in pncipio febris sint cibandi.

Qui halit⁹ horrorẽ rigos et febrẽ excitare possint.

Quãdo excitetur con cussio.

celeritatem, tum laborantis virium infirmitatem. Nam & multa paucis et quæ qualitate sunt insigni, ijs quæ ita non sunt, rodunt magis. Pari modo et quæ cum celeritate feruntur, ijs quæ tarde. Iam vires vbi valentes sunt: omnia contēnunt, ac tolerant. vbi infirmæ sunt redditæ: abs quouis offenduntur. Horror fiet vbi et qualitas eorū, et impetus velocitas est remissa tū copia minor. Ac potissimū, cum vis naturalis tristanti obsistit. Si vero iam dicta largius remittantur, ne horror quidem fiet. Sed vel vlcerosus sensus: vel tam inæqualitas. Ergo coeuntibus omnibus iam dictis: quod vehemētissimū est oritur. vtiq; supradicta totius corporis concussio. Rursus remissis oibus: nullus ex transitu excrementorum fit sensus. Quod si quædam sint, quædam non sint, et quædam maiora sint, quædam minora: in eiusmodi mixtionibus, media latitudo omnis, quæ inter id quod maximum est, quod rigos græce vocari diximus, et minimū, qui est nullus omnino excrementorum sensus, efficitur. Itaq; nihil mirum est, si dictarū causarum quælibet vel per se vel cum alijs iuncta alij inæqualitatē, alij vlceris quempiam sensum, aut horrorē, aut dictam concussionem afferre videatur. Nam pone vires imbecillæ sint, corpus ipsum admodum sensile, (Quippe id quoq; ostensum est non parum ad eiusmodi symptomatum generationē conferre) habitus autē corporis gracilis, et tēperamentum biliosum, stomachusq; similiter bili affectus. tum his omnibus accedant inedia cibi, et vigiliæ quæpiam, et tristicia, et sollicitudo. Ad hæc perigrinatio quæ exurgente quapiam causa sit necessaria. Postea his propositis, id quod aliquādo fieri vidisti, det sedulo operam vt plus itineris re ita postulante peragat. quo cito ad vrbem redeat. Nunquid huic ex eo qui excitatus est rodentium excrementorū motu, primū quidem inæqualitas quædam. mox vero etiam horror prompte incidet? Quod si motum quoq; continuet, nisi prius cibum sumat, protinus etiam febris. Equidē ita febricitantes aliquos ostendi tibi. maxime ex ijs qui e longo morbo conualuerant. Quorū cum vni forte fortuna occurrissem, qui mox ante horrescere cœpisset, vt rem ostenderat, dato ex vino diluto pane: continuo horrorem inhibui. Verum hunc (vti scis) per viam in officinā quādam perductum, febricitare prohibui. Alios vero qui prius se domum recœpissent, in ipso principio horroris, vel paulo posterius cibauimꝰ. Atq; vt semel dicam quibus incipientis adhuc accessionis aderant symptomata: ijs omnibus panem ex vino diluto, ac calente mature exhibens: et horrorem statim inhibui, & febrem prohibui. Quanto vero hos citius cibaueris: tanto scilicet magis febrem prohibueris. Quod si paululum aliquando morere: vtiq; febris ne tum quidem, calor tamen mul-

Quando horror.

Quādo vlcerosus sensus vel tātū inæqualitas.

Alius cibatus in horrore.

Cibationis ī varijs prīcipij tēporibus, varia euenta.

tus ijs aduenit. Simillime plane ijs qui per vehementes rigores facto itinere, reuersi domum, calidis sunt nutriti. Quippe si plusculũ more-re, maiorem calorem sentient, talemq; ac tantũ vt dubites an hunc fe-brem appelles. Sin duæ horæ ab initio inæqualitatis interpositæ sint: nutries tunc quoq;, modo horror adhuc duret. Prædicens tamẽ quod hi febricitabunt. cæterum innoxia febre. et cui cutis mador succedet. Quo facto tum lauare, tum rursus nutrire debebis. Quod si horror præterierit ac iam plane febricitent: cibandi id tẽporis non sunt. Sed decrescente iam accessione illico sunt nutriendi. integritate non expe-ctata. In nullo nanq; sicco affectu, cõmode finitur accessio, priusq̃ illi vel ex lauachro, vel humido victu, humectatio accesserit. Hæc ego omnia cum operibus indicarem: qui me vel laudabant, vel emulaban-tur, scilicet quod supra eorum opinionem erant quæ egeram: parado-xopæum, quod paradoxa facerem (vt scis) vocabant. Cum vero ratio-ne de ijsdem disserens, docerem aliquos ante accessionem esse ciban-dos, aliquos in ipsa, idq; vel inclinare iam incipiente, vel etiã in ipso summo vigore, tum paradoxologum me quod paradoxa dicere vide-rer, appellabant. Ergo quid facias his hominibus quibus nec opere, nec ratione persuaderi potest? At inquiũt fieri nequit, vt eiusmodi af-fectus quis agnoscat. Quomodo igitur nos eas agnouimus? Videtur ne cuipiam fieri non posse vt calida et sicca intẽperies agnoscatur, vel quæ ab ortu vsq; fuerit, vel quæ in præsenti tempore talis sit reddita? Mihi sane tam videtur facile, quã has ipsas agnouisse litteras. Quid illud vero si huic non sit adhuc in succis putredo vlla, illi vero sit: non posse vobis videtur hoc discerni? Mihi posse videtur. Nam & ex pulsu, et vrina et ex ipsa nonnunquam quæ in calore est qualita-te, euidenter id discernimus. Quod si propterea quod nec ipsi quicq̃ discere volunt, nec sese exercitare, scientibus parũ credunt: quid vetat quo minus tum geometris ipsis, tum arithmeticis, tum reliquis artifi-cibus omnibus nihil credant? Misso igitur hoc genere hominum rur-sus seriem sermonis nostri persequamur. Calidis ac siccis naturis ad-uersissima res inedia est. ac febrium paratissima causa. Voco naturas calidas et siccas, non solum quæ a primo ortu tales ex proprio tempe-ramento sint: sed etiam quæ posterius ex calido siccoq; victu et pluri-ma dimotione, et vigilia, et cura, et tristicia & regione calida siccaq;, et tempore æstiuo, et cæli statu calido siccoq; sint acquisitæ. Sane licet et citra temporis anni mentionẽ, in eiusmodi sermone statum cæli no-minare. Verum si altius repetã: id quod dico magis credes. Calida & sicca temperamenta, siue ea ex prima origine talia sint, siue ex victu, et immodico labore, et animi perturbationibus, et regione, & cæli sta-

Horrore finito et febri incepta, nõ esse ciban-dũ, ante inclinationẽ.

Paradoxo-poeos.

Ex quibus discernatur putredo.

Tẽpus ãni ĩ statu cæli aliquando intellegi.

Calidis ac siccis naturis aduersissima inedia est, et isti ante accessionem fe-brium sunt cibandi.

tu: inedia vehemēter lædit. In hac dictione ipsis saltē verbis, omissum est anni tempus. potestate tamē omissum non est. vtpote quod in cæli statu comprehenditur. Quando calidus in summo siccusq; cæli status: iam dictam temperiē efficit. Hic autem status alio anni tempore quā æstate, plane incidere non potest. Quādo nec in autūno, nec in vere, multoq; minus in hieme fieri potest vt calidissimus simul siccissimusq; cæli status fiat. Sicut nec humidissimus pariter frigidissimusq; in alio quā hieme. Ob hæc igitur ipse quoq; prætermisso anni tempore, cæli statu sum contentus. Liceat tamen cuiq; nominibus quibus velit vti. modo a rerū natura non discedat. Est porro rerum natura qualem & modo diximus, et nihilominus nunc dicemus. Nam quæ maxime sūt ad curationem necessaria, eademq; maxime ignorata, nec Hippocrates ipse identidem repetere grauatur. Igitur inedia siccis calidisq; corporibus, valentibus quidem noxia est. ijs vero qui in calida & sicca æstate febre laborant, quæ scilicet ex vstione aut labore imodico, aut vigilijs, aut compræhensis iam animi motibus sit contracta: nō tantū noxia est, sed si quicq; aliud, plane perniciosa. Quippe vel in febres ardētes ex ea incidunt, a quibus nisi prius mors occupet, in hecticas migrant, atq; ab his in marasmū: vel protinus ardentibus præteritis in hecticas. Maxime tamen (vt dictum sæpius est) siccos calidosq; affectus statim a principio hectica corripit. Sicuti mulieri accidit quæ autūno ex tristicia & vigilijs febricitare cœpit. Perseuerauit autē ad plurimū hiemis. Hanc quarto die (vt scis) vidimus depræhēdimusq; statim hecticam esse febrem, cum alia quam humores excitarant cōiunctam. Curatio autem vna tum fuerat, vt frigida tēpestiue & moderate daretur. Consuetæ scilicet hanc per sanitatem bibere. Verum eo die alijs iam curationem cōmiserat. Quare nobis silere est visum. Alteri vero qui eodem tempore ægrotarat, et se nobis cōmiserat, quoties nutritus est: fontanæ plane gelidæ dedimus interim binos cyathos, interim ternos. Quando frigidam simul multam sibi dari, qui ita sunt affecti, citra noxam non ferunt. Quocirca vtilissimū est, vbi febris ideam perspexeris, in prima statim accessione, minore cum periculo, copiosiori frigida vti. corporibus ad validam siccitatem nondū perductis. Qui enim in feruoribus sub canicula ex ira febricitauit, (iuuenis autem hic erat siccus et calidus) vbi in prima accessione duas frigidæ heminas bibisset: statim quidem vomuit flauissimam bilem, non multo autem post etiam deorsum excreuit. Deinde cū rursus post cibū aquæ heminam similiter sumpsisset: iam febricitare desijt. Nō defuere tamē medici qui cū nullā a principio febris speciem agnoscerēt, sed postea cum iā præterisset occasio intellegentes vel in hecticā, vel etiā in ma-

Hippocratem quæ & maxime necessaria sint et ignorata subinde repetere.

Mulier ex tristicia & vigilijs a principio hectica febricitans.

Alter hectica laborās. Curatio.

Iuuenis qi feruoribus ex ira febricitauit.

rasmoden febrem ægrotantem incidisse, frigidam bibendam, nos imitantes præbuerunt. Sed nemo metam attigit. Nam magna solicitudo habenda est, in ijs qui ita se habent de frigidæ potionis mensura. De qua paulopost dicemus. vbi propositæ disputationi finem imposuerimus. Quippe æger is quẽ descripsimus, exemplo omnibus est quibꝰ propter siccitatem a principio statim dari cibus debet. etiam si febricitare iam incipiant. Nam cum accenditur in his febris, ꝑpter mordentem acrimoniam excalfacti attenuatiq; ex sole, et inedia, et laboribus, succi: maximũ eius remedium est humidum nutrimentum. Sicuti e diuerso vbi ob copiã, vel obstructionem, vel phlegmonẽ, vel (vt semel dicam) humoris alicuius putredinẽ febris est orta, maximo malo est cibus. Atq; hos quidem nec in inclinatione febris, citra noxam nutrias, nedum ipsa accessione inuadente. Illos vero omni certe tempore, sed potissimũ per inclinationem. Me quoq; subinde vidisti, eos qui ex abundantia, et qui ex phlegmone laborarẽt, sub lõga inedia tenuisse, sic vt prorsus ante septimum non cibarem; sed sola mulsa contentus essem, viribus scilicet valentibus. Quosdam eorum quibus videlicet vires validæ non fuerant, aut stomachus biliosus, aut imbecillus, aut plus iusto sensilis: solo ptissanæ cremore vsq; ad septimũ diem traxi. Quo morbus in summo esse incremento debuerat. aut etiam omnino per crisim discuti.

Ratio. Vbi cibare sit vtile & vbi non. Qui non cibandi.

Sunto igitur tibi a primo statim die in omni ægro spectanda duo illa, quæ Hippocrates iussit, a quibus cibandi cõsilia petas, morbi summus vigor, et ægrotantis vires. Postea si transiri sũmum incrementum sine omni cibo potest: in cibi abstinentia hominẽ seruabis. Sin exiguum adminiculum requirat: abunde erit sola mulsa. Quod si maius desyderat quã sit ex mulsa, ptissanæ cremor satis erit. At si fas non est summũ morbi incrementum, aut tenui victu, aut inedia transmitti: id agendum vt homo statim in primæ accessionis inclinatione cibetur. Aliquos vero eorũ (vt dictum est) et cum inuasura adhuc est, et cum incipit cibabis. Sint porro hi sicco temperamento ac calido, aut a primo ortu, aut certe illo tempore oportet. tum viribus necessario imbecillis. Neq; eñ fieri potest vt abunde siccum calidũq; corpus cum febricitet, viribus sit valentibus.

Duo esse ꝑ cibatione spectanda. Hippo.

Si tamen cũ eiusmodi febri ac corpore, momentanei membri phlegmone sit coniuncta omnino æger morietur. Nam id quoq; prædixisse me semper, nũq̃ vero falsum ipse testis es. Magisq; id certum est, si pulmonis, vel mẽbranæ quæ costis subtenditur, vel ventriculi, vel iocinoris phlegmone sit. Etenim quæ has partes phlegmone occuparunt, nõ modo ijs qui tam imbecillis sunt viribus, sed etiam ijs qui valentiores ipsis sunt: mortiferæ esse solẽt. Vnaq; salus tũ pleuriticis tum peripnemonicis. adde

Si phlegmone cum tali corpore et febri sit cõiũcta, quod discrimen.

etiam synanchitis.i.qui angina laborant est, ipsum viriū robur. Non secus vero, et quibus vel iecur, vel ventriculum phlegmone obsidet. Nam quod ad phlegmonē quæ in his est partibus spectat: minime plane est cibandum. Quod ad virium infirmitatem, vtiq; sæpe. Ita necessario, aut vires resoluentur: aut phlegmone augebitur. Atq; hæc mihi latius fortassis quā pro re proposita, sunt dicta. Qui præsertim hoc libro statuerim de febribus quæ absq; phlegmone infestant disserere. Cæterum tractationis conuenientia fecit, vt quatenus necessariū esset digrederemur. Denuo igitur redeamus ad febres, quæ iam cōprehensis sunt affines, quas nominare Hecticas solem⁹. Nam qui supra descriptus a me iuuenis est, hectica febri laborasset; si mirificam diatritō transigere fuisset coactus. Nisi tamen prius, ab ijs qui absq; methodo victus rationem ordinare consueuerunt, fuisset interemptus. Proponatur igitur alius quispiam cui cum supradicto cætera quidem omnia sint eadem, vires tamen tanto sint valentiores vt tridui inedia tolerata duret. Necesse est hunc si modo ita cibetur, quemadmodum cibant, qui diatriton extollunt: in hecticam incidere. Nam ij primū in quarto ipsum cibarēt. post in sexto, mox ī octauo, deinde in decimo. Quippe talis est (vt sæpe vidisti) eorum cibandi formula. Prima quidem cibatio post primā diatriton. reliquæ alternis diebus. Protinus autē (arbitror) et ex artomelite.i. pane ac melle siccassent eius præcordia. Nam id quoq; ex legibus eiusmodi medicorum est. Siue phlegmone viscus aliquod laboret, siue secus. At quēadmodum quidē eos cibare, qui ita laborent, inter initia conueniat: supra est dictum. Sed nihilo tamē secius nunc summatim repetetur. Quoties vel ex lassitudine, vel ira, vel pluribus curis, vel vigilijs, vel tristicia, vel longa inedia, vel vniuersis vna, sicut in supra descripto iuuene coeuntibus, siccatum corpus est, ac febris inuasit, quæ et aridam reddat cutem, et igneum habeat calorem, vtiq; hunc talem timor est febri hectica correptum iri. Potissimum in æstate ac cæli statu calido siccoq;. Oportet autē quā primum ptissanæ cremore, et sorbitiōe ex alica nutritum, paneq; post oblato: aquæ frigidæ potione hominē cures. Quippe protinus extinguitur ac cessat omnino febris. Modo (vt dictum est) nec phlegmone sit adiūcta, nec putridus humor. Nam si horum vteruis sit: attendere diligenter oportet ac discernere quo primum tempore aquam frigidam dare homini sit audendum. Ego em̄ talium quoq; nō paucis dedi. tutius esse ratus phlegmonas in præsens augere: quā sinere hominē hecticam febrem incurrere. Vbiq; igitur (vt semper dicere soleo) curatio prouisionem agnitionemq; consequitur. Siquidē et agnoscat quod præsens est, et prouideat quod ex eo futurum est oportet: qui volet notabilis effi-

Discriminis causa.

Diatritariorū cibandi formula.

Repetitio cibationis.

Galenum phlegmonē habētib⁹ aliqñ frigidam exhibuisse.

Curatio p̄uisionem agnitionēq; sequitur.

Nota de frigida exhibenda etiam si adsit phlegmon in aliqua parte interna ut et notat Gal. sup: lib. 9° cap: V.

Cap. Sextum.

Repetitio

Agnitio e rex presentium

Prouidentia rex futurar.

Curatio uero et tribus constat

7° meth: 3°

caciæ remedio vti. Si tamen magnum fore incommodum, vel humori putri, vel phlegmone conijcies: a frigida quidem danda abstinebis. Refrigerantibus autē quæ foris applicantur, vteris. Modo ea sup os ventriculi, aut tota præcordia, modo super pectus ipōnens. Vbi scilicet plurimū subesse caloris maxime iudicabis. Sane diximus ijs qui ita laborant, balnea quoq; esse nō incōmoda. Dico ijs qui siccato plurimū corpore sunt. et ex aliqua earum quæ dictæ sunt causarum, citra humoris putredinem febricitant. Monstratum vero nobis est, in ijs quæ de febribus scripsimus, phlegmonas quoq; propter putredinem humorum qui in ipsis habentur, febres subsequi. Quo circa si quādo dicam febribus quæ ex putredine accenduntur, tale quippiam conducere, vel non conducere: etiam eas quæ a phlegmone excitantur, in cōmuni putredinis genere compræhensas intelliges. Sicubi vero deinceps vtrūq; nominare videris: scias eas quæ ex phlegmōe, ab ijs quæ ex sola putredine ortum habent, tum discerni. Cuiusmodi autem sit phlegmones affectus, tum in libro de inæquali intemperie, tum vero in eo qui de tumoribus præter naturam est inscriptus, docuim⁹. Admonuisse tamen et nunc te non sit inutile. Cum sanguis calidus & copiosus in aliquam animalis partem procubuit: maiora eius vasa protinus distenduntur, vtpote abundantiæ non sufficientia. Ab his deinceps quæ minora sunt. Mox vbi nec in his satis cōtinetur, exudat foras, in ea spatia quæ inter vasa sunt. Sic vt etiam omnia quæ in cōposita carne habentur, loca occupet. Atq; hæc quidem est phlegmones affectio. Possunt vero & sine hac, in ipsis vasis humores aliqui putrescere. Idq; aut in vna animalis particula, in finibus ipsorum impacti, aut etiam in totis eorum capacitatibus, quæ inter bubones et alas sūt comprehensa. Cum igitur (ceu diximus) citra putredinem squalenti corpori febricitare cōtigerit, caput totius curationis in ijs quæ refrigerent & humectent statuere oportet. Porro duplex genere est harum rerum prima materia. Vna eorum quæ foris admouentur. Altera quæ intro sumuntur. Extrinsecus corpori accedunt, tum aer ipse, qui nos ambit: tum pharmaca quæcūq; humectādi refrigerādiq; vim optinēt. et tertium præter hæc dulcis aquæ solium. Intro sumuntur quæ eduntur ac bibuntur. et inspiratus aer. Ab his generibus, tentandum est ꝓpositis hoc loco febribus, tum humiditatem: tum refrigerationē comparare. Verum refrigeratio quoniam per efficacissimā qualitatem inducitur: & parui temporis opus est, et periculosum. contra siccitatis per ea quæ humectent curatio vt longi tēporis est opus: ita minus est quā refrigeratio periculo exposita. Igitur dictas sex materiæ differētias, deinceps iam examinemus ab ambiēte exorsi. Hic igitur si tem-

Quo loco iponēda refrigerētia.

Cur febris phlegmonas sequat.

Obseruandū i dictis galeni.

Cuiusmodi sit phlegmones natura.

Humores in vasis citra phlegmonen dupliciter putrescere.

Duplex refrigerantiū humectātiūq; materia.

Refrigerationis & humectatiōis collatio.

Sex refrigerātis humectātisq; materiæ differētiæ deinceps tractatæ.

CAP. VII.

CAP. VIII.

Nota quod si cum hectica coniuncta sit putrida, et si sic affectis frigida nō est danda si incommodum [magnum] sit allatura. quod si parum aut nihil obfutura sit, audacter est danda

Balnea siccatis corporis cōmoda nisi et putrida febri laboret

Admonitio

Tumoris generatio

Locus illustris qui mirum in modum facit illis qui in febribus intermittentibus humores exhausta putrescere asserunt. ut erat Conradinus meus Preceptor.

Examinantur sex Res quae humectant et refrigerant Corpora eorum qui absq putredine febricitant

Febricitantium absq putredine curatio fit refrigerantia duorum generum ut

intro assumuntur: comesta, bibita, aer

deforis apponuntur: aer, pharmaca, balneum

peratus est: qualem se exhibet, vtiq; tali nobis est vtendus. nihil amplius de eo sollicitis. Sin admodum calidus est, vel admodum frigidus: pro calido inducendus contrarius est. subteraneis inuentis domibus, quæ et frigidissimæ sint: et maxime perflatæ, et ad arctum versæ. tum auris quibusdam, quæ ipsis sint propriæ, opera nostra paratis. Alias ex euripis in quos se deijciant multi aquarũ fontes. Alias aqua frigida de vasis in vasa transfusa. Iam hoc statim etiam somniferũ est. Præterea domo assidue aqua quæ prorsus gelida sit, aspersa. Ac rosis plurimis humi fusis. aut vitium capreolis, aut ruborum, aut lentisci ramorum, aut deniq; reliquarum quæ refrigerent stirpium aliquibus. De quibus etiam prius est dictum. Turba quoq; hominũ ingredi prohibita. Nam id quoq; domũ calefacit. Atq; ita quidem calidissimũ aerẽ refrigerare, qui scilicet in æstate calida et sicca accidit, est tentandum. Quandoquidem in hieme, calidissimus esse non potest. Sicuti nec frigidissimus in æstate. At si quis modice frigidus est: hoc esse contẽtos oportet. nihil aut machinantes, aut de temperie eius alterantes. Qui vero frigidissimus est, vtiq; quatenus respirando attrahitur, admittẽdus est. vt qui calorem qui est in corde admodum refrigeret. Non tamen quatenus extrinsecus ægrum cõtingit. Quippe id densat cogitq; cutim. ac putrescentium humorũ effluxum transpirare prohibet. Siquidẽ per pulmonẽ quod rarum viscus est: difficile non est, vt tũ qualitas ipsius: tum substãtia ad cor perueniat. At per cutim fieri nequit, vt eius vel qualitas, vel substantia ad cor pueniat, vtpote prius densatam. Nam quod in libris de simpliciũ medicamẽtorum facultate, de ijs quæ vehementer astringunt, est dictum: id hic quoq; reuocari ad memoriam debebit. Ac sciri, qui nimium frigidus aer est, hunc cutim densando, semper sibi ipsi viam præcludere. Scire tamen licet maius fore ex frigida inspiratione cõmodum, quã ex cute densanda incõmodum; Præsertim cum operimentis hanc calfacere licet. Porro vtendũ maxime eiusmodi aere est, in ijs hecticis, quibus primum quod afficitur, ipsum est cor. Aeque vt si ventriculus primũ esset afflictus: ipsi per comesta & bibita erat succurrendum. Huic eñ illa cum integris adhuc viribus occurrunt. sicut cordi inspiratus aer. at iocinori ex inspirato aere, nulla certe vtilitas accedit. A comestis vero et bibitis, minor plane quam ventriculo. cæterum aliqua non obscure aduenit. Cõmunis autem omniũ sanatio est: per ea quæ extrinsecus applicata refrigerant et humectant. Atq; in his quidẽ visceribus magna ex parte hecticas marasmodesq; febres contemplati sumus. Superueniunt tamen aliquando et pulmonũ sicco calidoq; intemperamento. Attamẽ oportunũ eiusmodi febribus, id viscus nõ est, vtpote humidũ laxũq;.

Frigidissimo aere, quomõ sit vtendũ.

Maius esse cõmodũ ex frigida ispirata, q̃ malum ex cute dẽsata.

Quæ p aerẽ frigidũ refrigerent et q̃ p comesta & bibita.

Cõis oium ptiũ refrigeratio.

Incidunt præterea et pectori, et pingui mēbranæ quod mesarion dicitur, et ieiuno, et colo. Interim vero et vtero, et renibus. In septo vero transuerso marasmū non vidi; Hecticam sane febrem vidi, et hanc semel quidem plane absolutam, sæpe vero citius interimentē, quā plane esset cōpleta. Eiusmodi nāq; affectum, et spirandi difficultas, & delirium, excipere solet. Ex quibus magna ex parte prius moriūtur, quā hectica prorsus sit perfecta. Est autem eorum agnitio facillima, tum ex pulsus duricia: tum ex eo quod præcordia plurimū trahūtur sursum, tum ex difficultate spirādi. quæ illis est et inæqualis et varia. Quippe alias q̄ maxime paruū et frequens spirant. Rursus aliquando manifeste spiritum tardant. Dein subito quēadmodum gemētes respirarent, vel duplicem spiritus intro missionē, quasi superinspirantes, vel duplicem foras missionē faciunt. veluti respiratio respirationem cōprehendat. Respirant vero hi sæpe et reliquo pectore toto. non sensibiliter modo: verum etiā notabiliter. Tum opertas scoptulas, quas omoplatas vocant, attollentes. Aliquando admodum raram, et magnam respirationem edunt. Vtiq; cum delirij malum præcipue dominatur. Verum præsentis instituti non est, vel laborātium partium notas, vel earum causas referre. Quare denuo ad curationes reuertamur. Aestimemusq;, quas vires propositæ iam materiæ aduersus hecticas febres habeant. Sane diximus iam nō nulla de aere tum calido, tum frigido. Qui præcipue quidē est vtilis, cū quod primū afficitur ipsum est cor. Quāuis confert et in reliquis febribus nō parū. Quandoquidē in his quoq; necesse est cor similē intemperiē recipiat. citra quā, nec marasmos, nec hectica, nec reliquarū vlla febriū, consistere potest. Quo facile apparet etiam pulmones, vbi scilicet hi sunt, qui primum patiuntur. plus cæteris omnibus refrigerātem aerem requirere. Sequitur iā, vt de ijs medicamentis agam, quæ extrinsecus admota humectent & refrigerent. Porro horū quoq; ea deligenda esse, quæ citra vehementem astrictionem refrigerent neminē latet. Talia em̄ præterq̄ quod nō humectant, etiam demittere frigiditatē suam alte non valent. Propterea quod cutim cogunt, ac coartant. Optima vero sunt quæ nō modo citra astrictionem refrigerant; sed etiam corporis substantia sunt tenui. Ac quæ quidem absolutissime tenuium partium sit, substantiā exacte frigidam inuenisse, fortasse nō est. Dixi exacte propter Acetum. quod cum omnium (quæ nouimus) potestate refrigerantium, plane tenuissimarum sit partium; admixtam sibi aliquam caliditatem habet. Præterea corpora quæ contingit siccat. quāuis ad imaginationem sit humidum. Quo fit vt ad eos affectus quos humectari et refrigerari expedit, solo eo nō vtamur. Sed tanto aquæ frigidæ admix-

Agnitio hecticæ in septo.

Omoplatæ

Nisi corde sit affecto nullū gen⁹ febriū cōsistere.

De ijs quæ extrinsecus applicata refrigerent et humectēt.

Acetum admixtā caliditatem habere.

to, vt possit bibi. Cæteꝝ q̃q corpus quod absolute tenuiũ partiũ sit, et simul frigidũ, inuenire nõ est: attamẽ deligi materias oportet, quæ ad eiusmodi medicamẽti cõpositionẽ maxime sint idoneæ. Ac dictũ quidẽ latius de his est, in opere de medicamẽtis. Dicetur autẽ in exẽplis nõ nihil et nũc. quo in hoc quoq; genere, mẽbratim sis exercitatus. Incipiã autẽ ab eo medicamine, qđ omniũ quæ humectent ac refrigerent, est simplicissimũ. Quo etiã aduersus erysipelata vtor. et phlegmonas in pudendis. vtiq; inter initia. priusq̃ depascens aliqua subindicetur putredo. Debebit autẽ ad id præparari cera q̃ optima. et elota. Sane optima fuerit, vel alba pontica: vel quæ ex atticis sit fauis. Esto autẽ et rosaceũ, quod ex oleo sit, a nonnullis vocato omphacio. ab alijs crudo. quodq; citra salẽ sit confectum. Maxime vero ad rem ptinebit, si et ipsum tenuiũ prorsus sit partiũ. Cuiusmodi sabinũ est. Cũ vti voles: ambo mixta liquãtor. in vase duplici. Factoq; humido cerato (cuiusmodi scilicet erit quod triplũ aut quadruplum ad cerã, rosaceũ habebit) postq̃ ipm est refrigeratũ, miscetor ei paulatĩ in mortario, tãtũ aquæ: quantũ in se dũ cũ ea mollitur accipere possit. Expedit autẽ et ceratũ ipsum prius admodũ esse refrigeratum. atq; etiã quæ huic admiscebit aquã, esse frigidissimã. Abunde autẽ ceratũ refrigerabis, si cũ modice coiuit: totũ vas, in quo continetur, in aquam frigidissimam dimittas. Quod si aceti quoq; admodum tenuis ac clari paululũ adijcere velis: vtiq; magis adhuc tum refrigerans, tũ humectans medicamentũ efficies. Nõ debebit autẽ medicamentũ hoc eo vsq; super ægrum corpus manere, dũ manifeste incaleat. sed assidue subinde mutari. Aliud medicamentum. Oxalidos aut Oxylapathi succus cum exigua polenta mixta, excipiatur duplicato peniculo detrito. affatiq; frigidũ imponatur. Quod si eiusmodi peniculi occasio nõ sit: tum linteũ duplicatũ, et madefactum refrigerãdæ particulæ impones. Quinetiam portulacæ, et semperuiui, et vuæ ĩmaturæ succus, similiter polentæ miscẽtur. Ad hæc lens a lacunis siue palustris et viridis tribuli, et polygoni, et lactucæ et intybi succus. Aliaq; quæcũq; refrigerare est dictum, cũ tenui polenta. Præterea sine polẽta, licet integris herbis tunsis vti. Iã vero quod ex pinguibus sit palmulis, quas πατηλους græce vocant, salutare medicamen est. Porro coquere oportet harũ carnem, omni mẽbranoso exempto, alias ex solo claro aceto: alias aqua ipsi admixta. Atq; hac vbi tenera satis reddita est, tunsa vti. Quod si parũ molli crassitudine videbitur: præstiterit iam dicti aliquid admiscuisse cerati. Quod si rosacei quippiam dictorum singulis miscere volueris: nihil inutilius pharmacum habebis. Esto autem quod admiscetur, tum minimum tum et simplex: et perfrigidũ, et quod factum ex oleo sit salis experti.

Humectãs ac refrigerans simplicissimũ.

Optima cera quæ.

Humidi cerati formula.

Refrigerãs medicamẽtũ quoties renouabit.

Aliud medicamentũ.

Aliud.

Aliud.

Aliud, ex palmulis.

Sane quoties simplex rosaceũ, aut aliud quiduis id genus dico: quod sine aromatis est confectum, intelligi volo. Est vero salutare ad talia medicamẽ, et rosarũ succus frigidus, vna cum polenta. Salutares vero sunt et ipsæ rosæ tunsæ. Præterea stirpium quæ moderate astringunt germina trita. Ad quẽ modũ vti aliquãdo licet, et herbis quæ medio criter astringant. Veluti solano. Verũ eiusmodi medicaminũ materiã in alio opere reddidimus vniuersam. Nũc abũde ꝑ exẽplis sunt, quæ iam dicta sunt. Porro vtendũ his est, nõ sicut vulgus facit toti ipositis pectori, aut toti vẽtri. Imo illi maxime qđ primo est affectũ. Neqꝫ em̃ necessum est, vt aut cũ eo qđ refrigerari valenter desyderat, etiã id refrigeres qđ prorsus nõ desyderat, aut ante iustũ tẽpus refrigerare desistas timens vicinã aliquã particulã lædi. Ego nanqꝫ hominẽ scio, qui imposito præcordijs refrigerãte medicamẽto, difficultate statim spirã di laborarit. Alterũ vero, qui ꝑtinus tussierit. Atqꝫ paulo post vtriqꝫ finitũ symptoma, vbi qđ refrigerauerat est ablatũ. Quod si adeo strenue refrigerare nõ studebis: habes quæ id modice efficiãt, adherẽtiũ medicaminũ, ac cerati speciẽ referentiũ magnã copiã. Quorũ nõ materiæ modo vim; sed etiã cõpositionis methodũ didicisti. Verũ ego cũ iam sentiã mensurã præsentis instituti me excessisse, ad ea quæ tractationis series proxima exhibet, conuertar. Proxime vero se a iã dictis exhibet cõsyderatio de balneis. tũ suo ipsorũ nomine: tũ vel magis ꝑpter Philippũ. qui hecticis quas marasmodes vocant eas noxias putat. Ipse igit quid tũ de oĩ balnearũ vi, tum etiã quæ ad eos qui hectica et marasmo laborant. vel (vt semel dicã) oib⁹ est accõmoda, in hoc maxime libro quid sentiã explicabo. Memini nãqꝫ me et supra in diarijs febrib⁹ illas laudare: et in septimo hui⁹ opis libro, in ijs q cruditate ꝑpter siccam vẽtriculi intẽperiẽ laborabãt, sæpe vtendas iubere. Cæterũ de vniuersa earũ vi, nullo alio libro disserui. sed in hũc seruaui. Vbi et de ijs agit quib⁹ efficacissim⁹ earũ est vsus, et quib⁹ philippus ea interdicit. Atqꝫ prius quidẽ vbi de vlcerũ curatione egim⁹, idicata causa est, cur ꝑpriæ cuiusqꝫ morbi indicatiões sint ignoratæ. Dicetur autẽ nihilo secius & nũc. Vtpote tũ ad ea quæ nũc param⁹: tũ ad ea quæ dicẽda sũt vtilis. Cũ em̃ vnus in corpore affectus est, ei⁹ curationẽ inuenire si nõ ratione certe vsu haud difficile est. Vbi vero connexi duo tres ve sunt: præsertim q cõtraria inter se auxilia requirat, fieri neqꝫ, vt experiẽtia qđ agendũ sit, inueniat. Imo nec facile ratiõe. Siquidẽ et substantiã cuiusqꝫ affectus ad vnguẽ nouisse oportet: & ꝑpriã curatõis idicationẽ a quoqꝫ affectu cœpisse. Præterea quẽ primũ oim, aut magis, quẽ rursũ min⁹, aut secũdo tertio ve loco curare cõueniat. Hæc igit causa est, cur vulgo medicorũ ignotũ sit, & quod febriũ

Simplex rosaceũ, cuiusmodi sit galeno.

Cui potissimũ loco iã dicta medicamẽta sint applicãda.

Experiẽtia galeni de applicatis pharmacis.

CAP. X

De balneis Philippus medicus.

Philippus

Cur ꝑpriæ cuiusqꝫ morbi idicationes ignorẽtur.

Medicamenta refrigerantia

Per se & primo — potestate ut succus uuæ immaturæ — Per accidens ut sanguinis missio et medicamenta

Febriū omniū qua febres sint, ꝓpriū remediū refrigerationē esse.

omniū, qua febres sunt, propriū remediū refrigeratio sit, siue ea talis actu sit, siue potestate: et quod alia multa ex accidēti refrigerando, febriū sint remedia. De quib⁹ et dictum nō nihil in præcedentib⁹ est: & in sequētib⁹ dicetur. Quædā nāq; remedia cōplicatā quodāmodo duplicēq; facultatē habent. ita vt & prima ratione proficiant, et ex accidente. Quod genus balneū est. Nā frigidæ potio per se ꝓficit. vtpote actu refrigerās. Succus autē vuæ imaturæ potestate refrigerās medicamētū est. Atq; hæc quidē ambo refrigerant primū. Id est ꝑ se ipsa. nec intercedēte alio. At sanguinis missio, (veluti prius indicauim⁹) in febribus cōtinētibus, quas Synochos vocāt, nō primū sed ex accidenti calidā aliquādo intēperiē sanat. Ad eundē modū & clyster, et purgatio, et fometū ex calido liquore, & cataplasma qd' digerat, aut concoquat.

Quę ꝑ se refrigerēt et q ex accidēti.

Balneum vtroq; modo refrigerare.

Vtrāq; vero facultatē in se cōprehēsam habet ꝓpositū nūc in sermone balneū. vtpote ex partib⁹ varia facultate præditis cōpositum. Quippe ingrediētes in aerē versant calido. Postea in aquā calidā descēdunt. Mox ab hac egressi, in frigidā. Postremō sudorē detergent.

Balnei partes. *Primæ partis vis.* *Secundæ partis vis.* *Tertiæ partis vis.* *Quartæ partis vis.*

Potest autē prima ei⁹ pars, materias per totū corpus, tū calfacere, tū vero liquare. Præterea quæ inequalia sunt, æquare. et cutim laxare. et multa quæ detēta sub hac fuerūt, vacuare. Secūda ei⁹ pars vbi quis in sicco corporis affectu ea vtit: potest madorē vtilē solidis partib⁹ imittere. Tertia balnei pars, potest vbi quis frigida vtit, et totū corpus refrigerare, & cutē densare. et vires firmare. Quarta vero, corpus ꝑ sudores citra refrigerationis noxam vacuare. Ergo cū hæc oīa circa hominis corpus efficere valeat dulcis aquæ tēperatū balneū, & præter hæc etiā si quis intēpestiue lauetur, tū horrores, tū cutis densitatē: tentandū nobis est oīa deinceps distinguere. Ac primū de illis sermonē facere: qui cū in balneo se lauant: horrore tentant. His eñ vna (vt sic dicam) cōtinēs excitati symptomatis causa est. Aliæ quæ hāc ꝓcedūt, multæ.

Horroris cōtinēs cā.

Sane Horroris causā esse dico, rodētiū excremētoꝝ confertim actoꝝ citatiorē motū. Proinde quib⁹ horū est abūdātia, caro vero ac cutis densæ, siue balneū sint ingressi, siue steterint i sole, siue quoquomodo vel gestati, vel perfricti, vel exercitati, vehemēti⁹ sint dimoti: vtiq; ijs horror incidit. Cōtra quib⁹ hæc pauca sunt, et corporis habitus vt remittatur laxeturq; a balnei calore promptus, ij nō modo non horrent: sed etiā meliores reddunt. vtpote excremētis ꝑ id vacuatis.

Cur nec in febrilis significationis ꝑncipio nec icremēto q̄sq̄ lauit

Quo rationabilius nec in febrilis significationis principio, nec in incremēto quisq; ægrotātē lauit. Quippe dēsata est hoc tēpore coartaq; et cutis ipsa: et quæ sub hac habetur carnea substātia. At in febris inclinatiōe vel incipiēte, vel procedēte, vel amplius ꝓgressa: et nos sæpe: et alij medici nō nulli multos sępe nūero ægrotos lauātes, nō parꝝ his

Balneum conuenit incipiente febris declinatione et in summo incremento

contulimus. Porro quando inclinatione incipiente, aut iam ꝓgressa, aut etiã in sũmo incremento, (Interdũ eñ id quoqꝫ accidit tametsi raro) æger in balneũ sit ducendus: in sequẽtibus definiemus. Nunc cũ de generali facultate singularũ balnei partiũ disserere institui, vnũ omnium primũ exponã. Dicoqꝫ multos eoꝝ qui cruditate laborant, plures vero eoꝝ, in quibus rodentiũ excremẽtorum abundantia subest, omnes vero qui vel in febrili significatione, vel in ascensu, etiam omnes qui summo sunt incremento, præter admodum paucos: siue hi sint in balneũ ingressi: siue steterint in calido sole, siue exercitationes, frictiones, gestationes ve tentauerint, merito horrescere. Singula nanqꝫ horum, confertim et impetu agi excremẽta subigunt. Cum igitur tam adhuc densa lauantis cutis sit, vt ad primum ambientis aeris occursum, nequeat naturalem suum habitum recipere, sed maiore ad id spatio indigeat, excrementa vero foras versus ruant vniuersa, et retineri illic ea est necesse: et qua sub cute sunt aceruata, et qua per carnes feruntur, mordere. Porro in libris de causis symptωmatum indicauimus rodentia excrementa, vbi per sensibilia corpora feruntur: tum concussiones corporis nostri, quas ῥίγη vocant, tum horrores in nobis excitare. Ergo quamobrem horreant in balneis, omnes qui ante sunt compræhensi: iam causas inuenimus. Pari modo et cur non horreant, quibus aut nullum est in corpore excrementum mordens: aut tantillum, vt facile vacuetur. Ergo de his deinceps loquamur propter quos etiam de ijs qui horrent meminimus. Si quis balneum ingressus non inhorruit, sed remissa est illi laxataqꝫ cutis: huic plane necessario prædicta succedent, excrementorum vacuatio. equalis per omne corpus calor. exiguorum meatuum rarefactio. densatorum fusio. Ac vacuatio quidem excrementorum, omni febri est vtilissima. Pari modo & rarefactio & relaxio. Fusio tamen & calor non item. Sed calor omni febri est inimicus. Quando refrigerari, non calfieri febrium affectus postulat. At fundi æqualiter, id solidis quidem animalis partibus non est alienum. Succis certe non perpetuo est vtile. Sed quoties in animali vel phlegmone, vel affectus phlegmone similis constitit, vel vtrauis abundantia, siue ea quæ ad vires confertur, siue ea quæ ad vasorum capacitatem: omniũ profecto inimicissimum. Ac phlegmone quidem cum calefacti et liquati succi ad ipsas confluunt augentur. Tunicæ vero vasorum impares abundantiæ, quæ iam ex liquatione, spiritu est impleta, distenduntur. Ac vires hoc ipso male afficiuntur. Ergo calidis his siccisqꝫ affectibus, de quibus agebamus, et emissio mordentium est salubris: & liquatio eorum citra periculum. Calefactio tamen noxa non caret. Atqꝫ hæc quidem

Qui facile horrescãt et quando.

Ratio cur horreant.

De his qui balneũ ingressi non horrent.

Nõ horrẽtibꝰ, quę ex balneo ꝓueniant.

Collatio ꝓueniẽtiũ ex balneo.

Fusio succorũ ex balneo, vbi noxia.

Noxę fusionis succoꝝ

Quæ calidis et siccis affectibꝰ ex pͥma balnei pte ꝓueniãt.

ex prima balnei parte, ijs qui ita laborant ꝓuenire, modo tēpestiue balneo vtantur: memoria teneamus. Transeamus modo ad secundam eius partē, quæ erat id quod proprie lauachrum vocant. Ergo in hac sicut ex humectatione iuuātur: sic ex calore nihil illis cōmodi accedit. Accedamus et ad tertiā, in qua et refrigerantur innoxie, quæ fuerant excalfacta: et vires firmantur. Si qua vero et laxata, et iusto plus sunt remissa: ea in naturalē redeunt mediocritatē. Id quod quarta lauachri pars indicat. Quippe quibus omnia rite sunt adhibita: ij post frigidæ vsum adhuc sudant. et omnia ipsis excrementa vacuantur. Itaqꝫ ex omnibus quæ de balneis retulimus vna summa colligitur. Quod vacuatur quidem quicquid in corpore, vel fuliginosum, vel fumidum fuit. Consistunt autem in naturali symmetria tum caro ipsa, tum cutis. Solidarum partium ariditas corrigitur. et calor, non modo is qui ex lauacro accessit: verū etiam qui prius fuit, ex frigidæ vsu summouetur. maximo huius rei documento est, status qui ex eiusmodi balneo redditur, postq̄ aliquis in solo feruente iter fecit. Quippe accedimus ad id ne loqui quidem, præ linguæ et faucium ariditate, valentes. Totūqꝫ corpus stipulæ ritu aridū habentes. At egressi e frigida: illico omnia pro naturæ habitu recipimus. Nec febrili calore vexati, nec siccitatē afflicti. prompteqꝫ loquentes. ac plurima sitis parte leuati. An igitur euidentius adhuc balnei vires in sicco & calido corporis affectu videre desyderas? Ego sane nō arbitror. Licet autem cui placet, experiatur quæ incōmoda sequantur, vbi tali peracto itinere: non lauerit. Aut em̄ statim febricitabit: aut multo plenus tedio, grauato scilicet capite pseuerabit. Potissimū si frigida calorē nō dum extinxerit. Multi tamē iuuenes, eiusmodi cōfectis itineribus, vbi illico se in aquā frigidam ꝓiecerint: iuuātur. Ac potissimū q valētib⁹ sunt virib⁹. et frigido solio assueti. Ita vero & ruri faciūt. vbi qđ balneæ nō sunt: in stagna vel flumina se ipsos conijciunt. nullo medici suasu. sed ipsa gubernāte corpus natura, ad id qđ conducat impulsi. Quæ eadē, etiā ratione carentib⁹ animalib⁹ instinctum inserit, ad eoꝝ quæ offendunt cōtraria. Siquidē ea quoqꝫ vbi æstu vexantur: frigida se lauāt. Sicuti etiam vbi frigore vrgentur: calida cubilia sibi inueniūt. Eodē cōtrarietatis studio, etiā cū esuriunt: comedunt. et cum sitiunt: bibunt. reliquaqꝫ oīa naturæ impulsu obeūt. Ac si certā febricitātiū naturæ noticiā haberem⁹: nō (arbitror) dubitaremus eoꝝ aliquos, assidue in aquis frigidis citra balneū lauare. Nam quod sint quidam qui eam desyderent, vel ex ijs quos iuuit constare potest. vt quibus frigida lauatio haud quaq̄ cōtulisset: nisi eo tēpore, oportunū ad eam affectum habuissent. Verū quoniā exacta nobis affectuum noticia non est, ac maxima ex errore

Quæ ex secunda.

Quæ ex tertia.

Quæ ex quarta.

Summatim quid ex balneis prouematiat.

impendet noxa: vtiq; eiusmodi præsidia recusam⁹. Potissimũ in febribus hecticis, Quãdo per has et pauci sanguinis, et nudũ carne, et expers adipis, redditũ corpus est. Nullũ em̃ hi solidarũ partiũ munimẽ habent, qđ frigidæ vim sine noxa excipiat. Sed protinus similaribus ipsis partib⁹ occurrit, quib⁹ oẽs animantiũ actiones obeuntur. Iuuenis vero cui abunde sit carnis, æstatis tẽpore, atq; in febris summo vigore, modo nulla viscerũ phlegmone subsit, si in frigidã se cõiecerit: sudabit. Quod si frigidæ lauationi sit assuetus: securus remedio vtet. Verũ de eiusmodi corporibus post agetur. Qui autẽ ex calida et sicca intẽperie, hectica febricitant, ac potissimũ qui iam marasmodes fiũt: ijs vbi tale præsidium petunt: tutũ nõ est in totã cõijci. Aeque vt nec gracilib⁹ et imbecillis, qui æstate calida et sicca, longa via peracta, refrigeratione indigent. Nã neq; his tutus est frigidi solij vsus, nisi pri⁹ fuerint in balneo æqualiter excalfacti. Quippe simile quiddam nobis accidere videtur, cũ in frigidũ soliũ post balneũ ingredimur: ei quod ferro accidit, cũ tingitur. Etenim tũ refrigeramur: tũ roboramur. quẽadmodũ et illud, vbi candens iã redditũ frigida mergitur. Atq; huius rei causa ad imbecilla corpora inuentæ sunt balneæ. quæ ea præcalfaciant. atq; ad frigidũ soliũ præparẽt. Non dissimile quiddã faciunt, & qui sine balneo frigida vtunt, cũ scilicet se ab exercitatione in eã saltu dimittunt. Siquidẽ cuiusmodi nobis est balneũ: eiusmodi illis est exercitatio. vt quæ nõ tantũ calfaciat: sed etiã insiti caloris motũ extrorsũ concitet. Sicvt et frigidæ impetũ occurrat: et quo minus violenter in profundum ruens, viscerũ aliquod feriat, aduersetur. atq; prohibeat. Nam neq; ipsam frigidæ substantiã, neq; eius qualitatẽ omnino integram, vsq; ad viscera ptingere, est salubre. Imo et satius et tutius est, solã ei⁹ qualitatẽ per ea quæ intercedunt (vt sic dicã) propagatã, citra substantiam ad ꝓfundum permeare. Iam qui hectica febricitantes, ad balneum accedunt, nisi in frigidam sint dimissi: nihil iuuantur. Qui enim aliter febricitant, eorum solidæ partes nõ dum difficile separabilem calorẽ optinent. Itaq; etiam ex sudoribus, vna cum insensibili transpiratu, abunde his remedij est. Et sane diariarũ febriũ ipsam ꝓpemodum substantiam vacuari, per hæc contingit. In ijs vero qui ex siccitate et caliditate febribus hecticis vrgentur, solidarum partium affectus candenti ferro est similis. Quo vtiq; minus eos in balneis calfecisse dumtaxat humectasseq; contenti esse debemus. Quippe cum sic alimentum incrementũq; febri præbuerimus. Imo melius erit, vt mersis in frigidã extinguamus calorem. At in hoc metus est ne corpus in diuersa trãsferas. ac frigidum reddas. Quis hoc negat? Nõ tamẽ propterea vitio dãdũ est, quod ꝓspere ex præsidio succedit. Nec ꝓpterea

Cur hectica laborãti bus piculosa sit frigida.

Hectica febricitantes et marasmodes nõ esse in frigidam totos conijciendos.

Nec substãtiã frigidæ nec integrã ei⁹ qualitatẽ ad viscera puenire esse vtile.

Hectica febricitantes ex balneo nisi etiã in frigidã sint missi, non iuuari.

Obiectio.

[Manuscript annotations:]

Frigida quando non conuenit

hic debeamus agere incipit

Hic habes quod grauiter frigide lotione laederentur iuuenes corpus munimine repentinissit destitutum.

Calido et sicco temperamento praediti facile hectica corripiuntur.

Nota ex.

Frigide imponunt ferro ignito fabri ferrarij quae robur addit ferro et exolutione prohibet.

Exercitatio et lauachrum idem praestant ante balnei frigidi usum.

At si qis post balneũ frigidae lotionem non possit ferre, quid tunc agendum? [illegible]

De frigide sublatione quod remedium unicum est ad eos qui hectica et marasmo laborant: Utinam uero huius praesidij quantitatem certam teneremus

In hoc loco Galenus qualitatem absq; substantia prodesse scribit, quod nullibi docet pr. quam in hoc textu. et 10.° lib.° cap: 7.°

Ex Marasmo calido melius est in Marasmum frigidũ incidere per Balnei frigidi usum quam permittere ut æger moriatur.

quod mensura eius deprehendi est difficilis: prorsus est deserendum. Siquidem si aliter liceret tum cæteras hecticas febres, tum marasmodes sanare: consultius esset, tutiore via insistere. Nũc quoniam totum curationis momentum in refrigerando humectandoq; consistit, omnibus vero refrigerantibus auxilijs propter corporis horũ gracilitatẽ noxa iminet: necessarium arbitror Thucydidis esse consiliũ, agentes aliquid, vel periclitari. Quibus enim alia salutis ratio nõ est, et quæ vnica videtur, ea dubia est: necessum arbitror his est aduersos periculis ire. Sed nec error ipse aut mortiferus est aut irremediabilis. Siquidem quos in extinguenda febre, aqua frigida in contrarium affectum transtulit: hos licet in toto quod sequitur tẽpore, calfaciendo sanare. Iã nec periculũ par est, nec frigidi affectus: nec etiã ipsi⁹ remediorũ. Indicauim⁹ nãq;, tũ prius in huius operis septimo, tũ in libro de marasmo, tũ ante hos in libris de tuenda sanitate, fieri non posse, vt solidarum partium siccitas consummate sanetur. At si fieri id posset: vtiq; fieri posse, vt non senesceret qui ea victus ratione vteretur. Si igitur insanabilis solidarum partiũ siccitas est, tum expeditissima i eam per hecticas febres via patet: melius est hominẽ in frigidam intemperiem transferre. ac cui curationẽ adhibeam⁹ habere. Quippe qui id fecerit: is postea noxam oppugnauerit. Qui vero pestiferã insistere viã sinet: is disperatã ægrotanti salutẽ fecerit. Quãto itaq; satius est aliquid nõ nulla fiducia vel cũ periculo facere, q̃ spe adempta certo perire: tanto profecto satius est potentibus p̃sidijs pugnare: q̃ nihil agere. Ergo illico eos qui hectica febricitant, oĩ ratione refrigeremus, anteq̃ p̃gressi in marasmũ peruenerint. Quẽ autẽ marasmus plane iã occupauit: hũc sanare ne tentaueris. Nam & si calorẽ eius extinxeris: attamẽ siccitas quæ relinquitur senectutis ritu hominẽ cõficiet. Tantisper nimirũ victurũ, quoad solidæ ei⁹ partes reniti aduersus summã siccitatem valebunt. Atqui maluerit fortasse propinquorum ægrotantis aliquis, magisq; ægrotãs ipse, aliquo spatio in senis habitu viuere: q̃ illico mori. Itaq; curare hos quoq; cum præfatione expedit. ac in alterũ transferre marasmum. quem iam nominare seniũ ex morbo insueuimus. Licebit ẽm his nõ tantum plures dies: verum etiam menses viuere. Ego nãq; cum iuuenẽ quẽdam, qui ita laborabat, sanassem, reficiẽs deinde, ac senilem eius imbecillitatẽ pro senũ ratione tractans: nõ solũ ĩ mẽses: sed etiã ãnos viuũ seruaui. Nec est q̃d hic eiusmodi marasmi curationẽ audire desyderes. Vtpote tũ in huius op̃is septimo, dum siccas et frigidas intẽperies sanauimus traditã potestate: tũ op̃is de sanitate tuenda ea in parte, quæ senib⁹ alendis est delegata. Presens autem liber nõ marasmorũ, sed hecticarũ febriũ curationẽ docendã promisit.

Side notes: Thucydides. — Qui plane marasmo laborat, non sanabit. — Duplex marasmus. — Marasm⁹.

Balneum aquæ dulcis diversimode usurpatur

In febribus putridis — In febribus hecticis

Ex quo genere sunt et quæ Marasmodes græce dicũtur. de qb⁹ tũ alia non pauca diximus, q̃ nõ modo rationis: sed etiã vsus iudicio probauimus: tũ illud, scilicet nõ oportere balneũ (vt Philippus facit) formidare. Qui cautius fortassis eo vtitur, ad eum modũ quo in cæteris solemus febribus, quas vel phlegmone, vel putrescentes succi accenderunt. In his eñ nihil offendes, etiam si in frigidam ægrum nõ merseris. Sed eum (vt mos est) perfundas, primum tepida. post, ea q̃ veluti ex sole tantum æstiuo tepet. mox hac etiam paulo frigidiore. In hecticis vero febribus, id quod remedium affert, calidæ solium non est, sed frigidæ. ad quam balneæ ægrotantis preparant corpus. Aeq̃ vt reliquorum omnium, qui per sanitatem lauantur. Porro nõ propter id modo videtur mihi Philippus ignorare, q̃ salubris res balneum sit in his qui marasmode hectica laborant, quod tã extenuatos in frigidæ solio tingere nemo audet: aut saltem vltimam aquam ipsis frigidam infundere: sed etiam quod sæpe altera coniuncta febris est, quæ vel ex humoris putrescentia, vel phlegmone sit excitata. Tum vero quod tali hectica laborantium mortiferum est vicium. Ac propterea quidam non recte omnia quæ his exhibentur, culpant. Cum non sit illis imputanda culpa, sed affectui. Ergo recensitis denuo quæ dixim⁹ huic disputationi finem imponemus. Quicũq; hectica febre laborãt, atq; ex his pcipue qui iam marasmode hectica febricitant modo his alia nulla febris, nec ex putrescente humore, nec phlegmone sit adiuncta, eos omnes audacter lauabis. Sed prorsus citra omnem laborem, ne vires resoluas. Quod ipm cũ noceat vehementer: occasio fit balnei culpãdi. Quod citra laborem dixi: id ita intelligo. Volo æger in balneum super lectulo deportetur. in cuius prima e tribus domo, nudetur. ac transferatur in syndonẽ calentem. prompte in idipm paratam. Sint autem quatuor qui hanc teneant, a quorum fini vnus. Ac si quidem prima domus satis calida sit: æger in ea nudatus, in secundã portetur. Sin tibi frigidior videt: nõ nudus, sed coopertus, vel alia syndone, minime frigida: vel tali aliquo inuolucro. Constat autem et syndonem eam qua portabitur, esse valentiorem oportere. Aut si imbecilla per se sit, duplicari eam erit satius. Esto autem media domus, non tantum situ media: sed etiam temperie. Tanto scilicet prima calidior: quanto est tertia frigidior. In hac domo oleũ tepidum esto. quo æger super syndone illatus: protinus perfundatur. Hoc facto tertiam ingrediantur domum. ducantq; hominem vbi solium est. Sicvt per tris balnei domos dũtaxat transierint. Per quas nec celeri gradu transibunt, ij qui ægrum portant. Sed tantisper in prioribus domibus morabũtur: dum in altera transferatur tantum a lectulo. In

Hectice marasmodes. Philipp⁹.

Qui frigida nõ mergẽdi sed pfundendi.

Usus q servabat[?] dum balneo antiqui utebantur

Mortale si cu hectica coniuncta sit putrida ut phlegmon

Q si cu hectica coniuncta sit putrida aut phlegmon non sunt lauandi.

Anacephaleosis.

Quẽadmodum æger balneo sine labore vtatur. cũ tota rõne vtẽdi.

[marginal note, partly illegible:] ... quandoque ... hecticos marasmode[s] balneare convenimus, de istis ... hic loquitur Gal. qui laborant in quam hectica marasmode non de aliis simplici hectica laborantibus

Mediæ dom⁹ tẽpies.

Vbi oleo pfundend⁹.

Mora ĩ domib⁹ prioribus.

Aer cuiusq; domus, q̃lis.

media vero dum perfundatur oleo. Esto autem et aer cuiusq; domus, nec summo calore, nec etiam frigens. sed admodum tẽperatus. & mo dice humidus. Id fiet, si aqua temperata, ex labro sit liberaliter proiecta. Sic vt perfluat per omnes domos. In ipsa vero solij aqua mediocriter moretur. Idq; in syndone sustentus, Nulla infusione aquæ, cuiusmodi in alijs vti solemus, adhibita. Imo nec capiti eius infundi quicq̃ velim. Cum sit satis id quoq; bis ter ve vna cum toto corpore in aqua mergi. demissa mediocriter deorsum syndone ac rursum per quatuor iuuenes, qui eum portant leuata. Mox hinc eductus: in frigidam semel totus tingatur, Ne vel breuissimo quidẽ spatio illic moratus. Porro qui eum portant, tum reliqua omnia curiose esse edoctos conueniet: tum celeritatem tingendi, non documenti modo: verũetiã præcepti loco præter cætera habere. Protinus vero alter paratã habens syndonem: ipsi inijciat. ac deinde aliam. Tum in lectulo collocatus: primũ spongijs, detergeatur: deinde mollibus linteis. Nec committent qui eum detergebunt, vt violentius eum contrectẽt. sed quoad fieri potest, blandissime. Post hæc vnctum, ac vestib[9] amictũ, rursus sup lectulo in domũ vbi cibatur reducent ac nutrient. Sane dictũ supra est in horum commentariorum septimo, vbi siccam ventriculi intemperiem sanauimus, domũ balneo debere coniungi. Ac de balneis quidem satis (quod ad rem propositam spectat) hactenus. Sequi prædicta videtur, vt de nutrimenti facultate p̃cipiam. Sane humidũ esse ac frigidũ quod hecticis febribus sit conducturum, nemo nescit. Eiusmodi vero sunt, tum ptissanæ cremor, cum frigidus sumitur: tum alica, similiter ptissanæ cremori condita. Id vero est ex aqua, et exiguo porri, & anetho, tum sale. oleo & aceto. Cõmodus præterea ijs qui sic laborant est, et exiguus in aqua frigida panis. Cæterum nulli[9] horum pura frigiditas esse debebit. sicuti potionis. Quippe hæc mature tum incalescit, tum per corpus digeritur. Illa cum plusculũ temporis in ventriculo morentur, ipsum fortassis refrigerent. si fuerint immodice frigida. Vbi vero febris iam traxerit: dandum quoq; asininũ lac est. Sed diligenter obseruato, ne in ventriculo cogatur. Id vero interim ipe nos æger docebit. vtpote suæ ipi[9] naturæ peritus. Interim id a nobis inueniendum est. Paulatim ad eius vsum accedentibus. Ac expedita quidem ratio est ad symptωma declinãdum, si mel illi admisceas. aut salis quo vescimur exiguũ. Cæterum abstinendum quoad fieri potest, in hecticis febribus a melle est. atq; idcirco etiam a mulsa. Quippe protinus vertitur in bilem. & ficciores acriorisq; caloris febres reddit. Dandus itaq; principio est asinini lactis nõ plus cyathus: veluti a me datum vidisti. Sed inducto in ipsum cubiculum

De nutrimẽti facultate

Alicæ conditura, sĩr ptissanæ.

Sub q̃ frigiditate hæc exhibẽda.

Qñ asininũ lac dandũ.

Ne lac i vẽtre cogat.

A melle & mulsa in hecticis febribus abstinẽdum.

asino. Quo nullum tempus interponatur. sed æger id protinus bibat. Contemplantibus diligenter nobis, ac conferentibus arteriæ motũ, qui a sumpto lacte agitur, cum eo qui ante id sumptum fuit. Si eñ corruptum sit, eiusmodi inuenies pulsus, cuiusmodi in oris ventris afflictione accidere nosti. Sin autem corruptũ non sit: & maiores & valentiores redditos inuenies. Itaq; etiam licebit (cum postea exhibebis) modum lactis dimidio cyatho adaugeas. ac deinde rursus alium dimidium adijcias. sicq; sensim vsq; ad mediocrem modũ addas. Modi vero non lactis tantum, sed etiam reliquorum ciboꝶ omnium metæ quibus attentus eris: in septimo huius operis, vbi ventriculi sanauimus intemperies, sunt traditæ. Nam cum primũ in eo libro frigidam eius intemperiem hactenus inueteratam proposuerimus, vt totum iam corpus gracile reddiderit: indicauim⁹ quo pacto quis simul ambo probe sit sanaturus; tum ventris intemperiem: tum corporis gracilitatem. Ideoq; fortasse sit satius. quo minus multa scribam⁹: ad illum te librum pro reliquis omnibus cibis remittam. Cum eñ similes affectus sint: similia nimirũ remedia postulant. Verum quanto hecticarum febrium affectus est calidior: tanto vtiq; frigidiora requirit auxilia. Et simul maiorem sollicitudinem ne valentibus auxilijs vtẽtes: quicq̃ lædamus. at qui iam marasmo vrgentur, eos sicut dictũ est lauabis. Quos vero hectica premit, nõ dum tamẽ marasmo tentant: eos licet etiam sine syndone subiecta laues. vtpote viribus adhuc valentes. Inferri tamen & hos in domum, vel super lectulo, vel saltem alio quopiam idoneo conueniet. Mox ipsos seipsis ingredientes, ad calidam duci. quo in ea morentur. At qui ex his minus sunt valentes: eos non tutum est permittere in frigidam natationem descendere. sed foris potius ipsos perfundes. Primum tepida. Secũdo frida. Esto autem præparata in labro aqua frigida (quanta scilicet ex eo semel hausta perfundere simul totum iam lauatum possit.) ea frigiditate vt nullam euidentem qualitatem, nec prorsus frigidarũ, nec tepidarũ præferat. sed qualem ea quæ fontana vocatur. quæ & frigoris, quod tanq̃ ferit: & teporis, qui resoluit, est in medio. Ac siquidem omnia curiose administrabuntur, tum quod ad balneum, tum quod ad nutrimenta spectat: vtiq; sanandi iam eius quem marasmus consumit, spes est. Sin error vel in vno committatur: is reliqua subuertit omnia. Quippe cum exitialis horum affectus sit: ne leuissimum quidem errorem tolerat. ac si quis talium est seruatus: huic carnosam portionem marasmus occupauerat. Ipsis vero solidis siccatis: fieri nequit, vt homo prorsus persanetur. sed omnino vel statim eum febris ipsa iugulauerit: vel postq̃ in eum affectum est translata, quem senium ex morbo

Corrupti lactis in vẽtre, nota

Hectica laborãtes frigidiora q̃ tantũ graciles postulare.

Hectica. Marasm⁹.

Hectica tm̃ laborantes quõ in balneo lauãdi.

Frigidæ tẽperatura.

Marasmus in carnosa parte.

De febribus colliquantibus

Marasmus qd primum qd scđo, & quid tertio cõsumat.

vocamus. Nam primum eiusmodi febris propriam partium humiditatem, ex qua nutriuntur depascit. Hinc vero ad carnosum genus transit. quod circa tum fibrosas, tum membranosas partes solidorum corporum heret. Ita deinde ipsas solidas populatur. Siquidem in singulis simplicium ac primarum quas vocant partium, (vt in dissectionibus es contemplatus) alia portio substantiæ eorum est veluti fibrosa. alia membranosa. alia carnosa. Sicut exempli causa cũ vena vnam tunicam habeat, & eam tenuem: licet fibras in ea inuenire multas, quæ sint araneosis quibusdam interstitis cõtextæ. quib⁹ vtrisq;, ipsa propria venæ substãtia adnascitur. Hæc alia, in alijs partib⁹ habetur. nec vllum cõmune nomen est nacta. Cæterum docendi causa nihil vetat, eam carnosam substantiam voces. Vel certe huius particulæ carnem, quæ in ventriculo quidem fit alia, in iocinore alia, similiter in arteria et musculo. Vocatur autem caro, tantum ea quæ in musculo est, reliquarum nullam homines carnem vocant præterq̃ ad modum pauci. sed quæ in visceribus, ceu iocinore, renibus, liene & pulmone, visuntur: eas parenchymata quasi affusiones dixeris græce vocant. Quæ in intestinis ventriculo stomacho & vtero sunt, sine nomine relinquũt. Tu tamen de nominibus non laborabis. Illud potius intelliges, singularum particularum substãtiæ molem, ex tali maxime completam esse natura. quæ vtiq; (vt insinuosis vlceribus videre licet) & perire & regigni potest. At vero nec fibrosa, nec neruosa membranosa ve natura eandem generationem habere cernitur. Nec fas est eiusmodi singularum partium fibras, a malignis febribus liquari. sicuti carnes. Quando animal ipsum priusq̃ hæ prorsus sint siccatæ, interemerint. Sane sunt & quas marasmodes febres vocãt, vniuersæ ex eorum genere quæ colliquant. Sed in eo differũt, quod quæ portio carnis in his colliquatur: ea semper vaporis vice digeritur. In illis defluit in ventrem. Cernitur hoc etiam in carnibus, dum in craticulis torrentur euidenter fieri. Si quidem ab aliquibus plurima liquatio defluit. ferturq; in prunas largiter. Aliquando nihil omnino, quod vtiq; sentias, defluere videtur etiam si par sit prunarũ subdita copia. Quippe feris subus, aut nihil omnino, aut plane minimũ est quod defluat. cicurib⁹ plurimũ. Quãtoq; magis vel adipe, vel carne animal abundat: tanto profecto quod ab ipius carnibus dũ in craticulis torrentur defluit, cernitur copiosius. Ad eundem itaq; modũ in calidissimis febribus, si carnes humidæ ac molles, cum adipis copia fuerint: eas sensu liquari deprehẽdas. Sin sine adipe & siccæ sint in marasmodes febres transeunt. Clarissimo huius rei argumẽto sunt infirmi, qui per aluum, quod liquatur excernunt. qui nisi prius vel

Simplices ac priæ partes, ex qb⁹ cõsistãt.

Carnosam ptẽ in diuersis ptib⁹ diuersa.

Quæ ppe caro dicat.

Parenchymata.

Cuiusq; ptis moles vñ maxime sit cõflata.

Quę substãtia pire & regigni possit: et q̃ nõ.

Colliquantiũ febriũ et marasmodon collatio.

Quorũ febres ardentes, in marasmodes transeũt.

ex his verbis Am: Lus: tres a Gal: hectice febris species statuuntur [illegible]

Que partes sint nominatę

Colliquatio que fit in febribus colliq[illegible] et malignis excernitur [illegible] ventrem

[illegible] ut notauit Corn: Gal. in hisce febribus agnoscendis non petit signum ab Vrinis et dicit Corn: q non est fidum signu quod et si urina habeat colliquamentum sit signum febris hectices aut marasmodes, sed ponit signum ex ijs que per aluum colliquantur.

Curatio febrium Colliquantium

morbi violentia vel medicorum inscitia moriantur, in marasmodes febres incidunt. Siquidem quoad materiam vberem habent: hanc colliquant. vbi illis tum adeps, tũ caro mollis defecit: duras & ægre liquabiles carnes siccant. a quibus propter siccitatem nihil defluit. veluti nec ab his quæ sale sunt siccatæ. Si quis has quoq; torrere parans, pari cum alijs igni admoueat. Nam & sicciores earum carnes reddentur: & corij ritu durabuntur. nec defluet ex his vlla sensibilis liquatio. Hæc igitur cum scias etiam colliquantium febrium, iisdem methodis curam ages. tum ad frigidam exhibendam q̃ primum properans: tum ijs quæ humectant & refrigerent, nutriens. Mulsam vero inimicissimam censebis, qua tamen vti plerosq; medicorum in eiusmodi febribus vides. Verum de colliquantibus febribus disserere in posterum licebit.

Marasmi inceptio.

Curatio febriũ hecticarũ et Colliquantiũ eadem

Generalis colliquantiũ febrium curatio.

Mulsam in colliquātibus vitandam.

Mulsa vitanda

Aeque vt de ijs hecticis febribus quæ in pestilentijs contingunt. cuiusmodi ea est quæ nunc publice grassatur. Dicetur nanq; & de hac inter pestilentes febres. Reliquarum verum tum hecticarum, tum quas marasmodes vocamus, abũde mihi sanatiõis methodũ tradidisse videor.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE. LIBER VNDECIMVS.

FEbriũ quas putrescẽs accẽdit humor, primæ remediorũ indicationes dictæ prius sunt. quo loco eas queadmodũ et duas & tris efficias docui. etiã si velis vnam. Nũc vero quod in alijs febribus fecimus, vt ex primis generibus diductis, ad vltimas vsq; species diuidendo perueniremus: idem et in proposita differentia facere tẽptemus. Illud prius admonentes, quod etiam in libris de pulsu ostendim⁹, siue primas differẽtias, siue prima genera, siue maxime generales ideas, siue quo modocũq; aliter appellare libeat, modo exactam rei notionẽ serues: nihil interfuturum. Ac febrium quidem ipsarũ, queadmodũ eas quas diarias vocamus cures: in horum cõmentariorum octauo exposui. Pari modo et queadmodum continentes, in libro qui illum sequitur. atq; etiam queinadmodum hecticas, in eo qui illi succedit. qui totius operis est decimus. In quibus non propria modo cuiusq;: sed etiam cõmuniũ pleraq; explicaui. Nunc queadmodũ quæ ex putrescentib⁹ humoribus excitẽtur, methodo sint sanandæ: aggredi statui. Quæ curationem indicant, prout in duo diuiduntur: affectus quẽ curamus, & partium ægrotantis temperies sunt. Licet autem ea (vt dictum est) et vna summa interpretemur. dicentes vnam esse omniũ morborum cõmunem curationis indicationem, Nempe contrarietatẽ ipam. qua rursus diuisa, duas existere. morbo scilicet ex ijs quæ sibi contraria sint, adhibenda remedia indicante. Laborantis vero temperie, vna cum ipso morbo, contrarietatis mensuram definiente. Porro dictum in illis est, ambientẽ quoq; nos aerem, vnã efficere idicationẽ posse. et cum primã sectionẽ in duo facimus: ambientẽ vel ægritudinis causis, vel sanitatis annumerandũ esse. At vero cum sanitatis causæ sint, omnia quæ sanitatem efficiũt: vna certe earum est, quod auxilium remediũ ve vocatur. quod pro varijs rationibus, & vltima: et prima sanitatis causa recte dicitur. Quippe tempore, vltima erit. Propterea quod tempore, & natura & ars et fortuna: priores eo sanitatis causæ sunt. Prima vero est, quatenus id laborantis corpus tangit. alteratq; eius affectum. ac propter alterationem quam id facit, cum ægra

Eorũ q̃ cõia febriũ sunt magnã p̃tẽ in p̃cedẽtibus tradi tam.

Quod remedium au xiliũve dicitur, et vltimam primam sanita tis cãm eẽ. Ars & artifex, quõ sanitatis causæ.

corpora ad sanitatem perducuntur: ars et artifex sanitatis causæ fiũt; Non quod hæc morbos primũ summoueãt. sed quod alia materia ad id cõmoda intercedente, quod auxilium appellatur. Siquidem sanguinis missio, quam phlebotomian vocant, ipsa quidem per se, hoc quod iam dictum est nomen possidet. At cum homini malum affert: ex causis fit morbificis. Contra cum prodest, ex sanis. Ac propterea cum proficit: vocatur auxilium. Sicut profecto omnis materia quæ quomodolibet corpus alterat, quo tempore iuuat: auxiliũ dicitur. Ad eundem modum et ambiẽtis, proprium pro natura sua nomẽ est aer. Relatus tamen ad nos, alias auxilium et sanitatis causarum vnus efficitur. Alias cõtrariarum ijs. Nempe morbificarum. At quoniam aeri tum ex præsente cæli statu: tum anni tempore, tum regionis natura, suæ in humido, sicco, calido et frigido mutationes accedũt: ex illorũ rursus vnoquoq; aliæ pticulares indicationes oriuntur. Ac fortuna quidem et ars, et artifex, materiaꝝ interuentu agunt. Natura vero per se ipsam. Ea ex tribus his partibus constat. ex spiritus substantia, & ex earum quæ vere dicuntur solidæ, substantia. quas alibi ex semine genitali conditas esse mõstrauimus. & tertia ab ijs carnosa. q̃ cuiq; particulæ est sua. Singulæ autem iam dictarum trium, propriam pro natura sua tum qualitatem habent, tum quãtitatem. Ac qualitas quidem earum ex congrua temperie humidi, sicci, calidi, et frigidi consistit. Quantitas vero solidarũ partium par semper manet. sed ijs qui adhuc inaugentur, numero dũtaxat. Qui vero absoluti iam sunt, etiam magnitudine. Carnosæ vero substantiæ, magnitudo variatur. etiam si præterea non augeatur animans. Pari modo et spiritus substantia, tã tum non quolibet momẽto, tum minor: tum maior conspicitur. Ergo etiam supra ea, quæ indicationes præstare prius diximus: virtus vel sola in ijs tribus, quæ modo comprehendimus, simul enumeratis additur: vel si temperamentum seorsum sit discretum: in ipso. Atq; hoc ipsum rursus bifariã quoq;, vt ostensum est, scinditur. & in originalẽ naturam, & in acquisiticium affectum. sic nimirum, vt ex istis, & alijs quæ prius dicta sunt, propria quædam cuiusq; curationis ratio indicetur. Sæpe autem adscita temperies ad efficientes causas reducta, illis indicationem suam concedit. Ad hunc itaq; modum ex ætate, arte & consuetudine, indicationẽ remedioꝝ suggeri dixim⁹. consentireq; inter se omnes iã dictas indicationes. Siquidem in ijs quæ magis sũt speciales, cõtineri semp quæ magis sint generales. Agi vero in vsum quæ magis sint particulares. scilicet ex magis generalium sectiõe inuentas. Prima nãq; omnium curationis indicationũ. quæ ex ipso qui curatur morbo accipitur: cõtrarietatem præscripsit. At quoniã morduplex.

Phlebotomia alia ex cãis morbi alias auxilium.

Vñ suæ q̃litates vnde.

Fortunã artẽ et artificẽ materiæ interuẽtu agere.

Naturã ex trib⁹ cõstare.

Qualitas triũ vñ cõstet.

Solidarum quãtitatem parẽ manere et quõ.

Carnosæ substantiæ quãtitatem variare.

Spũs substantiã fere quolibet momẽto variari.

Virt⁹ vel i trib⁹ iã dictis vel temperamẽto

Tẽpamẽtũ duplex.

borum plura sunt genera: cuiq; eorum sua erit contrarietas. Verũ cætera in præsens omittantur. Proponatur autem nobis ad præsentem disputationem dũtaxat, morbi quem curamus genus, in intẽperie esse positum. Id igitur per contrariam ipsi intemperiẽ, sanabitur. At quoniam vniuersi febriũ generis, intemperies est calor: nimirum per frigiditatem curabitur. sic omnes indicationes inter se concordant. Nã siue dixeris absoluto sermone, febrem per contraria sanandam esse: siue adijciens, per ea quæ contrario sunt temperamento: nulla pugnantia in sermone erit. Similiter nec si per frigida sanandam febrem esse dixerimus. Sed nec si diuidẽtes id dicamus, aliquando sanare nos febrem per ea quæ effectu frigida sunt, aliquãdo per ea q̃ potestate, aliquando & per ea quæ ex accidenti refrigerant, aut etiam ista coniungentes, nulla pugnantia cum ijs quæ dicta sunt, in sermone erit. Pari modo nec si quis dicat, quæ actu, potestate, vel ex accidenti calfaciant: ea febres deteriores reddere q̃ prius fuerant. Contra quæ effectu, facultate, vel ex accidente refrigerent: ea febres sanare. Quippe indicatio quæ ab affectu sumitur, in tot numero particulares indicationes est diducta. Hæ vero ipsæ particulares indicationes materias inueniunt, iuxta eas methodos, quæ in opere de medicamentis sunt traditæ. Quando illarum principium id est, in quo finita est curandi affectus diuisio. Ac maxime quidẽ in soluendo morbo intelligit̃ curatio. sed per abusionem, etiam mixtum genus, quod tum ex vera curatione, tum prouisione quam prophylacticen pars artis p̃stat componitur. Ac diariarũ quidẽ febriũ, et hecticarũ, vera et propria curatio est. Earũ vero quæ ex putrescentibus excitantur humoribus, vocata curatio: p̃phylacticen quoq; sibi adiũxit. cui⁹ officiũ est, causam quæ morbũ creat adimere. Sane noiat̃ hæc ipsa quoq; pars artis curatrix. quæ vtiq; ab ea, quæ pure syncereq; prophylactice dicitur, in eo distincta est, quod sub hac iam sensibiliter ex ipa causa morbus gignit̃. In prophylactice est futurus. Atq; nominibus quidem, quisq; prout volet vtatur. Id enim semper monere oportet. Sed remediorum indicationem quæ a rebus singulis præstetur seruet. Quando si vel vnã aliquã earũ prætereat: ad portionem tum magnitudinis illius, tum facultatis, curatio claudicabit.

Curationẽ dupliciter dici.

Quorũ proprie dicat̃ curatio.

Quorũ abusiue.

Prophylactices officium.

Duplex p̃phylactice.

Si qua res indicãs prætermittat̃: curatiõem claudicare.

CAP. III

Porro queãdmodum ab affectu ad materias præsidiorum peruenimus: eodem modo ab singulis reliquorũ generum primorum, descendendum ad eas est. veluti a virtute. Nam ea morbo ceu aduersatrix est opposita. p̃positumq; medico est huic omni ratione opitulari. ac subuenire. Ergo quis primus est a virtute scopus. aut quænam indicatio prima? Nam hic quoq; loqui pro arbitrio possis. scilicet virtutem ipam vnum scopum ac primum, sed qđ

indicet, statuens. Quod vero ab ea indicatur alterũ et secundum. Itaq; cum monstratum sit, virtutẽ sui custodiam præscribere, sicuti morbum se tollẽdum: erit rursus in virtute secũdus scopus, siue quod indicat, ipi⁹ custodia. sicut in morbis ipoꝝ sublatio. At vero custodia, similiũ exhibitionem indicabit. sublatio contrariorum. Quoniam vero virium substantia, tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipis completur: ex ijs que similia sunt, moliri cuiq; suã custodiã conueniet. Spiritui ex respiratione ac transpiratione, et qui ex sanguine attollitur vapore. Liceat vero hic quoq; volenti, vel græce ἀέρωσιν quasi aerationem dicas, vel sanguinis attenuationem, vel in halitum solutionem, vel vtcũq; libuerit appellare. Solidarũ vero generi, ex solido nutrimento. Carnoso generi per eam naturam, quæ in medio humidorum ac solidorum corporum est. Porro cuiusq; horũ modum, ex conseruandæ substantiæ modo inuenies. Qualitatem vero, ex iparum temperie. Cum vero horum cuiusq;, vel optima temperies sit, vel aliquatenus vitiosa, quæ quidem optima est, semper seruari debebit. Quæ vero omnino vitio non caret, hæc in sanis quidem, vel seruanda est, vel alteranda. In ægris vero seruanda est. Ea ipsa scilicet ratione qua prius ostendimus, maximam esse a consuetudine indicationem. Quippe vel temperamentum originale ipam seruare, vel ad adsciticium inducere. Præstari vero (vt prædictum est) modi auxiliorum indicationem, ex eo temperamento quod iam præsens sit. Ita nimirũ sicut ex ætate, non quam æger prius habuerit, sed quam nunc habeat. Cum vero diuersitas non parua sit in partiũ animalis temperamento: propriam cuiq; mensuram fore, eorum quæ ipsi sint similia. Nempe ei quæ terrea est, eorum quæ magis sint terrea. & ei quæ humida est, eorum quæ sint humidiora. Ad eundẽ modum, et ei quæ magis aerea est, eorum quæ plus huius substantiæ in se habeant. sicut calidiori, eorum quæ magis substantiæ ignee sint participes. Hinc vero iam materias particulares in cibis, potione, aere, & omnibus peragi solitis, inueniendas esse. Vbi vero secum pugnauerint indicationes aliquæ: superius comprehẽsa methodo ad ea quæ agenda sint inuenienda, vtendum esse. perpensis scilicet eorum quæ indicent, tum magnitudine, tum dignitate. Ostendim⁹ enim eligendas eas indicationes esse, quas digniora maioraq; indicãtia pscribant. ac dignitatem eorum, vel vitæ, vel sanitatis respectu, iudicãdã. Magnitudinẽ vero duplicem esse, vel propriæ substãtiæ ratione, vel declinationis a naturali habitu. Ergo ab his iam methodis agedũ exercitemur in gñe febriũ, quod ex putredine nascit.

CAP. IIII

Qñ putredo vel æqliter in oib⁹ subsistit vasis, vl' in maximis, maximeq; pricipalib⁹,

Viriũ indicatio gñal'. Viriũ indicatões speciales. Spũs custodia, vnde. Custodia solidaꝝ vñ Carnosę ptis custodia vnde. Optimam hoꝝ tẽpiẽ, sp eẽ seruãdam. Quæ optia non sit, qñ seruãda est, & qñ alterari possit. Mẽsuræ auxilioꝝ indicationẽ expñti tẽpamẽto dari. Dignitas idicãtiũ vnde sit iudicanda. Magnitudo indicantis duplex. Exercitatio lectoris in febribus a putredine.

Maxia maximeque principalia vasa, quæ. (ea porro sūt inter alas et inguina) vel vna quapiam particula, quæ vel phlegmonen in se habet, vel etiā citra phlegmonen, veluti in foco quodā principiū febris in se cōtinet: in singulis his differentijs seorsum exercitari cōueniet. Ac primū eā tractandā ꝓponem⁹, q̄ vel in maximis vasis, vel simul omnibus cōsistit. Quæ igitur ex tali affectu oritur febris, plane necessum est, Synochon. i. continuā esse. Nec fieri potest, vt ea sanetur, nisi inhibita prius putredo sit. Porro ea inhiberi, causa etiam durāte, nō potest. Quare sūmouēda ipsius causa est. Si modo putredo ipsa primū, mox febris sanari debebit. Ergo q̄ causa putredinis est, quæ se ꝑ oia vasa æquabiliter diffūdit. Sane memorare prius conueniet, quænam alias putredinis indicata sit, causa. Sic deinde cur pari modo in omnibus animalis partibus fiat, inquirere. Ergo ostensum est vbi morborum causas reddidimus, illa tantū putrescere corpora, quæ cum calida humidaque natura sint, neque perflata, neque ventilata, in calido humidoque loco maneant. Quod si in motu sint, ventilenturque, ac perflentur: posse ea non putria integraque seruari. potissimum quæcūque sua ipoꝝ natura reguntur. sicut animalium et stirpium. Ea nāque, (sicut in opere de naturalibus facultatibus est proditum) ab initio cōgenitos secū motus habēt: qbus supflua excernāt. Ostensum non minus et in alijs duobus libellis est, quāta sit tum respiratiōis, tum pulsuū vtilitas, ad perflatū ventilationēque corporis, atque eius natiuū calorē tuendum. Itaque si quid in eo manifeste putrescere debebit: dictas transpirationes impeditas esse oportet. At vero q̄ fieri potest, vt illæ per totum animal sistantur, nisi vel finibus vasorum stipatis, vel tota cute. Porro accidere in finibus vasorum stipatio potest, vel ex vehementi extrinsecus refrigeratione: vel ex succorum qui extrorsum in ipsis confertim ruerint, crassitudine. multitudine. vel lēticia. Accidit hoc illis, & ex ijs quæ in palestra exercētur vel alias obeuntur, et itinere laborioso, vel ambientis statu, cū ex rigore in æstū subito est mutatus. Nōnullis vero feruētes ex ira succi, ac foras simul impetu ruentes, dictas stipationes effecerunt. Quisquis igitur propositam sanaturus est febrem: hic simul causam eius adimat oportet, simul calorem, qui in animali excitatus ab ea est, refrigeret. Ac quemadmodum quidem ille sit refrigerandus, prius est dictum. Causam vero adimi oportebit, propria cuiusque naturæ inuenta contrarietate. Vtique si ex frigida causa stipatum densumque redditum corpus est: relaxato eo omnique ratione remisso. Sin ex obstructione ita est affectum: hac reclusa. Quod vero recludet, hic quoque inuenies, ad contrarietatis indicationē attent⁹. Vbi nanque abundantia humorū est: hos vacuabis. Vbi crassi sunt & glu-

Loca putredinis vnde febris oriatur quæ.
De putredine q̄ vel in maximis vasis, vl' in oib⁹ fit.
Synochos.
Quæ corpa putrescāt.
Fines vasorū, vnde stipenē.
Quę succos extrorsū ꝓcipitēt.
Methodus sanationis hāꝝ febriū

Putredo
in omnibus vasis
in uno fit phlegmon
A magnis ut parvis
fit febris
cōtinua et intermittens
et e qui magnis fit vasis
focus febris
remouet. febris remota causa q e Putredo.
Putredo fit ob impedita transpirationem
Impedit. transpiratio ut finibus vasorum stipatis ut cute ipsa
Curatio febris quo ad calorem dicta est
Curatio cause
si obstructio sit ex abundantia [illegible]

Febris
Putredo
Prohibita transpiratio
Obstructio
Multitudo ut [illegible] lentor omnia externa que transpirationem prohibere apta sint.

Febris fit a Putredine
Putredo fit a Prohibita transpiratione
Prohibita transpiratio fit ab Obstructione
Obstructio fit tribus de causis
Multitudine humorum
Crassitudine
Lentore et [illegible]
Sunt consideranda est et infenius [illegible] 13.

tinosi: tenues eos ac fluxiles efficies. Si plures causæ aliquando coibunt: omnibus per contraria occurres. Si quidē fieri potest, vt et coartatū corpus sit: et exigui meatus densati: et multi simul ac lenti humores subsint. In eiusmodi autem causarum complexu, si recte quæ prius comprehensa sunt meminimus: cœpisse a sanguinis missiōe cōueniet. Ac abundantia vacuata, tum ad extenuandos humores venire. Ab hoc ad remittenda quæ sunt constricta. et rarefacienda que sunt dēsata. Atq; hæc qdē a morbi affectu, indicatiue sunt sumēda. A viribus aūt ista. Quoniā has cibi, potiōes, & spūs, certa mēsura, & apta q̄litate exhibiti, seruabūt: inuent⁹ aūt est quātitatis eo℞ modus, ex viriū substātia, qualitatis vero a tēperamēto: nimirū æstimari debebit, queādmodū vires q̄ corpus regūt, in his se habeāt. Quippe si valentes sint: audacter vacuātibus præsidijs vteris. Hæc aūt ab effectu morbi fuere accepta. Sin infirmiores sint redditæ: vacuātia remedia cautius administrabis. Sed et nutrimēti modus, hinc tibi est desumēdus. Quippe cū vires legitimū robur suū habēt, et morbi sūm⁹ vigor mature expectatur: tenuissimo victu licet vti. Cū sint īfirmiores: nō licet sine graui noxa. Sed adijcere ad nutrimēta tantū oportet: quātū est de robore viriū īminutū. atq; ex his cōsyderātib⁹ accipiēdus est nutrimēti modus. Qualitas vero, ex morbi affectu. vna cū solido℞ corporū, quod tū est, tēpamento. Ab affectu, si is obstructio est, q̄ extenuet. A naturali ipo℞ tēperie, vna cū cōsuetudine, ꝑut etiam prius est definitum. Tempus vero nutriendi quod quidem ad reliquas spectat febres, quæ ex putredine oriūtur: in progressu sermonis dicetur. Quæ vero vnicam a principio suo ad finem accessionem habent: (de his nanq; præsens est sermo) in his facilis toleratio, et cōsuetudo spectari debebūt. Quando cibus illis eo tpe est offerendus: quo facili⁹ q̄ in cæteris morbum tolerant. Eoq; potissimū diei tempore, quo prius cibari sunt sueti. Etenim facillime cibum ferent, si ex his consyderationibus assument. Quod autem frigida quoq; his qui ita laborant, sit exhibenda, cum scilicet iam succi concoquūtur, & crassitudo eorum extenuata est: id ex ijs quæ prius sunt comprehensa, manifestum arbitror. Siquidem cum eiusmodi febris communia quedam cum ambabus habeat: tum ijs quæ ex humorum ortæ putredine, circuitibus quibusdam redeunt, tum ijs quas diarias vocamus: merito in vtroq; genere, de ipsa mentionem facimus. Cum vnicam accessionem habeat vt diariæ, cæterum ex putredine orta: multos duret dies. Itaq; etiam vnum cum diarijs cōmune habebit. Duo cum ijs quæ ex putredine ortæ: multos durāt dies. Reliquū cōtinuarū febriū quas Sinochos vocāt gen⁹, duo habet cū diarijs cōia. Nēpe & qđ sine putredie

[Marginal notes:] CAP. V. Quæ a viribus in ꝑposita febri indicētur. — Nutrimēti quantitas, vnde. — Nutrimēti q̄litas, vñ. — Nutriēdi tēpus i synochis. — Frigidā ꝑpositis exhibendam. — Cōtinuarū cū diarijs & inter se collatio.

sit: et quod absq; circuitu. Tertiũ vero cõmune nõ est. Cum subinde in quintũ porrigatur diẽ. Atq; harũ quidẽ cõtinẽtiũ febriũ perdita prius curatio est. Cõtinuarũ vero quas putredo excitauit curatio, cũ vtriq; generi cõis esset: etiã nos in ambob⁹ de ipa disserere coegit. Cæterum substantia earũ totaq; natura, ex eo est genere, quod nũc nobis proponitur. In vno aũt eorum quæ ipis accidũt, cũ diarijs cõueniebant. Id fuit, quod vna in totũ totius morbi accessio erat. Ergo & curatio earũ, vnũ hoc dũtaxat cõmune cũ diarijs habeat oportet. In reliquis oib⁹ bifariam diducatur. Atq; aliæ quidẽ curatiõis indicatiões, ex cõmuni genere earum quæ ex putredine sint ortæ, accipiantur. Aliæ ex propria earum substãtia. Ad eũdem vero modũ & cæteras natarũ ex putredine febriũ differentias, sanari cõueniet. Nẽpe (sicut sæpe prius dictũ est,) indicatiõe tũ a cõmuni ipsarum genere: tum vero a cuiusq; propria differẽtia, desumpta. Ergo denuo repetẽtes, dicam⁹ primũ quot sint febriũ quas putredo accendit in vniuersum differẽtiæ. deinde quænã sit ipsius generis earum, cõmunis vtiliũ auxiliorum indicatio. Mox quæ sit singulatim cuiusq; propria. Par est enim perfecto & quod oim earum cõmune est, cõmunẽ habeat indicationẽ: & quod in singulis est propriũ, quãtũ a reliquis eiusdẽ generis est diuersum: in tantũ & diuersam ab illis sortiatur indicationẽ. Sunt igitur natarũ ex humoris putredine, eiusmodi differẽtiæ. Vna ex eo quod causæ ipsius putredinis iam adsunt, vel nõ adsunt. Secũda, ex eo quod per totũ aial diffusa putredo sit, aut eius aliquã partẽ occupet. Tertia quatenus cũ phlegmone est, aut citra hanc. Igitur consyderãdũ nobis est, quidnã cõmune habeat indicatio, quæ a causa sumitur adhuc manente. Quidnã ea quã putredo ipa præstat. Ab his deinde, quid indicatio putredinis quæ per totũ diffunditur aial, aut certe maxime principalia in eo sanguis vasa. Quid ei⁹ quæ in vna cõsistit parte. Mox deinde earũ quæ in vna parte sunt, æstimabim⁹ differẽtias. Quippe aliã esse indicationẽ ei⁹, quæ cũ phlegmone cõiungitur ratio est. Aliã eius quæ sine hac consistit. Rursus in istis etiam ipis, aliã eẽ præsente adhuc effectrice causa, aliã vero hac sũmota. Postremo cuiusq; causæ adhuc manẽtis differentias. pro oia quæ in specierũ diuisione sunt inuenta. Siquidem hic iam desinant necessum est indicationes, quæ ex curandis sumuntur affectibus. post has vero eas nimirum quæ ab ipsis curandis suggerũtur particulis, pro iam dicta methodo sumem⁹. Quib⁹ si eas quæ a viribus præbentur, adiecerimus: absoluta nobis methodus de febribus sanãdis erit. Ergo ordiamur ab eo quod primũ in diuisione indicans fuit. Ea erit humorum putredo. ac consyderemus quibus maxime indicantibus, quibusq; indicationibus vsi: curationem eius inuenire possim⁹. Principium vero inuẽtiõis, ipa erit rei natura, qua de agitur.

Summa dicendorum de febribus a putredine

Febriũ quæ ex putredine oriantur differẽtiæ. Quæ de singulis differentijs sint dicenda.

De putredine.

Cap. VIII

Etenim id quoq; in demōstrādi methodis didicimus. Quænā igitur est putredinis natura? Nempe mutatio totius putrescētis corporis substantiæ ad corruptelā, a calido externo. Nō enī ꝑfecto a proprio calore corrūpitur quicq̄, imo contra prorsus. Quicqd in rebus subsistit: id gliscit, roboratur, sanū est, ac viuit, dū ꝑprio calore regitur. veluti nimirū ipsa animantiū corpora tametsi plurimā naturæ suæ portionem humidam et calidam sunt sortita: magnū tamē annoꝝ numerū sine putredine, ac sana viuaq; exigūt, si seruet (vt mōstratū est) eoꝝ proprius calor. In cordis quidē corpore per respirationē. In reliquis omnibus partibus, tum per cōmunitatem, quam habent cū corde, tum per alteram respirationis speciem, quæ per totam agitur cutem, & transpiratio perspiratio ve dicitur. His vero læsis: vna etiā naturalis calor læditur. Alter vero quidam alienus, ac præter naturam in corporibus excitatus: primum quidem ipos succos propter humiditatem & putrefacit & corrumpit, spatio vero tum adipes inuadit: tum etiā carnē. Tanq̄ igitur in ijs quæ non viuūt corporibus, primū quātum eoꝝ iā cōputruit, separāt, dein ei quod reliquū est in frigidū aerem sublato, ꝑspirationem refrigerantem moliūtur: ita vtiq; & putredinem q̄ in viuis est orta, sanabimus. Id scilicet quod iā corruptū est, omni ratiōe vacuantes. Quod reliquū est moderatis motibus, & refrigerante perspiratu, ad exactam symmetrian reducētes. ac vacuationē eoꝝ ꝑ vrinam, deiectiones, vomitum, ac sudores moliemur. Post hanc dimotiones mediocres, vna cum ambiētis temperie adhibebimus. Quēadmodū autem horum quodq; recte administrādum sit, paulo post æstimabimus. Nunc ad secundū in diuisione transeamus. Nēpe quēadmodum quis causæ, quæ putredinem excitauit, adhuc manentis remediū inueniat. Est autem neq; in hoc difficultas vlla. Quippe cū per cōtraria tollatur. Itaq; quoniam transpiratiōis prohibitio, putredinis occasio fuit: hanc arbitror summouere oportet. At ea cum varijs generibus est orta, et densatis exiguis meatibus, & constrictis corporibus, & humoribus tum abundantia, tum crassitudine, tū lenticia sua obstruētibus: singulæ harum affectionū curādæ ꝑ cōtraria sunt. Densitas per ea quæ rarefaciunt. Constrictio per ea quæ fundunt. Abūdātia ꝑ ea quæ vacuant. Crassitudo per ea quæ dissecant, et lentor ijs q̄ detergent. Ac si quidem totū corpus dictoꝝ iam singula occuparint: etiam toti per contraria est succurrendum. Sin vnam partem quampiam putredo inuaserit: illi adhibenda iam dicta sunt remedia. Sane non easdem omnes partes, vacuationes medicamenta ve requirent. Cum et temperamentis, & posituris, & forma, & omni deniq; cōstitutiōe, naturaq; inter se dissideant. Ergo quēadmodū singulis sit

Principiū inueniendæ curatiōis, ipam rei naturam.

Putredo quid.

Naturalis caloris cōseruatio, vnde.

Vacuationes putredinis, quæ.

De secūdo in diuisiōe.

opitulandum: id postea ꝑ cõueniente sermonis ordine disquiremus. Cui⁹ initiũ a putredine, q̃ totũ corpus occupet, q̃ ip̃a cõtinuas quoq; febres quas synochos vocãt excitet, faciemus. Ergo a corporib⁹ quæ sic afficiuntur: expellẽda quæ putruerũt, ꝑ vrinas & aluũ, et sudorem sunt. Quod si ad os ventriculi aliq̃n sua sponte impetũ capiant: etiam ꝑ vomitiones. Aliter aũt, non est quod ea præter naturam irrites. Ac eoꝝ quidem quæ iam dictas vacuationes promoueant: non parua materiæ copia est. sed maior eoꝝ portio, cum calida siccaq; facultate sit: febrem auget. Itaq; deligenda medico sunt ea, quæ citra calfactionem siccationemq; valentem, supradictas vacuationes præstent. Cuiusmodi sunt cremor ptisanæ. & aq̃ mulsa. & oxymeli. et apomeli, & apij radix. in aqua quæ potui datur, incocta. Hæc autẽ ip̃a ventri quoq; sunt idonea. Qui si nihil reddat: iniicienda per clysterem aqua mulsa cum oleo est. Sane totum corpus priusq̃ id vacuaris: rarefacere nõ expedit. vbi vacuatum est: vtiq; licebit id medicamento aliquo cui tepida vis sit, rarefacias. cuiusmodi est, quod ex chamemelo cõficit. In hoc tp̃e si vinũ quoq; aquosum bibatur: id omnes vacuationes promouerit. idem faciat & tẽperatum dulcis aquæ lauachrũ. Quod si appositum aliq̃n in dictione vocabulũ dulcis nõ sit: vtiq; id subaudire debebis. certo sciens de eo nos in febricitantib⁹, lauachro semp loqui. nõ bituminoso. aut sulfureo. aut aluminoso. aut atramẽtoso. aut salso. aut marino ip̃o. Cæterũ vbi magnitudo febris resistit, sicut in continuis: nec vino est vtẽdũ, nec lauachro. nec ijs q̃ habitum rarefaciãt vnctionibus. Sed aqua frigida, sicut prius diximus pota, in his febribus est aptissima. nisi tamen aliquid eoꝝ quæ ꝑdicta sunt, hanc quoq; prohibeat. Quippe ipsius febris, frigida pota perpetuo est remedium. Nõ tamen putrescentiũ humoꝝ. per aluũ, vrinas, vel sudorẽ vacuãdoꝝ. Quo magis exercitatũ esse, in ijs quas nunc tradim⁹ methodis oportet. ac in ægrotantibus consyderare, et quæ sint ip̃ius febris remedia, et quæ ipsius, vbi ꝑ se sola subsistit: putredinis. Quæ rursus efficiẽtis hãc causæ. Atq; hui⁹ quoq;, cũ ꝑ seipam subsistit. Quippe nõ semp inter se consentiunt hæc omnia. sed plerũq; aduersantur. Quo casu memores eorum, quæ didicimus, id quod maximũ omnium est aggredi oportebit. atq; ei vel soli vel magis q̃ cæteris subuenire. Sane scire licet difficile esse, acreq; iudiciũ indigẽs, febrẽ putredinẽ & effectricem causam, vbi scilicet ip̃a quoq; adest: inter se cõferre. Difficilius tñ est, si vires quoq; cũ illis vna cõferre velis. quod vtiq; sicut ãte comprehensum est, propter vitæ ipsius respectum, semper est necessariũ. Aliquando vero & ex accidẽti. sicut ad morborum sanationem. hoc vero me ostẽsurũ ꝓmisi. Siqdẽ qđ putrescit, si vestis eẽt: aliud ve inanime

Putredinis q̃ in toto sit corpe, vacuatio.

Vomitio ñ ꝓuocanda, nisi humor os ventris petat.

Quæ apta vacuatiõis materia.

Totum corp⁹, qñ rarefaciendũ. & quo medicamẽto.

Vinũ qñ exhibeat. & qd faciat.

Dulcis aq̃ balneũ, qd faciat. et quo tp̃e exhibendũ.

In cõtinuis febrib⁹ nec vino nec balneo, nec corp⁹ rarefacientibus vtendũ.

Febris, putredis & effectricis cãe cũ hæc adest: difficilẽ eẽ collationem.

corpus, vtiq; ex ijs duntaxat quæ prædicta sunt, indicationem capeπremus. Nunc cum in viuente corpore putredo concipitur: quod tum alterare potest, tum concoquere, tum vtile reddere quicquid putrescētium, veluti semiputrescens semimalumq; est, vtiq; facultatem, eius q̃ naturaliter concoquit excitans firmansq;: quæ putrescentia sunt, sanabis. Itaq; etiam tum maxime eos cum fiducia, vel in balneo lauamus, vel ijs quæ habitum rarefaciant, medicamentis vtimur, vel aquā frigidam, vel vinum bibendum damus: cum notas humorum concoctionis cernimus. Neq; enim pulsus duntaxat vires ad eiusmodi agenda, firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motū præstat. Sed sicut est dictum, ipsius potius concoctricis. Ergo si & vires cunctæ valentes sunt, & febris ardentissima, & concoctionis notæ plane euidentes: frigidam homini dare audacter debebis. Constat nanq; talem hominē senem nō esse. ex quo omnes illi virtutes valentes esse proposuimus. Quod si etiā bona corporis habitudine sit, quod εὐσαρκον græci vocant, tum status cæli calidus, ac siccus: etiam si in frigidam natationē hūc dimittas, haud quaq̃ lædet. Eiusmodi nāq; tp̄is oportunitate vsi, qui sese in frigidam cōiecerunt: & protinus oēs sudarunt, & nōnullis eorū aluus biliosa reddidit. At si mediocris est febris, & vires non validæ: sed cū notis cōcoctionis: ijs qui ita se habent balneū p̄dest. & vini potio. tum vero ex vnctionibus, eæ quæ rarefaciunt. Idq; multo maxime cum ambiens est frigidus. Neq; enim aut frigidam in balneo lotionem, aut frigidam potionem, in eiusmodi cæli statu fere expetunt. vtpote respiratu ipso assidue refrigerati. Cum si quando in frigido ambiente, vehementer vri hominē contingat: exigua salutis eius habenda spes est. Si vero nec concoctionis habeat signa, nec vires validas: seruari is plane nō potest. Quo minus aut idem lauandus in balneo est, aut medicamentis ijs quæ rarefaciant, vngendus, aut vinum illi dandum, frigida ve offerēda. In quo em̄ desperata omnino salus est: imprudētis cōsilij fuerit, apud vulgū infamare præsidia, quæ multis fuere saluti. Ipse siquidem aliquos noui, ex amethodis istis medicis, qui cum ea quæ nos gessimus, essent imitati: ijsdemq; præsidijs in ijs qui prorsus morituri erant vsi: adeo nihil profecerunt: vt etiam tempestiuū eorū vsum suspectū formidolosumq; reddiderint. Verū nos tp̄a præsidiaq; ijs, quos seruari spes est: prodimus. Quando ægris qui insanabiles sunt: his nec tēpus vllum oportunū, nec præsidiū est. Atq; hoc mihi p̄ omnē sermonē teneri memoria velim. Quo minus p̄cipua illa primaq; omniū curatiōis indicatio, cōuelli aliquādo posse videatur. Quippe cum dicat Hippocrates contraria esse contrariorum remedia: quid vetat omnibus

Virtutē ad morbos curādos aliq̃n necessariā. In qb9 vim cōcoctricē reqram9.

Vbi frigida exhibēda.

Q̃n frigidæ natatione vtendum.

Q̃n lauatio vini potio et vnctio rarefaciēs, apta.

Qui frigido ambiēte vehementer vrūtur, eos in p̄cepiti esse.

In his q deplorati sūt, nō eē infamāda remedia.

Hippocratis pceptū, cōtraria cōtrariorum eē remedia, nūq̄ subuerti.

febricitantibus frigidam vno ordine exhibere? Verū nec exhibenda est, nec subuertitur eo tempore generalis omnis curationis indicatio. Vnum enim ex ijs quæ actu refrigerant, aqua frigida est. Sed & alia plura sunt, quæ partim potestate (vt dictum est) refrigerent: partim ex accidenti. Quorum alijs ꝓpter cōcursum pugnantiū inter se indicationū, alias vtimur. Porro tradita iam methodus est, ei⁹ quod cōducit, ante alia semp diligendi. Ostēsum ꝑterea est ipi⁹ febris, ꝓut febris est: aquā frigidā semp esse remedium. quod ad alia spectat: non semp. veluti cum ex obstructione glutinosi et crassi humoris, putredo oritur. Ponatur vero & cū hoc redūdantiam in toto esse corpore. tū virtutem nō imbecillam. In eiusmodi nāq̧ cōplexionibus, cum multa præter naturā in corpore sint, quædā eoꝶ præcedētes causæ erunt, veluti redūdantia cū glutinosis et crassis humoribus. Horum eñ vitio, obstructio est orta. quæ morbus instrumentalis est eorum, q̄ obstructa sunt corporum. Hanc symptωma secutum est, ipa transpiratio nis retentio. quā rursus putredo humorum excepit. ipsa scilicet febri antecedens quædam causa. Ergo qui febrem curare volet: necesse est putredinē inhibeat. ita duæ indicationes se exhibēt. Altera a febri, altera a putredine. Atq̧ a febri rursus duæ. scilicet vt portio febris q̄ iā accensa est ꝓcuret. Quæ vero in generatiōe est, inhibeat. Aliæq̧ duæ a putredine. vt & quod putredinis iam factū est, sanes: & quod in generatiōe adhuc est, sistas. Porro quod in gñatiōe est, id ꝑspiratio impedita facit. ita ab hac quoq̧ aliæ duæ indicatiōes nascent. tum vt qđ retentum est vacuet. tum quod retinendū est prohibeatur. Sane ꝓhibebitur ijs præsidijs, quæ obstructioni medentur. Cui⁹ rursum ipi⁹, quod iam occupauit, sanandum est. quod futurum est propulsandū. At curabitur quidem quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberāt. propulsabitur quod futurum est, si affluxum obstruentium succorum compescas. Ergo quod vltimum in ipsa resolutiua methodo est inuentum: id primum omnium in curatiōe est peragendum. Ostensum enim in prioribus libris est, si ijs quæ obstructiones eximant vti, non vacuata prius abundantia velimus: fore vt non modo nihil proficiamus: sed etiam affectum maiorem reddamus. Pugnantibus scilicet inter se indicationibus. At si vacuata prius multitudine, ad curandam obstructionem accedimus: medicamētis ijs quæ obstructiones expediant, erit opus. Verū quoniam hoꝶ pleraq̧ calida sunt: metus est, ne tum putredinē, tum febrē augeant. Itaq̧ ijs q̄ citra calorē liberare obstructiōes valeāt, vtemur. vbi autem quæ obstruunt, detersa dissectaq̧ sunt: per aluū, vrinas, & sudorem, ea vacuare tentandum. Cū vero materiæ quæ hæc efficiant,

Si putredo ex obstructione cum redūdātia i toto.

Obstructō morbus instrumentalis.

Resolutiuę methodi clarissimū.

CAP. X.

Quod vltimū resoluēdo est inuētū: id pmū pagendū.

Curatio ab vltimo iuēto incipiēs

etiam calidæ sint: necesse est interea tum putredinē augeri, tum febrē. Quare quoad licet, id agendū vt quæ minus calfaciat, materia deligatur. Aut si qua inueniri potest, quæ nō calfaciat queadmodum in hoc casu balneum, vtiq; ea est petenda. Hoc vero tempore etiam vires roborare, quo et putredinē superent, et succos concoquant studebimus. Quod vero febris ipsius iam accensum est: id refrigerabim⁹. In auxiliorum enim inueniendorum ordine, vltima est quæ ab hac sumit indicatio. Quāuis alia ratiōe sit prima. Quippe cū a febri cœperit inueniendorum præsidiorum nunc methodus. Ac si nullum quidē interim vehemens incidat symptωma, prohibeatq; quo minus auxilia ab initio morbi ad finem ita procedant, celerrime finietur febris. Sin tale quippiā incidat, quod totam ad se curationē reuocet: necesse est seri⁹ adueniat curationis finis. Siquidē quod ita interuenit, omnino vel cōtrarium est remedijs, quæ ante dictum causarum, affectuū, et symptωmatum ordinem sanent: vel omnino nihil saltem cōfert. Enim vero si eius quod interuenit sanatio, ante dicto præsidiorū ordini sit contraria: necesse est interim cuncta deteriora reddi. Sin nihil originali affectui, interuenientis obiter mali correctio, nec officit, nec prodest: curationis celeritati in mora erit. Si autē nocet: necesse est aut vniuersam medicationē in longius spatiū trahi, aut aliquod subsequi periculum, aut etiam fore vtrūq;. Finge nāq; exempli gratia afflicto interim stomacho, syncopē incidisse, cui succurrere coacti, cibum intēpestiue dederimus, ac vinū cum frigida. Ex horum enī vsu: tum obstructionē, tum corporis coartationem, tum putredinē auctas esse necessum est. Atq; ex harum auctu, ipsam etiā febrē. Verum vbi tum virtus satis valens est, nec quicq; interuenit, cuiusmodi quā modo diximus, ex vitio stomachi ortam syncopen, sed nec quæ aliquando accidere possunt, aut sanguinis profluuiū, aut vigilia, aut dolor, aut error aliquis, vel ipsius ægrotantis, vel eius familiariū, vbi inquam nihil tale accidit: totus qui proxime dictus est remediorum ordo, hominē profecto sanabit. Sed nec ipse tamen quocūq; remedio, omnia quæ præter naturam sunt sanat. Nā aqua mulsa, quod ad crassos succos extenuandos, et glutinosos detergendos, et excretionē promouendam attinet: optimum plane medicamen fuerit, in his synochis quos habitus coartatior, et putredo excitarunt. Quatenus vero calorē febris adauget, est noxia. Adeo si hic imodicus sit: parcendum aquæ mulsæ est, vtendūq; ptissanę cremoræ. Quod si difficiles ac cōtumaces esse obstructiones iudicaueris: etiam oxymelite. At hoc ipsum rursus si imodice vtare: et intestina radit, et tussim excitat, et neruosa lędit. Adeo scilicet difficile est, eiusmodi aliquod auxilium inuenisse, quod citra vllam noxam

Vltimum i curatiōe febris ipsa.

Si quid curationē interpellet.

Si syncope ex stomacho iteruenit ac cib⁹ et vinū cū frigida intēpestiue est dandum.

Mulsæ noxa.

Oxymelitos noxæ.

S.v.

Qđ vehementer ꝓsit citra vllam noxã, difficile inueniri. et cur.

magnifice prosit. Id accidit (vt dictum est) ex cõplexione ortorum in corpore præter naturam affectuum, vna cum præcedentibus eos causis, et sequentibus symptomatis. Nunq̃ tamen propterea præceptum illud, quod contrariorum contraria sint remedia: aliquãdo verũ erit, aliquando falsum. imo id perpetuo verum est. Quando fieri non potest, vt eorum, quæ præter naturam sint quicq̃, per aliam vllam remediorum speciem curetur. Non tamen ex vsu est semper, omnibus quæ præter naturam sint mederi. sed cum sola per se subsistunt. Nam si cũ alijs vna incidant: alijs non nũq̃ est ante illa medendũ. Sicut in cauis visceribus. vbi ea simul cum phlegmone sunt coniuncta. Quippe verũ in his quoq; manet quod per ea quæ carne implent curantur. Cæterũ his vti, priusq̃ phlegmonen curaueris: non licet. At interim dum hæc sanatur: vlcus ipsum adeo nõ minus q̃ fuit redditur: vt etiã fiat magis cauum. Quod si ijs quæ impleãt medicaminibus vti velis: neq; ipsum impleueris, et phlegmonẽ auxeris. Quæ nãq; carne implent: ea demũ implere possunt, quæ phlegmone vacant. non quæ phlegmone adhuc sunt oppressa. Hoc itaq; quod in dictione tam est breue. Nempe contraria contrariorũ esse remedia: potestate deprehenditur maximum. Quippe omnẽ medendi methodum confundet, quisquis hanc indicationem neglexerit. Cum omnia quæ præter naturam sunt: ab ijs quæ ipsis sint cõtraria, curentur. Cum autem eorum quæ præter naturam sunt, duplex prima differentia sit, alijs per se subsistentibus, alijs in ipso (vt sic dicam) fieri, essentiam suam habẽtibus, ac vmbræ ritu affectus comitantibus: sanatio quidem affectuum ipsorum est sublatio. hanc vero symptomatum amotio sequitur. Quibus quãq̃ ipsis nihil prima ratione adhibetur: attamẽ in ijs quoq; perpetuum illud præceptum manet, quod contraria cõtrariorum sunt medelæ. Quippe cum affectus quos symptomata sequũtur sanamus: symptomata nimirum ipsa in contrarium statum perducimus. Quare quæcũq; symptomata exiguorum meatuum densitas inuexit: ea rarefactione tollẽtur. Quod si ipsi quoq; symptomati, quod ex densitate spiramẽtorum est natum. Nempe id est minori q̃ iustum sit excrementi effluxui, adiapneustian græce vocant symptomatum genus cõtrarium opponere velis: ne sic quidem desit quod dixeris. Sunt nãq; plura iusto defluuia, iusto paucioribus, contraria. Adeo si cui in symptomatis ipsis, libet contraria contrariorum remedia dicere: in his quoq; stat immotus primus ille omniũ quæ præter naturam sunt curationis index. Verũ satius est (vt prædiximus) eorum quæ vere et primũ curantur. id est affectuum in corpore qui vere sunt subsistentes, contraria esse remedia existimes. Quippe actiones eorũ, atq; etiam offensas, vt eas in ipso (vt sic dicã)

Cõtrariorũ, cõtraria remedia eẽ, ꝑpetuo verum esse.

Sanationẽ ipsorũ esse affectuum. hanc vero symptomatũ sequi.

In symptomatis quoq; verũ esse, cõtrariorũ cõtraria remedia esse.

Actiões & earũ offẽsas nõ subsistere sed fieri siue geri.

geri esse dixeris, ita subsistere minime dixeris. Nam manũ extendere aut flectere, ex ijs quæ absolute sunt, dici non possunt. Sed ex ijs quæ fiunt. Multoq; minus ipsius immobilitas. Quæ ipsa quoq; symptωma est, eius qui in musculis neruis ve subest affectus. Sed affectum qui ex subsistentiũ numero est vnus, contraria postulare remedia. Hunc vero solutum contrarium sequi statum, quæ sanitas est. Atq; hanc rursus quãdam naturæ actionẽ. quæ symptωmati iam finito sit contraria. Sed nec nominibus falli, quæ sæpe alia forma proferuntur, q̃ vt cõtrarijs conueniat. Sæpe plane non sunt. Sed ex ipsa rerum natura cõtrarium inuenire. Habens scilicet quo pro illo discernẽdo spectes, confessum illud, cõtraria esse quæ sub vno genere plurimũ inter se distent. Ergo si in illo genere qđ mediocre est intellexeris. Id vero est (vt sæpe monstrauimus) quod inter extrema est medium: infinitam quãdam contrariarum rerum multitudinẽ, quæ maioris minorisq; ratiõe inter se dissideant, ex eo inuenies. Verbi gratia. In affectibus tenuium spiramentorum symmetrian intelligens: ex vtraq; parte duo ĩmodica quæ inter se sint contraria inuenies. In actionibus vero symmetrian vacuatorũ consyderans: ipsi quoq; ex vtraq; parte immodica respõdent. Verum in paruis spiramentis nomina excessibus nõ desunt. Nempe densitas et raritas. In vacuatis posita nõ sunt. Eoq; fit vt cogamur plures pauciores q; effluxus dicere. Ita nimirum vt si densitatis raritatisq; nomina non essent, spiramẽtorum ipsorum alibi plura iusto esse alibi pauciora dicere cogeremur. Ergo sicut dixim⁹ hoc maxime seruare debemus, simul etiam in eo nos exercitare, quo celerius cuiusq; sic dicti, cõtrarium inueniamus. Non enim in corporum modo qualitate: verum etiam in quantitate eiusmodi contrarietatẽ inuenias. quam vtiq; Aristoteles oppositionem vocat. non contrarietatem. Neq; eñ magnum paruo vult esse contrarium. Sed in eo quod ad aliquid dicitur oppositum. Neq; multum pauco. Sed nec rarum denso. Neq; relaxatum contracto. Neq; ipsi quod secũdum naturam est, id quod præter naturam est. Verum Hippocrati omnia id genus, contrariorum habent appellationem. Sicuti etiam Platoni. qui generationes ex cõtrarijs esse dicit. Ostensum quoq; a me in alijs est, nec Aristotelem ipsum, suam ipsius legem in nominibus seruasse. Quo loco principia eorũ, quæ natura reguntur, materiam speciem et priuationem statuit. Verum quod diuinum Platonem secuti semper testamur, cõtemnere nomina oportet. Minime autem scientiam rerum. Ea nanq; ad salutem hominũ magis pertinet. errorisq; in ea finis est pernicies. Nominibus siue ꝓprie siue improprie vtare: ad ægrotos id parum attinet. Intelligas id clarius, si non cõtrariorum contraria, sed queẽadmodum illis placet, op-

Cauẽdũ ve fallamur nominib⁹.

Pro discernẽdis cõtrarijs ꝓceptũ.

Exercet in contrarijs inueniẽdis.

Cõtrarietatẽ i corporũ qualitate tum q̃titate inueniri.

Contrarietas nomen multiplex

Quæ Aristoteli cõtraria et q̃ opposita.

Quæ hippocrati & platoni.

posita sibi inuicem esse remedia dicas. Siquidem multitudinem sanat vacuatio. defectũ nutrimenta. in summa quod exuperat, ablatio. quod deficiens est, adiectio. Itaq; etiam in alio opere, recte arbitror a Sene dictum. Medicina appositio est et detractio. deficientium quidem appositio. redundantium detractio. Porro deficiunt redundantq; quædã in quantitate, quædam in qualitate. In quantitate cum sanguis immodice est auctus. aut rursus minor redditus. In qualitate cũ vel calidus. vel frigidus vel crassus vel tenuis plus iusto minus ve est effectus. Siue igitur contrarietatem siue oppositionẽ nominare libet: eius indicationis quæ ab omnibus quæ præter naturam sunt, præbetur, semp meminisse debebis. eiq; esse intentus. Potissimum quidem vt dictum prius est, in affectibus. Sed tamen et in symptomatis. Quãuis horum nec primum curatio sit, nec proprie contrarietas. Sed curatio quidem simul cum affectibus, ex accidenti. Contrarietas vero lucidioris scilicet breuiorisq; doctrinæ causa loquentibus, abusiue.

Hippocrates.

CAP. XIII

Verum ad medẽdi indicationes propositi nobis febrium generis reuertamur. Repetamusq; singula genera quæ in nobis præter naturam sunt, non causarum modo. verum etiam morborum & symptomatũ. Et causarũ quidem genera sunt multitudo et crassitudo et lentor humoris. Causa simul & symptoma, est transpirabilis excremẽti retentio. Simili modo causa pariter et affectus est ipsa putredo. Morbus vero tum obstructio tũ febris ipsa. Symptoma vero est ipsa transpirabilis excremẽti retentio. Ergo indicabit (vt dictum est) præcedẽtium causarum quælibet, proprium aliquid, multitudo ipsa, quæ ex eorũ est numero, quæ sunt ad aliquid in prædicamento quantitatis, vacuationem. Lenticia vero et crassitudo, quæ sunt in qualitatis affectu: sanationem quæ per contraria perficiatur. Cum vero in plerisq; oppositionibus publica nomina non sint: accidit, vt qui in rerũ scientia minus sunt periti, fallantur. Cum eñ vno nomine nequeunt, quod animo concipiunt, nominare: id ceu prorsus non sit dimittunt. Quemadmodum profecto in glutinosis & crassis succis faciunt. Quippe crassus succus ex aduerso oppositũ habet tenuem. Glutinosis vero (sicuti ipse primus græce nominaui) τὸν ῥυπτικὸν quasi detersiuum dicas. Sicuti vero aliquis dixerit qui a solidis corporib⁹ nominãdi occasionẽ acciperet: friabile. Siquidem hoc pacto semper videtur Aristoteles oppositionẽ facere. Verum non in succis (vt dixi) sed in solidis ipsis. Quod si glutinosi humoris naturam sub ea ratione intellegas, quod quicquid tetigerit huic ægre dissolubilis adheret: non immerito arbitror, eum qui nec adheret: & ea quæ adherent deterget, contrarium ipsi statues. Et antecedentium quidem causarũ cõtrarietates abunde sunt dictæ In instru-

Repetitio generũ ĩ his febribus, causarum morborũ & symptomatum.

Quid singulæ causæ indicent.

Galenũ primũ glutinoso detersiuum opposuisse.

Aristoteles

Ratio cur detersiuum glutinoso opponat.

Principium

Cã simul et symptoma.

Cã et affectus [illegible]

Indicationes dicuntur a contrarietate cãe facientis morbum.

mentali vero morbo, qui est obstructio: contrarium est græce ecphraxis quã reclusionẽ (puto) dixeris. Symptomati vero quod est trãspirabilium retentio: excretio ipsorum contrarium est. At vero in humorum putredine: et excretio et refrigeratio et ventilatio et semiputridorum cõcoctio: ex aduerso respondent. Ipsius vero febris refrigeratio, oppositio est. Porro quibus methodis materiã quæ singula modo memoratorum perficiat inuenias, iam diximus. Pugnãtibus igitur his (sicut diximus) alias aliæ tum indicationes vincent: tum materiæ. indeq; factum est, vt quidam cum ignorassent, vnam semper dari ex re quaq; indicationẽ, ac si præter naturam sit quod indicet, cõtrarium id semper indicare. sin secundum naturã se habeat, non contrariũ sed simile: nec medendi hi nec sanitatis tuendæ methodum constituere potuerint. Si quidem cum in primis ipsis indicationib⁹ sunt lapsi: multo profecto magis in ijs quæ secuturæ erant, decipi debebant. Debẽt eñ (arbitror) edificijs fundamẽta iaci firma. et scaphis poni idonea carina, si quid edificandorum pangendorũq; in ijs futurum est firmum. Vbi enim prima ipsa basis statim ab initio debilis fuit: qui fieri potest, vt quod super struxeris futurum infirmũ non sit? Itaq; quoniã in continentibus ex proposita stipatione febribus. (Neq; enim grauari debemus iterũ atq; iterum sermonem repetere, quo nunc saltem medicorum vulgus veram methodum cõdiscat) Quoniam inq; septẽ præter naturam posita sunt, a quibus indicationes sumũtur: humorũ multitudo. crassitudo. lentor. obstructio. transpirationis retentio, putredo, & febris carens intermissione, atq; hæc cõtraria omnino esse adhibenda docebant: præter hæc vero ab ijs quæ secundum naturam se habebant, positæ indicationes sunt, ex temperamẽto tum ipsius laborantis partis, tum reliquarum omniũ quæ principes sunt, ex substantiæ ipsarum quantitate & ex spiritus ipsius substantiæ, tum quãtitate tum qualitate, horum vero indicationes nõ contrariorum erant, sed similium, ad ista vero (sicut diximus) dignoscenda, tum ætas, tum cõsuetudo, tum omnes quæ externæ morbo causæ fuere contulerũt, vtiq; ortis hinc quoq; indicationibus non paucis: omnes ꝑfecto inspicere simul medicum decet. quo scilicet intellegat quonã primum ac maxime, quonã minus et secundo, quonã adhuc minus & tertio, atq; deinceps quo post quod medicamento sit vtendum. Quippe si vires eius, qui ex putredine humorum (vt positum est) febricitat, valentes sint: mittendus statim sanguis est. Si cruditas ventris nõ sit, statim morbo incipiente. Sin vires infirmæ sint, aut ætas dissuadeat: incidẽda vena non est. Porro dictum supra est, eiusmodi febrem in virtutem imbecillam non incidere. Quippe synochos bene habiti corporis ac calẽ-

Instrumentalis morbi indicatiões et oppositiones.

Synochon bene habiti corpis et calẽtis ætatis ꝓpã esse

Obstructio est morbus instrumentalis.

Nota que primo debet scire Medicus

vt sup. cap. 4.to

Septe sunt que pr: nam contingunt a qb et 7: indicationes desumuntur

ce externe considerande

CAP: XIIII.

In his corporibus synochos accidat. 1. valentibus.

Qn sanguis mittendus

Synochus febris imbecillis corporibus non accidit, sed in corpore boni habitus et calentis ætatis.

Si synochos i pueᵣo āte quartūdecimū.

tis ætatis propria est. At si in puerum incidat, qui quartūdecimum annum hactenus non attigit: mitti illi sanguis non debebit. Propterea quod tantillis cum præsertim calidi ac humidi sint: plurimum corporis substantiæ quotidie defluat. ac digeratur. Ita quod ex incidenda vena moliendum nobis fuerat: id vltro nobis ex curati corporis natura præstatur. Quod si quatūdecimum annum excesserit: æstimādum est, qualis nam ei⁹ corporis natura sit. Num gracilis et spissa et dura et copiosi sanguinis. an cōtra. Atq; ita in priori missionem sanguinis adhibebis. In secunda nequaq̄. Quinetiam modus vacuandi sanguinis ex iisdem indicantibus sumetur. Si enim cui sanguis mittitur triginta annos natus sit, sed laxus et mollis et pinguis et albus, ac gracilibus venis: huic aut plane sanguinē non mittes, aut parum detrahes. Et omnino quidem nō mittes, in tempore æstatis, et regione æstuosa, et cæli statu calido ac sicco. Parum detrahes in reliquis tum anni temporibus: tum regiōe. tū cæli statu. Etenim si neq; obstructio subesset, nec putredo, sed sola succorum redundantia: protinus a missione sanguinis, pro naturæ suæ ratione se haberet. Itaq; tantum succorum in omni tum corporis temperamento: tum regione, tum anni tempore, tum statu cæli, detrahi par erat, quantum supra naturalem statum fuerat inauctum. Verum quoniam nec obstructio, nec putredo, curari p sanguinis missionē potest, vt quæ alia remedia ceu prius est monstratum, desyderent: reponi sanguinis aliquid ad curationis spatium debebit. Quo minus intēpestiue nutrire necessitate vlla cogamur. Quātum nanq; ad eiusmodi pertinet febrem, prorsus nutriēdum non est. Si quidem ostensum prius est, solum virtutis respectum esse qui de nutrimento indicationem prebeat. At vero quantum ad id quod inanitū corpus est, nutrire oportet. Ita necessum est duorū alterum, aut febrē si nutris augere, aut vires si nō nutris, deijcere. Satius itaq; fuerit (vt dictum est) aliquid sanguinis quod proprium partibus animalis nutrimentum sit, relinquas. Ac ipse paucas sorbitiones potionesq; exhibere sis contentus. Quibus vtiq; ceu medicamentis potius q̄ nutrimētis egemus. Nam id quoq; supra quo minus multa de iisdem adhuc loquamur est ostensum. Imo de cataplasmatis ac præcordiis perfundendis est loquendum. Quippe pleraq; medicorum turba, vnum quiddā hoc quoq; ex methodicorum istorum curandi sanctionibus statuit. Omnesq; sicuti post tertium diem nutriunt: ita etiam oleo prius pfundunt. Inde vno die interposito rursum nutriunt, cataplasma prius imponentes. Quod si cui aluus est astricta: etiam hanc clystere ducētes. Itaq; his saltem auctoribus ordinādi victus artem, vna hora quis dicerit. Verum non ita se vera res habet. Sed cum ars ipsa tota sit ma-

Si puer q̄r tū decimū excesserit.

De mēsura mittendi in his febrib⁹ sanguinis.

Si triginta ānoꝝ sit cui sāguis mittendus.

Cur aliqd sāguinis reseruari i his febrib⁹ debeat.

Quale & quantū esse debeat i his febrib⁹ nutrimētū.

De cataplasmatis et perfusionibus.

Methodicoꝝ victus ratio.

gna: non leuissima eius pars est scientia ordinandi victus. Quæ vtique ex his maxime rebus constituitur. cibo. potione. perfusione. cataplasmatis. et alui ex clystere ductione. Quippe ijdem medici cum sanguinis missionē in principio etiam solam adhibuerint: reliquam omnem ægri curationem victui mādant. Itaque (vt dixi) vnius horæ est, victus eorum disciplina. Quod si qui discit ingenio valeat: ne huius quidem integræ. sed minimæ eius partis. in qua scilicet quæ nunc dicam audisse licuerit. Qui febricitant, si valentes viribus sint: omnib⁹ sanguinem ab initio mittes. Perfusosque oleo post tertiæ accessionē: vel mulsa cum aliqua nutries, vel sorbitione. Deinceps vero alternis cibabis diebus. Sed cataplasma ex artomelite prius imponens. Sicubi vero aluus astringitur: clystere hanc duces. Atque illorum quidē vniuersam ordinandi victus artem, in his verbis iam audisti. Non vtique in sex mensibus. Sed sex versiculis. Veram autem dieteticen. i. victus ordinandi artem, nunc audies. Calfacere præcordia cataplasmatis, aut perfusionibus, non est perpetuo tutum. Sed in ijs tantum ægris, quibus in toto corpore nullum errat superfluum. Cæteris omnibus extrema est pernicies. Nam siue redūdātia vtrauis sit, vel quæ ad vires vel quæ ad vasorum continentiam comparatur, siue etiam in vna parte pluribus ve vitiosa excrementa sint: omnia ad partem excalfactam trahuntur. Quoties enim vidisti præcordia cum plane phlegmone carerēt: intra quatuor dies q̄ ea gregales isti medici perfundere cœpissēt, phlegmonen contrahere? Cum ego etiam id ipsum tibi prædixissem. iussissemque diligenter ad phlegmonen futuram attētus esses. In quibus id maxime intellexisti, quantum malum sit, vsui qui alienus a ratione sit insuescere. Quippe hi cum ex ijs quæ ipsimet faciūt, phlegmonas sæpe excitent: id non animaduertunt. Sed ijsdem semper erroribus implicantur. Veluti Hippocrates ijs accidere dixit, qui hinc & inde ossiū fracturas cū vlcere deligabāt. Etenim illi cum phlegmonas in vlcere crearent: non tamen destiterunt. Rati id adeo non ex deligatura, sed alio quopiam errore incidisse. Et quomodo quæso ad aliā curationis rationem se transtulissent, qui vsum sine ratione profitebantur. Scilicet quod ita tum ipsi semper facere essent assueti: tū præceptores suos ante se facere cōtemplati. Siquidem huius generis homines ne tentādum quidē censent, vt ex indicatione quicq̄ sumant. sed sola experientia sunt cōtenti. At Hippocrates ab ipsa rei natura, idoneum curationis modum inuenit. Quo postea in vsum veniente: cognitū est, quantus esset in priori error. Quin si quis in eiusmodi affectibus, cataplasmatis & perfusione ex oleo relictis, velit ad curationem quā ratio docet accedere: ipse quantopere aberrent, qui plethorica et quæ parum

Victus ex quib⁹ maxime cōstet.

Vera dietetice, quæ.

Cataplasmata et perfusiones præcordiarū, qb⁹ noxia.

Hippo.

Hippo.

pura sunt corpora sic curant, haud magno negocio experientia ipsa iudicabit. Sane accidit vt in eiusmodi morbis, diuites potius q̃ pauperes perperam curentur. In his em̃ propter ipsorũ delicias, duplex peccatum non raro cõmittitur. et quod sanguis non mittitur: et a medicis impensior scilicet adhibetur diligẽtia, vt quotidie aliquid circa ægrotãtis corpus fiat. Ac inter initia quidẽ sanguinis missionẽ maior eorꝫ pars, ꝓpter molliciẽ nõ admittit. Tã et si magis q̃ pauperes redũdãtiæ sanguinis affectib⁹ sunt obiecti. vt qui magis tũ cibis se ipleãt: tum in ocio viuant. Medici vero qui eos curant, vbi summũ remediũ est omissum: aliorum vsu sarturos se quod deficit putant. Huc accedit quod ipsi quoqꝫ ægri, si quis victu contra morbum minore cũ negotio instet: negligentiã rati, si qs rursum quiduis agat diligẽtiã: cogũt eos ꝑcordijs aliquid quotidie admouere. sed nec inuitis ꝓfecto ipsis medicis, vt qui facere semp aliquid videri velint, quod sic se maiorẽ mercedem accepturos sperant. Itaqꝫ accidit, vt illo ipso tẽpore phlegmonæ diuitib⁹ incipiant: quo iã pauperib⁹ morb⁹ ꝓpemodũ ꝑductus est ad finẽ. Quippe misso in ꝓpositis febrib⁹ inter initia sãguine: nõ pauperib⁹ modo: verũ etiã diuitũ seruis, plurimis quidẽ quinto, aliquib⁹ septimo crisis cõtigit. nemini serius. At diuites q et sãguinis copiã et excrementorꝫ plus q̃ pauperes et serui habẽt, cũ sanguinis mittẽdi ꝓtermisere remediũ: ac quotidie tũ calido oleo ꝑfundant: tũ laxantib⁹ cataplasmatis vtãtur: phlegmonẽ nimirũ aliquã vel in iocinore, vel vẽtriculo, vel reliquorꝫ isthic viscerũ aliquo cõtrahũt. Alij in quarto. Alij in quinto. oẽs plane in sexto. Nec oblit⁹ arbitror es eius, qui dũ perfunderet, cõmodũ difficultate spirandi laborauit. omni supuacuo ad ꝑcordia caloris vi reuocato. Ergo nõ hic modo perijt. sed alij quoqꝫ infiniti quotidie pereunt. cataplasmate ipso cucurbitulæ ritu, toti⁹ corporis supuacua in viscera trahẽte. Nõ defuerũt ꝓfecto, et q cucurbitula quoqꝫ ipsa, sunt vsi. Eo tantũ cõsilio, vt circa ægrotantẽ aliquid semp moliri videretur. Saluberrimũ aũt (vt ꝓdiximus est) in febrib⁹ venã incidere. nõ cõtinuis modo, verũ etiã oibus quas putrescẽs humor cõcitat. vbi ꝓsertim nec ætas nec vires ꝓhibẽt. Leuata nãqꝫ quæ corpus nostrũ regit natura, exonerataqꝫ eo quo velut sarcina ꝓmitur: haud ægre qd̃ reliquũ est vincet. Itaqꝫ ꝓprij muneris haud oblita, et coquet qd̃ cõcoqui est habile: et excernet qd̃ potest excerni. Eorũ em̃ quæ in medio sunt corpore (vt isti vocãt) ꝓuidẽtia, vbi detractus sanguis nõ est: maximũ plane est malũ. Vbi detractus est, nõ maximum. Quãq̃ sic quoqꝫ noxia esse in synochis febrib⁹ potest. Quippe deusta imodico calore viscera, etiã amplius deurit ac torret. Ergo eiusmodi ꝓuidẽtiã illi dũtaxat requirẽt, quib⁹ i vna particula putredo cõstitit.

Diuites q̃ pauperes a quibusdam medicis magis lædi. et cur.

In oibus a putredie febrib⁹ vtiliter venam incidi.

Medij corporis ꝓuidentia vbi magis min⁹ ve noxia.

Qui medij corpis ꝓuidẽtiã requirant.

De Phlegmone epatis et 13. cap. 11.

De frustrata cibi et alimenti concoctione

si tamen sanguinē prius miserint. Prouidebit autē his nō sicut triuiales isti medici ꝓuident, qui statim inter initia relaxant. sed in plerisq; prorsus cōtra. Relaxantia nāq; remedia, sicuti quod in mēbris continetur euocāt: ita si in principio sint admota; ꝑ eo plus attrahunt. lata em̄ adhuc ad affectū locū fluxione, reprimere remittereq; hanc expedit. nō ad ipsum attrahere. Quæ vero reprimētia dicūtur, si astringendi vim optinēt: in principijs idonea sunt. duplici ratiōe. et qđ robur affectis particulis inserūt: vnde minus ꝓ̄pte affluxū excrementorū in se recipiāt: et qđ eoꝝ quæ in his iā cōtenta sunt, tenuissimū retrorsum exprimant. Qđ si tum fluxio humoꝝ per ea remedia cōpescit: tū densitas quæ ex astringendo in affecta particula relicta est, crassiora detinet: iā tēpestiua relaxatio est. quo ea quæ retēta sunt, vacues. Præcipue autē astringētib⁹ est vtendū, vbi in iecur, aut ventriculū supuacuum ꝓcubuit. quando et e primorib⁹ admodū eæ partes sūt: et mun⁹ suū obeant, vel in ipsis morbis est necessum. Porro est nō exiguū eorū munus, qualeq; reliquaꝝ partiū. Quib⁹ illud modo negociū est, vt id quo nutriunt cōficiant. Verū qđ tantopere aialis intersit. vt si neq; in vētriculo probe alimentū cōcoquatur, nec in sanguinē in iocinore mutetur: vtiq; qđ in fame nobis accidit, vt cibi penuria exigere in abstinentia cogamur: idē tum oibus aialis partibus accidat. Non em̄ ex ijs quæ deuorarit quis, sed ex ijs quæ in iam dictis viscerib⁹ confecerit: alimentū toti corpori suppeditat. Atq; ob hæc nimirū impēsius q̄ cætera mēbra, vētriculus et iecur astringētia desyderant. Ergo cum ea quæ iam infixa sunt, euocādi tēpus est: tum quoq; modice astringi postulant. quod em̄ adstrictionis in ꝑncipio largius his q̄ cæteris partibus adhibetur, id seruandū assidue est. quoad saltem quæ id indicet causa manet. Causa vero est (vt paulo ante testati sumus,) nutrimenti cōfectio. Si igitur ꝑ imbecillitatē parū recte cōcoxerint: nō modo assumpti cibi nulla est vtilitas: sed etiā ventre nō raro ex ei⁹ corruptela lacessito: expellit quoq; aliquid prioris. Ita fit vt duplex iā noxa toti corpori accedat. cū nec ex cibo sumpto nutriat: et aliqđ ex eo qđ sibi reposuerat, amittat. Huc accedit et qđ ciboꝝ cōcoctio siue ea in iocinore siue i vētriculo sit iprospera: febres intēdit. ac succi vitio exacerbat. Quo magis in oi febri, ciboꝝ concoctioni ꝓspicere magnopere oportet. Atq; ei⁹ rei causa roboris quoq; instrumētoꝝ quib⁹ ꝑficitur, nō leuis habēda est cura. Sane aliqui sunt (vt Hippocrates ait) q ex eo qđ ignorāt, nō parū lucrifaciūt. Arbitrātur em̄ iocinoris se phlegmonē relaxantib⁹ præsidijs curare. ex eo scilicet famā sibi comparantes, quod in agnitione falluntur. Siquidem videntur nōnunquam lineamenta musculi, qui a costis ad præcordia peruenit, per similia

Queādmodum sit ꝓuidendum.
Relaxātia qđ faciāt.
Astringētia in ꝑncipijs dupliciter cōducere.
Qn̄ tēpestiua relaxatio.
In qb⁹ ꝑcipue, sit astringētib⁹ vtendū & cur.
Qn̄ in iocinere & ventric̄lo astringētib⁹ vtendum.
Ex iocineris et vētriculi improspera cōcoctiōe, dupliceꝫ ꝑuenire noxā.
In oi febri ꝓspiciendū esse concoctioni.
Nō nullos ex ignorantia sua lucrū facere.

(Manuscript marginalia:)
Cur adstringentia
Cur relaxantia
Sit ut [illegible] post adstringentia.
Iecur phlegmone si obtinet adstringentia exposcit item et ventriculus.
In ijs partibus q̄ munus toti corpori deseruit [illegible] adstringentia et roborantia conueniunt in principio potissimu. et in progressu et etsi conueniant [illegible] roborantia sunt praetermittenda.
In omni febre magnopere coctioni e prospiciendum.
Nota quantum referat istas roborare
Cur febres augeatur
* Si humorum colluvies et minera putredinis partes imbecillas reddiderit quae coctioni seruiunt ut e Ventriculus et Epar, roborande sunt, quia ipsorum munus toti corpori e necessarium quapp: qa in febribus ut plurimum fit improspera cibi concoctio potissimu si febres sint continue expedit in omnibus eiuscemodi febribus ciborum concoctioni prospicere, id q et pluribus comprobat Gal. [illegible] fac: nat: cap: 8.

iocinori. Mirũ autẽ minime arbitror, eos qui nec aliud quicq̃ in arte ꝓbe didicerũt: nec in agnoſcẽdis affectis partibꝰ ſe exercuerũt, ſic laudẽ aliquãdo cõſequi.

CAP. XVI

Vẽtriculus et iecur quo ꝑfundent̃.

Verũ iſtos mittamus. Nos vel ſi minina ſuſpitio ſit iecur ventriculũ ve laborare: apſinthiũ ꝓtinus oleo incoquemꝰ. ac eas particulas ꝑfundemus.

Duplex vis apſinthij.

Cũ autẽ duplex in oĩ apſinthio facultas et qualitas ſit: veluti ĩ libris de medicamentis eſt traditũ, vtiq; in põtico aſtringẽdi facultas nõ parua eſt. In reliquis oĩbꝰ amara quidẽ qualitas eſt vehemẽtiſſima. Aſtrictio vero quã ſaltẽ guſtu agnoſcas, aut plane obſcura: aut prorſus nulla ſentit̃.

Ponticũ apſinthiũ, qđ

Proinde ponticũ ad iocinoris et vẽtris phlegmonas eligi ꝓſtat. Porro id eſt tũ folio, tũ vero flore lõge q̃ cætera apſinthia minore. odor quoq; huic nõ modo nõ inſuauis: verũ etiã aromatũ quid præferẽs. reliquis omnibus plane eſt fædus. Quare hæc fugere cõueniet. vti autẽ ſemp pontico. Etiã reliquoꝝ medicamentoꝝ in quibꝰ mixta cũ amaritudine aſtringendi vis eſt, aliqd in oleũ conijcere. atq; ad eundẽ modum vti licet.

Amarã qualitatẽ, aſtringenti viam facere.

Oſtendimus nãq; in opere qđ de medicamẽtis inſcribit̃, amarã qualitatẽ præire. ac viam aſtringẽti facere. Quo fit vt medicamẽtũ id genus, oĩbus quæ tantum aſtringant, ſit ꝓſtantius. Ac ſi quidẽ intẽdere aſtrictionẽ ſtudes: etiam oleũ ipſum aſtringẽdi vim habeat. cuiuſmodi eſt, et qđ Hiſpanũ vocant: et qđ cũ frondibꝰ oleæ ꝑpare ſolent. vel quale eſt crudũ, qđ græci omphacinũ vocant. Sin leuiore vti aſtrictione placet: aliud olei genus ꝑparabis. præcipue qđ tenuiũ ſit partiũ. quod genus ſabinũ eſt.

Hiſtricum oleum.

Optimũ tamẽ vbi aſtringere vehementius eſt opus, hiſtricũ oleũ eſt. vt qđ ambas ĩ ſe virtutes habeat. et amarã: et quæ aſtringat.

Si apſinthium nõ eſt.

In penuria vero apſinthij inter initia vel melinũ vel maſtichinũ vel lẽtiſcinũ ſatiſfecerit.

Nardinum vnguentũ.

Qđ ſi exigua febris ſit: etiã vnguentũ qđ ex nardo cõponit̃. Eſto autẽ optimũ id quoq;. neq; eñ parũ intereſt, inter id, et qđ vitioſum eſt. cũ id qđ Neapoli ĩ Italia cõficiunt, noĩe tantũ nardinũ vnguẽtũ ſit. ſi cũ eo qđ in aſia fit cõferat̃. Id antea Laodiceæ tantũ cõponebatur. nũc etiã in multis fit oppidis. Quod ſi inclinatio febris in qua iſta moliris, nõ plane ſit facilis: abſtinebis a nardino. Vteris autẽ hoc tẽpore rectius melino. aut ſi id non eſt, lentiſcino. ab hoc vero maſtichino. Omnibus nãq; his nardinũ vnguentũ valentius excalfacit.

Myrtinum aptũ nõ eẽ, et cur.

Quare ſi reliquoꝝ copia nõ eſt: roſaceũ illi admiſcebis. ſane myrtini aſtrictio idonea non eſt. cum craſſiorum ſit partium, q̃ vt alte deſcendere poſſit. Atq; hæc quidem exempli gratia protulimus. nam magnã eorum copiam deligere: ex medicamentorum libris licet.

Cataplaſma quale eẽ debeat.

Ad eundem vero modum & cataplaſma compoſitam vim habeat. ex ea quæ tenuium ſit partium ac relaxet, tum vero ex amara, et aſtringẽte. Superet autem in ijs, vbi ſcilicet tum reprimere, tum robur addere,

studem⁹: qđ astringat. vbi tenuare ac detergere: amarũ. Vbi euocare: quæ ex relaxãtib⁹ tenuiũ maxime sint partiũ. Siquidẽ quæ crassæ substãtiæ sunt: ea pus mouẽtib⁹ sunt accõmoda. Cũ autẽ definitũ in opere de medicamẽtis sit: et quæ vel solã optineãt astringendi vim, vel amaritudinẽ, et quæ ambas possideãt qualitates: maxime deligẽda sunt, q̃ ambas habẽt. vbi ea nõ adsunt: ipse amara ijs quæ astringant, miscebis. Ita nimirũ vti nos in iocinoris phlegmone, ex copijs p̃sentibus cõponere cataplasma vidisti. Erat eñ is qui ægrotabat medicus. quẽ iam lucernis accẽsis inuisim⁹. quo tẽpore ab ijs qui talia vẽditãt, nihil emi potuit. Ergo cũ inclinatã notabiliter febrẽ inuenissem: vtendũ occasione q̃ primũ censui. eo certe magis, qđ suspectã horã quæ gallicinio futura erat, alterius accessiõis initiũ allaturã verebamur. Incoxi ergo in oleo quidẽ apsinthiũ. in aqua vero cotoneũ. Dũ autẽ hæc coquebantur myrabolanũ, (quod græci myrabolanu piesma vocant) et ireos radicẽ, quæ intus iuenerã: cõtudi cribrauiq;. Dein olei et aquæ quæ parauerã portionẽ in lebetẽ imisi. ac vbi modice coxerã: myrabolanũ et irim vna cũ exigua cera inieci. Coquimus autẽ cotoneũ nõ in aqua modo: verũ etiã p̃sæpe in austero vino. Ac oĩbus eiusmodi cataplasmatis, de ipsa quoq; cotonei carne interdũ admiscem⁹. Quippe vbi et qđ confluit copiosum est, et particula ipsa infirmior: astringentẽ vim (sicut scis) inaugemus. Vbi vero tum corpus totũ purũ est: nec mẽbrũ ipsum imbecillũ, nec vltra quid cõfluit: ibi in ijs quæ miscent materijs minimũ quidẽ sit qđ astringat. copiosius vero non solũ qđ relaxet: sed etiã & qđ amarũ est: et qđ acre. Quod si exigua febris sit: ac phlegmone nõ adeo calens, tum æger ipse inediã tolerare valeat: hoc casu digestoriã quidẽ curandi speciẽ intendes. astringẽtẽ autẽ remittes. Neq; eñ amplius ipsi saltẽ phlegmone, cõducere possunt quæ astringunt. vbi nec affluit quicq̃, & crassus humor affecto loco tenaciter est infixus. sed (sicut prædictũ est) trahẽdæ parũ curationis, ac q̃ astringãt miscẽdi, cõsiliũ p̃bam⁹. quo robur mẽbrorũ tueamur. Vnde nec colo laborãte, nec reliquorũ intestinorũ quouis, nec musculis qui in p̃cordijs habẽtur, aut ipso pitoneo, miscẽda astringentia sunt. Sed nec cũ vesica male habet, vterus ve. modo (vt dictum est), nihil vltra ad locũ fluat. nec sanguinis redũdãtia, nec excremẽtorũ copia in toto sint corpore. Porro renes et pectus ĩ media prædictorũ cõditiõe sũt. quãtũ scilicet a vẽtriculi iocinorisq; sollicitudine absunt: tãtũ reliquorũ supgressa. Siquidẽ in vẽtriculo ac iocinore, resolui robur est p̃niciosissimũ. In illis minime est p̃iculosũ. In his vero est qdẽ p̃iculosũ, nõ tñ p̃inde vt ĩ illis. nisi si pus educere ex pectore, aut pulmone aliqñ sit op⁹. De liene p̃nũciare absolute nõ ẽ. nec nisi pri⁹ definita tũ cor

Si amara simul et astringentia non sint.

Medicus q̃ ex iocioris phlegmõe laborabat.

Myrabolanum.

Vbi astringentiũ relaxantium ve aut acrium plus imiscẽdum.

Quib⁹ partib⁹ astringẽtia miscẽda nõ sunt.

De renib⁹ et pectore.

De liene qñ astringẽd⁹.

Si phlegmon sit in Liene

poris totius natura: tũ vero affectu qui curationis tẽpore occupauit. Nã si vel æger ex ijs sit, q atræ bilis excrementũ naturaliter cõgerat, vel etiã eo tẽpore succus is in eo abundet: necesse est in liene curãdo, astringẽtia reliquis admisceas. quo visceris robur custodias. Ita em̃ et excremẽta ad se trahet: et cũ corpus expurgarit, ipse rursus in ventriculũ excernet. veluti in naturalib⁹ cõmẽtarijs de ijs est ꝓditũ. Sin nullũ oĩno sit atræ bilis excrementũ: aut oĩno adstringẽdũ nõ est, aut parcissime. Obseruãdũ vero diligẽter est, nõ in liene modo: verũ etiã in oĩbus partibus in quib⁹ humor putrescit, qđ sympt ma maxime sit vehemens. quod secũdo loco aut tertio. quo videlicet affectu ex ipsis plane inueto: idoneã ei curã adhibeas. Alias nãq in mẽbro affecto calor superat. Alias tumor qui vel ꝓpter abundantiã humoris, vel ꝓpter crassitudinẽ sit durus. Si igitur calor præponderat: id agẽdũ, vt sensim per ea quæ tepentẽ calorẽ optinẽt, digerat. quod genus est tum lini semẽ: tum chamemelũ. Quibus adijci vel ordei vel tabarũ farina debet. quippe quoꝝ ventru excalfacit. Sæpe autem (vti nõ ignoras) quod medici artomeli vocant ꝓ cataplasmate eiusmodi phlegmones præparam⁹. atq aquæ aliquid miscem⁹. Ad lienem vero etiã aceti aliquãdo aliquid. Si vero laborãtis phlegmone partis calor, nõ multũ a natura excesserit: sed magnitudo ei⁹ notabilis fuerit: digerere haud timide sine aqua debebis. etiã fenigræci aliquid supradictis imiscens. Si veluti scirrosa duricie phlegmone sit, ꝓpter humoris quẽ cõtinet, vel crassitudinẽ vel lentorẽ: tũ aceti aliquid, tum amara medicamenta simul imiscenda curabis. potissimũ in liene. Etenim viscus hoc ꝓpterea qđ ab iocinore crassum humorem trahit, eiusmodi humoris occasione plerũq laborat. Quo magis cataplasmata quæ ex oxymelite & apsinthio et cappari fiunt: illi sunt idonea. Hæc igitur cũ medicorum vulgus ignoret: oẽs oleo ꝑfundunt et cataplasmatis relaxantibus curant, Priusq̃ corpus vacuetur, Omniũq maxime diuites. Quibus nõ solũ in talib⁹ obsequuntur: sed etiã eos lauari in balneo ꝑmittũt. Ego vero nec coꝝ qui ex putrescente humore febricitẽt, lauẽ queq̃. nec relaxantib⁹ cataplasmatis priusq̃ supuacua purgarim, vtar. His vacuatis, nõ solũ audacter lauem: sed etiã cataplasmatis vtar. In alijs quidẽ mẽbris, ijs quæ relaxent. In iocinere vero ac ventriculo, additis etiã quæ astringant. Parcius vero ad pectus q̃ ad ea, est astringentib⁹ vtendum. Quando talia humores qui phlegmonẽ excitant, in pulmones et cor nonnunq̃ reprimunt. Ac cibis potius horum firmitudini est consulendum. Neq enim sicut in iocinore & ventriculo, ita hic quoq tenuissimo victu est vtendum. In illis nanq alimentum concoquitur: metusq est ne ipsis phlegmone laborantibus: nec nutrimentum rite

Marginal notes (printed): In quacũq pte humor putrescat, quæ obseruanda. — Artomeli. — Si calor laborãtis partis multus non sit. sed magnitudo notabiliter aucta. — Si scirrosa phlegmõe sit. — Quãdo galen⁹ et lauet et relaxãtib⁹ cataplasmatis vtat. In qb⁹ pticulis astringẽtia cataplasmatis imisceat.

Manuscript notes: En adstringentib opus sit ad lienem. — Si calor supet — semen lini chamemelum — ad Lien aliqn aliqd aceti — Si tumor sit supet calorem — ad Lienem oximel o. absinthij o. capparor — nota qd dicat Gal. — CAP XVII — Pectus roborandum est nutrimento, nec dieta tenuis convenit i morbis ptius sicut in morbis iecinoris et uentriculi. — neutrum — fenugreci ad digerendu — Anomalia: Amatus: ischolia

concoquatur, et phlegmone augeantur. In pectus vero tantū alimēti iam concocti peruenit: quantū vni ipsi particulæ nutriēdæ satisfaciat. Ac longe quidē magis in pulmonis phlegmone abstinendū ab astringentibus est. Quando in eo ipsis quoq; relaxantibus, admiscendū aliquid acrium quodāmodo & euidenter calfacientium est. Quippe foras trahere potius q̃ reprimere in eo debemus. Itaq; etiam cucurbita vtiliter ijs qui sic laborant, si prius sint vacuati, applicabitur. Si vero abundantia succorum (quam vocant pletorā) in his sit: non magis ex pulmone in pectus aliquid excremēti transferet, q̃ ex toto corpore attrahet in vtrūq;. Eadem ratione nec in cerebri et eius membranarum phlegmonis, cucurbitulis in morbi initio vtemur. Verum vbi nec influit adhuc quicq;: et totū corpus prius est vacuatū. At reprimētib⁹ in his quoq; inter initia vtendum. Sed cum ossib⁹ cranei mediū occupātibus, in altū descendere reprimentiū vim cupimus: eorū quæ præire ac deducere ea possunt, aliquid reprimētibus admiscebimus. Ea sunt, quorū substantia ex tenuib⁹ partib⁹ cōstat. Sane acetum nō modo tenuiū partium est: sed etiā nō mediocrē reprimendi vim optinet. Quo pfecto rationabilius in principijs affectuū ipso vtunt. rosaceo admiscentes. Procedente vero tēpore, etiā spōdylij et serpilli, quib⁹ iā nō modo partiū tenuitas: sed etiā calor inest, aliquid admiscent. Quo scilicet tēpore, trāsire ad ea quæ cōcoquant ac digerāt cōuenit. Atq; hæc vtraq; valentiora, q̃ postulet ipsa pars affecta deligere. ceu viribus eorū per ea quæ inter sunt ossa remittendis. Sane ad eū modū et castoreo vtimur. cum tamē eo in alijs phlegmonis minime vtamur. quāuis etiā in summa inclinatione sint. est em̄ calidius id q̃ vt phlegmonis sit idoneū. At vero locis circa cerebrū phlegmonis ipsis iā inclinātib⁹, est vtilissimū. Quoniā nō cōtinuo his, sed ossib⁹ interuenientib⁹ occurrat. Inest autē eiusmodi pharmaco, et partiū tenuitas. Quod ipsum ijs quoq; p clusum obicē transmitti vim oportet, est accōmodū. Illud te pfecto nō fugit, nos singularū particularū meatus, qui ijs ad superuacuorū emissionē sunt pprij, fluxiles reddere. Intestino ventriculo et mesenterio et concauis iocinoris, intestinū rectū. Renib⁹, vesicæ, iocinoris gibbis, venæ cauæ, et arteriæ magnæ, et oībus quæ in lūbis habentur, eū qui vrinis est delegatus. Pulmonibus & pectori, ipsam asperam arteriā & fauces. Cerebro et eius inuolucris, eū qui per palatū et nares discendit. Paritur fluxibilitas ijs quæ p sedē excerni habent, mulsa & cibis ijs qui ventrem liquant. et pharmacis quæ modice proritare possunt. Quæ em̄ acriora sunt, vitare oportet. quoniam phlegmonas exacerbent. Ad ventriculū vero iecur et lienē, si quando phlegmone sint vexata: nec mulsa ipsa est vtilis. qm̄ illico in bilem

> Quando in pulmonis phlegmōe cucurbita vtendum.
>
> In phlegmone membranarū cerebri qñ cucurbitulis vtendū.
>
> Vt reprimētiū vis altedescēdat.
>
> Vbi castoreo ad phlegmonas vtamur.
>
> Galenū singularū pticularū ppos meatus fluxiles reddere solere.
>
> Qui singulis ptib⁹ respōdeant.
>
> Queādmodū singulis meatib⁹ fluxibilitas cōparetur.

transeat, ac viscerũ phlegmonas augeat. At excrementa quæ cũ vrinis feruntur, per ea quæ vrinas mouent (diuretica græci vocant) ꝓmouebis. Nõ secus quæ in pectore et pulmone cõtinentur, tussi ꝑ ea scilicet quæ hãc moueant, vacuabis. Porro in opere de medicamẽtis cuiusq; materiã didicisti. Non eoꝝ modo quæ iã cõprehẽsa sunt: sed etiã quæ cerebri mẽbranarũq; eius supflua ꝑ nares emittunt. Eteni horũ quoq; omniũ vberẽ materiæ suppellectilẽ in illis cõmẽtarijs habes. Quare abunde sunt ad rẽ præsentẽ, quæ hactenus de phlegmone laborantiũ partium differẽtia disputauimus. Dicturus eñ plura de ijs sum, in ea methodo quæ oĩm tumoꝝ, qui præter naturã sunt curationẽ comprehendet. Neq; eñ in præsentia dedita opera et studio, hunc sermonem sum ingressus. Sed præter pensum in eũ, sequela quadã rerũ inuitãte, diuerti. Siquidẽ propositũ nobis in hoc libro nõ fuit, vt te partis cuiusq; phlegmone obsessæ curationẽ docerẽ. Imo vt noxam eoꝝ ostenderem, quib⁹ cataplasmata in febrib⁹, nõ vacuato prius toto corpore imponuntur. Potissimũ vbi intra corpus aliquid phlegmone infestatur. Quippe si ambiens ita calet, vt materias valẽter liquet: maior noxa eiusmodi cataplasmatis succedit: q̃ lotioni in balneo. Quãq̃ autumant qui quotidie præcordia perfundũt, & cataplasmatis inducũt, non modo nullã ex ijs noxã: sed etiã magnã vtilitatẽ ægris cõparari. Cõtra ex lauãdo, nõ modo nullã vtilitatẽ: sed etiã maximũ icõmodũ. Scilicet ignorãtes, sicuti reliquoꝝ oĩm quæ circa ægrũ administrant: ita et balnearũ naturã. Ego vero de vniuersa earũ vi, in superiorib⁹ disputaui plenissime. Nunc tantũ dixisse est satis. Quibusdã prorsus nihil nociturũ balneũ. Quibusdã minus q̃ cataplasmata. Quod eñ in ꝑcordijs relaxãtia q̃ isti vocant ꝑsidia faciunt, id balneũ in toto efficit corpore. Eoq; cũ in remissiõe febris adhibet, corpore iã mediocriter transpirãte: nõ exiguũ affert cõmodũ. oĩa ex eo tũ fuliginosa excremẽta: tũ fumida educens. Et si quidẽ nullius visceris imbecillitas subsit: ꝓficiet ægrotanti. si tamẽ horror inter exhibẽdũ nõ incidit. Trib⁹ eñ his in balneo, qđ in quacũq; febri adhibebis, intẽtus sis oportet. Vnĩ qđ citra horrorẽ sit administratũ. Secundo qđ nullũ primæ notæ viscus sit imbecillũ. Tertio qđ multitudo crudi humoris ĩ primis venis nõ cõtineat. Horror nãq; (vt prius dictũ est) nõ solũ ĩtẽdere iã ꝑsenté febrẽ potest: sed etiã cũ nõ fuit, eã interĩ excitare. Partes vero ibecillæ liquatos iã humores magis recipiũt: q̃ anteq̃ liquarent. Crudorũ vero copia, ĩ totũ corpus digerit. Horũ si nihil obstet: ex balineis duo hæc ægro cõpedia accedãt. et qđ redũdãtiæ humoꝝ aliqd vacuabitur. et quod multum febrilis caloris transpirabit. Quod si præterq̃ quod nulla princeps pars imbecilla sit: etiã inferioris notæ partium

In balneo ꝑ febres adhibẽdo tribus esse attendendũ.

Commoda balnei vbi aliud nihil obstat.

Si iferioris notę partiũ aliquæ sint inualidæ.

aliqua sit inualida (veluti podagricis pedes, et ijs qui articulari vitio laborãt (ἀρθριτικοὺς græci vocant) vniuersi corporis articuli) maxima salutis pars ægro ex balneo cõparabitur. Ipsis infirmis partib⁹, quæ superuacua sunt excipientib⁹. Assolent em̃ nõ nũq̃ et citra balneũ superuacanea in partes infirmas confluere. A balneo vero magis. vtpote tum succis ipsis per id liquatis, tũ vijs ꝑ quas meent patefactis. Ambo em̃ hæc ex moderato calore ꝓueniant necesse est. tũ vt humores liquentur: tum viæ dilatentur. Proinde fit, vt cũ iecur, vẽtriculus, pulmones, pectus, vel principũ id genus partiũ aliquod imbecillum sit: maxime lædãtur quicũq; se lauerint. si illis superuacua in corpore sint. Idemq; ipsi cataplasmate vsi, duplex incõmodum sentiãt. Atq; id nullo redemptũ cõmodo. Quippe balneũ tum corpus totum vacuat, tum quod fumidũ est ac fuliginosum digerit. Relaxantia cataplasmata ac similis facultatis perfusiones vt nihil boni afferunt: sic superuacuum omne ad imbecillius, quodcunq; id circa mediũ corpus sit contrahunt. siue iecur id siue vẽtriculus, siue septũ transuersum, siue mesenterion, siue ieiunũ, siue colon, renes ve sit. Quod si diligentiã ostẽtare valẽtes etiã pectus vna excalfaciant: vel in ipsum, vel etiã in cor, vel in pulmonẽ supflua rapient. Voco imbecillã partẽ vel quæ natura est intẽperatior (Alij nãq; alia sic se habet) vel quæ ex præcedente aliquo morbo intẽperiẽ cõtraxit, vel quæ in pręsenti tẽpore in hanc sit ꝑducta. Non em̃ partiũ oĩm quæ aut phlegmone laborant, aut putrescentes humores, aut obstructiones cõtinẽt, virtus statim infirma est. prõptius tamẽ in his quoq; superuacuũ qualecũq; id sit, in ægrã partem propter calorem quem affectus excitat, fertur. Quippe particula quam obstructio, aut putredo, aut phlegmone obsedit: febris ipsius veluti focus est. Ergo cum huic propter calorem sua sponte trahenti, alia quæpiam occasio extrinsecus, ex ijs quæ potestate excalfaciant, accessit: necesse est affectum intẽdi. At vero si quis vti prædictum est, toto corpore prius vacuato relaxantibus curet, vbi scilicet maxima febris non adest: vtiq; prodesse aliquando potest. Tum vero ceu dictum etiam est, lauare citra noxam licet. Cauendum tamen a frigido solio his est. Quando et crudi et putrescentes succi, minus apti ad exhalandum redduntur. si quis in eo moretur. Sane officit his etiam si aqua admodum sit frigida. Quando sic affectorum tum corpus totum, tum vel maxime afflicta particula, difflari euaporariq; postulat. Quo fit, vt vel perfundere illos aqua idonea soleam⁹: vel si moderate quæ in natatione est frigeat, ingredi permissos, celeriter exire iubere. In progressu tamen morbi, quo tempore et absumpta iam superuacua sunt: & tum cruda tum putrescentia concocta: & cataplasma-

Supuacua in partes ĩbecillas solere cõfluere.

Ex moderato calore ꝓuenire duo.

Imbecilla pars quenã sit intelligẽda.

Partẽ phlegmone aut putredine affectã, supflua ꝑpter calorẽ attrahere.

Cauẽdum his frigidũ soliũ et cur

CAP. XXI

Quãdo balneis & cataplasmatis relaxantib⁹ vtendum.

Qñ oportune in febribus cibet.

De tempore congruo cibationis

tis relaxantibus, et balneis intrepide vtare. Porro aptissimũ in febribus quæ intermittunt, et repetũt, tẽpus est: cũ vti dictũ est exhalare iã cœperit febrilis calor. Statim em̃ corpus ad nutrimẽtũ ꝓparãt. Huius quoq; oportuno tẽpore ex duplici cõiectato respectu. Nempe summo præcedẽtis accessionis vigore, et futuræ principio. Ad hæc nãq; spectantes, operã dabimus vt q̃ longissime ab vtroq; nutriamus. Ergo si spatiũ quod inter summũ prioris accessionis vigorẽ, et sequẽtis principiũ interuenit, satis sit amplũ: facile est idoneũ tẽpus inuenire. Sin exiguũ id fuerit: alterũ facias necesse est, vt aut ægrũ admodũ adhuc calentẽ nutrias: aut sequẽtis accessionis inuasione iã iã affutura. Quo magis præsagi medici eiusmodi febris indiget. qui primis statim diebus quãto spatio duratura febris sit, conijciet. Quippe si cõtinens fuerit: cõstat breui finiendã. Si itaq; vltra septimũ ꝓgressura nõ videbitur prorsus cõtinendus a cibo æger est: vtiq; si virtutẽ nõ defecturã cõijcimus. Sin ad nonũ, aut vndecimũ, aut quartũ decimũ vsq; progressura videt̃: aut etiã in septimo finiẽda: cæterũ æger vires infirmiores habere, quã vt in tantũ tẽpus sufficiat: necessum erit nutrire. Ac deligere, sicut in re ancipiti cõuenit, qđ minus sit noxiũ, distinguẽdo id discernendoq; ab eo qđ magis sit nociturũ. Idq; tum ex loco afflicto vna cũ affectu: tũ accessionis et principij et summi etiã vigoris cõsuetudine. Siquidẽ vbi vel iecur vel ventriculũ phlegmone prehendit: ꝑniciosissimũ est ante accessionẽ cibare. Vbi hæc abest: quib⁹ infirma est virtus, vtilissimũ. Assolent em̃ ijs qui ita se habent, iocinore quidẽ afflicto: alui deiectiones, vna cũ accessionib⁹ inuadere. Ore autẽ vẽtriculi vexato: syncope. In alijs vero aĩalis instrumẽtis, qđ iã dictis portione respõdeat: tum ex situs eorũ ratione, tũ dignitatis æstimabis. Agetur q; de ipsis postmodũ. At sũmi vigoris et accessionis ꝑncipij morẽ sic cõsyderes censeo. In sũmo vigore notabis, an citra magnitudinem febrilis caloris siccus sit et squalens: an citra siccitatẽ, vrens. Priorem nãq; humectante victu madefacere q̃ primũ oportet. In secũdo dũ plurimũ caloris se remittat, manere. In principij vero accessionis more æstimabis, an corporis extrema perfrigeret. et magnam sanguinis reuocationẽ ad interiora corporis faciat. an omnino corpus non ꝑmat. Quippe secundũ hoc ceu facile contẽnes. In priore distinguas oportet. Nam si absq; visceris phlegmone, aut succorum redundantia, motus ad interiora in accessionibus pollet: nihil offendes paulo ante cibans. Sin vel phlegmone vel redundantia subsit: cauenda est ante accessionem cibatio. ceu res maxime noxia.

Magis noxiũ a min⁹ noxio, vnde discernatur.

Quando res est dubia, eligito id quod minus noxium

Si phlegmonẽ i ventriculo aut iociore hñtes, ante accessionẽ cibent, quid accidat.

qn malũ qn bonum cibare ante accessionem

Symptoma iecinoris affecti et ventriculi

quos dejectio infestat syncopis

In sũmi vigoris more q̃ notãda.

In ꝑncipij more quæ notanda.

qn maxime noxia sit cibatio ante accessionem

In Principio accessionis si iecur sit imbecillum fiunt alui deiectiones. Si os Ventriculi, fiunt syncopes

De febribus cum symptomate coniunctis.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE. LIBER DVODECIMVS.

Curatio febriu cu dolore ... ut syncope. De Dolore sedando imprimis agitur.

De Affectibus Dolorificis.

Non sunt sicut non nulli autumãt, hæ quæ cũ sympt ω matis cõsistũt febres, aut febriũ genus vllũ aut species differentiave. Sed veluti tum alius morbus alij morbo, tum sympt ω ma sympt ω mati vno tempore, eodem in corpore copulatur: sic et cum febre incidunt quædam grauiora sympt ω mata, quibus prospici maiore medentis sollicitudine debet. Nam de leuioribus quæ febrium generatiõi necessario succedũt, adeo omnino non meminerunt: vt etiam ceu prorsus non sint, innominata ea reliquerint. At quæ vel rarenter febricitantibus incidunt, vel cõmunem magnitudinem excedunt, seorsum ab alijs tradenda cẽsent. Sunt porro eorum primæ differentiæ tres. Aut eñ in actionum offensa consistunt: aut in retentorum vacuatorum ve immodico excessu, aut corporum ipsorum affectu. Quartum eñ genus numerandum inter symptomata non est. Etiam si inter sympt ω mata q̃ maxime non pauci id posuere. sicut erysipelata, opthalmias. vlcera, parotidas. reliquaq; id genus. Ex prædictis vero tribus, actionũ quidem offensæ si contristant: sollicitudinem medici ad se conuertunt. affectũq; deserere cogunt. Idem faciunt, et eorum quæ retinentur vel expelluntur excessus. At genus quod in affectibus consistit, alterius quidẽ quem curare oportet, affectus est signum. Ipsum tamen nullam seorsum curationem exigit. vtpote cum affectu vnde nascitur, vna cessans. vt enim in summa dicam nullum sympt ω ma, qua sympt ω ma est, nec curationis rationem indicat: nec primũ immutat. Mõstratum eñ est ex morbis ipsis curationis indicationem præstari. veluti ex causis ipsis prouidentiæ. Dictum præterea est, et quomodo prouisio ipsa cum medẽdo simul sit mixta. Ex accidenti tamen sympt ω mata quoq; curandi rationem mutant. causæ scilicet locum eo tempore habentia. Eorum omnium cum veluti causæ curationem immutant, vnũ caput est. Dico id vnum læsionem. Siue ea ipsius virtutis sit, siue affectionis. Quando si nihil his officiant: curationem non interpellant. Lædunt autem vires, vigiliæ. dolor. & imodica vacuatio. Affectui vero, eadẽ nõ vtiq; semper, cæterum magna ex parte nocent. ac potissimum cum fuerint, lædant.

Hinc habes quod febrium diff. non sunt accipiendæ a symptomatibus

Tres eẽ primas sympt ω matũ differẽtias.

Actiones læsæ. Excreta et retenta. Affectus et qualitates corporis

Quæ sympt ω mata curam medici ad se trahũt & quæ nõ.

nullu symptoma ut symptoma curationem exigit aut ... quæ vires deijcit aut facit morbum

læsio ... indicans curationem

Qñ sympt ω mata curationẽ interpellent.

Quæ vires lædant.

Vires lædentia qua ab his similiter iudicio

Notanda uerba ... haec uerba ... genus symptomati ... tumores sint

Symptomata qn ... dicet

Morbo qs morbus est congruit curatio.

Causæ facienti morbum conuenit Prouidentia ne denouo faciat morbum: hinc e quod in ijs febribus quarum causa adhuc urget opus medici sit duplex qs constet ex curatione et prouisione, ut sæpe monet Gal. dicitur tn curatio nominis defectu cum nullum sit nomen neq apud Græcos neq Latinos quo hoc ipsum exprimere ualeamus ... Gal. ... aph. ... comm.

Ab accidentib. nulla intentio curationis sumitur, inqtu talia sunt, sed in quantu contingit ipsa accidentia esse aut causas augmentaticas morborum aut uirtutis deijcentes, tunc n. trahunt ad se curationem et intentionem medici ipsius.

immodica. Ob hæc igitur sola, curãdi ratiõe quam ab initio institueramus ad præsens mutata: symptωma sũmouere primũ cogimur. Ergo si labant vires, non tamen vehementer sunt iam resolutæ, sed adhuc resistunt: ad symptoma tantũ sumus attenti. atq; id q̃ primũ sũmouere maturamus. Sin iam resolutæ vehementer vires sunt: non modo symptoma sedare, sed etiam illas firmare properamus. Quod si vno remedio, tũ symptoma leniri: tum morbus curari queat: id vtiq; non fuerit symptoma respicere, aut symptomatis causa remedia sumere. sed omnis eiusmodi auxiliorum species, plane morbi curatio est. Neq; em̃ cum lateris dolorem in pleuritide, misso sanguine, vel corpore purgato, sanamus: nec cum abscessum distentum & cum dolore pulsans diuidimus, ac pus emitimus eiusmodi curatio symptomatis est. sed cum in dysentericorum deiectionibus, vbi vehementer rodũt: vel tragi succũ, vel hircinum seuũ, vel rosaceũ ceratũ per inferius indimus. quibus vtiq; præsidijs, ipsa exulceratio intestinorum non sanatur. maxime si putrescens aliquid habeant. sed vires interim conquiescunt. Atq; id est contra symptoma instare. morbo ad id tempus neglecto. Quippe vbi virium roboris fiducia est: adeo nunq̃ contra symptoma pugnamus: vt contra prorsus, per ea non nũq̃ præsidia q̃ dolorem afferunt, morbos ipsos curemus. veluti profecto dysenteriæ ipsi, mordentibus maxime medicamentis tum potissimum medemur: cum vtiq; sit grauissima. Quippe medicus quidam quinquagenarius cum iam septem noctibus ægrotasset, nec viribus admodũ valẽtibus esset: vbi dolor illi capitis vehemens in dextro potissimũ tempore est obortus, non expectans dum amicorum quispiam ad se veniret: sibiipsi nocte venam incidit. Itaq; dolor illi protinus conquieuit. Cæterum longo tempore, tum decolor, tum viribus imbecillis, tum exilis mansit. aliq; corpus eius desijt. atrophian græci vocant. sic vt vix pristinum habitum reciperet. Est porro hic quoq; duplex medicorum contra dolorem instantium ratio. Altera qua delicijs cubãtiũ subscribunt: altera ex artis ratione. Quippe si licet ægrum doloribꝰ obnitentem, valentibus remedijs vno die persanari: qui tota neglecta curatione, dolori tantum est intentus: non id ex artis ratione. sed in ægrotantis gratiam facit. At si ex dolore vires resoluuntur, atq; ex eo periculũ impendet: & mitigari dolor, & roborari vires debebũt, quo et morbo resistere & curationis spatio sufficere valeant. Equidẽ noui quosdam tum medicos: tum ægros, qui dum animosi videri volebant: ob id ipsum perierunt: quod fortiter ac viriliter contra dolorem semper sunt renixi. nec quod eũ leniret quicq̃ cœperunt. Sed in asperis & vt ipsi interpretabantur, affectum destruẽtibus auxilijs p-

Si labãt vires non tñ sũt vehemẽter resolutę

Si virtus iã resoluta.

Qñ contra symptωma instat, et qñ cõtra morbum.

Quiquagenariꝰ medicus qui sibi venã icidit

Medicos cõtra dolorẽ dupliciter instare.

De Syncope, et eius causis, quotq sint.

Anodynis quet q.° sit utendum et quibus dandos.

seuerarunt. Quos sane spatio curatos esse satius fuisset: q̃ breui viriliter mori. Quidam autem, vt sibi est visus generose dysentericos vehementissimo medicamento curans: multos vno sanauit die. quosdã vero iugulauit. Erat nanq; eius medicandi ratio eiusmodi. Cepas id genus quod græci carton vocant, vno die comedendas cum pane dabat. tum paululum bibendum. postridie mane, muriã acerrimam per inferiora infudit. secundum hanc, etiam pharmacum valentissimum. His igitur tolerandis quicũq; sufficere potuerunt: prorsus sunt sanati. Aliqui vero conuulsione, aut animæ ex dolore defectu, vna cũ madore cutis oborto interiere. Esto igitur terminus quem non trãsibit, is qui ex arte generose contra morbum pugnat: vt tuto medicet. Ei vero qui dolorem mitigat, ipsarum virium custodia. vbi vltra pergitur: crudelis hominis officium facit qui vna cũ morbo, vitã quoq; homini aufert. Qui vero cubantis delicijs subscribit, eiusq; voluptatem pro meta gerendorum habet: adulatoris. Cõmittunt medici eiusmodi excessus, cum in alijs quoq; remediorum generibus nõ paucis: tũ vel maxime in ijs vocatis anodynis, quæ ex papaueris succo, vel alterci semine, vel mãdragoræ radice, vel styrace, vl' tali quopiã fiunt. Nam et qui ægris gratificantur, in eorum medicamentorum vsu modũ excedunt: & qui intempestiue immodiceq; sunt animosi, dum prorsus horum vsum refugiunt: doloribus ægros iugulant. Ergo veluti in omni totius vitæ tum habitudine, tum actione: ita hic quoq; consiliũ illud sapientis, qui (ne quid nimis) dixit, complectemur. habentes pro fine quo tendamus, cubantis vtilitatem. Quippe si fas est, ijs remedijs quæ morbum sanent, quod optamus efficere: abstinẽdum ab ijs somniferis medicamentis est, quæ vocãt anodyna. Sin ex vigilijs & viribus resoluendis, ad mortis discrimen æger tendat: tum profecto tempestiue eiusmodi medicamentis vtare. scilicet nõ ignarus, corporis habitum non nihil ex his lædendum. Læsionem tamen quã mortem, potius optandam. Nam si hæc admodum magna non sit: saltem spatio eam sarcire licebit. Sin ita est immodica, vt nec prolixo spatio persanari queat: at certe hanc ipsam eligẽdam potius remur: quã vt homo pereat. Hac nimirũ persuasione, ipse quoq;, tametsi omniũ maxime ab vsu grauiter sopientium abhorrens: aliquando tamen ea et colicis exhibeo: & ijs qui vel oculorum, vel aurium, vel aliarum partium vehementissimo dolore cruciantur. Interim vero et cũ æger ex tenui destillatione, vigilijs, & vehementi tussi vrgetur: pauxillulũ eiusmodi medicamenti offero. Facile noxam ei°, si quis semel est vsus: spatio emendatum iri ratus. Porro dissident inter se, ipsa medicamẽta. Quippe quæ plurimũ torporem inducentium in se habent: ea ad

Dysentericorũ curatio violẽta.

Ei° q ex arte contra morbũ generose instat, terminus.

Ei° q dolorẽ mitigat, termin° nõ ptereũdus.

In soporiferis anodynis dupliciter errare medicos.

Ne qd nimis.

Quib° galenus somnifera anodyna exhibuit.

Soporiferorum discrimẽ quoddã

Violente et periculose curationes aliqui preferunt, aliqui neq non medicam: ut extremens et malum

q carnufex sit.

q adulator.

anodyna

ne qd nimis

Utilitas ægrotantis debet esse scopus medico.

qn Anodinis sit utendum. qn uero no

Læsio potius quã mors optanda.

Colicis et forioribus doloribus.

Anodinor differentia

Opiata quibus exhibeat Gal. et q.°

Anodyna et opiata exhibenda si ex Vigilijs et viribus resoluendis ad mortis discrimen æger tendat.

præsens magis sunt efficacia. Cæterum valentem, & remedijs rebellem, in corpore frigiditatem relinquũt. Quæ horum in se habent minus, calfacientium vero quæ admixta sunt plurimum: ea quanto sunt ad præsens minus efficacia: tanto in futurum minus sunt noxia. Omnia tamen id genus magis sunt salubria, si post annũ a compositione sumantur. veluti quod ad philonẽ referunt auctorem. quod ad dolores, ex sensus torpore sedãdos, nullo minus est celebre. Sunt sane & alia medicamenta non pauca, ex seminibus et pastinaca pisce confecta. græce diaspermaton et Trygonos vocantur, quæ sicut ad torporẽ in præsens inducendum mitiora: ita in futurum sunt tutiora. atq; hæc quoq; omnia, vtilius annotina sumuntur. Philonis vero medicamẽ, etiam si duorum triũve aut quatuor annorum sit: multo sane est meli⁹. sed nec inutile tñ sequẽtib⁹ ãnis ad decimũ vsq;. qđ em̃ vltra iueterauit, tãto qdẽ est min⁹ noxiũ: quãto est vetusti⁹. cæterũ lãguidis est virib⁹. Eoq; parũ nauiter, cui⁹ gratia paratũ est, perficit. Ergo sicuti cauendus est quoad fieri potest, eiusmodi medicamentorum vsus: ita si necessitas vrget: nec admodum noua sunt offerẽda: quod frigida quæ in his sunt ꝑualentes vires adhuc habeãt, nec ita antiqua: vt spem nostram frustrentur. sed vti comprehensum est, tãdiu dimittenda sunt: quoad violentia refrigerantium, ab eorum quæ calefaciunt vi mitiget. Et talium quidem medicamentorum vsus, eorum qui aduersus symptoma pugnãt, est proprius. potissimũ vbi ex frigida causa dolor est excitatus. obsunt em̃ talia plurimũ ipsi affectui: ac curationi contumacem eũ reddũt. At sanguinis missio quæ scilicet vires nõ deijcit, symptoma spectantis medici opus non est. sed eius qui totum affectũ adimere studet. Ad eundem modum & balneum. & purgatio. & fomenta calida, & vini potio. Quorum omnium Hippocrates in aphorismis, vbi de oculis dolentibus loquitur, his verbis meminit. Oculorum dolores meri potio, lauatio, fomentum calidum, vel purgatio soluit. Hæc nãq; omnia dum affectus sanant: vna etiam cum ipsis dolores sedant. Eodem modo nutrimentum (vt in superioribus est dictũ) vbi in sicco & squalente corpore, stomacho laborante exhibetur: dum affectum ipsum sanat: etiam syncope periclitari ꝓhibet. At nõ ea quæ ex redũdantia frigidorum incidit, siue resolutio, siue stomachi syncope est, alimentum ceu medicamen desyderat. Quãq; etiam in eiusmodi affectibus, non solum nutrimentum: sed etiam vini aliquid, non raro ægrotanti dare cogimur. non vtiq; quo affectum curemus: sed quo periculum in præsens depellamus. Quippe vacuatio, potius q̃ adiectio, est hoc genere laborantium curatio. Licetq; quotidie videre, sic ægrotantium plurimos, medicorum ignorantia perditos. De quib⁹

Soporifera oĩa, annotina vtiliora esse.

Philoniõ.

Diaspmatõ et trigonos

Philonion q̃ diu sit vtile.

Soporiferorũ vsũ, eorũq; aduersus symptoma pugnãt

Quæ sil' & affectum sanẽt, & dolorẽ sedant.

Hippo.

Nutrimentũ aliqñ & affectũ sanare & syncopen ꝓhibere.

agere nunc mihi tempestiuũ videtur. Ergo febricitare incipiunt nonnulli, vbi magnã crudorũ succorũ copiam, vna cum oris ventris, qđ stomachum vocant, offensione, vel ex cruditatibus, vł alia quapiam occasione congesserunt. His & præcordia inflata, & totũ corpus ampliore mole, quã pro naturæ modo cernitur. tum color his ad albidius, q̃ pro naturali habitu, & intercute aqua laborantium magis simile, est mutatus. Nõnullis etiam ad nigrius. aut liuidius. quos quidem medici plumbei palloris appellant. omnibus pulsus arteriæ minores sunt, q̃ pro caloris ratiõe. Præterea obscuri omninoq; inæquales. sæpe ea inæqualitate, quam systematicen græci vocant. semper vero ea quæ in vno est ictu. Nulli talium sanguis mitti, sine maximo dispendio solet. cum tamen vacuationem desyderent. verum nec sanguinis missionem: nec purgationem sustinent. vtpote quos sine his, syncope subito adoritur. Quænã igitur est ratio talibus medendi: q cum vacuari postulent: vacuãtia præsidia non ferunt? Sane nullam aliam his idoneam vacuationem inueni, præter eam quæ ex frictione parat. Incipere vero in principio statim morbi oportet. ac primum a cruribus, superne deorsum, idq; linteis non admodum mollibus, sed aspdinis mediocre quid habentibus. Debet eñ radi ab his cutis. cum simul & calefieri per eam & digeri ægrotus postulet. Dehinc tota brachia, ab humeris vsq;, atq; superne deorsum, simili modo sunt fricanda. Vbi vero artus omnes abunde calere videntur: & metus est nequis, ex multitudine frictionis, contusa iam carne lassitudinis sensus superueniat: oleo relaxãte vteris. quod genus est sabinum. Ab astringẽte vero abstinebis. cuiusmodi hispanum est histricũq; & quod vna cum germinibus, vel ex oliua adhuc immatura conficitur. Hyems vero si fuerit: nihilo deterius fit, si ad digerentium aliquod trãsieris. cuiusmodi sicyoniũ est. aut quod cũ chamemelo componitur. aut qđ apud ægyptios est in præcio. Quod si horum copia non sit: oportebit accepto relaxantium oleorũ aliquo, & in quo nulla sit astrictio potissimũq; quod est antiquius, immittere ipsi anethi quod videbitur satis. Mox vbi in vase duplici tantisper calfeceris, dũ mediocriter vim herbæ imbiberit: vngere hoc artus & fricare, tunc quoq; q̃ plurimum debebis. postea oleum, quoniam tedium afferat, detergere. atq; ad spinam dorsi transire. hancq; totam fricare. Primum sicca frictione. post oleo. Ab hac rursus ad crura te conferes. & ab his ad brachia. Exin denuo ad spinam. ita totum agens diem. in domo puræ lucis. nec madente. Esto ei⁹ domus et calor media temperie. Sane mulsa in qua coctum hyssopum fuit, his est aptissima. seruandũq; ne vel cibũ, vel sorbitionem, vel aquam exhibeas, vel omnino liberaliter bibere finas.

De his qui ex copia crudorũ cũ stomachi offensione febricitãt.

Curatio sic laborãtiũ.

Olea digerentia.

Digerentis olei compositio.

Mulsã his idoneam.

Mulsa dũtaxat cibandum. — *præcepta circa somnum*

Somni et vigiliæ modũ in his eẽ tẽperandũ.

Somnũ cõcoquere, vigilias digerere. — *Pulsus*

Si puls' his paru' sit & vehemẽter inæqualis.

Si puls' mediocri magnitudine. — *Nota quid possit clyster ex mulsa.*

Si aluus cõmode ñ deijciat. — *Mulsa magis cocta si sit multum nutrit parum subducit: si contra minus cocta multum subducit et minus nutrit.*

Si imodice deijciat.

Si puls' subito ad imbecillitatẽ, inæqlitatẽ vl' puitatẽ mutẽt. — *Hos paulatim sed assidue vacuandos dicit inferius cap: 6.*

Si cũ eiusmodi pulsu phlegmõe in vẽtricl'o vel iocinore sit. — *[illegible] ... ut Nicholas Angelo Marini contigit ... ventre crudis succis referto.*

Qñ cataplasmatis pfusionib' vtẽdum.

nisi mulsa tribus primis diebus dũtaxat vti. ipse quas dixi partes ordine fricans, eoq; solum tempore intermittens: quo somnus hominẽ occupauerit. Ad quẽ etiam alliciendum, & frictio vberior facit. itaq; vel hoc nomine, vtile præsidium fuerit, ne dũ quod inaniat. At vero nec vberior somnus, his est salutaris. cũ nec crudos succos digeri sinat: & viscera grauiora reddat. Sed si quis alius affectus est, qui somnum & vigilias modicas desyderet: hic profecto in his est. Quippe somnus concoquit. Vigiliæ digerunt. Quorum vtroq; est opus, ijs q ex multitudine crudorũ succorũ ægrotant. Ergo inuicem mediocriter adhibiti, iuuare se mutuo vtiliter poterunt. Atq; si pulsus his paruus admodum infirmusq; sit: aut etiam supra hæc vehementer inæqualis: scire licet extremũ periculum esse. facienda tamen nobis quæ retuli sunt. nec aliud quicq̃ moliẽdũ. Sin pulsus robore mediocri sit, ac magnitudine, præterea minime intercisus, & æqualis: consydera quæ ad aluũ spectant. ac si sua sponte commode non deijciat: audacter p inferius aliquid infũdes. Accidit nãq; post aquam mulsam, vt quæ in primis venis, quæ scilicet circa iecur, & mesenteriũ sunt, colligi superuacua solent: hac commode deijciantur. Quod si maior iusto sup̃fluorũ impetus ad aluum citetur: principio quidem percoquere mulsam amplius oportebit. Id nãq; sicut minus aluũ subducit: ita magis nutrit. Cõtra crudum, vt minus nutrit: sic magis subducit. Post hæc si supuacua largius descendant: ne sic quidem sunt sistenda. sed exhibẽdus pro aqua mulsa ptissanæ cremor est. Si vero fluere pergant: alicæ sorbitione nutries. pulsuum interim ratiõe obseruata. Aliquãdo eñ subito ad imbecillitatem, vel inæqualitatem, vl' paruitatem mutant. Quo tempore, panem ex vino diluto, exhibere conueniet. vtiq; si nec venter, nec iecur, phlegmone laboret. Quando si hac infestentur: iã corpore crudis succis referto: plane desperata salus ægro est. pulsib' sic mutatis. Ergo in eiusmodi ægri casu, teipsum a culpa immunẽ præstabis. si moriturum prædixeris. ac nullo generosiore medicamento vsus fueris. Quibus vero spes est salutis, (est autem omnibus, q ita citra phlegmonẽ ægrotant) maximũ medico, qui vtiq; ipsos in principio susceperit, videtur mihi dedecus esse: si in syncopen iciderint. quãq̃ per inscitiam medicorum, quotidie id fieri cernitur. Verũ non est quod hos spectemus. aut cum his nosmet conferamus. sed cũ eo, q cum revera peritus in arte sit: fædum putet ægrum anima ex templo linqui. ipso nec symptωma prædicente. nec ad id præparato. aut idẽ prohibẽte. Sane dictũ a me etiam in superioribus est, qui cataplasmatis, et perfusionibus, assidue præcordia vexant: ipsos in eiusmodi affectibus phlegmonas accersere. Minime igitur est his vtẽdum. Pri-

Difficillima dubia et anxia curatio istorum morborum in quorum curatione et si varie dubitent Medici probatissimi asseuerantes medicamentum non conuenire ob ea quæ habet Galenus in isto aureo capite attamen dicit Galenus in principio istius capitis notandum, quod medicamentum non conuenit quia a syncope conflictatur et absque medicamento et sanguinis missione quare suppleatur tanto magis syncope conflictaretur si sanguinem ipsis mitteres vel medicamentum ipsis exhiberes. Ex quibus colligi et e contra potest quod nisi aderit syncopes conueniet medicamentum vel sanguinis missio. Hic vero asserit medicum esse culpandum si generosiore medicamento usus fuerit in morte istorum ægrotantium. Quo si quis mitiori medicamento usus fuerit in istis morbis non erit culpandus. Quare ex istis duobus locis colligi et poterit medicamentum conuenire in curatione istius morbi exitiosissimi et Am: Lus: 7a cent: 98 concludit doctissime quod si robur virium constet nec metus sit syncopis imminentis euacuandos esse [illegible] medicamento. Conclusio tamen est quod si cruditas sit in maxima quantitate adeo ut maior sit copia humoris crudi quam sanguinis tunc nullo pacto sanguis mittendus est et mors certo expectanda, ut nuper expertus in Pompeo Gandurzio Campilienzi qui et ipse ægrotauit et in fine x obijt [illegible] ex cruditate. At si sanguis [illegible] superabit quantitatem humoris crudi et phlegmatici [illegible]

usq; superuacua magna ex parte, partim vacuata sint: partim concocta. tum vero etiã his vtaris licet. non tamẽ dũtaxat relaxans. sed ex apsinthio mediocriter perfundens. si tamen febris non plane sit magna. Si vero medicanti tibi tres primos dies, vt dictum est, nihil occurrat incõmodum: ijsdem ipsis vteris vsq; ad septimũ. aqua dũtaxat mulsa, in qua incoctum hyssopum sit, contentus. Siquidem longissimam, qui ita sunt affecti, cibi abstinentiam ferunt, corpore scilicet ex crudis ipsis quos continet succis, concoquendis alto. Quod si nõ modo crudi succi sint, sed etiam eo corruptionis peruenerint, vt concoqui ad perfectionem nõ queant: qui sic ægrotant, eorum desperata est salus. Sed qui, si nullus præsertim cõmittatur error, seruari possunt: ij aqua solum mulsa ad septimũ vsq; sunt nutriendi. aut sicubi id res exigat: vel aluo fluente, vel ægro mulsam fastidiente: ad ptissanæ cremorem est transeundum. Sin hunc quoq; auersetur: alica, ad eundem quo ptissana modum, ei præparabitur. Neq; ẽm ijs qui ita sunt affecti, acetum incõmodum est: imo sicubi crudos affatim succos esse animaduerteris: oxymeli pro mulsa exhibere assidue debebis. Quod si huius assiduus vsus tedio esse cœperit: transire inuicem ad mulsam, & ptissanam conueniet. dein rursus ad oxymeli reuerti. Maxime vero quibus tum paruus, tum tardus pulsus est: ijs frigidos subesse succos putandum. Iisdẽ protin᷒ & color vitiatus in toto corpore manifeste cernitur. qualis nimirũ prius est tradit᷒. Sed fieri fortasse (quod dictum est) non posse cuipiam videatur, cum nulli febricitantiũ, aut tardior, aut rarior pulsus fiat. Cæterum duplici ratione, verum esse quod dictum est, comperietur. Vna, quod euidenter in accessionibus appareat, & tardiores & rariores, quã pro naturali ipsorum habitu pulsus fieri. Altera quod reliquis præter accessionem temporib᷒, horum arteriæ tum rarius, tum tardius q̃ aliorum quorũuis qualitercũq; febricitantium feriunt. Ergo si æstas sit, & æger frigidæ potioni assuetus: frigidum huic oxymeli dabis. Sin hyems sit: omnibus calidũ. tum ijs qui calidæ, tum ijs qui frigidæ insueuerunt offeres. Aeque vt si immodicus æstatis tẽpore æstus sit: etiam qui calidæ adsueti sũt, frigidum. vtiq; si nullum sit ijs viscus ad iniuriam opportunũ. Sane propositis aduersissima sunt, tum balneum, tum aer ambiens. quoties vel nimium calidus est, vel frigidus. Itaq; vt lauandi hi non sunt: sic & reclinandi in domo sunt. æstate quidem quæ frigeat, hyeme quæ caleat. Læduntur nãq; non parum ab vtroq; excessu. videlicet in balneo, æstate, & omni caloris incremento, crudis humoribus liquatis. ac per omnes corporis partes fluentibus. ita vt metuẽdum sit, ne ad pulmones, et cor ferantur. Aliquando etiam, ne ad cerebrum subeant. cũ

Quãdiu in hac febri aqua mulsa vtendum.

Si crudi succi sint et corrupti sic vt pcoq̃ nequeant.

Si æger mulsam fastidiat.

Acetũ his nõ incõmodum.

Qñ oxymeli his dãdũ.

Frigidorũ succorum notæ.

Horum puls᷒ tardiores rarioresq; eẽ duplici rõne deprehendit̃.

Oxymeli qñ frigidũ & qñ calidũ exhibendum.

Qđ balneũ & aer nimium calidus frigidusve sint his aduersa.

Quõ a nimiũ calidis lædant̃.

longe præstet, vt circa iecur, & primas venas subsistant. in domo vero immodice frigida, & hyeme, & deniq; ambiente frigido: succi qui crudi sunt, & inepti ad concoquendum manent: & iocinoris obstructiones, si leues sunt augent. si nullæ sunt: eas crassitudine sua herẽtes impactiq;, creant. atq; hæc quidem agenda sunt, vbi a primo die ipse curationem susceperis. Si autem ad eos quos syncope iam premit, sis accitus: si ea quæ retuli loca phlegmone vacent, panem exhibebis non multum. hunc q; ex vino aliquo, quod celerẽ in corpus digestionem adiuuet. statimq; ad frictiões venies. quas etiam pro tradito iã modo, administrabis. ac si quidem æstas sit, aut regio naturaliter calens, & æstuans, aut stat⁹ cæli vehementer calidus: cum frigida vinũ dabis. si nihil eiusmodi sit: cum calida. Quæ tamen secundo & tertio dabitur potio, omnino calidam exhibendã curabis. Quippe ad vniuersam eam curationẽ, cuius gratia frictiones adhibuim⁹, calor præstat. vtpote crudorũ succorũ concoctionem adiuuans. At quibus ex flaua bili, quæ os ventriculi infestet, syncope incidit: ijs frigida exhibenda potio est. Vinum tamen quod et calidũ natura sit: et deductionem in corpus promoueat, omnib⁹ quos syncope male habet, offerre cõueniet. distribui nãq; per corpus nutrimentum, quod sumptum est, non in ventre manere volumus. Constat autem ex vinis ea deligẽda esse, quæ et flauo sint colore: et substantia tenui, & ætate vetera. talia nimirum et boni odoris continuo fuerint. Quinetiam ipse, si paululum vbi mixta sint, gustes: senties calorem per totum corpus transmitti. Cæterum amara præ vetustate, vina ne sũto. præsertim quæ ijs exhibebis, quorũ os ventriculi flaua bili vrgetur. Talia nãq; simul laudabilem ac nutrientem vini succum iam amiserũt: simul iiucũda cum sint: hoc ipo stomachum offendũt. Cõmodissima igitur his vina sũt, quæ cum naturaliter austera sint: sensilem iam astringendi vim, propter vetustatem non exhibent. calorem tamen admodum euidentem habent. omnia eñ quæ requirimus, in ijs quorum stomachus amara bili vexatur, efficient. cum & iucunde sumantur: & tum concoctionẽ, tum digestionem in corpus promoueant. & succi vitium mitigent. & corporis habitum excalfaciant. & stomachum ipsum firmẽt. Huiusce generis vinorum optima sunt Surrentinũ. Signinũ. Sabinũ. Tiburtinum. Marsum. omnia quidem italica. & astringentia. non tamen pari modo omnia. Nam surrentinum cum mediocriter astringat: tum calidius cæteris, tum iucundius est. ab hoc nobile tiburtinum. Est enim & quoddam imbecillum tiburtinum. quod etiam sicut sabinum: leuiter potest astringere. Signinũ vero austerius est. sicut etiam signino, marsum. Hæc omnia vina, stomacho qui amara vexat bili, salubria

Marginalia (printed):

Quõ a nimium frigidis.

Si quis ad syncope iã vexatos ẽ accitus.

Quib⁹ frigida exhibẽda potio est.

Qđ vinum oib⁹ syncope vexatis sit vtile.

Electio vini.

Amara pre vetustate vina ne sũto.

Quæ vina his cõmodissima quorum stoma ch⁹ amara bili vexat

Manuscript annotations:

*Vinum natura calidum deductionem in corpus celerem promouet quapp[ter] cito nutriet. quod siquis et syncope corripiatur et vinum tale huic malo summopere commodat, q[uia] cito penetrando, cito et sp[irit]us et vires reparat.

ad eos q[ui] patiu[n]t[ur] syncopen pane cu[m] vino

frictiones

Vinum iis conuenit ut infra capite sequenti

Si Syncopes sit ex flaua bile

CAP. IIII

De Vino

confer hic ca[pitulum] 9 ... aph. 18.

haec duo requiru[n]t[ur] concoctio et digestio s[cilicet] quae duo commode praestabit vinu[m] hoc aqua non item

Vina si perdant nutrimenti et laudabilem succum, iam probata ... stomacho ... [illegible]

in febribus ardentibus quas syncopes consequitur in confluxu bilis ad stomacum si et stomachus imbiberit bilem ipsam In hisce 3 tribus casibus utendum est uino ut ex hoc loco clarissime docet Galenus noster.

sunt. Ideoq; illis vtendum. quoties is vel ex ardenti febri offensus, syncopen attulerit, vel alias multa in eum bilis fluxerit. vel multam imbiberit. Quibus tamē ex crudis humoribus, syncopes periculum imminet: sane phalernū, tanto iam memoratis præstat: quāto tum melioris est succi: tum etiam calidius. vtpote quod & velocius illis per corpus digeretur & crudis succis concoquendis auxilio erit. Quæ cum dictorum singula, aliud magis, aliud minus faciant: omnia tamē phalerna magis stomachum roborāt. At qm̄ ipsorum phalernorū, aliud dulce admodum est, quod phaustianum vocant, aliud si cum hoc cōferas: austerum, si cum signino & marso dulce: deligendum ad talia secundum est. Si vero cubans per sanitatē dulcibus vinis insueuit: huic nihil prohibet, dulcius phalernum exhibere. Verum in asia, & græcia, & nationibus quæ his sunt vicinæ, vbi copia iam dictorum generū aliquādo nō est: ex ijs quæ illæ regiones suppeditāt, aptissima ad digestionē in corpus sūt Ariusium & Lesbiū. Hoc quidē veluti ex ipso nomine patet: in lesbo natū. Ariusiū locis quibusdam in chio prouenit. Cum vero tria sint in lesbo oppida: minus certe tum odorum, tum dulce in Mitylene gignit̄. Magis & odoratū & dulce in Eresso. Dein in Methymna porro sumēda ex his sunt, qbus marina aqua admixta nō est. vtpote maxio futuro incōmodo, ex ijs qb⁹ est admixta. Alioq nec assolēt in lesbo nobilibus vinis, de quib⁹ nūc agit̄, marinā aquā īmittere. Veluti nec ariusio in chio. prouenit & in hellespōti Mysia, vinum surrentino non absimile. Mysinum per eminentiam vocant. Hæc oia vina flaua, & odora sunt. & substantia q̄ inter aquosa, crassaq; sit media. Aquosæ porro substantiæ sunt adrianū, & sabinū. & albanū. & gaurianū. & thustū. & neapolitanū amineū. quod scilicet in locis neapoli vicinis gignitur. Vnde etiam ita id nomināt. In asia vero & tibecinū, & titacazenum, & tertium ab ijs arsyinū. Contra vero crassa, veluti sapa sunt, & scybellites. & thereū. & albates. In asia vero ægeates, & perperinū. Ergo qb⁹ ex abūdātia crudorum humorū syncope incidit: ijs crassa vina ceu noxia, aquosa ceu parū efficacia, sunt fugienda. Deligēda vero eorum sunt media, quæq; vt pdictū est, flaua sint. & calida. Neq; em̄ inuenias ex albo vinorum gn̄e calidum vllū. Quando etiā austera, & mediocriter alba, cū inueterauerint, fuluiora quodāmodo reddātur. Quod si aliter noiare fuluū colorem velis: licet voces igneū pallens. Quotquot aūt in ipis calidissima sunt: omnia certe flaua sunt. Cuiusmodi in italia est cucubum. Quod etiam vnum quoddam genus eiusmodi vinorum ab initio, sicut aliqui putant, non est. Verū ex vetustate, eo peruenit: vt igneum colorem contrahat. vnde ipm quoq; nomē est sortitum. Nō tn̄ eo oia perueniunt.

Duplex phalernū.

Quæ i græcia & asia ad digestionē in corp⁹ sint aptissima.

Tria in lesbo oppida.

Noxia vina eē qbus admixtum mare est.

Quæ vina aquosæ sint substātiæ.

Quæ crassa sūt vina.

Quæ vina his q syncope ex crudis laborant, sint fugiēda

Quæ his offerēda.

Nullū albū vinū calidū

Calidissima vinorum flaua esse.

Si Syncopes ex crudis humoribus instet

Tuschum

In Syncope ex crudis humoribus medio vino eligenda quoque flaua sint et calida.

Cum prius crassentur: q̃ in perlucido flauorem accipiant. Reliquorũ vini generum, austera quæ mediocriter alba crassaq; sunt, certe nullum ad digestionem per corpus est idoneum. Si tamen abunde inueterauerint, nec aliorum copia sit: vti illis licebit. Sunt vero eiusmodi omnia, cum inueterauerint, stomacho vtilia. Quo vero habeas horũ quoq; exemplum, tum eius quod ex Nicomedia affertur, memineris velim: quod omnibus est notum, tum siculi Aminei. quod in magnis reponitur fictilibus. Quod eñ in paruis seruatur laguncul is, maxime huic est contrarium. Cum et malum stomacho sit: & capitis dolorem excitet. Ac semper quidem est id agendum, vt optimũ eligas. Si id nõ est: quod illi pro iam comprehensis notis, est q̃ simillimũ. Aptissima nanq; ad deductionem in corpus, sunt Ariusium. et Lesbium. Sed si ea desint, simusq; in asia: aut aphrodisiense petemus: aut austerum Tmolitẽ, aut aliquod his similium. quod et colore sit fuluũ: et illico cum bibitur, manifeste excalfaciat. Consyderandum vero ante omnia est, qualisnam ægrotãtis natura sit. Nam si imbecillum illi caput est, & quod facile calentibus vinis tentetur: quæ minus caleant, potius sunt offerenda. Sin firmo admodũ capite est: & talibus vinis delectatur: aut etiã citra noxam ea ferre est solitus: haud timide his vtetur. Porro sunt, quãtũ ex ipsorũ est natura, q̃ odora fuluaq; sunt, oĩa caput grauãtia. Eoq; tum phalernũ, tum Tmolites, tum lesbiũ infirmo capiti noxia sunt. Qualis aũt in phalernis tradita nobis differentia est: talis profecto & in Tmolitis habetur. Alterum eñ admodum est dulce, alterum austerum. si cum illo conferatur. Calida tamen admodum, ambo sunt. eoq; caput grauantia. Austera vina ventrem roborant. caputq; inter omnia minime tentant. Cæterum ad digestionem in corpus non festinant. quo magis fugienda tibi in animæ defectu sunt. non secus q̃ aqua. Habile vero ad facilem in corpus deductionem, & Hippodamãtium cum inueterauit est. Ipsum quoq; ex ea specie, cuius tum dulce phalernum est. tum vero Tmolites. Inest huic & astrictio manifesta. quæ tamen in neutro illorum est. Itaq; etiam salubrius stomacho est. In penuria vero vini, quod accõmodum vtriq; syncope sit, ei inquã quæ ex multitudine crudi succi oritur, et ei quæ ex bili incidit, coactus prorsus vino vti: fugere (vt prædiximus) oportebit oĩa, tũ austera: tum noua. iteq; crassa. Deligere vero aquosa. magisq; si sint antiqua. Talia nãq; tãetsi nõ valẽter excalfaciũt: tñ facile in omne corpus deducuntur. Proinde cum celeritas sparsionis in corpus sit his cum fuluis communis: differentia rursus in his erit, quod concoctioni quæ vel in ventriculo, vel venis agitur, fulua magis conducunt. propterea quod magis excalfaciunt. Præterea

Austera vina.

Vina digestionẽ i corpus aptissima.

Si imbecillũ ægro caput sit.

Si firmum ægro caput sit.

Oĩa fulua et odora caput grauare.

Austera vina vẽtrẽ roborare nec caput tẽtare.

Austera vina atq; etiã aquã i syncope fugiẽda esse.

Si deest vinũ accõmodũ, i vtraq; syncope q̃ eligẽda.

Aquosi vini & fului collatio.

mistibilia sunt.& nutrietia.eoq; ad succi bonitatē opportuna. Quorum omnium nihil in aquosis vinis est. Nihil em̄ ex horum substantia in sanguinis mutatur speciē. Sed cum fulua caput feriāt: quæ aquosiora sunt, nusq̄ id contristāt. Vrinas autem, præter cætera omnia mouent. A quibus secundum locum obtinent, quæcūq; fuluorum maxime sunt tenuia. quæ etiam ad syncopen potissimū sunt deligenda. Tardissime horū deducuntur in corpus, quæ fulua sunt, et crassa. Quāq̄ ea quoq; austeris omnibus magis sunt penetrabilia. At vero nutriūt hæc, magis q̄ tenuia. ac vitiosos succos celerrime bono sanguine generando corrigunt. Ergo institutum sermonem denuo repetamus. Quod syncope præceps virium lapsus sit: id ab alijs ante me dictum est. Sed cum essentia virium quibus regitur corpus, tum in spiritu: tū in solidorum corporum temperamento consistit: hæc nobis & vbi integra sunt seruari, & vbi corrupta sunt, ad integrum reuocari, omnino debent. Ac queadmodum tueri ea per sanitatem conueniat, in opere de tuenda sanitate est præceptum. Queadmodum vero et in morbis traditum iam aliquatenus, & in præcedentibus commentarijs est. Non tamen adhuc res tota ad talem, qualem exigit, contemplationem est perducta. nec talem methodum habuit, qualem priora. Quod igitur defuit, id nūc adijciamus. Spiritus substantia, vna cum solidis corporibus, sic nobis custodienda in morbis sunt: vt tum qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, naturaliter se habeant. Ac siquidem sic prospici his posset. vt nec substantiæ eo℞ quicq̄ aut vacuaret, aut prorsus imutaretur: id esset antiquissimū. Sed quoniam in cōmentarijs de sanitate tuenda ostendimus, fieri non posse, vt id generabili corpori vnq̄ contingat: id agendum est, vt quæ substātiæ portio defluit, hanc apponendo sarciamus, quod alterascit: in debitam temperiem per contrariam alterationem vindicemus. Si igitur tum vacuatio, tum alteratio, sensim paulatimq; fiāt: etiam correctio vtriusq; sensim administrabitur. Quod minus, ad artem sanitatis tuendæ spectare est monstratum. Sin confertim & semel vel magna aliquando vacuatio: vel etiam adiectio incidat: et morbus ita efficitur, & medendi methodum ad eius sanationem requiremus. Veluti enim mutationem in non naturalem habitum, quæ sensim paulatimq; irrepit, corrigere, sanitatis tuendæ artis sunt partes: ita eam quæ multa simul irruit sarcire ad medendi peritiam spectat. Ergo animalis spiritus, cerebrum veluti fontem esse, clare ostendimus. qui partim ex inspirando: partim ex eo quod reticularis plexus suppeditat, irrigatur. atq; alitur. Vitalis spiritus, non æque euidens demōstratio erat. Sed tn̄ in corde eū et arterijs cōtineri. existimare alienū a ratiōe

Quæ maxime vrinas moueant.

Fuluorum crasso℞ cū austeris collatio. itē cū tenuib⁹.

Regress⁹.

Spūs substātia cū solidis queadmodum in morbis custodiēda.

Vacuatio alteratiove spūs q̄n ad hāc artē spectent.

Aīalis spūs fons, & vn̄ alat.

Vitalis spiritus fons, vbi & vn̄ alat.

Si qs naturalis sit spirit⁹ in quo contineat.

non est. Eūdēq; nutritū maxime quidē ex inspirando. sed tñ & ex sanguine. Quod si naturalis quoq; aliquis spūs est: vtiq; is quoq; in iocinore et venis cōtinebit. Sane dictū fusissime de viriū essentia est, in libris quos de Hippocratis & Platonis placitis scripsimus. Solidorū vero corpoꝝ substantia certa esse quātitate proculdubio desyderat. Eoq; nutrimēta mortale gen⁹ tuent. Sed nihilo secius & elemēta ex q̄bus componitur mediocri esse temperie requirit. dictūq; subinde est, queādmodū temperies ea sit tuēda.

Viriū laps⁹ ex solidis digerēdis, vnde.

Cæterum viriū lapsus de quo nūc agere institui, qui quidem solidoꝝ corpoꝝ substantiæ digerēdæ succedit, in longissimis morbis subinde incidit. Animante ex atrophia, id est nutriendi defectu, extenuato. Præterea in his febribus acutis, quæ corpus liquant.

Lapsus viriū ex tēpie solidorum mutata.

Qui ex substātiæ tēperie mutata ꝓuenit, cum vl imodice fuerit calefacta, vel frigefacta, vel madefacta, vel siccata, aut hoꝝ aliquibus copulatis affecta.

Alteratio i spū vñ proueniat.

Alteratio vero in spiritu, tum ex vitiosis prouenit succis: tum ex ambientis malicia. qui alias alia de causa in hanc est mutata. præterea venenatis facultatibus, aut animalium quæ virus eiectant, venenis. Verum hæc a præsenti instituto seponātur.

Essētiæ spirit⁹ corruptio ex quib⁹ ꝓueniat.

Ipsius vero essentiæ spiritus corruptio, & quæ futura timetur & quæ iam adest, quæ tum ex affectu animi incidit, tum ingenti dolore, tum crebris motibus, cuius generis & vigiliæ sunt, tum ex immodica eius tenuitate, & continenti eum corpoꝝ raritudine, tum vero ante hæc omnia ex ipso respirato prohibito, & nutrimenti deffectu: diligentius corrigi profecto postulat.

Qui affect⁹ spm̄ corrūpat.

Ecplexis.

Pericharia

Sunt porro affect⁹ animi, timor subitus, & vehemens. quem ecplexim græci vocant. Præterea quæ cōtraria huic timori est voluptas maxima. græci pericharian vocāt quasi excessum gaudij dixeris. Scimus em̄ amborum occasione perisse quosdam. Iam reliqui quoq; magni timores omnes, & cum his, maximæ voluptates, etsi non iugulant: at certe facile resolubilem, infirmumq; spiritum reddunt. Tristitia vero, & anxietas, & ira, & cura, eo genere sunt noxiæ, quo frequentes vigiliæ, qnoniam vires resoluant. Ac in his quidē omnibus, ipsa per seipsam mouetur anima.

In qb⁹ aīa p se mouet. & i qb⁹ corpus mouet.

in corporalibus autem actionibus, ipsa corpus mouet. Resoluitur autē eius robur, vtroq; motuū suorum genere. si modum excedant. De laboribus vero quid attinet dicere, quo pacto et vehementius aucti, quosdam iugularint, & omnes certe læserint, tametsi non sustulerūt. In omnibus eiusmodi casibus, videntur ægrotantes, tum animo linqui: tum viribus resolutis esse. Nōnulli vero (vt dictum est) etiā mori. scilicet alias spiritu ipso corrupto, alias alterato. Aliquādo ex parte digesto. Non raro hæc vtraq; perpesso. Tractatum autem fusius de his est, cū in alijs libris: tū vero in ijs q̄ de Hippocratis et Platonis

Non me tantopere discruciasset Mors et Ægritudo Pompei de Roncallis si exacte
doctrinam Ex.mi in hoc loco traditam tenuissem. febricitabat ille lenta febri et m[...]
admodum, calore satis temperato, mente optime constabat, quare certo certius cred[...]
ipsum a morbo convaliturum. Attamen ille parum cibi sumebat imo fere nullum, appe[...]
deiecta erat, [cum magna difficultate deglutiebat] nocte vigil permanebat, hinc inde semper per lectum iactabatur, ext[...]
mitates illius semper erant subfrigidæ et pulsus semper admodum debilis erat
imo quod maius est tanta illius fuit ad motum impotentia ut in prima et in 2a d[...]
ægritudinis syncopizaret, nec brachia attollere valebat, nec e lecto surgere [...]
lebat, nec manibus suis mentulam suam arripere poterat, ut in matula[...]
mitteret ad reddendum lotium, Inconsiderando haec signa ipse negligens fui, i[...]
credebam ipsum evasurum, attamen paulatim deficientibus viribus et pulsu, et ubi ipsa[...]
inappetentiam augescendo, et singultu etiam 24 die ægritudinis mortuus est. Ar[...]
[...] fui iam per mensem ob mortem illius, et dixi mortuum esse ob virium maximam imbe[...]
tatem quod verum est ut notavi in Abbumeron in cap. de Verruca stomachi, In[...]
ad hoc confugi mortuum esse ob morbi malignitatem. Attamen nunc dico hanc doctrinam [...]
edoctus hoc non esse verum nec mortuus est ob morbi malignitatem, quia mitis erat m[...]
et febris, et corpus a putridis humoribus purgatum satis. sed mortuus est iste Jun[...]
in Urbe Massæ anno 1590 ob maximam virium imbecillitatem contingentem ob co[...]

resolutionem

~~corruptionem~~ spirituu. Erat n. iste Juvenis coloris subalbidi, raræ texturæ et temperies solidar. partium ~~[illegible]~~ erat ob id multum evanida et difflabilis quare spiritus illius erant et tenues et faciles ad dissipationem et corruptionem ut in hoc cap. Vto docet Galenus. Adde his vigilias, crebras potiones et labores, pedestre iter[illegible] ab oppido Montis rotundi usq. ad civitatem Massæ. quo (mirum) non si ratione temperiei dissolubilis ob raram texturam, et tenuitate spirituum à labore illo et motu valido et supra vires illius, cum primum Massam advenit cœpit ægrotare et cum maxima semp. virium debilitatione (et nutrimenti defectu) ~~semp.~~ in peius rueret usq. ad [illegible] diem ægritudinis, in qua obiit, qa spirituum essentia erat corrupta ex quo Mortem subsequi docet Galenus in hoc ~~[illegible]~~ cap. v. spiritu nt. alterato ut corrupto. Non miru ergo si ~~[illegible]~~ vires illius Juvenis semp. collabebantur et tandem obiere. Hæc ergo notata sint ad perpetuam rei memoriam et ad laudem Galeni cuius doctrina omnem ignorantiæ caliginem à mentibus medicorum depellere pot. atq. ergo Deus mentem meam illuminet. et ad veritatis huius divinæ scientiæ erigat.

Omnia. n. hæc eveniunt istis, quia à principio morbi spiritus prompte digeruntur quare statim apparent extenuati et corpus totum statim digeritur. Non solu aut digestio ista contingit extenuatis spiritu istorum et sanguine, sed et expultrice vi per universam corporis molem immoderatius concitata ut sequenti cap. 6. dicit *

* Galenus dicunt aut [illegible] de illis hic affectis, si mutatione fieri resolutione [illegible]

Cibus et Potus et Aer q[ua]les esse debeant uti robur uirium tueri possimus.

dogmatis prodidimus. Ad rem vero propositam, modum quo singula lædere sunt nata, disquirere necesse non est. Imo quod lædunt, ab ipsa euidentia accipere, ac eo ad vires tuendas in morbis salubriter vti. Pari modo et si spirituum, qui nostrum corpus regunt substãtia, aliquãdo plus iusto extenuetur: vtroq[ue] profecto modo imbecilla fuerit. et tanq̃ temperie alterata: et tanq̃ dissipabilis, vel exhalabilis, vl' quocunq[ue] modo libet appellasse, reddita. Eadem nimirum ratiõe, & si totum corpus transmutatum in immodicam raritudinem sit: facile spirituũ substantia digeretur. Quod et ipsa tenuiũ partium sit, & corpus eam non contineat. Ergo nec rarefaciendum immodice ægrotantis corpus est. si spiritum retineri studes. Sed nec quæ in eo sunt p[ro] comesta et bibita valenter extenuãda. Iam vero quod ipsorum quoq[ue] ciborum, ac potionum, non leuis habẽda sit cura ad robur virium tuẽdum, vt videlicet tum quantitate modici: tum qualitate exacti, exquisitiq[ue] sint: id neminem latere arbitror: sicut illud profecto cuiq[ue] perspicuũ. Quod etiam substantiæ, quam sp[irit]ũ attrahimus habenda sit cura. vti scilicet tum optima temperie sit: tum ab omni inquinamento purissima. Nec aliquid ex metallis, aut caminis, aut barathris sibi admisceat. aut aliquid ex putredine leguminũ, vel olerum, vel animalium, vel cuiuscũq[ue] rei contrahat. aut halitum ex stagnis, vel paludib[us], vel fluuio recipiat. His itaq[ue] omnib[us] prospiciat oportet, qui vires illæsas tueri volet. Ad hæc etiam ipso[rum] corpo[rum] solido[rum], in quib[us] vtiq[ue] vel maxime cõsistere viriũ substantia videtur, nõ parua habẽda prouidentia est. vt scilicet sano tẽperamento sint. atq[ue] hoc quidem omniũ partium cõmune commodum est. Ad robur autem virtutis conseruãdum, & ad syncopalem accessionem, quominus derepẽte incidat, cauendam: singulare præsidium est, temperamenti custodia. Ante omnia quidem trium principiorum. Mox vero reliquarum partiũ, quæcunq[ue] in consortium affectus, principia secum ex facili trahũt. Cuiusmodi est ventriculi os. quod [pro]pter exquisitum sensum, tum alia symptomata nõ pauca: tum vero syncopen accersit. porro memoratus iã crudorum humorum affectus, si et copia suã hi vires premant, & propter, tum multitudinem, tum crassitudinem exiguos animalis meat[us] obstruant: iam multis nominibus exitialis est. ac syncopæ opportunos reddit. Nempe & quod animal sub eo non nutriatur: et suffocet[ur]: et quod mediocritas temperamenti eius, nõ solũ alteretur: sed etiam corrũpat[ur]. Quippe crudi succi nutrire, priusq̃ cõcoq[ua]nt[ur] nequeũt. Iidẽq[ue] cũ multi sũt, grauãt. Si vero spiramẽta, q[ui]b[us] [per]spiratio agi[tur], obstruant: calorẽ extingũt. Quod si nec obstruant, nec onerent: syncopen hi certe non inferunt. sed animi deliquia, quas lipopsychias græci vo-

Si sp[irit]ũs substãtia pl[us] iusto tenuet[ur].
Si corp[us] nimis rarũ.
Ad robur viriũ tuẽdũ cibo[rum] potionũq[ue] h[ab]ẽdã rõnem.
Aeris quẽ spirãdo attrahimus q[ue] rõ h[ab]ẽda.
Ad robur viriũ & ne syncope icidat. singulare p[rae]sidiũ.
Vẽtric[u]li os [pro]pter exq[ui]sitũ sẽsum, syncopẽ accersere.
Si crudorũ abũdãtia & multitudine vires [pre]mat, & meatus insensiles obstruat, quæ icõmoda.
Qñ crudorum copia syncopẽ af ferat et qñ lipopsychiã

[Marginal manuscript notes:]
qn Sba spirituu abeat?
Nota dissolutio ne spiritus.
Nota
varietas corporis
Conseruatio spirituum
Videndum q[uo]d aaer inspiretur
Halitus mali
Hinc fit ut in quibus locis et domibus praui halitus et aer putridus uiget pestilentes morbi oriantur.
Os uentriculi [facit] syncopen.
De Syncope
Differentia inter syncopen et lipopsychia
aph. 23
aph. 41
quod indium est non nutrit

In spiritibus contingit et dissolutio siue dicas tu attenuatio siue digestio siue dissipatio, nihil refert, sed est unum intelligere. [illegible] aut spiritus dissolutio si nimis attendatur corrumpit spiritus ipsos. ideo mutationes quae in spiritibus contingit Galenus diuidit in alterationem et corruptionem. Dissolutio n[am] spirituum aut leue quandam aut nullam potius laesionem efficit. lassitudinem n[am] tantum quandam et uirium prostrationem efficit. aucta tamen ipsorum dissolutione corrumpuntur [illegible] et fit Mors. ad dissolutionem aut ipsorum consequitur potius syncopes. quod sicut diximus [illegible] augeatur dissolutio ipsorum ut corrumpantur statim sequitur Mors

Quō & quibus hi nutriēdi.

cant. Siquidem resoluūtur eiusmodi ægrotantes, nisi frequentius nutriantur. Porro exhiberi his oportebit, non copiose semel, nec quæ crassa frigida ve potestate nutrimenta sint. sed sicut dictum prius est, quæ ex genere extenuantiū calfacientiūq; sint. Ad eundē modū & medicamenta, quæcūq; saltem medicamenta sumere febricitans hō potest, extenuantia calefacientiaq; sunt offerenda.

Qd' vinum ab iitio his idoneū.

His & aquosum vinū idoneū ab initio statim est. si tamen vehementer non febricitet. Quod temere in hoc affectu fieri non assolet. Magis etiam si qui laborāt senes sint: pbendum his post quāq; cibationē, vinū est. Magisq; etiā, si interposita quietis spatia, mediocria sint.

Qui sic febricitant quotidie accessionē habere, et quo diei tpe.

Sane qui ex eiusmodi succis laborant: hos quotidie accessiones exercent. Pręcipueq; ad vesperem, & noctu, non mane, nec vsq; ad meridiem. Atq; de his quidē hactenus abunde.

De ijs q ex nimium tenuibus succis syncope vrgent: Collatio hor cū pdictis.

Age modo transeamus ad eos qui contrario quidem huic laborant affectu. Sed tamen syncope similiter opprimuntur, nisi quis sedulo sit attentus. Hi sunt qui prætenues succos habent, sic vt ocyssime exhalent. Itaq; etiam diuersa a iamdictis ratione, sunt curandi. Illos nāq; paulatim, & assidue vacuauimus, propterea q multā simul vacuationem ferre non poterant. At qui sic se habent: hos paulatim et assidue nutriemus.

Si qs istos ab iitio curādos susceperit.

Quod si a principio hos, viribus adhuc valentibus, curandos susceperimus: nec paulatim eos cibabimus. Possunt nanq; hi, vel quod liberius semel datum est, nutrimentum superare. Tanq autem eos qui ex humoris multitudine, syncope periclitantur, prorsus ad exitium spectare diximus: si vel iecur his vel vētriculum phlegmone obsedit: itidem de quibus nūc agere instituim⁹,

Qñ ppositi insanabľes et cur.

insanabiles sunt existimandi, si viribus iam languentibus, aliquod ægrum viscus phlegmone infestetur. Quando nec assidue hos nutrire fas est, sed tantum in remissionibus, nec seruare eos si non nutriātur licet.

Quib⁹ occasionibus mortifera i his facies appareat.

In eiusmodi affectibus mortifera illa species in facie celeriter apparet, nasus acutus, oculi caui, & reliqua quæ deinceps sunt ascripta. Nam siue multum excernant, siue vigilent siue tristentur, siue non cito nutriantur: protinus eiusmodi faciem habent.

Si tal' facies cū aliq ex occasiōibus.

Porro si alicuius horum, aut etiam plurium occasione, tales esse videbuntur: minus esse malum putabis: quam si absq; his essent emaciati.

Si absq; occasionū aliqua.

Sin absq; his tales appareant: plane pestiferum indicabis. Atq; hoc amplius, si a principio morbi eā habeāt speciē. Neq; eñ dum concoquatur sufficient.

Hippo.

Atq; ob id Hippocrates dixit. Si quid eiusmodi consenserit: minus subesse periculi putādū. In morbi nāq; principio, (vt pdixi) etiam si cum aliquo dictorum in eo sint statu: haud quāq id bonum est. Cæterum minus id periculi minatur: quam si cum horum nullo. Imo ex spiritu ipso prompte digesto. Non solum autem exte-

nuatis ad eum modum spiritu horum et sanguine, digestio sæpe incidere assueuit: sed etiam expultrice vi per vniuersam corporis molem ĩmoderatius concitata. Id quod incidere maxime ex imbecillitate retentricis solet. Sane nutrire quicqd hoꝝ inciderit, est necesse. Sicut etiam corporis summa densare, non secus q̃ priorũ rarefacere. Cum enim maxime hi affectus dissideant etiam præsidiorum speciem diuersissimam requirunt. Ergo frigidum his aerem, astringentemq; cõparabim⁹. Qui queadmodũ fiat, prius est dictũ. Vnguẽdi ꝓterea sũt, astrictorijs vnguẽtis. Tũ cibi his dãdi, qui nõ admodũ ꝓ̃pte difflu ant. non aqua mulsa. non ptisanæ cremor. sed panis, & sorbitio ex alica. & fructus austeri. qui non facile corrumpant. tum ipi p se: tũ vero & cũ pane. Etiã alica, q̃ in aqua sit cocta. Dabis vero aliqñ his, & oua. ꝓcipueq; eorum vitellos. Albũ eñ eorum ægre cõcoquit. Præterea gallinaceoꝝ, q lacte sint alti, testiculos. itemq; suillum cerebrũ. Sed vel diligẽter assum (quãdo si cruentũ det, sũmopere lædit) vel in albo iure legitime elixũ. porro & anetho iniectis. Deniq; omni rõne agendũ, vt et succoꝝ materiã crassiorẽ reddas: et cutim denses. & exhalationẽ inhibeas. Vinũ vero his aquosũ necessariũ inter initia est, sumptũ post cibũ. Quod si ex sñia vobis oĩa rñderint: etiã carnei his aliqd nutrimẽti, post alia dabim⁹. Potissimũ post quartũ diẽ. Succis q febrẽ excitauerũt, iã ad cõcoctionẽ veniẽtib⁹. Tali affectu laborantis iuuenis, in decio libro meminimus. tũ queadmodũ (vti dixi) quotidie nutriuerim. idq; ante accessionẽ potissimũ: tũ queadmodũ semel dedita opa, nõ exhibito illi cibo, accessio cũ syncope ĩuaserit. Ergo in oĩbus eiusmodi curatiõib⁹, si iã deprehensus syncope cubans est: omnis sollicitudo medẽtis ad symptωma vertit. Sin nõdũ ea ꝑmit: vtriusq; curã habebit: & vt symptωma non incidat: & vt morbus paulatim discutiatur. Celerius autẽ hunc discuteremus, si nullus symptωmatis subesset metus. Quippe qui multitudine crudi succi grauatur: hunc si modo iustam semel vacuationem ferre posset; nec metus aliquis syncopes impenderet: semel arbitror vacuatum a morbo explicaremus. Eum vero cuius spiritus, & succi facile exhalant, si ante accessionẽ cibare nõ cogeremur: lõgiorẽ illi morbũ certe nõ redderemus. Ac de his qdẽ hæc mihi dixisse sit satis. Nũc reliqs occasiões qbus syncopæ succedũt referem⁹. Hæ sũt numero q̃tuor. Dolor vehemens. vigiliæ. imodica vẽtris inanitio. ac in his qui aliena loquũtur, aliqñ motus. sed et quintã si nõ displicet addas. Nẽpe principioꝝ intẽperiẽ. de qua in calce libri agemus. Idcirco maxime quod dupliciter ꝓuenit. vel in nuda qualitate particl'is alteratis, vel vitioso succo in has recepto. Deinceps igit de oĩb⁹ q̃ memorauim⁹ est agendum.

Digestionẽ spirituũ dupliciter his accedere.

Curationis summa.

Special' curatio.

Quis aer, q̃ vnctiões, q cibi his apti.

Albũ ouoꝝ ægre cõcoqui.

Quod vinũ his vtile.

Qñ caro dãda.

Si ęger syncope iã deprehẽsus ẽ.

Si nõdum syncope ꝑmitur.

Quatuor reliquæ occasiões qbus syncopæ succedunt.

Pricipioꝝ intẽperiem duplicẽ eẽ.

CAP. VII.

De reliquis syncopis speciebus.

De dolore

De doloribus.

Initio a dolorib⁹ sũpto. Ergo si causam vnde dolor excitatur, adimere possis: ita vtiq̧ cõtra symptoma nõ pugnaueris. sed ægritudinem curaueris. Sed si qua occasione ꝓhibitus affectui summouẽdo intẽtũ esse nõ licet: vehemẽtiã doloris mitigabis. Verum qm̃ nec doloꝝ causas sũmouere, nec vehemẽtiã eoꝝ remittere fas est, nisi intellexeris, cuius vitio is dolor in cubãtis corpore excitet̃: ꝑpẽdẽdæ prius tũ causæ doloꝝ sunt: tum vero signa, qbus hæ dignosci queãt. Nã cũ sensui plerũq̧ parũ pateãt: hominẽ qui in tali speculatione sit exercitatus nimirũ postulant. Itaq̧ cũ nobis in alijs operibus, nõ pauca de doloꝝ gñatione sint ꝑcepta, ipsorũq̧ omniũ opportunũ tp̃s iam venerit: necessum arbitror, totã eoꝝ rationem summatim ꝑcurrere.

De dolorũ gñatiõe sũmatim.

Qm̃ igitur in animalis corpore omnibus cõsentientibus sectis, non omnes partes sensiles sunt: manifestũ est, quæ prorsus sunt insensiles, eas nõ dolituras. Igitur cũ sensilibus dũtaxat dolor accidat: sequẽs est, vt æstimemus, eiusmodi ne corpora ꝑpetuo sint dolitura, an vno aliquo tẽpore, cũ videlicet ortus in his crucians affectus sit. At si ipsa euidentia nos docet, multum esse temporis, quo nihil omnino doleamus: non obscurum est, certo aliquo tp̃e, quo scilicet excitatur in singulis quæ dolent, crucians affectus: necesse esse ea dolere. Ergo si inuẽtum nobis fuerit, q̃ nã affectio ea sit, q̃ in sensilibus corporibus orta, facit vt animal doleat: vtiq̧ et quod quærimus iã fuerit inuentũ.

A naturalib⁹ noticijs quæ oĩbus sunt cões.

Hic igit̃ ab ijs naturalibus noticijs, quæ omnibus nobis sunt cõmunes, procedere methodo ad id quod cõsyderãdũ proponit̃, cõueniet. Porro naturalis noticia nos docet, vitiũ id corporis ex quo sit doliturum, aut continuitatis diuisionẽ esse: aut alterationẽ aliquã.

Asclepiadis opinio.

Ita etiã nõ incõmode dictũ ijs est, q ex insectilibus, vel insensilib⁹, vel incõpactilibus elemẽtis, corpus cõponũt: affectũ vñ dolor nascat̃ prorsus iueniri nõ posse. Quippe q̃ tãtũmodo tãgũt, eoꝝ nihil videt̃ dolorificum. At talia corpora tãtũ se inuicẽ tangunt. Quod si nõ cõtingant modo: sed etiã se inuicẽ in cõcursu collidant: ad dolorem creandũ nihilo pl⁹ cõferũt. si q̃ collidũtur: insẽsilia statuũtur. Nisi etiã lapides cũ diuidũtur, dolore affici dicem⁹. Verũ de his latius, tum alibi: tũ in quinto de Asclepiadis placitis disseruim⁹. Nũc cõfessum hoc principiũ sumentes, necesse esse, vt affectus qui dolorem excitet, vel diuisio sit, vel alteratio: illud etiam memoria repetamus, ne alterationem quidem ipsam sensim irrepẽtem, dolorem afferre animali posse.

Mutationẽ q̃ dolorẽ afferet cõfertĩ fieri & violẽtã debere

Sed quæ dolore animal afficiet, eam mutationẽ tũ confertim factã: tũ vero violẽtã esse debere. Vident̃ em̃ corpora, nõ solũ cũ in nõ naturalẽ habitũ cõfertim aguntur, tristem grauemq̧ mutationem sentire: sed etiam in ipso ad naturalem statum suum reditu, nisi eum paulatim accipiant,

obiter cruciari. Scimus em̄ qui in vehemēti frigore iter fecerunt, eos cū sese nō sensim, sed semel calfacere ꝑperarent: dolore circa vnguiū radices adeo vehementi affectos: vt ferre non possent. Illud vero inquirere, an ipsum quod vehementer excalfacit, aut refrigerat, diuisionem aliquam continui efficiat: longiore fortasse disputatione æget. Et vtiq; demonstratum a nobis est, in cōmentarijs de simplicium medicamentorum facultatibus. Verū quid agendo, quæ vehementer vel excalfaciunt, vel refrigerant, dolorem inferant: querere ad rem propositam minime est necesse. Siue enim vt substantiæ sensibilium continuitatem diuidentia: siue vt eam semel et confertim alterantia, id ad eorum inuentionem quæ dolorem leuabunt, parū refert. Modo sciamus, quod violenter vel excalfacit: vel refrigerat, id sentientia corpora dolore afficere. Ergo si cœpisse ab euidentibus cōueniet, euidenter autem videntur, eorum quæ corporibus nostris propinquāt, hæc sola esse dolorifica, et quæ vehementer vel excalfaciant: vel refrigerent, et quæ substantiæ cōtinuitatem soluant, hæc autem sunt quæ vel contundunt, vel incidunt, vel distendunt: vtiq; curationis eorū inuentionem quæremus, via aliqua insistentes, quæ ad querēdorum naturā sit accepta, quæ methodos appellatur. Rursus igitur supra repetētes dicamus. Quoniā id querimus, quēadmodum in morbis dolore affligamur, vbi nihil nobis extrinsecus triste appropinquat: necessum est aliquam talem causam in corpore queramus, quæ scilicet vehementer excalfaciens, vel refrigerans, vel substantiam sensilis alicuius corporis diuidens, nos excruciet. Ac primū illud speculabimur, cuiusnam esse naturæ debeat, quod cōtinuitatem diuidet. Necesse igitur est, vel ruptionem, vel contusionem, vel erosionē esse affectum eum, qui diuisionem continui faciat. At vero ruptio ex distētione, cōtusio ex graui quopiam, erosio ex rodente prouenit qualitate. Ergo cū nihil extrinsecus sit, quod vel distendat, vel grauet, vel erodat, sed ex seipso hoꝝ aliquod corpus sentiat: neminē latere potest distentionem ab aliqua intrinsecus substātia quæ multitudine sua corpus se continens distendat, aut īmodica siccitate, prouenire. Contusionem, ex eo quod aliqđ corpus ab externo superceciderit. quod vel durum, vel magnum vel graue, vel simul ambo fuit. Erosionem vero, ex succo aliquo, cui mordens natura insit. Igitur vbi vehemens dolor vrget, scrutandū nobis est, an succus plurimus, an spiritus, cui non sit exitus, an grauis moles, an mordens humor, an siccus affectus subsit. Ad hæc, veluti inter initia est definitum, an aliquid, quod valenter excalfaciat, vel refrigeret. Quorū ipsorum quoq; rursum causæ, vel in spiritu, vel in humoribus, vel in solidis ipsis sunt statuendæ. Quicquid enim eorum vehe

Methodos quid.

Cuiusmodi sit qđ cōtinuitatem diuidat. Ruptio, contusio & erosio, vnde.

Vbi vehemēs dolor, quæ æstimanda.

menter excalfactum refrigeratum ve sit, quando quod vicinum est tangit: graue illi molestúq; redditur. Igitur queadmodum singula quæ cōprehendimus agnosci possint, tum vero quod non oīm habeam⁹ manifestas notas, quodq; si aliud quicq̄, etiam causarum, et affectuū quæ sensum fugiunt agnitio, ex multa exercitatione, et curiosa omniū perpensione nobis pariatur: alibi monstratum est. Nunc id consyderare propositum nobis non est. Imo solam ipsam medendi methodū persequi. Ex qua scienter perspecta, quātum auxilium compendiúq; medicis, non ad præsidiorum modo, curationúq; facultatem: sed etiam ad affectus aliquando agnitionē comparetur, sæpe vobis in ipsis ægrotantibus manifeste ostendi. quorum iam duos tris ve, qui haud pridē sunt sanati referam. Vnus em̄, vt scis, quadragenarius erat. qui cum colo laborare putaretur, non modo nihil est a fomētis, tum humidis tum siccis leuatus: sed nec cataplasmatis nec clysteribus, quibus scilicet publice vti in eiusmodi affectibus solent: verū etiam a plerisq; eorum exacerbatus. Nam a rutaceo oleo per sedem infuso, deterius habuit. Itemq; a castoreo. quinetiam vbi mel coctum cum pipere assumpsit: extremis doloribus est afflictus. Iam cum cremorem cocti feni græci, vna cum melle accepisset: vehementer est irritatus. Ipse igitur vbi mordentes succos in tunicis intestinorum immersos cōieci, qui scilicet secum vna corrumperent, tum ea quæ per inferiora essent infusa: tum ea quæ per os accepta: exhibui homini nutrimentum, quod non facile corrumperetur. Deinde cum minus eum cruciatum intellexi: viciosos humores purgandos iudicaui. Cum vero aptissimum ad eiusmodi viciosos humores esset, medicamentum quod ex aloe componitur, quodq; iam vulgo picran appellāt: vtiq; semel hominē iuste purgare, non sum ausus. quod doloribus, et inedia duobus iam mensibus inanitus esset. Verum ex modicis quibusdam interuallis id faciēs, quindecim circiter diebus, hominē (vt scis) prorsus sanaui. Idq; nullo præterea adhibito presidio. Atq; hic quidem illo primum tempore sic est vexatus. nunq̄ prius intestini dolorem expertus. At alius iuuenis huic quidem ætate ꝓpe par, sed qui sæpe ante, colico cruciatu fuerat affectus, accepto scāmoniæ succo: fuit purgatus. Cum autē bene largiter fuisset vacuatus: primo quidem die vesperi in balneo lotus, mox ptissanæ cremorē sumens, post piscē quoq; comedens nocte ea, quæ cœperat, euomuit. Secūdo die itidem lauatus, comedit primū lactucam. Mox auium carnis aliquid. in albo iure elixæ. ab hac alicā ex aqua sumpsit. vino austero iniecto. Vbi vero ab ijs mediocriter se habere est visus: etiam tertio die nutritus similiter est. Reddidit tamen per aluum, plura quā pro ciborum portione. eaq; cū rosione. Deinde

Medēdi methodū ad affectus agnitionē nonūq̄ cōferre.

De quadragenario colico.

Curatio galeni.

Alius colicus.

De Dolore Colico à bile facto.

Si Alica et et prissana potent cum granis mali punici exhiberi:
Decoctū sumach

quarto die, etiam magis dolere sibi ventrem sensit. et cum se in balneo alicubi frigus accepisse imprudentem putasset: rutaceum sibi oleū per sedem infundens, non solum vehementissime est vexatus: sed etiam liquidam deiectionē per magnā habuit. quod facile declarauit, aliquid a toto corpore, ad loca ventris deferri. Post deinde per circuitus, similis redibat cruciatus. Audientes autem eius symptomata: intelleximus noxam ex scāmonia in illis maxime intestinis procubuisse, quæ prius, etiam fuerant imbecilla. Sicut quasi fluxionis quidam exortus esset affectus. Ergo queadmodum hunc quoq; sanauerim scis. Abijcere enī iussi præsidia colica. alicaq; calente quæ cocta in aqua esset, nutriri, imissis mali punici granis. Cum autem tota nocte citra dolorem dormiuisset: miratus profecto est remedij nouitatem. rogauitq; quid esset bibēdum. Dedimus itaq; bibendum dilutum rois cremorē. Quo videlicet siue aliqua esset in sūmo intestino facta exulceratio, eā astringeret: siue etiam ex consuetudine aliquid ex superioribus locis in partem afflictam conflueret, id reprimeret. prandioq; eodem vti iussim⁹. Deinde ad vesperem cenare pane puro ex vino aliquo naturaliter austero. Concessimus pæterea, vt austerum quecūq; vellet, fructum sumeret. siue malū, siue pirum, siue punicum. Simili ratione etiam tertio die cibatus: in quarto theriacē bibit. Sanusq; omnino est redditus. ac de cætero ad consuetudinem reuersus: nullum sensit incōmodū. Simili genere & alium quendam in æstate affectum, cum sitibundus admodum esset: supra alia quæ memoraui. etiā frigida potione vti permisi. Ergo ne requiras in omni affectu eiusmodi notas, quales in pleuritide, vel dysenteria apparent. Quippe scientifica est morborum id genus agnitio. certis videlicet definitisq; notis comparata. Cum eorum qui proxime sunt dicti. coniecturalis agnitio fit. ac solis ijs inueniri potis, qui exacte cuiusq; morbi propriam curationem norint. Quare quoniam de hac proposita nunc disputatio est: ipsam per se absoluamus. Nec affectuū agnitiones attingamus. maxime quæ ex coniectura libus notis incipientes, cum eorum quæ prosunt obsuntq; cognitione sunt coniunctæ. Methodum enim de ijs, atq; etiam exercitationem in ea, in morborum agnitionibus seorsum per se fecimus. quo scilicet arte quis instructus: in omni ægro, tum locum qui affligitur, tū ipsius affectum, sicuti nos, iueniat. Ergo reuertamur ad affectus qui dolores excitant. Si sanguinis abundantia fit, quod distendat, veluti in phlegmone fieri solet. protinus vbi vires ægri valentes sunt: sanguis mittēdus est. Sed si is, vel sanguinis missionem timeat, vel imbecillis viribus sit: tum auertendus in diuersum sanguis est: tum per propinqua deriuandus. Dictuq; nobis prius est, queadmodum hæc fieri conue-

Curatio galeni.

Tertius curatus.

Nō esse in quoq; affectu, quales in pleoritide vel dysē teria, notas reqrendas.

Regressus ad dolores

Si sāguinis abūdātia distendat.

Si æger sanguis missionem timeat vel imbecillis fit.

CAP. VIII
Dolor ex sanguine aliquo confluxus.

Valentibus viribus sanguis mittendum est.
Imbecillis viribus sanguis auertendus et deriuandus est.

Morborum Agnitio ex:
Coniecturalis cognoscitur notis incertis et dubijs ut in doloribus euenit
Scientifica notas certas et scientificas habet ut in pleuritis Dysenteria

Signum.

Si ex flatuoso spū dolor sit excitatus, curatio.

Si rodens humor affligit.

Soporifera anodyna minus hos q̄ alios lædere.

niat. Quod si his peractis, dolor etiam perstat: patet pfecto in ægrotante particula impactum esse quod contristat. Patet vero nō minus, et quod curatio ipsa, per digerentia medicamenta sit molienda. Pari ratione, et qui ex flatuoso spiritu dolores fiunt, curabimus. Sed simul in his potius, tum ex tenuantibus cibis, tum potione, tum per sedem iniectionibus, tum cataplasmatis, tum humidis siccisq; fomentis auxiliantes. Sin moles aliqua grauando contundendo ve, dolorē excitet: moli ipsi est medendum. Sin rodens humor est qui affligit: aduersissima huic sunt, quæ extenuant, et calfaciunt. Postulat nanq; huius generis affectus, si modo curandus est: vt ea quæ contristant vacuētur. Si id omnino fieri nequeat: vt per epicrasin sanetur. Sin id quoq; fieri nō possit: vt quæ torporē inferant, medicamenta exhibeātur. Quæ quāq sunt reliquorū cōmunia: minus tamen hos affectus, quā alios ledunt. Quippe tenuis consistentiæ, et calidarum virium, plerīq; talium humorum sunt. E diuerso quæ ex papaueris succo, et alterco, et eo modo frigidis composita medicamenta sunt, simul omnino et refrigerant: et siccant. qua ratione, non solum vt sensui torporem inducentia salutaria sunt: sed etiam vt humorū tenuitatē cogentia, atq; crassantia. præterea vehementem calorem refrigerantia.

Quib⁹ alienissima sint torporē inducentia.

Si cū crassis succis cōiūct⁹ halituosus spiritus sit.

Dupliciter cum crassis adiungi talē habitū.

Quib⁹ potissimū icidat talis affect⁹. et qñ.

Quēadmodū hi a torporiferis lædantur.

Vbi vero crassi glutinosiq; humores habentur: alienissima sunt, quæ torporem inducunt. Cauendusq; magnopere in eiusmodi affectibus, eorū vsus est. Sed nec alioq comitatur eiusmodi succos, modo soli sint, dolor vehemens. Si vero ex accidenti aliquo, coniunctus his halituosus spiritus est, qui ex ijs quibus continetur corporibus erumpere prorsus nō potest: grauissimis omnino doloribus, qui ita se habent cruciātur. Porro accidit id illis, duplici ex causa, vel obstructione, vel calore. Nam et obstructio spiritum cohibet: nec exire permittit: et crassa glutinosaq; cū calefiūt: flatuosum spiritū gignere solent. Eiusmodi sane affectus, ijs qui se cibis natura frigidis, et consistentia crassis, ac glutinosis refelserunt, quando in ipsis intestinorum tunicis flatuosus spiritus cōtinetur: potissimum incidit. Nam cum hæ duplices sint: vbi medio earum spatio eiusmodi collectus humor est: in flatulentum mutatur spiritum. Sane is et crassus: et tardi motus, et frigidus est. Vbi igitur tum retinetur: tum tunicas distēdit, tum succus vnde oritur intestini partes, quas cōtingit, vehementer refrigerat: duplici occasione affliguntur, qui sic laborant. Ac ad tempus quidem, vbi torporem faciens medicamen biberunt: prorsus indolentes redduntur. Cæterum affectus his omnino fit maior. Nam et intestinorum tunicæ medicamentorum frigiditate densiores, minusq; flatui transmittendo habiles redduntur: & humor ipse tum crassior, tum ad motum ineptior euadit. Itaq; et spatio lon-

giore, ad ægri curationem: et medico qui ægregie in arte sit exercitatus, est opus. Nisi enim certa ratione postmodum curationem aggredietur: verendum erit, ne succi secundo loco in flatuosum spiritum versi, eundem dolorem renouent. Vnde rursus stupefacientium aliquid medicamentorum exhiberi sit opus. eadem scilicet necessitate vrgente. Ac pari modo tertio & quarto & sæpe deinceps. quoad homo insanabilis effectus: in malum totius corporis habitum perueniat, et post longa tandem tedia pereat. Quo pacto igitur dolores eos, quos frigidus humor in medio intestinorum interclusus excitauit, sanare conueniet? Sane non perfusionibus, & cataplasmatis, quæ valenter excalfaciant. Quippe lenti omnes crassiq; & frigidi humores, ab ijs quæ calfaciunt, nisi etiam valenter digerant, liquantur. ac in flatum mutantur. Oportebit igitur eos incidere simul & concoquere. Quas res tenuantia medicamenta præstabunt. Potissimum tamen, si calida vehementer non sint. Quod autem horum quoq; ipsorum, ea maxime deligenda sint, quæ magis flatum discutiant, magisq; siccent: nemini potest dubium esse. Sæpeq; ex plebe non paucos audias, minus sibi dolere colon affirmantes, cum nec ipsis cataplasma imponitur, nec oleo aliquo perfunduntur. nec per clystere aliquid infunditur. Et sane qui generosi animi, fortesq; sunt: si mediocri vtuntur victu, tutius longiore in tempore percurantur: quam qui violenter (vt dictum est) calfacientibus vtuntur. A nullo enim in eiusmodi succis, tam est metuẽdum: quã a calore, qui eos liquet. atq; in flatum vertat, sed digerere non valeat. Vidimus nanq; ex agrestibus operis quempiam, qui vbi coli dolorem sensit: protinus se cinxit, cum cingi ante non soleret. comedit autem cum pane, allium. nullum dimittens consuetum opus. nec toto die quicq̃ bibit. sed vesperi meracius. Ab his et tota nocte dormiebat: et mane ab omni dolore plane liber surrexit. Est enim profecto allium, ex eorum ciborum genere quæ & flatum discutiant: & minime sitim inferant. Sunt qui parum id experti existiment, maiorem: quam cepas sitim excitare. sed plane errore. Cum non modo non maiorem quam cepæ; sed nec omnino sitim faciat. Idem omnium plane eduliorum, maxime flatum discutit. Itaq; ipse certe agrestium theriacen id appello. Ac si quis vel thracas, vel gallos, vel deniq; qui frigidam regionem incolunt: vesci allijs vetuerit: nõ leuiter ijs hominibus nocuerit. Ac quos ex supra dicta causa, vehemens intestinorum dolor citra febrem exercet: his et allium esse licet: et Theriacen bibere. Quippe quæ eiusmodi affectibus magnopere subuenit. At si cum febri vna, talis dolor incidat: principio quidem, si id ferunt, fomentum siccum ex milio, est adhibendum. Si ab

Doloris ex frigido humore i medijs intestinis inclusi, curatio.

Agrestis quidã colicus, allio curatus

Alliũ flatũ discutit, nec siti infert.

Alliũ agrestiũ theriacen esse.

Quibus vehemẽs itestinorum dolor sine febri est, quæ vtilia.

Quibus eiusmodi dolor cũ febri, qd agendũ.

hoc non quiescant: semen aliquod, quod flatum dissipet, in oleo quod tenuium sit partium, coquere, mox per linteum, quo purum sit oleum colare, deinde anseris seuum in oleo liquare, & per sedem infundere oportebit. Si anseris seuum non sit: gallinaceo est vtendum. imprimisq; curandum, vt sit expers salis. Esto autem nec admodum vetus. Licet vero et recenti vti. præsertim anserino. At si neq; ex hoc remittuntur dolores: secundo rursus iniiciendum idem est. adiecta etiamnũ castorei et papaueris succi, vtriusq; fabæ non amplius, magnitudine. Olei vero, hemina modus esto. excipitur & lanula ex hoc medicamento aliquid. Debebitq; appensa forti filo, quã penitissime in rectũ intestinum dimitti. Quo vtiq; et cum libet, id facile recipiatur: et euidentem conferat vtilitatem. Ad eundem modum, et oculorum et aurium dolores, qui ex huiusmodi humore, aut spiritu flatulento in febri excitantur, sedare conueniet. Tum fomento ex milio, quoniam id omnium et leuissimum est: et maxime siccans: quodq; ab eo defluit innoxium expersq; rosionis est: tum auribus medicamentum id, quod ex castoreo et papaueris succo conficitur infundentibus. quo scilicet ad talia vti solemus. Liquor quo hæc liquantur, sapa esto. quod apud nos vocant epsema. pleriq; medicorum sireon græce appellãt. Quod si imponi cataplasma res aliquando suadebit: papauerum capitibus in aqua discoctis, ac fenigræci vel ordei vel lini seminis farina aquæ immissa, cataplasma conficies. Scire autem licet, medicamẽtum quod castoreum recipit, non solum aurium sedare dolorem: sed etiam oculorum & dentium. si auribus instilletur. Iam vero collyria quæ ex opio fiunt, vehementissimos oculorum dolores remittere, omnes norunt. vtendumq; (vt prædiximus) his est, cum maxima necessitas vrget. Illud minime ignorantibus, particulas ipsas non nihil ledendas. imbecillioresq; in reliquam vitam ex frigore futuras. Cæterum saluti hominis in præsens, ipsam futuram noxam post habentibus. Siquidem nõ paucos eorum, qui his sunt vsi, eo infirmitatis venisse, vt alij fere nihil omnino viderent, alij propemodum surdi forent, id omnibus iam notum est. Itaq; nos si quando cogimur his vti: postmodum in sanitatis tempore, particulas ipsas excalfacimus. Nempe auribus oleum id, quod solum castoreum habet, infundentes. Oculis vero, collyria quæ tantum excalfaciant. Ad quod scilicet munus, maxime id probamus, quod ex cinamomo conficitur. Ac de doloribus quidem, qui ex crassis glutinosis ve, aut frigidis succis, vel etiam vẽtoso spiritu excitantur, hactenus abunde. Similis nanq; est eorum omnium curatio, & quæ per comprehensas iam materias perficiatur. Nisi q; is qui spiritum flatuosum comitatur, propriam quandam cu-

Oculorum et auriũ doloris in febre sedatio.

Cataplasma.

Medicamẽtũ qđ ex castoreo fit, q bus vtile.

Collyria diopiu oculorũ maximos dolores remittere.

Collyriorũ diopiu noxa.

Noxæ dictorũ collyriorũ correctio.

Diacinamomũ.

rationem est sortitus, ex cucurbita cum flamma copiosa subinde admota. Videbiturq; tibi præsidium hoc in huiusmodi affectibus, incantamenti cuiusq; simile quid efficere. Siue hi in intestinis: siue in quauis corporis particula sunt excitati. Illico enim cucurbita admota: qui spiritu flatuoso cruciantur, tum a dolore liberi: tum omnino sani redduntur. Quos vero non spiritus modo flatuosus: sed etiam humor quispiam vnde is oritur male habet: his illico ad tempus dolor sedatur. Redit tamen vel in sequente nocte: vel postridie. vel etiam tertio die similis dolor. Ac potissimum, vbi in victu aliquid deliquerint. aut importunius particulas excalfecerint. Tibi vero hoc quoq; maximum indicium affectus erit. ac curationem pro ratione prosequeris. Nec impense particulam excalfaciens: & tenuatoria curationis ratione vtens. Quod si in ventre quoq; talium quippiam incidat: mirifice hi ex acrium iniectione leuantur. Sed percuranda in his primum doloris accessio est. admota scilicet cucurbita. quo ventosus digeratur spiritus. Post id vacuandus humor est. infuso per sedem eiusmodi medicamentorum aliquo. Ego vero oleo quopiam tenuis substantiæ vti assueui. rutam incoquens. Porro aliqui in tali curandi ratione, vbi oleum acceperunt, maximo dolore cruciantur. postea exiguo interposito spatio, excernunt humorem vitreum. atq; ex hoc protinus simul & a dolore & ab affectu liberantur. Quippe sublata causa quæ spiritum flatuosum genuit: omnia conquiescunt. His humoribus contrariam maxime naturam habent, qui tenues sunt, atq; acres. Sed similem dolorem inferunt. nonunq̃ autem & conuulsiones crebras accersunt. vtiq; cum in ore ventris sunt collecti. Veluti dudum illi contigit, qui paulopost æruginosum humorem euomuit. Satius vero sit, nõ æruginosum dicere: sed exactam plane æruginem. Talis nãq; erat qualis pulcherrima est ærugo. Verum huic adolescenti cum conuulsione & syncope, etiam guttæ quædam frigidæ, & pulsus in summo gradu parui erant. Ex quibus cum conijcerem, in ore ventris, quem publice stomachum vocant, rodentem aliquem contineri humorem: dedi illi aquam tepidam bibere. post quam protinus tale quid euomuit, quale si ipse facere velles, floridissimam æruginem aquæ misceres. Cum igitur talis humor in ventre constitit: vomitu est expellendus. Cum in intestinis, inijcere per sedẽ conueniet, quod eluere eiusmodi humorem sit aptum. At id detersiuum sit omnino oportebit. Cũ autem talium pleraq; mordeant: commodissime ex his aliquod deligitur, cui rosio absit. Eius generis maxime est ptisanæ cremor. Cibi vero exhibendi his sunt, qui & boni sint succi, nec facile corrumpantur. quorum exemplum in priore libro iam traditum habes. Quoniã

Doloris q̃ ex flatuoso spũ est excitatus, ꝓpa curatio.

De cucurbita cũ flãma copiosa.

Qui a cucurbita statĩ psanent, et quib⁹ redeat dolor. Signum.

Curatio doloris ex flatu cũ humore.

Aliquos a ꝓposita curatione cruciari, & postea vitreũ humorẽ excernere.

De dolore q extenui et acri humore excitat, qui etiã cõuulsionẽ aliquñ accersit.

De iuuene q æruginosum humorẽ vomuit.

Ptissana sine rosione deterget.

Conuulsio à phrenitide insanabilis

De Dolore ab Intemperie sicca

De ijs q ex siccitate nimia distendunt et cruciantur.

vero etiam eorum, qui ex siccitate nimia tenduntur cruciantur'que, mentionem feci: non alienum fuerit de his etiam aliquid apponere. Scire nanque licet, eiusmodi affectum, si modo curabitur: humectationem poscere. Cæterũ curatu per difficilem esse. vel potius qui curari omnino non possit, si febris occasione est contractus. Succedit maxime exitiali phrenitidi. nec sanatum quempiam ita conuulsorum, aut ipse vidi: aut alium narrantem audiui. Nam temere conuulsio, vel ex plenitudine neruosarum partium incidit, qua ratione, eos quos magna phlegmone præmit, adoritur: vel ex mordente & tenui humore, qui neruosa corpora rodat. vel ex ingenti frigore. quod tale quippiam quale gelu efficit. Atque hæ tres conuulsiones subinde percurantur. Sed quæ ex neruosarum partium siccitate prouenit, insanabilis est. Quippe etiam in libro de marasmo docuimus, solidorum corporum siccitatem omnino esse insanabilem. Quo minus adijciendum quicquam de eiusmodi symptomatis præterea puto. Sed nec de ijs quæ vitio immodicæ vacuationis, vel per aluũ, vel per vomitũ, vel sanguinis profusionem incidunt. Quod & antea de his mediocriter sit dictum: et posthac dicere sit necessum. Potissimum cum mihi de tumoribus, qui præter naturam incidunt, erit agendum. Itaque librum hunc iam claudam. quando de symptomatis ijs, quæ vtique tractatu maxime erant necessaria, & præcipue quæ cum febrium affectibus sunt connexa, abunde disserui.

Triplex cõuulsio curabilis.

Cõuulsionẽ q ex neruosarũ ptiũ siccitate oritur insanabilẽ esse.

Conuulsio à phrenitide lethalis quae à siccitate

Conuulsio a 3: causa

Cur Intemperies sicca insanabilis sit causas affert Gal. 7° huius cap: 5.6.7.

Ex hoc loco 3: conuulsionis species adducere Galenum arbitror

Phrenitis cum conuulsione nunquam curatam vidit Gal.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER DECIMVSTERTIVS.

DVo iam genera morborū queadmodum quis methodo sanet, docuim⁹. Alterū in tēperie positum, cui antiqua est appellatio: alterū cui nos nomē indidim⁹, cōtinuitatis solutionē. de hac primū in tertio quarto, quito ac sexto horū cōmētariorū præcepim⁹. Post eā de ijs quæ in intēperie cōsistunt, vsq; ad duodecimū egimus. In hoc vero toti⁹ operis tertiodecimo de tumorib⁹ qui præter naturā incidunt disserere incipiemus. in quib⁹ scilicet partes a naturali habitu in quantitate recesserunt. Sane sanitatē an naturalē habitū dixeris: ad ea quæ nunc paramus, nihil interest. At cum plures specie affectiones in his sint: primum agemus de phlegmōe. Expedit enim ab hac cœpisse. et quod frequentissime incidit. & quod febres aliaq; symptomata periculosissima excitet. Cum autē veteres phlogosin quā inflammationē interpretere, subinde phlegmonē appellent: sciri volumus, non hoc loco nos de hac phlegmone disserere. sed ea quæ supra inflammationem, tensionē quoq; in particula facit. quā non modo ipsi tactu deprehendamus: sed etiā ipse æger proprio sensu aduertat. Quinetiam pro tensionis modo, tangenti quoq; renititur pars phlegmone obsessa. auctiorq; est: q̄ pro naturali habitu. nec dolor illi deest, maior minor ve. Cum quo non nunq̄ & pulsationis est sensus. cum scilicet malum amplius increuit. ac potissimū cum suppurat. Rubor quoq; in parte quæ phlegmone laborat, maior minor ve semp visitur. Adeo siue in ipso pedis vestigio, siue in parte interna manus, magna phlegmone incubuit: hæc quoq; magis rubra videntur: q̄ ante. Etenim demonstratum est phlegmonen omnem, e sanguinis confluxu consistere. Qui alijs statim calidior est: q̄ pro natura fuit. omnibus certe in ipsa parte quæ phlegmone vexatur. Atq; hoc omnium sectarum commune est. Siue impactum tantum sanguinem in finibus vasorum, phlegmones causam velint: siue intercidentiam eius (parempτosin vocant) in solis arterijs, siue obstructionem aliquam. siue in raritatibus ratione contemplabilibus resistentiam. Quo fit vt etiam curationis indicatio, omnibus sit cōmunis. Nempe vacuatio redundātis in particula

Sanitatem aut naturalē habitū dicere hic parū referre.

Cur a phlegmōe incipiet.

Phlogosis

Veteres sæpe phlegmonē pro phlogosi vsurpare.

Phlegmones descriptio.

In oi phlegmōe calidū esse sanguinem.

Variæ opiniones de phlegmones causa.

Ois morbi q adhuc in gignẽdo ẽ, duplicẽ esse idicationẽ. Omniũ q̃ i gñatiõe sũt cõpositam esse curationem.

Quid ad medicũ spectet qd ad sanitatis tutorẽ.

Cõis oium phlegmonaꝝ generatio.

Cõflux⁹ sãguinis duplex causa.

Queadmodũ ꝑtes sanguinem trahunt.

Asclepiadis opinio

Cur phlegmõe ex dolore cõtrahat. causa.

Expultrix vis, quãdo agat.

phlegmone obsessa, sanguinis. Phlegmones vero q̃ i gñatiõe adhuc est: duplex indicatio est, veluti in reliquis morbis oĩbus, quicũq; in gignẽdo adhuc sũt, nec dũ absolutionẽ sunt nacti. Nã qđ eoꝝ genera tũ iã est, id medicinæ artis parti, q̃ morbos curat subijcit. Qđ in generatiõe adhuc est: parti quæ futurũ morbũ ꝑcauet. Atq; idcirco diximus nõ simplicẽ sed cõpositã esse, totã de ijs ægritudinib⁹ quæ in generatione adhuc sũt, medẽtis sollicitudinẽ. Ex ea scilicet quæ ꝓuidet. et ea q̃ curat. Sicuti etiã si oĩno phlegmone laborare adhuc nõ cœperit, sed tamẽ appareat iã subesse in corpore gen⁹ aliqđ eoꝝ, q̃ phlegmonẽ excitare possint: in talib⁹ quoq; oĩbus sola ꝓuisio indicat. At si nulla adhuc in corpore causa subalit: ijs q ita se habẽt, ea q̃ sanitatis est tutrix, ꝓuidet. Ergo q̃ causæ phlegmonẽ accersere videt: has cũ iã in corpore sint cõceptæ: sed tamẽ exiguæ adhuc, et incipiẽtes: vtiq; ne maioris fiant, inhibere cõueniet. Atq; hoc cauẽtis phlegmonẽ est officiũ. Cũ vero ea magnitudine sint, vt iã phlegmonẽ creent: eas sũmouere oportet. ac quãtũ iã phlegmões genitũ est sanare. Ac cõmunis oĩm phlegmonaꝝ generatio, ex sãguinis influxu est, copiosioris scilicet, q̃ fit parti ex vsu. veluti tũ in libro de tumorib⁹ ꝑter naturã ostendim⁹: tũ in eo q de įequali tẽperamẽto est inscriptus. Sane copiosior sãguis influit, alia quapiã, alijs ve particľis aliqñ eũ mittẽtib⁹. ac ea q̃ phlegmone laborare icipit, recipiẽte. Aliqñ particula q̃ affligit, hunc ad se trahẽte. partes quæ mittũt, vel vt copia supuacuũ: vel vt qualitate molestũ, vel vtroq; nomine succũ ꝑsequunt. Quæ attrahunt, ea morboso calore trahũt. Porro in dolorib⁹, incipit quidẽ causa, ab eo qđ affligitur. Sed qcqd est phlegmones: id suppositæ partes efficiunt. Ergo qđ ad partẽ excalfactã vel trahũtur vicini succi, vt nos censem⁹, vel confluũt vt Asclepiades putat, euidẽter cernit. & constet hoc loco ex ipo qđ cernit, sermoni fides. At vero quæ dolẽt cernunt ea quoq; phlegmonẽ ex dolore pati. sed causam eius quidã oĩno nõ assignãt, quidam nullo modo ꝓbabilem. Nostra vero sentẽtia talis est. Docuim⁹ in eo opere, qđ de naturalib⁹ facultatib⁹ edidimus: vnã esse naturæ facultatẽ quã excretoriã dicimus. Ea suo munere tum fungitur, cũ triste aliquid sentit. Vnũ vero quiddam est ex ijs quæ eã contristant, ipsa quæ dolorẽ excitat causa. quæcũq; ea sit. Hanc igitur eijcere dum ꝓperat: phlegmonẽ interdũ in particula concitat. cum enĩ primis suis conatibus, nihil profecit: vehemẽtius aggressa, qđ infestat expellere: sanguinis aliquid, et spiritus ex superpositis partibus, in afflictam simul exprimit. Atq; hinc fit, quod ex dolore, particula pro portione cõfluentis in eam humoris, in tumorẽ attollitur. Quinetiam omnium tumorum qui præter naturam sunt, varietas, ex eius quod influit, natura

nascitur. Vbi enim flatulenta materia copiosior accessit, flatuosi magis tumores fiunt. Phlegmone vero magis similes, vbi sanguis. sicut erisipelati, vbi flaua bilis. et tumentiores, vbi pituita. Similiter scirrosi, vbi vel crassus, vel vehemēter lentus humor est, qui parti est infixus. Sane crassus humor, quodāmodo iā melācholicus, magis minus ve est. Lentus autē ex glutinosis ꝓuenit cibis. Sed et ex ipsis aliquando neruosis partibus. vtiq; cum multum excrementi genuerint. Verum de cæteris tumoribus post dicetur. Nunc de phlegmone agemus. Ac prius quæ oīm sunt cōmunia, ad disputationē propositis: sic deinde quæ solius eius vicij sunt propria adijciemus. Cū igitur particula aliqua phlegmone vrgeri cœperit: vidēdum est, an propter calorem aliquem, qui in illa præter naturam sit orta, an propter dolorem, vel ipsius, vel propinquæ alicuius partis: hanc contraxerit. quo scilicet adempta causa: phlegmone non amplius increscat. Post hanc consyderationem, proxime illa contemplabere. Nunquid vicina aliqua particula sanguinem largius ad phlegmonē transmittat. Deinde num totum corpus sanguine nimium abundet. plethoran vocant. Nā tibi arbitror non excidit, vt pote sæpe a nobis monstratū, superuacanea quæ valentioribus partibus ob redundantiam, vel qualitatē expelluntur: ea in imbecilliores procumbere. Atq; hinc accidere, vt glandulæ, quas adenas vocant facile fluxiones recipiant & maxime quæ rariores natura sunt. Quippe valentius est arteriarum & venarum, & neruorum & musculorum robur. Imbecillius autem ac forte nullum, corporum quæ glandularum sunt naturæ. Sic igitur fit, vt & propter vlcus, quod in manus aut pedis digito fit, eiusmodi glādulæ in inguinibus & alis, tum intumescant: tum phlegmone occupentur: cum defluentem ad vltimos artus sanguinem, priores exceperint. Quinetiam in collo, et secus aures, sæpenumero glandulæ, his quib⁹ in collo, capite, vel aliqua vicina parte vlcus est natum, intumescūt. Nominant autem ipos adenas cum sic intumuerunt, bubones. Quod si scirrosior earum partium phlegmone aliquando fuerit: hæc & ægre sanabilis est: et struma dicitur. Quænam vero sit strumarum curatio, in proximo dicetur libro. Nunc de phlegmonis, quoniam de ijs disserere proposuimus: denuo repetentes, dicamus, quod inhibitio earum incipientium. ex generāte illas causa tollenda præstatur. primūq; de ijs quæ vlcera sequuntur agamus. Postea enim q̄ prope magnā arteriā, aut venā vlcus ortum est: celerrime bubones excitanť. Cernit autem aliquādo ipsa quoq; vena, per totum membrū rubra. & calens et distenta. ac si quis eam tangat, dolens. Ergo si vel sanguine totum corpus, vel malo succo redundet: difficilis curatio redditur. Sin sanū

Varietas tumorū ex ei⁹ qđ cōfluxit natura oriť.
Exempla.
Crassū humorē quodammō melancholicū esse.
Lentus humor vnde.
Cū phlegmone i pticula icipit, quæ consyderanda.
Glandulas facile fluxiones recipere.
Glandulas occasiōe lōginq vlceris sæpe in tumescere.
Glandulas cū itumuerūt bubōes græce dici.
Struma qd
De phlegmone cōmitāte vlcera.
Curatio bubonis ex vlcere vbi corpus est purum.

Flatiosus tumor
methodus curandi phlegmonem.
Calor & Dolor attrahunt ad partē
CAP. V. Glandule rare
prius in glandulis recipit humor qđ i partibs ipsis inferioribus.
Adena
Bubo qd sit
Struma
hinc habes unamquamq strumam suum habere vlcerum.
De Phlegmone
Phlegmon ut cum
cum ulcere / sine ulcere

Manu siue brachio laborante et tumore obsesso. Hon est mittendus sanguis ex altero brachio, sed ex crure in eodem latere et hoc est praeceptum nullibi a Galeno traditum licet uniuersam ipsius doctrinam euoluas. Am: Lus: notat hunc locum p.a cent: cur: 18.

modice calida et humida dolorem leniunt.

Tetrapharmacum Gal:

plane fit: facilis. Quippe excalfacere, & humectare modice totum mẽbrum, quo dolor mitigetur, oportet. (Nosti autẽ eiusmodi præsidiorum materiam) ipsi vtiq; vlceri tetrapharmacũ in linteolo imponẽs. (Liquatur id oleo potissimũ rosaceo. vel si id nõ sit: relaxanti aliquo) Totum vero mẽbrũ, hapso lanæ ex calente oleo imbuto circundans. Quinetiam ipsi vlceri, calidum imponi medicamẽtũ oportet. Ac sup calidum extrinsecus cataplasma dare. quod ex farina, vel ordeacea, vel triticea, vel ambabus mixtis, constet. Humorẽ autẽ habeat, aquã cum oleo pauxillulo. Non secus vero etiam ipsi adeni quæ phlegmone vrgeri cœpit, vt mitigetur imponi debebit, p̃mo die lana, ex oleo calente madens. non autem sicut non nulli faciunt, statim addito sale. Post enim sale vtemur. cum & tumor per totum membrũ fuerit remissus: & dolor vlceris sedatus. Quinetiam macedonicum quod vocant pharmacum, similiter sicut tetrapharmacum, ipsi vlceri imponere licebit. Etenim similia inter se sunt. solo thure tetrapharmacũ macedonico superante. At si vel plethoricum corpus sit, vel malo succo redũdet: curatio per ea quæ sic calent, fluxionẽ ad membrũ citat. Atqui nec alia vlla vti datur. Cogimur ergo alias sanguinẽ mittere. idq; aut vena incisa, aut membris ijs, quæ læsa non sunt, scarificatis. Manu enim laborante: scarificabis crura. Altero crurum male habẽte: reliquum. Has nanq; vacuationes, indicat ipsa copia. sicut etiã succorũ vitium, redundantis succi eductionẽ. Ac plerũq; post hæc p̃sidia, glandularũ phlegmone desinit. Sæpe tamẽ vel ipso qui curat, ad corporis vacuationẽ segniore: vel ip̃o qui laborat præ mollicie eam non admittente: eaꝝ phlegmone maior efficit̃. sic vt ad suppurationẽ p̃ueniat. Sed et quæ phymata quoq; græce appellant: memoratis carnib⁹, sic vbi fluxio in eas ꝓcubuit: citra vlceris occasionẽ accidũt. vbi ergo distentæ vehemẽter glandulæ sũt, aut alia deniq; particula quæuis, quã phlegmone p̃mit: cogimur toto corpore pri⁹ vacuato ipsã scarificare. Sane vacuam⁹ totũ corpus (sicut in libro de plenitudine dixim⁹) nõ modo cũ in redũdãtiæ succoꝝ est habitu: sed etiã vbi magnitudo morbi suadet, cũ mediocritatẽ succoꝝ cõtinet. Siquidẽ dolor, & membri in quo phlegmone sedet, calor, etiã si purũ ab excremẽtis totũ corpus sit, fluxionis causa fiũt. Expedit igitur parci⁹ id hoc casu facere. ac vacuare prout maxime, tũ ætati laborãtis, tũ naturæ congruit. æstimatis præterea tum anni tẽpore: tum regione, tum hominis ipsius cõsuetudine. de quib⁹ sæpe iam in multis diximus. sic vt etiã si adhibita in sermõe non sint: subaudire ea cõueniat. Vbi vero phlegmões, ipse veluti feruor iam subsedit: mitigatorijs cataplasmatis dimissis: ad ea quæ digerunt, paulatim est trãseundum. ac primũ cum mitigatorijs, paululum

cataplasma supra medicamentum

Curatio adenis

Sale quando sit utendum

Quãdo sale vtendum.

Si vel plethoricũ corpus sit vel cacochymũ.

Duplex sãguinis missio.

Phymatis i glandulis generatio.

Si suppuretur

Qñ pticula ip̃a q̃ phlegmone laborat, scarificanda sit.

Pars quae phlegmone laborat scarificanda

Duplex cã corpus vacuãdi.

Causae quare euacuamus corpora: quantitas redundans, magnitudo morbi, ob dolorem partis, ob calorem partis.

Estimãda, cum vacuãdũ sit.

Conditiones [illegible] semper subintelligendae

Vbi phlegmones feruor est remissus.

prius mitigatoria cataplasmata deinde digerentia

Euacuatio fit

In magna copia: qa abũdant humores; qa morbus est magnus

In pauca copia: qa adest dolor; qa pars nimis calet

mellis miscendum. mox triticea farina in totum prorsus auferenda. contentis ordeacea cum melle vberiore. Deinde ad aliquod eiusmodi digerentium medicamentorum est veniendum. quæ vel humida cõsistentia sint, similiter ijs quæ in linamentis vel linteolis excipiuntur (ἔμμοτα græce vocant) vel cerati specie. A duris autem abstinendum est. qualia pleraq; emplastra sunt. Nam & phlegmonarum reliquias contrahunt: et rursus phlegmonen in ægra parte excitant. Quin si pus aliquod notabile in suppurante particula sit contentum: non expedit, quod non nulli faciunt, protinus incidere. imo exhalationem moliri. medicamentis ad id valentibus. quorum vsus ex affectu sit coniectatus. Quippe cum phlegmones naturæ quicq̃ in membro adhuc restat: acria medicamenta magis irritant: q̃ digerũt. Cum vero quod ex phlegmone relinquitur, scirrosum effectum videtur: fidenter iam valentibus medicamentis vteris. sed obseruato bis in die quem præstent effectum. primum mane, secundo vesperi. Quod si balneo quoq; vtatur: etiam eo tempore. Si quando ergo ægram partem medicamenti acrimonia irritatam videris; ita vt tumentior aut rubicundior sit, aut magis indoleat: mitigabis eam, interea fométo quod per spongiam administrabis. Id autem aliquando ex aqua dulci esto. aliquando etiam sal habente. vbi scilicet scirrosiores phlegmone sunt. Sin aliquando puris copia medicamenta superet: nec ea videãtur tibi totum digerere posse: secare exitum ei quod digestioni non cessit: eo potissimum loco oportet, quo est editissimum. Quippe tenuissimã etiam illic inuenies cutim. Memineris præterea in sectione & alteriꝰ indicationis, quæ ad effluxum pertinet. atq; ad ambo respiciens, ita quod suppurauit incide. ac deinceps medicamentum aliquod eorum quæ sine erosione siccent, impone. Quod si cõputruisse portio aliqua suppurantis partis videbitur: excidi eam est necesse. Sane quidã in ijs quæ in axillis & bubonibus suppurant: in myrtei folij speciem, semp excidi cutim iubent. quoniam in his laxa ea naturaliter fit. ideoq; omne quod aduenit prompte recipiens. præterea ipsi ex leui occasione phlegmonẽ facile contrahant. At maximas aliqui sectiones faciunt. quarum occasione particula, vbi ad cicatricem est perducta, nõ solum turpissima redditur: sed etiam fit imbecillior. & quæ sæpe homini ad motus fit in mora. Hæc igitur ipsi vitantes: plurimum certe sola incisione, & medicamentis valenter siccantibus, huiusmodi affectus sanauimus. quod si aliquando excidere aliquid propter multitudinem, non puris modo: sed etiam corruptarum partium fuit opus: contenti eramus sectione quæ myrti folium imitatur plane non magna. Cum autem in ea excisione longitudo maior, quã latitudo sit:

Qñ triticea faria dimittenda.
Emmota q̃.
Cur a duris cuiusmodi emplastra sũt, abstinẽdũ.
Quibꝰ digeretibꝰ tunc sic vtendũ.
Obseruãdꝰ effectꝰ digerẽtiũ.
Si irritata ex digerẽtibus ægra pars est.
Si puris copia, medicamẽta super.
Vbi potissimũ apiẽda suppuratio
Quõ post incisionẽ medicãdũ.
Si suppurãtis ps aliq̃ cõputruit.
Noxæ ex amplis sectionibus.
Sectio myrtaceũ foliũ imitans.

q° et in secando apostemate occipitis quale erat illud Nicolae concubine Castellani in Scarlino oppido, et sectio facienda erat secundu transuersum no secundu rectitudinem colli qu male tunc Simeon Chyrurgus fecit, ratio aut est q.a et cutis occipitis q transuersum complicatur, qn caput in posteriora reclinamus

Sectio in bubone per transuersum ducatur.

Quomodo pposita sectio in bubone sit adhibenda. esto in bubone, longitudo per transuersum ducta: non autem per cruris rectitudinem. Quippe ita cum crus inflectimus: naturaliter cutis sibi applicatur. post excisam cutim, medicamento quod græci mannam vocant affectam partem implebimus. Est autem ea purgamentum thuris, leui astrictione prædita. atq; hoc nomine etiam thure ipso ad nonnulla vtilior. Thus enim puris tantum mouendi facultatem optinet. vtpote nullam astringendi vim habens. Magisq; id facit qd pinguius ex eo est. et magis albicans. Sicuti etiam quod flauum ex eo magis est: validius siccat. Mannæ vero, etiam corticis thuris paululum est admixtũ, vnde scilicet astringendi vim habet. Ipse vero cortex thuris, tum astringit, tum siccat insigniter. Itaq; etiam ad moderatiores sanguinis profusiones, eo vtimur solo. Sicut etiam ad valentiores, solo vsto. sed tunc & cribrato: et in molissimum puluerem redacto. Quinetiam mitigare prius incisam partem (sicut dictum est) quantum poscere videbitur, oportet. fomentis primũ, dein cataplasmate. mox humectante aliquo medicamento. aut non siccante. singulis scilicet extrinsecus impositis. Nam in ipso vlcere, tum mannã (vt dictum est) tum ex præsidijs quæ linteolis excipiuntur, primũ ea quæ pus citant, dein ea quæ expurgant sunt imponenda. post quæ, si cauitas etiamnum sit: quæ impleant adhibenda sunt. Sin aliter: ea quæ cicatricem inducũt. græce Synulotica et epulotica vocant. veluti quod ex cadmia conficitur. At quoniam in horum quoq; vsu, plerisq; medicorum non paruum quiddam omittitur: non ab re fuerit etiam de hoc disserere. Tum nanq; ducere vlcus ad cicatricem incipiunt, ac idonea illi rei medicamenta applicant, cum iam penitus sit impletum, nec quicq̃ illi restat cauum. Hinc illis accidit, vt cicatrices efficiant, circumposita cute magis eminentes. Quo igitur illi, cuti sint æquales: conueniet id genus medicamentis vti, priusq̃ vlcus ad æqualitatem prorsus sit impletum. Imposito super ipsas vlceris oras ex specilli mucrone medicamento aliquo sicco, ex ijs quæ in vlcerum curatione retulimus. super reliquum linamento dato, quod aliquo medicamento ex ijs, quæ cicatricem inducant, & humida sint consistentia, fuerit imbutum. Cædente autem prospere curatione: etiam id ammouebis. ac postea, sicco tantum medicamine vteris. lato specilli mucrone, ex eo super toto vlcere volutato. Foris autem suffecerit linamentum, vel siccum, vel ex vino madens. ac potissimum quod ex mollib⁹ sit elychnijs cuiusmodi tharsensia sunt. Quoniã illa quoq; ad vlcera, quæ supercrescant submittenda, vim optineãt. atq; hæc dumcẽte nos rerũ societate, dixim⁹. Nũc ad sermonẽ de phlegmone reuersi, dicamus cõmunẽ omniũ phlegmonarũ curationis indicationẽ, esse

Margin (printed): Manna qd — Thuris vis — Mãnæ vis. — Corticis thuris vis. — Mitigandã prius incisã esse partẽ. — Quæ i vlcere ponẽda. — Epulotica. Synulotica — Error i epuloticorũ vsu — Qñ epuloticis vtẽdũ. — Elychnia tharsensia. — Reuertitur ad phlegmonarũ indicationes.

Margin (manuscript): Thus monet pus. — Gal. 7° simpl: lege Libanotus — dios. lib. 1° c. 70 — 3° pars recentior 125. et alibi — nota præceptum — in sectione ulceris 1° digerentia 2° abstergentia 3° sarcotica 4° epulotica — Præceptum — CAP. VI.

Phlegmones
Facti sunt hisce conuenit vacuatio
Inhibendo sunt, vacuatur, sunt autem ut
roe partis affecte que attrahit | roe partis alicuius alius partis que transmittit
qa calida: ob moram in sole, ob motu, ob ignem, ob acre aliquod medicamentum, ob intemperie | qa dolorifica: cõtusioné, tensioné, distorsioné, obstructioné | qa potentior | qa oner sup fluo premitur, qa ipsa abundat, qa totu corpus abundat

vacuationem. Quæ vero adhuc in generatione sunt: in his prior vacuatione est, confluentis ad affectum locum sanguinis inhibitio. Inhibebitur is commode, si ipsam fluxionis causam inuenerimus. Sane ea duplex est. aliquando enim ex ipsa parte quam phlegmone vexat, oritur. Aliquando ex alia quapiam alijs ve. Ex ipsa quoties aut calidior est facta: aut dolore (sicuti ante diximus) vrgetur. Non ex ipsa, quando vel alia quapiam, vel alijs superfluum illi transmittitur: vel etiam ex totius corporis affectu. Fit igitur calidius, vel propter immodicum motum: vel aliquem ex sole, aut igni teporem, vel acre medicamentum. Dolore vero angitur, et propter intemperiē, et vulnus, et contusionem, & distorsionem, & tensionem, & obstructionem, & spiritum flatuosum. Intemperies modo extrinsecus illi prouenit: modo ex succis, qui in ipso habentur corpore. Et extrinsecus, vel ab aliquo venenatorum animalium: vel pharmaco, quod vehementer excalfaciat, aut refrigeret, etiam ex ambiente non nunq̄. Ex ipso vero laborantis corpore, cum id iam vitiosos succos, qui facultate sint dissimili, congessit. His igitur omnibus æstimatis: quæ phlegmone adhuc in generatione sunt: earum causas prius abscindes. Quæ vero iā factæ sunt: has vtiq; curabis solas. Ergo quidnam medenti agendum sit, si totum corpus male sit affectum: et dicta prius tum in his nō pauca sunt: tum in libro de plenitudine. et nunc summas eorum quæ dicta sunt, recensebimus. vbi enim æquabiliter inter se succi sunt adaucti: id & pletoran græci vocant, nos plenitudinem, & succorum redūdantiam dixerimus. vbi vero vel flaua bili, vel nigra, vel pituita, vel serosis humoribus refertum corpus est: eum habitum cacochymian, quasi succorum vitium dicas, nominant. Ergo plethora, tum sanguinis missione curatur: tum frequēti balneo. tum exercitatione. tum frictione. Præterea digerentibus medicamentis. Et præter hæc omnia inedia. de quibus in his quæ de sanitate tuenda sunt prodita, dictum abunde est. Succorum vitium, purgatione quæ cuiq; superanti succo sit accōmodata, corrigit̃. Dictum porro et de hac est, in ea parte operis de sanitate tuēda, quæ de vitādis morbis est instituta. Illinc igitur huc ea transferas oportebit. ac cōsyderes, quo vti maxime expediat. Siquidē si iam febricitet æger: nec exercitatione vacuare exuperantiā licet: nec vnctiōe quæ excalfaciat. sed nec multa frictiōe, nec balneo. Imo sāguinis missione, vna cū inedia. vel purgatiōe aliqua. At si nō dum febricitat: oib⁹ iam dictis vtare: optimū quodq; ad id qđ instat, deligens. Illud em̄ patere vel me tacente arbitror, eū cui crura phlegmone laborant, non esse vel ambulatione, vel cursu exercitandum. Sed nec stare illi esse iubendum. Imo sedenti plurimum fricari, mox

Fluxionis causæ.

Vnde calor particulæ accedat.

Vnde dolor illi accedat.

Intēperies ptis vnde.

Vbi totum corp⁹ male affectū est, qd agēdū.

Plethora quid.

Cacochymia quid.

Plethoræ curatio.

Cacochymiæ curatio.

Si iā febricitet æger, qua vacuatiōe vtēdū.

Si nō dum febricitet.

Phlegmōe laborātem ptē nec esse exercitādā, nec fricādā.

De Indicatione & De Auersione Notabilia Præcepta

manuum motu exercitari, illi est satius. At si cui in supernis partibus cœperit pars aliqua phlegmone tentari: huic motus ex inambulatione, aut cursu est salutaris. Similiter & frictio, his quidem ea potior est, quæ cruribus adhibetur. illis, quæ in supernis partibus administratur. Quippe præceptum in contrarium auersionis, in omnib⁹ talibus commune est. Neq; igitur cū vel circa sedem, vel aliquam huic vicinam partem, initium phlegmones incidit: aluum deijcies. Neq; cum in vesica, vel cole, vel renibus est cœpta, pharmaca quæ vrinas ꝓuocent bibenda dabis. Nec si mulieri in vtero vel pudendo insedit: menses huic prouocabis. Sed ad partes quæ maxime lōginquæ sint: semp auersionē facies, æstimata scilicet tū phlegmones magnitudine: tum corporis totius statu. Nam si plurima succorum abundantia sit: nec exercitatione, nec balneo, sine periculo vtare. Sin exigua sit: licet et per hæc vacues. Cæterū (quod dixi) hæc tum in ea parte operis de sanitate tuenda quæ morbos præcauet sunt scripta: tū in libro qui de plenitudine inscribitur. tum in his quæ de phlebotomia, siue incidenda vena, tum quæ de purgantiū medicamētoꝝ facultatibus edidim⁹. Sed quod ad cōmouefaciendum tantum de ijs sit satis: nūc etiā abūde est dictum. Itaq; ad ꝓpriam de phlegmone disputationē, nunc est veniēdum. In qua primū merito verba faciemus de phlegmone, prout ab affectu partis cui insedit est orta. Quippe satis cōstat affectum illū principio tibi esse sanandum. Mox quicquid iam phlegmones est factum. Porro interim iisdem præsidijs ambo tolluntur. veluti cum ex flatulento spiritu & densitate particulæ dolor est ortus. Hoc em̄ casu eoꝝ quæ modice calefaciūt, quæ etiā chalastica .i. relaxātia siue remittentia vocamus vsus est cōmodus. Vt qui pariter & conniuentia corporis laxet: & flatuosum spiritū tenuet. et qđ phlegmones iam cōflatum est digerat. Ad eundē modū & si ex frigido dominante, intēperies sit oborta. Nā tunc quoq; calefaciēdo, nō solū intēperantiæ: sed etiam phlegmone vna medeberis. Itidē si calor vehemētior intēperiē fecit: refrigerātib⁹ ꝓsidijs ambo sistes. Siquidē intēperātia cōtraria semp requirit. Vacuat autē qđ impletū est, nō modo medicamētis ijs, quæ digerūt: sed etiā q̄ astringūt. et refrigerāt. Magisq; ꝓfecto ad incipiētes phlegmonas frigidis adstringētibusq;: q̄ ijs quæ digerūt est vtēdum. Atq; etiānū magis, vbi crassum qđ cōfluit nō est. Sed si sāguis in particula quā phlegmone ꝓhendit, vehemēter est īpactus: nō est amplius repercutiētib⁹ vtendum. Sed tum digerere est tēpestiuū. Vbi autē ex animalis punctu morsu ve, dolor incidit: duplex sedandi doloris ratio est. Vel virus ipsum vacuādo: vel quod dolorē excitat, alterando. Sane vacues id, eorū medicaminum ope, quæ vehementer attrahunt.

Ad partes maxime remotas auersionē semp faciēdā.

Si phlegmōes initiū circa sedē, vesicā, colē renes mulieris ve pudēdum sit.

Phlebotomia.

Propria de phlegmōe tractatio.

Vbi phlegmōe & affectus simul curantur.

Chalastica quæ.

Astringētia et refrigerātia vacuare et vbi maxime eoꝝ vs⁹

Digerere qn̄ est tēpestiuum.

Ex punctu aialis morsu ve, doloris sedatio duplex.

Auersio in omnibus conducit

Humoribus modice supabundantibus sufficit exercitatio ut balneum.

Phlegmon ex spiritu et densitate partis.

Curatio morsus uenenatorum.

Laborantibus intestinis et locis circa sedem non conueniunt medicamenta.

* Nota de Dolore ex punctura et ictu uel morsu animalium.

* Liber de facile parabilibus Gal.

Alteres, ijs quæ sunt contraria. idq; vel qualitatibus, vel tota substantia. Monstratū nāq; est, in libris de medicamētis q a nobis sūt editi, quædam esse totis substantijs inter se contraria: quædam sola qualitate. Sed & illud indicatum æque est, quod eorū quæ cōtraria qualitatibus sunt, methodus quæpiam fit. eorū quæ tota substātia sunt aduersa, methodus nō fit. Sed oīa sint per experientiam inuenta. Tu igitur quæcūq; methodo explorentur: hinc disces. Que experientia tantum deprehendit: ea in his operibus, quibus de medicamentis agit, omnia sunt collecta. Vno quod de facultate eorū inscribitur. altero quod *de compositiōe. & tertio quod de facile parabilibus. In qbus operibus ostendimus quænā ex sola experientia, quænā ex sola ratione, et quænā ex ambabus inuenta sint pharmaca. Ergo methodus quam hoc ope tradere institui, in doloribus vniuersis, qui vl ex animaliū, medicamentorum ve noxa excitantur: duplicem indicationē habet. Nempe eius quod dolorem creat vacuationem, atq; alterationē. Vacuant id, tum excalfactoria oīa: tum quæ citra calefactionem vehemēter trahunt. veluti & cucurbitulæ, & cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum vice vtūtur. Sunt aūt et qui ore suo virus extrahūt. ægre videlicet particulæ admoti. ipmq; labijs complexi. Huc sane ptinet & cauterium: & medicamenta, quæ cauterijs similiter, escarā efficiunt. Atq; hæc omnia totam eius quod infestat, substātiā exinaniūt. Alterum auxiliorum genus est, eorū quæ qualitatem per contrariam qualitatem alterant. Scilicet exhibentibus nobis si vehementem calorem æger vel in ipso demorso loco, vel in toto corpore sentiat, auxilia refrigerantia. Sin frigus sentiat, calefaciētia. Docuimus autē vtraq; in ijs operibus quæ de medicamētis sunt scripta. At tales quidem, omnis phlegmones, cōmunes medicationes sunt. Variantur autē pro laborātium particularum ratione. Etenim id iam quoq; ostēsum est, vbi de vlcerum curatione egimus. Nec longo sermone est opus, ei q meminerit, eorum quæ ibi sunt dicta. sed sat erit, paucis ea transcurrisse.

CAP. VII

Vna itaq; indicatio ex ipis similaribus accipitur partibus. altera ex instrumentarijs. & ea quæ ex similaribus sumitur, modum calfaciendi, refrigerandi, siccandi, ac humectandi determinat. Quæ vero ex instrumentarijs, tum locum ipsum, per quem vacuare oportet: tum vacuationis rationē. tum vero in similis speciei medicamentorū vsu, ipsum pluris minorisq; modum. Ac de similariū partium indicatione, supra vbi de vlceribus est tractatum, diximus. de instrumentaria vero, hic agemus.

CAP. VIII

Cū eīn phlegmone duplici ratione a natura recessit, & quod eadē sit calidior: vtiq; vacuatiōis indicatio, refrigerationis indicationem vin-

Quædā eē totis substātijs inter se cōtraria.

Quorū methodus aliqua sit, quorum nō sit. sed expientia.

In hoc ope ea tantū tradi quæ methodo inueniant.

Quæ vacuent.

Cucurbitæ & cornua qdam.

Cauteriū.

Quæ alterent.

Cōem oim phlegmonarum curationē pro laborāte particla variari.

Indicatio a similaribus & instrumētarijs, quid præstent.

De instrumentaliū indicatiōe.

Contrariās ut a tota sta ut a qualitate manifesta

medicam: inuenta experientia ratione vtroque

Vacuantia Cucurbitæ Cornua

Cauterium

Indicatio a parte affecta a partibus instrumentarijs

De indicatione que sumitur a partibus instrumentarijs

De Indicationibus et sup X. v. lib. 7°

cit.contra scilicet q̃ in erysipelate. In illo nanq̃ refrigerationis indicatio, magis vrget: q̃ vacuationis. quãq̃ vtriusq̃ affectus curandi, commune caput est infestantis humoris vacuatio. Ideoq̃ postq̃ refrigeratum erysipelas est: ad ea quæ digerunt medicamenta cõuertimur. In phlegmone igitur tantisper est refrigerandum: quatenus et ad incrementum eius sistendum inhibendũq̃ est cõmodum. Etẽm cum imoderatus calor dolorem excitet, atq̃ etiã aliquid ad ægram partem attrahat: vtroq̃ nomine augescere phlegmonen accidit. Ergo quãtũ refrigerationis, phlegmone ceu calido morbo cõgruit: tantũ certe & incremẽtum eius inhibere est aptum. Idẽ parem gratiam præstat, & cũ repercutit, id quod affluit. Quod vero eius quicquid in laborãte mẽbro continetur, in proximas partes repellit, hoc phlegmones iã genitæ medela est. Simili modo et quæ modice excalfaciũt: vtraq̃ interdum ratione prosunt. Quoniã & dolorem sedent: & quod cõtentũ in laborante particula est, digerant. Quippe dolorem mitigando, augeri phlegmonas vetant. digerendo, quod earum iam cõceptum est, sanant. Quoniam igitur momentum omne laborantis phlegmone partis, in redundantis in ipso sanguinis vacuatione consistit: vacuatio aũt hoc genus affectorum excogitata est duplex: aut translato ad alias partes, qui in ægra continebatur sanguine, aut foris a corpore expulso: satius profecto est, vtraq̃ vti. obseruantibus diligenter, ne qua ex accidenti læsio sequatur. Ergo cum gemina sit dictarum vacuationum vtraq̃: quadruplex in vniuersum nascitur vacuantium auxilioꝝ genus. Trãslationis ẽm sanguinis ad alias partes, alterũ genus est, vbi ipsa pars quæ phlegmone laborat, sanguinẽ abigit. Alterum cũ eæ que integræ sunt, ad se trahunt. Eius autem quæ extra corpus educit, alterum sensibili effluxu, alterum ratione tantum contemplabili, perficitur. Atq̃ id quod sensibili effluxu peragitur, alias per ipam fit partem, in qua phlegmone residet, alias per ea, quæ vna cum hac aperiuntur. Proinde etiam dissectionũ noticia, ad eiusmodi consortium intelligendum, est opus. Ergo tum hæ indicationes, phlegmonarum curationem imutantes a partium natura præstantur: tum supra has quæ tum ex positu, tum figuratione partium sumuntur. Quas nimirũ laborans locus, qua instrumentalis, non qua similaris est idicat. Sũt etiam aliæ quæ tum instrumentalium: tum similarium cões sunt. sicuti cum actionem earum inspicimus. Præterea an rara pars sit, an densa, an acuti sensus, an hebetis. Ad quæ omnia intentum esse oportet, qui recte curare studet. Quoniam vero (vt semper testati sumus) non satis est ipa tantũ vniuersalia nouisse, nisi quis etiam in particularib⁹ se exerceat: ita vtiq̃ et nos nunc faciamus. non tamen omnia particu-

Side notes: Refrigerationis i phlegmone quæ cõmoda. — Modice calefaciẽtium in phlegmone cõmoda. — Duplici vacuatiõe vtẽdum. — Quadruplex vacuãtium genus — Dissectionũ noticia hic vtilis. — Quæ laborans locus vt istrumẽtalis est, indicet.

CAP. IX — CAP. X — CAP. XI

Iecinoris phlegmon et lib.o XI. cap: 16.o — et de Venar sectione

laria percurrentes. sed ea tantum quæ nobis necessaria lectori videbuntur. Proponatur itaq; iecur iam phlegmonen contrahere cœpisse. tum quænam mali eius, cõmodissima sit curatio q̃ratur. Omnium ergo primũ ab ijs quæ retuli incipiens, an totum corpus inanitione indigeat, consyderabis. Quod si indigere inueneris: mox ægri virtutum æstimabis. possit ne semel iustam vacuationem tolerare. Primũ ergo valida virtus esto. Ab hac æstimabis ætatẽ. Nam si puer sit, quæ per desectam venam fit (vt supra est monstratum) vacuationem non feret. Verũ cum pubertatem attigerint: iam pueri missionem sanguis tolerãt. Ergo pariter tũ reuelled⁹ tũ educẽd⁹, q ad iecur fluit sanguis est. interna in dextro cubito insecta vena. propterea quod & e regione: et ampla via cum vena quæ caua dicitur, societatẽ habet. Hac nõ comparente, media secanda est. Quod si nec ea se ostenderit: reliqua ac tertia est incidenda. Modũ vero vacuationis, tum ex redũdantiæ modo: tum ex reliquis quæ in superioribus diximus, inuenies. ætate. natura. tempore anni. regione. & consuetudine. tum ante hæc, ipsa laborantis virtute. Hæc em̃ in oĩbus sunt cõmunia. Illud vero internane, an media, an humeralis secãda sit, an ea q̃ iuxta malleolũ est, an quæ in poplite: id vero ex laborante particula indicatur. ac definitum iam est, in ijs quæ de incidenda vena scripsimus, de vacuationib⁹ id genus omnibus. diceturq; nunc, quantum sit ad rem propositã opportunũ. primũq; hoc ĩpm, non esse scilicet solum illud satis, quod vacuandum sit inuenisse. veluti sentiunt qui amethodon sectam colunt. quibus nulla de laborantium locorũ differentia habetur ratio. Non em̃ ratio solum: verũ etiam vsus ĩpe indicat, aliam alij parti vacuationem congruere. Siquidem ex ijs quibus oculi tentari phlegmone cœperant, non nullos sola purgatione per aluũ, vno die sanatos vidisti. Quam rem si quis in iocinore cum phlegmõe laborare incipit: tẽtet: maximã excitabit phlegmonẽ. Aeque vt si cum in renibus, aut vesica incipit, quæ vrinas cient, exhibeat. Aut si cum vterus phlegmone laborat: menses deuocet. Siquidem longissime a tentata fluxione parte, auellere, nequaq̃ ad eam trahere, conuenit. Hac itaq; ratione, nec si ventrem, aut intestina phlegmone occupare iam cœperit: medicamen quod aluũ deijciat, vti conueniat. eãdem cum his indicationẽ et vterus sortitur. sicuti cum vrinæ vasis, pudenda. At vomitu vti pudibundis laborantibus, in diuersa reuellens auxilium est. græci antispasticon vocant. Eadem ratione in omnibus quæ circa caput accidunt, purgatio ad contrariũ auertit. Si qua vero circa fauces, & palatum, aut linguam aut deniq; i ore, phlegmõe laborare incœperint: in his oĩbus cauẽda sunt, quæ pituitã per os euocant. Apophlegma-

Exercitatio lectoris mẽbratim.

Phlegmones in iocinore curatio.

Si valẽs ꝑposit laborãtis virt⁹ sit.

Qñ pueris mitted⁹ sanguis.

Vñ in ꝑpositis mittendus.

Venæ electionẽ a laborãte ꝑticula indicari.

Aliam alij parti vacuationem congruere.

Quã lõgissime esse a ꝑte fluxiõe petita auertẽdum.

Exempla.

Antispasticon.

Apophlegmatism⁹.

Nota hic præcepta de Diuertionibus que fiunt cum sanguinis missionẽ tũ et medicamenti exhibitionem.

Iocinore Ventriculo et Intestinis phlegmone laborantibus, purgatio per aluũ nullo pacto est molienda, qa attrahit ad partes affectas, a quib. potius auellere conuenit ut ex hoc aureo capite docemur.

tismos vocant. Quippe cum id simile sit, ac si deijcere aluũ intestinis ægrotantibus velis. aut vrinas mouere cũ renib⁹, aut vesicæ sit ægre. aut vomitum lacessere, cum partes stomachi sint afflictæ. Satius igitur sit, vbi partes quæ in ore sunt, phlegmonẽ accersere cœperint: deriuare ad nares. Pari modo venam quoq; vbi hæ partes sic laborãt, incidere humeralem in manu. si ea non cernitur, mediam. vbi iecur, pectus, pulmo, aut cor sic afficiuntur: internam. In angina, quã synãchen græce vocant, primas in manibus. Secũdas eas, que sub lingua habentur. At ijs quę in occipite sunt, sic afflictis: etiam eam quæ in cubito est. nec nõ eam quæ habetur in fronte. Renibus vero, & vesica, & pudendo, & vtero sic habentibus: eas quæ in cruribus sunt sitæ. ac potissimum quæ circa poplitem sunt. Sin minus, eas quæ iuxta malleolum. ac perpetuo quidem in omnibus, quæ e directo est. Vbi iecur phlegmone inuadit: quæ in dextra sunt manu. vbi lienẽ, cõtra. Itaq; statim prima vacuationis diuersitas, pro particularũ diuersitate variat. constatq; cõmunẽ indicationem, non magis esse vtilitatis: q̃ noxæ causam. Siquidem quod vacuandum sit: id cõmunis indicatio est. vnde autem, aut quomodo vacuatio sit facienda, id æger ipse docet locus. Ad eũdem nãq; modũ, vbi pectus aut venter, aut partes circa collum, caput ve, phlegmone laborant: excogitatum est artus vincire. Quippe ipm quod phlegmone infestatur, vinciendum non est. Sed si in manibus phlegmone est orta, crura. Sin in crurib⁹, manus. Sed nec refrigerare inter initia, aut astringere, citra laborantis particulæ indicationem, vtilitatis magis q̃ noxæ sunt causæ. Nam in particulis q̃ circa artus sunt sat fuerit, etiam spõgiam, vel ex frigida aqua, cui paululum aceti sit immixtum, vel aqua sola imponere. Sicut etiam ex vino aliquo austero. in iocinere vero, si phlegmone laborare cœpit: nemo compos rationis his vtatur. imo nec si malino infundas, aut myrteo, aut mastichino, aut nardino, aut lentiscino, aut aliquo oleo quod astringat, aut etiam alio quopiam, cui apsinthium sit incoctũ: ne horũ quidem vllum cõueniet, frigidũ. sicut nec vllum cataplasma frigidũ. Sed si mala, præcipue cotonea, vino incoquẽs, cataplasma ex eo præparaueris: si iecur phlegmone laborare cœpit: ne id quidem admouebis frigidum. veluti nec oleum (vt dictum est) præparatum. vel oculis, vel oris partibus, sicubi hæc tentari phlegmone cœperint. Auri vero etiam si acetum cum rosaceo infundas: nil offendes. At non est hoc oculis laborantibus vtile. veluti nec medicamen, quod ex moris conficitur. aut aliud quippiam eorum quæ stomatica græce dicuntur. Sunt enĩ eiusmodi omnia oculis tristia. quãq̃ genere. sunt ex ijs quæ indicentur. Glandulis vero phlegmone tẽtari cœptis: sæpe solũ oleũ

Marginal notes (printed): Venæ secãdæ ꝑ partium rõne electio. — Artuũ vinctio, vbi. — Quid ꝑ fluxione auertẽda, vinciendũ. — Refrigerare & astringere tũ noxę, tũ commodi occasionem esse posse. — Diamorõ. Stomatica.

Manuscript marginalia: Que Vena sit secanda in affectibus [illegible] — CAP. 12 — secun[dum] medicam[entum] frigida offerenda non sunt. — Medicamen pro Glandulis.

calens, sat fuit. Sed et reliquus victus ordinandus, ijs quibus glandulæ aut etiam aliquid circa artus phlegmone tentatur: vnam tantũ indicationem habet. quæ tot ac talia exhiberi iubet: quot & qualia facillime concoquentur. Nec quicq̃ refert, alicã, an ptissanã, an mulsam, an punicum, an malum, an tale quippiam exhibeas. At si iecur phlegmone infestatur: exquisitissimo victu est opus. Aeque profecto et si vẽter sic laborat. quippe munus eorum, toti animali est commune. Acceditq; omnibus animalis partibus maximũ incõmodum, siue nõ probe concoctum alimentum sit: siue non rite in sanguinem conuersum. Artuum vero partes, tantum alimenti capiunt: quanto sunt nutriẽdæ. Quo fit, vt siue ex malo quod probe in ventre sit concoctum, alimentum ad eas perueniat: siue ex alica, siue ex ptissana, non multũ intersit. In iocinore vero, quantum referat nutrimentorum differentia, tũ quod maximam in vtrãq; partem vim habeat, hinc discas licet. Nam expelli e iocinore oportet, q̃cquid in eo, tum amaræ bilis: tũ saniei, quæ ex phlegmone prouenit, est collectum. Id vero fieri nequit, nisi et vasa quæ sunt in viscere, detergeantur: & meatus qui ad ieiunũ ptinet, sit apertus. Ergo alica cum et huic inhereat: & vasa quæ in viscere sunt condita, obstruat: præcipueq; eorũ ora: & bilem in intestinum descendere, et alimentum in totum corpus digeri prohibet. Poscit ergo tum iecur ĩpm: tum meatus qui bilem transmittit, cibos et pharmaca quæ obstructa recludant. Talia vero omnia sunt, lenta quidem minime, sed tenui consistentia, & qualitate mordẽte. At vero ab his, vt pote rodentibus, phlegmonẽ irritantur. Quare quæ citra rosionẽ ea detergeant, indigemus. Cuiusmodi scilicet mulsa est. at nouimus dulcibus omnibus, tum iecur, tum lienẽ maxime intumescere. Supersũt igitur, quæ culpa vacent, vt in cibis ptissana, quippe quæ sine rosione deterget, vt in pharmacis oxymeli aqua mixtum. Nã & punicum malũ, & cætera quæ astringunt, dum bilis meatum artant: bilem ipam excerni prohibent. Atq; inde iocinoris phlegmõis, sunt incõmoda, præsertim ijs quæ in cauo visceris consistunt. Quibus ad angustias quas facit ipsa phlegmone, etiam ea quæ ex astringentibus, et lentis fit cibis, accedit. ac quæ mordent, ea phlegmonas ipas quæ in cauo sunt visceris, magis irritant. Quippe his quæ in gibbis eius consistunt, mutata iam veniunt, ea quæ assumpta sunt. ita vt nec quæ astrictoria sunt, similiter adhuc astringant: nec quod mordens est, similiter mordeat. nec quod propter lentorem in angustiis vasis herebat. similiter etiãnum maneat lentũ. Est aũt his occasio mutatiõis duplex. et quod prius sunt cõcocta: & quod sanguini, q̃ i iocinore prius erat, sunt admixta. Cauo autem iocinoris phlegmone obsesso: protinus

Victum p ptiũ rõne variari.

Iecur & vẽtriculum si phlegmõe tentent, exq̃sitissimũ victũ posce re. & cur.

Quãtũ i iocinore referat nutrimẽtorũ dñia.

Ex dulcib⁹ iecur & lienẽ intumescere.

Quæ mordent, cur cauitatis iocinoris phlegmonas, q̃ gibbi magis irritẽt.

Si in cauo iocinoris phlegmõe sit, etiã i venis mesẽterij necessario esse.

etiam venas quæ in mesenterio sunt, vna phlegmone laborare est necesse. Quando ex ea quæ ad portam pertinet, omnes sint ortæ. protinus etiam quæcunq; osculis earum inciderunt, vim suam ostendere. An tibi ad cõmunem phlegmones curationem, parua ex particulis ipsis accedere differẽtia videtur? Mihi sane maxima videtur. quis ij q thessali stupiditatem emulantur, cõmunem indicationem satisfacere putent. Placet autem nũc ad memoriam reuocare tibi ægregiam eorum curationem, quam Theageni philosopho cynico adhibuerunt. Siquidem hanc norunt plurimi. propter viri famã. vt qui publice disputare in Traiani circo quotidie sit solitus. Erat qui hominẽ curabat, vnus ex Sorani discipulis, nomine Attalus. Is imposuit quotidie iocinori cataplasma ex pane & melle. Haud intelligens viscus hoc mediocriter astringi debere. propterea quod animalibus, altricis facultatis principium sit. & venosum ab hoc oriatur genus. Ita igitur viscus curauit: sicut bubonas. meris scilicet & solis relaxantibus vtens. Cataplasma ex pane & melle imponens. ac prius oleo calente perfundẽs. tum sorbitione ex alica cibans. Hæc nanq; tria ferme omnibus nũc amethodis istis thessalijs ad acutorum curationem sufficiunt. Visum aũt est mihi seorsum Attalum monere, vt astringens aliquid admisceret. nec nudis vteretur relaxantibus. ac de visceris quidem natura nihil eram homini dicturus. Id enim fuisset, plane asino tabulam narrare. sed quo me persuasurum homini arbitrabar, & cui omnes facile assentire video, id tantum exposui. Nempe longam experientiam medicos docuisse, vt iecur mixta medicamentorum materia curarent. Eam autem scriptam inuenturũ in ijs medicorum libris, qui sint de medendi ratiõe conscripti. Si ergo inq̃ tibi videtur: misce aliquid de apsinthij coma diligenter tunsa, cataplasmati. Oleo vero, totius herbæ aliqd, modice id queadmodum alios cernis, in illo incoquentes. Cataplasmati vero, id quod ex vnguento, & palmulis fit. Mirabolanu piesma vocant. & irim, et iunci florem. aut narditidos herbæ radicem. aut cyperi miscebis. non inutile fit, & ex vino ea aliquando pparare. ac miscere, interim etiam de fece ipsa. Quinetiam aliquid astringentiũ incoquere malorum. cuiusmodi cotonea sunt. et quæ vocantur Struthia. Præterea quæ romæ abundant, vocata Cestiana. Oleum vero (nam id quoq; video miscere te) non quodlibet esto. Sed vel hispanũ: vel histricũ, vel crudum, vel lentiscinũ, vel myrteũ, vel melinũ, vel nardinũ vnguentũ. Porro aliam materiam plurimam esse dixi, eorum quæ incoquere liceret. Nam et lentisci tenera germina: & myrti et rubri & vitis præsertim siluestris. A qua oenãthen vocatã decerpimus. Non alienũ etiam fit, & atticũ hyssopum, tum cataplasmati, tum etiã

Theagenes a methodicis curatus.

Iocinoris recta curatio.

Mirabolanu piesma.

Oenanthe.

ceratis miscere. Nam et cerata quæpiam illi ex eiusmodi materia imponere post cataplasma suasi. et apponere illi tentabã vniuersam deinceps curationem. Quo scilicet etiam quæ a medicis græce Epithemata vocantur ex mixta materia cõponeret. Nã melius inq̃ est sublato cataplasmate, aliquid super viscus esse. Attalus vero sermonẽ interpellans, nisi multum inquit tibi tribuerem: nihil horũ tolerassem. nam in quibus superiores medici passi naufragia sunt, priusq̃ vera medicina inuenta a nostris esset, ea mihi veluti ignaro suades. Cætera tris inquit aut quattuor dies sine me theageni ex mea sententia perspicere. & sanum eum penitus conspicies. Sed quid inq̃ si cum subito pauci, & hi lẽti apparuerint sudores moriatur, recordaberis ne quæ promiseris, ac de cætero sentẽtiam mutabis? Atq; Attalus post hæc abijt. irridens nec quicq̃ præterea respõdens. sic vt neq; de alica qcq̃ me consulere permitteret. Sed nec quod ex ijs quæ vrinas cient, miscere aquæ paulo post oporteret. Quod scilicet iocinoris gibba essẽt afflicta. Nam sicuti iocinoris cauũ per aluũ purgatur, ceu paulo supra diximus: sic gibba eius per ea quæ modice vrinas mouent: cui⁹ generis est apium. Procedente autem tempore, vbi phlegmone iam cõcoquitur: etiam valentioribus vti licet. assaro & celtica nardo. et phu et petroselino. & smyrnio et Meo. Sicut etiam per ventrem vacuare, si cauũ afficitur. Cnico cibis admixto. & vrtica et mercuriali. & epithymo. & filicula. omnib⁹ præterea quæ modice aluũ deijciũt. magisq; in remissionibus, tum his ipsis audacius vtendum: tum vero quæ his sunt valentiora. partim in ptissana incoctis: partim tunsis, ac in mollissimũ puluerẽ redactis. exhibenda vero & hæc sunt, vel ex ptissana: vel ex aqua. Ego nãq; etiam filiculæ aliquid in ptissana aliquãdo incoxi. et nigri veratri corticẽ. Etiam clysteri vacuare eos cõueniet. Inter initia vel sale, vł nitro, vel aphronitro aquæ mulsæ admixto cõtentis. in remissiõe vero potissimũq; si quid scirrosum relictũ e phlegmone est: etiam valentiora medicamenta miscentibus. Quippe hyssopum eo casu aquæ incoquimus. & origanũ et colocyntida. & minus centauriũ. Oportunissima nãq; ad scirrum sunt iecur & lienis. siue qs parum habita de his ratione, glutinoso cibo vtatur. sicut Attalus qui Theageni quotidie alicam exhibuit: siue nihil offerat, quod tum obstructiones eximat. tum detergeat. verum quod cõtigit Theageni, vł potius Attalo, dici est tempus. vt em̃ promiserat post tris dies daturum se hominem a iocinoris phlegmõe liberatum: tum magis q̃ pri⁹ calente oleo viscus plurimũ perfudit: tum cataplasmata frequentius est vsus. Hac diligentia felicius sibi curationem cessuram sperans, respondítq; percõtantibus de Theagene gloriabũdus meliora. Cæ-

Caua iocinoris p aluum,
Gibba per vrinas purgari.
Vrinas mouẽtia.
Caui iocinoris vacuatoria.
Clyster.
Iecur et lienis ad scirros oportunissima.

Cæterum

cum sudor pauco et lento moriuntur illi qui ieunoris resoluta facultate intereunt.

Curatio Iocinoris
pars caua curatur p aluum.
pars gibba curatur p urinam

Apium modice mouet urinam.

terum contigit prout ipse prædixeram, subito hominẽ mori. Et quod omniũ maxime dignum risu fuit, ducebat attalus secum, ex ijs qui de hominis statu rogassent quosdam, quibus ostenderet adeo rectum eũ se habere: vt iam esset lauandus. lætusq; cum multis ingressus est domũ in quo iacebat. Cum Theagenẽ mortuũ quidam ex amicis, qui & Cynici quidam erant: & alioqui philosophi, lauare ex more parassent. Itaq; etiam vsq; ad mortuum accedere, idq; vna cum spectatorũ cętu attalo contigit. vtpote cum nemo intus lugeret. Nam Theageni nec seruus erat: nec puer, nec mulier. sed cũ eo soli amici philosophãtes versabantur. qui iusta quidem mortuorum, citra tamen omnẽ luctum obibant. Atq; hanc laudem Thessalius asinus inter multos spectatores est consecutus. ostendens explicatum a phlegmone hominẽ intra quatuor (vt pollicitus est) dies. Reliqui vero methodici, cum innumeros quotidie iugulent: adeo rationem curandi mutare adhuc nolunt: vt quæ a medicis sunt scripta, qui artis operibus vere insudarunt, ne vel semel experiri velint. adeo indelebile vitium vehemens ignorantia est. Præsertim si cum superbia sit coniuncta. Eiusmodi igitur in omnibus sunt Thessali sectatores. Nobis autem vitandi eiusmodi errores sunt. At si nihil aliud suppetat, saltem ipsi experientiæ credendum. Id quod ipse perpetuo suadere non desino, ijs qui circa rationem parum sunt exercitati. Nam melius profecto his est, quando et rudes sunt & simul in rationabili methodo, quam nos nunc pdimus, minime exercitati, vt nihil penitus ex ratiocinãdo accipiãt.

Nimia ignorãtia indelebile vitiũ

Quib⁹ melius sit expientiæ credere. nihilq; ex rõcinando accipe.

CAP. XVI

Quippe iocinoris substantia, scirris maxime opportuna est. vtpote quæ naturaliter lutosum quippiam continet. veluti medicus quidam nostri temporis per iocum dixit. Lienis vero rarior substantia: q̃ iocinoris est. Cæterum crebrius scirrosis vitijs affligitur. propter nutrimenti quo vtitur speciem. Monstratũ nãq; est, quod crasso nutricẽ sanguine. qui veluti limus putrioris est, facillimeq; nigra bilis efficitur. ideoq; etiam ipm melancholicũ, siue atrum appellamus excremẽtum. atq; hæc duo viscera, scirrosis tumoribus tentari, vel experiẽtia ipsa clare indicat. Renes vero, quod conditi sunt: tactũ effugiunt. Cæterum hos quoq; facile scirris dephendi, ratio docet. Atq; idcirco nephritidas alias facile solubiles, alias ægre solubiles esse. Cum renes ambo habeant, quæ in viscerum vtroq; prædicta sunt inesse. tum substantiæ qualitatem, tum excrementorum, quæ per ea dilabuntur, vitium. Quo fit vt qui crassi succi cibis vescantur, calculi vitio vexẽtur. Ergo quanto trium horum viscerum scirrosi affectus difficili⁹ curantur: tãto magis esse sollicitos oportet, ne quis in hos incidat. Maxime autem (vt dictum est) incidunt, qui ipsis phlegmone laboran-

Iecur sciris opportunũ eẽ.

Lienẽ crebrius q̃ iecur scirris tẽtari.

Renes quoq; scirris tẽtari.

Qui calculo vexent.

Luctus et tempor Galni

Sñia aurea Galni

quar Iecur scirris sit opportunus.

Renes quoq facile scirro tentari.

Calculi ex vitiosis succis.

* Renes facile scirrho tentantur ut et lib.° 14. cap: 16.

De Phegmone Jecinoris.

tibus, ijs cibis vtuntur: qui crassos lentosq; succos efficiāt. Quinetiā eiusmodi affectuum medicamina, inter omnes conuenit ea esse q̄ dissecent & dissoluant & frangant. Quæ vtiq; ex eoꝝ sunt genere, q̄ obstructiones eruūt & detergēt. cæterū viribus valētiora. Hoꝝ non solum materiam: sed etiam facultatem, in opere de simplicibus medicamentis exposuimus. Itaq; etiā breuior nūc ero, cōtentus gn̄ali facultate, & sola methodo, cū paucis exēplis. Nā cū & facultatū materiam iam habeas præparatā, et quæ curationem vna coindicēt sint prædicta: nihil nūc aliud superest, nisi vt proprias cuiusq; morbi indicationes cōmemorē. Coindicantia igit̄ voco virtutem, naturā, ætatē, anni tempus, regionē, et cōsuetudinē, & si qua sunt id genus alia. proinde de ea quæ a particulis sumitur indicatione, deinceps dicā initio a iocinore sumpto. Quippe vbi id phlegmone laborat, quæ extrinsecus applicantur, ea mixtæ esse facultatis debere postulat. idq; nō in generatione phlegmones modo, (est eñ id omniū phlegmonarū cōmune. quando etiā si quis reprimentibus tātū illo tp̄e vtatur, non peccet) sed etiam cū nec affluat amplius quicq̄: nec repelli quod in laborante particula cōtinetur possit. Accidit eñ hoc quoq; multis de causis. Sane in principio tum parum est quod affluit: tum magna ex parte non ita crassum, tum partis ipsius quæ recipit virtus nonnūq̄ valentior. vtpote nondum lassata, tum quod in afflicta continetur parte, nōdū violenter impactum. At cum phlegmone in vigore suo iam consistit: tum multus in ea sanguis continetur: isq; crassior subinde ac vehementer impactus, tum virtus membri iam est debilior. Quam alioqui valentem requirimus. Quo scilicet a se superuacua amoliatur. quandoquidem haud satis potens est astringentium præsidiorum vis quæ sola totum efficiat. Quippe potest hæc cogendis, ac cōstringendis, & veluti densandis, & exprimendis corporibus: quæ tenuiores sunt ad circūpositas partes expellere. Cætera nisi etiam laborantis particulæ virtus aliquid auxilietur: nihil adeo magnum efficiat. tum igitur quæ a phlegmone sumatur, vna dūtaxat est indicatio. Hāc græce diaphoresin vocāt. Latine digestionē euaporationem ve dixeris. Hæc humorem qui in phlegmōe obsessa parte cōtinet̄ p̄ meatus insensibiles educit. Quæ vero ab ip̄a sumit̄ parte: ea in diuersam nos partem trahit. scilicet robur eius seruari iubens. Coeuntibus igitur vna contrarijs indicationibus: compositum quoq; esse medicamentū oportet. At fœmur si phlegmone laboret, aut tibia, aut cubitus, aut brachium, aut qui in his sunt adenes: causa non est, cur horum robori consulas. Hæc tibi communis indicatio sit, in omnibus ijs partib⁹, quarum munus eiusmodi est, vt toti corpori sit ex vsu. Ergo nec

[Margin: Quib⁹ maxime iecur lien & renes scirris laborēt.]

[Margin: Coindicantia quæ.]

[Margin: De indicatiōe q̄ a p̄ticulis.]

[Margin: De iocinore.]

[Margin: In iocinoris phlegmone, etiā cū nihil affluat, reprimētib⁹ vtēdū. & cur.]

[Margin: Diaphoresis.]

[Margin: Roboris tuendi indicatio, quaꝝ partium sit cōis.]

Iterum de Indicatione a parte sumpta

in principio phlegmonis solis reprimentib⁹ licet uti.

Que partes sint roborande que uero minime.

CAP. XVII.

lienẽ tãtum relaxantibus curare oportet, cũ hic quoq; ex iocinore, quicqd limosum & melãcholicon est expurget. propterea scilicet qđ ex eo humore nutrit. Idcirco quoties obstructio i eũ icidit, aut phlegmone, potissimũ q̃ scirrosa fit: tum ea q̃ obstructiões eximãt, tũ q̃ discẽcent vehemẽtiora exigit. Nam quale medicamẽtũ iocinori est apsinthiũ: tale est lieni capparis cortex. Quale rursus iocinori, qđ vocãt eupatoriũ: tale est lieni scolopẽdriũ. Siquidẽ similia genere medicamẽta, ambo viscera postulãt. Cæterũ tãto valẽtiora lienis: quãto crassiore vtit alimẽto. Scirro igit laborantibus ipis: habilia nutrimenta sũt, gñe qdẽ eadẽ. sed maioris minorisq; rõne dña. Itaq; etsi capparis ex oxymelite edat: vtilis sane est vtriq; visceri. Cæterũ nec ipa pari modo nec sĩ'iter mixtũ habẽs oxymeli. Nã et ipa copiosior: et ex minus diluto oxymelite, lieni erit vtilior. Atq; hæc dña est q̃ ex maioris minorisq; rõne accepta est. At similiũ gñe, vel specie, aut quomodocũq; dixisse libet p̃sidiorũ, ex actione et cõpositiõe indicatio sũpta est. A societate vero cũ vicinis partib⁹, quod idẽ cũ situ est, illa capiũtur, quod gibba iocinoris p renes expurgari oporteat. Caua vero p inferiorẽ ventrẽ. In liene vero, alterã dũtaxat eẽ sup̃flui vacuationẽ. cum q̃ p renes agat nulla huic visceri vacuando via pateat. Proinde vbi phlegmone p̃mitur: deiectorijs id medicamẽtis, tum detergem⁹: tũ lacessim⁹. quo remittat deponatq; supuacua. Sane duplex ratio est eiusmodi medicamẽtorũ vsus. Cum partes superius positæ laborant: p ea quæ edunt, ac bibunt. Cum inferiores, p id quod fit per clysterem infusum. Quandoquidẽ quæ edunt ac bibuntur, eorum vis anteq; ad inferiores partes perueniat, resoluitur. Quæ infusa sũt: ea omnino ad ieiunũ vsq; ascendere non possunt. imo si admodum nitaris: fortasse tenue tantũ intestinum contingant. Ergo illud quoq; ex partium positura didicimus. Nempe inferioribus intestinorum aliquid esse per clysterem infundendum. Superioribus vero atq; etiã ipi vẽtri lieni et stomacho supne aliquid exhibendum. voco hoc loco stomachum, gulam, quã proprie græci stomachũ appellant. Nõ nũq; enim ita vocãt os ventris. veluti cum stomachice anima linqui aliquos dicunt. verum gulæ quæ proprie vocatur stomachus: cataplasmata super spinam dorsi imponimus. non autem ad pectus. idem facimus et cum os ventris phlegmone vrgetur. Siquidem spinæ gula superiacet. per collum & pectus vsq; ad ventrem porrecta. Neq; igitur hæc nouere, qui Thessalum imitantur. ideoq; omnes vna ratione curant. Neq; vtiq; illud, quod omne membrum, phlegmone laborans, nisi cutim sibi circundatam habeat spissam: tenuis saniei foras aliquid dimittit. Eo fit vt ex ijs, quæ in ore, & naso, & fau-

Iocinoris et lienis indicationũ collatio.

A societate q̃ iudicent. Iocinoris caua et gibba et lienis qb⁹ vijs expurgent.

Quousq; iniecta p clysterem ptingant.

Stomach⁹ pprie.

Pro gula et ore vẽtris. Vbi cataplasmata iponenda.

Partẽ phlegmone obsessã nisi cutẽ circundatã spissã habeat, saniẽ foras emittere.

Iecori absinthia et eupatorium
Lieni capparis cortex et scolopendrium.

Nutrimenta pro Iecinore et Liene.

Lien non expurgat per renes.

Quae infundunt ad ieiunum usque ascendunt

Stomachus dicitur Gula et os ventris.

Cataplasmata Gule ubi ponantur.

CAP. XVII

Clysteres valentes ad usque tenue intestinum pervingunt.

Gula proprie dicitur Stomachus ... Cent. ... 98 ex quo loco colligit contra nonnullos quod affecto ventriculo conveniunt roborantia tam anteriori quam posteriori parti, id quod summopere animadvertendum est.

... Linacrum errasse in hac particula vertenda notat Janus Cornarius in suo Commentario lib. 8. de comp. med. secundum locos cap. p°

cibus, & stomacho, & intestinis, et ventre, et visceribus sunt, aliquid foras effluat. Ad eūdē modū etiā ex interna facie pectoris, cū phlegmone premiť: excernitur aliqua sanies. Queādmodū igiť lienis ipse, & iocinoris caua ꝑ itestina, gibba vero iocinoris & renes ꝑ vrinas purgantur: ita pectus vbi interna eius phlegmone tentantur: ꝑ membranā qua tegiť (hypezocωta vocāt) aliqd in medium sui pulmonūq; spatium, trāsmittit. id aūt expurgari ꝑ eandē qua pulmo viam debet. Dabim⁹ igiť ijs q sic laborāt, medicamēta qb⁹ tenuatoria sit vis. qb⁹ et viæ aperiantur: et quæ deferēda per eas sunt, dissecentur ac dissipētur. præsertim cum vel crassæ substantiæ sunt: vel glutinosæ qualia in his sunt, quos Empios vocant. delegenda tamē ex his sunt, q̃diu adhuc phlegmone inualescit: quæ mediocria sunt. Cum vero plane iam decreuit: aut penitus cessauit, et educi excremēta postulant: quæ valētiora sunt. Ergo mediocre in hoc genere est, tum ptissanæ cremor: tū mulsa. Valentius autem, & vrticæ semen: et mulsa in quam coniectum fuit, paululum aliquid acrium herbarum, Quales sūt origanū, & hyssopum, & calaminthæ, & pulegiū, & illyricæ ireos radix. Quod si vl' plus horum admisceas, vel irin in mollissimū puli*ue*cerem tunsam, cribratamq; in mulsam imittas: maxime incidens medicamen habebis. Ad eundem modum, et quod ex marubio conficitur oxymeli, aliaq; eiusmodi, valenter crassiora excrementa quæ in pectore & pulmone continentur, incidere possunt. omniūq; eorum copiam inuenies in operibus ijs, quæ de medicamentis edidimus. Non solum autem iam dictam remediorum differentiam ex laborante loco didicimus: sed etiam illud, quod quæ in summo corporis phlegmone laborant: ea proprijs phlegmones remedijs curentur. quæ in alto sunt corpore, si cum his aliquid acrium medicamentorum sit immixtum. Resoluuntur enim eorum vires, dum alte descendunt. Hac ratione & cucurbitula (nobile plane auxilium) est inuenta. tum vt foras euocentur quæ sunt in alto: tum vt eximantur atq; eruantur: quæ iam in scirrum abeunt. verum vtendum cucurbita in ipsa parte, quæ phlegmone vrgetur inter initia non est. Imo postea q̃ totum corpus vacuaueris. ac necessarium est eorum quæ in ægra parte continentur, aliquid educas. atq; eruas. aut etiam foras versus attrahas. Generandis autem adhuc vitijs, minime ijs membris quæ laborare incipiunt, sed quæ continuata his sunt cucurbita imponi debebit auellendi in contrarium causa. sic nāq; ad mamillas cucurbitas imponimus. cū sanguis ex vtero profluit. defixo maxime in ipsis cōmunibus pectoris & vteri vasis, eius ore. sic si ex naribus sanguis profunditur: præcordijs maximas cucurbitas affigimus. sic et omne aliud sanguinis

Hypezocωs.

Pectoris spatium ꝑ quā viā purget.

Mediocria pectoris purgātia.

Valētiora.

Acres herbæ.

Oxymeli ex marubio

Quæ phlegmonis i sūmo & q̃ i alto corpore cōueniāt.

Cucurbitula cur excogitata.

Qn̄ cucurbitula i ipā pte laborāte vtēdū, & qn̄ i huic cōtinuatis.

Varius cucurbitulæ vsus.

Phlegmon in partibus intercostalibus pectoris.

CAP. XIX

Cucurbitula

profluuiũ, ad cõtrarium per cõmunes venas auertimus. ſic etiam et ſanguinem (ſi ita eſt opus) attrahimus. Siquidẽ cũ menſes euocare in animo eſt: in pube & bubone cucurbitam figimus. Præterea cucurbita in occipite defixa, efficax eſt remedium, ad oculorũ fluxiones. Vacuari tamen prius totum corpus expedit. Nã ſi refertũ ſanguine corpus ſit: in quacũq; parte capitis cucurbitã defixeris: totũ ipm implebis. Ergo hæc omnis phlegmões cõmunis indicatio, haud quaq̃ ſimiliter in qualibet parte adminiſtratur. Accedit ad omnia quæ prædicta ſunt, pro non leui portione ipſius exhibendi medicamenti natura. Neq; eñ abſolute ſi adſtringere incipiẽtem phlegmonẽ eſt opus: quidlibet aſtringens in ijs quæ deuorãda ſunt, adhibebimus. ſed ea quibus nulla corruptrix admixta vis eſt. Nam atramẽtum inter præcipua adſtringit. Sicut etiã Miſi. et Sori. et chalcites. et Diphriges. & Aes vſtum. & ſquama eius. & flos. verũ hæc medicamẽta noxia deuorata ſunt. Quocirca ſtomaticis ea miſcere tutũ non eſt. defluit nãq; ex ijs aliquid ad ventrem. ſed nec aloen probe miſcueris, ijs medicamentis quæ phlegmones alicuius cauſa quæ intus conſtiterit deuoranda ſunt. Quando huic quoq; admixta purgandi vis eſt. Cæterum vbi phlegmone prorſus inclinauerit: ſi quis paululum aloes admiſceat: deijciendi ventris cauſa, qui prorſus nõ deiecit: nihil lædet. Verum ſatius eſt mercuriali, aut vrtica, aut Cnico, aut talium aliquo, aluum ſic laborantium ſubducere. In ſumma vero, ſi quis eam quæ a partibus ipſis præſtatur indicationem adimat: nihil obſtat, quo minus medicinam non ſex menſibus, ſed ſex diebꝰ totã pdiſcas. At vero nec ſi quæ a partibus ſumitur indicationem adijcias: iam totum quod exigitur ad curationem habeas. niſi etiam methodos de medicamentis didiceris. itaq; eas aggrediatur oportet, quiſqs cõſũmate ſanaturus eſt morbos. Nunc eñ ſi alicuiꝰ medicamenti meminimꝰ: id (vt ſæpe teſtati ſumus) exempli cauſa fecimus. Sed adijciamꝰ adhuc ea quæ de indicatione, quæ a partibus ſumitur, nõ dum attigimus. Theſſaliorum iſtorũ ſectã euidẽtiſſime pcipitantes. qui cũ nec diſſectiõis rõnẽ attigerint: nec partiũ actões, vſus ve norint: tñ cũ floccos carpentem queq̃ cernũt, & feſtucas legẽtem: audent oxyrhodino caput madefacere. noſtro exemplo. Nam cur q̃ſo nõ thoracẽ potius? Siquidẽ ex indicatione remedia inueniunt. ſane fieri poteſt vt etiam corde affecto, phreniticꝰ qs efficiatur. Empiricus nãq; ab experiẽtia ſe ait eiuſmodi medicamentorum nactum inuentionem. Qui autem & hanc vituperat: & inquiſitionem de actiõibus refugit, huic vnde queſo ſuccurrit, vt pro thorace, caput in phreniticis madefacere potius eligat? Cæterum hoc ipm oxyrhodinũ quod capiti phreniticorum applicamus,

[Marginal notes:] De medicamẽti exhibendi natura. — Quæ ſtomaticis miſcẽda nõ ſunt. — Cur aloe ſtomaticis non miſcenda. — Caput phreniticorũ oxyrhodino imbuendum.

ceu quidã ex amicis dicere solebat, nõ solũ amethodos istos Thessali sectatores: sed etiam reliquos manifeste redarguit vniuersos. quicũq; principem animi partem in corde statuũt. Nam cũ aliquãdo vidisset quẽdam ex Athinei discipulis, caput aceto & oleo mixtis perfundere, phibuit. iussitq; pectori admouere id remediũ. Quippe læsam in delirio esse partem principem. Eã autẽ esse authore Athineo in corde. itaq; non recte relicto pectore caput cum integrum præsertim mẽbrum vexare. eiq; negocium facessere. nunc oxyrhodinũ infundendo: nunc radendo, tum spondyliũ, aut serpilũ, aut id genus aliqd admouendo. imo vero si malum traheret, etiam castoreum. aut etiam cucurbitam. Quippe id esse persimile, ac si cui in fœmore phlegmone sit: calcaneo remedium applicet. Quinetiam in lethargicis, nemo est qui non capiti applicet auxilia. nam & id vitium contrarium quodã modo secundum speciem phrenitidi est. Gignitur autem in capite in quo scilicet princeps animi pars residet. Ergo cum humor qui in capite redundat frigidus est: insensibilitas immobilitasq; hominem opprimunt. cum calidus est: perpetuus potius motus, vna cum ratiõis noxa. Accidit eñi veluti demonstratum in libris de his est, ex frigore segnicia. ex calore, immodicus motus. Ex humoris vero vitio, dementia. itaq; incidẽda in talibus affectibus vena est. statim ab initio. si modo tam valens virtus sit, vt sine noxa missionem sanguinis toleret. ac nihil prohibeat eorum quæ de secanda vena retulimus. Sicuti vel crudi humoris copia: vel puerilis ætas, vel anni tempus, vel regio in quo sit extremus calor, aut frigus. Atq; hoc quidem commune vtriq; vitio, et ei quod cum sopore: & ei quod cum vigilijs incidit. Cõmune præterea vtriusq; est, vt oxyrhodinum in principio admoueas. Nam repellendus a capite humor est, quisquis is fuerit. Quæ sequũtur contraria sunt. Nam quæ cum vigilijs cõiuncta sunt, ea leniri expedit. quæ cum immobilitate excitare. Iure ergo cum in summo incremento sunt: ijs vitijs quæ peruigilio & delirio infestant, perfusiones ex papauerum capitibus applicabimus. odorem quoq; naribus obijciemus. ac nares ipsas intus, vel frontem ex similibus medicamẽtis illinemus. Quippe sopire ac stupefacere principẽ facultatẽ oportet. cerebrũ scilicet quod supra modum incaluit, refrigerãdo. In cõtrarijs aũt vitijs, excitare, ac noxij humoris, qui citra putredinẽ, et citra febrẽ altos sopores inuehit, crassitudinẽ icidere. atq; excalfacere. Tales nimirũ ipet⁹ soporis apoplexias, et caros et catochas grece vocant. Qđ si aliqñ humor putrescat. vtiq; cũ febri icidũt ea gñã vocaturq; morb⁹ græce lethargus. Incoquẽtes igit in aceto Thymũ et pulegiũ & origanũ aliaq; id genus: naribus sic affectorũ admoue-

Oxyrhodinum.

Capiti i lethargo applicari remedia.

Notæ.

Ex frigore, calore et humoris vitio, q̃ sequãtur.

Cõia curatiõis phrenitidos & lethargi.

Propria curatiõis vtriusq;.

Lethargus quãdo.

Cura Phrenitidis et Lethargi. | contraria quodammodo sunt ait Gal. partim uero similia. differunt n. ratione humoris et qualitatis. conueniunt in nonnullis [illegible] curationis. ut i sanguinis missione oxirhodini appositione, reuulsio[ne] adhibitione castorei etc.

Aberrat a phia Gal. concedimus tñ remedia loco parti ee applicanda nõ ob id Av. est impugnatur

Humor frigidus insensibilitate immobilitatemq; parit et mentis læsione: contra si calidus fuerit

Quæ impediunt sanguinis missionem

Cruditas prohibet [illegible] uenæ sanguinis missionem

In principio repellentia.

Perfusiones i. embrochas forsa uulgo dictas naribus Fronti

Apoplexias caros et catochos absq; febre [illegible] humores non putrescunt

Medicam[enta] pro letharg[o].

Ex hoc loco habes lethargũ ẽe cũ febre et ã pituita putrefacta

* Sanguinis vacuationem quatuor prohibent ut ex hoc loco habes. Crudorq; humorq; copia. ætas puerilis, anni tempus, regionis extremus calor aut frigus. Vires et potissimum et inprimis sunt considerandæ. ex quing erunt quæ prohibent sanguinis missionem.

bimus. quo vapor ad cerebrum delatus: crassitudinem humoris disse cet. Mox etiam palatū valentibus & acribus medicamētis vngem⁹. Ab his vero etiā sternutamentis vtemur. tū ad caput sil'es p̄sidior̄ facultates accōmodabimus. intenta sēp eor̄ etiā ad ipm vsq̄ synapi vehemētia. si vitiū diu trahat. Quinetiā cucurbitis ad vtrūq̄ vitium, si diutinū sit: vtemur. itēq̄ castoreū. Quippe quod ea probe concoquit. si debito tp̄e sit adhibitū. Quare hic ad cōmunē rursus curationē redeunt lethargus & phrenitis. Ergo in eiusmodi affectibus manifeste redarguūtur, & q̄ Thessalum sequūtur omnes: & quisq̄s medic⁹ principem animi facultatem statuit in corde. Nō solū ēm iam dictor̄ præsidior̄ destituentur copia: sed etiam cui ea parti accōmodabunt, non intelligent. Neq̄ ēm tanq̄ in ophthalmia, vel pleuritide, vel angina, tum ipo ægro affectus locus sentitur: tum nobis partim tactu, partim visu innotescit: sic in lethargo, & phrenitide, & epilepsia, & delirio, & cōuulsionibus, & tetanis, præterea eo quod proprie vocatur catoche, se habet. In quibus omnib⁹ præsidiorum formula, ex affect⁹ inuenitur natura. Locus vero cui maxime sint applicanda ex prænoscēdis, tum actionibus: tum partium vsibus. Illud autem q̄uis in sermone aliquādo omittatur: sæpenumero pri⁹ dictum est. meminisse oportere nos eorum quæ simul indicent. Cæterum in præsenti eam quæ a partib⁹ sumpta est indicationem, propositum est persequi. veluti statim in ijs quæ ad caput p̄tinēt. et si nō aliud, saltem illud nosse cuiuis est promptum. obiectum nobis ante cerebrū esse, crassam mēbranā. quæ corijs istis externis sit assimilis. post hāc etiā craniū. Itaq̄ resolui in densis obicibus & duris p̄sidior̄ quæ imponuntur vim est necesse. ac nisi suturas in capitis osse natura ipsa fuisset molita: nihil adeo æstimandum efficeret pharmacū vllū extrinsecus impositū. Sed quoniam etiam suturæ, et in his præcipue coronaria, non solum impositi medicamenti qualitates: sed etiam substantiam, si tenuis est facile intro transmittit: merito multa circa cerebrum vitia extrinsecus applicatorum remediorum facultate iuuantur. Ipse ēm in meipo expertus memini, cum infunderetur rosaceum frigidum: citissime clarissimeq̄ sensisse me in syncipitis loco, eius intro penetrationē. Quinetiā plurima diuersitas suturæ huius in hoībus si inter se conferant, etiam ante dissectionem apparet. Vidimus enim in ijs quibus rasum caput fuerat, iter mādēdū, cōmissiōis ossiū in coronali sutura manifestū motū. sic vt facile appareret hominibus illis, laxā eē eiusmodi ossiū capitis cōpositionē. Merito igit̄ ad hāc maxime partē, applicant oēs medici capiti infusiones. videlicet accepta quasi per manus a primis inuētoribus ratione, ad id opus veniētes. Sed & ipi quicūq̄ nō negligēter

Vbi rursus in lethargo et phreniti de ad cōem curatōnem redit.

De coronali cōmissura.

Medicos oēs ad coronalē cōmissurā applicare capiti remedia.

Valentiora præsidia pro lethargo

cum dicit proprie vocat. cathoche: Quia cathochos duobus modis accipit. uno mo et communi pro Comate vigili

altero mō et proprie pro catalepsi; q affectus fit ab intemperie frigida et sicca.

CAP. XXII

De Suturis

quare natura suturā ossa capitis commisit

ut non solum qualitates sed et substantie medicamentorum p suturas ad cerebrum permeare

Galenus aliqn lethargo fuit correptus ut et lib. de locis affectis testat. nec n. datum corporis admodum salubrem quā naturā sortitus est ut V. lib. sanit. cap. p.

Embrochas facienda methodus et cui loco sint applicanda Am: Lus: cent: V. cur: 11.

Quod aut in administratione embrochar aut radendi aut tondendi sint capilli. item quod embrocha ab alto cadere debeat hic paulo inferius habes que omnia arte obseruat Am: Lus:

Ossium suture in uarijs hominibus uario modo se habent.

Oculorum affectus & Curatio

ijs quæ fieri assolent attendũt, cernẽtes & quẽadmodũ sutura ea liqdo mota appareat, & quẽadmodũ celerrime hoies hac parte, siue ab externo quopiã refrigeretur, siue excalfiat id sentiãt. Nã pręter reliqua, etiã tenuissimũ est hoc loco craniũ: & rarissimũ. Ergo quoties medicamẽti cuiusq̃ vim vehemẽter descẽdere voles: hoc maxime loco impones. Cõmodius etiã fuerit, si & cũ infrictione id facias, aut tũsis capillis, aut etiã plane abrasis. Quod si humidũ sit, qd' applicãdũ est: si id ex alto effundas, ac veluti torrẽtis ritu illidas. quippe penitus intro ab ictu cõpellit. Sicut aũt hic vehemẽtior humoris cas⁹ cõducit: ita in oclis est cõtrari⁹. In capite nãq; os est quod ferit. in oculis mẽbranosa qdã ibecillaq; corpora. Et in capite qdẽ aliud est quod ictũ excipit. aliud quod curat. quodq; vt ictũ nõ sentit: ita facultate quæ ex incussu ad ipm puenit fruit. At in oculo nõ est qd' ferit, diuersum ab eo quod curat. sed idẽ ipm quod est curandũ valenter icitur. Ad hæc os capitis sensu caret. ocul⁹ acerrimi est sensus. Ergo infundere huic medicamẽta oportet, primũ supiorẽ genã blãdissime attollẽtes, mox minime quẽadmodũ in capite incutiẽtes. Inueniẽdi pterea humores mitissime minimeq; mordẽtis naturæ. q cũ medicamẽtis sint infundẽdi. At mihi qdẽ magna cũ cõsyderatõe vident veteres ad oui deuenisse humorẽ, electo scilicet ex eo quod et mordẽs minime eẽt: et glutinosum. Nã ex eo qd' minime rodit, modo dictã idicationẽ ijs cõpleuit. Ex lẽtore aũt, ad indolentiã nõ nihil confert. Quippe lenire eiusmodi humores pñt, asperitates oẽs, quascũq; acris fluxio excitat. accedit quod crassus ac lẽtus humor, cõstãtius q̃ tenuis et aquosus in loco pmanet. Sane quod lentũ id, quod absq; rosione sit, cũ modice incaleat, dolorem maxime leniat: id pfecto ex rodentibus in aluo deiectionibus didicisti. in quibus iniectũ sæuũ illico dolorem mitigat. Quod autem pmanere quoq; in laborante particula eiusmodi humidũ expediat: manifestum est. Siquidem in his quæ in ventre accidũt, per clysterẽ assidue infundere, molestum est. in his quæ in oculis, genã attollere. At vero exquisitus membri sensus lene esse quod inijcietur, nihilq; in se asperũ sabulosum ve habere oino indicat. hinc igit excogitatũ cõmode est, tum humido oui vtẽdũ: tum quæ terrea ophthalmicis. i. ocularijs medicamentis miscenda sunt, ea esse cũ summa diligẽtia ad vnguẽ leuigãda. Quoties tñ dolores his accidunt vehementes, repetitis ijs quæ de omniũ dolorũ gñatione accepisti: disquires quonam ex his affectu dolere oculos in phlegmõe de qua nũc sermo proponitur, contingat. Nam aut ex vehementi agris cõfluentis humoris rosione, aut quod eorum tunicæ plenitudine distenduntur, aut propter crassorum humorũ, flatuosi ve spiritus extẽsione: vehemẽtes in

Marginal notes (printed): Vt medicamentũ alte penetret. — Quẽadmodum ocul⁹ tractãdus. — Cur oui album oclis phlegmõe laborãtib⁹. — Lẽtũ qd' rosiõe careat, dolorẽ lenire. — Manere in loco debere, humidũ quod dolorẽ sedet. — Ophthalmica cuiusmodi eẽ oporteat.

Manuscript notes: Vbi apprimendũ sit medicamen capiti — De oculis — Quæ oculis non conueniret et que remmedicamenta ipsi applicanda sint et quomodo — In his de curandi ratio[ne] per sanguinis missionem docet palpebras eẽ extrauertendas — Oculorum affectus ophthalmica leuiganda — terrea sit exactissime leuiganda pro ocularijs medicamentis — Causæ doloris in oculis

Dolores vehementes.

ob Rosionem — Distentionem — Extentionem

Rosionis oc[u]lo[rum] curatio. his excitantur dolores. At rosionē quidē, tum purgantib[us] medicamētis, scilicet et deorsum reuellendo: & vacuando curare conuenit. tum ipsi particulæ oui humore infuso. quo per eum acris fluxio sine offensa eluatur. vbi autem concocta iam phlegmone ipsa fuerit, et simul corpus vacuum. tum vtiq[ue] lauationes in balneo his sunt aptissimæ. Nam et dolorem statim sedant: & fluxionem quæ ad oculos fertur sistūt. Maxima quidem eius parte inter lauandum, per totum corpus excreta. reliquo vero diluto. At vero distensionem quæ ex repletione prouenit partis: missione sanguinis, & alui deiectione & infernarū partiū frictione, curare cōueniet. Quod si necessitas aliquando vrgeat: ligandis artub[us]. mox fomētis ipsi laborāti particulę ex aqua dulci, modice calida adhibitis. At humo[rum] vel flatuosi spiritus extēsiones, curabimus vacuato prius in his quoq[ue] toto corpore. sed et humorum momēto deorsum auerso. Mox localib[us] remedijs (græci Topica vocāt) vtēdū. non tamen medicamentis ijs quæ repercutiant, ac reprimāt. imo ijs quæ euocēt. Fouēdi igit[ur] sunt (sicut modo diximus) ac fœnigræci decoctum ijs infūdēdum. Sed lauato prius curiose fœnogræco. ne q[ui]d illi vel pulueris vel sabuli adherens clam lateat. Est nāq[ue] medicamen hoc maxime omniū quæ oculis applicantur, sine offensa digerēs. Meminisse vero in omnibus quæ membratim docentur, cōmuniū præceptorum oportet. Quorum vnum id est, digerentia medicamenta, vbi redūdātia in toto corpore subest: si partic[u]l[i]s quibusdam applicētur: implere potius q[uam] educere. Ergo tū reliquos morbos: tum vero phlegmonas, sicubi curas: nullo euaporante auxilio prius vteris: q[uam] totum corpus purgaueris. Illud quoq[ue] attendas in omni vitio, nedū phlegmone oportet. aliquando totum corpus mediocri habitu esse in humorum, tum qualitate: tum modo. vnam autem aliquam aut duas earum quæ suprapositæ sunt partium, redundantiam suā ad ægrā trāsmittere. veluti non raro, sed plane sæpe numero accidere in oc[u]l[i]s videre licet. capite his fluxionem mittēte. Manifestum igit[ur] arbitror in ijs quoq[ue] esse, ip[su]m prius caput sanandū esse. explorato eius affectu, quē sup[er]fluo[rum] g[e]n[er]atio comitatur. Et diutinas quidē oc[u]lo[rum] fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis. atq[ue] ad capitis curationē cōuersi. Cui[us] vitiū si ex genere intemperantiarum sit curationem ex sibi cōtrarijs, sicut prius monstratum est, adhibendam indicat. Plurimū igitur vel frigida intemperies caput vitiat: vel humida. nec dubiū est quin etiā ambæ congrediantur. Rariores sunt quæ propter calorem acrē oculis fluxionem imittunt. in quibus haud expedit ijs quæ ex Thapsia et sinapi fiunt medicamentis vti. imo cōtrarijs omnino. Oleo crudo et hispano. & rosaceo. tū frequēti ex aqua dulci, in balneo lauatione.

Margin notes (printed): Lauatio phlegmōe oculo[rum] laborāti, q[ua]n[do] vtilis. — Distensio quō curādā. — Humo[rum] v[e]l sp[irit]us flatuosi extēsiōis, curatio. — Topica. — Fœnūgręcū ad oculos. — Cōe de digerentibus p[ræ]ceptum. — In o[mn]i vitio obseruādū. — Diutinę ad oc[u]l[o]s fluxionis, curatio. — Quæ maxime intēperies, fluxiones ad caput mittāt. — Fluxiōis acris ex calida itēp[er]ie ortæ, curatio.

Manuscript annotations: Sicut ab Optalmia male curata quę a pituitosis et crassis humoribus prouenit causatur postea macula et pannus sub cornea et coniunctiva Itaet in optalmia male curata quę a biliosis et acribus humoribus proueniat causatur postea erosio, [...] et Vuea, ut fontanonus asserit et alij. — Curatio Rosionis — Quando infusio q[ua]n vero balneu oculis conueniat — Fomenta sint modice calidas. — Repercutientia remedia Oculis no[n] conueniunt imo euocantia — In hoc errauit et[iam] Pelachia curando o[culos] a M[agistr]o Jacobo [...] — Praeceptu[m] aureum — Eandem regulam docet 6° de san: t. cap: 9° — Capitis calida intemperies. — Medicam[enta] ex thapsia non conuenit imponere capiti laboranti calida intemperie — Plethora est in [...]: Toto corpore / In aliqua parte corporis — Lotio capitis ex balneo dulci conuenit q[ua]n caput laborat intemperie calida — Vide et 6° de san: 4. cap: 9°

Atq; aliquando cerebrũ ip̃m fluxionẽ trãsmittit. debetq; huius intemperies totius capitis epithematis corrigi. Aliquando vasorum ipsorum vitium est. cum venæ vel arteriæ imbecilliores sunt. sic vt aliorũ vasorum superuacua recipiant. Quo casu aliqua earum parte excisa, aut etiam totis bene alte præcisis, dura cicatrice quod interest, intercipimus. Qua disiunctæ incisæ vasis partes: continuæ præterea nõ sint. nec ex altera in alteram confluere aliquid possit. Cæterum cum eorũ vasorũ quæ in profundo sunt recondita, ac e superiore ad oculos vna cum neruis perueniunt, vitiũ est: nihil horum agi licet. Proinde ægre curabiles omnes eiusmodi fluxiones sunt. Quæ vero extrinsecus posita vasa sunt: ea vel sine chirurgia roborare licet. illitis medicamentis quæ robur inserant. græci Tonica vocant. Est & quando calidus sanguis, ac vaporum plenus, ad caput ascendit. ac maxime in arterijs redundat. Cui vitio excogitatum saluberrimum remedium medicis est, vt ipsa incidatur arteria. Oportet autem deraso capite, curiose tangere, tum quæ retro: tum quæ secundum vtramq; aurem sunt arterias. Præterea quæ in frõte et quæ in temporibus sunt. Quarum quæ calidiores apparebunt, ac maiorem q̃ aliæ exhibentes pulsum: hæ sũt incidendæ. Quæcunq; vero & paruæ et prope cutem resident: harum vel si partem aliquam excideris, veluti facere in crurum varicibus solemus, aptius erit. nostroq; tempore, quidam ex ocularijs medicis non minimus, ex arterijs quæ in temporũ summis musculis resident, nõ exiguam excidit partem. Ac fere quidem cum exciditur arteria, reliquæ eius partes ad sibi continuas retrahuntur. Euenitq; id magis in ijs arterijs quæ tum minores sunt: tum minorem exhibent pulsum. Quod si inter nudandum appareat tibi vas magnum, aut magnum exhibere pulsum: tutius fuerit vinculo id prius excipere. Mox quod in medio est præcidere. Sunto autem eiusmodi vincula, ex materia aliqua minime putrescibili. Talis autem romæ est ea quæ Gaietanorum dicitur. Ipsa ex gallijs aduecta. venditata vero maxime in sacra via, quæ a templo descendit ad fora. Ac horum quidem romæ facilis est occasio. Vilissime enim venduntur. At si in alia vrbe artem exerceas: comparetur filum aliquod, ex ijs quæ serica nũcupantur. Habent eñ ea diuites mulieres in multis sub ditiõe romanorum locis. potissimũ in magnis vrbibus. In quibus multæ sunt mulieres id genus. Sin huius facultas non est: ex ijs quæ inueniuntur in regione quam incolis, deligito materiam quæ minime sit putrescibilis. Cuiusmodi est gracilium chordarum. Nam quæ facile putrescunt: eæ cito a vasis decidũt. Nos vero postq̃ vndiq; sũt carne impleta: decidere vincula volum⁹. Quæ nãq; caro in abscissis vasorum partibus coalescit: ea pro oper-

Si cerebrũ fluxiones mittat.

Si ex vasorũ vitio sit fluxio.

Curatio.

Quę fluxio ægre curabilis.

Tonica.

Si calidus sanguis & vaporũ plenus ad caput ascedat curatio.

Ocularius medicus.

Qđ vinculũ arterijs cõparãdũ.

Varicibus curandis valet eadem methodus

Curatio notanda per arteriæ incisionem.

Venæ excisæ

Retractio arteriarum euenit itidem in incisione neruorum.

En venę sint prius uinciendę.

Serica tempore Galeni solum in magnis vrbibus

culo est. ac osculum eorum cludit. Postea vero q̃ id factum cernitur: decidere iam vincula secure possunt. At vero cum venarum partem aliquam excideris: non est opus eas tam imputrescibili materia deliges. sed suffecerit alia quæpiam. Siquidem in arterijs, perpetuus motus insecti vasis ora resoluit. In venis autem postea quam semel sunt vtcumq; clausæ, siue per deligaturam constrictæ, siue per medicamentum astrictæ: permittunt circumpositam carnem circa coalescere. potissimum si qui curatur immotam partem seruet. magisq; etiam si toto corpore vacuato, suppinam habeat non pronam. Quippe etiam varices ita curamus. vocatur autem varix vena dilatata. Porro dilatatur in testiculis & cruribus omnino. Sed quoniam cum hos scriberem commentarios, non pauci amicorum rogarunt, vt in fine operis omnia quæ ad chirurgian pertinent, deinceps memorem: iccirco tractatio de varicibus nunc differatur. Cum vero non pauci speciatim sint oculorum morbi, qui magis specialem curationem desyderent: ne de his quidem hoc loco est agendum. Nam qui curiose quæ prædicta sunt legerit, et naturali prudentia fuerit: huic omnia inuenire eorum rationem sequenti, nullo negotio licebit. Qui ita non sunt: his satius fuerit omnium vitiorum quæ oculis incidunt, curandi rationem priuatim scribere. Maxime cum amicorum non pauci ita postulāt.

Quod vinculū venis.

Varicum Curatio

Varix qd.

Nota quæ tractanda sunt in fine

Liber a Gal.º promissus de Oculorum affectibus.

GALENI METHODVS MEDENDI, VEL DE MORBIS CVRANDIS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

LIBER DECIMVSQVARTVS.

DE tumoribus qui præter naturā in corpore cōsistunt, quot numero qualesq; sint: proditum a nobis singulari volumine seorsum prius est. Quemadmodum autē hi methodo curandi sint, quod vtiq; docere propria propositi operis professio est, in horum commentariorū tertiodecimo præcipere cœpimus. Et quoniā in superioribus de omni febrium ratione sermo erat habitus: aptius visum est, de phlegmone primū dein disserere, vt quæ et frequentissime incideret; et febres subinde accenderet. Ac dictum quidem non nihil fuerat, in febriū curatione, inter cæteras earum causas, etiam de phlegmone. Verum absolutus sermo, & qui proprie illi debebatur, in libro qui hunc præcedit, est traditus. In quo methodum curandæ eius qualisnam esse cōueniat, tradidimus. nequaq̄ tamen auxiliorum materiam. nisi tantum exempli gratia, sicut in superioribus fecimus. Haud longe vero a phlegmone abest, & alius morbus, quem græci Erysipelas vocāt. Is vti monstratum est, ex bilioso succo nascitur. Sed p̄stiterit fortassis eum pluribus verbis a phlegmone distinguere. Ergo cōmunia amborum sunt, tum tumor, qui præter naturā fit: tum vero calor. Dissident inter se primum et maxime colore. Quando si is ruber sit: phlegmonē vitium appellant. Sin pallidus flauus ve, vel ex pallido flauoq; mixtus: erysipelas. Præterea pulsatio magnæ phlegmones proprium est symptoma. Quippe quæ alte magis in corpus dimittitur. Erysipelas in cute potius consistit: q̄ alte descendit. Tenuis nanq; substantiæ est, pallidæ bilis humor. Itaq; facile ad ipsam cutim transfluit, carnosis rarisq; corporibus transmissis. Cutis vero densitas nō æque est huic bili peruia. nisi si admodum tenuis aquosaq; est. Talis nanq; maxime est etiam quæ quotidie cum sudore exit. Licetq; multorum qui in balneis sudorem sibi strigilibus detergent: hunc eius videre coloris, cuius lotiū est, his qui diutius cibo abstinuerunt. Neq; em̄ id ignoras, qui inediam diu tolerant: eorum pallidius ex aquoso lotium reddi. Mox vero etiam flauum. nisi quis prius humectante nutrimento, potioneq; scalorem corporis irroret. Ac corpore quidē p̄ naturæ modo

[Marginalia (printed):] Erysipelatis et phlegmōes collatio. Cōia ābo℞. Propria vtriusq;. Inediā tolerātiū vrina. Amara bilis qū insensibiliter exhalet.

[Manuscript annotations:] De Erysipelate. Cōia Erysip: et Phleg: Diffa. Nota bilem aliqū cutem transire et permear exudando foris potissimū uero si fuerit tenuis et aquosa. Ther ego didici hoc ego notaui de anno 1545. [illegible] mihi erit longissima

se gubernante: amaræ bilis succus inuisibiliter exhalat. Præter naturam vero se habente: tum in alijs de quibus post agetur vitijs redundat: tum vero in eo de quo nũc agitur. quod Erysipelas vocant. Cum enim vel longe copiosior: vel crassior, q̃ pro naturæ modo redditus, vniuersus ad cutim fuerit: eam tum perurit, tum in tumorem attollit. Sed satius est, veluti semper non dicimus modo: sed etiã facimus: ita nunc quoq; a rebus non a nominibus initiũ faciamus. Alterũq; principium priore scilicet cõmodius eiusmodi sermoni demus. Cum sanguis copiosus in aliquam particulam procubuit, sic vt ab eius particulæ vasis nequeat cõtineri, exilitq; aliquid roris vice ex ipsis vasis, in ea musculorum spatia quæ similaribus corporibus, ex quibus cõponuntur, interueniunt: vtiq; tumor ex plenitudine oritur. cui succedit cutis tensio. et in alta carne cum pulsu dolor. et tangenti renixus quidam. et rubor. et calor. Ipsa nimirum cute ea quæ subiecta sibi caro patitur, sentiente. Similis iam dicto et in visceribus affectus orit. Est enim his quoq; sua quædam caro, quam aliqui parenchyma græce vocant. In quam videlicet sanguis ex refertis vasis, halitus specm exudans: iam dicta symptomata efficit. Atq; hic vnus affectus est sanguineæ fluxionis soboles, in carnosa corpora maxime incidens. Secundus alter biliosæ fluxionis germẽ est. ac circa cutim maxime consistens. Tum hanc inq̃ foris, quæ omnium partium cõmune est tegumentum: tum membranosam & tenuem quæ singulis internarũ est circundata. Ergo sicuti prior affectus etiam cutis aliquid apprehendit: ita hic quoq; aliquid subiectæ sibi carnis occupat. Quod si crassior humor acriorq; fit: summã cuticulam (græci epidermida vocant) excoriat. Spatioq; ad profundum aliquando cutis exulceratio peruenit. Atq; hic quidem affectus Erysipelas nuncupetur. duplici vt iam dictũ est diuersitate. Quod vel absq; exulceratione, vel vna cũ hac incidat. Prior autem affectus vnius rationis est. voceturq; phlegmone. Cum ergo nec plane biliosa nec sanguinea fluxio est, sed ex ambabus mixta: vtiq; ab eo quod in mixtura exuperat, nomẽ ipsi indatur. Ac dicat de eo id quod exuperat. Sic vt vel phlegmonẽ erysipelatosam id vocemus: vel Erysipelas phlegmonosum. Vbi neutrum vincit: ibi vitium phlegmones erysipelatosq; medium nominetur. Curationis vero methodus sicuti in alijs compositis: ita et nunc tradatur. Initio a simplicibus sumpto. Ergo omnibus qui sic præter naturam cõsistunt tumoribus, cõmunis indicatio, vacuatio est. Adieci vero illud, sic, admonens te multitudinis humorũ, qui eos excitent. Nam si quis hanc vacuet: naturalem habitum membrũ recipiet. Iam vacuatio pari modo omnium duplex est. Vna repellentium ad alias partes, altera foras

Marginal notes: Quãdo nõ — Inceptiõis a reb⁹ exẽplum. — Phlegmõnes gñatio. — Erysipelatis gñatio. — Duplex cutis. — Epidermis — Erysipelas duplex. — Phlegmõe erysipelatosa. Erysipelas phlegmonosum. — Mediũ vitium. — Vacuatio duplex.

Erysipelatis curatio.

digerentium, per eum qui sensum fugiat halitum. At quoniā erysipelas non quantitate modo affligit: sed etiam ex vehementi scilicet inflāmatione, qualitate ipsa cruciat: ampliorem refrigerationem q̃ phlegmone requirit. Nec tamen non periculosa toti corpori est eiusmodi curatio. Propterea quod bilis interim ad aliquod princeps membrū fertur. Quippe cum si vel sanguis ipse abundet: haud tutum sit, ex minoris notæ membris fluxionem eius reprimere. Tanq̃ igitur in illa, post totius corporis vacuationem reprimentibus auxilijs vsi sumus, ita nunc quoq; faciemus. sed pro sanguinis missione, medicamento quod bilem trahat, purgantes. Ipsam vero afflictam particulā refrigerantes.

Quousq; refrigerādū.

Esto autem refrigerationis terminus, ipsa coloris mutatio. Etenim quod purum erysipelas est, statim cum hoc quiescit. Quod nō purum est, sed iam quodāmodo phlegmonodes si plusculum refrigeres liuidam cutim præfert. Sin ne sic quidē quis desistat: nigricat. potissimum in senili corpore. Sic vt quædam ita refrigeratorum, ne digerentibus quidem medicamentis ad perfectionem sanentur. sed scirrosus quidam tumor in particula derelinquatur. Ergo satius est vbi laborantis particulæ alteratum colorem videris: a refrigerantibus astringentibusq; ad cōtraria transire. priusq̃ vel liuida: vel nigra prorsus fiat.

Refrigerātis materiæ exempla.

Porro refrigerantium materia in opere de medicamentis est tradita. Solanum, et semperuiuum, et portulaca, & vmbelicus veneris, et psylium, et altercum, et lactuca, et intybum, et lenticula a lacunis siue palustris, et cerata ex aqua admodum frigida, & alia id gen⁹.

Cataplasma, qñ iponendū. ωme lysis quid. Si liuor occuparit, qd agendū.

Vbi vero inflammatio ægrotantis membri iam desijt: cataplasma illi priusq̃ liueat, ex ordei farina ωmen lysin græce vocant est imponendum. Quod si iam liuor occuparit: incisa cute cataplasma superponēdum est. perfundendusq; locus plurimū quidem ex aqua calida, sed et marina aqua et muria interim conducet. Quinetiam ipsi cataplasmati eiusmodi aqua vel acetum vel exalme misceatur. Hoc tempore etiam coriandrum cū polenta quidam esse salubre Erysipelatum medicamētum scripserunt. Alij rursus eodem inter initia vsi: magnæ noxæ occasio laborātibus fuere. sed et rosaceum ceratum, cui immixtū sit calcis aliquid, eodē modo sunt qui prodiderūt Erysipelati prodesse. aliaq; similis generis non nulla, ex ijs quæ valenter excalfaciant. Quorum nullum est erysipelatis medela. anteq̃ videlicet mutatum, desinat esse id quod ab initio fuerat. atq; alterum iam, illiq; contrarium euaserit. Quomodo enim quæso non sit contrari⁹, calido affectui frigidus. aut ei quod flauo aut pallido colore est, id quod liuidum aut nigrum est.

Erysipelas oedematosa.

Sicuti autē subinde phlegmone admiscetur erysipelas: ita etiam aliquando oedemati. ac vocetur quod ex ambobus tum est conflatum,

erysipelas oedematosa. Non secus q̃ vbi ex refrigerãdo durũ ægreq; resolubile reddit, vocabitur erysipelas scirrosum. Iam curatio quoq; veluti in omnibus compositis: ita in his administrabitur. ac potissimum quidem contra exuperans pugnabitur. Non prætermissa tamẽ nec ea quæ ex admixto præstatur, faciendorum indicatione. Sicut enĩ ex biliosa fluxione, erysipelas: ita ex pituita constat oedema, Ipsum rara quædam atq; indolens moles. Equidem scio aliter quoq; oedemata ꝑuenire. sicut in pedib⁹ in intercutis aquæ affectib⁹. et phthois. alijsq; qui vehementes sint malis corporis habitib⁹. Atq; in illis quidem oedema multitudinis eius quæ hominem premit est symptoma. nullam seorsum propriã curationẽ requirens. Nam satis erit si modo curatione egebit: ipsa tum crura perfricare, alias oxyrhodino: alias oleo cum sale, aut etiã oxyrhodino sal habente. At si ex pituitoso humore in particulam influente, oedema constitit: abunde aliquando satis facit spõgia, quæ ex aqua in qua sit aceti aliquid, maduerit. Porro hæc ita attemperabuntur: vt vel bibi possint. vel vt nõ multum supra hoc aceti habeant. Deligare vero spongiã debebis, ab inferiore parte incipiens. ac supra finiens. Esto autem spongia modo conductura sit, omnino noua. Huius si occasio non est: cuius erit, hãc detergebis expurgabisq; nitro et aphronitro et aqua lixina. Quod si sub his oedema non subsidat, vbi rursus deligabis: pusillũ aliquid aluminis cõijcies. ac nouam spongiam admouebis. Si nouæ copia non sit: melius est eo quod vulgus vocat elychniõ vtare. Id vero ante omnia molle esto. Quod genus tarsicum est. Cuius si facultas est: audacter vtitor. vtilius enim experiere, q̃ spongiam. Madeat vero ex pusta, quæ aliquid habeat aluminis. tum (vt ꝑscriptum est) deligetur ab inferiore sursum. Sit autem artatio mediocris. veluti in ossis fractura. ac ꝑmæ quidem fasciæ iniectiones, quæ scilicet inferne incipiunt, magis artãdæ. quæ deinceps sunt: sensim remittendæ. Cæterum non adeo vt laxa sit aliqua deligationis pars. Porro idoneũ medicamentum ad hæc et Glauciũ est. tum ipsum per se liquatum in pusta: tum vel magis medicamẽtum nostrum, quod ex eo compositum est. Cuius compositionẽ habes in eo opere, quod de medicamentis est inscriptum. Sane hactenus a me scripta sunt opera tria, vnum de simplicibus. alterũ de compositione medicamentorum. et tertium de facile parabilibus. Videturq; mihi adijciendum quartum. quandoquidem multi amicorum ita suadent. In eo de cõmunibus et proprijs cuiusq; partis et vitij medicamentis agetur. Verũ medicamẽ illud quod glaucium habet, nõ Oedemata modo: verum multo etiam magis tum erysipelata: tum phlegmonas incipientes sanat. ac potissimũ calidas. Manifestum autẽ q̃d

Erysipelas scirrosum.
Curatio.
Oedema quid.
Oedematis pedũ in intercute et phthoe, & alijs vitijs curatio.
Oedematis ex pituitoso humore ĩ particulã cõfluẽte, Curatio.
Poscæ temperatio.
Deligationis ratio.
Spõgiæ ꝑparatio.
Elychniõ.
Glaucium.
Liber de decẽ tractatibus.
Diaglaucij, quibus vtile.

Sciri curatio

erysipelatosas phlegmonas et erysipelata phlegmonosa idem medicamentum sanet. At non eas phlegmonas quæ in scirrum transierunt, aut erysipelata quæ iam refrixerunt. aut deniq; vllum scirrosum affectum sanauerit. de quibus vtiq; in quinto de simplicium medicamentorum facultatibus aliquid est proditum. dicetur vero et nunc. Siquidem humor vnde eiusmodi vitiũ nascitur, aut glutinosus est, aut crassus. aut vtriusq; rationis particeps. Curandi vero eius cõmunis indicatio est, vt quod præter naturam in particula est, totũ vacuetur. Modus tamen vacuationis eius proprius est. Nam detergere id, vbi cõtumaciter inheret oportebit. Quod si quis ijs quæ vehementer trahũt digeruntq; medicamentis vacuare tentet: nec ijs quæ humectent et ex calfaciant, molliat, ac liquet: huic paucis primis diebus egregie processisse curatio videbitur. Cæterum quod de affectu restabit, id insanabile erit. Siquidem toto quod in eo tenuium partium erat digesto: quod reliquũ est veluti lapidosa concretio linquetur. Quippe etiam qui in articulari morbo visuntur pori, ex humore crasso glutinosoq; proueniunt. quando is non paulatim est digestus. Sed violẽtis medicamentis totus simul siccatus. Ad eundem modum et calculi generant in renibus. asso scilicet in his crasso glutinosoq; succo. Hac igitur de causa ad scirrosos affectus nullũ vehementer excalfaciens siccans ve medicamentum est aptum. Sed ea tantum quæ cum molliendo digerere cõmode possunt. Cuiusmodi sunt tum ceruina medulla: tum vitulina. tum seuum hircinũ. & taurinum. & leoninũ. Ad hæc Ammoniacum thymiama. et Bdellium vtrumq;. magisq; Scythicũ. quanto videlicet est humentius. Pari modo et Styrax qui humentior est, sicco vtilior est. his igitur indicationibus attẽtus: etiam complicatos affectus sanare poteris. pro subinde iam dicta in omnibus cõpositis vitijs methodo. Mihi vero iam tempestiuum fuerit de affectarum partiũ differentia mentionem facere. Quam semper in omnib⁹ tum morbis, tum symptomatis, in memoria habendã censui. Diximus autẽ non pauca de omniũ earum indicatione in libro qui hũc præcedit. Si quidẽ omnium qui præter naturam sunt tumorũ, in quibus vtiq; adhuc nõ sunt geniti pori, prima indicatio vacuatio est. Earum vero partium, quæ iam scirrum contraxerunt, vacuatio per iam dicta medicamenta perficitur. Vocareq; ea malactica. i. mollientia medici solent. Quoniã autem membrorum alia rariora naturaliter sunt, alia densiora: etiã vacuationem eorũ diuersa specie remedia postulare est necessum. Hac igitur de causa tum in tendonibus: tum in ligamentis, cũ scirrosa fuerint: visum mihi satius est, ei curationi quã per mollientia molimur, aliquid incidẽtiũ admiscere. Ex quorum numero vel in primis acetũ

Cur Acetum sit admiscendum

De scirrosis affectib⁹ Generatio taliũ, vñ. Curatio.

Scirrosi tumoris Curatio

nota curationem

Pori in articularijs morbis vñ. Calculorũ i renib⁹ gñatio, vnde.

Calculorum gñatio

Scirrosis affectib⁹ apta medicamẽta, quæ.

Cur Adipes debeant apponi.

Bdelliũ scythicũ.

Styrax humentior.

Cap. 5tum

De partiũ indicationibus.

De Scirris membri

Malactica.

20 habenda

Tẽdonũ et ligamẽtorũ scirrosorũ, curatio.

ubi incidentia opus sint

De Scyrro eueniente in tendonibus et Ligamentis prius Suffumigio deinde Linimento emolliente.

Ad Scirros Medicamentum

eſt. Interim vero et in aliȷs partibus, quas ſcirros affecit, eo vtimur. vt paulo poſt dicã. Verũ in tendonibus et ligamentis in hunc modũ. In aceto acerrimo candentem igni lapidem extinguo. Ac ſi quidẽ haberi poteſt, qui certe in magnis vrbibus rarus non eſt, pyriten. Sin eius copia non datur: molarẽ græci Myliten vocant. Scilicet ex quo molas, quibus molimus faciunt. Deinde aſcendente poſt infuſum lapidi acetum vapore calido: in hoc dimoueri ſcirroſum ligamentum vel tendonem cogo. atq; exinde rurſus medicamẽ quod molliat impono. Oleo tamẽ non aqua, quotidie omnino laborantẽ particulam perfundo. Eſto autem id oleum haudquaq̃ aſtringens, ſed plane tenuiũ partium. cuiuſmodi ſabinum eſt. Incoquimus autem oleo interdũ altheæ radicem, ac ſilueſtris cucumeris. et ſi qua eſt ei⁹ generis alia. Atq; hoc vtor (vt dixi) quotidie. Cæterum curatio quæ per acetum adminiſtratur, vtilis eſt, vitio iam adulto. et cũ præparata iam ſub mollientibus pars fuerit. Excogitaui autem et compoſita quædam ex aceto medicamenta: quæ inter mollientiũ vſum, ad vnum diem impono. Siquidem aceti vis, modo ea quis modice et debito tẽpore vtatur, ſalutaris eiuſmodi affectibus eſt. ceu craſſos humores diſſecans. ac reſoluens. Sin vel immoderatius vel in tempore non idoneo: tenuiores partes violenter abſumẽs: id quod reliquum eſt, lapideſcere ſinit. Sed et ſi quis eo diutius vtatur: ſubſtantiam ipſam neruo℞ delibauerit. Ob id igitur nec ſæpe: ac inter initia, nec longo tempore, medicamẽtis quæ ex aceto componuntur, ad ligamenta et tendones eſt vtendũ. At in liene, et carnoſis muſculi partibus, ſcirro affectis, tutus eius eſt vſus. Quippe raræ ſunt naturaliter hæ partes. nec eſt qđ metuas, ne quis neruus eius vi lædatur. Ac ammoniaco quidem Thymiamate cum aceto, etiã aliȷ non pauci lieni imponentes vtuntur. ad luti ſcilicet craſſitudinẽ, quod ex vtriſq; mixtum eſt redacto. Idq; ſolum ei curando ſatis fuit. Ad muſculos vero alium ſane non vidi. Ego vero etiã ſæpe ſum vſus. vtiq; mollientium vſui interponens. Atq; ſub illis nullus cernitur euidens vtilitas. Sed poſtea q̃ mollitus per ea ſcirroſus tumor eſt: maximum certe vſum Ammoniacũ aceto liquatum confert. Sufficit autem eo vno altero ve die vſos, rurſus ad mollientia reuerti. Ac rurſus his pluribus diebus vſos, denuo ad medicamen quod ex aceto fit redire. ſiue id Ammoniacũ, ſiue quid aliud habeat eorum mollientium, quæ paulo ſupra ſunt comprehenſa. Neq; enim aliud quicq̃ eſt admouendum. Cuiuſmodi ſcilicet pleraq; ſunt, eorum medicamẽto℞ quæ ſicca vocant. Siquidem inter initia medicamentum probabis. Sed id inſanabiles affectionis reliquias relinquet. Ego naq; eius rei cauſa in medio tẽpore cataplaſmate ex althea ſum vſus. Vocat autẽ hanc vulgus

Pyrites. Mylites.

Lapis molaris.

Oleũ quale his aptũ.

radice altheæ et cucumeris sylvestris

nota de Aceto

De aceti vſu in varijs ſcirroſis partib⁹.

Acetum quid et quando possit

Quando et quibus sit apponendum

Lienis scyrro affectis curatio.

Am: Lus: cent: 6. 39

Quia Scirrosi tumores prius sunt emolliendi dein vero dissoluendi

Althea.

Notandum q. in curatione lienis scirrosi conveniunt mollientia presertim in principio. emollientia Adeps ut sup. dixit. et mucilagines ex Althea aut aliq. ex huiusmodi. Adeps anseris. ut vituli, ut pulli, ut suis

Anadendromalachen. Huius igitur radix seuo liquata, salutare ad talia medicamētū est. Esto autē seuū si fieri potest, anserinū. Sin id non fit: gallinaceū. Sin nec huius facultas fit: suillo vtendum. Sed et siluestris maluæ, quæ passim nascitur folia, cū supradictorū aliquo tusa proficient. Meliora tamen crudis sunt, quæ modice ante sunt decocta. Ac eiusmodi quidē auxilia, et curationis variatio, qualis iam cōpræhensa est, omniū particularū quæ scirrosis vitijs sunt affectæ cōmunia sunt. Ad eundē modum oedematū curatio, quā paulo ante memorauimus, cōpræhensis iam differentijs per particulas variatur. Iis enim quæ in præcordijs sunt oedematis, nemo frigidam ex pusta spongiam applicuerit. veluti nec alijs qui in his sunt tumorib⁹. Iam quis apsinthium oleo incoquens, genu vnq̃ perfudit? Quis oculū, aut aliquid eorū quæ intra os sunt, qualitercūq; affectū? At iocinori ægrotanti et lieni subinde cū maxima vtilitate adhibentur. Docet id ipsum et experientia, quæ vim eorū euidenter indicat. nō secus q̃ ratio. Nos tamē nunc hoc opere solam eā remediorū inuentionē quæ methodo paritur, qualis nam fit disserimus. In operibus de medicamentis ambas miscuimus. omnia medico cognoscenda esse rati. tum quæ solo inuenta sunt vsu, tum quæ sola ratione. Ad hæc tertio loco quæ conferentibus ad inuētionē vtrisq;. Omnibus autē his ille solus cōmode vtetur, qui in hac methodo est exercitatus. Ac de phlegmone quidē scirro et oedemate satis sunto, quæ hactenus sunt cōpræhēsa. Illo non omisso qđ scirrū nominamus tumorē durū, qui sine dolore est. nō tamē oino sine sensu. Talis em̄ sanabilis nō est. reliqui oēs sicut ægrius sensilē ipsam partē affectam reddunt: ita omnino nō insensibilē non faciunt. vtiq; si sensilis natura sit. Ligamēta nanq; scimus insensilia esse. Quod si quis eos dūtaxat tumores, qui et præter naturā sunt: et omnino insensiles scirros appellandos censeat: reliquos nō scirros, sed tumores scirrosos: et se de nominib⁹ litigare sciat, et nos quoties cū eo disputabimus: ita quoq; affectū nominabimus. Siquidē is mos noster est quibus quisq; nominib⁹ delectat̄, iisdē in disputatione cū illo vti. Nunc tempestiuū est vt de inflationibus disseramus. quibus diuersa ab oedematis curatio est. Illa nāq; ceu diximus ex pituitoso succo ortū habent. Proinde prementibus nobis cedunt. digitiq; admodum alte in ipsa descēdunt. Inflationes vero, ex flatuoso spiritu collecto nascunt̄. Alias sub cute: Alias sub mēbranis, quæ ossibus circundantur. aut musculos viscerū ve aliquod includunt. Porro colligitur aliqn̄ non parū etiā in ventre et intestinis. Itēq; in medio spatio horū et pitonei. Differūt quoq; hæc ab oedematis, qđ et pressa digitis nō retinent vestigium. et sonitū veluti tympanū reddūt. Itēq; qđ in cauitate sensibili subinde cōtinētur.

Hoc opere de eo quod methodo iueniat̄, tantum agi.

Scirros qd sit.

Ligamenta sensu carere.

Galeni in disputando mos.

De inflationibus.

Inflationis et oedematis differentia.

Inflationũ curatio.
Inflationũ in ventre et visceribus, curatio.
Inflationis q̃ in artub⁹ et musculis et mẽbrãis q̃ ossa circũdãt, curatio
Si cũ inflatione dolor vrgeat.
Vbi dolor cũ iflatiõe maxime incidat.
Ad musculos cũ inflatiõe dolentes.
Lana succida.
Oesipus.
Ceratũ ex oesipo.
Medicamẽtũ qđ cõtusos musculos leniat, q̃le cẽ debeat
Aceti lixiuij et vini collatio.
Pro lixiuio aphronitrum.

Atq; hac nõ nũq̃ maxima. Indicatio aũt curationis oĩm cõmunis est. vt qđ præter naturã est, vacuet. in quocũq; id cõtineat. Propria vero post hãc cõmunẽ est, vt tenuissimis et calidis potestate medicamẽtis. Atq; in vẽtre quidẽ et viscerib⁹, oleũ qđ tenuiũ est partiũ, quodq; rutã habet incoctã, aut aliqđ calidoꝝ seminũ, cuiusmodi sunt cumini et apij et petroselini, id pstabit. Aliqñ vero & cucurbita bis ter ve sine incisione medio ventri affixa. Tãta vero ac taliter applicata, etiã totũ vmbelicũ cõprehẽdet. Ac ĩ artub⁹ et musculis q̃ sub cute, aut etiã mẽbranis, q̃ ossa vestiũt, inflatiõe orta: si citra dolorẽ fit: liquor aliquis tenuissimaꝝ partiũ, cuiusmodi est lixiuiũ noua spõgia exceptũ, satisfecerit Sin dolor quoq; vrget: vnguẽda pars est, oleo qđ relaxãdi remittẽdiq; vim habeat. Incidũt porro eiusmodi affectus, vbi vel musculus vel mẽbrana q̃ os circuit, est contusa. Ac sup mẽbranã quidẽ quæ os ambit, ante dicta imponẽda est spõgia. Ad musculos vero (nãq; hi aliqñ dolent) medicamẽtũ qđ magis mitiget est adhibẽdũ. Quo fit, vt ad hos solo lixiuio nõ vtamur. sed imissa ei tũ sapa: tũ pauculo oleo. Satius aũt fuerit in principio nõ addidisse lixiuiũ. sed sapa cũ vino et exiguo aceto vti. ac qđ mediocre fit olei adijcere. vbi mixta sunt: modice excalfacere. ac lanã nõ lotã quã succidã vocãt, ipsis imbutã imponere. Quod si eiusmodi lanæ facultas nõ fit: ipsius oesipus inijciẽdus miscellæ supradictæ est. Quod autẽ atticus oesipus cæteris oib⁹ præstet: tametsi a me nõ dicatur: ipse scis. Quinetiã ceratum qđ ex oesipo cõponit, medicamẽtũ est oibus notũ. Vtuntur plurimi eo, ad phlegmonas, quæ in pcordijs sunt. Ergo huius quoq; aliquid vbi oesipus præsto nõ est, recte inieceris. Debent eñ contusi musculi leniri, medicamento cui mixta facultas sit. quæ simul cõcoquat digerat et modice astringat. Qñ si nihil habet adstrictionis: auget aliqñ phlegmonas. Ac maxime in his corporibus quæ sanguine abũdant. Ergo triũ iam cõpræhensarũ indicationũ in inflatis ex plaga musculis memor: vbi dolor maior vrget: mitigatiua magis ratione vteris. vbi abest maiori vi instabis. Maiorem vim intelligo, cũ breui via pperatur ad finem. porro breuis via fit, per ea quæ valentes habẽt vires. hæ maxime in lixiuio et aceto habentur. Post hæc in vino. Quoties igitur de mitigando nõ laboras: horũ plus in mixturã cõijcies. Rursus vbi repellere studes: vini plus q̃ horum imittes. porro id optimũ in hũc vsum fuerit, si nigrum austerũq; sit. At si digerere males: lixiuij plus indes. Acetũ vero si his miscebis: ad ãbo erit vtilis mixtura, ppterea qđ acetũ mixtas (vt mõstratũ ẽ) habet facultates. vbi vero muscul⁹ sine dolore est licet sane ĩ lixiuij penuria, p eo aphronitrũ imittere. Esto aũt id minie lapidosũ. sed magis spumosũ. Est vero qđ lapidosũ ẽ duꝝ. et spissũ

Priapismi Curatio

ac ægre liquabile, cũ iã dictis liquorib⁹ miscet. Spumosũ vero, molle est. et laxũ. iteq̃ cãdidius, q̃ lapidosum. Hoc itaq̃ tũ celerrime ab humore soluit: tũ iuuat maxime. vtpote tenuiũ partiũ. Quæ vero huius generis inflatiões neglectæ inueterarũt: primo quidẽ loco his, ea q̃ ex lixiuio cõponunt (vt pdictũ est) adhibeas. Secũdo loco emplasticum aliqđ. Dicã autẽ et horũ exemplũ. Strigmenta gymnasiorum feruefacta pcola primũ. sic vt pura sint. deinde rursum in cacabum imissis: calcẽ viuã in farinæ speciẽ tunsam insperge. ad luti vsq̃ crassitudinẽ. Salutare his est, et medicamen qđ ex sycomoro cõponit. aliaq̃ id genus. Nũc eñ (vt dictũ est) exẽpla tantũ eorum medicamentorum scribo, quorũ generalis facultas p medẽdi methodũ inuenit. Tanq̃ vero medicamẽtorum hoc loco ponunt exẽpla, tũ vt tota hæc methodus clarius intelligat: tũ vt magis nobis ad inueniẽdã materiã facultas suppetat: sic etiã et affectarũ corporis particularũ pponunt. Statim eñ affectus quidã est qđ iuniores priapismũ nuncuparũt. propterea qđ ijs qui sic sunt affecti, etiã inuitis pudẽdum arrigit. quod vbi viderit quispiã, qui in his cõmẽtarijs est exercitatus, ptinus intelliget ex inflationũ esse genere. Qui eñ memoria tenuerit tũ oia quæ in dissectione eius mẽbri apparẽt: tũ quæ de functione ei⁹ et vsu in naturalib⁹ libris sunt pdita: is nullo negocio intelliget, qđ cauernosus neru⁹ qui ppriã colis substantiã cõstituit, halituoso spiritu impletus, affectũ hũc excitat. Porro halituosum spiritũ in animalis corpore ex succis, qui lente excalfiant, nasci didicim⁹. Quippe vbi tum insitus calor validus est: tũ partis humiditas ad summũ cõcocta: vtiq̃ in tenuẽ halitũ soluta, insensibili transpiratu in ambientẽ effluit. Cõtra vbi vel ingenit⁹ calor imbecillus est: vel naturalis humor tũ semicoctus, tũ crassus, tũ glutinosus: ibi crassior excitat halitus: q̃ vt trãspirare possit. Ac potissimũ sicubi particula ipsa densior est reddita. Nõ nũq̃ vero humor q in mẽbro continet subfrigidus est. præterea crassus et glutinosus: auctior vero calor in halitus eũ crassos resoluit. Quæ res pfecto magnopere tibi ad curationẽ æstimãda discernẽdaq̃ est. Siquidẽ principiũ ambobus affectibus cõmune est. nempe totum prius corpus vacuare. modo id capax vacuatiõis sit. Dictũ vero a nobis sæpe est, de vacuantiũ auxiliorum facultate. Ea sũt missio sanguinis. et purgatio. tũ p ea q̃ subter expellũt: tũ p ea quæ supra siue ea vomitoria dicere mauis. Præterea multa frictio. et oĩs dimotio. Iteq̃ balneũ. potissimũ qđ ex aq̃s fit digerentib⁹. Sed & acria medicamẽta illita p halitũ digerunt. oĩaq̃ vno verbo q̃ calfaciũt et siccãt. Ex accidẽti etiã vacuare indicauim⁹, et cibi abstinẽtiã. potissimũ vbi ambiẽs calet. Ergo quicquid horũ sustinere cubans aptissime potest: hoc est vacuãdus. Imponẽdũq̃ ipsi laborãti

Aphronitrũ lapidosũ. Aphronitrum spumosũ.

Si inueterauit inflatio Emplastici exemplũ.

De priapismo. qui est ex genere humor inflator

Priapismus

flatus generatio.

Qñ halitus trãspirat et qñ non.

Materia Vaporem et Flatum gignere pot ee subfrigida, insuper crassa et Glutinosa

Curatio.

Curatio

Purganda sunt ea corpora que sunt capacia purgationis.

Vacuatio-nũ genera.

Vacuatio qui quot sint

Cibi abstinẽtiã ex accidenti vacuare.

Inedia vacuat per accidens.

particulæ medicamentũ, si ea calidior sit effecta, qđ ad portionẽ caloris refrigeret. Sin aliter: inter initia qdẽ oĩno qđ modice refrigeret. Postea vero id necessum nõ est. Pari modo et quæ circa lumbos sunt particulæ oẽs, eiusdẽ facultatis medicamẽto sunt cõprehẽdendæ. Etiã reliqu⁹ victus exhibẽdus, qui et flatui aduerset: et siccet. Incidit vero vitiũ hoc nõ sane multis. sed iuuenib⁹ magis q̃ alijs ætatib⁹. Quo magis his sãguinis missio p̃cipue est salutaris. ceu nec ætate eorũ eã recusante. Scio eñ ip̃e quẽdã a me curatũ, tribus dieb⁹ naturalẽ habitũ recœpisse, sãguine primũ misso, dein medicamẽto hoc adhibito. Ceratũ ex simplici rosaceo factũ, ita liquidũ, sicut ad fracturas vti solem⁹, aq̃ frigida imbuẽs, ac simul cũ ea subigẽs (nã æstatis initiũ erat) pudẽdo ac lũbis imposui. atq; ita quidẽ hũc p̃curaui. Simili modo et aliũ qui post missum sanguinẽ humido medicamẽto, qđ ex chamamelo cõficitur, est vsus. Porro istis etiã Nymphee aliqđ potãdũ exhibeo. saltẽ ĩ principio. Mox amerinæ semẽ. ac si traxerit adhuc vitiũ: rutæ semen copiose comedẽdũ. Est eñ illud cõmune p̃ceptũ oĩm ferme, quos vitiosus succus creat morborũ. qđ in fine calfaciẽtib⁹ et siccãtib⁹ sit vtẽdũ. quippe hæc qđ reliquũ humoris est prorsus absumunt. Sane linguã ita tumefactã cuidã vidim⁹: vt ore hominis cõtineri nõ posset. Is nec venã iciderat vnq̃: et sexagenari⁹ iã erat. horaq; diei fere decima. cum ad eũ primũ accessi. Ac visus mihi est vsitatis mihi pilulis, q̃ ex Aloe Scamonia, et colocyntide cõstant, vespere datis purgãdus. ip̃i tamẽ particulæ afflictæ, suasi refrigerãtiũ aliqđ ĩponere. saltẽ ĩ initio. post eñ inq̃ applicabimus, prout suadebit euentus. Verũ id vni medicorũ nõ placebat. ac p̃pterea pilulas qdẽ sũpsit. De locali tamẽ remedio, deliberatio in diẽ posterũ est dilata. quo tẽpore etiã efficaci⁹ aliquid p̃stiturũ quicq̃d p̃batũ fuisset, sperabat. et purgato scilicet iã toto corpore: et humorib⁹ ad inferna reuulsis. Cæterũ ea nocte euidentissimũ p̃ quietẽ isomniũ, nostrũ homini cõsiliũ approbauit. ac materiã ip̃sã medicamẽti definiuit, lactucæ succo collui iubẽs. quo ille solo vsus: prorsus est sanat⁹. nullius alteri⁹ egens. Qđ autẽ in priapismo vomitorijs potius, q̃ subducẽtib⁹ sit vtendũ: in linguæ vitio cõtra: id ex partiũ situ indicari manifestũ est. Nã auersionis in cõtrariũ, quæ ab hippocrate antispasis dicit̃, nõ a substãtia, sed a curandi membri positu inuentio præstatur. Iã vero tẽpus monet, vt ad aliud tumorũ genus transeamus. atq; a re potius q̃ nomine initiũ faciamus. Ea naq; est haud dubie vereq; scientifica doctrina. Quod igitur oĩbus eiusmodi tumorib⁹ succus aliquis influit: id in libro quẽ de tumorib⁹ præter naturã scripsimus, indicatum est. Quod autẽ nõ idem in omnibus sit: ipse sensus euidenter docet. differẽtibus nimirũ ipsis tumoribus, non

Priapism⁹ cuiusdã curatus.

Alius curatus.

Cõe præceptum.

De lingua cuiusdã tumefacta. Curatio.

Egri isõniũ galeni cõsiliũ approbasse.

In papismo vomitorijs poti⁹, in liguæ vitio deiectorijs vtẽdũ.

De cãcris.

De Cancro.

colore modo: verũ etiã ijs q̃ ex calore frigore mollicie duricieq̃ spe‐ctanť differẽtijs. Ac ruber qdẽ tumor, euidẽter subesse sãguinis idicat humorẽ. Sicuti flauus & pallidus, p similẽ ipsis bilẽ. Subalbid⁹ vero et laxus, pituitã. Sũt aũt et p̃ter hos, tumores qdã qui colore sint iter rubrũ et nigrũ medio. cuiusmodi color fuscus est. Hunc cũ in corpo‐ris partib⁹ incidat: pleriq̃ medicoꝝ sæpe liuidũ, græce, pelidnõ vo‐cant. Renixus aũt his quoq̃ tumorib⁹ valẽs est. ac si venas euidẽtio‐res mẽbrũ habet, exaltatas eas a crasso et nigriore quodãmodo san‐guine, cuiusmodi p aluũ aliqñ non paucis epaticoꝝ excerniť, videre licebit. Sũtq̃ medici, q mihi eũ nõ absurde videnť feci q̃ sup vini do‐lijs heret, assimilare. Ergo hic humor, vbi ãpli⁹ incaluerit, aut ꝑpter putredinẽ aut febrẽ inflãmãtẽ, nigrã efficit bilẽ. quã nullũ animal, ne ipsi qdẽ mures gustauerint. Terra quoq̃ radiť ab ea. ac partes q̃ radũ‐tur, oẽs se in altũ attollunt. vocaturq̃ is effectus (vt plato quodã loco inquit) tũ feruor tũ fermẽtatio. Est nãq̃ is humor talis: quale esse ace‐tũ docuimus. Ex quo ipso quoq̃ si in terrã effuderis: idẽ effectus visiť. Quo minus alienũ est, si veteres eiusmodi humorẽ acidũ nominarũt. Aeque vt pallidæ bilis, amarũ. Sane nõ raro etiã in vomitionib⁹ ta‐lis apparet. Verũ sicuti paulo ante dixi, vnũ quoddã vitiũ esse ꝑpriũ, veruq̃ scirrũ, qui p̃ter alia, etiã insensilis sit. reliquos tumores, q vi‐delicet nõ dũ sunt oino insensiles, dupliciter esse a medicis vocatos. Nẽpe vel scirros, ꝑpterea qď generis scirrorũ sunt, vel scirrosos tu‐mores: sic et in humorib⁹, quæ quidẽ haud dubie nigra est bilis, ea ta‐lis est, qualẽ modo pinxim⁹. certe acida et terrã fermẽti ritu eleuãs. tũ oi animãti iniucũda. Quæ vero fieri talis est idonea: hæc bifariã nũ‐cupať. vel melãcholicus humor: vel nigra bilis. scilicet qui sic eã no‐minãt, affirmaturis, Aliã esse nigrã, quæ dũ animal naturaliter se ha‐bet quotidie gigniť, Aliã quæ ex vstione cõflať. Quod autẽ semp p̃ci‐pio, vt nominib⁹ cõteptis, ipsam naturæ rerũ sciẽtiã exerceas: id nũc est faciendũ. ac nominãdũ quidẽ prout succurret. Cæterũ oratione sic interp̃tandũ, qď quidã p̃ter naturã tumores, ex eiusmodi naturæ suc‐co ꝑueniũt, cuiusmodi est fex in vino. et amurca in oleo. et qď hi spa‐tio tẽporis putrescẽte humore, ꝑpterea qď in vasis sit ipactus, exulce‐rantur. Ergo sicuti reliqua oia vitia plurimã habẽt particularẽ in ma‐ioris minorisq̃ ratione differentiã: sic etiam hoc vitiũ habet. Quippe phlegmones alia quidẽ admodũ rubra est; alia paulo magis q̃ pro na‐turali habitu rubra. At species siue genus siue quomodo libet appel‐les, ãbob⁹ est idẽ. Nã et rubriores q̃ pro naturæ modo sunt: & dolor oino cũ ipsis est. qui ipse quoq̃ magnã habet in excessu defectuq̃ diffe‐rẽtiã. Ad eundẽ modũ nec renixus, nec cutis tensio, oibus est æqualis.

Cãcri color et aliæ notę

Nigra bilis quã aial gu‐stet.

Plato.

Cur atrę bi‐lis succũ a‐cidũ, et pal‐lidæ amarũ veteres vo‐carint.

Vere atra bilis, quæ.

Duplicẽ q‐busdã esse nigrã bilẽ.

Oia vitia i maioris mi‐norisq̃ ra‐tione diffe‐rẽtias habe‐re.

[Manuscript annotations: "6º aph: 54" (left margin); "Fuscus Color quis dicatur"; "Epaticorum signa"; "Signa nigre bilis"; "humor cancri terram fermentat"; "mel: humor & nigra bilis differunt"; "quo fiant tumores ex humor nigro."; "Tumores uniuscuiusque speciei diversos sortiunt gradus ut et humoris specifice docet 4º de san: t. 4to Ubi de sanguine credo verba facit."; "Atra bilis pro precedicta in corpore sano gignitur"]

De morborum prohibitione
Morbi inhibentur et prohibentur ne iterum fiant prouisione, ne denuo talis materia generetur. quod si fieri nō possit Euacuatione sæpius repetita humoris redundantis. et roboratione partium.

Alia signa Cancri

Cōmune tamen eorū est, tū qđ pars magis renitit̃: q̃ cū naturaliter se haberet: tū qđ in tumorē quedā attollit̃. extēta scilicet attētaq; eaten⁹ cute: quaten⁹ tumor assurrexit. Simili ratiōe et vitiū qđ modo descri psimus, alias cōfusa exiguaq; et q̃ vulgū fortasse latere possint, affert sympt⸗mata. Alias ita vehemētia, et magna, et cūctis euidentia, vt ne puerū quidē clam sint. Verū cōmune illud in oib⁹ particularib⁹, qđ in telligētiā ad se trahit: vnus id morb⁹ esse ostēdit̃. et vnā sibi appella tionē iponi cogit. At vbi magna quidē oia sunt: nemo de appellatiōe ambigit. Sed nomināt vno assensu oēs eiusmodi affectū cācrū. Cū aūt adhuc icipit, nihil miri est, si vulgus lateat: nō secus ꝑfecto q̃ stirpes, q̃ e terra iā exeūt. Qn̄ hæ quoq;, ꝑitis tātū agricolis agnoscunt̃. Ergo quænā in cācro tum cōis, tū ꝓpria curationis idicatio sit: opportune nūc dicet̃. Cōmunis igit̃ est, vt humorē vnde vitiū est natū, illico va cues. simili vacuatiōis genere, ei q̃ in alijs tumorib⁹ supra est cōpre hēsa. Mox ꝓhibere potissimū si fieri potest, ne de cætero eiusmodi suc cus i venis colligat̃. Sin id fieri neq̃t: saltē eū oino ex iteruallo vacua re. et simul particulā firmare. ne qđ humorū redūdātiæ ad eā cōfluat. Veluti ergo amaræ bilis humorē, medicamēto qđ eū humorē euocare sit aptū, educimus: sic et melancholicū educem⁹. vel simpliciū aliquo, cuiusmodi est Epithymū. Pōdo drachmaꝝ quatuor i sero lactis mul sa ve exhibitū. vel cōpositoꝝ aliquo. cuiusmodi nostrū est, qđ ex duo bus et triginta simplicibus medicamētis est cōpositū. Sed horū mate riā in alijs traditā habes. Hic q̃ ad ꝓpositā methodū ꝓpriæ ptinent, dicamus. Post nāq; purgationē illud de oib⁹ eiusmodi affectib⁹ pri⁹ est ꝑceptū, qđ vel retro regerere humorē, q in mēbro ꝓcubuit opor tet: vel ipsū digerere. Præterea qđ in principio quidē tā in ipso pur gationis tēpore, q̃ ante id repellere, vbi iam totū corp⁹ exquisite pur gaueris, digerere. Vbi tamen mediocris tantū purgatio ꝑcessit: mixtū esse qđ applicabit̃ pharmacū, ex reprimēte digerēteq; facultate cōue niet. Sane ad crassum humorē, inutiles sūt, tū imbecillæ, eo qđ nullū operepꝛciū efficiāt: tū valētes, qđ vehemēter tenuiores q̃ in venis sūt sanguinis ptes, vel digerāt vel retrudāt. Crassas vero et melancholi cas, quas feci assimilauim⁹: nec euocēt, nec reprimāt. Ergo si his inter initia vtere: vtiq; minutus apte tumor erit. Cæteꝝ qđ reliquū ei⁹ est, cōtumax ad soluēdū reddet̃. Quare mediocriū viriū medicamētis est opus. quæ nec ꝓpter ibecillitatē vincētur: nec ꝓpter effectus vehemē tiā, valēter sanguinē crassabūt. Ad hæc itē quæ oino haud mordeant. Quandoquidē vitij malignitas ab ijs quæ mordent irritat̃. Ac vt dici solet efferatur. Propter hæc igitur quæ virib⁹ quidē sunt mediocria, qualitate vero minime mordentia, eiusmodi affectibus sunt idonea.

Cancerum: incipit non cognoscitur a vulgo medicorum.

Curatiōis indicatiōes in cācro.

Curatio q: primo inchoanda est ab euacuatione

Atræ bilis vacuatoriū

Post purga tionē quid agēdū.

Quid in pn̄ cipio et si mul ipo pur gatiōis tpe agendū.

Quid post plenā. quid post medio crē, agēdū.

Qualia di gerētia ad hibēda.

In summa quod aptū medicamē.

Medicam: idonea cancro

* In principio conueniunt repellentia quidem, sed quando corpus prius exquisite purgatum fuerit. at cur hoc! an alibi huius præcepti causam reddit...

Morbi qui adhuc sunt in fieri habent materiam

qua adhuc fluit ... que fluxa est, ab hac indicatur tria

Curatio canceri per chyrurgiam

De Carbunculo.

Materiæ vero copia, (sicuti in libris de medicamentis est traditū) ex vstis elotisq; metallicis habebit. Quippe q̄ ex his cōponunt, vna cū purgationib⁹, ad sanādos incipiētes cancros, magnā vim habēt. Maiores vero, sat fuerit si his ꝓhibeant augeri. Prospicere vero, vt qui iā sunt sanati, ampli⁹ nō regenerentur: id artis de tuenda sanitate est opus. Cuius sane portio est, ea quæ de cibis ꝑcipit. Cæterū si quando cancrū per chirurgiā curare audebis: cœpisse quidē ab vacuando per purgationē melancholico humore oportebit. Vbi vero totū qd' viciatum est prorsus excideris: sic vt nulla supersit radix, sines effluere sanguinē. nec propere eū inhibebis. Imo premēdo potius vicinas partes, exprimes ex his crassiorē sanguinē. Mox alijs vlcerib⁹ similiter curabis. Est tamē et aliud viciū qd' ex humore crasso feruenteq; nascitur. Incipit hoc plerūq; a pustula. Aliquādo vero et sine hac. Cæterū inter initia quib⁹ hoc instat, scabunt particulā omnino. Mox oritur pustula quædā. qua rupta, vlcus cū crusta gignit. Sæpe vero nō vna oritur scabētib⁹ pustula. Sed multæ exiles. veluti milij semina crebræ in particula residentes. quib⁹ ꝓruptis similiter crustosum vlcus ꝓuenit. In carbunculis vero qui per Asiam populatim sunt grassati, etiā citra pustulā, nō nullis excoriata statim cutis est. Omnibus tamē vti dixi crustosum vlcus fit. Modo crusta ipsa cineris colorē præferēte: modo nigrorē. oibus præterea his circūposita caro in summā peruenit inflammationē. non tamē colore aspicitur erysipelatis. Imo qui adhuc phlegmones colore fit nigrior. veluti si plusculo rubro, minus misceas nigri. Quod autem necessario febricitent, qui ita sunt affecti: idq; nō minus, imo magis, q̄ illi quib⁹ erysipelatosa est phlegmone: id vtiq; latere neminē potest. Sed & incipiendā ab incisa vena curationē esse: id quoq; neminē latere arbitror. Qui ꝑsertim meminerit, quæ in curatione febriū de sanguinis missione diximus. Nec illud obscurū, sanguinis vacuationē q̄ ad animi defectū vsq; sit adhibita, magis his etiā collaturā. Nisi tamē aliud quippiā obstet: ex ijs quæ venā incidi vetent. Imponi vero sibi laborans particula qd' ad inflāmationē spectat refrigerantia desyderat. Cæterū ꝓpter humoris crassitudinē, atq; etiā maliciā, nec fluxionē auertere poteris: et si quādo id feceris: aliud quippiā qd' in alto sit corpore offendes. Atqui nec adfluere is ꝑmittendus est. Quin potius inquirēda remedia sunt, quæ cū modice reprimēdo, etiā digerere possint. Tale ꝑfecto est tū cataplasma, qd' ex plātagine cōficitur: tū quod ex discocta lēte, scilicet miscentib⁹ his nobis micā panis, q furno sit coct⁹. Esto aūt panis, nec oino a furfure purus: nec nimiū ei⁹ habēs. Siqdē q oino purus est, ei⁹ substātia i cutis meatib⁹ herere est apta. Emplasticoterō græci vocāt. Furfuraceus

Si cancrū ꝑ chirurgiam sanabis.

De carbunculo.

Descriptio carbūculi.

Carbūculi per asiā populātes.

Curatio.

Fluxionē in cancro nec auerti posse nec debere.

Quæ remedia applicāda.

Cataplasmata idonea.

Panis pur⁹ et panis furfurace⁹ qd i cataplasmate possint.

Ars medica est Theorica / Practica: Curatiua morborum / Præseruatiua morborū ipsorū præseruat aūt

Dicto quare ad ipsā tractatio de cibis conuenit

Carbunculi

Cap. Xum

Sanguinis missio usq ad ai defecti.

sanguinis missio

refrigerātia

reprimētia et digerentia medicam:

Plantaginis laudes et commodo ... 6. simp. m. f. c. ... de Arnoglossa

Medulla panis absq̄ furfure habet quid glutinosum et emplasticum

De strumis et eius curatione

Super ipm vlcus qd i ponēdū.
Patilli qui crustam faciunt et escharam liquandi sunt ad sordium crassitudinem quando ipsos ad usum adhibere uolueris

autē crassiorū est partiū. Super ipsum vero vlcus, valēs aliqđ imponendū est medicamētū. cuiusmodi est Adronis. Pasiōis. vel polyidæ. liquariq; id cū vino aliquo dulci ad sordiū crassitudinē debebit. Porro cōmodissima ad hunc vsum vina sunt, tū Thereū, tum scybilite. In quorū inopia, sapa vtendū. Quæ aūt reliquis adhiberi vlcerib⁹ solēt, nēpe quæ cōcoquant et pus moueāt: ea nūc adhibēda nō sunt. Quādo ita putredinē particulæ foueris. Quinetiā scarificare eiusmodi tumores post sanguinis missionē alienū nō fit. Sunto autē incisiōes, medio cribus altiores. Propter infestātis humoris crassitudinem. Cessante vero iā inflāmatione: vlcus ad cicatricē similiter reliquis vlcerib⁹ pduces. Atq; hacten⁹ de carbunculis dixisse sat arbitror. Deinceps de reliquis agā tumorib⁹. orsus a strumis. chorradas græci vocāt. Existūt hæ glandulis in scirrosum affectū mutatis. Estq; curatio earū, qđ ad ipsum attinet vitiū, ijs scirris quæ in alijs partib⁹ nascūtur cōmunis. Cæterū qđ ad ipsius partis naturā spectat, in quibusdā glandulis alias geminas curatiōis indicatiōes adijciūt. pstiterit fortassis hoc loco de nominibus aliquid clarioris doctrinæ gratia distinxisse. Quippe glandulæ quæ qđ in medio vasorū in diuersas partes diductorū habetur iplent, eiusq; diductionis p firmamēto sūt: earū haud magn⁹ vsus animātib⁹ est. Sed ex abundantiore puidētia, sicut alia quædā: sic has quoq; glandulas natura fabricauit. Earū vero quæ vel saliuā, vel lac, vel genitale semē, ad hæc q̄ pituitosum quēdā humorē in mesenterio, vel faucibus, vel larynge, generāt: earū maior est vsus. Atq; aliq has nō glandulas, sed glādulosa vocant corpora. vt q̄ nō paulo q̄ reliquæ glandulæ et rariore sint: et magis spōgiosa substātia. Quinetiā in has tū arteriæ, tū venæ pueniūt. Atq; hæ quidē cū in scirroso sunt affectu: nō aliter q̄ cæteræ oēs partes sunt sanādæ. At quæ in medio vasorum spatio cōsistūt: in ijs alia curationis indicatio pstatur. qua simul cum vitio etiā pars ipsa tollit. Est vero duplex ea quoq;. Nēpe vel totū qđ viciatū est, excidentib⁹ nobis. veluti in cancro. vel putrescere id medicamēto cogentib⁹. Porro quæ eiusmodi medicamētorū materia fit, id in opere de medicamētis est pditū. Mihi vero tēpestiuū est de alijs tumorib⁹ docere. Quorū se primū abscessus offert. Apostema id græce dicit. Huius duplex itē genus est. Vnū cū phlegmone in pus versa: pus ipm tanq̄ in sinu aliquo est collectū. Alterū cū nulla præcedente phlegmone, humor aliquis stati ab initio, isq; alias specie alius, cæterum omnino acris, in parte aliqua colligit. porro excoriat hic circūposita corpora. Spatiū videlicet sibi moliens. vel inter duas tunicas: vel sub certis mēbranis. Excoriat aūt omnino ipa copia distendens. Interi vero putredinē quādā tēpore cōtrahēs. Sane iueniunt i huius

Marginal notes (printed): Quæ cōcoquāt et pus moueāt adhibēda non esse. — Scarificatio adhibenda et qualis. — De strumis. — Strumarū gñatio. — Curatio. — Duplices glandulæ. — Glandulosa corpa, q̄ a nōnullis vocent. — Curatio porū glandularum. — Partis ipi⁹ vna cum vitio, duplex sublatio. — De abscessu. — Abscessus duplex. — In abscessibus inuēta.

Manuscript marginalia: CAP. XIum — CAP. XIIum — Glandulæ — De usu Glandium — hæ sunt strumæ — Abscessus. Apostema.

De Abscessibus

modi abscessib⁹, cũ scalpello sunt diuisi, ꝓprietates quædã non paucæ. nec humorum modo: sed etiam solidorum quorũdam corporum. Siquidem vnguiũ, pilorum, ossium, testarum, lapidum, et p ωri fragmentorum similia, inuenta in his corpora sunt. Ac humorum ipsorũ, alius veluti lutum, vel cenũ, vel olei quidam limus, vel vini fex, ali⁹ adeo grauiter olens: vt omnes auersentur. Verum hæc rari⁹ incidũt. Frequentissima vero huius morbi sunt tria genera. quoꝶ singula propriam appellationem græce sunt sortita. Ea sunt, Atheromata, Steatomata, et Meliceris. A similitudine contentorum in his corporum dicta. Est eñ aliud eorum veluti seuũ, aliud veluti mel. aliud pulticulæ quam Atherã vocant, simile. Curationis vero eoꝶ indicationes sunt cõmunes. Nempe id quod continetur, vel digerere: vel totum putre reddere. vel excidere. Aliqui igitur eiusmodi tumoꝶ triplicem curationis rationem admittunt. quoquot scilicet ex tenuiore humore constant. Aliqui duplicem tantum. veluti atheroma. Quippe quod tum excidere, tum putrefacere licet. Steatoma vero sola manuũ opera curatur. Cũ nec putrefieri possit: nec digeri. In ijs vero abscessib⁹ quæ in alto corporis constiterunt, ac potissimum in visceribus, medicamenta quæ ex aromatis cõponũtur, maxime sunt vtilia. vtpote quorum vis collectum humorem, tum in halitum resoluat: tum digerat. Sunt profecto et alia eius generis nõ pauca. quoꝶ laudatissima sunt, tum Antidotus quæ ex viperis componitur Theriacen vocant: tum quæ Athanasia vocatur. tum Ambrosia. atq; hæc quidem sumptuosa. Viliorum sane optimũ est nostrũ: quod ex cretica calamynthæ est cõpositum. Omnia vero id genus in opere de medicamẽtis colligem⁹. Quod vti paulo ante diximus: satius, arbitror his tribus quæ supra memoraui, quo nihil desit, subijcere. Quoniam vero eorũ quæ ꝑ chirurgiam fiunt, curationis indicationes aliquid cõmune habent, aliqd proprium: satius nobis visum est ea nõ distrahere. sed vniuersa in calce huius operis apponere. Nunc porro tantulũ etiam de tumoribus qui præter naturam consistunt, est adijciendum. quod quicũq; ex his toto genere præter naturã sunt: ij sui ablationem indicent. cõmuniori scilicet indicationi quæ per omnia q̃ totis substantijs a naturæ habitu recesserunt, extenditur, subiecti. veluti in steatomatis & atheromatis se habet. Huius certe generis est, et q̃ Myrmecia græce vocatur. et quæ acrochordon. Præterea in vesica calculus. et Hypochyma. et in mulieribus molæ in vtero gestatio. Ita vero appellant informem carnem. Oia nãq; talia, sũmouere in totum properamus. Quoꝶ vero etiã locus ipe affectus, vna quæpiam naturalium partiũ est, prima indicatio est, vt affectus sanetur. secunda ab hac, si insanabilis is sit, vt

Tria frequẽtissima abscessuũ gña. Atheroma. Steatoma. Meliceris. Athera. Curatio. Quæ horũ triplicem q̃ duplicẽ et q̃ vnicã curatione admittant. Si abscess⁹ i alto sit corpore. Theriace. Ambrosia. Athanasia. De tumoribus ꝑter naturã sũmatim. Myrmecia. acrochordõ calcu. vesicæ hypochyma, mola, qd indicẽt. Mola qd. Loci i quo tumor est, si natural' sit pars, duplicẽ idicationem esse.

In apostematibus quæ reperiantur

Atheroma
Steatoma
Meliceris
Indicationes comunes

que ex tenuiore [illegible] constant oportet digerere putrescere et excidere ut est Meliceris

Theriaca
Calamintha

CAP: XIIII
De curatione per chyrurgiam

Mola in utero

vna cum vitio pars quoq; ipsa excidatur. Sicuti in cancro et omnib⁹ vlceribus quæ curationem respuunt. Econtrario vero in suffusiõe qđ hypochyma vocant, victi in prima indicatione, ad aliũ ea locũ, qui minoris sit momenti, transferimus. Non desunt qui hæc quoq; vacuare sint agressi. Sicut in his quæ chirurgia tractantur, dicam. Nunc illud dixisse sufficiet, quod humor qui in hydrocelis visitur, alienus a corporis substantia tota natura sit. Sicut etiam quæ in Ascitis continetur aqua. Quarũ certe vacuationem, vel medicamentis quæ digerant molimur: vel chirurgia. In hydrocele quidem imisso siphone. in ascite vero, adhibita punctione. quam paracentesim vocant. Porro exciditur vna cum affectu ipo, veluti in ijs quæ ante comprehensa sunt, etiam pars affecta: ita et in herniosis aliquid peritonei. pari modo & Columella aliquando vna cũ vitio ipo exciditur. Itidẽq; in cruribus et testiculis, vna cum varicib⁹ ipsæ venæ. Ad hæc tunica in naso, cum polypo. et foratus dens, cum foramine. verum ex his nullum est, quod ad naturalẽ habitum possit reduci. In columella vero id omnino est conandum, nec properandum ad eam excidendam. sed quando exilis est: & ad lori tenuitatem redacta: tum est auferẽda. porro talem eam reddet, longius tempus. At qualem Hippocrates in psagijs descripsit: paucorũ dierũ numerus. Aeque vero & cætera quæ in magnitudine naturalem habitum excesserunt. in quibus innumerãda sũt omnia, quibus supercreuit caro. & Encanthides. & qui in sede Thymi dicuntur. Sunt ex istiusmodi vlceribus, & quæ ambigua sint specie. veluti cicatrices quæ supra circumpositam cutim multum extant. item quæ in oculis sunt Pterigia. Curationis tamen eorum indicatio manifesta est. Siquidem talia omnia ammouere oportebit. atq; id agere, vt rationibus quibus id fiat pensitatis: optimã semper earum deligas. Sane optimæ rationes, tripliciter iudicantur. tum ex temporis curandi breuitate: tum ex curando citra dolorem. tum ex maxime tute curando. Rursus vt tuto cures tria propria sunt, quibus intentus sis oportet. Vnũ primũq;, vt omnino absolutionem operis cõsequaris. Alterum, vt sicubi hunc non consequaris: saltem cubantem nõ lædas. Tertium, vt vitiũ non facile reuertatur. His consyderationib⁹, si optimam curationis viam iudicaueris: inuenietur in omnibus, quæ nunc proposuimus, quando potius chirurgiæ, & quando potius medicamentorum ope sit curandum. At chirurgiæ quidem studiũ, in ijs præsertim quæ nunc sunt proposita, ad interemptionem eorum festinat. vt quæ quod in animalis corpore toto genere præter naturã habetur, id prorsus tollendum sibi proponat. Quod si perficere neqãt: proximum illud consiliũ habet, vt vitiũ trãsferat. veluti in hypochy-

In hypochymate duplex indicatio

De hydrocelis & ascitis.

In qb⁹ vna cum affectu excidit aliquid.

De herniosis. columella. varicib⁹ polypo. dẽte forato.

In columella qd agendum.

Hippo.

Encanthides.

Thymi.

Cicatrices nimiũ eminẽtes.

Pterigia.

Optimã curandi rõnẽ tripl'r iudicari.

Vt tuto cures tria respicienda.

Quid chirurgia i dictis vitijs destinet.

matis. Quod vero ex medicamẽtis petitur, primũ huc tẽdit, vt quod præter naturam est, tum vacuet: tum digerat. Quod si per membri naturã, aut etiã vitij rebellionẽ, fieri nõ licet: vt id tũ ĩ pus vertat: tũ putre faciat. hoc vero secũdo loco destinat. Quippe ita in columellæ vitio facimus. primũ scilicet ad naturalem habitum eam reuocare tentantes. Id si consequi non est, prorsus amputantes. idq; vl' chirurgiæ opera: vel per caustica medicamenta. verum medicamẽta, melius est in tractationem de his differamus. Quando quidem tribus iam ꝓdictis, aliam quoq; adijciendam statuimus. ac chirurgiam in calce hui' operis apponamus. Non est igitur quod in his ampli' immoremur. sed transeundum ad ea quæ similem ijs quæ cõphensa sunt, curationem desyderant. Ea sunt, tum quæ in numero & magnitudine conuenientem modũ excedunt: tum quæ in ambobus deficiunt. dixi hoc loco conuenientem. Quod si conferentem, vel conducentem, vel secundum naturam, vel vtilem alibi vsurpauero: eadem sermonis vis erit. Ac dictum quidem de his est alibi latius. Cæterum redigere in memoriam summatim omnia, etiam hoc loco alienũ non fuerit. Omniũ ergo quæ in corpore habentur, primũ cuius maxime indigem' est ipsa particularum minime impedita functio. Hanc vero quia possidemus natura: idcirco publice dicimus, expetere nos secũdum naturam agere. Et quia hoc ipm, cum eo quod est secundum naturam, vel naturaliter se habere, est coniunctum: merito profecto nihil interesse arbitramur, secundum naturam habere, an secundum naturã agere, dicam'. Quin & sine additione interim græce dicimus, expetere nos του κατὰ φύσιν. vtiq; subaudito in dictione, vel habere: vel agere, vel ambobus. Latinitas propter articuli fortassis inopiam, ea figura destituit. Atq; hæc quidem causa est, cur medicis recte vsurpata vox hæc secũdum naturam sit, de omnibus quæ in corpore ex sententia nostra esse cupimus. Scire autem licet in ijs quibus natura deficit, nec primum, nec propter se ipm, secundum naturã a nobis expeti. sed ꝓpter actionem. & ex accidẽte. Siquidem sextus digitus nõ nullis ab ipo statim ortu est cõgenitus. & quintus defecit. & alia quædam similia, aliqua in numero, aliqua in legitima quantitate vitiosa. Ac si quidẽ hæc plurimũ, recta vero rara fierent: contra q̃ nunc de naturæ operibus statueremus. vtiq; nõ tuentes, vt nũc. sed auferentes ea. Hec ratio memoria tua nũq̃ excidat. cum sit ad nominũ vsum vtilis. quæ tũ fallere inconsyderatos possunt: tum discordiæ phãtasian excitare. sicubi alter dicat, totum quod præter naturam est, esse tollendum. Alter quod nocet. aut inutile est. aut incõmodat actioni. Ergo denuo repetentes, de rebus loquamur. quando de nominibus est nobis definitũ. hinc orsi.

Quid medicamẽta ĩ dictis vitijs destinẽt primũ. & quid secũdo.

De ijs q̃ vl' magnitudine vel nũero deficiũt.

De vsu vocis secũdũ naturã.

Quib' natura deficit: in his nec primũ nec ꝓpter se q̃d secũdũ naturã sit, expeti.

De ijs quæ magnitudine vel numero a iusto naturæ modo deficiunt.

Coniuncta compræhẽsis iam morbis sunt, ea quæ vel magnitudine: vel numero, a debito naturæ sunt aliena. in quibus amputare quidem conueniet quod magnitudine vel numero redundat. Reficere autem et fingere quod desit. vbi videlicet fieri id licet. Quintum nãq; digitũ, aut tale aliud membrum, medico certe facere non licet. Sed vnius naturæ opus sunt omnia talia. verum in totum tollere quod numero redundat, aut p̃cidere aliquid eius quod magnitudine modum excessit, hæc nobis quoq; licet. Siquidem ex medici officijs vnum est, nec id leuissimũ, vbi in corpulentia eo deuenit corpus, vt nec ingredi sine molestia: nec sedem propter ventris molem contingere, sed nec respirare libere possit: hanc liquare ac tollere. A eque nimirum, vt cum corpus ali desinit, (atrophiã græci vocãt) quod genus, quos vomica male habet patiuntur: huic quoq; reficiendo prospicere. Sæpe autem euenit, vt non totum corpus, sed vna quæpiam pars ex atrophia tabescat. quam scilicet vel neruoꝝ resolutio: vel ipsius intemperamentum, occupauit. Opportuneq; iam de curatiõe horum consyderabimus. orsi ab ijs qui corpulentia nimiũ onerantur. Ostensum vero in libris est, qui de temperamẽtis sunt inscripti, quod calidior sicciorq; temperies, exile corpus reddit. Ergo id agendum vt nimiũ obesi corporis temperamentum, tale esse faciamus. si modo ad debitum modum redibit. Sane docuimus tum in illo opere tũ nihilo secius in opere de tuenda sanitate, quod acuta exercitatio & tenuans victus & id genus medicamenta, & animi cogitatio, temperamentum non solum calidius: sed etiam siccius, ac propterea corpus exilius reddũt. Igitur in exercitationibus celerrimus cursus est idoneus. Tenuantis vero victus materia, seorsum singulari libro est prodita. Quod si medicamenta quoq; requirent: etiam hæc in operibus, quæ de medicamentis conscripsimus sunt edita. Quãq; referentur eorum nũc quoq; quæ sunt efficacissima. Quibus, vbi demere nimiam obesitatem studes, vtaris suadeo. Ergo quæ ad articularia vitia quidam exhibere solent, quæ scilicet valentem dissipandi facultatẽ habent, ijs tu quoq; cum nimiam obesitatem curabis, vtitor. Sunt porro talia, rutæ semẽ. præsertimq; siluestris. vna cum ipis corymbis. & Aristolochia rotũda. & minus centauriũ. & Gentiana. & polium. Præterea ex vrinam cientibus, ea quæ pollentes habent vires. veluti petroselinum. Vnum quodq; enim talium, tum ipsum per se: tum vero mixta vniuersa, & extenuare potẽter succos: & vacuare sunt habilia. partim quidem sensibiliter per vrinas. partim per insensibilem transpiratum. sed & sal quod ex combustis fit viperis, potenter extenuat. Multiq; cum vel graciliores vel mediocris habitudinis essẽt: ex eiusmodi medicamẽ-

Eoꝝ qui nimiũ sũt obesi, curatio.

Medicamẽta obesis minuẽdis idonea.

torum potione perierunt, sanguine ipsorum excocto. Ruerant autem ad ea, propterea quod liberatos aliquos articularijs vitijs viderant, minime scilicet æstimātes, quod temperies eorum, qui sanati fuerāt, humidior pituitosi o rum erat, qualis nimirū obesorum est. in quibus eiusmodi medicamentorum securus est vsus. Ipse nanque iuuenem quendam, quadraginta circiter annos natum, oppidoque obesum pcuraui. vsus tum antidoto quæ aduersus articularia vitia est compositum, tum sale theriaco, ipsaque theriace, ac reliquo extenuanti victu. & pro exercitatione cursu veloci. Porro præparaui hominem ad cursum, perfricādo primū linteis asperis, quoad cutis ruberet, dein statim cū oleo, quod in se digerens aliquod medicamētum habuerat, quo etiam post cursum rursus vtebar. Talia medicamēta sunt, tum silvestris cucurbitæ radix: tum althea, tum gentiana, tum aristolochia, tum panacis radix: tum polium, tum Centarium. Per hyemē vero, etiam a balneo, iā dicto oleo hominem reunxisse profuerit. Verum cibum exhibere non statim a balneo, sed interposito somno, cōueniet. Quod si velit etiam rursus ante cibum lauari, permittes. Magis etiam ad rem pertinebit, si aquæ ipsi digerendi facultas insit. Ac siquidem talem aliquā sponte natam habemus, ipsa vtemur, cuiusmodi in lesbo visit. a mitylene stadijs quadragīta, sin minus, ipsi similē aliquā moliemur. Est porro ea quæ in mitylene cōspicit, et viribus et colore talis: qualis vtique fiat, si quis florem salis mari misceat. Hæc ipsa aqua etiā hydropicis, et reliquis tumefactis, idonea est, vtpote valenter desiccans, ita profecto vt præ pinguibus, ac præcipue si quis cogat in ea celerrime natare. nec post lauationem protinus esse, bibere ve, sed somno interposito, aut omnino saltem quiete. Sane illud est sciēdū, atque ab eo qui obesitatem curat prædicendū, quod aliquando ex multo simul obito motu, et febri hominem tentari est credibile: et quod febris ad rem propositā nō aliena erit, vtique si medicus recte omnia faciat. Etenim perspicuū est, vbi ex lassitudine febricitarint, qui ita curantur, quod sopita eorū febre, rursus ad eandem curationis formulam redibunt. Sane fugere in his curandis cōueniet, et vina quæ multum nutriunt. Cuius generis crassa sunt. Vti vero vel aquosis (id est colore albis et substātia tenuibus) vel quibus mare est admixtum. At vbi eos qui extenuati sunt reficere in animo est: his vinū exhibebimus pingue. Cibum vero, qui succū efficiat crassum, exercitationes paucas. Frictionem mediocrem. ac vt summa complectar, omnia iam comprehensis contraria moliemur. His vero etiam picari commodum est. Idque tribus quatuor ve diebus. Quippe id ad carnem instaurādam, egregium medicamentū est. adeo si quod singulare membrum hoc vitio laborat: id hoc præsidio

Erroris occasio.

Iuuenis nimiū obesus a galeno curatus.

Præpatio hois ad cursum.

Digerentia medicamēta.

Qn cibus exhibendus.

Aqua digerēs ppe mitylenē.

Prædicēdū in hac curatione.

Vina his quæ fugienda quæve petēda.

Nimis extenuatorū curatio.

Picatio,

Picationis effect

Sanguis excoctus.

Curatio Gal.

Digerentia medicam:

Nota regula re ungendi post balneum ... Celsus lib. ... cap. ...
Aquæ thermales exiccantes convenient

Balneum Hydropicis tumefactis.

Febris aliqñ consurgit, quæ tñ convenit ad demacrationem.

Pingrassare

Cap: XVI

Picationis Laus.

* Vide Janu Cornaniu ... mend. comp. ... cap: 7.

Jecoris obstructi signa
Gracilium membrorum Curatio. Calculi generatio

Picatio

restituetur. Ac nobis quidem in om̃ibus ferme hoc vnũ satisfecit. Si quidem humectat & calefacit, sanguinis multitudine accita. Ergo nec assidue id ægrotanti corpori admouere conueniet nec cum cõueniet: sępe illinire. verũ ĩ hyeme bis. in æstate semel id fecisse est satis. Quibus vero a natali die gracilia sũt membra quædam, ijs etiam mangones puerorum hoc ipso præsidio succurrunt, vna cũ certa percussione, quam græce ἐπικρουσιν vocãt. Est porro et illius mediocritas quædam. vt scilicet nec plus iusto nec minus fiat. Ea talis est. ferulas paruas ac leues modice illitas, gracilib⁹ partibus incutiũt, donec modice attollantur. Quippe in hoc summa rei est. veluti Hippocrates de perfusiõe aquæ calidæ dixit. Primũ quidem pars intumescit. post gracilescit. Ergo quibuscũq; particulis bonam habitudinem reddere studemus: has & fricare, & perfundere, et percutere, & picare oportebit. tantisper dum intumescant. Hoc vbi fit: protinus desistere. priusq̃ digeri cœperint. Etem̃ quæ calefaciunt omnia, sicuti attrahere: ita etiam digerere sunt apta. Si ergo perstes, dum quod attractum est digeratur: operam luseris. Ad hunc modum mãgo quidam proxime nates pueri fame consumptas, breui auxit. percussu mediocri quotidie vsus. aut saltem alternis diebus. item moderata picatione. Cæterũ q̃bus totum corpus est extenuatum, ijs lauari quoq; post cibũ est idoneum. veluti autem metus erat, ne tenuantibus auxilijs febris succederet: corpore scilicet ĩmodice per hæc calefacto, sic ijs qui a cibo lauantur, timendum est ne sibi iecur obstruatur. potissimum propter ciborum species. Quippe cum aliter quoq; obstruere soleant, quæ succum crassum gignũt, si quis his liberalius vtatur. vbi igitur alias id efficere solent: multo profecto promptius idem post balneum faciẽt. Incidit tamen ex tali victu diutius exhibito, etiam calculi in renib⁹ generatio. quod vitiũ, cur omnib⁹ non contingat, satis patet. Quippe incredibile non est, quibusdam vel densos admodum esse renes, vel per angusta venarum in iocinore ora. Quibusdã contra esse habita. Horumq; dignotio nulla plane certa est. sed percontandum assidue ab eo qui iam dicto modo est cibatus, num quis illi grauitatis sensus in dextris p̃cordijs et circa renes sit. Quod si quid tale aliquando senserit: protinus cappari ex oxymelite in principio cibationis, donec constiterit grauitas dabitur. Ad membra vero quæ ægre reficiebantur, ac plusculum iam refrigerata erãt: vsus aliquando & thapsia sum. alias ea ex melle membrum illiniens. alias etiam ex cerato. Si quidem attrahit ea quoq; partibus quibus superponitur sanguinis copiam. Quibus autem exiguum aliquid pudendi p̃putio de naturali deest quantitate, ijs non raro citra thapsiam sola tensione debitũ mo

Picationis effectus.

De membris gracilibus a Natali die.

Mãgonum curatio extenuitarum partium.

Epicrusis.

Hippo.

Quib⁹ totũ corpus ẽ extenuatũ, hi post cibum lauãdi.

Obstructio nẽ p̃positis timẽdã.

Calculum ex tali victu si diuti⁹ sit gigni.

Quia balneum post cibum attrahit ad exteriora humores antequam digesti fuerint

Cur oĩbus calcul⁹ ĩ renib⁹ non gignatꝰ.

Calculus in renibus ob succos crassos

Obstructionis nota.

Renes et ora uenarum in iecinore in quibusdam a natura esse densa et arcta

Curatio.

Partiũ quæ ægre reficiũtꝰ ac plusculũ sũt refrigerata, curatio.

Eorꝝ quib⁹ exiguũ p̃putij deest curatio.

Curatio pudendi curti

Cibus optimus exhibendus in initio cibi ijs q iecoris obstructionem patiuntur. is aut est Capparis ex oximellite

Ceratum ex thapsia ad membra gracilia

Nota Renes et Epar in non nullis a natura adeo stricta et densa esse ut facile obstructionem patiatur: cuius male dispositionis nullum exterius signum habetur

Membror curtator curatio

dum reddidi. Membranulam mollem firmāq; cuti gūmi illitæ circūuoluens. Satis autem constat, quod etiam mēbranulæ finem parti subiectæ agglutinari gūmi oportebit. Siquidem & siccat cito: & sine dolore astringit. Porro cuti p̄putij ex interna parte rotūdum aliquid ac mediocre, supponi prius oportebit. quod videlicet posteaq̄ agglutinata membranula est, facile eximas. Eorum vero q thapsia p̄putiū adducunt, quidā rotundum id e plumbo fecerunt. veluti solenariū quod dā. Mox illi extrinsecus p̄putij cutim circūtendunt. ac molli loro deligant. Fueritq; & id nō nunq̄ vtile. vtiq; quib⁹ multa desit cutis. Quibus autem exiguū est quod deest: ijs (vt comprehensum est) sola mēbranula circūdata sufficiat. vbi autem circūdabitur cuti, & agglutinabitur: subtus imponi solenarium prius oportebit. Ego vero cum nihil horum præsto est: modicum chartæ inuoluens, immittere p fulcimento p̄putij soleo. vt postea cum plane coaluit quod foris est circūdatum, exempto quod fulciuerat, facile meiat is qui curatur. Constat vero hoc quoq; vitium ex eo morborum esse generе, quod naturalem magnitudinem est egressum. alias putrescente p̄putio incidens, alias ab ipso ortu minore q̄ par erat congenito. Subijcitur autem duplici chirurgiæ rationi. interim in superna pudēdi parte circulo incisa cute, quo videlicet eius vnitate soluta, eaten⁹ deorsum trahatur, quoad glandem cooperiat, interim vero scalpro ex interna parte, qua glandis initium est, excoriata. Mox deorsum tracta. ac deinde (vt supra compræhensum est) molli quopiam deligata. Dicemus autem & de eiusmodi rationibus in sermonis progressu. Aeque pfecto, vt de curtis id genus, quæ colobomata græci appellant. Quippe ita vocāt quæ in labijs, aut naribus, aut aure deficiūt. Nam methodo quadam curantur hæc quoq;. primū quidem incisa vtrinq; cute. deinde adductis coniunctisq; inter se cutium oris, ac vtriusq; quod callosum est detracto. Mox quæ reliqua sunt adsutis, atq; agglutinatis. Eiusdem generis sunt, & quas in maiore oculi angulo Rhoeadas græce vocant. vtiq; vel minuto vel prorsus perdito ipso angulo. at prorsus quidem perdito eo, omnino insanabile relinquitur vitium. Minuto vero, ijs quæ modice astringunt curatur. si tamen totum corpus primū ante purgaueris. dein caput. Sunt mediocriter astringentia, & quæ e glaucio componuntur & croco: & quæ nardina vocant. Item in primis quæ ex vino sunt confecta. Vt vero summa complectar, quibus perit aliquid substantiæ: maxime quidem id agendum, vt ei quam simillimam faciendam curemus. si id fieri nequit: saltē aliquid quod eūdem p̄stet vsum machinabimur. Erit autem profecto & id eaten⁹ simile. Etenī cum ossis tibiæ nonnūq̄ excidere portionem cogimur: ad al-

Curatio p Thapsiam.

Vitiū hoc dupliciter p chirurgian curari.

Coloboma ta.

Colobomatωn curatio

Rhoeades.

Mediocriter astringētia.

Curtis. cio e ripiegar un poco quella parte del crottino che auanza et fare che egli cuopri et fasci l'estremo del prepu tio così credo io che uoglia dire Galo

Curtis contrarius affectus est aut cum preputium longitudine colis nimis excedit. Vide Pau: Æg: lib: 6°

Methodus quae in adducendis dissectis curibus.

oculor curatio

Laborante oculo purgo caput et prius purgato corpus totum.

De Herpete exedente

teram loco eius substantiam producendam, carnem elicientibus medicamentis naturam ipsam prouocamus. Quæ vtiq; inter initia velut dura est caro. Postmodum calli durioris firmitudinem accipit. ac temporis spatio roborata, ad ingressum ossis loco fit habilis. Quinetiã vbi internodia digitorum excidimus: in excisorum loco alterã (qualem prædiximus) naturam prouenire cernimus. Quod autem venas quoq; sensibiles generatas aliquando vidimus, prius est dictum. verum has nõ tam similes ijs quæ prius perierant: q̃ easdem renasci dixeris. veluti in cauis vlceribus carnem. Cicatrix vero quæ in hac calli modo durata gignitur, ea cuti quidem est q̃ simillima. cutis tamen non est. Quãdo & densior ea visu tactuq; sentitur: & ratione, ex eo qđ pilos non edit, intelligitur. Hæc igitur si præsto tibi ad manũ semper erunt: quæ tibi in curationibus peragenda sint, minime requires. Mihi vero iam tempestiuũ est ad alia morborum genera transire. sed q̃bus est cum supra comprehensis societas. Ergo serpens vlcus, q Herpes græce dicitur, is eiusdem est generis cum exulcerato erysipelate. Ramex vero quã sarcocelen vocant, cũ scirris. At vitia q̃ Ophiasin, Alopecian, & Ptilosin appellant ex eo sunt morborum genere, in quibus naturale aliquid est amissum. Aeque nimirum vt Myrmecia eorum est quæ toto genere sũt præter naturam. Porro triplex omniũ horum est differentia. Quædam nãq; ex mutatione consistunt solidarum partium. sicut myrmecia. & lence. & vitiligo. & ossis caries. quã sphacelon vocant. & elephas. et scabies. & lepra. Quædam cum prius omnino non fuerint, postmodum sunt orta. veluti Meliceris. & Atheromata. et Steatomata. atq; alio modo Elmynthes. et Ascarides. et Ceria. (ita eñ vocant longam latamq; Elmyntha.) omniaq; quæ supra diximus in abscessibus callosæ substantiæ aut lapillis aut ossibus aut alijs quibusdam id genus similia inueniri. Itaq; attentum esse semper oportet, in omnibus quæ præter naturam habentur, atq; diligenter aduertere ex quo ea genere sint. si modo illud recte a nobis dictũ est. Primã faciẽdorum indicationem, vnde ad omnia quæ deinceps sunt administranda initium capietur, a genere ipso sumi. Herpetas nanq; biliosus procreat succus. Quo fit vt eatenus eiusdem sit cum Erysipelate generis. atq; huius quoq; magis etiam cum eo quod exulceratum est. differt autem ab Erysipelate humoris tenuitate. Est eñ admodũ tenuis, qui herpetem excitat. adeo profecto vt non solum omnes interiores partes, quæ vtiq; carnosæ sint transeat: sed etiam cutim ipsam ad summã vsq; cuticulam (epidermida græci vocant) quam solã propterea quod ab ea remoratur, tum erodit, tum exedit. Quãdo si hanc quoq; sudoris vice trãsiret: haud quaq̃ vlcus excitaret. Quippe id vl

Side notes (printed): Pori generatio. — Cicatricem cutẽ nõ eẽ. — De alijs vicijs q̃ cũ supradictis habeãt societatem. — Triplex eorũ genus. — Ceria. — Herpetis et Erysipelatis differentia.

Side notes (manuscript): Cicatrix. — Cap: 17. — Herpes — Ramex — Sphacelos .i. ossis caries. — Arte omnia morbi dignoscendi — Herpes — Erysipelas à tenui humore.

Herpetis et Erysipelatis differentia

cerum quæ ex mordente humore oriuntur, quæ nimirum spontanea vocãt, cõmune est. quod humor qui ea facit, sistit ac tardat, porro ex eo quod alter humor altero sit tenuior, crassior ve, vlcerum differentiæ quæ ex profunditate spectantur, ꝓueniunt. Huius certe generis est, et quæ phagedæna græce dicit. & exulcerati cancri. Quorꝶ omniũ cõmunis curatio est, vt ĩhibeatur primũ humoris cõfluxio. post sanetur vlcus. Propria vero cuiusqꝫ tũ ex mẽbri ĩuenit natura: tũ ex humoris nõ solũ specie: sed etiã quãtitate. At tenuissim⁹ quidẽ ĩ eiusmodi humorib⁹ est, is q exulceratũ herpetẽ excitat. Crassissim⁹ q cãcrũ. Proximum ab his locũ occupat, quod ad crassitudinẽ attinet, q Phagedænas creat. Harũ species quædã sũt, quæ Chironia ac Telephia græce dicunt. Iam aliæ quædã eiusmodi appellatiões sũt, sed inutiles & supuacuæ. Siquidẽ ad curationẽ, ꝓnosci oportet hũoris, tũ copiã, tũ crassitudinis tenuitatisqꝫ eius modũ. tũ potẽtiã. veluti stati ĩ Herpete. Qm̃ humor tenuis est, vt q ex genere flauæ fit bilis, vbi sũmã cuticulã ĩ transitu perrupit: vtiqꝫ cũ digestus is est: permittit cicatricẽ vlceri induci. Itaqꝫ si quis toto pri⁹ corpore purgato, mox quæ influẽtem humorẽ reprimãt regerãtqꝫ medicamẽtis vtatur: iã herpetẽ curauerit. Sin neutrũ horũ fecerit: sed tantũ ea q̃ cicatricẽ ĩducũt, adhibuerit: vtiqꝫ exulceratã cuticulã ita sanauerit. Proximæ tñ illi quo min⁹ exulceret nõ cõsuluerit. Postmodum vero, illa quoqꝫ cicatrice inclusa, quæ ĩpi continua est, exulcerat. Idqꝫ longo spatio, ceu malo ĩpo serpẽte fit. donec humor vnde ortũ est sit vacuatus. Etenĩ Romæ mulier quædã illustris, cum herpetẽ in malleolo haberet: primũ quidem medicamẽto quod algam recipit est vsa. Hoc cũ ꝓtinus cicatrix induceret: proxima illi summa cutis est excoriata. veluti ex desquãmatis. Cui cũ deinde superpositũ medicamẽtũ est: rursus illi cõtinua est exulcerata. Idqꝫ ita assidue perrexit. donec ad genu exulceratio ꝓueniret. Cũ interim quiduis potius pati, q̃ medicamẽto quod bilem traheret purgari parata esset. Itaqꝫ etiã quod fieri in talib⁹ assueuit, quoniã pleriqꝫ culpant non culpanda, damnato ex alga medicamẽto: aliud admoueri iussit. Deĩceps igit quod ex sandice cõponit, vtebamur. vt vero id quoqꝫ quod exulceratum iam fuerat sanauit: quod vero nunc exulcerabatur nõ inhibuit, sed iam ad bubones vsqꝫ vitium ascẽderat, ĩpa necessitate coacta, serũ se lactis sumpturam annuit. Immittentes igitur clanculũ minimũ scamoniæ: inuitam purgauimus. ac sanauimus. Ergo cuius gratia hæc dicta sint, denuo repetam⁹. Postq̃ cõmunẽ oĩm quæ sub eodẽ genere vitiorꝫ sũt, indicationẽ acceperis: vtiqꝫ nõ hanc in particularib⁹ exequeris. Sed reduces semp ad differentiã, quæ tum affectibus: tum ĩporꝫ causis sit accõmoda. Sicuti de

[Margin: Vlcerũ in ꝓfunditate dĩa vnde.]

[Margin: Phagedæna.]

[Margin: Cãcer exulceratus.]

[Margin: Curatio cõmunis & ꝓpria.]

[Margin: Herpetis curatio.]

[Margin: De nobili romana cui erat in malleolo herpes.]

Indicatio comunis omnium tumorum prima est inhibitio ne de nouo materia generetur

i herpete dandũ p⁹ medicamẽtũ q bilẽ trahat

Scamonea bilem purgat

spontaneis ostensum est vlceribus. Vacuabis namque eum qui redundat humorem. Cæterum aliquando medicamento quod flauam purgat bilem. Sæpe eo quod nigram. Modo eo quod mixtæ est facultatis quod scilicet bilem simul et pituitam educat. veluti in altero herpetum genere. quem a similitudine quam habet cum milio cenchriam græce appellant. Quippe is non protinus vlcus facit, quemadmodum alter. Sed admodum exiguas pustulas, ad speciem milij. quæ ipse interposito spatio in vlcus abeunt. Adeo non sine ratione quibusdam visum est in eiusmodi vitio, bili esse aliquid pituitæ admixtum. Incidunt sane non nunquam & citra vehemens totius corporis humorum vitium, in partibus vlcera. quæ haud difficulter medicamẽtis quæ reprimendi digerendique mixtas facultates habent curantur. At repriment quidem non solum ea quæ astringunt: sed etiam quæ sine astrictione refrigerant. digerunt vero quæ calefaciunt. Constatque quod in generatione vlceris, exuperare debebunt quæ reprimendi facultatẽ habent. vbi non amplius confluit in ægrotantem particulam vitiosus humor, quæ digerunt. Si quidem exiguum vitiosi humoris, etiam si quis ad viscera et magnas venas retrudat: nullum profecto quod sensu percipiatur malum committet. At si eius non leuis quantitas sit: in princeps aliquod membrum aliquãdo procumbit. vbi scilicet prius naturæ viribus totum corpus expurgantis, non sit vel per deiectionem vel vrinas vel cutim, quæ totum corpus includit vacuatus. Atque flauæ quidem bilis vacuatio est facilis. Pituitæ vero, ac potissimum eius quæ crassior glutinosiorque est, itemque nigræ bilis, difficilior. Quo magis purgantis medicamenti ope indigent. In herpete vero quoniam tenuis humor est, qui id vitium creat: abunde est etiam aluum leuiter soluisse. vel vrinas per ea quæ id modice efficiunt citasse. Verum quoniam de medicamentorum methodo proditum etiã aliquid in superioribus est: non parum autem et in operibus quæ proprie his sunt dicata: satius sit sermonem nihil vltra proferre. Quando satisfacere etiam ei qui attentus erit hæc possunt. Neque enim nos ea e musis accepimus. Verum homini qui prudens sit et diligens, et mente exercitatus, ipsa rerum natura quid agendum sit suggerit. Vbi vero etiam inueniendi viam ab alio quis traditam ceperit: huic facillimum est per eam vltra progredi. Huius rei amplum testimonium fuerit, quod eiusmodi viri, artem maximis operibus illustrarunt Qui vero parum sunt prudentes: ij nihil præterea inueniãt, etiam si tota vita infinitos artis affectus conspexerint. Plurima namque inueniuntur hodieque. quæ apud maiores nostros non fuere inuenta. veluti nunc Romæ quidam excogitauit, quemadmodum acrochordonas

Cenchria vñ dicta. et queãdmodum oriatᷓ.

Vlcera quãdoque sine toti⁹ cacochymia i ptib⁹ nasci.

Reprimendi, digerendi ve tẽpus

Nõ eẽ reprimendum si mult⁹ sit vitiosũ succũ.

Qui succi facile vacuentur.

Vacuatio i herpete.

Myrmeciarum et Achrocordonum euulsio.

Arcerfiunt per interem: ut Ar. asserit.

et myrmecias ore sanet. Verum de prioribus, vtpote a cute extantibus minus est mirum. de myrmecijs vero potissimum quæ cũ sum ma cute prorsus sunt æquales, mirum videbatur. Verũtamẽ has quoque certa primum labiorum applicatione, ceu suctu ad se traxit, atque a radice euulsit. Deinde primoribus apprehensam dentibus, totam simul exemit. Sed et scalpro ad myrtacei folij speciem formato, et ferramento eo, quod scolopomacherion græci vocant, quispiam manibus exercitatus, facile eas excidat. Cum proprijs lineamentis a circũposita cute circũscripta discernantur. Aeque vero et valente aliqua pinna circulo myrmeciæ imposita, ipsam educimus. debebit porro pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndique prorsus constringat. Quæ postea circumacta, ac simul deorsum impulsa, celerrime ita myrmecian etiam cum ipsa radice totam educet. Cõstat vero et quod finis ipse pinnæ, que eam circulo secabit, non tenuis modo: sed etiam acutus & firmus esse debebit. Itaque tum galli veteris pinna, tum vel magis aquilæ ad hunc vsum est commoda. Abscindere vero ab his tantum radicem versus oportet: quatenus reliquæ partis fistula complecti myrmecian possit. Sane ex ipsa statim abscissione, si modo scite fiat: etiam acumen ipsi comparabis. Atque hoc quidem ratio inuenit, non casus. Iam quod hæc vehementer attrahentib⁹ sursum velletur, & putrefaciẽtibus enecabitur. ratione ab aliquo est inuẽtum. Qui ijsdem postea vsus: experiẽtia rem comprobauit. Quædam nanque etiã an experiẽtiam, fiduciam de se manifeste præbent. veluti aculeum ac telum quod modo infixum sit eximendum esse. Item arenulas si quæ oculo inciderunt. Quædam ratione certe excogitantur. confirmantur autẽ ipso vsu. Quo autẽ facilius etiã per te eiusmodi vias ad curationum comparandã copiam, inuenias: nõ tedebit aliquod huius generis exemplum proponere. Nominamus autẽ id genus in numero particularum vitiũ. Quoniã enim quædam deficiunt, sicut dens vel digitus, vel e naso naris, vel auris quæpiam particula, vel pudendi pellis, quædam redũdant veluti sextus digitus, & quæ græce exostoses dicuntur, et dentium hi, qui naturalibus adnascuntur: adimere quidem quod superuacuũ est, sane haud difficile est. Aliud vero producere quod simile ei sit, quod desit, id in quibusdã quidẽ est facile. in quibusdã difficile. In alijs plane fieri non potest. Si nanque carnosũ sit quod deest: haud magno negocio id reficias. Atque eius rei in cauis vlceribus tradita methodus est; sin os sit, ipsum quidẽ instaurare nõ est; cæterum aliud pro eo durũ efficere, id licet. Dictũ vero etiã in precedẽtib⁹ est, de reficiendis venis. Nempe quod aliquando nouas alias sensibiliter progenitas vidim⁹, aliquando omnia tentãtib⁹ nõ prouenerũt. At si digit⁹ desit, vel tale quippiã

Acrochordonum & myrmeciarũ noua curatio.

Alia curatio.

Alia curatio.

Cum pinna circumducta curatio myrmeciarum

Putrefacientibus enecantur

Remedia cum vita ut arte ut ratiocinio adinuenta.

Quæ refici possint, quæ non.

hoc id omni paulo superius ... quod uene de nouo progenitæ fuerint

restituere id prorsus non licebit. Sane proditum et de præputio pri⁹ est, quẽadmodum id quispiam instauret. At quæ ĩ naso vel aure vel labio sunt curta: ea quidẽ vt refecisse non licet: ita decorem aliquem his adijcere licet, si quis diuisam vtrinq; cutim, mox in vnũ cõductã q̃at agglutinare. Alia vero ratione huic morborũ generi adnumerantur Atheromata, et Steatomata, & Melicerides, et Ascarides, et Ceria, & Elmynthes. Præterea quæ in articulos et pulmones incidunt Calli, quos pœros vocãt. Itemq; qui in renib⁹ & vesica inueniunť calculi. Quippe in oĩbus his cõmunis est substãtiæ generatio quæ ante non fuit. Contra fit in Alopecia & Ophiasi & Ptilosi, item Caluicie in q̃bus amissio particulæ est, quæ vtilis fuerat. Tãq̃ igitur in cæteris oĩbus in quibus gigni quippiam volumus, id agimus, vt naturæ mot⁹ liberos minimeq; impeditos reddamus: eodẽ certe modo & in pilis amissis. Quippe naturæ opus est, veluti in sinuosis vlceribus generatio carnis: itidẽ in capite & cilijs ꝑductio piloꝝ. Ergo si recordaberis ea quæ in naturalibus libris nostris de piloꝝ generatione didicisti: vtiq; ex ipis amissionis eoꝝ causas inuenies. Siquidem ostensum in his est, quod ex succis, qui per cutim trãspirãt, quod limosum est, id pilos, tum a principio gignit: tum de cætero veluti succrescendo auget. Hoc igitur quoties vel prorsus perijt: vel redditũ est vitiosũ: toties pilos corrumpi est necesse. Corrumpuntur nãq; & stirpes ipæ duplici de cã. Alias nutriẽte succo destitutæ. Alias non idoneo vsæ. Ac prorsus quidem ꝑdito eo qui pilos alat succo: caluicies oriť. Eodẽ vitiato: tum quas Ophiases græce vocant: tum Alopetiæ ꝓueniũt. At primũ quidem ex naturali eorum, tum ortu tum mutatione: etiã alienam a natura causam inuestigabis. Abhinc curationis rationem inuenies. Quæ vtiq; per indicationes ad id quod omnibus iam dictis in q̃bus vel aliud quoduis vitium vel etiam vlcus ex humoris vitio incidit cõmune propositum est reduciť. Si quidem & inhibere quod influit & absumere ac digerere quod iã ægrotantẽ locũ occupauit, conueniet. Ergo ceu in vlcerib⁹ illis purgationẽ nocẽtis succi primũ adhibuisti: eodẽ modo ĩ pilis ipis, ab hac primũ curationẽ inchoabis. Scilicet diligẽter prius æstimãs, quis color cutis sit, cuius cernis corruptos pilos. Nã si is albidior q̃ ꝑ naturæ habitu sit: pituitosi humoris purgationẽ exhibebis. Sin pallidior: eiusmodi bilis purgationẽ. nõ secus q̃ si nigrior cõspicitur, quæ nigrã detrahant bilem offeres. Sane ad vitiosi humoris speciem certius agnoscendã, non leue tibi adiumentum præcedens victus conferet. Præsertim intelligenti quinam ciborum nigræ bilis succũ colligant, qui nã pallidæ, & pituitæ. Ergo cũ iam plane purũ ex purgatione corpus existimas: eum qui in

Varia gñata cũ prius oĩno nõ essent.
Pœri.
In q̃bus amissio ꝑticulæ ẽ quæ vtil' fuerat.
Pili vnde.
Corruptio pilorum & stirpiũ ad portionem vnde.
Caluiciei, ophiaseos et alopetiæ generatio.
Curatio.
Notæ humoris.
Humorem ex ꝑcedẽte victu nosci

Medicamentum ex thapsia, et ipsi simile auferendum si pars nimis incalesceat tumeat ut exulceretur.

cute continetur humorem, digerentibus medicamentis discuties. Sic tamẽ vt in his caueas, ne adeo calida acriaq; admoueas, vt cutis exulceretur. Quinetiam ea quæ valenter siccant, cauere conueniet. ne videlicet cum vitiato humore etiam vtilem qui confluit absumas. Veluti in caluicie fit. Hæc igitur ipse aduertens: admiscui primum ijs medicamentis quæ Alopecian sanarent, exiguum thapsiæ. Deinde considerans quotidie, quemadmodum ægrotantis natura ab hac esset affecta: vbi vel tumefactam plusculum, vel quodammodo excoriatam vidi: illo quidem die medicamentum abstinui. Illeui autem particulam vel galli vel anseris liquato seuo. Propterea quod hæc magis tenuiũ sunt partium. & altius descendunt. Deinde postero die si quidem aliquid iam dictorum remanserat: simili modo illeui. Sin nihil tale apparuerat rursus medicamento sum vsus. Atq; vt id alte dimitteretur etiã cutim pri⁹ linteo infricui. quoad manifesse rubra fieret. Verum si a balneo vti eiusmodi medicamento voles: id ipsum ex balneo factum cernes, quod prius ex frictione habebas. Iam eos quoq; quibus periere ex cilijs pili, quos græce ptilos nominant: similibus genere medicamentis sanabis. Deliges autem materiã oculis idoneam. nec per negligentiam committes, vt medicamentum intra tunicas eorum confluat. itaq; sicca tutiora sunt. De quibus æque ac de cæteris in nostris de medicamentis operibus est proditum. Nunc enim (quod dixi) abunde est, sola genera medicamentorum, prætermissa particulari materia, transcurrere. Quo minus de iisdẽ, identidem dicere cogar. Ergo quæcunq; ab ipsa naturæ moderatione sunt alienata; ea tollere conueniet. Quæcunq; vero sub hac se tenent, cæterum quodammodo corrumpuntur: ea seruare quatenus licet oportebit. Sane dictum a nobis est aliqua ambiguæ naturæ esse. Nec illud non dictum, quod eorum quæ aliena sunt, quædam tota substantia sunt aliena. logica scilicet inquisitione, nec ad curationes in quibusdam affectibus perinde vtili. Si quidem pterigiũ a sanitatis habitu alienum esse, patere cuiuis arbitror. Non tamen idẽ substantiæ ratione, quemadmodum atheroma, et meliteris est alienum. sanatio vero huius quoq;, dum paruum adhuc est, et molle, per ea quæ detergent perficitur. Cuius generis sunt, quæ trachomatica vocant. Vbi magnum durumq; euasit: chirurgian postulat. Simili ratione et aquularum, quas hydatidas vocant, quæ magnæ sunt chirurgia curabis. Quæ paruæ sunt siccantibus medicamentis iuuantur. At chalazium (est enim id quoq; ex vicijs quæ oculos infestant vnũ) cũ toto genere alienũ a natura sit: auferri postulat. Ad eũdem modũ & pus ab oculis, quos hypopyus vocãt. Verũ id pleruq;

Cuiusmodi digerẽtib⁹ vtendum.

Cauẽda eẽ quæ valenter siccent.

Cur galli vel anseris seuo sit vs⁹.

Ptili, qui. Ptilorũ curatio.

Pterigion quomõ a sanitatis habitu alienũ

Pterigij curatio.

De chalazio hypopyis et hypochymate.

Thapsiæ usus i Alopecia

Anseris seuum tenuiũ & partiũ aliisq; penetrantior est.

Cur prius fricatio cutis sit facienda ut s. uis medicam:tis altius se ingerere possit.

Ptili

Aliqua ambiguæ naturæ

Aquularũ curatio qn siccandæ sit

Cap. 19.

Pterygium i principio detergentibus sanat:
Atheroma
Meliteris

Affectiones istæ si parvæ sint siccantibus deleri possunt. At si magnæ Chyrurgiam exposcunt. ut Hydatide Chalazium Hypopyum digerentibus plerunq; sanatur

medicamentis digeritur. Hypochyma vero iã incipiẽs digerit. vbi diu cõstitit, non potest. Aetate vero nostra ocularius quidã medicus cui Iusto nomẽ erat, etiã cõcussione capitis multos hypopyus sanauit. Collocauit eñ eos in sella rectos. ac capita eoꝝ vtrinq; a laterib⁹ apprehendens, mox quatiebat. adeo vt manifeste descendere pus ipi videremus. Mansit aũt hoꝝ pus deorsum ꝑpter grauitatem substantiæ. Tametsi hypochymatis nequaq̃ manentibus. nisi admodũ ea qs diligẽter impingi cogeret. Etẽm leuius est, ac vt ita qs assimilet, nebulæ similius Hypochyma, q̃ pus. Quãq̃ hoꝝ quoq; ipoꝝ q̃dã (Hypochymatũ dico) serosioris humoris sunt. Hæc aũt pũctiõe ad præsens discutiunt. Interposito tamẽ haud longo spatio, ceu limus quidã deorsum fertur. At quando pus quod in oculis est digerere placet: collyrijs quæ myrrhã habẽt, maxime vtemur. quæ vtiq; et diasmyrnes græci ꝓprie vocant. his certe minus, sed reliquis melius faciunt, q̃ Dialibanu vocant. Quæ vero impẽse siccãt, ad ꝓsens certe valenter vacuãt. Sed quod reliquũ est ita cogunt, vt ægre resolui possit. Veluti de scirrosis tumoribus prius est cõprehensum. Subinde vero multũ simul puris vacuabim⁹. diuisa tunica ea quæ cornu est specie. paulo supra locũ quo cõmittũt iter se tunicæ vniuersæ. Noiant porro locũ græce alij irim, alij stephanon. i. coronã. Quo fit, vt hoc quoq; vitiũ trib⁹ subijciat vacuãdi modis, & chirurgiæ q̃ sit' m'tũ aut totũ expellit, & ꝑ medicamenta quæ paulatim, & ei q̃ ad alium transfert locũ. veluti cõcussioni. Sunt ꝑfecto ex genere eoꝝ q̃ tota substãtia præter naturã sint, et Ascarides & Elmynthes siue eæ teretes sint. siue etiã latæ. Quo circa & prorsus eas expelli e corpore conueniet. Expelles aũt si pri⁹ enecaueris. Necant autẽ amaris medicamẽtis. Viuẽtes nãq; obsistunt intestinis adherẽtes. At mortuæ expellunt vna cũ stercore. Expellunt cum hoc etiã viuæ. Sed stupefactæ. & vt ita qs dixerit semimortuæ factæ. At teretes q̃dẽ apsinthiũ ꝑimere potest. Latæ vehemẽtiora medicamẽta desyderãt. Pari modo quæ ascaris græce dicit. Verũ de medicamẽtoꝝ copia dicere nõ est ꝑsentis propositi. Quare hic iam huic quoq; libro finem imponamus. Pro his viginti Galeni libris quib⁹ ille tris præcipuas medicinæ partes est cõplexus linacro Anglo, qui eos sũma qua potuit fide vertit, lector candide quisqs ex ijs fructũ percæpisti, bene præceris.

Iustus oculoꝝ medic⁹

Hypopyorũ curatio iusti.

Hypochymatis curatio.

Si pus in oc'lis digerere placet.

Quo loco diuidenda ceratoides Iris siue stephanos.

Hypopy⁹ trifaria curari.

Queadmodum ascarides et elmynthes curent.

Interpres.

EINIS.

Deo gratia.

Desiderius Maheu studiosis S. D.

NOn pepercimꝰ cādide lector, labori vt hoc nobile & insigniter eruditum opus q̄ emendatissimum e nostra officina in publicū prodiret. Nisi quod hæc, quibus sententiæ concinnitas vtcunq; violari videatur, nostrā (nescio quo infortunio) sæpius repetitam effugerunt lectionem. Sed non ignoras illi esse ignoscendū qui imprudens ac plane inuitus peccauit. Quare & meo nomine & tuo librū his maculis q̄primum purgato. Vale.

Folio.	Pagia.	Versu.			
ij	i	Nāq; aliū	pro diuitem	scribe	ditem
ij	i	aut certe	pro superat	scribe	superest
v	ij	bos, qui·	pro nunq̄	scribe	vnq̄
vij	i	eorꝝ scrib	ꝓ. Atq; nūc	scribe	A t nunc
vij	ij	cōtererēt	ꝓ exercitati	scribe	inexercitati
x	i	se natur.	pro. quæ	scribe	qui
x	ij	aiebat	vbi est in	dele	in. (vt sit) a naturali
xij	i	de medē	pro pn̄cipiū methodi	scribe	methodi principium
xiij	i	do perma	ꝓ pmanētiā	scribe	permanentia
xiiij	i	istimare	pro æge	scribe	ægre
xiiij	ij	ctus a qui	pro innuerit	scribe	inuenerit
xiiij	ij	res secūd	pro incipito	scribe	incipitor
xv	ij	exercitat	ꝓ exercitat	scribe	excitat
xvj	i	bus, cum	pro quidā	scribe	quiddam
xvj	i	carnosa	pro iudicet	scribe	indicet
xvj	ij	muni	pro nonne	scribe	nomine
xvij	i	turæ a	pro innectæ	scribe	inuectæ
xviij	i	nus ad	ꝓ naturale	scribe	naturalem
xx	i	bes, qui	ꝓ discideant	scribe	dissideant
xx	ij	losophi	pro ratine	scribe	ratione
xxvij	i	cipe vero	pro sit	scribe	sis
xxviij	ij	& non	pro iudicare	scribe	indicare
xxx	i	vulnus	pro cōulsio	scribe	conuulsio
xxxj	ij	asini	post audiēdā	adde	quidem
xxxij	i	pestinum	ꝓ tēpestinū	scribe	tempestiuum
xxxij	ij	tem in	ꝓ siliaribus	scribe	sil'aribꝰ sed hoc alias
xxxviij	ij	incipiam	pro quæ	scribe	quod (sæpe ē faciēdū
xliij	i	sunt &	pro iterum	scribe	item

Folio.	Pagia.	Versu.			
xliiij	i	abeſt	pro carnem	ſcribe	carne
xliiij	i	An non	pro ſit	ſcribe	ſic
xliiij	ij	monenda	ꝑ admonēda	ſcribe	admouenda
xliiij	ij	ꝑgreſſus	pro ve	ſcribe	ne
xlv	ij	numero	ꝑ rationali	ſcribe	ratiocinali
l	ij	rit. Nam	pro iuſticiæ	ſcribe	inſcitiæ
lij	i	medica	pro aliquod	ſcribe	aliquid
liij	ij	guinis	pro ſtantē	ſcribe	ſtatim
liiij	i	niunt	pro alium	ſcribe	aluum
lxj	i	tio ſumi	pro dicta	ſcribe	dictæ
lxix	i	lo ad	pro lotam	ſcribe	totam
lxxiij	ij	eorum	poſt quietiã	dele	etiam
lxxiiij	i	ꝑpterea	pro quidem	ſcribe	quidam
lxxvj	ij	cidentiã	pro, Quot	ſcribe	Quod
lxxvij	i	vero	pro nec vbi	ſcribe	necubi
lxxxij	i	in direct	ꝑēthyporos	ſcribe	eunthyporos
lxxxij	ij	ceps,	pro diſploe	ſcribe	diploe
lxxxvij	i	vel per	pꝰ excitatur	dele	phænigmon græce
xciiij	ij	inſiniter	pro iſiniter	ſcribe	inſigniter (vocant
xcviij	ij	omnium	pro ipſe	ſcribe	ipſæ
cvj	i	num in	ꝑ tēpamētũ	ſcribe	temperamento
cvj	i	Alia ex	ꝑ hipocyſci	ſcribe	hypocyſtide
cviij	ij	Alia ex	ꝑ palũlarũ	ſcribe	palmularum
cviii	ij	detur	ꝑ ſuccꝰ	ſcribe	ſiccus
cxiiij	i	medicus	pro in certo	ſcribe	in incerto
cxiiij	i	refrigerãt	ꝑ refrigerãt	ſcribe	refrigerent
cxiiij	ij	vt qui	pro.quidam	ſcribe	quidem
cxv	i	cuet:	pro ipſæ	ſcribe	ipſe
cxv	ij	riam feb	pro iuſtitiã	ſcribe	inſcitiam
cxix	ij	calfaci	poſt quæ	adde	ex
cxxj	ij	cetur:	ꝑ admoueri	dele	ad monuerimus
cxxij	i	Ergo in	ꝑ quidē (mꝰ	ſcribe	quidam
cxxij	i	naturam	pro pro	adde	quæ
cxxv	ij	ror quidē	pro tam	ſcribe	tantum
cxxxiiij	i	foris	pro frida	ſcribe	frigida
cxxxv	i	perans	ꝑ humectãt	ſcribe	humectent
cxxxvj	ij	ratio	pro cutione	ſcribe	curatione
cxxxvij	i	guine	pro ſãguine	ſcribe	ſanguinis
cxxxvii	ij	ſa putredi	pro diffũdit	ſcribe	diffundit ε

Folio.	Pagina.	Versu				
cxl	i	quod	pro ασαςκοῃ	scribe	ευσαςκοῃ
cxl	ij	Cōducit	pro diligēdi	scribe	deligendi
cxlj	ij	nempe	adiapneusci	scribe	adiapneustian
cxliij	i	(arbitor)	pro carma	scribe	carina
cxliiij	i	cum al	pro aliqua	scribe	alica
cxliiii	i	cet acci	pro ipsæ	scribe	ipse
cxlvj	i	hoc casu	pro quidam	scribe	quidem
cxlvj	ij	debet	pro ventrū	scribe	neutrum
cxlvij	i	abūdātia	pro pletorā	scribe	plethoram
cxlviij	i	laborant	ꝓ αρθριτικα	scribe	αρθριτικουσ
cxlviij	i	quo mor	pro sic	scribe	sit
clij	i	quod dist	pro ictum	scribe	dictum
cliij	i	in Meth	ꝓ Methyna	scribe	Methymna
cliij	ij	terauerit	ꝓ aliaꝝ (ma	scribe	aliorum
cliiij	i	sin admi	pro minus	scribe	munus
cliiij	ij	te digesto	pro perpso	scribe	perpesso
clvj	i	sumptum	pro vobis	scribe	nobis
clvij	i	tionem	pro ad	scribe	a
clvij	i	tionem	pro naturā	scribe	natura
clix	i	ponitur	pro clystere	scribe	clysterem
clxj	i	sanet	pro i tempie	scribe	in intemperie
clxj	ij	est tutrix	pro videtur	scribe	videntur
clxij	ij	quæ phy	pro sic vbi	scribe	sicubi
clxvj	i	indigeat	pro virtutū	scribe	virtutem
clxviij	i	et petrose	pro Meo	scribe	Mio
clxviij	ij	runt	post semel	adde	quidem
clxx	i	plus hoꝝ	pro pulicerē	scribe	puluerem
clxxiiij	i	est etiam	ꝓ balineis	scribe	balneis
clxxiiij	i	tioneq	pro scalorē	scribe	squalorem
clxxiiij	ij	vniuers⁹	pro tuerit	scribe	ruerit
clxxv	i	priusq̄	pro lineat	scribe	leueat
clxxv	i	eiusmodi	pro exalme	scribe	oxalme
clxxx	ij	reliqnis	ꝓ chorradas	scribe	Choeradas
clxxxij	i	in tracta	pro disser.	scribe	differamus
clxxxiiij	ij	dura est	ꝓ firmidinē	scribe	firmitudinem
clxxxiiij	ij	rū partē	pro lence	scribe	leuce

Habes errata quæ si volumē spectas & pauca sunt, et leuis momenti, neq omisimus alia q̄ quæ a dormitante Lectore castigari possint.

Pauca hæc Lector studiose quæ in opere de sanitate tuenda per incuriã sũt omissa, hic potius inserẽda q̃ prætereũda censui. Quod hoc op⁹ vt pote cognatum, cũ illo cõpaginãdũ existimo. Et alioqui de industria pari charta et littera hac ipsa de causa est excusum.

Folio.	Pagia.	Versu.			
ii	ii	cum mul	p⁹ quãlibet	adde	quod titulo p̃scribit
ii	ii	ti a me	ꝓ latiati (ei⁹	scribe	latinitate
vii	i	perpetuo	pro. Qui	scribe	Nam
ix	ii	corpus	pro puellis	scribe	infantibus
x	ii	to sui	pro quod	scribe	Quid
xii	ii	hibẽdos	vbi ẽ ac	deme	ac.
xii	ii	vero	ꝓ fõtana re.	scribe	fontanæ recentis
xii	ii	sit contra	ꝓ reliqs (cẽti	scribe	reliquarum
xiii	i	quo pius	pro omnis	scribe	omne
xiii	i	noxam	ꝓ tolerabit	scribe	tolerauerit
xiii	ii	uiqꝫ cõue	ꝓ sin qđ ad corp⁹ spectat mẽbra eius	scribe	sin corporis mẽbra
xiii	ii	sed vt	ꝓ pmũ oim	scribe	primo loco
xiiii	i	qui os	pro oscillũ	scribe	osculum
xviij	i	et exig	deme ne & ꝓ	scribe	quampiam
xviij	i	ptũ aut	ꝓ erit (q̃piã	scribe	iri
xviij	ij				frictionũ figura est i. uersa
xxiij	i	tã, aug	ꝓ modicam	scribe	mediocrem (
xxxij	i	cremẽ	pro distẽsis	scribe	distentis
xxxij	i	feres	post maneãt	adde	tanto ꝑfecto magis
xxxiij	i	rendum	ꝓ incuneata	scribe	impacta
xxxiij	i	riens	pro huic	scribe	hunc
xliij	i	tibus	ꝓ subtilibus	scribe	tenuibus
xliij	i	tur õ	ꝓ ex natura	scribe	naturæ suæ
xliij	i	accipiat	pro accipiat	scribe	recipiat
xliij	ij	litus:	pro itermisit	scribe	intermiserit
xliiij	i	sum suc	ꝓ esse cõphẽ	scribe	comprehendisse
xliiij	ij	lo succo	ꝓ idqꝫ (ios	scribe	hicꝫ
xlv	ij	Adurẽt	ꝓ est⁹ imodi	scribe	estu immodico

Folio.	Pagina.	Versu			
xlv	ij	mal ex	ꝓ obsessit	scribe	obsessum
xlv	ii	Ceterum	post talibus	adde	sunt
xlv	ii	Ceterum		Dele	sunt
xlvii	ii	subtrahē	pro Enula	scribe	helenium
lii	ii	quæ ex	ꝓ rō ducitur	scribe	ducitur, rationem
liii	i	ꝓpria na	ꝓ dispēsant	scribe	reguntur
liii	i	co, quæ	pro assari	scribe	torreri
liii	i	tum sus	pro ea	scribe	eo
lix	ii	mum vbi	ꝓ obstructōe	scribe	obstructiones
lxv	i	totum	primū versū	dele	vt pote bis positum
		Quod	in nōnullis	casti-	gatum inuenies
lxv	i	non est	pro subsit	scribe	subest
lxv	i	cidere	ꝓ pōt q̄lis ē	scribe	plurimus, vt in
lxv	i	cidere		Dele	plurimus
lxv	i	ꝑter nat	post calor	Adde	potest
lxv	i	sed exigu	pꝰ hūc versū	Adde	tenue. Sicut e diuerso

frigidis intemperantiis, calidiora vina prebemus. At

LVTETIAE, SVMPTV GODEFRIDI
HITTORPII SPECTATAE FI
DE MERCATORIS APVD
DESIDERIVM MA
HEV. MENSE IV
NIO ANNO
M.D.XIX.
∴

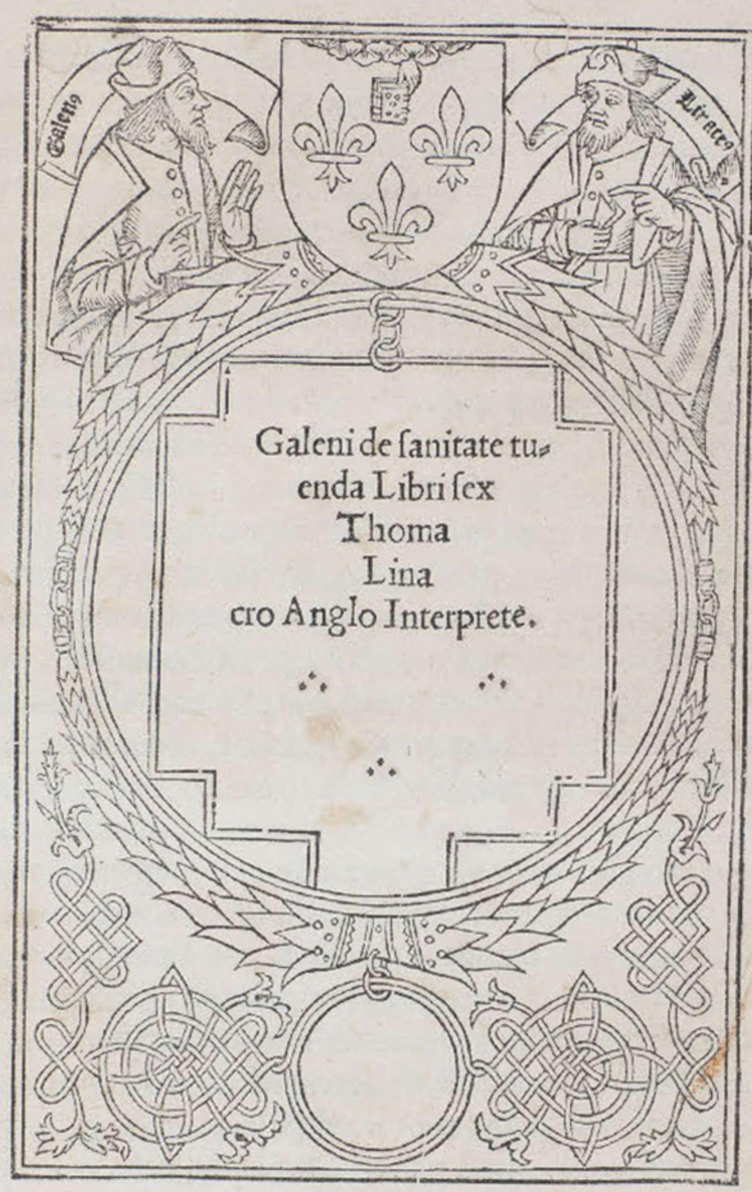
EME FRVERE ET

VALEBIS PAN

CRATI

CE.

CVM PRIVILEGIO AD QVADRIENNIVM.

Galeni de sanitate tuenda Libri sex Thoma Linacro Anglo Interprete.

Habetur venale sub pellicano in vico Iacobeo.

Inuictissimo illustrissimoq; Henrico octauo Angliæ Regi, domino Hibernię, ac Vuallię Cornubięq; pricipi, Thomas linacrus medicus suus, Salutem plurimam dicit.

c Vm multi tibi quotidie Henrice regū clarissime splendore gloriaq; nomis tui allect ;multa quę te varie oblectēt, certatim afferant.alius generosos equos .alius insignes canes.alius aurum argentum ue.sed quorum ingenii cuiuspiam opus materiam superet:ego cum eiusmodi facultatibus minime abundem, nihil vel officio meo vel professione dignius iueni, q̄ vt tibi studiorum meorum monumētū aliquod dicarem. Quo fieret vt simul ocij quod per idulgentiam tuam a iusto tibi ministerio aliquando suffuror, ratio tibi cōstet, simul intellegas me non modo horis iis quibus te præsens fruor: sed etiam reliquis omnibus id pro viribus moliri, quod tibi aliquando gratum fore existimē. Delegi igitur potissimum ex iis quæ nuper verti, galeni opus quod de sanitate tuenda inscribitur.opus scilicet vel authoris merito, vel suo prestantissimū.quippe author ipse tātus in omni medendi arte fuit: vt non immerito tum patriam suam nobilitarit, tū seculum illustrarit.qui summis alioqui viris, qui ante eum vel cōdidisse artē vel plurimū auxisse sunt visi: omnibus plane cū ab Hippocrate discesseris, vmbrā sui nominis claritate induxit. atq; hūc ipsum solus nobis sua partim iterpretatione, parti cōmēdatiōe seruauit. vt qui nisi huius fusa iucundaq; claritas suppetias tulisset, vt minime a nobis intellectus, ita plane fuisset neglectus .posteris vero adeo omnē laudis materiā in medicina præripuit: vt nihil illis ad laudē reliqui fere fecerit. Declarāt eorū opera.a quibus si quæ ab illo sunt mutuati detraxeris: tā pauca ea quæ restāt incultaq; cōperias, vt horatianæ corniculæ exēplo risum moueant.atq; vtinā tantū risum mouerent, ac non sępe iustissimā potius indignationem.cum multa perniciosa sint, multa viciose perperamq; tradita.pleraq; omnia quæ scribunt adeo ambigua obscuraq;, vt postea etiam quam verbosissimos interpretes fatigarunt, Oedipi alicuius Appollinis ue opem adhuc desyderēt. Quo minus mirū est si hic tanta posteris inuidia fuit, vt summa eorū īgenia non nullū doloris sui remedium putarint, si ex īnumerabilibus quæ scripsit, minutias aliquas taxare & carpere potuerint. Quāq̄ idē rursus adeo omnē eorū inuidiā vicit: vt illi ipsi qui carpere in eo quicq̄ sunt ausi, omnes tamen quo inuidiam suam dissimularent, eum prius laudare sint coacti. Adeo quod quidam sibi īprobissime arrogauit, qui se iatronicē inscripsit: id huic omnes verissime attestemur .qui si vniuersæ virtutes eius ęstiment, medicos omnes quiq; priores se, quiq; posteriores fuerūt, plane vicit. Opus

vero ipſum quãta ſit præſtantia vel quãlibet eius dotẽ expẽdenti, facile appareat. Siue (quã curioſus quiſpiã anquireret) eius originẽ, quã cõſtat ipſã fuiſſe naturã, quę tãtũ nõ viua voce, iſtrumẽtorum quę nobis tribuit officiis, ſũmas hic traditæ artis inſinuauit. Siue qb⁹ exculta ſit īgēiis, cũ iiſdẽ quibus omnis philoſophia ſpecioſiſſimæque artium, & inuentæ ſunt, & abſo lutæ, quippe qui propterea quod iis incubuerũt, quę ſicut animo ſalutaria, ſic corpori fuere inimica: ab hac ſibi petere auxiliũ neceſſe habuere. Siue (quæ mihi ad ſolidã eius laudẽ magis pertinere videntur) magnitudinem eorum quę promittit & pficit. Quãdo illud ſine quo nihil eſt in vita dulce, & quod non quolibet teſtimonio ſed delphici ipſius oraculi, in vita perhibetur optimũ: perpetuũ ſibi auſcultãtibus præſtat. Siue ei⁹ ſupra reliquas medicinæ partes quæ corpori hominis tuẽdo ſunt iuẽtæ, præſtantiã: vel eã quæ inſtãtis morbos præcauet, vel quæ pręſentes eliminat. Eas nãque tanto interuallo pręcedere intelligetur: quanto ipſius gratia illarum muneribus multo eſt communior. Eoque non immerito deſideratior. Cum ſanitas nulli non ætati, non tempori, ſit expetenda, illarũ præſidia tũ demũ ſint vſui, cũ iã morb⁹, vel minatur, vel vrget. proindeque huius (vt breuiter dicã) bonitas paci, illarũ militũ virtuti, ſit q̃ ſimillima. quorũ vſũ niſi in bello, cõſtat nũq̃ eſſe cõcupiſcẽdũ. Et author qdẽ atque op⁹ eiuſmodi ſunt. Qui ſi latinitati a me donati minores fortaſſe cuipiã videbũtur, q̃ ſunt a me prædicati: erit id fateor infantiæ meę maxime iputãdũ, niſi etiã eorũ virtuti. vtpote quã pro merito exęquare, nec modeſtus quiſpiã ſperauerit, nec temerarius poſſit. Quo etiã iuſti⁹ & tibi lucubrationes has dicãdas cenſui, (ex cuius authoritate multũ precii illis acceſſurũ non dubitaui. Multa enĩ (vt ille ait) ideo precioſa ſunt, quod tẽplis dicata) & a legẽtib⁹ veniã facili⁹ ſperauerim, ſi ingenue cędẽs in iis quæ cõſequi nedũ euincere non erat: in eo aliquid pfeci quod detrectare nõ licuit. Nã vt cũ elocutione authoris certãdũ mihi nõ fuit: certe rerũ fides nõ erat omni conatu non adeũda. quã præſtiterĩ nec ne: libuit publicũ iudiciũ experiri. idque etiam ſub nomine potiſſimũ tuo. Quod tamẽ vt facerẽ anim⁹ mihi plane defuiſſet, tametſi me viri doctiſſimi, partĩ ex Italis, partĩ ex Germanis & Gallis, præcipue duo noſtrę ætatis lumina Budæus & Eraſmus ad editionem operis crebra me appellatione ipuliſſẽt: niſi ſingularis tua ſpectataque omnibus humanitas, boni ſe conſulturam promitteret. Hæc enim præcipua pofecto fiducia eſt. quæ ſi me non fruſtrabitur, & litterarium hoc munuſculum læta fronte accipies: non mihi modo maiora quæ premo edendi animum addideris, ſed etiam alios ex tuis ad multa quæ te & ſæculum fortaſſe tuum illuſtrent, ſcribenda excitabis.

Diu viuas precor Regum splendor, & sæculi tui decus. Londini XVI. Calen. Quintiles. Anno salutis Christianę. M.D.xvij.

Linacrus ad lectorem.

Absit candide lector quisquis in has nostras lucubrationes eruditior incideris, vt quod ego rudioribus dumtaxat consulens, minime de tua eruditione dubitans, feci: id tu vicio vertas. ac non potius eos qui te rudiores sunt mecum miseratus, boni consulas: quod voces quasdā quæ apud magnos alias authores in multiplici sunt vsu, & proinde confusiores: ipse eas quo videlicet græcis pro quibus ponuntur, magis æquē, partim adiūcto aliquo discernam. partim vnica fere significatione vsurpē. quasdam rursus aliquando nouem. sed cum præfatione, & vbi latinas non inuenio quibusdam græcis vtar. sed quæ vsitatam latinis inclinationem maxime recipiant. Sunt vero (ne me nimium mihi permisisse putes) vniuersæ quibus veniam ita præfamur, non adeo multæ fereq; hæ. Digerere apud veteres præter alia significata. & pro eo quod est διαφορεῖν græce sumitur, & pro eo quod est ἀναδίδοσται. Sunt & qui pro cōcoquere (sicut rude vulgus abutitur) ī epistola Ciceronis ad Atticū positum putēt. Nos cum pro διαφορεῖν eo vtimur, verba hæc (per halitū) vel (per spiritum) ei adiungimus. Cum pro ἀναδίδοσται, verba hæc (in corpus) addimus. Discutere præterea veteribus & pro eo quod ē τέμνειν siue λεπτύνειν siue διασκεδάζειν accipitur. vt Celso de remedio aduersus aspidem. Quo sensu etiam dissipare eodem loco legitur. Et ꝑ αἰρεῖν siue ἐκβάλλειν. vt cum dicitur febrem discussit. Nos eo verbo in secunda significatione maxime vtimur. priorem per dissecare vel incidere interpretamur. Rursus, cum παθοσ recentioribus græcorum & ꝑ eo præter naturam motu, qui extrinsecus aduenit, & pro affectu qui tali motui succedit, accipiatur. nos prius significatum passionis vocabulo reddimus. Quod tametsi in frequenti præsertim oratorum vsu non est: tamen in naturalibus quæstionibus legitur apud Senecam. Secundum (quoniam id multiplex est) vt in secundo de ratione medendi Galenus docet, modo vicium, modo affectum, modo Symptoma. prout locus poscit interpretamur. In vaporis quoq; vocabulo Celsus & Plinius duo illa ἀτμὸν & ἀναθυμίασιν confundunt. Nobis satius est visum vt Senecam sequuti ἀτμὸν halitum ἀναθυμίασιν vaporem interpretaremur. Habit⁹ quoq; appellatione sicubi pro corporea animalis mo-

le.quod corpus quoq; latine dici non ignoro: noue vsus videbor. non est quod magnopere quisq̃ miretur cum ἐξέωσ quoq; vocabulũ Galenus eodẽ modo nouet: quo etiam adeo sæpe vtitur vt non ab re fortasse sit: ita & vertisse, & monuisse. Iam symptomate & phlegmone græcis vtimur. Illo quidem pro innaturali quopiam affectu, quod morbo succedit. videlicet ne si accidentis vocabulo pro eo vteremur: non haberemus quod Συμβεβηκως proprie referret. posteriore vero, quoniam inflammationem quod pro eo Celsum posuisse scio: pro phlogosi aptius ponẽdum censui. Apotherapian autem & symmetriã, sicuti alia quędam ob latinarũ vocum desyderium, Horatij cõsilio & bonorũ exẽplo pro latinis recepimus. Hæc sunt eruditissime lector quæ a te ne rudiori fortasse imponerem, petere, impetrareq; volui. Vale.

Admonendus candidus lector est vbi in hoc volumine verba aliqua huiuscemodi notis [ ] intercepta sunt, significare ea iudicio interpretis addita esse. Quæ in græco exẽplari quod vnicum habebat, omnino deesse suspicabatur.

Recognitio eorum quæ impressorum incuria errata sunt, quæq; a viro etiam vigilantissimo obiter committi solent, cum etiã quãdoq; bonus dormitet Homerus, in fine huius operis apponitur. de qua nũc hoc solũ nimirum nomine fit mentio: vt diligens lector ante omnia, librum suum a talibus mendis eximeret.

GALENI DE SANITATE TVENDA LIBER PRIMVS THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

CVm vna sit ars, quæ corpori hominis tuendo dicata sit: vt alibi a nobis ostensum est: eius primæ ac maximæ partes sunt duę. Quarum alteram sanitatis tuendæ: alteram morbi profligãdi facultatem appelles. Earum contraria inter se officia sunt. siquidem illi tueri, huic immutare statum corporis est propositum. Quoniam autem & dignitate & tempore sanitas morbum præcedit: vtiq; & nobis queadmodum hæc seruanda sit: prius tractare conueniet. Post autem, quo pacto commodissime morbus sit abigendus, vtriusq; facultatis inueniendæ communis ratio est: vt quidnam ea corporis affectio sit quæ sanitas dicitur, liquido constet. Quandoquidem nec præsentem seruare, nec amissam restituere, si eam penitus ignores, licet. Scripsimus de hoc alibi, ostendimusq; similarium quas vocant partium sanitatem, calidi, frigidi, humidi, & sicci, Symmetrian id est conuenientiam inter se quandam esse. Instrumentalium vero, ex similarium ipsarum compositione, numero, magnitudine figuraq; constare. Quare quisquis hæc commode tueri possit: is optimus sanitatis custos fuerit. Tuebitur hæc qui modos omnes quibus viciãtur, cõpertos prius habuerit. Sicuti eni si ipatibile nobis, nec vlli affectioni obnoxiũ corpus esset: nullã desyderaret artẽ, quæ eius tutelę pręesset: ita nũc cũ numerorissimis affectibus expositũ sit: certã sibi deposcit artẽ, quæ & omnia eius icõmoda perspicere, & ipsum ab iis tueri possit. Sane quę corpus nostrũ lędũt, corrũpũtq;, ea sunt genere duplicia. altera nobiscũ cõgenita, & quæ vitare nequeas, quæq; ex ipsis generationis principiis veluti radice oriuntur. altera, quæ & declinare possis: & orta a nobis non sunt, quæ tamẽ non minus q̃ illa corp⁹ nostrũ cõficiunt. Quorũ vtraq; iã seorsum distinguemus. Sanguis, semenq; genitale generationis nostrę primordia sunt. Ille ceu materies quædam apta, concinnaq;, & opifici ad quiduis sequax: hoc opificis rationem optinens. Constat horum vtrumq;, ex iisdem genere elementis, hũido, sicco, calido, & frigido. Aut si mauis ab essẽtia sũptis nominib⁹, q̃ a q̃litate nomiasse, aqua, terra, igni, & aere. Sic eni demõstratũ nobis est i eo libro, quẽ de elemẽtis, ex hyppocratis sẽtẽtia scripsimus.

Similarium sanitas.

Instrumẽtalium sanitas.

Dupliciter corrũpi corpus nostrũ.

Principia naturæ nostræ. Pricipia i q̃bus cõueniant.

Medicinę partes: Curatiua morborum; Præseruatiua a morbis et conseruatiua sanitatis.

Sanitas præcedit morbũ tempore et dignitate

Primordia nostræ Generationis: semen, sanguis

Galeni comm. in lib. Hipp. de Elementis.

Quibus differant.

Dissident hæc inter se, ipsa temperamenti mensura. siquidem in semine, plus est igneę substantiæ, atq; aereę. in sanguine, aqueæ, terreęq;. Quanq̃ præpolleat i hoc quoq;, & calidum frigido: & humidum sicco. Eoq; fit vt non siccus sicut ossa, pilus ve: sed humidus merito dicatur. At semẽ, sanguine siccius quidem est: cæterum ipsum quoq; humidum, fluxileq; est. Atq; ita nobis vtrinq; ex humida substantia genituræ origo proficiscitur. hanc tamen humidam seruari non erat. si modo ex ea nerui, arteriæ, venæ, ossa, cartilagines, membranulæ, & alia id gen[9] fieri deberent. Ergo statim in generationis initio, coniectum copiosius oportuit elementum id, quod siccandi vim haberet. est vero id natura quidem maxime ignis: sed tamen & terra. est enim ea quoq; res sicca. verum huius, plus immisceri principiis non erat, si modo hæc humida erant futura. Ignis certe, quo minus plus sit admixtum: nec obstat quicq̃: & sane admixtum est, tanto plane plus in vtroq; principio: quantũ nec iam torreat, vrat ve: & tamen abunde siccet. Quippe etiam tantus calor adhibitus: agilitatem præstare ad motiones sat erat. Ab hoc igit̃ primum cogitur, paulumq; concrescit quod in vtero conceptũ est: mox siccius redditum, veluti lineamenta quædam, & rudimẽta cuiusq; mẽbri obtinet. Vlterius vero etiã siccescens, non lineamenta rudimẽta ve modo: sed etiam exactam vniuscuiusq; speciem ostendit. Iam vero ĩ lucem editum, & magnitudine proficit: & tum siccius, tum valẽtius semper efficitur. donec ad summum incrementum (ἀκμὴν græci vocant) sit peruentum. Tum vero & incrementum omne sistitur, ossibus nimirum ipsis per siccitatem non vltra sequacibus: & sãguinis, spiritusq; vasa, spiritus ipsius flatu in latum aguntur, cũcta deniq; membra, non solum robusta fiunt: sed etiam vires suas summas optinẽt. In eo vero qđ sequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescentibus, non solum cuiusq; officium minus probe administratur: sed etiam corpus ipsum macilentius graciliusq; q̃ ante, redditur. Ergo vltra siccatum, non macilẽtius modo: verum etiam rugosum efficitur. Artus quoq; ipsi inualidi, atq; ad motus suos incerti, inconstantesq; probantur. Affectio hæc in animalibus senium appellat̃, ei quæ in stirpib[9] αυαγσις græce dicitur, proportione respondens. Est enim & illa stirpis senium, siccitatis excessu proueniens. Vna igitur hæc est omni genito corpori corruptelæ, interitusq; connata necessitas. Altera est: quæ etiam in animalibus præcipue cernitur, totius substantiæ fluor, quem insitus calor excitat. Hæc itaq; ĩcommoda nullum quod genitum sit corpus, effugere potest. Reliqua quæ hæc sequuntur, prouidentia, cõsilioq; certe potest. Porro his quoq; non aliunde origo est: q̃ ex ipsis iam dictis incommodis corrigendis, atq; sarciendis. Nam cum tota moles

Ineuitabilis corruptiõis nrẽ cã

Auansis.

Vitabiles causæ.

animalium in perpetuo fluore sit: ni similis altera substantia pro ea quæ defluxit, restituta sit: euaporabitur certe, atq; dissipabitur vniuersa. Quo factum arbitror, vt natura non animalibus modo: verum etiã stirpibus, insitas quasdam vires deficientis, ac desyderati semper appetentes, ab initio statim dederit. Nõ enim vesci, bibere, aut respirare a quoq̃ vsq̃ discimus. Sed statim a principio facultates ĩ nobis habemus, quę hæc omnia citra docentem perficiant. Cibo igitur quicquid siccioris substantiæ effluxit restituimus, potione quicquid humidioris. Atq; ad pristinam ita Symmetriã ambo reducimus. Ita vero & aereę, igneęq; substantiæ modum, respiratu, arteriarũq; pulsu, tuemur. De quibus omnibus etiam singulatim dictum nobis ĩ aliis voluminibus est: nec a præsenti disputatione alienum censemus: vt quæ ibi demonstrata sunt, ad sanitatis tuendæ artem hypotheseos loco positis: sic quæ deinceps sũt aggrediamur. Cum enim quotidie propter insitum ipsis calorem, cunctis animalibus nonnulla substantiæ portio defluit, nec est aliter huius iustum seruasse modum: q̃ cibi, potionis, respirationis, & arteriarũ motus ope: necesse est ex his contrahi excrementorum prouentum. Nam si quale erat ipsũ quod effluxit, tale prorsus adiungere agglutinareq; ei per totum liceret: optimum id, saluberrimumq; plane esset. Verum vbi quod singulis particulis defluit: tale natura est; qualis ipsa est particula: nihil autem eorum quæ eduntur, bibunturve, eiusmodi prorsus est: nẽcessarium naturæ fuit, prius ea mutare & concoquere: & q̃ fieri maxime potuit efficere copori alendo, restituendoq; similia. In quo opere si quid nec confectum, nec prorsus adsimilatum est: id corpori nec adnascitur accrescit ve, & per ipsius laxiora intus spacia tanq̃ superuacaneum errat. Vnde nomen quoq; recte a maioribus ei rei περίττωμα græce est inditum. Cum igitur esse bibereq; necessaria animantibus sint, has autẽ res subsequitur excrementorum generatio: natura non solũ ipsis excernendis excludendisq; instrumenta instituit: verumetiam instrumẽtis ipsis facultates inseruit, quibus incitata, quædam ad se trahunt, quædam aliis transmittunt, quædam excrementa expellunt: porro hæc quo corpus semper mundum atq; excrementis vacuum seruetur, nec obstrui aliquaten⁹, nec ad ꝓprias fũctiones ĩbecilla esse oportet. Atq; ita geminũ iã scopũ salubris vict⁹ sermo noster exposuit. alterꝝ ei⁹ qđ exhaustũ ẽ reficiẽdi. alterũ excremẽta expellẽdi. Terci⁹ nãq; q huc spectat, ne animal ꝑpropere senescat: duos iam dictos necessario comitat̃. Si enĩ in neutro sit erratum, nec quod exhaustum est restituendo: nec excremẽtis expellẽdis: & sanitate interi corp⁹ fruet̃, & vigoris tenorẽ q̃ lõgissi͂e seruabit. Verũ de hoc postea ꝓcedẽte sermone dicet̃. Nũc qđ reliquũ ẽ eoꝝ quæ ab initio disserere proposuimus, adiiciam. Quo sanitatis tuendæ sco-

Excremẽtorũ ꝓuentus, vnde.

Tres scopi salubris victus.

Cap: 3

hic locus est contra illos q negant homines posse in longius vitam traducere q̃ praeteritis seculis ... erat et q necessario vita ... magis brevior ... Gal. dicit humidum radicale posse reparari

Instrum: excrementa deputata ut expellunt ut transmittut ut trahunt

Cap: 4º

pos, quot qualesq; sint, clarius distinguã. Illud (arbitror) iã diximus. Si corpus nostrum impatibile omnisq; affectionis expers esset, sicut adamas, aut quiduis id genus: minime artem vllam requireret, quæ ei tuendo præsideret. Sed quoniam duplices corruptionis causas. alteras internas & a se, alteras extrinsecus incidentes habet: necesse est curam prouidentiamq; non paruam desyderet. Et ex se quidem duplici ratione consumi corpus indicauimus. vna quod vel ætatis cursu, vel assiduo substantiæ fluore, ad interitum tendat. altera quæ vtiq; esum potionemq; consequitur, ipso excrementorum prouentu. atq; ex se quidẽ ita corrumpitur. Eorum vero quæ extrinsecus incidunt: vnum certe est quod separari ab eo non potest, quodq; illi perpetuo, & (vt ita dicam) veluti cõnatum adhæret, aer ipse ambiens. Alia, nec necessatio, & incertis temporibus nobis accedunt. Ille (nempe qui circunfunditur aer) nos lædit, vel quod calidos imodice, vel quod frigidos, vel qnod siccos, vel quod humidos efficit. Hæc quod contundunt, quod diuellunt quod vulnerant, vel quod articulum aliquem loco mouẽt. Oritur hoc loco logica quædam disputatio, quæ ĩ vtranq; partem rationes habet. aliis horum omnium curam ad sanitatis tuendæ artem pertinere affirmantibus. aliis eorum tantum, quæ calfaciant, refrigerent, humectent, aut siccent. Non enim si quid collisu, vulnere, aut simili quopiã affectu, a naturali habitu sit emotum, id statim aut nosse, aut declinasse, vllius esse artis munus. Ego vero de problematis id genus, agendum mihi nõ statui. sed quod vtraq; pars vltro concedit, eo accepto, ad propositum reuertar. Illud ergo cõfessum vtriq; arbitror, quæ vulnere, vel illisu, vel simili aliqua ratione lædunt, aut corrumpunt, omnibus esse nota. Quæ calfaciendo, vel refrigerando, vel madefaciendo, vel siccando, non omnibus. Ergo ne nos quidem quicq̃ ab officio alienum fecisse videbimur, Si quæ omnibus nota sunt prætermissis: ad ea quæ parũ nota sunt, potius vertamur. Quando minime propositum est, hoc saltem opere, sophisticos cauillos diluere. sed potius, quo pacto quis in valetudinem minime incidat, docere. Rursus igitur ad proprium initium sermonem reuocemus, ac diligentius adhuc quæ pro hypothesi sunt habẽda, commemoremus. Primum ergo ad præsentium contemplationem, pro hypothesi præsumptum esto: sanitatem non esse absolute elementorum, ex quibus constamus, aut medium temperamentum quam Eucrasian vocant, aut debitam conuenientiam, quam Symmetriã appellant. quemadmodum omnibus fere qui ante nos scripserunt, visum est. sed eam dumtaxat, quæ similarium est partium, vt alibi demonstrauimus. Secũdo loco illud quoq; qđ alibi nõ minus demõstrauim⁹, præsumptũ ꝓ hypothesi esto. nempe instrumentalium sanitatem, in figura,

Quæ extrinsecus incidẽtia, corrũpũt

Logica quæstio.

Hypotheses.

causa [illegible] quæ corpus humanum corrumpit ut et [illegible]

interna — externa

Quæstio

si

sanitas est — similaris — organica

[illegible] sanitas consistit in actionibus obeundis

numero, magnitudine, ac compositione, similarium consistere. Tertio, functionibus secundum naturam obeundis, sanitatis habitum discerni. Postremo sanitatem, quandam optimam esse, & (vt sic dicam) consummatam atque summam, quandam ceu deficientem ab hac, nec plane absolutam perfectamve, atque hanc etiam latitudinem habere non paruam: hæc quoque pro hypothesi hoc loco sint, quæ alibi nobis certissimis rationibus iam firmata, nunc quoque nihilo secius sunt demonstranda. Maxime vero velim qui his studere voluerit: eum librum legat: in quo illud inuestigamus, cuius denique artis pars sit: ea quæ sanitatis tuendæ curam profitetur. is liber inscriptus thrasybulus est. Præterea eum, quem de optimo corporis nostri statu scripsimus. item quem de euexia id est bono corporis habitu. Sunt hi breues ambo libelli, quos si perlegerit, qui ad hæc accedet: facillime consequetur, quæ mox dicetur. Dictum iam alibi nobis est, etiam eum librum qui de elementis secundum hyppocratem inscriptus est: necessarium ad præsentem disputationem esse. Quod opus sequuntur, tum id quod de optima corporis constitutione, tum id quod de euexia conscripsimus. Ab his hypothesibus veluti fundamentis operis iactis: hinc alicunde sanitatis tuendæ tractatio incipienda erit.

Symmetria duplex.

Cum sanitas symmetria quædam sit. Symmetria omnis duplici ratione non solum perficitur: sed etiam dicitur: alias quæ ad summum peruenit, & vere prorsusque symmetria est: alias quæ ab huius absolutione perfectioneque paulum deficit: vtique & sanitatis symmetria duplex quædam fuerit. hæc quidem exacta, optima, absoluta, & summa. illa, paulo ab hac deficiens. non tamen eatenus, vt animali sit grauis. Existit & hoc loco logica potius quam ex vsu artis dubitatio quædam. negantibus quibusdam, alium alio magis esse sanum, aut esse eius affectus quam sanitatem dicimus, notabilem vllam latitudinem. sed vnicam esse eam affirmantibus, & quæ ad vnguem sit exacta: nec maioris minorisque ratione diuidua. Mihi vero sicuti album corpus, aliud magis, aliud minus album cernitur: ita & quod sanum dicimus, magis minusque tale esse videtur.

Logica quęstio.

Demonstratio.

Cuius rei duplex demonstratio est. vna quæ ex ea mutatione accipitur, quæ per ætatum vices cernitur. Postea namque quam editum animal in lucem est, perpetuo mutari eius temperamentum (vt ante proposuimus) est necesse. Quare si in temperamenti qualitate sanitas constituitur: qualitas autem ipsa non permanet eadem: nec ipsam sanitatem eandem seruari est possibile. Altera non minus euidens demonstratio, ab ipsa sumitur actionis differentia. siquidem nec qui sani sunt omnes oculis æque cernunt, sed alii perspicacius, alii obtusius: nec auribus pari modo audiunt. immo hic quoque magna est in excessu defectuque diuersitas. sed nec pedibus similiter currunt, nec manibus apprehendunt, nec re-

Altera demonstratio.

liquorum deniq; membrorum munia similiter obeunt. sed hic probius, ille deterius. Si itaq; actionum diuersitas pro temperamenti modo respōdet: cogit plane ratio, vt totidem sint temperamentorum diuersitates: quot sunt functionum differentiæ. quod si quis κατασκευων id est constitutionum, vel statuum, potius q̃ temperamētorum dicēdum putat: quo vtiq; in omnem sectam ratio quadret, ita nimirū colligat, licet. Sanitas omni sectę symmetria quędam est. nobis, calidi, frigidi, humidi, sicci. aliis corpusculorum, & meatuum quos ὄγκους καὶ πόρους græce vocant. aliis, insectilium, vel incompactilium, vel partium dissimilarium similarium ve, vel deniq; primorū elemētorū cuiuscunq;. sed secūdum cuiusq; sectę opinionem: pro ipsorum modo, membrorum nostrorum actiones reddimus. Si itaq; varia eduntur opera: vtiq; variaē & elementorum in singulis symmetria, quam esse sanitatem supra proposuimus. Quin & citra omnem elementi mentionem: hoc pacto colligas licet. Si membrorum constitutioni functiones suæ respondēt, quotquot harum varietates dabuntur, totidem nimirum & constitutiones erunt. atqui respondent constitutionibus opera: erūt ergo necesse est, tot constitutionum discrimina, quot sunt functionum differentiæ. sunt vero hę numerosæ. quare erunt & constitutiones [æque multæ]. Si ergo omnium qui sani sunt: membrorum constitutio in symmetria consistit. constitutiones autem ipsæ variæ sunt: quandoquidem functiones sunt variæ: vtiq; multæ variæq; ipsarū cōstitutionum symmetriæ erūt. Quare etiam sanitates multæ variæq;. nō ipsa communi omnium forma, vnde dictæ sanitates sunt, sed maioris minorisq; ratione inter se dissidentes. Sicuti enim niuis candor, ab eo qui in lacte visitur, quatenus candor est, non dissidet: maioris minorisq; ratione dissidet, ita & achillis verbi grā sanitas, ab ipsa quæ in thersite est, quatenus sanitas, nō differt: sed est cum ipsa eadem. altero quopiam ab ea differt. Id vero alterum: aliud plane nihil est, q̃ maioris minorisq; ratio. Neq; enī est quod quisq̃ dicat, non edi ab omnibus hominibus varias actiones, neq; aliūde dissimilitudinem hanc nasci: q̃ ex ipsa constitutione vnde actio proficiscitur. Quod si quis eos dumtaxat sanos esse contendat, quorum singula membra functiones suas obeunt absolutissime: cæteros qui minus probe sint affecti: non esse sanos: sciat is se vniuersæ tractationis, quæ de sanitate tuenda instituitur, fundamentum subuertere. Si enī huic ꝓpositum est seruare tueriq; eam quam ab initio accepit sanitatē: nemo autem nostrum sanus est, luce clarius fit: inutilemq; irritamq; fore, quam nunc de sanitate tuenda artem instituimus. itaq; nec quærēda nobis talis vlla est: sed plane silentio prætereunda, sermoq; iamiam finiendus. Omnes ergo eiusmodi difficultates, summouet ipsius veritatis cognitio.

Sanitates q̃ in latitudine spectātur nō differre specie.

tot sunt diversitates temperamentorum quot sunt differentiæ actionum.

Sanitas à sanitate nō differt secundum speciem, sed secundum magis et minus differt.

Non prima sanitas tuenda, sed proxima precedens

Non enim absoluta ipsa tantum quę insectilis est: simul est, & dicitur sanitas: verum etiam quę ab hac deficit, modo tamen vsibus nostris adhuc non sit inepta. Quippe sanitatem omnes requirimus, tum ad vitę functiones, quas plane morbi impediunt atq; auferũt, tum vero, vt molestia careamus. Angimur enim doloribus non leuiter. Eam vero corporis constitutionem, in qua nec doloribus cruciamur, nec in vitę actionibus impedimur: sanitatem appellamus. Quã si quis alio nomine appellare malit, nihilo plus ex ea re consequetur. Sicut nec qui ἀειπάθειαν id est perpetuam inualetudinem inuehunt. Quippe si hanc propterea inueherẽt, quod omne genitum corpus, sicuti geniturę, sic etiam interitus causas ab initio secum natas habet, sicuti a nobis ante demonstratum est: vtiq; laudati a nobis essent. Tanq̃ & vera, & antiqua dogmata professi. Nũc cum iuxta, sanorum ęgrotantium q; corporum constitutiõnes, easdem esse specie decernunt: nec authores laudo, nec placitum probo. Cum longe melius existimem, satis amplam latitudinem sanitati tribuere: q̃ omnis homines perpetuo vrgentibus morbis premi. Qui & si esse in nobis omniũ morborum semina dicant: tamen fatẽtur ipsi, ea tam esse parua, vt sensum nostrum omnino effugiant. Esto igitur (si velint) doloris quispiam in nobis affectus. Verum tam exiguus, insensibilisq;, vt minime officiat. Sunto si libet, & febres. Sed adeo leues, vt neq; sensum sui vllum afferãt. Liceatq; per eas & negocijs publicis priuatisq; perfungi, & balneo vti, esseq; & bibere: ac reliqua quę opus sunt peragere. Quippe facultas ad necessarios vsus minime impedita: sanitatem potius determinat. Nõ enim functionum imbecillitas, morbi statim nota est, absolute ita, citra q; exceptionem loquenti, nisi adiectum sit, quę preter naturam cuiusq; sit. Siquidem omnes (arbitror) & cernimus male, si cum aquilis & lince comparemur: & confuse oblesesq; audimus: si cum melampode, & pedibus parum valemus: si cum iphiclo, & manibus si cum milone, conferamur. Quouis deniq; membro prope mutili videamur: si cum ijs, qui hoc ipso maxime valent, comparemur. Quis igitur nostrum se non probe oculatum existimet: si formicas duum stadiorũ interuallo non cernat? Aut quis auritũ se parum recte putet, si quod sexagita stadijs abest, nõ exaudiat? At si quis litteras hac pagella descriptas, recte non cernat: is iam oculos merito accuset: non tamen, si quatuor has ipsas cubitis abiunctas non peruideat: nisi forte ea prius oculorum acie fuit, qua vel has cerneret. Sic enĩ (arbitror) accuset: dicatq; merito quod omnibus hominibus dici assolet nempe hoc prius fecisse: nunc idem facere non posse. hunc enim morbo aliquo teneri dicemus: siquidem senectutis vitio imbecillitas ea non incidit. Quanuis sunt qui senectutem quoq; ipsam morbum esse velint. Ceteros quibus natura non dedit, vt acute videant, aut audiant, aut celeriter

In eos qui ἀειπάθειαν ponunt

Imbecillitatẽ actionis, non esse absolute morbi notam.

Particula pr. nam Optime consideranda est in definitione sanitatis et morbi ualet-n. ac si dicas tu uernacula nostra lingua contro alla natura di quel tale

currãt, aut alia id genus valide stren ueq; obeant, neq; morbo teneri neq; in totum preter naturam se habere censebimus. omnis siquidem morb⁹ præter naturam est, hi se præter naturam plane non habent, sicuti necesse nes. Non igitur absolute citraq; exceptionem, sanos ægrosq; functionũ firmitate, infirmitateq; iudicandum. Sed sanis verba illa, secundum naturam, ægris illa, præter naturam, adiici oportebit: vt sit nimirum sanitas, affectio naturalis actionem perficiẽs. Contra, morbus affectio præter naram actionem impediẽs. Neq; enim si affectus secundum naturam se habeat: continuo etiam sanitas existit. Est enim affectus secundum naturã, tum ægiptiorum nigritia, tum gallorum candor, tum scytharum rufus color: quorum tamen nullum est sanitas, cum ea omnino in colore non cõsistat. Neq; si præter naturã se habeat, protinus morbus est. quando ita, vel ex sole nigritia, vel ex diutina vmbratili consuetudine contractus cãdor, morbus fit. Sed adiecisse oportet sanitatis notioni, quod causæ rationem ad aliquod opus edendum optineat: morbi vero notioni, quod actioni incommodet. Verum de his alibi dictum a nobis locupletius est. Ad præsentem disputationem illud solum sumpsisse sufficiat, permagnã sanitatis latitudinẽ esse: nec eam in omnibus nobis æqualiter prorsus inesse. Quod si cui violentum appareat εὐκρασίας id est medij temperamenti nomine censeri, quod medio ad vnguem temperamento non sit: is quæso reliquorum in vita nominum vsum, ad memoriam reuocet: vbi & potionem & balneum eucraton hoc est temperatum dicimus: non solum cũ alterum huic, alterum illi tale est, sed etiam cum ad eundem hominẽ in latitudine tale est. Nam si auerso paululum qui biberit, iniecerit quis ĩ calicem, calidę, frigidę ve exiguum, nullam mediocris temperamenti mutationem deprehendet. Atqui si quod temperatum est ita exigis ad vnguem, vt omnino indiuisibile insectileq; sit: haudquaq̃ iniecto vel calidę vel gelidæ minimo, temperatum esse videbitur. Ad eundem modum neq; si quis in natationem temperatam, frigidæ pusillũ iniecerit, vtilitatẽ ei⁹ protinus corruperit. Quin ambientem quoq; nos aerẽ, tẽperatũ dicim⁹, etiam si in alterutram partem paululum sit propẽsus. Deniq; quid miri, si eucrasiam in satis amplã latitudinẽ extẽdũt vniuersi: quãdo & ĩ lyris cõsonantiam ipsam quę summa exactissimaq; sit, vnicam atq; insectilem esse probabile sit. Quę in vsus hominum veniat: certe latitudinẽ habeat. Sæpe nãq; quã percommode temperasse videaris: alter superueniẽs musicus exacte tẽperauit. Siquidem nobis ad omnia vitæ munia, sensus vbiq; iudex est. Quare ipso etiã eucrasiã dyscrasiãq; iudicabimus. Pari modo actionis vitium, cuiusq; ꝑter naturã suã male habẽtis mẽbri, nõ ante, morbũ decernemus: q̃ ad sensibilẽ magnitudinẽ ꝑuenerit. Nec quicq̃ vt ad rẽ ꝓpositam, ne hic quidẽ referat: ipsam ne lesam actionẽ, an affectum

---

Marginalia:

Sanitas qd sit

Morbus qd sit (item p° meth. cap. v.)

Si qd secũdũ naturã, nõ stati etiã sanum.

Nõ si quid ꝑter naturã statim etiã ęgrũ

Sanitas habet latitudinem magnam ut et supra dixit et locuplenius in primo artis parue.

De nominũ vsu

Consonãtiæ nomen.

Sẽsus nobis iudex est.

cuius vitio lęditur, morbum dixeris. Sicuti nec siue quis affectionem, siue costitutionem appellasse malit. Dictum a nobis alibi & de his est, & simul euidentibus rationibus confirmatũ, tũ morbũ, tũ sanitatẽ in corporis affectione constitutioneq́ consistere, minime in actione actionisue sione. Cęterum ex horum morosa perpensione discussioneq́, parum vel ad valetudinem tuendam, vel ad morbũ submouendũ iuuamur. Cum illud modo nouisse satis sit, corporis constitutionem quę causę rationẽ respectu actionis optinet: vtriusq́ facultatis scopum esse, & eius quę sanitatem tuendam, & eius quę morbũ profligandũ profitetur. Quippe cum hanc, & pręsentẽ seruare, & amissam restituere propositum nobis sit. Actiones vero constitutionem corporis necessario sequntur, eã quę proba est: inculpatę probęq́, quę cõtra est: culpabiles ac vitiosę. Quare quoniam id quod ope nostra seruatur restituiturq́, affectio quędã corporis cõstitutioq́ est: eam vero ex necessitate fũctionum sequitur ⌊ bonitas, ⌉ ad presentem certe disputationem parũ attineat: functõnũ ne, an cõstitutionum in genere, morbus sanitasq́ collocanda sit iquiras, id poti⁹ attinet, vt illud pro hypothesi sumentes, quod in naturali corporis nostri constitutione, illa seruanda maxime sunt, quorum beneficio functiones obeamus, ac illud memoria repetentes, quod similarium quidem partium eucrasia, ⌊ Instrumẽtalium ⌉ forma, positura, numerus, & magnitudo fũctionum sunt causæ. Præterea quod hæc omnia i latitudine quadã spectantur: etiam in singulis hominibus seorsum: quę reliquo sunt persequamur. Ad quę sane nõ paruã cõmoditatẽ affert, latitudo horum perspecta. Nã cũ eucrasia duplex omnino sit: altera quę in animantium saltẽ corpore, cogitatiõe potius vsurpetur, q̃ solide subsistat: altera quę in sanis omnibus subsistit, atq́ apparet. Hanc rursus a nobis diuidi par est. Quippe i qua nõ parua diuersitas iuenietur. Id q̃ sit verum vel ex ipsis ætatib⁹ maxime deprehendas. Cum enim ad omnem voluntate susceptam actõnem adolescẽtiũ ætas sit aptissima: infantiũ certe senũq́ min⁹ ad hãc est apta, propterea quod illis humor, his siccitas frigiditasq́ nimis abundat. In alijs tamẽ functionibus, quas naturales appellamus, veluti, auctione, cõcoctione, distributione, & nutritione, infantes plane cęteris ætatibus lõge prestant. Neq́ tamẽ eo secius omnibus, per omnes ętates licet esse sanis. Ergo quẽadmodũ in ętatum diuersitate se habet: ita etiam in naturalis habit⁹ differẽtijs, imensũ quãtũ tẽperamẽtorũ discrimẽ iuenias. Vt duorũ exẽpli grã similis etatis puerorũ, hũc altero lõge humidiorẽ, illũ sicciorẽ. Pari modo hũc calidiorẽ, illũ frigidiorẽ. Quibuscũq́ igit corpib⁹ multo supra iustũ calidis, frigidis, humidis, aut siccis esse cõtingit: ijs plane optima tẽperies nõ est. In qbus autẽ ab eo quod absolutissime tẽperatũ ẽ, diuersitas quędã itelligitur: minor tamẽ q̃ quę sensu discerni possit:

Morbum in affectiõe cõstitutioneq́ corporis cõsistere.

Sanitas hẽt duos scopos: conservar[e] / reducer[e] ad melius.

Eucrasia duplex.

Sensibilem eucrasian latitu. habere

Volũtarias actiones in adolescentibus, naturales in infantib⁹ pollere.

hæc certe, quod ad vsum ꝑtinet, pro absolutissimis accipim⁹. Ita vt sãitatis quã ĩ latitudie cõtẽplamur: hęc quidẽ medij sit tẽperamẽti, nec vlli vitio obnoxia, quod saltẽ sensu percipiatur: hæc ceu ĩtẽperata vitioq; exposita. hui⁹ sentẽtiæ euidẽtissima indicia sunt: discrimina quę in gracilib⁹ corpulẽtisq; notent̃. Quippe quoꝝ cõtrarias habitudines, ex cõtrariis tẽperamentis ortas esse necesse est. Sicuti igit̃ nec nimiũ gracile corpus probam⁹: nec quod valde est obesum: ita nec tẽperamẽta eorũ plane laudabimus: tamet si vtrũq; q̃ maxĩe sanũ esse cõspicim⁹, sed quæ ĩ medio horũ habitudĩes sunt, eusarchi græcis dictæ, sicuti ipsę debitam partium cõueniẽtiã specieq; ĩculpatã habẽt: ita id totũ cõueniẽtis laudabilisq; temperamẽti beneficio acceptũ ferũt. Tales ergo corporũ habitus, si veritatẽ ipsã ad vnguẽ exigas, absoluta saltẽ exactaq; tẽperie, ne ipsos quidẽ tẽperatos dixeris. Verũ quod sensu iudicet̃, atq; ad vsum sit satis: nõ ĩculpabiles solũ, sed etiã optimos cẽsueris. Sane ĩdiciũ euidẽs est, ne ipsos quidẽ exactissimũ tẽperamẽtũ cõsecutos: ex eo quod nũq̃ eodẽ statu ꝑmaneãt. Sed primã ætatũ ipsaꝝ mutatõnẽ recipiũt, nulla haꝝ eũdẽ perpetuo tenorẽ seruante: sed semꝑ ad siccius tendẽte. Alterã, quæ somni, ac vigiliaꝝ, quietis, & motus, tum motus ipsius differẽtiarũ, ad hæc bibendi, sitiẽdi, ædẽdi, esuriẽdi, ciborũ potionisq; copiæ, aut inopiæ. Præterea balnei, ĩracũdiæ, studij, doloris, omniũ taliũ, occasione ꝓueniũt, quæ tãtũ non omni momento tẽperamẽtũ ĩmutãt. Quis igitur ĩ tãta mutatiõe, optimũ vndecũq; tẽperamentũ ĩuenire se speret? Quippe quod si cui vnq̃ optĩa natura prædito cõtigit, certe ne momẽto quidẽ durauit. A deo mihi sane admirari subit, eorũ opinionẽ, qui sanitatẽ eucrasiãq; citra omnẽ latitudinẽ vnicã q; eẽ cõtendũt. Nec si quid ab hac paulo discessit: vtiq; sanitatem esse. Qua nimirũ sententia ἀκριβείαν obiter ĩprudẽtes ĩuehũt disputãtq; de re aut nũq̃ plane visa ĩ animalis corpore, aut si quãdo visa est: ne minimũ q̃dem tẽpus durãte. His ergo quã somniãt sanitatẽ, ipsis seruãdã liquim⁹. Nos interi ad eas quę ĩ aperto sunt reuertimur. Quaꝝ cũ duplicẽ statuam⁹ substãtiã, vnã de qua plane queri nõ sit, alterã de qua queri liceat de qua modo verba fecimus: suũ vtriq; scopũ reddamus. Nẽpe ei quã ĩculpatã diximus, exactã absolutãq; plane, quod vtiq; sensu aduerti possit, custodiã. Alteri de qua cõquerare: nõ exactã. Quippe ĩtẽperies quæ ĩtra sanitatis sunt, termĩos: corrigere oportebit. Ita vt quæ iusto ficciores naturæ sunt, humidiores reddas. quæ humidiores sunt, ficciores: pari modo quæ frigidiores sunt, vt harum excessum castiges. quæ calidiores: earũ superãtiã ad moderatius reuoces. Hæc qua salubris victus ratione fiãt: procedẽte sermone docebim⁹. Prius enĩ tradẽdũ (arbitror) quẽadmodũ optimæ naturæ cõseruãda sit sanitas. Ante id vero, quęnã sit optima corporis cõstitutio exponem⁹. Est igitur ea si substãtiã eius spectes,

Quenam sit optima corporis constitutio.

& quæ optimo tēperamēto sit, & quæ figurā partiū egregie ad functōes cōparatā habet: ad hæc quæ omnē, tū numerū, tū magnitudinē, tū omni um earū inter se cōtextū, ad actiones idoneū exhibet. Si vero idicia notas'q; respicias: cui' corpus carnis mediocritatē præfert. porro id tale ē: quale inter gracile & obesum, mediū esse docuim'. Nec refert si p obeso cor pulētoue, crassum dixeris. Idē reliquorū quoq; excessuū i medio plane ē sitū. ita vt nec hirsutū id merito dixeris, nec glabrū, sed nec molle, nec durū, nec nigrum, nec cādidum, adde etiā nec venis amplis, nec obscuris, nec iracundum, nec ignauū, nec sōnolētū, nec peruigilē, nec hebetē, nec callidū, nec i venerē pronū, nec a venere alienū. Quod si oib' quoq; corporis partib' plane mediū oīs excessus teneat: pulcherrimū id visu nimirū fuerit, vtpote symmetrō. Erit nō min' ad labores oēs plane idoneum, nec reliquis eucrasiæ id est boni tēperamēti cuiusq; mēbri notis, quas i secūdo de tēperamētis retulim', destitutū. Nā multos videas quib' caput attemperatū cōmode sit: thorax vēterue, & quæ gignendo tributæ partes sunt: parū prospera tēperie sint. Quorūdā vero in artub' itēperies est. Nō desunt & quorū vnū aliquod viscerū, aut alia quæpiā particula, vna pluresue, Interi vero plura aliqua viscera, parū salubri sint tēperamento. Ego vero i vnica istrumētaliū partiū itēperiē, idq; i nō paucis notaui, Ita vt verbi grā reliqua oīs vētriculi cōcauitas vno tēperamēto cōmodo icōmodoue eēt, alio ipsū dūtaxat vētriculi os. Cæterū de ijs vbi de viciosis corporū statibus disceptabim', ageť. De optia vero, & cui' singulæ particule vniuersā substātiā iculpatā habet, nūc diceť. Hui' ergo sortis hō, cū arti sanitatis tuēdę tradiť educādus: fortūatus vtiq; sit: si stati ędit' i luce ei cōmittatur. Ita nāq; ad animi quoq; affectus nōnihil lucrifaciet. ipa nimirū recta vict' ratiōe mores quoq; probos reddēte. Cæterū si qua etiā sequētiū ętatū, eius se moderatōni sūmittat: sic quoq; cōmoda sentiet nō mediocria. Sane primū dicetur, queādmodū si huiuscemodi hominē ab initio susceperis, eūdē p omnē vitæ cursū sanū custodias. modo ne qd violētū extrinsecus illi icidat, Id quod vtiq; ad sanitatis tuēdæ artificē, parū attinet. Secūdo loco, queādmodū, si nō recēs natū puellū acceperis, sed q iā præceptorib' dari sit habilis: ei' quoq; curā agas. Postremo queādmodū reliquarū ætatū cuiuslibet. Ergo recēs is natus ifantul', cui' corporis cōstitutio omni nota vacat, primū quidē fascijs deligetur: sed corpori pri' toti sale modice insparso, quo cutis ei' dēsior solidiorq; ijs quæ itus sunt partibus, reddatur. In vtero eni ęque cū reliquis mollis erat: cū nec duri' vllū corpus inibi cōtigerit: nec æer illi vsq̄ frigidus icideriť, quorū cōmertio cōtracta densataq;, & q̄ ipsamet pri', & q̄ reliqua membra: densior duriorq; fieret. At quoniā iā ęditus ifans i frigore, calore, atq; inter corpora multo se duriora versetur necesse est, ob hæc ipsa nimirū naturale ei' tegmē pparari quodāmō a nobis reddiq; ad idolētiā, & tolerātiā q̄ aptissimū

Notę, optimę constitutionis.

In eodē instrumentali duplex inueniri temperamentum.

Cur infans sale inspergendus.

Puer Fortunatus

Diversorum humorum diverse constitutiones

Alcuni sono deboli nelle giunture

Nota d Ventriculo

Cap: 7:

Puer proponit. q debeat ... sit optime sanus

Zingari ... infantes suos et in gelidam ... ob frigus

par ē. Ita vero q secūdū naturā se habēt īfātes vel solo sale ꝑparati mūitiq; abūde fuerit. Quādo q siccorꝝ mirti foliorū, aut aliorū id gen⁹ īspersione egēt: ijs plāe viciof⁹ stat⁹ sit. Nobis vero ad præsēs de ijs q optio statu sūt, dissere re ꝓpositū ē. Ergo hi fasciis (vt dictū ē) īuoluti: lacte ꝑ alimēto vtāť, & balneis salubriū aquarū. Vniuersā nāq; vict⁹ rōnē hūidā sibi adhiberi postulāt, vt q cęteris ætatib⁹ tēperamēto sint hūidiore. Atq; ex ijs quę ad sanorū vict⁹ rōnē sūt necessaria: primū hoc se ad disq̄sitionē stati offert. Nā sūt q huidiores naturas siccādas sēp putēt, sicuti ediuerso quę frigidiores sūt: calefieri debere, madefieri quę sicciores, frigefieri quę calidiores. Quippe similib⁹ quēlibet excessū augescere: cōtrarijs remitti ac minui, vnoq; verbo, cōtraria cōtrariorū eē remedia. Oportuit vero nō id modo hippocratis legisse eos, memisseq;: sed & illa quoq; ī qb⁹ ait, hūidā omnē vict⁹ rōnē febricitātib⁹ eē vtilē: ꝑcipue vero puellis & his q tali refici victu sūt assueti. Videť ei ī his tria deiceps pari iter se iure posuisse, morbū, ætatē, consuetudinē. Atq; a morbo qdē cōtrarij adhibēdi indicatōnē accipit, ab ætate & cōsuetudie, similiū. Febri nāq; ceu morbo calido & sicco, huida cōueniūt. puellis, vt qb⁹ ea ætas nō morb⁹, sed secūdū naturā fit: id maxie ē vtile, qd᷑ plane ē simillimū. Pari mō cōsuetudini: vtpote quę ad sciticiā acq̄sititiāq; naturā ī corpib⁹ gignit: contraria dedisse īprimis est noxiū: atq; hæc merito. Quę ei corpa secūdū naturā se habēt: ijs seruari custodiriq; suum hitū decet: quæ morbo aliquo ꝑmūtur: his contra alterari, & ad cōtrariū habitū trahi expedit. Ac seruať qdē similib⁹ vnūqdq;, alterať cōtrarijs. haudquaq̄ itaq; siccādi pueri sūt: si mō ī his nulla ꝑter naturā hūiditas subest: q̄lis ī raucedine, distillatiōe, catarhroq; cōspiciť. Sed ꝑ naturæ rōne alēdi: ac dulciū aquarū balneis humectādi. Quę ei medicā vi aliquā prę se ferūt, oēs plane siccāt. veluti quę sulphuris aliqd, bitumis, alumisue repsētāt. tū cibo eo potōneq; nutriēdi: q hidæ q̄ maxie naturę sit. Ad hūc modū & natura ipsa pueris cōsuluit, & lac matris in humētis alimēti vsū ꝑparauit. Atq; optimū fortasse etiā reliqs oib⁹ īfātib⁹ est, ipsū lac matris, modo, nullo morbo sit corruptū. maxie vero ei q optio ē tēperamēto, de quo nūc sermo īstituiť. Quippe cui⁹ maternū: nō corp⁹ mō totū: sed ēt lac, a vicio eē alienū nō sit absimile. Ac sāguine qdē dū adhuc in vtero gestamur, ali nos cōstat. ex sāguie vero lac gigniť, exiguā ī māmillis mutationē adeptū. Quare q matris lacte pueri alūť: ij iā nō solū cōsueto: verū etiā maxime ꝓprio vtūtur alimēto. Videť autē nō modo nutrimētū id natura īfātib⁹ ꝑparasse: verū etiā facultates q̄sdā naturales, qb⁹ eo vtāť, ab īitio ꝓtin⁹ cōtulisse. Quādo si modo natis papillā stati in os īseras, & sugūt lac ipsū & deglutiūť prōptissīe. Qui sicubi forte offēdūť plorāt ue, nō minimū ijs doloris lenimē est, nutricis papilla ori indita. Quippe tria hæc doloris īfātiū remedia nutricib⁹ īpo vsu edoctis, īuēta videm⁹: vnū qd᷑ modo retulim⁹, & altera duo, motū mediocrē, & vocis modulatōnē. Quib⁹ ꝑpetuo vsę nō solū mitigāt: sed etiā sōnū cōciliāt, vel hoc ipso testificātę natura, ad musicā eos & exercitia suopte īgeio eē ꝑpēsos. Adeo q̄s q̄s his artib⁹ ꝓbe vti sciet: is nimirū & corp⁹ & aīmū optīe īstituet. Nutricib⁹ igiť triplex puellis excogitata dimotio

A quę quę medicā vim habēt, siccāt.

Mores quibus de causis deprauantur.

ẽ. In cũis, ĩ lectulis pẽdẽtib⁹, ĩ suis ipsarũ vlnis. vbi iã hoc aliud quoq; nobis estimãdũ oriẽ, ad sãitatis tutelã vel ĩprimis necessariũ. Cũ Asclepiades plãe apteq; exercitatões dãnet. Erisistrat⁹ verecũdi⁹ timidi⁹q; decernat, cęterũ idẽ cũ asclepiade sẽtiat. Reliq fere medici nõ solũ ad euexiã, id est bonã corpis habitudinẽ: sed etiã ad sãitatẽ eas pdicẽt. Porro exercitatõnũ tria saltẽ pria notãtur genera, vtiq; quot motionũ differẽtię, qppe aut a nobis ipsis mouemur, aut ab aliis, aut medicamẽto. Horũ tamẽ tercia spẽs ad sãos neqq ptiet. Sed q ab altero pstãt mot⁹, nauigãdo, eqtãdo, vehẽdo, atq; vt paulo ãte dictũ ẽ ĩ cũis, lectulis, vlnisq; obiẽ. Recens tamẽ nati puelli tã valẽtẽ motũ q ẽ q vehiculis, nauigiis, equis ue præstaẽ: adhuc nõ desyderãt. At q iã terciũ aut quartũ ãnũ agunt, his vehiculo, nauigioq; modice agitari licet. Septẽnes vero etiã valẽtiora exercitia tolerãt, ita vt eqtare iã assuescãt. p se vero mõeri tũ pmũ pueris licet, cũ iã repere cęperũt, magisq; ẽt cũ ĩgredi. Immature vero, cogẽdi oĩno nõ sũt: ne crura eorũ põdere viciẽ. Sãe vel hac ætate facile declaraẽ, quãta sit naturę nostrę cũ exercitiis societas, cũ pueros, nec si cõcluseris loco aliquo, phibeas, quo minus discurrãt, ac pullorũ vitulorũq; ritu lasciuiãt. Quippe sua cuiq; animãti natura satis ẽ, ad pprias cõueniẽtesq; excitãdas appetitões, qb⁹ sãitatẽ salutẽq; tueaẽ. Verũ asclepiades nihil horũ cogitãs: p magnũ ociũ captiũculas texit, qb⁹ docere coneẽ, nihil ad bonã valetudinẽ excercitia cõferre. Verũ huic postea qd' par ẽ respõdebiẽ, ceu garrulitate ad finẽ potissimũ taxanda. Est enĩ nobis hoc loco ppositũ nõ sophistarũ nugas refellere: sed qd' ad sãitatẽ tuẽdã cõducat pręcipere. Itaq; ad ĩfãtes redeo, q optio corpis hitu sũt: porro his aĩ quoq; mores citra viciũ eẽ par ẽ. Qui eni iusto sũt ad irã magis procliues, aut aĩo plane demisso, aut sẽsiles magis, aut insensiles, aut pręter modũ gulosi, hos parũ idoneo tẽperamẽto eẽ, iis ptib⁹ qb⁹ pdictorũ sigula admĩstrãt: necesse est. pditũ vero de his fusi⁹ ẽ ĩ iis libris quos de hippocratis platõisq; placitis scripsim⁹. Verũ q nũc pposit⁹ ĩfãs ẽ: vndecũq; absolut⁹ ẽ. hui⁹ ergo sicut nullũ ex aĩ morib⁹ corrigere: sic eosdẽ seruare, ne quo viciẽ: oportet. Seruaẽ vero qdq;: iisdẽ plãe generib⁹ qb⁹ corrũpiẽ. Corrũpũẽ aĩmi mores praua cõsuetudie cuiusq; horũ, cibi, potõis, excercitatiõis, vidẽdi, audiẽdi, toti⁹ deniq; musices. Itaq; pitũ horũ oĩm eẽ eũ medicũ oportet, q sãitatis tuẽdę curã suscipiet, nec ea opiniõe eẽ, q si ad solũ spectet philosophũ, aĩ mores effingere. Quippe huic ob aliud oĩno mai⁹, id mũeris tribuiẽ. nẽpe aĩ sãitatẽ, medico vero ne corp⁹ facili⁹ ĩ morbos dilabaẽ. Quãdo iracũdia, flet⁹, ira, tristicia, cura ĩmodica, & multę sup his vigilię: febres accẽdũt, ac grauissis valetudib⁹ ĩitia prębẽt. Veluti ediuerso cogitatõis mẽtisq; segnitia, ac anim⁹ oĩno deses: decoloratos, atq; ex atrophia, id ẽ nutriẽdi defectu graciles, ob natalis caloris ĩbecillitatẽ reddũt, hũc ei calorẽ pter cętera ĩtra sãitatis fies custodire oportet. Custodiẽ aũt modicis tũ corpis, tũ aĩ excercitiis. Qui nãq; mot⁹ modũ nõ seruãt, siue hi ex rõali, siue ex appetitoria, siue ex aĩosa aĩ parte cieẽtur, si modum nimiuũ excesserunt, biliosum animãs reddunt. Si intra modum nimium subsistunt: pituitosum frigidiumq; efficiũt. Quinetiam priorem habitudinem febres, & qui ca-

Asclepiades
Erisistratus

Exercitationum tria genera

Prima excer ctationũ genera tria.

Mot⁹ qui ab altero præstãtur, qui.

Quando gestari vehiculo. Quando equitare pueris licet. Quãdo per se mouendi.

Crura viciantur.

Asclepiades.

Asclepiades garrulosus.

mp. 7ano declamatur naturę appetitus a puerorum propensio.

Iisdẽ generibus seruari quippiam corrumpiq;.

Ex quibus corrũpantur animi mores.

Medici partes sunt et mores puerorum recte instruere

Quomodo ad philosophũ & quomodo ad medicũ spectet morũ effictio.

Febris cur gignatur.

qui aliqui incidant in atrophiam

Quid mores animi efficient.

Atrophia que prouenit ppter imbecillitatẽ caloris natiss reparatur modicis tum animi tum corporis exercitiis.

Musica corrumpit mores

Puerorum custodia demandatur

Medico ut corporis sanitatem conseruet:

Preceptori philosopho ut animi sanitatem custodiat.

lidiores affect⁹ sũt: posteriorẽ iocineris & viscerũ obstructões comitiales morbi, apoplexiæ, i sũma distillationũ fluctionũq; morbi, plærũq; excipiũt. Et nos ægros quotãnis nõ paucos p̃sanauimus, solis, animi motibus ad debitũ modũ reuocatis. Est vero nõ spernẽdus huius sentẽtię testis, ipsum patriũ nobis numẽ æsculapius, q multas scribi cãtilenas, mimosq; ridicularũ rerũ fieri, & melodias quasdã istituit, ijs q̃bus vehemẽtiores animosæ partis motus: corpis tẽperamẽtũ iusto calidius efficerẽt. Alijs q̃busdã (neq; ijs paucis) venari, æquitare, atq; armatos excercitari iussit. Iisdẽq; stati tũ motuũ ipsorũ speciẽ, vtiq; q̃bus mot⁹ iiũxit: tũ armorũ, q̃bus armatis exerceri præcepit: definiuit. Nõ enĩ quo pacto excitetur erigaturq; animosa pars cũ ĩbecilla sit præcipere sat habuit: nisi etiã mẽsurã eius ab exercitationũ idea definiret. Nõ enĩ pari modo excitatur ea animi portio, vbi cũ apris, vrsis, tauris, & alijs id genus prævalentibus robore belluis agitandis sumus attẽti: & cũ leporẽ, capreã, & id genus fugatia, ac timida sectamur. Nec similiter cũ ĩ leui armatura, & graui exercemur. Nec pariter cum citato cursu dimouemur, & cũ mediocri motu agimur nec vbi, cũ alijs cõtẽdimus, & vbi soli agimus: iam clamore an tacitus ad labores inhorteris irritesq;, nõ parũ sane interest. Verum de his latius dicetur ĩ sequẽtibus. Sed ĩfantes qui optimũ sortiti sunt tẽperamẽtum (de his enĩ sermo erat) nõ leui cura egẽt, ne quos animi motus ĩmodicos ĩcurrãt. Quippe loquelæ adhuc expertes, ploratu, clamore, iracundia, & ĩordiato sui motu, dolorẽ indicant. Nostrũ igitur officiũ sit: coniectantes quod desyderẽt: assidue id suppeditare. priusq̃ auctus dolor, ĩ nimium atq; ĩordinatũ motũ vna cũ corpore, etiam animũ ipsum vniuersum conijciat. siquidẽ dẽtientes, aut ab externo quopiã offẽsi, aut aluũ exonerare, aut meiere, aut esse, bibereue cupiẽtes, perinde ac discruciati plorant, atq; enormiter mouẽtur. Fieri etiã potest vt frigore offensi, teporẽ desyderẽt. Sicuti cõtra æstu afflicti, refrigerationẽ. Est quando multitudinẽ instratorum nõ tolerant. Quippe multos offendit id quoq; nõ minimũ. Maxĩe vero cum aut totũ corpus vertere, aut etiã artus mouere cupiunt. Quinetiam ipsa quies, si sit diuturnior: nõ parũ molesta esse solet. quando nullũ animans ĩmodico vllo delectatur. Sed sẽper mediũ modum expetit. Porro medius ipse modus, nõ vnus oĩbus est, sed ex eorum sẽper est numero quæ ĩcollatione ad aliud spectanť. Quocirca q curã infantis æducãdi suscipiet, hũc plane vt acrẽ mediocritatis cõueniẽtisq; cõiectorẽ esse: ita hæc sẽper p̃bere oportet priusq̃ ex desyderio cuiusuis auctus dolor, simul cũ corpore animum quoq; ĩ motus immodicos conijciat. Quod si quãdo quod infestat, imprudentibus inscientibusq; nobis auctum esse contigerit, corrigere id tentabimus. illico vel p̃ebito quod expetit, vel sublato quod offendit. etiam motu per vlnas nutricis adhibito, ac vocis modulamĩe, quo vti prudentiores nutricum consueuerunt. Ego namq; puello quo-

dam totum diem irato, plorante**ꝗ** ac imodice se inordinate**ꝗ** iactāte, nutrice ipsa omnis consilij inope deprehendi q̄d offendit. Quippe vt ne**ꝗ** papilla in os imissa, ne**ꝗ** a nutrice prolatus, si forte meiere, aut aluum exonerare vellet, lenitus est, sed nec cum ab vlnarū agitatu reclinari est ceptus, aduerti autē tum lectum, tū inuolucra, tū vestes ipsas sordidiores: præterea puellū ipsū imūdū, at**ꝗ** illotū: lauare detergere**ꝗ** iussi: tū lectulū mutare, ac vestē omnē tersam mūdā**ꝗ** prębere. Quib⁹ pactis, ꝓtin⁹ ab imodico agitatu cōquieuit. Illico**ꝗ** dormiuit, nō suauissimū modo: verū etiā lōgissimū somnū. Vt vero recte conijcias, quæ puello officiāt: non modo solertia est opus, sed etiā assidua de ipso q̄ nutrit̄ experiētia. Hæc igitur oīa vs**ꝗ** i terciū a natali annū, circa puellū pagēda cēseo. In primis **ꝗ** de nntrice ipsa nō minimā habēdā esse curā, quid edat, quid bibat, quo pacto i somno, venere, exercitatiōe, se habeat. vt videlicet lac eius egregie sit tēperatū, quale certe erit, si sanguis eius q̄ optimus sit. porro is talis est, qui nec flaua abūdat bile, nec atra, nec pituitosus est, nec serosus, nec aquoso liquore permixtus, nascitur autē eiusmodi sanguis, ab exercitatione moderata, & cibis tū boni succi, tū iusto tēpore modo**ꝗ** assūptis: præterea potione tēpestiua modice**ꝗ** sūpta. De quib⁹ omibus i ijs quæ post dicētur, diligēter agetur. A venere omnino abstinēdā esse quæcū**ꝗ** lac ꝓbebit, moneo. Nā & mēses viri cōsuetudie ꝓuocātur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quinetiā aliquæ in vtero cōcipiunt, quo alienius a puello adhuc lactēte, nihil est. Ita eni quicquid sanguis est optimū, i fętū absumit̄. Quippe is cū propriū i se vitæ pricipiū cōtineat: & huius moderamine agitur, & assidue cōueniēs sibi alimētū trahit, vtero ipsi veluti radici adherēs, nec vs**ꝗ** ab eo nocte dieue discedēs. Interi vero nō mior modo: verū etiā deterior rationabiliter redditur ipsius grauidæ sanguis. Quo fit vt lac ipsū tū peius, tū vero exiguū i mamillas colligatur. Quare si quæ infantē lactat vterū gerit: ego magnopere suaseri aliā iueniendā nutricē. Cuius etiā lac gustu, odoratu, visu, cōsiderādū explorādū**ꝗ** diligēter sit. Siquidē quod optimū est: id gustāti olfaciēti**ꝗ** plane suaue, ituēti cādidū, æquabile, ac liquidi crassi**ꝗ** mediū apparebit. Quod viciosum est: ediuerso aut crassum & caseosum, aut liquidū & serosum ac liuidū: tū cōsistētia ipsa colore**ꝗ**, iæquabile videbitur. Idē gustātibus amarorem, aut salsedinē, aut qualitatē quāpiā extraneā exhibebit. tale vero nec olfaciēti suaue erit. At**ꝗ** lactis probi iprobi**ꝗ** hæc sunto indicia. Quibus diligenter animaduersis, quoties vel concepit mater, vel morbo aliquo est affecta, ad aliam nutricem quæ iudicio delectu**ꝗ** paretur: festinandum censeo. Tum vero puellum quoad primores dentes emiserit, solo lacte alendum. Quo tempore eum solidiori quodāmodo iam cibo assuefacere conueniet: quod etiam experientia plane doctæ mulieres faciunt.

De nutrice

Lactis boni contrarijue notę.

Quando solidior cibus exhibendus

[Manuscript marginalia:]

sordities aliquando pueros in iram conijcere

Vsq ad 3. annum

Cap. IX

Venus procul absit a prægnantibus nutricibus

Putti ingannati dalla madre non la possono far peggio, perche col sangue buono nutriscono il parto, et col cattivo i lattanti

nō pot una eademq mulier lactare et uterum gerere

De Lacte

optimum lac

Quousq solo lacte alendi sint pueri ipsi

Cap. X

Medicus explorar debet qualis sit lac lactantis gustando et odorando et oculis inspiciendo

Primum panẽ, mox legumina, ac carnẽ & similia, omĩa prius cõmansa, puellorũ osculis immittẽtes. Corpus autẽ infantiũ cõfricare oportet oleo dulci : sicuti idipsum recte peragunt nutrices pleræq;: stati ipsas corporis partes modulãtes atq; fingẽtes. Verum ĩ eo quẽ proposuimus puero, qui corporis statu est optimo, quod ad mẽbrorũ modulum saltẽ attinet: nihil est quod curiosa nutrix fit. Sed tãtum fricet quotidie mediocriter ac lauet. idq; q̃ fieri maxime potest, lacte in vẽtriculo minime adhuc hęrẽte crudo. Quippe quod periculũ est, ne priusq̃ probe sit concoctũ, in totũ corp⁹ infantis digeratur. Multo vero maxime si quis ventriculũ ipsũ adhuc lactis plenum infricet: tum corpus crudo alimento implebit: tum caput onerabit. Quo magis prospiciendum imprimis est, ne quid nutrimẽti, neq; ante balneum, neq; ante frictionẽ, puerulo prębeatur. Id fiet si adhęc administrãda, nutrix post longissimũ somnũ tempus obseruet. Id eni maxime temporis est in quo vel inanem plane ventriculũ inuenias, vel certe cõcoctum si quid in eo remãsit. Quę autem (vt hodie fit) faciunt, sane lędũt, aliæ vnum & certũ diei tẽpus præscribentes, alię cum ipsę a negocijs vacent, tum demũ curantes. Quo fit vt sæpius lędi q̃ iuuari, puellos necesse sit. Quippe quod a nobis præscriptũ tẽp⁹ est: alias ĩ aliud diei noctis ue tẽpus incidit. Maiorũ tamẽ puerorũ, qui videlicet, plagis, minis, obiurgationi, monitis parere norunt: ijs duplex tũ fricãdi, tũ lauãdi tẽporis occasio est. prior, ac cõmodior cũ a matutĩo somno surrexerit, deinde luserit, ac iam cibũ petãt. Tum eni maxĩe vocãdi ad hæc sunt, ac corpus quidẽ ad sanitatẽ pariter & bonã habitudinẽ, anim⁹ ad obsequelã & tẽperãtiã exercẽdus. Intermінãdũq; nõ aliter nos cibũ præbituros, nisi quãtũ ipsi velim⁹, frictõni balneoq; se pmiserit. Atq; optimũ qdẽ tẽp⁹ hoc fuerit. Quod si qua occupatiõe q puellũ alit, auocet, modico pane p̃bito ludere permittat quãtũ velit. Dein cũ rursus cibũ petierit, tũ fricet lauetq;. Minime tamẽ bibere ei ꝑmittẽdũ post cibũ est, quẽ balneũ excipit. Quãdo ita p̃cipitatior eorꝫ quæ vẽtricul⁹ cõtinet: distributio ĩ corp⁹ fiet. Id vero ĩ corporib⁹ prorsus sanis cauere oportet. Quippe quib⁹ vtili⁹ sit, ante balneũ cibũ dedisse, horũ plane ĩprobãdi tũ affect⁹ sunt, tũ corporũ stat⁹. De ijs vero in sequẽtib⁹ dicem⁹. nunc ꝓmẽdũ nobis ꝓpositum est. Nẽpe vt puellũ, cui optime affectũ corp⁹ sit: sic educem⁹, vt talis ꝑpetuo seruet: huic expedit, vt cib⁹ balneum sequat̃. Quod si, quo loco puell⁹ alitur, balnei copia nõ sit, (fortassevero nec ista vnq̃ legẽt) qui ibi habitãt in cõcha pueros lauãt. donec alterũ iã terciũ ue etatis annũ attigerit. Qui vero hos annos excesserint: eos si nõ quotidie, at certe tercio quoq; die quartoue vngunt atq; infricant. Quod si anni tempus non prohibeat: stagna amnesq; his balnei loco sunt. Apud germãos eni, plane ne nutriri quidẽ infantes cõtẽderim. Verum nos neq; germanis, neq; alijs agrestibus

Non fricandum ventrẽ nisi post cõcoctionem.

Optimũ frictionis balneiq; temp⁹

Non bibendum post cibum qui balneum præcedit.

aut barbaris hominib⁹, hæc ꝓdim⁹, nō magis equidē q̄ vrsis, apris, leonibus, aut alijs id gen⁹. sed græcis, & ijs qui tametsi genere sūt barbari, græcorū tamē emulātur studia. Nā quis quæso nostrum tulerit, modo editū īfātulū, etiā ab vtero calentē ad flumē deferre: ibiq; sicuti germāos aiunt, ceu candens sit ferrum: in frigidum humorem mergendo, simul de naturæ vigore periculum facere, simul corpus ipsum roborare: Quippe si citra noxam id tolerauit: & quod propriæ naturæ robur ostendit, & nouum præterea robur ex frigidæ commertio comparauit, nulli non pateat. Cæterū si ab externo frigore naturalis calor sit vict⁹, quod protinus interire necesse sit: id quoq; neminem latet. Quis igitur mentis compos, nec omnino ferus, scythaue, proprium pignus in id agere discrimen sustineat: in quo errorem mors sequitur, potissimum cū ex eo periculo nō magnū sit, quod lucrifaciet. Asino eni fortassis aut id genus experti rationis animanti, vtilissimū fuerit dēsum ita tergus durūq; effici, vt citra dolorē frigus toleret. Homi ratiōe prædito, cuinā quęso tā magno sit vsui: Non enim si quis absolute, citraq; exceptionē pronunciet, cutem densissimā durissimāq; vtilē ad sanitatē eē: is recte dicat. Cum namq; animalis corpori duplex instet incōmodum, alterūab externis, alterū ab internis occasionibus, quorū certe rara mollisq; cutis est: hi ab extrinsecus iminētibus malis facile tētantur, quorum densa ac dura: ab interius. Itaq; etiā hippocrates vbi de ijs præcipit quę in nobis ab alimēto ad cōmodū icōmodūue cedunt, post alia multa, hæc scripsit. Raritas corporis ad transpiratū ijs quibus plurimū aufertur salubrius, quibus minus, īsalubrius. Præstat ergo vtrunq; declinasse excessum, nec adeo aut dēsam reddidisse cutem, vt corporis transpiratum prohibeat, aut rarā, vt facile a qualibet extrinsecus incidenti occasione ledatur. Tale porro natura est propositi nobis hoc loco puelli corpus, cum sit mediū omis excessus. Est ergo id ea ratione alēdum, vt status sui gratiam perpetuo seruet. Seruabit autem, si primis quidem annis solo lacte nutrias, ac balneo dulcis aquæ & calentis vtare. quo videlicet corpus eius molle q̄ diutissime seruatū, ad plurimum augmenti perueniat. Ab his annis cum iam mitti in ludum ē habilis: nō necesse erit assiduis præterea balneis vti. Sed iterim dū luctari condiscit, mediocriter inibi ante cibum exercitari sat erit, ac balneo plerunq; abstinere. Modum vero in labore excessisse, quod nonnulli pędotribæ pueros cogunt, prorsus alienum est. siquidem intempestiua duricie corporis inhibetur auctio, etiam si natura sit ad auctum q̄ maxime cōparatū. Sane vinū q̄ diutissime q ea natura puer ē: ne gustare qdē suaseri. Quippe q d' haustum, & humectat nimiū, & calfacit corp⁹, tū caput halitu replet, ijs q humido calidoq; tēperamēto sūt: quale ē eiusmodi puerorū. Atq nec repleri his caput est vtile, nec ipos supra q̄ par est hūidos

Cutis raræ densæue incommoda.

Cap: XI

Propositū puerū diuino abstinendum.

Vinū calidis & humidis temperatuis noxium.

Mors sequit: errata Medicorū

Vinum nō gustet

Solo lacte in primis annis, ac balneo.

calidosq; fieri. Quoniam eo iam caloris humorisq; peruenerunt: vt si paululum vtramuis qualitatem auxeris: iam modum excesserint. Cum autem sit omnis excessus fugiendus, maxime hunc fugere expedit, ex quo non corpori modo, verum etiam animo damnum accedit. Quare neq; iã adultis, vinum nisi modice sumptum, existimãdum est, vtile esse. Quod videlicet & ad iram, & libidinem precipites facit, & partem animi rationalem hebetem turbidamq; reddit. Ceterum his ipsis ad bilis excrementa vel mitiganda, vel expellenda, est sane non inutile. Non minime vero ad eam siccitatem, que in solidis partibus, aut ex immodicis laboribus, aut ex proprio ætatis temperamento prouenit. Humectat namq; ac nutrit quicquid immodice siccatum est: tum bilis amaræ acrimoniam mitigat ac frangit, præterea per sudores vrinasq; vacuat. Pueri vero ceu qui talem succum minime colligunt, quiq; naturalem humiditatem plurimam optinent, vt commodorum quæ vini potio largitur, plane non egent, ita incommoda que affert, tantum sentiunt. Nemo itaq; rationis compos, ea vti potione pueros sinet, quam preter q̃ quod nullum affert commodum immensum etiam sequitur incommodum. At frigidæ potione, omnino ꝓhibendos eos non censeo, Quod tamen aliqui faciunt, verum a cibo, ac plerumq; & per calores, cum ipsis cordi erit, vti nõ displicet, potissimum vero (si copia eius sit) fontana recenti, cui nulla qualitas viciosa aliunde sit cõtracta. Ea si nõ est, reliquis. Cauendæ vero sunt quæ ex stagnis hauriũtur, & que turbidæ, & quæ male olẽtes, & quæ salsæ, deniq; in quib⁹ qualitas aliqua gustu deprehenditur, quando quæ optima est, ea penitus non gustui modo horum, verum etiam olfactui, omnis qualitatis expers videbitur. Eadem quoq; tum potui iucunda erit, tum plane pura. Quod si precordia quoq; celeriter transit, nihil est quod magis idoneã requiras. Quando si qua pura, limpidaq; est, nec potu insuauis, nihilo secius tamẽ circa precordia heret, hæc vicio non caret, Atq; abstinẽdum ab ea cẽseo, Vtiq; cum prorsus est frigida. Ceterum a calefacta, non deterreo. Ac tutissimum quidem sit: experientia ipsa de eiusmodi aqua iudicium fieri. Quod si quis est, qui ex notis potius vim eius prenosse malit, cuius fons e petra scaturiens, contra septẽtriones fluit, solemq; auersum habet, hãc egre concoctum iri, tardiq; transitus esse, putandum est. Eadem nimirũ calefiet, frigefietq; tarde. Contra, cuius ad orientẽ solem fons erumpit, queq; per meatum aliquem mundum, aut puram colatur terram: eademq; calefit, ac refrigeratur ocyssime: hanc omni ætati vtilissimam esse existimãdum est. Non enim sicuti vino, escis, exercitatione, vigilijs, somno, ac venere, alijs alias vti pro ratione ætatis expedit: ita de aqua quoq; statuendum est. Sed quam nunc optimã indicauimus: hac vti, puero, iuueni, seni, conducet. Idem de aere iudicandum, quem optimum in pulmões

Vini incommoda

Eiusdem cõmoda

Frigida non abstinendos pueros

Que aquæ cauende

Quæ aqua optima

Crude aque notæ.

Optime aque note.

Aer optimus quis.

trahere, omnibus iuxta salubre est. Optimum aerem cẽseo, qui prorsus sit pur⁹. Eiusmodi vero fuerit: qui nec stagni, nec paludis, halitu sit ĩfect⁹: nec ex ꝓfundo specu pestilentem auram spiret. Qualis circa sardis & hierapolim, aliubiqꝫ terrarum visitur. Nec qui ex cloacis, quæ vrbẽ, aut numerosum exercitum purgent, vitium contraxit. Nec qui ex animaliũ, olerum, aut leguminũ putredine, aut fimo coinquinatur. Nec qui ob stagnũ vel flumen vicinum nebulosus est. Nec qui editis vndiqꝫ mõtibus in cauo loco clusus, nullũ recipit perflatũ. Suffocãs enim putrisqꝫ est, similis ei, qui in domibus quibusdam est inclusus. In quibus ob putredinem, et perflatus defectum, plurimus aceruatur situs. Huiusmodi ergo aer omni plane ætati est noxius. Sicuti ediuerso, qui purus omnino est: nulli non ætati est vtilis. At vero quæ ex calore, frigore, siccitate, hũiditate, diuersitas aeris contingit, nõ perinde se ad omnes homines habet: sed corporibus, quæ optimo temperamento sunt, etiam optime temperatus aer est suluberrimus. In quibus vero aliqua exuperans qualitas dominatur: his vtilissimis aer est, qui ei qualitati maxĩe est aduersus, frigidus calidæ, calidus frigidæ, humidiori siccus, sicciori q̃ par est: tanto humidior: quanto siccitas ipsa modũ excessit. Atqꝫ hæc quidem hoc loco intellexisse sat est. Quemadmodum vero incommoda, quę ex viciosis aere aquisqꝫ proueniunt, corrigas, alio volumine dicetur. Nunc enim optimũ corporis statum, simul cum optima victus ratione, ceu scopum ac regulam qnandam tractare constitui. Quæ enim vitiosa in aliquo corpora sunt, horum varietates ommes, vna cum idonei ipsis victus ratione in sequẽtibus libris prosequemur. Quare rursus ad optimi status puerum reuersi: secundum septennium eius explicemus, & cuius temperamenti sit, & quodnam postulet victus genus. Ergo temperamentum eius (vt in libris quos de temperamentis scripsimus euidenter ostẽdimus) calidum est eodẽ gradu quo prius, humidum vero non eodem. Quandoquidem omnis animans ab ipso statim ortu, siccius indies efficitur. Minime tamẽ per omnes ætates, aut calidius, aut frigidius euadit. Sed quorum optime se habent corpora: his calor similis quodãmodo vsqꝫ ad summũ incrementum manet. Quorum vero humida frigida ue supra optimę conditionis corpus sunt: horum calor augetur. Sed non est nunc de his sermo. Cui vero optimi status corpus contigit: is ad quartum decimum vsqꝫ annum iam traditã victus rationem obseruet. Illo tamen in exercitatione seruato modo, vt neqꝫ immodice se, neqꝫ violenter exercitet: ue corporis id incremẽto fit in mora. Lauetur autem calida potius q̃ gelida. vt qui nondum hanc citra noxam tolerabit. Hoc ætatis animnm quoqꝫ finxisse aptissimũ est. idqꝫ potissimum ꝓbis consuetudinibns, & grauibus disciplinis, quæ animo modestiam pariant. Quippe ad ea quæ seqnente ætate circa corpus eius

Secundum septẽnium.

Tẽperamentum propositi pueri.

Quibus calor mutetur

Calidę balneũ ꝓposito magis adhuc quadrare.

Aer qui necessario in pulmones inspirando attrahit[ur] nulla nisi certis mala q̃litate ẽẽ debẽt non grauis nõ halituosus, sed purus et leuis

De q̃litate Aeris et cap. V.

Aer alius alien corpori commodat

Scopus p̃ntis et sequentis libri.

Cap. XII

ois aians ab ortu indies euadit siccius.

in q° tẽpe aius pueri [illegible] disciplinas apprehendere debeat.

moliri oportebit: maximo compendio fit, animi modestia, & ad parēdū facilitas. A secundo vero septennio vsq; ad expletum tertium, siquidem ad robustissimum corporis habitum prouehere hominem cupis, aut militem eum strenuū, aut luctatorem, aut alias viribus insignem destinās: vtiq; de ijs animi dotibus quę ad sciētiā sapientiamq; pertinent: minus laborabis. Quæ enim ad mores spectant: hac maxie ætate perfici absoluiq; cōuenit. Sin quod ad corpus spectat, membra eius roborare hactenus cupis, dum sanum quendam habitum & incremētum ijs compares. Animi vero rationalem partem ornare adolescentis studes: nō est vtrobiq; eadem victus ratio ex vsu. Quinq etiam tertiam quartamq; vitæ formulam licet inuenire. Alijs sordidarum cuilibet artium deditis, idq; vel ei quę corpus exerceat, vel alienum ab exercitio id teneat. Alijs ad agriculturā, vel mercaturam: vel tale quippiam se conferētibus. Quæ genera tot numero sunt: vt difficile certe videatur: omnes vitę species certo numero cōplecti. Ac ars quidem quæ sanitatem tuendam profitetur: omnibus profecto hominibus sanitatis tuendæ documenta pollicetur: aut singulorum propria, aut omnium communia, aut hæc quidem propria: illa vero communia. Veruntamē fieri nequit, vt de omnibus simul disserat. Sed vt primum omnium quemadmodum quis ad longissimum prolata uita: etiam bona valetudine perpetuo vtatur. (Sane hāc vitam ab omni quod necessitate se ingerit negocio, liberam esse oportet, ac soli corpori vacare. (Secūdo loco, vt de ijs quę cum arte aliqua, aut opere, aut exercitio, aut ministerio priuato publico ue, in summa quæ cum premente aliquo negocio cōiunctæ sunt. Sic vtiq; fieri potest, vt de omnibus disseratur. Neq; eni aliter aut dilucidus, aut memoratu facilis, aut certa methodo traditus, sermo noster videatur, nisi hūc ordinem sequatur. Sed ad id quod primo loco propositum est: reuertendum, docendumq; quēadmodum qui optimum corporis habitum est nactus: ab omnibus quæ ad publicū in vita spectant secedens ac sibi soli viuens: nec morbo vllo quoad fieri potest vnq̄ tentetur, nec ante longissimum vitæ tempus morte occupetur. Immortale nāq; fieri quod genitum est, plane non potest (tametsi nostri temporis philosophus quidam in egregio scilicet opere illo, ī quo immortalitatis viam docet: id ostēdere sit aggressus) vt vero in plurimum perduret tempus: id vero fieri posse profecto conuenit. Presertim eius qui optima sit natura. Sunt enim qui ab ipso ortu adeo improspero corporis sint statu: vt ne si Aesculapium quidem ipm, ijs præfeceris: vel sexagesimum annum videant: sed nō est nunc de his locus. Quare ad illum potius, qui optimo est habitu reuersi: repetamus ea, quæ inter initia demōstrauimus, nempe quod comesse bibereq; nobis necesse est. propterea quod e corpore nostro aliquid semper defluit. Cum vero edendum no

Quomodo & citra morbū vini: & ī lōgissimū ꝑ ferrivita possit.

Mores

Non nulli ab ipso naturę ortu improspero sunt corporis habitu.

bis bibendumq; sit: necesse rursus est excernendorum curam rationemq; haberi. Horum vero cum variæ sint species, aliæ eorum quæ in ventre perficiuntur, aliæ eorum quæ iocinere, arterijs, & venis, aliæ eius, quod per singula membra distribuitur alimenti: sane cuiusq; suam esse vacuationem oportet. Sicuti id ipsum ab initio instituisse natura videtur. Quæ instrumenta animalibus contulit, alia quæ excrementa ipsa expurgēt, ac separent, alia quæ deducant, alia quæ in vnum colligant, alia quæ excernant. De quibus omnibus tractatum nobis fusius est, in ijs cōmentarijs, quos de naturalib⁹ facultatibus, & quos de particularum animalis vsu inscripsimus. Nunc hypotheseos loco præsumenda erunt, ad ea quæ paramus. Primum nanq; excrementum, & a syncero separatur, & paulatim impellitur, per omnia intestina vsq; ad satis capax spacium, quod in eo itestino visitur, quod ab argumento rectum vocant. Ad cuius exitum musculi quidam sunt inserti, qui ipsum coerceant, intusq; detineant, ac ne imature effluat, vetent. Postea vero q̄ plurimum cōgestum, iam graue animali fuerit: tum foras agi sinunt. Ad celeritatem emissionis etiam abdominis musculis, vna cum transuerso septo adiuuātibus. Iocineris excrementorum, aliud est quale, quod florem in vino appellant, aliud quale, quod fex dicitur. Attrahitur alterum a vesicula, quæ iocineri subijcitur, alterum a liene. In his collecta excernuntur, alterum in priorem tenuis itestini partem, alterum in ventriculum vnaq; cum ficciori alimēti excremento permeant. Quod autem in venis & arterijs excrementum aceruatur: eiusmodi plane est, quale in lacte concreto serum. Hoc renes a sanguine secernentes: ad vesicam transmittunt. Ea porro id colligit, seruatq; ad eundē ferme modū, quem de ficco excremēto supra retulimus. Quippe adnascitur hic quoq; ad exitum ipsum musculus quidam transuersus, qui oscillū vesicæ ita ad vnguem comprimit: vt inde nihil effluat. Postq̄ vero huius quoq; collecta iam copia animal vrget: illico se remittens laxansq; statione cædit. Vesica vero omne excrementum excernit. Rursus hic quoq; ad celeritatem exitus auxiliantibus musculis ijs, qui in abdomine sunt siti. Reliquum excrementorum genus in singulis animalis nascitur particulis, ex ipso vnde aluntur succo. Aliud quidem ceu semicoctæ quæpiam reliquiæ, quæ adsimulari nutriendæ parti nequiuerūt, aliud, qđ transmittendi alimenti fuit vehiculum. Nunc functum officio, humidum tenueq; supest, quale nimirum seorsum illud iam dictum, quod ex vasis id est venis & arterijs in vesicam defluit. huic excremento nullus certus a natura prescriptus meatus est. Expellitur tamē partim actū per ipsa molliora corpora quæ fluentis eius violentiæ cedunt, potissimum cum a spiritu maiore impetu irruente, impellitur, partim etiam per exiguos omnes corporeæ molis meatus (poros græci vocant) quorum nō modo reliquū

Summæ tū generatiōis tū vacuationis excremētorum primi excre. vacuatio

Iocineris excrementa

Venarum & arteriarū excrementum.

Singularum particularū excremētū.

Poros ĩ toto esse corpore nedũ cute

corpus vniuersum: sed etiam tota cutis plena est. Dictum autem nobis de generatiõe horum est: in libris quos de temperamẽtis edidimꝰ. Ergo tenuissimũ huius generis excremẽtum, facile sane eijcitur. Partim ĩ speciem halitus ab insito calore solutum: partim violẽto motu confertim erumpens. Appellant vero ꝙ ita excernitur, sudorẽ. Alterum vero cui nullum publice nomen est: quod videlicet nec vulgo est cognitum: vt quod conspectum præ tenuitate effugiat: ab ijs qui id ratione contẽplati sunt ἄδηλος αἰσθήσει διάπνοη grece, id ẽ trãspiratio, vel ꝑspiratio vel ꝑflatꝰ sesũ latens vocat̃. In hoc insensibili perflatu, etiã crassioris excremẽti nõ nihil excernit̃. Huic autẽ et vehemẽtiore calore, & fluoris impetu maiore opus est. Cũ alioqui periculum sit, ne ante itineris finem, sistatur, saltem ad cutim. Ab hoc excremento tum pilis originem esse, ostensum nobis est: tum vero ijs quę circa omniũ cutim semper aceruantur sordibus. Ac dicta ferme nobis vniuersa sũt, tum generationis, tum etiã expulsionis excrementorũ capita, quę in aliis nostris operibꝰ, quorum ꝓxime meminibus, euidenti demonstratione asserta. hypotheses opportunæ sunt, iis quæ nũc molimur. Nã quoniam eiici hæc oportet, vt pote quæ vitiosa qualitate sint, tametsi Asclepiades reclamet: cõuenit (arbitror) primũ nouisse: quibus maxime causis remorẽtur: dein rationem iniri, qua nec in ipsas incidatur, ac si quãdo inciditur, ꝙ̃ primum error corrigatur. Atq̃ ne incidatur quidẽ, hinc licet assequamur. Vtiq; si excreta abunde sint necne: compertum habuerimus, vt vero erratũ iã corrigat̃ certa methodo est opꝰ. Dicamꝰ itaq; primũ a q̃bus maxie remorẽtur mẽoratorũ excrementorũ singula. Mox quo pacto quod retẽtũ est expediatur. Ergo iis q̃ in ventre continentur excrementis, mora contingit, aut ipsius cibi potionisq; culpa: aut ipsius ventriculi vna cum intestinis. Et cibi quidem potionisq; vitio: aut propter qualitatem eorum, aut quantitatem. Ad hæc ordinem, vtendiq; modum. Et propter qualitatem quidem, si acerba, austera, aut siccæ naturæ fuerunt. Propter quantitatem, si iusto plura, aut pauciora sunt assumpta. Ordinis culpa, si quæ sicca astringentia ue sunt: primo, quæ humida, pinguia & dulcia: secundo loco sunt sumpta. Modi vsus ratione, si cum bis fuit edendum: totum semel sumpserit. Quæ vero ventris intestinorum ue vitium sequitur excrementi mora, vel ob naturalẽ eorũ affectum accidit, vel certe acquisiticium. Ac quæ quidem naturæ eorũ vitio causæ proueniũt: ex prauis corporis habitibus aliqui sunt. sicuti vbi de iis agemus, dicetur. De acquisiticiis hoc loco agemꝰ. Recentium vẽtris affectionum octo sunt differentię. Singulę: ipso genere intemperies. Et quattuor quidẽ simplices, calor, frigiditas, siccitas, humiditas. Quattuor cõpositę, calor vna cũ siccitate, idem cũ humiditate. Frigus adiunctum siccitati, idem cum humiditate. Sane eo creuisse magnitudinis harũ

Sudor quis.

Pili vnde.

Sordes in sũmo corporis vnde.

Asclepiades

Quibus ex causis remorentur singula excrementorũ genera.

Octo vẽtris intẽperies.

quamlibet oportet: vt iam inualidam reddiderit impultricem vim, aut vētris tātum, aut gracilis intestini, aut plenioris, aut etiam omnium simul, aut ex iis quorundam. Creantur porro eiusmodi intemperies, modo ab iis quæ intro in corpus sumuntur: modo ab iis quę foris incidunt. Et ab iis quæ in corpus sumuntur, cum in cibo, vel potione vis quæpiam medicinalis est immixta, ex earum genere, quæ vel calfaciūt, vel refrigerant, vel siccant, vel humectant, vel vna calfaciūt & siccant. aliaue quapiam connexione harum qualitatū afficiunt. Ab iis quæ foris incidunt vel ambiētis nos aeris vitio, cum is immodice calfacit, aut refrigerat, aut siccat, aut humectat, aut copula quauis harū qualitatum afficit. Vel aquæ, qua lauerimus, vel vnctionis, qua vncti sumus, vel deniq; alterius cuiusq; qd' cum foris ventriculo adheserit, aut calfaciendi immodice hūc, aut refrigerandi, aut siccandi, aut humectandi, vim habuit. His igitur de causis supprimitur excrementum ventris. At flauæ bilis excremētum moratur, aut propter attrahentis expellentis ue facultatis infirmitatem: aut propter vasorum, quibus deducitur, atq; excernitur, angustiam. Porro īfirmitas, tū vesiculę totius, quæ iocinori subiicitur, tum eorum meatuū, qui ab ea in iecur subeunt, tum eorum quibus in intestinum bilis euomitur: ex recenti intemperantia prouenire potest: tali vtiq; quali intestinorum vētrisq; impultricem vim lędi diximus. Angustia vero vasorum, aut phlegmonis vitio fit, aut propter scirros, (hi sunt duricies quædam non sensiles) aut obstructionem, aut circumiacētium partium innixum, aut osculorum cōniuentiam. Iam ipsa proximarum partium compressio, aut ꝓpter immodicam copiam eorum quæ in se continent, aut propter phlegmonem, aut scirrum accidit. Aeque & oscillorū conniuētia, aut propter horum quippiam, aut etiam siccitatem. Porro siccitatem accidere faciunt: & quæ valenter adstringunt, & q̄ pariter calfaciunt & siccant. Illa namq; humorē exprimendo, & quæ patebant contrahendo constringendoq; ac densando: hæc eliciendo per halitum humore, siccitatem inducunt. Phlegmon namq; & scirrus quoniam morbi plane sunt, ad pręsētem disputationem non pertinent. Et alioqui de ipsis commodius agetur in sequentibus. Pari ratione atrę bilis excremētum aliquando sistetur. Si lienis ad amarę bilis vesicam, vena vero quæ ad illum a porta iocinoris pertinet: ad vascula illa quæ amarum excrementum attrahunt, quæ vero ex liene in ventriculum fertur, ad meatum illum qui amaram egerit: proportiōe sit affecta. At excremētum quod per singulas animalis particulas congeritur: & copia sui, & crassitudine, & pręterea lētore remoratur. Ad hæc, ob imbecillitatem caloris, qui id dissecet soluatq;, pręterea transitus angustiam. Ac copia quidē, crassitudo, & lentor, vel ex cibi potionisq; natura prouenit, vel ex recenti quapiā alteratricis facultatis in eo qui nutritur infirmitate.

Intemperiei cause interne, et externe

Flauębilis sistendę causę

Mora bilis Si bilis non expellatur ob imbecillitatem virtutis expultricis fiet ictericia insanabilis ut testatur Am: Lus: 7a 38.

Scirros q̄d.

atrę bilis morandæ causę

Tercii excrementi tardādi causa.

Imbecillitas vero caloris, qui id excrementum resoluat ac tenuet: ab exercitandi defectu ꝓuenit. Angustia transitus, aut ob scirrum, aut flegmonē, aut obstructionē, aut compressum alicuius, aut conniuentiā euenit. Quorum cuiusq; originis rationem paulo ante retulimus. Sunt tamē partes, quæ pręter latentes hos meatus: alios quosdā apertos & conspicuos optinent, sicuti cerebrum & oculus. Id autem īstitutum a natura est: aut propter eminentiam particulæ, aut ꝓpter actionem exquisitius obeūdam, aut propter continentiū corporum spissitudinem. Est namq; cerebrum rationalis animæ ceu domicilium, quod cum osse solido vndiq; sit septū, plurimis maximisq; canalibus expurgatur. Primū per nares & palatum: Secundo per vtramq; aurem. Tercio per caluę commissuras. Nec absimile est etiā aliquid ab eo confluere ad oculos. Oculus vero ipse nō tanq̄ primatum aliquem inter partes optinens: sed velut qui purus esse oīno postulet: quo videlicet probe munus suum obeat: per euidentes meatus eiicit: quicquid in eo excrementi gignitur: nēpe per nares genasq;. Ergo excrementorum tum causas, tum instrumenta iam diximus. Quę queādmodum quis retenta expediat, atq; euocet, deinceps docendū. Initio rursus a ventre sumpto. Ergo illud commune omnium excrementorū documentum sit: vt retentionis causæ, contrariam causam semper admoueas. Speciale vero per singulas hoc, si comestorum paucitate, & siccitate, restricta aluus sit: vt tum plura, tum humidiora exhibeas. Si siccitate, plura q̄dem non offeras, sed humidiora. Si austeritate & acerbitate, dulcibus & pinguibus cibes. Quod si in ordine sumptorum erratum sit, vt eum errorem corrigas. Si cū bis edēdum erat, semel comedit, vt nō bis modo, sed etiam sępius pascas. Eodem plane modo & recens contractas intēperies, contrariis remediis sartias. Nempe quod siccatum est, humectans, quod refrigeratum est, calfaciens. Ac reliquos affectus, simili ratiōe corrigens. Quibus vero hec fiāt: in iis q̄ de medicamentis scripsimus, proditæ materiæ sunt. At flaua bili retenta: si quidem obstructionis culpa id accidat: eo qui extenuet victu vtendum: cuius materia singulari volumine a nobis est tradita. Sin ex compressu id eueniat, corporum quæ & eius bilis meatibus vicina sunt: & immodice sunt referta, siquidem ex crassitudine succi id incidit, extenuante victu est vtēdum. Sin ex multitudine, p̄sidiis, quę vacuent. Quod si ob phlegmonen, scirrum ue, id contigit: iam res sanitatis tuende professionem excessit. Sin ꝓpter recens contractam intemperiem, quæcūq; victa qualitas est, hanc restituere tentandum. Ad eandam formulam, & conniuentiam oscillorum aperire conueniet. Si ab austeris facta est: pinguibus et dulcibus ad sumi iussis. Sin iis quæ calfaciūt & siccant successit, adhibitis quę refrigerent & humectent. Dicetur & talium materia in sequentibus libris. Idem expurgandi modus etiā tercio excre-

Cerebri & oculi purgā di meatus

Cerebrū aīmę domicilium.

Queādmodū educēda excrementa sint.

Flauæ bilis retētę curatio.

Cōniuētiæ curatio.

Medicus versatur circa cognitionem trium tantu[m]

Causarum Corporum Signorum

mentorum genere retento, quod per singulas animalis partes colligi diximus, conueniat. Nã si contracta sint, & tanq̃ conniueant meatuũ ora: aduersa ꝑ iis q̃ sic affecerũt, succurrendũ est. Nempe quæ ex frigidis causis ortę coartationes constipationesq; carneę molis sunt, veluti q̃ ex ambientis rigore corporibus nostris inciderunt, eas calfaciendo. Rursus eas quæ calori, siccitatiq; superueneruut: veluti quę feruoribus euenerunt refrigerando & humectando. Pari modo & quæ astringentium vicio prouenere, (cuius generis sunt aluminosæ aquæ) has pingui ac molli frictione, vna cum dulcis aquæ balneo reparãdo. Quod si vel crassitudinis, vel abundantiæ, vel lentoris excrementorum vicio, obstructi meatus sunt: tenuatoria victus ratio his apta erit. Pręterea medicamenta quæ calfaciũt, ac desicant, quædam intro deuorata, quædam foris admota. Anteq; hęc omnia exercitatio. Nam ea quoq; tum soluere excrementa potest, tum ꝑ sudoris meatus eiicere, tantoq; tam cibis, q̃ medicamentis tenuãtib⁹ pręstat: quanto satius est nullo corporis nostri habitus incommodo, exigi q̃ redundent: q̃ pariter & carne liquanda, & solidis extenuandis. Hæc nãq; incommoda calidis attenuantibusq; medicamentis succedunt. Exercitationibus vero adeo nihil tale succedit: vt etiam firmitas quędam membris accedat, cum & naturalis ipse calor accenditur, & ex partium inter se attritu, duritia quędã indolentiaq; comparatur. Quemadmodum vero se aliquis debito tempore mensuraq; exercitet, ac singularum actionum ordine decenti qualitateq; vtatur: nunc equidẽ exequi non statui. Sicut nec de alimenti ipsius tempore, modo, ordine, qualitate. Sed nec de tenuantibus cibis ac potionibus, nec de his medicamentis, quæ qualitatem immutant. Nullius enim horum hactenus particularem vsum diximus, cõtenti summatim, & per capita tantum attigisse. Verum in sequentibus libris, de omnibus fusius agetur. Nunc in compendium redigere totũ op⁹ placuit, Quatenus nulla materia lateret, cuius esse peritũ deceat, qui omnem sanitatis tuendæ artem profitetur, hunc ὑγιεινὸν græce voces. Sicuti gymnasten qui tantum quæ ad exercitationes pertinent callet. Quin erasistratus ita quoq; eũ appellauit. In sequentibus vero voluminibus dictarũ iam materiarum cuiusq;, tum tẽpus quo exhibebitur, tum qualitatẽ, tum vsus rationẽ, trademus. Ita vt non iã materia tantum sit, sed sanitatis cõseruãdæ certa causa. Etenĩ in tribus hisce primis generibus, cõsistit sanitatis tuẽdę studiũ. Equæ ac medendi methodus. Nempe corporib⁹, causis, signis. Corporibus quidẽ iis, q̃ & sana iã sũt: & eo statu seruari debẽt. Signis vero, corporũ accidentib⁹, ex qbus corpora ipsa dignoscũt. Causæ sunt ex quibus custodia sanitatis perficitur. Harũ materiam quatuor generib⁹ iuniorum ꝓbatissimi sunt complexi. Admouẽdis, educendis, faciendis: extrinsecus incidentibus. Et admouendorũ quidem nomie cibus,

Tertii generis cõteti cu ratio.

Calida attenuantiaq medicam[en]ta carnes liquant et solidas partes extenuant.

Exercitatio excrementa expellit humores tenuat calorem [illegible] partes roborat, corpus perspirabile reddit.

gymnastes

erasistratus

Conseruatio sanitatem [illegible] respiciunt

In trib⁹ cõsistere sanitatis tuẽdę studium.

quadruplex genus salubriũ cãrum.

Medendi methodus versatur sicuti Ars tuendę sanitatis circa tria quæ à Medico optime dignosci debent

Corpora Causas Signa

admouenda educenda facienda incidentia extrinsecus.

Ad hęc reducuntur oẽs motus Animi Corporis

Ad [illegible] reducuntur oẽs res nõ naturales quę sex sunt.

Scopus libri secundi est conseruandę sanitatis eius qui optimo corporis statu praeditus sit et liberę conditionis et Galenus soepius repetit potissimu aut cap. p. 2. 7.

potio, & siquid medicamentorũ intro sumitur, etiam aer attractus intelligitur. Faciendorum vero frictio, ambulatio, vectio, equitatio, deniqꝫ omnis motus. Quod si non quiuis motus exercitatio est: sed solum qui valentior est: adiiciatur motui exercitatio, vt sint facienda, tum motus, tum exercitatio. Referuntur ad hoc causæ genus, somnus, vigilia, & venus. Ex foris incidentibus, primus est circũdatus nobis, aer. Deinde quæcunqꝫ lauantium vnguentium ue cuti propinquant. Etiam si quod medicamentũ sanitatis tuẽdæ fines non excessit. Veluti sal, mirta, nitrũ, aphronitrũ, & aquarum aliquæ spõte natarũ, & calentium. Educendorũ vero materia, prædicta paulo supra est. An vero quatuor illis generibus recte ex aduerso diuisio causarum generis sit facta: nõ facile dixerim. Cũ melius fortasse sit admouendis, educendis, faciendis, & incidẽtibus, alterari, immutariqꝫ corpus dicere. Mutationẽ vero aut in qualitate fieri, aut quantitate. In qualitate dum aut ĩcalescit, aut refrigeratur, aut siccescit, aut humectum redditur. In quãtitate, dũ alitur, aut inanitur. Iam inanitionẽ ipsam, duplicẽ quoqꝫ esse. Alteram excrementorum, de quibus mox diximus: alteram naturalis substantiæ nostræ assidue defluentis, quæ nutritioni ex aduerso opponitur. Notasse hoc loco operepreciũ fuerit omonymiã quã hippocrates in opusculo de nutritione distinxit his verbis. Alimentum aliud est quod nutrit, aliud quod quasi est nutriens, aliud quod nutriturum est. Quippe ei quod prima significatione alimentũ siue nutricio est: substantię ipsius fluorem recte opponas. Ei vero quod ĩ secunda significatione accipitur, tum emorragian id est sanguinis profluuium, tum vno verbo omnem sanguinis inanitionem. Ei vero quod tertio significato dicitur, vomitum & lienteriam id est intestinorum leuitatem. Verum de talibus diuisionibus statuere, pro arbitrio cuiusuis liceat. Quisquis autem propositam artem rite administrabit: hunc omnis materiæ quę ad salubrem victus rationem pertinet: vires habere compertas est necesse. Quando hinc demũ dexter ei⁹ oritur vsus. Contingit autem dexter eius vsus, vbi opportunũ cuiusqꝫ tempus, ac modũ quis ĩuenerit. Quare huc potius censeo properandũ: q̃ prauis opinionibus refellendis immorandũ. Sed quoniã satis verborũ primum hoc volumen continet, claudetur hoc loco. Quod reliquũ operis est in cæteris exequemur.

Margin: Correctio diuisionis

Margin: Alimentum triplex.

Margin (manuscript): nutriens ... quasi nutriens ... quod nutriturum est.

Margin (manuscript): Vsus rectus remediorum materiei qui à medico peritо ut in curando, ut in conseruando sanitate, seruari debet, in hisce consistit et respicit: quantitas, qualitas, locus, tempus, modus. Vsus rectus remediorum est 3us scopus indicatus.

Quid intendat Gal. in hoc libro, vide in princ. pro sequentis

GALENI DE SANITATE TVENDA SECVNDVS THOMA LINACRO INTERPRETE.

a Rtis quę de sanitate tuenda instituit, sũmas, scoposqꝫ ꝓximũ volumẽ edocuit. Nũc singula mẽbratĩ distĩguere tẽtãdũ, initio cursus ab ijs sũpto, in qb⁹ ꝓxim⁹ liber ẽ finit⁹. Proponat̃ itaqꝫ

Manuscript notes: Scopi indicat. tres sunt ut 6º lib. cap. 8.

Cognitio contrariorum; remediorum applicandorum; Vsus rectus materiei ex

Materię contrarię, et sunt omnia illa quę reducuntur ad sex res non naturales vel ad illos 4or fontes sup. dictos

Admouenda, Educenda, Facienda, Extrinsecus occurrentia

nobis i hoc libro saluberrimę naturę puer, q̄ iā tertiū ętatis suę septēniū ingredit̃. Cuiꝰ corpꝰ effigere cōponereq̃, quoad fieri pōt, q̄ optie, ꝓpositū sit. Ac primū hoc ipm definiēdū, qd sibi velit, qd̕ adiecimꝰ optie. vult aūt nimirū illud veluti corporū ipsorū numerosa sane diuersitas tradita est: ita vitę rationū qbꝰ viuimꝰ, species sūt diuersę. Ergo fieri neq̄t, vt i q̄libet ꝓposita vita: optimā corporis nostri curā administres. Sed q̄ cuiq̃ optia sit: hāc vtiq̃ licet. Quę absoluto sermōe optia sit, i oi exeq̄ vita nō ē. Nā maxia hoim pars iplicitā negocijs vitā agit: quos etiā lędi ab ijs quę tractāt est necesse. Nec tamē mutare cōditionē licet. Alij eni ꝑ iopiā i eiusmodi vitę sortē icidūt: alij seruitute, quā aut a parētibꝰ hereditariā acceperūt, aut alias ꝑ vim aliquā capti raptiue: quas solas esse seruitutes vulgus existimat. Mihi vero, & q ambitiōis, aut cuiusuis cupiditatis gratia, negotijs ipeditā vitā delegerūt, quo minꝰ corpi curādo vacare queāt: hi quoq̃ seruire vltro dominis, & qdē pessimis, vident̃. Quare his optimā ꝓrsꝰ corpis curā scripsisse, supuacuū sit. Verū si q̄s plane tū aio, tū vero optiōe sit liber, huic ꝑcepisse fas ē, quēadmodū & sanitate plurimū fruatur: & morbis minime tētet̃, & cōmodissie citraq̃ molestiā senescat. Qui etiā sanitatis tuēdę methodus, sicut alia plane q̄libet ratio viaq̃, eiusmodi docēdi initiū postulat. Siquidē qd̕ simplex iculpatūq̃ est i oi genere, id cęteris oibꝰ q̄ nec simplicia sūt, nec culpa vacāt, ceu regula quędā pręponi postulat. Sane simplex inculpatumq̃ in corporibus quidem est, qd̕ optimo est habitu. In vitæ generibus, quod oino liberum est. Primum igitur hoc libro duo hæc cōiuncta tractemꝰ. Deinde cuiq̃ vitioso corporis statui: vita libera sit adiuncta. Mox optimę corporis constitutioni, singulæ seruilis vitæ species copulentur. Postremo vitiosos corporum habitus cum seruilibus viuēdi generibus maritabimus, siquidē plenus nobis absolutusq̃ sermo futurus est. Quodnā igitur propositæ artis initium cœperimꝰ: ad eius tutelā corporis, qd̕ & optimæ sit notæ, & tertiū ætatis septenniū iam ingressum, & cæteris posthabitis oibus, vni corporis curæ vacet. Mihi sane videtur id quod ab hippocrate traditum est, tū in aphorismis, cum ait. Labor cibum præcedat, tum in populariū morborū sexto volumine, vbi ita ad verbum præcipit. Labor, cibꝰ, potio, sōnus, venus, oīa mediocria. nā & modum ipsum singulorum dfieniuit, addito ad finem dictionis epitheto, mediocria, & tēpus æque signauit, ipso sermonis ordine. Quippe sanitatis tutelam a labore est auspicandum, quem excipere debēt cibus, potio, deide somnus, mox venus. In his videlicet quibus venere est vtēdū. Nā reliqua certe oia cuiusq̃ ętatis sunt cōmunia. Venus ætate tantum florentium est. Vtiq̃ quo tempore etiam eius vsus est. Quæ eni hanc vel præcedūt ętates, vel sequuntur: aut plane semen non effundunt, aut certe infœcundū, aut malefœcundum effundunt Verū disceptatio de venere in suū locum differatur. A laboribus vero or=

Cur primum de optimi corporis optimo ductu.

Tractādorū ordo.

Artis huius principium

Quæna ętas veneri sit apta.

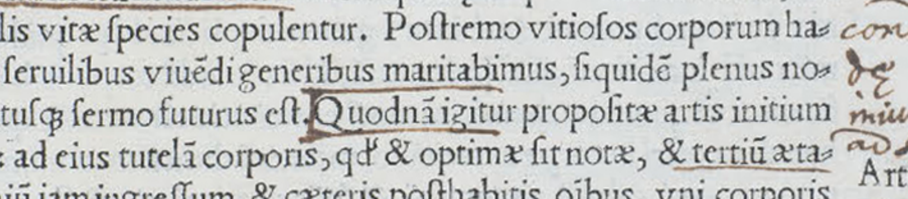
Variæ hominu condictiones prout variæ ætates temper[amen]ta et negocia, et ideo varij sit [?] in medendo.

Quę hominu conditiones proponendę sint in hoc libro. quarum conditiones sunt examinandę et tuendę a quibusuis iniurijs. hæ aut tres sunt ad summum quas in hoc loco recenset Galenus nr.

Hinc videas ordinem totius operis

Semen aliquando infœcundum aliquando malefœcundum

Cap: 2o:

ex 4: terminis sex fiunt combinationes et copulę quarum 4 sunt possibiles 2 quę vero minime

Exercitatio est unicuique vehemens motus
Motus vehemens est cum anhelitus alteratio motu sequitur

Laboris motus & exercitationis differētia.

diendū: illo ante oīa discusso, an idē sint labor motus, & exercitatio: an labor & motus idem, aliud vero ab ijs exercitatio: an mot⁹ res diuersa: labor & exercitatio neutiq̄ differāt. Ac mihi quidē nō quiuis motus exercitatio videtur: sed tantū si quis vehemētior est. Quoniā aūt eorū quę ad aliquid dicuntur, est quod vehementius dicitur: fieri pōt vt idē motus alteri sit exercitatio, alteri nō sit. Terminus igit̄ vehemētię esto, anhelitus alteratio. Quādo in quibus nulla fit anhelit⁹ mutatio, hos nondū exercitationes vocam⁹. Quod si quis maius, celerius ue, aut crebrius iā ex motu aliquo respirare cogitur: huic certe tantus motus exercitatio fuerit. Ea igit̄ cōmuniter exercitatio vocatur, proprie vero a loco græce denoīatur quē gymnasion ipsi appellant. Is locus est in publica aliqua vrbis regiōe extructus, quo vngendi, fricandi, luctaturi, discū iacturi, aut tale quippiā facturi, confluūt: laboris appellatio idē mihi significare videt̄, cum priore significatione noīs gymnasij, siue exercitatiōis, nēpe cōmuni illo, quod p̄dixim⁹. Quippe cū & qui fodiūt, & qui metūt, & qui equitant, non laborent modo: sed etiā exercitent̄: cōmuni saltē exercitatiōis appellatiōe. Et de noībus quidē ita nobis determiatū sit. Atq; ad hæc significata, oīs michi deinceps sermo inaudiatur. Nec tamē si quis est, qui aliter vti velit, ꝓhibeo. Quādo nō huc de recto nominū vsu disputatur⁹ accessi: sed quēadmodū sanitas custodiri maxīe possit. Ad id vero cū ꝓcōmodū erat de exercitatiōe, labore, oī deniq; motu distiguere: noīm significat⁹ definire sū coact⁹. Atq; exercitatiōis cōmoda, & si in priore volumīe tradita sūt, nō inutile tamē sit: hic quoq; paucis ea de nuo repetere. Quādo ea nō solū scopus: sed etiā veluti iudices sunt, oīm quę singillatī in exercitatiōis arte gerūtur. Fuere aūt (arbitror) genere duplicia. Hęc quidem ad excremētorū [inanitionē, illa] ad euexiā, idē cōmodā corporis habitudinē efficatia. Nā quoniā vehemētior mot⁹ exercitatio est, necesse quidē est, tria hęc ab ea pfici in corpe exercitādo, mēbrorū duriciem ex mutuo ipsorū attritu, genuini caloris augumētū, & spūs citatiorē motū. Sequi vero hęc, reliq̄ oīa priuati cōmoda, q̄ corpus exercitijs accepta refert. Vtiq; ex mēbrorū duritia, tū vt min⁹ ex labore afficiāt̄, tū ad labores robur. Ex calore, tū deducēdorū ī corp⁹ validū attractū, tū īmutationē magis expeditā, tū nutritionē magis fœlicē: tū vt singulę corporis ptes sint (vt ita dicā) p fusę. Cui⁹ affect⁹ beneficio, & solida mollescere, & hūida tenuari, & exiguos corporeę molis meatus laxiores fieri accidit. At ex spūs valentiore impetu: & purgari hos oēs meat⁹ necesse est: & excrementa expelli. Atq; si exercitatio hęc p̄stat: haud difficile sane sit, tēp⁹ vtēdę ei⁹ statuisse. Nā quoniā digestionē ī corp⁹ adiuuat, nō debet cū administrat̄, crudi īcoctiq; cibi, aut succi multitudo, vel in vētre, vel in vasis cōtineri. vnde periculū sit, nepriusq̄ p maturā cōcoctionē vtilis sit, in oēs animalis partes rapiatur. Quoniamvero & exiguos meatus expurgat, & excrementa ex-

Quod vehemētius dicit̄ ad aliqd est.

Termin⁹ vehemētię quę exercitationē facit.

Quæ ab exercitatione ī corpore proueniunt.

Quo tēpore sit exercitādum.

Idem libro de cibis boni et mali succi.

Exercitatio

motus
Exercitatio
Labor

duricies
caloris augumentum
motio spirituum

Nota insuper quę commoda ex his commodis proveniant.

dum exercitatur [illegible] non debet re[illegible] cibo [illegible] repletum [illegible] ad huc cibus [illegible] corpus distribueretur

Hinc et inferius discas quod antequam quisque laborem aliquem aggrediatur oportet corpus omnino ut vacuum crudo cibo, et omnibus excrementis, calor enim nativus qui motu augetur attrahit tum crudos humores tum excrementa ad partes solidas unde [illegible] ut non iuvat, et etiam noceat.

Vrina

aquosa cruditatem denotat in uenis — Rufa et biliosa coctionem denotat i venis — Pallida signu facta ee 2da concoctionem

pellit: vtilius est ante comedendum, eam adhiberi. Siquidem quæ impu-
ra corpora sunt, atq; ab excrementis parum purgata: hęc quo magis nu-
tries, magis lædes. Ex ijs itaq; patere arbitror, tum esse ad exercitationē
commodissimum tempus, cum hesternus cibus duplici concoctione iam
prorsus sit confectus, & ea quę in ventre: & ea q̄ in vasis sanguinis agi-
tur. ac iam denuo cibandi, tempus instet. Quod si aut prius, aut posteri⁹,
exercitatione vtere: aut crudis hominem impleueris, aut pallidę bilis ꝓ-
uentum auxeris. Sane huiusce temporis nota, color est vrinæ. Quę eni
aquæ speciem pręfert: crudum adhuc in venis esse idicat succum eum qui
a ventrę summittitur. Quę vero rufa biliosaq; est: iamdudum concoctū
esse huiusmodi succum. Quæ modice pallet: peracte modo secundę con-
coctionis est signum. Cum namq; bili infecta vrina nondū est: aquæ spe-
ciem alboremq; præfert. Cum vero plus iusto eius bilis acceperit: rufa
cernitur. Eergo cum mediocriter est rufa, mediocriter ue pallens: tum est
exercitatio adeunda. Sed expulsis prius excrementis, quæ vel in vesica,
vel inferiore aluo continentur. verendum enim ne quid ex his in habitū
corporis rapiatur, correptum videlicet caloris vi, qui per exercitationem
accenditur. Ergo si quis posita iam veste, protinus ad valentiores motus
accedat: priusq̄ totum corpus molliatur, & excrementa extenuentur,
& exigui carnis meatus laxentur: timor est ne solidarum quæpiam ru-
ptum, aut conuulsum eat. Timendum præterea est ne excrementa spi-
ritus impetu impulsa, prædictos meatus obthurent. Sin sensim prius
calefaciendo, & solidas ipsas præmollieris, & humores tenuaueris,
& exiguos meatus laxaueris: nullum periculnm nec rumpendi alicuius,
nec obstruendi, exercitato impendebit. Vt ergo hæc fiant, oportet
linteolo totum corpus mediocriter fricādo prius calfacere. Mox oleo fri-
care: neq; enim protinus accedendum ad pingue censeo, ante videlicet q̄
cutis incaluerit, & meatus laxentur, & vt semel dicā, q̄ pręparatū aptūq;
corpus sit ad oleum capiendū. Ei rei satis oīno sunt pauci manuū circūa-
ctus, qui nullo cōpressu sint graues, & modice celeres, huc demun velu-
ti ad metam directi, vt corpus citra cōpressum calefaciant. Siquidem pa-
ctis his, cernere erit, floridum ruborem per totam diffundi cntem. Tum
igit̄ pingue inducendū, & nudis manibus q̄ mediū inter molle durumq;
modum seruent, infricandum. Quatenus neq; coactū, constrictūq; corp⁹
sit, neq; vltra q̄ par est laxū remissumq; fiat. Sed legitimū naturę modum
seruet. Infricandū vero primo cōtrectatu, blandi⁹. inde sensim paulo for-
tius, eatenus aucta semp ad valētius frictione: quoad iā carnē manifeste
p̄mat, citra tamen lęsionē. haudquaq̄ tamē, tā valida frictiōe diu vtēdū,
sed semel, aut bis in quaq; parte. Quādoquidē nō eo ad hūc modū fricat̄
hui⁹ pueri corpus, vt iam duret. Cū id iā ad exercitationē ꝑducim⁹: sed

Hippo.

Duplicis cōcoctiōis pactæ, notę ex vrina.

Vacuandas ante exercitationē, aluū & vesicā

Corpus sensim calfaciēdū esse ante validam exercitationē

De frictione

Cur nō inciendnm ab oleo.

potius quo tum promptitudo ad exercitationis functiones excitetur, tũ robur intro reuocetur. Ac raritas laxitasq́ quæ mollem frictionem consecuta est: constringatur ac cogatur. Quippe medio temperamento seruari huius pueri corpus oportet. Nec vsq̃ durum molle ue effici: nec vbi naturale eius incrementum inhibeatur. At ꝓcedente tempore, vbi iam adoleuit: tũ vero duriore frictione vtemur. Preterea frigida ab exercitãdo lauatione. Verum de his post agendum. In preparatoria vero ante exercẽdum frictione, quæ huc spectat, vt corpus molliat, mollis duræq́ mediã qualitatem dominari oportet, ac pro eiusdem qualitatis ratiõe, quicquid reliquũ est exigi. variæ autem q̃ maxime ex manuum iniectu circũactuq́ frictiones esse debebunt: nec superne modo deorsum, aut inferne sursum adhibitæ: sed etiam tum in subrectum, tum in obliquum, tum in transuersum, tum in subtransuersum. Voco transuersum, quod recto est contrariũ Id græce ἐγκάρσιον appello. Subtranuersum vero, quod paululũ ab hoc in vtramq́ partem declinat, quod σίμον dico. Rursus subrectum quod a recto paululum vtroq́ versus recedit. Obliquũ quod recti transuersiq́ plane est medium, illud πλάγιον hoc λοξὸν græce nomino.

Cap. 4. 60

Preparatoriæ frictionis scopus.

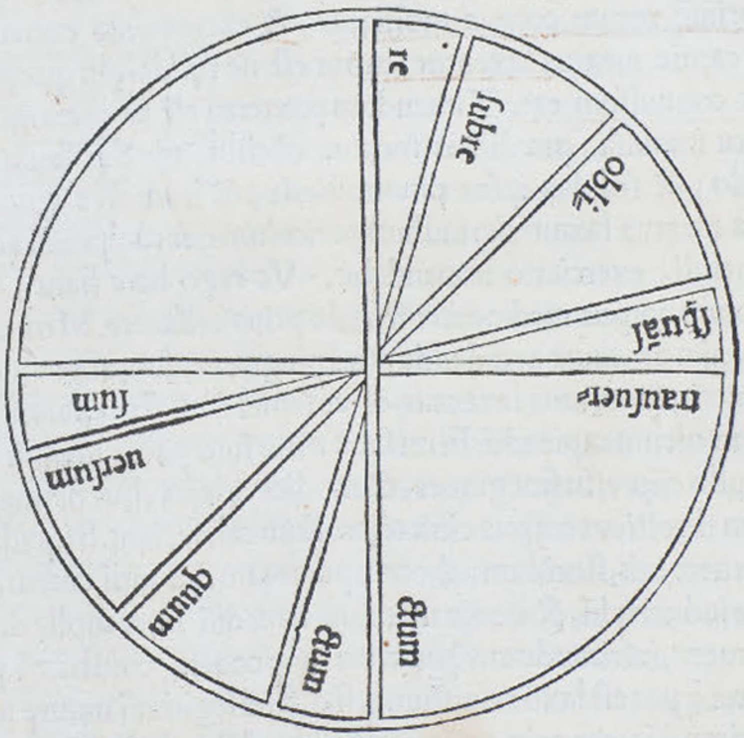
Modi frictionis

Quid transuersum.

Quid subtrãsuersum.

Quid subrectum.

Quid obliquum.

Quinetiam τρίψιν. aut ἀνάτριψιν græce dicere nullum discrimen faciet. Modo ne lateat ἀνατρίψεως nomen veteribus vsitatius τρίψεως recentioribus magis vsurpari. Nos latine frictione, frictu, perfrictione, promiscue legētium venia vtemur. Varium autem fieri manuū, tum iniectum, tum circumactum velim, quo videlicet vniuersæ, quoad fieri potest: musculorum fibræ omni ex parte, fricentur. Siquidem eius sententiæ esse, quasi transuersa frictio, quam etiam rotundam aliqui vocant: duret, denset, contrahat, & constringat, recta cōtra rarefaciat, laxet, molliat, & resoluat, corpora: eiusdem plane inscitiæ est, cuius cætera, quæ plerisq; Gymnastarum de frictione traduntur. Nam qui plus de frictionū virtute afferat, q̃ q̃ Hippocrates in eo libro prodidit quem κατιητρεῖον inscripsit: nemo plane est. Ait enim dura frictione ligari corpus, molli solui, multa extenuari, mediocri crassescere. Habent vero se eius verba ad hunc modum. Frictio vim habet soluendi, ligandi, carnē augēdi, minuendi. Nempe dura ligandi, mollis soluendi, multa minuēdi, mediocris carnem augendi. Quatuor enim hæ genere differentiæ, ex quadruplici omnis frictionis, tum virtute, tum vsu oriuntur. Quod si medias quoq; harum, quæ vna cum iis intelligendas se exhibent, adnumeres, sex in vniuersum differentiæ existent. Vnde nam igitur plurimis neotericorum Gymnastarum succurrit, tam numerosas frictionum differētias prodere, quas vel numero comprehēdere facile non est? Non aliunde certe quā quod logicę contemplationis plane expertes, cum propriis frictionum differentiis, externa alienaq; imprudentes nōnunquā confundunt. Interim etiā illa quibus singulæ frictiones peraguntur, adiiciunt, Interim tum iustas ipsas inter se frictionum differentias connectunt: tum vero cum his, etiam quas ipsi perperam excogitarūt. Cum enim dicant frictiones inter se distare, quod aliæ sub dio fiāt: aliæ sub tecto, aliæ in admixta vmbra, rursus aliæ in perflato loco, aliæ in tranquillo. item aliæ in calido, aliæ in frigido, aliæ in sole, aliæ in balneo, aliæ ante balneum, aliæ in palestra: talemq; cathalogum faciunt: sane non proprias frictionum differentias afferunt, sed ea sine quibus qui fricatur esse non potest: inculcant. Quippe quem necesse omnino est, in aliquo terrarum loco esse, præterq; locum, vel æstate, vel hieme, vel alio anni tempore. Cum vero ita dissidere dicant inter se frictiones, quod aliæ cum copioso oleo, aliæ exiguo fiant, aut prorsus sine oleo, idq; vel manibus tantum, vel etiam cum puluere, vel per linteum, atq; hoc vel asperum, vel lene: causarum plane quibus frictio dura mollis ve efficitur, enumerationem faciunt. Ex quo nimirum causarum est genere, & quod ipsę fricantium manus duræ, aut molles sint. Item valide premāt, blande ve sint admotæ.

Cur varij manuum circumactus.

Hippocrates

Tertia species quam afferunt, hi qui multas frictionum differentias autumant: inde nascitur, quod omnia iam dicta inter se per coniugatiões quasdam copulant. Qui itaq; ex his, aut externas rerum circunstantias, aut verarum differentiarum causas inter se copulant, facile deprehenduntur parum recte sentire. qui vero ex propriis & sinceris differentiis cnoiugationes nectunt, horum non adeo facile deprehenditur error: imo nonnulli sapientiæ quoq; laudem retulerunt, Hippocrate ipso plus aliquid inuenisse crediti, quorum est Theon Gymnastes, qui rectius q̃ Hippocrates sensisse de frictione est visus. Nam cum is in modo comprehensis verbis: in ea differentia quæ ex qualitate spectatur: mollem & duram, in ea vero q̃ ex quantitate, multam & mediocrem collocet: Theon qualitatis q̃titatis ve minime faciendã mensionẽ seorsum censet, scribens cum alibi, tum vero in tertio Gymnasticorum hunc in modum. De frictione præcipientes placet quantitates semper cum qualitatibus coaptandas esse. Per se namq; imperfectiores sunt, q̃ vt aliquis successus ex ipsis prouemiat: quippe mollis frictio pro quantitatis modo, triplex opus efficit: pauca enim leuiter carnem remittit, ac facile contrectabilem, siue tactu mollem reddit: multa euaporat & liquat: mediocris laxa & fluida carne implet. Simili modo dura pro quantitatis ratione, totidem numero effectus reddit. Multa nanq; adhibita contrahit constringitq; corpora, & phlegmone persimile quippiam relinquit, mediocris implet imminuta & euidenter circunscripta expressiaq; carne, exigua vero in summa cute ruborem ad tempus excitat. Non censet autem de dura per se & seorsum, quicq̃ Gymnastæ p̃cipiendum, sed ei quantitatem adiungi debere, si quis paulo commodior ex artis opere successus sit futurus. Pari modo nec de molli per se & seorsum, quicq̃ nunc tradendum existimat. Neq; enim adhiberi vsq̃ posse mollem frictionem tantum, & quæ nec multa, nec exigua, nec mediocris sit. Deinde memorat quæcunq; per coniugationem in corporibus nostris naturaliter efficiunt, vtiq; paucam cum molli remittere leuiter, & mollem reddere pronuncians, vbi aliud plane nihil q̃ quod Hippocrates verbo soluere significauit, aliis verbis interpretatur. Quippe laxare carnem, & mollem reddere, quid aliud est q̃ soluere, quæ colligata & coacta fuere? Adiecit vero sermoni, leuiter siue quodam modo, non genus actionis immutãs, sed quantitatem eius definiens. Mollit enim cum exigue adhibetur eiusmodi frictio. Quandoquidem si amplius sit adhibita, mollit quidem & tunc, cæterum largius, quod ergo nec magnopere nec mediocriter, sed exigue remittit, mollitq; corpora, exigua ac mollis frictio, per verbum illud leuiter quod adiecit, declarat. Ne hic quidem per hoc saltem, his quæ Hippocrates præcipit, quicq̃ tradens magis amplum,

Cõtra theonem & pro hippocrate.

Theon

Theon Gymnastes

æquæ nec cum mediocrem & mollem, addere corpori inquit laxam & fluidam carnẽ. Nam quoniam mediocris, idcirco carnem augebit. quoniam mollis: soluet, hoc est plane molliet. Id quod tantũdem est: ac laxã & fluidam carnem efficere. Erat autem huius officium, sicuti de his recte præcipit: sic & cum de multa simul & molli disputat: non id modo dicere quod halitu digerere, ac liquare potest: sed qualem etiam carnem relinquit apponere. Non enim ritu ignis vniuersam substantiam exhaurit, liquatq;: sed aliquid omnino relinquit. Id igitur quod relictũ est, qualenã demum specie sit: adiectum (arbitror) sermoni oportuit. neq; tantũ multæ frictionis proprio affectu posito: mollis opus omissum. Quod igitur multa euaporat, etiam ab Hippocrate prius dictum est. Verum non absolute de multa Theon sermonem instituit: sed per coniugationem docendum esse censuit, vtiq; a prima auspicatus. Nempe exigua & molli: post secundam aggressus, mollem & multam. Inde tertiam memorans, mollem scilicet & mediocrem. Sicuti igitur in prima coniugatione, & tertia, proprium qualitatis effectum non dissimulauit: ita nec in secunda supressisse eum decuit. Quin hic quoq; docuisse, multam simul et mollem frictionem non modo euaporare, sed etiam mollem carnẽ reddere. Nisi forte id quod liquare dixit, pro mollire audiendum est. Atq; ita quidem verum sit quod dicit. Cæterum sic non modo Hippocratis doctrinã non accusat: sed multo maxime confirmat. Etenim si mollis frictio semper molle tenerumq; corpus reddit, siue ea exigua, siue multa, siue mediocris sit: tum illi ex quantitate aliquid accedit diuersum: inseparabilis plane a molli frictione erit molliendi facultas: sicuti a dura certe vis durandi, cogendi, constringendi, ligandi, densandi, aut tactu duram reddendi, aut quomodocunq; aliter eandem rem interpretari malis. Quippe primum & proprium nomen ita affectæ carnis est duritia, vt eius quæ diuerse afficitur, mollities . quamquam etiam reliquorum quæ dixi nominum, quolibet vti licet. Et rationem quidem cur tam varijs nominibus vnam interpretari rem liceat: paulopost apponemus. Nunc quoniam cõtrouersa res non est, causam eius ad præsens saltem differamus. Quod autem mollẽ frictionẽ necessario cõsequitur, vt corpora molliat: id plane clarũ ex iam dictis est. Nã si nec qui multa ea, nec qui exigua nec qui mediocri vsus fuerit: durũ vnq̃ corpus reddiderit: ꝑspicuũ est molliendi vim nusq̃ ab ea seiungi: sicuti nec dura, colligãdi & durãdi. Quippe cũ hãc quoq; siue paucam, siue multã, siue mediocrẽ adhibeas, nunq̃ quantitatis vllius ratione corpus mollias: sed semp duritati plus minus ve adiicies: scilicet vberius ꝑfricans: plus, partius vero, min⁹. Quod si paucis oĩno durisq; frictionibus cõtentus fueris: duritia quoq; ꝓ portione respõdebit. Sicuti enĩ qui igni se admouit: semp calefit: siue exiguo tẽpore id facit, siue diu,

Frictionem Coniugationes

mollis frictio emollit
dura indurat

sed magis qui diutius appropinquat, minus qui breui spacio, minime vero qui tantum accessit: ita in frictione quoque corpus semper pro ratione afficitur, a molli: emollitum, a dura: duratum. Nō tamen pari semper mensura, sed a pluscula: magis, a parciore: min⁹, a plurima: maxime, a minima: minime. Theon ergo cum de molli simul & copiosa frictione disputans, euaporare liquareque eam dixit, si quidem per liquare verbū, inanire intelligit: aliud plane nihil significauerit, q̄ euaporare. quare bis idem dixerit, prætermiserit autem quod necessario fuerat addendum, nē pe eum affectum qui ex molli frictione in corpore relinquitur. sin mollire, soluere, remittere, aut aliquid quippiā eiusmodi dicere velit: sic sane, reliquerit quidem nihil. cæterum ea quæ Hippocratis sunt, minus idonea docendi ratione explicasse deprehenditur. Quod itaque eiusmodi docendi modus deterior sit, eo quo vsus Hippocrates est: paulopost ostendam. Quod vero si liquare pro eo quod est mollire accipit, nihil his quæ Hippocrates ante prædixit amplius prodidit: plane manifestum est. Nam cū ille præcipiat mollem soluere, multam extenuare: quis non facile colligat, qui præsertim mentis sit compos, eam quæ ex molli multaque pariter composita sit, extenuare simul ac mollire? Verum non videtur ita sensisse Theon. Sed quod in primo gymnasticorum vnico verbo extenuare dixit: id in tertio duobus extulit, nempe euaporare ac liquare. Habēt vero se eius verba in primo ad hunc modum. „Contrariarum vero, mollem „quidem si multa sit, extenuare corpora: sin mediocris, carne iplere, vtique „delicata et fluida. Aperte enim hoc loco mollem simul & multam frictionem extenuare corpora confirmat. Quod autem necesse fuerat non solū multæ frictionis proprium effectum, sed etiam mollis tradere: ipse quoque Theon per ea quæ subiecit: ostendit. In quibus cum de dura præcipit, cō stringere multam coartareque, & phlegmone simile quippiam parere, ait. Quippe quod moderata quantitate adhibita possedit: id copiosius adaucta, magis obtinuit. Omnino ergo duram mediocriter adhibitam: dura carne implere, fatetur. ita vt ediuerso, mollem mediocriter adhibitam: ipsam quoque carne implere, sed ea molli. Accidit vero Theoni cū de molli simul & multa frictione sermonem faceret: nullum mollis effectum prodidisse. Rursus cum de multa simul & dura, nullū duræ exposuisse. Nā si liquare inanire & digerere pro eodem accipit: de multa quidem aliquid dixerit: de molli plane nihil. Quemadmodum etiam in eo quod de dura multaque scribit: duram quidem constringere ligare & phlegmone aliquid persimile facere affirmat, quantitatis vero plane nihil meminit. tametsi par fuerat, de hac quoque aliquid dixisse. Nam illud confessus est, si mediocriter sit adhibita, obesitatem facere. Quid igitur efficiet multa, si supra mediocrem sit adhibita? Prorsus enim aut illi⁹ affectū

tuebitur aut alterabit. Sed si quidem seruabit, certe multa frictio supra mediocritatem adhibita, nihil plus adiiciet. Sin plus aliquid efficiet: aut minuet carnem, aut adiiciet. Verum si minuet: extenuabit. Si adiiciet: carne implebit. At qui nō adiicit carnem, extenuet ergo necesse est. Verū Theon de hac differentia nihil meminit, sed omnino subticuit. Minime plane definiens, extenuet ne dura copiose adhibita, an carnē augeat, an seruet eundem quem ex mediocri accepit carnis modum: sed tantū quod constringit coartatq; & phlegmone simile quid faciat, confirmans. Conueniebat autem non hoc modo dicere, sed etiam quod emaciat. Apparet ergo Theonem, aut Hippocratis artem hoc loco non intellexisse, aut hominem laudare noluisse, qui tam breui sermone omnes non solum differentias frictionum dixerit, sed etiam vniuscuiusq; opus & vires. Nā qui transeunter, veluti canis nilum, verba eius delibat: quatuor eum dūtaxat meminisse arbitretur. Verum nō ita se res habet. Immo alias duas, necessario in iis quas dixit, subauditas, insinuauit. in qualitatis differentia, duræ mollisq; mediam, quæ nimirum mediocris est. in ea vero quæ a quantitate accipitur, exiguam. quando exiguam aliquam, necesse est copiosæ esse contrariam. Porro antiquæ interpretationis formula, ita est breuis: vt non pauca sæpe, ipsa saltem dictione præterire videatur, quæ tamen necessario dicta ipsa sequuntur. Quamobrem (arbitror) etiam enarrationes scribim⁹, q̄ veluti prǽeant iis qui parū exercitati, antiq̄ dictionis celeritatem assequi non valent. Veluti in hoc ipso loco facim⁹. Si nāq; dura ligandi, mollis soluendi, vim habet: quæ supra modū soluta corpora sunt: ea duriter plane fricanda sunt. contra quæ constricta sunt: molliter: [quæ modice se habent: nec molliter] nec duriter, sed quatenus fieri potest, vtroq; declinato extremo. Egregius vero videlicet theō primum in eo fallitur, quod neq; mediocris qualitate frictionis vires tradidit, neq; vsum. sed semper ita preterit, tanq̄ nulla sit. Verum de hoc paulopost agem⁹. Sicuti vero in iis differentiis quæ in qualitate spectantur, ex quantitate dura mollisq; consistunt, sed etiam media: ita & in iis quæ ex quantitate ducuntur, non solum multa & pauca: sed etiam media noscitur. Cur igitur in iis quæ ex qualitate trahuntur mediā omisit Hippocrates? in iis quæ ex quantitate, exiguam? Temere id fecisse videri fortasse cuipiam potest. oportere enim in iis quæ compendio tradantur, summis inter se contrariis res definire. quod horum medium sit atq; mediocre, transire. vtpote quod ex summis ipsis vltro sit noscendum. Ipse igitur tum hoc docere, tum senis sentētiam clariorem reddere conabor. rem plane hoc loco non necessariam, cum quæstiones id genus in enarratoriis libris soluere soleam. sed quoniam semel huc descendi, vt p hippocrate imperitis istis respondeam: in quibus ipsi falsi, recte præcipien-

Cap: 4.

Velut canis Nilū attingere proverbio dicitur id est breviter et superficietenus tractare aliquid.

tem calumniantur: non pigebit hoc quoq; adiecisse. Cum igitur duo sint toto genere inter se diuersa atq; disiŭcta, si modo id quod facit, ab eo qđ fit genere dispescitur: frictiones quidem ex eorũ numero sunt quę faciũt. qui vero ab his in corpore relinquũtur affectus, ex iis quę fiunt. Quare contrarietates quoq; alias in frictõnum genere, alias ĩ affectuum, qui ab iis proueniũt: necesse est statui. In frictionum genere, tum duram & mollem, tum multam & paucam. In affectibus vero, et eam quæ veluti colligatio & solutio corporum est: & gracilitatem ac crassitudinem. Ac prior quidem affectuum contrarietas, ex priore frictionum contrarietate nascitur. secunda non item. Euenit enim in hac vt gracilitas ꝓueniat ex multa, carnis incrementum ex mediocri. Quippe pauca augẽdæ carni nondũ sufficit. Quod videlicet id quod carnis incrementum accipiet: et sanguinis moderato accessu, & valida virtute eget. Quorum vtrumq; mediocris frictio commode præstat, pauca neutrum, nec abunde, nec satis. Quoniam igitur nõ in idem coibant frictionum, affectionumq; cõtrarietates: coegit vero eum compendiaria docendi ratio, per cõtrarietates positas sermonem absoluere: vtiliore cõtrarietate accepta, minus vtilem consulto omisit. Porro vtilior ea est, quæ in affectibus, q̃ quæ in frictionib⁹ spectatur. Idq; duplici ratiõe asseritur, vna quæ ab artis fine sumitur. Quippe frictiones ad corporis affectum, ceu finem diriguntur, finis eni iis quę prę se, semper est præstantior: quanto nimirum id cuius gratia, iis quæ ipsius gratia fiunt. Altera quæ a claritatis ratione accipitur. Intellectis nãq; multæ & mediocris affectibus, facillimum est exiguæ opus contueri. Non perinde tamen mediocris frictionis perspicua vis est. Quinetiã tertium hoc ipso de frictionibus sermone bellissime docuisse hippocratem ĩuenias. præcedere nanq; eorum doctrinam oportet, quæ liquido pagi cernuntur, sequi vero eorum quæ minus liquido & obscure. Idq; siue de iis expressis verbis scripseris: siue lecturis ea intelligenda relinquas. Est vero euidens atq; in aperto mediocris frictionis opus: ipsum scilicet carnis incrementum. obscurum vero paucæ. quippe quæ nec auget, nec minuit carnem, nec omnino euidens aliquid videtur efficere, nisi quod parum calfacit. At id omnis frictionis commune opus est. Quare cum neq; euidens aliquid efficit, & quod facere videtur propriũ eius non est, sed omnis frictionis commune: non sine causa est (vt arbitror) omissa. Quod igitur omnis frictionis calorem accẽdere commune opus sit, non satis quod ab hippocrate prodatur, dignum pręceptũ est. Quid vero quæq; frictio proprium efficiat: id vt hippocrati necesse tradere: ita nobis certe vtile erat discere. Reductis enim veluti in elementa simplicibus differentiis, vniuersam frictionum rationem absoluit, quemadmodum carnẽ adiicias, quẽadmodum detrahas, quemadmodum corpus mollias, quemadmodum

Alias in frictionum genere contrarietates esse alias in affectuum.

effectus frictionum

constringas. Cum his vna protinus se promūt: tum media earum opera, tum ea quæ per coniugationem faciunt. Media, cum neq; ligare corpus, nec soluere, nec carnem augere, nec minuere studemus. Quæ per cōiugationem, cum verbi gratia pariter colligare et carnem addere. Quis enim nō videat, cum duram carnem adiicere corpori volumus: frictionem duram vna cum mediocri modo esse petendam? Veluti cum mollem addere studemus, frictionem mollem & quantitate mediocrem adhibendam, & per alias coniugationes ad portionē. Quas nonnulli Gymnastarum tāq̄ sua ipsorum inuenta tradentes, dum hippocratem accusant: ipsi vehementer delinquūt, & quod eum qui de his primum pręcepit merita laude fraudant, & quod cum eius inuenta sibi tribuant: etiam (quod atrocius multo est) calumniari hominem non dubitant. Accedit quod nec simplices differentias apte inter se alternāt. Decuerat enim (arbitror) eum qui recte ad particulares complexiones descendere voluit, nec vniuersas senario numero comprehendere, veluti Theon facit: nec aliquod eorum ꝓprium vel quantitatis, vel qualitatis opus, omittere. Quemadmodum in mollis simul & multæ: opus mollis, in durę simul & multę: effectum multæ, prætermisisse eum ostendimus. sed has quoq; adiecisse, & particulares coniugationes nouem fecisse. Quippe tres quæ a qualitate frictionū sumuntur differentiæ, si eas tribus quæ a quantitate ducuntur, iunxeris, nouem coniugationes effeceris. sex quæ a theone sunt positæ in iis quæ paulo supra memoraui verbis, & tres quæ ab eo sunt prætermissę, dū mediam mollis duræq; omisit. quāq̄ ne intelligere quidem neq; mollem frictionem, neq; duram fas est, vt non simul intelligatur & mediocris. Cui si tres quātitatis differentias iunxisset: nouem ita vniuersas frictionū differentias effecisset: non sex. Eas ipse nunc in descriptione exponā, in qua duorum versuum: qui superne deorsum pinguntur, priorem qualitatum intelligi volo. secundum, quantitatum.

Dura — Pauca / Multa / Mediocris

Mollis — Pauca / Multa / Mediocris

Mediocris — Pauca / Multa / Mediocris

dura frictio sed quantitate mediocrem, duram carnem facit

mollis frictio sed quantitate mediocrem carnem mollem facit

Nouem harum quas descriptio complectitur cõiugationum, cum theon sex primas tradidisset: reliquarum trium certe non meminit, ipse secũ manifestissime pugnans. Si enim exiguæ ac multæ, media quædam est quã mediocrem vocamus: etiam mollis duræq; altera certe media erit, quam mediocrem moderatamq; appelles. Sane meminisse per omnem sermonẽ conuenit, hæc omnia in respectu collationeq; dici. Quando est quę huic dura est: alteri pro molli sit. & quæ mediocris, immodica. & quæ pauca, multa. & quæ alij multa est, aliter quodammodo affecto sit pauca. hoc vero & Theon fatetur. Nec fieri sane potest, vt qui mediocrem in quantitate frictionem præterit: nõ longe aberret. Ac mihi quidẽ videtur theon inde adeo in hũc errorem lapsus: quod Hippocrates de ea frictione subticuit. Adeo vt hinc dephẽdatur, nihil proprium & suũ de frictione theon protulisse, sed pperam Hippocratis inuenta tractasse. Nõ enim a pueris statim orsus, et sub præceptore, senis scripta perlegit. cum fateatur ipse primum athleta fuisse, deinde hoc exercitio deposito: ad Gymnasticen se contulisse. Atq; hæc mediussidius non quo hominem vituperem apposui, quem alioqui inter primos Gymnastas censeo, sed quo ista lecturos doceam, haud facile esse veterum libros intelligentia consequi: si desint qui ea curiose enarrent. Nam quod ex priscæ breuitatis dignitate fuerit, duræ mollisq; frictionis mediam silentio præterire, id ante a nobis iam dictum est. Quod autem talia a nobis præteriri non debeant, id quoq; & ostensum prius est, & nunc nihilosecius ostendetur. Si enim tam mollis frictio q̃ dura in respectu collationeq; non solum subsistentiam, sed etiam intelligentiam sui habet, etiam mediocrem in simili respectu collationeq; constitui necesse est. Finge ergo tale esse corpus, quale propositi nobis i hoc libro pueri esse præsumpsim⁹: sanum prorsus & omnis excessus medium, ita vt neq; molliorem hunc effectum velimus, neq; duriorem, sed nec carnis eius modo adiectum quicq̃ detractum ue. Nũ igitur ita se habenti corpori, aut duram, aut mollem frictionem admouebimus: aut etiã multam, aut mediocrem? Ego plane quamlibet harum inutilem censeo. Quippe cum a dura durius, a molli molli⁹, a multa gracilius, a mediocri crassius, reddetur. quorum nullo illi est opus, imo pristinam potius mediocritatem ad vnguẽ seruari. Quare neq; duriter id, neq; molliter, neq; multis frictionibus, neq; quantitate mediocribus, sed [paucis & qualitate] mediocribus, infricabimus. nihil vltra moliti, q̃ vt ad exercitandum præparemus. Ac rursus cum iam satis exercitatum sit, apotherapia curemus. Vocetur autem nobis sicuti recentioribus gymnastarum apotherapia, ea frictionum portio, quæ post exercitationẽ adhibetur. Sane theõ nullam ex iis quas protulit coniugationibus, eiusmodi corporis naturæ accommodare potest. cum sex in vniuersum nominarit: priores tris, mol-

Has differẽtias in respectu intelligẽdas.

Veterum libros interpte egere.

Apotherapia.

Apotherapia quid sit.

lis: reliquos, duræ. et neq; mollium cuiusq̃ eiusmodi corpus egeat, neq; durarum. sed eius quæ harum media sit, quam scilicet mediocrem in qualitate, dixisse par est. liquido q; patere iã arbitror, quãtopere lapsus theõ sit: mediam duræ mollis q; præteriens. Si quidem ad optimum statum corporis, nullam harum quas protulit cõiugationum, accommodare fas est: nec cum integra plane valetudine corpus fruitur, nec etiã sicubi corrigi postulat. Quippe vbi plane valet: sola pręparatoria frictiõe eget, quã exiguam ac mollis duræ q; mediã esse ostendimus. Vbi iusto gracilius crassius ue effectum est, non tamen in qualitate alterata caro quicq̃ est, sed plane mollis ac duræ medium modum seruat: si quidem emaciare studemus: & multam & qualitate mediocrem, adhibebimus. sin reficere: tum qualitatis, tum quantitatis ratione, mediocrẽ. Has treis coniugationes vltimo loco, post sex in descriptione exposui, hoc consilio, vt omnes eas a Theone prætermissas indicarem. Quoniam igitur non solum prætermissas ab eo, sed etiam vtilissimas easdem prætermissas disputatio nostra docuit: deinceps tempestiuum arbitror, ad ea quæ paulo ante distulimus reuerti. At primum illud, quod doctrina ea quæ per rerum elementa traditur: cæteris sit vtilior. quippe quæ & sub compendium rem omnem cogit, & memoriæ affigit, & reminiscentiæ facile suggerit, ac omnium quæ singulatim agentur rectum vsum prompte suppeditat, ceu ad pauca & certa elementa referens. Quis enim non facile membratim frictionum differentias, vsum, ac vires inueniat: si semel intellecta senis sẽtentia, postea dictionem eius memoriter tenet, qua videlicet docet constringere quidẽ frictionem durã, soluere mollem, corpus adimere multam, augere, modicam posse? Ex horum nam q; noticia, ac memoria: primum sane, quæ omissæ in verborum contextu sunt: differẽtias inuenias. Mox omnib⁹ inter se cõplicatis: nouẽ coniugationes efficias, quas paulo supra descriptione sumus complexi. quas neq; ĩuenisse, neq; memoria tenuisse, prõptum sit: nisi quam Hippocrates tradidit, elementaris doctrina præcesserit, omniũ frictionum ratione in prima principia reducta. Ex quibus prorsus inuentis, non ea modo quæ nunc sunt inuẽta, nobis suppeterent, sed etiam omnẽ corruptam doctrinã iudicãdi facultas superesset. Quippe id methodi, id est sicut veteres interpretãtur, viæ & rationis, propriũ maxime est, vt ex paruo elemẽtari principio, ad singula mẽbratim peruenire possis. tum quicquid perperam est dictum, scientificis id theorematis veluti regula quapiã examinãs, iudices. Quod igitur neq; alius quisq̃ recte de frictione sensit, neq; Theon ipse gymnastes, tam & si eruditius cæteris de ea locutus: sed Hippocrates, & qui eum sunt secuti: satis hæc sunto. Superest ex iis quæ ad hunc locum distulimus, vt de nominib⁹ ipsis disseram⁹, ne quis eorum numero deceptus, pares nu-

Præparatoria frictio q̃ nam sit.

Fricrio emacians

Fricrio reficiens

Elemẽtaris doctrinæ cõmoda.

Affectus frictionum

Methodi ꝓprium.

Cap: V:

De vocabulis duri, mollis, rari, densi.
Durũ.
Molle.
Rarum.
Densum.

Rarũ et densum dicitur de meatibus.

mero affectus, cum ipsis appellatiõibus existimet. Duri enim vocabulũ, de quadam corporis affectione ꝓprie dicitur, quam nec interpretari quidem quale sit pluribus est opus: nemine, vel ex voce ipsa, nõ ad rei noticiam perducto. Ad eundem modum, & mollis vocabulũ. At rari & dẽsi vocabula, non perinde euidenter ipsos corporis affectus significant: propterea quod duplex eorum nominum vsus obseruatur. Alter eorum qui proprie loquuntur, alter abutentium. Ac ꝓprie quidem rarum accipimus, quod meatus quos græci poros vocant, magnos per totum optinet. sicuti ediuerso, densum quod eosdem paruos. At per metaphoram, siue abusum, siue quocunq; alio genere appellasse libet, de laxo coactoq; hæc ipsa vocabula dici audias. hac enim ratione, & aerem, & ignem aliquando raros dicimus, aquam & terram densas, scilicet ad elementa ipsa translatis appellationibus, quæ tamen & vnita sunt, & ex similaribus natura partibus constant, nec vllos eiusmodi meatus optinẽt. Multo his longius a proprietate recesserunt illa, quæ per metaphorã ambo sunt dicta. Nempe cõstrictum & colligatũ. Illud de denso & duro, modo vtroq; seorsum, modo in eodem, ambobus repertis. Hoc rursus de iisdem dicimus, non tamen eadem metaphora. nam omnia quæ colligata sunt: eadem ad motum impedita sunt, ita nimirum nominarunt, & quæ ob siccitatẽ, frigus, phlegmonẽ, scirrum, tensionem, repletionem, aut põdus, ægre mouẽtur. Eãdem ab causam, & contrariis horum nominibus, in contrariis affectibus vtuntur: remitti, aut resolui, aut laxari, dicentes. Oportet autem non nominum inspicere numerũ: sed affectuum genera duplicia in totum esse existimare. Alterum quod in similaribus ipsis obseruatur, de quo molle durum ve dicitur, Alterũ quod in instrumẽtalib9 meatũ ratione consistit, quod densum esse, vel rarum dicitur. hi nanq; corporum ipsorum proprij affectus sunt. Accersiti vero & (vt ita dicam) temporarij quod alias meatus ipsi superuacuo humore implentur, alias sunt mundi, & modo patentes, modo conniuentes. Verum de his affectibus in sequentibus libris agemus. Nunc ad propositum redeundum, ac primum clarius adhuc de frictione ipsa disserendum. Nẽpe quod hæc ipsa interdum per se corporibus nostris commodum affert, interdum iis q̃ commodum afferunt, ad eum sane modum subministrat, quem Hippocrates de deligando tradidit, his verbis. Deligatio partim ipsa sana, partim sanantibus subseruit. Ipsius igitur frictionis effectus sũt, & quod rara dẽsat, & mollia durat, dura vero hæc esse omnino postulat, præterea quod dura mollit, & densa laxat, hæc contra mollis sit oportet. Pari modo & quæ carnis augendę, minuendæ ue causa suscepta est: vtraq; per se vtile aliquid corpori confert. quæ tamen ad exercendum corpora præparat. item quæ post exercitationẽ adhibetur, hæ exercitationibus sub-

Constrictũ.
Colligatũ.

CAP: 6um:

Frictionẽ & corporibus vtilem esse, & his quæ corpori conducunt.
Deligatio quid faciat.

seruiũt. Illa modice calfaciẽdo: tenues meatus recludens, & simul excrementa, quæ caro continet: fluxilia reddens, & solidas emolliens. Appellant autem huiusmodi frictionem præparatoriam: altera apotherapeuticę græce dicitur, latine recuratoriam ad verbum appelles. Hæc cum plusculo oleo administrata: simul piguitudine humectat, & solidas emollit, & quæ in habitus meatibus continentur, euaporat. Verũ de hac post dicemus, cum de exercitatione egerimus. Sed præparatoria frictio in optimi statꝰ natura calfaciẽdi corporis causa suscepta, prout supra traditũ est, fiat mollis primum, mox vero exercitationem aggressuro dura, ita nanq; maxime & mollire poterit, & ad exercitationes excitare, & corporis naturam qualem ab initio accepit, seruare. Quod si quid aberratũ sit: ad durum id potius spectet. Nam qui breues a modo recessus sunt, hi cute tenꝰ finientur, nullo interiorũ alterato. minꝰ vero lædetur ipsa, si ad durum simul & densum recessus a modo sint propensi. Quippe ita iniuriæ minus oportuna fiet. Adeo si transpiratio per huiusmodi cutim facilis esset, densissimam eam durissimamq; efficeremus. Nunc quoniam ad vtrumq; munus probe esse comparatam oportet, & excrementa quæ intus conduñt per halitum emittenda, & foris propinquantium violentiam tolerãdam: vtilissimus sane fuerit medius inter vtrunq; excessum modus. Qui si quã do fortasse nõ seruabitur, melior vtiq; fuerit, qui ad durius densiusq; pertinebit, quã q ad mollius laxiusq;. Nam transpirandi defectum, exercitio sarcire licebit: alterius vero affectus vitium, quod est ad externorum iniuriam oportunitas, neq; alias corrigi facile potest, affertq; præterea coniũctum incommodum non paruum, euaporato subinde non excremento modo, verumetiam ipsius corporis nutrimento. Ergo in his differentiis quæ a qualitate sumũtur, aberrare satius est versus eam quæ durior est, q̃ eam quæ mollior. In iis quæ a quãtitate ducuntur, in proposita saltem natura & ætate: si quid delinquitur, versus id quod minus est, id esto. Sẽper enim eius in præsenti disputatione meminisse oportet, augendi eiusmodi corpus, haudquaquã siccandi, studiũ esse ꝓpositũ. Quas vero corporum naturas, & quo modo affectas, amplius fricandum sit, postea dicemus. Nunc ad propositam materiã reuersi, de mensura ipsa frictionum agamus: ad eundem modum quo paulo ante de qualitate egimus. Conuenit autem hoc loco vt priusquã mensurã definio: alterius cuiusdã æstimandi mentionẽ faciam, sine cuius noticia, mensuram ipsam nec definiuisse recte licet, nec nouisse. Est vero quod æstimãdum censeo, aeris qui fricandum corpus continebit temperies, quam vtiq; in re ipsa monstrare licet. explicare oratiõe aperte, ita vt interpretationis euidentiæ nihil desit: plane non licet, sed est prorsus inexplicabilis. Verum si non adeo multum orationi de rei euidentia desit: abũde fuerit. Præcedit vero hanc, &

Quæ sit pręparatoria frictio, & quæ apotherapeutice.

Frictio duplex: præparatoria, recuratoria

hoc memorię serua

CAP. 7um

De Aere

alia quædam consideratio. Nempe quo anni tempore, & in quo nam orbis loco, exercitandum statuemus. Duo enim hactenus de eo tantum definita sunt, corporis status & ætas. Vbinam autem aut altus hacten⁹ fuerit, aut exercitandus nūc sit, aut quo anni diei ve tpe, nihil sane cōstitutū est. Quāq̄, ꝑ harū certe cuiusq; ratiōe, mediocritas frictionis est variāda. Ergo ad ea q̄ hactenus statuta sunt, hęc quoq; definiēda sunt, utiq; potestate iter initia opis iā tradita. Non tamē interpretatiōis luce clare explicata. Dicens enim veluti regulam quandam omnium quæ post dicenda erant, positurum me hominem eo corporis statu, de quo queri non possit: obiter nimirum etiam regionum hominis potestate definiui. Cū nec optimo temperamento, nec irreprehensibili omnino membrorum modulo, corpus vllū in iis regionibus quæ a temperamenti modo recesserūt, gigni possit. Sicuti tum ratio docet, tū experiētia cōmōstrat. Quippe sicci, graciles, & veluti torrefacti in æstuosis tractibus hoīes fiunt. Rursus frigidioris plagæ incolæ, inæquali temperamento visuntur, vt quib⁹ exteriora frigeant, interiora atq; in his viscera, immodice caleant. Sane optimum corpus de quo nūc sermo proponitur, veluti polycleti regula est, cui in nostro situ vtpote ꝑbe temperato, nō pauca similia videas. Apud gallos vero, Scythas, ægiptios, arabas, ne per somnium quidē tale vsq̄ est vidisse. Nostræ autem regionis, quæ in latitudinem non paruā extenditur, id quod in medio habetur, optime sane temperatum est. cuiusmodi patria Hippocratis est. Etenim ea tum hieme, tum æstate, mediocrem temperiem exhibet. vere autem & autumno multomagis. Eiusmodi igitur locum cum corpori proposito dederis, anni quoq; tempus, veris mediū ipsum dabis. Esto vero & diei in qua nobis exercitandus primum est, maxime quo ad fieri potest, ipse meridies. Quo videlicet naturalis temperamenti eius vis, ab ambiente nullo pacto mutetur. eadem exigit ratio, vt ne domus quidem in qua exercitandus est, ipso presertim die calidior frigidior ve sit, q̄ publicus toti⁹ vrbis aer. At æstate atq; hieme, talis vel arte præparandus est. Nempe hieme calidior, æstate frigidior: quo videlicet exacta temperie corpus frictionis tempore fruatur. Quando si iusto calidior, frigidior ve domus fuerit: in calidiore, illico sudabit, in frigidiore, neq; calefiet prorsus, nec mollietur vnq̄, nec floridum ruborem ostendet, nec in tumorem attolletur. Sunt nanq; duo hæc rubor & tumor, in aeris temperie, & corporis statu temperato: mediæ frictionis notæ. Veluti enim si calidam infundas, primum quidem corpus intumescit, si largius infundas, decumbit. Ideoq; & Hippocrates de iis aiebat, primū quidem attollitur, deinde fit gracile, ita frictio quoq; attollit quidem primum, postea contrahit, ac molem deponit. His ergo qui carnis augendę causa fricantur, tunc plane finienda frictio est: cum corpus & intumuit, &

In regione ītēperata, nō posse irreprehēsibilē naturā gigni.

In regione intemperata necesse e humores gigni consimiles. [illegible] et sana corpora ibi non erunt

Propositam naturā veluti polycleti canonē esse

Hyppocratis patria temperata

Mediæ frictionis notę. Hippocrates

Quatenus fricandum si carnem augere voluerimus.

ad sūmū fere tumorē ꝑuenit. Qui autē ad exercitādū iā præparatᷣ: his minime id tempus operiēdum. sed lōge pri⁹ desistēdū a frictione est, potissimū cū optimi tēperamēti sunt, & ætate adhuc pueri: hoꝝ nāq; tū humidū corpus est, tū tenerū ac paucis frictiōib⁹ mollescēs. Præparatoriȩ vero frictionis meta finisq; est, vt solidæ partes molliātur, humida soluantur, & corporis exigui meat⁹ laxētur. Quis vero frictionū esse debeat numerus: definire sane oratione nō ē. Cæterū qui his præficiᷣ, harū rerū perit⁹, hic primo quidē die min⁹ exacta, exq̄sitaq; cōiectura vteᷣ. Sequēti vero die: vbi iā experiētiā aliquā adolescētis est adept⁹: magis exactā certāq; habebit. Quinetiā de exercitatiōe ipsa: prio certe die mēsurā ad vnguē definire nō potest. sequētib⁹ deiceps oino potest. Sūto igiᷣ hic quoq; notæ. Primo quidē die cū adhortāti icitātiq; ad exercitādū: nō perinde obsequitur. sed segniores & min⁹ tū frequētes, tū decētes, ac (vt semel dicā) minus valētes, tū colluctatoris sui apprehēsus, tū mot⁹ obit. Porro expedit neq; paulo animosiorē esse q̄ exercitaᷣ, vt lassis iā viribus, etiam exercitari aueat: neq; ignauum, qui itegris adhuc virib⁹ laborē tamē detractet. Est vero ꝑfecto talis nō corpore modo: sed etiā aīo, quē nūc educādū suscepimus. Quādoquidē quib⁹ frigid⁹ succus ī vētre aut ī toto corporis habitu collect⁹ est: hi segniores ad motionē sūt. Pari modo & q̄ plethorici, id est q̄ succis æquabiliter se habētib⁹ nimiū abūdāt, & quos recēs frig⁹ afflixit, hi & ignaui sūt & ad mouēdū pigri. Iā his etiā magis ita sūt affecti: q̄cūq; natura frigidiores sunt. sicuti etiā his ipsis lōge magis, quorū frigiditati etiā humor ē adiūct⁹. Hi nāq; quātitatis exercitīdi notas corrūpūt. sicuti ediuerso q̄ calidiori tēperamēto sunt, siue id ꝓpriȩ naturæ spōte eueniat, siue ab accersito quopiā affectu, hi & animosi sūt, & certaminis auidi, & ad actionē plusq̄ expedit prōpti. At quib⁹ nec corp⁹ calidi⁹ frigidiusue ē, nec aīm⁹ oino iacēs, ac demiss⁹, aut cōtētiōis gloriȩ ve præcupid⁹, & ad actionē præceps, his modi exercitationū īdicia ītegra manēt, illesaq; seruātur, & prio stati die, & multo magis ꝓcedēte tēpore. Si eni q̄d īter initia suffugit: id experiētia ipsa edoctū, ad exactā noticiā ꝑueniet: nō aliter & sibi mod⁹ ad certā cōiecturā ꝑducit. q̄ tamē ab initio definiri nullo pacto potest: verū quotidiana experiētia, cū recordatōe quātitatis tū cibi, tū exercitatōnū: eo etiā q̄ huic præficiᷣ, nihil nō sollicite obseruāte, sed sēp vt tātū ciborū post tātā exercitatōnē cōcoxit, recordāte, ꝓpemodū ad exactā sciētiā, itellectū tēpore ꝑducit. Hȩc igiᷣ oia etiā deficientib⁹ ab optio statib⁹, cōmunia sūt: de q̄b⁹ agere nōdū statuim⁹. Cæterū optia natura, quȩ hic nobis ē ꝓposita, mēsuras oīum maifestas optinet. vt quȩ nec animi moribus, nec corporis ītemperie, dictorum quicq̄ obturbet īmutet ue. sed frictionis, exercitationis, ciborū, ac somni, mēsuras aperte īdicet. ac tum primū quodlibet horum respuat, cū eius vltra nō egeat. Quare fuerit hoc quoq; ei qui tali corpori præficitur: non minim⁹ modi index. Dico

Præparatoriæ finis.

Plethorici, qui.

Frictiones quæ carnis generandȩ causa adhibentur quousq̄ sint iterandȩ.

Segnes ad motus & ex hominum genus

autē ipsam ad singula quæ agi debent alacritatē. ceu materia ipsa in optimo corporis statu, modum sibimet præscribēte. Eteni qui optima natura sunt, & iā ad exercitationē, frictione præparātur: tū demū ad exercitandū prodibūt, cū toto iam corpore abundæ emolliti, excalfactiq; sunt. Exercitādo quoq; tū primū grauatius mouebūtur, cū satis exercitati iā fuerit. iam a cibo tū primū abstinent, cū satis se īpleuerint. Quare nullus in hoc homie, metus est, ne quādo aut iusto pl⁹ laboret, aut iusto plus cibis se ingurgitet, si naturæ suę impetus sequatur. Quo fit vt neq; prorsus peritissimū, sibi præfici is postulet. sicuti oēs de quibus postea sermo erit, deterioris notæ homines. Quippe sanū corpus ipsum sibi ipsi omnia inuenit, ꝓprio naturæ suę īpetu directū. maxime si i his quæ ad animū ptinēt, recte sit educatum. Nā multi in malis morib⁹ a pueris educati, in desidia & itēperātia viuētes: bonitatē naturæ corrūpunt. sicuti cōtra, nōnulli viciosā corporis naturā sortiti, tēperātia vitæ & appositis exercitijs, naturæ vitia mutarūt in melius. Sed de horū quidē siue exercitationibus siue etiam operibus sequēs liber totus cōponit. De ijs qui optio corporis statu sūt, & qui sanitatis tutori auscultabunt, in hoc libro agere statuimus. ac præcedēs quidē de his sermo, ad exercitationū mēsurā vsq; est ꝓgressus. Superest ergo vt de generibus eius disseramus. Genera exercitationū voco luctā, pācration, pugillatū, cursum, & alia id genus. Quorū alia tantū exercitatiōes sunt, alia nō exercitationes solū: sed etiā opera. Exercitationes sunt, tū hæc ipsa quæ dicta modo sunt, tū præter hęc, quę græce dicūtur τὸ πιτυλίζειν τὸ ἐκπλεθρίζειν τὸ σκιομαχεῖν τὸ ἀκροχειρίζεσθαι. Atq; hęc mox descriptiōe exponētur. Præterea saltus, disci iactus, tū coryco, folle, pila, vel per alteres corpus fatigare. Eexercitia simul & opera sunt, cū fodit quis, cū remigat, cū arat, cū vites putat, cū onus gestat, cū metit, cū equitat, cū armatus pugnat, cū iter facit, cū venat, cū piscatur, cū alia quęcūq; homines vel opifices, vel nō opifices, in vita vsus causa exercēt, facit. seu domos ædificēt, seu naues, seu ferrariam ęrariam ue factitent, seu aratra pangant, seu tale aliquid pacis belli ue instrumētū fabricent. Horū autē plerisq; est quādo veluti ꝓ exercitatiōe tātū vtare. Quippe triplex i vniuersum ipsorū vsus est. cū interi operis tātū causa vsurpēt, iteri meditatōnis, sed quæ ad vsū futuri sit operis, Interi ꝓ exercitatione tātū. Quippe ipse aliquādo hieme deprehēsus i agro, tū ligna findere, tū hordeū i pila cōtūdere ac deglubere, exercēdi corporis causa sum coactus Quę nimirū agrestes quotidie ꝓ opere faciebant. De horū igit ceu operū vsu, i sequētibus: ceu exercitiorum, nūc tractabimus. Nullum nāq; id genus exercitium, aut perpetuum diem obitur, aut alio tēpore, q̄ ante cibū. Seruari vero tum modum exercitationum in his oportet, tū vocatā apotherapian. Quod si etiam idonea frictione vsus, ad ea quis accedet, iam

---

Marginal notes (printed):

De exercitationis generibus.

Eexercitationes tantum.

Fexercitationes & opa.

Opa trifariam vsurpari

Summa obseruādorū in exercitationibus.

Manuscript marginalia: Vide aliu[d] te[xtu]m — Nota quid quantu[m]q[ue] valeat consuetudo quod hoc postissimu[m] tempor[e] usq[ue] venit me innotescit. — Exercitationes — Cap. viij — Exercitia ruralia et agrestia Galeni

omnes exercitationis numeros impleuerit. De iis igitur omnibus scientẽ esse conuenit, eum qui sanitatis tuendæ officio vtetur, quẽ υγιεινὸν græce vocant. licet enim eum vt ante dictũ est, aut sic græce aut gymnastẽ, aut medicum voces, prima tamẽ appellatio maxime propria est, reliquæ per abusum. Nam si artifex quisꝗ ab arte, quam tractat, deflexum sortit nomen: patet eum qui υγιεινὴ, id est sanitatem tuendam profitetur: merito υγιεινὸν appellandum. ita nimirum, vt qui γυμναστικὴ, id est exercitationi tantum præest: gymnasten: & qui morbis medetur, medicum. Quod si quis hunc ipsum vel gymnasten, vel medicum, pro υγιεινὸν appellasse volet, tum a parte totum, tum vero nec proprie nominabit, sed abusiue, vel ambigue, vel quomodocũꝗ aliter dixisse velis, appellatõnem faciet. Huius rei causa est, quod cum vna sit ars, quę corpori tuendo præsideat: vnicum ei proprium nomen inditum non est. De quibus omnibus vberiꝰ singulari libro egimus, quẽ Thrasibulum inscripsimus. Ac genera quidẽ exercitationum sunt, ea quæ diximus. Qualitas vero seu differẽtia (Nã & hanc quoꝗ vtroꝗ modo appellare licet) velocitas tarditasꝗ mouendi sunt. Præterea quod aliud robustum, aliud (vt ita dicã) imbecillum est. Ad hæc vehementia & leuitas. Vtendi vero ratõnes omnium prædictorum generum vna cum differentiis proprijs huiusmodi sunt. Nã aut perpetuus motus est, aut intercisus. & si perpetuus, æquabilis aut inæquabilis, sin intercisus, aut certo ordinæ, aut citra ordinem. Hę igitur vtendi rationes ab ipso negotio capiuntur. Quæ vero ab his quæ extrinsecus sunt posita, ducuntur: eiusmodi sunt. quod aut sub dio exercitatio fit, aut sub tecto, aut in mixta vmbra quam υποσυμμιγῆ græci vocant. Itemꝗ quod aut calens locus est, aut frigidus, aut media tẽperie. Præterea aut plane siccus, aut humidus, aut medio modo attemperatus. Similiter illæ quoꝗ vtendarum exercitationum rationes quædam sunt. quod cum puluere exiguo multo ue vsurpentur. item quod cum oleo exiguo multo ue aut etiam sine vtroꝗ administrentur. Quoniam ergo enumerata a nobis vniuersa sunt: quorum peritum esse oportet, qui sanitatem tuendam profitetur, ad ipsa nunc exercitationum genera non intempestiue redibimus. Ac primum docebimus, tum quid omibus sit commune, tum quid singulis proprium. Hinc frictionis ipsius tempora definiemus. Ergo omis exercitationis commune illud est, quod animali ipsi ex ipsa caloris augmẽtum excitat. Quippe calefiunt corpora nostra & balneis, & calidarum aquarum lauacris, & cũ per calidiores tempestates insolamur, & cum igni fouemur, & cũ calidis medicamẽtis perfricamur. Cæterũ ab externo ẽ ois eiusmodi calor adscitus, nec de ꝓprio pricipio, sed aliũde accessus. Exercitãdo vero, isiti caloris augmẽtũ aialibꝰ ex ipsorũ corporibꝰ excitat. Atꝗ is oium exercitationũ cõmunis effectꝰ ẽ, ꝓpriꝰ tamẽ earũ effectus nõ est.

Qualitates exercitationum.

Vtendi exercitationũ rationes.

Cap: 9.

Omnis exercitationis, cõmune.

Exercitatio calore auget

Exercitatio est motus animalis, p quem augetur calor illius ab intrinseco.

Si modo & iratis, & perturbatis, & pudore affectis, naturalis etiam calor augetur. quãq̃ ira haudquaq̃ auctus, sed veluti feruor est caloris ĩ corde. Itaq; etiã essentiã eius, vel probatissimi philosophorum talem esse affirmãt. Quippe accessorium irę est, non eius essentia, vltionis appetẽtia. Verecundis autem augetur insitus calor, dum primum ĩtro se recipit vniuersus, deinde postq̃ in alto corporis est collectus, & ex ipso inibi congestu, & ex assiduo motu incrementum capit. Non enim quiescit pudore affectorum spiritus, sed tum ab interno, tum circa se, vna cum toto sanguĩe varie circumagitur. ita plane vt spiritus eorum qui perturbãtur. Dicetur autem in progressu latius de omnibus eiusmodi animi affectibus. Ad pręsens enim propterea quod commune Symptoma, tum hos ipsos affectus, tum exercitationes excipit: dum omnis exercitij communem esse natiui caloris auctum ostenderem, idq; de interno, & a se, non tamen solis exercitationibus inesse, sed pariter dictis modo affectibus: coactus sum obiter & de his meminisse. Iam singulas exercitationum, seorsum persequi tempestiuum videtur. Illo præserti prius significato, quod ĩ his quoq; complures differentiæ inueniantur. Quippe interim aliam partem: aliud alio magis exercitium fatigat. Et quædam lente motis, fiũt, quædam ocyssime agitatis, & quædã robore ac nixu adhibitis, quædam sine his. Ad hęc quædam cum robore pariter & celeritate, quædam languide. Ac quod violenter quidem sine velocitate exercetur εὔτονον, id est valẽs voco. Quod violenter & cum celeritate σφοδρόν, id est vehemens. Violenter autem robuste ue dicere, nihil referat. Fodere ergo valens robustaq; exercitatio est. Simili modo & si quis quatuor simul equos habenis coerceat: impense robusta exercitatio est, non tamẽ celeris. Tum si quis maximo onere sublato, aut eodem loco maneat, aut paululum procedat. Iã accliuis inambulatio, huius quoq; generis est. Attolluntur enim eo motus genere, & veluti onus sustinentur ab ijs quæ primum mouentur: reliqua corporis membra vniuersa. Præterea si quis per funem manibus apprehensum, scandat, sicuti in palestra pueros exercent, qui eos ad robur præparant. Quinetiam si quis fune arrepto, aut etiam pertica, sublimis ex ea pendeat, ac diu teneat: robustum is validumq; laborẽ exercet, citra tamen celeritatem. Ita vero & si quis manibus in pugnum reductis: iisdem prolatis, vel in altum sublatis, diutissime eodem habitu consistat. Quod si adhibitum quempiam deducere sibi man⁹ iubeat, nec tamẽ ipse remittat: vel ipẽsi⁹ hic tũ musculos oẽs, tũ neruos ad robur cõparat. vt quorũ maxiẽ ꝓpria sunt, oĩa id gen⁹ exercitia. Idq; multo certe magis fiet, si qs sũmis manib⁹, vtraq; seorsũ apprehẽso põdere (cuiusmodi sunt q ĩ palestra alteres dicũt) porrectis his, aut ĩ sublime erectis eodẽ habitu ꝑsistat. Iã si etiã cuipiã iusseris vt te violenter detrahat, inflectatq;, dum ipse nõ

Marginalia: Quid ira. — Motus ĩ verecundia. — Qui pudore afficiuntur istorum spiritus uarie perturbatur, et uarie circumagitur [manuscript] — Valẽs exercitatio. — Vehemens exercitatio. — Variæ exercitationum species. — Robustæ exercitationes. — Pertica nomen latinum. [manuscript]

manibus modo, verũ etiam cruribus spinaq; cõstans inflexusq; resistas: non leue ad membrorũ robur exercitationẽ obieris. Sane hoc genere Milonem ipsum exercitasse se ferunt, dum alias conuellere se mouereq; de loco: volenti permitteret. verũ hæc crurũ maxime exercitatio fuerit. Alias, vtiq; si manus exercitandas curabat, pugnum aperire iuberet. Idem (vt aiunt) malum punicum, aut tale quippiam manibus complexus: auferẽdum cuiuis præbebat. Hæc igitur exercitia, maximi roboris tum ostentationem, tum exercitationem continent. Robur autem partium tum exercet, tum vero firmat, & si quis alterum complexus medium, aut etiam ipse medio comprehensus, manibus digitisq; pectinatim iunctis: aut quẽ complectitur absoluere se iubeat, aut ipse se a cõplectente soluat. Ita etiã & si quis alterum qui versus ipsum, se iclinet, a latere aggressus, ilia manibus complexus: ceu onus aliquod sublatũ inuicem protendat: reducatq;. ac magis si dum gestat, ipse nutu renutuq; corporis vtatur. sic nanq; spinam vniuersam ad robur comparauerit. Aeque vero qui pectorib⁹ ex aduerso innixi, magno se conatu inuicem retrudunt. Etiam qui a ceruicibus pendentes, deorsum trahunt, ad robur præparãt. Cæterũ talia omnia exerceri citra palestrã, aut copiosum puluerem queunt, quocunq; conculcato loco erectis ac stantibus. Quæ vero luctantes inter se moliũtur, cum robori augendo student, hec aut puluerẽ altum, aut palestram desyderant. Ea sunt eiusmodi. cum vterq; luctantium ambobus cruribus alterum alterius crus complectitur, deinde manibus inter se collatis, altera ceruici violẽter incumbat, vtiq; quæ e regione impediti cruris est: altera brachio. Licebit & circa summũ caput manib⁹ iniectis, violenter retrosũ se agat ac reuellat. Eiusmodi lucta vtriusq; luctatoris robur exercet. quẽadmodũ & ea quę altero alterum cruribus cingente, vel ambo per ambo mittente, fiunt. Nam hæc quoq; vtrumq; ad robur præparant. Infinitæ aliæ eiusmodi robustæ exercitationes in palestra sunt. quorum nimirum omnium peritiã vsumq; pędotriba callet. Ipse sane sic a Gymnaste diuersus, vt a medico coquus. quod ipsum quoq; ad perpensionem æstimationẽq; se offert. At dictum quidem iam de hoc est in eo libro q̃ Thrasibulus inscribitur. cæterum dicemus & nunc quod satis ad præsentem sit disputationem: verum si prius exercitationum varietates absoluero. quarum quæ robustæ sunt, quasq; eutonus græci vocant, dictæ iam sunt. Superest vt de iis dicam⁹, q̃ celeritate pagũtur, citraq; robur & violẽtiam. Id genus sunt, cursus & vmbratilis armorũ meditatio, & cũ duo sũmis manib⁹ cõcertãt ἀκροχειρισμὸν græci vocãt, tũ q̃ per coricũ & pilã exercitatio fit. vtiq; cũ a distantibus & currẽtibus administratur. Eius generis ẽ & qđ ἐκπλεθρίζειν græci dicũt, & qđ πιτυλίζειν. Est aũt ἐκπλεθρίζειν cũ in plethro. i. i sexta pte stadij q̃s prorsũ retrorsũq; vicissim, idq; sępe i

Milonis exercitatio.

pectinatim iungere digitos.

Pędotriba. Gymnastes

Celeres exercitationes

ἐκπλεθρίζειν

πιτυλίζειν

vtranque partem sine flexu cursitans; vnoquoque cursu breue quiddam de spacio demit, quoad denique in vnico gressu consisterit. πιτυλίζειν vero, si quis summis pedibus ingrediens: tensas in sublime manus, hanc antrorsum, illam retrorsum celerrime moueat. Hoc vero exercitamento maxime ante parietem stantes vti solent. quo si quando aberrēt: facile pariete apprehenso erigātur. Sed sic exercitatorum, vt error magis latet: ita exercitium ipsum fit imbecillius. Celeres vero motus sunt, citra tamen violentiā, & qui in palestra edūtur circūuolutis humi nobis, vel solis vel cū aliis. Licet autem & erectis, tum circūactis ac velociter prope astantem mutantibus, celerem exercitationem peragere. Potest & solis cruribus, idque erectus, ac vno loco consistens, celeriter exerceri. subīde quidem retro tantum resiliēs, interim vero crurum vtrumque vicibus referēs. Quin & per manus exercitatione celeri, tantūdem valente, vti datur. idque citra vllos alteres: vtique si frequentiæ celeritatique motus earum, impense incūbas, siue has in pugnū ductas: siue explicatas mauis. Ac eiusmodi quidē celeris exercitatio est, in quibus dixi speciebus cōprehēsa. Reliquū est vt ad vehementem veniamus. Ea vero sicuti prædictum iam est, ex robusta celerique composita est. Quando quas robustas diximus: iis omnibus vt vehementibus vti licet, motus modo celeritatem adiicias. Non in postremis vero vehementes hæ sunt, fodere, discum mittere, saltare, idque continuato sine intermissione opere. Smiliter graue quoduis telū iaculari, cōtinuatis sibi q̄ maxime iactibus, aut graui armatura tectum: celeriter agitari. Et qui aliquo quidem talium exercentur, intermittere paululum solent.

Vehemētes exercitationes

Atque hoc loco inter assiduam interpellatamque exercitationem: differentiā noscas licet. quas enim modo retulimus, vniuersæ morula interposita magis vsurpari solent: ac potissimū quæ labores operaque sunt, nedum exercitia, vt fossio & remigatio. Quæ vero remissiores exercitationes sunt: eæ sine interposita quiete magis fiunt. veluti continuatus diu cursus, quē græci dolichon vocant. & iter facere. Hæc igitur omnia exercitationum genera sunt, quæ & modo dictas differentias habent, & supra has quod alia lumbos magis, q̄ brachia cruraue exercent, alia spinam totā, aut pulmonem tantum, aut thoracem tantum. Quippe itatio, cursusque, crurū exercitationes sunt. acrochirismi & sciamachiæ, brachiorum ac manuum propria. Lumborum autem, assidue se inclinare, ac rursus reuocare. idque aut pondus aliquod a terra tollentem, aut assidue in manibus sustinentē. Sūt & qui depositis ante se alteribus, vlnæ interuallo distantibus, postea medij ipsi stantes, inclinant se atque attollunt, dextera quidem, eum qui ad sinistram iacet, sinistra, qui ad dextram, tum rursum vtrumque in suum locū referunt. Atque hoc identidem deinceps faciunt, iisdem vestigiis insistentes. Hic vero motus transuersas spinæ partes magis exercet. sicuti prior

Assiduæ intercisæque exercitationis discrimen

Dolichos

CAP. XI (manuscript)

Quæ exercitia quas partes exercēt.

Exercitatione particularium partium nostri corporis (manuscript)

de exercitatione singule cuiusque partis

Thoracis et pulmonis exercitatio.

ille rectas. Thoracis vero & pulmonis, maximæ respirationes ꝓprię exercitationes sunt. Maxima vero vox supra iam dicta, vocis quoqꝫ instrumenta omnia permouet. quorum enumeratio, in his quæ de voce edidimus, habetur. Quoniam autem huc ꝓducti sumus, non alienum sit de omnibus animalis partibus tradere: & quę motus euidẽtes, & quæ leuis & obscuros optineant, quæ rursus a se moueantur, quæqꝫ ab aliis. Quippe eiusmodi discretio: non paruam commoditatẽ Gymnastæ afferet, ad omnia animalis mẽbra mouenda alias a se & ꝓpria virtute, alias ab aliis & per alienam. Quęcũqꝫ enim voluntate suscipiunt̃ actiones, hæ musculorum neruorumqꝫ, & quos aliqui tendones, græci tenontas vocãt, proprię sunt. Eædem tamen si maiore vi & celeritate fiũt: primum quidem & maxime dictas iam partes, ex accidenti vero, etiam arterias exercent. cũ prædictis vero ossa, venæ, carnes, ligamenta, & cetere omnes animalis partes vna mouentur. Reliquorum vero motuum, qui in animalium corporibus noscuntur: quicunqꝫ non cõmuni volũtate suscipiuntur, sed vel naturales sunt, vel ꝓ animi affectibus eduntur: duplices hi genere sunt. alii enim cordis & arteriarum, alij venarũ & iocinoris, actiones sunt. atqꝫ horum quidem primum & maxime, secundo loco reliquarum omniũ partium. Quandoquidem quatuor naturalibus facultatibus, omnes gubernantur: ac arteriarum quidem cordisqꝫ motus, nunq̃ sane omnino intermittitur. cæterum magnitudine, paruitate, velocitate, tarditate, & vehementia, varie intenditur atqꝫ remittitur. idqꝫ multis ex causis, quas omnes in opusculo quod de pulsuum causis conscripsimus, percensui. Nunc summa tantum capita delibasse sat erit. Vna igitur mutandi pulsus causa est, naturalis caloris auctio diminutioqꝫ. Altera causa est, quæ ex animalis spiritus mutata quantitate spectatur. Tertia, quæ ex firmitate infirmitateqꝫ naturalis virtutis accipitur. Quarta, quæ ex instrumenti ipsius malo affectu ęstimatur. Verum de hac disserere: nõ est huius loci. Iam enim ægrotet animal necesse est, in eiusmodi affectibus. cũ reliquæ omnes pulsus mutationes, etiam in sanis spectentur. Quæ igitur ex aucto diminutoqꝫ naturali calore mutatio oritur: ea ꝓ anni tẽpore, nutrimento, potione, balneo, frictione, sõno & vigilia, itemqꝫ animi affectibus, & actiõib⁹ voluntate susceptis, incidit. Quæ vero ex animalis spiritus alteratione nascitur: ea pro motus qui volũtate, consilioqꝫ initur (καθ ὁρμήν græce vocant) differentiis variatur. Quæ ex virium firmitate infirmitateqꝫ oritur, pro substantię ipsius cordis & arteriarum bono contrario ve temperamẽto contingit. Porro venarum opus vna cum aliis instrumẽtis vniuersis, quæcunqꝫ natura ad alimenti dispensationem excogitauit: pro cibo potioneqꝫ, tum vero pro distributionis in corpus, & concoctionis, & nutricationis ratione, variatur. Huius vero mutatiõis, arteriæ quoqꝫ partici

Quæ partes animalis eui dentes, quæ obscuros meatus habeant. Item quæ à se mouentur q̃ ab aliis

Motus: Animales & voluntarij; Patetici et vitales; Naturales

Cordis & arteriarũ motũ non intermitti.

Mutãdi pulsus causæ.

Cause immutantes pulsum.

Venarũ op⁹ vnde varieť

Motus nō sēp ē actio

Motus qui actiones nō sũt, triplices esse

pes sunt. Qui vero motus, actiones non sunt: horum triplex diuersitas itelligitur. Alij nanq; animātib⁹ ex seipsis insunt: alij extrincecus adueniunt, alios medicamenta proritant. Et ex se quidem animalibus insunt, hi quos ante memoraui. Extrinsecus vero accedunt, qui nauigando, equitando, aut gestando siue vehiculo, siue lectulo pendente, siue cunis agitatis præstantur, siue per nutricum vlnas, vt infantibus. Extrinsecus ꝑterea aduenientium, & frictio fit. Nonnulli tamen mot⁹ mixti plane sũt, veluti equitatio. Non enim vt in vehiculis, præsertim in quibus stratus quiescas, ita etiam cum equo insideas accidit, vt a gestante tantum agiteris, ipse nihil agas. Quin spinam erectam sustinere, tum vtrisq; fœminib⁹ equi costis firmiter herere, & crura extendere oportet, etiam ante prospicere. In quo non modo visus, sed etiam collum laborat, præcipue tamē viscera hoc genere agitantur. Porro ea salientibus quoq; æque dimouentur. Verum iis qui vehiculo gestantur non æque. Quare si quis viscera q̃ sub septo sunt: mouere violentius velit: & prædictos labores adeat, & ꝑterea ad frictionē quæ per circũiectam fasciam administratur, accedat. Statuatur autem oportet, is qui fricat a tergo, qui modo in dextram, modo ĩ sinistram manus inijciat, adclinante apprimenteq; has ipsas partes ipso q̃ fricatur. Sane cōcutiunt nō nihil ea quæ sub septo viscera sunt, & maximę tum respirationes, tum voces. pari modo efflatus, & qui per se fiũt, & qui cum cohibito compressoq; spiritu, tum in tibiarum sono, tum voce adhibentur. Iam ipa spiritus cohibitio, exercitatio quædam musculorum est: non minus certe eorum qui in abdomine, q̃ qui in thorace ĩsunt. Verum de hac post agetur, vt pote quæ supra alia quæ modo retulimus commoda: etiam aliam gratiam non leuem præstat. cuius nimirum causa ad finem eam exercitationis adhibemus. Verum ad ꝓpositum redeũdũ, nempe quod non pauci ex iis motibus qui partibus animalium accedũt: nec partium ipsarum actiones sunt, nec earum actiones sequũtur, sed ab aliis & per alia perficiuntur. veluti in vehentibus, nauigantibus, perfricandis, purgandisq; per medicamenta tum vomitoria tum aluum ducentia fit. Verum eiusmodi motus, huius de tuenda sanitate artis nō est. Reliqui omnes, & potissimum ij qui ex frictione fiũt: imprimis necessarij cognitu huius artis præsidi sunt. quippe ad cuius professionem spectat, omnium motuum vires nouisse. sicuti (reor) ad opifices ipos spectat, singulos particulares motus nosse. Hi nanq; varietatē quæ in materia est, norunt: Gymnastes virtutis singulorũ scientiam habet. Etenim si quis me iubeat vt oplomachicos id est armorũ meditationis motus, vel alium doceam, vel ipse concinne peragam: sane vnumquemlibet eorũ obire cōmode nequeam. At si cui me oplomachicorũ cum agit, adhibeas: nō mō quam vim optineat actionum quælibet. sed etiam q̃ maxime partem exer

Nota in equitatione antiquorum mos videt[ur] ee ut absq[ue] sella siue ephippio equitarent

Qui motus viscera concutiunt.

Frictio per fasciam.

Spiritus cohibitio.

citet, omibus illis certius norim. Immo vero (Si verũ ingenue fateri oportet) oplomachicus nullius earum vim reddat. Qui exercitationũ artem probe callet: is omnes nouerit, singulas ad certos referẽs fines. Nãq; aut violẽtæ quædam sunt, grauesq; ac robustæ, aut leues celeres & cõcitatæ, aut pariter violentæ & celeres. Has igitur obiter dum agi conspicit: statim visas facile dignoscit, atq; hoc amplius: quænã crura, brachia, vel thoracem actio exerceat, quæ lumbos, caput, spinam, vel vẽtrẽ, quæ demum aliam quãuis partem egregie præter cętera fatiget. Oplomachicus eni apte numeroseq; motus peraget celeres fortasse, robustos, ac graues. cæterum quod densent aut emacient eiusmodi motus, parũ nouerit. Pari modo nec quod carnẽ augent & rarefaciunt, motus tardi. Iam idem robuste simul & tarde & grauiter mouebitur, nec tamen quod istiusmodi motibus corpori robur & grauitatem acquirit, intelligit. Aurigandi quoq; peritus, omnes motus particulares numerose, apteq;, & ad vsum commodissime explicabit. sed qui horum corpus emaciẽt, aut carne impleãt, robustum, vegetum, molle, durum, densum, rarum ue efficiant: omnino ignorat. Ita & qui pila exercere instituit, sphericum vocant, omnẽ pilæ iactum exceptũq; callet. minime tamen quẽ corpori affectum ij cõparẽt, nouit. Pædotriba quoq; quicquid in palestra motuum geritur, pernouit. quid quisq; motus efficere queat, ignorat. Et (vt semel dicam) omẽs homines artifices iuxta, inertesq;, quos corpore motus exercent, eorũ ignorant vires. saltatores, nautę, fabri, tum materiarij, tũ ferrarij, piscatores, agricolæ, ædificatores, sutores, omnes deniq; qui quiduis moliũtur. At gymnastes ex ijs quæ ante retuli principiis, cuiusuis actõnis, etiam eius quam nunc primum, nec ante conspexit: vim tenebit. veluti statim saltantiũ præuegeti motus, in quibus nimirum q̃ maxime saliunt, ac celerrime circumacti vertũt, & genu pri⁹ posito, mox emicãt, & crura tũ adtrahũt, tũ maxime diuaricãt, & sũmatim i qbus ocyssime mouetur: gracile, musculosum, durum, compactum, præterea vegetum corpus reddunt. At remissi, tardi, & languidi motus, non solum non eiusmodi corpus, quale nunc diximus faciunt, sed contra si natura musculosum & vegetum sit, diuersam omnino affectionem inducunt. Quod igitur mox diximus, pędotribam ita esse gymnastæ ministrum, vt medici coquum: id nũc quoq; ostensum est. Quippe coquus, betam, lẽtem, aut ptissanam, alias alia ratione præparat. nec tamen quod præparauit, quam vim optineat: intelligit, aut quænam præparandi ratio censenda sit optima. At medicus nihil horum ita vt coquus, parare est potis. Verum quicquid præparatum sit: eius vires probe callet. Ergo gymnastes propositi nobis adulescentis, vtiq; qui optimum corporis statum est sortitus, omnium quidem exercitationum vires pernouit. deligit vero ex omni genere quod moderatum

Ars coquinaria subalterna est Medicinę

Cap: XII°

mediumq; inter vtrũq; excessum est. Nam neq; celeris tardę ue exercitatiõis, optimus status eget, sed plane mediocris ac mediæ. nec rursus violentæ & vehemẽtis, nec remissæ & languidæ. imo in his quoq; mediocre optimum est, quando non alterare, sed plane seruare optimum corporis statum conuenit. Siue igitur armis eiusmodi adulescẽtẽ exercitare gymnastes velit: peritissimo totius meditationis armorum adscito: eum omnes sibi promere actiones iubebit, mox ipse eliget, ac discernet, imperabitq;, quibus earũ sæpe, quibus raro, quibus mediocriter, quibus aut nũq̃, aut semper exercitari eum velit. quippe quem latere non potest, quæ quodq; membrum exercitatio magis agitet, quæ ue cuiusq; exercitatõnis qualitas, facultas ue sit. Siue folli pila ue exercitare studet: hic quoq; rursus, tum genus, tum qualitatem, tum modum actionis inueniet. ipso follis pilæ ue perito, pro ministro adhibito, quo illi omnẽ eius generis actionum materiam indicet. Nam ipsius ꝓprie cuiusq; artis materiæ, gymnastes qua gymnastes omnino est ignarus. verum vbi semel inspexit, non solum qualitatem, sed etiam vim eius protinus intelligit. Quãplurimos enim ipsi ex iis quibus imbecilliores quædam corporis particulæ erant, vnde crebris in his vrgebantur morbis, vnius gymnasticæ ope restituimus. neq; tamen omnes propriis exercitationibus, sed siue quis saltator erat, siue oplomachicus, siue pancrasiastes, siue luctator, siue alio quouis genere exercitatus: iusso eo magisterij sui motus corã promere: mox appositissimis vna cum tempore & modo delectis. Verum de correctione id genus, procedente tractatu agemus. ea scilicet operis parte ĩ qua de viciosis corporum statibus disceptabitur. Nũc optime comparato corpori suum statum tueri proposuimus. Porro huic ex omni genere mediocritas adhibenda est, frictione, exercitatione, balneo, cibo, somno, ita vt nec durior illi, nec mollior habitus corporis reddatur. Quippe hic, ab extrinsecus imminentibus facile offenditur. ille, corporis inhibet auctum. Præterea nec densior, ne videlicet in carne excrementorum aliquid hęreat. nec rarior, ne quod est salubre effluat. Simili modo (Siquidem optimo habitu erat) nec solito gracilior, nec crassior. cum constat gracilitatem externis iniurijs, crassitudinẽ, ijs quæ interne ab ipso corpore proueniũt, esse obnoxiam. Pari modo neq; calidius, frigidius, siccius, vel humidius, efficere eiusmodi corpus expedit. siquidem inculpato temperamento erat. Vnum igitur est quod in ita se habente corpore est spectandum, nempe ĩ omni tuendæ sanitatis materia, quod conueniẽs mediocreq; est. Porro, id est inter vtrumq; excessum plane medium. Quemadmodum autẽ huius maxime sis compos: supra iam dictum est. Cæterum de iis quæ maxime necessaria sunt, vel sæpius meminisse non sit profecto inutile. Prima ergo dies crassiorem cõiecturam præbebit. secũda vero, tercia, quar-

Quomodo ĩ omni sanitatis materia seruanda sit mediocritas

ta, & reliquarum quælibet, pro ratione magis exactam. Quippe in prima die, omnia tibi pro dictis iam scopis sunt peragenda. Exuat se, sicut ægimius præcepit, vbi in lotio, iam perfecta concoctio cernitur. Mox frictionis ratio huc spectet, vt membra molliantur. Docebit id tum floridus color, qui in summa cute residebit: tum artuũ flexibilitas habilitasq; ad omnem motum. Post hæc exercitetur, dum & corpus intumescit, & color illi floridus apparet, & motus prompte, æquabiliter, & concinne edit. Inter hæc vero sudorem cum calido vapore mixtum cernes. Inhibenda vero exercitatio tum primũ est, cum aliquod horum fuerit mutatum. Quippe si contractior paulo corporis moles videbitur, desistendum illico est. si enim vltra quid pergat, etiam boni succi non nihil educetur, atq; ita tum gracilius corpus fiet, tum aridius, atq; ad incremẽtum minus habile. Nõ minus profecto & si coloris gratia vanescat, cessandũ est. Quando si exercitationem continues, frigidum corpus efficies, & nimium exhauries. Iam motuum alacritas, æquabilitas, vel concinnitas, si remitti quippiam collabiq; cernitur, vtiq; statim desinere cõueniet. Itidem si in sudore accidat vlla qualitatis eius quãtitatis ue mutatio. Quippe quem & copiosum magis, & magis incalentem edi par est, prout motibus vehementiæ plus accesserit. Cum igitur is aut minor intelligitur, aut frigidior, tum scias digeri exhaurirIq; corpus. Præterea refrigerari ac siccari plus iusto. Quo magis sollicite attendẽdũ exercitando corpori est, vt cum dictarum iam notarum quęlibet apparet, protinus cesset. Nec tamen protinus lauatum ablegandum est. sed summam exercitationis intentionẽ quã ἀκμὴν græce vocant, remittere sistereq; iubebitur. Quod si ilia: cohibẽdo anhelitu, implere velit: perfundi oleo atq; apotherapia vti deinceps debebit. Porro ea cuiusmodi res sit, simul qui sint ĩ ea scopi, & quæ mẽsura, præterea quibus absoluatur tum motibus, tum frictõnibus: sequẽti libro mõstrabitur. præsẽtem enim vtpote satis verborum habentem, iam commode videor finitur⁹. si modo illud vnum adiecero, lauacrum quod omnino medio temperamento sit, ad propositam ætatem naturamq; esse eligẽdũ. Propositum nanq; est, si recte meminimus, tertium a natiuitate septẽniũ, id est quod inter quartumdecimum, ac vnum & vigesimum annos interuenit. Quo vtiq; frigida lauari adolescentem adhuc nolim, ne incremẽto eius cui plurimum est consulendum, sit in mora. Vbi vero iustam magnitudinem impleuit: etiam de frigida lauatione aliquid dispiciemus. Simili ratione & de exercitationibus quę in puluere obeuntur, exquisitius in sequenti sermone agem⁹. In præsẽti, illud nouisse satis erit, ne puluere quidem huic opus esse. modo illi in qua exercitabitur domus, ad eum modũ quem inter initia præcepimus: præparata sit. Verũ si calidior sit: tum puluere vtendum. At eo si vtetur, omnino erit lauandum. Sin non vtetur, li-

Aegimius.

ceat & illotum dimittere: præsertim hieme. post hæc vero & quę ad cibum, potionem, somnum, ambulationemq́, pertinent, coniectanda huic sunt, qui adolescenti præficitur. et in sequentibus a nobis dicentur. Verũ fieri nõ potest, vt modi horũ primo saltẽ die, ratio illi exacta cõstet: secundo, vbi exploratum habuerit: quomodo post quot exercitatõnes nutritus adolescens sit: si proprium naturæ habitus prorsus seruare viderit, eodẽ seruato modo, tum nutriet adolescentem: tum exercitabit. Sin non seruauerit: quacunq́ ratione a pristino habitu est lapsus: reducere eum mutata mensura tentabit. Itaq́ facere non desistet: quoad in singulis peragendis exactum modum definierit. Quot vero & qui sint præter naturã lapsus, ac quemadmodum quemlibet tum agnoscere, tum reparare conueniat: in sequenti opere docebitur.

GALENI DE SANITATE TVENDA LIBER TERTIVS. THOMA LINACRO INTERPRETE.

m

Edicorum gymnastarũq́, qui de sanitate tuenda prodiderũt, alij omnium hominum communia pręcepta tradiderunt, nihil vsq́ cogitantes de corporum nostrorum per species differentia. alijs dissidere inter se corpora nostra non paruo discrimie placuit. Eorum tamen differentias, ceu comprehendi plane vniuersæ nequeant, consulto omiserunt. Pauci omnino qui per species & genera discernere sunt aggressi: plura perperam, q̃ recte scripserunt. Nos primo statim volumine quot numero species humanorum corporum sint, indicauimus, promisimusq́ singulis propria tuendæ sanitatis præcepta seorsum traditu ros. Orsi autem sumus ab eo corporis statu, in quo queri de vllo naturæ vitio non possit. Quoniam autem is homo negotiorum interdum occasione, vel sponte, vel inuitus pro secundæ valetudinis præceptis viuere prohibetur: satius visum est primum eum liberum, suęq́ plane spõtis, ac vni corporis valetudini vacantem proponere. Ac quemadmodum quidẽ educari eiusmodi hominem conueniat: primo libro docuimus, ad quartũdecimum vsq́ annum curam eius persecuti. Secundo qua ratõne ad virilem ætatem duci debeat, indicauimus. vbi longior sermo incidit, postq̃ in communia artis capita deuenit, sine quibus ne de proposita quidẽ ætate, naturaq́ exacte disserere licebat. Omnes enĩ tum frictionis, tum exercitationis differentias enumerauimus. nõ mehercle particulares, nisi sicubi has exempli causa, non necessitatis referre ex vsu fuit, sed quæ genere ac specie sunt distinctę. Ergo in frictionibus quidem quam mollis duraq́ & ante has mediocris facultatẽ optineant, interpretati sumus. A decim⁹

Quid actũ in prioribus libris.

Quot status sint hominum

Idem semper intendit et ordinem seruat ut uides.

seorsum propria libri

secundi libri

et differentias, quæ a quãtitate sumuntur, numero tris. Mox quæ ex cõiugatione harum oriuntur, omnes in totum nũero nouẽ, etiam potestate singularum exposita. In exercitationibus vero enarratis quęnã acuta velox[que] vocetur, quęnam hebes tarda[que], ac quæ harum medię prime[que] natura saltẽ sint: itẽ[que] quæ valens ac mollis, præterea grauis leuis[que], quę[que] harum sunt medię: simili modo tractatis, docuim⁹ optimum corporis statum, per omnia quę mediocria conuenientia[que] sunt, quæ[que] eadem media plane excessuum sunt: agi debere. id[que] tum in frictiõe, tum exercitatione, tum balneo, tum alimento, omnibus deni[que] quæ salubrem victus rationẽ cõplẽt. polliciti[que] sumus sicuti de frictione exercitatione[que] fecim⁹, vbi in genera q̃dam cõmunia speculationẽ reuocauim⁹, quo simul recordatu facilis, simul certa ratione via[que] tradita doctrina esset: ita et in reliquis oib⁹ facturos. ac primũ quidẽ de ea quã apotherapiã vocant acturos: quãdo quidẽ ea proximo loco tractãda in superiorib⁹ est proposita. Quippe vbi quous[que] intendere augere[que] exercitationẽ oporteat, q̃d ad sanitatis rationem pertinet, præcepimus: finem quo[que] sequi debere diximus apotherapiam. de qua nunc agamus. Est igitur primum ea genere duplex. Altera quidem exercitatiõis ceu pars, altera eius ceu species. ac de ea quidẽ quę ceu species censetur post dicemus. De ea vero quę vt pars habetur, nunc agendũ. Omnis exercitatiõis probe peractę postrema pars apotherapia dicit̃. Ea duplici cõsilio suscipit̃, & vt excrementa expurget, et vt corpus a lassitudine tutum reddat. Prior causa etiam exercitationi communis est. quando eius quo[que] duplex omnino propositum est, et vt solidas animalis partes firmet: et excrementa expurget. Proprius tamen apotherapiæ scopus est: vt lassitudinem quæ succedere immodico exercitio solet, summoueat, at[que] prohibeat. Ac athletis quidẽ [et aliis qui opere corpus fatigãt,] sicuti qui vel fodiũt, vel iter agũt, vel remigãt, vel tale quippiã opus vitæ necessarium obeunt: presto lassitudines adsunt. nisi apotherapia deuitentur. verum de quo hoc loco agimus optime comparatũ corp⁹ quod ab oĩ seruitute est liberũ, et vni sanitati vacat: raro lassitudine tẽtat̃. sicuti eñi athletę, quos labor maxim⁹ exercet, nullo alio exercitãdi genere obnoxii lassitudini sũt: p̃ter[que] eo q̃d ab ipsis absolutũ dicit̃: ita nec qvitã degũt liberã, & qui tãtũ valetudinis tuẽdę gratia exercitãt: vs[que] lassabũt̃. propterea q̃d huiusmodi exercitiũ adire nulla necessitate cogũt̃. Athletis eñi necesse est quo videlicet ad ĩmodicos ĩ certaminib⁹ labores, etiã totũ diẽ aliquãdo cõtinuatos, p̃parato iam corpore sint: absolutissimum illud exercitiũ (ipsi κατασκευην vocãt) aliquando obeãt. Verũ qui tãtũ tuẽdę bonę valetudinis causa exercitant̃, iis nec necessũ, nec vtile plane est immodicos labores adire. Ita[que] his nullus instat lassitudinis met⁹. Nihiloseci⁹ tamen iidẽ apotherapia vtent̃. et si nullo lassitudinis timore: at certe

Apotherapia duplex.

De apotherapia quę exercitationis est pars

Exercitationis duplex scopos.

De apotherapia

Cap: 2°:

Apotherapia quid sit. et cur instituta sit

excrementorũ purgandi causa. cui ex pleniore (vt græci loquũtur) mẽsura: etiã lassitudinis securitas accedit. Nã & si ipse exercitationis modus, his est a lassitudine quãmaxime alienus, actionisq; omnis ratio plane citra violentiam: fieri tamẽ aliquãdo potest, vt gymnastẽ in vtroq; paulũ quid subterfugiat. quod neglectum si nõ magnã, certe leuẽ exercitato lassitudinẽ cõcitet. Cæterũ nõ cõuenit qui sibi viuat, & vni corporis sanitati vacet: vt vel minimũ lædatur vsq̃. Tutissimũ itaq; sit, apotherapia sẽper vti. Quæ qualis adhibenda sit: ipsa finiũ ad quos tendimus, demonstrabit natura. Nã quoniã id petim⁹, vt solidarũ aĩalis partiũ excremẽta, quæcũq; excalfacta extenuataq; per exercitationem ĩ corpore adhuc maneant, prorsus eijciantur: & frictiones quæ per alios administrentur adhiberi oportebit, & cum his vna, tum ipsarũ quæ fricãtur partium tẽsionẽ: tũ etiã spiritus cohibitõnẽ. At quoniã nec frictõnũ vnica ratio est, nec spiritus cohibẽdi: deligẽdũ ex vtroq; genere ẽ quod vtilissimũ ẽ. Atq; ex frictionibus quidem quæ dura est: cogere corpora, hoc est densiora simul durioraq; reddere traditum iã est. Itaq; hæc ad res propositas parum ẽ accõmoda: siquidẽ quod densatur: intra se cludit. quod laxũ fit: liberum excrementis exitum præbet. Ad eundẽ modũ quod durat: ijs quæ tensa sũt maxime est aduersum, vt quod eorũ affectum magis adauget. cõtra quod mollit: id est vtilissimũ. Si igitur simul & excremẽta digeri, & quæ tensa sunt molliri cõuenit: duræ certe frictiones omnino sunt fugiẽdæ. Nec his minus a lentis cauendum arbitror. Nam postq̃ a se corpus non amplius dimouetur: periculum est ne frigescat, ac dẽsescat: dum nulla ope externa calfit. Hac igitur de causa, non solum cum celeritate est fricãdum: sed etiã quoad fieri potest, plurium manibus. quo nulla corporis pars nuda maneat. At si nec tardam esse frictionem oportet, nec duram: oleum nimirũ fricãdo corpori largiter circumfundi debebit. id enim ad velocitatẽ simul & molliciem frictionis multum conducet: & alioqui aliud secum nõ mediocre commodum affert. quando & quæ tensa sunt remittit, & quæ ĩter vehementius laborandum fatigata sunt, emollit. Atq; his quidem de causis dura vitãda est frictio. ob alias vero mollis. quippe ea nec alte dimittitur, sed circa cutem ipsam & ei vicinas carnes deficit, nec ea quæ in angustis meatibus contenta excrementa sunt, elidit. Cuius profecto causa, tum ipsam fricandarum partium tensionem: tum spiritus cohibitionem iniũgimus. Media igitur mollis duræq; quæ eadem mediocris est, ab vtriusq; incommodo abesse videtur. & mollis inefficacia, & duræ violẽtia noxaq;. Ea vero perficietur fricantis quidem manibus valenter iniectis, ita vt earum impressio ad duram frictionem proxime accedat. cæterum pinguitudinis copia & velocitate mouendi eatenus remissis, vt plane euadat mediocris. Nã & pinguitudo ipsa, valẽtioris cõtractõnis nõ leue

Densatum claudit. Laxum præbet exitum.

Frictiones cum oleo.

Qualis esse debeat ĩ apotherapia frictio.

Tensio partiũ & spirit⁹ cohibitõ cur adhibentur.

Mediocris frictio qualiter fiat.

pręsidium est, & breuitas ipsa contactus, tantum demit de violentia: quā-tum etiam de tēpore. Porro tendēdas obiter dū fricātur partes censemus. quo quicquid inter cutē & subiectam carnē excrementoū residet, per cutē expellatur. Quippe ambabus his laxis: non magis foras, q̄ itro ferri excrementa continget. Distensis vero ijs quæ sub cute sunt: omnia foras eliduntur, ceu gemina manu expressa. vna foris, eius vtiq; qui fricat, altera intus. ipsis scilicet quæ tenduntur particulis, manus vicē supplētibus. Ac propter hæc quidem, nō exigua portio apotherapię est spiritus cohibitio. Appellāt vero ita, vbi omnibus thoracis musculis, qui circa costas habentur: intētis coactisq;, respiratōnem cōtinemus. Accidit nāq; obiter, vt spiritus q a costis premitur, dū efflari per exitū arteriæ (laringa græci vocāt) prohibetur: vniuersus pessum ad trāsuersū septū (qđ græce dicit̄ diaphragma) detur. atq; vt cū hoc, quæ ipsi subsunt oīa, simul attollātur, iecur, lienis, ventriculus, & quædā alia. Oportebit autē iterim musculos quoq; qui in abdomine sunt (epigastriō græci appellāt) leuiter contrahi. vt ab his vna cū septo, ceu gemina manu pressis quæ intersunt partibus: excremētū si quod intra se habēt, foras elidāt. Porro mediæ iter hæc partes cōtinētur. Iecur, lienis, vētriculus, crassi ac tenuis itestini partes quæ ꝓminēt. Loca vero ad excipiēda quæ expellūtur excremēta, patēt, tū vētris tota capacitas, tum isthic cōsistētiū intestinorū cōcauitas. Si vero feriari plane abdominis musculos patieris: nullius prædictorū excrementa vacuabis. Quæ vero ī thorace ac pulmonibus habētur: ea deorsum trāsferes. Expedit vero huc potius trāsferātur, q̄ in illis maneāt. quāto etiā eorum quæ in ventre, q̄ quæ in pulmonibus, & pectore continentur, prōpior exitus patet. Hæc enim (nempe quæ in ventre & intestinis sunt) vel euomūtur facile, vel excernūtur. illa cū conatu & vi per tusses eijciuntur. Verum si quis perinde vt septū, ita abdominis quoq; musculos, anhelit⁹ cohibitione intendat: exquisitius plane expurgabit ea quæ sub septo sunt viscera: nō transferetur tamen quicq̄ a spiritus instrumētis, ad ea quæ nutrimento sunt delegata. sed totū in ipso thorace, & pulmonibus excremētum manebit. Quare cohibitionem anhelitus id genus, nunc non probo. Multoq; minus si quis omnino non distento septo, valide ac vehementer contrahat musculos abdominis. Quando ita necesse est, venas omnes partesq; quæ circa collum sunt, flatu ac sanguine impleri. excrementa vero sursum atq; ad caput: non deorsum & ad ventrem ferri. Intueri enim id, tum in iis qui tibias inflant licet, tum qui maximam acutissimāq; vocem edunt. Siquidem his collum omne dilatari, faciem vero intumescere, & caput validissime impleri videas: propterea quod in hoc opere, qui in abdomine musculi sunt tendūtur. diaphragmate his cedente. Est ei qcqđ eiusmodi opis ē, veluti ī ijs demōstratū ē quę de voce edidim⁹, mixtū

Cur tendendæ partes in apotherapia

Partes cur tendantur.

Spiritus cohibitio qđ sit.

Anhelitus cohibitio quid causet.

ac compositum ex maxima respiratione & spiritus cohibitione. vtiq; cum simul omnis spiritus efflatur: maximo nimirũ facto expiratu, idq; cũ validissima musculorum tum qui costis insident, tum qui in abdomine sunt: tensione. Cum spiritus cohibetur: eadem vtrorũq; musculorum facta tensione: nullo tamen spiritu elabi permisso. In iis qui tibia sonãt, aut acutã vocem edunt: musculis pari modo tensis: spiritu tamen nec penitus cohibito, nec toto simul emisso, sed mediam ratõnem seruante. Ita nimirũ fit, vt trium operum communis sit musculorum tensio. propria vero, in totius simul spiritus efflatu: velox eius foras expulsio. in anhelitu cohibendo, ipsa eius retentio. in tibiarum opere & voce: mediocris emissio. Causa vero triplicis huiusce operis, in exitu arteriæ est. Quippe qui in totius simul spiritus efflatu, latissime se pãdit. In spiritus cohibitiõe, prorsus clauditur. in ijs qui tibia sonãt, aut qui voce acuta simul & magna vtũtur: mediũ quendam habitum seruat. Ac de his quidem posthac aliquando agere necesse erit, in ijs quibus de vociferatõne agemus. Cæterum spirit⁹ cohibitio quæ ad apotherapiã est ⌊maxime⌉ idonea, ⌊iecur, lienem⌉ & ventriculum attollit. tensis qui in thorace sunt musculis vniuersis, remissis qui sunt in septo & abdomine. ita nãq; deorsum ferentur excrementa. Secundo autẽ loco habenda est, quæ mediocriter eos qui in abdomĩe sũt musculos tendit. quo videlicet ea quę sub septo sunt viscera, apotherapię fructum sentiant. His ipsis de causis etiã fasciarũ quæ ἄμματα græci vocant circũactus fieri conueniet. quos, fricantes ipsi cum a tergo fricandorũ constiterint, circa totũ ventrẽ adhibent: cũ ex aduerso se collocarint, ceruicibus. Alios vero costis, & spinæ, & pectori accomodant. idq; conuerso pariter cũ his quodãmodo, eo qui fricatur. Circa lumbos vero similis fasciarum circumiectio circũactioq; fiet, tendente se ad singulas eo qui fricatur, nõ tamẽ cum omnibus pariter se vertente. cum neq; cõtinuos motus, nec vehementes contingere ei ex apotherapia conueniat. sed certe aliquos & quibus ex interuallo frictiones sint interpositæ. Qui nãq; & cõtinui & vehemẽtes motus sunt: ij exercitationis, quam prę paratoriã vocant, sunt proprij. Qui vero nec continui, nec vehementes, apotherapię. Itaq; concertatorem subinde ⌊complectatur⌉ subinde repellat sæpe etiã hoc ipso tẽpore mutet, sæpe ipse a tergo gymnastę icũbẽs, ac crurũ vtrũq; per vices ipsi circumplectens, idq; cum tensione aliqua haudquaq̃ vrgente, ab alijs qui commode contrectent, fricetur. hac enim vel maxime ratiõe, & calorẽ q exercitãdo est adauct⁹, seruauerit: & simul excremẽta ꝓprijs ipsi⁹ tũ tẽsionib⁹, tũ motib⁹ eiecerit. Ad quod sane op⁹ spirit⁹ quoq; cohibitõ, nõ parũ mihi cõducere videtur. Quippe qui vndiq; cõpuls⁹, ĩ angustos se recipere meat⁹ cogitur, eosq; si ampli⁹ trusus ꝓpulsusq; fuerit, etiã penitus trãsire, atq; extenuati iã excremẽti secũ nõ nihil arripere.

Fasciarũ circumactus.

Ad hunc sane modum exilia instrumẽtorum foramina, vehemẽtiore spiritus inflatu expurgantis opifices videas. Nam quantum is prorsum per vim coactus ĩpellitur: tantum ab ipso quædam impelluntur, quædã trahuntur, totãq; viam peregisse properant. Et truduntur quidem, quæ ante occurrunt. Attrahũtur quæ ad latus sunt posita. impetu ipso motus vtraq; acta. Quinetiam inter ipsam exercitationem, spiritus cohibitionem interponunt optimi gymnastæ, atq; etiam quam supra comprehendimus, ipsam quæ apotherapiȩ debetur frictõnem. simul hominẽ cum lassitudo incipit, recreãtes, simul cutis meatus paulatim expurgãtes. quo videlicet perspirabile simul purumq; corpus ad subsequẽtes labores sit. Cũ alioqui verendum sit, ne si nihil tale gymnasta prouiderit, obstruat potius prædictos meatus, q̃ expurget. propterea quod vehementissimi materiæ impetus, diuersis temporibus ac rationibus cõtrarios edere effectus possunt. Obstruere quidem cum crassum simul ac multum fuerit, quod confertim ac præceps agitur. Purgare, cum exiguum tenueq; est: nec preprope, nec violententer cogitur simul omne expelli. Apparet enim ita accidere in omnibus, tum externis instrumentis, tum vero calathorum plexibus. Quippe eluitur extergeturq; ex his omne superuacuum, non cum egrediẽtibus adhuc paulatim prioribus: alia violenter a tergo irruũt, (verendum enim interim est, ne quæ in trãsitu sunt, incuneata innixaq; inuicem viam obstruant) sed cum prioribus, ⌊vel iam exeũtibus, ⌉vel plane vacuatis, alia postmodum vacuantur. Et quid de exiguis meatib⁹ miremur, cum etiã e theatris multitudo quæ cõfertim egredi conatur: in exitu hȩret? Ob hæc itaq; qui etiam in mediis laboribns apotherapia vtunt: gymnastas laudo. potissimumq; in his qnos grauia (quæ vocant) certamina exercent. verum de his postea. Qui autem nunc nobis propositus iuuenis est, in hoc non ad athleticum habitum, sed ad sanitatem tuendam consilia diriguntur, quo minus aut multis exercitatõnib⁹, aut coacta cõmestione est opus, aut etiam suillæ carnis copia, aut pane id genus, quo graues athletæ vtuntur. Atq; his omnibus de causis timendum huic non est, ne exiles eius meatus obstruantur. si modo probe est præparatus, scilicet idonea frictione, ac laboribus, qui ex paruis paulatim crescant. Graui vero athletæ nisi omnia probe administrentur: ob ciborum tum qualitatem, tum quãtitatem, verendum ĩ exercitationibus est, ne obstruantur potius, q̃ expurgentur habitus meatus. Ac de apotherapia quidẽ abunde mihi dictũ iã est. Deinceps ad balnea veniamus. illud modo de propositis præfati, quod si quis hæc paucioribus interpretabitur: is merito prolixitatem sermonis nostri accuset. verum si quis aut necessarium aliquod theorema, aut quæ id confirment, euidentes demonstrationes præteriens: breuitate se vsum putat: huic non tam de tali breuitate sibi placere,

Vehemẽtissimos materiȩ impet⁹ cõtrarios iterũ effect⁹ edere

Athletȩ carne suilla utuntur ut corpora crassiora et obesiora redderentur

De balneis. CAP. 3um

Ad eos qui longitudinẽ operis grauentur.

q̃ certe pudore affici par est. Ego vero & si iustum volumen scribere de apotherapia potuissem: tamen id faciendum non censui, vt qui longitudinem huius operis cõtrahere maxime studui. Si enĩ ad ea refellenda, quæ perperam a plerisq; sunt scripta, me conuertere voluissem, nec paruã, nec certe leuẽ materiam longioris sermonis habuissem. verum arbitror, ex iis quæ demonstraui, satis me seminum dedisse, ijs qui saltem non plane hebetes sunt, eiusmodi omnia refellendi. Cum enim dicat Asclepiades spiritus cohibitõnẽ caput opplere: ex ijs quæ ipse paulo ante definiui, cũ differentias eius traderem, potest qui volet hominis sentẽtiam refellere. Similiter in secundo quoq; volumine, licuit etiam mihi omnibus exercitationib⁹ singillatim percensitis, librum producere. Sicuti cũ alij nõnulli fecerunt, tum qui bellissime totã materiam est executus Theon alexandrinus. Is ei quatuor libros nõ alia de re, q̃ de particularib⁹ exercitijs scripsit. Quæ & mihi dixisse licuit, vt qui tum melius q̃ ille interpretari potuerim, tum vero aliorum meminisse non paucorum, quæ sunt operis exercitationum communia. is enim cum illud sibi proposuisset, vt queãdmodũ athletę maxime exercitarentur doceret, in his multum verborum absumpsit. Potest autem qui volet, & de ijs, quas singulæ artes præstant, exercitationibus disserere. Atq; hæc quidẽ iis qui longitudinẽ operis parum æquo animo ferunt, dicta sint. Nunc de balneis agere tempestiuum videtur. Ac primum quidem de aquis dulcibus calfactis, vt quorum crebrior sit vsus. Mox de frigidis. postremo de iis quas sponte natas appellant. Quarum aliæ media temperie, alię feruẽtes, alię tepidæ, alię omnino frigidæ sunt. Dulcium calfactarum aquarum, si media tẽperie sint: vis calida & humida est, sin tepidiores sint: humida & frigida. quod si iusto calidiores fiant, calida quidem, sed non perinde humida. Quippe horrere corpora, contrahiq; exiles eorum meatus subigunt, ita vt nec madescere ab extrinsecus accedente humore possit: nec excremẽti quod intus latet, quicq̃ emittere. Cæterum ab iis incipiendum quæ medium temperamentum optinent, quæ per se semper calfaciunt, & humectãt. Euenit tamẽ ex accidente vt aut per halitum digerant humores, aut superuacua fluxione (ςευμα græci vocant) corporis particulas impleãt, aut molliãt, aut cõcoquant, aut vires firment vel infirment. siquidem adhæc, quãtitas quoq; earum, non minimum confert. Quin alios quoq; multos lauationis aquæ temperatæ & potabilis effectus, qui iam comprehensis superueniãt, enumerare licet. Quorum qui proposito nunc operi sunt accommodi, dicentur q̃ fieri potest paucissimis. dilato videlicet in aliud tempus, eo quẽ in morbis præstat vsu. Sed quod ad sanitatis tuendę spectat vsum, iuuenis in sermone propositus, iam exercitatus redeat, vt prius est comprehẽsum. Huic igitur prædicti balnei perexiguus est vsus. vt qui omnia iam

Theon alexandri, de pticularibus exercitiis.

Ordo.

De balneo dulcis aquę.

De Balneis. Aquarum dulcium calefactarum ut et notat Andreas Baccius Elpidianus 3° de thermis differentia: temperatę — calidę et humidę; tepidiores — frigidę et humidę; calidiores — calidę non tamen humidę. Caput 4.

ex mediocri exercitatione, & iam dicta apotherapia est cõsecutus. Nihilosecius tamen si probe balneũ adhibeas: ipsũ quoq; apotherapiæ pars aliqua sit. siquidem duras tensasq; partes emollit. excrementum putreq;, si quod intus ad cutim hæret, euocat. verum neutrius horum egere videt propositus iuuenis: nec vllum aut mollioris carnis, aut adipis liquamẽtum credibile est illi inter exercitandum, euenire. Cum & immodicos & vehementes motus talia sequebãtur. huic vero non solum expulsa omia excrementa: sed etiam emollitæ solidæ partes sunt, obiter dum apotherapia est vs⁹. Quare elui sibi i balneo sudorẽ, & puluerẽ (si quãdo hoc vtitur) magis postulat q̃ calefieri. Ergo transire tantum ad solium vsq; nõ in laconico immorari is debebit. sicuti qui citra exercitationem seipsos elixant. Sed nec morari in piscina huic est op⁹. Immo lotus (vt cõprehẽsum est) ad frigidam festinet, atq; ipsa quoq; medio temperamento esto. vtpote ad medij temperamenti corpus. Quibus enim aut vehemẽter frigida opus sit, aut molli, & veluti insolata: post dicemus. Cæterum optimum corpus quoad augescit, dictum supra est, non esse frigida lauandũ, ne eius incrementum moretur. Vbi vero abunde est auctus: iam frigidæ quoq; assuefaciendus, vt quæ tum corpus vniuersum roboret, tum cutẽ densam durãq; efficiat. Quod sane tutissimum est, aduersus noxas quæ extrinsecus imminent. Quemadmodum vero quispiam frigida lauari primum incipiet, sic vt nullam ex subitaria mutatione, noxam sentiat, id vtiq; ante omnia sciri conuenit. Multi enim cum parum recte ĩcepissent adeo in frigidam lauationem male fuere affecti, vt nec iis qui tutissime eã administrare potuissent, se permitterent. Esto igitur anni tempus, ęstatis initium. quo videlicet ante hiemẽ, in toto interposito tempore, non spernenda consuetudo pariatur. Esto præterea dies quo auspicabimur, q̃ maxime trãquillus. & quoad id tempus feret: calidissimus. Cuius etiam calidissimam deligendam esse partem, nemo dubitet. Sicuti etiam gymnasterium, quod mediocri maxime sit temperamento. Et externa quidẽ pręparatio talis ẽ. Corp⁹ ipsũ quod vti frigida debebit, ad hũc modum præparabitur. Esto illi ætas quarti maxime septennij medium, nulla nec ipso die, nec quæ eam præcessit nocte, noua re alterato. sed pristinã salubritatem ad vnguem seruanti. Esto vero qui frigida vtetur iuuenis, & animo, tum præsente, tum plane hilaro. siquando alias, etiam tunc præcipue. Ac primum quidem fricetur linteis vberius. Sunto autem frictiones magis nunc q̃ ante vehementes, atq; etiam linteis durioribus administratæ. Quod si manicas consutas manibus progymnasta circundabit, atq; ita fricabit, quo fiat opus æquabilius: non minime ad rem pertinebit. Dehic oleo, prout assueuit, fricetur. inde exercitetur, exercitationibus multitudine quidem paribus, sed citatioribus q̃ ante. Ab his in frigidam discẽdat,

Queãdmodum incipiẽdus sit frigidæ vsus.

non tamen cõtanter, sed celeriter, vel etiam semel totus insiliat. huc vtrobiq; spectans, vt vno maxime tempore omnibus corporis partibus humor circumfundatur. Quippe cum si sensim his accedet, horrorem concitaturus sit. Esto vero & aqua ipsa nec tepida, nec plane cruda, & glacialis. altera nanq; repercussum caloris [non] efficit. altera ferit insuetos ac refrigerat. Siquidem procedente tempore, tali quoq; aqua vtatur iuuenis, si necessitas exigat. verum primo saltem die, omnino cauenda est admodum frigida. Exeunti vero ab aqua, fricari oleo, idq; a pluribus expedit, quoad cutis ipsa incaleat. Post hæc cibum plusq̃ cõsuetum, potionem intra consuetudinem capiat. Quę ipsemet vel iniussus faciet, rite modo omnia sint peracta. Nam a frigida lauatione & plus appetũt, & meli⁹ concoquunt, ac minus sitiunt, veniuntq; ad exercitationes postridie plane meliore habitu. corporis quidem mole pari ei qui ante, cæterum compacta, & musculosiore, ac vegetiore. cute vero duriore ac dẽsiore. In hoc ergo, secundo præterea die similiter omnia sunt peragenda, etiam tertio, & quarto. Postea vero procedente tempore, ad eundem modum frigidã iterum ĩgredi iubebimus, videlicet post eam quæ priori ingressui successit frictionem, vt prius est comprehensum. Verum tertio eã ingredi quod nonnullis placuit: non laudo. Nam & iterum id fecisse, abunde satis mihi esse videtur. præsertim cum pro arbitrio nostro immorari hominẽ iubere liceat. Ipsum vero immorandi tempus, hic quoq; a quotidiana ipsi⁹ experientia est coniectandum. Nam si egressus frigidã, coloratior ex frictione cito redditur: mediocriter moratum indicat. sin & tardius ei calor redeat, & decolor diutius maneat: plus æquo moratum docet. Si ergo cutis notis intentus sis: facile intelliges, an par tempus postea in frigida sit habendus: an potius ad maius minusue aliquid sit mutandum. Et de frigida lauatõne quod ad optimam naturam spectet: abunde dictũ arbitror.

Notę mediocris ĩ frigida moræ.

Handwritten margin: ſ. item ungendum

CAP. V.

Errorum correctio (handwritten)

De errorum correctione.

Superest quemadmodum peccata si qua inciderint, commodissime corrigas: disserere. Vt enim q̃ maxime statum corporis irreprehensibilem sortitus quispiam sit, ac ab omnibus quę ĩ vita cõtingunt negotijs, liber sit, & sibi vni viuens: fieri tamen nequit, vt non aliquando vel ipse, vel is q ei præficitur, aberret. Primum igitur non absimile est in id maxime & frequentissime peccatum incidere iuuenem exercitationibus deditum, quæ lassitudo appellatur. de qua multis iam non solum medicis, aut gymnastis, sed etiam philosophis est proditum, veluti Theophrasto qui itegrũ de ea volumen scripsit. Ego vero hic quoq; longitudini parcens: quæ nõ nullis paꝝ recte sunt tradita: ea trãsire statui. Quæ vro maxĩe sunt necessaria, ijs qui sanitatem tuendam, profitentur, hæc vna cum accommodatis demonstratõnibus explicare, ac primum de notione eius agere. Quippe recte se habet ab hac orsos, sic ad essentiam eius explicãdam accedere.

De lassitudinibus. Theophrastus.

De lassitudine corrigenda (handwritten)

Ergo lassitudinis notionem intelligentiáq; sunt qui accipiant, dum vsti extentiq; sibi esse videtur. idq; aut omnibus corporis partibus, aut ijs tãtum quibus laborarint. Quidam dum tristi molestoq; sensu inter mouendum afficiuntur, hunc alij indicibilem dixere, alij vlcerosum appellauere. nonnulli cum membra ceu contusa & phlegmone obsessa sentiunt. Nõ desunt & qui simplices hos affectus, inter se miscent, et qui tensionis est, et qui vlcerosus, et qui phlegmones speciẽ præfert. Alij duos ex his miscent, aut eum qui vlceris emphasim exhibet, ei qui tensioni assimulatur, aut eum qui phlegmones sensum affert, seorsum cum vtroq; . ita vt sint in vniuersum sententiæ de lassitudinis notione septẽ. Quæ sane omnes vt veræ ex parte sunt: ita in totũ simplici absolutoq; sermone nõ sunt. Nam siue vlceris sensus cum mouentur se exhibet, siue phlegmones, siue incẽdi tendiq; videntur: siue duo quilibet horũ siue etiã oẽs coeãt: κόπος græce dicitur id est lassitudo, eorũ affectuũ vnusquisq;. Quo fit vt septẽ eius in vniuersum differẽtiæ sint. simplices tris, compositæ quatuor. Corporis vero quod his sit affectum remedia, quædam propria cuiusq; lassitudinis sunt, quædam omnibus communia. De his mox dicetur, si prius de affectu quodam, qui lassitudines comitatur, dixero, quem decepti nõnulli praue lassitudinem nominãt. is qualis sit, & quas notas habeat, illustrius apparebit, si cuiusq; lassitudinis essentiam prius disquisiuerimus Hactenus enim ipsa Symptomata dicta sunt. Illa enim quod incendi tẽdiq; corpus videatur, & quod mouenti se, vel vlceris, vel phlegmones sensus oboriatur, affectiones non sunt, sed symptomata. Affectiones vero corporum quibus hæc superuenire solẽt: tres simplices sunt. quatuor compositæ. Et vlcerosus quidem affectus oritur ab excrementorũ copia tenuium simul et acrium. Quæ nimirum inter exercitandum proueniũt, duplici ex causa, aut eo excremento quod crassius erat, fuso et attenuato, non tamen toto expulso: aut adipe molli ue carne liquata. Necesse enim est abs tali humore ceu tenui atq; acri, pungi et quasi vulnerari, tum cutẽ, tum ipsam carnem. sic vt etiam horror interim oboriatur. immo etiã quadamtenus concussio commotioq; totius corporis inæqualis, quod græci ῥίγος vocant. si modo admodum tum copiosus humor is, tũ acer sit. Ac talis quidem est vlcerosa lassitudo. vbi autem tendi solum membra videntur, vlceris vero sensus non est, in hac certe lassitudine, nullum excremẽtum, de quo ratio vlla sit habenda, in corpore continetur. Sed residet in musculis & neruis, ex nimia tensione quam exercitando admiserunt, affectus quidẽ effectricis causæ potestatẽ testificans. Accidit nanq; in vehementi tensione omnes musculorũ fibras tendi, non tamen similiter omnes lassari, sed eas maxime quæ per lõgitudinem tensionis porriguntur. Quippe quæ obliquiores quodãmodo iacent, minus in directum agũtur.

Quæ lassitudinum symptomata, et quæ affectiones.

ῥίγος.

Quare his nullum instat periculum. In his vero quæ immoderatius sūt extentæ, ita vt parum a rumpendo absint: relinquitur affectio quędam similis ei quæ inter agendum fiebat. Quippe tendi adhuc videntur: cū tamē nulla iam tensione vrgeantur. Tertia vero lassitudinū differētia, quā nimirum ceu contusas, aut phlegmone obsessas partes sentimus, tū maxime solet incidere, cum musculi nimium excalfacti attraxere quippiā ex circunfusis sibi excrementis. Quod si etiam tum tendonibus, tum neruis idem affectus incidit: οστοκοπου græce, quasi ossium dolorem eū affectū nominant. ob penitiorē scilicet sensum, partibus quæ in alto maxime corpore sunt positæ nomen tribuentes, quippe summum locū cutis occupat. Secundum ab ea musculi habent, vtiq; circum ossa positi. At tēdones ipsis ossibus adhærēt. Quo magis rationabile est, cum hi quicq̄ prædictorū patiuntur: videri in imo ac circa ipsa ossa affectionē hærere. Atq; hæ quidem solæ tres simplices lassitudinum differentiæ sunt: compositę vero ex his, vt iam dictum est, quatuor sunt. de quibus mox agendum. si tamen prius simplices vniuersas absoluero. Est nanq; affectio alia quoq;, quæ ceu lassitudo fit: nonnullis imponit. hęc incidit cum supra iustum musculi siccantur, sic vt squalens contractumq; corpus appareat, atq; ad motus quodam modo pigrū: non tamen ei quicq̄ eorū quę modo diximus inest. neq; is qui veluti vlceris, aut tēsionis est, multoq; min⁹ qui veluti phlegmones est sensus. Quippe diuersissimus aspectus eiusmodi affectionis est, et eius quam vltimo loco retulimus. Hæc nanq; squalēs et cōtractius corp⁹ efficit. At q̄ phlegmones sēsum p̄fert, mole etiā q̄ pro natura āpliore. Quare quatuor in vniuersum simplices affectiones sunt. quarum singulis sua sūt remedia. Ordiēdū vero ab ea, q̄ vlceris sensum inuehit, quā etiā ab excrementorū acrimonia ortā dixim⁹. hæc maxime ī ea īcidit corpora, quæ et mali succi sunt, et excremētis abūdant. Succedit vero recentibus cruditatibus, cū aut exercitantur immoderatius, aut in sole sunt morati. Cæterum nihil obstat, quin in corpore boni succi citra cruditatem proueniat, vtiq; ob exercitationis nimium excessum. sane excitare eam solent, celeres ac multi motus. In hac vero lassitudine etiam densa esse, horrereq; cutis videtur. Fatēturq; qui ea sunt affecti, inter mouendū dolere sibi vlceris ritu, alii cutim tantum, alii subiectam etiam carnem. Remedium huius ex iis quæ affectioni sunt contraria, comparatur. Quippe si quæ redūdant, euapores: malum cessabit. Sane euaporabuntur frictione multa, molliq; cum oleo a quo omnis astringendi vis abest. quod gen⁹ maxime sabinum est. Aduersissimum vero huic affectioni est, quod ex hispania portatur, et ex Iberia. vocāt autem hispanum, tum quod omphacinū vocant, vel ωμοτριβες. id est crudū. Et vt semel dicam, quod austerum est: omne id alienum est. Adeo gustu ipso vim eorum discernere

Ostocopos

Affectiōes cōpositæ

Lassitudinum curationes.

Vlcerosę curatio.

licet. Etiam si de ipsis ante periculum non feceris. Sic nãq; & nos quondam in Macedonia degustato oleo, quod fit circa Aulonem, qui est super strimonem: deprehendimus eandem cum hispano vim habere. Quin & reliquorum omnium olei generum ita deprehẽdas vires, etiam quęcũq; per abusionem nominãt, ex sale, ex radicibus, ex herbis, ex germinib⁹, ex folijs, vel fructibus. propterea videlicet quod hæc habẽt. Dictum vero abunde de ijs omnibus est, in operibus his, quæ de medicamentis inscripsimus. Nihilo tamen minus etiam in proposito opere dicetur suo loco. Illud tantum in pręsentia dixisse satis sit. quod plane dulcissimum oleum est: id esse ad propositã affectionem maxime accõmodatũ. Hoc igitur copioso, cũ multa frictione vtendum, primo quidẽ die, quo suspectam fore lassitudinem omnino declines. secundo vero vt si qua incidit: discutiatur. Discutit porro eam exercitatio quæ apotherapia dicitur, in qua scilicet motus adhibeas quantitate mediocres, qualitate tardiores. idq; cum frequenti interposita ijs quiete, qua vtiq; fricare hominẽ oportet pluribus contrectantibus. quo nec refrigescat pars vlla, & ocyssime excrementa digerant. Porro frictionum plus adhibebitur, in ijs qui in cute & sub cute excrementorum collectam vim habẽt. Motuum vero quos ipsemet edat, in altera lassitudine: scilicet in qua plus est in ipsis musculis congestum. Quæ enim in his coacta excrementa sunt, sola frictio educere nõ potest. his enim opus est non solum ab aliquo foris attrahi: verũ etiã ab altero quopiã intrisecus impelli. Impellit ea partim calor ipse, qui per motum accẽditur, partim spiritus qui vna emittitur, partim ipsa musculorum tẽsio. Super hæc vero ipsa singularum partium excretoria alieni vis. Altera vero lassitudo in qua tensio sentitur: illud pro remedio postulat, quod Hippocrati græce χαλασις id est relaxatio dicitur. Ea nãq; tẽsioni contraria est, ad eum modũ quo duritati mollicies. Ait enĩ ita. Cutis duræ mollitio. distentę remissio, ceu duro, molle. distento, remissum laxũq; contrarium sit. Sane remittitur quod distentũ est in alijs quidẽ affectib⁹, quos in quinto de simplicium medicamentorum viribus diximus: alia ratione. Quod vero per exercitatationem incidit, tũ pauca molliq; frictione. eaq; ex oleo dulci, atq; egelido, tum intermissiõe omnino, aut etiam quiete. præterea lauatiõe medij tẽperamẽti, atq; in calida pluscula mora, adeo si bis terue lauabis, plus proderis. Hi vero et post balneũ vngi desyderant priusq̃ vestiantur. Quod si propter sudorem forte aliquẽ pingue deterserint, rursus vngi desyderãt. Quin etiam postero die cũ e cubili surgunt: vngi his expedit. nunq̃ tamẽ oleo vltime frigido, nec dura frictione. Incidit certe huiusmodi lassitudo, iis quibus salubris succus est, post robustas potius, q̃ celeres exercitationes. redditq; lassatos ipsos pigros admodum, ægreq; flexibiles. Non tamen hi densi horrentesq; appa-

Apotherapeuthicon exercitium.

ut fit equis in cursu exercitatis ut in uenationibus

Tensiuę lassitudinis curatio.

Hippo.

frictio mollis tentionem cutis delet

causa procathartica tensiuę lassitudinis ut et superius dixit

rent, queadmodum quos paulo ante comprehendimus. Cæterum contracti aridiq; non minus ipsis apparent. Tactu vero calidiores videntur, non solum iis quos vlcerosa lassitudo vrget: sed etiam q̃ ipsimet cũ sani essent. Tertia lassitudo ex vehemẽtissimis nascitur motib⁹. solaq; supra naturalem habitũ musculos attollit. sic vt phlegmone persimilis affectio sit. Itaq; & leni tactu offenduntur, & calidiores apparẽt. Dolẽt vero etiã si ipsi per se moueri conẽtur. incidit hæc lassitudo his plurimũ, qui assueti exercitationibus non sunt. nam exercitari assuetis raro incidit, vtiq; ex vehementissimis plurimisq; motibus. Sanationis vero eius cõsilium, ad tria dirigitur, eadem fere ad quæ omnium phlegmone obsessorũ. Nẽpe superuacanei vacuationẽ, extẽti requiem, & inflãmatiõis refrigerationẽ. Ergo & oleum copiosum ac tepidũ cũ frictione mollissima, & lõgissima in medii tẽperamẽti aquis mora: huiusmodi lassitudines emẽdat. Quod si paulo tepidior aqua sit: plus proderit. Ad eũdem modum multa quies, et vnctio assidua, deniq; omnia, quæ id quod lassatum est, quiete, lenimentoq; recreẽt, ac quod superuacuum est, per habitum digerãt. Sed putet fortasse quispiã lassitudinem hãc nec simplicẽ esse, nec a duabus iam traditis tertiã, sed ex his compositã. nec aliunde cõstantem, q̃ ex neruosarum partium tensione, & vlceris sensu. Calorẽ nanq; qui ĩ huiusmodi lassitudine sentit: ĩ aliis quoq; naturaliter ĩesse. veluti ĩ memoratarũ vtraq;. Nec tamen complendæ notionis, substantiæue, partem esse vllã. verum illud huic vni egregie pter cęteras inest, nempe maior q̃ pro naturali habitu tumor. Tum quod nec grauitas sensus similis in hac, & tẽsionis lassitudine habetur. Quippe in illa tendi, in hac contusos esse vsq; ad ossa neruos putãt, qui ipsa laborãt. Quare in his saltẽ propriũ a reliqs duab⁹ discrimen habet. nec est cõposita tantũ. Tres igitur siue corporis status, siue affectus, siue quid aliud dixisse velis: hi sunt. Est alia quędã suphas quarta, similis quidẽ lassitudini: nõ tamẽ lassitudo, qđ neq; vlceris, neq; tensionis, neq; phlegmones affectum præseferat. sed nec horrorẽ vllum dolorẽue, nec pigritiam ad motus queadmodum lassitudines infert. sed gracilitatem tantũ ariditatẽq; facit. incidit quidem hęc in corporib⁹ boni succi, & excercitatiõĩ assuetis. vbi ĩmodice exercitata, parũ rite apotherapia sunt vsa. Quippe ita et digeruntur excrementa, et quæ tensa fuerãt, laxantur, nec aliud in corpore relinquitur, præter siccitatẽ, quam ex ĩmodico motu contraxerunt. Postulat autẽ primo die nihil sane diuersum, ab iis quæ prius dicta sunt, præter calidiorem aquã. quę sensim contrahat, et calfaciat, et roboret cutem. Secũdo die apotherapiæ exercitationem, quę tum in motu, tum frictione, et pauca et mollis et tarda sit. Præterea soliũ similiter calidum. verum protinus in frigidam exiliant. quo videlicet ipsis robur in cute vna cum calore constet. Nã et minus in sequenti tẽpore per

CAP. 7.

Phlegmonosę curatio

signũ propriũ phlegmonosę lassitudinis

Quarti affectus curatio

halitum amittunt, & facile in carnem cutēq; nutrimentum resumūt. Quo maius his cōmodum nullum profecto inuenias. vt qui nullū notabilē affectum, præter carnis gracilitatē ariditatēq; habeāt. Quippe postulat (arbitror) tale saltē corpus, nutriri simul ac madefieri. quorū vtrūq; ex humido nutrimento optime assequetur. Quoniam vero facta semel mentio de victu post balneum est: non alienum fuerit, & de ea quæ ad lassitudies pertinēt, pręcipere. Vlcerosa igitur lassitudo, post legitimā apotherapiā, consuetum nutrimentum desyderat, aut etiam parcius. præterea humidius. Quod si in ipsa apotherapia, in quartum migrauerit affectum, (Asolet enim ita plerūq; fieri) pro ipsius ratione, tū lauetur, tum nutriatur. At quæ tensionem lassitudo præfert, ea etiam magis q̄ vlcerosa parce nutriri postulat. Quę vero plegmones sensum affert: ea supra reliquas, omēs tū humidissimū, tū minimū, tum vero quod refrigerās quippiā habeat: requirit. Boni succi tamē nutrimentum: omnes qui lassitudine grauātur, iuxta postulant. quali nimirū proposit⁹ nobis iuuenis adhuc iteger vtebać. Cauendus tamē in vlcerosa, & ea quæ phlegmones sensum exibet, glutinosus cibus est. ceu qui excrementorum digestionem moretur. At in tēsionis lassitudine, etiam exhibendum eiusmodi nutrimentum est. sed minuto eius modo. Quo minus mirum est, si multiplex pugna non plebeis modo inter se, sed etiam doctis, & inter se, & cū plebeis oritur. Dum neq; de exercitationibus, neq; frictionibus, neq; balneis, neq; victu lassatorum, consentiunt. Quippe alios affirmare audias, lassitudinem lassitudine esse abolendam. alios laborem quiete sanari. alios parcius nutriēdos, qui lassitudine premuntur. alios contra, non modo de consueto nutrimēto non demendum quicq̄, sed etiam tanto plus adiiciendum, quanto plus se fatigauerint. ad portionem enim laborum, nutrimentum exhibendum. alios rursus nec adijciendum quicq̄ nutrimenti modo, nec etiam demendum. Ad eundem modum balneo quoq; vtuntur. Alii ex aquis medii tēperamēti, alii calidioribus, alii tepidioribus. Nam & experiētia ad id tātum probandum, quod visu sæpe vsurpauit, quemlibet impellit. Et præterea ratio, vtpote quā quisq; absolutā se habere putauit. vt supra dictū est. Verum cum vnum tantum lassitudinis sensum traderet, reliquis ceu non sint pręteritis: eius tantūmodo quā nouit remediū docuit. Ergo verum ē, & quod lassitudine lassitudo soluitur. cum videlicet hesternis exercitationibus, pares postridie adhibendas videtur expediens. Et lassitudinis medelam, esse quietem. quippe id consilii, partim in iis quæ ex cōgestis excrementis lassitudines consistunt, ac præcipue vbi i musculis excremēta hæserūt: partim in ijs quæ tentionis & phlegmones emphasin prebēt: vtile videtur. Iam illud quoq; verum est, qui lassitudine grauantur, eos parcius esse nutriendos. Id enim conducere videtur, ei qui phlegmones

CAP. 8 Lassitudinu Curatio per uictum

De victu ad lassitudines idoneo.

Discordia priorum de exercitatione, frictione & balneo.

Quid veri, quid falsi astruant.

sensū præfert. Verum præterea est, & ex consuetudine eē nutriēdū. id nãq; in vlcerosa lassitudine, vbi recte apotherapia sunt vsi: fieri obseruatū ē. Sicut etiam vberius cibandum, in eo affectu quē similē lassitudinibus diximus. in quem ex vlcerosa quoq; non nulli transeunt. Simili ratione & medii temperamenti aquis esse lauandum, in his quæ ex redundantia superuacuorum natæ sunt, verum fateor. Sed nec illud verum negem, eiusmodi aquis nō esse vtendum, nec in ea quæ phlegmones sensum prefert. cum tepidiores hæc desyderet, nec in his qui similē lassitudini affectum sentiunt. hi nanq; calidiores volunt. Sunt & qui eum affectum lassitudinem esse putent. Alii quinam affectus sit, non dixerūt. In quibuscūq; vero suspitio futuræ lassitudinis subest: suadēt calidiore aqua in balneo vti, causamq; assignant, sicut ipsi supra retulimus. Alij distributioni in corp⁹, alii nutritioni, id genus balnei conducere dicentes. Non tamen ratõnem vllam afferunt, cuius gratia eiusmodi distributione, & nutrimēto, prohiberi lassitudo possit. Sed nec omnino qualis sit ipse lassitudinis affectus, scribunt. Nam maior eorum pars nihil dixit. Qui vero dicere ausi sunt: siccitatē esse definiuerūt. Ac quod nutrimentum siccitati medetur, præsertimq; humectans, quam tamē conditionem maior eorum pars non adiecit: est sane verissimum. Cæterum nec remedium id, nec cautio lassitudinum est. Sed cum vti dictum est, membra sicciora sunt facta, nulla tamen nec tensio subest, nec tenue acreq; excrementum, nec phlegmone similis affectus: reficere nutrimēto humectante expedit, quæ ex hausto humore sunt siccata. Quando nisi abunde nutrias, & gracilius & aridius q̃ fuerat, postero die corpus cernes. Atq; hunc affectum nonnulli lassitudinē rati: eum existimant calidiore balneo, & pleniore cibo, ne incidat prohiberi. Illud tamen quorundam, sicuti etiã Theonis, demiror, si iam factam lassitudinem similiter sanari non putant. Nam siue quem modo memorauimus affectum, velit quis esse lassitudinem: nutrimento illum & soluere debet, & ne fiat prohibere. Siue reliquorum quemuis eorum qui verę lassitudines sunt, vtiq; parcius in omnibus hominem nutrire, & cum adhuc instant, & cum iam occuparunt. Illud enim dici non potest, talem saltem affectum qui lassitudinibus succedit: nisi primo die per nutrimentum plenius corrigatur, in trium aliquam migrare solere. Nam si ipsa solum siccitas in eo visitur: præter gracilitatem nihil sequetur ampli⁹. Si vero caloris quoq; quippiam simul adsit: iam febricitare metus est. verum non idē sunt, lassitudo & febris. tametsi maxime eorum qui lassitudinem senserūt, nō nullos febris male habuit. Sane theonem mirari subit, hæc i quarto de particularibus exercitijs, vbi de absoluto exercitio agit, scribētem.

Theon ,, Cum lassitudo aliqua eos qui ita exercitati sunt, postero deinceps die fere ,, sequatur, zestolusia, id est feruentis aquæ lauatio: min⁹ lassitudini obno-

qa balneu calidu excremēta cute existentia educit. et nota ad qd conueniat usus huius balnei namq et ad hecticos faceret ut et hodie consuetum est.

xios reddit. ſumma corporis accendens. deinde ſic græce ſubiicit ἵνα αὐτὴ σικύας τρόπον τὴν λαμβανομένην τροφὴν ἐπισπωμένη τοῖς κεκμηκόσιν ἀντιδιέληται νευροῖς. Is enim præter alia veluti enigma quoddã verbum ἀντιδιέληται in contextu appoſuit. poſſis enim ita intelligere, quaſi ſumma corporis cucurbitæ more nutrimentum trahentia, partem aliquam eius, neruis quoq; diſpenſent. poſſis & contra, quaſi ſumma corporis cucurbitæ modo, id quod ad neruos ferebatur, alimẽtum ad ſe trahentia impartiant. Ita nimirum vt priore intellectu ad eutrophian .i. nutritionem, refectionemq; neruorum conducat excalfacta cutis. Quippe hanc arbitror eum per epiphanian, id eſt ſũma corporis ſignificare. poſteriore vero ad oligotrophian id eſt partiorem nutritionem. Quantum itaq; ex ipſis verbis licet accipere, mentem theonis non cõperias. Ex his vero quæ tum alibi, tum in ſextodecimo gymnaſticon ſcribit: minus nutrimenti poſt abſolutum illud exercitium dari cenſet. Quanq̃ ne id quidẽ qua ratione inductus ſuadeat, vſq̃ docuit. Datur enim minus q̃ ex conſuetudine nutrimentum, aut propterea quod pari opus non eſt, aut quod concoqui id non poſſit. Ac prius quidem in his qui plurimum ſe exercitarunt: verum non eſt. poſterius alibi verum, alibi certe falſum eſt. Si cui enim imbecillior concoquendi vis eſt: verum. Sin ſecus, falſum. Inaudienda vero concoquendi facultas eſt: non ea modo quæ in vẽtriculo, aut venis, aut iocinore agitur, ſed etiam quæ in ſingulis particulis. veluti in ijs de quibus ſermo habetur, in muſculis. in quibus vtiq; vel maxime affectus is, de quo diſputo, continetur. Quippe largius inter exercitandum exhauſti & imbecilliores & graciliores reddũtur. Ergo ſi hæc leuiter his contingant, vtiq; conficere cuius indigent, nutrimentum poterunt. Sin multum a natura receſſerint, non poterunt. Quorum Theon nullum omnino neq; intellexit, neq; diſtinxit. Omnino enim nõ ratiõne aliqua, ſed experiẽtia ſicut ipſe fatetur. poſt abſolutum illud exercitium, calidiorem aquam vtilem eſſe obſeruauit. Sic enim deinceps ſcribit. illud vero ſiquidem rationem habet in promptu: fortunæ id beneficio ferendum acceptum eſt. Sin minus quod effecta teſtantur, id non admittendum. licet quis certam rationem ſimul ſe ſubiicientem non habeat. Ergo ſi plane explorato affectu, in quo calidam laudat: cauſam fateretur ignorare, merito dignus venia eſſet. verum cum citra exceptionem, vtilem eſſe abſoluto exercitio zeſtoluſian pronunciat, (ita enim hanc appellat) poſſunt autem alij quoq; complures affectus, id genus exercitationis excipere: accuſandus merito eſt, quod deinceps ſingulos non diſcreuerit. Ipſe nanq; nouit etiam quæ phlegmones ſenſum exhibet: huic exercitatiõi ſuperuenire. Sub qua nimirum in maiorem q̃ pro natura molem, attolluntur fati-

Theon.

Cauſæ parcioris dietę.

Theō.

gatæ partes. Etiam alteram quam vnam scribit, vtiq; generali sympto-mati attentus: quod incremento non naturali est cõtrarium. Quippe gra-ciliores, in reliquis duabus lassitudinibus reddũtur. atq; etiam in eo af-fectu de quo agitur. Cæterum non quemadmodum trium affectuũ, v-num symptoma commune est: ita & affectus vnus est. Ac in eo quidem qui ex neruosarum partium tensione consistit: calidiore q̃ ex consuetudi-ne lauari non oportet. Simili ratione nec in iis quos excrementa excita-runt. In gracilitate vero quæ citra hæc consistit: expedit calidiore aqua, q̃ quæ mediocriter se habeat lauari. Cõtrahitur nanq; hic affectus exhau-sto vehementius inter exercitandum corpore, eo modo quo in diutia fa-me accidere solet. Itaq; etiam sic affectorum refectio, in appositione, & quod detractum est reponendo consistit. Id quod certe accidere: cute ad-huc laxa nequit. Cogere ergo hanc densareq; ac adstringere prius opor-tebit, si qua plenioris nutrimẽti expectanda est vtilitas. Sane cogit clau-ditq; tum frigida, tum feruens aqua. Verum a frigida lędi hominem me-tus est, vtpote qui iam ex multa exercitatione, & laxior est redditus, & vacuus. Ex feruenti, vt noxa certe nulla, ita secura in cute dẽsitas paritur, ipso qui i ea derelinquitur calore, non nihil etiam conferente. Vnde nec immorari in frigida nimium debet, qui ita est lauat⁹, sed, veluti id saltem recte a Theone obseruatum est, cauere in frigida moram: vt quæ feruen-tis lauationis commoda frustretur. Sane ita errare Theonem, vt quod vni affectioni conueniebat, omnibus quadrare præciperet: in causa erat corporum quæ exercitabat habitus, siquidem athletas exercuit, qui ex absoluto illo exercitio, ad quartum erant affectum oportuni. in tertium raro incidebant. Itaq; quod sæpe obseruauerat: ceu perpetuum prodidit. Quod si aut viciosi succi homines, aut mali habitus, aut laborum insue-tos, aut imbecillos, aut minime iuuenes exercuisset: in eiusmodi quidem raro, in reliquos vero affectus sæpissime ĩcidere vidisset. An & hoc quo-q; dicere fortasse ẽ superuacuum: cum ipse quoq; fateatur, post præpara-torium exercitium, feruenti esse balneo vtendum. Id vero exercitationis genus solis athletis exercetur. Atqui dicat aliquis illos sponte, & quo-dam circuitu, alios vero multos vel necessitate, vel vincendi studio, vel propter alia id genus, eiusmodi exercitationem suscipere. verum hi saltẽ post immodicos labores, necesse est vel vnum, vel plures lassitudinum affectus, prius contrahant. Itaq; his dumtaxat corporibus qui bona ha-bitudine sunt: quartus affectus incidit. Cuiusmodi sunt tum athletarum, qui bene sunt curati: tum propositi nunc in disputatione iuuenis. Et quis-quis absolute pronunciabit, post vehementissimas exercitationes: cali-dioris solii vsum esse idoneum: is vt in vno certe statu verum affirmabit:

Claudere tũ feruẽtẽ, tum frigidã aquã

Graciles et qui in gracilitate labuntur ut sunt illi qui in ethicam paulatim incidunt. q.o sint tractandi.

Balnei commoda

q.o tepida emolliet et relaxabit potius. et densat.

ita in tribus plane falletur. Sunt vero per vniuersam tuendæ valetudinis artem, & alia non pauca, quæ tum medici, tum gymnastæ falso prodiderunt. Quorum vnum omnium caput est, confusa indiscretaque obseruatio. Dum quod in vnico quisque notauit affectu: id multis tribuit. Quinetiam affectio quædã ẽ prædictis proxima quã ipse græce στεγνωσιν, appello: de qua cum de lassitudinibus disputationem absoluero, mox dicam. Simplices enim earum differentię, tres sunt. de quibus iam egimus. post has ex binis copulatis, aliæ fiũt tres. Ab iis vero septima est, vbi ĩ vnum coeunt notæ. Remedij vero commune in omnibus cõsilium est, vt ei quod superat, sis intentus: nec tamen quod reliquum est, plane contẽnas. Proprium vero, ab ipsis membratim affectibus accipiẽdum est. Ac vniuersas quidem coniugationes percurrere, longum sit. Sed quod ad claritatem sit satis, vnico exemplo res peragetur. Si igitur & intumuisse musculi cernuntur, & contusi putantur, præterea vel vlceris sensus, vel tẽsionis lassitudo, vna cum excrementosa hominem male habet: apotherapia vtendum, quæ vtrunque respiciat. magis tamen id quod est maius. Nõ est autem in omnibus rebus vnius rationis: ipsius maioris natura. Sed alibi pro viribus & quasi dignitate rei, alibi pro ipsius propria essentia spectanda. Ac dignitate quidem & viribus, maior lassitudo est, quæ phlegmones sensum præfert, q̃ excrementosa. vtraque tamen ipsarum, sic propriæ rationе essentiæ, magna paruaque esse potest: vt si sola seorsum consisteret. Si igitur vtraque pari interuallo a naturali habitu recessit: quæ phlegmões similis est, præcipuam curationis sollicitudinem ad se cõuertet, vtpote dignitate pollens. Sin exigue quæ phlegmonen: plurimum quæ vlceris sensum repræsentat, a naturali habitu recessit: æstimandum num tantum superet magnitudine vlcerosa, quantum quæ phlegmone similis est viribus, an minus, an magis, atque ita quod pollet explorare. Quod si æqualiter pollentes videris: pari studio est vtrique consulendum. Atque hæc ratio perpetua sit omnium coniugatorum affectuum. Sicuti vero lassitudines ipsæ numero tres, si inuicem coniungas: quatuor cõiugationes efficiunt: ita sane, si quartum his affectum adiũgas: multo plures existent. Quod dicimus, ex descriptione licet clarius itelligas. In ea primum locum vlcerosus habeto. Secundum in quo tensio est molesta. Tertium qui phlegmone similis est. Quartum gracilitatis, id est in quo corpus emacuit. Ex his igitur, aut primus cum secundo coniũgetur, aut cum tertio, aut cum quarto. Aut rursus, secundus cum tertio, vel quarto. Aut denique tertius cum quarto. Ita nimirum vt ex binis coniunctis affectibus: sex ĩ vniuersum complexiones oriantur. Rursus cũ tris vna miscueris: quatuor aliæ fiunt. Nam aut primum iunxeris cum secundo, & tertio, aut cum secũ-

Compositarum lassitudinum remedia.

Id quod maius ẽ, duplicis esse rationis.

Perpetuum in omnibus coniũctis affectibus.

Stegnosis

Lassitudines Composite

Affectus maior dicitur 2:
vel dignitatis et virium
vel essentie

Lassitudo
Vlcerosa Tensiua Phlegmonosa que emaciat et gracilem facit et dr Lassitudo Gracilitatis

do et quarto, aut cum tertio et quarto, aut rursus, secundum cum tertio & quarto. Postrema omnium complexionum erit, vbi quatuor simul coierint, ita vt vndecim numero in totum fiant. Erant vero & simplices quatuor, efficiuntur itaq; in vniuersum quindecim. Simplices affectus. Vlcerosus. A. Tensionis. B. In quo phlegmones sensus est. C. Gracilitatis. D. Compositi. AB. AC. AD. BC. BD. CD. ABC. ABD. ACD. BCD. ABCD. Quod si præterea occlusæ cutis, stegnosin græce voco, differentias, tum secum, tum vero cum his quindecim complicueris, alias rursus complexiones effeceris plurimas. Si vero eos quoq; corporis stat⁹, qui aut a cruditate, aut venere, aut deustione, aut vigilia, aut dolore incidunt, adiunxeris: ne numero quidem vniuersas facile complectare. Prætereo nunc, quæ vel plethoras id est succorum æquabiliter se habentium redundantiã, vel Cacochymias id est viciosi succi copiam, vel astricti, vel lubrici vẽtris, vel vomit⁹, vel grauati capitis, vel ptis cuiusq; alteri⁹, vel ĩ sũma qcũq; ĩ symptomate aliquo affectus cõsistunt. dicet̃ enĩ post de eiusmodi oĩbus. Nunc vero idcirco eorum maxime memini, vt complexionum multitudinem, quãta esset indicarem. Mirari enim licet eos qui de syndrome id est concursu horum vel curationem, vel euẽtorum prædictionem: obseruasse se prædicant. Vnica nanq; ratiõe & præsagire, & cõmode mederi fas est. vtiq; sicut Hippocrates docuit, vbi simplicis cuiusq; negotii sciẽdã vĩ esse censebat. veluti ipse nunc ĩ quatuor affectibus præmonstraui. vnusquisq; enim si per se consistat: simplex remedium exiget. sin alteri sit coniunctus: pro ea methodo quam paulo supra de omnibus coniunctis affectibus præscripsimus, corrigetur. Ergo cum hæc ita se habeant: redeundũ rursus ad simplices affectus est. quorum a iam dictis proximi erant, quos stegnosis excitabat. voco ita meatuum cutis uicium, quo trãsmittere superuacua prohibetur. Incidit is affectus, aut obstructis meatib⁹, aut densatis. Sane dẽsationem eiusmodi μυσιν græci id est conniuentiam appellant. Ac obstructio quidem ex lentis, crassisq; excrementis oritur: cum confertim ad cutim ruunt. Densitas tum ab iis quæ astringunt, tum quæ refrigerant. Verum obstrui propositi nobis corporis cutis, si ad præscriptam rationem rite agatur: non potest. densari certe aliquando potest. tũ ex valido frigore, tum aluminoso balneo. Fieri autem potest, vt & post balneum, sudoremue, atq; aliam alioqui ob causam, laxata prius cute: auræ flatus incidens obstructionem quampiam, dẽsationemq; efficiat. Ac depræhenditur quidem iam dictus affectus: protinus vbi se exuerint, ex colore albo, & cutis tum duritie, tum densitate. In ipsa vero exercitatione: ex eo quod ægre incalescant. Quãdo nec vt prius æque sudant, nec

Plethora. Cacochymia. Syndrome. Hippo. στέγνωσις quid. Vnde steg. μυσις. Obstructio cutis vnde. Densitas vnde. Densitatis notæ.

bonum colorem in summa cute ostendunt. Immo si quis eos valentiore exercitatione iniuncta, sudoris quippiam emittere cogat: & minor hic q̃ ex consuetudine, & frigidior exit, minusq́ halitui similis. Remedium huius affectus calefactio est. quippe ea frigiditati cōtraria est. Valentiore ergo exercitatione, ac balneo calidiore vtendum. Magis quoq́ ad rem pertinebit, si in prima domo pinguiter in oleo volutetur. Esto vero oleum ex eo genere, quod relaxet. cuiusmodi est in Italia sabinū. Quod vtiq́ ad eiusmodi affectus etiam est vtilius, si bimum trimum ue sit. Id nanq́ tum tenuius, tum calidius fuerit. Mora vero in frigido solio diuturna ne sit. sed nec aqua ipsa frigida. Induendi vero vnguantur aliquo quod mediocriter calfaciat. Oleis quidem, ex ijs quę in ægipto habentur, Cicino, & raphanino. in reliquo vero orbe dulci, tenui, ac modice antiquo. Vnguentis vero, susino, gleucino, irino, amaracino, & comacino. Atq́ ex his gleucinum quidem prorsus acopum est, ac relaxans. Itaq́ etiam ijs quos vehemens lassitudo infestat, est vtile. paulo hoc calidius, magisq́ relaxans, susinum est. Irinum vero, & amaracinum, & commacinum, etiam susino calefacere potentiora, ijs affectibus, qui proprie frigiditates dicuntur, sunt idonea. Cutis tamen densitati sanandæ, etiam anethinum est satis, maxime si ex viridi anetho fiat. Facit autem & ad tales affectus, sicuti etiam ad vehementes lassitudines, & acopum quod ex abietis semine componitur. id quemadmodum præparandum sit: post dicetur. Nunc enim vel hæc mihi supra iustum apposuisse videor. siquidem qui optimo est corporis statu, & liberam delegit vitam, nec in ea quicquam delinquit, & cui peritissimus tuendæ sanitatis artifex præficitur: in hunc verisimile est morbosos affectus non admodum incidere. Redeamus itaq́ ad pensum denuo. relictisq́ vstione, refrigeratione, cruditate, ventris profluuio, reliquis id genus (Satius enim est in vnum ea volumen conijcere, quod de morbosis symptomatis inscribemus:) in præsenti de ijs quæ post venerem adhibentur exercitijs, disseramus. Quippe cum de his parum conueniat. Aliis ita exercitandum ab hac putantibus, vt in exercitatione quæ apotherapia dicitur: aliis vt in præparatoria. Esto vero præparatoria exercitatio: nec in quantitate laborum intra modum, & in qualitate ipsa robustior, ac celerior. Ac qui apotherapeutica quidem vtendum censent, hi sicuti in fatigatis, tum vires diminutas, tum corporis siccitatem suspectas habent. Quorum vtrunq́ & a concubitu, & ab immodica exercitatione sentimus. Qui vero præparatoriā adhibendā volūt, hi raritatē, atq́ ad sudores prōptitudinē præcauent. quæ apotherapeutica intēdi: ediuerso præparatoria emen-

Densita. remedium.

Olea relaxantia.

De exercitatiōe post venerem.

[Manuscript marginalia: "Oleum relaxans"; "Vnguenta relaxātia."; "CAP. XI"; "Exercitatio"; "apotherapeutica et [?] corpus relaxat."; "Præparatoria [?] corpus contrahit et cogit."]

dari putãt. ipse laudatis vtrisq; propterea quod veritatẽ ex parte viderũt, sententias eorũ i idem conferam. Nã et instaurandas vires esse, & laxitatem cogendam, nec siccitatem ad augendã fatentur vtriq;. Vna discretio desyderatur in vtrisq;. veluti et in compositis omnibus affectibus supra a nobis est dictum, et nunc nihilo minus dicetur. Cũ enim i idem varij affectus coierunt: hi si vnã medendi rationem indicent: vtiq; intendi magis rationem eam conueniet: q̃ si singuli seorsum consisterent. Sin contrarii sint: is qui vincit affectus prius est corrigendus. ita tamẽ ne reliquũ omnino negligas. Ac qui vel propter ætatem, vel etiam alia ratione imbecilles concubuere, in his virium infirmitas necesse est superet. Qui vero firmiores, & iuuenes, veluti qui nunc est propositus: horum habitus corporis in raritatẽ magis, q̃ vires in imbecillitatẽ mutatur. Itaq; etiã corriguntur hi, non per ea quæ corp⁹ relaxant, qualis est exercitatio quę apotherapia dicitur. sed per ea quæ cogunt, ac contrahunt, qualis est præparatoria. proindeq; hac vtendum. Quãdoquidem ea non solum motus tum celeritate, tum robore calorẽ excitat: sed etiam habitum cogit, ac cõstringit. Illud quoq; fatentur gymnastæ omnes, ipsa profecto experiẽtia edocti, hanc vnam exercitationem mederi raritati posse. Itaq; nulla plane ad propositum affectum vtilior est. Si vero anni tempus non dissuadeat, nec a frigido balneo abstinendum esse censeo. Cibus in modo quidem, dabitur minor, in qualitate vero humidior, vt tum probe cõcoquatur, tũ siccitas, quæ ex venere contracta est, corrigatur. Debet vero nec frigido temperamento esse. sed vel medio, vel calidiore. Nã quoniam corpus a venere & laxius, et frigidius, & imbecillius, et siccius est effectum: debẽt plane quæ densent, & calfaciant, & vires reparent, adhiberi, atq; ad hęc studium omne impẽdi. Cæterũ quod efficere hæc ven⁹ possit: id docere, ad præsentem disputationem non pertinet. in qua propositum est, quẽadmodum optimum corp⁹ q̃ commodissime post veneris vsum exercitetur, ostendere. Quod sane commode fieri nõ potuit, nisi prius tradito, cuiusmodi affect⁹ sit, q succedere i corpore a venere solet. Verũ nũc id cõcedi nobis postulamus. In sequẽtibus cum euidenti demonstratione dicetur, tum quæ veneris facultas sit, tum prorsus vtenda sit: nec ne. tum quæ nã ex ea commoda incommodaq; pro corporũ statu, et tẽporis anni ratione et loco, et aliis id gen⁹ quæ vtiq; determinare p̃terea oportebit: eueniũt. Post venerẽ ergo, species exercitatiõis ea esto, quã præpatatoriã vocant. Post vigilias autem, vel tristitiam, vel ambas, quæ apotherapia dicitur, exercitatio idonea est. si tamẽ cruditas absit. nam si qua cruditas subest, omnino exercitandum non est. Quod autem post tristitiam, & vigilias, iam dicta exercitatio ad rem pertineat: etiam vsus ipse ostendit. cum ab a-

Quid agẽdũ in coniũctis affectibus.

Apotherapeuticã relaxare.

Pręparatoriã cõtrahere.

Quę post vigili. tristi. exerci. sit apta.

Vbi cruditas oĩo exercitãdum nõ esse.

praeceptu semper memorię tenendu

Venus exiccat, sarat frigidũ reddit et imbecille

Propositum galeni in hac postrema parte huius libri.

CAP. XII

Humiditas in corpore q: et quibus de causis contingat. Vide et lib° de temperan tis

lia qualibet, non solum lędi cernuntur, sed etiam imperãtes, si forte dolor adhuc angit, parum æquo animo ferre. Idem ratio ipsa confirmat, non minus q̃ vsus. Nã quoniã a vigiliis, & trist tia, magis graciles, magisq; aridi, ac minus dicto audientes, plane cernuntur: siccius existimandũ est, his redditũ esse corpus. Eiusmodi vero affectus, partim molli frictione cum multo oleo, partim temperato balneo sanãtur, partim agitatione. sed quæ & tarda sit & citra valentiorem nixum. ac quæ subinde quietem interponat. Is vero apotherapeutici exercitii mod⁹ erat. Ad eundem modũ eæ quæ ab ira, vel potionis penuria siccitates fiunt, corrigendæ sunt. Cõtraria prorsus a iã dictis ratiõe, humiditates emendare cõueniet. siue hæ nimię potionis, siue alia quauis occasione inciderint. Quippe studium in his ad siccationem dirigitur. Verum ea communis omnium ratio est. mẽbratim enim vnicuiq; differentiæ, sua est. Igitur si ex longiore desidia: & humectantis alimenti immodico, intempestiuo q; vsu, contracta humiditas est: longiore remedio est opus. sin ex liberaliore potione quæ pridie sit hausta, citra vllum capitis, aut oris ventris affectum constiterit: eã vel vnico die persanes licet. si sicca frictione largius, & exercitatione veloci, et parciori potiõe, & sicciore cibo vtare. Quippe quę imodicæ ex vini potione humiditates consistunt: si ex ea re noxa capiti, aut ori ventris cõmunicata est: de iis agi hoc loco op⁹ non est. dicetur enim de ipsis, cũ de morbosis symptomatis tractabitur. Quæ vero humiditas ex diutina admodum desidia nascitur: hæc in propositum corporis statum omnino nõ cadat. æque vt nec ea quę ex humectantis natura cibi copia gignitur. quales fructuum plurimi sunt. itemq; olerum, quæ vtiq; acria non sunt. Si quando tamen acciderint: semel et confertim corrigi non possunt. Nã si eatenus se fatigabit homo, dum habitum abundæ siccet: in lassitudinem incidet, ac febricitabit omnino diaria febri. Quod si vitiosæ preterea humiditates fuerint, etiam febri quæ in plures extendatur dies. Tempore vero sanari possunt. vt post dicemus, vbi viciosas intemperies vertere in melius docebimus. Quippe similis prouidentia acquisiticii affectus est, et naturalis intemperamenti. quare nunc de ipsis disserere non oportet.

Reliquum igitur est vt de matutina vespertinaq; frictione agamus. non ad eum tamen modum quo Quitũ respondisse dicunt. Quum percontãti gymnastę, quam vnctio vim haberet, respondit, vestis summouendæ. iisdem enim quib⁹ nũc vs⁹sum verbis, tum gymnasten rogasse, tũ Quitũ respõdisse ferũt. Simile Quinti apophthegma est, & q̃d de vrinis circũferũ nempe eas nosse, ad pictorẽ ptinere. Etiam illud quod de calido frigido, humido, & sicco aiũt, vtiq; balnearũ ea eẽ noĩa. quę ipe sane ne-

Apotherapeutici exercitii modus.

Humiditatis correctio

Humiditas.

Erroris correctio que compotoribus succedit.

humiditas prouenit à desidia à nimia potione

Humiditates vitiosę febrem faciunt.

Acquisiticii et naturalis intẽperamẽti eandẽ prouidentiã.

CAP. XIIJ

De matutina vespertinaq; frictione.

Quinti apophthegma.

mini vel thessali assectatorum impune dicere, nedum Quinto permiserim. Quippe scurrarum eiusmodi facetiæ sunt. haud quaq̃ hominis tam graue artem profitentis. Satius igitur sit in proposito iuuene ad hunc modũ de matutina frictiõe disserere. Is nãq; aut ex somno aliquid de quo queri possit non sentit: aut lassitudine grauatur aliqua, aut alia quapiam affectiõe offenditur. earum de quibus paulo ante, ac statim post lassitudinis affectus hactenus disserui. Ac si de nulla qdẽ re cõqueri, superuacuũ est eũ aut fricare, aut vngere. Nisi si quando ingenti frigori occurrẽdũ videtur. Tum nãq; veluti q frigida sunt vsuri, sic eos quoq; frictione p̃parabimus. Si vero lassitudinis sensus vllus appareat: iã dictũ est hominẽ tũ et vngẽdum esse, & molliter fricandũ. Simili ratione si siccior iusto sit, vngend' dulci oleo est. nã id sicca corpora humectat. fricãdusq; vt oĩo parcissime ita nec duriter nec molliter ẽ. Quippe succurrere digestiõi i corp' oportet nõ cutis carnis ue habitũ mutare. neq; etiã qđ in his cõtinet qcq̃ educere. Quorum mollis vtrũq;, dura alterũ facit. Siquidem hæc cutem dẽsat duratq;. mollis per halitum euocat, ac corpus laxũ molleq; efficit. verũ cutis densitatẽ corrigere si studes: vtiq; ei quæ ex duris tũ frictiõe, tum pertractione, præterea vehemẽti exercitatiõe, & multo puluere orta est: mollis frictio cum copioso & dulci oleo medetur. Quæ vero cõtracta ex frigore est: eam primum frictione sicca ac celeri, deinde cum oleo adhibito calfacientes: naturæ suæ restituem'. Laxitatem vero quæ & frequẽs balneum, et mollẽ frictionẽ, & veneris vsum consecuta est: paucula frictione, primum quidem sicca, deinde cum oleo quopiam eorum quæ astringant sanaueris. Humiditatẽ vero, quæ nimiæ potioni successit: sicca frictio, & cum linteo administrata, vel cũ manica, quã χειρίδα græce vocant, interdum etiã solis manibus, idq; vel citra omne pingue, vel cũ eo plane exiguo corrigit. Sit autẽ et quo p halitũ euocet oleũ ipsum dulce, omnisq; astringentis facultatis expers. Atq; ita quidẽ se habet matutina frictio. Vespertina vero iis vtilis est, quos vel lassitudo valida p̃mit, vel siccitas male habet, vel Atrophia macerat. ita vocant græci, cum corpus ex alimento fructum non sentit. Verũ Atrophias symptoma nũc præsertim seponatur vna cum reliquis morbosis symptomatis, quę post tractabũtur. In proposita vero natura cum vel valida lassitudo, vel immodica siccitas corpus afficit: prandium minus esto, tum ab eo ad cenam longi' interponatur tempus. Plurimum quiescat. exiguum tamen quippiã inambulet. quo cibus per erectam agitationẽ cõcussus: subsidat. Vtili' etiã sit, si et aluũ exonerare possit. his eteni probe pactis, securus oleo dulci frices. ventrem tamẽ omnino nõ cõtinges. cũ alioqui periculũ sit ne & cibũ deteri' cõcoquat, et succus qspiã ex eo semicrud' i corp' digerat, & caput turbet, & stomach' subuertat. Optimũ igit fuerit oĩno vẽtrẽ nõ attigere.

Aduersus frigora prosidium.

Densitatis in cute corr.

Laxiatis emendatio.

Humiditatis expotiõe correctio.

De vespertina frictione. Atrophia.

Medicus exercet Artem grauem.

Non Prandia

dulce oleum humectat

Frictio vesperna [illegible] ad atrophiam

Atrophia

Nota in hoc loco Gal.[nu] facere mentionem de Prandio et Cena.

In fricationem ventrem ne attingas

Macri et macilenti prandeant parcius cenent copiose

Qđ si in musculis ei vicinis vel lassitudinis sensus aliqs, vel siccitas appareat maior: vngi debebũt mediocriter, & blãde, & suspensa manu. Ac si causas quispiam eorũ quæ diximus reddi sibi cupit: proximũ librum legat. in quo de morbosis symptomatis agemus. Nam hunc mihi videor satis hactenus extendisse.

GALENI DE SANITATE TVENDA QVARTVS LINACRO INTERPRETE.

Vod pleriq; omnes recentium medicorum faciunt, qui dum tempus sophistarum cauillationibus terũt: quod maxime necessariũ est, aut leuiter tantũ attingunt, aut prorsus omittunt, id ipse nõ faciam. Sed (quod ab initio institui) ei quod necessariũ duxi insistens, quæ logicam magis speculationem habent: in aliud tẽpus differã. Statim enim de morbosis symptomatis, de quibus hoc libro disserere statui, non leuis questio oritur, ea ne ad valitudinis tuẽdæ artem spectẽt, an ad eam quæ medendi rationẽ præscribit, an harũ neutram, sed tertiam quandã, quam non nulli mediam statuũt, neutrãq; appellant. Ego haud ignarus, siue quis in sanitatis tuẽdæ, siue etiã medendi arte, eorum meminerit, fore vt æque a cauillatorib⁹ sugilletur, illud quoq; intelligens, etiã si qs tertiã tractationem his dicet, de neutris eã affectionib⁹ inscribẽs, vel magis irrisuros, contumeliososq; futuros, preterea quesituros de marib⁹ et feminis in quonam opere precipiã: in hoc volumine de iis agere potissimum elegi. Si enim fieri nequit vt sophistarum nugamẽta deuitem, atq; hac ratione minus erunt importuni, vtiq; sic faciens, melius consuluisse videbor. huc accedit quod ex speculatiõe ipsa magis intelligetur ipsa doctrinæ cõmunio, si quis illa quæ dicentur attẽtius leget. Ea hinc igrediar. Artis q̃ valitudinẽ tuetur nõ leuis portio est, ea quæ de exercitatiõe precipit. huius rursus nõ exigua pars est, que lassitudines p̃cauet, porro mõstratũ in superiorib⁹ est, similẽ rationẽ esse instantis lassitudinis cauẽde, et eius quæ iam occupauit summouẽdæ. Ergo nõ alibi queadmodũ hanc futurã vites, alibi queadmodũ iam vrgentẽ corrigas, tractãdũ est. Atq; hac quidẽ de causa in proximo libro, qui toti⁹ operis terti⁹ est, de lassitudine que exercitationi superuenit, disputatũ erat. simul habita mentione de similibus affectib⁹, quorũ aliqui exercitationes maxime sequebantur. Nunc primũ quidẽ de his, prout citra exercitationẽ incidunt, agem⁹. Secũdo loco de illis q̃ similitudinẽ quãdã cũ his habẽt. Ac q̃ imodicas quidẽ exercitationes lassitudo excipit, sanorum symptoma est. quæ vero sine his cõsistit morbosum. Itaq; & ab hippocrate dictũ commodissime videtur, lassitudines sponte natæ morbos nũciãt. Atq; vlcerosꝰ qđe sens⁹ symptoma lassitudinis ẽ. Causa vero vnde ea nascit, affect⁹ lassitudinis

Cur hic de morbosis symptomatis.

Eandã rationẽ esse declinãdę lassitu. & sũmouẽdæ.

Hippo. Symptoma lassitu.

Causa lassi.

De Lassitudinibus citra exercitationem contingentibus. 1. morbosis symptomatis et primum agit de Lassitudine Ulcerosa cum cruditate humorum coniuncta, que contingere solet in corporibus, priusquam morbus hominem occupet ut monet ipsemet Gal. in ferius in postremis uerbis noni capitis.

Circa que maxime uersetur ars tuende sanitatis.

Sequitur libri

CAP. 2

Notandum ex hoc loco quod tractatio hæc de morbosis Symptomatis est Comunis tum illi parti Medicine que uersatur circa Methodum medendi ipsis met ægrotantibus tum et huic parti que circa artem tuende sanitatis uersatur, quare utrique artifici est comunis. quod et confirmatur per ea que habet Gal. 7º meth. XI. in fine. Id aut contingit quia morbosa hæc symptomata possunt contingere tum in sanis corporibus, tum et in ægrotis, in illis nõ adest febris, in istis uero adest, quare hæc precepta tum sanis tum ægrotis communia mento sunt [illegible] ut in his duobus capitibus primis Galenus testatur. Quare Precepta lassitudinum curandarum respiciunt sanos ægrotos

Causa Lassitudinis
Interna Externas

est. Porro huius rursum ipsius causa bifariam scinditur. Aut enī intra ipsū animalis cōtinetur corpus, vocantq; græce προηγουμένην, aut omnino nō inest, vocantq; προκαταρκτικήν. Nos illā internam, hanc externam, non icōmode vocem⁹. Itaq; tria in vniuersum genera sunt, de quib⁹ habēdus sermo est. Ipsius lassitudinis Symptoma, affect⁹ vnde hoc oritur, & affectus ipsius causa. Cuiusq; vero horum species quædam differētes sunt. Causarū vt modo diximus, externa et interna. affectus vt in precedente libro docuimus: is qui vlceris, & qui tensionis et qui phlegmones sensū inuehit. Symptomatis vero, ipsi tres sensus [neq; pauciores vero] neq; plures his differentias, veras saltem nominare possis. Qui igitur vlceris sensum facit (incipiendum enim ab hoc est,) motis quidem grauem excitat sensum, ceu corpus vlceretur. idq; vel circa cutim tantum, vtiq; cum est moderatior, vel circa subiectam illi carnem, cum est valētior, vel circa vtrāq; cum adhuc est atrocior. Atq; hoc quidem est lassitudinis symptoma. Affectio vero ex qua id nascitur: acrimonia est tenuis et calidi humoris, qui corpus erodit, stimulat, ac pungit. Oritur hęc aliquādo ex immodico motu, vt in proximo libro ostēdimus, aliquando ex vitioso succo, qui īprudentibus nobis in corpore succreuit. Tales vero lassitudines, spōtaneas Hippocrates appellat. Alterū vero lassitudinis genus (nempe in quo tentio sentitur) quoties sua sponte incidit, plethoris superuenit. Quippe tenduntur ex hac solidæ animalis partes, præcipue in quib⁹ succi continētur. Tertiū lassitudinis gen⁹ quod phlegmones sensum affert, ex ambobus oritur, tum nimia boni succi abundantia, tū prędicto vicioso succo. Non enim quæuis mali succi species, sed tantum in qua rodens acrimonia cōtinetur, vlcerosam lassitudinem creat. sed nec eiusmodi quidē succ⁹, dum in venis cū sauguine miscetur. Latet enim tū eius vis, vtpote trāsfluentis, & a sanguinis bonitate superati. Verū cum ab his trāslatus, in carnibus, & ad cutem solus hęret. vlcerosum sensum tunc ingerit. Qui vero ex abundantia nasci hanc lassitudinem putant, sane falluntur. Nam neq; ex ea copia, quam plethoram dicimus. hæc enim eam quæ de tensione queritur: gignit. neq; ex ea, quæ vires prægrauat. Non enī erosio aut vlceris phātasia, sed vel grauitas, & ad motiōes segnitia, talis sūt abundantię symptomata, vtiq; dum ad animales collata vires, eas superans premit. vel pulsus quædam vicia, si quādo vitalem vrget, de quib⁹ dictum abunde est, in ijs quæ de pulsu scripsimus. æque vt in libro quem de abundantia scripsimus, etiam notas & naturaliumvirium cum premūtur, & reliquarum ambarum tradidimus. Nō est igitur abundantia, eius lassitudinis quæ vlceris sensum præfert causa. imo humorum qui in cute et carne continētur acrimonia. Hęc enim, vt quieta sensum latet, sic agitata, protinus sentitur. Motus huic lassitudini primus, ac plurimus, pro-

Causa interna & externa.

Symptoma lassitudinis
Affectus
Causa

hęc tria tractat

Vlcerosę lassitu. Sympto. affect. et causa.

Signa Lassitudinum.

Hippocra.

Tensiua lassitudo, vnde

Vlcerosa lassitudo ex quibus fiat.

phlegmōes lassi. vnde.

Lassitudo Vlcerosa fit qn vitiosi succi redundant ut circa cutim tantū ut circa subiecta carnem

Lassitudo Tensiua accidit quando corpus est plethoricum et solide animalis partes tenduntur

Lassitudo phlegmonosa est uitium ex ulcerosa et Tensiua Lassitudine contractum. ut 2° aphor 5to

De tribus speciebus Lassitudinis et de intentione curatiua ipsarum et qn et in qua lassitudine ab omni motu abstineri debeant qui lassitudine laborant et uide 2° de causis sympt: cap. V. et quod humores qui faciunt lassitudinem non sunt in uenis, nec in arterijs sed in carne et uniuerso corporis habitu.

priis quibusdam rationibus accedit, quas mox dicemus. Alter ex incidenti. scilicet cum nobis partem aliquam, aut etiam totum corp⁹ mouere volentibus, cum hoc humores qui in ipso cõtinentur, simul mouemus. Verum hic minimus est, & lassitudinis dumtaxat sensum infert, vehementior rigorem excitat. Appello nunc rigorem, nec illum vehemẽtis frigoris sensum, nec duritiẽ, sed inęqualem totius corporis concussum & turbationem, medius inter vtrunq;, horrorem. Quod autem nihil obstet, etiam si calida causa sit, quo minus rigorem horroremq; excitet, ĩ iis quæ de symptomatum causis scripsimus, ostensum est. Nũc satis fuerit, summas tãtum eorum, quæ illic prodidimus, ad præsentem disputatõnem, quasi basim subiicere. Cum in sensibili corpore succreuit excremẽtum mordax, duplici id ratione ad motum incitatur. Vna, cum a sensibili ipso corpore impellitur. vtpote quod repellendi alieni vim optinet. Altera cum vehementiore momento agitur. id quod tum ab exercitando conquirit, tum frictione tum balneo. Ergo quæ subcalida & putrida excrementa sunt: vbi vehementius mouentur, non horrorem modo rigorem ue, qualem diximus afferunt, sed etiam febrem accendunt. At quæ frigida sunt, & ex partibus subtilibus constant, ea horrorem quidem rigoremq; creant, non tamen febrem excitant. porro vim quandam vtriusq; congestam esse oportet, si hæc fecerint. Quæ vero aut plane exigua in sensilibus corporibus. excrementa mordacia, aut multa illa quidem, sed tamen nõ plane adhuc mordacia subhęserunt, hæc vlcerosam lassitudinem faciunt. De quibus vtiq; hoc libro nobis est agendum Quando quæ febrem accendunt, ea ad medendi artem spectant. Sanatio vtriusq; generis partim communia curationis amborum consilia recipit, partim vtriusq; propria. Dicetur vero prius quæ communis sanatio est. Oportet igitur excremẽtum siue calidum id sit, siue frigidum, ipsum aut expellas, aut certe alteres. Recipit vero non omne excrementum alterationem a natura. Siquidem nec omnis cibus, in cuiusuis animantis ventre concoquitur. Sed cognatio quædam ei quod concoquit, cum eo quod concoquitur, esse debet. Quod igitur omnino alienum est, nulla fieri ratione potest: vt id ex natura gratiam accipiat, sed educere id q̃ primum est tentadum. æque certe vt quę in vẽtre corrupta prorsus sunt, ea vel vomitione: vel diiectione expelli profecto est optimum. Non tamen perinde promptum est in carne atq; aliis corporibus imbibitum viciosum succum educere, vt qui in iis quorũ sensibilis capacitas est: continetur. Interdum nec ipsa laborãtis natura, medicamentum quod malum succum mature vacuet, admittit. Sicuti interdum & alius quispiam affectus obstat: qui talem educendi rationem respuat. De quibus mox dicam. Si prius quod reliquum erat in superius posita diuisione adiecero. Quippe quæ communiter spectant qui excremẽ-

Rigor hoc loco quis.

Dupliciratione moueri excre. in car.

Quæ excre. febrẽ & rigorẽ excitẽt.

Quæ horrorẽ & rigorẽ.

Quæ vlcerosam lassi.

Sanatio vlcerosæ.

Non cõcoquinisi quod cũ cõcoquẽte cognationem quãdã habet.

torum viciis medentur: ea iam diximus vacuationem, alteratõnemq; esse. Propria vero vtriusq; generis nũc adiiciamus. Neq; enim vna tantum ratione educendum, alterandum ue est. sed explorata, quæ ei quod affligit maxime sit accommodata, ei est insistendum. Ea vero (vt ĩ summa complectar) ratio est, quæ ex contrario opem molitur. priuatim vero, quæ ex cuiusq; contrario. Et sũmæ quidem totius rei, hę sunt. Quæ lati⁹ tamen nobis nunc explicanda sunt, vna cum sua cuiusq; euidenti demõstratione. idq; ab vlceroso affectu orsis. Quoniam igitur eiusmodi lassitudo, vicio acrium excrementorum oritur: ante omnia considerandum est: in solidis ne tantum corporibus, an intra venarum sinus, malus succus cõtineatur. De iis vero quæ intra venas sunt, nullum plane nec manifestum, nec euidens signum habemus: præter solam vrinam. coniicere tamen ex his licet. Primum ęstimabimus quonam qui affligitur, vsus sit victu. secundo, solitus ne sit malum succum naturæ sponte congerere. Ad hæc an naturalis aliqua, & consueta excretio iam desierit. Quarto an exercitatione, purgatione per vomitum, aluum ue, aut vsu aquarum sponte nascentium soliti superuacua expellere: id intermiserint. Atq; ĩ victu quidem videndum an cruditas & crebrior, & maior q̃ ex consuetudine præcesserit, an mali succi cibis copiose se impleuerint, an vinum pro antiquo mustum, pro tenui crassum, an aqua marina mixtum biberint, an etiam prorsus a vino se ad aquæ potionem transtulerint: nec semel bis ue in quolibet horum peccauerint. sed assidue bonoq; tempore. Secundo sicuti diximus æstimãdum, nũ ex eorum numero qui facile malum succum congerunt, lassatus ipse sit. Deprehendas id percontatus an scabie, aut lepra, aut vitiligine, aut pruritu crebro sit affect⁹. Item an erisipelas, aut herpes, aut elephantiasis, aut ophiasis, aut alopeciasis, aut pustulæ crebræ, aut epinyctides, aut deniq; vllũ symptoma, quod ex vicioso succo, & natum & auctum est, illum male habuerit. Ab his consyderanda diximus consuetane vlla excretio retẽta sit per vomitum, vel hemorroidas, vel fistulam aliquam, vel dyssenterian, vel si mulier est, per menstruum profluuium. Deinde nũ ipse medicamẽto se purgare semper solitus: id intermisit. Nonnulli enim sunt, qui deiectoriis medicamentis, alii vomitoriis, aut vrinam sudorem ue cientibus, aut vsu sponte nascentium aquarum, vtiq; quib⁹ aut sulfuris, aut bituminis, aut nitri uis inest, vere vel autumno quotannis soliti excrementa vacuare: aliquãdo id negligunt. Multi vt dictum est exercitationum consuetudinem dimiserunt, Alii rursus omnis frictõnis, aut balnei: aut a vino dulci post balneum, vomitionis, morem prætermiserunt. Sane constat non illorum modo nos qui optimo sunt corporis temperamento fecisse mentionem, sed quo nihil ĩ mali succi causarum catalogo sit prętermissum, etiam eos qui vicio-

Marginal notes (printed): Hacten⁹ curationis sũmæ. — CAP. IIII — Particularis curatio. — Eorũ quæ ĩ venis sola vrina, nota ẽ certa. — Coniecturales notę quadruplices. — Notæ ex victu. — Notæ secũdi generis. — Tertii generis notæ. — Quarti generis notæ.

Manuscript annotations: Vrina indicat de iis quę in uenis continentur, non vero extra venas — hinc habes aquas thermales in usu fuisse apud antiquos, quæ corpora repurgabant, ut hodie in usu est frequentissimo Aqua lettuccij, Porrettæ, Bagni [illegible] similium — De Lassitud: Vlcerosa — et hunc locum vide facit pro Cornachino — In oia [illegible] conficienda sunt ab affecto et ægrotante ipso. — Vinum dulce post balneum. — Nota ad quos Doctrina de Sanitate tuenda pertineat ad eos .s. qui optimo sunt corporis temperam: — qui vitiosi succi natura prompte congerunt.

sum succum natura prompte congerunt, sermone esse comprehēsos. De quibus fusius inter viciosos corporum status proximis voluminibus agemus. Atq; ex his quidem de mali succi modo, coniecturam facere oportebit. Ac remedium ad mensuræ eius quantitatem, pro portione iuenire. Mediocrius, si omninno sit exiguus, & ad cutem tantum collectus, valentius: si multus, & in profundo. Prius vero eius qui exiguus, & iuxta cutem est: curatio dicetur. Deinde eius qui in carne residet. Tertio ab his loco, eius cui totus sanguis impurus excrementosusq; est. Sed si quis iam institutum mihi ab initio repetens, boni succi iuuenem dederit, qui prius salubri omnino victus ratione sit vsus. nunc neccessitate quapiam vrgente, longi temporis iter cōfecerit, In quo nec exercitatus, nec lauatus pro consuetudine fuerit: cibis potūneq; mali succi vsus sit, tum a prādio vel cena, vel etiam toto die, vehiculo sit uectus, nec bene plerunq; dormierit. Illud tamen addatur, nihil huic in modo assumptorum erratum esse, proindeq; nec in cruditatem vllam incidisse. talis multum mali succi congessisse profecto nequiuerit. itaq; etiam nec remedium operosum requirit. imo exercitationem tātum, quæ apotherapia dicitur, quam in proximo ante hūc libro docuimus. vbi pariter de accommodata ei rei victus ratione, præcepimus. quo minus est hic multis morandum. Tātum eius meminisse conueniet: huc omne consilium dirigere, qui corpora sic affecta curat, vt excrementa quæ circa cutem sunt, educat. propterea quod affectus in hac vna consistit. Itaq; rursus detur, eundem iuuenem præter alia quæ eadem sint, etiam in cruditates sepe icidisse. Detur & vlceris sensum habere, non cute tenus modo, verum etiam altius in corpore. sicut totum id malis succis refertum suspicere. huic nec exercitationē, nec vllum omnino motum iniungemus. sed quiescere, ac dormire iussū; in abstinentia totum diem exigere cogemus. Dein vesperi pinguiter vnctum, & temperato balneo mediocriter lauatum: pro cibo dabimus sorbitionem aliquam boni succi: sed plane q̄ minimam. nec tamen a vino eū abstinebimus. concoquit enim id semicrudos humores, quantum aliud quiduis, tum sudorem vrinamq; promouet, ac somnum conciliat. In iis autem qui ita se habent, id agendum nobis est, vt quod mali succi iā plane corruptum est, nec cōcoqui etiam potest: id sudore vrina q; expellatur. Quod semicoctum adhuc est, concoquatur atq; vtile reddatur. Id autem optime, quiete somnoq; confiet. Si ergo his peractis, malum constiterit: ad consuetudinem rursus reducendus homo est. Sin in posterum etiam diem duret, de valentiore iam remedio est cogitandum, maxime si per noctem, vel lassitudo magis q̄ ante, vel fastidiū infestet, vel peruigilet, vel somnos turbatos, & imaginationibus inquietos habeat. his enim si vires non dissuadent, duorum alterum, aut sanguis mittendus est, aut pur-

Ordo.

Vbi malus Succ. exiguus, curatio

Vinum concoquere crudos succos.

Quiete somnoq; semicocta, concoq optime.

gatio exhibenda. Sed discernentibus nobis, vtrum magis expediat, vt mox dicetur. Sin vires imbecilliores dehortãtur: sanguis mittẽdus haud quaq̃ est. sed deiectio mediocris adhibenda. Cuiusmodi autem deiectio mediocris sit: in sequentibus docebimus. sed si prius quæ priora sunt definiuerimus. Nam virium robore constante, si lassitudo adhuc infestat: æstimandũ est, cum sanguinis ne copia, an cum crudis humoribus, an per se solus consistat viciosus humor, qui lassitudinem creat. Nam si cum sãguinis copia, aut vena incidenda, aut aliquid quod tantumdem valet, agendum. Sane tantumdem possunt hæc. Quibus emorroides sunt retentę, si has emiseris. Si mulieri menstrua consuetudo cessauit, hanc pronoces. Si quibus horum nihil est, si malleolos scalpello ĩcidas. Post hęc aluus eo medicamento deiicienda est, quod maxime accommodatum malo succo sit. Quod si viciosi tantum succi, idq; citra sanguinis copiã subsint, purgatõ petenda est, quæ infestanti excremẽto sit accommoda. Infestat vero alias biliosum, alias atræ bilis, alias pituitosum. sed quod vel salsum, vel acidum sit. Atq; horum quodlibet aut crassius, aut sero propius, aut media quapiam consistẽtia. De quorum discernendorum notis nunc agamus. Si cum pustulis quæ græci exanthemata vocãt, lassitudinis affectus consistat, ex his facilis inuentu erit excrementi species. Sin absq; his, in boni quidem succi corporibus, tum ex iis qui præcesserũt cibis, tum reliquis, quæ ipsis corporibus inciderunt. In his vero qui malos succos natura colligunt: hinc quoq; uonnihil capiendum. Sed de eiusmodi tẽperamẽtis vberius post ageť. Nũc de reliquis agamus, ex quibus licet de mali succi specie coniecturam accipere. Qui in ocio degũt, hi pituitosum aceruare succum solent. Quos multus labor exercet, hi biliosum, vel melancholicum, illum æstate, hũc autumno, gignũt. Quin etiam an diuturni labores fuerunt, inspiciendum est. Quãto enim fuerit lõgiores, tanto sunt ad atram generãdã bilẽ magis procliues. Præterea qui cũ multo sudore obeuntur, hi crassius excrementum faciũt. Qui sine sudore peraguntur, magis tenue. veluti q hieme, et frigido aeris statu suscipiunť. Cõsyderandũ ad hæc est, nõ solũ de vrinæ multitudie, & qualitate sed etiã de sudoris q̃litate. hic nãq; parti accidus, parti salsus est, parti veluti lutũ, aut virus plane olet, licet autẽ hoc ex strigili dep̃hẽdere cum lauãť. Sæpe nãq; amarus plane apparet, qualis vtiq; morbo regio laborãtibus emittiť. Eius vero dignotio, etiã citra gustũ facilis est ex solo colore. Quippe pallidus pro eiusmodi bilis ratiõne apparet. Sæpe tamẽ post validissimos labores, & vehemẽtẽ æstũ, plãe flauus cõspiciť. Aliquãdo medius, atq; ãbobus mixtus cerniť. veluti quodãmõ ex pallido flauus ωχρόξανθον græce dicũt. ad eũdum modum & ipse bilis humor se hẽt. Quãdo hũc quoq; in vomitu deiectiõeq;, aut pallidũ, aut flauũ, aut ex vtroq; cõpositũ, licet intueri.

Quæ tantũdẽ cũ sanguinis missione valent.

Discernendi mali succi notę.

Sudoris q̃litates.

Qualiscunq; vero is i corpore habetur: tale necesse est eius appareat serum. Ac sudor quidem succorum qui in vniuerso corpore abundant, nota est. Vrina eorum tantum: qui vasis cōtinentur. Omnino ergo nihil omittendum. sed sudor quoq; ipse, vt modo diximus inspiciēdus. Aliquādo vero ipsum qui afficitur gustare sudorem suum, quo certius intergnoscatur, iubemus. Id quod aliquando sua sponte accidere solet, dū ex frōte & eius partibus, in os sępe delabitur. Aestimare pręterea vrinę tum cōsistentiam, tum colorem oportebit. Sed nec quæ in ea pendēt, aut sidūt, prętermittere conueniet, sed omnia perpēdere. Cuiusmodi enim sanguis sit, qui in vasis continetur, ea plane ostendunt. Quando si is biliosus sit, serum quoq; eius biliosum esse necesse est. Idq; pro vtriusuis bilis ratione. Simili modo pituitosum, si is sit pituitosus. Ergo vbi crudus plane is est, vtiq; tenuis aquosaq; vrina cernitur, nihil nec quod sidat, nec quod pendeat in se habens. At vbi is concoctus est, hæc in vrina apparent, atq; etiam nubeculæ quædam desuper tenues superstant, veluti quod in summo lacte colligitur. græce γραυς dicit, & quod in summo refrigerati iusculi concreuit. Quod si turbida sit, qualis veterinorum visitur, crudis refertas venas indicat. non tamen cessare naturam, sed eos valenter concoquere. Si vero celeris separatio crassi a liquido in ea cernitur: sitq; quod subsidit, album leue & ęquale, iam iā superaturam eos omnes naturam indicat. Sin cum emingitur pura sit: protin⁹ vero turbetur: iam crudi succi concoctionem aggredi, naturam docet. At si interposito tempore turbetur: non protinus, sed post, aggressuram insinuat. Verum omnium quæ turbātur vrinarum generalis nota esto, ipsius crassi a liquidiore separatio. aut propere, aut tarde facta, aut omnino nulla. Ergo si protin⁹ fiat, & quod subsidit sit album, leue, & ęquale: superiorem longe naturam succcis quos concoquit ostendit. Sin bonum sit quod subsidit, sed quod post longius interpositum tempus colligatur: etiam naturam temporis spatio superaturam succos nunciat. Si vero vel omnino nulla separatio, vel id quod subsidit malum sit: imbecillitas naturæ significatur. egetq; ope aliqua ad succos percoquendos. Sicuti vero vrina, succorum qui in vasis sunt qualitatem prodit: ita sudor aliaq;, quæ per vniuersum animalis habitum apparēt: eos qui illic sunt affectus demonstrant. Quippe superantibus in eo calidis succis: insolito caloris sensu vrgetur: frigoris vero, cum frigidi dominantur. Iam albiores pituita superante, pallidiores bili abundante, cernuntur. Quod si meratior bilis sit, etiam plane flauiores. Siquidem color a succo prouenit: non ex solidis animalis partibus. vtiq; cū se succi in altum non receperunt. Accidit vero id illis, propter frigora, rigores, vel animi affectus. veluti timorē, vel ingentem tristiciam, vel incipientem verecundiam. Quorum nullum si adsit: nunq

Quæ ex sudore quæ ex vrīa, dignoscantur

In vrīa quæ notanda.

Vrinā pro sāguinis rōne qui in vasis est, respōdere.

Notæ habitus corpo. a colore & calore.

Cur succi se i altū corp. recipiāt.

Bilis exuperat
multum — facit citrinum et intense flavum
mediocriter — facit flavum
Parum — facit pallorem

Quādo succi cuti vrūt.

se in altū recipiunt succi. Aeque nec in cutem violentius irruentes, hanc adurēt vnq̄, nisi animus aliquo modo affect⁹ sit, aut ext⁹ immodicus animal extrinsecus obsessit. Ergo vehemēter commotis, aut iratis, aut i pudore, veluti reciprocantibus se humoribus, inspicere colorem non oportet. At si nec ambiētis violentia, calidi frigidi ue, nec vllus animi affect⁹, cuiusmodi iam dict⁹ est subsit: certissima succi animalis cognitio ex colore datur. Tanq̄ igitur corpus, sicubi albius solito est effectum: pituitosum abundare succū indicat: sicubi pallidius, aut flauius, biliosum: ita sicubi ad rubicūdius q̄ pro natura est mutatum: sanguis abundantiā subesse significat. sicubi ad nigrius, nigrā superesse bilem ostēdit. Videas præterea ceu plumbi colorem aliquando nonnullos habere. rursus aliquando ceu mixturam esse albi liuidiq̄;. aliquando liuorem solum sine albo consistere. Ergo eiusmodi colores: crudos dominari succos indicant. qui cum de genere sunt pituitæ: minus tamen humiditatis habent, q̄ ea quæ publice vocatur pituita. plærumq̄; vero huic, nec lentor inest. nam is si adsit: praxagoras eiusmodi succū: vitreum appellat. egregie quidē frigidum: crassum tamen, eo quem crudum ꝑ eminentiam vocant, certe minus. Generaliter igitur eiusmodi succi omēs, albi crudiq̄; sūt. Nomenclaturam vero, alius aliam sortitur. Nec attinet ad præsentem disputationē: ea omnia distinguere. Quippe ad quam illud tātum commune omnium accidens pertinet: quod hi succi percocti a natura non sunt, sed crudi adhuc manent. Siquidem sanguis, i medio est biliosorū atq̄; horum, Quorū vtiq̄; gen⁹ vno vocabulo appellare licet, vel crudū succū, vel pituitā. Illi nāq̄; ex sanguine fiūt, vbi supra iustū modū est percoctus. hi vero ex eo nōdū ꝑfecto. Sūt aūt vtriusq̄; generis, innumeræ ꝑticulares differētiæ. Cæterū quæ ab his qui in talib⁹ periti i nūeratas spēs sūt iā discriptæ. quarū tamē ipsarꝝ adeo hic oīm meminisse necesse nō ē, vt etiā satis sit eas ad vnū caput redigere, quod tibi veluti scopū agēdorū ꝑponas. Nā quoniā alii priusq̄ ad exactū sāguinē nutrimētū ꝑuenit: veluti semicocti sunt, alii ꝓrs⁹ icocti crudiq̄;, alii paulo absūt a sāguīs forma, rurs⁹ alii sāguinis faciēdi siue (vt ita dicā) sāguificatiōis veluti vltia pars, q̄ vtiq̄; excessu caloris ꝑueniūt (quorū alii paululū, alii plus, alii plurimū a sāguīe recesserūt) vbi paululū vel citra sanguinē restitū, vel vltra ꝓcessū est: audacter mittēd⁹ sāguis ē, vbi pl⁹, cōsyderati⁹ agēdū, vbi plurimū, i his null⁹ omnino mittendus est. inspicere vero & quātitatem conueniet, vt verbi grā si bon⁹ sāguis exiguus sit: reliquus vero succus plurim⁹: vtiq̄; in his abstinēdum a detractione sanguinis est. Sin is quidem exiguus: sanguis vero copiosus: audacter incidenda vena est. Dein deiicere, (vt dictum est) aluum oportet. ratione habita de abundātis succi copia, pariter & specie. Quod si quis vel propter ętatem, vel timiditatem, ꝑmittere se medico ad

Certissimā eē succi cognitōnē ex colore.

Crudorum hu: color.

Praxagoras

Sanguis in medio crudorꝝ & biliosorꝝ.

sanguinē vllo modo detrahendū nolit: huic deiicieda largius alu⁹ est. Aut si id quoq; suspectū habet: alia ratiōe educēdū sup uacuū est. Ac in proposita nobis hacten⁹ natura, alias vacuādi ratiōes īuenire difficile nō est. In aliis cū discretiōe, & diligēti examine, disqri eas cōueniet. Eā discretionē post tradem⁹, vbi de proposita boni succi natura, tractationē absoluerim⁹. Pone enī talē hominē ex mala victus ratiōe lassitudie affectū. deinde ex his quas retulim⁹ notis: in venoso vasorū genere appere subesse illi copiā semicrudorū succorū: in reliquo vero corpore toto, multitudinē horū quos lassitudo sequuta est, auctus ꝑterea illi quodāmodo et sāguis esto. Maxie ergo (vt dictū est) detrahere prio de sanguie oportet. deide succū illum educere, qui superare videtur. Non sustinente autē homine, sanguinē sibi detrahi, augere deiectionē. Si vero neutrū admittat, aliam quāpiam rationē iniri, qua maxime si non breui, at longiore tempore, pristinā corporis habitudinē homo recipiat. Quoniā ergo duo prima sunt, quibus primū intentus sit oportet, qui eiusmodi affectibus medebit, crudorum siue etiam semicoctorum, qui ante sanguinis perfectionē fuerunt, percoctio. et acriū ac mordaciū qui secundi sunt, et sanguine posteriores, eductio: abstinere eos cōuenit ab omni valido motu. Blāde vero vnctos atq; oleo ꝑfrictos, perq; suaui lauare balneo. inde in ocio abstinētiaq; habere, atq; etiam somno si fieri potest. minime ignorātibus, nihil esse quod æque concoquat ea quę concoqui possunt, et malos succos per habitum digerat, vt somnus a balneo. Cum igitur (vt paulo ante diximus) primo die experti an facile finita lassitudo sit: similiter grauatū hominē cernim⁹: tū mittēdus in balneū secūdo etiā die est, tū in quiete, abstinētiaq; habendus. æque vero & si iterū, & tertio [oportere videris, itidē] ieiunum lauabis. quietē ac somnū, ipsis lauationib⁹ interponēs. Cōducit ad somnū nō in postremis, ipsum quoq; balneū. sunt enim qui eo sunt vsi oēs, magis ad somnū propensi, modo maioris momēti nihil obstiterit. Adeo tibi somn⁹: & causa, & signū percōmodū speratę vtilitatis sit: velut ediuerso, nō posse a balneo dormire, nec causa, nec signū est cōmodū. Quippe plerūq; redūdātis succi indicia, ex somno vigiliisq; ceperis. frigidi nāq; succi marcorē qđ κομα grece vocāt, et lōgiores sōnos inducunt. Calidi & mordaces, vigilias. & si quādo dormiāt, variis imaginib⁹ inquietos, & turbatos somnos efficiunt. sic vt statim excitent. Sicuti autem ī primo die, ita etiam in secundo, sorbitionem & minimā, & simplicē illis exhibebim⁹. Quippe large his apponere, quibus auferri potius aliquid debeat, plane est contrariū. Sicut rursus omnino non nutrire: & fastidia stomachi quas græci ασσας vocāt creat, & eundem lędit, & vires labefactat, & malum succum adauget. Ergo exiguum his dandum. ac potissimum si fieri potest ptissanę cremor, simpliciter conditus. Sin aliter, farris, eodem quo

Qui succi ꝑcoquendi et qui vacuādi.

Somni a balneo vtilitas.

Balneū ad somnū conducere.

Notæ abundantis succi ex somno et vigilia.

Cur minimū his dandum.

Assæ.

Cur acetū i farre.

ptissana modo præparatus, cum paulo aceti adiecto. p̄sertim si cruditatis abundantiā, vel in venis vel in toto corporis habitu, subesse suspicamur.

Oīs pituitosi succ. crassus et glutinosus.

Quippe si nihil prorsus aceti sit Alicæ admixtū, glutinosior erit, q̄ vt propositis cōducat. itaq; obstruet magis q̄ detergebit habitus meat⁹, Quod tamen maxime petit, in crassis ac glutinosis succis, cuiusmodi plane oēs pituitosi sunt. Ac boni quidem succi far ipsum est. et propterea eiusmodi q a vicioso facile securos præstet. Cæterum nisi lentor eius corrigatur adiectis aceto, & porri modico: non solum obstruet, sed etiam nutriet plenius q̄ ꝑpositis sit ex vsu. Hac itaq; de causa ptissanę cremor, in hoc casu

Cur ptissanæ cremor vtilis.

tutior est. vt qui tum modice nutriat, tum nusq̄ per angustos meatus hæreat. sed et permeet ipse, & meatus per totum detergeat, & quicquid in semicoctis crudis ue succis cōtinetur crassi: id dissecet ac resoluat. Horū ipsorum gratia & mulsa his idonea est, & oxymeli, & apomeli, & piper, et gingiber. postremo omnia quæ citra viciosi generationem succi, humorem crassum dissecant soluuntq;. quorū materiā latius in sequentibus prosequemur. Ad institutum vero nunc sermonem, exēpli loco posita sint et quæ iam sunt dicta, & quæ nunc dicenda. Frugū nāq; maxime apta est ptissana. Olerū sola lactuca. Pisciū qui saxatiles dicūt. Panis q & furno coct⁹, & fermētat⁹, & modice pur⁹ ē. Aues mōticolę. Potio, oxymeli, mulsa, vinū tenue, et albū. semelq; q̄ boni sunt succi, eadēq; detergēt, nec glutinosa sunt, nec crassum succum efficiunt, nec valenter nutriunt. Quæ

Quæ cient vrinas, propositis non cōuenire.

vero vrinam cient, hoc casu non probo. maxime quæ præualentia ex his sunt, & sanguinem calfaciunt ac liquant. quippe quod concoquēdū probe est, huic tanta adhuc vexatio nō cōuenit. Hęc itaq; oīa secūdo die facienda ad hūc modum sunt, atq; etiam tertio quartoq;. Ad hæc præterea, si tum lassitudinis sensus leuetur, tum corpus coloratius appareat, tum somni quieti, & vrinæ concoctæ sint, fricare quidem liberalius, exercitare vero parce hominē audebis. His ita peractis si null⁹ lassitudinis sensus præterea supersit, ad consuetas statim exercitationes hominem reduces. sin quicq̄ appareat priorū aut symptomatū, aut notarū: rursus tu quoq; i id itent⁹, mutare tētabis ea q̄ ꝑticulati nō recte habēt. Si itaq; soli⁹ lassitudinis sensus recordatio superest, cæteris notis oībus bene se habētibus, vtiq; apotherapiæ munere lassitudinē summouebis. sin aūt turbatę notæ sunt, & veluti cōfusæ, cæterū lassitudo abest: i quiete maiore seruare hominem oportebit. Si vero ambo coierunt, eadem ratione hominis curā ages, qua pri⁹ vsus in eū statū duxisti, quo etiā exercitatōnis aliquid tētare auderes. Atq; ita quidem iam cōprehenso affectui, medēdū cēseo. At

Ali⁹ affect⁹.

CAP V

si in eodē homine reliqua eadē sint, cæterum in lasso corpore sanguis bonus exigu⁹ sit: crudi humores plurimi, huic nec sāguis mittēdus, nec alui deiectio, aut exercitatio, aut omnino mot⁹, aut balneū adhibēdū. Quip-

pe incisa vena bonum sanguinem emittit, malum qui in primis maxime venis circa iecur, et quod Mesenteriũ vocãt colligit: i totum attrahit corpus. Deiectio vero in talibus, tormina, & rosiones creat, animiq́; deliqa. cum eo quod nec notatu quippiam dignum educit. Quãdo crudi omnes succi, pigri atq́; ad motum inepti: propter crassitudinem frigiditatẽq́; sunt. Quo fit vt etiam omnis angustas vias obstruant, per quas id quod medicamentum deiicit, ferri ad aluum debeat. itaq́; nec ipsi educãtur, et aliis sint impedimento. Id quod sane Hippocrates illo oraculo præcauit, quo breuissime præcipit, concocta medicamento tentãda esse, non cruda. Eadem de causa, nec exercitare nec omnino mouere, sed nec lauare expedit, eos qui in primis venis, crudorũ copiam habent. Siquidem omnes id genus motus: succos illos in totũ corpus agunt. Seruandi igitur hi sunt in omni quiete. dandaq́; ipsis, cibus, potio, medicamẽtaq́; sunt, singula ei⁹ generis, quæ attenuẽt, dissecent et cõficiant succorũ crassitudinem. idq́; citra manifestum calorem. Nam qui excalfacti vehementius succi sunt: hi in omnem corporis partem ferũtur. Ergo nutries hos maxime oxymelite. aliquãdo etiã ptissanæ, & mulsi exiguo quippiam. Sustinent enim hi victum, si modo alii vlli tenuẽ. ipsa nimirum crudorum copia quos paulatim concoquunt, ad corporis alimentum abutentes. Quoniam autem præcordia istiusmodi omnibus turgida inflataq́; sunt, ac facile quidquid assumpserint in flatum vertitur: nõ iutile fuerit longi piperis aliquid cum cibo dare. Quippe quod flatuosi spiritus crassitudinem soluit, et quæ in præcordiis pigra cessant, ad ventrem depellit, et concoquendis quæ sumpseris subuenit. pro communi piperum ratione. Quod si huius facultas non est: vtiq́; albo vtendum. quippe quod supra duo reliqua genera ventrem roborat. Sin hoc non adest, optimum nigrum petendum est. Id vero fuerit, quod pondere præcellit. Sane vtilius sit, & Diospolitico medicamento vti. cuius compositio duplex est. Alias ex paribus omnibus Cumino, pipere, ruta, Nitro. potestq́; ita magis ventrem soluere. Alias cum reliquorum pari pondere: miscetur nitri dimidium. præstiterit autem Cuminum esse quod vocant æthiopicum. piper vero, vel longũ, vel album. Macerabitur Cuminum in aceto maxime acri. dein continuo id tunditur, aut etiam prius modice frigitur in vase fictili, quod coctum in camino q̃ optime fit. Quæ enim exacte penitusq́; cocta non sunt, hæc lutosa potius q̃ figlina sunt, et qualitatum suarum nonnihil medicamentis remittũt. Sunto vero et rutę folia modice siccata. Vt enim si plusculum siccentur, acria amaraq́; redduntur, et supra q̃ par est calida: sic si prorsus non sicces: excrementicium quendam humorem retinent, nondum ex toto cõcoctũ. cuius vicio flatũ discutere min⁹ possunt. Quatuor his, aliquãdo despumatũ mel addit. Aliquãdo nihil. sed sola sine melle repo-

Cur cruda medicamẽtis ante cõcoctionẽ nõ tẽtãda. Hippo.

Nec exercitãdos nec lauãdos qui in primis venis crudos habent.

Quę danda cõtra crassitu. humorũ.

Lõgi piperis vtilitas.

Albi vtilitas

Diospolitico & eius cõpositio.

Siccanda ruta cur.

Tempus sumēdi diosp.

nūtur, ac ptissane cremori, et aliis quibus maxime conuenire videntur, cibis iniiciuntur. Sumitur et per se medicamentum hoc, et ante & post cibū. Porro ad eum vsum optimum est, q̄d mel admixtū habet. quod vtiq; curiose sit despumatum. id enim flatum maxime discutit. sit autem oportet et mel optimū, si modo quod flatū discutiet, quodq; maxime dissecet, futurum medicamentum est. Appositum sane remedium sic affectis est, et quod ex trib⁹ piperib⁹ conficitur, Diatrion pipereon græci vocant.

Diatrion pipereou.

Vtiq; cum non admodum medicamentosum sit, ex variisq; confectū, sicuti a plerisq; medicorum cōponitur, mixturæ cuiusdā ritu, quā καρυκίαν vocant, aut apri a mirificis istis coquis cōditi. adeo vt non minimū his qui sumpserunt negotiū sit, immixta illi medicamenta concoquere. Amisi, seli, libisticum, & alia id genus. Cruda enim minimeq; mutata ab iis qui ea sumpserint, longo tempore durare in ventre intelliguntur. Hæc igitur subtrahenda medicamento sunt. prẹterq; hæc, Enula & Nardi Spica. ceu vero nonnulli componunt: etiam Casia. Expedit autem præparatum habere ad manum dupliciter, sicut ipse soleo. Alterum simplex, quod vtiq; his dandum est, qui parum concoxerunt, et qui recens frigus in ventre habent, et pituitosum succum. Alterum q̄d medicamentosum magis est, quo maxime vtimur, in iis fluxionibus quẹ a capite descendunt ad pect⁹. Verum hoc quo pacto sit prẹparandum, alibi dicetur. Simplex illud, quo ad cruditatis abundantiā quæ in primis est venis vtimur: huiusmodi est.

Compositio diatri. pipe.

Ad cuiusq; trium piperum drachmas quinquaginta, abunde adduntur, Anisi, & Thymi, & Gingiberis, singulorū drachmẹ octo. et simplicissimū quidē hoc est. Etiā hoc ipso magis simplex, a quo detractum gīgiber est. Alterum est, quod ex iisdem conficitur, verum ad cuiusq; triū piperū drachmas quinquaginta, reliquorū cuiusq; : sexdecim drachmarum iniicitur pond⁹. Nempe Anisi, Thymi, & Gigiberis, quo etiā ad proposita vtimur commodissime. Debet autem si haberi potest, Anisum Cretense esse. Thymum aut atticum, aut plane ex editis locis, & siccis. cuius quicquid lignosum est circunciso: coma ipsa vna cum floribus iniicietur. Esto vero et piper quod longum quidem est, integrum minimeq; foratum. æque vero et Gingiber. nam ambo perforari facile solent. Quinetiā nō solum non perforatum, sed et verum illud, quod ex barbaris affert, piper esto. hic nanq; quod adulteratur, duplex est. Alterum quod in Alexādria maxime conficitur, Alterum quod herbæ cuiusdam germen est.

Longū pip. adulteratū, duplex.

Qua vero maxime ratione internosci quod adulterinum est possit: ipse docebo. tantisper præfatus, ne quis aut miretur, aut causam requirat, quā obrem vel componendi, vel probandi medicamenti: hic tradere rationē subiit. qui in medendi libris non temere id facere soleam. Siquidem in illis cum medicis ipsis duntaxat ago. hic vero etiam cum aliis vniuersis,

Pro Giannone di Zano qui pessime se habet ex febre ob humorum crudorum copiam in nocte potissimum exacerbante cum maxima angustia inquietudine et deliquiis hic praeterea totum uentrem flatibus plenum habet signum quod in mesenterio et primis uenis multis cruditatibus abundat

Huic parari medicamentum huiusmodi ... Diatrionpipereon simplicis ... specierum diacimini ... anisi piperis an ... et cum oximellite fiat electuarium quo in accessione febris ... nocturno tempore utatur

quos aliqui communi nomine philiatros id est medicorum studiosos vocant. qui scilicet in primis disciplinis versantur, quo intelligentiam suam exerceant, porro his necesse non est, nec in libris de simplicibus medicamentis, nec in opere de medicamentorum compositione esse exercitatis, multoq; minus explorandi cuiusq; medicamenti peritiam habere. His itaq; perscribi in plenum talia omnia satius est, sicuti paulo ante de lõgo pipere tradere occepi. Principio enim experiẽdum gustu est, diligenterq; ęstimandum, an piperis qualitates seruet. postea in aquam mittendum. Nam quod factitium est, si per diem totum in humore maceretur: illico liquatur, ac soluitur. Si ergo tum piperis ei qualitas plane inest, nec maceratum resoluitur: sitq; (vt dictum est) minime foraminibus pertusum: piper id lõgum idoneum iudicabis. Nigrum vero, nec exile, nec rugosum, nec crassi corticis esto. sed ex eo quod ponderosum vocant, id quod tum maximum, tum plenissimum est. itemq; de albo simili modo eligatur, quod maximum est atq; plenissimum. Deinde omnibus simul tunsis, & per tenue cribrum transmissis: mel optimum curiose despumatum, admiscetor. Sane id odorũ flauumq;, prӕterea accerrimum, dulcissimumq; fuerit. tum crassitudine nec plane crassa, nec liquida. sed quӕ ita continuitatem suam tueatur, vt si digitum in id demiseris: post in sublime attollas: quod mellis ab eo defluit, lõgissima quasi linea sibi continuatum videas. Coqtur hoc recte, aut super carbones, aut ligna omnino arida, quӕ etiã acapua grӕci vocãt. Hoc igitur medicamentum dare conueniet, non semel bisue quotidie, sed etiã sępe, siquidem mane, et ante cibum, & post, etiam cubitum eũtibus, recte datur: cochlearii pleni mensura. Atq; hui⁹ quidem, vt paruis, parui. & maximis, maximi: ita mediis ad portionem. Prӕterea etiã Gingiber, quod ex barbaris affertur aceto maceratum. Est id virentis herbӕ radix, a collectu statim in acetũ cõiecta. Extinguitur enim eiusmodi medicamentorũ calor, circa ipsas primas venas, nec in totũ pferť corp⁹, veluti aliorũ quorũdã. cuiusmodi id medicamẽtũ est, qđ diacalamithes pptérea qđ calamithẽ recipit, vocãt. de quo mox vberi⁹ agem⁹. Idcirco ẽt oxymeli his vtilissimũ est, vt prius diximus. Id ita pparari debebit. Cũ melli optimo sup carbones spumã abstuleris: cõiicies in ipm aceti tantum, vnde gustanti, nec acidũ nimis, nec dulce videbitur. Ac denuo super prunas coques. quoad plane vnitę amborum qualitates sint: nec appareat gustanti acetum adhuc crudum. hinc ab igni depones. Cũq; vti voles, aquam ei miscebis, ita nimirum temperans, vt vinũ. Ergo qui bibet, si nec de acore eius queritur, nec dulcedine: assidue eo vtatur. sin alterutro offẽditur, adiecto quod desyderať: rursus id coques. Neq; enĩ eos probo, qui sub vna quapiam mensura, id conficiunt. Qui mihi similiter iis affecti videntur, qui bibentes omnes similiter aquam vino misce-

Philiatri.

Notӕ, quibus cognoscitur Longum piper.

Boni mellis notӕ.

Temp⁹ dandi diatri. — Tempus i. saepe utatur Quantitas

propositorũ medicamentorum calorẽ circa primas venas extinguitur

Oxymelitis compositio. — Cap. 6°

Variandum oxymeli eẽ pro sumẽtis gustu.

i. sine fumo

nota diatrion pipereon

Diacalaminthes ualentius est medicamento Diatrionpipereon dicto, quapropter penetrat iste in primis uenis tantum, deinde extinguitur uis illius, quare conuenit quando crudi humores et succi flatuosi redundant in uentre et mesenterio. At diacalaminthes ut pote ualentius medicamentum penetrat ui sua per totum corpus usque ad partes solidas et cutaneas, nec extinguitur circa primas uenas uti facit Diatrionpipereon, quare conuenit Diacalaminthes quando crudi succi redundant per totum corporis habitum i. non in primis uenis sed in partibus solidis tantum, nam si redundarent crudi succi in primis uenis in aliquo, et tu exhibeas tu diacalaminthen, profecto mouebis crudos humores, illosque a primis uenis in habitum corporis deduces quod est contra praecepta Galeni in hoc loco tradita

Oximellitis Varie compositiones

Potus est accommodandus particularibus cuiuscunq temperamentis

re censent. non aduertentes, quibusdam qui vtiq; dilutiori insueuerunt: caput statim, si vel pusillo meratius hauserint, tentari. Quibusdam q̃ meraciore delectantur: stomachum si dilutius biberint, subuerti. Cum igitur in vino tam familiari potione ista incidant: multo sane magis in oxymelite, vtpote q̃ vinum tum minus familiari, tum magis forti, ipsa sequi par est. Satius ergo sit, ex sumentis gustu, non nostro, iudicium de modo facere. id esse sumentis naturæ conuenientissimum oxymeli ratos, quod vtiq; est iucundissimum. proindeq; etiam vtile. Contra aduersissimũ esse, quod iniucũdum. Ipsam tamẽ primam ipsorum mixtionem quo plurimis cõueniat, talem esse oportet. Vni aceti parti, mellis a quo detracta spuma sit, duplum est miscendum. Deinde ambo in leniigni coquẽda, donec eorum qualitates in vnum coierint. ita enim nec acetum amplius crudũ apparebit. Cũ aqua vero statim ita facies oxymeli. Melli quadruplum optimæ aquæ miscebis. dein coques modico igni. quoad spumare desinat. Ac malum quidem mel, multam egerit spumam. quo etiam diutius coqui debebit. Optimũ vero, vt breuissimo tempore coquitur, ita minimũ spumæ euomit. vnde nec pari ei coctione est opus. plurimum certe quartam partem eius quod ab initio est inditum, amittit. post vero dimidio aceti adiecto, rursus coquendum, donec qualitatum omnino sit vnitas, nec acetum crudum etiam appareat. Cõficitur sane oxymeli, etiam trib⁹ statĩ ab initio mixtis, ad hũc modũ. Aceti vni parti, additur mellis duplũ, & aquæ quadruplum. atq; hæc ad tertiam partem coquuntur, vel etiã quartam. spuma interim detracta. Quod si valentius id facere studes: tantũdẽ iniicies aceti, quantum mellis. Apomeli optimum aqua conficitur, bibiturq; tota ęstate, refrigerantis vice. Potest vero, cui id libet, & ad quam proposuimus affectionem, eo commode vti. potissimum vbi coacuit. id quod ei sæpe contingit. Alias magis, alias minus. vt pote ex aqua confecto, non pluuia, sicut mulsa, sed qualibet. Quãq̃ potest qui volet, et ex pluuia aqua id cõficere. ipseq; si pluuiam aquam probarem, id suaderem. Verum nec ipsam probo et nihilo est deterius, si acescit. potissimum ad ea quæ nunc sunt proposita. Quĩ imo mediocriter etiam acet, quod saltem non omino incuriose est confectum. Sane cura conficiendi in eo est, vt nec fauus admodum sit viciosus, coquaturq; bene in fontana aqua. quæ et pura sit, et dulcis. Oportet enim expresso a fauis melle, eatenus ĩ aqua coquere, quod nulla inde spuma existat. Ergo tum hac vtendum potione est, Tum vero e vinis: iis quæ leuiter acescunt: nutriendum præterea cibis est, qui citra calorem extenuent. cuiusmodi cappari est, ex oxymelite vel oleo sumptum. ad duos vel tris dies, vt dictum iam est. Quod si crudos iam succos satis atenuatos speras: vinum dabis. quod & substãtia sit tenue, & colore fuluum, albumue. hoc enim et ad succi bonitatem, & cõ-

Modũ componendi Oxymel.

p.a compositio

Compo. plurimis conueniens.

Alia compositio.

Malum mel multum spumæ emittere.

Alia cõpositio.

Apomeli

Aqua Pluuia non probat.r a Gal.no

Mulsam, ex piuuia fieri

Apomeli ex alia.

Capparis extenuat citra calorem.

Vinum

Vinum fuluum ad concoctionem, tenue, ad vrinas facere.

Probantur ista uina quę leuiter acescũt at quę sunt ista? An illa ut uulgo dicitur che hanno un poco la punta, o uero sottili et aquosi che facilmẽte la pottono pigliare, quia ista uina conueniunt ut tenuia et humorum crassorum et crudorum sic remedium conueniens erunt.

coctionē facit, illud vrinā mouet. Sunt vero in Italia prioris generis phalernū, et surrentinū. posterioris Sabinū, & Albanū, & Adrianū. In Asia vero prioris generis Lesbiū, & ariusiū. Secūdi Titacazenū & Arsyinū. Atq; hæc exēpli tantū gratia protulim⁹. Sunt aūt et alia multa, tū in Italia, tum in Asia, & cæteris nationib⁹, quæ his sunt similia. Ex quibus facere delectū conueniet, ad eas quas diximus notas, respicientē. Nēpe colorem ac substātiam. crassa vero & nigra reiicere: vt quæ tum malū succum gignant, tū tarde penetrent. Quod si his adhibitis melius habere se senserit: etiam lauare tum hominē debebis, vngereq; ac molliter fricare. vt vero primū in vrina subsidentia visuntur, (Hypostasin vocant) tum frictiones augere, tum ad consuetas exercitationes paulatim reducere. Hoc tempore vnguētis his quoq; vtendū, quæ per halitū euocent. de quibus et ante mētionē feci, & in sequētibus faciā. Haud quaq̄ tamē in eiusmodi affectibus vomitu vtendū suaserim. sicuti nonnullis est visum tum medicis, tum gymnastis. falsis (vt opinor) ex iis, q̄ a philotimo & praxagora de eiusmodi succorū curatione sunt scripta. nō enī cū lassitudinū affectus abundāt: sed cū hi soli infestāt: vomitus eos expellit. Quippe cū nullū periculū sit, ne intro violenti⁹ reuellat aliq̄d eorū excremētorū, quę in carne cōstitere. quēadmodū certe est, cū ambo redūdant. & in primis venis cruda, & in solidis mordacia. Caueri enī in talib⁹ sati⁹ est vtrunq; reuulsum. & foras crudorū, & intro mordacium. Sicuti igitur in superioribus cauim⁹, ne crudi succi foras traherētur, ita ne mordaces reuocentur intro, est ꝑfecto cauendū. Sūmę vero eorū quorum occasione foras ferātur, hæ sunt, exercitatio, & frictio, & balneū, & fomenta calida, & vnctio calfaciēs, tū ex animi affectibus, iracundia, et vno verbo omnia quę succos, qui alte in animātis corpore sūt mersi, ad motū quoquo versus irritāt. Quorū vero occasione intro ferātur: ea sunt, quæ vtiq; ꝓhibent foras ferri. talia sunt ex iis quæ cuti propinquāt: & q̄ frigida sunt, et q̄ astrīgūt. Adhæc q̄cūq; succos [introrsus] attrahūt, aut alias quoquo modo ipsorū intro motū excitāt. quorū sunt tristicia, et horror, quacūq; de causa ort⁹. Quippe cū et ex calida causa, et frigida, tū horrorē gigni, tū ēt rigorē, qualē supra descripsim⁹: ē ostēsum. ꝑterea q̄ auditu, visu ue, aīo aut stuporē, aut horrorē incutiūt. hæc itaq; oīa deuitāda tū sunt, cū idē homo pariter et lassitudinē sentit, et venas habet crudis succis refertas. Nā neq; qui extra sunt: recte intro reuocātur, neq; qui intus sunt foras. Immo qui foris sunt, leuiter educendi ꝑ halitum sunt. Siquidē quæ vehementius id faciunt, etiam eorū q̄ intus sunt, aliquid attrahunt. Qui vero intus sunt, hi attenuādi coquēdiq; sunt. Q̄d si vel vomitu eos, vel alui deiectione educere violēti⁹ tentes: vtiq; eorū qui foris sunt aliq̄d intro rapueris. Neq; accusandus philotim⁹ est, si tali vsus expulsione est, vbi citra vllū aliū

i.i.

Vina crass. et nigr. mali succi eē et tarde penetrare.

Hypostasis

Philotimus.

Praxagoras

Quæ foras euocent humores.

Quæ itro agant hūores.

Philotim⁹.

Per habitum corporis quid intelligat Gal. clarius habet ubi de sequenti affectu incipit disserere. ubi habitum corporis uidetur intelligere partes externas et molem carneam corporis

Hysopũ nõ conuenit primis diebus

affectum crudorũ abundantia in primis venis cõstitit. Quin potius nos ipsos assuefacere par est, vt veterum scripta diligentius inspiciamus. Ergo quibus itus crudi succi copia est: & foris lassitudinis sensus: his hyssopum in mulso coquens, non statim nec primo die: sed in sequentibus dabis. vomitu vero abstinebis, veritus (vt diximus) ne quid excrementi externi, intro rursum reuocetur. Praxagoras vero ac philotimus ratõnabiliter post eiusmodi mulsum: vomitum probãt. propterea quod crudos, citra lassitudinem succos curant. Cæterum quoniam de his abunde dictũ est: tẽpus monet reliquum aggrediamur affectum, ĩ quo cũ vlceroso sensu, etiam crudorũ copia in corporis habitũ est recepta. Accidunt hæc in his maxime negotiorum circũstantiis, in quibus aut calor, aut immodic⁹ labor, crudos succos a venis in carnem rapit. idq; his qui nullam ad præsens recentem cruditatem contraxerunt. Quippe hæc si adsit vniuersum ita corpus crudis occupabitur. Cuiusmodi affectus curatõ: etiã post a nobis dicetur. Verũ quoniam cõpositum omne, posterius simplici est: præstat (arbitror) reliquum simplicem affectum prius expedire: ac deinde ad compositos venire. Quãq̃ ne hũc quidem omnino simplicem est arbitrãdum. sed vt inter lassitudines sua sponte ortas simplicem. Proposito nãq; nobis affectu qui lassitudinẽ excitat: adiicim⁹ illi reliquos. Sed quia ĩ mixtiõe: alias simplex vnaq; affectio addit, alias composita: ita simplicẽ appellauim⁹ hanc de qua nunc agimus. Esto igitur crudi succi copia in solidis animalis partibus, non in venis. cui accedat vlcerosæ lassitudinis in ijs ipsis affectus. Quippe talis erat is, de quo inter initia sermonis loqui institueramus. Sicuti igitur in quorum venis, & præcipue in primis: crudorum copia erat, his esse a calidis cauẽdũ censuim⁹, veriti ne eiusmodi succi in habitũ corporis pertraherẽtur: ita nũc id timere nõ oportet. Ergo danda his sunt, quæ vel ad cutim vsq;, calorem suum transmittant, fricandumq; largiter, oleo quod relaxandi vim habet: ac potissimum mane cũ surgũt a somno. Nam ea frictio simul concoquit crudum succum, simul corpoream molem animantis nutrit. Quiescendum vero post hæc diu est. siquidem probe sint cessura. Sane multo euidentius efficiant, cuius grã fiũt: si homo exiguũ cibũ pridie sũpserit. nec aliud a cena bibat, q̃ vinũ quod fuluũ sit ac tenue. Nec vero illico exercitãdũ assidue, & vehemẽter est. Nec vbi ĩprudẽtes, crudo adhuc succo nutriri corp⁹ cogam⁹. Vtili⁹ itaq; fuerit mane largi⁹ fricare, & post id diu quiescere. ac modice iambulare, tũ denuo multa vti frictione, & balneo modice calido. Præterea alimentis quæ & boni sint succi, & minime glutinosa. Eorum materia supra iam dicta est, vbi ptissanam ad talia laudaui. & pisces saxatiles, & aues monticolas. Apti cibi sunt & q̃ attenuãt, de quib⁹ scripsim⁹ vno libro.

Alius affect⁹

Curatio.

nota medice quos largiter fricare oportet

Victus

nec est qđ verearis ne calorē vehementer accendas. Quĩimo medicamē quod diacalaminthē vocāt: audacter dabis. Est vero cōpositio ei⁹ hmōi. Accipe calaminthes, & pulegii, & petroselini, & seseleos, cuiusq; vncias duas, seminis apii, cacuminũ thymi, vtriusq; vncias quatuor. ad hæc libystici vncias. xvj. piperis vero octo & quadraginta. Ac piper quidē grauis esto ponderis: quod βαρυσταθμον vocāt. Seseli vero massiliēse. petroselinũ macedonicũ. huiusq; præcipue astreoticum. Calaminthe & pulegium, potissimũ ex creta. sin minus certe ex regionib⁹ editis, & siccis. Simili ratione & thymũ. Atq; herbarum quidē, quicqd lignosum durũq; ē: id abiiciendũ. Accipienda vero ad medicamentũ folia, atq; ex his maxie quæ subtilissima virentissimaq; sunt, atq; in summis herbis nata. Ad hæc flores, & quæ cũ his sunt vna, minutissimas tenuissimasq; festucas. hæc omnia simul tundēda cribrādaq; sunt, tenui cribro. Quippe eiusmodi medicamēta, in totũ corporis habitũ maxie digerũtur. veluti ediuerso crassiora in ventre hęrent. Vt quæ angusta venarũ oscula, subire nequeant. Quãobrem ēt medicamētum, quod diospoliticon vocāt, cuius in hoc libro mentionē feci, crassius facere soleo, quoties deiicere aluũ p id studeo. Quidā vero id nō intelligēs, cum tenuissimũ minutissimũq; instar pollinis fecisset, vt aluo deiiciēdæ nihil cōtulit, sed vrinā plane multā mouit: mecũ rē cōmunicauit. mirās ac sciscitās euēt⁹ eius verā causā. Ipse eni arbitrari se aiebat hominis intēperātiā, (nā ita appellabat) eius qđ inciderat, causam esse. vt vero propriā causam didicit esse cōpositionis rōnē: postmodũ aliter cōposuit meliore successu. Ac hui⁹ qdem pcepti in omnium medicamētorũ cōpositione meminisse expedit. ppositũ vero in psenti medicamētũ, oia prsus subtilia postulat. quo facile in omnem corporis ptē digerāt, ferāturq;. Miscēdũ vero his ita pparatis, est mel optimũ, curiose despumatũ. porro vsus ei⁹ erit post matutinā frictionē, anteq; exercitationē & balneũ. Licet et sine admixto melle: siccũ medicamētum reponere. eoq; salis vice ad opsonia pparati vti. licet & in ptisana veluti acetũ iniicere, vel in eiusmodi aliqd p pipere. Nō modo aũt siccũ ipm medicamētũ, salis ritu in vario est vsu, sed ēt cũ melli est admixtũ. Siquidē id quoq; potest cũ aliquo cibo mixtũ sumi. ita vt iucũdũ vtēti sit. Post cibũ tamē nũq nec hoc medicamētũ, nec aliud vllũ qđ ad distributionē vehemētiorē facit: sumēdũ est. Nō eni distribui tũ, sed cōcoqui q sumpta sunt, est vtili⁹. Meli⁹ itaq; fit, iis q externo aliquo præsidio ad cōcoctionē egent, hoc tēpore exhiberi diatriō pipereon simplex. cuius cōpositionē ante exposui. Qui etiā ipsum piper potioni inspersum, pcōmodũ est, ad ea de qbus agimus. Qđ si qua fortasse maior necessitas inciderit, etiā qđ ex succo mali cydonii cōficit. cui⁹ omnē cōpositionē viresq; diligenter in sequētib⁹ explicabim⁹. Verũ ad ea q nũc agim⁹ omniũ q mihi cognita sunt: optimũ medicamētũ est diacalaminthes. Nā & crassa lētaq; attenuat, & p

Diacalaminthes cōpositio.

Tenuissima medicamēta in habitũ ferri. crassa in ventre hęrere.

Tēp⁹ vtēdi diacala.

Nō eē post cibum dāda quę vehemētiorem distributionem faciunt.

halitũ educit, & vrinas mouet, & mulierib⁹ menses. Est autẽ vsu quoq; iucũdissimũ, præsertĩ cũ liberalius mel accepit. quo tẽpore coqui largius postulat. Qui vero auersãtur, dulcia & mel fugiũt, (nã eiusmodi, quoq; naturas inuenias): his parũ in cõpositõe miscebs. Sane meli⁹ his quoq; fuerit, si largi⁹ coquat. Nã & min⁹ est eo pacto dulce, & min⁹ stomachũ eorũ, qui a melle abhorrẽt, subuertit. Atq; omnia quidẽ huiusmodi, vel ante nostrã admonitionẽ sibi ipsi quis excogitabit, vnũ scilicet vbiq; destinãs. Nẽpe vt quod fieri licet: iucũdissimũ fiat medicamẽtũ. sed tamen viriũ eius vtilitate seruata. Nõ enĩ hãc, dũ dulcedini studet: solui iubeo. Vbi igit circiter duos vel tris primos dies, ita præparat⁹ homo ẽ: nõ icõ modũ fuerit, ẽt cõsuetis eũ exercitatõnib⁹ admouere. Animaduersis prius, tũ coloris bonitate, tũ aliis notis, quæ i pcedẽtib⁹ sunt cõprehesæ. Nã si oĩa cõmode se habere videt plene exercitãd⁹ est. Sin min⁹ etiã ante mediocritatẽ desistet. Ac i pri⁹ dictis, tũ victu, tũ medicamẽtis, eo die habẽd⁹, postridie rurs⁹ exercitatõni dãdus. sup ijsdẽ tũ notis, tũ scopis. vt cũ oĩa ex sentẽtia, cõmodaq; appareãt, ad eãdẽ vict⁹ rationẽ reuoces, cui ante isueuit, q̃ lassitudinis symptomate vrgebat. Quoniã vero & acopo, quod ex abiete fit, vti expedit, his qui i carne, & tota corporis mole succos cõgesserũt, qui aut cõcoqui desyderẽt aut p halitũ digeri: non ab re fuerit, eiusquoq; cõpositõnẽ apponere. Est igit abietis pulcherrimũ semẽ circa arcturi emersũ quo tẽpore, Romæ septẽber mensis est. Apud nos vero pgami, hyperbereteus. Athenis, misteria. Id semẽ conijcere oportet i oleũ quolibet anni tẽpore. Nullũ enĩ in ea re, discrimen est. Melius tamẽ fuerit si id cõtũdas, pri⁹ q̃ iniicias. Quãdo ita citi⁹ oleũ sua qualitate, viq; inficiet. Erit id spaciũ dierũ minime quadragita. Nos vero sæpe & tris, & quatuor, etiã multo plures mẽses, macerari pmisimus. Sic deinde semẽ abiecim⁹. humidũ vero liteo pcolauim⁹. Esto vero ei⁹ generis oleũ, cui relaxãdi vis insit. Cuiusmodi i Italia sabinũ est. Coniicies autẽ i quiq; & vigiti heminas: eius semis modiũ italicũ. Esto autẽ & hemina ipsa italica, quã vtiq; & librã nominãt. Vbi vero maceratũ i eo semen fuerit: multo plane minus redditur. Ei igit quod reliquũ est, idoneus ceræ modus erit, si quatuor libras immiseris. Resinæ vero abetinę, libræ vnius partem tertiã. Id ęquat drachmas trigita duas. Inijties vero & pineę resinæ tãtũdem. Quod si harũ facultas non fit: earũ loco Terebintina vtendũ. Coques vero cõmodi⁹ hæc i vase duplici, aut certe igni lẽto, qualis prunarũ est. quæ tamẽ nec ipsæ multæ esse debẽt. Medicamẽ hoc aptissimũ ẽ ad omnẽ lassitudinẽ, seu spõte ortã, seu alia quauis ratione contractam. Vtile sane medicamentum est, & quod ex populi floribus fit. Id tale ẽ ex floribus populi adhuc cõniuẽtib⁹, modi⁹ Italicus quindeci m, aut viginti libras sabini olei, immittitur. Si id presto

Compositio medicamis quod ex abiete fit.

Hemina qd.

Ex populi florib⁹ medicamentum.

non est, simile aliquod præparandum oleum est. Dictum vero in præcedẽtibus est, simile esse quodcũq; tenue est, nec vllam astrigendi vim habet. Magis vero ad rem pertinebit, & si modice contritum ipsum florẽ, in oleum conijcies. Quod si quotidie medicamentum dimouebis: id ꝑ potissimum cum sol feruebit, ac ĩ domo calida repones: celerius ita magisq;, tum qualitas populi, tum vis, ĩ oleum migrabit. Itaq; post binos, ternos ue menses: potes flore expresso, atq; abiecto: habere oleum quod sine vlla morsione, per halitum digerat. idq; nihilominus q̃ abietinum. Quin etiam ceræ & resinæ tantumdem inijcere licet, quantum paulo ante, in id quod ex abiete confici diximus. Si quando vero humidum id quod exprimitur, crassius videbitur: sat fuerit, vel quintam partem ceræ adijci, nedum quartam. Ego vero etiam sextam me addisse scio, vbi & oleum crassum erat effectum, & qui vsurus erat, liquidiore medicamẽto delectabatur. Nonnulli diu macerari tum flores, tum semina non ferentes, partim ea percoquere in oleo coguntur, partim aquam iniicere. vtiq; qui cautiores sunt. quo videlicet nec torreantur quæ sunt iniecta, nec oleum vstionem odore referat. Qui vero his magis sunt curiosi: in duplicibus ij vasis coquunt. hoc fit cum in lebete, in quo sit aqua feruens, inseritur exiguum vasculum, in quod fũdi oleum debet. Id quod sane nos facimus, non tamen ad semina flores ue coquendos. Quippe hac coctione minime egemus, propterea quod ea diu maceramus. sed tum cum in conficiendo medicamento, ceram & resinas liquare in lebete param⁹. Qui vero celerius ea præparare cogitur: hũc necesse est, & (vt prædictum est) præcoquere, & ne torreãtur, aquam vinumve iniicere. Atq; ad ea quidem, de quibus nunc agitur, vtilior aqua est. Vinum vero ad podagricos affectus, & vno verbo articulares. Porro sufficit tantulum aquæ admisceri, quantum coquendo: totum vanescet. Is modus erit, si quadruplum eius, aut quintuplum oleum sit. Ergo & hæc medicamenta, succos quicumq; non crassi, nec lenti in carne cuteq; resident: euaporẽt, & ad hęc, quod ex chamemelo fit oleũ. tũ ipsũ solũ, tum vero cera resinaq; adiectis. Quorũ mod⁹, hic quoq; satis erit idone⁹, si ceræ pars quarta, resinæ duodecĩa sit ĩmixta. Si cui vero nulli⁹ horũ quæ mẽorauim⁹ oleorũ copia sit, huic Anethinũ pręparasse ẽ facillimũ. Potest vero & id medicamẽtũ, ꝑ halitũ digerere, siue solo eo, siue cũ cera resinaq; vtare. Dãda vero opera est, vt in vase duplici, et Anethinũ coquatur. vtilius q; fuerit, si Anethum viride sit. Quod vtiq;, si quo tempore requiris, competet, maturum id esto. Iam Sampsychinum oleum, hieme et regione frida, ac tẽpestate simili, idoneũ medicamentũ est. habeto vero cerã ac resinã id quoq;, si ꝑsertim manere id sup vncto corpore diuti⁹ studes. Simili ratiõe, Rosmaris herba oleo incoquenda. Quod si nec ea sit ad manum:

Cur aqua iniicitur cũ flores oleo coquunt.

Duplex vas quale.

Vbi aqua vtilior, vbi vinũ.

Mod⁹ aquę.

Ex chamemelo medic.

Anethinum oleum.

Viride anethum esto.

Sãpsychinũ oleum.

Cur cera resinaq; addunt.

Rosmarinũ oleum.

Ex betæ, cucurbitæ agrestis Altheæ, vitis albæ radicibus olea.

Betæ albæ radix, & cucurbitæ agrestis, & Altheæ, & vitis albæ, efficaciter euaporant, vbi suam ipsæ qualitatē, viresq; in oleo aliquo similis facultatis dimiserunt. Quodcūq; vero sic præparatum oleum est, in id, si vel ceram solam, vel cum ea resinam iniicere voles: non solum pulcherrimum, sed etiam quod in loco bene hærebit, vnguētum facies. Abunde autem oīno erit, si ceræ quartam partem: resinæ duodecimam, inieceris. Si vero etiam duas resinas iniicies, nempe Abietinam, ac pineam quam strobilinen græce vocāt, aut tertiam super has Terebintinam, aut etiam hæ si desint, humidam pini resinam: sic quoq; medicamentum feceris, quod euaporandi vim habet. iam hæ si desint, aut ea quæ in fictilibus habetur resina miscenda, aut quam phryctēn græci dicunt id est frixam. Nec ignoro tamē has, supradictis imbecilliores, cæterum non omnino contemnendas. Cū vero reliquus lassitudinis affectus sit, in quo supra vlcerosum sensum: copia crudorum in toto corpore congesta est: de hoc quoq; dicendum est. Nec est inuentu difficile, quemadmodum emēdetur. si quis ea quę dicta sunt, sequatur. Si enim vbi in primis venis crudi succi copia est: dissecandum nobis eum esse: concoquendumq; diximus: cauētibus semper ne in habitum corporis traducatur. Vbi vero in extremis venis, & corporis habitu resedit: et concoquēdū pariter, & per halitū resoluendum: nimirum quibus ambo inciderunt: in iis ambæ ratiōes sunt miscendæ. Atq; id, siquidem pari noxa vrgere videbunt, æquali vtriusq; respectu. Sin alterū ꝑgrauat: vtiq; totius curatiōis studio, in id ꝓpēso. nec tamē altero qđ minus est, neglecto. Miscebis aūt vtriusq; curationē, ad hūc modū. Nō eni ab re fuerit, exēplo aliqđ de hoc egisse. Suasimꝰ his qbꝰ i primis maxīe venis crudi succi cōgesta copia ē: simplici diatriō pipereon medicamēto vti. Ergo si nō modo in his, sed ēt in oibꝰ venis sit, superq; i ipa carne: i principio curatiōis, ipo diatrion pipereon vtendū. sed cui admixtū petrosilini tātū sit, quātū anisi, et thymi, & Gingiberis habebat. post primū vero diē, magisq; etiam post secundam, miscendūe idē est aliqđ diacalaminthes. Mox vero partes æq̄ miscēdæ. procedente deide tēpore: ipsiꝰ Diacalaminthes plus addendū. Ad extremū vero, etiā solū exhibebit. Ad eūdē modū, & in reliqua omni victꝰ ratōne, quoties pares affectus sunt: miscendæ eorum medendi rationes sunt. Sed ita tamen, vt inter initia, potiores medendi partes iis præstentur, quæ in primis continentur venis. In fine vero, iis que in carne. Medio inter hæc tempore ambæ ratōnes æquabiliter miscebūtur. Hęc igitur & prædicta a me sunt, & patere iam arbitror, qua ratione corrigere oportet, quod peccatum in succis est, priusq̄ hominem morbus occupet. Ex iis enim quæ in vlceroso affectu retulimus, cum adiunctum vicioso succo est: ratiocinari licet, & de alio quouis, cum solus constiterit. Ac de primo quidem lassitudi-

Aliꝰ affectꝰ

Curatio.

Mixta duorū curatio.

num genere, in quo pũctionis quidem sensus, omnis animalis partes infestat, ac cæteris viciosi succi redundãtiis, quæ corpori vel solæ, vel cum lassitudine accedũt: ferme diximus vniuersa. De ea vero lassitudine, quę a nobis tẽsionis est appellata, deinceps agamus. Atq; hanc quidem cum citra exercitationem constiterit. abundantiam indicare aliquam, que solidas animalis distendat, tum aliis quibusdã probatis visum est medicis, tum nõ in postremis Erasistrato. Vbi vero sanguinis redũdantia grauat, dictum puto supra est, optimum esse, vel venam incidere, vel malleolum scarificare. Resumendus vero idem et nunc ser mo est. vel Erasistrati causa, qui nec in alio quouis: neq; vero in hoc affectu, sanguinis detractione est vsus. Ac quod in saluberrima quidem natura, de qua sermo habetur, licet alia quoq; ratione eiusmodi redundantiam emittere, dictum supra ẽ. In viciosis nanq; in quibus videlicet vel in cerebro, vel in spiritus istrumentis, excrementum substitit, quantum discrimen aditur, si sanguis detractione omissa: alia vacuandi ratione vtare: dicetur alicubi in sequentibus libris, vbi de viciosis corporum statibus agemus. Sed et dictum iam est, in libro quem de sanguinis missione scripsimus, contra Erasistratum. Quo minus hoc loco, longior de his habendus sermo est. Sed ad reliquum et tertium lassitudinis genus, cum sponte oritur: transeũdũ. quod in superioribus phlegmones similitudinem representare diximus. et propter doloris magnitudinem, et quod cum euidẽti calore, etiam musculos in maiorem molem attollat. Hæc lassitudo ne paucis quidẽ horis, nedũ duobus tribusue diebus, eodem tenore consistit: prout Erasistrato placet. Sed statim febrẽ accendit vehementissimã, nisi sanguis detractione, malo prius sit occursũ. Quinetiam calidissimus est, in huiusmodi lassitudine sanguis. eiusq; plurimum detrahi postulant, qui ea premũtur fere omnes. Non pauci vero eorum febricitant, etiam si sanguinem detraxeris. Itaq; nec cunctari, nec parum detrahere conuenit. Sed et mature educere, et nisi quid aliud vetat, ad animi defectum vsq;. Optimũ vero fuerit, bis eodem die, si fieri potest, detrahere. Ac primum quidem ita mittere expedit, vt animi defectum homo non adeat. Secũdo vero, ne defectus quidem ipse est formidandus. Quippe qui priore detractione resolutus est: secũdam sustinere haud poterit. In hac vero si quid tale homini incidit, facile reuocabitur. Qui vero sic affecti sanguinem non miserint: hi si euaserint: vtiq; fortunæ beneficio id acceptum ferent. Sed nec euadẽt, nisi alia quapiam ratione leuentur, aut sanguinis e naribus profluuio, aut largo sudore effuso. Porro estimare diligenter oportet qui sanguinẽ sunt missuri, in thorace ne, dorso, & lumbis, tensio pulsans q; dolor figat: an in capite potius, & collo. His enim affectis humeralẽ venã diuides: maxime si repletum caput, & calidum sentiunt. illis vero internam. Si vero omnino

Margin notes: De tensiua lassitudine. — Erasistratus — In quib[9] sanguis missionẽ omittere periculũ est. — De tertia lassitu cur hæc phlegmonodes dicatur. — Curatio. — Plus in secũda detrahendum missione cur. — Quãdo humeralis & quãdo interna, secanda. Quãdo media.

Ptisanam cum aceto et commoda in hoc cam ut et sup: cap: 7°

æquabiliter lassitudo corp⁹ occupat, ãbarum mediam. Ac si ab incisa quidem vena, febrire ceperint: alterius est artis his prospicere. Sin autẽ tum non febricitent: primo die post incisam venam, aut ptissanæ cremorẽ, aut sorbitionem ex Alica solum dabis. Secundo vero etiam lauare licet, cum copioso oleo. nutrire vero tametsi laueris: plane moderatissime debebis, lactucæ si placet aliquid offerens, vel (si sit) cucurbitæ & ptissanæ. Est et alica non inutilis, siue hanc aceto vt ptissanam condias, siue etiã sine aceto. Si cucurbitæ copia non sit: malua bætaq; & lapatho & Attriplice, est vtendum. Quod si carnem quoq; gustare velit: saxatiles pisces vel oniscos in albo iure bene elixos dabis. Voco ius album, cum sine garo, magisq; etiã sine superuacua conditura cuiusmodi χαρυκιας græci vocant, præparatur, Anetho sale q; cum oleo, et porri exiguo, in aquam coniectis. Vino autem, vtiliter etiam ipso secundo die parcet. tertio vero siquidem aquæ potionem facile toleret: tũc quoq; vino abstinebit. si nõ ferat: potissimum quidẽ apomeli dabis, quippe leuiter refrigerat ea quoq; potio. Quo vtiq; indigẽt, quæ phlegmones sensum habent lassitudines. Hoc si non sit: album et tenue vinũ offeres. aliaq; pro ratione exhibebis, quæ vt boni sint succi, ita minime calfaciant. Cauendum vero præter cætera est, ne propere et multum, nõ sensim et paulatim renutrias. Quippe qui post huiusmodi exinanitionem, ad pristinam dietã protinus redeunt: his corporis habitus crudis succis implet. quos nimirum anteq̃ cõcocti cõmode in ventre venisq; sunt: corporis moles ad se rapit. Et hæc quidẽ lassitudo, commodissime ad hunc modum curatur. Quam autẽ ob rem in his qui hac p̃muntur, iterari sanguinis detractionẽ iubeam, nec hos multum ac simul reficere: satis profecto fuerit, vel Empiricorũ causam reddere. Nẽpe quod & magis iuuãtur, quib⁹ sic est emissus, et bona valetudine diutius fruuntur, qui sicut cõprehensum est, sunt tractati. Cæterum et quæ ex natura rei ratio ducitur apposuisse non sit alienum. Quoniã igit̃ in hac quæ veluti phlegmone fatigat lassitudine, vis calidi sanguinis cõgesta in corporis mole est, venæ autẽ sectio, succos e vasis emittit, vtile est post priorem detractionem, tãtisper intermittere, dum aliquid eorũ qui in corpore sunt humores, remigret ad venas. Quod tamẽ quoniã cõmittendum non est, vt in iis maneat, vt pote ex dimidio corruptum, sed potius plurimum eius expellatur: iccirco detractionem sanguinis etiã secũdo die iteramus. Aliquando vero & in tertio. vbi videlicet & reuellere, & ex aliis in alia transferre, visum est conducere. Dictum vero de omni eiusmodi ratione, exactius est in his, q̃ de sanguinis detractione scripsim⁹ quæ nũc ideo recensendi locus non est, quod & ad medendi artẽ magis pertinet, & in hoc ipso fortassis opere, plenius de sanguinis missione sumus acturi. Reliquum ergo est vbi docuerimus, nõ esse a sanguinis mis-

Cap: XI

Margin notes:

-1- sm Præcepta Victus. tradita in libris Method.

Ius album quod.

q°: sint nutriendi consideratio

Am: Lus: cent: 1ª curat: 41. adducit hæc uerba.

Cur. iterãdã in his sãguinis missionẽ iusserit.

Sanguis qui est in mole corporis remigrat ad venas si iterato fiat sanguinis missio.

Quod habitus corporis ob copiosam euacuationem exinanitus est nisi sensim renutriantur plurimũ excrementorũ in toto corpore congerunt ut concludit in postremis uerbis huiusce libri.

sione festinanter reficiendum, hic librum hunc finiamus. Præsumetur autem, & ad huius sermonis fidem, quiddam quod in opere de naturalibus potentiis est demonstratum. Ibi enim ostendimus, omnibus iis quæ propria natura dispensantur, vim quandam esse insitam, qua similes, quibus alantur succos, possint attrahere. Demonstratum præterea est, vbi proprio & commodo nutrimẽto destituuntur: vrgeri, vel non commodum rapere. Tale porro est, quod nondum in ventre venisq́ concoctum est. Ergo necessum est cum homo largius se cibis impleuerit: eo casu crudi succi plurimum in corpus animalis rapi. Idq́ multis de causis: & quod deterius in ventre, venisq́ cõcoquitur, quod copiosius est, et quod multũ in corporis molem ideo subit: quia multũ superest, et quod citius etiam q̃ par est: propterea quod venter venis, venæ reliquis omnibus animalis partibus, rapi quod nondum confectum est, p̃mittunt. Quod adeo non facerent, si id exiguum esset, quod ipsæ haberent. Demõstratum est enim, partes ipsas ex alimento, primum sua portione frui, mox cæteris transmittere. Ergo vltima præcipuaq́ noxæ causa est, iis qui sic sunt affecti: quod quę in corporea animalis mole habentur partes, vbi multũ semicoctũq́ attraxerunt nutrimẽtum: nõ paruã excremẽtorũ vim ex ea re cõgerunt. Cum neq́ perinde ac si bonum esset: concoquere id omne valent. neq́ etiam vt cum corpore coalescat, & assimuletur efficere. immo parum prospere singulas functiones obire, post viciosum multumq́ nutrimentum, par est. Similiter enim his euenire necesse est, vt vẽtri, cum abundantia male præparati cibi est refertus. Male præparata voco, quæ elixari assari ue debentia, iustum in his finem non sunt cõsecuta. Ergo siue panis non satis est coctus, siue caro legumnẽ ue intra modum elixum: fieri nequit, vt hæc venter probe concoquat. Simili ratione se habent, & quæ in ventre male sunt confecta, ad secundam concoctionem quæ agitur in venis: qua male præparati cibi, ad concoctionem quæ est in ventre. Quin etiam quæ in venis male sunt concocta: sic se habẽt ad concoctionem quæ agitur in carne, quemadmodum se habebãt cibi, ad eam quæ est in ventre. & quæ ex hoc subeuntia: ad eam quæ est in venis. Ergo nec vẽter externa quæ sumpsit, exacte cõcoquit, nec venę hæc quæ a ventre excipiunt. Sed nec carnes quæ ex venis vbi probe ante nõ sunt confecta. Atq́ interim excrementi copiam in corpore prouenire, est necesse. Ac rem quidẽ omnem, vt breuissime licuit, iam diximus. Quod si quis dictorum cuiusq́ certam ex demonstratione scientiam: cepisse velit: is librum de naturalibus virtutibus legat. In quo primum illud liquido demonstratum est: ventrem sua ipsius causa, nutrimentum suscipère. vt ea tum fruatur, tum quod sibi desit, suppleat.

Cur a sãguinis missiõe p̃propere reficiendũ nõ sit.

Quæ i libro de naturalib᷒ virtu. demõstrata.

Eoq; amplecti id vndiq;, ac retinere totum, quoad se satiauerit. Secundo illud, eundem vbi ali præterea non desyderat: imam sui partē πυλωρὸν græci vocant. i. portam recludere, ac quod ciborum superfuit, exprimere pessumq; ceu alienum onus trudere. Deinde quod in ipso transitu per intestina ac potissimum tenuia, venæ quæ huc pertinent, alimentum ad se rapiunt, quod ex mora quam in ventre habuit: & alteratum, & animali magis idoneum, est effectum. Mox in ipsis venis quoq;, ab alia in aliam traditur, ad eūdem modum quo ex ventre in venas. hinc vero iam plane confectum in singulas pertrahitur animalis partes. Vbi tertiam concoctionem nactum, ipsi alendo corpori assimilatur. Hæc si quis ex eo libro colligat: nihil est quod causam amplius requirat, cur multi habitu corporis exinanito, nisi sensim renutriantur, plurimum excrementorum in toto eo congerant, atq; ex iis non leuiter egrotent.

Ergo corpora exinanita paulatim sunt reficienda: at quid ad ... ubi habet ... que cito reficiuntur corpora cito refici debere? An comparative intelligendum est dictum illud cito. i. paulo magis ... corporum quae longo tempore. i. paulatim sunt reficienda.

GALENI DE SANITATE TVENDA QVINTVS THOMA LINACRO INTERPRETE.

Corpora senum sunt tractanda quo sanitatem ipsorum tueamur frictione exercitatione cibis potionibus et huiusmodi. nam postquam tradita sunt praecepta iuvenum conservandorum superest ut senum praecepta edoceret Galenus ... que praecepta consimilia sunt praeceptis facientibus pro regimine convalescentium.

In quibus libris duobus de vitiosis corporum statibus agitur semper ut ... docet Gal. cap. 3. Nam ea que p.o ... 3.o 4.to libro tradita sunt conveniunt corporibus optime a natura constitutis et sanis.

Quintum de sanitate tuenda librum ingrediens, si qui forte erunt qui prolixitatem operis nostri grauabūtur: hos primum solari volo. Non enim nostra id culpa euenit, sed propositæ rei natura. Si enim fieri potest, vt qui breuibus longam cōtēplationem absoluit: nihil necessarium omittat: fateor errorem meū, ceu nulla necessitate ambages secuti. Sin clarius simul breuiusq; disserj de iisdem non potest: nemo nos merito accuset, sedipsos potius qui eorum quæ necessaria sunt, non pauca prætereunt. Est vero illud simul ex maxime necessariis: simul veluti elementum totius artis, quæ valetudinem tuetur, quod numerosę hominum sunt naturæ: prout in confesso est omnibus, tum medicis tum gymnastis. Quorum tamē plurimi ita de valetudine tuenda scribūt, quasi de vno homine agant. Id q; ne vno quidem ostenso, quem prius iuuerint quamq̄ non vnum, sed multos, quos morbis prius assiduis implicatos, ipsi postea multis annis in sanitate, sua opera seruassent, indicasse, ac sic ad scribēdum accessisse: par erat. At nos, ipsis rerum effectis id ostendimus. & iis qui prius assiduis premebantur morbis, inde adeo quod sanitatis præceptis paruissent, in omni integritate seruatis, sic demum de ipsis scribere sumus aggressi. Quippe alios exercitari in totum vetuimus, istis videlicet exercidi corporis causa susceptis, ac solis vitæ actionibus contentos esse suasimus. Aliis de multitudie exercitationum demere aliquid iussimus. vt totum breuissimis cō-

plectar, aliis qualitatem tantum, aut ordinem, aut tempus, aliis vniuersam earum mutare speciem iniunximus. Aeque vero de balneis præcipientes. vtiq; quod aut omnino his supersedendum esset, aut sępius q̃ ante vtendũ, aut rarius, aut ante cibum tantum, aut etiam post cibũ, aut calidioribus q̃ ante, aut magis tepidis, aut frigidioribus: prorsus omnis morbi expertes multis annis reddidimus. At nihil horũ facere licuisset, si neq; naturales corporũ differẽtias compertas habuissem, neq; debitã cuiq; salubrẽ victus rationẽ. Nõnulli vero ex iis, qui de sanitate tuenda litteris produnt, aut etiam sine scriptis de ea præcipiunt: ne se ipsos quidẽ defendere a morbis perpetuo potuerunt. Ita cum a cauillantibus tum alia quædã, tũ vero versus ille obiicitur: αλλων ιατρος, αυτος ελκεσι βρυων id est aliis medens: at ipse vlceribus scatens: alii id negotiis imputant. alii ob intemperantiã se egrotare fatentur. sed horũ magis improba me iudice defẽsio est, q̃ ipsum quod obiicitur crimen. Qui vero his quæ in vita incidunt, causam tribuunt, siquidem diaria febri laborant, ex æstu, frigoribus, lassitudine, aliisq; id genus occasionibus: hos vindicare a culpa decet. sin alia qualibet: minime. Quippe nec ipsi omnino sine febri exegimus. immo ex lassitudine nonnunq̃ febricitauimus. nullum alias morbum multis iam annis experti. Quinetiã percussus certis corporis patibus, vnde alii phlegmonis bubonibusq; contractis, febricitarunt: ipse nunq̃ phlegmonen bubonem ve sensi, nec febri laboraui. Non aliunde certe q̃ ex seruandæ sanitatis arte tanta commoda cõsecutus Cum alioqui nec salubrem corporis statum ab ortu ipso sim nactus, nec vitam plane liberam sortitus. Sed in qua tum artis officiis seruierim, tum amicis, cognatis, & ciuibus, in pluribus inseruierim. tum plurimam noctium partem, nonnunq̃ egrotantium ipsorum causa, semper autem dulcedinis studiorum gratia peruigilauerim. nec tamen vllo sensi me corporis morbo tentatum, multis iam annis, excepta (vt dixi) diaria quandoq; febri. Quæ tamen & rarissime, nec nisi ex lassitudine incidit. Quanuis in puerili ætate, atq; etiam tũ in Ephebia, tũ adolescentia, morbis nec paucis, neq; iis leuibus premerer. Sed post octauum & vigesimum annum, cum persuasissem mihi esse conseruandæ sanitatis rationem quandam: præceptis eius per totum deinceps vitam parui. ita vt ne minimo morbo post laborarim. nisi forte, quæ tamen rarius incidit, diaria febri. Cum alioqui liceat hanc quoq; in totũ effugere si quis liberam vitam sit nactus: veluti in superioribus iã ostẽdi fietq; si quis aĩmũ aduertat ẽt clari⁹ in his q̃ mox dicam. Illud enĩ affirmare ausim, ne bubone qdẽ laboraturos eos, q ꝑparati ad sanitatẽ ad vnguẽ sint.

Quos morbos ꝑpessus sit Galenus

Quantum tribuat Gal. huic arti.

Spõsio Galeni de hac arte.

Si modo eorum corpus ab vtroq; excrementorũ genere vacet. et eo qđ in quantitate consistit, et eo quod in qualitate. Atq; ad eos quidem q nũc sanitatis tuendæ præcepta dicto scripto ve profitentur: vel hęc satis arbitror. Priorib⁹ vero, quosq; nec se ipsos extra morbum perpetuo: nec eos q ipsis paruissent seruasse, aut aliorũ relatu audiuim⁹, aut ipsos i scriptis suis tale quippiam iactare ausos: ne contradicendum quidem censeo. Mirandum certe potius arbitror. si quis eorum vniuersam sanitatis tuendę artem vno libro complecti est pollicitus. præsertim nõ sicut hippocrates in primis et summis capitibus methodum indicãs: sed sicut nos omnia rationibus firmans. ac prolixitatis quidẽ sermonum nostrorum causa iã dicta est. Quisquis autẽ honesti probiq; studiosus est, ac pro his quę optima sunt diligens: hunc decet non tam artis huius longitudinẽ grauari, q magnitudinẽ eorum quæ promittit suspicere. Nã qui quęso nõ magna illa mirandaq; artis opera sunt: si cui nõ ab ipso ortu imbecillũ corp⁹ fuit: hunc & ad plurimã perduxisse senectutem, et sensib⁹ illesis, ab omni prorsus morbo doloreq; alienum atq; integrum perpetuo seruasse. Ego vero etiam non nullos quibus salubre admodum firmũq; natura corpus erat, vidisse mihi videor, permultis morbis afflictos, ac postremo immedicabilib⁹ malis in senectute saltem oppressos. Quos tamẽ fas erat (quod ex naturali habitu fuit) tum sensibus omnibus illesos, tũ reliquis corporis partibus sanos, ad vltimã vsq; durasse senectutem. Quonam igitur pacto turpe non sit qui optima natura sit pręditus, hunc ob podagrã ab aliis gestari, aut calculo iam cruciatũ, et colo, et vlcere in vesica, ex cibis mali succi contracto doloribus contabescere? Quomodo rursus non turpe sit: propter articularem morbum, suis ipsi⁹ manibus vti non valentẽ, alienis egere, quibus ori cibos admoueat? Cuiq; sedes infirma est, eo qui in deiectiõe [sumministret?] Satius enim sit, si cui vllũ oĩo pectus ẽ, sexẽties male mori, q tali vita viuere. Quod si quis tam impudẽs simul delicatus q; est turpitudinẽ suã negligat: at dolores quos noctes diesq; ex viciis suis sustinet, non aliter, q qui a carnificibus torquentur, certe contẽnẽdi nõ sunt. tametsi certe hæc omnia, vel imtẽperantiæ vel ignorãtiæ vel vtriq; imputent oportet. verum imtemperãtiæ corrigẽdę hic locus non est. Ignorationi eorum quæ agenda sunt, hoc opere (vt spero) medebimur. scilicet pro quauis corporum natura, propria sanitatis tuẽdæ ratione apposita, initium vero mihi rursus ab optima natura iustum erat, ad cuius curationem omne consilium dirigitur, non eo vt corrigatur, sed vt prout est seruetur. Id quod ipsi hactenus fecimus. qui de ea per singulas ætates præter inclinantem (paracmasticen græci vocant) egimus. Cuius extrema pars senium proprie dicitur. Ipsum quoq; in suas partes diductum, vt post dicemus. vbi ea pars artis tradetur, quæ de senibus curandis agit.

Quæ hæc ars ꝓmittit.

Podagra affici quibus turpe sit

Vlcus in collo Vesicę ob usu ciborũ mali succi.

CAP. 2dum

Ordo quem insequutus est Gal. in hisce libris conscribendis.

Gerocomion est pars tuende sanitatis
i senilibus corporibus

Gerocomicon græci vocant. Verum nunc saltem præcipuis eorum quę dicta sunt repetitis: ad viciosas corporũ naturas transibimus. ac quemadmodum cuiusq; earum seruari valitudo possit, trademus. Ergo optimũ corpus ad sui custodiam, hæc in qualitate, quantitate, & facultate, postulat. In exercitationibus, quæ moderatæ mediocresq; sũt, quæq; singulis corporis partibus equabiliter sint adhibitæ. Idq; omni vitato excessu, aut sicubi in quoq̃ dictorum sit erratum: errore correcto. In edendorum vero bibendorumq; natura, similiter in qualitate, quantitate, & facultate, hic quoq; scopus esto ipsa mediocritas, vt nec plura nec pauciora capiat, q̃ quæ vbi concocta distributaq; in corpus sint, idemq; bene nutrierint, ac si opus sit gliscentibus adhuc, mediocre quippiam adiecerit: nihil reliquẽt, quod vel superuacuum sit, vel deficiens. Ad eundem modum in somno, vigiliis, balneis, animi actionibus, & aliis id genus, medium omis excessus seruari debebit. Quod si in aliquo sit erratũ: corrigendus error est. Porro omnis corrigendi erroris, communis esto scopus, cõtrarii excess[9] vsurpatio: ita vt si plusculum pridie fatigatum corpus est, demas aliquid de exercitationum modo. Sin minus iusto se exercitauit, vt exercitii modũ augeas. Eodẽ pacto si cõcitatiore motu ẽ vsũ, vt hunc modice remittas. Sin remissiore, vt intendas. Simili modo si robustior motus præcessit, vt pro hoc mitiorem iniungas. pro leuiore contra, qui valentior sit. & pro languido, vehementem. & pro vehemẽti, cõtrarium,. & vno verbo, vt omnem excessum, contrario excessu corrigens, in sanitate hominem custodias. Vt autem corrigẽdo non erres, primum corporis affect[9] ad vnguem scire oportet, deĩde omnium eorum, quæ priore die facta videris, meminisse. Nam affectus quidem quod delictum sit, docebũt. Recordatio eorum quæ pridie sunt acta: quantum tibi a consuetis recedendũ sit, insinuat. Atq; in affectibus quidem, eiusmodi excessus videas. quod aut gracilius, aut obesius, aut durius, aut mollius, aut siccius, aut humidius, aut rarius, aut densius corpus q̃ ante apparet. cum eo etiã quod nec naturalem coloris gratiam ad vnguem seruat. Memoria vero factorum, & quod peccatum est ostendet, & prout corrigetur, ex præsentium collatione docebit. Nam si gracilius redditum corpus sit, æstimare oportebit, atq; ad memoriam reuocare, plus ne q̃ par erat, exercitando fatigatus homo sit, aut concitatiore motu vsus, aut fricando lauando ve modum excesſit. Ab his mox considerare, nimia ne cogitatõe sit vsus, aut nimium vigilauerit, aut per aluum longe plura iusto deiecerit. Expendi etiam debebit, num domus in qua versatus sit, calidior fuerit, aut parcius comederit, vel biberit, aut veneri liberius indulserit. Sin obesius visum corp[9] sit, num frictio [mollior] aut exercitium parcius, aut tardi[9], aut somn[9] lõgior, aut venter astrictus, aut ciborum copia optime concoctorũ, præces-

Intentio in hoc V.to libro de uitiosis naturis agere

Optimũ corpus quæ postulet ad sui custodiam.

exercitationes

Cibi et potiones

Omnis corrigẽdi erroris commune

Qualitates corporis sunt considerande, et his consideratis ea adhibenda sunt que conveniant

Vnde corp[9] gracili[9] fiat.

Cause inducentes maciem

Vnde obesi[9]

Si Corpus molle sit, proxime transit in humidam temperaturam.

Vnde durius

serit. Si vero durius q̃ ante corpus apparet: primũ frictionum meminisse oportet. Mox robustarũ exercitationũ, an hæ robustæ, & cũ cõcertatore duro densanteq; pręierint. Ad hæc an in puluere eoq; duro, ac frigido, & an citra apotherapiã. Dein balnei, an videlicet hoc plane frigidum fuerit, an nimium calens. pręterea domus in qua dormiens vigilans ue versat᷒ est, num frigida. Itemq; ciborum siccitatis, & potionis penuriæ. Sin mollius q̃ prius, postridie corpus videatur: primum quidem frictionũ meminisse coueniet, an molles, & cum pinguitudine, & balneis leniter tepidis sint adhibitæ. Ab his reuocari ad memoriã debebit, an exercitatiões tardæ & exiguæ, cũ concertatore ĩmodice molli, pręcesserit. Dein an potio vberior fuerit. Mox an cibos plures, aut natura humidiores accepit. Postremo an multũ dormierit. Proximus molli corporis affectui, est humidus. hoc differens, quod mollis ipsorũ corporũ propria qualitas est, humidus qui in eo continentur humorũ. Discernuntur hi tactu. Nã humid᷒ affectus cũ madore cutis est. mollis sine hoc. quanq̃ est profecto & molle corpus, humidũ suis ipsius partibus. Cæterũ pro doctrinę claritate, hoc molle vocetur. alterũ humidũ. Ac siccus quidẽ ĩmodice corporis affect᷒, habitũ stati durũ reddit. Nõ tamen cũ mollicie, necessario cõiunctus est humidus affect᷒. potest nãq; durata caro esse, & tamen mador sudor vee corpore emitti. Atq; in humecto quidẽ corporis habitu, vel ex intẽpestiuo veneris vsu, vel alia quapiã ex causa, de viriũ ĩbecillitate, suspicioẽ, vel corporis raritate, ex ĩmodice molli frictõne, vel nimio balnei vsu, vel aere domus vbi versat᷒ est, q̃ par erat, calidiore. Habenda præterea est & de potõne consyderatio, an ea vberior fuit, & de somno, an is maior q̃ ꝑ naturæ ratione. Et de aere ambiente, num se non sensim, sed simul totum ĩ humidũ calidũq; mutauit. Et de cibis pari modo. In teneritudĩe vero, siue mollitudine (vtroq; eñi modo consuetudo appellat) cũ vtiq; sine humiditate fuerit: concoctum probe nutrimentũ esse, & corp᷒ nutritũ, sed exercitatũ diminuti᷒ esse, putãdũ est. Cõtra, in duritie, aut duriter perfrictum esse, aut nimiũ exercitatũ, idq; cũ duro concertatore & ĩ puluere iudicandũ. Siccitas vero habitus, penuriã potionis, cibi ve, aut vigilias, aut vitę sollicitudinẽ, aut multã frictionẽ, aut exercitationem ĩmodicam, indicat. Hęc itaq; cõsyderãs, corrigere errorẽ quotidie poteris: priusq̃ inauctus error, curatu difficilior euadat. Sẽper autẽ memieris, excessũ omnem contrario excessu esse emẽdandũ. Quippe omnium quæ præter naturam incidunt, omne huc consiliũ curatõnis dirigitur. Quare si huic pręcepto, etiã corporũ, quib᷒ præficeris dignoscẽdorũ ꝑitiã adieceris, & singulorũ remediorũ facultates adiũxeris, vniuersæ iã artis quæ corpi hominis tuẽdo dicata est, ꝑitus fueris. Cuius ope nõ sanis modo suã valetudinẽ tueberis: sed etiã ijs q æ grotãt, pristinũ statũ restitues. Atq; opti-

Marginalia:

vnde molli᷒

Nota causas facientes corpus aut Molle aut Humidum

Nota differentiam inter Mollem et Humidum.

Mollis & humidi discrimen.

Notæ humidi affectus & mollis.

Vnde humidius corpus.

Vnde molli᷒

Vnde duri᷒. Vnde siccior habitus.

Omnẽ excessum cõtrario excessu corrigendum

dictu memorię mandandum

Cap: 3um

Senum corpora q° sint tractanda tum ratione cibor, tum frictionu matutinaz, balneorz, motionum, et exercitationum, hic habes

mũ quidẽ corpus, cuiusmodi sit dictũ iã est. Quod ab hui⁹ pfectione defecit: scire licet, tribus id de causis defecisse. aut quod stati in vtero vicioso statu fuit, aut quod qualibet de causa in nõ naturalem affectũ post cõcessit, aut ætatis ratione. Oĩa vero corrigenda per cõtrariũ excessũ sunt. Seniũ enĩ vt de hoc primũ agã, frigidũ siccũq; est. veluti in libro de tẽperamẽtis est ostẽsũ. Corrigit̃ id p ea quæ calfaciũt & humectãt. Talia sũt balneũ dulcis & calidæ aquæ, & vini potio, præterea ex cibis, quicunq; humectare & calfacere natura possunt. De exercitatione vero, frictione, & omni motu, (ab his enĩ cepisse est sati⁹. Nã recte illud dictũ arbitror, labor cibũ præcedat) hæc scire licet, poetã ex parte verã dixisse. Vt lauit, sumpsitq; cibũ, det mẽbra sopori. Nãq; hæc iusta seni. nõ tamẽ in hoc totum esse positũ, postulat enĩ senũ, nõ sec⁹ q̃ iuuenũ corp⁹ dimoueri, cũ insitus alioqui calor, extingui in his periclitet̃. Nã corporũ quæ in florẽte ætate sunt: nõ desunt quæ quietẽ postulãt. De quib⁹ hippocrates prodidit. Senũ vero nemo quietẽ ex toto postulat. Sed nec exercitiũ vehemens. ceu enĩ ventulo quodã excitari accendiq; calor eorũ desyderat. vehemẽtiore autẽ motu deiicitur. Ac magnæ quidẽ flãmę, eius quod ita accẽdat, minime egẽt, cũ satis ipsæ sibi, & ad tutelã sint, & vt materiæ dominẽtur. Ergo nec a sõno mane fricari desyderãt, oẽs q ægrotãt, sicuti senes, cum eiusmodi frictionis, quæ cum pinguitudine adhibetur, duplex scopus sit. Nempe vt vel lassitudinis affectũ sanet, priusq̃ inauctus febrẽ accendat, vel ibecillã distributionis vim excitet. Nã multos quorũ corpori longo tẽpore nihil ex alimẽto accessit, (ἀτροφοῦντας græci vocant) eiusmodi frictiõe adhibita, facile paucis diebus carne ipleuim⁹. verũ quod aliis ex affectu, certo in tẽpore incidit: id senibus adest perpetuo. quippe quorũ omne corp⁹ frigidũ est, nec potẽs alimẽtũ ad se trahere atq; id pbe cõficere, ex eoq; nutriri. Sed frictio cũ & vitale robur excitet, & modice calfaciat: efficit vt & distributio nutrimẽti sit facilior, & nutritio prõptior. Hac victus ratione, & iuuenes non pauci, qui ex eo quod alimẽtũ his distributum in corpus nõ est, emaciati sunt: carnis icremẽtũ receperũt. Et senes plane oẽs fructũ nõ paruũ senserũt. Atq; hæc qdẽ vna senib⁹ veluti exercitatio sit, mane administrata. Nẽpe fricatio cũ oleo. post hãc inambulatio gestatioq;. quæ tamen sint intra lassitudinẽ, & ex senis virib⁹ coniectatæ. quarum causa de cibis potioneq; non pauca prius dixim⁹. nũc de exercitationibus quoq;, exempli causa quædam ponemus. de quibus hæc ĩ superioribus didicimus. Quod acuta exercitatio (Sic enim vocant cuius celeres motus sunt) corpus tenuat. Contraria crassum reddit. Multa corpus siccat. Mediocris obesum præstat. dictum est & de cæteris omnibus exercitationum atq; etiam frictionum differentiis. Verum exercitationis formæ quæ senibus vtiles alienæ ve sint, tum ex corporis totius affectu

Marginal notes (printed): Quod ab optimo corpore deficit, tribus id de causis deficere. — De senio. — "Hippo. — "Home. — Senũ corp⁹ dimouendũ — Frictiõis cũ pinguitudine, finis. — Acuta exercitatio quæ.

Manuscript marginalia: natura / causaliter / pp^r. ætatem — Senum corpora sunt exercenda — Frictio matutina post somnum carnem auget. lassitudinem sanat. — Frictione corpora emaciata carne replentur. — semper partes no ha(bu)it alimenti — De exercitationibus — Maciem inducit exercitatio acuta.

Corpus deficit ab optima Natura — e natura et habitu — ob aliquam causam — pp^r. ætatem

& consuetudine, tum viciis ipsis quæ infestant intelligentur. Ex totius corporis affectu, ad hunc modum. Nam optimus status corporis de quo hactenus sermonem fecimus, sicut in iuuentute ad vehementissimos quosq; labores idoneum maxime est, ita in senecta se habet ad omnes mediocres. Quod vero aut crassis cruribus est, aut lato pectore, aut crurib⁹ vltra q̃ par est gracilibus, aut quod exiguo est thorace, aut admodum angusto, aut valgium est, varũ ve, aut alio quouis pacto a mediocritate recedens: id ad plerasq; exercitationũ ineptum est. Quippe viciosæ figuræ thorax, in ijs quæ per vocem administrantur offenditur. Crura vero per inambulationem læduntur. Ad eũdẽ modum de manibus, collo, humero, lũbis, coxis, & tota spina mihi dictũ intellige. Quicquid enĩ ex his parum rite ab initio conditum est: id sane exercitando ĩbecillũ potius q̃ firmũ redditur. nisi si cui moderatos motus imbecillis membris modicas exercitationes nominare placet. verum ita de nomine magis q̃ de re lis fuerit. Senibus vero quæ præcipua ad sanitatem exercitia sunt: hæc p valentiores corporis partes sunt obeunda. quippe cũ quibus reliquæ simul mouentur exercenturq;. Quinetiam consuetudo maximã vendicat partem, ad exercitationis speciẽ deligendã. Nam quæ consueta sunt, vt minime lassant, ita quos exercent, etiam delectant. Sicuti ediuerso quæ insueta sunt, tum displicẽt, tum vero lassant. Porro quibus operibus arte opus est: ea ne attingere quidem senes debebunt. Non tibia, non tuba sonare, non cithara, non magis q̃ quæ in palestra geruntur, qui luctæ sunt ignari. Senes igitur omnes consuetis laboribus sunt exercendi. sed tamen vehementia eorum remissa. Terciũ quo dirigit, qui exercitationis formam præscribit, ab affectione sumitur. omnis quidem ætatis commune, non tamen parem vbiq; vim optinens. cum nec parem vbiq; noxam neglectum inferat. Quos enim ex leui causa vertigines (scotomata græci vocant) comitiales morbi, grauis ophthalmia, vel aurium dolores, male habẽt: his inclinato capite, dorso ve, aut humi volutatis, exercitari non expedit: imo tum ambulatione sæpe, tum cursu mediocri: tum gestatione in vehiculis, citra fatigatiõnem vti. Simili modo nec quibus tõsillæ (quas parischmia græci vocãt), aut vicia (quas antiades appellãt) aut anginæ facile incidunt. Nec quibus prompte in columellã, gingiuas dentes, deniq; partem aliquam, ex iis quæ circa collum, aut totum caput habentur fluxiones procumbunt. Quippe nonnulli dimidio capite infestantur græci ημικρανια vocant. Aliis tendones quos græci tenõtas vocant, ex leui qualibet causa dolent. Quorum nemo exercitationem sustinet, quæ caput impleat. Sed sunt his omnibus, quæ per crura geruntur, vtilia. sicut ediuerso qui imbecillis sunt cruribus, his supiorib⁹ partibus exercitari est satius, chironomijs, acrochirismis, disci iactu, alterũ

Quod viciosũ est, non esse ad exercitatiões aptum.

Exercitationes senũ p valentiores corporis p tes obeũdas

Senes consuetis laboribus exercendos.

Qui, quib⁹ partib⁹ exercitandi non sunt.

Scopi à quibus desumuntur. Indicationes exercitationum in senibus à tribus desumuntur: à consuetudine, à vitio totius corporis, à vitio & defectu partium.

Senum exercitium.

Partes imbecilles non sunt exercendae.

Quilibet homo à natura multiplici defectu in varijs corporis partibus pot esse obnoxius. Et qui imbecilli sunt cruribus hi nõ exercendi per crura [illegible] partes superiores

Nota pp. Mercurialẽ qui in catharro semp dormiendũ esse humili capite inculcat

Frictiones sicce humide

vsu. præterea his omnibus quæ in palestra humi exercent. At quorũ mediæ crurum brachiorũ q; partes opportunæ offensionib⁹ sunt: his quoduis exercitationum genus idoneum fuerit. modo ne reliquarum consyderationum vlla prohibeat. Quæ tamen circa thoracem partes sunt, magis inferiorum exercitatione iuuantur. Quæ circa vesicam & renes superiorum. lienis, ventriculus, iecur, intestina, & colon: sicuti i medio superiorum inferiorũ q; sunt: ita se ad exercitationes habent. Frictiones tamen partibus infirmis quo tempore laborant admouere non conuenit. vbi sane sunt, cõuenit. vel magis q̃ aliis, & potissimum siccas, quas & per linteum, & solis manibus liberaliter adhiberi expedit. Quin etiam qui certa periodo redeunt quibusdam partibus dolores: hi ne fiant non parua ex eiusmodi frictione cautio est. si medio tempore, præcipueq; si duas vel tris horas ante accessionem, adhibita sit. firmantur enim eę partes, & consuetas fluxiones minus admittũt. Atq; hæc quidẽ non senum modo, sed & qui aliam quamlibet ætatem agunt, omnia sunt communia. Non exercitari vero imbecillis partibus, solis senibus suadeo. Ex cæteris quanto quisq; remotior a senio fuerit, tanto illi magis exercitanda pars infirma est. Quod vtiq; & quo clariora quæ dicimus sint: exemplo prosequi non grauabor. Finge corpus aliquod: ex iis quæ adhuc augescunt, gracilibus esse cruribus. huic picari crura, cõducet, & modice fricari, & cursu vti, potius q̃ alia quauis exercitatione. porro præfici ei quempiam oportet, qui modum in motu præscribat. quo neq; intra q̃ expedit exercitetur, neq; adeo vltra, vt lassitudinem sentiat. Id tametsi non in exercitationibus modo, verum etiam in aliis omnibus difficile intellectu sit: nos certe facile esse ostendimus, in his saltem quæ ad salubrem victus ratõnẽ pertinent. Neq; enim in his pręceps occasio est. sicuti in morbis. Immo vbi a tutissima in singulis mensura inceperis, & simul quod ex ea secutum est ęstimaueris, licet vel addas aliquid quotidie, vel detrahas, ac quod omissũ est corrigas. veluti statim de his quibus gracilia sunt crura. Ipse nãq; cũ aliquando traditum mihi tridecim annorum puerum, toto augmẽti tempore, ad ea quæ pręstixi præcepta curassem: reddidi iuuenem concinnum legitimiq; modi. Nam primo die illitum prius bis deinceps, (vt soleo) pice: iussi currere. nec celeriter, nec multum. Secundo die frictione quæ i qualitate quidem esset duræ mollisq; media, in quãtitate vero exigua, atq; hac cum pinguitudine adhibita pręmollitum: iussi paulo plus currere q̃ prius. non tamẽ celerius. Ab ipso vero cursu ea quæ apotherapię debetur, frictione sum vsus. Iussi vero cotidie ambulare. Sed inter initia modice, post vero modum augere. æstimabam quoq; in cruribus tum alia, tũ precipue venas, Num amplius increuissent, q̃ pro crurum bene alendorũ ratione. Quippe id graue est, & quod tempore tum fluxiones humorum

Marginal notes: Frictiões iã laborãtibus pticulis, nõ cõuenire. — Nota cautelam ad præcauendos dolores — Senib⁹ non esse ĩfirmas ptes exercitãdas. Alis exercitandas. — Picatio — Exemplum corporis nõ senilis. — Crura gracilia — Pueri gracilioris curatio. — Picationis administrandæ exemplum.

* Textus depravatus. Postilla tñ secundę æditionis ita legit. Nam primo die illum pice inunxi, deinceps ut solitus eram currere etiam iussi.

adsciscit: tum valgos facit. haud quaq̃ bonum habitum crurum. Ergo nõ huic modo notæ te esse attentum conuenit: sed & illud obseruare, num calidiora iusto reddita crura sint, num lassitudinis quippiam sentiãt. Nã si nihil horum apparuerit: augeri tum ambulationis modum, tum cursus oportebit. atq; etiam alternis diebus picari. Sin aliquid eorum cernitur: tum & crura non pro consuetudine deorsum ac prona, sed contrario situ id est sursum habita in lecto collocare cõueniet: & copiam omnium quæ dixi minuere, minus inambulare, minus currere iubere, frictione inferne sursum vti. Hęc faciens vbi naturalem plane habitum crura receperunt: rursus ad eum quem cœpisti remediorum vsum redibis, aut exiguis eorũ incrementis vsus, aut etiam eũdem perpetuo modum seruãs, adhibebis & quas rotundas frictiones vocant (Hæ mediæ sunt durarum ac mollium) alias a superioribus, alias ab inferioribus partibus incipiens. Aliquando vero et pulueratis prius cruribus, oleum infundes, mox fricabis. Esto vero puluis qui appellatur pinguis. Sane ita appellant, in quo nec asperum quippiam, nec acre subest. Quippe extenuat potius q̃ carnẽ auget: quisq̃uis aut punicosam asperitatem, aut nitrosam salsam ve acrimoniam in se habet. Sicui vero crassiora quidem crura sunt, brachia vero cubitiq; gracilia: huic omnia quæ per manus fiunt exercitia, sunt petẽda. Fugienda vero quæ cruribus obeuntur. frictiones tamen & picatõnes simili modo fiant. aliaq; quæ de exercitiis crurum iam diximus. Neq; enĩ parua in ipsis differentia est. Aliis omnino ad motum inualidis, etiam si septuagesimum ætatis annum nondum attigerint. Aliis multo his robustioribus, qui etiam supra octogesimum sunt nati. Ergo qui imbecilliores sunt, hos gestatione potius q̃ inãbulatione dimouebis. validiores, vtroq; genere exercitabis. Agesq; ad secundam frictionem vtrosq;. non tamen similiter. sed semper imbecilliorem citius. Nam id quoq; ex maxime cõmunibus præceptis esto. vbi imbecillæ vires sũt: crebra exiguaq; frictione vtendum. vbi validę: rara multaq;. sed hæc atq; alia, vt dixisse quidẽ est facillimum: ita pręesse senis sanitati tuẽdæ; sane ẽ difficillimum. æque vt eorum qui ex morbo conualescunt. porro hanc artis partem appellãt iuniores medici græce analepticen, quasi refectricem dicas. Illam quæ senum sanitati prospicit, Gerocomicen. Videturq; hi ambo affectus, nõ esse exacta plane sanitas. sed vel morbi & sanitatis affectus quidem medii, vel omnino eius sanitatis non esse, quæ firma constansq; sit, quam καθέξιν appellant sed eius potius quæ fallax incertaq; sit, quã isti κατάσχεσιν nominãt. Ergo siue morbũ, siue morbosum quẽdam affectũ, siue medium quiddam sanitatis morbiq;, siue κατάσχεσιν sanitatẽ seniũ appelles: huiusmodi questionibus, cũ his nos leuissimi homines petunt, ꝓ nihilo habitis: scire licet senilis corporis statum, quoniam ex leui momẽto in morbum decidit, simili ratione, his qui ex morbo conualescunt, in

Rontundæ frictiones.

Puluis pinguis.

Curatio eius cui gracilia sunt brachia

Vbi exiguæ vires crebro exigueq; fricandum.

Analeptice.

Gorecomice

Frictio multa digerit et Maciem facit

Rara Nota Corpora ex sui natura esse Densa

n i aestate multu a calor digendur et in hyeme frigor multu afficiundur

victu esse curandum. Quare dictu quidem facile est seni expedire mane oleo vngi, ac fricari. Cæterum apte hæc opere peregisse, omnino difficillimum est. Nam durior paulo frictio, lassitudinē affert. prę mollis vero inefficax est. Sicut etiā quæ exigua omnino est. At multa magis per halitū digerit, q̄ ad nutritōnem conducit. Iam locus ipse vbi corpus senis nudatur, si frigidior est: non solum nihil affert commodi: sed etiam dēsat & refrigerat. Sin iusto calidior est: hieme quidē vbi rarius corp⁹ effecit: frigori obnoxium reddidit. Aestate vero, & per halitū exhaurit, & vires deiicit. Qui enim κατ' ἕξιν sani sunt: his ne vehemens quidam causa corpus alterat. Seni vero vel minima causa, maximæ mutationis occasio est. Similiter igitur se habet ī cibi tum qualitate, tum modo. Quippe in quibus senes si breue quippiam transgressi limites sint, non leuiter lęduntur. Cum iuuenes vel ex maximis erroribus minimum noxæ sentiant. Ergo tutius est imbecillo seni exiguum dare, ter die. Sicut antiochus medicus solit⁹ est se cibare. Iam quidem annos natus plusq̄ octogita, ac quotidie ad forum progrediens, in eum locum, vbi concilium ciuium conuenerat. Interim etiam longa via ad ægros inuisendos pergēs. Cæterum domo, in forum, quasi trium stadiorum spacium, pedibus confecit. Quo etiam modo, infirmos si quos prope habebat inuisit. Longius vero si quo erat eundum, partim gestatus in sella, partim vehiculo vehebatur. Erat autem ei domi domuncula quædam, quæ hieme calebat camino, Aestate citra ignem, bene attemperatum aerem habebat. In hac mane omnino fricabatur, tam æstate q̄ hieme, vtiq; deiecta prius aluo. In foro autem, loco aliquo circiter horam diei terciam, vel ad summum quartam, sumpsit panem cum attico melle, plerumq; cocto, rarius crudo. Postea partim cum aliis commentans, partim ipse solus aliquid legens, ad sextam vsq; horam perseuerabat, Ab hac tum ī publico balneo fricabatur: tum vero exercitabatur. aptis scilicet seni exercitationibus, de quarum forma paulo post agemus. Mox lotus, prādebat mediocriter. primū his sumptis, quæ aluum deijciunt. post hæc maxime piscibus, vel quos saxatiles vocant, vel qui in alto mari degunt. Rursus in cena, a piscium esu abstinuit. Sed boni succi aliquid, ac quod nō facile putresceret, sūpsit, vtiq; aut far cum mulso, aut auē ex iure simplici. Atq; hac quidē vict⁹ ratione, antiochus ī senio vsus: sēsibus illesis mēbrisq; oībus itegris ad extremū durauit. Telephus autē grāmatic⁹, ꝓuectiore q̄ antioch⁹ ætate fuit, vt q cētū fere annos vixerit. Is vero hieme, bis mēse lauabat. Aestate quater, mediis hæc tēporib⁹ ter. Quib⁹ vero dieb⁹ nō lauabat: his circa terciā horā vnctus est, cū exigua frictiōe. Mox mel optimū crudū, alicę ī aqua coctę ꝑmixtum esitabat. Eoq; solo contentus pro ientaculo fuit. prandebat septima hora, aut paulo citius. primū oleribus sumptis, deinde piscibus gustatis, aut auibus, vespere autem tantum panem ex vino mixto edebat:

Marginal notes (printed): Fricādi senis difficultas. — Senes leuissimis reb⁹ offendi. Iuuenes grauissimis resistere — Antiochus medicus — Teleph⁹ grāmaticus.

Marginal notes (manuscript): Senes ungendi et fricandi — et modus — corpora rara hyeme laeduntur a frigore — ter senes cibentur — Nota in hoc loco Gal.rum fuisse mentionem vehiculi. — ordo vitae Antiochi medici — panem cum melle cocto aliquando crudum — alicę cum melle

De qualitate Vinorum et qualia Senibus accommoda sint.

Cap: V:tum

qualia uina senibus conducant

GAL. DE SANITATE TVENDA.

Vinũ pueris noxiũ, senibus vtile

Vina calidioris naturę.

Mysia duplex.

Sane vinũ sicuti pueris ẽ alienissimũ, ita senib⁹ est aptissimũ. Esto autẽ id ex his quæ calidioris naturæ sunt. qualia sunt in græcia quidẽ ariusium, & lesbium, & quod mysium vocant, non ex ea mysia quæ ad istrum est. sed ex ea quæ hellespontia dicitur quæ nimirũ i nostra est Asia pergamo vicina. Ex italicis vero, phalernũ & surrentinũ. proxima his sunt: in italia quidem tiburtinũ, & signinum, ambo vetera. quãdo nouella, nec deductionẽ nutrimenti in corpus adiuuant, nec vrinas promouent. sed diu in ventre fluctuantia permanent. Secundo ab his loco sunt adrianum: & sabinum, & albanũ, & gabrianũ, & triphylinũ. Præterea omnia aminea quæ in italia nascuntur, & circa neapolim & in tuscia. Cęterũ mysiũ: surrentino similes vires habet. phalerno vero, quod e Tmolitis est optimũ. At sabino & adriano: titacazenũ & ariusium sũt similia. Ergo de his modice antiquatis, bibendum senibus est. vtiq; quibus valentius caput nõ est. Quibus autem est: his & phalernũ, & surrentinũ. & Ariusium, & lesbium, & mysiũ, & tmolites, idonea sunt. Ergo in omni regione, ad prędicta exẽpla, deligere sibi quisq; idoneũ poterit. huc videlicet omni consilio vini pro senibus deligendi directo, vt in substantia sit tenuissimũ, colore quod hippocrates κιῤῥὸν .i. fuluum appellare solet, poterat autem & ξανθὸν .id est flauũ id appellare: commodũ vero vinũ est & quod ὠχρὸν græce .i. pallidum dicitur. vtiq; quod medio colore est, iter flauũ & albũ. Quippe si flauũ albo miscere libeat, quod ex ambobus cõfit, pallidum euadet. Etiã aquæ ad mixtũ flauũ, eiusmodi colorem reddit. verũ pro maiore minoreve aquæ modo, alias pallidũ, alias veluti quod græce ὠχρόλευκον .i. ex pallido albicãs, vel quod ὠχρόξανθον .i. ex pallido flauũ, apparet. Calidissimũ ergo ex iam dictis, si colorẽ spectes, flauũ est. Minime verũ calidum, album. Quæ media inter hæc sunt: prout alterutri magis accedunt, ita vim eius exhibẽt. Vnũ igitur illud maximũ senibus cõmodum ex vino accedit, quod omnia eorum membra calfacit. Alterum, ✗ quod per vrinas serum sanguinis expurgat: itaq; etiã optimũ id senibus est, quod hæc maxime præstat. Porro id est quod sustãtia quidem tenue est. quippe vrinas mouet. colore autem flauum. ꝓprius enĩ is est præcalidorũ vinorũ color. Itaq; etiam quæ valde ab initio alba sunt, si inueterauerint, flauitiem quãdam contrahunt, vnde primum pallidula, mox vero plane pallida fiunt. Quod si longissimo tempore seruentur, ex pallido flauentia cernuntur. Nam vt omnino flaua fiant, quæ alba vina sunt: fieri certe nequit. Quæ vero ex pallidis, aut flauis vinis, substãtiæ pĩguis sũt: hæc & sanguinẽ augẽt, & corp⁹ nutriunt. quo fit vt ea vtilia senib⁹ iterdũ sint. vtiq; quo tẽpore, nec serosã humiditatẽ in venis habent: & aliberalius desyderãt. plurimũ tamẽ qui hac sunt ætate, iis vinis indigẽt, quæ vrinas cient. propterea quod aquosũ excrementũ in ipsis abundat.

Qualitates vini ꝓ senibus.

κιῤῥὸν dici posse ξανθὸν

Calidissima uina flaua sunt

Duplex ex vino senib⁹ cõmodum.

Vinum antiqui que commoda senibus afferat.

Tenue vinũ vrinas mouere.

Flauũ calidum esse.

mutantur uina in processu temporis

Pallidi flaui ve ac pinguis vini cõmoda.

✗ Nota Serum sanguinis quem fortasse Ichorem potes dicere hunc duplicem statuit Ar.[les] l. 6. de part: an[imalium] crudũ s[cilicet] et putridum

Nota ex hoc quod si quis potionibus et multo magis alimentis et cibis succum crassum facientibus utatur obstructiones perpeti deinceps tum in iecore tum in renibus

Quæ vero diu in ventre morātur, eorū sane nullum aptū seni est. Eius generis sūt, & aminæum a bithynia, & ex italicis mursum, & signinum, & tiburtinū, quoad videlicet sunt nouella. Verū hæc oīa alba sunt. Nigra vero reliqua: quorꝫ crassa, quæ quidem astringunt, ea longo tempore in ventre manent, & fluctuationes in eo excitāt. veluti quod in cilicia nascitur, sybates. & quod in asia natum ægausien vocant & perperimū. Quæ vero citra astrictionem, nigra crassaqꝫ sunt: quod genꝰ sunt scybelites, & thyreum: ea minus in ventre morātur. vrinas tamē nec ipsa mouent. sed deorsum properāt. Itaqꝫ etiā ante cibū illa sumunt. Cæterū ea senibus vtilia non sunt, nec cum præbibūtur, nec multo magis alio quouis tēpore sumpta. veluti nec aliud quicq̄, quod crassum efficiat succum. Quippe obstruūt his, iecur, lienis, & renes. Vnde fit vt senū qui his liberalius vtūt, alij aqua intercute, alii calculo laborent. Si quis ergo senū dulci vino vti a balneo velit, vbi mane comederit, sicuti anthiochum solere diximꝰ: huic optimū phaustianū phalernum fuerit. aut si eius copia non est, simile aliquod. Porro similia fuerint quæ dulcia simul, & pallida sunt. proxima his sunt therenū & cyrienum. Nō vetem etiā nec iis quæ melle condiantur, senes vti. maxime quibus suspicio est calculi in renibꝰ gignendi, aut podagræ alicuius, articularis ve morbi īpetꝰ futuri. Porro vinum huiuscemodi compositioni aptissimum fuerit sabinum, aut simile aliquod. Conijcitur autē ī id petresolinū. Atqꝫ id solū articularibꝰ satisfaciat. Iis vero qui calculo laborāt, etiā aliquid betonicæ, & cestri q̄ i galliis nascit̄, est īmiscēdum. vocāt autem herbā eā sarxiphagon. Qui vero curiosius id medicamentum cōponūt: etiā spicænardi aliquid inijciunt. Sūt vero & alia quædam: quibꝰ vrinas mouendi vis inest. Verū simplicem potionem, plæriqꝫ ex vino melleqꝫ conficiunt. adiectis rutæ piperisqꝫ exiguo. Si vero priusq̄ lotus est, comedit quippiā, nec vēter eius vllo auxilio eget: vinū albū & quod parū aquæ tolerat, & a balneo bibat. At quæ crassa dulcia & nigra vina sunt: ea omnia propterea quod obstruūt viscera, sūt fugiēda. Verū obstructio quæ ex vino incidit, mediocris est.

CAP. VI.

Quæ vero ex cibis his nascit̄, qui succū crassum lentūqꝫ creant: huic nō facile succurrit̄. Quo magis cauēdū senibꝰ ē, a multo farris aut casei, aut ouorū, aut coclearū, aut bulborū, aut lētis, aut suillæ carnis esu. multoqꝫ magis ne anguillarū, aut ostrearū, aut deniqꝫ eorꝫ, quorꝫ dura caro difficilisqꝫ cōcoctu est, vsū frequētēt. Ob eādē rationē, nec eorū quæ testa ītegūt (ostracoderma greci vocāt) aut cartilagineorū, aut thynnorū, aut deniqꝫ cetarij generis vllum, vtile his est. Sed nec ex carnibus, ceruina caprina ve, aut bubula. An hæ potius nec alij vlli sunt vtiles. Ouilla vero iuuenibus quidem non malus est cibus. Senibus vero, nec ea est cōmoda. Atqꝫ etiā hac, multo minꝰ agnina. Quippe quæ huida, & muc-

Quæ vī ai ventre diu morantur, īept a seni eē. Alba eiꝰ generis. Nigra crassa & astringentia. Quę crassū efficiūt succū ea senibꝰ nō cōuenire

Vinū melle conditū. podagricis aptū & calculosis. Cestros qui in galliis etiā sarxifagos dicitur. Fugiēda esse quæ. crassa dulcia & nigra sunt. Obstructionē ex vinis leuiorem eē Quorū multus vsus, senibꝰ cauēdꝰ Ouilla qbꝰ nō mala. Agninæ vicia.

Vina nigra

Calculo qui laborant

Vinum cum melle

Vinum cum petrosellino

Vinū cū saxifrago et betonica

Vinū cū melle ruta et pipere

Obstructio ex cibis peior

Podagricis

Calculosis

Agnina caro senibus mala

Ouilla iuuenibus nō mala

Ouorꝫ non conuenit ponere oua inter cibos crassū succum gignentes. emenda et falsus est contextus ut habes in postilla secunde editionis. Sed uide 7: me editionis

cosa, & glutinosa, & pituitosa est. Hedina vero sane non icōmoda seni est. præterea Aues eę q̄ extra paludes, ac flumina, stagnaq; degūt. Salita vero omia meliora recentibus sunt. Ergo sicuti dixim⁹, ante oia cauendū ab iis quæ obstruant, cibis est. Quod si res cogat aliquando copiosi⁹ his vti: protinus sumēdū medicamētū diacalamynthes est. cuius cōpositionē supra i quarto posui. Eius si copia nō est, diatriō pipereon petendum. Sin ne id quidē ad manū est: piper albū, tunsum cribratūq; diligenter ac in pollinē redactum, & cū cibis esse, & potioni inspergere, sed & cepas esitare, tum expediet. quin etiam allium, si huic assueuerit. Antidotus quoq; ex viperis quā Theriacē vocāt, nō icōmode senib⁹ daē. potissimū vbi post obstruētes cibos, ea quæ obstructione liberent ante hāc exhibueris. tū eni efficacissimū ex Theriace pręsidiū expectes. Quod si ab istiusmodi subducta alu⁹ sit: vtilissime Theriacē postridie dederis. Aeque vero & quā ambrosiā, & quā athanasiā vocāt, aliaq; id gen⁹ medicamenta, quæcūq; ex prædictis aromatis sunt cōposita. seni tamē qui accurate sibi prospexerit: nusq̄ tali medicamēto op⁹ erit. Sed si quādo extenuante victus ratione egebit: satisfacient quæ alio opere seorsum scripsimus. In quo de extenuante victu disseruimus. Iā illud patere arbitror panem quoq; his exhibēdum, qui nec salem, nec fermentū, nec subactionē, nec iustā coctionē desyderet. Non autē aut istā publice laudatā semidali, aut quæ ex ea fiūt. qppe oia talia nō solū coctu difficilia, sed etiā mali succi sunt, visceraq; obstruūt. Ac nisi placentis, quę ex butyro & semidali fiunt, mel affatim esset admixtū, nullus cib⁹ omnib⁹ hominib⁹, nedū senibus, magis erat aduersus. Cæterū quid noxiis salubria misceas, cū liceat melle per se vti, partim cocto, partim crudo cum pane? Cura vero maior habēda est, de panis bonitate q̄ mellis. Nā mel pfecto meli⁹ fuerit, quod specie ac virib⁹ attico sit simile. Quod si tale nō daē: quolibet vtare. modo ne mali odoris sit, ne ve ceræ qualitates aperte præferat, ne ve præsertim qualitatem quampiam extraneam. Adeo vero panes id genus, quale modo retuli, vtile quicq̄ senis corpori nō cōferūt, vt etiā sint alienissimi. atq; hoc ampli⁹, quo sint magis puri. Video autē athletis, id genus, studio præparari. verū his, ad ea quæ moliūtur, aptum est. Seni nisi multū admixtū sit salis, nisi multū fermenti, nisi diligentissime sit coctū: crassum efficit ac glutinosum succum. qui nec vlli alii est vtilis, copiosius inau ct⁹. Ergo & obstructiōes in iocinore, liene, & renib⁹ facit. maxime quibus, in his visceribus vasorum exitus angustiores natura sunt. Nam sicuti in his venis, quæ palam oculis subiiciuntur, non parua amplitudinis diuersitas cernitur, tum alterius hominis ad alterum, tum in vni⁹ cuiuslibet partibus: sic in ijs quæ intus latent, se habere putādū. hanc tamē differentiam priusquā experimento sit explorata, internoscere non est.

Salita senibus meliora esse recentibus.

Theriaces vsus senib⁹

Ambrosia. Athanasia.

De pane q̄lis eē debeat.

Semidalis.

Experientiā intellego, quā ex eorū quæ sumūtur singulis facere licet. Ita vt si quis hæc crassa sumere sit assuetus, nec tamē offenditur: latas habere prędictorum viscerum venas sit putandus. Sin facile offenditur, angustas. Nouimus eni senē quēdā agricolā, qui ampli⁹ q̄ cētū annos ruri vitam egerat. huic plurimū nutrimēti caprinū lac erat. Quod alias cū mica panis, in eo macerata, stati sumpsit. Alias mel īmiscuit, alias coxit. etiam Thymi cacumina, vna cū pane inijciens. Hunc quidā imitat⁹, videlicet tā longe vitæ causam ratus in lacte subesse: perpetuo ledebatur, quocūq; id modo sumpsisset. Nā primū illi grauabatur os vētris. Mox tēdebātur in dextro precordia. Alius quoq; simili modo cū lacte vti cepisset: de reliquis nihil est questus. Quippe qui & probe id cōcoxit, nec acidū, aut fumidum ructū, ex eo sensit, nec flatū aut grauitatē in præcordijs. Septimo tamē q̄ sumpserat die iecur, se sentire manifeste grauatū dixit. Quippe videri sibi quiddā in dextris præcordiis, ceu lapidē iacere. Sic vt & deorsum traherent quæ supra essent, & tensio ad iugulū vsq; ptingeret. Constat itaq; huic obstructū iecur fuisse. illi flatu intumuisse. Quin etiā noui cui ex diuturno lactis vsu, calculus in renibus est nat⁹. Sicuti aliū quēdam, qui oēs dētes amisit, lesitq;. id vero aliis quoq; multis contigit ex diutino lactis vsu. Alii rursus citra noxam lacte perpetuo sūt vsi. immo etiā cū maximo fructu, veluti agricola, quē supra centū annos vixisse diximus. vbi eni nec qualitas lactis vtētis naturæ quicq̄ est aduersa, & viscerū transit⁹ faciles propter venarū amplitudinē sunt, Qui ita sunt affecti, hi commodis lactis fruūtur, omnis eius icōmodi expertes. Porro cōmoda lactis, iā aliis ante me medicis dicta sunt. Nempe ventris moderata deiectio. succi bonitas & nutritio. pascuis quoq; ipsis animaliū, quorum lacte vtendum est, nō parū ad hæc cōferētib⁹. Quāq̄ sunt, qui pascuorū rationē plane p nihilo habeant. Quasi nihil parū ve ad lactis bonitatē conferant. Cæterū aut dubie videm⁹ animaliū quorū vsuri lacte sum⁹, si scāmonia, aut marinarū lactucarū quapiam vescantur, in lacte quoq; laxandi vires inesse. Ex quo patet, quod ex vicioso pascuo: acre, acutū, & austerū reddet. naturam videlicet herbarū imitatū. Itaq; etiā q ante nos medici fuerūt, ipso rei vsu docti: quædā pascua vtiq; quæ lacti essēt iepta αγαλακτα dixerūt. Ita eni græce appellant. de quibus ipsi quoq; alibi tractauimus. Nūc hactenus saltem, de his intellexisse abunde est, animaliū quorū veluti optimi succi lacte sis vsurus: neq; acria, neq; acuta, neq; admodum austera debere esse nutrimenta. Illud vero vel me tacente constare arbitror: animal ipsum & florente ætate esse, & corporis habitu plane inculpato debere. Satiusq; fuerit alterum capram, alteram asinam esse, earumq; lacte vicibus vti. Quippe asinæ lac, tenue serosumq; est. Capræ mediocris substantiæ est. Itaq; hoc nutriet magis, vbi videlicet nutritione

Exēpla vtētiū lacte

Lactis commoda

Pascua lacti nō nihil conferre.

Asinæ lac tenue.

Capræ mediocre.

Helae in uentre cogatur si inspergat: sale aut melle cui non nihil permisceatur.

Crassiora magis nutriunt quam tenuia si digerantur nam ea crassa quae non digeruntur obstructiones generant

est opus. Illud omnino tutius est. Nam & si quando solum cum pane sumitur: tū citius subducitur, tum minime est flatulentum, sed nec in ventre cogitur. potissimum si prius salis aliquid, & mellis immiseris. Oportet autem non huius modo, sed etiā reliquæ omnis auxiliorum materiæ vires seorsum prædidicisse, qui ipsis recte sit vsurus, ne sæpe nobis de ipsis, eadem repetere sit necesse. Ac nunc certe mihi videor lōgius q̄ pro re proposita, de lacte vinoꝗ disputasse. Siquidem præstitisset commoditate eorū i senes explicata, qui iā tum facultates vtriusꝗ publicas, tum priuatas differētias didicisset, hūc ad materiæ delectū remittere. vtiꝗ de vino tantisper præfatos: quod quæ calidiora sunt: quæꝗ vrinas mouent, ea senibus magis conducant. De lacte vero quod non omnibus sit exhibēdū, sed iis solis qui id probe concoquant, nec vllum ex eo symptoma in dexta præcordiorū pte, sentiāt. Sed quoniā interim propter multorum ad legēdos eos libros, in quibus prolixius de præsidiorum materia differitur, fastidiū, longiores esse subinde cogimur: merito (vt arbitror) nūc quoꝗ condonabitur nobis tractationis modus, si exacta breuitate in vniuersali methodo minime vtimur. Illud tamen non ignorandum: fieri non posse, vt tuto quis comprehensis materiis ex eiusmodi solum doctrina vtatur, qualem modo de lacte vinoꝗ tradidim⁹. Immo qui is optīe vti volet, didicisse hunc prius oportet, propriā de omni materia tractationē. In qua tum publicas materiæ vires æstimauim⁹, tum priuatas eius differētias vsꝗ ad vltimas species. Neꝗ enī de cæteris omnib⁹, quæ scire op⁹ est, ei qui senis sanitatem tutabitur, expedit hoc opere fuse tractare. sed satis est de quibusdā, scilicet quæ senibus maxime sunt necessaria, ita determinasse, quemadmodum paulo ante de lacte vinoꝗ egim⁹. de quibusdam etiam breuius q̄ vt de his fecimus. Sicuti rursus de aliis in totum nihil dixisse. quanq̄ cui extendere sermonem cordi est: potest omnium quæ in senibus abundare solent, meminisse, atꝗ ad hūc modum dicere. Cæterum satius est, & de reliquis dicere, quæ senum plerisꝗ incidunt. vt sunt raucedines, quos branchos, & distillatōnes, quas coryzas græce vocāt, & calculus i renibus, & articulares morbi, & podagræ, & asthmata, aliaꝗ id genus. Atꝗ ad raucedines quidem & distillationes, victus rationem hanc, medicamenta vero hæc comparare oportere. Ad calculum vero & reliquorū singula hæc. Atꝗ ad eū modū de reliquis differens: non diligens modo videbitur: sed etiam in senum curandorum sciētia doctus. Verum sicuti nec horum quicq̄ scribi, in tractatione de senū curatione cōuenit: cum præsertim ex morborum curandorum methodo: quisquis in hac sit exercitatus, ea liceat sumere: Ita rursus nec cum sola communia dixeris: ibi desistere, sed ipsis propositis, aliqua mox ex particularib⁹ subiicere, quæ maxime propositæ disputatōni sunt accōmoda. Ceu ipsi fecim⁹.

Causa prolixitatis

De destillationibus & coryzis, et de aliis dicendum quae senibus ut plurimum accidunt ut sunt Calculi. Articulares morbi. Podagrae. Asthmata.

CAP. VIII.

Non sat est utia et coia recensere, sed et ad particularia descendere opus est.

Nam quoniam in ijs commentariis, quos de temperamētis scripsim⁹, indicatum est, senium indubitato frigidum esse, non tamē īdubitato siccum, vt pote non nullis id humidum esse affirmantibus: conuenit sane, vt ijs quæ de senum temperamento demonstrata sunt, ad hanc artis partem quam de ipsorum ductu nunc instituimus, hypotheseos loco acceptis: ipsarum rerum scopum ab illo sumamus, ac non nulla pticulariū tractemus, partim exercendi discentis causa, partim ad inuētionem eorū quæ consulto omissa sunt, futura veluti exempla. propterea quod non omnes ita sunt sollertes, vt ex solo vniuersali præcepto, ipsi particularia inueniant. Sed qui ad ea veluti a manu ducat, desyderent. Quippe quibus exercitata ratiocinatio est, vbi senis corpus quantum ad ipsas partes attinet: frigidum siccumq; esse audierint, facile autem serosis & pituitosis excrementis, ob virium infirmitatem impleri: hæc quidem conabūtur emittere, solidas autem ipsas calfacere atq; humectare. verum qui excrementorum copia decepti, indefinite pronunciarunt, senum temperamentum esse humidum: hi protinus in ipso primo agendorum consilio falluntur, dū senum corpora siccanda putant. Itaq; ex cibis eos potius qui siccant, exhibent. veluti ex oleribus brassicam potius q̄ maluā., aut blitum, aut lapathū, aut attriplicem, aut lactucam. Ex leguminibus præ ptissana lentem, & præ faba milium, & præ zea panicum. Ex fructib⁹ amygdalas & terebinthi semen, potius q̄ cucurbitas, & cucumeres maturos & pruna, & mora. Iam ex carnibus eas quæ ferarum sunt, potius q̄ cicurum. & salitas potius q̄ recentes. In tota deniq; victus ratione quorum vis humida est, hæc fugiunt. quorum sicca est, hæc amplectuntur. Quanq̄ contra prorsus res ipsa postulat. cum prosint his maxime humectātes cibi. Verum quoniam horum etiā frigidi qdā tēperamēti sunt: proindeq; pituitā in ventre illico gignunt, ac primis venis: hinc videlicet noxii sūt visi, his qui nec vniuersum senum temperamētum nouerūt, nec caput victus eorum ordinandi vident. Quippe nec oleum, nec dulcis aquæ calēs balneum, nec vini potio his prosit, si humectationis non indigent: iam quod moderato motu, & somno indigeant, satis magna documenta sunt, quo victus eorum dirigi consilium debeat. Quare si quando propter pituitam cogimur aliquid ex his quæ incidant, ac dissecent petere: reuertendū sine mora ad humectantem victum est. Pari modo si quando propter obstructionis suspitionem ad cibos medicamenta ve, quæ obstructos meatus liberent conuertimur: quo minus tamen humidi temperamenti, cibi sint: nec illo ipso die committendum, multoq; magis postero die eidem proposito hærendum. ac far cum melle exhibendum acetiq; aliquid ei miscēdum. vtiq; cum ptissanæ ritu præparamus. [aut] ex mulso vino ve phalerno sumere iubendum, aut lacte (vt prædixi) vtēdum, aut ptissana be-

Quid eos fefellit qui senum tēperamentum nō ex toto nouerunt.

instructione e governo

non res solertes sunt ut ex utibus perse ipsos particulana inveniant

Senes per se sunt frigidi et sicci, per accidens frigidi et humidi ob viriū infirmitatem

Senu corpora nō sunt siccanda.

Senes humectandi sunt

far cum melle et aceto ut calefiant senes et eorum humores incidantur.

ne cocta, quæ piperis pollinẽ accepit. Ita vero & maturi fici, præ cęteris fructibus sunt eligendi: hieme vero caricę. Panis quoq; ita vt dixi præparatus, aut cũ melle, aut cũ mulso, aut cum vino aliquo idoneo. veluti enĩ exempla claritatis causa hæc apponimus. vt qui perlegerit ad vniuersalẽ scopum, quo calor humectatioq; petuntur intentus, iudicare de materia simili modo queat. ¶ Quoniã autem tum pituitosum, tum serosum excrementum in senum corporibus colligitur: & vrinas moueri quotidie conuenit, non tamen per pharmaca, sed appio, & melle, & vinis quæ id præstare valeant, & aluum soluere, potissimũ oleo ante cibum absorpto. sed & oleribus, ex oleo garoq;, ante cibum assumptis. Ac quotidie quidẽ tũ per hæc abunde aluus quibusdam soluitur, tum ex ficis. vtiq; cum hi habentur, & prunis, ac aliis id genus quæ ęstate autũnoq; vigẽt. hieme vero & caricis, & prunis damascenis, iisq; aut elixis, aut in mulso, cui pluſculum insit mellis, maceratis. Eritq; id melius, si mel atticũ sit. Longe autem ad deiiciendam aluum, damascenis hispana præstant. Quin oliuas ex muria præsumere aliquando licet. Aloen vero (quod multos senũ q. bus siccus venter est facere video) haudquaq; sumi suaseri. hãc alii ĩ pilulas fingunt cũ brassicę succo, alii tãtum puluerẽ eius alicui inspergunt liquori. qui aliis aqua est, aliis mulsũ. Diuites eã quæ cũ cinamomo cõficitur accipiunt. Medicamẽtũ id alii hieram dialoes, Alii amaram vocãt. Habẽt vero id, alii siccũ, quo potioni inspergãt, alii melle modice exceptũ, non cocto. Verũ nullo horũ senibus est opus, nisi maior aliqua necessitas vrgeat. quippe si iã cõprehensis, aluus soluit: & si nõ quotidie, saltẽ alternis diebus: nullũ plane medicamentosum dari debebit. Quod si biduo astrictus vẽter, tercio die non soluitur: sat eo tempore fuerit, mercurialem herbã & marinã brassicã (græci thalassocramben vocant) & cnicũ, in ptissana, aliaq;, quæ modice medicamẽtorũ vim optinẽt, dedisse. Similiter & terebinti resinã. Sumit autẽ ea, aliquãdo nucis põticę magnitudine. aliquando duarũ triũ ve. Quippe nõ modo aluũ soluere citra noxã potest, sed etiam viscera oĩa, Iecur, lienẽ, renes, pulmonẽq; abstergere. Porro his quæ prædixim⁹, varie vti expediet. neq; vno tãtũ delecto, id perpetuo exhibere. Cui nãq; assuefacta spacio sumẽtis natura erit, eius vim cõtẽnet. Ergo variare vices tũ prædictis oportet, tum vero eo medicamẽto, quod ex caricis cõficit. Sunto autem hæ pingues. auferatq; ipsis, ea quæ foris circuit pellis. pari modo & cnico. mox ambo simul tũdãtur. Esto autẽ & carica, cũ cnico pari põdere. Licebit vero hic quoq; medicamẽtũ experiri. Ac prout se ad sumẽtis naturã habet, alias plus, ali as minus cnici imittere. Sumere vero duarũ triũ ve caricarũ magnitudis modũ. ex ipsa vero (vt dixi) experiẽtia, ĩueniet sibi ipsi quis taliũ omniũ legitimũ modũ. cũ vẽter aliis magis, aliis min⁹ medicamẽtis sit obediẽs.

Marginal notes (printed):

CAP. IX.

Vrinas senibus quotidie mouendas, & aluũ soluendam.

Aloen senib⁹ nõ pbat.

Mercurialis. Marina brassica. Cnicos. Terebintina resina.

Variãda medicamẽta esse, & cur.

Medicamẽ ex caricis.

Senectus 2^ex: Naturalis — ex Morbo et dr Senium ex morbo

Cæterũ nullũ eorũ quæ dicta sũt medicamẽtorũ, exhiberi admodũ copiose debebit. Siquidẽ nõ nulli in præsens gaudẽt, si copiosi⁹ desederint. verum quãto magis sunt vacuati, tãto his vẽter sequẽtib⁹ diebus magis astringit. Quo fit vt ipse, si qui sunt qbus in diuturnis morbis vẽter sistitur, quales potissimũ hieme cõtingũt, quibusq; post lõgã ĩfirmitatẽ ĩ cõualescẽtia similis affect⁹ incidit: his aluum duco nõ acrib⁹ p inferiora ĩfusis, sed tãtũ oleo. Quod etiã sanis quoq;, vbi vẽter astringit, secur⁹ interdum ĩfundas. Quippe quo & sicci⁹ excremẽtũ madescit, & trãsit⁹ efficitur lubric⁹, & corp⁹ ipsũ senis emollit. duris alias pellib⁹ similiter rigẽs. Nõ tamẽ sunt hæc senis, qua senex est propria. Quippe cũ etiã sint iis, q a lõgis morbis cõualescũt, vtilia. Quid igit ꝓpriũ ẽ senis qua senex est? Nẽpe quod tẽperamẽto ei⁹ cõducit. Id eni est, cui⁹ culpa senescim⁹, ali⁹ alio tẽpore citius seri⁹ ve. prout vel natura ab initio sumus cõparati, vel ex vitæ exercitio, vel ex vict⁹ ratõne, vel morbo, vel sollicitudĩe, vel alio id genus ĩmoderati⁹ siccati. Est eni id quod oẽs hoĩes ꝓprie senectutẽ appellãt, nõ aliud q̃ siccũ & frigidũ corpis tẽperamẽtũ. annorũ multitudinis ratione ꝓueniẽs. Accidit autẽ interdũ & ex febrili morbo. Atq; id etiã ex morbo seniũ appellamus, sicuti in libro de marasmo diximus. quippe cũ eiusmodi affect⁹, marasm⁹ quidẽ sit. qui non in animalib⁹ modo, verũ etiã stirpib⁹ visitur. Tradita vero iã est ĩ primo huius operis volumine, proueniẽtis in nobis senectutis necessitas. Ergo tũ ex illo, tũ ex iis quæ de temperamẽtis, atq; etiã ex libello, quẽ de marasmo scripsim⁹, instructior quispiã ad eã artis partẽ, quæ de senũ ductu agit reddi poterit. Siquidẽ oĩs affectionis corporalis ꝓuidentia, in duob⁹ cõsistit. nẽpe ꝓpria ei⁹ internoscẽda essentia, & materiæ præsidiorũ virib⁹. Vt stati in ꝓposito nũc senio, qui scienter ꝓnouit, affectũ eũ siccitatẽ quãdã cũ frigiditate esse, siquidẽ quæ humectent pariter & calfaciãt, præsidiorũ materias norit: is idone⁹ senũ medic⁹ fuerit. Quadruplex vero materiæ gen⁹ cũ sit: quæ sumũtur, quæ gerũtur, quæ educũtur, quę foris admouẽt, vtiq; ex singulis eligere oportebit, quæ calfacere humectareq; possint. Sed ad horũ cuiusq; cõmodũ vsũ, exercitatio quæ p exẽpla fit, maxĩe est vtilis. Scio ergo aliquãdo me pueri thoracẽ q ab reliquarũ ptiũ symmetria id est debita cõueniẽtia, nõ parũ aberat, eiusmodi remedii genere, ad iustã perduxisse mẽsurã. Cinxi illi lato modice cinctu, oĩa quæ sub thorace ad coxas vsq; sunt, ita tẽperãs, vt tũ citra offensionẽ hęreret, tũ nec laxũ quicq̃ relinqueret, nec etiã premeret. Exercitationes vero ĩiunxi, & quæ p tota obeũtur brachia, & vociferationes, quas phonasci ἀναφωνήσεις. appellãt. In vtrisq; vero cohiberi anhelitũ iussi. Id fit cũ thoracẽ ipsũ vndiq; valẽter ĩpuleris, anhelitũ autem sic cõpresseris, vt quẽ pri⁹ attraxeris spiritũ, totũ intus retineas. Itaq; etiã ampli⁹ inspirauerit oportet, qui

Nullũ prædictorũ copiose exhibendum.

A maiore vacuatione, maiorẽ subsequi astrictionem.

Quibus tantum oleum ĩfudit galen⁹

Quid senis qua senex ẽ propriũ sit.

Senect⁹ qd.

Ex morbo senium.

Marasmus.

Omnẽ ꝓuidentiã corporis in duobus cõsistere.

Quadruplex materię genus

Exercet legẽ tem ĩ exemplis.

Oleo aluus soluitur:

Scopus proprius senium curandorum

Alios alijs citius et tardius senescere

Senium ex morbo

CAP: X:

Dictum memoriæ mandandum

Locus notandus pro collegijs

Pueri curatio habentis pectum plus iusto adstrictum.

Materiæ remediorum sunt oes res non nat(ural)es quæ ad 4or fontes reducuntur:

Facienda — Assumenda — Excernenda — Incidentia extrinsecus

hoc cōmode faciet. Quandoquidē quo amplius sit aeris qui cōpellit, hoc magis thorax distentus dilatabit. Quod autem ipsæ quoq; vociferationes, tū magnifaciendæ, tū in acumen tendendæ sint: id minime est obscurū. Si modo vniuersas thoracis partes, valēter exercitari in aio est. Atq; hæc quidem gliscentiū adhuc corporū, ea quæ natura male cōdita sunt, ad iustā cōuenientiā Symmetriāq; restituent. Eadem modice, etiā iis qui pfectā iam magnitudinem cōsecuti sunt, proderūt. verū in sene nihil tale moliendū. vt pote cui feriari infirmas partes, vtilius esse diximus. vtilius vero his est, & cōsueto opere exercitari etiā si modice noxiū sit. Contra iuuenibus, ea mutare quæ nocent, tentandū est. etiā si a pueris his maxime insueuerit. Possunt enim eorū vires, moderate factā mutatōnē sustinere. sperariq; potest i reliquo vitæ tempore fructū aliquem eos ex meliore cōsuetudine pcepturos. At senex, si posset lōgo tempore sensim malam cosuetudinem mutare, propterea quod quo tempore meliore frueretur, habiturus non esset: frustra laborem insumeret. Nō aliter q̄ si qs artem discere quāpiam octogenarius inciperet. Sicuti vero senū, ipsorū inter se, nō parua differentia est, siue id & ætate spectes, siue ex corporis affectu: ita & eorum qui natura ficciore frigidioreq; sunt, si ad mediocrem statū cōpares, nō paruum itemperiei discrimen inuenies, tum ipsorū inter se, tum vero ad senes. Atq; humectare quidem hos profecto calfacereq; cōueniet. Cæterum audatius hæc facere, in his qui p ætatem, maiori exercitio sunt ferundo. ceu quorum validæ adhuc vires sunt. Quippe primū quo omne remediorum consilium dirigitur, eiusmodi intemperies corporis est, non senium, aut ætas aliqua. verū quoniam affectuū naturā, p coniecturam accipimus: iccirco ætatem quoq; cōsyderamus. Porro eadē vtilitas, & consuetudinis noscendæ est: præterea extrinsecus incidētium causarum, quas pcatarcticas græce vocant. Quippe ad certiorem affectuum noticiā, talia omnia nobis conducunt. Remedior𝈀 tamen insinuatio, ex his nō præstat. At empiricis, talia toti9 concursus quā συνδρομὴν vocāt, pars esse censentur, quæ syndrome i ipsa curatione est obseruata, handquaq̄ ex his quæ fieri affectus postulat, inuenta. Quo rationabili9 Hippocrates de agnoscendo præsagiendoq; plurima scripsit. vtiq; i particularibus nos exercens. Quod etiā optimi medicor𝈀 post eum fecerunt. Nō ignari, huic nullo negocio inuentum iri remedia, qui eius quod curat corporis, ęgri sani ve, affectum exacte norit. Siquidem vt sæpe testati sumus, incipiendum ab illo medendi præcepto est: cōtraria esse cōtrariorum remedia. Vbi vero remediorum materiā cōpertam habueris ac simul vires eius intellexeris: male affecto corpori semper cōtraria; optime se habenti, similia viribus esse adhibenda. Quin etiam intemperies ipsas quęcunq; adhuc itra sanitatis fines subsistūt, si corrigere studebis, contraria

Cur seni cōsueto opere vtendū sit etiā si modice noxium sit.

Indicationē faciendorū a teperamento sumi non ab ætate.

Cur ętas cōsideretur, Item cōsuetudo & procatarcticæ causæ.

Hippo.

Cois omnium curādorum corpor𝈀 ratio.

Quicunq affectum exacte nouerit is nullo negocio remedia inueniet.

Ex hoc loco nota non quamlibet Intemperiem morbū facere sed eam que uires lædit.

Dignitas suprema totius artis medice Contraria contrariis remedia

quodammodo victus ratione curabis, quod tamẽ per multum fit ocium. Nã si in negocio sint, similib⁹ vteris. potissimũ cũ ita fuerit corpora assueta. Porro accidit alterũ horũ plerũq; magis ceu natis ipis. ea q̃ sibi sũt acc̃omoda, sua spõte citraq; doctorẽ eligẽtib⁹. Atq; hacten⁹ male affecto corpi cõtraria exhibebim⁹, quoad pristinũ statũ cõsecuta sit. Ceterũ ea vict⁹ ratio q̃ intẽperies corrigit, lõgi⁹ plerũq; procedit. ꝑpterea quod similib⁹ maiore ex parte morbis tẽtantur, q calidiore natura est, calidos morbos facile incurrente, qui frigidore frigidos, & reliquis pro ratiõe. Facili⁹ itaq; qcquid intemperatũ est, ad ꝓpriã naturã redit: q̃ ad optimũ tẽperamentũ venit. Quippe id cũ ĩ medio omnis intemperãtię sit: qsqs cõueniente naturæ suæ morbo laborat, ab eo lõgius abest. qui dissimili, minus. Ergo nec assuetudines ipsæ tametsi prauæ sunt: displicẽtibus adhuc sibi corporibus mutandæ sunt. Quin nec per sũmã sanitatẽ semper id tentãdũ, sed tũ cũ is cui mutandæ sunt, a ciuilib⁹ negotiis maxĩe vacat. Hæc itaq; cõmunia omniũ tẽperamentorũ præcepta particulatim variant, ꝑut intemperantia quæuis ab optimo temperamento recessit. Nec mirũ sane est, si intẽperatæ naturæ, quæ in medio exactæ sanitatis, & morbi sensibilis cõsistũt: etiã ad ordinãdi vict⁹ modũ sit ancipites. Sed nec illud mirãdũ, ab iisdem adiuuari lediq; homines videri. Nã cõtra si omnes inter se similẽ corporis statũ optinerent: vtiq; mirandũ tũ esset: aliquos iuuari lediq; ab iisdem. Sed quoniam cõtrarii inter se multorum homiũ corporis status sunt: ratione nõ caret, quod ex cõtrariis etiã vtilitatẽ percipiãt. Quo magis de medicis omnibus mirari cuipiã licet, quicũq; nullo prius naturarũ facto discrimine, de sanitate tuenda scribere sunt aggressi. Sicuti enim fieri nõ potest, vt vnũ calopodium ad omnes homines sutor accõmodet: ita nec medic⁹, vnã oib⁹ vitæ speciẽ, quæ cõducat. Hac igit̃ de causa, q̃dã saluberrimũ esse affirmãt, abũde quotidie exercitari. Quidã nihil obstare quo min⁹ in qete prorsus degatur. Et sunt qb⁹ lauari maxime salutare videt̃. Aliis minime. Quin etiã devini aquęq; potione. Itẽq; de aliis ad eũdẽ modũ, nõ iis modo quæ ad salubrẽ vict⁹ rationem ꝑtinent, sed etiam morborũ remediis, pugnãtissima inter se scribũt. Adeo vt vel vnũ quippiã quod oib⁹ iis inter ipsos cõueniat: rarũ inuẽtu sit. Cæterum vsus ipse docet, tũ ab iisdẽ ipsis aliquos ledi iuuariq;, tum a contrariis pari modo. Equidẽ quosdã noui q si triduo se ab exercitatione abstinerent: protinus ægrotabãt. Alios ĩ perpetua quiete degẽtes: tamẽ secũdã valetudinẽ tueri. Atq; horũ ipsorũ, alios minime lauare. alios nisi lauassent, illico febricitate. sicut Premigenes mitylene⁹. Atq; quod hæc quidẽ ita fieri cernãtur: etiã ij q̃ solo vsu artẽ colligũt, nouere. Nemo tamẽ eorũ ita vt in morbis notas prodidit, qbus quis intẽtus, quã qsq; victus ratõnem postulet, iuenire posset. Quippe ĩ paucissimis iuenias exacte traditas, quas empirici Syndromas .i. cõcursus vocãt. queãdmodũ in ꝑipneumonia, & laterũ

Quomodo consuetudo mutanda.

Non posse vnã vict⁹ rationẽ omnibus accõmodari.

Variæ de victu sentẽtiæ.

Premigenes mityleneus.

Syndromę.

*Primigenes iste erat temperaturę calidę et humidę aptę in facillime excrementorum copiam congereret, dicitur n. ista temperamenta Putredinosa in Meth: et facili d causa febricitat!

Syndrome quo facillime Morbi dignoscuntur, non in omni morbo apparet, sed plerique Morborum coniecturalem habent dignotionem.

Premigenes frequentiter utebatur balneo, ex ratione adinuenit Gal. quia calido et hiico temperamento preditus erat

cõpũctõne. sed plærique morborũ cõiecturalẽ habẽt dignotõnẽ. vt q nõ ex certorũ icidẽtiũ collectu noscãt, sed hoiem desyderent, q oino corpis affectũ calleat. q oia quæ eiusmodi affectui cõsonẽt, iuenire sigulati queat. Quippe qd ppositũ ẽ: nos ipsa ratõe ducti adhuc iuuenes ĩuenim⁹. Vnde etiã manifestũ ẽ vsũ quãtũ vis lõgũ, sine rõne talia iuenire nõ posse. Nã de Premigene cũ audirẽ: nisi lauaret oino febricitare: collegi rõne eũ fumida excremẽta gignere. quæ trãspiratu emitti postularẽt. Cæterũ cũ dẽsior cutis eẽt, q̃ vt ea trãsmitti oĩa sineret: collecta, sub cute calorẽ excitare. Itaque etiã balneũ eiusmodi naturis vtilissimũ eẽ, nõ ob id modo qd fumidũ euocet sed etiã qd humectet. idque dulci humore. Ergo placuit explicata quoque manu, premigẽis thoraci inecta: cuiusmodi esset caloris q̃litas explorare. vt vero acrẽ mordacẽque cõperi: nõ dissimilẽ calori eorũ q cepas ampliter comedissent: multo adhuc magis euẽt⁹ causã pbe cõiectasse mihi psuadẽs, pcõtabar ecqd sudoris illi citra balneũ incideret. Negãteque id: iã firmiorẽ habere me affectus ei⁹ noticiã mihi psuasi. Qui etiã alios quosdã vidim⁹, qb⁹ mordax calor erat similiter vt huic. Nõ tamẽ hi vna balnei itermissione febricitabũt. Propterea qd p sudores, excremẽta his vacuabãt. premigeni prẹter naturalẽ habitũ: etiã victus ratio, vel semel itermisso balneo febricitandi occasio erat. Nã plurimũ domi versabat. Ibique scribẽs, vel legens, psẹuerabat. pptẹrea qd peripateticæ disciplinæ icũbebat: i qua nemini suę ætatis erat secũdus. Scimus & his q minime natura tale excremẽtũ aceruãt, istãtẽ laborũ diligẽtiã curãque, gignẽdi eius causã esse. Itaque etiã alteri cuidã, cui æque atque illi mordax calor erat: tã & si balneũ vno die itermitteret: cõtigit nõ febrire. pptẹrea qd nec studijs deditus erat, & negocia sua p vrbẽ inambulãs obibat, emẽs, vẽdẽsque multa, etiã pugnãs subide. In quib⁹ sudare coactus ẽ. Ideoque etiã alterũ quẽdã ex iis qui æstate quotãnis acuto biliosoque morbo laborabãt, multos iam annos seruaui: exercitari vetans. Nam cum calido siccoque temperamẽto esset sicuti pmigenes etiã exercitatione vtebat pceleri, tũ vero sole ac puluere. Cõtigit ergo ei & calorẽ imodice augeri, & cutẽ dẽsari, atque ad trãspiratũ ineptã reddi. quę ambo vbi cõcurrerũt: nimirũ corp⁹ cui acciderũt, paratũ ad febrẽ reddũt. Ergo qd in medẽdi arte sẽper vsurpare soleo: id nũc dicã. facillime qdem quod quęrit ratiocinatio iuenit, fidẽ vero ei⁹ experiẽtia cõpbat. Quãq illud multo maxie mirãdũ est, cũ hippocrates moneat, calidis naturis vtili⁹ esse i ocio agere, q̃ exercitari: nõ paucos tamẽ medicos eẽ q ne norũt qdem cuiusmodi tales hoĩes sint. sed iuxta, oib⁹ exercitatiões iiũgãt. Ediuerso nõnullos eẽ, qbus nihil ad sanitatẽ cõducere exercitatiõnẽ placeat. Sed & tertiũ ab his gen⁹ esse, q assuetis exercitari, id permittãt. nõ assuetis iterdicãt. Quorũ nemo plane nõ errat. Minime tamẽ hi q tertio loco dicti sũt. Quippe qui cuilibet rei isuescũt: magna ex pte naturæ suæ cõuenientẽ cõsuetudinẽ deligũt. pptẹrea qd ab iis quæ nõ cõueniãt, subide lesi: ipsa repudiãt. Aliq tamẽ vel dulcedine victi, vel pnimia demẽtia se ledi nõ sẽ

Calidarum naturarũ varia exempla.

Balneum educit humectat dulci humore cutem esse erat.

Primigenes phus calidi temperamenti.

ratiocinatio adinuenit experientia fidem comprobat quibus duobus Gal. innitebatur.

Tres de exercitatione hereses

Cur consueta cõueniãt

Biliosę Naturę exercitatio non conuenit

Nota ex hoc loco Morbos nonnullos esse facillime dignotionis quia coniunctam habent Pathognomonicam Syndromen, de qua et Gal. 4. d roe u. i. m. a. t. 62. Siq. Medicus in dignotione horum morborum decipiat: maxime infamię culpam subit, ut in hoc anno factũ est à Piccinino et Guarnaccino Collegis meis, qui turpissime lapsi sunt in hunc errorẽ qa non cognouerũt Lethargũ quo obijt Augustinus de Planis, in quo lethargo adfuit Pathognomonica Syndrome, ut propensio maxima ad somnũ conniuentibus oculis, stupor mentis, abolita memoria, urinę detentio, immobilitas, iacendo super renes, febris lenta, oculi et facies nõ sibi similes, et huiusmodi alia signa. Alij uero Morbi coniecturalem habent dignotionẽ, in quorum cognitione

1696

tientes: i malis cõsuetudib⁹ ꝑsistũt. verũ hi pauci. plures q nõ ꝑsistũt. Quo magis rõnabile ẽ min⁹ errare medicos eos, q omnẽ cõsuetudinẽ seruãdam cẽsẽt. Qui vero nihil ad sanitatẽ itereſſe putãt exercitat⁹ qs cibũ sumat an cõtra, item q oẽs exercitandos putãt: hos peius cõsulere, q̃ q ꝑdicti sũt. Horũ vero ipsorũ si iter se cõparent, min⁹ icõmodi sũt: qui ante cibũ ꝑpetuo exercitãdũ esse putãt. Quod & hippocratẽ ꝑcipere aliqui sũt rati. Labores eni cibos præcedere i aphorismis legi. nõ vidẽtes hoc loco, de ordine eũ locutũ exercitationis & cibi. nequaq̃ illud affirmare, qđ oib⁹ hoibus hæc ambo cõducãt. Imo quib⁹ exercitari expedit: ꝑcedere exercitiũ cibos debere. Quod autẽ nõ oib⁹ ꝑsit: & i libro de vulgo grassantib⁹ morbis, apte testat⁹ est: vbi calidas naturas qescere cẽset, & i aphorismis tecti⁹, sub vniuersali ꝑcepto, vbi cõtrariorũ cõtraria eẽ remedia ꝑponit. porro fieri potest. vt pugnare aliquãdo videãt huiuscemodi ꝑcepta. Nõ deficiẽtib⁹ q omnẽ motũ ipsi moto corpori cõueniẽtẽ, exercitationẽ nominẽt. Aliis tãtũ eũ q vehemẽtior sit. Ita vt priore significato oẽs hoies exercitationẽ desyderare neminẽ lateat. Secũdo vero significato, nõ ita se habere. Eoꝝ nãq; q i carcere sanitatẽ suam tuẽt, parũ apte mihi mẽtionẽ facere qdã videt. Quippe q spacio prorſ⁹ pereũt. si oĩno tũ vngi, tũ lauari ꝑhibent. Quod vero ad paucos dies isalubri vict⁹ rõni resistũt: nihil sane miri. Si igit exercitationis vocabulo oĩs venit mot⁹: & q inãbulauit, & q ꝑfrict⁹, & q lot⁹ ẽ, exercitat⁹ dicet. dũmodo cõueniẽte modo ꝑsẽti corpis statui sit mot⁹. qđ si qs etiã ab iis sit ꝑhibitus: oĩno ægrotabit. qui eni ab iis i carcere ꝑhibẽt: eos nũc nõ modo ægrotare, sed etiã mori videm⁹, si diu sit iclusi. sin vehemẽtiores tãtũ mot⁹ exercitationes vocẽt: eo pacto veꝝ sit: nõ egere oĩs hoĩnes exercitatõe. Stati eni ꝑmigenes ille nullũ reqrebat violentũ motũ. Sed nec i porticu, q̃ ẽ ante balneũ, exiguã ante lauãdũ inãbulatõnẽ. Imo vnctũ esse ex oleo, & a balneo aquã detersiſſe, satis magni mot⁹ sũt talis tẽpamẽti hoi. Hic vero & ãte cenã ãbulabat, & cũ amicis disputabat. similiter mane quoq; domi. Nusq̃ igit ex ipsa i totũ desidia, adiut⁹ q̃s q̃ ẽ. Sed cũ quietẽ agere calidis naturis hippo. suadet vehemẽti motiõe vti vetat. Porro ipse multos q ꝑpter eos mot⁹, quos ꝑ totã æstatẽ exercebãt, i pricipio autũni quotãnis ægrotabãt: ipsis vetitis: sanos reddidi. Queãdmodũ rurſ⁹ alios a vehemẽti exercitatõne ꝑhibui. Alios a qete ad exercitia traducẽs, cũ sæpe ante ægrotaſſet, i saitate seruaui. porro hi frigidiores sũt his q tẽperati, & mediocres sũt. & affectu plane cõtrario, his q caliiores ſicciores q; sũt. Dixim⁹ autẽ tẽpamẽtoꝝ notas nõ solũ i libro de tẽperamẽtis, sed etiã i libro de arte medica. Is eni vni ex libris nostris ẽ titul⁹. Mirãdũ vero de iis medicis ẽ, q ne ea qdẽ quæ sẽsui euidẽter apparẽt, agnoscũt. Quis eni latissimũ esse hominũ discrimẽ nũc nõ videt? Adeo vt eadẽ exercitia ij dẽq; cibi, alios bene, alios male habeãt. nõ sec⁹ q̃ i morbis. Quare sicuti quod non omnes eadẽ requirant, eos scire decuerat, ceu ma-

Examinatõ

Hippo.

Pugnare inter se videri aliquando ꝑcepta de exercitatione. Solutio.

Liber de arte medica.

De exercitationibus seorsum unicuique Naturae conuenientibus.

nifeste apparens: ita cũ cõmẽtarios scriberẽt, determinare ac docere, quæ quib⁹ vel cõducerẽt, vel officerẽt par erat. Quid igit̃ causę fuit, cur eiusmodi determinationes, tametsi ab hippocrate proditas, omiserunt? Nẽpe quid aliud q̃ perdita ambitio? dũ dogmatũ principes noïari, atq; inde gloriã cõsequi inter homines studebant. Cui⁹ causa illi nõ ea quidẽ quæ manifeste apparẽt: sed opiniones quas ipsi vltro ponebant sequi voluerunt. Posteri vero qui in hos inciderũt, persuasi pleriq; sunt. propterea qđ nec qcq̃ didicissent meli⁹, & simul rudes, imperitiq; demõstratiuę sciẽtiæ omnino essent. Qui nãq; hanc sequet̃, facile tũ vera dogmata a falsis discernet: tũ quæ certis determinationibus scripta sũt, ab ijs quę non ita. Idem nimirũ inscitiã eorũ omniũ dãnabit, qui citra determinationẽ de dissidentib⁹ aliquid scripserũt. Quo magis, quęnã esse determiatiões debeãt alti⁹ repetẽtẽ, sed breuib⁹: diligẽter audies. Quib⁹ mordax calor natura est, adeo vt fumida gignat excremẽta: his balneũ salubre est. Tũ mot⁹ q; & exigu⁹ & lẽtus sit. mult⁹ autẽ & celer aduersissim⁹ est. Itaq; istis non semel modo, verũ etiã bis die lauari cõducet. potissimũ æstate. Esse quoq; boni succi nutrimentũ in quo nihil insit acre. In sole autem versari, & irasci, & multũ cogitare: his inimica sũt. Qui diuersę ab his naturæ sũt, (hi autem sũt q frigido & humido tẽperamẽto sũt), valẽtiores mot⁹ desyderãt. ac victũ in quo supet quod tenuẽ succũ faciat. Is cuiusmodi sit, dixim⁹ sigulari libro. Hi vero nec si in sole exercites, ledũt. Nec etiã si balneo abstineãt. Ac maxima quidẽ est dictarũ inter se naturarũ differẽtia. Aduersissimũ eni est humidũ & frigidũ tẽperamẽtũ, ei quod calidũ est & siccũ. maxima rurs⁹ ẽ, & calidi ad frigidũ & humidi ad siccũ. Porro frigidũ & siccũ senũ tẽperamẽto q̃ simillimũ ẽ. Itaq; etiã celerit̃ senescũt eiusmodi corpa. dictũq; de hoc tẽpamẽto supra abũde est. Humidũ vero & calidũ: fluxionũ viciis obnoxiũ est. Cæterũ qđ oib⁹ itẽperatis naturis cõmune præceptũ est: id expedit in hac quoq; seruari. Est autẽ id vt eas corrigas quidẽ cõtrarijs. sed dũ plane in ocio sũt. Serues autẽ similib⁹. cũ p negocia sibi vacare nõ possũt. De exercitationib⁹ huiusmodi corporũ ita statuẽdũ est. plus quidẽ his laborãdũ eẽ, ꝑpter corpis humiditatẽ. præceleri motu nõ vtẽdũ, ꝑpter calorẽ. porro attẽdendũ diligenter est cũ ex segniore vitæ ratione, ad exercitatõnes se trãsferũt. Illico eni fluxionũ tẽtãt morbis nisi pri⁹ sint vacuati, q̃ exercitatiões adeãt. Quicqd enim in corpore cõcretũ & crassum in humoribus fuerit, aut etiam modice frigidũ: id statim in spiritum vertitur ac funditur. Itaq; etiã vere tales naturæ maxime his morbis patẽt, q ex pleitudine oriũt̃. Quales sũt synãchę, cynãchę destillatõnes, quos catarros uocãt. hęmorroides, sanguis profluuia, articulares morbi, ophthalmię, pipneumonię, laterũ cõpũctiões, reliq deiq; oẽs quorũ gen⁹ ẽ phlegmone. Quare etiã occupare per veris initiũ sanguis detractione oportet: aut per incisam venam, aut scarrificandis malleolis.

CAP. XII.

Quales esse determinationes debeãt exẽpla p varias naturas
Quæ apta his quibus mordax calor natura ẽ.
Quæ frigidis & humidis apta.
De frigidis & siccis, supra.
De calidis & humidis.
Oĩs temperatę naturæ preceptũ cõmune.
Exercitatio ꝑpositorũ.
Si ab ocio se ad laborem transferunt qd agendũ.
Morbi q ex plenitudine oriuntur.

Medicus debet callere artem syllogisticam

Exercitatio biliosorum corporum.

Exercitatio pituitosorum corporum

frigida et sicca corpora facile senescunt

idem praeceptum habes supra et i libro de arte medica

Nota q̃ ex motu isti ledantur

Precauer morbos in uere expedit per uene sectionem atque purgationem.

Temperamentum

calidum et siccum facile colligit fumida excrementa praesertim si habitus corporis obstructione laborat. maxime autem iuuantur balneo

frigidum et humidum istis conuenit maxime exercitatio.

calidum et humidum fluxionibus maxime est idoneum.

frigidum et siccum simile est temperamento senum facile senescunt ista corpora

Quod si ita inanire recusent: purgãdi medicamẽto sũt nõ simplicis facul tatis. sed quod trahere & flauã bilẽ, & pituitã, & serosa excrementa possit. Quæ vero de exercitationũ ratione dixim⁹: eadem & de balneo dicta esse putandũ. Quippe quod ipsum quoq; nõ tutũ est, nisi prius inanitum corpus sit. Inanito vero vtile est. potissimũ cuius lauacri aqua potabilis nõ est, sed in qua vis aliqua ꝑ halitũ digerẽdi subsit. Vinũ autem frigidis siccisq; naturis vtilissimũ esse prius dictũ est. An vero calidis omnibus idoneũ nõ sit, sed vtilior his aquæ potio sit, sicut in libro de popularibus morbis siue epidemiõ legim⁹: nũc ęstimãdũ. Fortassis enĩ absurdũ omino cuipiã videbit̃, iuuenẽ qui athletic⁹, vel militaris sit, aut etiam fossor messor ve, aut aratror, vel deniq; qui robustũ aliquod op⁹ exercet: aquæ tãtũ potione vti. atq; ĩ hoc falli hippocratẽ, cũ calida tẽperamenta aquæ potionẽ poscere, absolute ꝓnũciet. Mihi vero hippocra. nõ absolute id, sed de naturis sũme calidis quæ vtiq; ꝓpter intẽperiẽ tales sint, dixisse videt̃. nõ quod plurimũ habeãt naturalis caloris, quẽ ipse augeri in athletarũ exercitio cõfirmat. Atq; ex itẽperie calid⁹ est: is neq; athleta, neq; miles bonus, sed neq; fossor messor arator ve aut deniq; rustica vrbana ve opera fortis vnq̃ euadet. Quippe valẽtiũ hominũ ea sũt munera. Porro tales nũq̃ fuerĩt nisi mediocri sint tẽperatura. Atq; si media tẽpeire sint: vtiq; plurim⁹ iis fuerit naturalis calor. Ac tali quidẽ naturæ, mediocre ꝑfecto dãdũ est vinũ. sicuti ipsa quoq; mediocris est Atq; hactenus saltem mediocre quod ipsa mediocris est temperamenti. quando hanc quoq; necesse est non solum in senectute, sed etiam in remissionis tempore, media tẽperatura frigidiorẽ euadere. Si cui ergo vt ĩ intẽperie quæ ĩtra sanitatẽ cõsistat: calidissimũ tẽperamẽtũ sit: huic oĩno vinũ circũcidisse ꝓdest. Sed cũ triplex genere sit calidi tẽperamẽti differẽtia, vna ĩ qua reliqua cõtrarietas (nẽpe quæ ĩ humido siccoq; cõsistit) mediã tẽperiẽ seruat. altera ĩ qua siccitas subsultat, & tercia ĩ qua vna cũ calido etiã humidũ redũdat: vtiq; ĩ qua altera cõtrarietas mediũ tẽperamẽtũ tenet, nũq̃ fuerit vltime calor immodicus. Quandoq̃dem huic siccitas statim suꝑuenit. Ista vero nõ ponit̃ a nobis sicca. At in qua siccitas calori est adiũcta: ĩ hac ĩcidere aliquãdo potest. q̃lis est ĩ intẽperie quę cũ sanitate cõsistat plurim⁹ præter naturã calor. idq; lõgo tẽpore. plurimã vero breui spacio, etiã quæ cũ humiditate cõiũcta est ĩmoderatã caliditatẽ, vt ĩ sanitatis ĩtẽperie, fieri licet. Ac ei quidẽ quã prĩo loco dixim⁹ differẽtiæ tãtũ diluti vini, quod ὑδατωδες vocant exhiberi sinemus, quantum a summa intemperie ipsa recessit. Reliquarum autem neutri. præsertim cum summa sit, queadmodum ostẽsum est. Quę enim tales intemperies nõ sunt: iis dãdũ vinũ est, sed exiguũ & dilutũ. tale porro est quod colore quidẽ est albũ substantiã tenue. Sicut ediuerso frigidis intẽperãtiis, calidiora vina præbemus. At

Nũ vinũ calidis omnibus naturis ineptum sit.

Hippo. interpretatio.

Triplex calid. naturæ differentia.

Quæ vina q̃bus naturis danda.

quod calidissimum quidem vinũ est: id frigidissimis intemperãtiis est vtile. Reliquis vero qđ portiõe respõdet. Neq; enĩ eius tãtũ meminisse oportet, quod cõtraria cõtrariorum sint remedia, sed etiam quãtitatis rationem in singulis contrariis habere. Ergo sicuti de medicamentis ostendimus nõ solũ æstimandũ esse calidũ ne an frigidum quicq̃ sit, sed etiam quoti in iis ordinis sit: ita & de vinis est agẽdũ. non solũ dilutũ aut calidũ deligẽtibus nobis, sed quod vt ad intẽperãtiæ speciẽ, calore frigore ve suo cõueniẽter occurrit ac respõdet. Hęc vero dicta mihi de iis sũt: q mediã senectutis ætatem agunt: vtiq; nec ignorãti, primã ei⁹ partem eẽ quæ ωμογεροντων .i. eorũ qui cruda viridiq; adhuc senecta sunt, dicit̃ ꝓpterea quod adhuc obire ciuilia negotia possunt. secũdã autem cui apte nomen ipsum inditur, eo quod ipsa sit de qua dicit̃. Vt lauit sumpsitq; cibum det membra sopori. Quod tamen in terciã nõ conuenit. In quã telephũ grãmaticũ bis ter ve mense lauari dixi. propter enim viriũ infirmitatem, assiduũ hi balnei vsũ nõ sustinent. Accedit quod ꝑ habit⁹ frigiditatem mordatia hi excrementa non pariũt. Nominãt eũ qui ad hanc partem peruenit græce πεμπελον. sicuti aiunt q̃ vocabulorũ etymologiis gaudẽt: ab eo qđ est πεμπεσθαι την εἰς ᾅδου .i. mittẽdo ĩ põpã quę ducit ad manes.

> In contrariis exhibendis quãtitatis quoq; rationẽ habendam.
>
> Triplex senectus

GALENI DE SANITATE TVENDA. LIBER SEXTVS THOMA LINACRO INTERPRETE

Liud huius de sanitate tuenda speculationis argumentum hoc libro inchoaturus, repetenda censeo eorum quæ hactenus tractata sũt capita. quæ vtiq; dicẽdis sũt necessaria. Igitur primum diximus quid sit sanitas. secũdo loco generalis eius descriptio posita est. tertio quemadmodum seruari ea possit, est ꝓditum. Ad hæc illud adiectum, animalium corpora perpetuo mutari. indeq; adeo necesse esse, sanitatem eorũ quæ alias corrũpi periclitet̃, nostræ ꝓcurationis indigere. anteq̃ tã notabilis mutatio fiat, vnde iã manifeste ęgrotent. ꝓcurationem vero nõ aliũde cõstare q̃ ex cibo potioneq;, quib⁹ quod de substãtia corporis decidit, reficiat̃. Altera incurabilis esse demonstrata mutatio est, scilicet quæ pro ætatis ratione accedit: propterea quod cuiusq; animalis corp⁹ a prĩa genitura, ad exitũ vsq;, toto interueniente tempore siccescat. Cæterũ qui salubrem viuẽdi rationem ignorãt credibile est hos citius q̃ ꝓ naturæ ratione iterire. Quoniã autẽ (vt dixim⁹) necesse est omne genitũ animal nutriri, substãtia vero ciborũ vniuersa ĩ nutrimẽtũ non abit, ac ꝓinde viciosũ qddã ex supuacuo ei⁹ reliquit̃, qđ ꝓprie excremẽtũ vocãt: præparatę a natura quædã corpis ꝑtes sũt, quæ id secernãt atq; emittãt. Plurima vero cũ sit ĩ naturis corporũ differẽtia: ratiõabile est suã

esse cuiq; sanitatis tuēdæ ꝓuidētiā. Primū igit eo homine qui optimo sit statu, pro materia tractationis ꝓposito: queadmodū hunc quispiā in sanitate custodiat, tradere studuimus. Cū autē variæ occasiones sint quibus secunda valetudo varie couellit: eū qui optimo corporis sit statu [vni sibi vacantē] ac ab omni ciuili negocio liberū, in sanitate seruare proposuimus. Atq; hūc quidē cū in primis quinq; libris queadmodū quis a prima ineūte ætate ad vltimā vsq; senectutē ī sanitate custodiat docuerim': nūc ad eos veniemus, quibus per negociorum qualitates, esse, bibere, atq; exercitari debito tēpore non licet. Præterea ad eos qui statim ab ortu valetudinarium corporis statum sunt sortiti. sane breuior erit de his sermo q̄ prior. quis suapte natura lōgior sit, propterea quod plurimarū materiarum vires quib' ad secūdæ valetudinis tutelā vtimur prędictæ iam sunt. Nā cū frictione, balneo, exercitatione, cibo, potione, fomento, calido frigidoq;, veneris tū vsu, tū abstinētia, & si quid aliud eiusmodi est, mutationes fieri corporis cernam': vtiq; horū omniū vires (vt dixi) pri' sunt ꝑditæ.

Quid in prę cedētibus libris sit actum.

De quib' in hoc libro agatur.

Viciosi autē corporū status, genere duplices sūt. Cū elemētares, & primas corporis particulas, quas aristoteles ὁμοιομερῆ .i. similares vocat: alii æquabiliter, alii ïæquabiliter, attēperatas habeāt. Dico autē æquabiliter tēperari, cū ad aliquā intemperiē versę æquabiliter corporis particulæ omnes, aut frigidiores iusto, aut calidiores sūt redditæ, aut sicciores aut humidiores, aut per cōiugationem, quędā calidiores simul & sicciores, quædā humidiores pariter & frigidiores, & quędā humidiores & calidiores, quædā sicciores & frigidiores. Qui etiā ī istrumētaliū ptiū cōpositōne: quædā æquabiliter, q̄dā ięq̄biliter, sūt cōditæ. Ac primū q̄dē dicā hic quoq;, q stat' corporū sūt maxime valetudinarii, sicuti & pri' [q maxime sanus esset] ostēdi. Verū is vnic' erat. eteni in omniū rerū genere quod optimū est: id vnū est, viciosa vero plurima sunt. Duplex tamē est eorū secūdū gen' discrimē: ceu paulo ante dixi. Alijs simili ītemperie oēs partes habētibus, aliis dissimili. Atq; eorū quidē quæ similē ītēperātiā habēt, ea pessima esse cōstat: quæ has validas habēt, ac potissimū frigidas simul & siccas. At q̄bus ïæqualiter se habēt corpis partes, horum unmerare q̄dē varietates facile nō est. Cæterū illa quoq; duplici genere, specie ve, siue quouis alio modo nomiare velis variare licet. Nā maxīe q̄dē ea morbis patēt: quorū pricipes maximæ ptes, cōtrariis tēperamētis sūt affectæ. min' obnoxia valetudini sūt: q̄bus diuersę a pricipib' partes ita se habēt. Equidem aliquos iā uidi quib' vēter frigidus erat, caput calidū. Sicut cōtra, q̄b' caput frigidū erat, vēter calid'. Vidim' autē & ex accidēti, non primum nec ꝓpria tēperamenti ratione, assidue afflictum bili ventrem. qui alioqui non erat natura calidus. æque vero & refrigeratum alterum, q̄uis nō esset natura frigibus ad eūdē modū & caput, & iecur,

Optimū in omni genere vnum eē.

Valetudinaria corpora, duplicia.

Quæ pessiā ītemperātia

Alia itē intemperātia pessima

& lienem, atq; etiam alias partes, aliarum quandoq; intemperantiis affi ci. cum aut ipsæ haudquaq̃ lesæ in proprio temperamento essent, aut etiam contrarium plane q̃ aliæ affectum haberet. Primum ergo de iis verba faciam, qui æquali sunt intemperie. idq; ab iis qui præcalidi sunt auspicatus. Sane dictum a nobis in libro de temperamentis est, fieri nõ posse vt intemperies quælibet, sola diu duret. quando ipsa sibi ipsi alteram ex necessitate asciscit. Indeq; factum, vt pleriq; medicorum quatuor tãtum esse intemperantias putarint. easq; cõpositas. Simplices vero ne esse quidem. Nam & calidam, dũ humiditates semper consumit: parere siccitatem. Et frigidam, dum nihil absumit: humoris incremento quodammodo conferre. Eodem modo & siccam, per eas ætates quibus augescit animal calidius ipsum semper efficere, quibus vero decrescit, refrigerare & siccare quidem solidas corporis particulas. congerere vero abundantiam excremẽtorum. Simili modo si humida, cum modice calida coierit: existere aliquando in vtraq; oppositione mediam temperiem. vtramq; oppositionem intelligo, & quæ ex calido ac frigido consistit, & quæ ex sicco & humido. Erit autem medii temperamenti, quod eucraton græci vocant: eiusmodi itẽperẽtia, in ipso præcipui vigoris tempore, quã ἀκμὴν græci vocant. sed & in remissionis tempore prout ipsi conuenit. Optimam nãq; tẽperiẽ in adolescentia corpus optinet. Reliquæ omnes ætates deteriores hac sunt. vt prius est ostensum. Atq; hoc etiam meminisse conueniet vnum id quoq; ex iis quæ dicta sunt. Cum enim duplices actiones inanimalibus sint: certe corporales pueri præcipuas optinent. quæ animi sunt, ea quæ a pueris ad remissionem vsq; succedit ætas. Nec tamen est has ætates, annorum numero circumscribere. quemadmodum nonnulli fecerũt. nisi forte in latitudine quadam. Ergo pubescere quidem incipiunt aliqui, vbi quartũdecimũ annũ expleuẽrũt. Quidam vno post anno, aut etiam amplius. initium præterea remissionis nõ nulli habent statim a trigesimo anno. Non nulli post quintum & trigesimum, ac robur quidem omnibus minuitur, post ipsã summi vigoris ętatem. Non tamen hi sanitatem amittunt. tametsi minus hanc q̃ ante laudabilem habent. Cæterum hanc habent, non solum vsq; ad initium senectutis: verũ etiã in ipsa senectute tota. quæ ipsa quoq; quibusdã naturalis esse morbus videtur. Cũ enim nec dolore angũtur vllo, nec vllam actionem earũ quibus ad vitæ munia vtimur, aut penitus amiserũt, aut omnino imbecillam habent, vtiq; sani sunt: sanitate quæ senectuti sit congrua. Meminisse enim profesto oportet, eorũ quæ de sanitate demõstrata sunt, nempe quod ampla sit eius latitudo. Iam si tertia quoq; corporis affectio est, quam neutram herophilus appellat, quæ in iis qui e graui euaserunt febri, conualescendi tempore cernitur, & senili ætate: omnino

De iis qui ęquali sunt intemperie.

De pręcalidis.

Simplicẽ intemperiẽ nõ diu solã durare.

Duplex qualitatũ oppositio.

Optima tẽperies i adolesentia.

Corporales actiones in pueris pollere aiales in reliqua ętate

Initium pubertatis.

Initiũ remissionis.

Quando robur minuit.

Herophilus.

De temperam.to Calido

extra morbum senes erunt. Actiones tamen perinde vt ij, qui in florẽ ætatis sunt: firmas valentesq; non habebunt. Verum si ad videndum, audiendum, ingrediendum, aliaq; facienda, quæ seni expediunt: nullo deficitur corpus: etiam hoc rationabiliter senis sanitatem nomines. (vtiq; totum hoc iungens, senis sanitatem,) non absolute sanitatem. hæc enim propter ipsam actionum virtutem, integra est, & de qua queri non possit, senum sanitas querimoniis non vacat. Quanuis enĩ omnes actiones habet: nullam tamen validam habet. Atq; adeo illa pars artis quæ de senum ductu instituitur: huc tantum consilia dirigit: vt sanitatem eorum quatenus fieri licet, tueatur. Corpora vero quæ a prima statim genitura pronum ad morbos statum sortita sunt: ea plane ad senectutem nunq̃ perueniunt. Aut si quando peruenerunt, vno saltem diutino morbo penitus laborant. Proposuimus autem in hoc libro, de iis disserere, qui vicioso corporis sunt statu, atq; hos quemadmodum sanos plurimum tueamur disquirere. Ergo initio ab iis sumpto, qui parem in omnibus corporis partibus intemperiem habent: primũ de iis agamus, qui calidius temperamentum sortiti sunt. Cæterum in humiditate, ac siccitate, modice se habent. Ac talis quidem corporis natura ab initio statim magis apparet sana, q̃ ea quæ in vtraq; oppositione viciosa est. vtranq; oppositionem intelligo, & quæ ex calido & frigido cõsistit, & quæ ex humido & sicco. Eadem dentes edet citius, & citi⁹ articulatã vocẽ proferet. & citius ingredietur, & singulis annis ad portionem increscet. postea vero q̃ adolescentię annos cõpleuerit: exinde ad remissiouem vsq; manifeste calidior apparebit. Sic vt tum morbis, tum symptomatis quæ a bili oriuntur, facile sit obnoxia. Multus nanq; calor dum humorem absumit: siccius temperamentum reddit. At cum florens iam ætas item calida sit: nimirum composita eorum temperies, calida simul siccaq; erit. In talibus autem temperamentis, bilis abundare tum pallida, tum flaua solet. Ergo qui hac natura sunt ad ætatem vsq; adolescentiæ similiter educandi ijs sunt, qui optimæ sunt naturæ. de quibus dictum in pręcedentibus est. Postea vero q̃ absolutum eorum corpus sit, consyderare oportet: vtrum ne bilis excrementum illis per aluũ expellitur, an ad superiorẽ uentrẽ sit propẽsũ. Si enĩ deorsũ feratur, cõstat non debere esse sollicitos. Sin superiorẽ ventrẽ petat: p vomitũ est emittendum. scilicet lõge valere iussis, philosophis ijs qui vomere ex aqua tepida post exercitationes ante cibum vetant. Nam vino nec ipse sane tũ eẽ vtendũ suaseri. nisi difficulter id faciãt ex aqua. Quippe eiusmodi quædam corporum naturæ sunt: quibus vtiq; vinum dulce, sed vbi aquam præbiberint, est concedendum. Præterea

CAP. 3um

De tempera mento calido.

Educatio.

Nota ex hoc loco ẽẽ aliquos homines qui nõ peruenerunt ad senectutem.

Temperies calida in uniuerso corpore a primo sui ortu.
Sana apparet magis ab initio
Dentes citius edit
Articulatam uocem citius profert
Ingreditur citius
Increscit uelociter
In adolescentia manifeste calida
Morbis biliosis facile obnoxia
Siccam adipiscitur temperaturam
Habitus gracilis
Senescit citius

etiam magis, vbi tẽperamentum eorum ab initio calidius ficciusq; fuit, vomitio petenda est. propterea quod magis etiam hi biliosi sunt, in præcipui vigoris ætate. Quin & exercitari his vtilius est, non acutis exercitationibus & præuegetis, sed potius tardis & mollibus. Sunt enim omnes qui hoc statu sunt graciliores. Acutæ vero exercitationes consensu gymnastarum omnium, extenuãt. lentæ contra, corpus implent. Sunt vero ex iis qui impense calido temperamento sunt, & qui exercitari prorsus non desyderant. sed abũde his satisfaciãt, inambulatio, balneum, & mollis ex oleo frictio. Acre nanq; & mordax calidum id est, quod ab his ex halat. non humectans. quale ατμῶδεσ græci vocant, nec suaue citraq; morsum. hos vero a cibis quoq; balneum iuuat. Quidam vero eorum incredibile est, q̃ etiam obesi sũt redditi, ex tali victus ratione. Antiquum autem vinum inimicum his est. album vero ac tenue idoneum est. Aestimandum autem in omnibus est, qui a cibo lauantur, num in dextera precordiorum parte, vbi situm iecur est, dolorem aliquem, aut grauitatem, aut tensionem sentiant. Eiusmodi nanq; corporum status, iocinoris viciis tentari solet, si balneo post cibum vtantur. Ac si quando eiusmodi aliquod vicium sentiunt, illico dandum aliquid est, eorum quæ obstructum iecur liberent. abstinendumq; ab iis cibis, qui crassum efficiũt succum. ac potissimum si iidem glutinosi sint. De his dictum abunde nobis est, in tribus libris quos de alimentorum viribus scripsimus. Præterea in eo libro, quem de euchymia & cacochymia. id est cibis boni & mali succi, edidimus. itemq; in libro de extenuante victus ratione. Quippe qui qui dolorem in iocinore sentiunt, his tali victus ratione vtendum omnino est, quo ad dolor se remiserit, & dextra precordia leuia quodãmodo sentiãt. vtile sane fuerit, & liquorem i quo macerata sit apsinthij coma offerre. præterea quod tum ex ea, tum ex aniso, & amaris amygdalis conficitur. quod etiam bibere ex oxymelite præstat, in eo tempore, quod inter surgendum lauandumq; interuenit. Nam & postq̃ confecta sunt, quæ ex ventre ad iecur redduntur, talia exhiberi præstat, & temporis aliquid eorum operi ante cibum sumendum, dari. non inutile est, & medicamentum quod diacalamynthen vocant. cuius compositionem, in quarto horum commentariorum scripsimus. Verum in biliosis temperamentis, cauere oportet huius assiduum vsum. Sed & si quando horum quispiam eo propter iocinoris obstructiones vtitur: vtilius est ex oxymelite id bibat. Porro alimenti species, si quis horum temperamentum vertere in melius studet, contraria esse intemperantię debet. Sensim vero id fiet, citra noxam, si & præsit medicus,

Quibus nõ exercitari liceat.

Quid obseruandũ i his. qui a cibo lauantur. Curatio iocinoris dolentis.

Tẽpº exhibendi que iecur aperiant

Correctio ꝓpositi temperamenti

Obstructo Jecinori medicamentum conueniens ut et inferius cap: 7º.

Quibus Obstructum est Jecur uictus ratione utendum, uti debent quo ad dolor se remiserit et dextra præcordia leuia quodammodo sentiant

& qui curatur ita sit a negociis liber, vt omnia suo tempore peragat. Nam qui in rebus ciuilibus versatur, & multis negociis distringitur: huic tutius est, vt nec tentet temperamentum suum mutare. Sed accommoda sibi nutrimenta sumat. Porro apta sunt, humidis quidem, humida. & siccis, sicca. Nutritio enim fit cum is qui nutrit cibus corpori quod alit, assimilatur. Citius autem assimilantur, sicca siccis. & humida humidis. Quibus vero æquale temperamentum est: his quanto iucundius fuerit quod comedunt, tanto vtiq; fit magis nutriens. At qui inæqualem temperiem sunt sortiti, ita vt his aliud iocinoris temperamentum sit, aliud ventris, aut alicuius eorum quæ circa iecur sunt: his diuersum est quod assumptu iucundum est, ab eo quod cuiq; particulæ est idoneum. Quoniam autem ostensum est, duplex esse quod singulis conueniens est, aliud quod secundum simplices qualitates, aliud quod secundum totam substantiam: quod simplicibus qualitatibus maxime aptum est, id qualenam sit superius paulo est comprehensum. Idq; seu mutare intemperiem, per ocium velis, seu cedere cogaris propter negocia. Quod ex tota substantia idoneum maxime est, sola experientia discernitur. Ac maximam quidem vim habet, ad ea quæ eduntur bibunturq; non in ventre modo, sed etiam toto corpore conficienda: totius substantiæ conuēnientia. Cuius ratione nutrimenta animalibus, & varia, & speciebus multum inter se diuersa habentur. Cum nulla similitudo sit eius quod ex palea & herbis accedit, ei quod ex ossibus, & carnibus. nulla societas eius quod ex pane est, cum eo quod ex cicuta & veratro, nam & hæc animantium quibusdam nutrimenta sunt. Fiunt autem & qualitatibus conuenientiæ, vtiq; si seruare temperamentum studes, humidis naturis humectante cibo maxime quadrante. siccis vero: eo qui siccet. sin alterare placet: contrariis. In eo autem qui est in calido frigido ve ad intemperãtiam lapsu, contraria dare semper expedit. Cum & efficacissimæ eiusmodi itemperies sint: et (vt ita dicam) magis q̃ quæ ex siccitate & humiditate consistunt, potentes. quippe cum facile similibus nutrimentis in morbosam intemperantiam abeant. At si siccius quoduis membrum efficias, nihil manifeste lędes. pari modo nec si humidiori, suã humiditatem serues. Euidenti vero argumento tibi & ætates sint. Quæ enim a prima genitura adolescentiã vsq; habēt, huidissiã his caro est, senili ætati, ipē se sicca. Meminisse vero ĩ huiusmodi sermōe oportet eo℞ q̃ ĩ ope de tēpamētis sūt scripta, scilicet ne qs existimet q̃ sup uacuis excremētis onerãt: hos humido temperamento eē. quę res eos qui senectutem frigidam & humidam putarunt, falsos habuit. Non enim ipsæ p̃ticulæ senum hu-

Quando fit nutritio.

Aequale tẽperamentũ magis nutrit id quod iucũdius ẽ.

Duplex esse quod singulis sit idoneum.

Quod ex tota substãtia congruit, experientia tãtũ discerni.

Meli⁹ cõcoqui ex tota substãtia cõgruit.

Cur varia a nimãtib⁹ nutrimenta.

Calido & frigido intẽperamento vtiliter dari.

Quid senes humidos esse nõ nullis persuasit.

Liber de Marcore plunies et diligentissime legendus est.

Capacitates corpor senum ipsor sunt i ea ut multe cogant simul superfluitates

midiore tēperamēto sunt. sed ipsę capacitates q̄ iter corpa patēt, tū senū tū eorū q huīdis morbis laborāt, sup uacua huīditate iplēt̄. Porro cui9 modi siccus morbus sit, certa sciētia cognoscet: qui librum quem de marasmo inscripsimus diligenter relegerit. non semel bis ve, nec transcurrens. sed singulis insistens atq̧ intentus. Sane qui hæc commode leget: hunc exercitari prius conuenit in secundo de temperamentis libro, in quo demonstratum est, senis temperamentum siccum esse. Verum quod in presentia nobis propositum est, calidius iusto corpus, siquidē in prima constitutione medium humiditatis siccitatisq̧ habitum habuerit: omnino id in incrementi statu (quam ακμην vocāt) siccum efficitur, idq̧ tum magis, tum celerius: si etiam natura siccius erat. Sed & senescet idem citius, quāto vtiq̧ ad summum incrementum peruenit citius. Nam cum omnes in remissione ætatis siccescimus: ratio est vt qui natura sit siccior, in senilis intemperantiæ siccitatem, citius perueniat. hi ergo in precipui vigoris ætate potissimum humidam victus rationem postulant. Cuius formulam proxime descripsimus. perficitur enim humectantibus cibis ac balneis, tum exercitationum & quæ pręceleres & quæ multæ sunt ābstinentia. Hi adeo ęstatis rempore, & citius lauātur, & a cibo iterum. prodest his & frigidæ potio. At venus siccis temperamentis est inimicissima. vitādæ quā maxime his sunt exustiones, & lassitudines, & sollicitudines, & vigiliæ, & motus omnis celer, iracundia vero cum biliosas naturas maxime accēdat, acutas febres parit. Itaq̧ quæ victus ratio his laudatur, qui status incrementi tempore temperie sunt calida: humiditatem tamen ab ortu mediocrem habebant: hæc iis qui natura calidi sunt, & sicci, magis cōuenit. Nec dubium est quin modus quoq̧ excessus superantis elementi in primis consyderandus sit. Siquidem eatenus intendere, remittere, aut augere victus speciem oportet: quatenus supra naturalem habitum aucta deminuta ve sunt temperamenti elementa. Quapropter si eorum qui natura humidiores calidioresq̧ sunt, mutare temperamentum ad frigidiorem sicciorem q̧ speciem libet: contrariam his victus rationem exhibeas oportet. Sin id custodire placet: similem. sane eiusmodi naturæ in puerili ætate, fluxionum & redundantiæ morbis maxime tentantur. Itēq̧ putredinis. Quo magis & pluribus exercitationibus, & exacta ventris cōcoctione indigent. Quicquid enim in hoc corrumpitur, id toti corpori morborum putredinis occasio fit. Itaq̧ & ante cibum bis terq̧ hi si lauent, ac calidis sponte ortis vtantur: maximum inde commodum sentiunt. Quippe huc dirigit̄ i his cōsiliū: vt ipsas aīalis pticulas seruem9 humidas. Quę res ois tēperamēti cōmunis ē. si modo cōtraria ratio oīum animātiū corpa

Qualis debeat esse lectio.

De temperatura calidiore

Vict9 ratio.

Venus istis inimicissima

Pueri fluxionib obnoxii. si praesertim temperamento sint calidiori et humidiori

Corrupta in ventte morborum putredinis occasionem esse

Corpora Humida omnium sunt longioris vite et durantioris

citius ad senectutem perducit: ipsaq; fit, cuius culpa omne genitum corpus mortale fit. Quippe si fieri posset, vt temperamentum corporis humidum perpetuo seruaretur: verus sophistæ (cuius inter initia operis memini) sermo esset, qui sibi auscultantem promisit immortalem fore. Sed quoniam naturæ progressum qui est ad siccitatem, effugere corpori non licet, vt ante docuimus: iccirco senescere nobis corrumpiq; necesse est. Erit tamen id maxime diuturnum; quicquid erit minime siccatum. verum cum humida victus ratio excrementa, & succorum abundantiam pariat: difficile est ita mediocritatem seruare, vt neq; morbi incidant, neq; senectus maturet: qđ tamē ad ipsius tēperamenti rationem attinet: qui maxime sunt humidi: hi maxime sunt longeui. Iidem & sanitate vbi corpus ad robur peruenit, plus cæteris fruuntur. & cæteris qui parem ætatem agunt, valentiores ad extremum vsq; senium sunt. Ideoq; ferme tum medicis omnibus, tum philosophis, qui corporis elementa diligēter inuestigarunt: temperamentum id laudatum est. Imo etiam vnum id proinde secundum naturam se habere quibusdam est visum. Nam quamq̄ in principio sit deterius: tempore tamen reliquis prestantius euadit. Quo magis qui tuendæ huius corporis sanitati pręficitur: iis quæ ab ipso defluunt, ꝓspicere debebit. tum exercitatione (vt dixi) tum balneis ante cibum pluribus: tum vero iis quæ per ventrem, & vrinas redduntur, excernendis. Nec prohibet præterea quicq̄, quin & apophlegmatismis & purgationibus aliquando vtatur. Anteq; omnia, cibis boni succi, ac vini potione quod vrinas promoueat. Et de calidis quidem temperamentis abunde dictum est. De frigidis deinceps agendum. Sūt porro & horum tris summæ differentiæ. Nam aut modice se habent in altero cōtrariorum pari, ita vt nec humidi sint nec sicci, aut alterum in his redundat. vtiq; vel siccum vel humidum. pessima tamen merito sicca temperatura est. Quippe quod temporis spacio senescentibus accidit: id is statim ab initio contingit. Ergo istos humectare calfacereq; oportebit. Id fiet exercitatione modica, & nutrimento humactante ac calido. præterea vini calidi potione, & somno liberaliore. Illud interim prouidētibus nobis, vt excrementa omnia quæ vel ex cibis, vel potione proueniunt: quotidie expellantur. De veneris vsu dictum supra est, eam omnibus qui sicco temperamento sunt: inimicam esse. Nunc vero etiam ex hoc numero potissimum aduersa est iis, qui supra siccitatē frigidi quoq; sunt. Nam innoxia venus his tantum est: qui calidi humidiq; sunt. Tum vero qui genitura naturaliter abundant. de quibus inter inęqualia temperamenta mox dicetur. Malum vero & illud frigidum temperamentum est, quod cum humiditate coniungitur. Maximeq; id fluxionū morbis est obiectū. Succurrit huic, & balnei abstinētia, & exercitō &

Marginal notes: Siccitatis culpa mortale fieri corp⁹ (Siccitas execranda) — Qui maxiē sunt humidi maxime sūt long eui. (Laus temperamenti humidi) — Cap. 4 — De frigidis tēperamētis. (De frigido temperamento) — Tres frigidi tēperamenti differentiæ. — Sicca tēpies pessima. — Victus ratio frigidorum & siccorum. — Ven⁹ siccis īimica. — Quib⁹ innoxia venus. (Venus innoxia) — De frigido & humido tempera.

Sanus nullus exacte et omnino inculpate
Sani qui sint et dici possint
Ægrotare continuo quinam soliti sint. octo modis contingit

tenuiore victu, & vnctionibus quæ modice calfaciant, quarum forma narrata prius est, vbi de lassitudine egimus. At qui frigidi natura sunt: cæterum in sicci humidiq; temperatura modice se habent: minus hi vel ad sanitatem, vel ad corporis robur, sunt inepti. q̄ qui in illis sunt intemperati, horum igitur excitare, firmareq; calorem expediet. In humiditatis vero siccitatisq; specie, tota victus ratio media est exhibenda. Atq; hæc mihi omnia de iis dicta sunt: quos æqualis intemperies præmit. hoc est quibus omnes corporis partes, ad calidius, vel frigidius, humidius, vel siccius, similiter sunt inclinatę. De ijs vero qui inæqualem corporis costitutionem habent: non potest paucis disseri. propterea quod numerosæ horū varietates sunt. Cum aliis alia particula male temperata sit. Sed & si duas tantum quis intemperatas habeat: harum quoq; varietates nō paucę sunt. proindeq; cū prius docuero quænam iis exhibenda sint, quibus inculpatus quidē ē corporis status. viuunt autem vitam seruilē, siue negotiosam, siue quouis modo aliter appellare placet: ab iis vero quęnam iis qui æqualem intemperantiam habent in simili viuendi genere: transibimus. dehinc ad eos, qui inęqualē in corpis partibus statū habent. Ergo salubris, & inculpatus corporis status in latitudine (vt sæpe dictum est) intelligi debet. sicuti etiam ipsa sanitas. Nam neq; sanus esse quisq̄ nostrum videri potest. ea saltem quæ omnino inoffensa inculpataq; sit sanitate. neq; inculpabili esse corporis statu. At sanos esse dicunt, qui nec parte aliqua corporis dolēt, & ad vitæ munia haud quaq̄ sunt impediti. pari modo & corporis statu illeso esse, cum nec ab externis occasionibus facile in morbos incidunt, nec ab internis. Illo nimirum pro re certa pri[9] definito, assidue ægrotare aliquos non ob proprium corporis statum: sed propter viciosam victus rationem: dum aut in desidia vitam exigūt, aut nimium laborant, aut in ciborum qualitate, quantitate ve, aut tēpore peccant, aut exercitium aliquod noxium exercēt, aut in somni modo, aut veneris immodico vsu falluntur, aut etiam ægritudine animi curisq; parum neccessariis, se macerant. Quippe non paucos nouimus eiusmodi de causis, quotannis ægrotare. Quos tamen non dixeris vicioso corporis esse statu. sicut eos qui cum nullo horum quæ recensui, deliquerunt: tamen pꝑetuo ægrotant. Ergo primum propositus sermoni is esto: qui corporis statum in latitudine inculpatum habet. quiq; alteri viuens, toto die ministrat, aut maximo magistratui, aut monarchæ. Cæterum ad extremum diei, liber a domino discedit. quo loco, rursus definiendum nobis est, quē finem diei dicimus. Quando alias lectori sermo noster imponat, nisi certa limitatione sequetur. Si enim dixero dissolui tum primum hominem, ad corporis sui curam, cum sol occidit, nec adiecero quo die id velim, circa ne solsticium, an brumam, an circa æquinoctia, an alio quopiam tem-

Printed margin notes: De tertio frigido tēperamento. — CAP. V. — Quis ordo dicēdorum. — De inculpato statu i seruili vita.

Manuscript margin notes: De ijs qui inæqualem corporis constitutionem habent — genus hominū — genus hominū — Nullus sanus simpliciter et exacte — Continuo ægrotare quę causę faciant — De seruili hoīe in latitudine sanitatis constituto. — Laxitas corporis ...

Intemperies
æqualis toti corpori et hi sunt in omnibus corporis partibus plusquam decet: calidiores, humidiores, sicciores, frigidiores, calidiores et humidiores, calidiores et sicciores, frigidiores et humidiores, frigidiores et sicciores
inæqualis toti corpori et hi sunt qui aliqua corporis parte laborant altera intemperie, altera vero altera dissimili siue simplici siue composita.

pore quod dictis interuenit: non possunt commoda præcepta tradi. Romæ enim maximi dies ac noctes, paulo maiores quindecim æquinoctialibus horis sunt. Contra, minimi paulo intra nouem. In magna vero alexandria, maximus dies quatuordecim horarum est. minimus decem. Ergo qui in breuissimis diebus, & longissimis noctibus a ministerio occidente sole redit, huic fricari per ocium & lauari, & modice dormire licet. Porro nemo est, cui nec in maximis, nec etiã his, licet aliquid mediocriter agere. Nec ipse profecto quemq̃ noui tam infœlici vitæ sorte. Antoninus enim qui imperatorum quos ipsi vidimus, promptissimus ad curam corporis venit: breuissimis diebus sole occidente in palestram ingreditur longissimis autem, hora nona, aut ad summum decima. Quare licet, iis qui illi in diurnis officiis adsistunt: vbi discessere, reliquo diei tempore corporis curam agere. Ita vt sole occidente ad somnum se conuertant. Nam cum minima nox nouem horas æquinoctiales æquet: abunde iis fuerit, si id totum tempus in somno sumpserint. Ergo videndum est assuetus ne per anteactam vitam exercitationi talis minister fuerit, an citra exercitationem, lauari. Nam sunt qui ne frictionem quidem sibi adhibeant, sed protinus perfusi oleo, balneum ingrediantur. aut etiam strigili tantum arrepto, quo sudorem in ipso balneo destringant. Ac non nulli quidem hanc consuetudinem modice ferunt, ita vt aliqui eorum nec assidue ægrotent, [nec longo tempore] vtiq; quibus libera corporis transpiratio est ευδιαπνευστους græci vocant eosdem aliqui tum medicorum, tum gymnastarum, aræosyncritus græce appellant. Quin dictum & ab hippocrate est, huic generi hominum sanitatem magis constare. Ait enim laxitas corporis ad transpiratum, quibus plura per cutim feruntur, salubrius. quibus pauciora minus salubre. hanc corporis naturam ad aliam consuetudinem transferre non oportet. Sed nec vllam omnino aliam naturam nisi quæ lõgo iam tempore ægrotat. Quod si qua assidue ægrotet, disquirere in ea causam conueniet. Ea inuenietur, si initium inquisitionis ab ægritudinis specie ceperim⁹. Quicquid enim, eorum quæ in ipso sunt, corpus affligit: duplici id occasione oritur: aut redundantia aut succi vicio. Ac si quidem redundentiæ vitiis ægrotare videbitur: huc vniuersa tendet victus eius ratio vt succos ad cõuenientem modum reuocet. Sin ex succorum vicio. vt pares eos faciat. Prius autem specialiter dicetur, quemadmodum prospiciendum mediocritati sit, quæ in quantitate spectatur. post, quemadmodum æqualitati, quæ in qualitate consistit. Itaq; iam de priore agamus ducto tandem ad principium sermone. vbi quod ex corpore exhalat, minus est iis, quæ accepit, redundantiæ oriri morbi solent. Ergo prospiciendum est, vt eorum quæ eduntur, ac bibuntur, respectu eorum quæ expelluntur, conueniens

Maximus dies Romę

Max. dies i alexandria.

Antoninus imperator.

Qui citra tũ frictionẽ, tũ exercitiũ mediocriter se habent

Arґosyncriti.

Hippo.

Vbi mutanda cõsuetudo.

Duplici ex causa oriri quod corp⁹ affligit.

Redundantiæ cauendæ ratio.

Laxitas corporis ob transpirationem salubris, qui vero non transpirabiles insalubres.

CAP. VI

corporis raritas salubrior ... eiusdem densitas

Correctio duplicis vitij.

qui fiant morbi redundantię

quantitatis / qualitatis

De diminutione redundantię ex quo loco primo præcepta traduntur facientia ad corporis ... euacuationem.

Redundantię morbi oriuntur ubi quod ex corpore exhalat minus est iis ~~que accepit et minus iis~~ quę meus assumit.

mediocritas seruetur. Sane is modus seruabitur, si ponderabitur a nobis in vtrisque quantitas. Qui enim balneum statim ingrediuntur, his postea frictione vti, atque etiam prius paulum dimoueri. Qui vero hæc prius obierint, paululum etiam hæc ipsa inaugere, suadebimus. Detrahere vero de nutrimenti, vel quantitate, vel qualitate, vel etiam vtraque. Qui enim celeriter notabilem abundantiam aceruant: his de vtraque. Qui non celeriter, aut nõ notabilẽ: his de altera dẽptũ esse sat fuerit, vtra videlicet homo ipsæ potius voluerit, Ac quemadmodum de quantitate dematur: notum est. De qualitate demitur: cum exigui nutrimenti cibus, apponitur. Siquidem non pauci suilla nutriti, celerrime copiam aceruãt. Cum alias requirat id nutrimentum, tum frictiones, tum exercitationes plane vehemẽtes. His igitur olera, & legumina, quæ nõ multũ corpori adiiciãt. præterea pisces, & aues, quæ multum item non nutriãt, exhibẽda sunt. Qui vero viciosos congerunt succos: hi non perinde, vt qui redundantiã cogunt, vni tantum rei sunt intenti. Quãdoquidẽ nec vnica est viciosi succi species. alii enim magis frigidum, pituitosumque eiusmodi succum cõgerunt. alii magis calidum ac biliosum. non nulli magis aquosum. alii rursus magis melancholicum id est qui magis atræ sit bilis. Horum ergo cuique abstinẽdum ab his cibis potionibusque est: qui eum quem colligunt succum: facile gignãt. Porro dictum abunde de iis est, in tribus libris, q̃ de ciborum viribus sunt inscripti. Item in alio, quem de iis, qui bonum malum ve succum gignũt, inscripsimus. Est & præter hos alius, de iis q extenuant cibis. vtilis profecto iis qui crudum congerunt succũ, qui crassus quidem omnino est: nõ tamen perpetuo glutinosus. Sane omnibus iis commune auxilium est, alui deiectio. potissimũ vero quibus est naturaliter astrictior. communis porro est, & veneris conueniens mediocritas. Quibus enim inculpata corporis constitutio est: non debẽt hi veluti i siccis supra præceptum est, a uenere omnino abstinere. Illud tamen consyderatõnem desyderat: semel ne die, an bis sit iis, qui eiusmodi vitã agũt, comedisse ex vsu. Eius consyderationis caput est, & corporis ipsorũ natura, & ab hac in victus ratione consuetudo, & tertio ab his si mutare victus rationem videbitur, quo pacto eius mutationẽ homo ferat. Atque ab ipsa quidem natura, eius quod conducet significatio datur. Et eorũ quidẽ quibus biliosus venter est, sicuti dictum nobis in quarto iam est, & nũc nihilominus dicetur: primi semper ciborum, ac potionum sint, qui aluum deijciant. Ex vinis quidẽ dulcia, & quæ mollire ventrem possunt. Non enim omnia eius sunt generis. Ex cibis, olera cum oleo & garo. Vitanda vero ex vinis sunt austera. ex cibis, qui astringunt. nisi si firmãdi oris ventris causa, post totam comestionem exhibeantur. Id autem experientia quoque discernẽdum est. Sunt enim quibus astrigentium vsus, adeo al-

Quomodo de qualitate dematur.

Suillã vehemẽs exercitium desyderare.

De iis q viciosũ succũ congerunt.

Variæ viciosi succi spẽs.

Omis crudus succus crassus non ois tamẽ glutinosus.

Remedia.

Semel ne an bis sit ppositis comedendum. ×

Victus ratio eorum qui bilẽ i vẽtre creãt

multum nutrit suilla

parum nutriunt olera legumina pisces et aues

Maleem faciento

Pro ijs qui crudum congerunt succum.

CAP. 7.

Victus conducens ad alui deiectionem

Vina dulcia et possunt augere bilem tamen ... et molliunt hac de hac causa et ipsa conducibilia sunt in hoc casu.

textus mendosus ut notat Manilius Veronensis lib. p. var. lect. 13.

Quibus biliosus venter est, horum primi cibi aluum deijcere debent.

dulcia uina uentrem emolliunt

olera cum oleo et garo uentrem emolliunt

uum non comprimit: vt etiam ad deiiciendam conducat, propterea quod os ventris roborat. Quod euidẽtissime in iis, qui imbecillius id optinẽt, cernitur. Quicunq; vero palestræ exercitiis, ante balneum sunt vsi: priusq̃ districtæ negociis vitæ se addicerent: his vt ab ipsis abstinuisse est incõmodissimum: ita vt similiter vtantur, præter incommodum, etiã fieri omnino nequit. Ergo exercitatione quæ apotherapia dicitur de qua supra egimus: istis vtendum censeo. & simul de suillæ carnis modo, non nihil demendum. Quoniam vero (vt ante dixi) sunt quibus ante balneum esitasse aliquid est melius. Dicẽdum deinceps est, tum de hora qua facere id debent, tum quantitate eorum quæ sument, ac qualitate. Ergo quod ipse facere insueui, diebus his quibus propter vel infirmos visitandos, vel ciuilia negocia, putaui me serius ad balneũ accessurum: id dicere non grauabor. Ponatur dies quo id fit, tredecim horas æquinoctiales lõgus. in decimam vero corporis curãdi spem esse. Hoc casu visum mihi est, circa quartam horam simplicissimum sumendum esse nutrimentum. qui vtiq; solus est panis. atq; ipse quidem ita feci. Quibusdam vero pane solo vesci sine opsonio non placet. sed eum cum palmulis, oliuis, melle, aut sale, sumunt. sunt etiam qui post eum bibunt. Ego vero nec a tali cibo vnq̃ bibo, & solum panem comedo. Sit autẽ cuiusq; eorũ modus, is qui decima hora concoctus esse possit. quippe si exercitari cupiant: eo maxime pacto citra noxam se exercitent. siquidem non leue incommodum non nullis accidit, cum repleti cibo se exercitant. non nullis enim & caput impletur vaporibus, & in iocinore: aut ponderis sensus, aut distentionis, aut vtriusq;, percipitur. Ergo cum tale quippiam incidit: succurrendum ei q̃ primum est si iecur obstructum sit: iis quæ in viis eius hęrentia impeditaq; expediãt. si caput repletum est: ambulationibus sed potissimum ante cibum. nihil tamen vetat, quin & post cibum. Cæterum has q̃ maxime lentas esse expedit. Illas quæ ante cibum sunt: magis his quidem citas, non tamen quales festinabundi vsurpamus, opere aliquo vrgente. Quæ vero iocinoris meatus obstructos expediunt: eadem tarditati concoctionis conducunt. horum optima sunt oxymeli, & diatrion pipereon, in quo nullum immixtum sit medicamentum non familiare. Ad hæc renuatorius victus. hæc enim tarditatem concoctionis corrigunt, & obstructiones iocinoris liberãt. Vbi vero corruptio ciborum in vẽtre accidit, quibus id quod corrumpitur in aluum descendit: his maximum, id compendium ad sanitatem est. quibus vero non discendit: hi prouocandi iis sunt, quæ leuiter deiiciunt. cuiusmodi sunt diospoliticon, vtiq; cum pari cum reliquis pondere nitrum immixtum habet, & quod ex ficis & cnico componitur, aliaq; quę ex cnico vel epythymo conficiuntur. Porro iis qui ita sunt affecti: etiam vomitus ante cibum conducit. Consulendum

De hora & mensura ei⁹ qđ ante balneum comeditur.

Galeni mos *et cibus simplex.*

exercitatio a cibo mala.

Obstructionis remediũ

Capitis repleti remedia.

Capite repleto ambulatio conuenit

Obstructionis remedia etiã ad tardã cõcoctionem facere.

Oxymel et diatrion piper. ex obstruit concoquit

Corruptõis ciborũ in vẽtre remedia.

Diacnicum

Diospoliticon leuiter deijcit

Vomitus ante cibũ qbus conducat.

Iecori obstructo confert Oximeli.

Diacalamithes ex obstruit

Diospoliticon leuiter deijcit.

Gracilitatis duę causę potissimę
Gracilitatis optimę medelę

Podagra qui laborent.

vero his est, ne quid fumidum, aut male olens, aut deniqꝫ facile corruptibile nutrimentum accipiant. sed quæ boni succi sint: (medici euchyma vocant) potius elegant. Scriptum vero de iis alibi est, i his quæ de boni maliqꝫ succi cibis prodidimus. præterea in illis tribus, quos de ciborum facultatibus inscripsimus. percommodum vero his qui ita se habent hominibus est: & si ex conueniente interuallo aluum subducant: p ea quæ modice purgent. Cuiusmodi est, quam medici dialoes picran græce vocant. Si vero longo tempore viciosum succum augeri sinas: grauis quispiam morbus ipsis incidet. sane possunt eiusmodi sibi curã impẽdere, iis diebus quibus publicum aliquod festum celebratur. Quo nimirum liberi a seruili ministerio sunt. verum multi per intemperentiã: adeo nihil agunt, quo quod viciosum i corpore collectum est corrigãt; vt etiam magis ipsum accumulent: dum vicioso victu in ipsis festis vtũtur. Quo fit, vt aliis eorum diutini morbi incident: a quibus tota vita explicare se nequeunt. Cui⁹ generis mala sunt, & podagra, & articularis morbus, & calculus. aliis acuti, sed qui vel singulis annis infestẽt, vel certe alternis omnino. aliqui vero etiam bis ita in vno anno laborant. Ars vero quæ sanitati tuendæ præsidet: his qui sibi paruerint constaturam sanitatem promittit. Qui vero parere recusant: his perinde ẽ, ac si omnino non esset Recusant autem alii ab ipsa in præsens voluptate victi, quos incontinentes intemperantesqꝫ nominant. alii ambitiõe: quã græci hodie κενοδοξίαν .i. vanã gloriam vocant. Quorum is erat q quiduis potius sustinuisset, q̃ picẽ sibi toto corpore continenter illini. Suadentibus id medicis, pro gracilitatis remedio. hæc enim nonnullis propter totius corporis in sicci frigidiqꝫ excessu intemperiem oritur. nonnullis vero propter digerentis in corpus, vel nutriẽtis, vel etiam ambarum facultatum naturalem imbecillitatem. Porro omnibus qui ita sunt affecti: auxiliatur vnguẽti genus quod a græcis hodie dropax dicitur: vtpote quod & distribuendo in corpus alimento, & nutritioni conducit. Et sane multos ex his qui prius graciles fuere, videre licet hoc remedio obesos redditos. potissimum quibus digerendi facultas infirma erat, nutriendi vero firma; Sed quæ per aptæ materiæ penuriã: affatim nutrire non potuit. Quod ei nimirum ex deducendi in corpus alimenti defectu, incommodum accedit. verum aliqui per ambitionẽ (vt dixi) ne sicut delicati, aut qui formæ plus satis indulgent, pice vngi videantur: refugiunt eiusmodi auxilium. atqꝫ aliud quippiam sibi a nobis excogitari gracilitatis remedium iubent. cum tamen nullum sit, quod huic possit æquari. prodesse tameu possunt etiam hæc. si ante balneum manu nec adeo molli, nec rursus aspera: corpus perfrices, quoad ruborem cõtrahat. Deinde dura frictione, non multa, cutem cogens, densam eam

Marginalia (printed): Dialoes picra. — Gracilitas vnde. — Dropax. — Precipuum gracilitatis remedium.

Marginalia (manuscript): De Obesitate & Gracilitate. cap: [illegible] et lib. 14. meth: cap. xx — Picis illitio remedium gracilitatis — Gracilitas ob intemperiem siccam et frigidam. — prouenit — remedium ad Gracilitatem. — delicati qui formę indulgent pice ungi renuunt. — Picatio est summum et maximum gracilitatis remedium. — Intemperies frigida & sicca facit Gracilitatem

duramq́ efficias. Ab iis si mediocri exercitatione vsum, ac lotum, citra tamen longam in solio moram hominem abstergeas: ad iam dictę frictionis siccę formam, mox vngas oleo exiguo, ac cibum offeras. Quippe studium in his est: vbi bonum sanguinem ĩ corporis molem attraxeris: vt tum nutricem vim firmes, tum ne quod attractum est exhalet, prospicias: Ac firmatur quidem nutriendi vis, excitato in carnibus calore. nõ exhalabit autem qui attractus in has sanguis est, si oleo vnxeris. vtpote quod emplastici medicamenti vim habet. Quod si ætas nõ reclamet, etiam si frigida lauatione, vna cum prædictis vtetur: magno fruetur commodo. Contra vero in his qui immodice sunt obesi: minuenda digestio est. Augenda vero corporis exhalatio. Porro minuetur digestio assidua ventris deiectione. Nempe assuefacientibus nobis nutrimenti instrumenta, quæcunq́ continent, ea statim pessum impellere. Corporis autem exhalatio, inaugebitur celeri exercitatione. Cuius generis cursus est. præterea vnguentis iis, quæ euaporandi vim habent, fricãdo q̃ plurimum. Sane frictionem mollem esse conueniet, ac quæ laxum corpꝰ efficiat. Ipse nãq́ prepinguem quẽdam paruo tempore, ad mediocritatem carnis reduxi. celeri primum cursu vti cogens, dein sudorem linteo, vel molli admodum, vel admodum aspero detergẽs. Ab iis vnguẽtis euaporantibus, quæ hodie acopa medici iuniores vocare solent, largissime perfricui. Ac post eiusmodi frictionem, ad balneum perduxi. a quo non protinus cibum dedi. sed quiescere iterim iussum, aut etiam cõsuetum aliquod munus obire: rursus ad balneum secundo egi. postea ciborum multitudinem, qui parum nutrirẽt apposui. Eo consilio, vt saturarent illi quidem, cæterum exiguum nutrimẽti in totum corpus summitterent. Sed & alias quæ totum occupant corpus intemperies, simili ratione corrigere conueniet. primum eorum quæ agi oportebit, iũeto scopo, mox materiis quæ ea præstare queant. Nam nunc compendio sermo omnis semel peragatur, ad eos qui tum frictionum, tum exercitationum, tum balneorum, rationes memoria tenẽt. itemq́ ciborum, & medicamentorum. Ac de frictionibus exercitatõnibusq́ in hoc opere, supra est dictum. De cibis vero alibi, atq́ etiam de medicamẽtis. Quippe doctrina quæ methodo id est via rationeq́ traditur: cum communia generaliaq́ complectitur: ad multa particularium, tum facile recordabilis, tũ vero compendiaria efficitur. Ego vero cum non tantum vniuersalia ponam, sed etiam particularium exempla his apponam: absolutissimã me arbitror tradere doctrinam. Iam ad inæquales corporum status accingi, tempestiuum videtur. ea porro etiam valitudinaria omnino sunt. Sane inæquales status trifariam fiunt, prout cõpositio corporis nostri triplex est. vna ex primis elementis, ex quibus constant ea quæ aristoteles

Oleum em plasticã habere vim.

Obesitatis curatio

Acopa.

Exemplum.

De inequali corporũ statu.

Cathavri Curatio ... s. caput est praecalidū. Ventriculus uero item calidus. ut frigidus caput et Ventriculus item frigidus.

Pro Curando Catharro vide V. Meth: Cap. XV.

Capite repleto facillime laeduntur subiecta membra in quibus excrementa procumbunt.

Triplex inaequalis stat^9. Triplex corporis nostri cōpositio.

ὁμοιομερῆ. id est similares partes nominat. Secunda ex iis ipsis similaribus, quæ ipsa quoq; rursus sensibilia dissimilarium partium elementa sunt, ex quibus instrumentalium compositio consistit. Tertia ab iis, totius corporis compositio ex ipsis instrumentalibus est: ac facillima quidem, tum ad discernendum, tum vero ad curandum: tertia, est difficilior secunda. Maxime lubrica prima est. Commodius ergo a tertia incipitur. quæ faciliorē se & ad cognoscendum præbet, & ad custodiam. vt statim in capite (neq; enim alienum est ab eo cepisse) quod intemperatæ naturæ sit, adeo vt multa excrementa gignat, vnde ledi subiecta membra contingat, in quodcūq; excrementa procubuerint. Ac promptissime quidē in os & nares, impetum excrementa faciunt. decidunt vero & in oculos, nō nullis etiam in aures. Sed excrementi in os decursum, tum gula excipit, tū aspera arteria. appellāt hāc græci & βρογχον, cuius summa pars quæ ori coniungitur (λαρυγξ autem græce dicit) instrumētum est vocis. vt in libro de voce est indicatum. Ergo is larynx, ab iis quæ capite decidunt madefactus: principio quidem raucam vocē facit. procedente vero tempore paruam. Si vero longius etiam procedit malum, totam adimit. Quippe cum larynge arteria quoq; ipsa vna humectatur. Quod si acris fluxio fit, non solum ad vocem ineptæ, prædictæ partes fiunt: sed etiam grauissima quædā erosio his accedit. Quæ talis est naturæ, qualis sunt, quas subinde in cute citra externam causā lesa factas videmus. Ita vero & pulmo his exulceratur, & morbus tabes dicitur, græce φθοη. At si in gulam & ventrem fluxio feratur, quæ quidem frigida est, in frigidam intemperiem corpora mutat. quæ calida in calidam: hæc vero etiam exulcerat spatio. Inter initia vero appetentiam, & cōcoctionem labefactat. At frigida quidem fluxio tarditatem, concoctionis, & cruditatem, & acidos ructus creat, quod si etiā corrupta sit, alimentum quoq; in corruptelam vertit. quæ vel fumidos, vel acidos, vel alterius cuiusq dicibilis idicibilis ue qualitatis ructus emittat. Si vero inferius se noxa recipiat: & ieiunum, & crassius intestinum, quod colon vocant, affligit. Quin etiam vasa quæ sunt in mesenterio. & per quæ fit in iecur cibi digestio tangit. Ac nonnullos quidem desyderium appetitus excipit. Alios appetentiæ a natura alienæ. quas caninas appellant. aut etiam vitiosi cibi cupiditas. qualis grauidis, quas κιττωσας græce vocant, accidit. Sane non latet vnā quoq;, & paristhmia, & parulides, & antiades, & dentium erosiones, & vlcera & putredines in ore, saniem hanc quæ a capite in ipsa decidit consequi. Ac plæraq; medicorum pars, aut columellam incidunt, aut medicamenta quibus expurfaciant, quod in pulmonem per asperam arteriam defluxit, exhibent. Alii ventri prospiciunt. Alii dentibus, & ori, aut etiam iis quæ

Βρογχος. Larinx instrumentū vocis. Quæ a fluxione capitis in larynga perueniunt. Tabes. Quæ a flux. capi. in gulā & ventrem.

Caput intemperatae naturae, multa excrementa progignens, multarum et affectionum in subiectas partes origo et fons.

Morbi qui fiunt a Catharro. in os. in larynge. Si catharrus sit calidus et acris. ad pulmonem. laedit appetentiam. Coctionem. Raucedo ... epid. ubi de Heragoreo Hipp. agit. a natura. a morbo et a catharro. in ieiunum. in crassum intestinum. in colon. facit famem caninam.

Ex catharro quot mala impendeant. Masticatoria.

Rauca fit Vox qn humefit larynx et aspera arteria a catharro descendente a capite ... [illegible]

in naribus constitere, prouident. vt de oculis auribusq; taceam. qui ipsi quoq; in non paucis lęduntur. Cum satius (arbitror) esset ipsum mali, ceu fontem tollere. caput ipsum firmãdo, aut si hoc prę magnitudine naturalis intemperantiæ non liceret: saltem illi ꝓspicere ab ipsa scilicet vicii specie prouidentiæ significatione semper accepta. Nec committere, vt quod nonnulli mediocrum faciunt, qui omni capiti medicamentũ qđ ex thapsia, & sinapi componitur, applicant: id ipsi quoq; facerẽt. quando si ex calida intemperie caput male habet: talia medicamenta noceãt. Expedit igitur hos frequenti balneo potabilis aquæ fouere. quo & calidos vapores, qui in capite sunt euocemus, & totum capitis temperamẽtum melius reddamus. Calidarum autem quæ sponte nascuntur: noxius his vsus est. siquidem quæ ex iis sulfureosæ, bituminosæ ve sunt, ę propterea quod calfaciunt: inimicissime calido naturaliter capiti sunt. aluminosæ vero, quoniã angustos habitus meatus claudunt. Solis autem hiis sponte natis citra noxam vtantur, si tamẽ ipsis vtendum, quę vtiq; dulces sunt: (sic enim tuto dixeris) nam, quod vtile etiam aliqd ex ipsis proueniat: id vero non perinde tuto dixeris. quando nec calidæ fortasse forent: si omnis calfacientis medicamentosæ virtutis, essẽt expertes. Satius autem sit, eiusmodi aquas experientia discernere. quãdo etiam rare inuentu sunt. apud nos stadiis ab vrbe paulo plus centũ. in prusa, minus decem. Ergo quæ apud nos est in allianis (ita enim locum appellant) vnius tota rationis est: atq; ex vno fonte manans. quę vero in prusa est, [diuersæ] item diuersus medicamentosæ aquę fõs. ęque vt apud nos in licetis. Quibus vero caput vehementer calidum estuansq; est: his præstat æstatis tẽpore rosaceo perungi: quod ex rosis tantum ac sine frondibus sit confectum. Atq; in hoc ipso genere illud præstantius est, quod ex crudo oleo (quod omphacinum & omotribes græce vocant) iniectis rosis componitur. Quod longe etiam melius ẽ si salis omnino sit expers. Sunt capita quæ propter arteriarum temperamentum in vertigines (quæ græce scotomata vocant) & capitis dolores incidunt. in quibus etiam arterias incidere solemus. Sed hoc genus propositæ artis limites egreditur.

CAP. X.

Quę tamen ex nimis acuto neruorum sensu assidue dolent, qui a capite orti plurima sui parte, os vẽtris texũt, pars etiam ad reliquum ventrem descendit: his sane mederi propositæ iam artis officium est. potius tamen consilium est, id agere quo minus hæc vllo modo incidant. cauendo ne aut biliosus humor in ventrem prorsus confluat, aut q̃ celerrime inde expellatur. Atq; vt ne prorsus quidem confluat, cõsulueris: si citius cibum exhibeas. Vbi enim totius corporis biliosius temperamentum est, vẽter imbecillus, vtiq; cibo qui vẽtrem roboret (eustomachum græce vocant) firmari postulat. Vbi enim

Presidiorũ ratio.

Capitis prouidentia.

Aestuãtis capitis ꝑsidiũ.

Rosaceum optimũ vnde.

Duplex causa vertiginũ & capitis dolorum.

Prouidẽtia duplex.

Ne aut biliosꝰ hu. i ventrẽ desfluat.

Ichores in omnibus humoribus — Absinthij vires — Aloes vires et effectus — Curatio ista frequens Volaterris occurrit

Vacuus venter coacervat ichores

Ichores.

ita non prospicitur: defluunt in eum, quas corpus aceruat, superuacuę sanies, quos græci ichores vocant. Ex quarum vapore non solum capitis dolores nonnullis oboriuntur: sed etiam suffusorum quos ypocheonos vocãt symptomata. aliquibus vero & comitialis conuulsio. Horum itaq; omnium vniuersa victus ratio, ad frigidius potius humidiusq; mutanda est. Quod autem in ventrem confluit: id vomitione, ac vẽtris solutione, expellendum est. Stomachus vero cibis quidem quotidie, priusq̃ bilem contrahat: firmandus. purgetur vero medicamentis, ex maiore interuallo, apsinthij coma, & compositione ex aloe quã picrã vocant, quippe hæc quod altius in tunicas biliosi ventris se recepit: expurgat. apsinthio parũ id præstare valente. Est enim apsinthio vis tantum detergendi astringendiq;. ac talis quæ (vt si dicam) sordes tunicarum ventris detergeat, non si quid altius in eo imbibitum est, foras extrahat, atq; expellat. sicut aloe. Quæ autem post hanc ventri extrinsecus admouentur vnctiones: hę modice astringẽtes sunto. vt melinũ, mastichinum, & nardinum, & alia id genus. Ac ęstate quidẽ potius melinum. hieme nardinum. vere mastichinum. Nam id medium est inter melinum & vnguentum nardinum. hoc enim calfacit, potissimum cum amomum liberalius immixtum habet. illud refrigerat. Est autem opulentis mulieribus, & quod præstantius nardino vnguentum fit. Nempe foliatum. præterea quę spicata vocant. quæ ventrem & roborare possunt, & calfacere. Si vero non modo caput, calidam saniẽ ventris partibus transmittit, sed etiam venter ipse calidam intemperiem habeat, vtiq; qui frigefaciant, tum cibo tum potione, semper vti conueniet. atq; eam qualit atem in his pro temporum anni ratione intendere varie, ac remittere. nusquã tamen ad contrariam peruenire. id quod in his qui medii temperamenti erant, fecimus. hieme calfacientes, ęstate refrigerãtes. Ad eundem modum si vtraq; pars frigida intemperie sit affecta, semper calfacientibus tum cibis, tum potione, tum vnctione vtendũ est. varie tamen ea pro temporum ratione intendenda, remittendaq; sunt. porro difficilis connexio est, quoties vel in calidum ventrẽ frigida & pituitosa sanies defluit, vel in frigidum calida, atq; harum duarum alterã semper expertus sum magis ad curandum rebellem. nempe in qua frigidi pituitosiq; succi in calidum decidunt vẽtrem. Pessimus vero is status est, cum homo ea compositione naturaq; est: vt nec ventrem facile solubilem habeat, nec vomere ex facili possit. Corrumpũtur enim pituitosi humores, si diu sint in ventre morati. adeo vt & ipsum erodant, & simul viciosos interim halitus ad caput summittãt. Nam si pituosus succus a capite in frigidum natura ventrem decurrat facile his succurritur. Si mane aliquid simplicis medicamẽti sumpserint, quod diatrion pipe-

Victus ratio refrigerans et humectans.

Hinc habes et commodum iis qui biliosi sunt comedere mane aliquid ante quam in stomacum bilis confluat.

Facultas picre di aloes.

Apsinthij vis.

Vnctiones variæ.

Si a capite calidus hu. i calidum ventrẽ.

Si frigidum caput & frigid. venter.

Ventris nõ solubilis incommoda

Qui aluo dura atq; ad uomitiones sunt insolentes, horum status pessimus est.

Pessima conditio hominum: nõ habere aluũ facile solubilem — non posse vomere

Absyntium habet quidem uim detergendi sed debilem admodum qr potio illius conducet in detersione humorū leuiū et serosorꝫ qui quidem facile detergentur. Sed nō pro detersione humorꝫ pituitosorꝫ, pro quibus detergendis maiore ui opus est.

reon dicitur. Sed & piper solum ad exactum contritum leuorem aquæ mixtum bibere his licet. Ad quem vsum melius stomachoq; aptius album piper est. Porro absinthij potio, his est aduersissima. vt quæ pituitosum succum ipsorum ventri affigat, cum detergendi vim nō habeat, quæ adeo sit æstimanda. Sed nec aloe valde his conducit. Cum ei biliosi trahendi humoris facultas sit, eoq; excogitata salubriter est compositio quam picran vocant. Quæ acrimonia caloreq; eorū quæ in se habet, crassos & lentos succos dissecat, ac deterget. Cuius generis Cinamomum est. verū assidue vti hoc medicamento non licet. Sicut diatriō pipereon aut diacalaminthes. Quibus etiam si quotidie vtatur, quem frigidus venter infestat: nihil incommodi ex iis sentiet. In totum ergo ad aloes drachmas centum, reliquorum cuiusq; coniiciuntur drachmæ sex. quę ipsa quoq; sex sunt. Atq; hæc est picra quā Romæ omnes pręparant. Ego vero etiam alias duas compono. Atq; in altera, eorū quæ calfaciunt plus, in altera minus coniicio. At plus quidē reliquorū imiscebimus: si de aloes solius pondere detrahemus. sic ut in illius drachmas octoginta, reliquorum cuiusq; addamus sex. Minus vero, cū aloes modum augebimus, viginti drachmis adiectis. Sic vt centum viginti eius drachmis, cæterorum cuiusq; adiiciamus sex. Minime vero latet, & quod in penuria Cinamomi, ponendum pro eo sit optimæ casiæ duplum. Quam alias ea esse virtute non nulli putant, vt nihil ab inualido Cinamomo absit. Nam a generoso, etiam talis casia longe superatur. verum sicut in boni panis inopia, vel vilissimo vescimur, sic i. Cinamomi penuria, exquisitissima vtemur casia. Ac in quibus quidē venter, aut frigidus est, aut etiam temperatus, cæterum ad frigus propensior: his aptum medicamentum est, quod diospoliticon vocāt. Quod ipsum quoq; dupliciter confici assueuit. his qui aluo sunt astricta, nitro quod Bernicariū vocant cum cumino, ruta & pipere pari pondere admixto. pro his qui soluta sunt, dimidio. Conuenit nāq; ab hoc medicamento & pituitam extenuari, & spiritum flatulentum expelli. Grauis autem nec facile tractabilis complexio est, ventris qui intemperanter calidus sit, cum frigido capite. Quæ enim in vētrem defluit pituita, diatrion pipereon, ac diacalamynthes eget, etiam cuius modo mentionē fecimus diospolitici, os autem ventris ab iis qui calorem accendunt, offenditur. Ergo in his qui ita sunt affecti, id agendum, vt pituitam dissces, detergeasq; iis quæ haud quaq̄ calfaciūt. Quod genus oxymeli esse nouimus: iam lubrica, atq; ad curationem difficilis connexio est, vbi tales partium affectus coierint: in quibus os ventris (quē stomachum vocāt) imbecillū est, ac nauseosum, venter autem ipse retinetur. Quippe quæ hunc lacessunt, stomachum omnia subuertunt, ita vt i sū-

Margin notes: Si frigid⁹ humor in frigidum deflu- it ventrem. — Hier. picra cur excogitata. — Hiere picræ compo. triplex. — Pro cinamomo duplū casiæ. — Diospoliticon duplex. — Si calid⁹ vēter & frigidū caput. — Curatio Si os vētris imbecillū & venter astrictus.

Manuscript notes: Diatrion pipereon. — Piper cōtusū in aqua. — Vide quē nocum[en]tū proueniret ab absynthio i. hoc casu. qa non detergit qu[antu]m satis est. — Nota de Cinamomo. — Frigido Ventri. — Diospoliticon ad Ventrem propensiorē ad frigidum. — Oximel est praestantior sufficit et in hoc casu.

* Ventriculi os in non nullis imbecillum est. ut et sup: lib. 6. p. cap: 6.

mo eius, cibi natent. & nauseam subinde excitent. His necessario incidit, vt cibum parum belle concoquant. Quod si contra, illis ea quæ stomachum firmant, exhibueris, etiam in tertium quartumq; diem, ipsis venter sistitur. Huiuscemodi igitur hominibus, vnicam victus rationem conuenire animaduerti. nempe vt primo loco olera cum oleo & Garo aliaq; quę ventrem mollire solent, sumerent, post iustum autem cibi modum, aliquid eorum quæ stomachum roborent: acciperent. Ea sunt mala & pira & punica. Quippe aliqua sunt horum generum quæ citra acorem astringant. ipse autem qui affligitur, omnibus seorsum vsu exploratis, quod minime noxium iucūdissimūq; inuenerit: eo vtitor. Non multum autem de horū singulis, est sumendum: sed quātum (vt dixi) imbecillitatem stomachi reficiet. nā eiusmodi horū vsum, ventrē soluere experientia comperi. Atq; in totū magis qui ita sunt affecti, desident, si quid astringens post cibū sūpserint: q̄ si eo prorsus caruerit. propterea quod os vētris iam roboratū, & trudit deorsum quæ in summo natant, & cū his vna quæ in toto superiore sunt ventre. tum vero ipsum ciborum momentū intestina quoq; exceptum seruant. ipsa quoq; ipellentia quæ a superiorib⁹ acceperūt. Videtur enim ipsa tum impellendi, tū expellendi uis, etiam si a sede ipsa aliquid sursum impulerit: ipsum motum longissime tueri. quāuis præter naturam sit eiusmodi in animalis corpore transitus. Cæterum ita se habere, vt dicim⁹, cuiuis itelligere licet. si quod sępe nobis accidit ad memoriam reuocet. Nam mordax interim humor i locum aliquem sedi vicinum receptus: ad expulsionem sui nos irritat. quem tamen cohibere propter ciuilia negocia coacti: nec ab his expediti eum expellimus: & facta conuersione eius caput inde dolere sæpenumero sentimus. Optima igitur ratione tametsi lubricantes cibi stomachum innatant: austera sumpta vbi superioribus ventris partibus robur addiderint: principium deorsum ferendi, ijs quæ in eo continentur, suppeditant. Id ferendi principium intestina tum excipere, tum ad imū vsq; exitum seruare solent. Atq; cum satis de his hactenus sit dictum: ad aliam inæqualem compositionem transire par est. quæ nulli dictarum in malicia cedit. vtiq; in qua renes calculum gignunt, aut tophos, quos græce πῶρους, aut quomodocūq; aliter vocāt: totus vero corporis habitus gracilis est. hi nāq; medicamēta, victūq; quæ extenuare possint, requirūt. At ea gracili corpori sunt inimicissima. Adeo vt quidam qui propter renū viciū vsus his fuerat, vbi digitos deterius moueri sentireq; sensit, & vt ipse locut⁹ est, veluti cauū quiddā sonātes:

Marginal notes (printed): præsidiū horum. — Qualiter astrigētia post cibū aluum soluant.

CAP. II.

Si renes calculū creāt & corp⁹ sit gracile.

Manuscript annotations: qa os stomachi e imbecillum venter aut retinetur. — [illegible] regula servanda est in illos obesos quos demacrare intenderemus quia minuere [illegible] digestio et intestina deorsum expellerent cibum [illegible] nutrire corpus deberet, cuius rei documentum sup: habuimus ubi agebat de demacrandis obesis. — [illegible] ... retenta dolore capiti inferunt. — Renes calidi & Corpus gracile. — Digiti veluti cauum sonantes pp. imbecillitatem. — Si venter impellit et intestina impellunt tum superius in [illegible]. — Victus extenuans non conuenit Gracilibus corporibus.

cōmunicauit rem medicis, primū in campania, vbi ipse agebat. hi tanq̄ eo affectu laboraret, qui paralysin id est resolutionem neruorum minaretur: medicamentis quæ ex euphrobio & limnesi (quam etiam adarcē vel adarcon græci vocant) vtebantur. Vt autem affectus ei in deterius cessit, & symptomata cum vehementi dolore ad superiores partes semper ascenderent: mihi qui id temporis in campania forte eram, rem indicauit, opemq; rogauit. Ego vero eum ex his medicamētis quæ memorauit, siccatum, ī hunc affectū venisse intellexi. Quærentiq; qua maxiē victus ratione siccitati suę citra renum noxā mederi quis posset: ptissanæ cremorem excogitaui, & pisces tum saxatiles, tum qui in alto mari degunt, aliosq; in quibus nihil esset glutinosum. Simili modo & ex volatilibus quęcūq; similem carnem habent. porro multę ex mōtanis vocatis volucribus, tali sunt temperamēto. Quas nāq; in vrbibus cōclusas caupones qui eas venditant, humido ac copioso nutrimento impinguant: aduersissimæ his sunt. Optima vero his qui ita sunt affecti caro est, vt ex auibus perdicum, proxima attageuarum, & sturnorū, & merularū & turdorū. Quod si montanarū auium copia non est, de his q̄ in agro victitant, & gregalibus columbis, qui in turribus nidificant, sumere licebit. Itemq; passerculos, qui similiter ī turribus nidificant. pyrgitas græci vocāt. Sunto autem in editis locis eiusmodi turres. Ita nāq; & gallinis & gallinaceis, qui ī corte aluntur vti licet. Lac vero sic affectis reliquorū q̄dem animalium est prohibendum, vnū vero Asininū cōcedendū, propterea quod cæteris omnib[9] est tenuius. Ac vt vno verbo dicam, mediam esse conuenit īter extenuantem impiguātemq;, victus eorum rationem. particularem vero quæ his conueniat materiam, tum in his libris scripsimus, qui sunt de ciborum virtutibus editi, tum in eo ī quo de euchymia & cachymia præcepimus. Adeo superuacuum est hoc loco pluribus morari. Cum id tantum dixisse sit satis, de toto horum corpore nutriendo curam habendam, per eam quam supra cōprehendi victus rationem. vbi de eo sermonem feci, qui quiduis potius sufferre voluit, q̄ pice illini. At si obesus sit quem calculus infestat: audacter huic tenuem victum iniungito. Eadem & his qui articulorum vicijs laborant conuenire præcepta censebis. Quippe ipsi quoq; medicamentis arthriticis podagricisq; ebibitis: si carnosi, & crassi, & pigues sunt: nullū sentiunt icōmodū: sin graciles: nō modo totū corpus, sed etiam pedes ipsos, interim vero & manus. si hę quoq; prius male habebant: ī grauissimū statum siccando perducunt. Scire tamen licet podagrica hec antidota multum a nephriticis distare non ī eo modo, quod crassos glutinososq; succos attenuent: verumetiam quod calfaciant & siccent. Nam calculosis quæ valde calfaciant, dari nullo

Victus horū

Lac asininū cęteris tenuius.

Si q̄s calculos[9] & obes[9].

Articulari morbo & podagra laborātiū curatio

Podagricorū remediorū & nephriticorū differentia.

modo conuenit. Quoniam vero dictum abunde de talibus omnibus ē, in opere quod de medendi ratione conscripsimus: præterea ī his libris, quos de medicamentis edidimus: qui ipsi duplices sunt, qui priores ordine sunt, de medicamentis simplicibus, qui posteriores de compositis: profecto nec omnino nihil, nec prolixiꝰ meminisse de iis cōueniebat. ꝓpterea quod eiusmodi corpora inter ea quæ exactam sanitatem habēt, & quæ iam ægrotant: medium statum optinent. siquidem ea pars artis quæ instantem morbum declinat, (prophylactice græce dicit̃) affectis ad hunc modum corporibus consulit. Nemini enim ex iis qui corporis habitum inculpatum habent: aut medicamēta bibenda, aut tenuante victu vtendum censemus. Sed qui pro naturali imbecillitate, aut corporis totius, aut partium quarundam, ex leui causa læduntur: hos ad ꝓdictæ prospicientis partis victum, traducendos censemus. atq; a suspecto summouendos. Quē tamen nemini esse noxium videmus, eorum qui naturali corporis bono sunt habitu, & modice laborare non grauātur.

His q̄ inculpato sunt habitu nō esse medicamēta bibenda aut tenuante victu vtēdum. Exercitandū esse.

CAP. 12°.

Verum qui ex leui causa afficiuntur, ita vt magnis morbis assidue vexentur, veluti comitiali, vertigine, (quod scotoma græce dicitur), capitis doloribus. item aliis in quibus caput, subiectis partibus, Symptomatum occasio est, quarum sunt dentes, Gingiuæ, Columella, vno verbo omnes quæ in ore & faucibus sunt partes: ad hæc aures, & oculi, & stomachus, & venter, & spirandi partes, nempe summa arteria, quæ larix dicit̃, & aspera arteria, & pulmo, & thorax: his victus cōmunis scopus est, caput ipsum ante omnia & q̃ accuratissime minus oportunum ad vicia reddere. mox etiam afflictis partibus prospicere. modo tamen ne ignoretur, hoc ipsum quoq; alia determinatione egere, vtiq; hac. Non omnes quæ læsæ sunt partes, esse roborādas. Optima vero determinatio est, quæ ex vsu earum petitur. quippe oculorum & aurium, permagnus est vsus. Iccirco decidentibus in has a capite excremētis: deriuatio per vicinas partes (parocheteusin Hippocrates vocat) molienda est. ac ad nasum potissimum trahenda, quæ in has partis feruntur. Sin ad nasum non sequuntur: in os ipsum. vtiq; per ea quæ pituitam eliciunt. (apophlegmatismata græci vocāt) sicuti ad nasum. tum per ea quæ sternutamenta mouent. tum quæ eius obstructiones aperiunt. Oculis vero ipsis robur adiicies, si sicco collyrio quod ex frigio lapide componitur, vtare. ac sic palpebris specillo inducas, ne oculi membranam intus contingas. ita nāq; mulieres quotidie faciunt. cū stibio oculis gratiam conciliant. Ad aurium vero robur, vel glaucium solum super cote tritum cum aceto, mox tepidum per specillum blande infusum, aut etiam per instrumentum illud quod publice ī vsu est, & oricularium clysterē, græce ωτεγχυτα vocant, vbi vero satis firmatę sūt,

Nō oēs ꝑtes læsas, esse roborandas. sed quę.

Oculorū ꝓuidentia.

Parocheteusis.

Quibꝰ roboret oculus.

Quid aurem roboret.

Medicamenta in auribus blandē infundenda

Oculorum & Aurium permagnus est vsus

De Materia Si materia et humores defluant a Iecinore ut Liene ut Renibus in alias partes

ita vt nihil in has confluat: assidue instillandum optimi Nardini vnguenti aliquid. id olim dumtaxat laodiceę in Asia prestantissimum fiebat. nunc vero & in aliis fit vrbibus. Robur autem auribus vel magis afferet, iisdēq; proficiet, collyrium quod diaglaucium, propterea quod glaucium recipit, vocant. præterea diarhodō, & crocodes, & nardinū, & quod διοίγου græce dicitur. præterea ex vnguētis ea quæ Romæ opulentis mulieribus conficiūtur. quę foliata & spicata vocant. Quod si larga fluxio, & sanies assidue in aures a capite feratur, & exulceratio iam facta sit: sane exulcerationi, andronis medicamēto, & similib⁹ medeberis. Inter autem id agendum, auertere materiā ad nasum & os debebis. Quo facto iam cōpresis vteris.

CAP. XIII.

Veluti autē ex iis quę a capite defluunt, identidem læduntur aliqua, eorum quæ illi subiecta sunt: sic ex iocinore, & renibus, vel liene, in alias partes quæ ipsis sunt imbecilliores, morbi incidunt. Siquidem demonstratum in iis commentariis ē, qui sunt de naturalibus facultatibus inscripti: singulas partis trahendi facultatem habere proprii sibi ac conuenientis succi: quem alterātes adsimilantesq;, abutuntur ad nutrimentum. Rursus aliam facultatem habere, qua quod superuacuum est expellere in vicinum desyderent. Ac si quidem ipsa quæ vicina particula est, corporis habitum firmum habeat: quod sibi obtruditur, vtiq; non admittit, facitq; vt in ipsa solum q̄ primum affecta particula est, dolor vsq; subsistat. Sin imbecillior sit, q̄ illa vnde excrementum mittitur, admittit illa quidē, cęterū ipsa quoq; ad imbecilliorem quampiam a se rursus transmittit. Atq; hæc rurs⁹ ad aliam. donec in eam procumbat, cui imbecillior nulla sit reliqua. Atq; ad hūc quidem modū, quorum nulla victus sui cura est: alius alia parte assidue vexatur. Qui nihil colligunt superuacui: his manent imbecillæ partes semper in tuto. Cuius rei euidentissimum argumētum est, quod aliqui sex mensibus pluribus ve infirmis partibus laborant. Cum si sola imbecillitas ipsa id efficeret: perpetuo laboraret infirma pars. ceu cui ægrotationis causa nunq̄ abesset. Nūc quoniā ꝑpetuo nō laborat: manifestum est aliud quippiam interuenire, quod eius affectus gignēdi sit occasio. Qđ certe aliud nō est, q̄ qđ vel quātitate vel qualitate redūdat. Atq; hoc ipsū quod redūdat, aut per totū colligitur corpus, vocātq; eū affectum græce plethoran, aut in parte aliqua pricipe. Sed quæ alioqui natura sit imbecillior. id vero aut ī ipsa manēs, aut se in imbecilliorem quāpiam natura recipiens, noxam ingerit. illud ergo ante omnia cōsyderandum definiendumq; est, propter ne semetipsum perpetuo laboret mēbrum, an propter aliud quod prius ipso sit affectum. Atq; extrinsecus quidem non nūq̄ imbecillæ parti noxa incidit, ex eo quod refrigerata, ant contusa, aut vulnerata, aut lassata est. plurimum tamen ex vi-

Marginal notes (printed): Diaglauciū. — Si exulceratio in aurib⁹ — Sicut ex capite in subiectas: ita ex iocinore liene renibus, ī alias partes vicia incidere. — Attrahen is & expultricis facultatis ingenium. — Vnde fiat, vt alius alia ꝑte laboret

Marginal notes (manuscript): unguentum nardinum — collynium — Andronis medicamentum — Si ab aure ad os et nares trahat[illegible] — Sola imbecillitas non facit ægrotare partes — Nota qm tuta sunt omnia a morbis — per aliquod tps — Causæ externæ — [illegible] qui colica affectione laborant [illegible] imbecillitate ventriculi [illegible] — quibus de causis partes aliqn noxam recipiant

Nota non nullos aenciar copiam seminis acris et calidioris

ctus ratione, quæ redundãtiã viciosum ve succũ cõtrahit. Attẽdere itaq; magnitudini naturalis infirmitatis mẽbri cõueniet, hac prius discretione vsum. ac tenuiorem quidem homini victũ q̃ prius exhibere tum idoneã exercitationẽ iniũgere. Cauere vero ne qd ab externis causis noxę incidat. postea si ab ijs nec ipse gracilis fiat, nec ibecilla eius pars affligat; insistẽdũ eidem victus rationi est. Sin autẽ aut omnibus mẽbris fiat gracilis, aut mala afficiatur, quod vicioso est habitu: mutare talem victus rationẽ debebis. vtiq; si affligitur, duorum alterum faciens, aut victum hominis in tenuiorem mutans, aut certo anni tempore purgatione vtens. Ac aliis quidẽ vna quotannis purgatio vere incipiente satisfacit, aliis altera quoq; post hanc autumno est opus. Ac si sanguinis q̃dem abũdãtiã corpus accumulauit: mittẽdus is est. Sin viciosum succũ, vacuãdus hic medicamẽto est, q̃d superãtem humorem purget. Quod si ex tenui victu pars afflicta leuatur, sed corpus emaciatur: picatione vtendum. sicut antea est comprehensum, ad extenuati habitus refectionem. Sane pessimus corporis status est, & ille. Sũt eni qui genitale semẽ copiosum calidũq; gignũt, quod eos ad expulsionem sui proritat, post quã & ventris os illis resoluitur, (quod stomachus non a medicis modo, sed etiam ab aliis hominibus vocat, ita vt a veteribus græce cardia) & ipsi toto corpore nõ solum relaxantur, ibecilliq; fiunt: sed etiam sicci, graciles, pallidi, cauisq; oculis cernũt. Quod si ꝓpterea q̃d ex cõcubitu sic vexãtur, ab hoc se retrahãt: nõ modo capitis molestiã, sed etiam stomachi offensionem, fastidiaq; sentiunt. Sed nec ex cõtinẽtia magnopere iuuantur. Accidunt enim ipsis per nocturnas imagines, non minora incõmoda, iis quæ a cõcubitu senserũt. Horũ cũ quidam mordax pręcalidũq; semen iter emittendum sentire non solum se, sed etiã mulieres cũ quibus rem haberet, referret: suasi homini abstineret a cibis qui semen genitale augerent. Sumeret autem nõ cibos modo, verum etiam medicamenta, quæ id extinguerẽt. Quorũ tradita nobis materia est, in his libris, quos de alimẽtis, itẽq; quos de simplicibus medicamentis conscripsimus. Tum vero exercitationibus vteretur. quæ supernas partes potius excercerent. Cuiusmodi est quæ parua pila. & quæ folle fit, & quæ per alteres. A balneo vero lũbos totos vngeret, vnctione quapiam frigida. Talia sunt, & crudũ & acerbũ oleũ (quod ωμοτριβες & omphacinũ vocant,) & Rosaceũ, & melinũ. vtiq; quod ex eiusmodi fit oleo. Ipse vero crassioris substantiæ vnctiones nõnullis cõpono. ne facile a corpore defluãt. Est autẽ cõpositio earũ, ex cæra & aliquo eorũ quæ refrigerẽt. primũ aũt vbi ceratũ q̃d a medicis græce κηρελαιον d̃r feceris, dein i mortario, manibus affatim subegeris: ifundes refrigerantẽ succũ, quẽ etiã q̃ maxime cũ cæra sic permiscebis, vt v-

Marginalia (printed): Curatio. — CAP. XIIII. Alius status grauissimus — Vict⁹ ratio. — Vnctiones frigidæ. — Ceratum κηρελαιον

Marginalia (manuscript): Plethoricis non nullis una conuenit purgatio, alijs due, uere s. et autumno. — Si humores excedant in q̃tate missio sanguinis conuenit, si uero excedant in q̃li purgatio est commoda. — Picatio pro extenuatis — Coitus semen calidioris et acre. — Post seminis emissionem lipothimia — Semen exicantia — Caliditati renum hoc idem conducit. — Omphacinum ad renum caliditatem, rosaceum, melinum.

Linimentũ paraturus uideto ordinẽ quem in ipso conficiundo seruat Gal. q. s. si in ipso succos aliquos herbarum miscere uolueris in fine ipsos infundas et sic ... uniant ... cũ oleo et cera

Cera cum succis herbarum difficillime permiscentur quare quam maxime simul agitanda sunt.

nitas fiat: succorũ vero id genus descriptã materiã habes, ĩ simplicium medicamẽtorũ libris. Quorũ obuii maxime facillimeq; parabiles sunt: & semperuiui, & solani, & vmbilici veneris, & psylij, & polygoni, & tribuli, & portulacæ, hæc vero succũ nõ remittit, nisi dũ ĩ mortario tũditur: adfusum sit humoris quippiã, qui tenuis aquosæq; nõ lẽte & crassę substãtiæ sit qualis vuæ ĩmaturæ ẽ, & rosarũ. verũ hi æstate reliquorum nõ pauci etiã aliis tẽporibus habẽtur. veluti lactucæ. qui ipse quoq; ex refrigerantib⁹ est: Quin etiã lini semẽ, si ĩ aqua coquas refrigerantem cremorem efficit. Porro Gymnastarũ quẽpiã vidim⁹, ex iis q athletis prefuerat, qui athletæ cuiusdã renib⁹, plũbi laminã supposuit quo nocturnis imaginib⁹ careret. Idq; cũ e plebe cuidã, qui sic esset affect⁹, indicarẽ: adiutus gratias egit. Alter vero cui carnis natura imbecillior erat, nõ tulit plumbi duritiam. huic ergo suasi, earũ quas supradixi herbarũ aliquas substernere, ac cũ ipsis molles amerinæ frondes, & rutæ. Sensitq; illico ex his fructum. Ita q; vsus deiceps assidue est. Qui vbi Amerinæ semine assidue vesci suasi: etiam ob id gratias egit. sicuti etiã pro ruta. Ac taliũ quidẽ materia, tũ ĩ opere de simplicib⁹ medicamẽtis, tum in libris de ciborum viribus, tradita est. Nunc illud visum est sermoni necessario adiiciendum, cauendas esse vnctiones frigidas, quæcũq; ex papauere mandragora ue fiunt. Neq; enĩ horũ quippiã admouẽdũ, neq; etiã cũ in sũmo viriũ sũt, herbæ ipsæ substernẽdæ. nã sicuti prędictis: ita iis quoq; substratis vti licet. Qui rosas experiri cuidã suasi: sensitq; ex his substratis leuamẽ, citra vllã renũ noxã. Sed & aliud excogitaui, his qui ita sunt affecti nõ insalubre, veluti ex ipso vsu cõperi. Quippe experiẽtia normæ vice semp habẽda est, eorũ quæ excogitaueris nec scribẽdũ pro vtili quicq̃ est, quod nõ sis exptus: nisi tamẽ hoc ipsum testeris, nõ esse tibi adhuc expertum. Quid ergo est quod a me excogitatũ magnę esse vtilitatis sum præfatus? Nẽpe seruare oportere, qui hoc corporis vicio vrgentur: quando maxime genitalis seminis abũdantiã, quod excerni postulet, collegerit. Ac die quopiã postq̃ boni succi cibis ĩ cœna se modice ĩpleuerit, ad somnũ conuersos, cõcũbere. postero die cũ satis dormierit, ac surrexerint, linteo fricari, quoad rubor per cutim appareat. Mox aliqua ex oleo fricatione modice vti, tum exiguo interposito tempore, panis aliquid bene fermentati, & furno cocti, ac puri, ex vino mixto gustare: atq; ita ad opus consuetum redire. Medio tamen tempore frictionis ex oleo, & panis gustandi, si quis locus in vicino sit: in eo ambulare, excepto, si hibernum frigus sit. Tum enim intus manere satius duco. Non dissimilem roborandi per cibum stomachi rationem, & grammati-

Frigidi succi. faciles paratu faciles

Semen lini

Præsidiũ cõtra nocťnas. imagines

Lamina plumbi renibus supposita

Imagines nocturnas ex caliditate renum progignentes semen calidum et acre

Amerina

Frigidas vnctiões ex papauere & mãdragora cauendas. in hoc casu tamen.

Rose substernere

Experiẽtia p norma.

Quomodo quippiã p vtili scribẽdũ.

nota precept[illegible]

Regula et modus a Gal. excogitatus.

Ventriculus biliosus si ieiunus [illegible] et, prauis ichoribus impletur, qui epilepsiam progignunt ut sup: cap. x.

De comitiali cõuulſiõe aſſidue afflicto.

co cuidã, quẽ comitialis ſpaſmus aſſidue vrgebat, ſuaſi. Ac mirifice contulit. maxime vero in fiduciam veni hominis iuuandi: vbi didici, tum ſpaſmos incidere, cum diutius a cibo abſtinuiſſet, magiſq; ſi dolor interim, ira ue interueniſſet. Quinetiam habitum corporis eius cõtuebar. ſciſcitantiq; de hac ipſa re: ſtomachũ aſſidue bili vrgeri eſt faſſus.

Cõmune oĩum pricipiũ qui ratione ſunt exercitata.

Omnibus vero qui hæc legent cõmuniter illud ſuaſum velim, præſertim qui tametſi medicinæ artis ſunt ignari, cogitationem tamẽ habent exercitatam, ne veluti vulgus, ita ipſi quoq; pecorũ ritu victus ratione vtantur. Qui potius vſu explorẽt, quinã ipſis cibus potuſue ſit noxi⁹. quæ præterea quantaq; dimotio. pari modo & de venere obſeruent. nũ noxia ſibi innoxia ue ſit. tum ex quanto interuallo vtentibus, noxia innoxiaue ſit. Nã ſicut retuli, nõnulli imodice lęduntur. Alii citra noxam vſu eius ad ſenium vſq; ſufficiũt. Verũ hæc ambo genera rara. nempe eorum qui magnopere lęduntur, & qui nullum ſentiũt incõmodũ. Totum vero quod i medio eſt, id cũ maioris minoriſq; diſcrimine, ad magnũ hominũ numerũ ſe extendit. quorum qui non rudes ſunt, ſed ratione probe exercitata, (non enim quorũlibet eſt hæc noſſe) iis ſuadeo obſeruẽt, ex quibus lędi ſe iuuari ve ſentiant. ita eni fiet, vt in pauciſſimis medicorum opera indigeant, quoad i ſanitate ſunt. Hacten⁹ prodiderã, cũ amicorũ quiſpiã toto opere perlecto, vnum omnino reſtare dicebat, quod ſuperius a me relictũ, poſt erat dicendum, nẽpe medicamẽtum quod ex malorum ſucco conficitur.

Cap. XV

Quod tum ad appetentiã excitandam, his quibus ea languet, eſt vtile. tum ad concoctionem, iis qui parum fœliciter cibos cõcoquunt, & in ſumma ventri robur conciliat. Laudato igitur homine: quod admonuit appoſui, & cõpoſitionẽ ipſi⁹, quæ ad hunc modũ ſe habet.

Diacydonion cõpoſitõ

Accipies ſucci malorum cotoneorum quę dulciora maioraq; ſunt, ac minus acerba, quęq; noſtrates i Aſia græce Struthia vocãt, Sextarios Romanos duos. quib⁹ mellis optimi tãtũdem miſcebis. Aceti Sextarium vnũ & ſemiſſẽ. hæc cum ſuper prunas modice coxeris, & ſpumam detraxeris, imittes Gigiberis vncias tris, piperis albi duas, dein rurſ⁹ in ſimili igni recoques, donec mellis craſſitudo exiſtat.

Stomachicorum medicamẽtorũ craſſitudo

Qua vtiq; craſſitudine ſtomachica medicamenta preparari ſolent. hoc vero medicamẽtũ etiam iis quib⁹ inualidũ iecur eſt: ſalutare iprimis eſt. Illud vero latere non debet, ieiunis id maxime dandũ eſſe, mediocris Myſtri modo. Quanq̃ nec ſi a cibo ſit ſumptũ: quicq̃ lędit. Cõmode quoq; dabit, etiã ſi pri⁹ pranſus quiſpiã, ante cœnã id ſumpſerit. Maxime tamẽ tẽpeſtiue id duab⁹ horis, aut trib⁹ ante cibum obtuleris. Quod ſi id aſtringere magis voles, etiã ex cotoneorũ ſucco conficias. Cæterum ſi cui venter intemperie caloris laborat, aut etiam bili quouis modo abundat, huic auferri & piper & Gingiber debebit.

Ac succus malorum cum aceto & melle, tantum ad prescriptam crassitudinem coctus dari. Qui vero medio temperamento ventres habent: ita vt nec biliosum excrementum, nec pituitosum congerant: his piperis & Gingiberis dimidiũ eius qui predictus est modi, sat erit. Ita nimirum, vt sit piperis vncia vna, Gingiberis vna & semis. At quibus frigiditas temperiem viciat: his quatuor Gingiberis, piperis tris, aut duas & semis vncias iniicies. licebit & cum ad medium modum præparaueris: in ipso vsu piper addere. At ꝗ ad hunc modum, iis quibus in diuersis mẽbris pugnantia tẽperamẽta sũt, consulẽdum censemus. Quibꝰ vero in vna q̃libet simulari istrumẽtali ve parte imparitas temperamenti visitur: de iis alio opere agetur.

Jecur Lien et Renes facile obstructione laborant potissimum in ijs corporibus que habent ex sui natura ut vasa horum partium sint angustiora quam par sit ut Gal. lib. de cibis boni et mali succi. et v. de san: t. cap: 7o.

ΤΕΛΟΣ ΘΕΩ ΧΑΡΙΣ.

Impressum Parisiis per honestum virum Guilielmum Rubeum Typographum. Anno nostre reparationis. M.D.xvij. vndecimo calendas Septembris.

Idem dicit Gal. [illegible] crassi succi [illegible] febre et alijs [illegible]

Stomachus languens [illegible] Stomachus aliquando imbecillis atque exolutus. [illegible]

Essentia sive Virtus sive facultas cuiuslibet Partis consistit in peculiari temperamento illius partis sive Princeps pars fuerit sive famulatrix. Et a contrario

Debilitas cuiuslibet Partis contingit ex vitio et labefactatione peculiaris temperamenti illius Partis. ut v. g. viciato temperamento epatis vitiatur essentia et facultas ipsius et fit Jecur Debile et Imbecillum. ex Don: Alt: 2o cap. de epatis. Vitiatur autem primum ex octo Intemperiebus.

Intemperies alicui parti contingit aut primario aut per consensum ab alijs. ut 4. d. roe. u. i m. c. t. 47.

Intemperies quelibet simplex si partem aliquam infestet, parvo tempore perdurat, cito n. sibi sociam adiungit.

Intemperies intemperiei succedit, ut calide intemperiei dissolventi et laxanti frigida intemperies postea temporis progressu succedit. adeo ut si prius pars aliqua calida intemperie laboraverit, postea deveniet in intemperiem frigidam.

Errata

Animaduertat studiosus lector primo numero Folia, secundo paginas, Tertio Lineas significari. Qui quidem tertius si in aliq̄bus non reperiatur, scias erratum in adnotationibus quæ in margine sunt, esse. Reliqua oculatus lector facile emendabit.

Folio.ij.pagina.i. Linea.vj. Erratū, alect: Lege alecti: Fo.v.pa.i.li.xx.err. dessluit le.defluit. Fo.ix.i.ix.er.iracūdium le.iracūdū. Fo.eodem.i.xxxvij.er.æer le.aer. Fo.eodem.ii.xxvi.er.hide le. humide Fo.eodem.ii.xxvii.optimum fortasse etiā reliquis oib⁹ īfantibus est, ipsū lac le.optimū quidē est, etiā reliqs fortasse omnibus īfantibus, ipsum lac &c. Fo.x.i.iii. Erisistratus le. erasistratus Fo.eodem.i. xii.mōeri le.moueri. Fo.eo.i.xl.excesrūt le.excesserūt Fo.eo.i.xlii. Frigidiū le.frigidum Fo.xi.ii.xii.adhæc le. ad hęc Fo.xiii.i.viii.sussocās le.suffocās F.eo.i.xv.suluberrim⁹ le.saluberrim⁹ F.eo.i.xvi. vtilissimis le.vtilissim⁹ F.eo.i.xxxvi. ue le.ne F.eo.ii.x. Queq̄ le. Quāq̄ Fo.eo.ii.xxxix.ꝑpter ea le.ꝑpterea Fo.xiiii.i.xxxv. seorsum le.serosum. Fo.eo.ii.xvi.meminib⁹ le.meminim⁹ Fo.eo.ii.xviii.arbitrior le arbitror Fo.xv.i.xi. sumus le.simus Fo.eo.i.xx.phlegmonis le.phlegmones Fo.eo. i.xxix.phlegmon le.phlegmone Fo.eo.ii.xxxii.siquidē le.si quidem Fo.xvi.i.iii.aduersa per le.per aduersa Fo.eo.i.xii. desiccāt le.dissecāt Folio eodem prima pagina linea.xvi. redūdēt lege redundant. Fo.eo.i.xxxi.ita quoq; le.quoq; ita Fo.eo.i.xxxv. Eque le. Aeque Fo.eo.i.xxxvii. Siguis le. Signis Fo.eo.ii.xxvi. cuiusuis le.cuiuis Fo. eodem.ii.xl.cursus lege rursus Fo.xviii. i.xxxii.erit le.licebit Fo.eo.ii.xiiii..subtrāuersum le.subtrāsuersū Fo.xix.ii.v.cnoiugationes le.coniugationes Fo.eo.ii.xii. mensionē le.mētionē. Fo.xx.i.xxxv.nec dura le.nec a dura Fo.eo.ii.x aliquid le.aliud Fo.xxi.i.iiii.at qui le.atqui Fo.xxi.i.xxx.ex quātitate dura le. non sol ū dura. Fo.eo.ii.ii.te le.se Fo.xxii.ii.ii.memiuit le.meminit Fo.xxiii.i.i.reliquos le.reliquas Fo eo.i.iiii. Si quidē le. Siquidem Fo.eo.ii.xviii. Nam omnia le. Nā quoniam omnia Fo.eo.ii.xxi. Eādē ab le. Eādē ob F.eo.ii.xxvi.meatū le. meatuū Fo.eo.ii.xxxiiii.sana le.sanat Fo.xxiiii.i.xvi.dentissimā le.densissimā Fo.xv.ii.iiii.abundæ le.abunde Fo. xxvii.i.xxiiii. retrosū le.retrorsū Fo.eo.ii.ii.cōsterit le.cōstiterit Fo.eo.ii. xxi. Smiliter le. Similiter Fo.xxviii.i. meatus le.mot⁹ Fo.xxxii.i.iii. excremētoū le.excremētorū F.xxxvii.i.vii.de ea quæ ad lassitudines pertinent le.de eo qui ad lassitudines pertinet Fo.xxxviii.i xxx. Siquidē le. Si quidē Fo.eo.ii.xxxi.exercet le. in vsu est Fo. xxxix.ii.xv.cuiusq; le.cuiusq̄ Fo.eo.ii. στεγωσις le. στεγγωσις.

Errata

Fo.xl.i.xxxiiii.robustior le.incitatior Folio.eodem.ii. vigi. tri-sti.le.vigi.& tristi. Fo.xlii.ii.xxvii.traslat⁹ le. translat⁹ Fo.xliiii .i.xxv. sicut le.sic vt Fo.eo.ii.xxxii.accidus.le.acidus Fo.xlv.i. i.appreat le.appareat Eo.eo.i.xxv.seperatio le.separatio Fo.eo. ii.xiii.indicnat.le. indicant Fo.xlvi.ii.pituitosi le.pituitosus Fol. xlvii .i xxiiii. Facultas le.copia Fo.eo.ii.xxv.alterū est.le alterꝝ vero est Fo.xlviii.ii.piuuia fieri le.pluuia aq̄ fieri F.eo.ii.xxxv. quod le.quaad Fo.eo.ii.xxxvi.nutriēdum le. .Nutriēdū Fo.xlix i.xxiii.profecto le.vtique Fo.l.ii.iiii.miscebs le.miscebis Fol.eo. ii.viii.quod le.quoad Fo.eo.ii.xxxii.abetinꝫ le.abietinꝫ Eol.eo. ii.xxxiiii. facultas le. copia Fo.eo.ii.xl.quīdecim le.ī quindecim Fo.li.i.xii.addisse le.addidisse.Fo.eo.i.xxxvii.frida le.frigida. Fo.eo.ii.xxi. siquidem le.si quidē Fo.eo.ii.xxxix.adiūctū le.ad iunctus Fo.liii.i.xxv.legumnē le. legumen Fol.eo.i.xxvi.simili le.eadē vero Fo.eo.ii.xxv.secuti le.secutus sim Fo.liiii.i.xxi.pa-tibus le partibus Fo.eo.i.xxiii.totum le.totam Fol.eo.ii.xxix.est turpitudinem le.est vt turpitudinem Fo.eo.ii.xxxvi.prout est le. in statu suo Fo.lvi.ii.ii.optimus le.optimi.Fo.lvii.ii.xiiii.puluc-ratis prius le.puluere prius insperfis Fo.eo.ii.Rontunde le.Ro-tundæ Fol.eo.ii. Gorecomice le Gerocomice Fo.lix.i.xxi.petre solimum le. petroselinum Fol.eo.ii.xx.semidalin le.similaginem. Fo.eo.ii.xxii.semidali le similagine Fo.eo.ii.semidalis le. simila-go Fo.lx.ii.xii.dexta le.dextera Fo.lxi.i.x.veluti a manu le. ve-luti manu Fo.lxii.ii.iii.magnifaciēdꝫ le.magnꝫ faciendꝫ Fol.eo. ii.xvii.& le.ex Fo.lxiiii.i.xxiii.motē le.motus F.eo.i. xxxv.ca-liiores le calidiores Fo.lxv.ii.xiii.quam le.qua F.lxvi.ii.xxxvii. ꝓfesto le profecto Fo.lxvii.ii.xxiii.id est cibis le.id ē de cibis.Fo. eo.ii.xxiiii.qui qui le.qui Fo.eo.ii.xxxiii.diacalamynthen le. dia calaminthen Fo.lxix.i.xxx.humactante le.humectante Fol.eo.i. xxxii.cibus le.cibis Fo.lxxi.i.xxxiii.renuatorius le. tenuatorius Fo.lxxii.ii.xxxv.vnam le.vuam Fo.eo.ii.xxxviii.mediocorū le-ge.medicorum.Fo.lxxiii.ii.iiii.ypocheonos le.hypocheomenos

Einis.Laus deo.

Errata

Fo.xli.i.xxxiiii.tabulis [illegible] Folio eodem.ii.vtrique [illegible] stile.vigi[illegible] Fo.xlii.ii.xxvii.aliis [illegible] le.quadrans Fo.[illegible] i.xxv.[illegible] Fo.ccii.xxxiii.[illegible] le.[illegible] Fo.[illegible] i.[illegible] apparcat [illegible] Fo.cc.[illegible] separando le.separatio Fo.cc. ii.[illegible] Fo.[illegible] le.[illegible] Fol. xlviii.i.xxiiii. [illegible] le.copia Fo.[illegible] alterius [illegible] vero est Fo.[illegible] quando [illegible] Fo.cc.ii.xxxv. quod le.quando Fo.cc.[illegible] Fo.xlix. i.xxiii.[illegible] Fo.[illegible] Fol.cc. ii.viii.quod [illegible] Fol.cc. ii.xxxiii.[illegible] Fo.[illegible] i.quindecim Fo.[illegible] le.[illegible] Fo.cc.i.xxxviii.[illegible] le.frigida. Fo.ccv.[illegible] le.[illegible] Fo.ccvii.[illegible] le.ad [illegible] Fol.cc.i.xxxvi.[illegible] le.[illegible] Fo.cc.ii.xxx.[illegible] Fo.liiii.i.xx.[illegible] [illegible] le.[illegible] Fo.cc.ii.xxx.est [illegible] Fo.cc.ii.xxxvi.[illegible] est le. in [illegible] Fo.lvi.ii.[illegible] le.[illegible] Fo.lxiii.ii.xxiii.[illegible] rans prius le.pulvere [illegible] Fo.cc.ii.[illegible] le.[illegible] Fo.lx.ii. [illegible] le.[illegible] Fo.lx.i.xxi.[illegible] Fol.cc.ii.xx.[illegible] Fo.cc.ii.xxii.[illegible] Fo.cc.ii.[illegible] le.[illegible] Fo.lx.ii.xii.[illegible] Fo.[illegible] Fo.lxiii.ii.[illegible] le.[illegible] Fol.cc. ii.xviii.& le.et Fo.lxiiii.xxiii.[illegible] le.motus Fo.cc.i.xxxv.[illegible] Fo.lxv.ii.xiiii.quam le.qua Fo.lxv.ii.xxxvii. [illegible] Fo.lxvi.ii.xxiii.[illegible] Fo. cc.ii.xxiiii.[illegible] Fo.cc.ii.xxxiii.[illegible] Fo.lxix.i.xxv.[illegible] le.[illegible] Fol.cc.i. xxxii.[illegible] Fo.lxxi.i.xxxiii.[illegible] Fo.lxxi.ii.xxxv.[illegible] Fo.cc.ii.xxxviii.[illegible] le. [illegible] Fo.lxxiii.ii.[illegible] le.hypochondria

Laus deo [illegible]

[illegible] blanche

Περὶ ἀντιδότων

= Campbell 105

Γαληνοῦ περὶ ἀντιδότων.

Τὰς ἰωμένας τὰ πάθη δυνάμεις, οὐκ ἔξωθεν ἐπιτιθε-
μένας, ἀλλ' εἴσω τοῦ σώματος λαμβανομένας, ἀντιδότους
ὀνομάζουσιν οἱ ἰατροί. τρεῖς δὲ αὐτῶν εἶναί πως τὰς διαφοράς.
τινὲς μὲν γάρ, ἕνεκα τῶν θανασίμων φαρμάκων προσ-
φέρονται. τινὲς δὲ τῶν ἰοβόλων ὀνομαζομένων θηρίων.
τινὲς δὲ τοῖς ἐκ φαύλοις γεννωμένοις διαίτης πάθεσιν,
ἀρήγουσιν. ἔνιοι δὲ τὰ τρία ἐπαγγέλλονται χρεῖας. ὥσπερ
καὶ ἡ θηριακὴ καλουμένη. συνετέθη μὲν ὑπὸ ἀνδρομάχου
τοῦ ἰατροῦ. παρωνομασμένου δὲ τῷ ὀνομαζομένῳ μιθριδα-
τείῳ. καὶ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ συνθέντος οὕτω κληθέντι.
ὁ γάρ τοι μιθριδάτης οὗτος, ὥσπερ καὶ ὁ ἡμέτερος ἄτταλος
ἐσπούδασεν ἐμπειρίαν ἔχειν ἁπάντων σχεδόν τι τῶν ἁπλῶν
φαρμάκων. ὅσα τοῖς ὀλεθρίοις ἀντιτέτακται. πειρά-
ζων αὐτῶν τὰς δυνάμεις ἐπὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. ὧν θανά-
τος κατέγνωστο. τινὰ μὲν οὖν αὐτῶν εὗρεν ἐπὶ φαλαγ-
γίων ἰδίως ἁρμόζοντα. τινὰ δὲ ἐπὶ σκορπίων. ὥσπερ
γε καὶ ἐπὶ τῶν ἐχιδνῶν, ἄλλα. καὶ τῶν ἀναιρούντων
δὲ φαρμάκων, τὰ μὲν, ἀκονίτου τὰ δὲ, ἑτέρου
τινός, ἢ ἄλλου πάντα δ' οὖν αὐτὰ μίξας ὁ μιθριδάτης,
ἓν ἐποίησε φάρμακον. ἐλπίσας ἕξειν ἀρωγὸν ἐπὶ πᾶσι
τοῖς ὀλεθρίοις. ὕστερον δὲ ἀνδρόμαχος ὁ νέρωνος ἀρχί-
ατρος, ἔνια μὲν προσθείς, ἔνια δὲ ἀφελών, ἐποίησε
τὴν θηριακὴν ὀνομαζομένην ἀντίδοτον. οὐκ ὀλίγην ἐχί-
δνων σάρκα μίξας τοῖς ἄλλοις ὧν οὐκ εἶχεν ἡ μιθριδάτειος.
καὶ διὰ τοῦτο πρὸς μὲν τὰ τῶν ἐχιδνῶν δήγματα, καλ-
λίων ἡ θηριακὴ τῆς μιθριδάτειος. πρὸς τἆλλα οὐδὲν
ἧττον ἡ μιθριδάτειος. ἀλλ' ἐνίοις καὶ βελτίων. οὐ τὴν αὐτὴν
δὲ δύναμιν ἔχουσιν ἐπιλαμβανόμεναί τε καὶ προλαμ-
βανόμεναι τῶν ἀναιρούντων φαρμάκων. ὁ γὰρ αὐτὰς κερ

αὐτῶν μέγεθος εἰς τὸ μηδὲν παθεῖν προληφθέν, τοῦτ' αὐξη-
θὲν ὀνίνησιν εἰς τὸ τετραπλάσιον ἢ πενταπλάσιον ἐπι-
διδόμενον. καὶ οὐχ ἅπαξ δὲ τῆς ἡμέρας. ἀλλὰ καὶ δὶς ὁ
ἀθλητὴς ἤτοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὡς ὁ καθ' ἡμᾶς γενόμενος
αὐτοκράτωρ αὐρήλιος ὁ ἀντωνῖνος, ἢ ὡς αὐτὸς ὁ μηθριδάτης,
λαμβάνοι τοῦ φαρμάκου, παντάπασιν ἀβλαβὴς ὑπὸ
τῶν θανασίμων τε καὶ δηλητηρίων ὀνομαζομένων ἔσται
φαρμάκων. ὥσπερ φασὶν καὶ τὸν μηθριδάτην αὐτόν. ἡνίκα
προείλετο διολεθρίου φαρμάκου μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ ὑπὸ
ῥωμαίοις γενέσθαι, μηδὲν εὑρεῖν ἀνελεῖν αὐτὸν δυνάμενον.
τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν μηθριδάτην ἀκουόμενα, ταῦτ' ἐστίν.
αὐτοὶ δὲ ἡμεῖς, ἴσμεν τὰ κατὰ τὸν ἀντωνῖνον. ὃς τὸ μὲν
πρῶτον εἰς τὸ φαγεῖν ἑαυτοῦ παρασκευάζων, ἑκάστης
ἡμέρας ὅσον κυάμου μέγεθος ἐλάμβανεν. ἢ καταπίνων
ἄνευ μίξεως ὕδατος ἢ οἴνου ἢ τούτων τι μιγνύς. ἐπεὶ δὲ
συνέβαινεν αὐτῷ νυστάζειν καρηβαρεῖν ταῖς ὁσημέραι πράξεσιν,
ἀφεῖλε τὸν ὀπὸν τῆς μήκωνος. εἶτα πάλιν οὖν αὐτῷ συνέβη
διὰ τὸ πρόσθεν ἔθος. ὡς ἂν αὐτῷ τε φύσει ξηροτέρῳ ὄντι τὴν
κρᾶσιν, καὶ ξηραίου φαρμάκου ἐκ πολλοῦ προσφερομένου,
τὸ πλεῖστον μέρος τῆς νυκτὸς ἀγρυπνοῦντα διατελεῖν. καὶ διὰ
τοῦτο ἠναγκάσθη προσφέρεσθαι καὶ τοῦ τὸν ὀπὸν ἔχοντος.
ἤδη πως κεχρονικότος, ξηραίνεται γάρ μοι πολλάκις ἤδη
πάντα τὰ τοιαῦτα φάρμακα χρονίζοντα, πρᾳότατον
ἴσχειν αὐτόν. ὅτε δὲ τηνικαῦτα διὰ τὸν γερμανικὸν πόλε-
μον ἐν τοῖς περὶ τὸν ἴστρον χωρίοις. ἐμοῦ παραιτησαμένου
τὴν ἀποδημίαν ἐκείνῳ. ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ δημητρίου
τοῦ ἀρχιατροῦ σκευαζομένην ἀντίδοτον ἔπινε, μετὰ
δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ γράψας εὑρέθη παρὰ τῷ καθολικῷ,
παρ' οὗ τὰ πρὸς τὴν σύνθεσιν ἐλάμβανεν ἁπλᾶ φάρμα-
κα. δηλωτικὰ αὐτῷ. παρ' ὧν δ' αὐτῶν λαμβανόντων

ἢ ξηραινόν

σύνταξιν αὐτοκράτορι καὶ πυθόμενος ἐμὲ διὰ παντὸς
αὐτῷ κατὰ πάσας τὰς συνθέσεις παραγεγονέναι, σκευάζε-
ιν με τὴν ἀντίδοτον ἐκέλευσεν. ἀρεσθεὶς δὲ αὐτῇ πάνυ
καὶ παραγενόμενος εἰς ῥώμην, ἐπυνθάνετο κατὰ τίνα
συμμετρίαν τῶν ἁπλῶν φαρμάκων σκευάζοιμι. κἀγὼ
τἀληθὲς αὐτῷ διῆλθον· ὡς οὐδὲν οὔτε ἐνέλιπον οὔτε
προσέθηκα τῶν ἐμβαλλομένων ἐξ ἔθους παλαιοῦ τοῖς
κατὰ τὴν αὐλὴν ἰατροῖς. ἐδήλωσά τε τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἀρέσκει
μάλιστα αὐτῷ ἡ ἐμὴ σκευασία· περὶ ἧς ἄρτι τὸν νοῦν προ-
θέμενος, ἐμνημόνευσα τῶν τότε πραχθέντων τε καὶ λεχ-
θέντων. ὅτε γὰρ ἑκάστης ἡμέρας λαμβάνων ὅσον τῶν ἴσων
ἅμα πολλῷ μέλιτι τοῦ φαρμάκου, ἀκριβέστατον διεγίνω-
σκε τήν τε κακίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀρετήν· γίνεται δὲ κάλλιστον
τοῦτο καὶ τἄλλα σχεδὸν φάρμακα ἅπαντα. διά τε τὴν τῶν
ἐμβαλλομένων ἀρετήν τε καὶ ἀναλογίαν τῆς πρὸς ἄλληλα
δυνάμεως. οἱ πολλοὶ δὲ, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἴσασι δοκι-
μάζειν ἕκαστον αὐτὸ καταμόνας, εἰς ὅσον ἥκει κακίας
ἢ ἀρετῆς. ὥστε οὐδὲ τὴν ἀναλογίαν τῆς πρὸς ἄλληλα
δυνάμεως ἐπίστανται. καὶ διὰ τοῦτο βάλλοντες ἐνίοτε τὰ
πλεῖστα τῶν φαρμάκων ἀσθενῆ, ἢ διὰ χρόνον ἢ διὰ γένος,
ἔμιξαν αὐτοῖς ἔνια τῶν ἰσχυροτάτων. ἐμβαλὼν γοῦν
τίς ποτε τὸν ἐκ τῶν θηβῶν τῶν αἰγυπτίων ὀπὸν ἰσχυρό-
τατον ὄντα, παραπλήσιον τῷ φιλωνείῳ φαρμάκῳ καὶ
τὴν γεῦσιν καὶ τὴν δύναμιν, τὴν ἀντίδοτον εἰργάσατο. σμύρ-
νης δὲ αὖθις ἐμβαλὼν, ἰσχυρότατον ἅμα τοῖς πλείστοις
ἀσθενέσιν, ἐπικρατῆσαι τὴν ἀντίδοτον ὑπ' ἐκείνης
ἐποίησε. καί τις ἄλλος εὐκρόκῳ ταὐτὸν ἡμάρτεν. ἕτερος
δὲ σαγαπηνῷ. καθάπερ γε πάλιν ἀνὰ σφάλτῳ καὶ χαλ-
βάνῃ. τινὲς δὲ καὶ δύο καὶ τρία τῶν οὕτως ἰσχυρῶν
ἄλλοις ἀσθενέσι μίξαντες, ἐπ' ἐκείνων ἐπικρατουμ

τὴν ἀντίδοτον ἐξ ἧς γράψαντο· τὴν σκευασίαν μὲν οὖν αὐτὴν καὶ
ἅπαξ τις ἰδὼν δριμὺς ἀνήρ, εὐκόλως μαθήσεται. τῶν
δ' ἐμβαλλομένων φαρμάκων τὴν διάγνωσιν, οὐχ ἅπαξ.
ἢ δὶς ἢ τρίς· ἀλλὰ πάνυ πολλάκις δεῖται ὁρᾶν καὶ ἀκριβῶς
ὑπό τινος δεικνύμενα τὰ αὐτὰ καὶ λόγῳ διδάσκοντος ὁποῖον
ἐστὶ τὸ ἄριστον ἐκμάθοι. τὴν δὲ, χωρὶς τοῦ διδάξαντος ἐξ ἀνα-
γνώσεως τοῦ βιβλίου τινὸς ὁποῖα τὰ Ἡρακλείδου τοῦ Τα-
ραντίνου θηριακά· καὶ Κρατεύα· καὶ Διοσκορίδου· καὶ
Πέλλα· καὶ Ῥούφου τοῦ Ἐφεσίου καὶ ἄλλων τινῶν εἰ ἐπὶ τὴν δια-
γνῶσιν αὐτῶν ἥκοντι, πολὺ πλέονος αὐτοψίας δεῖ. πρὸς τὸ δια-
γινώσκειν ἑκάστου φαρμάκου τήν τε ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν. ἔνια
μὲν γὰρ παραποιοῦσιν οἱ καπηλεύοντες οὕτως σαφῶς, ὡς
καὶ τοὺς τρίβωνας ἐν αὐτοῖς λανθάνειν. ἐφ' ὧν κάλλιστον γεννᾶται
πορίζεσθαι τὸ φάρμακον ἢ αὐτὸν ἅπαξ πορευθέντα παρασκευά-
ζεσθαι τὰ διαμένειν δυνάμενα πρὸς ὅλον τὸν βίον· ὁποῖα
σχεδόν ἐστι ἅπαντα τὰ μεταλλικὰ καλούμενα. κἀγὼ πρότερον γοῦν
ἱστορῆσαι βουληθεὶς ἐφόδια ταῦτα, φίλον τε ἔχων τὸν ἐν αὐτῇ
πολὺ δυνάμενον, ἐπίτροπον ὄντα τοῦ προεστῶτος τῶν μετάλλων
ἐπιτρόπου Καίσαρος, καὶ δι' αὐτὸ πολλὰ ἐκεῖθεν ἐκόμισα
καὶ διφρυγὲς καὶ σπόδιον· καὶ πομφόλυγα· χαλκῖτιν τε
καὶ μίσυ καὶ σῶρι· καὶ χάλκανθον. ὥσπερ γε πάλιν ἐκ τῆς
Παλαιστίνης Συρίας, ὀποβάλσαμον ἀκριβές. ἄσφαλτος
μὲν γὰρ οὐδ' ὅλως εἶναι δύναται πανοῦργως. ὥσπερ οὐδὲ
ὁ τοῦ ὀποβαλσάμου καρπός· οὐδὲ τὸ ξυλοβάλσαμον. ἔπλευ-
σα δὲ καὶ ἐς Λήμνην. ἴσασι δ' οἱ ἑταῖροι δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ διὰ τὴν
Λημνίαν· ἥνπερ γῆν ἐθέλοι τις ὀνομάζειν εἴτε σφραγῖδα.
λέλεκται δὲ περὶ αὐτῆς αὐτάρκως ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν
φαρμάκων δυνάμεως ἐνάτῳ. ταύτην οὖν τὴν σφραγῖδα
παραποιοῦσιν, ὡς μὴ δύνασθαι διαγνωσθῆναι τὴν ἀλη-
θινὴν ἀπὸ τῆς περιποιημένης. καθάπερ γε καὶ τὸ καλούμενον

ἰνδικοῦ λυκίου. ἕτερα δὲ πολλὰ δυσκολωτάτω ἔχοντα διάγνω-
σιν ἀπὸ τῶν νενοθευμένων. ἀρχὴ παρὰ τῶν ἐς τὰ χωρία πορευο-
μένων ἐπιτρόπων τε καὶ συγκλητικῶν ἀρξάντων τῆς χώρας,
ἀθροίζειν, ἢ καὶ τῶν κατοικούντων ἐν αὐτοῖς φίλων. ὥσπερ ἐμὲ
ποιοῦντα θεάσασθαι. κομίζεται γάρ μοι τὰ μὲν, ἐκ τῆς μεγάλης
συρίας τὰ δὲ, ἐκ τῆς παλαιστίνης. τὰ δὲ ἐκ τῆς καππαδο-
κίας. ἐκ πόντου δ' ἄλλου. καθάπερ ἐκ μακεδονίας τε καὶ
βιθυνίας. ἀσίας τε καὶ τῶν πρὸς τῷ δύσιν χωρίων. ἔνθα
κελτοὶ καὶ ἴβηρες. οἵ τε κατὰ τὴν ἀντικειμένην χώραν αὐτοῖς
οἰκοῦντες μαυρούσιοι. τινὰ μὲν οὖν ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ γίνεται
φάρμακα κάλλιστα, διοσκουρίδου τε καὶ οἱ ἄλλοι γεγράφα-
σιν ἀληθῶς. ἡμᾶς δὲ ὡς ἔφθην ἤδη παρασκευάσασθαι καθ' ὃν
εἴρηκα τρόπον, αὐτά. καὶ μάλιστα ἐὰν ἐν ῥώμῃ οἰκοῦμεν.
ἔσω ὧ ἐξ ἁπάντων τῶν ἐθνῶν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, ἀφικνοῦν-
ται πάμπολλα. τινὰ δὲ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἰταλίαν, τὰ
μὲν, αὐτοφυῶς γεννᾶται. τὰ δὲ, κατασκευάζεται. καθά-
περ ἐν δικαιαρχίᾳ. τὴν νῦν ὀνομαζομένην ποτιόλοις, ἰὸς
καὶ ψιμύθιον. καὶ χαλκὸς κεκαυμένος. καὶ λεπὶς χαλκοῦ.
καὶ ἄλλα τινά. κατὰ δὲ ῥώμην ἡ λιθάργυρος. ἔνια δὲ
μόνον οὐχὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν κομίζεται, καθάπερ τὰ ἐκ
τῆς σικελίας καὶ τῆς μεγάλης λιβύης. φέρεται δὲ καὶ καθ' ἕ-
καστον ἐνιαυτὸν ὥρᾳ θέρους ἀπὸ κρήτης, πάμπολλα τῶν
ἐκεῖ βοτανικῶν ἀνδρῶν ὑπὸ καίσαρος τρεφομένων. οὐ καὶ τῷ
καίσαρι μόνον. ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ ῥωμαίων πόλει. πεμπόν-
των ἀγγεῖα αὐτῇ τὰ πλεκτὰ καλούμενα. διὰ τὸ τῶν λύ-
γων εἶναι πλέγματα. φέρεται δὲ ἀπὸ κρήτης τὰ τοιαῦτα,
καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ τῶν ἐθνῶν. ὡς μηδὲν τῶν ἀπ' αὐτῆς
ἐνδεῖν, μήτε βοτανῶν μήτε καρπῶν. μήτε σπερμάτων
μήτε ῥιζῶν. μήτε χυλῶν. τὰ μὲν ἄλλα πάντα διὰ παντὸς
εἰλικρινῆ. νοθεύονται δὲ ἔνιοι τῶν χυλῶν. ἀλλὰ καὶ

τοῦτο σπανίως. διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τῶν γενομένων ἐν τῇ νήσῳ
βοτανῶν, οὐ πάνυ τι σπανοῦσι γὰρ ἐπιχωριοῦσιν οἱ κατ' αὐτὴν
βοτανικοί. οὐ μὴν οὐδ' ἥκουσι γ' ἃ μεγάλη. καθάπερ ἐπεί-
λων. ἀλλ' αὐτῇ τοῦ χυλοῦ ἀξίν θείου μόνου ποιήσασθαι, πρα-
σίου μίγνυσιν. ἐπὶ τοιοῦτον παρὰ ποιοῦσι σμικρόν. ὥστε
τοὺς ἐν Ῥώμῃ πολλῷ ὠνουμένους καθ' ἕκαστον ἔτος τὰ πλήρη τῶν
φαρμάκων ἀγγεῖα τὰ πλεκτά, πρῶτον μὲν ἕκαστον αὐτῶν
διασκέπτεσθαι γνωρίζειν, εἰ καὶ μὴ πρότερον ἑωρακὼς τύ-
χοι. πρὸς τοῦτο δὲ καὶ τὸ κάλλιστον ἐκ τῆς συνεχοῦς θέας

ἐκλογὴ κρειττόνων βοτανῶν:-

ὁποῖον ἐστὶ διασκέπτεσθαι. ἐν μὲν ταῖς βοτάναις, ὅσαι
μετὰ τοῦ καρποῦ προσηκομένου τοῖς ἀγγείοις κομίζονται,
τὸ πολὺ καρπότερον καὶ εὐθαλέστερον καὶ ἀδιαφθορώτερον ἐρ-
ριγμένον τε καὶ τὴν οἰκείαν οὐσίαν ἐν τῷ χρόνῳ μὴ
διαφθειρόμενον, ἐννοοῦντες εἶναι κρεῖττον. ὥσπερ γε
καὶ κατὰ τὴν ὄσφρησιν καὶ γεῦσιν, οὐδὲν χαλεπὸν ἐννοῆ-
σαι τὸ ἄριστον. καὶ γὰρ τὸ διαφέρον κατὰ δύναμιν, πρω-

περὶ διαγνώσεως ἀρίστου μέλιτος.

τεύει τῶν ὁμογενῶν:- ἔστω γοῦν καὶ μέλι λεγόμενον ἄρι-
στον εἶναι τὸ γλυκύτατόν τε καὶ δριμύτατον τῶν ἄλλων ἁ-
πάντων. ἐπειδὴ τὸ γένος αὐτοῦ τῇ ἐν γλυκύτητι τοιαύτῃ
ὑπεροχῇ φαίνεται. ὅταν οὖν ἐγγλυκέων φύσει παρ' ὅλον
τὸ γλεῦκος ἐκμιμούμενος ἢ καὶ τρίτον ἑψηθῇ, γλυκύ-
τητι μὲν οὐδενὶ ἀπολείπεται μέλιτος. ἀμβλὺ δ' ἢ καὶ ἄδη-
κτον ὥσπερ τὸ ὕδωρ. ἀλλ' οὐ τό γε μέλι τοιοῦτον. ἔχει
γάρ τινα δριμύτητα μετὰ τῆς γλυκύτητος. ὥστε ἄρι-
στον εἶναι τὸ πρωτεῦον ἐν τούτοις καὶ πρῶτά γε τὰ γνωρίσματα
τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἐν τούτῳ ἐστί. κατὰ συμβεβηκὸς
δέ τι καὶ παρεπόμενον κατὰ χροιὰν καὶ σύστασιν καὶ ὀσμήν.
καὶ τὴν οἷον ἀλληλουχίαν τῶν μορίων. ὠχρὸν μὲν οὖν εἶναι
τῇ χροιᾷ. τῇ συστάσει δὲ οὔτε παχὺ καὶ θρομβῶδες,
οὔτε λίαν ὑγρόν. ἡνωμένον τε δι' ὅλου καὶ γλισχρότερον.

ὡς ἐγκαταβάσας, ἀπ᾽ αὐτοῦ τῷ δακτύλῳ ξύειν ἐπιτρέψας ἢ
κατατείνεσθαι αὐτό· καὶ ὡς περίξον, οὐ διασπώμενον· οὐδὲ
ἀπορρηγνύμενον· ἀκολουθεῖ ταῦτα τὸ ἄριστον· ἀλλ᾽ ὅτι τὸ κατὰ
τὴν οἰκείαν φύσιν ἄριστον μέλι, ταῦτ᾽ ἔχει συμβεβηκότα διὰ -
παντὸς αὐτῷ· καὶ διὰ τοῦτο γνωρίσματα γίνεται τοῦ βελτίστου.
διὸ καὶ πολλάκις ἑώρακας με φημὶ δεῖν ἕκαστον τῶν ἁπλῶν φαρμα
κων· ἵνα διὰ μνήμης ἔχωμεν εἰς ὅσον ἥκει δριμύτητος ἢ γλυκύ -
τητος ἤ τινος τῶν ἄλλων αἰσθητῶν ποιοτήτων· ὧν τὸ ποσὸν,
ἀδύνατον λόγῳ δηλωθῆναι· προσεξετάσει δέ τις καὶ ἄλλη
κρίσις τῆς ἑκάστου δυνάμεως φαρμάκου ἐξ ἐμπειρίας πολυ -
χρονίου μηδὲν ὑπὸ τοῦ λόγου βοηθουμένη· τὸ γοῦν ἀπὸ κρη -
δου κάλλιστον μέλι φαινόμενον, οἷς ἐστιν ἀεί τι γνωρίσμασιν
ὡς ἐγγὺς εἶναι τῷ θασίῳ τε καὶ ὑμηττίῳ, κἀκεῖνο οὐ μικρὰν
ἐνδείκνυται χρονίζον εἰς οἰνώδη μεταβάλλον ποιότητα.
παραπλήσιον δέ τι πέπονθεν αὐτῷ, καὶ τὸ ῥόδινον· ὥσ -
τε τὶς ἐμβαλὼν τούτου τοῦ μέλιτος εἰς τὴν θηριακὴν, με -
τὰ τρεῖς ἐνιαυτοὺς εὗρεν αὐτὴν οἰνίζουσαν· οὐ κατὰ τὴν
γεῦσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὀσμὴν ἔδοξέ μοι· καὶ τὸ
θεασάμενος τὸ γεγονὸς αὐτῷ παρὰ τοῦ βεβλημένου με -
λιτος, ὥστε θαυμάσαι τὸν ἀνόν· ἔτι δὲ προσεπυθόμην
ἄγει ἐπὶ πλέον ἤτησέ τε καὶ ἀπήφρισεν αὐτό· προσωμο -
λόγει δὲ καὶ ταῦτα· καὶ διὰ τοῦτο ἐθαύμαζε μὲν, ὥστ᾽ ἴσο -
φον ἀκηκοὼς παρ᾽ ἐμοῦ· κατέγνω δὲ τῆς ἑαυτοῦ προπετείας.
ἐπιχειρήσαντος σκευάσαι φάρμακον ἐκ μόνης τῆς γραφῆς.
ἄλλος δὲ ὀξώδη γενομένην ἣν ἐσκεύασε θηριακὴν, ἐδεί -
ξέ μοι πυνθανόμενος τὴν αἰτίαν· ἀκούσας οὖν παρ᾽ ἐμοῦ
πλέονος τοῦ δέοντος οἴνου ~~ἐμβεβ~~ ἐμβεβλῆσθαι, καὶ τοῦτον
οὐκ ἄριστον οὐδὲ παλαιόν· ἴσως δὲ καὶ ἄρτου μὴ καλῶς
κατεσκευασμένου πλέον μεμῖχθαι τῇ σαρκὶ τῶν ἐχιδνῶν.
ὁμολογήσας οὕτως ἔχειν, ἑαυτοῦ κατέγνω τῆς προπετείας.

διὸ καὶ πρότερον ἢ πιεῖν τὸν οἶνον ἐμβάλλειν τῷ γεύειν τοιοῦτον, ὁποῖος
μὲν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἔγνωσται μονιμώτατος ὑπάρχων. ἔπει-
τα δ' ἰσχυρὸν ἔτεσι πλείοσι διελθὼν κατὰ βάσανον· ὡς οὐκέτι
μεταβληθήσοιτο. καὶ γάρ τοι καὶ ἀσθενέστατοί τε καὶ ὡς ἂν εἴποι
τις ὑδατωδέστεροι τῶν οἴνων οἱ σφόδρα αὐστηροί. καὶ μάλιστα
πάντων οἴνων ὀξυνόμενοι. μὴ φθάσαντες δὲ ἐν τοῖς πρώτοις ἔτε-
σιν ὀξυνθῆναι διαμένουσιν τοῦ λοιποῦ. χρόνος δὲ τῆς τοιαύτης
κρίσεως ἄλλος ἄλλῳ τῶν οἴνων ἐστί. οὐ πολλῶν μὲν ἐτῶν τοῖς ὑδα-
τώδεσιν. οὕτω δ' ὀνομάζουσι τοὺς λευκοὺς τῇ χροιᾷ. καὶ λε-
πτοὺς τῇ συστάσει. καὶ μὴ πολλοῦ δεομένους ὕδατος εἰς τὸ
κεράννυσθαι. πάντα δ' αὐτοῖς ὑπάρχει τοιούτοις οὖσιν ὥσπερ
οὐδ' ὅλως πλήττουσι τὴν κεφαλήν, οὕτω μὴ θερμαίνοντα
φῶς τὸ σῶμα. μηδὲ τῇ πέψει κατὰ γαστέρα καὶ φλέβας
ἐναργῶς συντελεῖν τι. μηδ' εὖ τροφῇ συναίρεσθαι. τά-
χιστα πάντων οἴνων οὗτοι παλαιοῦνται. καλοῦσι δὲ οἱ περὶ
ταῦτα δεινοὶ παλαιοῦσθαι, τὸ μεταβάλλειν ἑτοίμως εἰς τὴν
τῶν παλαιουμένων ποιότητα. δριμύτης τε ἡ αὐτὴ μετὰ
τοῦ θερμαίνειν σαφῶς. ὕστερον δὲ καὶ πικρότης ἐξ ὧν μετέ-
πη. ἐνίοτε δὲ καὶ τοὺς ὑδατώδεις οἴνους ἀφικνουμένους
εἴ τις ἴδοι ὅταν γε μὴ φθάσωσιν ἐν τοῖς πρώτοις ἢ τρισὶν ἢ τέτταρ-
σιν ὀξυνθῆναι. τοῖς δ' ἰσχυροῖς τε ἅμα καὶ αὐστηροῖς καὶ
λευκοῖς μετὰ πάχους οἴνοις καὶ μετὰ δυετίαν συμβαίνει
μὴ καλῶς ἀποκειμένοις ὀξυνθῆναι. συμβαίνει δ' αὐτοῖς
καὶ παλαιοῦσθαι χρόνῳ παμπόλλῳ. τοιοῦτοι κατὰ τὴν ἰτα-
λίαν εἰσίν. ὅ τε τιβουρτῖνος καὶ σίγνιος. καὶ βούμαρσος.
καὶ σουρεντῖνος. ὁ μέντοι τιβουρτῖνος καὶ μάρσος αὐστηροί
τε καὶ ῥᾳδίως ὀξυνόμενοι κατὰ τὴν ἀπρονόητον ἀπόθεσιν.
δὲ σίγνιος ἰσχυρότερος τούτων. καὶ ἧττον ὀξύνεται.
καὶ παλαιωθεὶς κάλλιστος γίνεται. περὶ δὲ τοῦ σουρεντί-
νου τί δεῖ καὶ λέγειν. ὃς σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἐπιτηδείοις ἄπεπτος.

ἀκμάζει δὲ διὰ τοσούτων ἐτῶν γενόμενος. ἐπί πολύ τε παρα-
μένει τοιοῦτος. οὐκ εὐθέως ἐκπικρούμενος. ὥσπερ μᾶλλον
κατάρχει τῶν ὑπαρχόντων φαλερίνῳ. ἐναντία δὲ τούτοις τοῖς
οἴνοις οἱ ὑδατώδεις πάσχουσιν. ὅ τε σαβῖνος. καὶ ὁ ἀλβανός.
καὶ ὁ γαυριανὸς ἐν τῷ ποντιόλων λόφῳ γενόμενος. ὅ τε ἐν νε-
απόλει γενόμενος κατὰ τοὺς ὑποκειμένους αὐτῇ λόφους ἀμιν-
ναῖος μὲν ὀνομαζόμενος ἀλλὰ λεπτὸς ὑπάρχων. οὐχ ὥσπερ
οἱ κατὰ σικελίαν τε καὶ βιθυνίαν ἀμιναῖοι. καίτοι κἀν τού-
τοις τοῖς ἔθνεσιν, ὀλίγοις μὲν ὁ ὑδατώδης καὶ λεπτὸς οἶνος
γεννᾶται. οὐ μὴν ἀπολείπει, οὔτε κατὰ τὴν ἰταλίαν σα-
βίνου. οὔτε τῆς κατὰ τὴν ἀσίαν ἀρσινίου τε καὶ τιτακα-
ζηνοῦ. καὶ τοῦ ὀνομαζομένου τιβηνοῦ. διὰ τὸ χωρίον ἐν ᾧ
γεωργεῖται τίβας ὀνομαζόμενον. οὗτοι πάντες ῥᾳδίως
μεταβάλλοντι, πρὸς τὰς ἐναντίας ποιότητας. ἤτοι τὴν
ὀξεῖαν ἢ τὴν πικράν. ὁ δὲ πέρυσιν παρ' ἐμοὶ κεκεράσθω θερμ
οἶνον ἐμβαλὼν σίμβλῳ πολλῷ καὶ θερμῷ, οὐκ ἔσχεν ὥστε πλη-
ρώσας κεράμια. καὶ τυχὼν τῆς ἐλπίδος, οὐδὲ ποτὲ ἔσχεν
οἶνον ὀξυνόμενον. ἀλλὰ πάντας τάχιστα παλαιουμένους.
ὅπως δ' ἄν τις οἴκημα παρασκευάσῃ θερμὸν ὡς ἐκεῖνο
παρεσκεύασε, καὶ δὴ φράσω. κατὰ τοὺς ἀγροὺς ἅπαν-
τας σχεδὸν οἱ οἶνοι γίνονται μεγάλοι. τὴν μὲν ἑστίαν ἐν οἷς
καίουσι. τὸ πῦρ, ἐν μέσοις αὐτοῖς ἔχοντες. οὐ πολὺ δὲ
αὐτῆς ἀπέχουσιν αἱ τῶν ὑποζυγίων. ἤτοι κατ' ἀμφότερα
τὰ μέρη. δεξιόν τε καὶ ἀριστερόν. ἢ πάντως γε κατὰ
θάτερα. τοῖς δὲ καὶ κρίβανοι συνεζευγμένοι ταῖς ἑστί-
αις. κατὰ τὸ πρόσω μέρος αὐτῶν. ὁ πρὸς τὴν θύραν βλέ-
πει τοῦ παντὸς οἴκου. τοιούτοι μὲν οὖν ἅπαντες οἱ κατὰ
τοὺς ἀγροὺς οἶκοι, κατασκευάζονται. κἂν εὐτελεῖς ὦσιν.
οἱ δ' ἐπιμελέστερον αὐτῶν σκευαζόμενοι κατὰ τὸν ἔνδον
τοῖχον ἔχουσι τὴν κατ' αὐτὴν τὴν θύραν τεταγμένην ἐξέδραν.

ἕνα πέρωθεν δ' αὐτῶν κοιτῶνα· καθ' οὓς ἄνωθεν ἢ ὑπερῷα
οἰκήματα· καθάπερ καὶ κατὰ τὰ πολλὰ τῶν πανδοχείων ἐν κύ-
κλῳ κατὰ τοὺς τοίχους τοῦ οἴκου τοῦ μεγάλου· πολλάκις δὲ καὶ
κατὰ τέτταρας. ἐκ τούτου τοῦ τῶν οἰκημάτων τὸ μάλιστα
σκεπόμενον ἐκ τὰ τέρωθεν ἢ· τὸ κατὰ τῆς ἐξέδρου ἐπικαίρον
ἐν ᾧ τὸν οἶνον ὁ πρέμου κατετίθετο· μετὰ τὸ κατὰ τοὺς πίθ-
ους. τὸ δὲ μονιμώτερον ἐπὶ τῶν κεραμίων ἀποτίθεται πρότε-
ρον· ὥσπερ καὶ τοὺς ἄλλους ἢ παρ' ἡμῖν δι' ἔθους θερμαίνειν δηό-
λου· ἀμείνων δὲ τῶν οἴκων, ὁ πρὸς μεσημβρίαν μὲν ἐστραμμέ-
νος· ἀπεστραμμένους δὲ τὰς ἄρκτους. ἢ δέ τις παρ' ἡμῶν
γενομένη βοτάνη θαμνώδης πάνυ θερμὴ καὶ δριμεῖα· καὶ ἄρω-
μα τι ζον ἔχουσα τι· καλοῦσι δ' αὐτὴν οἱ ἐπιχώριοι κολύμβα-
δες· ἔνιοι δὲ στίβην· ἐπιτηδειοτάτην οὖσαν ἐς φυλακὴν
ἔχουσιν· τιθέασιν οὖν ἐνταῦθα τῇ βοτάνῃ καὶ τῷ οἴκῳ τὰ κερά-
μια· καὶ τῶν οἴκων τῶν ὑπερῴων τοῦ μέσου τὸν ἕνα τοῖχον δι-
τέτρα τετρημέναι ἀξιολόγοις. ἐστραμμένοις ἐς τὸν μέγαν οἶκον
ἐν ᾧ τόν τε κρίβανον ἐφηνέναι καὶ τὴν ἑστίαν προμηθούμενος
διὰ τῶν τρημάτων ἰέναι θερμασίαν ἐς τὸν οἶκον ἐν ᾧ τὰ
κεράμια κατετίθετο. ἔκ τε οὖν τῆς κατὰ τὸν μέγαν οἶκον
θερμασίας ἢ καπνικὴ θερμαινομένη καὶ ἐκ τῆς στοιβῆς θαλ-
πομένη, διεφύλαττε πάντα τὸν οἶνον· ὡς μηδέποτε ὀξύν-
θῆναι· πρὸς δὲ τὸ μᾶλλον ἐπιτυγχάνειν, ὡς μηδέποτε
ἁμαρτάνειν τοῦ σκοποῦ τοῖς κεραμίοις ἐνέχει τὸν οἶνον· οὐ παροῖς
ἀλλ' ἔξω ἐκείνῳ τό τις τῶν πεπαλαιωμένων· παραπλή-
σιον οἷς ἔγνων καὶ κατὰ τὴν ἰταλίαν ὅλον ἐν τοῖς περὶ νεάπο-
λιν καὶ τὸν γειτνιῶντα λόφον αὐτῇ πλησίον γενόμενον· ὃν ὀνο-
μάζουσι τριφύλλινον· ἐπυθόμην δὲ καὶ κατ' ἄλλα πολλὰ
χωρία τῆς ἰταλίας οὕτω θερμαίνεσθαι τὸν οἶνον· ἀλλ' ὅ γε
τοιοῦτος ὥσπερ μόνιμος, οὕτω καὶ κεφαλαλγὴς γίνεται·
διὰ τὴν ἐκ τοῦ καπνοῦ προσερχομένην αὐτῷ ποιότητα.

φροντιστέον οὖν ὅσοι τοὺς τοιούτους ἅπαντας οἴνους ἐν τοῖς οὕτω τιθε-
μένοις φαρμάκοις. ἃ μέλλομεν ἔσω τοῦ σώματος λήψεσθαι
κατὰ οὐδὲν κωλύει χρῆσθαι μὴ παρόντων ἀρίστων. αἱρετέον οὖν
εἰς τὰς ἀντιδότους οἴνους φύσει μονίμους. ὧν πρῶτος οὐ κατὰ
τοῦτο μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἀρετὴν ὁ φαλερῖνος
ἐστί. αἱρετέον δὲ καὶ ἐν τούτῳ τὸν μήπω πικρὸν ὑπὸ παλαιότη-
τος. ὡς ἔνιοί γε καὶ κατὰ τοῦτο σφάλλονται τῶν τὴν θηριακὴν σκευα-
ζόντων. ἀκηκοότες γὰρ ἄρα τὸν περιφερόμενον τοῦτον λόγον,
ὡς τἄλλα πάντα γηρᾷ τῷ χρόνῳ πλὴν οἶνος, τὸν παλαιότατον
ἐμβάλλουσιν. οὐδὲ τῆς ποσότητος ἔνιοι στοχαζόμενοι. διὰ
τὸ μηδὲ γεγράφθαι τὴν συμμετρίαν κατὰ τὰς φαρμακίτιδας
βίβλους. ὅσοι δ' οὖν τοῖν δυοῖν αὐτῶν μηδὲν ἀλλήλων ἀρετῇ
διαφερόντων, ἡδίονα τὴν ἀντίδοτον ὁ γλυκύτερος ἐργάζε-
ται. καὶ καλοῦσιν αὐτὸν ἰδίως φαυστιανόν. καθάπερ οὖν οἱ
τὸν μεταβάλλοντα καὶ ὀξυνόμενον οἶνον ἐμβάλλοντες ἁμαρτά-
νουσιν. ἅμα γὰρ καὶ μηδὲν ἔχον ἔγκλημα καθ' ἑαυτὸν ἀναμιχθὲν
τοῖς τῆς ἀντιδότου φαρμάκοις ὀξύνεται πολλάκις, οὕτως
ὁ παλαιότατος φαλερῖνος καὶ μάλιστα ὅτε θερμῶς πλείων
ληφθῇ, πικρὸν ἐργάζεται τὸ φάρμακον. εἰ δέ τις ἰατρὸς
καὶ τὸ μέλαν πάνυ παλαιὸν ἐνέβαλεν ὁμοίως τῷ φαλερίνῳ.
κατὰ τὸ ποιὸν δέ τινα λογισμόν. οἰνῶδες ποτὲ μέλι τι γέγονε
τὸ κεράμιον. ἔμπροσθεν ἄριστον αὐτὸ φαινόμενον. ἀσφαλέ-
στερον οὖν ἔδοξε καθάπερ ἐπὶ οἴνου τοῦ τῷ μήκει τοῦ χρόνου κεκρι-
μένου ὡς οὐ φθείροιτο, μῖξαι τῷ φαρμάκῳ. τὸ δὲ κὠ ἄρα
διὰ τὸν χρόνον ὑπο   εἶτα καὶ ἕψησιν προσλαβὼν ἐπὶ
πλέον, ἔτι μᾶλλον ἀπεδείχθη πικρόν. ὅπερ ἅπαντι
μέλιτι παλαιοτέρῳ συμβαίνει κατὰ τὴν ἕψησιν. καὶ
θαυμαστὸν οὐδέν. ὅπου γε χωρὶς τῆς ἑψήσεως ἐν τῷ χρόνῳ
πικρότερος αὐτὸ τοῦ γλυκύτερος γίνεται. καὶ παρά γε
τῷ ἐμῷ πατρὶ μέλι πικρὸν οὕτως ἦν, οἷον ἐν τῷ πόντῳ γίνεται.

κατά τινα τῶν χωρίων ἐν οἷς αἱ μέλιτται συνάγουσι τὰ ἀπὸ
τῶν ἀνθινῶν. παρ' αὐτὸ τοῦτο δ' ἔφασκε τὸ μέλι τοῦ παρ' ἀθηναί-
οις ἀρίστου, χρόνῳ παμπόλλῳ παλαιωθέντος, γεγονέναι
πικρόν. ἐπεὶ δ' ἀρχὴ τῆς ἐφάνη μοι καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν
τοῦ πατρός, ἀρχὴν ὧν αὐτὸ φυλάττω. πικρότερον μὲν ἔτι καὶ
μᾶλλον ἢ τὸ πρότερον γεγονός. ὥσπερ γε καὶ μελάντερον. οὐ μὴν
παχύτερόν γε πολύ. καίτοι τοῦτ' ἔοικεν ἐξαίρετον ὑπάρχειν τῷ
καλλίστῳ μέλιτι τῷ χρόνῳ προϊόντι, πρὸς τὸ παχύτερον γίνε-
σθαι, καὶ θρομβοῦται πολλάκις. μέλι μὲν οὖν πάντως
ἐμβλητέον ἢ τὸ κάλλιστον ταῖς ἀντιδότοις ὑμήττιον ἢ
θάσιον ἢ πάντως γε ἀττικόν. ἐὰν δὲ ἀπορῶμεν αὐτῶν
τῶν ἐν ταῖς κυκλάσι νήσοις γινομένου. γίνεται δὲ κατὰ τὸν
ἰσθμὸν μέλι ἀγαθὸν καὶ καλεῖται ἰσθμιακὸν ἰδίως ἀπὸ τοῦ
χωρίου καθάπερ καὶ τοῦ βρεον. γίνεται δὲ καὶ ἐν τῇ περὶ ἡ-
μῖν χώρᾳ, ~~δὲ καὶ ἐν τῇ~~ τῇ μεταξὺ περγάμου τε καὶ τῆς
ἐπὶ θαλάττῃ πόλεως ἐλαίου, ἐν ᾗ λόφος ἐστὶ θύμων
μεστός, ἐν ᾧ κάλλιστον αἱ μέλιτται τιθέασι μέλι. καὶ
κατὰ τῶν ὑπερκειμένων δὲ τῆς ἡμετέρας χώρας μυσίαν ὧν
ὀνομάζουσι βρίτιον, γίνεται μέλι παραπλήσιον ἀττικῷ.
καίτοι τοῦ ἄλλου μέλιτος ἀκριβῶς φαυλοτάτου γενομένου.
ἀλλὰ γὰρ κἀκεῖ λόφος τίς ἐστιν οὐ μέγας πετρώδης. ὅλος θύ-
μων καὶ ὀριγάνων μεστός. ἄλλο κυτίσου μὲν ἐστὶ τὸ χωρίον
μεστόν. ἀγεωργὶ δὲ ὅδε ἀποίησις αὐτοῦ, μέλι γλυκύτα-
τον ὡς ὑπερβάλλειν τὸ ἀττικόν. οὐ μὴν δριμύ γε. καὶ διὰ
τοῦτο ταχέως ἀποστρέφον τοὺς χρωμένους αὐτῷ. ταχέ-
ως δὲ ναυτιᾶν ποιοῦν, εἰ καὶ βραχὺ πλέον ληφθείη. καὶ γὰρ
οὖν καὶ τοῖς γράψασι περὶ τῆς κυτίσου ταῦθ' ὡμολόγη-
ται πᾶσιν. ὡμολόγηται δὲ ὡς πλείστου μέλιτος ἐκ τῶν
ἀνθέων αὐτῆς αἱ μέλιτται δρέπονται. θαμνῶδες δ' ἐστὶ
φυτὸν ἡ κύτισος. ἐς ὕψος ἀνῆκον, ὅσον ἡ μυρρίνη ἀφῆκται μοι

ταῦτα χρησιμώτατα τοῖς μὴ μόνον ἐν Ῥώμῃ κατοικοῦσιν ἰατροῖς,
ἐς ἣν τὰ πανταχόθεν ἥκει καλὰ διὰ παντὸς ἔτους, ἀλλὰ καὶ
τοῖς ἐν παντὶ μέρει τῆς οἰκουμένης. φιλονεικοῦσι γοῦν τῆς ἀντι-
δότου ἢ τινὰ ἄλλων ἀεί τινες τῶν ἐν τέλει, οὐ πάνυ τι δεῖ-
ται τῶν ἐξ ἄκρων ἀρίστων φαρμάκων. ἡ δὲ τὴν μιθριδάτειον
ἢ τὴν θηριακὴν ἢ τινὰ ἄλλην τῶν πολυμιγμάτων, πάντων
τῶν ἀρίστων δεῖται φαρμάκων. εὑρίσκομεν γοῦν σκευάζουσι τὰς
τοιαύτας ἀντιδότους οὐ μόνον ἰατροί, ἀλλὰ καὶ οἱ ῥωπῶλοι.
Ἀντωνίνου μὲν βασιλεύοντος, τῶν πλουσίων ἡ θηριακὴ πολλοῖς
ἐσκευάζετο. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἐξ ἀνθρώπων ἀπῆλθεν, ὀλίγιστοι κατα-
σκευάζουσι τὴν ἀντίδοτον ταύτην. ὥσπερ γε καὶ τὴν μιθρι-
δάτειον:- οἴνου μὲν τοῦ φαλερίνου. καὶ μέλιτος ὑμηττίου.
ὀποβαλσάμου τε τοῦ συριακοῦ καλουμένου διὰ δὲ τὸν τόπον
σιγγαδηνὸν ὀνομαζόμενον. κρεῖττον ὂν τῶν ἐν ἄλλοις χωρίοις
τῆς Παλαιστίνης γινόμενον. πολλάκις γοῦν θύμου κλω-
νία ἐμβάλλουσι τὰ κεράμια. τοῦ μέλιτος ἐπικρατοῦσαν
ἔχοντος, τὴν τῶν θύμων ποιότητα. ἐν ἄλλαις χώραις σκευα-
ζόμενον τὸ φάρμακον, οἶνον ἐμβάλλε δὲ τὸν κιρρόν. οὐδὲ
γὰρ οὔτε τῶν λευκῶν οὔτε τῶν μελάνων οὔτε τῶν ἐρυθρῶν
ἐπιτήδειος εἰς τὰς τοιαύτας ἀντιδότους ἐστί. οἱ δὲ πρὸ ἡμῶν
ἰατροὶ ἔγραψαν τὰς προσηγορίας τῶν ἐντιμοτάτων γενομένων
οἴνων. εἰσὶ δὲ οὗτοι τρεῖς. γεννᾶται ὁ μὲν ἐπικνημένος
ὑπ' αὐτῶν, ἀριούσιος ἐν Χίῳ. τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ
χωρίου κτησάμενος, ἐν ᾧ γίγνεται. καθάπερ καὶ ὁ λέσβι-
ος ἀπὸ τῆς νήσου πάσης ὀνομαζόμενος. ὁ δὲ τμωλίτης, ἀπὸ τοῦ
λόφου καθ' ὃν γίνεται. Τμῶλος γὰρ αὐτῷ τοὔνομα:- τὰς
δὲ βοτάνας χρὴ συλλέγειν κατὰ τὸν καιρὸν ἐν ᾧ τοὺς καρποὺς
αὐτῶν ἐκφέρουσιν. ἐγὼ δὲ ἰδὼν καὶ χαμαιπίτυν καὶ χα-
μαίδρυν καὶ κενταύριον ὑπερικόν τε καὶ πόλιον ἄλλα τε
τοιαῦτα κατὰ τὸν καιρὸν ἐπιτηρῶν ἀκμάζοντα λαμβάνων.

περὶ ὀποβαλσάμου.

περὶ τοῦ πότε χρὴ τὰς βοτάνας συλλέγειν:-

μήτε ὑπερξηραίνεσθαι ἐν τῷ κατὰ τὸν θερινὸν ἥλιον. μὴ διὰ
πολλὴν ὥραν. ἐπαινῶ δὲ τὸν Ἀνδρόμαχον ἐμμέτρως γράψαν-
τα τὴν θηριακὴν αὐτοῦ. ὥσπερ καὶ ἄλλοι τινές. ὁ δὲ Δαμοκρά-
της καὶ τἄλλα πάντα διὰ μέτρων ἔγραψεν ὀρθῶς ποιήσας. ἥ-
κιστα γὰρ οἱ πανοῦργοι δύνανται διαστρέφειν αὐτά. καὶ πρῶτόν γε
σοι τὴν ἐκείνου γραφὴν ἔμμετρον οὖσαν ταύτῃ παραθήσομαι.
Ἀνδρομάχου πρεσβυτέρου θηριακὴ δι' ἐχιδνῶν ἡ καλουμένη γαλήνη:-
Κλῦθι πολυχρονίου βεβαιὸν σθένος ἀντιδότοιο.
καὶ τὰ ἑξῆς ἔγραψε πρὸς Νέρωνα περὶ τῆς θηριακῆς.
Ταῦτα μὲν ὁ πρεσβύτερος Ἀνδρόμαχος ἔγραψεν. ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ
κατὰ τὴν φαρμακίτιν βίβλον, ἣν τῶν ἐντὸς ἐπιγράφει,
ταύτην ἐποιήσατο τὴν γραφήν. λέξει πεζῇ ἐξηγησάμενος.
Ἀντίδοτος ἡ καλουμένη γαλήνη πρὸς πᾶν πάθος ἐντόσθιον.
μάλιστα πρὸς τὰ τοῦ στομάχου πάθη. καὶ πρὸς τὰ θηριοδήγ-
ματα καὶ περιόδους. ἀρτίσκων σκιλλιτικῶν < μη.
ἀρτίσκων θηριακῶν < κδ. ῥόδων ξηρῶν. σκορδίου
κρητικοῦ, βουνιάδος σπέρμα, ἴρεως ἰλλυρικῆς. ἀγα-
ρικοῦ ποντικοῦ. κινναμώμου γλυκυρρίζου χυλοῦ καὶ ὀπο-
βαλσάμου ἀνὰ < ιβ. σμύρνης. κρόκου. ζιγγιβέρεως.
ῥίου ποντικοῦ πενταφύλλου ῥίζης. πρασίου. πετρο-
σελίνου. στοιχάδος. κόστου. καλαμίνθης. πεπέρεως
λευκοῦ. καὶ μακροῦ. δικτάμνου κρητικοῦ. σχοίνου ἄνθους.
λιβάνου. τερεβινθίνης. κασίας. σύριγγος. καὶ νάρδου
ἰνδικοῦ. ἀνὰ < ϛ. πολίου κρητικοῦ. σεσέλεως. στύ-
ρακος. θλάσπεως. χαμαίδρυος. χαμαιπίτυος. ὑπο-
κιστίδος χυλοῦ. μαλαβάθρου νάρδου κελτικῆς. γεντι-
ανῆς ῥίζης. ἀνίσου. μήου ἀθαμαντικοῦ. μαράθρου σπέρ-
μα. λημνίας μίλτου. χαλκίτου ὀπτῆς. ἀμώμου. ἀκόρου
ποντικοῦ. βαλσάμου καρποῦ. ὑπερικοῦ. ἀκακίας.
κόμμεως. καὶ καρδαμώμου. ἀνὰ < δ. δαύκου σπέρματος.

χαλβάνου· σαγαπηνοῦ· ὀποπάνακος· ἀσφάλτου· καστο-
ρίου· κενταυρίου λεπτοῦ· καὶ ἀριστολοχίας λεπτῆς· ἀνὰ β̄.
μέλιτος ἀττικοῦ λίτρας γ̄. σκίλλης ὀπτῆς ρκ̄· τὸ δὲ ὀρόβου,
π̄. ταῦτα γράψαντος ἀνδρομάχου τοῦ νεωτέρου, πεζῇ,
πάρεστι τῷ μὴ νοοῦντι τι τῶν εἰρημένων ὅτι ἴσως ἐν τοῖς ἐλεγείοις
τοῦ πρεσβυτέρου τῷ εὑρεῖν ἐντεῦθεν ποιῆσαι :—

περὶ ἀρτίσκων θηριακῆς.

Τὰς ἐχίδνας, οὐχ ὥσπερ ἔνιοι μέσου θέρους· οὐδὲ ἄρτι τοῦ φω-
λεοῦ παυσαμένας θηρεύειν προσήκει· ἐν μὲν γὰρ τῷ θέρει,
διὰ τὸ δίψης ἰσχυρᾶς ἐξ αὐτῶν εἶναι· ἐπὶ δὲ τῇ φωλεᾷ, ξηραὶ καὶ ἄτροφοι
καὶ ἄτροφος· κάλλιστος οὖν ὁ καιρὸς ὁ μεταξὺ τούτων· ὃν καὶ
αὐτὸς ὁ ἀνδρόμαχος ἐδήλωσεν· ἡνίκα οἱ τῷ διονύσῳ βακ-
χεύοντες φαίνονται διασπᾶν τὰς ἐχίδνας· παυσαμένου δὲ
τοῦ ἔαρος· οὔπω δὲ ἠργμένου τοῦ θέρους· οὐ μετὰ πολὺ
τῆς τῶν πλειάδων ἐπιτολῆς· ὅσαι δὲ ἐγκύμονές εἰσι τῶν
ἐχιδνῶν, παραιτεῖσθαι ταύτας· ἀποτέμνειν δὲ τὰς κεφα-
λὰς· καὶ τὰς οὐρὰς αὐτῶν· πρὸ γὰρ τὸ χονδρωδέστερα
εἶναι τὰ μόρια καὶ τοῖς σκληροῖς καὶ ὀλιγοσάρκοις αὐτοῖς
εἶναι· αὔταρκες δὲ ἐπὶ τῶν μεγάλων ἐχιδνῶν τὸ τῷ ἀφαι-
ρεῖν μὲν ἑκατέρωθεν εἶναι δακτύλων τεσσάρων· ὅλον δὲ
τὸ λοιπὸν σῶμα, τῶν μὲν ἐντέρων ἐξαιρεθέντων· ἀπο-
δαρέντος δὲ τοῦ δέρματος ὕδατι περιπλύνοντας ἐμβάλλειν
εἰς κακκάβω προσήκει καθαρὸν ὕδωρ· καὶ ἀνήθου χλω-
ρόν· καὶ ἕψειν ἐπ' ἀνθράκων διακεκαυμένων· ἢ ξύλων
ἀκάπνων· ἢ ξηρῶν· ἢ ἀμπελίνων κλημάτων· προσε-
μβάλλειν δὲ καὶ ἅλα ἐλάχιστα· φυλάττεσθαι τῆς ἐκ
παραθαλασσίων χωρίων λαμβάνειν συμβαίνει· διὰ τὸ δίψης γὰρ
ἄν τι δοτέος ἢ ἐκ τῶν τοιούτων ἐχιδνῶν γίνεται· καλῶς
δὲ ἑψηθεισῶν αὐτῶν· ὥσπερ ἄρτι σάρξ ἐν ἔμελλεν, ἐξαιρεῖν
μὲν χρὴ τοῦ ὕδατος· ἀφαιρεῖν δὲ τὰς σάρκας ἄνευ ἀκανθῶν.

κινοῦντας ἀκριβῶς λεαίνω· καὶ μιγνύναι ἄρτου καθαρωτάτου
καλῶς ἐξηραμένου βραχύ τι· πρὸ πάντων εὔζυμός τε καὶ
καλῶς ὠπτημένος κλιβανίτης οὐχ ἰπνίτης· ἔνιοι μὲν ἥμισυ
μέρος σταθμοῦ βάλλουσι τοῦ ἄρτου· τινὲς δὲ τὸ τρίτον μέρος·
ἐγὼ δὲ τὸ τέταρτον· ἐνίοτε καὶ τὸ πέμπτον ἔβαλλον· εἰ μὴ γὰρ
καλῶς ὠπτημένος ᾖ, κινδυνώσει ὀξυνθῆναι πρὸς τὸ τελεσθῆναι τὸ
φάρμακον· μιχθέντων δὲ καὶ λεανθέντων ἀκριβῶς μετὰ τῶν
σαρκῶν τῶν ἐχιδνῶν, ἀναπλάττε κυκλίσκους λεπτούς· οἱ γὰρ
παχεῖς δυσξήραντοι· καὶ τὰς μὲν τῶν ἐχιδνῶν σάρκας, ση-
πεσθαι οὐ συγχωροῦσι· τὸν δ' ἄρτον ὀξύνεσθαι· διὸ καὶ ξηρὸν αὐτὸν
λεοῦσθαι ἄμεινον· ἴσως γὰρ οἱ πρὸ ἐμοῦ σκευάζοντες τῷ καὶ σαρ-
ξὶ συνεπίλεσαν· ἐμβρέχοντες αὐτὸν τῷ τῶν ἐχιδνῶν ἀφεψή-
ματι· ὡς κἀγὼ μέχρι πολλοῦ ἐποίουν· ἀλλ' ὕστερον μοι βέλ-
τιον ἔδοξεν εἶναι, λεοῦν αὐτὸν ἄρτον ξηρόν, οὕτως ἀναμιγνύναι
ταῖς σαρξὶ τῶν ἐχιδνῶν· ἀκριβῶς προλελεωμέναις· θᾶττον
γὰρ οὕτως οἱ κυκλίσκοι ξηραίνονται· ὁ δὲ οἶκος ἐν ᾧ ξηραίνονται,
ὑπερῷος ἔστω· ἐστραμμένος δὲ πρὸς μεσημβρίαν· καὶ μὴ δε-
χόμενος ἡλίου ἀκτῖνας, ἐν πολλῷ χρόνῳ τῆς ἡμέρας.
στρέφεσθαι δὲ αὐτὰς χρὴ συνεχῶς· ὅπως ὁμαλῶς ξηραίνονται
καθ' ἑκάτερον μέρος· ξηρανθέντα δὲ, κείσθωσαν ἡμέρας
ἐν τῷ οἴκῳ ἔξω τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων στρεφόμενοι συνεχῶς.
ἔστω δ' ὁ χρόνος οὗτος, ἡμερῶν ιε΄· ἡ δ' ἀπόθεσις τούτων,
ἔστω ἐν ἀγγείῳ κασσιτηρίνῳ· ἢ ὑελίνῳ ἢ χρυσῷ· μὴ ἐχέ-
τω δὲ μῖξιν μολίβδου ὁ κασσίτερος· ἢ ὁ ἄργυρος· ἢ ὁ χρυ-
σός· διά τε τὸν ἰὸν τοῦ ἀργύρου· καὶ τὸ βλαπτικὸν τοῦ
μολίβδου· καλοῦσι δὲ Ῥωμαῖοι τὸν καθαρὸν ἄργυρον, κάν-
διδον· ἄμεινον δὲ μετὰ πολὺ χρόνον χρῆσθαι τοῖς ἀρτίσκοις.
τὸ δὲ μικρὸν, ἕως ἐνιαυτοῦ· καλῶς δὲ ξηρανθέντες,
καὶ ἕως τριῶν ἐτῶν ἢ καὶ τεσσάρων ἀκμαῖοι παραμένουσιν.
ὁ δὲ πλέον χρόνος, διατηρεῖ αὐτούς :— ἡδυχρόου δέ τε

ἡ δ' ἡδυχρόου μάγματος σκευασία.

μάγματος σκευασία· μάρου μὲν ἔχει δύο δραχμάς· ἴσας
δ' αὖ τ' ἀσάρου τε καὶ ἀμαράκου· ἀσπαλάθου· καὶ σχοίνου· κα-
λάμου τ' εὐώδους· ἐκ Πόντου τε ῥοῦ· ξυλοβαλσάμου τε
ὀποῦ βαλσάμου ⟨·⟩. καὶ κιναμώμου τοῖν ἴσαι· καὶ κόστου
ταυτῷ· σμύρνης τε ἓξ δραχμαί· καὶ φύλλα μαλαβάθρου·
ἴσον δ' αὖ ἰνδικῆς νάρδου· ξανθοῦ τε κρόκοιο· καὶ μὴν καὶ κα-
σίας ἴσαι· διπλάσιον τ' ἀμώμου· λοιπὴ δ' ἐκ κραναῆς χίου
δραχμῆς σάρος ἐκ μαστίχης· οἴνῳ δ' αὖ φαλερίνῳ φυράσσας.
ὅταν ταῦτα μίξῃ, κυκλίσκοι γίνονται καὶ ξηραίνονται· ὥσπερ
οἱ σκιλλιτικοί· αὕτη γὰρ οὖν ἐκ διαδοχῆς ὡς ἔφασεν ἡ μάσ
ἦλθεν ἀπ' Ἀνδρομάχου σώζεσθαι τοῖς τούτου ἢ διὰ χρόνου· τινὲς
μὲν οὐδ' ὅλως ἔχουσι τὸ ἀμάρακον καὶ τὸ μάρον· καὶ γὰρ οἱ
ῥοπῶλοι πάντες αὐτὸ γνωρίζουσι· διὰ τὸ μόνας ὠνεῖσθαι
τὰς ἀπὸ Κρήτης κομιζομένας βοτάνας ἅμα τοῖς σπέρμασί τε
καὶ τοῖς χυλοῖς· ἐγὼ δὲ καὶ τὰς βοτάνας αὐτὰς ἤτοι σπάνιον ἐνα-
σίας γενομένας· ἐν ἄλλοις μὲν χωρίοις ὀλίγας· ἐν Κυζίκῳ
δὲ πλείστας· καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ ἄλλας τινάς,
οὕτω καὶ τὸ ἀμάρακον ἔξοχον γενόμενον· ἀπολείπεται δὲ
τὸ φυτὸν τοῦτο τοῦ μάρου κατὰ πολὺ περὶ τὴν εὐωδίαν·
ἱκανῶς γὰρ εὐῶδες τὸ μάρον· καὶ τό γε καλούμενον ἀμαρα-
κινον μύρον· ἐν Κυζίκῳ σκευαζόμενον ἀμάρακον δ' ἔχει
πλεῖστον· ἐγὼ μὲν γευσάμενος τῆς πόας, εὗρον πικρότη-
τα πολλήν· δριμύτητα δ' οὐ πολλήν· τὸ δὲ μακρὸ πέπερι
πανούργως σκευαζόμενον, ἐλέγξεις διαβρέχων ἐν ὕδατι·
λύεται μὲν γὰρ τὸ σκευασθέν· ἄλυτον δὲ μένει τὸ αὐτο-
φυές· ἡ δὲ αὐτὸ βοτάνη ξανθὴ τῆς ἀπὸ τῆς ξένης κομιζο-
μένης παραπλήσιος· οὐ μὴν τῇ γεύσει ἔοικεν· διὸ καὶ ῥᾷστον
αὐτὴν διακρίναι μακροῦ πεπέρεως· ἐλέγχεται δὲ τὸ σα-
γάπηνον ὕδατι βρεχόμενον ἢ οἴνῳ· διαλύεται γὰρ εὐθέως
τὸ δ' ἀληθινόν, ἄτηκτον μένει τοῦ μὴ τοιούτου· ἡ δὲ

ὀπὸς ναρθηκός τινος ὅμοιος τῷ πάνακι· διήνεγκε δ' οὐ-
δέν. ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ πάνακος ὀπός, οὐδὲ ἔχει παραπλήσιον.
αὐτὸ δὲ τὸ σαγάπηνον μεταπίπτον ὅσον ἀφρῶδες καὶ κοῦφον
ἐστί· τὸ δὲ τι μάλιστα ἡ χαλβάνη σαγαπηνίζουσα· πυκνὸν
δ' ἐστὶ τοῦτο· καὶ πολὺ μᾶλλον ἐρριγμένον τῆς ἄλλης χαλβάνης.
κεχρῆσθαι δὲ αὐτῷ προσῆκον ὡς ἀρίστῳ μορίῳ χαλβάνης· με-
ταπίπτει δὲ ἔστιν ὅτε ἐκ χαλβάνης εἰς σαγαπηνόν, ὅσον ἀ-
φρώδες ἐν αὐτῇ συνίσταται· καὶ λευκὸν ἔστι μᾶλλον ἐν ὑγρῷ
λύηται· ἔχει δ' αὖ πάλιν τὴν ὁμοιότητα τῆς μεταπτώσεως
ἐκ τῆς ἀρίστης κασίας εἰς κινάμωμον. ἐθεασάμην γὰρ ἤδη
πολλάκις ὕλην καὶ εὐθαλῆ κασίας· ὡς θάμνου μέγε-
θος ἀνήκειν, ἀκρέμονάς τινας ἀκριβῶς ὁμοίως κινναμώμῳ
κατά γε τὴν ὄψιν καὶ τοῦ φλοιοῦ τὴν ποιότητα· καὶ πρὸς τούτῳ
ἔτι τὰ βέβαια γνωρίσματα κινναμώμου διά τε τῆς γεύσεως
τε καὶ τῆς ὀσφρήσεως γιγνόμενα. οὕτω δὲ κατὰ τὴν ἀρί-
στην σμύρναν· ὀποκάρπασον εὑρίσκεται διαφέρον σμύρ-
νης· ταῦτα δὲ τὰ τρία ἀκριβῶς ἐπίστασθαι. τὸ γοῦν ἐκ
χαλβάνης σαγαπηνόν, οὐκ ἔχει τῆς ὀσμῆς τὴν ὁμοιότητα τῷ
αὐτῷ τῷ κυρίως ὀνομαζομένῳ σαγαπηνῷ· ἀλλ' ἐπὶ τὸ βέλ-
οὐ μεγάλη τίς ἐστι διαφορά· ἄμφω γὰρ ἁρμόζει καὶ ἀντιτέτα-
κται τοῖς ἰοβόλοις καὶ δηλητηρίοις· ἀλλ' ἥττων ἡ χαλβά-
νη τοῦ σαγαπηνοῦ· τὸ δὲ ὀποκάρπασον ἀναιρετικόν ἐστι.
καὶ πολλοὺς κατέτυχον ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις ἀποθα-
νόντας ἐξ αὐτοῦ διὰ τὴν ἄγνοιαν, τῆς ὀποκαρπάσου ἐχούσης
σμύρνης· ἡ γὰρ ἀρίστη σμύρνα, κάλλιστον φάρμακον· ἀ-
δηκτόν τε καὶ διαφορητικὸν ἐν ὀφθαλμοῖς· ἰδίᾳ δὲ πρὸς
ὑπόχυμα λεπτόν· καὶ ἐν ἐμπλάστροις καὶ κηρωταῖς ἔξωθεν
ἐπιτιθέμενον, διαφορητικόν ἐστι· ἀλλ' ἔσω γε τοῦ σώματος
μόνη λαμβανομένη, θανάσιμόν ἐστι φάρμακον. τὰ δὲ
ῥόδα ξηραινόμενα ὡς ἐπὶ τῶν ἀρτίσκων εἴρηται, τὰ κάλλιστα.

ὅτι ἡ σμύρ-
να ἔσω τοῦ
σώματος θα-
νάσιμος :-

λαμβάνων αὐτῶν τὰ εὐοδμότατα πάντως καὶ ξηρότατα τῶν
ἄλλων· φύλαττε δ' αὐτοὺς κατὰ γυμνοὺς οἴκους· ὡς μηδὲν τῶν
ξηροθεμένων φαρμάκων ἀποπίπτεσθαι· τὴν δ' ἶριν λαμβά-
νειν τὴν ἰλλυρικήν· ὅσον γὰρ τὸ ζῶν σῶμα τοῦ νεκροῦ διαφέρει,
τοσοῦτον αὕτη τῶν ἐν τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι γιγνομένων· καὶ ταύ-
της ἐκλέγου τὴν εὐωδεστέραν· ὥσπερ γε καὶ τῶν ἄλλων φαρμά-
κων ἄριστον ἂν, τὸ τὴν τοῦ γένους ἰδίαν ὀσμὴν ἰσχυροτάτην
ἔχον· ὁμοίως καὶ τῆς κατὰ τὴν γεῦσιν ποιότητος πρωτεῦον,
ἄριστον ἀποφαίνει τὸ φάρμακον· ἀδόκιμα δὲ καὶ τὰ λεπτό-
τερα καὶ εὐτροφώτερα· πάντες μὲν οὖν ἔργα τὴν ἶριν ἀρίστην
εἶναι, τὴν ἐν ἰλλυριοῖς γινομένην· πετροσελίνου δὲ τὸ
μακεδονικόν· ἄσφαλτον δὲ τὴν ἰουδαϊκήν· ὥσπερ γε καὶ
ὀποβάλσαμον· γλυκυρίζης δὲ χυλοῦ καὶ βουνιάδος ἀγρί-
ου σπέρματος· ἀμφοτέρων ἐκ κρήτης φερομένων· καὶ μάλιστα
τῆς γλυκυρίζης· αὐτῆς τε καὶ τοῦ χυλοῦ· σκορδίου κά-
λλιστον ἐκ κρήτης φέρεται· εὕρηις δ' αὖ οὐ φαῦλον, καὶ
ἐν ἄλλοις ἔθνεσι· γέγραπται δὲ ὑπό τινων ἰατρῶν ἀ-
ξιοπίστων, ἐν πολέμῳ νεκρῶν ἀτάφων ἡμέραις πλείοσι
γενομένων, ὅσα μὲν τῶν σωμάτων ἐπὶ τοῦ σκορδίου
κατὰ τύχην ἔκειτο, πολὺ τῶν ἄλλων ἀσηπτότερα δια-
μεῖναι· καὶ μάλιστα αὐτῶν ἐκεῖνα τὰ μόρια τοῦ σώματος,
ὅσα τῆς πόας ἥπτετο τοῦ σκορδίου· καὶ δὴ πεπίστευται
τοῖς σηπεδονώδεσιν ἰοῖς τε ζώων καὶ φαρμάκων δηλη-
τηρίοις, ἀντιτετάχθαι· ὀποβάλσαμον δὲ ἐκ πείρας
γνοὺς πολυειδῶς παρα ποιούμενον· ὡς εἶναι δυσάγνωστον
αὐτοῦ τὸ δοκιμαζόμενον αὐτό· καὶ σχεδὸν ἐξ ἐκείνου καθα-
ρόν τινα κανόνα· ἀλλ' οὖν ἑξῆς τὰς παραποιήσεις
αὐτῶν λέγειν· τῶν δηλητηρίων φαρμάκων γραφὰς
τοὺς δημοσιεύοντας ἐπαινῶ· κινάμωμον δὲ ἄριστον,
τὸ τῆς ἀρίστης κασίας ἀπολειπόμενον βραχύ· ληροῦσι

δὲ ἔνιοι τῶν τοιούτων φαρμάκων τὸ κινάμωμον ἀκριβῶς
διαμένειν· Ἀντωνίνῳ γοῦν σκευάζων τὴν θηριακὴν,
ἐθεασάμην πολλὰ ἄρρενα ξύλινα· τὰ μὲν, ἐπὶ Τραϊ-
ανοῦ τοῖς ἀποθήκαις ἐγκαθέντα· τὰ δὲ, ἐπ' Ἀδριανοῦ.
τὰ δὲ ἐπ' Ἀντωνίνου τοῦ μετὰ Ἀδριανὸν, ἄρξαντα.
καὶ πάντα τὰ ὁμογενῆ κινάμωμον σαφῶς ἀλλήλων ὑ-
περέχοντα τῇ γεύσει καὶ ὀσφρήσει· εὐτονίαν τε καὶ ἀτονί
ὅσον καὶ τῷ χρόνῳ· καὶ μέντοι κομισθέντος ποτὲ ἐκ τῆς
βαρβάρου γλωττοκόμου μακροῦ πηχέων δ'. ἐν ᾧ
δένδρον ἦν ὅλου κινναμώμου τοῦ πρώτου γένους· ἐ-
ξ αὐτοῦ συνέθηκα τινὰ τῷ αὐτοκράτορι Μάρκῳ Ἀν-
τωνίνῳ ποιησάμενος, ὅλῳ εὗρον τὴν ἀντίδοτον
ἱκανῶς τὸ μὴ δεῖ μένειν χρόνον πεφθῆναι τὸ φάρμακον.
ἀλλ' εὐθέως χρῆσθαι· διαδεξαμένου δ' αὐτοῦ Κομό-
δου, μήτε τῆς θηριακῆς αὐτῷ δέοντος, μήτε τοῦ κι-
ναμώμου πεφροντικότος ἐκείνου τοῦ δένδρου τὸ περιτ-
τὸν ὅσον τ' ἄλλο καὶ ἀπώλετο πᾶν. τοῦ νῦν οὖν τοῦ ἡμῶν
αὐτοκράτορος Σεβήρου, Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ, κα-
ταλειφθέντων ἐκλέγεσθαι κινάμωμον, ἄρξη τόν τι-
να εὐώδη ὑπὲρ ἅπαντα τὰ ἄλλα ἔχετο· γενομένω
δὲ θερμῷ μὲν ἱκανῶς οὐ μὴν δακνώδει λυπηρῶς· χροιὰ
δὲ τοιοῦτον, ὡς εἴ τις μίξειε τὸ τοῦ γάλακτος χρῶμα
τῷ φαιῷ μετὰ βραχέος τοῦ κυανοῦ καλουμένου· λαβὼν
δὲ ὅσον ἐβουλόμην ἐξ αὐτοῦ, ἀπεθέμην ἐν ᾗ πάντα
μου τὰ τιμαλφά τε χρήματα περιείχετο· κατακαυ-
θείσης δ' αὐτῆς τῆς ἀποθήκης ὅτε τῆς εἰρήνης τέμενος
ἐκαύθη καὶ τῶν ἄλλων πέντε διαφορῶν τοῦ κιναμώμου,
πᾶν ὅσον ἐκεκτήμην ἀπώλετο· τῷ μέντοι οὖν ἡμετέρῳ
αὐτοκράτορι Σεβήρῳ τὴν ἀντίδοτον ἐσκεύασα, τῶν
Ἀδριανείων ἐκλέξας κιναμώμων. Δαμασώνιον δὲ τὸ

ἐκκρίτης καλόν. τὸ δὲ ἀγαρικόν, δολιχῶ μίαν ἐπι-
δέχεσθαι. τὸ δὲ τόνου φωτεινότερον ἐν ἑαυτῷ κάλλιστον εἶναι. τὸ
πυκνὸν δὲ καὶ βαρὺ καὶ ξυλῶδες, φαῦλον. ἡ δὲ σμύρνα,
ἐπιτήδειος ἡ τρωγλοδύτις. ἔνιοι δὲ αὐτὴν ὀνομάζουσι
μιναίαν ἀπὸ τοῦ χωρίου καθ' ὃ γεννᾶσθαι φασὶν αὐτὴν
καλλίστην. εὔοδμος δὲ ἔστω καὶ μηδὲν ὅπου καρπίζον
ἐχέτω. κρόκον δὲ τὸν κωρύκιον ἐπαινοῦσιν. ὅσα οὖν
ἐγὼ ἀκριβῶς κωρύκιον ἄντρον ἔνθα γεννᾶται καὶ τὸν κρό-
κον αὐτὸν ἐθεασάμην. εὗρα φημὶ ὑπὲρ ἅπαντας
τοὺς ἄλλους. οὔτε ἰσχύι τῆς ἐν τῷ παραυτίκα ὀδ-
μῆς. ἐστὶ δὲ ξανθότατον καὶ εὐωδέστατον ὁ ἄριστος. καὶ
χρόνῳ πλείονι τηρούμενον ἀκμαῖος. κασσίαν δὲ φασὶ
τοῖς ἀποροῦσι κινναμώμου διπλασίαν αὐτοῦ βάλλειν.
καὶ φησὶν ὁ σάτυρος ὁ διδάσκαλος ἡμῶν, ὥσπερ τε οἶνον
φαλερῖνον ἀπορήσαιμεν πιεῖν, διπλάσιον πίνειν
ἡμᾶς τοῦ πιπρασκομένου κατὰ τὰ καπηλεῖα. κἂν ἄρτου
ἀπορῶμεν καθαροῦ, διπλάσιον ἐσθίειν τοῦ πιτυ-
ρίτου. ἐστὶ δὲ ἡ κασσία πλησίον τῷ τοῦ κινναμώμου
γένει. καὶ γὰρ κινάμωμον ἐκ τῆς μεταβολῆς αὐτῆς.
ὥστε ὅλον μὲν ὁρᾶσθαι τὸ οἷον δένδρον ἀκριβῆ κασσίαν.
ἀκρέμονας δέ τινας εἶναι τοῦ κινναμώμου συνεχεῖς τοῖς
κλάδοις τῆς κασσίας εὑρίσκεσθαι. ἡ δὲ καρπησία
ἐστὶ ὁμοία μὲν τῷ καλουμένῳ φοῦ κατὰ γένος. ἰσχυροτέ-
ρα μέντοι. καὶ τοιαύτην ἀρωματίζον ἔχουσα. πλεῖστον δὲ
ἐν τῇ Σίδῃ τῆς Παμφυλίας τὸ καρπήσιον τοῦτο γεννᾶ-
ται. καὶ διὰ τοῦτο καὶ εὐωνότατον ἐστί. τοῦτο δ' ἐπὶ πλείονα
χρόνον ἐξαρκεῖ. λεπτὰ δὲ ἐστὶ τὰ κάρφη. καὶ καλοῦσιν
οἱ ἐπιχώριοι τὸ μὲν ἕτερον αὐτῶν, λαερτικόν. τὸ δὲ
ἕτερον, πικρόν. ὅπερ καὶ βελτίον ἐστί. ἑκάτερον δὲ ἀπὸ
τοῦ ὄρους ἡ ἐπωνυμία καθὸ φαίνεται. κασσίαν

δὲ ποίαν ἐμβλητέον· τὴν μὲν γίζι μάλιστα ἐπαινοῦσιν.
ἐφεξῆς δὲ τὴν μοτὼ καλουμένην· εἰσὶ δὲ οἳ καὶ τὴν ἀζιβὼ
καὶ τὴν δαφνῖτιν· ἡ μέντοι γίζη παραπλήσιον κινναμώ-
μῳ κατὰ πάντα· καὶ ὡς κινάμωμον πιπρασκομένη· ταύτ(ην)
καὶ σύριγγα ὀνομάζουσι· ναρδοστάχυος· καίτοι ῥίζαν οὖσαν
ἀπὸ τῆς τοῦ ἀστάχυος ὁμοιότητος κατὰ τὴν μορφήν· ἐφ' ἧς φυ-
λάττεσθαι μήπως ἀποδῶ τις ἡμῖν· τὴν ἐκπλυτὸν ὀνο-
μαζομένην· ἣν δὲ αὐτὴν τοῖς τὰ μύρα σκευάζουσι προυπη-
ρετηκότα· κατὰ τὴν ἕψησιν αὐτῶν· ὡς εἰώθασιν ἀκε-
ραίως πιπρασκομένην· ἔχα δὲ τὴν ὀσμὴν τοῦ νάρδου.
σχοῖνον δὲ ἐπὶ τούτοις τὴν ἐξ ἀρραβίας ἐμβάλλειν.
καλουμένην ὑπὸ τῶν πολλῶν ἄνθος σχοίνου· καίτοι κρεῶν
οὐ πάνυ τι τοῦ ἄνθους εὐπορούντων· ἐπιβεβρω-
μένου πολλάκις ἄνωθεν ὑπὸ τῶν καμήλων· ἥδιστα
γὰρ αὐτὴν νέμονται ἐν ταῖς τῆς ἀρραβίας ὁδοῖς γεννω-
μένοις. ἐπὶ δὲ τοῦ ῥέου· παραποίησις οὐκ ἦν. ἐπειδὴ
εὐθέως ἐν τοῖς χωρίοις οἷς γεννᾶται ἔνιοι λαμβάνοντες
αὐτὴν καὶ ἕψοντες ὡς ἀνάγαι τὸν χυλὸν ἐκεῖνον μετὰ ἑψήσαν-
τες· παχύνουσι· καὶ πέμπουσιν ἡμῖν ὡς ἀληθινὴν ῥῆ
ἄμικτον· ὕδατι· τὸ δὲ ῥέον ξηράναντες· ἀποστέλλουσι.
τιτρᾶται μέντοι καὶ αὐτὸ ταχέως· στοιχὰς δὲ καλὴ ἡ ἐν
κρήτῃ· καὶ ταῖς κυκλά ὀνομαζομέναις χρηστάς· πετρο-
σέλινον τὸ μακεδονικόν· ὃ καλοῦσί τινες ~~ἀρρατι~~
ἐστρατικόν· ἀπὸ τοῦ χωρίου καθὸ φύεται· τὴν ἐπω-
νυμίαν θέμενοι· παντελῶς δ' ὀλίγον τὸ γεννώμενον
ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ· κρημνώδει τε ὄντι καὶ οὐ μεγάλῳ.
τὸ ἐστρατικὸν καὶ μακεδονικόν· ἐκ μακεδονίας
εἰς πάντα τὰ ἔθνη κομιζόμενον· ὀλίγον καὶ αὐτὸ κατὰ
τὴν μακεδονικὴν γῆν· τούτου δ' ἀπορῶν· ἄγρον ἔστεσθαι
τὸ τῆς θρᾴκης· οὐ γὰρ πρὸς ἰοβόλους ἀργόν· ἀλλ' ὥς δ' ἴου

ρητικὸν ἐμβραμελίας · χρήσιμον τοῖς ὑδερικοῖς · ποιήσει
δ' αὐτὴν καὶ πικροτέραν τὸ [illegible] πετροσελίνου · ἴδε
καὶ δριμύ · τὴν δὲ τερμινθίνην οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν ἐκ Λίβυος
ἐκέλευσεν ὁ Ἀνδρόμαχος · ἀτιμάσας τὴν ἐκ τῆς Χίου προ-
κεκριμένην σχεδὸν ὑπὸ πάντων κατά τε ὀσμὴν καὶ γεῦσιν · πεν-
τάφυλλα δὲ καὶ πολίου καὶ τὴν χαμαίδρυν αὖρον · καὶ κατ' αὐ-
τὴν τὴν Ῥώμην ἐν τοῖς προαστείοις καὶ τὴν χαμαιπίτυν εὐοσ-
μοτέραν τὴν ἀπὸ Κρήτης · ὅταν γε μὴ πολλῷ καὶ τὰ κλυ-
σθῶσιν ὄμβροι · ἔτι δὲ καὶ τοῦτο χρή σε γινώσκειν, ὡς φερο-
μένων ἀπὸ Κρήτης τῶν βοτανῶν ἐνειλιγμένων χαρτίοις,
ἐπιγέγραπται τὸ τῆς βοτάνης ὄνομα καὶ τῆς πεδιάδος.
στύρακα δὲ δῆλον ὅτι τὸν ἐν τοῖς καλάμοις φερόμενον
ἐκ Παμφυλίας · λαμβάνειν δ' αὐτοῦ χρὴ τὸν ὠχρό-
τατον καὶ κατὰ τὴν ὀσμὴν ἰσχυρότατον · κελτικὴν δὲ τὴν
ἐκ Γαλατίας · καλοῦσι γοῦν αὐτοὺς ἔνιοι μὲν Γα-
λάτας · ἔνιοι δὲ Γάλλους · συνηθέστερον δὲ τὸ τῶν
Κελτῶν · λιμνίαν δὲ μίλτον · καλεῖν δ' αὐτὴν ἄμει-
νον οὐ μίλτον ἀλλὰ γῆν · ἡ γάρ τις λιμνία μίλτος
ἐν τῇ Λήμνῳ γεννωμένη πρὸς ἄλλας χρείας ἐπιτήδειος.
οὐ μὴν ὡς ἡ καλουμένη λημνία σφραγίς. ἡ δὲ ἀ-
κακία ἡ ἐκ τῆς Αἰγυπτίας ἀκάνθης γινομένη. ὁ [illegible]
δὲ κρύον κυανωπόν · θλάσπι δὲ τὸ ἐκ Κρήτης · καὶ
τὸ πανταχόθεν γενόμενον · ὅπερ ἐστὶ τὴν χροιὰν ὠχρόξαν-
θον στρογγύλον · ἄμεινον δὲ τὸ ἐκ Καππαδοκίας
κομιζόμενον τὴν χροιὰν ἐπὶ τὸ μελάντερον ἔχον · τὸ
σχῆμα δὲ οὐκ ἀκριβῶς στρογγύλον · καὶ μεῖζον τῆς προ-
τέρου · ἔχων δὲ κατά τι μέρος ἐπ' αὐτοῦ · καὶ οἷον ἀπο-
θλάσματι μικρόν · ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα θλάσπι :—

Τὰς ἀντιδότους ἔχε παρεσκευασμένας πρὸς πάντα ἁ-
πλῶς τὰ φαῦλα δηλητήρια · ὧν καὶ χάριν δοκοῦσιν

χρῆσις τῆς ἀντι-
δότου.

εὐξεσίν λαβεῖν· καὶ τοῖς θανασίμοις ἀντιδότοις φαρμα-
κοις· προδίδους τι τοῖς ἔχουσιν ὑπόνοιαν τινά· μή τις με-
τὰ τροφῶν φάρμακον φαῦλον λάβῃ ἐπὶ τῇ τροφῇ τε· προσ-
φέρουσι δ᾽ ὅταν ὦσι καὶ ἀναιρετικόν τις μετὰ τροφῶν εἰληφέ-
ναι ἐμέσῃ πάντως τῶν προσενεχθεισῶν τροφῶν· καὶ δὶς
δὲ διδόναι καὶ τρεῖς αὐτὰς ἐπέτρεψεν· ὅταν μὲν ᾖ σημεῖα
φαύλων φαρμάκων· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἐντυχοῦσιν ἐξ-
ωε τοῖς τῶν ἰοβόλων τε θηρίων τοῖς δήγμασιν· ὕδρων·
καὶ κεράστων· ἀσπίδων· καὶ διψάδων· καὶ τῶν ἐχιδνῶν·
τῶν τε λυσσώντων κυνῶν· καὶ γὰρ καὶ τὰ τούτων ἢ φαῦλα
δήγματα· τῶν τε ἐκ τῆς θαλάττης ἰοβόλων πάντων ἁ-
πλῶς· καὶ τῶν τε λεπτῶν μαινομένων θηρίων· σφη-
κῶν· μελιττῶν· σκορπίων· ἀνθηδόνων· φαλαγγίων
τε θανασίμων· καὶ μεγάλης τῆς ἀντιδότου, μὲν ἡ
δραχμὴν μίαν καρύου τὸ μέγεθος ποντικοῦ μικρὸν πλέον·
κεκραμένων δὲ ξανθότερον κυάθων γ΄· οὐκ ἀρκεῖ δὲ
τοῖς κακῶς δεδηγμένοις ἅπαξ προσενεγκεῖν· ἀλλὰ
διδόναι πολλάκις· δεῖ τοὺς θέλοντας ἐξελάσαι τοὺς
φόβους: δίδου πρὸς πάντα τὰ πάθη καὶ τὰς νόσους· ὅσαι
φέρουσι τῷ χρόνῳ καχεξίας· τοὺς περιοδικούς τε πυρε-
τοὺς καὶ τὰ ῥίγεα· μάλιστα ὅσα μὲν ἢ μετὰ πόνου πολλῷ
χρόνῳ ἀποστάσεις φέροντα κυρίων τόπων· ταῖς πνευ-
ματουμέναις τε μήτραν ἢ κῶλον· ὅσοι τε κύστιν ἢ νεφρῶν
ἀλγήματι χρονίοις ὀχλοῦνται καὶ ἑλκῶν ἢ λίθων· δυσόδεις
δὲ ἢ τοῖς ἢ πραετικοῖς αὐτὰς καλῶς· καὶ τοῖς τρυγῶδες
ἀναφέρουσι τὸ πτύον· ὅθεν ἂν φέροιτο τοῦτο καὶ ἐκ πνεύ-
μονος· δίδου δὲ καὶ τοῖς ῥήγματα ἢ σπάσματα ἐσχη-
κέναι λέγουσι τῶν ἐντός τινος· αἴρει γὰρ αὐτῶν τοὺς πόνους
καὶ τοὺς φόβους· προσενεκτέον τοῖς τροφῶν μικρὰ δίω
πέπτουσι· καὶ λάβωσιν ὀλίγω· ἀεὶ δ᾽ ἀποξύνουσι

ἢ παραυτίκα. ὅσοι δ' ἀνάγκῃ δι' ἀποδημίας μακρᾶς
χρῆσθαι πάνυ φαύλοις ὕδασι καὶ τούτοις δι' ὅλου. τῆς ἀντι-
δότου μὲν ὅσον ἄγει τριώβολον. ὕδατος δὲ θερμοῦ τρεῖς
κυάθους ἢ τέσσαρας. πρὸ τῆς τροφῆς ὥραις τρισὶν
ἢ πλείοσιν. τοῖς δὲ πρεσβύταις, ἐν γλυκεῖ κεκραμένη.
τοῖς ῥευματιζομένοις τὴν τοῦ θώρακος ὅλον. διώσεσθαι
θερμῷ ὕδατι πολίου κρητικῆς. ἢ τοῦ σκυθίνου τοῦ κρεῖσσον
ἢ τοῦ ποντίου. θᾶσσον στέλλει γὰρ τὰς φορὰς τῶν ῥευμάτων.
τινὲς δὲ καὶ τοῖς σφόδρα πονοῦσιν ὠτίον, δεύσαντες αὐτὸ
ἐν γλυκεῖ τῷ κρητικῷ, εἰς τοὺς πόρους ἐνέθεσαν ἔριον
διάβροχον. ταύτῃ λέγουσι τὸν μιθριδάτην χρώμενον,
ὅτ' ἐγένετο αὐτῷ θανάσιμον πιεῖν φάρμακον, ὅτε παρ' ἀνά-
γκην μετὰ τέκνων πολεμουμένῳ, αὐτὸν οὐ λαβεῖς
τῶν αἰσθήσεων βλαβῆναι. ξίφει δ' ἀναιρεθῆναι, παρα-
γραφῆς τυχεῖν. τὰς δ' αὖθις
γαστέρας, ἀποβαλόντα
φαρμάκῳ. ὅτι μὲν
οὖν διαφωνεῖ τινὰ
πρὸς τὸν ἀνδρό-
μαχον
ὁ δαμοκράτης καὶ ὁ κρητικὸς
περὶ τῆς θηριακῆς ἐν τῇ
τρίτῃ τῶν φαρμα-
κιτίδων βι-
βλίων τινὰ
τῆς ἀ-
σαφεί-
ας οὐδὲ
χρείας:~

Book II

Γαληνοῦ περὶ ἀντιδότων βιβλίον δεύτερον:~

Ὁ περὶ τῆς θηριακῆς λόγος εἰς ὅλον τὸ βιβλίον ἐκταθεὶς, σύμμετρον ἐργάζεται τὸν περὶ τῶν ἄλλων ἀντιδότων λόγον εἰς ἐν τῷδε τῷ γράμματι προκεῖσθαι μοι διελθεῖν. ἀπὸ τῆς μιθριδατείου καλουμένης ἀρξαμένῳ πρὸς μὲν τὰ πλεῖστα τῶν δηλητηρίων ὅσα σχεδὸν ἴσας ὑπαρχούσης. ἀπολειπομένης ~~ἀρξαμένῳ πρὸς μὲν τὰ πλεῖστα~~ δὲ ἐν τῇ τῶν ἑρπετῶν δηχθέντων ἰάσει, τῆς θηριακῆς ὀνομαζομένης. ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτην καὶ σχεδὸν ἁπάσας τὰς ἀρίστας ἔγραψεν ἐφεξῆς Ἀνδρόμαχος ἐν τῇ τῶν ἐκτὸς φαρμάκων διδασκαλίᾳ, διὰ τοῦτο κἀγὼ πάσας αὐτὰς ὡς ἐκεῖνος ἔγραψεν, ἐφεξῆς παραθήσομαι:~

Ἀνδρομάχου ἀντίδοτος

Ἀντίδοτος μιθριδάτειος πρὸς τὰ θανάσιμα ἰδίως ποιοῦσα. καὶ πρὸς τὰ ἐντὸς πάθη πάντα:~ Γλυκυρρίζης ∠ ξ΄. ὀβ΄ δ΄. ὀποῦ ∠ δ΄. ὀβ΄ β΄. καστορίου ∠ ϛ΄. πολίου ∠ ε΄. ὀβ΄ β΄. νάρδου στάχυος ὁμοίως ∠ ϛ΄. ὀβολ. θ΄. κόστου ∠ ϛ΄. ὀβολ. β΄. πεπέρεως ∠ ιϛ΄. σεσέλεως ∠ ε΄. ὀβολ. β΄. ὑποκυστίδος χυλοῦ ∠ ϛ΄. ἀκόρου ∠ β΄. σκορδίου ∠ ϛ΄΄. ὀβολ. β΄. φύλλα ∠ δ΄΄. ὀδεγάνος ∠ ε΄. κόστεως ∠ ϛ΄. ὀβολ. β΄. σαγαπηνοῦ ∠ β΄. καρποῦ βαλσάμου ∠ β΄. σμύρνης ∠ ϛ΄΄. κρόκου ∠ ξ΄. ὀβ β΄. στύρακος ∠ ε΄. ὀβολ. δ΄. δαύκου σπέρματος ∠ ϛ΄΄. ὀβολ. τρεῖς. ζιγγιβέρεως ∠ ξ΄. ὀβολ. β΄. ῥοῦ ποντικοῦ ∠ β΄. πετροσελίνου ∠ δ΄. ὀβολ. γ΄. νάρδου κελτικῆς ∠ δ΄. μαράθρου σπέρμα ∠ δ΄. ὑπερικοῦ ∠ β΄. ἀκακίας ∠ β΄. ἢ ∠ δ΄. ἴρεως ἰλλυρικῆς ∠ ε΄. γεντιανῆς ∠ δ΄. ἀνίσου ∠ γ΄. θλάσπεως ∠ ϛ΄. ὀβολ. δ΄. μήου ἀθαμαντικοῦ ∠ δ΄. ῥόδων ξηρῶν ∠ δ΄. κόμεως ∠ β΄. καρδαμώμου ∠ δ΄. οἴδε ∠ β΄. σχοίνου ∠ ϛ΄. ὀβολ. β΄. ὀποπάνακος ∠ ϛ΄. ὀβολ. β΄. ὀποβαλσάμου ∠ ϛ΄. ὀβολ. δ΄. χαλβάνου ∠ ξ΄. ὀβολ. β΄. σκί ∠ β΄. τερεβινθίνης ∠ ϛ΄. ὀβολ. β΄. οἴνου χίου

β

τὸ ἱκανόν· μέλιτος Ἀττικοῦ ἑφθοῦ τὸ ἱκανόν. ἀντίπα-
τρος δὲ καὶ Κλεοφάντης τοῖς ἀσθμαίοις διαφωνοῦσιν.

Ἀντίδοτος ἡ ἀρμενοῦ λεγομένη τοῦ Ἰνδοῦ· πρὸς πάντα
τὰ ἐντός· βρέφη ἐκβάλλουσα. σμύρνης ∠ ιε· κρόκου
∠ ιϛ· νάρδου Ἰνδικῆς οὐγγία ιϛ· κινναμώμου κασσίας
ὀποπάνακος ἀνὰ ∠ ιϛ· ἀμώμου ∠ η· μίου ἀθαμαν-
τικοῦ ∠ ξ· ῥόδων χυλοῦ ∠ ιβ· ὀμ. γ· δαυκίου σπέρματος
∠ ε· ὀβολ. γ ∠· ὑπερικοῦ ∠ ε· ζιγγιβέρεως ∠ ϛ· πεπέρ.
∠ ϛ· πεπέρ. λευκοῦ ∠ η· στύρακος ἀξιολογίας ∠ δ·
πολίου ∠ γ· τριφύλλου ῥίζης ∠ ε· καρδαμώμου ∠ ε·
πετροσελίνου ∠ ϛ· ἐχίου ῥίζης ∠ δ· λιβάνου ∠ ϛ· φλώ-
μου ∠ γ· στοιχ. ∠ ε· κυμ. αἰθιοπικῆς ∠ γ· λημνίας
∠ δ· βαλσάμου καρποῦ ∠ δ· νάρδου κελτικοῦ ∠ ξ· μή-
κωνος ∠ δ· ὀβολ. γ· μανδραγόρας χυλοῦ ∠ ϛ ὀβολ. γ·
σαγαπηνοῦ ∠ δ· ὀποπάνακος ∠ γ· ἀνίσου ∠ δ· ὑπο-
κιστίδος χυλοῦ ∠ ϛ· τερεβινθίνης ∠ ε· ὀβολ. γ· καστορ.
∠ ε· ὀποβαλσάμου ∠ ιβ· πηγάνου ἀγρίου σπέρματος
∠ γ· χαλβάνου ∠ δ· βουνιάδος σπέρμα ∠ δ· ἐλαφείου
μυελοῦ ∠ ϛ· μύρου νάρδου ∠ η· αἵματος ἐρίφου ξηροῦ
∠ ε· ὀβολ. γ· καγχρυδίου ξηροῦ ἴσον· νήσσης αἵματος
∠ γ· βουφθαλμου αἰγυπτιακοῦ χυλοῦ ∠ η· οἴνου χίου
ἀθαλασσίου τὸ ἱκανόν· μέλιτος ἱκανὸν Ἀττικοῦ.

Περὶ τῶν ὑπὸ Ἀσκληπιάδου γεγραμμένων κατὰ τὸ
πέμπτον τὸ ἐκτός· οὗ ἀνάσσων ἐπιγραφή. Καλὸν
μὲν οὖν ἔθος ἦν τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς ἀντιδότους,
οὐ μόνον ὅσα πρὸς τὰ θανάσιμα φάρμακα διδόασιν,
ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ τῶν ἄλλων ἰοβόλων θηρίων δήγματα
καὶ προσέτι πάθος ἢ μάλιστα τὰ χρόνια κατά τι τῶν σπλά-
γχνων ἀποσκήμματα. τρεῖς γὰρ τρίχῃ τῷ διδασκα-
λίαν αὐτῶν Ἀσκληπιάδης· πρῶτον μὲν ἔγραψεν ὅσα

φησὶν τοῖς κατὰ περίοδον πυρέττουσιν ἁρμόττειν ἃ καὶ
τῶν καὶ συγχρίσματά τινα. καὶ γράφει οὕτως αὐτός. ἐφε-
ξῆς γράψας πρὸς ταῦτα μὲν ἅπαντα ἀλεξιφάρμακα. καὶ
ἀλεξιπυρετὰ καλῶ. τὸ δεύτερον γένος αὐτῶν, θηριακὰ
φάρμακα πρὸς λυσσοδήκτους καὶ σκορπιοδήκτους. ἔτι
τε τοὺς ὑπὸ φαλαγγίων δεδηγμένους ἢ ἐχιδνῶν. τὸ δὲ
τρίτον γένος τῶν φαρμάκων διχῆ τέμνων καὶ αὐτό, τὸ μὲν
ἕτερον αὐτῶν πρὸς τοὺς τὰ θανάσιμα πεπωκότας ὀνομά-
ζει. τὸ δὲ ἕτερον προφυλακτικὸν θανασίμων φαρμάκων
οὐ κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν τῷ Ἀνδρομάχῳ τὴν διδασκαλίαν
τῷ Ἀνδρομάχῳ ποιούμενος. ἐκεῖνος γὰρ ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦδε
τοῦ γράμματος ἀρτίως εἶπον, κατὰ τὴν τῶν εὐθὺς ἐπιγραφὴν
βίβλον αὐτοῦ προτάξας ἀντίδοτον πρὸς ἥν τινα οὕτω διατίθη-
σιν. οὐ μόνον ἀπὸ σκημάτων ἢ θανασίμων φαρμάκων. ἢ θη-
ρίων ἰοβόλων. ἀλλὰ καὶ ἐμβρύων ἐκβάλλειν. διὸ καὶ τοῦτο
τὸ φάρμακον, ἀντίδοτον ὀνομάζει καὶ πρὸς σπάσματα
καὶ ῥήγματα. καὶ συνελόντα φάναι, πρὸς πάντα τὰ
ἐντὸς πάθη. περὶ ὅτι πᾶν ἢ μέρος τοῦ σώματος, ἢ συστά-
σεις αὐτῶν γεγενημένη. τὰ δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα πάθη
πινόμενα φάρμακα. πότιμά τε ὁ Ἀσκληπιάδης ἐν τῷ
τετάρτῳ τῶν ἔσω, κατὰ τὸ τέλος αὐτὰ γέγραφεν.
ὕστατα δὲ ἔγραψεν ἀντιδότους ὁ Ἀσκληπιάδης ἐπὶ
τῇ τελευτῇ τοῦ ἐνάσωνος. τὰ πρὸς τοὺς θανάσιμα
πεπωκότας ἢ προφυλακτικά, τοῦ μηδὲ παθεῖν πρῶτον
ἔθηκα. ἀλλ' οὕτως τὰς ἀντιδότους. ὡς πολύχρηστοι
τυγχάνουσιν οὗτοι. καὶ γὰρ ἐν τῷ βαρυνόμενον ἁρμότ-
τουσι. καὶ πρὸς ἀτονίας αὐτῶν ἔνιοι καὶ κακοχυμίαν
ἀνωδυνίαν τε καὶ πέψιν ἀπέπτων χυμῶν. δι' ὅλης
τε τῆς ἐπιφανείας κένωσιν ἄδηλον αἰσθήσει: καθάπερ
καὶ τὰς ὁδοὺς τινὰς διουρῶν καὶ διαχωρήματα καὶ

πτύσματα ὅσα μετὰ βηχὸς σὺν ἐκκαθαίρει· πνεύμονα καὶ θώ-
ρακα· τὰ πλευρὰ διαλύτων, ἢ λεπτύνειν τοὺς παχεῖς χυμοὺς
πέφυκε· καὶ τέμνειν καὶ ἀπορρύπτειν τοὺς γλίσχρους ὅσα
ἔπειτα· καὶ τὸ τὰς ἐμφράξεις ὠφελεῖν· ὅσαι συνεχῶς
μὲν καθ' ἧπαρ τε ὥρασιν γίνεσθαι· σωΐστανται δὲ καὶ
κατὰ τὰ ἄλλα σπλάγχνα καὶ μόρια· ὁ κόπος γὰρ ἐπ' αὐτῶν
ἀλεπτύνεται καὶ ἀπορρύπτεται τοὺς χυμούς· ἀναστομοῦσα
τε τὰ ἐμπεφραγμένα τῶν ἀγγείων πέρατα:—

Ἀσκληπιάδης πρὸς τοὺς τὰ θανάσιμα πεπωκότας.
ὡς αὐτὸς ἔγραψε κατὰ λέξιν:— Τοῖς μὲν οὖν τὸν τῆς μη-
κωνος ὀπὸν πιοῦσι, σύνοινον ὑδρέλαιον ἐχῶς θερμὸν δι-
δόμενον πίνειν· καὶ ἀναγκαζόμενον ἐμεῖσθαι· ἢ θερμὸν ὕ-
δωρ μετὰ ὀξυμέλιτος διδόναι, καὶ ἀναγκάζειν ἐμεῖν.
ἁρμόζει δὲ καὶ διὰ κλυστῆρος τὴν κοιλίαν κενοῦν. τοῖς
δὲ μηκώνιον πιοῦσιν ἁρμόζει ἄκρατον πολὺ παραχρῆμα
διδόμενον· ἢ πέπερι μετὰ οἴνου· ἢ καρδάμωμον· ἢ
κιννάμωμον· ἁρμόζει δὲ καὶ γάλα πινόμενον ὄνειον· ἢ βό-
ειον· καὶ τὰ περὶ τὴν κοιλίαν κατάπλαττειν ἀλεύρῳ
πυρίνῳ· ἢ κριθίνῳ ἑψημένῳ μετὰ οἴνου· καὶ χρῆσθαι
πρασοτέροις· τοῖς δὲ ἀκόνιτον πεπωκόσι, βοηθεῖ
ποθὲν πήγανον· χλωρὸν πλῆθος λειανθὲν μετὰ οἴνου ἀκράτου
καὶ ζωμοῦ ὄρνιθος λιπαρᾶς· τοῖς δὲ ὑοσκύαμον πι-
οῦσι, συμφέρει γάλα πίνειν· μάλιστα μὲν ὄνειον· εἰ δὲ
μή γε βόειον· ἢ αἴγειον· εἰ δὲ μὴ καὶ καθ' ἰδίαν· καὶ
μετὰ μελικράτου θερμοῦ· τοῖς δὲ χλωρὸν κορίανον
πιοῦσι, βοηθεῖ οἶνος ἄκρατος ποθείς· καὶ ζωμὸς
ὄρνιθος λιπαρᾶς· τοῖς δὲ λαγωὸν θαλάττιον εἰληφό-
σιν ἁρμόττει γάλα πίνειν· μάλιστα μὲν ὄνειον· εἰ δὲ
μή γε βόειον ἢ αἴγειον· ἔπειτα δὲ καὶ καυλοὺς μαλάχης
ἑψημένους ἐπιμελῶς φαγεῖν· ἢ γλήχωνος χλωρο

πλήθους μετὰ γλυκέος τριβέντος, πίνειν. ἢ κυκλα-
μίνου ῥίζαν τρίβουσαν μετὰ οἴνου. ἢ κεδρίας ὅσον ὀβολοῦ
ἑνὸς γλυκὺ δι᾽ ἅς, πότιζε. τοῖς δὲ τοξικὸν πιοῦσι,
βοηθεῖ οἶνος πινόμενος γλυκύς. καὶ ῥόδινον ἔλαιον. καὶ
τῆς αἰγὸς τὸ αἷμα. καὶ σπέρμα βουνιάδος τριβὲν μετὰ οἴ-
νου. τοῖς δὲ ἐφήμερον πεπωκόσι, βοηθεῖ χυλὸς πολυγό-
νου. ἢ ἀρνογλώσσης. ἢ ὀριγάνου ἢ θύμου μέρος τι. οἴνῳ
διαλύειν. τοῖς δὲ δορύκνιον πιοῦσι, βοηθεῖ γάλα
βόειον πίνειν. καὶ γλυκύ. καὶ ζωμὸς κογχυλίων. τοῖς
δὲ μύκητ᾽ εἰληφόσιν, δοτέον ῥαφανῖδας ὠμὰς ὡς ὅτι πλεί-
στας ἐσθίειν. δοτέον δὲ καὶ οἶνον ἄκρατον καὶ κονίας
κληματίνης ἕψημα. καὶ νίτρον λεανθὲν μετὰ ὄξους.
ἢ τρύγα οἴνου καύσας. καὶ τρίψας μετὰ ὕδατος, δίδου
πίνειν. ἢ ἀψίνθιον μετὰ ὄξους. ποιεῖ δὲ αὐτὸ καὶ αὐτὸ
ἐσθιόμενον πήγανον. τοῖς δὲ τὸν ἰξίαν πεπωκόσι,
βοηθεῖ ἀψίνθιον πινόμενον μετὰ οἴνου καὶ καστορίου καὶ
πηγάνου. συνοίσει δὲ καὶ ὀξύμελι ποτιζόμενον. καὶ
ἀναγκαζόμενον ἐμεῖν. συνοίσει δὲ καὶ ὀρίγανον μετὰ οἴ-
νου. χρηστέον δὲ καὶ τῇ τοιαύτῃ κατασκευασίᾳ :-
πηγάνου ∠ ϛ. ῥιτίνης ∠ δ. καστορίου ∠ β. χαμαὶ
κοχλιάρια ϛ. ταῦτα τρίψας σὺν ὄξει θερμῷ, πότι-
ζε. τοῖς δὲ τὸν βούπρηστιν πιοῦσι, βοηθεῖ διδόμενον
γλυκὺ πλεῖστον πίνειν. καὶ ἀναγκάζειν ἐμεῖν. καὶ ζωμὸς
καθεψημένων κρεῶν ὑῶν. καὶ θερμὸν γάλα. καὶ σῦ-
κα πλεῖστα φαγεῖν. καὶ ἀφέψημα σύκων δοτέον πίνειν.
ἢ νίτρου ἐρυθροῦ ∠ δ. λεάνας καὶ μίξας ὕδατι δίδου
πίνειν. τοῖς δὲ κανθαρίδας πεπωκόσι, συμφέρει πίνειν
γλυκὺ μετὰ ἐλαίου. καὶ στέαρ ἑφθόν. ὕδατι διειμένον
καὶ ἀναγκάζειν ἐμεῖν. συμφέρει δὲ καὶ γάλα πολὺ ποτίζειν.
καὶ κώνους πλείστους τρώγειν. ἢ πλείστους τούτων

τρίτας μετὰ μελικράτου δίδου πίνειν. ἢ πήγανον
λεάνας καὶ ἰρίνῳ μύρῳ μίξας, δίδου πίνειν. ἢ τῶν
κανθαρίδων τὰ πτερὰ καὶ τοὺς πόδας σὺν μέλιτι τρίτας,
ἐκλεικτὸν δίδου. τοῖς δὲ ψίλωθρον πιοῦσι, συμφέρει
θερμὸν ἔλαιον ποτίζειν καὶ ἀναγκάζειν ἐμεῖν. ὁμοίως δὲ
καὶ γάλα ἀμύγδαλον πίνειν, μαλάχης ἑφθείσης χυλὸν μετὰ
μελικράτου θερμοῦ. ἢ μετ' ἐλαίου. ἢ σήσαμον μετ' οἴνου
τρίτας, δίδου πίνειν. ἢ κάρυα βασιλικὰ λεάνας
ε̄ μετ' ἐλαίου δίδου. ἢ τέφρας κληματίνης ἀπήθη-
σμα δίδου πίνειν. τοῖς δὲ λιθάργυρον πεπωκόσι, βο-
ηθεῖ πέπερι. σέλινον. σμύρνα μετ' οἴνου λειωθέντος καὶ
πινομένου. τοῖς δὲ γύψον πιοῦσι, δοτέον πίνειν τέφρας
κληματίνης ἀπήθησμα καὶ θύμον μετὰ ὕδατος τρι-
βέντα. πρὸς δὲ τὰς τοῦ γάλακτος θρομβώσεις,
συμφέρει ποτίζειν ὄξος. διδόναι δὲ χρὴ καὶ πιτύαν
μεθ' ὕδατος κρουναίου. ἢ σιλφίου. καὶ θύμου τὸ ἴσον
λεανθέν, μετ' ὀξυκράτου διδόναι πίνειν. τοῖς δὲ ταυ-
ρεῖον αἷμα πιοῦσι, συμφέρει ὄξος θερμὸν διδόναι
πίνειν. καὶ ἀναγκάζειν ἐμεῖν. ἢ σιλφίου ὀπὸν διέντος
οἴνου, δίδου πίνειν. ἢ ἐρινεοῦ καρποῦ τρίτας, με-
τ' ὄξους δίδου. ἁρμόζει δὲ καὶ τὴν κοιλίαν κενοῦν.
καὶ θερμαίνειν ἀλεύρῳ καὶ νίτρῳ ἑψημένῳ μετ' ὀξυμέ-
λιτος καταπλάττειν. τοῖς δὲ βδέλλας καταπιοῦσιν,
οἱ μὲν, ἅλμην παραινοῦσι πίνειν. οἱ δὲ χιόνα. ὁ δὲ
βιθύνιος ἀσκληπιάδης, λούειν παραινεῖ. καὶ σπόγγον
ἁπαλὸν ψυχρῷ δεύσαντα καθιέναι. ὡς τὴν βδέλλαν
ἐπιβᾶσαν τῷ σπόγγῳ κομίζεσθαι. καὶ ἔπειτα χυλὸν
ῥαφάνης δίδου. τοὺς δὲ ἔξωθεν τοῦ τραχήλου τόπους,
τοῖς ψυχροῖς καταπλάττε. ὁ δὲ μῦς ἀπολλώνιος, ὀξεῖ
δριμυτάτῳ ποτίζειν ἐχρήσατο μετὰ ἅλμης. ὁ δὲ,

χιόνα θερμήνας καὶ λύσας, ἐχρήσατο. καὶ τοῖς κατὰ καιρὸν
τὴν κοιλίαν καθαίρουσιν. ὕδωρ τοῖς τε καὶ ποτοῖς πρὸς τὴν
τῶν βδελλῶν ἔκκρισιν. σύγκαιρα φέρεσθαι γὰρ φασὶ ταύτας,
τοῖς κατὰ κοιλίαν ἐκκρινομένοις πολλάκις. τοῖς δὲ ἰξὸν
πίνουσι, συνοίσει ἔλαιον θερμὸν ποτίζεσθαι. καὶ ἀναγκά-
ζειν ἐμέσαι. συνοίσει δὲ καὶ γάλα ὄνειον πίνειν. καὶ μαλάχης
ἑφθῆς χυλόν. καὶ μελίκρατον θερμόν, μετ' ἐλαίου ἀνα-
κόψας, δίδου πίνειν. καὶ περὶ μὲν τῶν ἁπλῶν θανασίμων,
ἐπὶ τοσοῦτον ἀρκείσθω. περὶ δὲ τῶν συνθέτων ἀρκέσεται.
ἐκτίθεσθαι δὲ τὰς τούτων σκευασίας, μοχθηρόν μοι δοκεῖ.
καίπερ πολλῶν ἐπιχειρησάντων, ταῖς τούτων συγγραφαῖς.
ὧν Ὀρφεὺς ὁ ἐπικληθεὶς θεολόγος. καὶ ὧρος ὁ μενδήσιος
ὁ νεώτερος. καὶ ἡλιόδωρος ὁ ἀθηναῖος ὁ τραγῳδιῶν
ποιητής. καὶ ἄρατος. καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν τοιούτων συγ-
γραφεῖς. τούτους μὲν αὖ τις θαυμάσειεν ἐμμέτρως ἐπιχει-
ρήσαντας ταῖς περὶ τούτων πραγματείαις. μέμφαιτο
δ' αὖ τις τούτους ἀλόγως διὰ τὰ πράγματα. δύσκολον
γὰρ μᾶλλον καὶ προσάγειν τοὺς βουλομένους τούτων τὰς
σκευασίας. οἱ γὰρ τῶν καλῶν τούτων ποιημάτων συγγρα-
φεῖς, τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐλαβούμενοι καταδρομὴν
ἐπαρχόμενοι τῆς τούτων παραδόσεως, τοὺς ἐντευξομένους
πρῶτον, ἐπιχαροῦσιν. ὡς οὐκ ἂν ἦσαν φαῦλοι τὸ ἦθος οὐδὲ
τῶν τούτων φθοροποιῶν διδάσκαλοι. ὥσπερ καὶ ἡλι-
όδωρον ἐν ταῖς πρὸς νικόμαχον ἀπολυτικῇ ἐναρχόμενον
ἔστιν εὑρεῖν οὕτω γράφοντα. οὐ μὰ τὸν ἐνιατρικῆ πρηθοῖ
θεόν. οὐ μὰ τὸν ὑψοῦ ἠέλιον. ἀείροντα θεοῖς, φαεσίμ-
βροτον αἴγλην. οὐ μὰ θεὸν σκηπτοῦχον, ὑπερμενέα
κρονίωνα. οὔτε με τοῖς δώροισι παρήγαγεν. οὔθ' ὑπ'
ἀνάγκης. οὔτε γὰρ εἰν φιλίης ἑτέρων, κακὰ νέμαι
ὑπέστω. ἀλλ' ὁσίας μὲν χεῖρας, ἐς ἀνέρα λαπρὸς

ἀέρα· καὶ κακίης ἀμόλυντον ἔχω κατὰ πάντα λογισμ(όν)
ἐκ τῶν λεγομένων πάθεν ὑπεξαίρουσι τοὺς ἐντευξομένους
ταῖς τοιαύταις πραγματείαις· τῶν παρ᾽ ἄλλοις πολλοῖς
κατὰ δρόμον εὖ βλαβουμένοι :—

Προφυλακτικὴ καὶ θανασίμων φαρμάκων ἀπολλωνίου μῦος :—
πηγάνου φύλλα δύο· κάρυα βασιλικὰ β̄· ἁλὸς χόνδρον
α̅· ἰσχάδας β̄· ταῦτα νήστεσι διαδίδου· καὶ κωλύει
βλάπτεσθαι ὑπὸ τῶν θανασίμων :— ἀντιπροφυλακτι-
κά· ἀρκευθίδος ∠ β̄· λημνίας σφραγῖδος ∠ β̄· ταῦτα
λεάνας, σὺν ἐλαίῳ ἀποτίθου· ἐπὶ δὲ τῆς χρήσεως
γο̅· σὺν ὑδρομέλιτι δίδου πίνειν· ταύτῃ Νικόδημος
ὁ βασιλεὺς ἐχρήσατο· ἄπο τε ὑπὸ πότου ἀρχετοὺς κεκλη-
κότας ἀντικωδίου τοῦ σκου· ταύτῃ καὶ κρατερὸς ἐχρήσα-
το· πρασίου ἰκρὰς βοτάνης· πηγάνου ἀγρίου σπέρμα.
σκοροδ(ὸν)ζάμνου ῥίζης τοῦ φλοιοῦ, ἑκάστου τὸ ἴσον μέλιτος
τὸ ἀρκοῦν· δίδου ∠ β̄ μετ᾽ οἰνομέλιτος ἢ καὶ ἐλαίου :—
ἄλλη κωξάπελ :— δικτάμου β̄· πολίου ∠ ς̄ π(ε)π(έ)ρ(εως) λ̄.
πηγάνου ἀγρίου ∠ ε̄· σκορδίου ∠ ι̅ μέλιτος δίδου ὡς
προσάρηται· ἔστι δὲ καὶ πλευρίτικη ἀγαθή· ἄγει δὲ καὶ ἔμμηνα :—
ἀντίμηθριδάτ(ιος) ἀθανασία λεγομένη· πρὸς τὰ θανάσι-
μα τῶν φαρμάκων καὶ τοῦ τῶν ἰοβόλων πληγάς· ποιεῖ στο-
μαχικοῖς· ἀποξαίνουσι τῷ προφῷ αἱμοπτυϊκοῖς· μη-
τρώσι χρονίως· καὶ ἡπατικοῖς καὶ σπληνικοῖς ποιεῖ· καὶ
πρὸς τὰς περὶ κύστιν ἢ μήτραν διαθέσεις· ἔχει δὲ οὕτως.
π(έ)π(ερι) λευκοῦ κοκκία μ̄· κόστου· μήου· ἀσάρου· ἀκόρ(ου).
δαύκου κρητικοῦ σπέρμα· πετροσελίνου· νάρδου ἰν-
δικῆς ἀνὰ οὐγγίας δ̄· μέλιτος ἀπηφριζομένου :—
ἀντίδ(οτος) ἀμβροσία φιλίππου μακεδόνος· πρὸς τὰ θανάσι-
μα τῶν φαρμάκων· καὶ παντὸς ἰοβόλου πληγάς· ποιεῖ
καὶ πρὸς τὰς ἐντὸς διαθέσεις· στύρακος· χαλβάνης.

πεπέρεως λευκοῦ καὶ μακροῦ· κινναμώμου ἀνὰ < β΄· σελίνου
σπέρματος· ἀνίσου· σχοίνου ἄνθους· κόστου· κυμίνου·
ἀμώμου· νάρδου· σμύρνης· κασσίας· ἀνὰ < ς΄· κρό-
κου < η΄· σαρκὸς ἐχίδνης ἐσκευασμένης < ιβ΄· μέλιτος
ἀττικοῦ τὸ ἀρκοῦν :~ Ἀντίδοτος Ζωπύρου· ποιεῖ πρὸς τὰ θα-
νάσιμα τῶν φαρμάκων· καὶ παντὸς ἑρπετοῦ πληγάς·
ἐπὶ ταύτης τοιοῦτόν τι φέρεται· ὅτι Ζώπυρος διὰ ἐπιστο-
λῆς προτρέπεται Μιθριδάτην ἐς ἐπίκρισιν τῆς ἀντιδό-
του· μεταπεμψάμενος ἕνα τῶν κατακρίτων, τούτῳ
θανάσιμον διδόναι φάρμακον καὶ τότε παραινεῖ τῷ ἀντί-
δοτον· ἢ ὅτι πρῶτον διδόναι τῷ ἀντίδοτον· καὶ τότε
τὸ θανάσιμον ἐπιτιθέναι πίνειν· τὸ δ᾽ αὐτὸ παρῄνει καὶ
ἐπὶ ἑρπετῶν καὶ τοξικῶν πράσσειν· καὶ συνέβαινε
τὸν ἄνθρωπον διαπῶτον εἶναι· ποιεῖ δὲ στομαχικῶς πρὸς ὀξυ-
ρεγμίαν· αἱμοπτοϊκοῖς· κοιλιακοῖς· δυσεντερικοῖς·
ἡπατικοῖς· σπληνικοῖς· ἐπιληπτικοῖς· νεφριτικοῖς·
καὶ ταῖς περὶ μήτραν ἢ κύστιν διαθέσεσι· κατάγει καὶ
ἔμβρυα· καὶ τὰ καταλεγόμενα, δεύτερα· ἔχει δὲ οὕτως·
ὀποβαλσάμου < γ΄· νάρδου ἰνδικῆς· σμύρνης τρω-
γλίτου· σχοίνου ἄνθος· κινναμώμου· κόστου· πεπέρεως λευ-
κοῦ· ὑποκιστίδος· πολ. γαρακίου· πεπέρεως περατ.
σκορδίου· μήου κρητικοῦ· καρδαμώμου· ἀνὰ < α΄.
λιβάνου χονδροῦ· δικτάμνου < ι΄· πετροσελίνου·
κασσίας· κίρας· ἀνὰ < ζ΄· κρόκου κορυκίου ἀνὰ
< η΄· μέλιτος ἀττικοῦ, τὸ ἀρκοῦν· ἡ δόσις καρύου
ποντικοῦ, τὸ μέγεθος :~ Ἀντίδοτος ἡ διὰ τῶν αἱμά-
των· πρὸς τὰ θανάσιμα τῶν φαρμάκων· καὶ παντὸς
ἰοβόλου πληγάς· πεπέρεως λευκοῦ καὶ λευκῆς κόστου·
ἀκόρου· κρόκου· φοῦ· μήου· δικτάμνου κρητικοῦ·
ἀμμωνιακοῦ· ἀγαρικοῦ ἀνὰ < β΄· ἀμώμου· ὀποβαλσά-
μου

πηγάνου ἀγρίου σπέρμα · κυμίνου αἰθιοπικοῦ · ἀνίσου
νήσσης αἵματος ἄρρενος · καὶ θηλείας ξηροῦ · ἐρίφου αἵμα-
τος · χηνάου αἵματος · βουνιάδος ἀγρίου σπέρμα ἀνὰ
∠ β · γεντιανῆς τριφύλλ(ου) · σχοίνου ἄνθος · λιβανωτοῦ ·
ῥόδων ξηρῶν ἀνὰ ∠ δ · πετροσελίνου ∠ ε · πολίου κρη-
τικοῦ ∠ ε · κινναμώμου ∠ ς · σκορδίου ἄνθος ∠ β · σμύρνης ·
νάρδου · ἀνὰ ∠ γ · κρόκου ∠ ιβ · κασσίας ∠ η · μέλιτος
ἀττικοῦ ἀφηψημένου τὸ ἀρκοῦν · ἐν πυξίδι ἀργυρᾷ ἀνα-
ποτίθου · ὡς μεγίστων φαρμάκων :— ἀντιμιθριδάτ(ειος)
εὐπατ(ορος) · ἡ διὰ σκίγκου · ποιοῦσα πρὸς τὰ θανάσιμα
τῶν φαρμάκων · καὶ πρὸς πᾶσαν φθοροποιὸν ὕλην · καὶ
παντὸς ἰοβόλου πληγμὸ · καὶ πρὸς τὰς αὐτὸς διαθέσεις ·
καὶ πρὸς σύλληψιν σπέρμ(ατος) · καὶ τὰ ἔμμηνα · καὶ τὰ
ἔνδον ποτὲ θνηκότα ἔμβρυα · καὶ τὰ καταφερόμενα δεύ-
τερα · λύει καὶ τοὺς κατὰ περίοδον περίοδον πυρετούς ·
βοηθεῖ παρὰ τοῖς · τρομώδεσιν · ὀπισθοτονικοῖς ·
ποδαγρικοῖς · καὶ πρὸς πᾶσαν νευρικὴν συμπάθειαν ·
ἔχει δὲ οὕτως :— σκίγκου · σαγαπηνοῦ · ἀκόρου ·
φοῦ · ὑπερικοῦ · ἀκακίας · ἴρεως · μήου κόμμεως ·
ἀνὰ ∠ β · ῥόδων ξηρῶν · γεντιανῆς · καρδαμώμου ·
ἀνὰ ∠ δ · μήκωνος σπέρμα ὀβολ(οὺς) β · στύρακος ∠ ιε ·
πολίου · κασσίας μελαίνης · σεσέλεως · βδελλίου ·
βαλσάμου · πεπέρεως λευκοῦ ἀνὰ ∠ ε ὀβολ(οὺς) β · ὑποκιστίδος
χυλοῦ · ὀποπάνακος · σμύρνης · λιβάνου ἄρρενος ·
καστορίου · πεπέρεως λευκοῦ · κύφεως · μαλαβάθρου
φύλλα ἀνὰ ∠ ς · σκορδίου · κόστου · σχοίνου ἄνθος ·
χαλβάνης · τερεβινθίνης · ἀνὰ ∠ ς · οὐγγίας β · νάρδου
συριακῆς · θλάσπεως · δαύκου κρητικοῦ ∠ ς οὐγγί(ας)
γ · κρόκου · κινναμώμου · ζιγγιβέρεως · ἀνὰ οὐγγί(ας) β ·
κύφου · ὑποκυστὶς σαγαπηνοῦ κόμμι · μηκώνιον ·

στύραξ· ὀποπάναξ· οἴνῳ χίῳ βρέχοντες μέχρι παντελοῦς
διαλύσεως· τὰ λοιπὰ δὲ κόπτεται καὶ μίγνυται τοῖς
ἀποβρεχεῖσιν· ἐμβάλλεται καὶ μέλιτος ἀττικοῦ· ὡς πάχος
ἔχειν· εἶτα ἐπὶ πᾶσι βάλλεται ὀποβάλσαμον· εἶτ' ἀναλεγό-
μενα, ἐμβάλλεται εἰς ἀργυροῦν σκεῦος· ἡ χρῆσις πρὸς
πολλ(ά)· ἡ δόσις πρὸς δύναμιν· ἡμεῖς δ' οὖν πρὸς ἐπίτα-
σιν τῶν φαρμάκων ἕνεκεν τῆς ἐμμήνων ἐποχῆς, καὶ
τῶν συλλημάτων ὥστε ἀκινδύνως φέρεσθαι· δικτά-
μνου κρητικοῦ < α΄· ἀμμωνιακοῦ < ϛ΄· κυμίνου αἰθιοπι-
κοῦ < σ΄· τριφύλλ(ου) σπέρμα < α΄· βουνιάδος ἀγρίας ∠ α΄·
χαμαίδρυος ∠ α΄· ῥᾶ ποντικοῦ ∠· ὀποῦ κυρηναϊκοῦ < β΄·
τούτων προσβαλλομένων, ἡ τοῦ φαρμάκου χρῆσις
γίνεται πρὸς πολλ(ὰ) χρήσιμος· φθείρει γὰρ τετραμηνιαῖα
καὶ τριμηνιαῖα κατὰ γ(ῆν)· ταύτῃ ὁ βασιλεὺς Μιθριδάτης
ἐχρᾶτο προφυλακῆς χάριν θανασίμου· ἡνίκα γοῦν
ὑπὸ ῥωμαίων ἑάλω, δὶς πιὼν θανάσιμον· καὶ μὴ δυ-
νηθεὶς ἀποθανεῖν, ξίφει ἑαυτὸν διεχειρίσατο· ἴσθι δὲ ἡ δι' ἐ-
χιδνῶν θηριακὴ ποιοῦσα πρὸς τὰ θανάσιμα τῶν φαρ-
μάκων· καὶ ὅσα ἡ πρὸ αὐτῆς δύναται ποιεῖν :~

περὶ τῶν ἰοβόλων ζώων.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς δηχθέντας ἢ νυχθέντας ὑπό τινων ἰοβόλ(ων)
ζώων ἅμα τοῖς προγεγραμμένοις φαρμάκοις ἐπέγρα-
ψαν οἱ περὶ τὸν Ἀσκληπιάδην τε καὶ Δαμοκράτην
διὰ τοῦτο κἀμοὶ βέλτιον ἔδοξεν εἶναι κατὰ τὸ προκείμ(εν)ον
τοῦτο βιβλίον ἐφεξῆς αὐτὰ προσθεῖναι· καὶ πρῶτά γε τὰ
τοῦ Ἀσκληπιάδου :~

Τὰ ὑπὸ Ἀσκληπιάδου γεγραμμένα κατὰ τὸ ε΄ τῶν ἀ-
σωνὶ πρὸς τὰς τῶν ἰοβόλων βλάβας :~ κίου ἰνδικοῦ
ὡς καλλίστου, δίδου οὐγγίας ϛ΄· μελ[illegible]ατος καὶ ἱερᾶς
βοτάνης μικρόν τι παραπλέκων· δίδου δὲ ἐφ' ἡμέρας

ἱκανάς· δίδου δὲ καὶ σὺν ὀρρῷ ἢ τῷ βαλανῷ ἢ τὸ λύκιον
ἢ κατὰ ὀξίου· ℥ α΄. σιρόβου λευκοῦ. κύαθον δίδου πίνειν.
δεύτερον τῆς ἡμέρας· ἢ καὶ τὴν ἀφεψήματι ἀλῶν ἐμ-
βαλλομένων δίδου:—

ἀντωνίου καν:—

Ἄλλος· βοτάνη κόπτεται καὶ σήθεται, ἀπόθες. εἶτα δὲ τὴν ξηρὰν
δίδου κοχλιάριον· λύσας δηλονότι μεθ' ὕδατος· ἢ ὑδρο-
μέλιτος κυάθ γ΄. ἀπὸ πρωΐ τῆς ἡμέρας. ἕως ἡμερῶν μ΄.
ἢ ἐπὶ ἡμέρας ξ΄. ἀλύσσος δὲ ἡ βοτάνη τὸ πρασίῳ παρεμφε-
ρής. τραχύτερα δὲ μᾶλλον. ἀκανθώδης περὶ τὰ σφαι-
ρία. ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον. ταύτην χρὴ συλλέγειν ἐν
τοῖς ὑπὸ κύνα καύμασι· καὶ ξηρὸς κόπτειν καὶ φυλάττειν
ἀδιάπνευστον: καρκίνων ποταμίων ἐπὶ κλήματος
λευκῆς ἀμπέλου κεκαυμένον. καὶ τετριμμένον μύ-
στρον. ῥίζης γεντιανῆς. τερβινθίνης. μύστρα β΄.
δίδου δηλονότι εὐθέως μετ' οἴνου ἀκράτου ἀκρατῆ
παλαιοῦ. δίδου δὲ παραμετρῶν τὰς ἡλικίας καὶ δυνά-
μεις τῶν δηχθέντων. δίδου ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς. τοῖς
δὲ ὕστερον τῆς τρίτης ἡμέρας μέλλουσι λαμβάνειν
τὸ φάρμακον· τὸ ἀπεξ διδόμενον τῆς ἡμέρας ἐπιβλη-
τέον πρὸς ἀναπλήρωσιν. ἔσω δὲ τὸ διδόμενον τοῖς
μὲν εὐθέως δηχθεῖσι, καρκίνων μύστρων. ἢ γεντιανῆς
μύστρα β΄. καὶ οἴνου κυάθ γ΄. καθ' ἑκάστην ἐπὶ ἡμέρας μ΄:—

Κρατίππου ἀνδρὸς ἐπισήμου καὶ κενοτρόφου. καρκί-
νων ℥ η΄. σμύρνης ∠ β΄. κρόκου ℥ α΄. γεντιανῆς
℥ α΄. πεπέρεως λευκοῦ κόκκοι ι΄. οἴνου ὅσον ἐξαρκεῖ. εἰς ἀνά-
λυσιν. ἡ δόσις ∠ α΄ μετ' οἴνου. ᾧ ἐχρήσατο Ἡρακλᾶς ὁ
καππαδόκης. σκορδίου ∠ β΄. πεπέρεως λευκοῦ ℥ β΄.
ὀπίου ∠ ϛ΄. ὀποῦ κυρηναϊκοῦ ∠ γ΄. καστορίου ∠ α΄.
γεντιανῆς, πηγάνου ἀγρίου σπέρμα. μίλτου λημνί-
ας ∠ δ΄. σμύρνης ∠ ζ΄. ὀποβαλσάμου ∠ η΄. σκευάζε

σὺν οἴνῳ· καὶ ἀναλάμβανε μέλιτι ἑφθῷ· ὕστερον ἐπι-
βάλλοντο ὀποβάλσαμον· καὶ δίδου κυάμου ἐν διπλῷ
τὸ εὔτονον ὡς ἱερὸν μετ' εὐκράτου :— Ἄλλη παρὰ Γαΐου
ὡς Βελχιόνος ἔφη παρὰ Καίσαρος ἀληφθεῖσα· πολίου· ὀποῦ
κυρηναϊκοῦ ἀνὰ ℨ ϛ. κάγχρυος πηγάνου σπέρματος.
ἀνὰ ℨ α. γεντιανῆς· μίλτου λημνίας· ἀνὰ ℨ ε. σμύρ-
νης ℨ ϛ. ὀποβαλσάμου ℨ η. σκορδίου· πεπέρεως ἀνὰ ℨ ιβ.
μέλιτος :— Ζήνωνος Λαοδικέως· λυσσοδήκτοις·
ἰδία δὲ θηριακὴ ἀγαθή :— πετροσελίνου· ἄμεως.
ἀνίσου· ἑρπύλλου· βρυωνίας ῥίζης· μαράθρου σπέρμα.
ὀροβίου ἀλεύρου· ἀριστολοχίας μακρᾶς· τριφύλλου σπέρμα.
ὀποπάνακος καρδαμώμου χωρὶς ἐντερίων ἀνὰ ℨ α.
τὸν ὀποπάνακον, οἴνῳ διάλυε· καὶ τὰ ξηρὰ κόψας
ποίου τροχόν· καὶ δίδου τοῖς λυσσοδήκτοις, μετ' οἴνου
ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς· τοῖς δὲ ἤδη κατισχημένοις μεθ' ὕδα-
τος ψυχροῦ τὸ φάρμακον ἐκδίδου ὑσσὸν ἀναφέρεται τὸν
μιλήσιον :— Κλαυδίου Ἀπολλωνίου φάρμακον ἐπι-
τεταγμένον λυσσοδήκτοις· ἰδία καὶ θηριακή· τρι-
φύλλου σπέρμα· μαράθρου ῥίζης ἀνὰ ℨ α· σκίλλης
τῶν φύλλων ξηρῶν· ἀριστολοχίας μακρᾶς ἀνὰ ℨ ε. σμύρνης.
ἑρπύλλου κλάδων ἀνὰ ℨ α. καρδαμώμου κεκαθαρ-
μένου· γλυκυρρίζης ἀνὰ ℨ ϛ. ἄμεως· πηγάνου ῥίζης
ἀνὰ ℨ β. ὀποπάνακος· ὀποῦ κυρηναϊκοῦ. ἀνὰ ℨ α.
καρκίνων θαλασσίων κε ℨ ϛ. τοὺς καρκίνους δεῖ
βρέχεσθαι· καὶ διὰ τὸ οὕτως λεαίνεσθαι· καὶ ἐπίβαλε
τὰ ξηρὰ λεῖα. καὶ ποίει τροχόν· καὶ δίδου σὺν οἴνῳ ἐπὶ
ἡμέρας ϛ. καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον· συνα-
πτέον δὲ τούτοις, καὶ τὰς τῶν ἔξωθεν ἐπιτιθεμένας
σκευασίας· Μενίππου πρὸς λυσσοδήκτους· ἡ ἐχεη-
σαιτοπέλοτ· πίσσης βρυττίας ℨ α· ὀποπάνακος ℨ α.

ὄξους ξε´ α´. διάλυε τὸν ὀποπάνακα ὄξει κυ´ α´. εἶτα τὸ
λοιπὸν μετὰ τῆς πίσσης ἕψε. καὶ ὅταν ἀναλωθῇ, ἐπίβα-
λε τὸν ὀποπάνακα καὶ ἐπιτίθει ἐπὶ τοῦ δήγματος.
παραφυλάττων ἀναπουλῶσαι τὸ ἕλκος ἡμέρας μ´ :—
Μενελάου λυσσοδήκτοις· ποιεῖ καὶ πρὸς αἰγίλωπας· καὶ
παντὸς ἑρπετοῦ πληγάς :— Νίτρου ἐρυθροῦ < β´. τρυγὸς
οἴνου κυ´ ∟ ζ´. ἀμμωνιακοῦ < ζ´. στέατος αἰγείου λι α´.
ἐλαίου λι α´. κηροῦ λι β´. ὕδατος ξε α´. λεῖου ἀμμω-
νιακοῦ μεθ᾽ ὕδατος ὡς γλοιῶδες. τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ ὕδατος,
ἕψε μετὰ νίτρου καὶ τῆς τρυγός. καὶ ὅταν σύστῇ, ἐπίβαλε
τὰ τηκτά. καὶ ὅταν διαλυθῇ, ἄρας ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ἐπί-
βαλε ἀμμωνιακόν. καὶ βαλὼν εἰς θυΐαν λεῖου καὶ χρῶ. λευκὴ
θαφάλου. πρὸς λυσσοδήκτοις, ἔξωθεν ἐπιτιθέμενος
δίδοται. καὶ κατὰ πότιον. καρύου ποντικοῦ μέγεθος
καὶ κατὰ πίνεται ἐπὶ ἡμέρας μ´ ἐπιτίθεται δὲ τῷ τραύ-
ματι. καὶ παρὰ μίαν λύεται. ἐν δὲ τῇ ἐπιθέσει ἐφ᾽ ὅσον
ὁ ἰὸς ἔγκειται, τὰ παρὰ τὸ ἕλκος μελαίνεται. καὶ διὰ
τοῦτο δεῖ λύειν παρὰ μίαν. καὶ ἀποσπογγίζειν τὴν μελα-
νίαν. καὶ τοῦτο ποιεῖν, ἄχρις οὗ λευκὸν παραμείνῃ τὸ φάρ-
μακον. ἔχει δὲ οὕτως. κηροῦ ποντικοῦ λι β´. λιθαρ-
γύρου ψιμυθίου ἀνὰ λι α´. σμύρνης. μυελοῦ ἐλα-
φείου ἀνὰ < α´. λιβάνου < β´. ἔλαιον παλαιὸν ξε α´.
ἕψε τὴν λιθάργυρον ἐλαίῳ. καὶ ὅταν μεταβάλλῃ, κατά-
πασσε τὸ ψιμύθιον. καὶ ἐπίβαλε τὸν μυελόν. καὶ ἄρας
ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ἐπίπασσε σμύρνης καὶ λίβανον. καὶ
μαλάσσων χρῶ :— Ἡ βασιλικὴ πρὸς λυσσοδήκτους
φάρμακον ἐπιτετευγμένον. καὶ πολλοὺς τῷ λεγομένῳ
περιπεσεῖν ὑδροφόβῳ. ταύτῃ σεβαστὴ ἔσχεν ἅς :—
ἄλλος. ἀμμωνιακοῦ. ὀποῦ κυρηναϊκοῦ ἀνὰ < β´. πι-
τύας λαγωοῦ ∟ α´. ἴρεως ἰλλυρικοῦ. καστορίου

ποντικοῦ· ἀνὰ ∠ε· σύκων ὀλούντων· ὀποῦ ξηροῦ τὸ ἴσον· εἰ δὲ ὑγροῦ, τὸ διπλοῦν· στέατος ὑαίνης ʓη· ῥητίνης τερμινθίνης ∠θ· κηροῦ ποντικοῦ ∠λϛ· ἐλαίου παλαιοῦ κυ(άθους) β· ὄξους σκιλλητικοῦ κυ(άθους) γ· τὰ ξηρὰ τρίβε μετὰ ὄξους· τὰ δὲ τηκτά, τήκε τας· εἶτα ἐπιβάλλεται τοῖς τετριμμένοις καὶ εἰς χρῆσιν ἐτηρ ται:—

πρὸς δὲ τὰς τῶν σκορπίων πληγὰς χρηστέον ταῖς ὑπογεγραμμέναις σκευασίαις σκορπιοπλήκτοις καὶ πρὸς φαλαγγίων δηγμάτων· ἢ ἐχρήσατο Διοφάντης· ἀριστολοχίας ʓα· πεπ(έρεως) ∠β· ὀπίου ʓα· πυρέθρου ʓα· ἀνάπλασσε κυάμου αὐτὸ μέγεθος· καὶ δίδου κατὰ πίνειν δύο· καὶ τὰ δηκτικά· οἴνου ἀκράτου β:—

ἄλλο πρὸς σκορπίου· καὶ τὰ δηκτικά· ἀριστολοχίας, ζιγγιβέρεως· ἀνὰ ʓβ· καλαμίνθης· πηγάνου ἀγρίου καρποῦ ἀνὰ ʓγ· πεπ(έρεως) ʓβ· φύρα αἵματι χελώνης· καὶ ἀνάπλαττε τροχίσκους ∠γ· καὶ δίδου σὺν οἴνῳ ἀκράτῳ τοὺς ἐπικινδύνοις πεπληγμένους ὑπὸ σκορπίου· ἢ εὐζώμου καρποῦ· πυρέθρου· στύρακος· θείου ἀπύρου ἀνὰ ʓα· καστορίου ʓβ· ἀνάπλασσε αἵματι χελώνης· καὶ δίδου οὐγγίας α· μετ' οἴνου ἀκράτου:—

ἄλλο ἀνώδυνον φάρμακον πρὸς παντὸς ἑρπετοῦ πληγάς. ἐπιγράφεται δὲ καλλίστη: σμύρνης· καστορίου· στύρακος· ἀνὰ ʓα· ὀπίου ʓβ· χαλβάνης ʓγ· σελίνου σπέρματος ∠α· ἀνίσου ʓα· πεπ(έρεως) κόκκοι λ· ἀνάπλαττε δι' οἴνου· καὶ δίδου ʓα μετ' οἴνου ἀγανὶ καλόν:—

ἀβασκάντου ἰατρεύοντος ἐν Λουγδούνη· πεπ(έρεως) λευκοῦ κόκκοι η· καστορίου· ὀπίου· κρόκου· σμύρνης· ἴρεως ἰλλυρικοῦ· σταφίδος ἀγρίας· χαμαίδρυος· βρυωνίας ῥίζης· ἑκάστου ἴσον· οἴνῳ ἀνάπλαττε· καὶ δίδου ʓα:—

ἀντισκορπιακὴ διαπλωτος· ἡ μὴν μετὰ σπουδῆς

δοθεῖσα ὑπό τινος τῶν τὰ Λιβύων κατοικούντων. ταύτῃ
χρώμενος, ἀπαλλάττε παντὸς κινδύνου, τοὺς σκορπι-
οδήκτους. ἔστι δὲ καὶ πολὺ φυλακτική. ἀγαθή. θείου
ἀπύρου. θείου ὀρυκτοῦ ἀνὰ λίτρ. β. πεπέρεως λευκοῦ ℥ α. βρο-
θύος. λιβάνου ἄρρενος ἀνὰ ℥ ϛ. ἀριστολοχίας στρογγ. πευ-
κεδανοῦ. σμύρνης. κενταυρίου. ἑρπύλλου. χαμαίδρυος
χαμαιπίτυος. σκορπιακῆς βοτάνης. ἀναγαλλίδος
ἀσφαλτίου ἀνὰ ℥ β. βετονίκης ℥ β. μυελοῦ ἐλάφου.
κροκοδείλου χερσαίου τῆς σαρκὸς ἢ σκίγκου ἀνὰ ℥ α. ἕκαστον
τῶν εἰρημένων κόπτεται. καὶ μίγνυται ὁμοῦ. καὶ ἀδιά-
πνευστον φυλάττεται. καὶ δίδοται κοχλιάριον σὺν οἴνῳ
ἀκράτῳ τοῖς πεπονθόσι. προφυλακῆς δὲ χάριν, ἐ-
πὶ ἐνιαυτὸν δίδοται. δεῖ δὲ τοὺς ἀρχὴν πίνοντας τοῦτο,
μήτε λούσασθαι μήτε συνουσιάζειν:~

Ἐπιθέματα πρὸς σκορπιοδήκτους. δάφνης φύλλα
ἑψήσας μετ' οἴνου καὶ τρίψας, ἐπιτίθει. ἢ κρίνων τὰς
ῥίζας τρίψας μετ' ὄξους, ἐπιτίθει. ἢ ἀριστολοχίας τὸ
ἴσον, τρίψας μετ' οἴνου ἐπιτίθει:~

Ἀραβᾶ θηβαίου :— ἐπιτετευγμένον φάρμακον πρὸς
σκορπιοδήκτους. χαλβάνης τερεβινθίνης ἀνὰ ℥ β.
σταφίδος ἀγρίας. πυρέθρου. θείου ἀπύρου ἀνὰ ℥ α.
σμύρνης. πεπέρεως ἀνὰ ℥ ις. πίσσης ὑγρᾶς τὸ ἀρκοῦν:~

Χαρίτωνος ὁ χλωρὸς πρὸς φαλαγγίων δήγματα. ἀσφοδέλου
καρποῦ. καλαμίνθης τὸ ἴσον. λεῖα δίδου ℥ α. μετ' οἴνου
πλεονάκις τῆς ἡμέρας. ταύτῃ Χαρίτων χρώμενος δὲ
περιῄει τὰς πανηγύρεις. ἀργύριον βουλόμενος τοὺς δα-
κνομένους :~ ἄλλο σκεύασμα τοῦ κνιδίου. ὀποῦ κυρη-
ναϊκοῦ. δαύκου κρητικοῦ. ἢ δυόσμου νάρδου ἰνδικῆς.
ἑκάστου ἴσον. δίδου ℥ α. μετ' ὄξους. καὶ τὸν πιόντα,
εἰς θερμὸν ὕδωρ κάθιζε :— ἄλλο προφυλακτικόν

αὐδερ καὶ ἐπιπινόμενον· σταφίδος ἀγρίας· πυρέθρου·
σμύρνης· ὀπίνιου· βρυωνίας· χαλβάνης· ἴσον ἑκά-
στου ἀνάπλασσε μετ᾽ οἴνου· καὶ δίδου ∠ α. μετ᾽ οἴνου:—
ἄλλο σφόδρα γενναῖον:— κάγχρυος πηγάνου ἀγρίου σπέρμα·
πεπέρεως λευκοῦ· σταφίδος ἀγρίας· σμύρνης· ἑκάστου ∠ α.
κυπείρου ῥίζης ξο β· ἀνάπλαττε μετ᾽ οἴνου καὶ μέλιτος:—
ἄλλως ἐκ τῶν Ἀπολλοδώρου· ᾧ καὶ ὁ Ταραντῖνος ἐν τῷ πρὸς
Ἀστύανακτα ἀναγράφει πρὸς παντὸς θηρίου πληγάς· καὶ τὰ
σφοδρότατα τῶν ἀλγημάτων καὶ πνίξεις ὑστερικάς· κάγ-
χρυος πηγάνου ἀγρίου σπέρμα· πεπέρεως λευκοῦ· σταφίδος
ἀγρίας σμύρνης· κόκκου κνιδίου· κόστου πυρέθρου·
σταφίδος ἀγρίας ἑκάστου τὸ ἴσον· κυπέρου διπλοῦ·
ὄξει καὶ μέλιτι ἀνάπλαττε καὶ ἐπιτίθει:—
ἄλλως πρὸς φαλαγγίων καὶ παντὸς ἰοβόλου πληγάς·
κυπέρου· σταφίδος ἀγρίας πυρέθρου· σμύρνης· ὀποῦ
λιβυκοῦ· ἀνὰ ∠ δ· βρυωνίας ῥίζης· χαλβάνης
ἴσον ὄξει διαλύσας, καὶ μέλιτι ἀναλαβὼν, ἐπιτί-
θει· τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ πινόμενον, σφόδρα βοηθεῖ:—
ἄλλως ὀχλαγώστου ἐπίθεμα πρὸς φαλάγγια· τὸ δ᾽ αὐ-
τὸ καὶ πίνεται· τούτῳ καὶ οἱ μαίας ἐχρήσαντο· θείου
ἀπύρου· χαλβάνης ἀνὰ ∠ δ· ὀποῦ λιβάνου καρύου
ποντικοῦ· ἀνὰ ∠ β· οἴνῳ διαλύσας χρῶ· καὶ μέλιτι
ἐπιτίθει:— ἄλλως πηγάνου ἀγρίου σπέρμα· σταφί-
δος ἀγρίας· κάγχρυος· λίνου καρποῦ· κυπαρίσσου
σφαι· ἀνὰ ∠ α· ὄξει διαλύσας· καὶ μέλιτι ἐπίθες·
τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ πινόμενον βοηθεῖ:— ἐπὶ δὲ τῶν ἐχιοδή-
κτων χρηστέον ταῖς ὑπογεγραμμέναις σκευασίαις πρὸς
ἐχιοδήκτους:— Δωροθέου Ἡλίου· λέγει δὲ οὕτως·
ποτίμασι μὲν οὖν ἐχρησάμην· ἀπλήστοις δέ· ὄξος
θερμόν, ποθὲν ὠφελεῖ· ἀριστολοχίας ὅσον ∠ β· τοῦ

φλοιοῦ ἐν οἴνῳ ἢ ὄξει· τριφύλλου καρποῦ ὅσον ∠ γ΄· [illegible]-
νου· πάνακος τοῦ χειρωνίου ∠ β΄· ἐν ὄξει καὶ πιτύας
χηνείας ∠ α΄· ἐν οἴνῳ· καὶ χελώνης θαλαττίας ἐξηραμμένης
αἵματι ∠ β΄· ἐν ὄξει· τῶν δὲ συνθέτων ἡμῖν τὸ ἀπο-
λοδώρου τεθειμένη, καὶ ὑπὸ σωστράτου ἐπαινουμένη,
ἡ διὰ τοῦ αἵματος τῆς χελώνης ἄλλη· ἡ δὲ κυμίνου ἀγρίου
σπέρμα· ὀξύβαφον· χελώνης θαλασσίας αἵματος
ξηροῦ ∠ β΄· πιτύας νεβροῦ ∠ β΄· εἰ δὲ μή, λαγωοῦ ∠ γ΄.
ἐρίφου ∠ δ΄· πάντα μίξας καὶ οἴνῳ ἀναλαβών, ἀ-
πόθου· ἐν δὲ τῇ χρήσει λαβὼν ἐλαίας τὸ μέγεθος, δί-
δου σὺν οἴνῳ πιεῖν· εἰ δὲ ἀπεμέσει τὸ φάρμακον, πάλιν
δίδου ἕως τρίτου:— Ἡ τοῦ ἀγροίκου ἐχεοδήκτοις·
τριφύλλου· σταχύος· ὀρόβου ἠλεσμένου· πηγάνου
σπέρμα· ἀριστολοχίας οὐγγίας· ἀνὰ ∠ η΄· ἀνάπλατ-
τε σὺν οἴνῳ τροχίσκους καὶ δίδου ∠ α΄· σὺν οἴνῳ:—
Ἄλλως παρ' εὐδήμου· ἐμμέτρως ἀναγεγραμμένη
θηριακή· ἀντιόχου τοῦ φιλομήτορος· ἧς κατ' ἀρχὴν ἥδε.
γνῶσιν μάνθανε τῶνδε πρὸς ἑρπετά· ὦ φιλομήτωρ νι-
κήσας, πρὶν ἀνέκρινεν ἀντίοχος· ἔχει δὲ οὕτως.
μίου ἀπὸ ῥίζης ὁλκὴν διδραχμιαίαν ὀρύξας σὺν τῷ δὲ ἑρπύλ-
λου κλῶνας ἰσορρεπέας· σὺν δὲ ὀποῦ κ' ἐκ πάνακος πήσας,
ἴσον· ἡ δὲ τριφύλλου καρπὸν ὅσον δραχμῆς σταθμὸν ἀγον.
δίδου ἀνίσου· μαράθρου τε καὶ ἄμεως· ἢ δὲ σελήνη.
ἐξ ἑνὸς ἐμπλήρων σπέρματος ὀξύβαφον· ὀρω. λίαν
δύο ὀξύβαφα ἐμπάσης ἀλεύρου πάντα δὲ μουχίων
ἐν ταρσῷ κεράσας, κύκλῳ τερδε ἀνάπλασσε τροχί-
σκους· ἰσότητι καὶ δίδου ἡμίσεως ∠ α΄· τῶν δὲ
ποτῶν καὶ δεινὰ φαλάγγια· καὶ σκορπίων ἐκ φεύξῃ
κέντρα· τὰ κατὰ μέρος, ἐλάφου ταμιοῦ ῥίζης· ἑρπύλ-
λου· ὀποῦ πάνακος ∠ θ΄· τριφύλλου σπέρμα ∠ α΄· ἀνίσου.

μαλάθρου · ἀμέως · σελίνου σπέρμα ἀνὰ ὀξύβαφα · β.
οἴνου χίου τὸ ἀρκοῦν ἀνάπλασσε τροχίσκους καὶ ξήραινε
ἐν σκιᾷ · καὶ δίδου ∠ · γ̅ · σὺν οἴνῳ · ταύτῃ ἐθεράπευεν ἐν τῇ
περὶ θηρίων αὐτοῦ πραγματείᾳ · ἄλλο ἐκ τοῦ αὐτοῦ · σμύρνης τρω-
γλίτιδος · ὀποπάνακος · ὀποῦ μήκωνος ἀνὰ ∠ · β · βρυω-
νίας ῥίζης ∠ δ̅. ταύτην οἱ μέν, ψίλωθρον · οἱ δέ, ἄμπελον
ἀγρίαν · οἱ δέ, μάδον · οἱ δὲ χειρωνιάν · οἱ δέ, κερκέαν
καλοῦσιν · ἀριστολοχίας τοῦ φλοιοῦ ∠ δ̅. καθόλου τῶν ῥι-
ζῶν οἱ φλοιοὶ μᾶλλον ἤπερ ἐντεριῶναι · πυρέθρου ∠ δ̅ · πη-
γάνου ἀγρίου σπέρμα . κυμίνου αἰθιοπικοῦ · τριφύλλου
σπέρμα ἀνὰ ὀξύβαφον · πάντα κόψας, ἀναλάμβανε
ὄξει βεβρεγμένου κόμεως · ὡς ἔχειν κολλῶδες καὶ ποίει τρο-
χίσκους · ∠ α̅. ἐν δὲ τῇ χρείᾳ δίδου τροχίσκου τὸ ∠ς″
σὺν οἴνῳ · ἢ ὄξει · ἢ ἀφεψήματι πηγάνου · δίδου δὲ τῷ
τελειανδροῦσιν ∠ β̅. πλέον διδόμενα, ἔμετον ποιεῖ · ἀλλὰ
πάλιν δίδου · εἶθ' οὕτως, τρέφειν δὲ καὶ οἶνον διδόναι.
καὶ πυρίαν ὕδατι πολλῷ · καὶ καταντλεῖν τοῖς ὠφελεῖν
δυναμένοις · ἢ δὲ καταπλάσσεις ἔσωθεν τοῦ πεπονθότος
τόπου καὶ τὰ ἄρρωπος :- Δωροφάρμακον ἐπιτετευγμ(ένον).
πρὸς πάντα τὸς ἑρπετοῦ πληγάς · ῥίζης φλομάνου θηλέως
τοῦ φλοιοῦ · τριφύλλου καρποῦ ἀνὰ ∠ α̅ · ὀποπάνακος
ἐκ πύλου · μίου νευροῦ πιτύας · ἀνὰ ∠ β̅ · σελίνου
σπέρμα ἀνίσου · ἀνὰ ὀξύβαφον · ὀροβίνου ἀλεύρου ∠ β̅.
ἀναλάμβανε οἴνῳ ἀρίου σίω · ἐκ τοῦ τούτου διαλύεται τῆς πι-
τύας καὶ τοῦ ὀποπάνακος ποιοῦ τροχίσκα · ποιεῖ δὲ καὶ
πρὸς βῆχας καὶ τὰ ἐντὸς πάθη καὶ τὰ θηριακὴ ἐχεοδήκτοις.
ποιεῖ δὲ καὶ πρὸς πάντα τὸς ἑρπετοῦ πληγάς :- Ταύτην
Γάλλος ἐκ τῆς Ἀραβίας παραγενόμενος, ἔσωσε καὶ σαρί.
πολλοὺς τῶν συστρατευομένων αὐτῷ πληγέντας · ἀπό τε
λυκοδήκτων · καὶ σκορπίων καὶ φαλαγγίων καὶ τῶν ἄλλων

ἐκ πετάλων διασώσας· ἔχε δὲ οὕτως· ὀρόβων ἠλεσμένων
< κε'· βρυωνίας ῥίζης < ιϛ'· πηγάνου ἀγρίου σπέρματος < ιβ'·
τριφύλλου καρποῦ· ἴρεως καὶ χελιδόνος· ὀποπάνακος· ἀριστο-
λοχίας < ϛ'· ὀποῦ μήκωνος· ζιγγιβέρεως· ἀνὰ < η'· κυ-
μίνου αἰθιοπικοῦ· σμύρνης κυγίου· ὀποῦ κυρηναϊκοῦ·
κρόκου· ἐκ πύλου· κόστου· σαγαπηνοῦ· ἀνὰ < ϛ'· οἴνῳ
ἀμιναίῳ ποιοῦ τροχίσκους φυράσας· καὶ δίδου πρὸς
δύναμιν· ἢ τελείοις τριώβολον· ἐπὶ μὲν τῶν ἰοβό-
λων μετ' οἴνου· ἐπὶ δὲ τὰς λοιπὰς διαθέσεις· μετ' οἰνομέλιτος:—
Ἐπιθέματα ἐχιοδήκτοις:— ἐπίθεμα σαγαπηνοῦ· π π'·
ὀποῦ κυρηναϊκοῦ· ὀποπάνακος μέρος α'· χαλβάνου·
θείου ἀπύρου ἀνὰ οὐγγίας β'· τὰ ξηρὰ κόπτε καὶ σῆθε· τοὺς
δὲ ὀποὺς διαλύσας· ἐπίβαλε τοῖς ξηροῖς ἀναθεὶς· καὶ ποί-
ει ἐμπλάστρου πάχος· καὶ ἐπιτίθει κατὰ τῶν πληγῶν· ἔξω-
θεν δὲ τούτου φύλλα συκῆς· ἢ κνίδης:—
Ἄλλως καὶ δαμωνίου ἢ ἠρυγγίου ῥίζης· θείου ἀπύρου· π π'
ἑκάστου μέρος· σμύρνης· χαλβάνου ἀνὰ β' μέρη· σκεύα-
ζε καθάπερ προείρηται:—
Ἄλλως κενταυρίου· ἀριστολοχίας· πευκεδάνου ῥίζης
ὅσον ἑκάστου· καὶ ὄξει φυράσας· ἀναλάμβανε χαλβά-
νῳ· καὶ χρῶ:— Ἄλλως· καὶ γλεύκους· σταφίδος ἀγρί(ας)·
βρυωνίας· ἀριστολοχίας· ἑκάστου μέρος· σμύρνης· ὀ-
ποπάνακος ἀνὰ μέρη β'· ὄξει φύρασε καὶ χρῶ:—
Ἐπεὶ δὲ τὰ εὔπορα· τότε εὐμνημόνευτον ἔχει· καὶ τὸ ἀ-
ναμάρτητον ἐν τῆς συμμετρίᾳ τῶν φαρμάκων· ἄμεινον
ἀναγκαῖον καὶ τὰ δραστικὰ τούτων γράφειν τοῦτον τὸν τρόπον ἐχόν-
των· ἰδέα ἀποδοῦναι βουλόμεθα τὰς τούτων δυνάμεις μόνον
θεραπεύειν ἰοβόλων τὰ δήγματα· ἔχεων· κεραστῶν· ἀ-
σπίδων· καὶ χερσύδρων· πληγαῖς τά· λεπτῶν θηρίων
δήγματα· σφηκῶν· μελιττῶν· σκορπιῶν· φαλαγγ(ίων)·

σκευάζε δὲ οὕτως· ἴρεως δὶς τέσσαρες· ἀριστολοχίας τῆς
μακρᾶς· καὶ πηγάνου ἀγρίου σπέρμα· ταῖς ἴσαις ἀνὰ ιβ· ἐν
καὶ δὲ καρίζης· λευκοῦ βρυωνίας· ἑρπυλλαρίου τε τῆς πο
κασσωμυρίου· καὶ καστορίου ποντικοῦ· πάντων ἴσα ἠρυγγίου δὲ
καὶ σελίνου σπέρματος αἰθιοπικοῦ· ∠ ἑκάστου ϛ· ὀρόβου λευ-
κοῦ ∠ κδ΄· οἴνου τὸ ἀρκοῦν καὶ ποίει τροχίσκους· καὶ δίδου
σὺν οἴνῳ· ποιεῖ δὲ καὶ πνευματουμένοις κῶλον καὶ γαστέρα :-
Ἄλλως σφόδρα ἀγαθὴ δύναμις· οἶδα δηχθέντας τοῖς ἀστι
θηρίοις ἔχεσι τοῖς καλουμένοις ψυλλίοις· ἔθνος δὲ τοῦτο
δυσπαθές· φυσιγενόμισται· μελισσόφυλλα κανοῦν ἐν
σκιᾷ ψυγὲν κόψον ∠ δὶς· ἀριστολοχίας οὐγγίας· ἡμα-
κρᾶς ∠ ι· χαμαιδρύος ∠ ι· σμύρνης τρωγλ. ∠ δ· μέλιτος
τὸ ἀρκοῦν· δίδου σὺν οἴνῳ· τινὲς δὲ τὸν χυλὸν τῆς βοτάνης
ἀποθλίψαντες· καὶ οἴνῳ καταμίξαντες· ἔδοσαν πιεῖν.
αὐτίκα πλῆθος τὸ πᾶν δὶς πέντε κυάθων· τά τε φύλ-
λα λεῖα καταπλάσσαντες τοῖς δήγμασιν :-
Ἄλλως φάρμακον δρα στήριον ἔχε πιτύαν ἀποκειμένου νεβροῦ
ἐλάφου· καλοῦμεν τὴν πρόσφατον· τῆς γὰρ πασῶν
ἡ εὐστομαχωτέρα ὅσον ∠ α· σὺν οἴνῳ φαλερίνῳ κυ. β· δίδου
τοῖς σφοδρῶς δεδηγμένοις· καὶ περὶ πάντων πρὸς πλατ-
τείας τὰ βαλανεῖα τέθεισι ἐναι χρόνους τινὰς μένοντας ἐν τού-
τοις καὶ πάλιν λαμβάνειν τὴν πιτύαν :-
Ἄλλη· ἀντίδοτος ἡ πρὸς τὰ λυσσώντων κυνῶν δήγματα φέ-
ροντα παρακοπὰς ὑλακτικάς· φόβους δ' ἀπό τε παντὸς
ὑγροῦ καὶ ποτοῦ· ὡς καὶ ἰδρῶσι παντελῶς ὕδωρ βραχὺ
τρόμοις τε καὶ σπασμοῖς· ἀναλέγοντες αὐτίκα ἐναργυ-
πνίαις καὶ παρακοπαῖς συνεχέσι· διάγοντα ἀποθνήσκου-
σι τοῦ μετ'· καὶ τὸ παράχρημα δὲ ἐκφύγουσι τοὺς φόβους·
μένει τὰ τοιαῦτα μετὰ χρόνους συμπτώματα. ἄφνω γενόμενα
τοῖς πάλαι δεδηγμένοις· πρὸς δὲ τοὺς φόβους σὺν τούτ

τοιούτων δηγμάτων, ἱερὰν ἔχε παντὸς ἀντίδοτον παρακει-
μένην· οἱ γὰρ πιόντες, ὡς ἐρῶ ταύτην ἐγώ, ἐς οὐδὲν ἀπὸ-
τον περισσῶς ταραχωδῶν· σκεύαζε δὲ αὐτὴν οὕτως· καρκίνων
ποταμίων ἐπὶ κληματίδων κατάκαιε λευκῶν ἀμπέλων.
ἔχε δὲ τοῦτο λεῖον ἐν πυξίδι· ἐπὶ δὲ τῆς χρείας βάλε εἰς οἶνον.
τῆς σποδῆς τῶν καρκίνων μύστρα β̅· τῆς δὲ γεντιανῆς μύστρον
ἕν· καὶ δίδου πίνειν ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἕως δὶς εἴκοσιν.
ἔλεγε διὰ πείρας ἔχειν νικήρατος αὐτό τε καὶ φίλοι οἱ κρίνειν
δύναμιν τὰ τῶν παραδόξων φαρμάκων ἰδιώματα· λυκίου
κρατίστου· παρθενικοῦ τριώβολον· τοῦ δὲ ἰνδικοῦ βελτί-
στου ἄνηθοι παρόν· δίδοναι δὲ προσέταττεν ἡμέρας δὶς εἴκοσι.
νήστει δ' ὕδατος ἀρκούντως β̅ μύστρα σὺν ὕδατι δίδου ἡμέρας ϛ̅:—
Ἔμπλαστρος λυσσοδήκτοις· γῆς μελαίνης ἀμπελίτιδος
δραχμὰς δὶς κε̅· λιθαργύρου ∠ ν̅· ἀσφάλτου ∠ ν̅· ἐλαί-
ου ∠ ξ̅· προπόλεως ∠ μ̅· ἀριστολοχίας· συμφύτου ἀνὰ
∠ δ̅· πρασίου· ἑλενίου ∠ δ̅· χαμαιλέοντος ∠ δ̅· σμυρ-
νης ∠ ϛ̅· σμυρνίου ∠ ϛ̅· λευκῆς ἴρεως ∠ ϛ̅· ὀμφα-
κίνης κηκίδος ∠ ϛ̅· στυπτηρίας ∠ ϛ̅, πολίου ∠ ϛ̅.
χαλβάνης ὀβολόν· λιβάνου ιβ̅· χαλκίτεως ὀπτῆς ∠ ιδ̅.
κενταυρίου λεπτοῦ ∠ ϛ̅· μέλιτος λίτρας γ̅· τὴν ἀμπε-
λῖτιν καὶ τὸν λιθάργυρον βαλὼν εἰς λοπάδα καινήν,
ἕψε μετὰ τοῦ ἐλαίου μαλθακῷ πυρί· ὅταν δὲ ξυστοῦ δεσμεῖν γένη-
ται, ἐπίπασσον στυπτηρίαν· χαλκῖτιν· ἑτέραν δὲ ἔχων
λίτραν τε τήκε ὡς τὸ μέλι καὶ τὴν χαλβάνην· πρόπολίν τε
καὶ λοιπὰ τὰς πόας· τε καὶ τὰ ῥίζια· καὶ τῆξον κηρῶν
καὶ μαλάξης χρῶ· ἴδε πρὸς τὰ τῶν ἀκίδων τῶν πεφαρμα-
κευμένων τὰς τρώσεις καὶ ἑρπετῶν ἰοβόλων· καὶ θηρίων
δήγματα· διὸ καὶ θεραπείας ὁ ὁμογενὴς τρόπος· ἤγουν γὰρ
ἐπὶ τούτων σαρκία τε τῷ τετρωμένῳ ταχέως περικό-
πτειν σμιλίῳ δεῖ καὶ πυρὶ σικύας τε ἐπιβάλλειν δύναται

τοῖς τραύμασι. τοῖς δὲ δριμέσι τε φαρμάκοις καὶ καυστι-
κοῖς τηρεῖν τὸ τραῦμα πλείονας χρόνους φυλάττειν. χρῆσθαι δὲ
καὶ ταῖς ἀντιδότοις πόμασι τοῖς ἑρπετοδήκτοις. καὶ πι-
τύας τε τῶν νεβρῶν αὐτοῖς δίδου. καὶ γεντιανῆς ὡσαύτως δὲ
προσφέρειν. μὴ παρόντος δὲ δίδοναι καὶ μηδικοῦ < α. μεθύ-
σος καὶ γεντιανῆς, οὐγγίας ϛ. Θηριακὴ αὐτὴ πάτρου.
πρὸς τὰ θανάσιμα. καὶ πρὸς ἀσπιδοδήκτους, προδιδο-
μένη. καὶ ἐπιδιδομένη. ἣ χρῶμαι. γεντιανῆς < δ. τρι-
φύλλου < δ. καὶ τοῦ καρποῦ < α. πολίου < α. ἀριστολοχί-
ας λεπτῆς < β. πευκεδάνου ῥίζης. < β. χαλβάνου < β.
πετροσελίνου < δ. πηγάνου ἀγρίου < ϛ. πυρέθρου < α.
σταφίδος ἀγρίας. πεπέρεως λευκοῦ < α. πεπέρεως μακροῦ < ϛ. βρυω-
νίας ῥίζης < β. ἀκόρου < ϛ. ἀμμωνιακοῦ θ < α. φλό-
μου ἀνθέου χαμαιπίτυος. χαμαι. πρασίου λεπτοῦ. κο-
νύζης λεπτῆς. κυμίνου αἰθιοπικοῦ. ὀποῦ μήκωνος. κα-
στορίου. μαράθρου σπέρμα. ἀγαρικοῦ. κικίας. κίρσου
σχοίνου. ἄνθης. ῥίου. ἀνὰ < β. δαύκου κρητικοῦ < α ς
ὀποπάνακος < α ς. σαγαπηνοῦ < β ς. ἀβροτόνου < α ς.
δικτάμνου < α ς. στύρακος < α ς. κινναμώμου < ϛ. νάρδου
< ϛ. σμύρνης < δ. κρόκου < η. ἀνίσου < α. ὀποῦ κυρη-
ναϊκοῦ < α. πιτύας νεβροῦ < ϛ. μέλιτος ἀττικοῦ. ταῦ-
τα λαμβάνεται καρύου ποντικοῦ μέγεθος ὡς προφυλακτικῶς.
Θηριακὴ αἰλίου γάλλου ἣ χρώμεθα. βρυωνίας ῥίζης < ιϛ.
τριφύλλου σπέρμα. ὀποπάνακος ἀνὰ < β. ἀριστολοχίας
λεπτῆς < β. λιβανωτίδος ῥίζης. ἴρεως ἰλλυρικοῦ. ζιγ-
γιβέρεως. μηκωνίου < η. πηγάνου ἀγρίου σπέρμα < ιβ.
κυμίνου αἰθιοπικοῦ < ϛ. κρόκου < ε. ἀλεύρου ὀροβίνου
< κδ. σμύρνης κασσίας. καστορίου. σεσέλεως. ἠρυγγί(ου)
ῥίζης. ἑρπύλλου. ὀποῦ κυρηναϊκοῦ. < η. μηδικοῦ < ιβ.
σαγαπηνοῦ < ϛ. σὺν ὕδατι ἀναπλάσσε. τριωβόλου τροχίσκους.

καὶ δίδου σὺν οἴνῳ :— ἁρπάλου ἀντίδοτος πρὸς τεταρταίους·
σμύρνης L δ̅. πεπέρεως λίτραν. ἠλεκνοῦ L β̅. μήκωνος
L β̅. καστορίου L ς̅. καρδαμώμου L δ̅. σαγαπηνοῦ L ὀβ.
ταῦτα λειώσας σὺν ὕδατι ἀνάπλασσε τροχίσκους. L β̅. κη̅
δίδου τοῖς περιοδικοῖς σὺν οἴνῳ ἀδιαν. ἢ ἀμιναίου ἢ ὕδα-
τος πηγαίου. ἀφηψημένου πυρέσσουσι σὺν ὕδατι. ποιεῖ
δὲ καὶ πρὸς βῆχας :— ἄλλη ἀντίδοτος ἣ ἐγὼ χρῶμαι. πεπέρεως
σμύρνης. ὀποῦ μήκωνος. καστορίου ἴσον ἕκαστον δίδου L β̅.
σὺν ὀξυμέλιτι πρὸ τῆς σημασίας :— ἄλλη πρὸς τεταρταίους.
ὀποῦ κυρηναϊκοῦ. πεπέρεως σμύρνης. πηγάνων φύλλων ἀνὰ
L α̅. καὶ ποίει ὡς προείρηται :— ἄλλη ὁμοίως μούσα
ἀντωνίνος. πρὸ δίδων τὸ φάρμακον πρὸ ὡρῶν β̅ προλού-
σας αὐτὸν δίδου πίνειν πρὸ τῆς λήψεως. ἄγει ἱδρῶτας πολλοὺς
καὶ ὕπνον βαθύν. ἐὰν δὲ θέλῃ προφαγεῖν τι ἢ συμμετρον δίδου
πρὸ τοῦ φαρμάκου. γλήχωνος L δ̅. κόκκοι κνίδιοι π̅. σμύρ-
νης L α̅. ὀπίου L α̅. ταῦτα λεάνας, ἀνάπλαττε σὺν οἴνῳ
τροχίσκους. καὶ χρῶ ὡς προγέγραπται :—
ἄλλη πρὸς τεταρταίους. καὶ ἀρθριτικούς. προλούσας πρὸ ὡ-
ρῶν β̅ τῆς ἐπισημασίας μετὰ κράματος δίδου. τοῖς δὲ ἀρ-
θριτικοῖς μετὰ μελικράτου. ἀσφαλτ. L δ̅. σμύρνης L δ̅.
ἡδυόσμου φύλλων ἀνὰ λάμβανε L α̅. δίδου τῆς ἐπισημασί :—
ἄλλη πρὸς πᾶσαν περίοδον. ἐκ τῶν ἀφροδ :— ὑοσκυ-
άμου σπέρμα. ὀποῦ μήκωνος. στύρακος ἀνὰ L α̅ κρόκου.
ζιγγιβέρεως. ἀλόης ἰνδικῆς ἀνὰ τριώβολ. μέλιτι ἀνα-
λάμβανε. καὶ δίδου ποντικοῦ καρύου τὸ μέγεθος προσύγ-
χρίσας ἄκρα σκέλη ἐὰν κοιμᾶσθαι :—
ἐκ τῶν ἀφροδ. πρὸς ὑδροφόβα. λαθυρίδος κοκ. καστορίου
L ς̅. λειώσας δίδου μετὰ ποτοῦ L. ῥοδίνου πίνειν :— κατα-
ποτίον τοῦ αὐτοῦ ὑδροφοβικοῦ. καστορίου L α̅. λαθυρί-
δων κόκκοι γ̅ δίδου :— ἄλλως παρὰ νικοστράτου. καστορί

∠ η΄ ἰνδικοῦ ∠ δ΄. γεντιανῆς ∠ β΄. καρκινίων ποτ. ∠ α΄. μέλιτος
μίξας δίδου. πρὸς δὲ ὑδροφόβον θαυμαζόμενον ἐξ ὕδατος
ἐς ὃ ἀποκάπτου σὺν οἷς ἀπηκροῦ γροῖτα τὰ οἴδημα. ἀγνοοῦντος
τοῦ τεχνίτου δίδοται λίαν θαυμάζεται. τοῖς δὲ ἤδη φοβου-
μένοις τὸ ὕδωρ. ἵνα ποιῇ ὑπόθες. τῷ ποτηρίῳ χωράκος
ἀπὸ σφέδρου. καὶ πιέται. ποιεῖ δὲ καὶ γεντιανὴ καθ᾽ ἑαυτὸ
χο γ΄. σὺν ὕδατι. ἀμαράντου γραμματικοῦ πρὸς
ποδαλγικούς. ᾧ καὶ αὐτὸς ἐχρᾶτο. κισσοῦ ποντικοῦ ∠ ι΄. πεπέ-
ρ. λ΄ ∠ η΄. πετροσελίνου. ἀγαρικοῦ. ὑπερικοῦ. ἀκόρου.
κηρίου ἀνὰ ∠ ις΄. καρδαμώμου. ἐλαφρεως. ἀκακίας.
γλήχωνος ξύλου. ῥόδων ξηρῶν ἀνὰ ∠ δ΄. μαράθρου σπέρμα
∠ β΄. ἀριστολοχίας ∠ β΄. καὶ στρογγύλης. ὀξυμυρσί-
νης καρποῦ ∠ γ΄. σελίνου σπέρμα ∠ γ΄. βουνιάδος ἀγρίας
σπέρμα ∠ γ΄. ζιγγιβέρεως ∠ γ΄. γεντιανῆς ∠ ς΄. σμύρνης
∠ β΄. λιβανωτοῦ ∠ ε΄. ῥοῦ ποντικοῦ ∠ γ΄. ἐρυσίμου ∠ ς΄.
ἴρεως ἰλλυρικῆς ∠ ιγ΄. κασίας λιβυστικῆς. σχοίνου
ἄνθος. ναρδοστάχυος. σίου. σκορπιούρου ἀνὰ ∠ ς΄.
μέλιτος τὸ ἱκανόν. δίδου μέγεθος ποντικοῦ καρύου ἐ-
πὶ ἐνιαυτόν.

ἄλλο ὡς ἐγὼ χρῶμαι. χαμαιδρύος ∠ δ΄. σκορδίου
∠ γ΄. πετροσελίνου
∠ γ΄. καρδαμώμου
∠ γ΄. πρασίου
γεντιανῆς
ἀνὰ ∠ δ΄. κενταυρίου
∠ δ΄. ἀριστολοχίου
ἴσον μέλιτος ἱκανοῦ. δίδου
ποντικοῦ καρύου μέγεθος
σὺν ὕδατι ἐπ᾽ ἐνιαυτόν.

τέλος σὺν θεῷ γαληνοῦ περὶ ἀντιδότων.

Πρὸς Πίσωνα

περὶ τῆς θηριακῆς

= Campbell 105.

γαληνοῦ πρὸς πίσωνα περὶ τῆς θηριακῆς ἀντιδότου:-

Καὶ τοῦτόν σοι τὸν περὶ τῆς θηριακῆς λόγον ἀκριβῶς ἐξε-
τάσας ἅπαντα ἄριστε πίσων, σπουδαίως ἐποίησα· καὶ
μάλιστα ἐπεί σε κατεῖδον περὶ τὴν γνῶσιν αὐτῆς, μὴ πα-
ρέργως ἔχοντα· εἰσελθὼν γάρ ποτε πρὸς σὲ κατὰ τὸ ἔθος,
πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τῶν σοὶ ἐθέλοντος σοι παρακείμενα βιβλία
εὗρον· καὶ γὰρ καὶ ἄλλως ἴσως φιλεῖς μετὰ τὰς δημοτικὰς
τῶν πράξεων ἀσχολίας, τοῖς παλαιοῖς τῶν φιλοσόφων ἀεὶ
δι᾽ ἑαυτῶν ὁμιλεῖν· γενομένου δέ τι σύγγραμμα περὶ τῆς ἀντι-
δότου ταύτης, οὐκ ἀηδῶς ἀνεγίνωσκες ποτέ, καί μοι
παραστάντι σοι, εὐθέως μὲν φιλικοῖς ἐνέβλεψας τοῖς
ὄμμασι· δεξιῶς δὲ καὶ προσηγόρευσας καὶ μετὰ
ταῦτα πάλιν, ἀνεγίνωσκες τὸ βιβλίον· ἀκροατὴν
ἔχων ἐμέ· ἤκουον δὲ κἀγὼ αὐτοῦ· οὐκ ἀμελῶς γὰρ ἦν τὸ
σύγγραμμα συντεταγμένον, ὑπό τινος ἀνδρὸς μάλιστα
καλλυμένου· ἐντελῶς πεπαιδευμένου τὴν τέχνην· καὶ
μὴ μόνον τῇ πείρᾳ τῶν ἔργων ἀλλὰ καὶ τῷ λόγῳ τῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς
λογισμῶν ἀκριβῶς ἠσκημένου· ἔργου ὢν ἀρχῆς ἠκμακὼς,
διὰ τὴν ἐν τούτοις ὑπεροχὴν ὑπὸ τῶν πρὸ ἐκείνου καὶ σῶν
βασιλέων, ὢν πεπιστευμένος ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· τάχα τι καὶ
τῆς περὶ δόσιν αὐτῶν εἰς τὸ ἀκριβῶς ἐκμαθεῖν τὴν ἰατρικὴν
συναραμένης· κρητὸς γὰρ τὸ γένος ὤν· καὶ εἰκὸς ὤν τὴν
κρητῶν ὡς ἄλλα πολλὰ τῶν βοτανῶν, οὕτως καὶ τό τι φάρ-
μακον ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις ἐνεγκεῖν τὸν τοιοῦτον ἄνδρα·
ἀναγινώσκοντος δὲ τὰ γεγραμμένα, πάνυ τε ἔχαιρον
ἐθαύμαζον· ὅτι οὕτως ἀκριβῶς προσέχεις ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς τοῖς
λεγομένοις· καὶ ἀληθῶς μέγα μοι θαῦμα κατεῖχε·
καὶ τὴν καθ᾽ ἡμᾶς τύχην πολλὴν τὴν χάριν εἶχον, ὅτι σε
φιλοπόνως οὕτως ἔχοντα περὶ τὴν τέχνην ἔβλεπον· οἱ
μὲν γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων μόνην τὴν ἀκοὴν ὑπὸ

τῶν ταύτης λόγων εὐφραίνεσθαι θέλουσι. οὐδὲ γὰρ μόνον
τῶν λεγομένων ἡδέως ἀκούεις, ἀλλὰ καὶ πολλὰ
τῶν μὴ λεγομένων ἐξ ἐμφύτου τῆς συνέσεως ξυνίης
εὐφυῶς. ἐνίας δὲ καὶ τῶν ἔργων οὕτως ἀκριβῶς ἐπί-
στασαι, καὶ βλέπεις ὡς οἱ φιλοπόνως μαθόντες ἢ μάθοι.
ὅπερ ὡς ἀληθῶς ἐγὼ θεασάμενος ἐπῄνουν καὶ πάνυ
κατεπλάγην. ὁπότε γάρ σοι τῶν παίδων ὁ φίλτατος, τῷ
περὶ τὸ περὶ τὸν ναὸν διαθέουσιν ἔσχεν ἔκ τινος τοῦ ἱππεῦ
ἀνάγκης. ἐπεὶ δή τις καὶ δημοτελὴς τῶν μυστηρίων
ἱερουργῶν. διὰ θρησκείαν τῶν ὑπὲρ ῥωμαίων θεῶν
ἀναγκαίως ἀγομένη τότε. ἐφ᾽ ᾧ δὴ καὶ τοὺς εὐγενεστά-
τους παῖδας ἱππευόντας εὐρύθμως καὶ χορεύοντας
ὥσπερ τοῖς ἵπποις, ἔδει τινὰ τῶν μυστηρίων καὶ αὐτοὺς
ἐπιτελεῖν ὅτε δὴ καὶ τοῦ παιδὸς τοῦ σοῦ ἁπαλοῦ τυγχά-
νοντος πάνυ, ὁ τόπος οὗτος περιθλασθεὶς βιαίως ἀπέ-
στη τε τῶν ὑποκειμένων. καὶ μετὰ τοῦτο πύον συναγαγών,
ἐδεήθη καὶ τομῆς. καὶ ὁ μὲν παῖς ὥσπερ τις ἀνὴρ ἤδη
τλημόνως ἁπάντων ἀνεχόμενος, εὐπειθῶς ἐθεραπεύε-
το. καθάπερ ἔκ τινος τοῦ φιλοσοφίας λόγου καρτερίαν
τε καὶ ἀνδρείαν πρὸς τὰ παρόντα εὐφυῶς συνησκημένος.
σὺ δὲ ἐφεστώς, ἀκριβῶς οὕτως ἔβλεπες, καὶ τοῖς γιγνο-
μένοις ὑφ᾽ ἡμῶν ἅπασι προσεῖχες, ὡς ἐπειδή τι καὶ παρέργως
ἐγίγνετο, εὐθέως ἐφιστάναι καὶ παραινεῖν κατὰ τὸν ἰατρὸν
μηδὲν εἰκῆ ποιεῖν. ἐγὼ δέ τι καὶ φιλοτιμότερον θεώμενος,
περιεργότερον τὸ ὑπὸ σοῦ γιγνόμενον ἔβλεπον. ἐπειδὴ γάρ
τι καὶ τῶν ἐπιτιθεμένων ὑπὸ τοῦ θεραπεύοντος φαρμάκων
ἀτόπως ἔκειτο, τοῦτο τοῖς σαυτοῦ δακτύλοις μετετίθεσο
τε καὶ δεόντως ἡρμόττες τῷ τραύματι. ὡς θαυμαστὸν εἶναι
δοκεῖν ἐκ τῆς περὶ τὸν υἱόν σου στοργῆς, καὶ τῆς φυσικῆς εὐτρεχείας,
αἰφνιδίως σοι οὕτω τῶν χειρῶν ἐνδεικνυμένων ἀκριβῆ τέχνην.

καὶ τοῦ τὰ ἔργα ἐπὶ σοῦ φαινόμενον ἐκεῖνο, ὅπερ δὴ καὶ ὁ σοφώτατος
Πλάτων ὡς ἔοικεν ἐπὶ πολλῶν πολλάκις ἰδὼν καὶ χαίρων τῇ
τῆς ἀληθείας ἀνάγκῃ, καὶ τὰς μαθήσεις ἀναμνήσεις εἶναι λέ-
γει. καὶ τὴν ψυχὴν, πάντων τὰς ἐννοίας ἔχειν δοκεῖ· ἐμφαίνεσθαι
δὲ αὐτὰς ποτὲ, ὅταν ἡ χρεία καλῇ. ὥσπερ δὲ δὴ καὶ ἐπὶ σοῦ διὰ
τῶν ἐπὶ τὸν παῖδα φροντίδων ἀπροσδοκήτως ἡμῖν ἡ παροῦσα-
σοι τῆς τέχνης ἐμπειρία κατεφαίνετο. καὶ οὕτως φιλόκαλός-
τε ὢν, οὕτω καὶ εὐφυὴς, οὐδὲ περὶ τὸ φάρμακον τοῦτο τὴν θηρι-
ακὴν ἔσχες ἀμελῶς. ἀλλ' ἐσπούδασας αὐτοῦ εἰδέναι πρῶτον
δύναμιν καὶ τὴν κρᾶσιν, τόν τε καιρὸν καὶ τὸ μέτρον τῆς χρήσεως
ἀκριβῶς ἐκμαθεῖν. καὶ γὰρ ἦν ὡς ἀληθῶς, παρὰ τοῖς ἄλλοις
ἅπασιν εὐδοκιμώτατον διά τε τὸ ἄπιστον τῆς ἐπαγγελίας. καὶ
διὰ τὸ θαυμαστὸν τῆς ἐνεργείας. οὔτε γάρ τις δηχθεὶς ποτὲ ὑπὸ
τῶν ἀγριωτάτων θηρίων εὐθὺς πιὼν τὴν ἀντίδοτον ἀπο-
θανὼν εὕρηται. οὔτε τῶν προπιόντων τις, εἶτα δὲ μετὰ πολὺ δη-
χθεὶς, ἰσχυρότερον πρὸς τὸ ἀποκτεῖναι τὸν ἰὸν ἔσχε τοῦ θηρίου.
ὅπερ πολλάκις καὶ τῶν ἀρχόντων τινὲς ἐξουσίαν θανάτου
καὶ ζωῆς ἔχοντες, εἶτα κρῖναι τὸ φάρμακον θέλοντες, εἰ τοῦθ' ὅ-
περ ἐπαγγέλλεται καὶ δρᾶν δύναται, ἐπὶ τῶν ἤδη διά τινας
πονηρὰς καὶ παρανόμους πράξεις κατακριθέντων ἀποθα-
νεῖν, δοκιμάζουσιν αὐτό. ἡμεῖς μὲν ἐπ' ἀνθρώπων τὴν κρί-
σιν αὐτοῦ ποιεῖσθαι μὴ δυνάμενοι, ἐπί τινων ἄλλων ζώων τὸ
αὐτὸ δρῶντες, τὴν ἀληθῆ τοῦ φαρμάκου κρίσιν εὑρίσκειν
πειρώμεθα. ἀλεκτρυόνας γὰρ λαβόντες, τοὺς μὴ ὅσοι
γε τινὲς οἰκοδίαιτοί τε εἰσὶν καὶ ἥμεροι ὁμορόφιοι. ἄγριοι δὲ
μᾶλλον τυγχάνουσιν ὄντες. καὶ ξηρότερον κεκραμένοι τὸ σῶ-
μα, οὕτως αὐτοῖς περιβάλλομεν τὰ θηρία. καὶ τὰ μὲν εὐ-
θέως ἀποθνήσκει, τὰ μὴ πιόντα. ὅσα δὲ πέπωκε πρὸ,
ἰσχύει. ἢ μετὰ τὸ δῆγμα, τὴν ζωὴν ἔχει. δοκιμάζειν δὲ ἐνί-
οτε χρὴ τὸ φάρμακον, εἰ μὴ ἴδῃ δεδολωμένον, καὶ τοῦτο

πῶς δοκιμά-
ζοντο τὴν θηρι-
ακήν :-

ἄλλη δοκιμα-
σία θηριακῆς :-

τῷ τρόπῳ. δεδιότες γὰρ τὴν τῶν διὰ γαστρὸς καὶ ταῖς ἐμβολαῖς [illegible]σαμέ-
νων φαρμάκων, προδίδομεν τῆς θηριακῆς. καὶ ὅταν δὲ ὁ-
λόσπος αὐτῆς μὴ καθαίρηται, ὁ λαβὼν τὸ καθαρτικὸν φάρμακον,
αὐτῷ δοκιμάζομεν τῷ ἀντίδοτον ἀρίστην οὖσαν. ἐπεὶ καὶ κω-
λύσει τῷ καθαρσὶν γενέσθαι τῷ λαβόντι τὸ καθαρτικὸν φάρ-
μακον. ὡς διὰ τῶν τοιούτων κρίσιν, μή ποτε ἂν ἡμᾶς σφαλῆναι
περὶ τῶν τοῦ ἀληθοῦς φαρμάκου εὕρεσιν. πολλὴ γάρ ἐστιν ὑπὸ
τῶν πανουργούντων καὶ ἡ περὶ αὐτῶν γινομένη πανουργία.
καὶ οἱ πολλοὶ τῇ δόξῃ μόνῃ τῆς ἀντιδότου ἀπατώμενοι,
παρὰ τῶν καπηλικῶς χρωμένων τῇ τέχνῃ πλείστου ἀργυ-
ρίου καὶ μὴ καλῶς ἐσκευασμένον ὠνοῦνται τὸ φάρμακον.
εἰσὶ γάρ οἱ καὶ τῶν ὑγιαινόντων τινὲς ἐν ὅλῳ καὶ παντὶ τῷ βίῳ,
ἀδιαλείπτως χρῶνται τῷ φαρμάκῳ. μάλιστα ὅσοι διὰ τὸ
σκαιὸν καὶ ἀνελεύθερον τοῦ τρόπου μὴ ζῶσιν ἀμερίμνως.
ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐπιβουλεύεσθαι τῷ ὑποπτεύειν τοὺς ῥᾳδίως
ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀποθανεῖν ἔχουσιν. ἔνιοι δὲ διὰ τὸ ὠφελεῖσθαι τοῦ
σώματος καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσφέρονται τοῦ φαρμάκου.
ὥσπερ δὴ τὸν θεῖον Μάρκον καὶ ἡμεῖς οἴδαμεν εὐθέσμως
ποτὲ βασιλεύσαντα. καὶ ἀκριβῶς ἑαυτοῦ διὰ τὴν σύνεσιν
τῆς συγκράσεως τοῦ σώματος παρακολουθήσαντα κατὰ
κόρως τε καὶ ὥς τινι τροφῇ χρησάμενον τῷ φαρμάκῳ. ἐ-
ξ ἐκείνου γὰρ καὶ μᾶλλον δεδόξασται τὸ φάρμακον. καὶ
εἰς τὸ φανερὸν αὐτῷ τοῖς ἄλλοις ἡ δύναμις τῆς ἐνεργείας ἐλή-
λυθε. τῇ γὰρ περὶ τὸν βασιλέα γενομένῃ ὑγιείᾳ καταπᾶ-
σαν τὴν πίστιν τῆς ὠφελείας ἡ ἀντίδοτος μᾶλλον προσείλη-
φεν. ἀλλ' ἐπὶ μὲν ἐκείνου τοῦ βασιλέως μόνον αὐτῆς τὸ ἔργον
εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἰδιωτῶν κοινῶν. ἐπεὶ δὲ τῶν νῦν με-
γίστων αὐτοκρατόρων, ἡ χρῆσις εἰς τὸ κοινὸν ἀφῆκε. πᾶσι
γὰρ ἡμῖν ἔξεστι τοῖς παρ' αὐτῶν κεχρῆσθαι καλῶς. καὶ θεραπεύε-
σθαι ἀφθόνως. ἄλλον παρ' ἄλλου λαμβάνοντα τὸ φάρμακον.

ἐπεὶ μὴ μόνον τῶν παρὰ θεῶν ἀρχὴν τὸ βασιλεύειν ὑπερέχουσιν ἁπάν-
των, ἀλλὰ καὶ τῷ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἐν ἅπασι μεταδιδό-
ναι προθύμως· ὥσπερ καὶ αὐτοὶ οἱ θεοί· ἐν τῷ ἴσῳ καὶ τοσούτων
τὴν εὐφροσύνην ἔχοντες, ἐν ὅσῳ περ καὶ οἱ ἀπ' αὐτῶν διασωζόμενοι
διατίθενται· καὶ νομίζοντες τὸ μέγιστον εἶναι τῆς βασιλείας
μέρος, τὴν τοῦ κοινοῦ σωτηρίαν· ὅπερ δὴ καὶ μᾶλλον ἁπάντων
τεθαύμακα. οὐ γὰρ περὶ τοῦτο τὸ φάρμακον μόνον τὴν σπου-
δὴν ἔχουσιν, ἀλλ' οὕτως εἰσὶν περὶ πάντα φιλότιμοι, ὡς
ἀπορεῖ τινος ὑφ' ἡμῶν τῶν φίλων αὐτοῖς χρεία γένηται χρήμα-
τος, ὅπως ἑτοίμου καὶ μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας κοινω-
νοῦσι τῶν φαρμάκων· οὐ γὰρ περιμένοντες τὴν ἀνάγκην
τῆς χρήσεως, τότε καὶ σκευάζουσιν αὐτά. ἀλλὰ πρὸς τὸ
τάχος τῆς τῶν καιρῶν ὀξύτητος ἑτοίμην καὶ τὴν παρασκευ-
ὴν αὐτῶν φιλοκάλως ἔχουσιν· ὁπότε γοῦν ἀντίπατρος
ὁ τὰς ἑλληνικὰς ἐπιστολὰς αὐτῶν πράττειν πεπιστευμένος,
καὶ διὰ τὸ σεμνὸν τοῦ ἤθους καὶ διὰ τὴν ἐν τοῖς ῥητορικοῖς
λόγοις ἐντελῆ παιδείαν, μεγάλως ὑπ' αὐτῶν τιμώμενος,
τὴν νεφριτικὴν διάθεσιν περιπεσών, δεινὰ καὶ ἀνήκε-
στα ὑπὸ τοῦ πάθους ἔπασχεν, ἄξιον ἔπαινον αὐτῶν ἔδοξα
τῆς περὶ τοὺς φίλους εἰς τὸ σώζεσθαι σπουδῆς· καὶ ἐθαύμα-
σα τὴν περὶ τὴν ἰατρικὴν φιλοτιμίαν· οὕτως γὰρ πρὸς
τὸ ποικίλον καὶ διάφορον τῶν συμπτωμάτων ἐνιστάμενοι,
ἀντηγωνίζοντο τοῖς πάθεσι διὰ τῶν καλλίστων φαρμάκων,
ὡς τῶν ἰατρῶν οἱ ἄριστοι· καὶ τὸν πάντα βίον περὶ τὴν ἄσκη-
σιν αὐτῆς ἠσχολημένοι. τὴν δὲ πάντα μοι φιλτάτην ἀρε-
ταν καὶ αὐτὴν ὑπ' αὐτῆς ἐξόχως ἐπαινουμένην διὰ τὸ φιλοσο-
φεῖν ἀκριβῶς καὶ τοῖς πλάτωνος μάλιστα χαίρειν λόγοις, ἀνέ-
σωσαν ποτὲ νοσήσασαν οὐ παρέργως· καὶ τὸν στόμαχον
ἐκλελυμένον ἔχουσαν· καὶ κειμένην οὕτως ὑπτίαν,
ὡς μηδὲ τὰς τροφὰς δύνασθαι λαμβάνειν· καὶ διὰ τοῦτο

περὶ ἀντι-
δότου.

εἰς τὸν τῆς ἀτροφίας κίνδυνον ἐλθεῖν. ὅτε δὴ καὶ ὡς οἱ ἐμπει-
ρότατοι τῶν ἰατρῶν, ἐθεράπευσαν τὴν γυναῖκα. ἀποδεί-
ξαντος δὲ ἐμοῦ δεῖν ἀντιδότῳ οἶνον παρασχόντες αὐτῇ ποιεῖν.
πίουσα γάρ, εὐθέως ἀνερρώσθη τὸν στόμαχον. καὶ ταχέως
ἀπεπλήρωσε τῆς ὀρέξεως τὸ ἔργον. τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ σοῦ παιδὸς
γενόμενον καλόν. ὅτι καὶ μνημονεύεις ἔτι. ὁπότε γὰρ γε-
νομένης τῆς ἀποστάσεως, οὐ μὲν ὡς χρηστὸς πατὴρ ὀκνηρό-
τερον εἶχες πρὸς τὴν τομήν. ἡ παρὰ δὲ ὁ καιρὸς ἀπορεῖ θηριακ-
τὸ ἐγκείμενον ὑγρὸν, δόντες αὐτοὶ τὸ φάρμακον, ἀπηλλα-
ξαν ἡμᾶς τῆς μεγάλης ἐπ' αὐτῷ φροντίδος. ἐπιτεθεῖσα
γὰρ ἡ ἔμπλαστρος διεῖλε μὲν τὸ ἐπικείμενον σῶμα. ὀξύτε-
ρον τῆς τομῆς. ἐκένωσε δὲ πᾶν τὸ ὑγρὸν τὸ ὑποκείμενον.
ὡς μηκέτι ἔχειν διὰ τοῦτο παιδίον τὰς ἀλγηδόνας. ταύτην
οὖν ἔχοντες περὶ πάντα τὰ φάρμακα ὡς ὁρᾷς τὴν βασιλι-
κὴν φιλοκαλίαν, ἀκόντως καὶ τὴν θηριακὴν σκευάζουσιν ἐπι-
μελῶς. καὶ γὰρ ἕκαστον ὧν μιγνύουσι ἀκριβῶς δοκιμά-
ζοντες αὐτοί, ὡς μηδὲν παρορᾶν. καὶ διὰ τοῦτο θαυμαστῶς
τὴν ἀντίδοτον ἀποτελοῦντα ἔργα. καὶ γὰρ ἴσως οἶδας
ποικιλίαν ἔχουσα τοῖς μίγμασι. καὶ πολύ δὴ τὴν χρῆσιν
ἐν τοῖς ἔργοις. τεθαύμακα γοῦν ἐγὼ τὸν πρῶτον ποιησά-
μενον αὐτῆς τὴν σκευασίαν. καί μοι δοκεῖ μὴ τὰ λόγῳ
ἀλλὰ ἀκριβεῖ τινι λογισμῷ καὶ βασανισμένῃ πείρᾳ
τῇ φροντίδι πεποιῆσθαι αὐτῆς τὴν σύνθεσιν. οὐ γὰρ ὡσ-
περ οἱ ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας ἰατροὶ ἄνευ λόγου τοῦ κατὰ
τὰς φύσεις, ἕκαστον ἀτελῶς ἰατρεύοντες, εἶτα χρῶνται
τὰ μὲν, ἐξ ὧν ἑώρων τὰ δὲ, καὶ παρ' αὐτῆς τῆς τύχης λα-
βεῖν φασιν ἐς τὴν τέχνην τὰ φάρμακα, οὕτως καὶ ἡμεῖς
περὶ τὴν ἰατρικὴν σπουδάζομεν. ἀλλ' ὅσα μὲν ὁ λόγος
αὐτὸς πρῶτος καὶ μόνος ἐξευρίσκειν δύναται, ταῦτα
ἀκριβῶς παντὶ τῷ λογισμῷ ζητοῦντες φιλοπόνως

εὑρίσκομεν. ὅσα δὲ ἐνεργεῖν δύναται, ταῦτα διὰ τῶν αἰ-
σθήσεων τῇ πείρᾳ κρίνομεν. πολλάκις τῇ δ' αὐτῇ τῇ μόνῃ καὶ
μιᾷ τῶν αἰσθήσεων πιστεύοντες αὐτῶν ποιοτήτων κρίσιν. οὔτε
γὰρ τὴν τιτάνου ὅτι λευκή ἐστιν ὥσπερ ἡ χιών τῆς ὄψεως μόνον ὡς ἐφέ-
χουσαν κρίνειν αὐτάρκως εἶναι νομίζομεν. οὐδ' ὅτι τὸ ῥόδον
διὰ τὸ ἐρυθρὸν εἶναι, διὰ τοῦτο καὶ θερμαίνειν αὐτὸ εὐθέως
πειθόμεθα. ἀλλὰ μᾶλλον τῇ ὄψει καὶ τὴν αἴσθησιν τῆς ἁφῆς
προσπαραλαμβάνοντες, τὴν μὲν ὅτι θερμαίνει μέχρι τοῦ
καίειν, ἀδιαπτώτως εὑρίσκομεν. τὸ δὲ ῥόδον αὖ τῇ παρα-
λαμβανόμενοι τῆς ἀπ' αὐτοῦ ψύξεως, ὅτι τῶν ἐμψυχόντων
ἐστίν, ἀκριβῶς ἐπιστεύσαμεν. καὶ οὕτω λοιπὸν ἀκριβῶς ἑκά-
στου τῶν φαρμάκων τὴν δύναμιν, διὰ τῆς αὐτῶν αἰσθήσεως
κρίνοντες εὑρίσκομεν, τὸ μὲν ὅτι τόδε ἐστίν· ἁλμυρὸν
ἢ ὀξύ. τὸ δ' ὅτι πικρὸν ἢ γλυκύ. τῇ γεύσει δοκιμάζοντες
αὐτά. τὸ δ' ὅτι τὸ μὲν θερμαίνει. τὸ δὲ, ψύχει. καὶ ἄλλο
ὑγραίνει. ἕτερον δὲ ξηραίνει, ἡ διὰ τῆς ἁφῆς ἀντίληψις
γνωρίζειν ἡμῖν παρέσχε. πολλὰ δ' αὖ τῶν διὰ τῆς ὀσμῆς
κρίνειν ἐπινοοῦμεν. καὶ τὸ μὲν εὔτονον τῆς δυνάμεως,
ἐκ τοῦ πληκτικοῦ τῆς ἀποφορᾶς εὑρίσκομεν. τὸ δ' ἄτονον
τῆς ἰσχύος, διὰ τῆς ἐκλύσεως τοῦ ὀσφραντοῦ. γνωρίζο-
μεν δ' ἂν δοκιμοῦντες καὶ μὴ, κριτήριον τῶν ἁπλῶν φαρμά-
κων τὰς ἑαυτῶν αἰσθήσεις ποιησάμενοι. καὶ ταύταις αὐτὰς
πειράσαντες τὸ πρῶτον καὶ διὰ τῆς χρήσεώς τε καὶ αἰσθήσε-
ως τὸ πιστὸν αὐταῖς ἐργασάμενοι. οὕτω λοιπὸν προσάγον-
τες τῇ πείρᾳ τὸν λόγον καὶ ἐς πάντα ὁδηγῷ τούτῳ χρώμε-
νοι, καὶ τοῖς ἁπλοῖς φαρμάκοις δεόντως χρώμεθα. καὶ
τὴν σύνθεσιν αὐτῶν τῇ τοῦ λόγου τέχνῃ, ἀρίστην ποιούμεθα.
ἐκμαθόντες γὰρ ἑκάστου τῶν παθῶν τὴν φύσιν, καὶ τὸ
πολὺ καὶ διάφορον τῆς τῶν ἁπλῶν κράσεως εἰδότες, οὕτως
σκευάζομεν τὰ σύνθετα τῶν φαρμάκων. ἑκάστῳ τῶν νοσημάτων,

τὸ συμφέρον διὰ τῆς ποικίλης αὐτῶν σκευασίας ποιούμενοι.
καὶ πρὸς ἕκαστον τῶν αὐτῶν ὅπως αὐτὸ κατεσκεύασται τὸ σῶ-
μα διὰ τοῦ τρόπου τῆς φαρμακείας ἐντέχνως ἁρμόσαιμεν:-
Ὅτι τῶν ἁπλῶν φαρμάκων, τὰ μὲν ἐξ ὅλης τῆς οὐσίας ἁπλῆν τὴν δύνα-
μιν ἔχει. τὰ δὲ μικτήν:- πολλὴ γὰρ ἴσως οὖν κἀν τοῖς παροῦσιν
ἡμῖν εἰς τὴν χρῆσιν, ἡ τῶν φαρμάκων περὶ οὐσίαν. καὶ οὕτως
διαφορά, ὡς μὴ μόνον αὐτῆς ἐν τῆς συνθέσεως τὸ ποικίλον
τῆς δυνάμεως ὁρᾶσθαι δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁπλῶν
φαρμάκων, τὰ μὲν, ἐξ ὅλης αὐτῶν τῆς οὐσίας μίαν τινὰ
καὶ ἁπλῆν ἐπιδείκνυται τὴν δύναμιν. ὥσπερ ἡ σκαμμω-
νία, ξανθὴν χολὴν ἕλκουσα φαίνεται. τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἀττι-
κῆς ἐπίθυμον, τὸν τῆς μελαίνης χυμὸν διὰ τῆς κοιλίας
καθαῖρον ὁρᾶται. καὶ ὁ κνίδιος κόκκος τοῦ φλέγματος
καὶ παντὸς τοῦ ὑδατώδους περὶ φανερῶς ἀγωγός ἐστι. ταῦτα
γὰρ τὰ φάρμακα ἐκ παντὸς αὐτῶν τοῦ μέρους, καὶ ἐξ ὅ-
λης ἑαυτῶν τῆς οὐσίας τὴν ὁλκὴν τῶν χυμῶν τούτων, ποι-
εῖσθαι φαίνεται. μὴ γὰρ πιστεύωμεν ἀσκληπιάδῃ τῷ ἀ-
πὸ τῆς βιθυνίας ἰατρῷ, παρὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον λέγον-
τι, ὅτε ἤδη καὶ ὁ αὐτὸς καθαίρεται, τότε καὶ τοὺς χυμοὺς
τούτους εὐθέως κατά τινα μεταβολὴν γίγνεσθαι λέγον-
τι. τὴν γὰρ τῶν ὄγκων τε καὶ πόρων ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν γενομένην
τοῦ σώματος ὑπόθεσιν, τοῦτ᾽ ἀναγκαῖον ἔχοντι τῆς
φύσεως ἀναιρεῖν τὰ ἔργα, ἀκόλουθον ἦν καὶ τοῦτον περὶ
τῶν χυμῶν λέγειν τὸν λόγον. ὡς ἀλόγου καὶ παντάπασιν
ἀδυνάτου ὄντος τοῦ ὑπ᾽ αὐτοῦ λεγομένου. τίς γὰρ ἂν πι-
στεύσειεν ὡς ἔχων ἐν τοσούτῳ τάχει ἅμα τῷ προσαχθῆναι
τοῦ σώματος τὸ φάρμακον εὐθέως καὶ τοῦ μέλλοντος ἐκκρίνε-
σθαι χυμοῦ γίγνεσθαι τὴν οὐσίαν. τίς δ᾽ οὖν κἂν πείθοιτο ἀκριβῶς
τοὺς χυμοὺς τούτους καὶ πρότερον κατὰ φύσιν ἐν τοῖς σώ-
μασιν. ὁρῶν τὸν μὲν ἰκτεριῶντα παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ λαβεῖν

τὸ χολαγωγὸν φάρμακον, ταχέως τε καθαιρούμενον τὴν το-
σαύτην χολὴν. καὶ τοῦ πάθους εὐκόλως ἀπαλλαττόμενον.
τὸν δὲ ὑδεριῶντα, οὐδαμῶς τινὶ φαρμάκῳ παντὸς ἐξηρημένον
ὕδατος τῇ γαστρὶ, ἅμα τῷ λαβεῖν αὐτίκα μάλα κενούμενον. καὶ
ἐκ τῆς τοσαύτης παραχρῆμα κενώσεως, μηδ' ὁτιοῦν. ἢ ὀλίγι-
στον ἔτι πάνυ τὸν ὄγκον ἐγκείμενον τοῖς σώμασιν ἔχοντι. ἀλλὰ
ταῦτα ὁ μὲν ἀσκληπιάδης παιδαρίου δίκην τῇ ἀνάγκῃ τοῦ
δόγματος δουλεύων ὡς ἔφην, διὰ τὸ φιλόδοξον, οὐ προσ-
ποιεῖται βλέπειν. καὶ πάντα μᾶλλον πιθανῶς πλαττόμενος,
εὑρίσκειν βούλεται, ἢ παρ' ἑκάστου τῶν φαρμάκων τὸ οἰκεῖον
τῆς δυνάμεως φιλαληθῶς ὁμολογεῖν. ἡμεῖς δὲ ταῦθ' ὁρῶν-
τες, καὶ τῷ λόγῳ τῆς ἑκάστου φύσεως τῶν φαρμάκων. προσ-
ῆκον τῆς δυνάμεως φιλαληθῶς ὁμολογεῖν. τί δυνατὸν
εἰδότες καὶ ταῦθ' ὅτι τὰ φάρμακα φυσικῇ τινὶ δυνάμει
ἕλκειν τὰ οἰκεῖα πέφυκεν, ἀκριβῶς ἐπιστάμεθα. ὥσπερ
καὶ ἐν τῷ τὴν μεγίστην λίθον ἕλκειν τὸν σίδηρον ἐξ αὐτὴν δύ-
ναμίν τινα ἑλκτικὴν εἶναι αὐτῷ. τὴν ἔμφυτον δύναμιν
εὐλόγως ἑαυτοὺς ἐπείσαμεν. θεὸς γὰρ οὖσα ὥσπερ ἡ
ἐν ἡμῖν φύσεως κατὰ τὸν ὅμηρον. καὶ ἄγουσα τὰ ὅμοια
πρὸς τὰ ὅμοια, οὕτω ταῖς θείας δυνάμεως ἑαυτῆς ἐπιδεί-
κνυται. καὶ τῶν ἄλλων δὲ ἁπάντων τὴν φύσιν φιλοτίμως
ἐξετάζομεν. ἵνα καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν. καὶ τὴν ἐνέργειαν,
ἀκριβῶς ἐκμάθωμεν. εὑρίσκομεν γοῦν ἐν τῇ ἐξετάσει
αὐτῶν γενόμενοι, τὰ μὲν, ὡς ἔφην καθόλας ἑαυτῶν
ἐνεργοῦντα τὰς οὐσίας. τὰ δὲ, καὶ μίαν τὴν ἐν τῇ οὐσίᾳ
τὴν δύναμιν ἔχοντα. καὶ δι' ὅλην ἀποτελοῦντα τὴν ἐνέρ-
γειαν. οὕτω φανερῶς πολλάκις ὡς καὶ τὰ ἐναντία ταῦτα
ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ σώματος γιγνόμενα ἡμᾶς βλέπειν. καὶ
θαῦμα τοῖς ὁρῶσι τὸ τοιοῦτον εἶναι δοκεῖ. λαπάθου γοῦν
εἴ τις μὲν τὰ φύλλα φάγοι, τὴν κοιλίαν ἐκταράσσεται.

περὶ τῶν ἐναν-
τίως ποιούντων:-

ἐὰν δέ τις τὸ σπέρμα λάβοι, ἐπεχομένην αὐτὴν ἔχοι· ὁμοί-
ως δ' οὖν καὶ ὁ τῆς κράμβης χυλός· καὶ τῶν γερόντων ἀλεκτρυ-
όνων ζωμός· καὶ τῶν ἀπὸ τῆς θαλάττης κοχλιῶν οἱ χυ-
μοὶ ληφθέντες, ἐκταράσσουσι τὴν κοιλίαν· τὸ δὲ λάχανον
αὐτὸ ἡ κράμβη, καὶ τούτων αἱ σάρκες ἐσθιόμεναι, ἐπέχου-
σιν αὐτάς· ἡ δὲ ἅλμη καὶ ἡ τοῦ χαλκοῦ λεπίς, συνάπτει τὰς ὑπὸ

περὶ ἅλμης καὶ λεπίδος χαλκοῦ

τῶν ἑλκῶν ὑπεραυξομένας σάρκας· καὶ ἐπιξηραίνει πολ-
λάκις τὰ ἐπ' αὐτοῖς γιγνόμενα ῥεύματα· ληφθέντα δὲ
διὰ τοῦ στόματος, καθαρτικὰ τοῦ ὅλου σώματος γίνονται.
τὸ δὲ γάλα διαιρούμενον ὑφ' ἡμῶν, ἐναντίας ἐν τῇ κράσει
δυνάμεις ἐπιδείκνυσθαι· ὁ μὲν γὰρ ὀρὸς αὐτοῦ πινόμενος,
ἐκλύει τὴν γαστέρα· ἐσθιόμενος δὲ ὁ τυρός, ἐπέχει αὐτὴν
ἀκριβῶς. ἔνια δὲ οὕτως τι παράδοξον ἐργάζεται ἐν τῇ
μίξει τῶν ἐν αὐτῇ μιγνυμένων δυνάμεων, ὡς καὶ ἀδύνα-
τον εἶναι γενέσθαι τοῖς ἀκούουσι δοκεῖν· εἰ μὴ τὴν περὶ τῶν
γινομένων διὰ τῆς ὄψεως πεῖραν παρὰ τοῦ γινομένου
λάβωσι. τὸ γοῦν τρίφυλλον βοτάνη, ἥτις τῶν ἀκαν-
θῶν ὡμοίωται, ὁπότε τοῦ ἀέρος ἐγκύμων γένηται.
καὶ τὸ σπέρμα ὅμοιον ἔχει τῇ ἀγρίᾳ κυμίνῳ. ὅταν τις ἀφε-
ψήσῃ πάνυ· εἶτα τῷ δήγματι τοῦ φαλαγγίου ἢ καὶ τοῦ
ἔχεως τῷ ὕδατι ἐπαντλήσει, ἰᾶται αὐτό· καὶ εὐθέως
ἀνώδυνον ἐργάζεται. εἰ δὲ ἐπ' ἄλλου μὴ δεδηγμένου
τοῦ ὑγιῆ τόπον τῷ αὐτῷ ἐπαντλήσει καταντλήματι,
τὴν αὐτὴν αἴσθησιν καὶ τὰς αὐτὰς ὀδύνας ὁμοίας τῷ δε-
δηγμένῳ πάσας ἀποτελεῖ· ὡς εἶναι τὸ γινόμενον ἀλη-
θῶς θαύματος ἄξιον· τὴν αὐτὴν βοτάνην καὶ ἰᾶσθαι
τὸ δῆγμα· καὶ ὁμοίως τοῖς θηρίοις διατιθέναι τὸν ὑγιῆ
τόπον πονηρῶς. τινὰ δὲ τῶν φαρμάκων τὴν ἀρχὴν

διὰ τῶν ἀντικειμένων τοῖς ἀνθρώποις φαρμάκων

οὐδὲ ὅλως τοῖς ἀνθρώποις σύντροφα. τὸ γοῦν κώνειον, τοὺς
μὲν ψᾶρους τρέφει· καὶ τὴν θανατικὴν δύναμιν ἐπ-

πάντων οὖν ἔχει· ἡ μὲν ἄρ' ὡς οὖν καὶ γνόσ ἀναιρεῖ· καὶ ὁ ἐλλέ-
βορος τῶν μὲν ὀρτύγων ἐστὶ τροφή· τοὺς δὲ ἀνθρώπους διαφθείρει
κακῶς· ἔνια δὲ εὑρίσκομεν καὶ μερῶν τινῶν ἐν τοῖς σώ-
μασι τῶν κακωτικὰ ἰδίως ποιούμενα· ὁ γοῦν θαλάττιος
λαγωὸς ἑλκοῖ τὸν πνεύμονα· καὶ ἡ κανθαρὶς ἰδίως,
τὴν κύστιν κακοῖ. πολλὰ δὲ τῶν φαρμάκων πάλιν ἐξαι-
ρέτως τινὰ τῶν μερῶν τοῦ σώματος ὠφελεῖν πέφυκε·
πάσχον γοῦν τὸ ἧπαρ πολλάκις, εὐπατόριος ἡ βοτά-
νη ἀγωνιστικῶς ὠφέλησε· καὶ ἡ μυρόβαλανος τὸν
σπλῆνα, ὤνησε· τὸ δὲ σαξίφραγες καὶ ἡ βετονίκη,
τοὺς νεφροὺς διέθηκε καλῶς· καὶ ὁμοίως ἄλλα ἄλλων.
ὥστε τὴν περὶ τὰ τετηρημένα μὲν οἰκεῖα φάρμακα· ἀπειρί-
ας ὡς ἔφην ἀκριβῶς ἐξετάζοντες, οὕτως ἑκάστου
τῶν παθῶν τὴν κατάλληλον προσφορὰν ποιούμεθα.
διδασκάλῳ καὶ τούτων ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάν-
των ἱπποκράτει τῷ ἀρίστῳ χρώμενοι· ὅτι γὰρ ἀκρι-
βέστατα καὶ περὶ τῶν φαρμάκων τέχνην πεποίηται,
καὶ ἐξ ἄλλων πλείστων ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων ἴδοι τις,
μάλιστα δὲ ἐξ ὧν φησὶν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν
οὕτω· φαρμάκων δὲ τρόπους ἴσμεν ἐξ ὧν γεγένηται
ὁποῖα ἄττα· οὐ γὰρ πάντα ὁμοίως· ἀλλ' ἄλλοι
ἄλλως συγκέεται· καὶ ἄλλα ὅσα πρωϊαίτερον ἢ ὀψι-
αίτερον ληφθέντα· καὶ οἱ διαχειρισμοί· οἷον ξηρᾶναι
ἢ κόψαι ἢ ἑψῆσαι· καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐῶ τὰ πλεῖστα
μείωσι πλείω· καὶ ὁκόσα ἑκάστῳ· καὶ ἐφ' οἷσι νοσήμα-
σι· καὶ ἐφ' ὧ τε τοῦ νοσήματος ἡλικίᾳ ἰδέᾳ καὶ διαί-
τῃ ὁποία· ἢ ὥρῃ ἔτεος· ὁκοίως ἀγομένη καὶ τὰ τοι-
αῦτα· διὰ γὰρ τούτων ὡς ὁρᾷς καθολικώτερον ἡ-
μᾶς διδάσκει παραινῶν καὶ τὰς φύσεις τῶν φαρμάκων
εἰδέναι· καὶ τὸν καιρὸν ἐξετάζειν· ἐν ᾧ τις τὸ φάρμακον

περὶ τῶν βλαπτόντων ἰδιαζόντως μέρη τινὰ τοῦ σώματος:~

μέλλει λαμβάνειν. καὶ τὰς κράσεις τῶν λαμβανόντων ἐπι-
βλέπειν. εἰσὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς, οἱ μὲν, καθόλως λαμβάνειν δυνά-
μενοι. ὡς καὶ πιεῖν αὐτὰ πολλάκις. ἢ κατὰ μηδὲν ὑπ' αὐτῶν
κακοῦσθαι. ἀλλ' ἐνίοις γε καὶ τροφὴν αὐτοῖς γίγνεσθαι, αὐτὸ τὸ
φάρμακον. ἔνιοι δὲ ἀφυῶς οὕτως ἔχουσι πρὸς τὰς φαρμακείας,
ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν χρῆσθαι δύνασθαι. ἀποστρέφεσθαί
τε αὐτοῖς τὸν στόμαχον. καὶ πρὸ τῆς χρήσεως ἐκλύεσθαι γὰρ δή.
ταῦτα γοῦν ὡς ἔγωγε νομίζω, καὶ τῶν παλαιῶν ἰατρῶν
οἱ ἄριστοι παρ' αὐτοῦ μαθόντες, οὕτως ἀρίστας καὶ τὰς συν-
θέσεις ἐποιοῦντο τῶν φαρμάκων, ἐκ τῆς ἑκάστου φύσε-
ως αὐτῶν τὴν τέχνην τῆς συνθέσεως ποιούμενοι. καὶ τὰ μὲν
ἐπιτεταμένα ταῖς ποιότησιν αὐτῶν. τῇ τῶν ἄλλων μίξει
καθαιροῦντες. ὁμοίως δὲ καὶ ἀμβλύνοντες τὰ
δριμέα. καὶ ὅλως πρὸς τὴν ἑκάστου λοιπὸν τῶν παθῶν
διαφοράν, καὶ τῶν ἀνθρώπων συγκρίσειν αὐτέχνως τοῖς φαρ-
μάκοις χρώμενοι. διόπερ οἶμαι καὶ ταύτην τὴν θηριακὴν
περὶ ἧς ἡμῖν ὁ πᾶς οὗτος λόγος φιλοτίμως τεχνολο-
γῆσαι, ἐκ πλείστων καὶ τῶν καλλίστων φαρμάκων ἐσκεύα-
σαν. λογισάμενοι γὰρ τῶν πονηρῶν θηρίων τὰ δήγμα-
τα ὅτι ἄφυκτα, καὶ τῶν δηλητηρίων φαρμάκων τὰ σύμ-
πτώματα ὅτι θανατικά, προσέτι λογισάμενοι δὲ
καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων αὐταῖς φύσεσι πολλὴν οὖσαν διαφοράν.
καὶ ὅτι ἄλλο φάρμακον ἄλλῳ ἁρμόζειν πέφυκεν, ἑκόντως
αὐτῆς ἀκριβῶς τε καὶ ποικίλως ἐποιήσαντο τὴν σκευασίαν.
ὡς διὰ τοῦτο καὶ πλείστως αὐτὴν ἐπὶ τούτων ἁπάντων
τυγχάνειν τοῦ τέλους. καὶ διὰ τὸ ἀναγκαῖον τῆς χρείας,
καὶ περισπούδαστον πάνυ τοῖς ἀνθρώποις γενέσθαι. οὐδὲν
γὰρ ἐμοὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ χαλεπώτατον εἶναι δοκεῖ τῶν
δηλητηρίων φαρμάκων. καὶ τῶν δακετῶν τούτων
θηρίων. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν δεινοτάτων, καὶ φυλακὴν

ἔχειν τὴν ἀπὸ τῶν φυτῶν(?). ταύτην δὲ τὴν μεγίστην τοῖς
ἀνθρώποις(?) ἐπιβουλὴν ἐξεργάζονται. διὰ γὰρ τὸ ἀφύλακτον τις
οὐκ εἰδὼς ἑαυτῷ πολλάκις προσφέρει τὸ φάρμακον. ἢ
ἄλλως ἀγνοῶν ἤτοι δηχθεὶς ὑπό τινος θηρίου, αἰφνίδι-
ον τελευτᾷ. ἐμοὶ δὲ καὶ ἐξ ἱστορίας τις ἐμήνυσε λόγος
ὡς ἄρα πολεμῶν Ῥωμαίοις τις ἐθελῶν, καὶ τὸ δεινὸν(?)
ἐκ τῆς στρατιωτικῆς τάξεως οὐκ ἔχων. ἀνὴρ δέ φησιν
ὁ Καρχηδόνιος οὗτος ἐμπλήσας πολλὰς χύτρας θηρίων
τῶν ἀναιρεῖν ὀξέως δυναμένων, οὕτως αὐτὰς προσέβαλε
τοὺς πολεμίους. οἱ δὲ, τὸ πεμπόμενον οὐ νοοῦντες,
καὶ διὰ τοῦτο ἀφύλακτοι μένοντες, οὐ γὰρ ἦν τοιαῦτα
ἐθισμένα ἐν τοῖς πολεμίοις πέμπεσθαι μέλη(?), ταχέ-
ως ἐμπίπτοντες ἀπέθνησκον. καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ὁ ἀνὴρ
οὗτος τῇ τοιαύτῃ πρὸς τὸ πολεμεῖν πανουργίᾳ, ὥσπερ
τι καὶ αὐτὸς θηρίων ὑπάρχων, διέφυγε τῶν ἐναντί-
ων τὰς χεῖρας. διόπερ οἶμαι καὶ εἰς τὰς τοιαύτας χρείας
ὑμῖν τοῖς ὑπερέχουσι, καὶ τοῖς τῶν στρατοπέδων ἄρ-
χουσιν, ἀναγκαῖον ἔχειν καὶ τοῦτο τὸ φάρμακον. διὰ
τὴν τοῦ πολεμεῖν ἐνίοτε γινομένην ἀνάγκην. πάλαι
μὲν οὖν καὶ ἄνευ τῆς τῶν θηρίων μίξεως σκευαζόμενον τὸ
φάρμακον, ὁμοίως ἐποίει πρὸς τὰ τοιαῦτα καρτερῶς.
ἄρτι(?) δὲ τῶν ἰατρῶν φιλοτίμως πρὸς τὴν κατασκευὴν
αὐτῆς ἐχόντων, καὶ ἄλλο ἄλλως συμμίσγειν ἐπινοούν-
των, οὕτως τις προσεπενόησε καὶ ἔμιξεν αὐτῇ τὰ θη-
ρία. Ἀνδρόμαχος δέ φασιν οὗτος ἀνὴρ ἦν ἀξιόλογος
ἰατρὸς. καὶ οὐ πολὺ πρὸ ἡμῶν γεγενημένος. σὺν τῷ(?)
γὰρ τῷ Νέρωνι· ᾧ καὶ προσεφώνησε γράψας αὐτὴν ἐν ἔ-
πεσι. καὶ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ τὴν σκευασίαν. καὶ
παραθήσομαί γε σοι αὐτὰ τὰ ἔπη. ἵνα μηδὲ τούτων
ἀνίστορος ἧς, οὕτω φιλόκαλος ὤν. ἐκεῖνο πρότερον

πόθεν θηρι-
ακή:—

ἐπειρ· ὅτι διὰ τρόπον τὸν ἄνδρα ἐποίησαν τὰ μίξαντι τῷ
φαρμάκω τὰ θηρία ἀπότως· οὐχ ὅτι μόνον πρὸς τὰ παρὰ
τῶν δήγματα ἁρμόζει καλῶς θηριακὴ ἀντιφάρμακον περὶ
ἡμῶν, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ θηρία λοιπὸν ἐν τῇ σκευασίᾳ
μιγνύμενα ἔργα, προσηκόντως ἐξ ἀμφοτέρων τῶν σημαι-
νομένων, ἑτοίμως ἂν θηριακὴ λέγοιτο. ὃ δὲ τὰ ἔπη ταῦτα:—

κλῦθι πολυχρονίου βριαρὸν σθένος ἀντιδότοιο·
καῖσαρ ἀδειμάντου δῶτορ ἐλευθερίης:—
κλῦθι γέρων ἱλαρῶ μιν ἐπικλείουσι γαλήνω·
εὔδιον· ἢ κυανῶν οὐκ ὄθατα λιμένων·
γλάττιος μήκωνος ἀπεχθέα δράγματα θλίψας·
χανδὸν ὑπὲρ πυγγῆς χεῖλος ἔχει κύλικος·
οὐδ' ἀκωνίτου πλησθεὶς γένυν· οὐκ ἀκονήτου·
μέμψαιτο δ' οὐ ψυχρὸν χυλὸν ὑοσκυάμου·
οὐ θερμὸν θάψον τε καὶ ὠκύβορον πόμα μάδης·
οὐδ' ἔμεν αἱμηρῶν ἑλκικὰ κανθαρίδων·
τύμματα· καὶ ξηρῆς δίψαδος οὐκ ἀλέγοι·
ἀσπὶς ἀδηρίτων ἰὸν ἔχουσα γόων·
καὶ κατὰ φολίδων θερμὸς ἐνερθεμένοι·
αἱμόρρους τοιῷ δαμναμένη πόματι·
ἀνέρα· φρικαλέον δ' ἄλγος ἔθηκε πόνων·
βοσκόμενος θερμῆς ἤρξατο πρῶτον ἅλης·
ἀπτόμενος γλυκεροῦ τέρμα φέροιο βιότου·
κλιβυκῶ στείχων οὐκ ἀλέγοιο ψάμαθον·
οὐδέ τις ἢ δὴ φρῦνος ἐνὶ ξηροῖς βοσκόμενος πεδίοις·
καὶ θοὸν ἴκοιο ἆσθμα κυλινδόμενον
κύματι ἠκωφὸν κῦμα βιαζόμενον
εὔτερον ἢ τανάου σφυγμὸν ἔχωσι κύκλου·
καὶ μερόπων χροῒ πάμπαν ἀνηγάμενοι,
ἀκαὶ σφίγμα κρουζεὺς πετάσειε πέρας,

φεύγουσι σφετέρων ἤθεα κηδομένων·
ξῦσαο ὕδερ κλώνουσον ἐπεσσομένῳ·
τῷ καὶ ἐρχομένης, οὐκ ἀλέγοις φθισίος·
στόματος ἤερ βυθοῦ ἄλγος ὀπισθοτόνου·
λοξὸς ἀναθλίβων πνεύμονα κοῦφον ὑμῶν·
ἕλκεος· ἢ καί που δαμναμένοιο πόρου
ὀρμῶ, ἢ κενεῶ σεύμενος ἐς κυθέρω·
θαρσῶν ταύτῃ ἐξελάσαιο δύνῃ·
οὐ ζοφεροῦ ἔχιός τε καὶ ἀλγεινοῖο κεράστου,
σκορπίος οὐκ ἐπὶ τοῦδε κορύσσεται. οὐδὲ μιᾶς αὐτῇ.
οὐ μὴν ἀπεχθόμενος καὶ δρυὰς ἀντιάσειεν.
οὐκ ἀλέγοι δρυΐνα. ἀναίμακτον δὲ ξαίοι.
ἡ μὲν ἀπαχθέντα φαλάγγια οἵνεσι οὕτως.
ἡ χύδρος. οὐκ ἐπὶ χέρσον, ὅθεν δαίτα καρηνὸς ἄεθλα.
χερσύδρος· θανάτῳ πεπαλαγμένα χείλεα σύρων.
τῇ, πίσυνος λημῶσι θέρους ἐπὶ τερσαίνοισας.
ἡ δὲ μένα ἀμφίσβαινα φέρει μόρον.
ῥεῖα δὲ καὶ στομάχοιο φέροις ἄκος οἷ δ' ἤναντο.
ἢ ὁπόταν περὶ γαστρὶ κυκώμενον εἶδαρ ὀπιπνᾶ.
ἢ ὅτε ἐνὶ στροφάλιγγι ἀπηνεῖ κυμήνᾳ.
ἢ ὁπόταν χολόεντος ὅλον δέμας ἔξοχα δεύῃ:
ἢν τέρον ἰλαόκων τρηχὰ ὀπηνέα· μηδ' ἐπιθοίνῳ,
νεῦσοι. μοῦνον δὲ καὶ τῇ φρεὰ θυμὸν ἔχοντες,
ἢ δὲ ὅπου ἢ κακοεργοῖ ἰδοιο ἐπὶ σώμασιν ὦρσον,
καὶ φάε ἀμβλεῖαν ἀφαρ λάμπεσθεν ὀπωπῶν.
οἳ καὶ τετάνοιο. καὶ ἐρχομένοιο τενόντων.
ἢ τάξα καὶ θώρηκος, ὅσσω ὅτ' ἐσχῶ ἐπὶ χώρῳ.
ἢ ὅτε φρεῖ καλέω τὶς ἔχει περὶ κυστιναίῳ.
οὖρον ἐπιφράσσοιτο ὅτε σχέτο πολλάκι καυλός.
νεφρῶν δ' ἠνίκα φῶτα κατίξοι ἄλγος ἐπείγοι.

καὶ μογερῶν στερνῶν ἀπολύσειας ἔμπυον ἰλῦν.
πνιγομένη πολλαῖς μέχρις ἐπηελίουσ.
δύσπνοον. ἢν τοίοις παραθέμενος πόσιος.
φεύξαιε κ᾽ εὐόδμω γαῦρος ἐπαντιόωντω.
πέλμασι καὶ πολλοῖς κευπλόμενον πετάλοισ.
θερμὸν ὕδωρ τρισσῶν κιρνάμενος κυάθων.
ἄλλοτε καὶ διπλῶ ἑοῖς ποσὶν ὀρνύμενοι.
ὅσσοισ ἀλγεινὸς λάμπεται ἥλιος.
εὐνάστειραν ἔχοισ τειρομένων, πρὸ ποσὶν.
ἢ μογερὸν κυάνου πόμα λάβοι θανάτου,
δαμναμένοισ ἰλαρῶ παραθέμενος κύλικα.
γηθαλέουσ ταύτῃ καί σαρ ἀναδύνῃ.
τολμηρῇ μαρπτῶν χερὶ θοαῖς ὄφιασ.
κεύθουσι στενοὶ πάμπαν ἔνερθε μυχοί.
διζόμενοι χλοεροῦ σπέρμα λαβεῖν μαράθρ.
πιαῖνον σφαλοῖς ἄλγεα βουπλάταις.
τέμνοις. καὶ καινὰς γαστέρας ἐξερύοις.
λυγρὸν ὑπουραίω ἰὸν ἔχοντα φολίδα.
ὅσον πυκνὰ καὶ ὀχρὸς ἄνερθε βάθος.
ἐκ τοῦ ἔχων, ἱλαρῷ δέχεται ἐν τολίω.
καταθέμενοσ πύρσου σαρκὸσ ἐπιφλεγέτω.
κλῶνασ ἐχιδναίησ ἀρκισσωθομένας.
καὶ κακὸν οἰδηκνῶτον ὕπερθεν ἔχισ.
ὄφρα κὰσ ἐντύναιτο σαρκὸσ ἀφερθομ.
ἀχραίνει καὶ λοιμὸν ἄπηρα, πᾶσαν ἐπῆω.
καὶ κυνὸσ ὑδροφόβω γενύων λύσσων ἀνεῖργω.
τῆς, δὴ τοι κυάμοιο τόν, εὔσκιον ἔτρεφεν ὕδωρ.
νείλου κυάμοιο διαβάρος ἄμμιγα σχεύας.
πίνοιεν δ᾽ ὅτε κοῖτον ἄγοι κνέφας ἄλλοτε δ᾽ ἠοῦσ.
ἦ οὖσ μὲν κεράσαιο παρηγορέουσ κακοῦ ὀρμῶ,

νῦν τι δ' ὁμῶς ὅσσοισι περὶ πνῶν ὕνος ἔπλετο φρύνη,
ἰοβόλων δ' ἢν καί τις ὑπὸ γναθμῇσι δαμείη.
ἴσω αὖ τι γαστρὸς ἀφραίων τε καὶ ἠῶ.
καὶ πυκνὰ σπενδόντας ἀγροῖς ἐπὶ ποῖτον ἑτοίμως.
πρῶτα μὲν ἀλγινόεσσαν τὸ καρηβαρέας ἐμπεράμος φῶς.
τοῦ σὺ ἠδ' ἀργυρέου ἀποχεύματος οὐκ ἐπὶ γαίῃ.
ἀδρίνῳ δὲ ἐφάλλῳ ἀγχοῦ τὸν βόσκοντας ἀνάλτους.
ὀξὺ τέρω τό, τί ἐκ ποίη ἀφεὶς πίσῃ ἐξ οἴνου σπαρῶν.
τῶν δ' αὖ τῶν οὐράς τε καὶ ἰοβόλ' ἀπονοσφάς,
οὗλα γὰρ ἀμφοτέρωθεν φέρει ἐπὶ τύμμασι ἰχῶρα.
τοὔνεκα οἱ τμηθεὶς κατ' αὐχένα ἠδὲ καὶ ἄκρα.
λοίγια δ' ἐπαλακοῦσι σῷ αἵματι. τῶν ἄπο περξ
ὁππότε δὴ τὰ γένοιτο, τότε ἐν κεραμηίδι χύτρῃ
ὕδατι ἐγχεύσας ὅσον ἀρκίον καὶ ἀνήθου.
ἠνίκα δ' ἀσκολίαι μὲν ἀπορρέωσι ἀκάνθας.
ἐκ τοῦ ἐλοίξαντα, κατὰ ψύχον κυκεῶνα.
ἐξ ὀπτῶν τι ὄντας ἀπορρίψαντα ἀκάνθας.
πάμπαν ὑπὸ δὴ φρουχερὸς ἐλεγχομένας.
ἴσσον τε ἐσθίναι σαρκὸς δ' αὖ αἰτοτροχοῦσι.
ἀλθήσονι ἱεροῦ καὶ αἴθες ὑπὲρ δαπέδου.
σκαντὶ περὶ πλάτανον θάλπει κατὰ φλοιῷ.
ἐν τύναιο ποδὶ ἥσυχα ἐρμάδι αἰομένης.
καὶ τ' ἔτι καὶ τρισσῶ σαρκὸς ἐχθρὸς μερίδα.
εὖ δ' ὑπὲρ ὠμῖ ξαρσοῦ δονέων, μυχόθεν.
τοῦσδε καὶ κελιτύχαιο τερσομένους.
δοιὰ τὼ πέμπτω παρθέμενος δὲ κάδα.
καὶ δολιχὸν σαθμῷ τόσσον ἔχοι σε περί.
μάγματος ἢ δὲ ὑγροῦ τόσσον ἐφελκομένου.
φύλλα καὶ ἰλλυρίῳ ἴριδα κατθέμενος.
τόσσον καὶ γλυκερῆς σπέρματα βουνιάδος.

βαλσάμου ἀουζίης εὔδοθεν αἰνύμενος.
ἀγαρικὸν τούτοιο ἰσοβαρὲς θέμεναι.
καὶ κρόκου ὄναιτρον, ἀρέψατο κωρύκιον.
καὶ σχοῖνον νομάδων θαῦμα φέροις ἀρράβων.
ἄμμιγα κυανέω καταθέμενος πέπερι.
καὶ ῥῆον. στίχας δ' οὖν κάπανευ θεμένοι.
δριμύ τε τερμίνθου δάκρυ λιβυστιάδος.
τᾶς δ' οἰὰς δραγμῶν πάντα φέροις τριάδας.
ἢ δ' ἔχα μακηλου ποςθου σάγοι πίτυος.
καὶ νάρδου γαλάτω ἐκομίσεν ἀνής.
αὐαλέου δ' ἐπὶ ταῖσι βάλλοις ἐνερρεός ἄρτου.
πλασσάσθαι. ἐν δ' ὅτε μίνδα κυτὰ περὶ κρέος ὄλμου.
αὐτίκα δ' ἐσκίλλω τρίχωδεος ῥίζα ἄμμιγα φλοιοῖς.
ὄφρα κεν ὀπταλέω τε καὶ οὐ σκληρῷ περὶ κόσσω.
καὶ ῥ' ὅτε θαλπομένη κρῆζοι σέλας ἐκ τ' ὀδεῖ πύρσου.
ὄλμοιο καὶ στρυφνοῖο βάλλοις δυοῖν ὀρόβοιο.
αἴνυσο καὶ δίνην κεντασ ἀναπλάσσε τροχίσκους.
τῶν, δ' ἤτοι δραγμὰς μὲν ὑπὸ πλάστιγγος ἀφέλκοις.
ἥμισυ θηρείοιο βαλὼν τροχοῦ δ' ἐός ἄρτου.
ἴσα δ' ὀποῦ μήκωνος ἔχοι καὶ μάγματος αὕτη.
δώδεκα δ' ἐξηροῖο ῥόδου δραγμαῖσιν ἰσάζοις.
κυανέης μίξαιο μελιπτόρθου γλυκυρίζης.
σκορδίον καὶ κνένον ὀπὸν μίσγεο θυώδη.
τοῖς, ἐπὶ κινάμωμον ἴσα ἔρξεο. μηδέ σε λήθη
ἢ ἔτι καὶ σμύρνης καὶ εὐόδμου κόστοιο.
καὶ κασίῃ ἰνδῷ τε βάλλοις εὐώδεα νάρδον.
καὶ λίβανον μίσγεο. καὶ ἀγλαὼ στήσσο.
δικτάμνου τε κλῶνας ἰδ' ἔχλοερου πρασίοιο.
οὐδ' ἐνὺ πετροσελίνου ἢ δ' εὐώδης καλαμίνθη
ζιγγίβερι θερμὸν. καὶ εὔκλωνον πεντάπετηλον.

αὐτίκα καὶ πολίου πίονας βαρυώδεας ὄλπας.

καὶ στύρακος· κνήκου τε καὶ βοτρυόεντος ἀμώμου·

λημνιάδος μίλτοιο· καὶ ἐκ πόντου παράλοιο·

φοῦ καὶ κηπαίης σπέρμα χαμαιδρυάδος·

μίσγε σὺ καὶ ῥίζης οὐ δίχα γεντιάδος·

βαλσάμου λιπαρὸν κόμμι διηνάμενος.

καὶ ψαφαρὸν στήθεις παρθέμενος σέσελι·

θλάσπη σὺν τούτοισι ἴσον βαρὺ ἐντελέθοι·

καὶ σαγαπηνὸν ἀγροῖσι τετράδα τοσσατίω·

μηδία· καὶ λεπτῶς ῥίζαν ἀριστολόχου·

ἰοβόλων κοίταισ' ἀντία δαιομένην·

χαλβανίδος λιπαρῆς ἰσόμοιρον θέμενος.

ὅσσα περ ὑγροτέροις δάκρυσιν ἐμφέρεται·

ἀκταίᾳ μίσγοιο σὺγ κεράσας μέλιτι.

ἀπέστρεψε καὶ τοῖσδ' ὦμον ἔχουσι λόφοι.

ἱλήκοις ἱλαρῷ δ' αἰενὸν ἀνακτὶ δίδου.

ἵλασε τάσι τῷ σῷ αἰενὸν ἀγωδυνίῳ.

μαλαβάθρου καλὰ φύλλα καὶ ὀπταλέω χαλκίτου.

ἄνισον χυλόν θ' ὑποκυστίδος ἠδ' ἐγύναρπι.

καὶ μαράθρου σπέρμα καὶ ἱερὸν κάρδαμωμον.

δάκρυόν τε μίσγοιο βαλὼν κυανόπου ἀκάνθης.

τόσσον δ' ὑπερικοῦ· τόσον δὲ σὺ μίσγεο ἄμμι.

δοιὰς δ' ἄρα ἕδρας τὰς περ ἴσας ἔμβαλε κάστορος.

δαύκου τε σπέρμα καὶ αἰγαλέω ἄσφαλτον.

ἴσα δ' ὀποῦ πάνακος σύμμισγεο κενταυρίῳ.

καὶ τὰ μὲν ἐνθείη πολίῳ μάλθαξεο οἴνῳ.

κόψας δ' εὖ λεπτῶς τὰ μὲν ξύλῳ δὲ τὰ πάντα.

ἱλήκοις σὺ τῷδε μάκαρ τεκτῆνα ὀπαίων.

ἡρόδος ἢ βουρῖνα καὶ ἀγχίαλη ἐπίδαμνος.

παῖδα τεῶν παιάνα· ὃς εὐαγέοις θυηλαῖς,

Τοιούτων οὖν τῶν ἐπῶν ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἀφυῶς γενομένων
σκέψασθαι ἀναγκαῖον ἐμοὶ γέγονεν· τί δή ποτε πολλῶν
ὄντων τῶν τοιούτων θηρίων οὐχὶ τῶν ἄλλων τινός, ἀλλὰ
τῶν ἐχιδνῶν τὰς σάρκας ἐπιτηδείους εἰς τὴν μῖξιν ἐγκρίνο-
μεν. αὐτὸς μὲν γὰρ ὡς ὁρᾷς, περὶ τούτων, οὐδὲν
ἔγραψεν. ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν τῶν ἄλλων θηρίων αὗται μὴ
τοσαύτην ἐν τοῖς σώμασιν τὴν φθοροποιὸν δύναμιν ἔχειν.

περὶ βασιλίσκου.

ὁ μὲν γὰρ βασιλίσκος. ἔστι δὲ τὸ θηρίον ὑπόξανθον. καὶ ἐπὶ
τῆς κεφαλῆς τρεῖς ὑπεροχὰς ἔχον ὥς φασιν, ὅτι καὶ ὁραθεὶς
μόνον καὶ συρίττων ἀποκτείνει ἀνθρώπους τοὺς ἀκούσαντας
καὶ τοὺς ἰδόντας αὐτόν. καὶ ὅτι τῶν ἄλλων ζώων, εἴ τι
καὶ ἅψαιτο τοῦ ζώου ἀνῃρημένου καὶ αὐτὸ τελευτᾷ εὐθέως.
καὶ διὰ τοῦτο πᾶν αὐτοῦ τὸ γένος τῶν ἄλλων θηρίων ἐγγὺς

περὶ δρυΐνου

εἶναι φυλάττεται. ὁ δὲ δρυΐνος ὄφις ἐν ταῖς τῶν δρυῶν
ῥίζαις τὸν βίον ποιούμενος, οὕτως πονηρός ἐστι πρὸς τὸ δια-
φθεῖραι κακῶς, ὥστε εἴ τις φασὶν αὐτοῦ ἐπιβαίη, ἐκδέ-
ρεσθαι αὐτοῦ τοὺς πόδας. καὶ οἴδημα πολὺ γίνεσθαι
καθόλου τῶν σκελῶν. καὶ ἔτι τὸ θαυμασιώτερον φασίν,
ὅτι καὶ θεραπεύειν τις ἐθέλοι, τούτου τὰς χεῖρας ἐκ-
δέρεσθαι. εἰ δέ τις καὶ ἀμυνόμενος αὐτὸν ἀποκτεῖναι
βούλοιτο τὸ θηρίον, λέγουσι μοχθηρὸν νομίζειν εἶναι πάνυ
καὶ μηδενὸς ἄλλου ὀσφραίνεσθαι δύνασθαι.

περὶ αἱμόρρου.

ὁ δὲ αἱμορ-
ροῦς καὶ ἡ αἱμορροῦς τοῖς ἑαυτῶν ὀνόμασιν ὁμοίαν ποιοῦνται
τῶν ἀνθρώπων τὴν διαφθοράν. αἱμορραγοῦντες γὰρ διὰ
τοῦ στόματος καὶ τῶν μυκτήρων καὶ τοῦ παντὸς σώματος,
οὕτως ἀπόλλυνται, ὥσπερ γε καὶ οἱ ἀπὸ τῆς διψάδος

περὶ διψάδος.

ὑπὸ τοῦ καύσου διαφθειρόμενοι κακῶς. καὶ γὰρ οὗτοι δι-
ψῶντες πάνυ καὶ διακαιόμενοι σφοδρῶς ἔτι τε καὶ διαρρη-
γνύμενοι, τελευτῶσιν.

περὶ ἀκοντίου

ὁ δὲ ἀκοντίας ἐκτείνας ἑαυτὸν
πάνυ, καὶ ὥσπερ τι ἀκόντιον ἐφαλλόμενος τοῖς σώμασιν,

οὕτως ἀναιρεῖ. καὶ τῶν ἀσπίδων ἡ λεγομένη πτυὰς ἐπανα-
τείνασα τὸν τράχηλον, καὶ συμμετρησαμένη γε τοῦ
διαστήματος μῆκος, ὥσπερ τι λογικὸν γινόμενον τὸ θη-
ρίον, εὐστόχως ἐμπτύει τοῖς σώμασι τὸν ἰόν. τούτων
γοῦν φασι τῶν θηρίων τινί, τριπλοῦν γάρ ἐστι τὸ εἶδος τῶν ἀ-
σπίδων, ταύτης τε καὶ τῆς μὲν χερσαίας λεγομένης, τῆς
δὲ χελιδονίας καλουμένης, τὴν βασιλίδα Κλεοπάτραν βου-
ληθεῖσαν λαθεῖν τοὺς φυλάττοντας, ταχέως τε καὶ ἀνυπό-
πτως ἀποθανεῖν. ἐπεὶ γὰρ αὐτὴν ὁ Αὔγουστος νικήσας τὸν Ἀν-
τώνιον, ζῶσαν λαβεῖν ἐβούλετο καὶ ζῆν, καὶ διὰ σπουδῆς
φυλάττειν ὡς εἰκός, ἵνα δείξῃ Ῥωμαίοις ἐν τῷ θριάμβῳ
οὕτω διάσημον γυναῖκα. ἡ δὲ συνεῖσα φασὶ τοῦτο, καὶ
ἑλομένη μᾶλλον ἔτι βασιλίζουσα ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι,
ἤπερ ἰδιῶτις Ῥωμαίοις φανῆναι, τότε ἐμηχανήσατο
τῷ θηρίῳ τούτῳ τὸν θάνατον αὐτῆς γενέσθαι. καὶ φασί γε
αὐτὴν καλέσασαν τὰς πιστοτάτας δύο γυναῖκας. αὗται
δὲ ἦσαν αἱ περὶ τὸ κάλλος αὐτῆς ἐς τὸν κόσμον τοῦ σώ-
ματος ὑπηρετεῖν ἡρμοσμέναι. καὶ τοῖς ὀνόμασιν λεγό-
μεναι Νάειρα καὶ Χαρμιόνη. ἡ μὲν ἀναπλέκουσα τὰς
τρίχας εὐπρεπῶς. ἡ δὲ ἀποτέμνουσα τὰς ὑπεροχὰς
τῶν ὀνύχων εὐφυῶς. εἶτα κελεύσασα σταφυλαῖς τε καὶ
σύκοις κεκρυμμένον εἰσκομισθῆναι τὸ θηρίον ἵνα ὡς
ἔφην τοὺς φυλάττοντας λάθῃ, προπειράσασθαι μὲν αὐτὸ
πρότερον ἐπὶ τούτων τῶν γυναικῶν, εἰ ὀξέως ἀναιρεῖν
δύναται. καὶ μετὰ τὸ ταύτας ταχέως ἀνελεῖν, λοιπὸν
αὐτῇ ἐφεῖσθαι καὶ τὸν Αὔγουστον πάνυ καταπλαγῆναι
λέγουσι. τῶν μὲν, μέχρι τοῦ συναποθανεῖν αὐτῇ τοσαύ-
την φιλοστοργίαν. τῆς δὲ τὸ μὴ βουληθῆναι ζῆν δουλικῶς.
ἀλλ᾽ ἑλέσθαι μᾶλλον ἀποθανεῖν εὐγενῶς. καὶ γὰρ λέγου-
σιν αὐτὴν εὑρεθῆναι τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ

περὶ πτυάδος.

κειμένῳ. καὶ τηροῦσαν τὸ διάδημα ὡς ἔθος· ἵνα καὶ
μέχρι τοῦ τέλους τοῖς ὁρῶσι βασίλισσα οὖσα βλέπηται· ὥσπερ
καὶ ὁ τραγικὸς ποιητὴς ἡμῖν λέγει τὴν Πολυξένην· ὅτι καὶ
αὕτη καίτοι θνήσκουσα, ὅμως πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχη-
μόνως πεσεῖν. οἱ δὲ τὸ μὲν τῆς γυναικὸς πρὸς τὸ λαθεῖν
εὐμήχανον· τοῦ δὲ θηρίου πρὸς τὸ ἀποκτεῖναι ταχὺ
βουλόμενοι ἡμῖν δεῖξαι τῷ λόγῳ, λέγουσιν αὐτὴν ἐνδακεῖν
τὸν ἑαυτῆς βραχίονα· μεγάλως πάνυ καὶ μακρῶς τῷ δή-
γματι. ἐργασαμένην δὲ ὅτι σκεῦος εἰσκομισθῆναι
αὐτῇ τὸν ἰὸν τοῦ θηρίου· καὶ ἐγχέαι τῷ τραύματι· καὶ οὕ-
τω διαδοθέντος αὐτοῦ, μετ' οὐ πολὺ λαθοῦσαν τοὺς
φυλάσσοντας, εὐκόλως ἀποθανεῖν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν,
οὐκ ἀπειρίας τῶν ἱστορικῶν· διὰ τὴν σὴν ἐν πᾶσι τοῖς
λόγοις φιλοτιμίαν. καὶ ἵνα διὰ τούτου τὴν ὀξύτητα
πρὸς τὸ ἀποκτεῖναι τούτων τῶν θηρίων ὑπομνήσω σε.
ὀξέα γὰρ ἀληθῶς πρὸς τὸ ἀναιρεῖν ταῦτα τὰ θηρία.
καὶ πολλάκις γὰρ ἐθεασάμην ἐγὼ ἐν τῇ μεγάλῃ Ἀλεξαν-
δρείᾳ τὸ τάχος ὑπ' αὐτῶν γιγνομένου θανάτου. ὅταν
γάρ τινα τούτῳ τῷ νόμῳ τῆς κολάσεως κατακριθέντα,
φιλανθρώπως καὶ ταχέως ἀποκτεῖναι θέλωσι, προσβάλ-
λοντες αὐτῶν τοῖς στέρνοις τὸ θηρίον, καὶ ποιήσαντες
ὀλίγον περιπατῆσαι, οὕτω ταχέως ἀναιροῦσι τὸν
ἄνθρωπον. ὅρα οὖν ὅπως ἡμεῖς δεόντως οὐδὲν τῶν τοιού-
των θηρίων ἐγκαταμίγνυμεν τῷ φαρμάκῳ διὰ τὴν
τοσαύτην ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν φθοροποιὸν δύναμιν.
καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἐχιδνῶν οὐχ ὅλα τὰ ζῷα εἰς ἀντίδοτον
πέμπομεν. ἀλλ' ἀποτέμνοντες τὰς κεφαλὰς καὶ
τὰς οὐρὰς, οὕτω τοῖς ἄλλοις αὐτῶν σώμασιν εἰς τὴν
μῖξιν χρώμεθα. καὶ τοῦτο οὐ παρέργως· οὐ γὰρ ἄνευ λόγου
τινὸς ποιούμενοι. ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ κεφαλαὶ τὸν κάκιστον

περὶ ἐχιδνῶν.

τῶν γλυμμῶν αὐτοῦ γονίου ἐν αὐταῖς ἔχουσι· διὰ ταῦτα ἀπο-
κόπτειν αὐτὰς πειρώμεθα. ἵν' ὀλιγώτερον τῆς ἀπ' αὐτῶν
δυνάμεως, ἔχῃ τὸ φάρμακον τῆς τούτων φύσεως, μετα-
βλητικήν τινα δύναμιν, εἰς τὸν ἰὸν ἐχούσης. ὥσπερ δὴ
καὶ ἐν ταῖς παρασπάταις τὸ σπέρμα. καὶ ἐν τοῖς μαζοῖς
τὸ γάλα μεταβαλλόμενον γίνεται. ἡ δὲ ἔχιδνα τοῦτο
τὸ ζῷον, τῶν ἄλλων ἁπάντων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ δια-
φθεῖραι κακῶς, ἐπιτηδειοτέραν ἔχει. φασὶ γὰρ αὐτὴν
ἀνοίγουσαν τὸ στόμα πρὸς τὸ δέξασθαι τοῦ ἄρρενος τὸν
θορὸν μετὰ τὸ λαβεῖν, ἀποκόπτειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν.
καὶ τοῦτον αἴτιον εἶναι τῆς πονηρᾶς συμπλοκῆς τὸν τρό-
πον. εἶτα ἀπὸ τοῦ σπέρματος τὰ ζῷα γενόμενα, κατά
τινα φυσικὴν ἄμυναν, ἀναβιβρώσκειν μὲν τῆς μητρὸς
τὴν γαστέρα. ἐκθρώσκειν δὲ εἰς τὰ ἔξω. καὶ οὕτως
αὐτὰ εἰς ἐκδικίαν τοῦ πατρὸς, ἀναιρεῖν τὴν μητέρα. ἅπερ ἡμῖν
ὁ καλὸς Νίκανδρος ἐν τοῖς ἔπεσιν αὐτοῦ οὐκ ἀφυῶς γρά-
φει. καὶ ἔστι τὰ ἔπη ταῦτα.

μὴ σύ γ' ἐνὶ τριόδοισι τύχης ὅτε δῆγμα πεφυζώς.
περκνὸς ἔχις θύησι τυπὴν τῆς χολοέσσης ἐχίδνης.
ἡνίκα θορνυμένου ἔχιος θολερῷ κυνόδοντι,
θουρὰς ὀδὰξ ἐμφῦσα, κάρην ἀπέκοψεν ὁμεύνου.
οἱ δὲ πατρὸς λώβην μετὰ κίαθον αὐτίκα τιτθοί.
γεινόμενοι ἔχιες ἐπεὶ διὰ μητρὸς ἀραιῶν.
γαστέρα ἀναρρήξαντες, ἀμήτορες ἐξεγένοντο.

Τὰς δὲ οὐρὰς καὶ αὐτὰς ἀφαιροῦμεν τὰ ἔσχατα τοῦ σώματος
ὡς οὐρὰς οὔσας μέρη. καὶ ὡς οἶμαι, τὸ ὑδαρότερον τῆς
οὐσίας ἔχοντας ὡς μᾶλλον. καὶ πλείονα τὴν ὁλκὴν διὰ
τὴν κίνησιν ποιούμενα. ὥσπερ τὰ πρὸς ταῖς οὐραῖς τῶν
ἰχθύων μέρη διὰ τὴν πολλὴν κίνησιν τροφιμώτερα εἶναι
λέγουσι. μὴ θαυμάζῃς δὲ εἰ μετὰ τὴν τούτων ἀποκοπ-

τὰ λοιπὰ σώματα τῶν ζώων ἰσχυρότερον ποιεῖ τὸ φάρμακον τῆς
ἐμφύτου πρὸς τὸ σώζειν δυνάμεως. καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς τ...
σαρξὶν αὐτῶν καταμεμιγμένης ὥσπερ δὴ καὶ ἐπ' ἄλλων

ὅτι τινῶν ζώων μέρη τινὰ τῶν παθῶν ἰᾶται.

ζώων, πολλὰ τῶν μερῶν, οὐκ ὀλίγα τῶν παθῶν ἀγωνι-
στικῶς θεραπεύεσθαι οἴδαμεν. ἔνιοι γοῦν βοηθοῦσιν
αἱ κεφαλαὶ τῶν μυῶν. καυθεῖσαι γὰρ καὶ μετὰ μέλιτος
χριόμεναι, τὰς ἀλωπεκίας ἰᾶσθαι δύνανται καὶ τοῦ ἱκτί-
νου τὴν κεφαλὴν φασὶν ὁμοίως τοὺς ποδαγριῶντας ὠφελεῖν.
ἔτι καὶ τῆς ξηρανθείσης ἄνευ τῶν πτερῶν ὅσον τοῖς τρισὶν
δακτύλοις ἐπὶ πάσας ὕδατι πίνειν ἐθέλοι. καὶ τῶν

ἡ μέρη τινὰ μο-ρίχ ἰᾶται τινὰ παθῶν τινῶν.

μερῶν δὲ πολλάκις αὐτὰ μόνα τὰ μόρια τινὰ τῶν παθῶν
ἰᾶσθαι δύναται. ὁ γοῦν τῆς καμήλου ἐγκέφαλος ξηραν-
θείς, καὶ μετ' ὄξους πινόμενος, ἐπιληπτικοὺς ἰᾶται
καὶ ὁ τῆς γαλῆς ὁμοίως. ὁ δὲ τῆς χελιδόνος μετὰ μέλιτος
πρὸς ὑπόχυσιν ποιεῖ. καὶ ὁ τῶν προβάτων σκευασθεὶς ὁμοί-
ως ταῖς τῶν παίδων ὀδοντοφυΐαις ἀκριβῶς βοηθεῖ. τοῦ δὲ ταύ-

περὶ ταύρου κέρατος.

ρου κέρατος τὸ ξύσμα μεθ' ὕδατος πινόμενον αἱμορραγί-
ας ἐπέχει. καὶ οἱ μηροὶ δὲ καιόμενοι, ἐπέχουσι τὸ αἷμα.
πολλάκις δὲ καὶ τῷ γαστέρα λελυμένῃ, τὸ αὐτὸ τοῦτο

περὶ ἐλάφου.

ἵστησι. τὸ δὲ τοῦ ἐλάφου κέρατος ῥίνημα καιόμενον καὶ
μετ' οἴνου λειούμενον, εἶτα περιπλασσόμενον τοὺς σειομένους
ὀδόντας πήγνυσιν. ὥσπερ δὴ καὶ τὸν ἀστράγαλον τῆς βοὸς
τοῦτο ποιεῖν δύνασθαι λέγουσιν. ἐξαίρει δὲ καὶ στρογγύλας
ἕλμινθας μετὰ μέλιτος πινόμενος. καὶ μετ' ὀξυμέλιτος
σπλῆνα τήκει. καὶ τὰς λεύκας καταχριόμενος. συμμέτρως

περὶ ὄρχεων κάστορος.

δὲ ἀφροδισιαστικοί. οἱ δὲ τοῦ κάστορος ὄρχεις ὁμοίως
πινόμενοι, σπασμοὺς ἰῶνται. πολλὰ δὲ τῶν ζώων καὶ τὰς
χολὰς ἑαυτῶν ἔχει βοηθεῖν τὸ αὐτό, δυναμένας καὶ τὰ στέα-
τα καὶ τοὺς μυελοὺς καὶ τὸ γάλα καὶ τὸ δέρμα καὶ τὸ αἷμα
αὐτό. καὶ τῶν ὄφεων τὸ τὸ γῆρας. ἤδη δὲ καὶ τὰ ἀφόδους

αὐτῶν ὠφελούσας τινὰς ἴδομεν. ἡ γοῦν τῆς βοὸς ἄφοδος
ξηρὰ κεκομμένη καὶ διδομένη τρισὶ κοχλιαρίοις σὺν ὑδρω-
πικοῖς βοηθεῖ. καὶ ἡ τῶν μυῶν ἄφοδος λεία μετ᾽ ὄξους, ἀλω-
πεκίας θεραπεύει. ἐν ποτῷ λαμβανομένη, τοὺς ἐν κύστει
θρύπτει λίθους. τὸ δὲ τοῦ χηνὸς στέαρ, τὰς φλεγμονὰς μετὰ
ῥοδίνου ἰᾶται. καὶ ὁ τοῦ ἐλάφου μυελὸς παρηγορικώτατον
φάρμακον. τὸ δὲ τῆς βοὸς γάλα πινόμενον, δυσεντερικοῖς
βοηθεῖ. τῆς δὲ ὑαίνης ἡ χολὴ μετὰ μέλιτος, πρὸς ὀξυδερκί-
αν ποιεῖ. καὶ τὰς ὑποχύσεις διασκεδάζει ἐγχριομένη. τοῦ δ᾽ ἱπ-
ποποτάμου τὸ δέρμα καιόμενον, καὶ μετὰ ὕδατος
λεῖον ἐπιτιθέμενον, φυμάτων ὄγκοις πεπτικὸν γίνεται:-
ὥσπερ δὴ καὶ τὸ ἔχεως δέρμα, λεῖον ἐπιτιθέμενον, ταῖς
ἀλωπεκίαις, θαυμαστῶς ἀναφύει τὰς τρίχας. τὸ δὲ
τῆς ἀσπίδος γῆρας τριφθὲν μετὰ μέλιτος, καὶ ὑπαλει-
φόμενον, ὀξυδερκέστατον ποιεῖ. καὶ ὅλως πολλή τις ἐστὶν ἡ
τῶν τοιούτων ὕλη. ἣν οὐκ εὔκαιρον εἶναι νομίζω νῦν ἀνα-
γράφειν. ἵνα μὴ μακρὸς ὑμῖν ὁ λόγος γένηται. ἀρκούντων
εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ λεγομένου, καὶ μόνων μοι τῶν προειρη-
μένων. ἐκεῖνο δὲ ἀναγκαῖον εἰδέναι, ὅτι τῶν ζώων καὶ
αὐτῶν ὅλα τὰ σώματα πολλάκις τοῖς αὐτοῖς βοηθεῖ. καρκῖνος
γοῦν ὁ ἀπὸ τῶν ποταμῶν, λειωθεὶς καὶ καταπλασθεὶς, ἀνα-
βάλλει τοὺς σκόλοπας. καὶ τὰς ἀκίδας. καὶ ἡ κάρις
ὁμοίως λειωθεῖσα. μετὰ βρυωνίας ῥίζης πινομένη ἕλμιν-
θας ἐξάγει. ὁ δὲ σκορπίος σὺν ἄρτῳ ἐσθιόμενος ὀπτὸς, θρύπτει
τοὺς ἐν τῇ κύστει λίθους. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ γῆς ἔντερον μετ᾽ οἴνου
πινόμενον, τὸ αὐτὸ ποιεῖ. ἐὰν δέ τις αὐτὰ τρίτον ἐν μελικράτῳ
λάβοι ἡμιτριταίων, εὐθέως καθαρθεὶς ἀπαλλαγήσεται:- πολ-
λάκις δὲ καὶ σαυροδίνη κεκομμένη ἐπιτεθεῖσα τῶν ποδαγρῶν
ταῖς φλεγμοναῖς, ἠρέμησαν. ὁ δὲ ἱέραξ ἑψηθεὶς μετὰ μύρου
σουσίνου, ἀμβλυωπίας ἰᾶται. καὶ ὁ κάνθαρος δὲ

περὶ ἀφοδευμάτων βοῶν καὶ λοιπῶν.

περὶ χηνὸς στέατος.

περὶ ποταμίων καρκίνων:-

περὶ ἱέρακος:

περὶ κανθάρου.

θέρα πεύει τὰς ὠταλγίας· ἀποζεσθεὶς ἐλαίῳ καὶ ἐνσταζόμενος
εἰς τὰ ὦτα· ὁ δὲ κορύδαλος ὀπτὸς τρωγόμενος, θαυμασίως
τοὺς κωλικοὺς πολλάκις ὠφέλησεν· καὶ ἵνα μᾶλλον τὴν
ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν δύναμιν θαυμάσῃς, ἐκεῖνό σοι φιλοτι-
μότερον διηγήσομαι· πολλὰ γὰρ καὶ ὅσα θηρία μόνον, τῷ

περὶ ἀσκαλα-
βώτου

περὶ ἀμφισ-
βαίνης

ἑαυτῶν ἰσχίῳ ἐπιδάκνωνται· ὥσπερ ὁ ἀσκαλαβώτης ὁρμηθεὶς
ὑπὸ τῶν σκορπίων, ὑποπήγνυσιν αὐτούς, καὶ οὕτως ἀναι-
ρεῖ· ἡ δὲ ἀμφίσβαινα, ἣ διὰ τὸ ζῶον ἀμφικέφαλον· ὥσπερ
δὴ καὶ τῶν πλοίων τὰ ἀμφίπλωρα· τῆς φύσεως τῷ περιτ-
τῷ τῆς οὐσίας δύο κεφαλὰς ἐξ αὐτῇ χαρισαμένης· τοῦτο
δή φασι τὸ ζῶον εἰ ὑπερβαίη γυνὴ κατὰ γαστρὸς ἔχουσα, ἐκ-
τιτρώσκει τὸ παιδίον κακῶς· ὥστε οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ καὶ
τὰ τῶν ἐχιδνῶν σώματα ἀποκοπέντων αὐτοῖς τῶν μερῶν ἑκα-
τέρων, ὁμοίαν ἔτι πρὸς τὸ βοηθεῖν τὴν ἰσχὺν ἔχει· ἐπέδειξα
γὰρ ὡς οἶμαι φιλοπόνως, ὅτι καὶ ὅλα μὲν τὰ ζῶα τοῖς ἀνθρώποις
βοηθεῖ ποτε· ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ αὐτὰ μόνα τὰ μέρη· ἐνίοτε δὲ
καὶ τῶν μερῶν αὐτῶν τὰ οὕτω μικρὰ μόρια· ἐκεῖνο δὲ ἀνα-
ζητῆσαι τῷ λόγῳ μᾶλλον ἀναγκαῖον ὅπερ καὶ τοῖς πολλοῖς
θαυμαστῶς ἄξιον εἶναι δοκεῖ· αὐτὰ γὰρ τὰ θηρία οὕτω τοῖς
σώμασιν πολέμια, καὶ οὕτως τὸν ἄνθρωπον ἀναιροῦντα ὀξέως,
πῶς πάλιν αὐτὰ τοῖς ὑπ' αὐτῶν γενομένοις δήγμασι βοη-
θεῖν δύναται· καὶ μόνα διασώζειν ἐκ τοῦ τοιούτου κακοῦ τὸν
ἄνθρωπον· καὶ φησί τις ἀρχαῖος λόγος, ὅτι τινὰ τῶν ζώων ὁμιλή-
σαντα μὲν ἐν τῷ δάκνειν, τῷ ἐκ τοῦ δήγματος ἀποκρίνεσθαι
αὐτῷ αἵματι, ἀναιρεῖ τοὺς δακνομένους· μὴ γευσάμενα
δὲ τοῦ αἵματος, ἀλλ' οὕτως ἐσθιόμενα, τοὺς δηχθέντας
διασώζειν πέφυκεν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐλεγίου μὲν ὑπὸ
τῶν ἑλλήνων, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων γίνου καλουμένου,
τὸ αὐτὸ ἱστορεῖσθαι λέγουσι. φασὶ γὰρ τοὺς δάκας καὶ τοὺς
δελμάτας περιπατεῖν αὐτοῖς τοῖς ἀκίσι τῶν βελῶν· ἢ οὕτως

ὁμιλήσαντα μὲν τῷ αἵματι τῶν τιτρωσκομένων ἀναγκαῖον εἶναι διώσα-
σθαι. ἑλκόμενον δὲ ὑπ' αὐτῶν, ἀβλαβὲς εἶναι. καὶ μηδὲ κακ-
αὐτοὺς ἐργάζεσθαι. καὶ τὰς ὑπ' αὐτῶν γαγγραινουμένας ἐλά-
φους εὐθὺς κατατοξεύεσθαι, μὴ διὰ τὰς ἑλκουμένας, καὶ οὐ-
τι τοὺς ἐσθίοντας διὰ τὶ θανεῖν λέγουσιν. ἀλλ' οὗτος ὁ λόγος,
οὐ δοκεῖ μοι αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν εὕρεσιν τοῦ ὑφ' ἡμῶν ζητουμένου,
ἐμπειρικὸς τις ὤν. καὶ μόνον τὸ γενόμενον διηγούμενος.
καὶ γὰρ αὐτοὺς τοὺς ἐμπειρικοὺς, οὐκ ἀποδέχομαι. ὅτι
καὶ αὐτοὶ ὥσπερ οἱ ἰδιῶται μόνον ὁρῶντες τὸ βλεπόμενον, θαυ-
μάζουσι μὲν τὸ γιγνόμενον. τοῦ δὲ γιγνομένου τὴν αἰτίαν,
ἀγνοοῦσιν. οἱ μὲν, μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐπιζητοῦντες μαθεῖν.
ἀλλ' ἀποκνοῦντες αὐτὴν εὑρεῖν τῷ λόγῳ. καὶ μόνον τῶν γι-
νομένων ἀποπειρώμενοι. καὶ τὴν τῶν πολλάκις ὁρωμένων
ἐμπειρίαν ἀρκεῖν αὐτοῖς εἰς τὸ ἰατρεύειν λέγοντες, τὸν αὐτὸν
ἔχουσιν ὥσπερ οἱ ἰδιῶται τοῦ θαύματος τρόπον.
οἱ δὲ τούτων φιλοτιμότεροι, ὁμολογοῦσι μὲν, ὅτι χρή
τι ἐπιστημονικώτερον τῶν ἰδιωτῶν εἰς τὰ τοιαῦτα ἔχειν
τοὺς ἰατρούς. εὑρεῖν δὲ ἀδυνατοῦντες, καὶ τὸ ζητεῖν
περιττὸν εἶναι νομίζουσιν. ἀλλ' ἡμεῖς πλέον εἶναι τούτων
τὸ φιλότιμον εἰς τὴν τέχνην ἔχοντες καὶ τὰ γιγνόμενα μόνον
βλέπειν ἰδιωτικῶς μὴ θέλοντες, οὔτε τὴν ἐμπειρίαν
ἐκβάλλομεν καὶ συναρμόζοντες αὐτῇ τὸν λόγον ὅταν ἐνδέ-
χηται, τελείαν οὕτως καὶ λογικὴν ἀναγκαίως ἔχομεν τὴν
τέχνην. οὐχ ἵνα μόνον εὕροιμεν ὅπως γίνεται φιλοπονοῦν-
τες εὑρεῖν. ἀλλ' ἵνα τι καὶ εἰς τὴν θεραπείαν εὔχρηστον ἐκ τοῦ
εὑρεθέντος μάθωμεν. καὶ ταῦτα οὖν ἐπαγωνισώμεθα
τῷ λόγῳ, ἵνα εὕρωμεν τοῦ γιγνομένου τὴν αἰτίαν. θαυμα-
στὸν γὰρ ὡς ἄγε ἐκ τῆς περὶ τὸ ζητεῖν αὐτὸ φιλοτιμίας, ἐξε-
τοίμου καὶ αὐτὸ ὥσπερ ἀμειβόμενον ταχέως εὑρίσκεται.
καὶ ἵνα σοι πιστότερον ποιήσω τὸν λόγον. ἀπ' ἄλλων τινῶν

ἐν τοῖς ἔργοις σαφῶς ὁρωμένων, τὴν ἀπόδειξιν ποιήσομαι.
καὶ ἔξωθέν γε ἐπιτιθεμένων μόνον καὶ διὰ τοῦ στόματος
λαμβανομένων. τοὺς γὰρ ὑπὸ τῶν κροκοδείλων βρωθέν-
τας, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ στέατος ἐπιτιθεμένου τοῖς τραύμασιν,
ἄκρως βοηθουμένους οἴδαμεν. καὶ τῆς μυγαλῆς τὰ δήγ-
ματα καὶ αὐτὰ ἀναιροῦντα, ὑπ' αὐτῆς πάλιν τῆς μυγαλῆς
τριβομένης καὶ ἐπιτιθεμένης ἀνωδύνως θεραπεύεται.
ὁμοίως δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἔχεις ὃ δὴ καὶ τοῖς ἐπαλλάττον ταυτοῦ κίν-
δυνον, εἴ τις αὐτῶν λαώσας τὰ σώματα, ἐπιθείη αὐτοῖς
τοῖς τραύμασι. οὐκ ἀλόγως καὶ ἡμεῖς ὡς ἔφην καὶ τῶν
τοιούτων γιγνομένων, μή τε τοσαύτην δύναμιν ἐχόντων
ὡς καὶ ἀποκτεῖναι δύνασθαι. καὶ τὰ διὰ δόσιν γε τῆς
δυνάμεως χωρούσης εἰς τὸ βάθος τῶν σωμάτων. ὥσπερ
δὴ καὶ ἐπὶ τῶν καταπλασμάτων τὸ αὐτὸ γιγνόμενον ὁρῶ-
μεν τῆς ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν δυνάμεως σύμμετρον
γινομένης. καὶ θεραπεύει λοιπὸν ἄλλου καὶ γὰρ ξηρὰν δυνα-
μένης. τὸ δὲ ἐπὶ τῆς θηριακῆς γιγνόμενον, φανερώτε-
ρον ἔτι τὸν λογισμόν. φημὶ γὰρ ὅτι διὰ τοῦτο ταῦτα ἀναι-
ροῦντα τὰ θηρία, βοηθεῖ τοῖς ὑπ' αὐτῶν δακνομένοις.
ἐπειδὴ πλεῖον αὐτοῖς ἐνοῦσα ἡ φθοροποιὸς δύναμις ταῖς
κεφαλαῖς ἀφαιρουμέναις συναποκόπτεται. καὶ ἐπεὶ
τὴν ἐν τοῖς ἄλλοις σώμασιν αὐτῶν ὑπολειπομένην δύνα-
μιν ταῖς σκευασίαις ἡμεῖς ἀπαμβλύνομεν. ἕψοντες
αὐτὰς καὶ τῶν ἁλῶν καὶ τοῦ ἀνήθου οὐκ ὀλίγα τῷ ὕδατι
μιγνύντες. ἀλλ' ἢ δι' ὀνόματος μόνου χάριν τὴν μῖξιν τῶν
τοιούτων ποιούμενοι. ἀλλ' ἵνα αὐτῶν ἐκτήξωμεν τὰ σώ-
ματα. καὶ οὕτως αὐτὰ ὀλίγον τὸν ἰὸν ἢ μηδόλως ἔχειν
ἐργαζώμεθα. τὸ δὲ πλεῖστον αὐτῆς τῆς δυνάμεως εἰς τὸ βο-
ηθεῖν ἠσκημένα οἷα παρέχεται. τοσούτοις καὶ τοιούτοις μιγνύ-
μενα φαρμάκοις τὰ θηρία, πῶς ἂν ἔτι καὶ ἀναιρεῖν

δυνάμει. ἐκλυομένης τῆς οὔσης ἐν αὐτοῖς πρὸς τὸ διαφθείρειν πονηρίας. ἔτι δὲ ἀληθέστερος ὁ λόγος φανήσεται, εἰ καὶ ἐπί τινων ὁμοίων τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ ποιησόμεθα.

περὶ κανθαρίδων.

ἡ γάρ τοι κανθαρὶς μόνη μὲν διδομένη, τὴν κύστιν ἑλκοῖ. καὶ πολέμιον αὐτῆς ἐστὶ τὸ φάρμακον. καὶ ὡς ἀναιρετικὴ ἰσχυρῶς τὸν ἄνθρωπον πολλάκις. μιχθεῖσα δ' ἄλλοις τισὶ πάλιν, αὐτῆς κύστεως βοήθημα γίνεται. καὶ διουρητικὴ πάνυ.

περὶ ὀποῦ τῆς μήκωνος.

ὁ δὲ ὀπὸς τῆς μήκωνος, ὅτι μὲν ἀναιρετικὸς πολλοὺς μόνος, οὐδεὶς ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ. οὕτω δὲ μετ' ἄλλων τινῶν σκευασθεὶς, τοῖς νοσοῦσι βοηθεῖ πολλάκις, ὥστε σωτηριωδέστατον αὐτὸ εἶναι φάρμακον. τὰς γοῦν τῶν νεφριτικῶν παρακοπὰς, οὐκ ὀλιγάκις ἀγωνιστικῶς ἰάσατο. καὶ τοὺς ἐξ ἀγρυπνίας τὴν δύναμιν ἀφῃρημένους, ὕπνον ἐργασάμενον, θαυμασίως ἀνεκτήσατο.

περὶ φαλαγγίων.

τοῖς δὲ φαλαγγιοδήκτοις αὐτὰ τὰ φαλάγγια λειωθέντα καὶ μετ' οἴνου πινόμενα, ἀπαλλακτικὰ τοῦ κακοῦ γίνεται. ἐκ τούτου μάλιστα ἐπιστεύθη δύναμαι τοῦ ὑπ' ἐμοῦ λεγομένου. ἄγαρ καὶ μόνος ὁ οἶνος μιχθεὶς τοῖς θηρίοις, τὸν ἀπὸ τῶν τῶν θηρίων κίνδυνον ἐκφεύγειν ποιεῖ, δηλονότι καὶ ἡ θηριακὴ ἐκ τοσούτων καὶ τοιούτων τὴν σκευασίαν ἔχουσα, παιώνιόν τι φάρμακον μᾶλλον, ἀλλ' οὐκ ἀναιρετικὸν τῶν ἀνθρώπων γίνεται. ἐκεῖνο γὰρ ἐν ταῖς μίξεσι τῶν φαρμάκων γιγνόμενον, εἰδέναι χρὴ ὅτι μὴ κατὰ παράθεσιν ἡ ἑκάστου τῶν μιγνυμένων δύναμις ἢ αὐτὴ μένουσα καὶ ἄτρεπτος. ἢ ἐς τὸ μηδὲν ἀλλοιουμένη. ἀλλ' ἕνωσίς τις ἀποτελεῖται τῶν ἁπάντων. ὅλης δι' ὅλων τῆς κράσεως αὐτῶν μιγνυμένης. καὶ μιᾶς τινος δυνάμεως ἄλλης ἐξ αὐτῶν γινομένης. οὗπερ τρόπον ἴδοιεν καὶ ἐπὶ τοῦ οἰνομέλιτος γιγνόμενον. ὅταν γὰρ ἡ κρᾶσις ἀμφοῖν ἀκριβὴς γένηται, οὔτε τὴν τοῦ μέλιτος γεῦσιν τὸ μέλι μιχθὲν ὅλως ἔχει. καὶ ὁ οἶνος οὐκέτ' ὢν οἶνος ἐν τῇ μίξει φαίνεται, ἀλλὰ

παρ' ἑκάτερον τῶν συνελθόντων, ἀλλ' ὅτι αὐτὸ δὴ τοῦτο οἰνό-
μελι γιγνόμενον ἐκ τῆς κράσεως ἀποτελεῖται. τὸ αὐτὸ δή-
μοι νόμιζε γίγνεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μὲν ἁπάντων φαρμά-
κων. καὶ ἐπὶ τῆς θηριακῆς δὲ αὐτῆς μάλιστα μηκέτι τὴν ἑνὸς
ἑκάστου τῶν μιγνυμένων δύναμίν τε καὶ ποιότητα αὐτὴν
μένειν. ἀλλὰ συγκειραμένων πᾶσι πάντων. καὶ ἕνωσίν
τινα φυσικὴν λαμβανόντων. μίαν μὲν καὶ ἄλλοι τὴν ἄλλω
ἐξ ἁπάντων. καὶ τῶν μιγνυμένων τοῦ φαρμάκου γίνεσθαι
τὴν φύσιν. οἱ μὲν γὰρ ἐξ ἀτόμου καὶ τοῦ κενοῦ κατὰ τὸν Ἐπί-
κουρόν τε καὶ Δημόκριτον λόγον συνίστησι τὰ πάντα. οἱ
ἐκ τινῶν ὄγκων καὶ πόρων κατὰ τὸν ἰατρὸν Ἀσκληπιά-
δην. καὶ γὰρ οὗτος ἀλλάξας τὰ ὀνόματα μόνον. καὶ ἀντὶ
μὲν τῶν ἀτόμων τοὺς ὄγκους. ἀντὶ δὲ τοῦ κενοῦ τοὺς
πόρους λέγων. τὴν αὐτὴν ἐκείνοις τῶν ὄντων οὐσίαν εἶναι
βουλόμενος, ὁπότως ἂν ἔμενεν ἀναλλοίωτα τὰ φάρμακα
καὶ τὰ μηδὲν τρέπεσθαι. μηδὲ ὅλως ἐξίστασθαι τῆς αὐτῶν
ποιότητος δυνάμενα. ἐπεὶ δ' οὐκ ἀληθὴς ὁ λόγος οὗτος
ὡς δείξομεν, ἀλλ' ἀλλοιοῦται ὡς ἔφην τὰ πάντα καὶ τρέπε-
ται ῥᾳδίως, καὶ εἰς ἄλληλα τὴν κρᾶσιν λαμβάνει, ἀνάγκη
τῆς κράσεως δι' ὅλων τῶν κιρναμένων γιγνομένης, τὸ ἰ-
σχυρότερον τοῦ ἥττονος κρατεῖν. καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς ταῖς
ἐντέχνοις μίξεσι πρὸς τὴν χρείαν τῆς ἐνεργείας, τὰς ποιότη-
τας τῶν φαρμάκων ἐναλλάσσομεν. οὐκ ἂν δυναμένου
τούτου γενέσθαι. εἰ μικρά τινα ἦν καὶ ἀπαθῆ καὶ ἄτρε-
πτα τῆς οὐσίας τὰ σώματα. διόπερ δὴ καὶ πολλάκις
ἐγὼ τεθαύμακα, πῶς ὁρῶντες ἐπὶ τοῦ παντὸς οὕτω γενομένην
τραγέας τρόπον. ἢ τὴν τοσαύτην ἐν ταῖς κράσεσι μετα-
βολήν. ἔθ' ὑπομένουσιν ἀρχὰς τῶν ὅλων τὰς τοιαύτας
τίθεσθαι. καὶ μάλιστα ὁ νῦν ἰατρὸς Ἀσκληπιάδης.
πρὸς τοῦτον γὰρ οἰκείως μᾶλλον ποιήσομαι τὸν λόγον. ἐπεὶ

καὶ φανερωτέρας ἐν τῷ σώματι τὰς τροπάς τε καὶ μεταβολὰς
ἔχων δείκνυται. τί γὰρ ἄλλο εἰπεῖν ὅταν μόνου τοῦ δακτύλου
εἰς ψυχρὸν ὕδωρ καταθέντος, ὅλου τοῦ σώματος ἐν τάχει
ἡ τροπὴ γίγνεται. ἢ ὅταν ταῖς τῶν ἀνέμων πνοαῖς συμ-
μεταβάλληται ἡμῶν τὰ σώματα. ἐγὼ γοῦν οἶδα τῶν μὲν
ἑταίρων τινά, ἐπὶ τοῦ σκίμποδος ἔτι κατακείμενον.
ἐκ τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν ἑαυτοῦ αἰσθήσεως, διαγινώσκοντα
τοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν. ἄλλοτε γὰρ ἐκ καρηβαρίας, εὐθέως
ἐγίνωσκεν ὅτι νότος ὁ πνέων ἄνεμος ἐστίν. καὶ ἀκούσασα
μόνον βροντῆς γυνὴ ἐγκύμων, καὶ θεασαμένη φοβερόν τι
θέαμα, ἐξέβαλε τὸ παιδίον. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ βοηθεῖν ὀξέως
θέλοντες καὶ τάχιστα τῶν ὅσον ἐπὶ τοῦ βοηθήματος τὴν
αἴσθησιν γενέσθαι, ταχίστην ὁρῶμεν τῶν σωμάτων γιγνο-
μένην τὴν τροπήν. ἐπὶ γοῦν τινων ἐκλελυμένων σφόδρα,
ὀξυθύμου τινὰ τῷ ἀρρήτῳ ὁ θαυμάσιος Ἱπποκράτης γίνε-
σθαι συμβουλεύει, ἵνα τῷ εὐτόνῳ τῆς ὀσμῆς τὸ ἄτονον τῆς
ἐκλύσεως ἰασώμεθα. πολλάκις δὲ καὶ ὀλίγη τις αὐτοῖς
προσενεχθεῖσα τροφή, εὐθέως ἀνέρρωσε. καὶ τὴν δύνα-
μιν αὐτῶν εὐτόνωσε. τῆς τροπῆς τοῦ σώματος ὡς οἶμαι
ταχέως, ἐπὶ τὸ κρεῖττον γιγνομένης. ἀλλ' οὐχ ἢ τῶν ὄγκων
ἀπαθῶν ὑπαρχόντων. καὶ διὰ τοῦτο τὴν αἴσθησιν ἢ μείζω
τῶν τοιούτων παρέχειν μὴ δυναμένων. τίς γὰρ ἐν τοσούτῳ
τάχει τοὺς ὄγκους συντιθέναι δυνήσεται. ἢ τίς οὕτως
ἐξ ἀπαθῶν τῶν ὄγκων συγκείμενος, ταχέως τῶν προσπι-
πτόντων αἰσθήσεται. ἡ γὰρ ποιὰ τῶν ὄγκων μετατιθεμένων
σύνθεσις, τοῦ μὲν σχήματος ἀλλαγὴν μόνην ἐργάζεται.
ἀλλοίωσιν δὲ καὶ ποιότητα ἄλλην ἐξ ἄλλης γεννῆσαι ἀδύ-
νατα. καὶ διὰ τοῦτο ἐδόκει μοι τὸν ἄνδρα μὴ μόνον τὸ ἐπὶ
τῶν φαρμάκων γιγνομένων ἀκολούθως ἀναιρεῖν. διὰ
δὲ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ δόγματος, καὶ τὴν φύσιν [illegible]

τῶ δ' οἱ ποιοῦσαν ἐν ἧ μίγνυται πάντα μηδὲν ἀδύνατον οἴεσθαι· ἕκαστα
γὰρ τῶν γιγνομένων ἐκ τῆς τῶν ὄγκων συμπλέξεως καὶ συμ-
πλοκῆς γίγνεσθαι βούλεται· διόπερ καὶ θαυμάζειν ἐπέρ-
χεταί μοι, ὅταν αὐτὸν ὁρῶ τὰ οὕτω θαυμαστὰ τῆς φύσεως
ἔργα μὴ βλέποντα· καὶ μάλιστα τὰ ἐξ ἀρχῆς ἐν αὐτῇ τῇ γε-
νέσει τοῦ ἀνθρώπου γιγνόμενα τεχνικῶς· ὅπως μὲν διαπλάτ-
τεται τὸ ἔμβρυον ἐν τῷ τῆς μήτρας τόπῳ· ὅπως δ' αὖ καὶ δια-
πλασθὲν εὐμηχάνως τρέφεται· ὅσοις δὲ καὶ οἵοις αὐτὰ τοῖς
ἀπαλοῖς τοῖς δεσμοῖς ἄχρι τοῦ ὡραίου τόκου ἔνδον κρα-
τεῖ· οἷα δέ τινι θείᾳ τέχνῃ καὶ ὁμοιότητι τύπων ἐν τοῖς γε-
γνωμένοις ἐργάζεται· ἐφ' οὗ μάλιστα καὶ ἡ τῶν ὄγκων ὑπό-
θεσις αὐτοῦ, ἀσχημόνως ἐλέγχεται· οὐ γὰρ μόνοις τοῖς
γεννοῦσιν ἀλλὰ καὶ προγόνοις τισὶ τὰ τικτόμενα ὅμοια
γίγνεται· ἐμοὶ δὲ καὶ λόγος τις ἀρχαῖος ἐμήνυσεν,
ὅτι τῶν ἀμόρφων τις δυνατῶν, εὔμορφον θέλων γεννῆ-
σαι παῖδα, ἐποίησε γράψας ἐν πλατεῖ ξύλῳ εὐειδὲς
ἄλλο παιδίον· καὶ ἔλεγε τὴν γυναῖκα συμπλεκόμενος,
ἐκείνοις τῷ τύπῳ τῆς γραφῆς ἐμβλέπειν· ἡ δὲ ἀτενὲς
βλέπουσα, καὶ ὡς εἰπεῖν ὅλον τὸν νοῦν ἔχουσα, οὐ τῷ
γεννήσαντι ἀλλὰ τῷ γεγραμμένῳ, ὅμοιον ἀπέτεκε
τὸ παιδίον· τῆς ὄψεως οἶμαι διαπεμπούσης τῇ φύσει,
ἀλλ' οὐκ ὄγκοις τισὶ τοῦ γεγραμμένου τοὺς τύπους· ἐπεὶ
δὲ ἀμύητος τῶν τοιούτων τῆς φύσεως μυστηρίων ὁ ἀνὴρ εἶναι
διὰ τοὺς ὄγκους ὑπομένει, καὶ διὰ τὸ ἀφανές τε καὶ
ἄδηλον τῆς ὄψεως τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς πιστεύειν τοῖς
οὕτω θαυμασίοις ἔργοις οὐκ ἐᾷ, ἐπὶ τὰ ἔξωθεν αὐτοὺς
καὶ πάντα πᾶσιν φαινόμενα μεταβάλλειν βούλομαι.
τίς γὰρ τὰς ὑπὸ τοῦ ζώου τῆς ἀράχνης γιγνομένας τέχνας
βλέπων, ἀπιστεῖ καὶ τῷ διὰ τῶν οὕτω διαφανῶν τε
καὶ λεπτῶν νημάτων γιγνομένῳ ὑπ' αὐτῆς ὕφει.

ὡς καί τινας λέγειν τῶν ὑφαντικῶν τοὺς αὐτοὺς λαβόντας
τὸ πρῶτον παρ' αὐτῆς ἔχειν. τινὰς δ' οὖν πάλιν λέγειν θαυμάσιόν
τι χρῆμα τὴν φύσιν ὑπάρχειν. ὁρῶντας τὸ ὑπὸ τῆς ἀράχνης
γιγνόμενον ἔργον. ἀπὸ τίνος γὰρ μὲν ἡ ἀράχνη ἅπασι τοῖς γεννω-
μένοις ὁμοίως ζώοις. ἡ δ' ὡς ἄρα μόνη γεγενημένη. ἄπλαστος
τεχνία δι' ἀνθρώπου. μορφῶμεν οὐδὲ μίαν ἔχουσα. εὐθὺς
δὲ ὑπὲρ τῆς γεγγώσης τῇ φύσει ἢ τῇ τέχνῃ διατυπουμένη.
τῇ γὰρ γλώττῃ ὥσπερ γραφῇ τινι χρωμένη ἡ τίκτουσα, οὕτω
μεμορφωμένον ζῶον τὸ τεχθὲν ἀποτελεῖ. ἀλλὰ πρὸς μὲν
τούτους παύσομαι λέγων. καὶ γὰρ ἤδη ὥρα ἐν τοῖς φιλοτί-
μοις λόγοις, ὥσπερ τινὶ χαλινῷ τῷ μέτρῳ καθάπερ ἵππου
τινὸς γαύρου τρέχοντος τοῦ λόγου αὐτοῦ, εὐτόνως ἤδη ἀπ.
ἐπιδείξας δὲ ὡς οἶμαι σαφῶς μηκέτι ἄν σοι θαυμαστὸν
τὰ θηρία αὐτὰ καὶ ἀναιρεῖν καὶ βοηθεῖν δύνασθαι διὰ
τὴν ποικίλην σκευασίαν τε καὶ μῖξιν τῶν συμμιγνυμένων
αὐτοῖς φαρμάκων, μετὰ τοῦτο λοιπὸν τὴν ἀντίδοτον
σκευάζειν ἄρχομαι. οὐ γὰρ ὀλίγη καὶ ἡ ἐν τῇ σκευασίᾳ
αὐτῆς γιγνομένη ὑφ' ἡμῶν τέχνη. ἥ τε γὰρ ἐν τοῖς θηρίοις
πολλάκις ὑπὸ τῶν θηρευόντων αὐτὰ γιγνομένη πανουρ-
γία καὶ ἡ ἐν τοῖς ἄλλοις μίγμασι τῶν σκευαζόντων
ἀπειρία, ἄχρηστον πολλάκις ἐποίησε τὸ φάρμακον.
πολλοὶ γὰρ αὐτῶν τὴν περὶ τὸ θηρεύειν τέχνην ἐπιδεικνύ-
ναι βουλόμενοι. καὶ μάλιστα ὅσοι καὶ φάρμακα τινὰ
πρὸς τὰ τοιαῦτα εὑρίσκειν ἐπαγγέλλονται, τῷ μὲν ἔχειν
τὰ φάρμακα ψεύδονται. οὐ γὰρ εὕρομεν ποτὲ ἡμεῖς
αὐτοὺς ἔχοντας. διὰ δὲ τοῦ πανουργεῖν τὰ θηρία, τοὺς
ὁρῶντας πλανῶσι. πρῶτον μὲν αὐτὰ θηρεύοντες οὐ τῷ
δέοντι καιρῷ. ἀλλὰ μετὰ πολὺ τῆς φωλεᾶς τῶν χρόνων
ὅτε μηκέτι ἀκμαῖα. λαβόντες δὲ αὐτὰ, καὶ προ-
εἴρξουσιν ἐν αὐτοῖς πολλάκις καὶ τρέφουσιν οὐ ταῖς ἀξίαις

περὶ τῆς ἀράχνης

τροφαῖς ἄλλας σάρκας αὐτοῖς ἐπιδιδόντες· καὶ σῶ ἐχῶσ
ἐνδάκνειν ἀναγκάζοντες οὕτως ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν
κενοῦσθαι ποιοῦσι τὸν ἰόν. καὶ δὴ καὶ μάζας τινὰς ἐπι-
διδόντες αὐτοῖς ἐμφράττουσι τῶν ὀδόντων τὰ τρήματα·
καὶ οὕτω τούτων ἀσθενῆ γίνεται τὰ δήγματα, ὡς θαυ-
μάζειν πάνυ τοὺς ὁρῶντας τῷ τοιαύτῳ αὐτῶν ἐς τὸ παράδοξ-
γεν τεχνῶς οὐκ εἰδότες. ὁμοίως δ᾽ αὖ καὶ ἡ περὶ τὰ φάρμα-
κα τῶν μιγνυμένων ὡς ἔφην ἀπειρία, οὐκ ὀλίγη. αὐτί-
κα γέ τοι περὶ τὰ κάλλιστα τῶν ἐμβαλλομένων κασίας
λέγω καὶ τὸ κιννάμωμον αὐτό, οὐκ ὀλίγη τίς ἐστι δια-
φορά, πολλοὺς τῶν σκευαζόντων εἴωθε πλανᾶν. τό τε

περὶ κινναμώμου

γὰρ καλούμενον ψευδοκιννάμωμον, ὅμοιόν ἐστι τῷ ἀληθεῖ.
κατὰ δὲ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ὀδμήν, πολὺ ἐνδεέστερον εὑρί-
σκεται. τὸ δὲ ξυλοκιννάμωμον διαφέρει τῷ ξυλῶδες
εἶναι. καὶ ἰσχυρὰς τὰς ῥάβδους ἔχειν. καὶ οὐχ ὁμοίαν τὴν
εὐωδίαν. καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀληθινοῦ κινναμώμου, τὸ μὲν
ἐν τοῖς ὄρεσι γιγνόμενον, οὐ πάνυ λεπτὸν οὐδὲ μακρόν, μᾶλ-
λον κιρρόν ἐστι τὴν χροιάν. ἕτερον δέ ἐστι ποσῶς μέλαν. ὥσ-
περ ἶνας ἔχον τινάς. ἄλλο τι λευκὸν εὑρίσκεται ἀκρι-
βῶς καὶ οὐ σκληρὸν ῥᾳδίως θραυόμενον. καὶ μικρὰν
ἔχον τὴν ῥίζαν. ἔστι δέ τι καὶ τῇ κιρρᾷ κασίᾳ, ὅμοιον ἕτε-
ρον λεῖον καὶ εὐῶδες. τὸ δὲ πάντων κάλλιόν ἐστι τὸ μόσχον
ὑπὲρ τῶν χωρίων οὕτω καλούμενον. τεφρὸν τὴν χροιάν. καὶ
λεπτὰ ἔχον τὰ ῥαβδία. καὶ τοὺς ὄζους πυκνούς. σφό-
δρα εὐῶδες. ὃ καὶ μάλιστα προκρίνειν ἡμεῖς εἰώθαμεν.
ἔστι γὰρ πάνυ τὴν ὀδμὴν κάλλιστόν τε καὶ ἥδιστον καὶ τὴν γεῦ-
σιν δριμὺ καὶ μὲν καταφαίνεται καὶ δηκτικὸν λίαν. καὶ
διαμασώμενον πυρανίζειν δοκεῖ. ἔστι δὲ καὶ λεῖον καὶ

περὶ κασί(ας)

ῥᾳδίως θραύεσθαι δυνάμενον. ἡ δὲ κασία καὶ αὐτή.
εἰ μή τις ἔμπειρος ᾖ, περὶ τὴν κρᾶσιν πλανᾶν εἴωθε

πολλάκις. ἄγαρ τίς καὶ ψευδοκασσία πάνυ μὲν ἐμφερὴς
τῇ ἀληθινῇ κασσίᾳ. οὐκ ἔχουσα δὲ τὴν τοιαύτην εὐωδίαν.
ἀλλὰ καὶ ὁ φλοιὸς αὐτῆς συνηνωμένος τῇ ἐντεριώνῃ εὑρί-
σκεται. ὡς ἥ γε καλλίστη, κιρρά τε καὶ ῥοδίζουσα ὥσπερ καὶ
ἡδὺ τὸ γευστικὸν ἐν τῇ γεύσει ποιουμένη. συριγγώδης τε
οὖσα καὶ οἰνίζουσα. καὶ πολὺ τὸ ἀρωματίζον ἔχουσα.
ζίγγιβερ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων οὕτω καλουμένη. εἰκὸς δέ σε καὶ
τὴν περὶ τὸ μακρὸν ~~πεπέρι~~ πέπερι γιγνομένην πανουργίαν
μὴ ἀγνοεῖν. ἀναπλάσσοντες γάρ τινες αὐτὸ ἴσον τῷ ἀλη-
θεῖ ἔχον τὸ μῆκος. καὶ ἐνθέντες αὐτῷ τοῦ πυρέθρου ἢ τοῦ
νάπυος ὀλίγον, οὕτω τῷ δηκτικῷ τῆς γεύσεως πλανῶ-
σι τὸν γευόμενον. ἀλλ' ὁ περὶ ταῦτα τρίβακος ὤν. καὶ
τὸ ἡδύ τε καὶ δριμὺ ἐν τῇ γεύσει μὴ ἀγνοῶν. ἔτι τε καὶ
τὴν ἀπὸ τοῦ δένδρου ῥίζαν προσηρτημένην αὐτῷ περιεργό-
τερον βλέπων, ῥᾳδίως εὑρίσκει τὸ ἀληθινὸν πέπερι. καὶ
πλανᾶσθαι ὑπ' αὐτῶν οὐ δύναται. πολλῆς δὲ οὔσης
καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀκριβείας, ὥσπερ καὶ ἐν τούτοις
ἱστόρησά σοι, ἐγὼ μὲν καὶ ταῦτα πρὸς τὴν τοῦ λόγου ὑπό-
μνησιν ἀρκεῖν νομίζω. ἵνα μὴ μακρὸν ἡμῖν τὸ βιβλίον γένη-
ται. συμβουλεύω δὲ ἕκαστον αὐτῶν, ἀκριβῶς δοκιμά-
ζοντα, οὕτω σκευάζειν τὸ φάρμακον. ἡ γὰρ ἑνός τινος
κακία, πολλάκις διαφθείρει τὰ πάντα. ἴδε δὲ αὐτοῦ καὶ
γρα. ἵνα μηδὲ τοῦτο ἀγνοῇς, διαφόρως ὑπὸ τῶν ἰατρῶν
γινομένη. ὁ μὲν γὰρ ἀνδρόμαχος, ἀκριβὴς περὶ τὰ φάρ-
μακα γενόμενος, οὗπερ καὶ πρότερον ἐμνημόνευσα,
κατὰ ταύτην τὴν γραφὴν ἐσκεύασε τὸ φάρμακον. ἀρτί-
σκων θηριακῶν ∠ κδ΄. ἀρτίσκων σκιλλιτικῶν ∠ μη΄.
πεπέρεως μακροῦ ∠ κδ΄. ὀποῦ μήκωνος ∠ κδ΄. ἡδυχρόου μάγ-
ματος ∠ κδ΄. ῥόδων ξηρῶν ∠ ιβ΄. ἴρεως ἰλλυρικῆς. βου-
νιάδος ἀγρίας σπέρματος. σκορδίου. ὀποβαλσάμου.

περὶ πεπέρεως μακροῦ.

γραφὴ θηριακῆς ἀνδρομάχου.

κιναμώμου· ἀγαρικοῦ ἀνὰ < ιβ· πεπ(έρεως) λευκοῦ ῥίου· σμύρ-
νης· κασίας· στάχυος· σχοίνου ἄνθους· λιβάνου· δι-
κτάμνου· πρασίου· στοιχάδος· πετροσελίνου· μακε-
δονικοῦ· καλαμίνθης· τερμινθίνης· ζιγγιβέρεως.
πενταφύλλου ῥίζης· πολίου ἀνὰ < ς· πεπ(έρεως) μέλανος
< ις· χαμαιπίτυος < δ. στύρακος < δ. ἀμώμου βότρυ-
ος < δ· νάρδου κελτικῆς· λιμνίας· σφραγίδος· φοῦ·
χαμαίδρυος· φύλλου μαλαβάθρου· χαλκίτεως ὀπτῆς· γεν-
τιανῆς· ἀνίσου· ὑποκιστίδος χυλοῦ· βαλσάμου καρποῦ·
κόμεως· μαράθρου σπέρματος· καρδαμώμου· σεσέλε-
ως· ἀκόρου· κρόκου· ἀκακίας· θλάσπεως· ὑπερικοῦ·
ἄμμεως· σαγαπηνοῦ· ἀνὰ < δ· καστορίου· ἀριστολοχίας
λεπτῆς· δαύκου σπέρματος· ἀσφάλτου ἰουδαϊκῆς.
ὀποπάνακος· κενταυρίου λεπτοῦ· χαλβάνου ἀνὰ < β·
μέλιτος λίτρας ι· οἴνου φαλερίνου τὸ ἀρκοῦν· ξενοκρά-
της δὲ καὶ αὐτὸς σπουδὴν οὐκ ὀλίγην περὶ τὰ τοιαῦτα ποιη-
σάμενος· ὁμοίως μὲν τὰ ἄλλα τῷ ἀνδρομάχῳ ἐσκεύαζε
τῷ ἀντιδότῳ· μόνον δὲ ἀντὶ τῶν δ < τοῦ σαγαπηνοῦ
αὐτὸς β δραχμὰς ἔμισγε τῷ φαρμάκῳ. ὁ δὲ δαμοκράτης
ἄριστος ἰατρὸς καὶ αὐτὸς γενόμενος, καὶ ὅλον βιβλίον φι-
λοτίμως συντάξας καὶ αὐτὸς ἔπεσι περὶ τῆς τῶν ἀντι-
δότων σκευασίας, πάντα μὲν τὰ μίγματα τούτοις
ὁμοίως μίγνυσι τῇ σκευασίᾳ τοῦ φαρμάκου. διαφωνεῖ
δὲ αὐτοῖς ἐν τοῖς τῶν μεμιγμένων μέτροις· τινὰ γὰρ ὧν
ἐκεῖνοι πέμπουσι τῷ φαρμάκῳ ἀνὰ δ < ἔχοντα, οὗτος
ἀνὰ < β μίγνυσι τῷ φαρμάκῳ. καὶ πάλιν τῶν ἀνὰ δραχ-
μὰς δύο τῷ σύσταθμα μίαν ἐχόντων, αὐτὸς [illegible]
ἀνὰ μίαν δραχμὴν ἔχοντα. μάγνος δὲ ὁ καθ' ἡμᾶς ἀρ-
χίατρος γενόμενος, τὰ ἄλλα πάντα ὁμοίως τοῖς ἀνδράσι
τούτοις ἐν τῇ σκευασίᾳ φυλάττων, ἐν τῷ κινναμώμῳ

ὡς ξενοκράτης

δαμοκράτης

μόνον αὐτοῖς διαφωνεῖ· τὸ γὰρ διπλοῦν τῆς περὶ τούτων σταθμίας, μίγνυσιν αὐτὸς τῷ φαρμάκῳ· οὕτως δὲ καὶ περὶ τῆς χαλκίτεως· οὕτως δὲ καὶ περὶ τοῦ σαγαπηνοῦ, καὶ τῷ Ἀνδρομάχῳ διαφωνεῖ· τὰς γὰρ β΄ δραχμὰς ὁμοίως τῷ Ξενοκράτει μίγνυσιν εἰς τὸ φάρμακον· τοῦ Ἀνδρομάχου δ΄ δραχμὰς βάλλοντος· κατὰ δὲ τὸ σαγάπηνον καὶ τῷ Δαμοκράτει μίαν μὲν ∠ ὁ Δαμοκράτης μίγνυσι τῷ φαρμάκῳ· ὁ δὲ Μάγνος β΄. προστίθησι δὲ καὶ τῷ μιγνυμένῳ οἴνῳ ὁ Μάγνος τὸ μέτρον· δύο γὰρ ξε΄ τοῦ βαλλομένου εἶναι βούλεται· τῶν ἄλλων ὡς εἰκὸς πρὸς τὴν χρείαν ὁπόσῳ μέτρῳ τοῦ οἴνου χρωμένων διαφωνεῖ. Δημήτριος δὲ καὶ αὐτὸς καθ' ἡμᾶς ἀρχίατρος γενόμενος, τῷ μὲν Ἀνδρομάχῳ ὁμοίως κατὰ πάντα τὰ ἄλλα συμφώνως σκευάζει τὸ φάρμακον, μόνῃ δὲ τῇ τῶν σκιλλητικῶν ἀρτίσκων σταθμίᾳ, τῷ Ἀνδρομάχῳ διαφωνεῖ· καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἐκείνου μᾶλλον δραχμὰς βάλλοντος μέτρον, οὗτος μόνον μη΄ δραχμὰς μόνη μίγνυσι τῇ ἀντιδότῳ. τοσαύτης γὰρ οὔσης τῆς περὶ τὰς γραφὰς διαφορᾶς, ἡμεῖς τῇ τοῦ Ἀνδρομάχου ὡς ἀρίστῃ χρώμεθα· καὶ ἔγωγε ταῖς βασιλικαῖς χρείαις, οὕτως σκευάζομεν. γίνεται δὲ καὶ αὐτῆς καὶ ἡ σκευασία τὸν τρόπον τοῦτον· καὶ γὰρ εὔχρηστον νομίζω σκευάσαι σοι αὐτὴν τῷ λόγῳ· ἵνα μή ποτε καὶ μὴ παρόντος ἰατροῦ εὐφυὴς ὢν σκευάζειν αὐτὴν ἐθέλῃς, ὡς ἄριστα σκευάσῃς διδάσκαλον τῆς σκευασίας ἔχων αὐτὸν τὸν λόγον. πρὸ δὲ τῆς κατασκευῆς κα ἔχιδνης, καὶ τὴν τοῦ ἐμβαλλομένου εἰς αὐτὴν ἡδυχρόου μάγματος γραφὴν εἰδέναι. ἡ δὲ ἀρίστη σκευασία, ἡ παρὰ Μάγνῳ· ἧς ἡ γραφὴ αὕτη· ἀσπαλάθου ῥίζης φλοιοῦ· καλάμου ἀρωματικοῦ· σχοίνου ἄνθους· φοῦ· κόστου· ἀσάρου· ξυλοβαλσάμου· ἀσίας ἀνὰ ∠ ϛ΄· κινναμώμου ∠ κδ΄· ἀμώμου ∠ κδ΄.

ἡδυχρόου γρα(φή).

ἀμαράκου οὐγγ. η̄. νάρδου ἰνδικῆς οὐγγ. ιϛ̄. φύλλα οὐγγ. ϛ̄. σμύρ-
νης οὐγγ. κδ̄. μαστίχης οὐγγ. ϛ̄. κρόκου οὐγγ. ιβ̄. οἴνῳ φαλερίνῳ
ἀναλάμβανε. ὀποβαλσάμῳ παραπτόμενος ἐν τῷ ἀνα-
λαμβάνειν. καὶ ψύχε τοὺς τροχίσκους ἐν σκιᾷ. ὁμοίως
δὲ καὶ τοὺς σκιλλητικοὺς ἀρτίσκους σκεύαζε οὕτως.

σκιλλητικοὶ ἀρτίσκοι.

λαβοῦ τὰ ξηρὰ σκίλλαν νεαρὰν καὶ μὴ πάνυ μεγάλην περι-
πλάττειν μάλιστα ὥς τινες πηλῷ· εὔπορον γὰρ εἶναί μοι δοκεῖ.
ἀμάζυμη. ὀπτᾶ ταῖς ἐσχάραις τῷ κλιβάνῳ. ἵνα ἐν ὀπτή-
σει καὶ αὐτοῦ τὸ τμῆμα λαμβάνοι. εἶτα ὅταν ὀπτηθῇ καλῶς
ἐν τῷ καλουμένῳ ἰπνῷ ἢ ἐν τοῖς καμίνοις ἐν οἷς οἱ ἄρτοι
ὀπτῶνται γινομένης τῆς ὀπτήσεως, ἵνα ὁμαλὴ ἡ ὄπτη-
σις γένηται, λαβοῦ τὰ ξηρὰ τὰ ἔνδον αὐτῆς μέρη τὰ ἀ-
παλώτατα, λεῖον ἐπιμελῶς μίσγοντα καὶ ὀροβί-
νου ἀλεύρου καλλίστου καὶ νεαρωτάτου τὸ ἴσον ὡς Δα-
μοκράτης βούλεται. ὁ γὰρ Μάγνος τὸ ἥμισυ πέμπτον,
ὀλίγον μοι μιγνύναι δοκεῖ. καὶ ὁ Ἀνδρόμαχος δὲ δύο
πέμπτων μέρη, πολύ μοι πέμπειν δοκεῖ. τὸ δ' ἴσον ἐστὶ
πρὸς ἀνάπλασιν σύμμετρον. καὶ οὕτως σκευάσαν-
τα αὐτὸ τοσοῦτον ἀναπλάττειν τροχίσκους συμμέ-
τρους ξηρούς· καὶ ἐν σκιᾷ ἀποτιθεμένας ἀστέρας ξηροὺς
φυλάττειν :~ ἅπερ μετὰ ταῦτα ἀρχὴ λαμβάνειν αὐτὰς

περὶ ἐχιδνῶν.

τὰς ἐχίδνας· πρὸς τὸ πλῆθος τῆς ὅλης σκευασίας αὐτάρ-
κεις· μὴ ἐν παντὶ καιρῷ τεθηραμένας. ἀλλὰ μά-
λιστα περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ   ὅταν τῆς μὲν φωλείας παύων-
ται· προέρχηται δὲ λοιπὸν ἔξω εἰς τοὺς ὑπαιθρίους
τόπους. καὶ οὐκέτι οὕτως ἔχη πονηρὸν τὸν ἰόν. ἔνδον
γὰρ φωλεύοντα καὶ κατὰ μηδὲν διαφορούμενα, πονη-
ρότερον σῶμα ἔχει καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς φθοροποιὸν ἰὸν ἀμείν.
ὅτε καὶ τὸ καλούμενον γῆρας οὐ μέγα ἀποδύεται
ὁ ὄφις. ὅπερ ἐστὶ δέρμα γὰρ ὡς τὸ παχύτατος. ὥσπερ ὁ

ἐν τῷ τῆς φωλ. χρόνῳ. καὶ τῷ χρόνῳ τῆς φωλ. μᾶλλον· ἥπερ
τῆς ἡλικίας τοῦ ζώου γῆρας τυγχάνων· διόπερ χρὴ
μὴ εὐθέως αὐτὰ λαμβάνειν· ἀλλὰ ἐάν τινα χρόνον
ἀπολαύσῃ τε τοῦ ἀέρος καὶ τροφῇ τῇ συνήθει γομένῳ·
νέμεται δὲ ταῦτα τὰ θηρία καὶ βοτάνας μέν τινας καὶ
ζῷα δὲ τὰ συνήθως αὐτὰ τρέφειν δυνάμενα· ὥσπερ
τὰς βουπρήστεις καὶ κανθαρίδας· καὶ τὰς καλουμένας
πιτυοκάμπας· αὗται γὰρ αὐτῶν εἰσιν αἱ κατάλληλοι
τροφαί· ἔστω δὲ καὶ ὑπόξανθα τὰ ζῷα· καὶ ἀκίνητα
σφόδρα καὶ μάλιστα ἐπανατείνοντα τὸν τράχηλον· καὶ
τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπερύθρους ἔχοντα· καὶ ἀναι-
δὲς καὶ θηριῶδες βλέποντα· καὶ τὰς κεφαλὰς
πλατυτέρας· καὶ τὸ πᾶν σῶμα καὶ τὴν γαστέρα
προκολπωτ. καὶ τὸν πόρον πρὸς ἄκρα μᾶλλον τῇ οὐρᾷ
ἔχοντα· καὶ τὴν οὐρὰν μὴ περιειλημμένην· ἀλλὰ
μᾶλλον συστρέφοντα· καὶ ἠρεμαῖον τὸν περίπατον
ποιούμενα· τοῦτο γὰρ τοῦ ἄρρενος ἡ ἔχιδνα διήνε-
γκε· καὶ τῷ πλεόνας τῶν δύο κυνοδόντων ἔχειν·
ὥσπερ δὴ καὶ γυναικὸς ἀνδρός. διὰ τῶν ἔπων τούτων λέγε-
τοῦ μὲν ↄ ὑπὲρ κυνόδοντε δύο χροῒ τεκμαίρονται
ἰὸν ἐρευγόμενοι· πλεῦνες δέ τοι ἄρσενος ↄ ἐχίδνης.
καὶ δὴ λαβόντα αὐτὰ τῷ καιρῷ τούτῳ· πρῶτον μὲν
αὐτῶν χρὴ ἀποκόπτειν τάς κεφαλάς τε καὶ τὰς οὐράς.
τοσοῦτον ἀποκόπτοντας ὡς εἶναι τὸ μέτρον τῆς ἀπο-
κοπῆς τεσσάρων δακτύλων· ἐπιβλέπειν δὲ καὶ
ἐν τῷ ἀποκόπτειν τὰ μέρη ταῦτα ἀκριβῶς παραινῶ· εἰ
μετὰ τὴν ἀποκοπὴν εὐθέως ἔναιμά τε καὶ ἀκίνη-
τα καὶ παντελῶς νεκρὰ τὰ ζῷα εἶναι φαίνοιτο· εἰ γὰρ τοι-
αῦτα εὑρίσκοιτο τὰ θηρία ↄ ἄχρηστα αὐτὰ πρὸς
τὴν τοῦ φαρμάκου μίξιν εἶναι νόμιζε· εἰ δὲ βλέποις

ἐν αὐτοῖς ἀποκοπέντων τῶν μερῶν ὑπολειπομένων κινή-
σει τινὰ καὶ τὸ ἔναιμον ἐπί τινα χρόνον ἀποσώζειν δυνά-
μενα, ταῦτα ὡς ἄριστα ὄντα, μιγνύναι τῇ σκευασίᾳ
τῆς ἀντιδότου. οὐ γὰρ ἐξίτηλον ἀλλ᾽ ἰσχυρὰν πρὸς
τὸ σώζειν ἔχοντα δύναμιν φαίνεται. εἶτα μετὰ τοῦτο,
ἀποδέρειν αὐτῶν ὅλον ἀκριβῶς τὸ δέρμα. ἐξαιρεῖν δὲ
καὶ τὸ στέαρ ὡς ἄχρηστον. καὶ τὰ ἐντόσθια ἅπαντα.
ἃ γὰρ τῶν περιττωμάτων δοχεῖα. καὶ μετὰ τοῦτο, ἐμ-
βάλλειν αὐτὰ λοιπὸν εἰς κεραμεοῦν ἀγγεῖον ὡς μάλιστα
κατασκευασθέν. ἢ εἰς λέβητα κεκεραμωμένον καλῶς.
καὶ τοῖς ἀνθραξιν ἀνακεκαυμένοις ἐπικείμενον. ἵνα ἀ-
κνίσως ἡ ἕψησις αὐτῶν γένηται. ἑψηθήτωσαν δὲ ἐν ὕδατι
πηγαίῳ. καὶ προσεμβαλέσθωσαν ἅλες γεαροί. καὶ
ἀνήθου ξηροῦ κλῶνες σύμμετροι. εἶθ᾽ ὅταν ἑψηθῶσιν
αἱ σάρκες καλῶς, τὸ μέτρον τῆς ἑψήσεως ἔστω σοι ὅταν
αἱ ἄκανθαι χωρισθῶσι τῆς σαρκὸς τῶν θηρίων, τότε
ἀνελόμενος τὸν λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ἀκριβῶς
χώριζε τὰς σάρκας τῶν ἀκανθῶν. καὶ λειώσας αὐτὰς,
ἄρτου ὡς μάλιστα τοῦ καθαρωτάτου καὶ ἀπὸ σεμι-
δάλεως τῆς καθαρωτάτης γενομένου, μίσγε τὸ
σύμμετρον πρὸς τὴν ἀνάπλασιν. ὥσπερ καὶ ὁ ἀνδρό-
μαχος βούλεται. ὁ γὰρ μάγνος καὶ ὁ δαμοκράτης καὶ
μέτρον τι ὡρισμένον αὐτοῖς μίγνυσθαι θέλουσιν.
ἴσον γὰρ τοῦ ἄρτου πρὸς ἴσον τῶν σαρκῶν ἀποστήσαν-
τες, οὕτως αὐτὰς συλλειοῦσι τῷ ἄρτῳ. εἶτα παραχέ-
το αὐτάρκες τοῦ ζωμοῦ, οὕτως ἀναπλάσσε συμμέ-
τρους τροχίσκους. παραπτόμενος ἐν τῇ ἀναπλάσει
ὀποβαλσάμου ὀλίγου. καὶ ἐν σκιᾷ ἀποτιθέμενος
εἰς τὴν τοῦ ὅλου φαρμάκου σκευασίαν, φύλαττε. καὶ
λοιπὸν τῶν ἄλλων ὅσα μὲν κόπτεσθαι καὶ σήθεσθαι

χρὴ κοσκινεύειν κοσκίνῳ· ὡς ἐνὶ μάλιστα λεπτοτρήτῳ
γενομένῳ· πάνυ γὰρ τὸ λεῖον πρὸς τὴν ὠφέλειαν εἶναί μοι
δοκεῖ χρήσιμον· διὰ τὸ μᾶλλον εὐπρόσθετον εἶναι τοῖς
σώμασιν· ὅσα δὲ διαβρέχειν τινὰ καὶ λειοῦν χρή, καὶ ταῦτα
λέου· καὶ τῷ οἴνῳ βρέχε· ἔστω δὲ ὁ οἶνος ὁ κάλλιστος· οἷος
ὁ φαλερῖνος γλυκύς· ὁ μὴ φαυστιανός· ἀλλ᾽ ὁ δριμύς τε
καὶ πᾶσιν καὶ καλούμενος αὐστηρός· ἀλλ᾽ οὕτως ποιήσα
λειώσας, προσβάλε τὸ αὐταρκὲς μέλι· ἔστω δὲ τὸ αὐταρ-
κες ὥσπερ αἱ γραφαὶ ἔχουσι λίτραι δέκα· ἀφεψημέ-
νον μετρίως· ὥστε ἐν τῇ ἑψήσει πᾶν αὐτοῦ τὸ κηρῶδες
καὶ πνευματῶδες χωρισθῆναι· ἔστω δὲ καὶ τὸ μέλαν τὸ καλού-
μενον ὑμήττιον· τὸν γὰρ θύμον τὸν ἐν αὐτῷ τῷ ὄρει
τῷ καλουμένῳ ὑμηττῷ γιγνόμενον, νεμόμεναι αἱ μέ-
λιτται· καὶ οὕτω κάλλιστον ποιοῦσι τὸ μέλι· πρῶ
δὲ καὶ τὴν ῥητίνην καὶ τὴν χαλβάνην προαποτήξας
ἰδίᾳ, οὕτω πρὸς τὴν θύαν ἐπιβάλλειν τῷ φαρμάκῳ.
καὶ λοιπὸν ἑνώσας τὰ πάντα, καὶ λειώσας ἐπιμελῶς
πάλιν παραπτόμενος τοῦ ὀποβαλσάμου συμμέτρως,
οὕτως ἀποτίθεσο τὴν ἀντίδοτον, εἰς ὑάλινα ἢ ἀρ-
γυρᾶ σκεύη· μὴ πάνυ πληρῶν αὐτά· ἀλλὰ καταλι-
πὼν τινὰ τόπον εἰς διαπνοὴν τῷ φαρμάκῳ· καὶ σωλήνως
γε ἀποπωμάτιζε αὐτά· ἵνα μᾶλλον διαπνέηται·
καὶ ταχύτερα σοι αὐτῆς ἡ χρῆσις γενήσεται· χρόνου γὰρ
εἰς πέψιν οὐκ ὀλίγου χρείαν ἔχει· ἵνα πρὸς τὴν χρῆσιν
ἡ ἀντίδοτος πεφθῇ καλῶς· πέπτεται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον τῷ ἐντὸς β΄ ἐτῶν χρόνῳ· οἱ δὲ ἀκμαιοτέρᾳ τε αὐτῇ
καὶ ἰσχυροτέρᾳ χρῆσθαι θέλοντες, καὶ ἐτῶν που πέντε
καὶ ἑπτὰ τῶν χρόνων ἐχούσῃ οὕτως ἐχρήσαντο· καὶ μά-
λιστα ἐπὶ τῶν θηριοδήκτων τε καὶ λυσσοδήκτων· καὶ
τῶν φαρμάκων τῶν δηλητηρίων· ἰσχυρὰ γὰρ οὗτοι

περὶ χρόνου τοῦ φαρμάκου μεθ᾽ ὃν χρηστέον αὐτῷ:-

τὴν ἀπὸ τῶν τοιούτων βλάβην ἔχοντες, δύναται τὸ τέταρτον καὶ
τῆς ἀπὸ τοῦ φαρμάκου βοηθείας χρείαν ἔχουσιν· ἤδη δὲ δύναται
τὸ φάρμακον, ἕως ἐτῶν τριάκοντα. ὡς ἐπί γε τῶν
ἄλλων παθῶν ὅπου μὴ τηλικαύτη ἡ ἀπὸ τοῦ βλάβη ἐπείγει καὶ τῆς,
αὐταρκείας ἂν εἶναι δοκεῖ, καὶ ὁ τῶν ἑξήκοντα ταχρόνος ἄξιος τὴν
χρῆσιν τοῦ φαρμάκου. πάνυ γὰρ τὸ πέρας τοῦ τοσούτου
διαστήματος, ἐξίτηλόν τε καὶ ἄτονον πρὸς τὸ βοηθῆ-
σαι ποιεῖ τὸ φάρμακον. πολλοὶ γοῦν τινὲς αὐτῆς τὴν
δύναμιν κρῖναι θέλοντες, πρῶτον διδόντες τι τῶν

δοκιμασία τοῦ φαρμάκου.

καθαρτικῶν φαρμάκων, εἶτα ἐπιδιδόντες τι τῆς
ἀντιδότου πιεῖν, οὕτως αὐτῆς ποιοῦνται τὴν κρίσιν.
ἡ μὲν γὰρ εὔτονος καὶ ἀκμαία ἀεὶ, οὐδ᾽ ὅλως ἀφίησι
τὴν κάθαρσιν γενέσθαι· ἐκνικῶσα τῇ ἑαυτῆς δυνάμει
τοῦ καθαρτικοῦ φαρμάκου τὴν ἰσχύν. εἰ δὲ οὕτως
καθαρθείη, ὡς μηδὲ τὴν ἀντίδοτον λαβών, κατά-
δηλος γίγνεται ὅτι ἄτονός τε καὶ ἐξίτηλος ἡ ἰσχὺς.
ὡς μὴ κρατῆσαι τῆς τοῦ φαρμάκου δυνάμεως. ἀλλ᾽
δὲ καὶ αὐτῆς καὶ τὸ μέτρον τῆς δόσεως, οὐκ ἐπὶ

περὶ τοῦ μέτρου τῆς δόσεως τοῦ φαρμάκου.

πάντων τὸ αὐτό. ὥσπερ οὐδὲ τὸ ὑγρὸν· ᾧ διαλύον-
τες αὐτὴν δίδομεν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν προειρημένων
ποντικοῦ καρύου τὸ μέγεθος. ἐνιέντες μετ᾽ οἴνου
κυάθων τριῶν, οὕτως αὐτὴν διδόναι πίνειν τοῖς
λαμβάνουσιν εἰώθαμεν. ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων παθῶν
καὶ τῷ μέτρῳ καὶ τῷ ὑγρῷ, διαφόρως χρώμεθα. πρὸς
γὰρ τὴν τῶν παθῶν διαφορὰν ἁρμοζόμενοι, καὶ τὴν
ποσότητα τοῦ φαρμάκου μετροῦμεν καὶ τὸ κατάλ-
ληλον ὑγρὸν τῆς μίξεως κρίνομεν. ὡς γὰρ μόνον πρὸς
τὰ τῶν θηρίων δήγματα καὶ τὰ δηλητήρια φάρμακα
βοηθεῖν ἡ ἀντίδοτος πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ
μέγιστα τῶν ἄλλων παθῶν ἀλεξιτήριον φάρμακον,

ἐκ τῆς ὑπεραλγήσεως ὑφ' ἡμῶν οὔσης εὑρέθη· γαλήνην
γοῦν αὐτὴν ἐν τοῖς προκειμένοις ἔπεσιν ὁ Ἀνδρόμαχος.
διὰ τοῦτο οἶμαι κέκληκεν· ἐπειδὴ ὥσπερ ἔκ τινος τοῦ
κατὰ τὰ πάθη χειμῶνος, καθάπερ τινὰ γαλήνην
τὴν ὑγείαν τοῖς σώμασιν ἐργάζεται· κεφαλαίας γοῦν
τὰς χρονίας καὶ τὰ σκοτώματα ἰᾶσθαι πέφυκε καὶ δυ-
σηκοΐας καὶ ἀμβλυωπίας παύειν· ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ
τῆς γεύσεως ὄργανον ἀσθενοῦν καθίστησι· πολλάκις δὲ καὶ
τὰς ἐπὶ τῶν νεφριτικῶν παρακοπὰς, γενναίως ἔπαυ-
σεν· ὕπνον ἐπιφέρουσα· αὐτοῦ δὲ καὶ τὰς τῆς γνώ-
μης ταραχάς τε καὶ τὰς περὶ πλοκὰς φαντασίας παύου-
σα τοῖς ὕπνοις· καὶ ταῖς ἐπιληψίαις δὲ αὐταῖς ἀγωνι-
στικῶς εἴωθε βοηθεῖν ἀναπίνουσα τὴν πολλὴν ἐκ τῆς κεφα-
λῆς ὑγρασίαν· καὶ ἀνεμπόδιστον ποιοῦσα τὴν ὁδὸν
τῷ πνεύματι· βοηθεῖ δὲ καὶ τοῖς δυσπνοοῦσιν, ὅταν ἐγκεί-
μενά τινα παχέα φλέγματα εἰς τὰς σήραγγας ἢ τοῦ πνεύ-
μονος· ἀναπτύειν κωλύοντα τὸν αἶνον εὐπόρως τέμνου-
σα· καὶ εὐαναγώγα ποιοῦσα· καὶ λεπτύνουσα τὰ συ-
νεστῶτα καὶ γλίσχρα τῶν ὑγρῶν· καὶ τοὺς αἷμα δὲ ἀ-
νάγοντας, πάνυ ὠφελεῖ. ἔτι ς αὐτὴν σύμφυτον ἀ-
φετήσας καὶ ἀνίασ τῷ ὕδατι, οὕτως ἐπιδῷ· πολ-
λάκις δὲ καὶ τὰς περὶ τὸν στόμαχον κακώσεις, θερα-
πεύειν εἴωθε καὶ ἀνόρεκτον αὐτὸν ὄντα, καὶ τὰς τροφὰς
λαμβάνειν μὴ δυνάμενον, εἰς τὸ προσίεσθαι αὐτὰς ἢ
δεόντως κατέστησεν· ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἐπιτεταμένην
ἀλόγων ὄρεξιν ἔκ τινος παρακειμένης αὐτῷ δριμυτέρας
καὶ δακνώδους οὐσίας, ἀγωνιστικῶς ἔπαυσεν· ἢ ἑλμίν-
θων τοῖς ἐντέροις ἐγκειμένων· καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν ἀπλή-
στως τῆς τροφῆς ὀρεγόμενον πνίγοντα θηρία τὸ φάρμα-
κον, τῆς πολλῆς πείνης γενναίως ἀπήλλαξεν· ὅτε καὶ

ἐπὶ τίνων παθῶν. χρηστέον τῷ φαρμάκῳ:~

τῶν μεγίστων καὶ πλατειῶν ἑλμίνθων γενομένων, καὶ πᾶσαν
τῶν ἀναφερομένων τροφῶν ἐκνεμομένων, καὶ διὰ τοῦτο ἐκτή-
κουσαν τὸ ἄλλο πᾶν σῶμα, θαυμασίως ἐξαίρει τῶν ἐντέρων.
καὶ τὰς ἡπατικὰς δὲ διαθέσεις ἰᾶται πολλάκις ἐκλύ-
ουσα τὰς ἐμφράξεις. καὶ τὰς περὶ τὸ ἧπαρ διαθέσεις
ἰωμένη. καὶ τὸν ἴκτερον διά τινα παρὰ τὸ ἧπαρ διάθε-
σιν γιγνόμενον, γενναίως θεραπεύει ἀποκαθαίρουσα
τὴν χολήν. καὶ ὥσπερ ἀπομαλάττουσα καὶ ποιοῦσα τὸ ἧ-
παρ διακρίναν αὐτὴν ἀκριβῶς ἀπὸ τοῦ ἥπατος. τινὰς δὲ
ἐνίοτε καὶ τοὺς σπλῆνας τοὺς ἐσκιρρωμένους. κατ' ὀλίγον
ἀναλίσκουσα τὴν ἐν αὐτοῖς ξυ παρίαν. καὶ περιπλέουσι.
θρύπτει δὲ καὶ τοὺς ἐν νεφροῖς λίθους. καὶ πᾶν τὸ γεῶ-
δες ἐν αὐτοῖς καὶ ῥυπαρὸν ἀποκαθαίρει ῥᾳδίως. καὶ τὰς
τῆς κύστεως δυσουρίας παύει. καὶ τὰς ἐν αὐτῇ ἑλκώ-
σεις ἰᾶται πολλάκις. καὶ τὰς περὶ τὴν κοιλίαν δυσ-
πεψίας τε καὶ ἀτονίας θεραπεύει. θερμαίνουσα καὶ
τονοῦσα τῆς γαστρὸς τὸ σῶμα. καὶ τῶν ἐντέρων τὰς ἑλ-
κώσεις. καὶ τὰς δυσεντερίας αὐτάς. καὶ τὰς λειεν-
τερίας ἀπαλλάττει ταχέως. ὠφελεῖ δὲ καὶ τοὺς ἰλεώ-
δεις τὰ ἔντερα διατιθεμένους. καὶ τοὺς χρονίους
τῇ κωλικῇ διαθέσει περιπεπτωκότας μάλιστα, ὅταν
ἀφλέγμαντα ᾖ τὰ ἔντερα. ἐξαναλίσκουσα τὰς ἐν αὐ-
τοῖς δριμύτητας τῶν ὑγρῶν. καὶ διατρίβουσα τὰς
ἐμφράξεις τῶν ἐντέρων. ἐνίοτε δὲ καὶ τοῖς χολεριῶσιν
γενναίως βοηθεῖ. τονοῦσα τὴν σύγκρισιν καὶ ἐπέχουσα
τὰ πολλὰ τῶν ῥευμάτων. τὸ μέγιστον αὐτῆς ἔργον, πολλά-
κις ἐπὶ τῶν καρδιακῶν φαίνεται. ῥαινόμενον γὰρ
τοῖς πολλοῖς καὶ συνεχέσιν ἱδρῶσι τὸ σῶμα καὶ τοῖς
τόνοις λελυμένον, μηδὲ τοῦ οἴνου πολλάκις κρατεῖν
τοῦ πάθους δυναμένου, ἡ ἀντὶ ὕδατος πινομένη,

καὶ τοὺς ~~ἱδρῶντας~~ ἱδρῶτας ἵστησι καὶ τὴν δύναμιν πίνουσαν
ὡς παρ᾽ ἀνίστησιν. καὶ ἰσχυρὰν ἀπεργάζεται. ἴσα δὲ ἐπὶ τῶν
γυναικῶν καὶ τῶν καταμηνίων αἱμάτων ἀγωγός. καὶ τὰς
ἐν τῇ μήτρᾳ καὶ ἕδρᾳ γιγνομένας αἱμορροΐδας ἐπίσχει
πολλάκις ἀναστομοῖ. θαυμασίως δὲ καὶ τὰς ἀμέτρους
τῶν αἱμάτων ἀποκρίσεις, ἴσωθεν ἐπέχει. μέμνησο γὰρ
ὅτι μικτὴν καὶ ποικίλην τὴν δύναμιν αὐτῆς ἐν τοῖς ἔμπρο-
σθεν εἴπομεν. καὶ διὰ τοῦτο τὰ μέν, διαχέουσα καὶ λε-
πτύνουσα, ἐκκρίνεσθαι ποιεῖ. τὰ δέ, διὰ τὸ γιὰν τῆς
ἐμφύτου δυνάμεως ἀποκρινόμενα περιττῶς, ταῦτα
τονοῦσα τὴν δύναμιν τῶν σωμάτων, ἴσωθεν ἐπέχει. καὶ
τοὺς ποδαγρῶντας δὲ καὶ τοὺς πάντα τὰ ἄρθρα ῥευμα-
τιζομένους ὠφελεῖ μάλιστα τότε, ὅταν ὁ τῆς ἐπιδόσεως
καιρὸς παρέλθῃ. καὶ ἡ στάσις τῆς ἀκμῆς γένηται. παρα-
μυθούμενον γὰρ τὰ ἀλγήματα τοῖς παρηγορεῖν δυναμένοις
ἐπιθέμασι διδόναι πίνειν χρὴ τοῦ φαρμάκου. ἵνα ἐπέ-
χηται τὰ ῥεύματα. ἐξαναλίσκει γὰρ αὐτὰ ἡ ἀντίδοτος
τὰ ἤδη ἐπενεχθέντα. καὶ ἄλλα κωλύει φέρεσθαι. μά-
λιστα δὲ ὀνίνησιν ὅταν τις αὐτὴν καὶ ὑγιαίνων συνεχῶς
λαμβάνῃ. ἐκδαπανᾷ γὰρ τὰ περιττὰ τῶν ὑγρῶν. καὶ
τὴν ὅλην ἀλλοιοῖ σύγκρισιν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν φαρ-
μάκων, ὅσα εἰς ἀπαλλαγὴν τοῦ νοσήματος οἱ ποδαγρι-
ῶντες πίνουσι, τὴν μὲν ἐπὶ τοὺς πόδας τοῦ ῥεύματος
φορὰν κωλύει γίγνεσθαι. οὐκ ἐξαναλίσκοντα δὲ τὴν
περιττὴν τούτων ὑγρασίαν, ἄλλου τινὸς μείζονος νοσή-
ματος γένεσιν ἐργάζεται. πλανωμένου γὰρ ἐν τῷ σώμα-
τι τοῦ ῥεύματος, ὁ πνεύμων ἀκινούμενος διὰ τὴν
τῆς ἀναπνοῆς ἀνάγκην, καὶ διὰ τὸ μανὸν τοῦ σώματος
δέξασθαι τὸ ῥεῦμα ῥᾳδίως δυνάμενος, τὸ πᾶν αὐτὸς
ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἕλκων, οὕτω πνίγει τὸν ἄνθρωπον. ὅπερ ἱστορηκώς

ἐπὶ πολλῶν ἐγὼ τῇ πείρᾳ κατέμαθον. καὶ διὰ τοῦτο ἀπο-
συμβουλεύων μηδόλως πίνειν ταῦτα τὰ φάρμακα. τὴν δὲ
θηριακὴν ἐν τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι καὶ πάνυ παραινῶ. καὶ γὰρ
ξηραίνουσα τὰ περιττὰ τῶν ὑγρῶν, ὠφελεῖ. καὶ ἕτερα συλ-
λέγεσθαι οὐκ ἐᾷ. πολλοὶ γοῦν ἐν ἀρχῇ συνεχῶς πίνειν ἀρξά-
μενοι, ἀπηλλάγησαν τελέως τοῦ πάθους. καὶ τοῦτό γε
οἶμαι τῷ λόγῳ καὶ τοὺς ὑδεριῶντας πολλάκις μεγάλως
ὠφέλησεν. ἐκδαπανῶσα τὸ ἐν αὐτοῖς ὑγρὸν καὶ κατεψυγ-
μένον τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἀναθερμαίνειν δυναμένη. καὶ
μάλιστα τοὺς ἀνὰ σάρκα λευκοφλεγματίας λεγομένους
ὑδέρωπας, γενναίως εἴωθεν ὠφελεῖν. εἰς ὅλον τὸ σῶμα ἀνα-
διδομένη. καὶ πολλαχόθι ἐκθλίβουσα τῶν σαρκῶν τὴν
ὑγρασίαν. διόπερ καὶ τῆς καχεξίας λεγομένης ἄριστόν ἐστι
φάρμακον μετασυγκρίνουσα τὴν ἕξιν τοῦ σώματος. καὶ
τὰ μὲν περιττὰ διαφοροῦσα. τὴν δὲ φύσιν ἐνεργεῖν εὐτόνως
τὰς φυσικὰς ἐνεργείας παρασκευάζειν δυναμένη. τοῦ-
τῳ δὲ τῷ τρόπῳ τῆς βοηθείας, καὶ τοῖς ἐλεφαντιῶσι
πολλάκις ἐπίκουρος εἶναι πέφυκεν. πολλοῦ γὰρ ὄντος τοῦ δι-
εφθορότος ῥεύματος καὶ σηπούσης τῆς τούτου δυνάμεως
τὴν ὅλην σύγκρισιν, ἐκνικᾷ ἄνωθεν ἡ ἀντίδοτος τὸ
νόσημα. ἐπέχουσα μὲν τοὺς ῥευματισμούς. κω-
λύουσα δὲ καὶ τὴν διαφθορὰν γίγνεσθαι τοῦ αἵματος.
τοὺς δὲ τετανικοὺς σπωμένους, καὶ αὐτοὺς πολλάκις
ἐθεράπευσε. θερμαίνουσα τὰ νεῦρα καὶ τὰς τάσεις
αὐτῶν χαλῶσα ὥσπερ δὴ καὶ τὰς παραλύσεις τῶν μερῶν
ἐξιωμένη πολλάκις. καὶ ἀναζωπυρεῖν ποιοῦσα τὸ πνεῦμα
εἰς τὸ κατὰ φύσιν, ἤγαγε καὶ τὰς κινήσεις τοῖς μέρεσιν
ἐνεργεῖν ἀπέδωκε. θαυμάζειν δέ ἐστι τὴν ἀντίδοτον, ὅταν
μὴ μόνον αὐτὴν τὸ σῶμα πάσχον θεραπεύουσαν βλέπο-
μεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν πολλάκις ὑπὸ τῶν παθῶν

διατιθεμένῳ κακῶς ὠφελῆσαι δυναμένῳ. τὰς γοῦν ἐκ τῆς
μελαγχολίας γινομένας αὐτῇ κακώσεις, παντὶ ἐνδιδόμενον
σῶ ἔχω τὸ φάρμακον. ἐκπονοῦν ὥσπερ ἐξαναλίσκον ἐκ
τῶν ἀγγείων καὶ ἐκ τοῦ σπληνὸς τὴν μέλαιναν χολήν. καθά-
περ καὶ τὸν ἰὸν τῶν θηρίων. διόπερ καὶ πρὸς πυρετὸν τὸν
τεταρταῖον μάλιστα ἁρμόζει καλῶς. ὑπὸ γὰρ τῆς μελαίνης
χολῆς γιγνόμενος ὁ πυρετὸς οὗτος, εὐκόλως ὑπὸ τῆς ἀντι-
δότου ἀπαλλάττεται. μάλιστα δ' ὅταν τις αὐτῇ τεχνικῶς
ᾖ χρώμενος. ἐγὼ γοῦν πολλοὺς τῶν τεταρταϊζόντων
τῇ ἀγωγῇ ταύτῃ χρησάμενος, ἀπήλλαξα ῥᾳδίως προκε-
νώσας αὐτοὺς τῷ ἀπὸ δείπνου ἐμέτῳ. εἶτα τῇ ἑξῆς ἐπιδοὺς
τὸν χυλὸν τοῦ ἀψινθίου ἵνα ἐπιγλυκαίνω καὶ κατακεράσω
τὴν χολήν. οὕτως πρὸ ὡρῶν δύο τῆς ἐπισημασίας τὴν ἀντί-
δοτον δίδωμι· καὶ θαυμαστῶς οἶδα πολλάκις ἐπιτυχοῦ-
σαν αὐτὴν ὡς ταχέως ἀνεπισήμαντον μένειν τὸν λαμβάνον-
τα. καὶ τὸν ὑδροφόβον καὶ τὸν κάκιστον τῶν νοσημάτων,
τοῦτο τὸ φάρμακον πολλάκις ἀπαλλάττειν ἑώρακα. καὶ
θαυμασίως ἀνταγωνίζεσθαι τῇ τῶν τοιούτων κακῶν σφο-
δρομῇ. οὐ γὰρ μόνον αὐτοῖς τὸ σῶμα ξηραίνεται καὶ
σπώμενον γίνεται ἐνίοτε καὶ πυρετὸν δριμέως ἔνδο-
θεν καίεται. ἀλλὰ καὶ γνώμη παρανοεῖ. καὶ τὸ χαλε-
πώτατον αὐτοῖς φέρει σύμπτωμα. τὸ γὰρ ὕδωρ φοβοῦν-
ται. καὶ διὰ μὲν τὴν πολλὴν ξηρότητα, τοῦ ὑγροῦ ἐπι-
θυμίαν ἔχουσι. καὶ τοῦ πίνειν ἀπέχονται. διὰ δὲ τὴν παρα-
κοπήν, τὸ ὠφελῆσαι δυνάμενον οὐκ ἐπινοοῦσι· φεύγον-
τες γὰρ τὸ ὕδωρ καὶ φοβούμενοι, τῷ οἰκτίστῳ θανάτῳ ἀ-
ποθνήσκουσι κακῶς. ἐφ' ὧν μάλιστα καὶ τοὺς μεθοδι-
κοὺς ἐγὼ τεθαύμακα. ἀχρήστους γὰρ τὰς αἰτίας πρὸς
τὰς θεραπείας εἶναι λέγοντες, οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ θεραπεύειν
ποτὲ τούτους δύνανται. ἁπλοῦ τοῦ δήγματος ὄντος

καὶ ὁμοίου φαινομένου τῷ ὑπὸ τοῦ μὴ λυττῶντος κυνὸς δεδηγ-
μένῳ. τίνα γὰρ καὶ θεραπείας τρόπον αὐτῷ ἐνδείξεται,
ἀπερίσκεπτως ὁρώμενον τὸ τραῦμα τοῦ σώματος. μὴ
ἐξεταζομένης ὑπ' αὐτῶν τῆς ἔνδον αἰτίας οὔσης. ἢ τοῖς
μὲν ὀφθαλμοῖς τοῦ μεθοδικοῦ μὴ ὁρωμένης. ὑπὸ δὲ τοῦ
λογικοῦ ἰατροῦ μόνῳ τῷ λογισμῷ καὶ τῇ ἐξετάσει ἀκριβῶς
ἐξευρισκομένης. διὸ καὶ ὁ μεθοδικῷ θεραπεύοντι κακῶς
ἐμπεσὼν, ἄθλιος. ὥσπερ ἀλόγῳ τινὶ καὶ αὐτὸς οὗτος θηρίῳ
πάντως τεθνήξεται. ἀκολούθως ἀπολλύμενος αὐτοῦ τῇ
αἱρέσει. ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ δόγματος ὁ μεθοδι-
κὸς ἐξετάζειν τὴν αἰτίαν οὐ βούλεται. ὁ δὲ εὐτυχῶς τῷ
μετὰ λόγου θεραπεύοντι προσελθὼν, οὔτε τοῖς οὕτω
πονηροῖς συμπτώμασιν ἁλώσεται ῥᾳδίως, καὶ τὸν
θάνατον ἐκφεύξεται διὰ τὴν τοῦ λογικοῦ ἰατροῦ τέχνην.
παραλαβὼν γὰρ αὐτὸν ὁ τοιοῦτος ἰατρὸς, εὐθέως ἀκρι-
βῶς ἐξετάσει ὁποῖος τίς ἦν αὐτὸν ὁ κατεδηδοκὼς κύων.
Ση λυττῶντος κυνὸς:- ἀγρίας ἀκούσας. ὅτι ἰσχνὸς μὲν καὶ κατάξηρος τῷ σώματι
καὶ τοῖς ὄμμασιν ἐξέρυθρος καὶ τὴν οὐρὰν παρειμένος
καὶ τὸν ἀφρὸν ἀπὸ τοῦ στόματος ἔχων ῥέοντα, μᾶλλον
δὲ ὅτι καὶ τὴν γλῶτταν ἔξω εἶχε προβεβλημένην, καὶ
ὥσπερ χολῇ κεχρωσμένην, ἐμπίπτων τε τοῖς ἐντυγ-
χάνουσι καὶ ἀλόγως τρέχων, ἔστα πάλιν αἰφνίδιον
ἑστάναι θέλων, καὶ διακινῶν μετ' ὀργῆς τινὸς μανικω-
τέρας, ἀθρόως αὐτοῦ γενομένου, ἐκ ταῦτα ἀ-
κούσας οὕτως ἔχοντα, εὐθέως μὲν συνίσησι λυττῶν-
τα γεγονέναι τὸν κύνα. θεραπεύσας δὲ οὐχ ἁπλῶς
οὕτως, ὥσπερ ὁ μεθοδικὸς τὸ τραῦμα. ἀλλ' εὐθέως
μὲν αὐτὸ καὶ μεῖζον ἐργάζεται. περιτέμνων τὴν σάρκα
ἐκ πολλοῦ τοῦ διαστήματος κυκλοτερὲς αὐτοῦ τὸ
σχῆμα ποιῶν. ἵνα μὴ ῥᾳδίως ἐπουλοῦσθαι δύναται.

ἀλλ' ἵνα ἔχοι ἀνεῳγότα τὸν πόρον, εἰς πολὺ τοῦ χρόνου τὸ
μῆκος, τοὐλάχιστον, εἰς τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας.
καὶ ἐξέλκοι διὰ τούτων τὸν ἰὸν τοῦ κυνός, καὶ τοῖς θηρίοις
γοῦν ἐθεασάμην πάνυ προσφυῶς ἁπτομένοις ἐπὶ καὶ ἂν τοῦτο-
πον. καὶ κεχρῆσθαι τοῖς ἄλλοις φαρμάκοις ὅσα ἐπισπαστι-
κά. καὶ ἔνδον τῆς σαρκὸς τὸν ἰὸν μένειν οὐκ ἐᾷ. ἐγὼ δὲ
ἐπενόησά ποτε, καὶ τῷ ἀντίδοτον αὐτῷ ἀνῆκα τῷ
ἀπὸ τῶν ῥόδων σκευαζομένῳ ἐλαίῳ. καὶ ὥς τι φάρμακον
ἔμμετον ἐπέθηκα τῷ τραύματι. ἵνα ὥσπερ τινὰ σικύ-
αν ἐκμυζήσῃ. καὶ ἐκ τοῦ βάθους ἐπισπάσηται τὸ δι-
αφθεῖρον διωσάμενον. καὶ ὅλως καθάπερ τι παιώνι-
ον φάρμακον ἡ θηριακὴ καὶ ἔξωθεν ἐπιτιθεμένη καὶ
πινομένη τοῖς λυσσοδήκτοις ἀκριβῶς βοηθεῖ. ἐφάνη δὲ
κἀμοὶ ἡ ἀντίδοτος αὕτη, καὶ ἐν ταῖς λοιμικαῖς κατα-
στάσεσι μόνη, τοῖς ἁλισκομένοις βοηθεῖν δυναμένη.
μηδενὸς ἄλλου βοηθήματος τῷ μεγέθει τοῦ κακοῦ ἀντι-
σχεῖν οὕτως πεφυκότος. ὥσπερ γάρ τι θηρίον καὶ
αὐτὸς ὁ λοιμὸς οὐκ ὀλίγους τινὰς ἀλλὰ καὶ πόλεις ὅλας
ἐπινεμόμενος, διαφθείρει κακῶς. τροπῆς τινὸς
μοχθηρᾶς εἰς τὸ διαφθείρειν δυναμένης περὶ τὸν ἀέρα
γιγνομένης. καὶ τῶν ἀνθρώπων τῇ τῆς ἀναπνοῆς ἀνάγκῃ
τὸ θνητὸν φεύγειν μὴ δυναμένων. ἀλλὰ αὐτὸν εἰς ἑαυτὸν
ὥσπερ τι δηλητήριον διὰ στόματος ἑλκόντων τὸν
ἀέρα διόπερ ἐπαινῶ καὶ τὸν θαυμασιώτατον Ἱππο-
κράτην ὅτι τὸν λοιμὸν ἐκεῖνον τὸν ἐκ τῆς Αἰθιοπίας
εἰς τοὺς Ἕλληνας φθάσαντα οὐκ ἄλλως ἐθεράπευσεν
ἀλλ' ἢ τρέψας τὸν ἀέρα καὶ ἀλλοιώσας. ἵνα μηκέτι
τοιοῦτος ὢν ἀναπνέηται. κελεύσας οὖν ἀνὰ τὴν
πόλιν ὅλην ἐξάπτεσθαι τὸ πῦρ, οὐχ ἁπλοῦ τῆς ἀνα-
θέσεως τῶν ὕλων ἔχον. ἀλλὰ στεφάνων τε καὶ τῶν ἀνθῶν

τὰ εὐωδέστατα, ταῦτά σοι ἐβούλευσεν εἶναι τοῦ πυρὸς
τὴν τροφήν. καὶ ἐπιστεῦσθαι αὐτῷ τῶν μύρων τὰ λιπαρώ-
τατα. καὶ ἡδεῖαν τὴν ὀδμὴν ἔχοντα· ἵν' οὕτω καθαρὸν
γενόμενον οἱ ἄνθρωποι ἀναπνεύσωσιν ἐς τὴν ἀπαλλαγὴν τὸν
ἀέρα. τοῦτον αὐτὸν προσνομίζωμεν καὶ τὴν θηριακήν.
ὥσπερ τι καὶ αὐτὴν οὖσαν πῦρ καθάρσιον. τοὺς μὲν προπί-
νοντας αὐτὴν ἐν τῇ λοιμικῇ καταστάσει μηδ' ὅλως ἁλί-
σκεσθαι τῷ κακῷ. τοὺς δὲ ἤδη φθάσαντας παθεῖν ἐξιᾶ-
σθαι διασώσασθαι ἀλλοιοῦσαν καὶ τρέπουσαν τὴν τοῦ ἀνα-
πλασθέντος ἀέρος πονηρίαν. καὶ μηκέτι ἐῶσαν δια-
φθείρειν τὴν σύγκρισιν. διόπερ ἐγὼ συμβουλεύω σοι.
καὶ διὰ ταύτας μὲν τὰς οὕτω γιγνομένας ἀφνιδίους
περὶ τὸν ἀέρα καταστάσεις, καὶ διὰ τὰς ἄλλας τὰς
βλαπτούσας αἰτίας λαμβάνειν τῆς ἀντιδότου συνεχῶς,
καὶ ὑγιαίνοντι. ἵνα καὶ τοῖς ἔξωθεν προσπίπτουσιν
ἀνθίσταταί σοι τὸ σῶμα. καὶ ὅταν ἤδη πάθῃ, εὐίατον
ἢ εὐαρεστότερον εὕρῃς. αὕτη γὰρ ὡς εὐκρασίαν τινὰ καὶ
ὑγιεινὴν κατάστασιν περιποιεῖ τοῖς σώμασιν. ἀναλί-
σκουσα τὰ περιττώματα τῶν ὑγρῶν καὶ ἀναθερμαίνου-
σα τὰ κατεψυγμένα τῶν μερῶν. καὶ τὴν ἔμφυτον
δύναμιν τονοῦσα πρὸς τὸ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας
ἐκτελεῖσθαι καλῶς. ὅταν γὰρ ἡ φύσις εὔρωστος ἔχῃ,
τότε καὶ ἀνεμποδίστως καὶ ἡ κοιλία πέσσει τὰς τρο-
φάς. καὶ αἱ φλέβες ἐξαιματοῦσιν αὐτὰς εὐχερῶς.
καὶ τὸ ἧπαρ ῥᾳδίως διακρίνει τὴν χολήν. καὶ καθαρὸν
παραλαβοῦσα ἡ καρδία τὸ αἷμα, ὅλῳ λοιπὸν ὡς ἤδη
θρέψαι δυνάμενον ἐπιπέμπει τῷ σώματι. ταῦτά τε
ἀπονηρίστως καὶ αὐτὰς ἀποδίδοσθαι συμμέτρως
ποιεῖ. καὶ τὰ περιττὰ τῷ σώματι δι' ὅλης τῆς ἀναπνο-
ῆς ὑγιεινῶς διαφορεῖ. μάλιστα δὲ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις

συμβουλεύουσι τῆς ἀντιδότου λαμβάνειν· ὁπότε ψυ-
χροῦ ὄντος τοῦ ἀέρος χειμῶνος ὁ δεινός· ἔστι γὰρ ὥσπερ-
τι τῶν σπλάγχνων ἀγαθὸν ἔνδυμα· καὶ πολλὴν τὴν θερμό-
τητα αὐτοῖς παρέχειν δυνάμενον· οἶδα δ' αὐτὴν καὶ ἐς τὴν
τῆς ψυχῆς σύνεσίν τε καὶ ὀξύτητα μὴ οὖσαν ἀσύμβου-
λον· τάς τε γὰρ αἰσθήσεις ἐνεργεστάτας οὕτως ἀπεργάζε-
ται· καὶ καθαρὸν τῶν ἀναθυμιάσεων ἀποφαίνουσι
τὸν νοῦν, ἀκριβέστερον αὐτὸν διανοεῖσθαι ποιεῖ· συνελόν-
τι δ' εἰπεῖν ὅλον δυσπαθὲς εἶναι τὸ σῶμα κατασκευάζει·
ὡς μηδὲ ὑπὸ δηλητηρίου τινὸς διαφθείρεσθαι· ἡ γὰρ
ποικίλη καὶ τοσαύτη τῆς μίξεως τοῦ φαρμάκου δύναμις,
τὴν τοιαύτην δυσπάθειαν ἀποτελεῖ· καὶ μάλιστα ἐπεὶ
τὸ τῶν θηρίων ἔχει μίγμα· φασὶ γὰρ ὅτι καὶ τὸν Μιθρι-
δάτην ἐκεῖνον τὸν μέγαν πολεμιστὴν, τὴν μὲν θηρια-
κὴν μὴ λαμβάνοντα, οὐδέπω γὰρ ἦν· ἄλλως δὲ ἀντίδο-
τον λαμβάνοντα πολυμίγματόν τινα καὶ αὐτὴν τῷ
ἐκείνου ὀνόματι οὕτω καλουμένην· μιθριδάτης γὰρ
ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἐξ αὐτῆς κατεσκευασμένην τοῦ
σώματι δυσπάθειαν, μὴ δυνηθῆναι λαβόντα τὸ
φάρμακον, ἀποθανεῖν· ὁπότε γὰρ πολεμῶν πρὸς τοὺς
ῥωμαίους ὑπὸ τοῦ πομπηΐου νικώμενος, καὶ ἐν τοῖς
ἐσχάτοις ὢν ὑπὸ τοῦ φαρμάκου τοῦ ἰοῦ ἀνόσως ἀποθανεῖν
ἠπείγετο· πιὼν τὸ φάρμακον· καὶ πολύ γε αὐτοῦ λα-
βὼν, αὐτὸς μὲν ~~αὐτίκα~~ οὐκ ἀπέθνησκε, τὰς δὲ θυ-
γατέρας πάνυ βουληθεὶς αὐτῷ διὰ τὴν φιλοστοργίαν συνα-
ποθανεῖν πιούσας τὸ αὐτὸ φάρμακον ταχέως ἀπο-
κτανθῆναι· εἶθ' ὡς ἐβράδυνε μὴ ἀποθνήσκων τοῦ
φαρμάκου διὰ τὴν προεπίνειν ἀντίδοτον μηδὲν ἰσχύσαι
δυναμένου· καλέσας βιστόκον τοὔνομα τῶν φίλων
αὐτοῦ τινα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀποσφάξαι· καὶ οὕτως

ὅτι καὶ πρὸς φρό-
νησιν λυσιτελεῖ:~

ιϛ

ποιήσας τῷ σιδήρῳ τοῦ φαρμάκου γενέσθαι τὸ ἔργον ἀπο-
θανεῖν αὐτὸν βιαίως ἠνάγκασεν. ὁρᾷς οὖν ὅπως ταῖς πο-
λυμιγέσι τῶν φαρμάκων πολλὴν τὴν ἰσχὺν πρὸς τὸ ποιῆσαι
τὴν δυσπάθειαν ἔχει. καὶ μάλιστα ἡ θηριακὴ διὰ τὴν το-
σαύτην δύναμιν ὡς ἔφην τῶν θηρίων. λαμβάνειν δέ σοι
τὸ φάρμακον συμβουλεύω, ὅταν εὖ πεπτικὸς ᾖ. καὶ σιτίων
μὴ πλήρης. καὶ τῷ μέτρῳ δὲ ἄλλοτε ἄλλως χρώμενος, εὖ
ποιήσεις. ποτὲ μὲν γὰρ κυάμου τοῦ αἰγυπτίου τὸ μέγεθος
μετὰ κυάθων β ὕδατι λάμβανε. ὅταν ὀλίγον ᾖ τὸ μέλλον
αὐτῆς πρὸς τὴν πέψιν γίνεσθαι διάστημα. ποτὲ δὲ καρύου
ποντικοῦ τὸ μέγεθος ποιῆσαι κἂν ἴσους κυάθους τρεῖς σὺν τού-
τοις αὐτὸ πίνε. ὅταν πλείονα πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ φαρ-
μάκου τὸν χρόνον ἔχοις. ἐπίβλεπε δὲ ἅμα καὶ τὴν ὥραν
καὶ τὴν χώραν. ἐν αἷς μέλλεις λαμβάνειν τοῦ φαρμάκου.
θέρους μὲν γὰρ ὅταν ᾖ, οὐδόλως αὐτοῦ σοι συμβουλεύω
λαμβάνειν. θερμοῦ γὰρ ὄντος τοῦ καταστήματος ἔτι
καὶ μᾶλλον θερμότερον γιγνόμενον, βλάπτεται τὸ σῶμα.
καὶ τοῦτό γε σωϊδὼν ὁ θαυμασιώτατος ἱπποκράτης,
τὰ πρὸ κυνὸς καὶ μετὰ κύνα φαρμακείας ἐργώδεα
εἶναι λέγει. πυρετὸν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ καιρὸς οὗτος
τοῖς ἀνθρώποις φέρει. διόπερ καὶ τοῖς ἀκμάζουσι τὴν ἡλι-
κίαν, καὶ πολλὴν ἔχουσι τὴν φυσικὴν θερμότητα, μὴ
πολὺ μηδὲ πολλάκις προσφέρεσθαι τὸ φάρμακον
παραινῶ. ὥσπερ γε τοῖς ἤδη τοῦ βίου τὴν παρακμὴν
ἔχουσι. καὶ πλεῖστον καὶ μὴ ὀλιγάκις. οὐ μεθ' ὕδατος
ἀλλὰ μετ' οἴνου μᾶλλον συμβουλεύω λαμβάνειν. ἵνα
τὸ μαραινόμενον ἤδη τοῦ σώματος καὶ τὸ ἀπεσβεσμένον
τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἀναζωπυρεῖν καὶ ἀναφλέγεσθαι
ὑπ' αὐτοῦ δυνηθῇ. ἐπὶ δὲ τῶν παιδίων, παντάπα-
σιν δεῖ φυλάττεσθαι τὸ φάρμακον. μεῖζον γὰρ ἢ κατ' αὐτῶν

τὸ ποντικὸν κάρυον ἔχει ὀβολοὺς ιϛ. δηλαδὴ ἐξάγια β.

τῆς δυνάμεως τὸ μέγεθος τοῦ φαρμάκου· καὶ διαλύει
ῥαδίως σῶμα· καὶ τὸ ἔμφυτον πνεῦμα, ταχέως σβεννύουσιν
ὥσπερ δὴ καὶ τὴν λυχνιαίαν φλόγα, τὸ ἔλαιον τοῦ πυρὸς
πλέον γενόμενον, εὐκόλως αὐτὴν ἀποσβέννυσιν. ἐγὼ
γοῦν ἱστόρησα διαλυθὲν ποτὲ παιδίον ὑπὸ τῆς ἀκαίρου τῆς
ἀντιδότου χρήσεως· τὸ μὲν γάρ, ἐπύρεττε χρονίως.
καὶ ἦν ἰσχνὸν αὐτῷ πάνυ τὸ σῶμα· καὶ τὴν δύναμιν ἀ-
σθενές· μόλις δὲ καὶ διὰ πολλῆς ἐπιμελείας, διασώζειν
δυνάμενον· ἄπειρος γὰρ μέν πως ὢν ἐκ τοῦ ἰατρικοῦ
λογισμοῦ, καὶ πάνυ δὴ εἰκῆ ἄλλον, αὐτῷ διδόσθαι τοῦ
φαρμάκου· κηδόμενος γάρ τις αὐτοῦ, καὶ προσήκειν
δῆθεν λέγων, καὶ τὴν ἀγροικικὴν ἐξουσίαν τοῦ κελεύειν ἔχων
μᾶλλον ἢ περὶ τῶν ἐκ τοῦ λόγου συμβουλίαν ἀκούων,
ἀλόγως καὶ μετὰ πολλῆς, ἐξηνάγκασε μετὰ τοῦ φαρμάκου
διδόναι τῷ παιδίῳ· τὸ δὲ ληφθὲν μέν, οὐκ ἠδυνήθη
πεφθῆναι· ἥττον γὰρ ἦν τῆς ἰσχύος τοῦ λαμβάνοντος.
διέλυσε γὰρ αὐτοῦ τὴν σύμπασαν ἕξιν· καὶ τὴν γα-
στέρα ξηρὰν ἐποίησε· καὶ οὕτως διὰ τὴν ἄλογον τοῦ φαρ-
μάκου χρῆσιν, συντόμως ἀπώλετο τὸ παιδίον· δεῖ δὲ ἐπο-
τε καὶ ἐν θερμοτέρᾳ χώρᾳ, διατρίβοντας ἧς, φυλάττε-
σθαι χρῆσθαι τῷ φαρμάκῳ· ἀρκούσης σοι τῆς ἐκ τοῦ
ἀέρος θερμότητος· διόπερ καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς πρώτης
ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἀεὶ τοῖς θερμοτάτοις οὖσι, καὶ πολλὴν
ἔχουσι τὴν ἐκεῖθεν ξηρότητα, ἀκατάλληλον εἶναι μοι
δοκεῖ τὸ φάρμακον.— σκευάζουσι δέ τινες διὰ τῶν
θηρίων τούτων, καὶ ἄλλο· ἀναγκαῖον γὰρ ἔδοξέ
μοι, καὶ τῶν ἄλλων μνημονεῦσαι· ἵνα τελεώτατος
ὁ περὶ τούτων σοι λόγος γένηται· ποιοῦσι καὶ αὐτοὶ
πρὸς πάντα τὰ προειρημένα· μετρίως μέν, ἢ χρόνῳ
πολλῷ τὸ χρήσιμον παρασχεῖν δυνάμενοι· τὸ δὲ συνεχῆ

τῆς χρήσεως κατ' ὀλίγον τὴν ὠφέλειαν ποιούμενοι. διόπερ δὴ
καὶ πολλοὶ τῶν χρωμένων, τὴν συναίσθησιν τῆς ἀπ' αὐτῶν βοηθείας
ταχεῖαν οὐκ ἔχοντες, τὴν ἀρχὴν οὐδ' ὅλως βοηθεῖν δύνασθαι
νομίζουσι. μάλιστα ἐπειδὴ καὶ τῷ πυρὶ ἀσσοδὸς αὐτῶν τὸ
σῶμα, γίγνεται. ἐξαφανίζεσθαι λέγοντες τὴν καὶ ὅσα τῆ
πρὸς τὸ ἐπικουρεῖν δύναμιν αὐτῶν. ἐγὼ μὲν φημὶ τὴν μὲν
δύναμιν αὐτῶν τὴν θηριακὴν, μὴ ἔχειν τὸ ταῖς ἄλλαις. μὴ μέν-
τοι τελέως αὐτῶν ἐξαφανίζεσθαι τὴν ἐπικουρον ἰσχύν.
πολλὰ γὰρ εἰς τὸ πυρὶ ὁμιλεῖν ἀποφαίνεται κρείττονα. καὶ ποτὲ
μὲν καὶ κρυπτομένην αὐτῶν τὴν φύσιν εἰς τὸ φανερὸν ἄγει.
τινὰ δὲ καὶ πρὸς ἣν βουλόμεθα χρείαν εὐαρμόστως ἔχειν
παρασκευάζει. ὁ γοῦν χρυσὸς ὑφ' ἡμῶν δι' αὐτοῦ κρίνεται.
καὶ ὁ μὲν κίβδηλος, πυρωθεὶς ἐλέγχεται. ὁ δὲ ἐν τῷ
πυροῦσθαι καθαρθεὶς ἀκριβῶς, δόκιμος εἶναι φαίνεται.
καὶ ὁ σίδηρος πυρούμενος μαλάττεται. καὶ καμπτό-
μενος ὑφ' ἡμῶν, εὔχρηστος εἶναι πρὸς πολλὰ τῶν ἐν τῷ
βίῳ γίνεται. οὐχὶ δὲ καὶ τῶν προσφερομένων τὰ πλεῖστα
πρὸς τὸ τρέφειν ἡμᾶς διὰ τὸ πῦρ κατάλληλα γίγνεται;
ἄρτος γέτοι καὶ τῶν κρεῶν καὶ τῶν ἰχθύων αἱ σάρκες ὠμαὶ
μένοντα, πρὸς τὴν χρείαν τῆς ὀρέξεως ἄχρηστα. ὀπτη-
θέντα δὲ τότε γίγνονται καὶ τῶν σωμάτων τροφαί. ὁ
δὲ οἶνος καὶ αὐτὸς εὐθέως μὲν καὶ ἀπὸ τῶν βοτρύων
ἐκθλιβεὶς, ὠμὸς καὶ ἄπεπτος ἦν. πεφθεὶς δὲ τῷ τοῦ
ἡλίου πυρὶ, τότε καὶ ἥδιστος. καὶ ποτιμότατος γίνε-
ται. ὅταν δὲ πολλὰ καὶ τῶν ἐν τῇ τέχνῃ φαρμάκων, τὴν
ἀρχαίαν ἑαυτῶν φύσιν ἔχοντα, δριμύτητά τε καὶ πο-
λεμία τοῖς σώμασιν ἢ παραδίδωσι. κολασθέντα
γὰρ τῇ τοῦ πυρὸς ἀνάγκῃ, εὔχρηστα πρὸς θεραπείαν
γίγνεται. ἡ γοῦν χαλκῖτις, ὠμὴ μὲν καὶ τὰ σώματα.
καὶ ῥᾳδίως τὰς ἐσχάρας ἀπεργάζεται. ὀπτηθεῖσα

δὲ ἐπουλοῖ τὰ ἕλκη. καὶ ὁ ἀπὸ τῆς ἀργυρίας λίθος ὠμὸς
μὲν ὤν, δριμύτατος ἐστί. ἀνθρακούμενος δὲ καὶ λειούμενος
μετ' ἄλλων τινῶν, ἀγαθὸν γίγνεται τῶν ὀφθαλμῶν φάρ-
μακον. ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ καιομένου σπόγγου γιγνομένη σποδιά,
καρτερῶς ταῖς αἱμορραγίαις ἔξωθεν ἐπέχει. τὸ αὐτὸ μοι δοκεῖ,
καὶ ἐπὶ τῶν θηρίων κόνιν ἁλῶν γίγνεσθαι νομίζειν. πάντα γὰρ

ση(μείωσαι)

ὁμοῦ καιόμενα καὶ ὁλόκληρα σωοπτούμενα τὰ θηρία,
τῶν μὲν ὑποτεταμένων καὶ πονηρῶν τοῖς σώμασιν δυνάμεων,
διὰ τῆς καύσεως ἀποτίθεται. τῆς καύσεως ἐσφιγγόμενα,
οὕτω τῶν ἀπὸ τοῦ πυρὸς πρὸς τὸ βοηθεῖν οὐ μετρίαν λαμ-
βάνειν. ἰδίως δὲ καὶ οἱ ἅλες θεραπεύουσι μάλιστα τὰ
περὶ τὴν ἐπιφάνειαν γιγνόμενα πάθη. λεύκας λέγω καὶ
λέπρας καὶ λειχῆνας τοὺς ἀγρίους. τά τε γὰρ ὑπὸ τῷ
δέρματι περιττὰ καὶ δριμέα, κάλλιστα διαφοροῦσιν.
ἐσθίοντες γοῦν αὐτοὺς οἱ πλεῖστοι, ἱδρωτικώτεροι γίγνον-
ται. καὶ τῶν διεφθαρμένων κενοῦσιν οὐσίαν. ὡς καὶ τὰς
καλουμένας φθεῖρας ἐκβάλλειν τινάς. ἐκ διαφθορᾶς

πό(θεν) φθεῖραι

ἰδίαν γένεσιν ἐχούσας. καὶ διὰ τοῦτο ὡς οἶμαι φθεῖρας
καλουμένας. σμήχουσι δὲ ἄριστα καὶ τοὺς ὀδόντας. καὶ
τὰ πλαδαρὰ τῶν σωμάτων, πυκνοῦσι. καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῖς
ἐπιφερόμενον, ἀναστέλλουσι ῥεῦμα. ἀσήπτους
τε τοὺς ὀδόντας φυλάττουσι. τιτρώσκεσθαι ἢ βιβρώ-
σκεσθαι αὐτοὺς οὐκ ἐῶντες. γίνεται δὲ αὐτῶν καὶ ἡ
σκευασία, τοῦτον τὸν τρόπον. θεράσομαι γὰρ ὅσοι πά-
λιν καὶ τούτους σκευάζειν. τῇ ὑπογραφῇ τοῦ λόγου χρώμενος.
λαβόντα γὰρ χρὴ ἐχίδνας τὰς προειρημένας ὁμοίως, καὶ
τῷ αὐτῷ χρόνῳ τεθηραμένας. ἔστωσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν
δ̄. καὶ μὴ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν θήραν ἐχούσας.
ἀλλ' εἰ δυνατὸν αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἧς εἰσὶν εἰλημμέναι.
ἔστω δὲ τῶν ἁλῶν. καλουμένων τῶν ἀμμωνιακῶν. ἃ δὲ μήγε

τῶν κοινῶν καὶ τῆς χρόας λευκῶν καὶ ἐξικμασμένων. ἠρέμα
μόδιον ἰταλικόν. εἶτα καὶ σὺν αὐτοῖς κόψας ἀρχόμενος ὡς
γεντιανῆς κρητικῆς γο α. ἀριστολοχίας ὁμοίως γο α. κεν-
ταυρίου λεπτοῦ κόμης γο β. καρδαμώμου ἀρμενιακοῦ
πρα γο η. ἐντεριώνης γο α. σποροδίου ὀρεινοῦ. ἀνθύσσου
γο α. χαμαιδρύος κρητικῆς γο α. πηγάνου ἀγρίου σπέρ-
ματος γο α. μέλιτι ἀττικῷ ἑνώσας αὐτά. καὶ μέρος αὐτοῦ
εἰς χύτραν. ἐξ ὀστρακίνου γενομένω καινῷ βαλὼν μετὰ
δὲ ἐχίδνας ζώσας. προσεπιβαλὼν σὺν αὐταῖς σκίλλας
ἁπαλὰς καὶ παχύνει χρᾶς ε. εἰς λεπτὰ κατατεμών, οὕτως
ἐπίβαλε τὸ λοιπὸν τοῦ μέλιτος τῶν ἄλλων μέρος. καὶ πωματίσας
καὶ πηλώσας ἐπιμελῶς τρῆσον. τρῆμα ἀραιὸν τοῦ τρήματος ἐν
αὐτῆς τὸ πῶμα. ἵνα διὰ τούτων ὁ ἀτμὸς διασημαίνῃ σοι
τὸ μέτρον τῆς ὀπτήσεως. τὸ μὲν πρῶτον φανήσεται καὶ κα-
πνὸς ἐξιὼν, πολύς, ζοφώδης καὶ τεθολωμένος. παρὼν ση-
μαίνων ὅτι τὸ πῦρ ἤδη ἅπτεται τῶν θηρίων. ὅτε δὲ ἤδη
προσέχειν ἀκριβῶς παραινῶ. μὴ ποτε λάθῃ ἀναπνεῦσαι τὸ τοῦ
καπνοῦ κεκακωμένου τοῦ ἀέρος. ὑπὸ τῆς ἀναθυμιάσε-
ως τῶν ἐχιδνῶν. εἶθ' ὅταν παύσηται ὁ ἀτμός, ἀνα-
βαλλομένων δὲ τινα φλόγα λεπτὴν διὰ τῶν τρημάτων
βλέπῃς, τότε νόμιζε ὡς ἄριστα αὐτὰ ἐπτῆσθαι. καὶ οὕ-
τως ἀφαρπάξας ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὴν κύθραν, τύξας ὅλως ἤ
μέχρι ἂν τελείως ψυχῇ. εἶτα ἀνοίξας καὶ ἀνελόμενος τοὺς
ἄνθρακας, ἐπιμελῶς κόπτε. καὶ σὺν αὐτοῖς μετὰ τούτων
τῶν μιγμάτων. καὶ πηγάνου ἀγρίου σπέρματος γο θ.
ὑσσώπου κρητικοῦ γο θ. μαράθου σπέρματος ἀγρίου γο η.
ναρδίου κελτικοῦ. σχοίνου σκυθικοῦ, ἀνὰ γο η. πε-
τροσελίνου μακεδονικοῦ γο λ. ἀμώμου βότρυος γο η.
ὀριγάνου ἡρακλεωτικοῦ κορύμβων γο θ. σμυρνίου σπέρ-
ματος πεφρυγμένου γο ζ. θύμου κορύμβου ἀττικοῦ

γο ϛ΄· μαλαβάθρου φύλλα· ἰνδικοῦ γο λ΄· ἀρκευθίδων
λακωνικῶν σαρκὸς < β΄· κορίου σπέρμα ἡμέρου· γο ϛ΄.
πεπέρεως λευκοῦ < β΄· πεπέρεως μέλανος < β΄· σιλφίου ῥίζης γο τ΄· ζιγγι-
βέρεως ἀτρήτου < β΄· σατυρίου σπέρμα ῥίζης γο ϛ΄· γλή-
χωνος πεσσίνου γο ϛ΄· σεσέλεως μασσαλεωτικοῦ πυρέθρου
γο ϛ΄· τορδυλίου σπέρμα γο α΄· ἡδυόσμου γο ϛ΄· κασσ-
ίας καλλίστης γο β΄· κινναμώμου γο α΄· πάντα δ' αὐτὰ κόψας
καὶ σήσας πάλιν ἐπὶ κόπτειν καὶ διακοσκινεύειν πολλάκις,
ἵνα ἀκριβῶς λεῖοι γένωνται· καὶ οὕτως ἐν ὑαλίνοις σκεύε-
σιν ἀποτιθέμενος χρῆσθαι μὴ εὐθέως· ἀλλὰ μεθ' ἡμέρας
που δέκα. ἐσκεύασα δ' αὐτοὺς ἐγώ, μὴ κωλύσας τὰ θη-
ρία· ἀλλὰ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀρτίσκους· οὔπερ ἐπὶ τῆς
θηριακῆς ὑπέδειξα σκευάζεσθαι μίξας τοῖς μετὰ τῶν
θηρίων καιομένοις ὡσαύτως· ἵν' ἥνπερ ἔχει ποιότητα ἐ-
ν αὐτοῖς, ἐν τῇ καύσει ταύτην ἀποβάλῃ· τοσοῦτον μέτρον
τῶν ἀρτίσκων προσβάλλων, ὅσονπερ ἐτεκμηράμην ἔχειν
τὸν ἀριθμὸν τῶν τεσσάρων ἐχιδνῶν· καὶ ἀπέβησαν
ὡς ἀληθῶς ἄριστοι· οὔτε τὸ ἐκ τῆς καύσεως ἀποδῶδες
τῇ γεύσει ἔχοντες, οὔτε μέλανες ὄντες τὴν χροιάν· ἀλλὰ
καὶ τὴν ποιότητα ἐν τῇ χρήσει ἡδίστοι γενόμενοι· καὶ
τὴν δύναμιν πρὸς ἅπερ ἔπρεπεν αὐτοὺς ἰδίως ποιεῖν, ἐνερ-
γέστερον ἔχοντες:— οὗτος ὁ περὶ τῆς θηριακῆς καὶ
τῶν θηριακῶν ἀλλῶν λόγος· φιλοπόνως ὡς οἱ ~~φιλοτίμως~~
οἶμαι ἐξειργασθείς, ὑπ' ἐμοῦ μάλιστα. ἐπεὶ καὶ οὐ πάντως
τῶν λόγων φιλοτίμως ἔχω· μέμνημαι γὰρ ὁπότε
τοῖς λόγοις ἐνδόξως ἐπὶ δημοσίου ἀνεσχόλαζε· ἤ τι λέ-
γων πρόβλημα χρῆναι τοὺς λέγοντας διαλιπεῖν ποτε. πολλ
ἀφορμὰς εὑρίσκων σε φιλοτιμούντων ἐς τὸ διαλέ-
γεσθαι· ἔλεγον γὰρ ὅτι καὶ οἱ θεοὶ μὴ χρῶντες, οὐ καλοῦσιν.
ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ χρηστήρια σιωπᾷ· ποτὲ καὶ ἡ θάλασσα

τοῖς χειμῶσι τὸ πλεῖσθαι οὐκ ἔχει. τὰ δὲ ῥεῖθρα τῶν ποταμῶν

παύεται ῥέοντα. καὶ μετὰ χρόνον ἐπιρρεῖν πάλιν ἄρχεται.

καὶ ἡ γῆ τοὺς καρποὺς

οὐκ ἀναφύει πάντοτε.

μιμησάμενος

οὖν σὺ κἀγὼ

οὐδὲν

τῶν περὶ τῆς θηριακῆς κατασκευῆς

τοῦ μεγάλου παρέλιπον. ἅμα καὶ σοὶ

προστεταγμένος ἥδε ὡς χρῆσθαι τῷ φαρ-

μάκῳ. ἔπεμψα καὶ πολυετῆ τῆς ζωῆς

τὸν χρόνον ἡ χρησθεῖσα αὐτοῦ

παρέχεσθαι τεκμήρια.

οὗπερ ἀκούτως

ἐγὼ

γενέσθαι σοι

παρὰ τῶν

θεῶν

εὔχο-

μαι.

Stomach [illegible] optimus [illegible] + C. method

ad [illegible]
[illegible] meth.
[illegible]
an [illegible] difficultate [illegible]
[illegible] Galien. [illegible] cap. [illegible] metodo
[illegible] in [illegible]

4.9. 10 [illegible]

[illegible] philonium [illegible] dolores sedat [illegible] in colico dolore [illegible] et [illegible] dolores 13. meth. cap. [illegible] philonio frigido

13. meth. c. 11 [illegible] intelligat [illegible]

adì 4 di Giugno [illegible] 12.18

25